నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

విమతివినోదనీ-టీకా (పఠమో భాగో)

గన్థారమ్భకథా

కరుణాపుణ్ణహదయం , **సుగతం** హితదాయకం;

నత్వా **ధమ్మ**ఞ్చ విమలం, **సఙ్ఘ**ఞ్చ గుణసమ్పదం.

వణ్ణనా నిపుణాహేసుం, వినయట్ఠకథాయ యా;

పుబ్బకేహి కతా నేకా, నానానయసమాకులా.

తత్థ కాచి సువిత్థిణ్ణా, దుక్ఖోగాహా చ గన్థతో;

విరద్ధా అత్థతో చాపి, సద్దతో చాపి కత్థచి.

కాచి కత్థచి అపుణ్ణా, కాచి సమ్మోహకారినీ;

తస్మా తాహి సమాదాయ, సారం సఙ్ఖేపరూపతో.

లీనత్థఞ్చ పకాసేన్తో, విరద్ధఞ్చ విసోధయం;

ఉపట్ఠితనయఞ్చాపి, తత్థ తత్థ పకాసయం.

వినయే విమతిం ఛేతుం, భిక్ఖూనం లహువుత్తినం;

సఙ్ఖేపేన లిఖిస్సామి, తస్సా లీనత్థవణ్ణనం.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా

వినయసంవణ్ణనారమ్భే రతనత్తయం నమస్సితుకామో తస్స విసిట్ఠగుణయోగసన్దస్సనత్థం **యో కప్పకోటీహిపీ**తిఆదిమాహ. విసిట్ఠగుణయోగేన హి వన్దనారహభావో, వన్దనారహే చ కతా వన్దనా యథాధిప్పేతమత్థం సాధేతి . ఏత్థ చ సంవణ్ణనారమ్భే రతనత్తయపణామకరణప్పయోజనం తత్థ తత్థ బహుధా పపఞ్చేన్తి ఆచరియా, మయం పన ఇధాధిప్పేతమేవ పయోజనం దస్సయిస్సామ. తస్మా సంవణ్ణనారమ్భే రతనత్తయపణామకరణం యథాపటిఞ్ఞాతసంవణ్ణనాయ అనన్తరాయేన పరిసమాపనత్థన్తి వేదితబ్బం. తథా హి వుత్తం “తస్సానుభావేన హతన్తరాయో”తి. రతనత్తయపణామకరణేన హి రాగాదిదోసవిగమతో పఞ్ఞాదిగుణపాటవతో ఆయుఆదివడ్ఢనతో పుఞ్ఞాతిసయభావాదితో చ హోతేవ యథాపటిఞ్ఞాతసంవణ్ణనాయ అనన్తరాయేన పరిసమాపనం.

తత్థ పఠమం తావ భగవతో వన్దనం కత్తుకామో "యో కప్పకోటీహిపి...పే.... తస్సా"తి ఆహ. ఇమిస్సా పన వినయదేసనాయ కరుణాప్పధానఞాణసముట్ఠితతాయ కరుణాప్పధానమేవ థోమనం ఆరద్ధం. ఏసా హి ఆచరియస్స పకతి, యదిదం ఆరమ్భానురూపథోమనా. కరుణాగ్గహణేన చేత్థ అపరిమేయ్యప్పభావా సబ్బేపి బుద్ధగుణా నయతో సఙ్గహితాతి దట్ఠబ్బా తంమూలకత్తా సేసబుద్ధగుణానం. తత్థ **యో**తి ఇమస్స అనియమవచనస్స నాథోతి ఇమినా సమ్బన్ధో. **కప్పకోటీహిపి అప్పమేయ్యం కాలన్**తి కప్పకోటిగణనావసేనపి "ఏత్తకా కప్పకోటియో"తి పమేతుం అసక్కుణేయ్యం కాలం. **అపి**-సద్దేన పగేవ వస్సగణనాయాతి దస్సేతి. అప్పమేయ్యం కాలన్తి చ అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం, తేన కప్పకోటిగణనావసేన పరిచ్ఛిన్దితుమసక్కుణేయ్యమపి, అసఙ్ఖ్యేయ్యవసేన పన పరిచ్ఛిన్దితబ్బతో సలక్ఖం చతురసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పకాలం అచ్చన్తమేవ నిరన్తరం పఞ్చమహాపలచ్చాగాది**అతిదుక్కరాని కరోన్తో ఖేదం** కాయికం పరిస్సమం పత్తోతి దస్సేతి.

లోకహితాయాతి సత్తలోకస్స హితాయ. నాథతీతి **నాథో,** వేనేయ్యానం హితసుఖం ఆసీసతీతి అత్థో. అథ వా నాథతి వేనేయ్యగతే కిలేసే ఉపతాపేతి, నాథతి వా యాచతి వేనేయ్యే అత్తనో హితకరణే యాచిత్వాపి నియోజేతీతి **నాథో,** లోకపటిసరణో లోకసామీ లోకనాయకోతి వుత్తం హోతి. **మహాకారుణికస్సా**తి యో కరుణాయ కమ్పితహదయత్తా లోకహితత్థం అతిదుక్కరకిరియాయ అనేకప్పకారం తాదిసం దుక్ఖం అనుభవిత్వా ఆగతో, **తస్స మహాకారుణికస్సా**తి అత్థో. తత్థ కిరతీతి **కరుణా,** పరదుక్ఖం విక్ఖిపతి అపనేతీతి అత్థో. దుక్ఖితేసు వా కిరియతి పసారియతీతి కరుణా. అథ వా కిణాతీతి కరుణా, పరదుక్ఖే సతి కారుణికం హింసతి విబాధేతి, వినాసేతి వా పరస్స దుక్ఖన్తి అత్థో. పరదుక్ఖే సతి సాధూనం కమ్పనం హదయఖేదం కరోతీతి వా కరుణా. అథ వా కమితి సుఖం, తం రున్ధతీతి కరుణా. ఏసా హి పరదుక్ఖాపనయనకామతాలక్ఖణా అత్తసుఖనిరపేక్ఖతాయ కారుణికానం సుఖం రున్ధతి విబాధేతి. కరుణాయ నియుత్తో **కారుణికో,** మహన్తో కారుణికో **మహాకారుణికో, తస్స నమో** అత్థూతి పాఠసేసో.

ఏవం కరుణాముఖేన సఙ్ఖేపతో సకలసబ్బఞ్ఞుగుణేహి భగవన్తం థోమేత్వా ఇదాని సద్ధమ్మం థోమేతుం **అసమ్బుధన్**తిఆదిమాహ. తత్థ బుద్ధనిసేవితం యం అసమ్బుధం జీవలోకో భవా భవం గచ్ఛతి, తస్స ధమ్మవరస్స నమోతి సమ్బన్ధో. తత్థ **అసమ్బుధన్**తి అసమ్బుజ్ఝన్తో, యథాసభావం అప్పటివిజ్ఝనతోతి వుత్తం హోతి. హేతుఅత్థో హేత్థ అన్తపచ్చయో. **యన్**తి అనియమతో సపరియత్తికో నవలోకుత్తరధమ్మో కమ్మభావేన నిద్దిట్ఠో. **బుద్ధనిసేవితన్**తి తస్సేవ విసేసనం, సమ్మాసమ్బుద్ధేన, పచ్చేకబుద్ధసావకబుద్ధేహిపి వా గోచరాసేవనభావనాసేవనాహి యథారహం నిసేవితం, అజహితన్తి అత్థో. తత్థ పరియత్తిఫలనిబ్బానాని గోచరాసేవనవసేనేవ నిసేవితాని, మగ్గో పన భావనాసేవనవసేనాపి పచ్చవేక్ఖణఞాణాదివసేన గోచరాసేవనవసేనాపి నిసేవితో. **భవాభవన్**తి భవతో భవం. అథ వా హీనపణీతాదివసేన ఖుద్దకం మహన్తఞ్చ భవన్తి అత్థో. వుడ్ఢత్థోపి హి **అ**-కారో దిస్సతి అసేక్ఖా ధమ్మాతిఆదీసు (ధ. స. తికమాతికా ౧౧) వియ. అథ వా భవోతి వుడ్ఢి, అభవోతి హాని. భవోతి వా సస్సతదిట్ఠి, అభవోతి ఉచ్ఛేదదిట్ఠి . వుత్తప్పకారో భవో చ అభవో చ భవాభవో, తం భవాభవం. **గచ్ఛతీ**తి ఉపగచ్ఛతి. **జీవలోకో**తి సత్తలోకో. **అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసినో**తి ధమ్మవిసేసనం. తత్థ న విదతి ధమ్మానం యథాసభావం న విజానాతీతి అవిజ్జా, అఞ్ఞాణం. సా ఆది యేసం తణ్హాదీనం, తేయేవ కిలిస్సన్తి ఏతేహి సత్తాతి కిలేసా, తేయేవ చ సత్తానం విబాధనట్ఠేన జాలసదిసాతి జాలం, తం విద్ధంసేతి సబ్బసో వినాసేతి సీలేనాతి **అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసీ,** తస్స.

నను చేత్థ సపరియత్తికో నవలోకుత్తరధమ్మో అధిప్పేతో, తత్థ చ మగ్గోయేవ కిలేసే విద్ధంసేతి, నేతరేతి చే? వుచ్చతే – మగ్గస్సాపి నిబ్బానమాగమ్మ కిలేసవిద్ధంసనతో నిబ్బానమ్పి కిలేసే విద్ధంసేతి నామ, మగ్గస్స కిలేసవిద్ధంసనకిచ్చం ఫలేన నిట్ఠితన్తి ఫలమ్పి "కిలేసవిద్ధంసీ"తి వుచ్చతి, పరియత్తిధమ్మోపి కిలేసవిద్ధంసనస్స ఉపనిస్సయపచ్చయత్తా "కిలేసవిద్ధంసీ"తి వత్తుం అరహతీతి న కోచి దోసో. **ధమ్మవరస్స తస్సా**తి పుబ్బే అనియమితస్స నియామకవచనం. తత్థ యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జమానే చతూసు అపాయేసు సంసారదుక్ఖే చ అపతమానే ధారేతీతి ధమ్మో. వుత్తప్పకారో ధమ్మో ఏవ అత్తనో ఉత్తరితరాభావేన వరో పవరో అనుత్తరోతి ధమ్మవరో, తస్స ధమ్మవరస్స నమో అత్థూతి అత్థో.

ఏవం సఙ్ఖేపనయేనేవ సబ్బధమ్మగుణేహి సద్ధమ్మం థోమేత్వా ఇదాని అరియసఙ్ఘం థోమేతుం **గుణేహీ**తిఆదిమాహ. తత్థ గుణేహి యో యుత్తో, తమరియసఙ్ఘం నమామీతి సమ్బన్ధో. సీలాదయో గుణా చేత్థ లోకియలోకుత్తరా అధిప్పేతా. "విముత్తివిముత్తిఞాణ"న్తి వత్తబ్బే ఏకదేససరూపేకసేసనయేన "విముత్తిఞాణ"న్తి వుత్తం, ఆదిసద్దపరియాయేన పభుతిసద్దేన వా విముత్తిగ్గహణం వేదితబ్బం. తత్థ **విముత్తీ**తి ఫలం. **విముత్తిఞాణ**న్తి పచ్చవేక్ఖణఞాణం. **పభుతి**-సద్దేన ఛళభిఞ్ఞాచతుపటిసమ్భిదాదయో గుణా సఙ్గహితాతి దట్ఠబ్బా. కుసలత్థికానం జనానం పుఞ్ఞాతిసయవుడ్ఢియా ఖేత్తసదిసత్తా ఖేత్తన్తి ఆహ "ఖేత్తం జనానం కుసలత్థికాన"న్తి. ఖిత్తం బీజం మహప్ఫలభావకరణేన తాయతీతి హి **ఖేత్తం. అరియసఙ్ఘ**న్తి ఏత్థ ఆరకత్తా కిలేసేహి, అనయే న ఇరియనతో, అయే చ ఇరియనతో, సదేవకేన లోకేన "సరణ"న్తి అరణీయతో ఉపగన్తబ్బతో, ఉపగతానఞ్చ తదత్థసిద్ధితో అరియా, అట్ఠ అరియపుగ్గలా, అరియానం సఙ్ఘో సమూహోతి అరియసఙ్ఘో, తం అరియసఙ్ఘం.

ఇదాని రతనత్తయపణామజనితం కుసలాభిసన్దం యథాధిప్పేతే పయోజనే నియోజేత్వా అత్తనా సంవణ్ణియమానస్స వినయస్స సకలసాసనమూలభావదస్సనముఖేన సంవణ్ణనాకరణస్సాపి సాసనమూలతం దస్సేతుం **ఇచ్చేవ**మిచ్చాదిగాథాద్వయమాహ. **పుఞ్ఞాభిసన్ద**న్తి పుఞ్ఞోఘం, పుఞ్ఞప్పవాహం పుఞ్ఞరాసిన్తి అత్థో. **తస్సానుభావేనా**తి తస్స యథావుత్తస్స పుఞ్ఞప్పవాహస్స ఆనుభావేన బలేన హతన్తరాయో వినయం వణ్ణయిస్సన్తి సమ్బన్ధో.

అట్ఠితస్స సుసణ్ఠితస్స భగవతో సాసనం యస్మిం ఠితే పతిట్ఠితం హోతీతి యోజేతబ్బం. తత్థ **యస్మి**న్తి యస్మిం వినయపిటకే. **ఠితే**తి పాళితో చ అత్థతో చ అనూనం హుత్వా లజ్జీపుగ్గలేసు పవత్తనట్ఠేన ఠితే. **సాసన**న్తి సిక్ఖత్తయసఙ్గహితం సాసనం. **అట్ఠితస్సా**తి కామసుఖల్లికత్తకిలమథానుయోగసఙ్ఖాతే అన్తద్వయే అట్ఠితస్స, "పరినిబ్బుతస్సపి భగవతో"తిపి వదన్తి. **సుసణ్ఠితస్సా**తి అన్తద్వయవిరహితాయ మజ్ఝిమాయ పటిపదాయ సుట్ఠు ఠితస్స. **అమిస్స**న్తి భావనపుంసకనిద్దేసో, నికాయన్తరలద్ధీహి అసమ్మిస్సం కత్వా అనాకులం కత్వా వణ్ణయిస్సన్తి వుత్తం హోతి. **నిస్సాయ పుబ్బాచరియానుభావ**న్తి పుబ్బాచరియేహి సంవణ్ణితం అట్ఠకథం నిస్సాయ, న అత్తనో బలేనాతి అధిప్పాయో.

అథ పోరాణట్ఠకథాసు విజ్జమానాసు పున వినయసంవణ్ణనా కింపయోజనాతి? ఆహ **కామఞ్చా**తిఆది. తత్థ **కామ**న్తి ఏకన్తేన, యథిచ్ఛకం వా, సబ్బసోతి వుత్తం హోతి, తస్స సంవణ్ణితోయం వినయోతి ఇమినా సమ్బన్ధో. **పుబ్బాచరియాసభేహీ**తి మహాకస్సపత్థేరాదయో పుబ్బాచరియా ఏవ అకమ్పియట్ఠేన ఉత్తమట్ఠేన చ ఆసభా, తేహి పుబ్బాచరియవరేహీతి వుత్తం హోతి. కీదిసా పన తే పుబ్బాచరియాతి? ఆహ **ఞాణమ్బూ**తిఆది. అగ్గమగ్గఞాణసఙ్ఖాతేన అమ్బునా సలిలేన నిద్ధోతాని నిస్సేసతో ఆయతిం అనుప్పత్తిధమ్మతాపాదనేన ధోతాని విసోధితాని రాగాదీని తీణి మలాని కామాసవాదయో చ చత్తారో ఆసవా యేహి తే **ఞాణమ్బునిద్ధోతమలాసవా,** తేహి ఖీణాసవేహీతి అత్థో. ఖీణాసవభావేపి న ఏతే సుక్ఖవిపస్సకాతి ఆహ "విసుద్ధవిజ్జాపటిసమ్భిదేహీ"తి. తత్థ **విజ్జా**తి తిస్సో విజ్జా, అట్ఠ విజ్జా వా. పటిసమ్భిదాప్పత్తేసుపి

మహాకస్సపత్థేరాదీనం ఉచ్చినిత్వా గహితతాయ తేసం సద్ధమ్మసంవణ్ణనే సామత్థియం సాతిసయన్తి దస్సేన్తో ఆహ "సద్ధమ్మసంవణ్ణనకోవిదేహీ"తి.

కిలేసజాతం, పరిక్ఖారబాహుల్లం వా సల్లిఖతి తనుం కరోతీతి సల్లేఖో, అప్పిచ్ఛతాదిగుణసమూహో, ఇధ పన ఖీణాసవాధికారత్తా పరిక్ఖారబాహుల్లస్స సల్లిఖనవసేనేవ అత్థో గహేతబ్బో. సల్లేఖేన నిబ్బత్తం సల్లేఖియం, తస్మిం **సల్లేఖియే,** ధుతఙ్గపరిహరణాదిసల్లేఖపఅపత్తియన్తి వుత్తం హోతి. **నోసులభూపమేహీ**తి సల్లేఖపటిపత్తియా "అసుకసదిసా"తి నత్థి సులభా ఉపమా ఏతేసన్తి నోసులభూపమా, తేహి. **మహావిహారస్సా**తి ఇమినా నికాయన్తరం పటిక్ఖిపతి . విహారసీసేన హేత్థ తత్థ నివాసినోయేవ తేహి సమలద్ధికానఞ్చ సబ్బేసం భిక్ఖూనం గహణం దట్ఠబ్బం. తస్మా తేసం మహావిహారవాసీనం దిట్ఠిసీలవిసుద్ధియా పభవత్తేన సఞ్ఞాణభూతత్తా ధమ్మసఙ్గాహకా మహాకస్సపత్థేరాదయో "మహావిహారస్స ధజూపమా"తి వుత్తా, తేహి **అయం వినయో సంవణ్ణితో** సమ్మా అనూనం కత్వా వణ్ణితో. కథన్తి ఆహ "చిత్తేహి నయేహీ"తి. **విచిత్తేహి నయేహి సమ్బుద్ధవరన్వయేహి** సబ్బఞ్ఞుబుద్ధవరం అనుగతేహి, భగవతో అధిప్పాయానుగతేహి నయేహీతి వుత్తం హోతి.

ఏవం పోరాణట్ఠకథాయ అనూనభావం దస్సేత్వా ఇదాని అత్తనో సంవణ్ణనాయ పయోజనవిసేసం అఞ్ఞేసకఞ్చ దస్సేతుం **సంవణ్ణనా**తిఆదిమాహ. తత్థ **సఙ్ఖతత్తా**తి రచితత్తా. **న కిఞ్చి అత్థం అభిసమ్భుణాతీ**తి న కిఞ్చి అత్థం సాధేతి.

సంవణ్ణనం తఞ్చాతిఆదినా అత్తనో సంవణ్ణనాయ కరణప్పకారం దస్సేతి. తత్థ తఞ్చ ఇదాని వుచ్చమానం సంవణ్ణనం **సమారభన్తో** సకలాయపి మహాఅట్ఠకథాయ ఇధ గహేతబ్బతో మహాఅట్ఠకథం **తస్సా** ఇదాని వుచ్చమానాయ సంవణ్ణనాయ **సరీరం కత్వా** మహాపచ్చరియం యో వినిచ్ఛయో వుత్తో, తథేవ కురున్దీనామాదీసు **విస్సుతాసు అట్ఠకథాసు యో వినిచ్ఛయో** వుత్తో, తతోపి వినిచ్ఛయతో యుత్తమత్థం **అపరిచ్చజన్తో** అన్తోగధత్థేరవాదం కత్వా **సంవణ్ణనం** సమ్మా **సమారభిస్స**న్తి పదత్థసమ్బన్ధో వేదితబ్బో. ఏత్థ చ అత్థో కథీయతి ఏతాయాతి అట్ఠకథా త్థ-కారస్స ట్ఠ-కారం కత్వా. **మహాపచ్చరియ**న్తి మహాపచ్చరీనామికం. ఏత్థ చ పచ్చరీతి ఉళుమ్పం వుచ్చతి, తస్మిం నిసీదిత్వా కతత్తా తమేవ నామం జాతం. "కురున్దీవల్లివిహారో నామ అత్థి, తత్థ కతత్తా 'కురున్దీ'తి నామం జాత"న్తి వదన్తి. **ఆది**సద్దేన అన్ధకట్ఠకథం సఙ్ఖేపట్ఠకథఞ్చ సఙ్గణ్హాతి.

యుత్తమత్థన్తి మహాఅట్ఠకథానయేన, చతుబ్బిధవినయయుత్తియా వా యుత్తమత్థం. "అట్ఠకథంయేవ గహేత్వా సంవణ్ణనం కరిస్సామీ"తి వుత్తే అట్ఠకథాసు వుత్తత్థేరవాదానం బాహిరభావో సియాతి తేపి అన్తోకత్తుకామో "అన్తోగధథేరవాద"న్తి ఆహ, థేరవాదేపి అన్తోకత్వాతి వుత్తం హోతి.

తం మేతి గాథాయ సోతూహి పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేతి. తత్థ **ధమ్మప్పదీపస్సా**తి ధమ్మో ఏవ మోహన్ధకారవిద్ధంసనతో పదీపసదిసత్తా పదీపో అస్సాతి ధమ్మప్పదీపో, భగవా, తస్స. **పతిమానయన్తా**తి పూజేన్తా మనసా గరుం కరోన్తా **నిసామేన్తు** సుణన్తు.

బుద్ధేనాతిఆదినా అత్తనో సంవణ్ణనాయ ఆగమనసుద్ధిదస్సనముఖేన పమాణభావం దస్సేత్వా అనుసిక్ఖితబ్బతం దస్సేతి. తత్థ యథేవ బుద్ధేన యో ధమ్మో వినయో చ వుత్తో, సో తస్స బుద్ధస్స యేహి పుత్తేహి మహాకస్సపత్థేరాదీహి తథేవ ఞాతో, తేసం బుద్ధపుత్తానం మతిమచ్చజన్తా సీహళట్ఠకథాచరియా యస్మా పురే అట్ఠకథా అకంసూతి సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. తత్థ **ధమ్మో**తి సుత్తాభిధమ్మే సఙ్గణ్హాతి. **వినయో**తి సకలం వినయపిటకం. **వుత్తో**తి పాళితో చ అత్థతో చ **బుద్ధేన**

భగవతా వుత్తో. న హి భగవతా అబ్యాకతం నామ తన్తిపదం అత్థి, తత్థ తత్థ భగవతా పవత్తితపకిణ్ణకదేసనాయేవ హి అట్ఠకథా. **తథేవ ఞాతో**తి యథేవ బుద్ధేన వుత్తో, తథేవ ఏకపదమ్పి ఏకక్ఖరమ్పి అవినాసేత్వా అధిప్పాయఞ్చ అవికోపేత్వా ఞాతో విదితోతి అత్థో. **తేసం మతిమచ్చజన్తా**తి తేసం బుద్ధపుత్తానం మతిసఙ్ఖాతం థేరపరమ్పరాయ ఉగ్గహేత్వా ఆభతం అబ్బోచ్ఛిన్నం పాళివణ్ణనావసేన చేవ పాళిముత్తకవసేన చ పవత్తం సబ్బం అట్ఠకథావినిచ్ఛయం అపరిచ్చజన్తా. **అట్ఠకథా అకంసూ**తి మహాఅట్ఠకథామహాపచ్చరిఆదికా సీహళట్ఠకథాయో అకంసు. "అట్ఠకథామకంసూ"తిపి పాఠో, తత్థాపి సోయేవత్థో.

తస్మాతి యస్మా తేసం బుద్ధపుత్తానం అధిప్పాయం అవికోపేత్వా పురే అట్ఠకథా అకంసు, తస్మా. **యం అట్ఠకథాసు వుత్తం,** తం సబ్బమ్పి పమాణన్తి యోజనా. **హీ**తి నిపాతమత్తం హేతుఅత్థస్స తస్మాతి ఇమినాయేవ పకాసితత్తా, అవధారణత్థో వా, పమాణమేవాతి. యది అట్ఠకథాసు వుత్తం సబ్బమ్పి పమాణం, ఏవం సతి తత్థ పమాదలేఖాపి పమాణం సియాతి ఆహ "వజ్జయిత్వాన పమాదలేఖ"న్తి, అపరాపరం లిఖన్తేహి పమాదేన సతిం అపచ్చుపట్ఠపేత్వా అఞ్ఞత్థ లిఖితబ్బం అఞ్ఞత్థ లిఖనాదివసేన పవత్తితా పమాదలేఖా నామ, సా చ సమన్తపాసాదికాయం తత్థ తత్థ సయమేవ ఆవిభవిస్సతి. పున **యస్మా**తి పదస్స సమ్బన్ధదస్సనవసేన అయం అత్థయోజనా – యస్మా అట్ఠకథాసు వుత్తం ఇధ ఇమస్మిం సాసనే సిక్ఖాసు సగారవానం పణ్డితానం పమాణమేవ, యస్మా చ అయం వణ్ణనాపి భాసన్తరపరిచ్చాగాదిమత్తవిసిట్ఠతాయ అత్థతో అభిన్నా, తతో ఏవ పమాణభూతావ హేస్సతి, తస్మా అనుసిక్ఖితబ్బాతి.

తతోతి తాహి అట్ఠకథాహి. **భాసన్తరమేవ హిత్వా**తి సీహళభాసంయేవ అపనేత్వా. **విత్థారమగ్గఞ్చ సమాసయిత్వా**తి పోరాణట్ఠకథాసు యథాఠానే వత్తబ్బమ్పి పదత్థవినిచ్ఛయాదికం అతివిత్థిణ్ణేన వచనక్కమేన చేవ వుత్తమేవ అత్థనయం అప్పమత్తకవిసేసేన పునప్పునం కథనేన చ తత్థ తత్థ పపఞ్చితం తాదిసం విత్థారమగ్గం పహాయ సల్లహుకేన అత్థవిఞ్ఞాపకేన పదక్కమేన చేవ వుత్తనయసదిసం వత్తబ్బం అతిదిసిత్వా చ సఙ్ఖేపనయేనేవ వణ్ణయిస్సామాతి అధిప్పాయో. **సారత్థదీపనియం** పన వినయటీకాయం "పోరాణట్ఠకథాసు ఉపరి వుచ్చమానమ్పి ఆనేత్వా తత్థ తత్థ పపఞ్చితం ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన...పే.... ఉపసమ్పన్నోతి భిక్ఖూతి ఏత్థ అపలోకనాదీనం చతున్నమ్పి కమ్మానం విత్థారకథా వియ తాదిసం విత్థారమగ్గం సఙ్ఖిపిత్వా"తి వుత్తం, తం తన్తిక్కమం కఞ్చి అవోక్కమిత్వాతి ఏత్థేవ వత్తుం యుత్తం. అఞ్ఞత్థ పాళియా వత్తబ్బం అఞ్ఞత్థ కథనఞ్హి తన్తిక్కమం వోక్కమిత్వా కథనం నామ. తథా హి వుత్తం "తథేవ వణ్ణితుం యుత్తరూపం హుత్వా అనుక్కమేన ఆగతం పాళిం పరిచ్చజిత్వా సంవణ్ణనతో సీహళట్ఠకథాసు అయుత్తట్ఠానే వణ్ణితం యథాఠానేయేవ వణ్ణనతో చ వుత్తం 'తన్తిక్కమం కఞ్చి అవోక్కమిత్వా'"తి. తస్మా యథావుత్తనయేనేవ అత్థో గహేతబ్బో. కథం పన విత్థారమగ్గస్స సఙ్ఖిపనే వినిచ్ఛయో న హాయతీతి? ఆహ "వినిచ్ఛయం సబ్బమసేసయిత్వా"తి. సఙ్ఖిపన్తోపి పునప్పునం వచనాదిమేవ సఙ్ఖిపన్తో, వినిచ్ఛయం పన అట్ఠకథాసు సబ్బాసుపి వుత్తం సబ్బమ్పి అసేసయిత్వా, కిఞ్చిమత్తమ్పి అపరిహాపేత్వాతి వుత్తం హోతి. **తన్తిక్కమం కఞ్చి అవోక్కమిత్వా**తి కఞ్చి పాళిక్కమం అనతిక్కమిత్వా, అనుక్కమేనేవ పాళిం వణ్ణయిస్సామాతి అత్థో.

సుత్తన్తికానం వచనానమత్థన్తి వేరఞ్జకణ్డాదీసు ఆగతానం ఝానకథాదీనం సుత్తన్తవచనానం సీహళట్ఠకథాసు "సుత్తన్తికానం భారో"తి వత్వా అవణ్ణితబ్బట్ఠానం అత్థం తంతంసుత్తానురూపం సబ్బసో పరిదీపయిస్సామాతి అధిప్పాయో. **హేస్సతీ**తి భవిస్సతి, కరీయిస్సతీతి వా అత్థో. ఏత్థ చ పఠమస్మిం అత్థవికప్పే "భాసన్తరపరిచ్చాగాదికం చతుబ్బిధం కిచ్చం నిప్ఫాదేత్వా సుత్తన్తికానం వచనానమత్థం **పరిదీపయన్తీ** అయం వణ్ణనా భవిస్సతీ"తి వణ్ణనావసేన సమానకత్తుకతా

వేదితబ్బా. పచ్ఛిమస్మిం అత్థవికప్పే పన "హేట్ఠా వుత్తభాసన్తరపరిచ్చాగాదికం కత్వా సుత్తన్తికానం వచనానమత్థం పరిదీపయన్తీ అయం వణ్ణనా అమ్హేహి కరీయిస్సతీ"తి ఏవం ఆచరియవసేన సమానకత్తుకతా వేదితబ్బా.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

బాహిరనిదానకథా

ఇదాని సంవరవినయపహానవినయాదీసు బహూసు వినయేసు అత్తనా "తం వణ్ణయిస్సం వినయ"న్తి ఏవం సంవణ్ణేతబ్బభావేన పటిఞ్ఞాతం వినయం దస్సేన్తో ఆహ **తత్థా**తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి యథావుత్తాసు గాథాసు. **తావ**-సద్దో పఠమన్తి ఇమస్మిం అత్థే దట్ఠబ్బో, తేన పఠమం వినయం వవత్థపేత్వా పచ్ఛా తస్స వణ్ణనం కరిస్సామాతి దీపేతి. **వవత్థపేతబ్బో**తి నియమేతబ్బో. **తేనేతం వుచ్చతీ**తి యస్మా వవత్థపేతబ్బో, తేన హేతునా ఏతం వినయో నామాతిఆదికం నియామకవచనం వుచ్చతీతి అత్థో. **అస్సా**తి వినయస్స. **మాతికా**తి ఉద్దేసో. సో హి నిద్దేసపదానం జననీఠానే ఠితత్తా మాతా వియాతి "మాతికా"తి వుచ్చతి.

ఇదాని సంవణ్ణేతబ్బమత్థం మాతికం పట్ఠపేత్వా దస్సేన్తో ఆహ **వుత్తం యేనా**తిఆది. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏతం తేన సమయేన బుద్ధో భగవా వేరఞ్జాయం విహరతీతిఆదినిదానవచనపటిమణ్డితం వినయపిటకం యేన పుగ్గలేన వుత్తం, యస్మిం కాలే వుత్తం, యస్మా కారణా వుత్తం, యేన ధారితం, యేన చ ఆభతం, యేసు పతిట్ఠితం, ఏతం యథావుత్తవిధానం వత్వా తతో తేన సమయేనాతిఆదిపాఠస్స అత్థం అనేకప్పకారతో దస్సేన్తో వినయస్స అత్థవణ్ణనం కరిస్సామీతి.

ఏత్థ చ **వుత్తం యేన యదా యస్మా**తి ఇదం వచనం తేన సమయేన బుద్ధో భగవాతిఆదినిదానవచనమత్తం అపేక్ఖిత్వా వత్తుకామోపి విసుం అవత్వా "నిదానేన ఆదికల్యాణం, ఇదమవోచాతి నిగమనేన పరియోసానకల్యాణ"న్తి వచనతో నిదాననిగమనానిపి సత్థుదేసనాయ అనువిధానత్తా తదన్తోగధానేవాతి నిదానస్సాపి వినయపాళియంయేవ అన్తోగధత్తా వుత్తం యేన యదా యస్మాతి ఇదమ్పి వినయపిటకసమ్బన్ధంయేవ కత్వా మాతికం ఠపేతి. మాతికాయ హి ఏతన్తి వుత్తం వినయపిటకంయేవ సామఞ్ఞతో సబ్బత్థ సమ్బన్ధముపగచ్ఛతి.

ఇదాని పన తం విసుం నీహరిత్వా దస్సేన్తో **తత్థ వుత్తం యేనా**తిఆదిమాహ. **తత్థా**తి తేసు మాతికాపదేసు. **ఇదన్తి** తేన సమయేనాతిఆదినిదానవచనం. **హి**-సద్దో యస్మాతి అత్థో దట్ఠబ్బో, యస్మా బుద్ధస్స భగవతో అత్తపచ్చక్ఖవచనం న హోతి, తస్మాతి వుత్తం హోతి. **అత్తపచ్చక్ఖవచనం న హోతీ**తి అత్తనా పచ్చక్ఖం కత్వా వుత్తవచనం న హోతి. అథ వా అత్తనో పచ్చక్ఖకాలే ధరమానకాలే వుత్తవచనం న హోతి. తదుభయేనాపి భగవతో వుత్తవచనం న హోతీతి అత్థో.

పఠమమహాసఙ్గీతికథావణ్ణనా

పఠమమహాసఙ్గీతి నామ చేసాతి ఏత్థ **చ**-సద్దో వత్తబ్బసమ్పిణ్డనత్థో, ఉపఞ్ఞాసత్థో వా, ఉపఞ్ఞాసోతి చ వాక్యారమ్భో వుచ్చతి. ఏసా హి గన్థకారానం పకతి, యదిదం కిఞ్చి వత్వా పున అపరం వత్తుమారభన్తానం చ-సద్దప్పయోగో. యథాపచ్చయం తత్థ తత్థ దేసితత్తా విప్పకిణ్ణానం ధమ్మవినయానం సభాగత్థవసేన సఙ్గహేత్వా గాయనం కథనం సఙ్గీతి,

మహావిసయత్తా పూజనీయత్తా చ మహతీ సఙ్గీతి మహాసఙ్గీతి. దుతియాదిం ఉపాదాయ చేసా "పఠమమహాసఙ్గీతీ"తి వుత్తా. నిదదాతి దేసనం దేసకాలాదివసేన అవిదితం విదితం కత్వా నిదస్సేతీతి **నిదానం,** తత్థ **కోసల్లత్థం**.

వేనేయ్యానం మగ్గఫలుప్పత్తిహేతుభూతావ కిరియా నిప్పరియాయేన బుద్ధకిచ్చన్తి ఆహ "ధమ్మచక్కప్పవత్తనఞ్హి ఆదిం కత్వా"తి. తత్థ సతిపట్ఠానాదిధమ్మో ఏవ పవత్తనట్ఠేన చక్కన్తి **ధమ్మచక్కం,** చక్కన్తి వా ఆణా, తం ధమ్మతో అనపేతత్తా ధమ్మచక్కం, ధమ్మేన ఞాయేన చక్కన్తిపి ధమ్మచక్కం. **కతబుద్ధకిచ్చే**తి నిట్ఠితబుద్ధకిచ్చే భగవతి లోకనాథేతి సమ్బన్ధో. **కుసినారాయ**న్తి సమీపత్థే ఏతం భుమ్మవచనం. **ఉపవత్తనే మల్లానం సాలవనే**తి తస్స నగరస్స ఉపవత్తనభూతం మల్లరాజూనం సాలవనుయ్యానం దస్సేతి. తత్థ నగరం పవిసన్తా ఉయ్యానతో ఉపేచ్చ వత్తన్తి గచ్ఛన్తి ఏతేనాతి "ఉపవత్తన"న్తి ఉయ్యానస్స చ నగరస్స చ మజ్ఝే సాలవనం వుచ్చతి. కుసినారాయ హి దక్ఖిణపచ్ఛిమదిసాయ తం ఉయ్యానం హోతి, తతో ఉయ్యానతో సాలవనరాజివిరాజితో మగ్గో పాచీనాభిముఖో గన్త్వా నగరస్స దక్ఖిణద్వారాభిముఖో ఉత్తరేన నివత్తో, తేన మగ్గేన మనుస్సా నగరం పవిసన్తి, తస్మా తం "ఉపవత్తన"న్తి వుచ్చతి. తత్థ కిర ఉపవత్తనే అఞ్ఞమఞ్ఞసంసట్ఠవిటపానం సమ్పన్నఛాయానం సాలపన్తీనమన్తరే భగవతో పరినిబ్బానమఞ్చో పఞ్ఞత్తో, తం సన్ధాయ వుత్తం "యమకసాలానమన్తరే"తి. ఉపాదీయతి కమ్మకిలేసేహీతి ఉపాది, విపాకక్ఖన్ధా కటత్తా చ రూపం. తదేవ కమ్మకిలేసేహి సమ్మా అప్పహీనతాయ సేసో, నత్థి ఏత్థ ఉపాదిసేసోతి **అనుపాదిసేసా,** నిబ్బానధాతు, తాయ. ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే చాయం కరణనిద్దేసో. **పరినిబ్బానే**తి నిమిత్తత్థే భుమ్మం, పరినిబ్బానహేతు తస్మిం ఠానే సన్నిపతితానన్తి అత్థో. సఙ్ఘస్స థేరో జేట్ఠో **సఙ్ఘత్థేరో**. ఏత్థ చ సఙ్ఘసద్దస్స భిక్ఖుసతసహస్ససద్దసాపేక్ఖత్తేపి గమకత్తా థేరసద్దేన సమాసో యథా దేవదత్తస్స గరుకులన్తి. ఆయస్మా మహాకస్సపో ధమ్మవినయసఙ్గాయనత్థం భిక్ఖూనం ఉస్సాహం జనేసీతి సమ్బన్ధో.

తథా ఉస్సాహం జననస్స కారణమాహ **సత్తాహపరినిబ్బుతే**తిఆది. సత్త అహాని సమాహటాని సత్తాహం, సత్తాహం పరినిబ్బుతస్స అస్సాతి సత్తాహపరినిబ్బుతో, సత్తాహపరినిబ్బుతే సుభద్దేన వుడ్ఢపబ్బజితేన వుత్తవచనమనుస్సరన్తోతి సమ్బన్ధో. **అలం, ఆవుసో**తిఆదినా తేన వుత్తవచనం దస్సేతి. తత్థ **అల**న్తి పటిక్ఖేపవచనం. **తేన మహాసమణేనా**తి నిస్సక్కే కరణవచనం, తతో మహాసమణతో సుట్ఠు ముత్తా మయన్తి అత్థో, ఉపద్దుతా చ హోమ తదాతి అధిప్పాయో, హోమాతి వా అతీతత్థే వత్తమానవచనం, అహుమ్హాతి అత్థో. **ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతీ**తి తిట్ఠతి ఏత్థ ఫలం తదాయత్తవుత్తితాయాతి **ఠానం,** హేతు. **ఖో**తి అవధారణే, ఏతం కారణం విజ్జతేవ, నో న విజ్జతీతి అత్థో. కిం తం కారణన్తి? ఆహ **యం పాపభిక్ఖూ**తిఆది. ఏత్థ **య**న్తి నిపాతమత్తం, కారణనిద్దేసో వా, యేన కారణేన అన్తరధాపేయ్యుం, తదేతం కారణం విజ్జతీతి అత్థో. అతీతో అతిక్కన్తో సత్థా ఏత్థ, ఏతస్సాతి వా **అతీతసత్థుకం,** పావచనం. పధానం వచనం **పావచనం,** ధమ్మవినయన్తి వుత్తం హోతి. **పక్ఖం లభిత్వా**తి అలజ్జీపక్ఖం లభిత్వా. **న చిరస్సేవా**తి న చిరేనేవ. **యావ చ ధమ్మవినయో తిట్ఠతీ**తి యత్తకం కాలం ధమ్మో చ వినయో చ లజ్జీపుగ్గలేసు తిట్ఠతి.

వుత్తఞ్హేతం భగవతాతి పరినిబ్బానమఞ్చే నిపన్నేన భగవతా వుత్తన్తి అత్థో. **దేసితో పఞ్ఞత్తో**తి సుత్తాభిధమ్మపిటకసఙ్గహితస్స ధమ్మస్స చేవ వినయపిటకసఙ్గహితస్స వినయస్స చ అతిసజ్జనం పబోధనం దేసనా. తస్సేవ పకారతో ఞాపనం అసఙ్కరతో ఠపనం పఞ్ఞాపనం. **సో వో మమచ్చయేన సత్థా**తి సో ధమ్మవినయో తుమ్హాకం మమచ్చయేన సత్థా మయి పరినిబ్బుతే సత్థుకిచ్చం సాధేస్సతి. **సాసన**న్తి పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధవసేన తివిధం సాసనం,

నిప్పరియాయతో పన సత్తత్తింస బోధిపక్ఖియధమ్మా. **అద్ధనియన్తి** అద్ధానక్ఖమం, తదేవ **చిరట్ఠితికం అస్స** భవేయ్యాతి సమ్బన్ధో.

ఇదాని సమ్మాసమ్బుద్ధేన అత్తనో కతం అనుగ్గహవిసేసం విభావేన్తో ఆహ **యఞ్చాహం భగవతా**తిఆది. తత్థ **యఞ్చాహన్తి** ఏతస్స అనుగ్గహితోతి ఏతేన సమ్బన్ధో. తత్థ **యన్తి** యస్మా, యేన కారణేనాతి వుత్తం హోతి. కిరియాపరామసనం వా ఏతం, తేన అనుగ్గహితోతి ఏత్థ అనుగ్గహణం పరామసతి. **ధారేస్ససీ**తిఆదికం భగవతా మహాకస్సపత్థేరేన సద్ధిం చీవరపరివత్తనం కాతుకామేన వుత్తవచనం. **ధారేస్ససి పన మే త్వం కస్సపా**తి "కస్సప, త్వం ఇమాని పరిభోగజిణ్ణాని పంసుకూలాని పారుపితుం సక్ఖిస్ససీ"తి వదతి, తఞ్చ ఖో న కాయబలం సన్ధాయ, పటిపత్తిపూరణం పన సన్ధాయ ఏవమాహ. **సాణాని పంసుకూలానీ**తి మతకళేవరం పలివేఠేత్వా ఛడ్డితాని తుమ్బమత్తే కిమయో పప్ఫోటేత్వా గహితాని సాణవాకమయాని పంసుకూలచీవరాని. రథికాదీనం యత్థ కత్థచి పంసూనం ఉపరి ఠితత్తా అబ్భుగ్గతట్ఠేన తేసు కూలమివాతి పంసుకూలం. అథ వా పంసు వియ కుచ్ఛితభావం ఉలతి గచ్ఛతీతి పంసుకూలన్తి పంసుకూలసద్దస్స అత్థో దట్ఠబ్బో. **నిబ్బసనానీ**తి నిట్ఠితవసనకిచ్చాని, పరిభోగజిణ్ణానీతి అత్థో. ఏకమేవ తం చీవరం అనేకావయవత్తా బహువచనం కతం. **సాధారణపరిభోగేనా**తి అత్తనా సమానపరిభోగేన, సాధారణపరిభోగేన చ సమసమట్ఠపనేన చ అనుగ్గహితోతి సమ్బన్ధో.

ఇదాని నవానుపుబ్బవిహారఛళభిఞ్ఞాప్పభేదే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మే అత్తనా సమసమట్ఠపనత్థాయ భగవతా వుత్తం **కస్సపసంయుత్తే** (సం॰ ని॰ ౨.౧౫౨) ఆగతం పాళిం పేయ్యాలముఖేన ఆదిగ్గహణేన చ సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో ఆహ **అహం, భిక్ఖవే**తిఆది. తత్థ **యావదే ఆకఙ్ఖామీ**తి యావదేవ ఆకఙ్ఖామి, యత్తకం కాలం ఇచ్ఛామీతి అత్థో, "యావదేవా"తిపి పాఠో. **నవానుపుబ్బవిహారఛళభిఞ్ఞాప్పభేదే**తి ఏత్థ **నవానుపుబ్బవిహారో** నామ అనుపటిపాటియా సమాపజ్జితబ్బభావతో ఏవంసఞ్ఞితా నిరోధసమాపత్తియా సహ అట్ఠ రూపారూపసమాపత్తియో. **ఛళభిఞ్ఞా** నామ ఆసవక్ఖయఞాణేన సద్ధిం పఞ్చాభిఞ్ఞాయో. **అత్తనా సమసమట్ఠపనేనా**తి "అహం యత్తకం కాలం యత్తకే సమాపత్తివిహారే అభిఞ్ఞాయో చ వళఞ్జేమి, తథా కస్సపోపీ"తి ఏవం యథావుత్తఉత్తరిమనుస్సధమ్మే అత్తనా సమసమం కత్వా ఠపనేన, ఇదఞ్చ ఉత్తరిమనుస్సధమ్మసామఞ్ఞేన థేరస్స పసంసామత్తేన వుత్తం, న భగవతా సద్ధిం సబ్బథా సమతాయ. భగవతో హి గుణవిసేసం ఉపాదాయ సావకా పచ్చేకబుద్ధా చ కలమ్పి కలభాగమ్పి న ఉపేన్తి, తస్స కిమఞ్ఞం ఆణణ్యం భవిస్సతి అఞ్ఞత్ర ధమ్మవినయసఙ్గాయనాతి అధిప్పాయో. తత్థ **తస్సా**తి తస్స అనుగ్గహస్స, తస్స మేతి వా అత్థో గహేతబ్బో. పోత్థకేసు హి కేసుచి "తస్స మే"తి పాఠో దిస్సతి. **ఆణణ్యం** అణణభావో. **సకకవచఇస్సరియానుప్పదానేనా**తి ఏత్థ చీవరస్స నిదస్సనవసేన కవచస్సేవ గహణం కతం, సమాపత్తియా నిదస్సనవసేన ఇస్సరియం గహితం.

ఇదాని యథావుత్తమత్థం పాళియా విభావేన్తో ఆహ **యథాహా**తిఆది. తత్థ **ఏకమిదాహన్తి** ఏత్థ **ఇదన్తి** నిపాతమత్తం. **ఏకం సమయన్తి** ఏకస్మిం సమయేతి అత్థో. **పావాయా**తి పావానగరతో. **అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నో**తి దీఘమగ్గప్పటిపన్నో. దీఘపరియాయో హేత్థ అద్ధానసద్దో. **సబ్బం సుభద్దకణ్డం విత్థారతో వేదితబ్బన్తి పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే** ఆగతం సుభద్దకణ్డం ఇధ ఆనేత్వా విత్థారేతబ్బం.

తతో పరన్తి సుభద్దకణ్డతో పరం. సబ్బం **సుభద్దకణ్డం** విత్థారతో వేదితబ్బన్తి ఇమినా "యం న ఇచ్ఛిస్సామ, న తం కరిస్సామా"తి ఏతం పరియన్తం సుభద్దకణ్డపాళిం దస్సేత్వా ఇదాని అవసేసం ఉస్సాహజననప్పకారప్పవత్తం పాళిమేవ దస్సేన్తో **హన్ద మయం ఆవుసో**తిఆదిమాహ. తత్థ **పురే అధమ్మో దిప్పతీ**తి ఏత్థ "**అధమ్మో** నామ

దసకుసలకమ్మపథపటిపక్ఖభూతో అధమ్మో”తి **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.పఠమమహాసఙ్గీతికథావణ్ణనా) వుత్తం. ధమ్మసఙ్గహణత్థం ఉస్సాహజననప్పసఙ్గత్తా పన ధమ్మవినయానం అసఙ్గాయనహేతుదోసగణో సమ్భవతి, సో ఏవ ఏత్థ అధమ్మో దిప్పతి తప్పటిపక్ఖో ధమ్మో చ పటిబాహీయతీతి వత్తబ్బం. అపి చ “అధమ్మవాదినో బలవన్తో హోన్తి ధమ్మవాదినో దుబ్బలా హోన్తీ”తి వుచ్చమానత్తా యేన అధమ్మేన తే సుభద్దవజ్జిపుత్తకాదయో అధమ్మవాదినో, యేన చ ధమ్మేన ఇతరే ధమ్మవాదినోవ హోన్తి. తేయేవ ఇధ “అధమ్మో” “ధమ్మో”తి చ వత్తబ్బా. తస్మా సీలవిపత్తిఆదిహేతుకో పాపిచ్ఛతాదిదోసగణో అధమ్మో, తప్పటిపక్ఖో సీలసమ్పదాదిహేతుకో అప్పిచ్ఛతాదిగుణసమూహో ధమ్మోతి చ గహేతబ్బం. **పురే దిప్పతీ**తి అపి నామ దిప్పతి. అథ వా యావ అధమ్మో ధమ్మం పటిబాహితుం సమత్థో హోతి, తతో పురేతరమేవాతి అత్థో. **దిప్పతీ**తి దిప్పిస్సతి. పురేసద్దయోగేన హి అనాగతత్థే అయం వత్తమానప్పయోగో, యథా పురా వస్సతి దేవోతి. **అవినయో**తి పహానవినయాదీనం పటిపక్ఖభూతో అవినయో.

తేన హీతి ఉయ్యోజనత్థే నిపాతో. **సకలనవఙ్గసత్థుసాసనపరియత్తిధరే**తి సకలం సుత్తగేయ్యాదినవఙ్గం ఏత్థ, ఏతస్స వా అత్థీతి సకలనవఙ్గం, సత్థుసాసనం. అత్థకామేన పరియాపుణితబ్బతో దిట్ఠధమ్మికాదిపురిసత్థపరియత్తిభావతో చ “పరియత్తీ”తి తీణి పిటకాని వుచ్చన్తి, తం సకలనవఙ్గసత్థుసాసనసఙ్ఖాతం పరియత్తిం ధారేన్తీతి సకలనవఙ్గసత్థుసాసనపఅయత్తిధరా, తాదిసేతి అత్థో. సమథభావనాసినేహాభావేన సుక్ఖా లూఖా అసినిద్ధా విపస్సనా ఏతేసన్తి **సుక్ఖవిపస్సకా**. **తిపిటకసబ్బపరియత్తిప్పభేదధరే**తి తిణ్ణం పిటకానం సమాహారో తిపిటకం, తదేవ నవఙ్గాదివసేన అనేకభేదభిన్నం సబ్బం పరియత్తిప్పభేదం ధారేన్తీతి తిపిటకసబ్బపరియత్తిప్పభేదధరా.

కిస్స పనాతి కస్మా పన. సిక్ఖతీతి **సేక్ఖో**. తమేవాహ “సకరణీయో”తి. ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చస్స అపరియోసితత్తా సకిచ్చోతి అత్థో. **అస్సా**తి అనేన. **బహుకారత్తా**తి బహుపకారత్తా. **అస్సా**తి భవేయ్య. **అతివియ విస్సత్థో**తి అతివియ విస్సాసికో. **నన్తి** ఆనన్దత్థేరం **ఓవదతీ**తి సమ్బన్ధో. ఆనన్దత్థేరస్స కదాచి అసఞ్ఞతాయ నవకాయ సద్ధివిహారికపరిసాయ జనపదచారికాచరణం, తేసఞ్చ సద్ధివిహారికానం ఏకక్ఖణే ఉప్పబ్బజ్జనఞ్చ పటిచ్చ మహాకస్సపత్థేరో తం నిగ్గణ్హన్తో ఏవమాహ “న వాయం కుమారకో మత్తమఞ్ఞాసీ”తి. ఏత్థ చ **వా**-సద్దో పదపూరణో, అయం కుమారో అత్తనో పమాణం న పటిజానాతీతి థేరం తజ్జేన్తో ఆహ. **తత్రా**తి ఏవం సతి.

కిఞ్చాపి సేక్ఖోతి ఇదం న సేక్ఖానం అగతిగమనసబ్భావేన వుత్తం, అసేక్ఖానఞ్ఞేవ పన ఉచ్చినిత్వా గహితత్తాతి దట్ఠబ్బం. తస్మా “కిఞ్చాపి సేక్ఖో, తథాపి థేరో ఆయస్మన్తమ్పి ఆనన్దం ఉచ్చినతూ”తి ఏవమేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో, న పన కిఞ్చాపి సేక్ఖో, తథాపి అభబ్బో అగతిం గన్తున్తి యోజేతబ్బం. **అభబ్బో**తిఆది పనస్స సభావకథనం. తత్థ **ఛన్దా**తి ఛన్దేన సినేహేన. **అగతిం గన్తు**న్తి అకత్తబ్బం కాతుం. **పరియత్తో**తి అధీతో ఉగ్గహితో.

రాజగహం ఖో మహాగోచరన్తి ఏత్థ గావో చరన్తి ఏత్థాతి గోచరో, గున్నం గోచరట్ఠానం. గోచరో వియాతి గోచరో, భిక్ఖాచరణట్ఠానం. సో మహన్తో అస్సాతి మహాగోచరం, రాజగహం. **ఉక్కోటేయ్యా**తి నివారేయ్య.

సత్తసు సాధుకీళనదివసేసూతి ఏత్థ సంవేగవత్థుం కిత్తేత్వా కిత్తేత్వా సాధుకం ఏవ పూజావసేన కీళనతో సాధుకీళనం. **ఉపకట్ఠా**తి ఆసన్నా. వస్సం ఉపనేతి ఉపగచ్ఛతి ఏత్థాతి **వస్సూపనాయికా**.

తత్ర సుదన్తి తస్సం సావత్థియం, **సుదన్తి** నిపాతమత్తం. **ఉస్సన్నధాతుకన్తి** ఉపచితపిత్తసేమ్హాదిధాతుకం. **సమసాసేతున్తి** సన్తప్పేతుం. **దుతియదివసేతి** జేతవనవిహారం పవిట్ఠదివసతో దుతియదివసేతి వదన్తి. విరిచ్చతి ఏతేనాతి విరేచనం. ఓసధపరిభావితం ఖీరమేవ విరేచనన్తి **ఖీరవిరేచనం. యం సన్ధాయాతి** యం భేసజ్జపానం సన్ధాయ వుత్తం. **భేసజ్జమత్తాతి** అప్పమత్తకం భేసజ్జం. అప్పత్థో హి అయం **మత్తా**-సద్దో మత్తా సుఖపరిచ్చాగాతిఆదీసు (ధ. ప. ౨౯౦) వియ.

ఖణ్డఫుల్లప్పటిసఙ్ఖరణన్తి ఏత్థ **ఖణ్డన్తి** ఛిన్నం, **ఫుల్లన్తి** భిన్నం, తేసం **పటిసఙ్ఖరణం** అభినవకరణం.

పరిచ్ఛేదవసేన వేదియతి దిస్సతీతి **పరివేణం. తత్థాతి** తేసు విహారేసు ఖణ్డఫుల్లప్పటిసఙ్ఖరణన్తి సమ్బన్ధో. **పఠమం మాసన్తి** వస్సానస్స పఠమం మాసం, అచ్చన్తసంయోగే చేతం ఉపయోగవచనం. సేనాసనవత్తానం బహూనం పఞ్ఞత్తత్తా, **సేనాసనక్ఖన్ధకే** (చూళవ. ౨౯౪ ఆదయో) సేనాసనపటిబద్ధానం బహూనం కమ్మానం విహితత్తా "భగవతా...పే.... వణ్ణిత"న్తి వుత్తం.

దుతియదివసేతి "ఖణ్డఫుల్లప్పటిసఙ్ఖరణం కరోమా"తి చిన్తితదివసతో దుతియదివసే. వస్సూపనాయికదివసేయేవ తే ఏవం చిన్తేసుం. **సిరియా నికేతనమివాతి** సిరియా నివాసనట్ఠానం వియ. ఏకస్మిం పానీయతిత్థే సన్నిపతన్తా పక్ఖినో వియ సబ్బేసం జనానం చక్ఖూని మణ్డపేయేవ నిపతన్తీతి వుత్తం 'ఏకనిపాతతిత్థమివ చ దేవమనుస్సనయనవిహఙ్గాన"న్తి. **లోకరామణేయ్యకన్తి** లోకే రమణీయభావం, రమణం అరహతీతి వా లోకరామణేయ్యకం . **దట్ఠబ్బసారమణ్డన్తి** దట్ఠబ్బేసు సారం దట్ఠబ్బసారం, తతో విప్పసన్నన్తి దట్ఠబ్బసారమణ్డం. అథ వా దట్ఠబ్బో సారభూతో విసిట్ఠతరో మణ్డో మణ్డనం అలఙ్కారో ఏతస్సాతి దట్ఠబ్బసారమణ్డో, మణ్డపో. మణ్డం సూరియరస్మిం పాతి నివారేతీతి మణ్డపో. వివిధాని కుసుమదామాని చేవ ముత్తోలమ్బకాని చ వినిగ్గలన్తం వమేన్తం నిక్ఖామేన్తమివ చారు సోభనం వితానం ఏత్థాతి **వివిధకుసుమదామోలమ్బకవినిగ్గలన్తచారువితానో**. నానాపుప్ఫూపహారవిచిత్తసుపరినిట్ఠితభూమికమ్మత్తా ఏవ "రతనవిచిత్తమణికోట్టిమతలమివా"తి వుత్తం. ఏత్థ చ మణియో కోట్టేత్వా కతతలం మణికోట్టిమతలం నామ, తమివాతి వుత్తం హోతి. **ఆసనారహన్తి** నిసీదనారహం. **దన్తఖచితన్తి** దన్తేహి ఖచితం.

ఆవజ్జేసీతి ఉపనామేసి. **అనుపాదాయాతి** తణ్హాదిట్ఠివసేన కఞ్చి ధమ్మం అగ్గహేత్వా. **కథాదోసోతి** కథాయ అసచ్చం నామ **నత్థి**.

యథావుడ్ఢన్తి వుడ్ఢపటిపాటిం అనతిక్కమిత్వా. **ఏకేతి** మజ్ఝిమభాణకానంయేవ ఏకే. పుబ్బే వుత్తమ్పి హి సబ్బం మజ్ఝిమభాణకా వదన్తియేవాతి వేదితబ్బం. దీఘభాణకా పన "పదసావ థేరో సన్నిపాతమాగతో"తి వదన్తి. తేసు కేచి "ఆకాసేనా"తి, "తే సబ్బేపి తథా తథా ఆగతదివసానమ్పి అత్థితాయ ఏకమేకం గహేత్వా తథా తథా వదింసూ"తి వదన్తి.

కం ధురం కత్వాతి కం జేట్ఠకం కత్వా. **బీజనిం గహేత్వాతి** ఏత్థ బీజనీగహణం పరిసాయ ధమ్మకథికానం హత్థకుక్కుచ్చవినోదనముఖవికారపటిచ్ఛాదనత్థం ధమ్మతావసేన ఆచిణ్ణన్తి వేదితబ్బం. తేనేవ హి అచ్చన్తసఞ్ఞతప్పత్తా బుద్ధాపి సావకాపి ధమ్మకథికానం ధమ్మతాదస్సనత్థమేవ చిత్తబీజనిం గణ్హన్తి. **పఠమం, ఆవుసో ఉపాలి, పారాజికం కత్థ పఞ్ఞత్తన్తి** ఏత్థ కథం సఙ్గీతియా పుబ్బే పఠమభావో సిద్ధోతి? పాతిమోక్ఖుద్దేసానుక్కమాదినా పుబ్బే పఠమభావస్స సిద్ధత్తా. యేభుయ్యేన హి తీణి పిటకాని భగవతో ధరమానకాలేయేవ ఇమినా అనుక్కమేన సజ్ఝాయితాని, తేనేవ కమేన పచ్ఛాపి

సఙ్గీతాని విసేసతో వినయాభిధమ్మపిటకానీతి దట్ఠబ్బం. **కిస్మిం వత్థుస్మిన్తి** నిమిత్తత్థే భుమ్మం. **అన్తరా చ, భన్తే, రాజగహం అన్తరా చ నాళన్దన్తి** రాజగహస్స చ నాళన్దాయ చ అన్తరా, వివరే మజ్ఝేతి అత్థో. **అన్తరా**-సద్దేన పన యుత్తత్తా ఉపయోగవచనం కతం. **రాజాగారకేతి** రఞ్ఞో కీళనత్థాయ కతే అగారకే. **అమ్బలట్ఠికాయన్తి** రఞ్ఞో ఏవంనామకం ఉయ్యానం. **కేన సద్ధిన్తి** ఇధ కస్మా వుత్తన్తి? యస్మా పనేతం న భగవతా ఏవ వుత్తం, రఞ్ఞాపి కిఞ్చి కిఞ్చి వుత్తమత్థి, తస్మా "కమారబ్భా"తి అవత్వా ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **వేదేహిపుత్తేనాతి** అయం కోసలరఞ్ఞో ధీతాయ పుత్తో, న విదేహరఞ్ఞో ధీతాయ. యస్మా మాతా పనస్స పణ్డితా, తస్మా సా వేదేన ఞాణేన ఈహతి ఘటతి వాయమతీతి "వేదేహీ"తి పాకటనామా జాతాతి వేదితబ్బా.

ఏవం నిమిత్తపయోజనకాలదేసదేసకకారకకరణప్పకారేహి పఠమమహాసఙ్గీతిం దస్సేత్వా ఇదాని తత్థ వవత్థాపితేసు ధమ్మవినయేసు నానప్పకారకోసల్లత్థం ఏకవిధాదిభేదే దస్సేతుం **తదేతం సబ్బమ్పీతి**ఆదిమాహ. తత్థ **అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిన్తి** ఏత్థ అనావరణఞాణపదట్ఠానం మగ్గఞాణం, మగ్గఞాణపదట్ఠానఞ్చ అనావరణఞాణం "సమ్మాసమ్బోధీ"తి వుచ్చతి. **పచ్చవేక్ఖన్తేన వాతి** ఉదానాదివసేన పవత్తధమ్మం సన్ధాయాహ. **విముత్తిరసన్తి** అరహత్తఫలస్సాదం, విముత్తిసమ్పత్తికం వా అగ్గఫలనిప్ఫాదనతో, విముత్తికిచ్చం వా కిలేసానం అచ్చన్తవిముత్తిసమ్పాదనతో. **అవసేసం బుద్ధవచనం ధమ్మోతి** ఏత్థ యదిపి ధమ్మో ఏవ వినయోపి పరియత్తియాదిభావతో, తథాపి వినయసద్దసన్నిధానేన భిన్నాధికరణభావేన పయుత్తో ధమ్మ-సద్దో వినయతన్తివిరహితం తన్తిం దీపేతి, యథా పుఞ్ఞఞాణసమ్భారో గోబలిబద్దన్తిఆది.

అనేకజాతిసంసారన్తి ఇమిస్సా గాథాయ అయం సఙ్ఖేపత్థో – అహం ఇమస్స అత్తభావగేహస్స కారకం తణ్హావడ్ఢకిం **గవేసన్తో** యేన ఞాణేన తం దట్ఠుం సక్కా, తం బోధిఞాణం **అనిబ్బిసం** అలభన్తో ఏవ అభినీహారతో పభుతి ఏత్తకం కాలం అనేకజాతిసతసహస్ససఙ్ఖ్యం ఇమం సంసారవట్టం **సన్ధావిస్సం** సంసరిం, యస్మా జరాబ్యాధిమరణమిస్సతాయ జాతి నామేసా పునప్పునం ఉపగన్తుం దుక్ఖా, న చ సా తస్మిం అదిట్ఠే నివత్తతి, తస్మా తం గవేసన్తో సన్ధావిస్సన్తి అత్థో. **దిట్ఠోసీతి** ఇదాని మయా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝన్తేన దిట్ఠో అసి. **పున గేహన్తి** పున ఇమం అత్తభావసఙ్ఖాతం మమ గేహం. **న కాహసీతి** న కరిస్ససి. కారణమాహ **సబ్బా తేతి**ఆది. తవ **సబ్బా** అవసేసకిలేసఫాసుకా మయా **భగ్గా**. ఇమస్స తయా కతస్స అత్తభావగేహస్స అవిజ్జాసఙ్ఖాతం **కూటం** కణ్ణికమణ్డలం **విసఙ్ఖతం** విద్ధంసితం. **విసఙ్ఖారం** నిబ్బానం ఆరమ్మణకరణవసేన గతం మమ **చిత్తం**. అహఞ్చ **తణ్హానం ఖయ**సఙ్ఖాతం అరహత్తమగ్గఫలం **అజ్ఝగా** పత్తోస్మీతి అత్థో. కేచి పన "విసఙ్ఖారగతం చిత్తమేవ తణ్హానం ఖయం అజ్ఝగా"తి ఏవమ్పి అత్థం వదన్తి.

కేచీతి ఖన్ధకభాణకా. **పాటిపదదివసేతి** ఇదం **పచ్చవేక్ఖన్తస్స ఉప్పన్నాతి** ఏతేన సమ్బన్ధితబ్బం, న **సబ్బఞ్ఞుభావప్పత్తస్సాతి** ఏతేన. **సోమనస్సమయఞాణేనాతి** సోమనస్ససమ్పయుత్తఞాణేన. **ఆమన్తయామీతి** నివేదయామి, బోధేమీతి అత్థో. **అన్తరేతి** అన్తరాళే, వేమజ్ఝేతి అత్థో.

సుత్తన్తపిటకన్తి యథా కమ్మమేవ కమ్మన్తం, ఏవం సుత్తమేవ సుత్తన్తన్తి వేదితబ్బం. **అసఙ్గీతన్తి** సఙ్గీతిక్ఖన్ధక (చూళవ. ౪౩౭ ఆదయో) కథావత్థుప్పకరణాదికం. సోళసహి వారేహి ఉపలక్ఖితత్తా "సోళస పరివారా"తి వుత్తం. తథా హి **పరివారపాళియం** (పరి. ౧ ఆదయో) పఠమం పారాజికం కత్థ పఞ్ఞత్తన్తిఆదినా వుత్తం. పఞ్ఞత్తివారో కథాపత్తివారో విపత్తివారో సఙ్గహవారో సముట్ఠానవారో అధికరణవారో సమథవారో సముచ్చయవారోతి ఇమే అట్ఠ వారా, తదనన్తరం "మేథునం

ధమ్మం పటిసేవనపచ్చయా పారాజికం కత్థ పఞ్ఞత్త”న్తి (పరి॰ ౧౮౮) ఏవం పచ్చయమత్తవిసేసేన పున వుత్తా తేయేవ అట్ఠ వారా చాతి ఇమేసం సోళసన్నం వారానం వసేన భిక్ఖువిభఙ్గస్స చ భిక్ఖునీవిభఙ్గస్స చ పకాసితత్తా సోళసహి వారేహి ఉపలక్ఖితో పరివారో “సోళసపరివారో”తి వుత్తోతి వేదితబ్బో.

దళ్హీకమ్మసిథిలకరణప్పయోజనాతి ఇదం లోకవజ్జపణ్ణత్తివజ్జేసు యథాక్కమం యోజేతబ్బం. సఞ్ఞమవేలం అభిభవిత్వా పవత్తో ఆచారో **అజ్ఝాచారో,** వీతిక్కమో. **తేనా**తి వివిధనయత్తాదిహేతునా. **ఏతన్తి వివిధవిసేసనయత్తా**తిఆదిగాథావచనం. **ఏతస్సా**తి వినయస్స.

ఇతరం పనాతి సుత్తం. **అత్తత్థపరత్థాదిభేదే**తి ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికత్థే లోకియలోకుత్తరాదిఅత్థే చ సఙ్గణ్హాతి. **వేనేయ్యజ్ఝాసయానులోమేన వుత్తత్తా**తి వినయం వియ ఇస్సరభావతో ఆణాపతిట్ఠాపనవసేన అదేసేత్వా వేనేయ్యానం అజ్ఝాసయానులోమేన చరితానురూపం వుత్తత్తా. అనుపుబ్బసిక్ఖాదివసేన అదేసేత్వా వేనేయ్యానం కాలన్తరే అభినిబ్బత్తిం దస్సేన్తో ఆహ “సస్సమివ ఫల”న్తి. ఉపాయసమఙ్గీనంయేవ నిప్ఫజ్జనభావం దస్సేన్తో “ధేను వియ ఖీర”న్తి ఆహ. న హి ధేనుం విసాణాదీసు, అకాలే వా అవిజాతం వా దోహన్తో ఖీరం పటిలభతి.

యన్తి యస్మా. **ఏత్థా**తి అభిధమ్మే. **అభిధమ్మే**తి సుపినన్తేన సుక్కవిస్సట్ఠియా అనాపత్తిభావేపి అకుసలచేతనా ఉపలబ్భతీతిఆదినా వినయపఞ్ఞత్తియా సఙ్కరవిరహితే ధమ్మే, “పుబ్బాపరవిరోధాభావతో సఙ్కరవిరహితే ధమ్మే”తిపి వదన్తి. **ఆరమ్మణాదీహీ**తి ఆరమ్మణసమ్పయుత్తకమ్మద్వారపటిపదాదీహి. **లక్ఖణీయత్తా**తి సఞ్జానితబ్బత్తా. **యం పనేత్థ అవిసిట్ఠ**న్తి ఏత్థ వినయపిటకన్తిఆదీసు తీసు సద్దేసు యం అవిసిట్ఠం సమానం, తం పిటకసద్దన్తి అత్థో. **మా పిటకసమ్పదానేనా**తి పాళిసమ్పదానవసేన మా గణ్హిత్థాతి వుత్తం హోతి. **యథావుత్తేనా**తి ఏవం దువిధత్థేనాతిఆదినా వుత్తప్పకారేన.

దేసనాసాసనకథాభేదన్తి ఏత్థ దేసనాభేదం సాసనభేదం కథాభేదన్తి **భేద**సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో. **భేద**న్తి చ నానత్తన్తి అత్థో. **తేసూ**తి పిటకేసు. సిక్ఖా చ పహానాని చ గమ్భీరభావో చ **సిక్ఖాపహానగమ్భీరభావో,** తఞ్చ యథారహం పరిదీపయేతి అత్థో. **పరియత్తిభేద**న్తి పరియాపుణనభేదం విభావయేతి సమ్బన్ధో. **యహిం** యస్మిం వినయాదికే యం సమ్పత్తిఞ్చ విపత్తిఞ్చ యథా పాపుణాతి, తమ్పి సబ్బం విభావయేతి సమ్బన్ధో. అథ వా యం పరియత్తిభేదం సమ్పత్తిం విపత్తిఞ్చ యహిం యథా పాపుణాతి, తమ్పి సబ్బం విభావయేతి యోజేతబ్బం. **పరిదీపనా విభావనా చా**తి హేట్ఠా గాథాసు వుత్తస్స అనురూపతో వుత్తం, అత్థతో పన ఏకమేవ.

ఆణారహేనాతి ఆణం పణేతుం అరహతీతి ఆణారహో, భగవా సమ్మాసమ్బుద్ధత్తా. సో హి మహాకారుణికతాయ చ అవిపరీతతో దేసకభావేన పమాణవచనత్తా చ ఆణం పణేతుం అరహతి. వోహారపరమత్థానమ్పి సమ్భవతో ఆహ “ఆణాబాహుల్లతో”తి. ఇతో పరేసుపి ఏసేవ నయో. **పఠమ**న్తి వినయపిటకం. **పచురాపరాధా** సేయ్యసకత్థేరాదయో. తే హి దోసబాహుల్లతో “పచురాపరాధా”తి వుత్తా . పచురో బహుకో బహులో అపరాధో దోసో వీతిక్కమో యేసన్తే పచురాపరాధా. **అనేకజ్ఝాసయా**తిఆదీసు ఆసయోవ అజ్ఝాసయో, సో చ అత్థతో దిట్ఠి ఞాణఞ్చ. **చరియా**తి రాగచరియాదికా ఛ మూలచరియా. అథ వా **చరియా**తి చరితం, తం సుచరితదుచ్చరితవసేన దువిధం. **అధిముత్తి** నామ సత్తానం పుబ్బపరిచయవసేన

అభిరుచి, సా దువిధా హీనపణీతభేదేన. **యథానులోమ**న్తి అజ్ఝాసయాదీనం అనురూపం. **యథాధమ్మ**న్తి ధమ్మసభావానురూపం.

సంవరాసంవరోతి ఏత్థ ఖుద్దకో మహన్తో చ సంవరోతి అత్థో. వుడ్ఢిఅత్థో హేత్థ **అ**-కారో. **దిట్ఠివినివేఠనా**తి దిట్ఠియా విమోచనం. **సుత్తన్తపాళియం** వివిచ్చేవ కామేహీతిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౨౨౬; సం॰ ని॰ ౨.౧౫౨) సమాధిదేసనాబాహుల్లతో సుత్తన్తపిటకే "అధిచిత్తసిక్ఖా"తి వుత్తం. **వీతిక్కమప్పహానం కిలేసాన**న్తి సంకిలేసధమ్మానం, కమ్మకిలేసానం వా యో కాయవచీద్వారేహి వీతిక్కమో, తస్స పహానం. అనుసయవసేన సన్తానమనువత్తన్తా కిలేసా పరియుట్ఠితాపి సీలభేదవసేన వీతిక్కమితుం న లభన్తీతి ఆహ "వీతిక్కమపటిపక్ఖత్తా సీలస్సా"తి. **పరియుట్ఠానప్పహాన**న్తి ఓకాసదానవసేన చిత్తే కుసలప్పవత్తిం పరియాదియిత్వా సముప్పత్తివసేన ఠానం పరియుట్ఠానం, తస్స పహానం. **అనుసయప్పహాన**న్తి అరియమగ్గేన అప్పహీనభావేన సన్తానే కారణలాభే ఉప్పజ్జనారహా థామగతా కామరాగాదయో సత్త కిలేసా సన్తానే అను అను సయనతో అనుసయా నామ, తేసం పహానం.

తదఙ్గప్పహానన్తి తేన తేన దానసీలాదికుసలఙ్గేన తస్స తస్స అకుసలఙ్గస్స పహానం తదఙ్గప్పహానం. **దుచ్చరితసంకిలేసస్స పహాన**న్తి కాయవచీదుచ్చరితమేవ యత్థ ఉప్పజ్జతి, తం సన్తానం సమ్మా కిలేసేతి ఉపతాపేతీతి సంకిలేసో, తస్స తదఙ్గవసేన పహానం. సమాధిస్స కామచ్ఛన్దపటిపక్ఖత్తా **సుత్తన్తపిటకే** తణ్హాసంకిలేసస్స పహానం వుత్తం. అత్తాదిసుఞ్ఞసభావధమ్మప్పకాసనతో **అభిధమ్మపిటకే** దిట్ఠిసంకిలేసస్స పహానం వుత్తం.

ఏకమేకస్మిఞ్చేత్థాతి ఏత్థ ఏతేసు తీసు పిటకేసు ఏకేకస్మిం పిటకేతి అత్థో. **ధమ్మోతి పాళీ**తి ఏత్థ ధమ్మస్స సీలాదివిసిట్ఠత్థయోగతో, బుద్ధానం సభావనిరుత్తిభావతో చ పకట్ఠానం ఉక్కట్ఠానం వచనప్పబన్ధానం ఆళి పన్తీతి **పాళి,** పరియత్తిధమ్మో. సమ్ముతిపరమత్థభేదస్స అత్థస్స అనురూపవాచకభావేన పరమత్థసద్దేసు ఏకన్తేన భగవతా మనసా వవత్థాపితో నామపఞ్ఞత్తిప్పబన్ధో పాళిధమ్మో నామ. దేసనాయ ధమ్మస్స చ కో విసేసోతి చే? యథావుత్తనయేన మనసా వవత్థాపితధమ్మస్స పరేసం బోధనభావేన అతిసజ్జనా వాచాయ పకాసనా "దేసనా"తి వేదితబ్బా. తేనాహ – "దేసనాతి తస్సా మనసా వవత్థాపితాయ పాళియా దేసనా"తి. తదుభయమ్పి పన పరమత్థతో సద్దో ఏవ పరమత్థవినిముత్తాయ సమ్ముతియా అభావా. ఇమమేవ నయం గహేత్వా కేచి ఆచరియా "ధమ్మో చ దేసనా చ పరమత్థతో సద్దో ఏవా"తి వోహరన్తి, తేపి అనుపవజ్జాయేవ. యథా "కామావచరపటిసన్ధివిపాకా పరిత్తారమ్మణా"తి వుచ్చన్తి, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. న హి "కామావచరపటిసన్ధివిపాకా నిబ్బత్తితపరమత్థవిసయాయేవా"తి సక్కా వత్తుం ఇత్థిపురిసాదిఆకారపరివితక్కపుబ్బకానం రాగాదిఅకుసలానం మేత్తాదికుసలానఞ్చ ఆరమ్మణం గహేత్వాపి సముప్పజ్జనతో. పరమత్థధమ్మమూలకత్తా పనస్స పరికప్పస్స పరమత్థవిసయతా సక్కా పఞ్ఞపేతుం, ఏవమిధాపీతి దట్ఠబ్బం. తీసుపి చేతేసు ఏతే ధమ్మత్థదేసనాపటివేధా గమ్భీరాతి సమ్బన్ధో. ఏత్థ చ పిటకావయవానం ధమ్మాదీనం వుచ్చమానో గమ్భీరభావో తంసముదాయస్స పిటకస్సాపి వుత్తో యేవాతి దట్ఠబ్బో. దుక్ఖేన ఓగయ్హన్తి, దుక్ఖో వా ఓగాహో ఓగాహనం అన్తోపవిసనమేతేసూతి **దుక్ఖోగాహా. ఏత్థా**తి ఏతేసు పిటకేసు, నిద్ధారణే చేతం భుమ్మవచనం.

హేతునో ఫలం **హేతుఫలం. ధమ్మాభిలాపో**తి అత్థబ్యఞ్జనకో అవిపరీతాభిలాపో. **విసయతో అసమ్మోహతో చా**తి లోకియలోకుత్తరానం యథాక్కమం అవబోధప్పకారదస్సనం, ఏతస్స అవబోధోతి ఇమినా సమ్బన్ధో. లోకియో హి ధమ్మత్థాదిం ఆలమ్బిత్వావ పవత్తనతో విసయతో అవబోధోతి వుచ్చతి. లోకుత్తరో పన నిబ్బానారమ్మణతాయ తం

అనాలమ్బమానోపి తబ్బిసయమోహవిద్ధంసనేన ధమ్మాదీసు పవత్తనతో అసమ్మోహతో అవబోధోతి వుచ్చతి. **అత్థానురూపం ధమ్మేసూతి** కారియానురూపం కారణేసూతి అత్థో. **పఞ్ఞత్తిపథానురూపం పఞ్ఞత్తీసూతి** ఛబ్బిధనామపఞ్ఞత్తియా పథో పఞ్ఞత్తిపథో, తస్స అనురూపం పఞ్ఞత్తీసూతి అత్థో.

ధమ్మజాతన్తి కారణప్పభేదో కారణమేవ వా. **అత్థజాతన్తి** కారియప్పభేదో, కారియమేవ వా. యా చాయం దేసనాతి సమ్బన్ధో. **యో చేత్థాతి** ఏతాసు ధమ్మత్థదేసనాసు యో పటివేధోతి అత్థో. **ఏత్థాతి** ఏతేసు తీసు పిటకేసు.

అలగద్దూపమాతి ఏత్థ అలగద్దసద్దేన అలగద్దగ్గహణం వుచ్చతి వీణావాదనం వీణాతిఆదీసు వియ, గహణఞ్చేత్థ యథా డంసతి, తథా దుగ్గహణం దట్ఠబ్బం, ఇతరగ్గహణే విరోధాభావా. తస్మా అలగద్దస్స గహణం ఉపమా ఏతిస్సాతి అలగద్దూపమా. అలగద్దోతి చేత్థ ఆసివిసో వుచ్చతి. సో హి అలం పరియత్తో, జీవితహరణసమత్థో వా విససఙ్ఖాతో గదో అస్సాతి "అలంగదో"తి వత్తబ్బే "అలగద్దో"తి వుచ్చతి.

వట్టతో నిస్సరణం అత్థో పయోజనం ఏతిస్సాతి **నిస్సరణత్థా**. భణ్డాగారికో వియాతి **భణ్డాగారికో,** ధమ్మరతనానుపాలకో, తస్స అత్థనిరపేక్ఖస్స పరియత్తి **భణ్డాగారికపరియత్తి. దుగ్గహితానీతి** దుట్ఠు గహితాని. తేనాహ "ఉపారమ్భాదిహేతు పరియాపుటా"తి. ఏత్థ చ ఉపారమ్భో నామ పరియత్తిం నిస్సాయ పరవమ్భనం. ఆది-సద్దేన ఇతివాదప్పమోక్ఖలాభసక్కారాదిం సఙ్గణ్హాతి. **యం సన్ధాయాతి** యం పరియత్తిదుగ్గహణం సన్ధాయ. **వుత్తన్తి అలగద్దూపమసుత్తే** (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౮) వుత్తం. **తఞ్చస్స అత్థం నానుభోన్తీతి** తఞ్చ అస్స ధమ్మస్స సీలపరిపూరణాదిసఙ్ఖాతం అత్థం ఏతే దుగ్గహితగాహినో నానుభోన్తి న విన్దన్తి. **పటివిద్ధాకుప్పోతి** పటివిద్ధఅరహత్తఫలో.

ఇదాని తీసు పిటకేసు యథారహం సమ్పత్తివిపత్తియో నిద్ధారేత్వా దస్సేన్తో ఆహ **వినయే పనాతిఆది.** తత్థ **తాసంయేవాతి** అవధారణం ఛళభిఞ్ఞాచతుపటిసమ్భిదానం వినయే పభేదవచనాభావం సన్ధాయ వుత్తం. **వేరఞ్జకణ్డే** (పారా॰ ౧౨) హి తిస్సో విజ్జావ విభత్తా. దుతియే **తాసంయేవాతి** అవధారణం చతస్సో పటిసమ్భిదా అపేక్ఖిత్వా కతం తిస్సన్నమ్పి విజ్జానం ఛసు అభిఞ్ఞాసు అన్తోపవిట్ఠత్తా. **తాసఞ్చాతి** ఏత్థ **చ**-సద్దేన సేసానమ్పి తత్థ అత్థిభావం దీపేతి. **అభిధమ్మపిటకే** హి తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా చతస్సో పటిసమ్భిదా చ వుత్తా ఏవ. పటిసమ్భిదానం తత్థేవ సమ్మా విభత్తభావం దీపేతుం **తత్థేవాతి** అవధారణం కతం. **ఉపాదిన్నఫస్సోతి** మగ్గేన మగ్గపటిపాదనఫస్సో. **తేసన్తి** తేసం పిటకానం. **ఏతన్తి** ఏతం బుద్ధవచనం.

చతుత్తింసేవ సుత్తన్తాతి గాథాయ అయమత్థయోజనా – యస్స నికాయస్స సుత్తగణనతో చతుత్తింసేవ సుత్తన్తా వగ్గసఙ్గహవసేన తయో వగ్గా యస్స సఙ్గహస్సాతి తివగ్గో సఙ్గహో, ఏస పఠమో నికాయో ఇధ దీఘనికాయోతి. **అనులోమికోతి** అపచ్చనీకో, అత్థానులోమనతో అన్వత్థనామోతి వుత్తం హోతి. **ఏకనికాయమ్పీతి** ఏకసమూహమ్పి. **ఏవం చిత్తన్తి** ఏవం విచిత్తం. **యథయిదన్తి** యథా ఇమే. పోణికచిక్ఖల్లికా ఖత్తియా, తేసం నివాసో "పోణికనికాయో చిక్ఖల్లికనికాయో"తి వుచ్చతి. **పఞ్చదసవగ్గపరిగ్గహోతి** పఞ్చదసహి వగ్గేహి పరిగ్గహితో. **సుత్తన్తానం సహస్సాని సత్త సుత్తసతాని చాతి** పాఠే సుత్తన్తానం సత్తసహస్సాని సత్త సుత్తసతాని చాతి యోజేతబ్బం. కత్థచి పన "సత్త సుత్తసహస్సాని, సత్త సుత్తసతాని చా"తి పాఠో. **పుబ్బే నిదస్సితాతి** సుత్తన్తపిటకనిద్దేసే నిదస్సితా.

వేదన్తి ఞాణం. **తుట్ఠిన్తి** పీతిం. **ధమ్మక్ఖన్ధవసేనాతి** ధమ్మరాసివసేన. ద్వాసీతిసహస్సాని బుద్ధతో గణ్హిన్తి సమ్బన్ధో. **ద్వే సహస్సాని భిక్ఖుతోతి** ధమ్మసేనాపతిఆదీనం భిక్ఖూనం సన్తికా తేహియేవ దేసితాని ద్వే సహస్సాని గణ్హిం. **మేతి** మమ హదయే, ఇతి ఆనన్దత్థేరో అత్తానం నిద్దిసతి. **యే ధమ్మా** మమ హదయే **పవత్తినో, తే చతురాసీతిసహస్సానీతి** యోజనా. ఇదఞ్చ భగవతో ధరమానకాలే ఉగ్గహితధమ్మక్ఖన్ధవసేన వుత్తం, పరినిబ్బుతే పన భగవతి ఆనన్దత్థేరేన దేసితానం సుభసుత్త(దీ॰ ని॰ ౧.౪౪౪ ఆదయో) గోపకమోగ్గల్లానసుత్తానం (మ॰ ని॰ ౩.౭౯ ఆదయో), తతియసఙ్గీతియం మోగ్గలిపుత్తతిస్సత్థేరేన కథితకథావత్థుప్పకరణస్స చ వసేన ధమ్మక్ఖన్ధానం చతురాసీతిసహస్సతోపి అధికతా వేదితబ్బా.

ఏకానుసన్ధికం సుత్తన్తి సతిపట్ఠానాది (దీ॰ ని॰ ౨.౩౭౨ ఆదయో; మ॰ ని॰ ౧.౧౦౬ ఆదయో). **అనేకానుసన్ధికన్తి** పరినిబ్బానసుత్తాది (దీ॰ ని॰ ౨.౧౩౪ ఆదయో). తఞ్హి నానాఠానేసు నానాధమ్మదేసనానం వసేన పవత్తం. తికదుకభాజనం ధమ్మసఙ్గణియం నిక్ఖేపకణ్డ(ధ॰ స॰ ౯౮౬ ఆదయో) అట్ఠకథాకణ్డవసేన (ధ॰ స॰ ౧౩౮౪ ఆదయో) గహేతబ్బం. **చిత్తవారభాజనన్తి** ఇదం చిత్తుప్పాదకణ్డవసేన (ధ॰ స॰ ౧ ఆదయో) వుత్తం. **అత్థి వత్థూతిఆదీసు వత్థు** నామ సుదిన్నకణ్డాది (పారా॰ ౨౪ ఆదయో). **మాతికాతి** సిక్ఖాపదం. **అన్తరాపత్తీతి** సిక్ఖాపదన్తరేసు అఞ్ఞస్మిం వత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తా ఆపత్తి. **తికచ్ఛేదోతి** తికపాచిత్తియాదితికపరిచ్ఛేదో . బుద్ధవచనం సఙ్గహితన్తి సమ్బన్ధో. **అస్సాతి** బుద్ధవచనస్స. సఙ్గీతిపరియోసానే సాధుకారం దదమానా వియాతి సమ్బన్ధో. అచ్ఛరం పహరితుం యుత్తాని **అచ్ఛరియాని,** పుప్ఫవస్సచేలుక్ఖేపాదీని. యా "పఞ్చసతా"తి చ "థేరికా"తి చ పవుచ్చతి, అయం పఠమమహాసఙ్గీతి నామాతి సమ్బన్ధో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

పఠమమహాసఙ్గీతికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

దుతియసఙ్గీతికథావణ్ణనా

ఏవం పఠమమహాసఙ్గీతిం దస్సేత్వా యదత్థం సా ఇధ దస్సితా, తం నిగమనవసేన దస్సేన్తో **ఇమిస్సాతిఆదిమాహ. తత్రాయం ఆచరియపరమ్పరాతి** తస్మిం జమ్బుదీపే అయం ఆచరియానం పవేణీ పటిపాటి. **విజితావినోతి** విజితసబ్బకిలేసపటిపక్ఖత్తా విజితవన్తో. **జమ్బుసిరివ్హయేతి** జమ్బుసదిసో సిరిమన్తో అవ్హాయో నామం యస్స దీపస్స, తస్మిం జమ్బుదీపేతి వుత్తం హోతి. మహన్తేన హి జమ్బురుక్ఖేన అభిలక్ఖితత్తా దీపోపి "జమ్బూ"తి వుచ్చతి. **అచ్ఛిజ్జమానం** అవినస్సమానం కత్వా. **వినయవంసన్తిఆదీహి** తీహి వినయపాళియేవ కథితా పరియాయవచనత్తా తేసం. **పకతఞ్ఞుతన్తి** వేయ్యత్తియం, పటుభావన్తి వుత్తం హోతి. **ధురగ్గాహోతి** పధానగ్గాహీ, సబ్బేసం పామోక్ఖో హుత్వా గణ్హీతి వుత్తం హోతి. భిక్ఖూనం సముదాయో సమూహో **భిక్ఖుసముదాయో.**

యదాతి నిబ్బాయింసూతి సమ్బన్ధో. **జోతయిత్వా చ సబ్బధీతి** తమేవ సద్ధమ్మం సబ్బత్థ పకాసయిత్వా. **జుతిమన్తోతి** పఞ్ఞాజుతియా యుత్తా, తేజవన్తో వా, మహానుభావాతి అత్థో. **నిబ్బాయింసూతి** అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా నిబ్బాయింసు. **అనాలయాతి** అసఙ్గా.

అథాతి పచ్ఛా, యదా పరినిబ్బాయింసు, తతో పరన్తి అత్థో. **కప్పతి సిఙ్గీలోణకప్పో**తి ఏత్థ **కప్ప**-సద్దో వికప్పత్థో, తేన సిఙ్గీలోణవికప్పోపి కప్పతి. ఇదమ్పి పక్ఖన్తరం కప్పతీతి అత్థో, ఏవం సబ్బత్థ. తత్థ సిఙ్గేన లోణం పరిహరిత్వా అలోణకపిణ్డపాతేన సద్ధిం భుఞ్జితుం కప్పతి , సన్నిధిం న కరోతీతి అధిప్పాయో. **కప్పతి ద్వఙ్గులకప్పో**తి ద్వఙ్గులం అతిక్కన్తాయ ఛాయాయ వికాలే భోజనం భుఞ్జితుం కప్పతీతి అత్థో. **కప్పతి గామన్తరకప్పో**తి "గామన్తరం గమిస్సామీ"తి పవారితేన అనతిరిత్తభోజనం భుఞ్జితుం కప్పతీతి అత్థో. **కప్పతి ఆవాసకప్పో**తి ఏకసీమాయ నానాసేనాసనేసు విసుం విసుం ఉపోసథాదీని సఙ్ఘకమ్మాని కాతుం వట్టతీతి అత్థో. **కప్పతి అనుమతికప్పో**తి "అనాగతానం ఆగతకాలే అనుమతిం గహేస్సామా"తి తేసు అనాగతేసుయేవ వగ్గేన సఙ్ఘేన కమ్మం కత్వా పచ్ఛా అనుమతిం గహేతుం కప్పతి, వగ్గకమ్మం న హోతీతి అధిప్పాయో. **కప్పతి ఆచిణ్ణకప్పో**తి ఆచరియుపజ్ఝాయేహి ఆచిణ్ణో కప్పతీతి అత్థో. సో పన ఏకచ్చో కప్పతి ధమ్మికో, ఏకచ్చో న కప్పతి అధమ్మికోతి వేదితబ్బో. **కప్పతి అమథితకప్పో**తి యం ఖీరం ఖీరభావం విజహితం దధిభావం అసమ్పత్తం, తం భుత్తావినా పవారితేన అనతిరిత్తం భుఞ్జితుం కప్పతీతి అత్థో. **కప్పతి జళోగిం పాతు**న్తి ఏత్థ **జళోగీ**తి తరుణసురా, యం మజ్జసమ్భారం ఏకతో కతం మజ్జభావమసమ్పత్తం, తం పాతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. **జాతరూపరజత**న్తి ఏత్థ సరసతో వికారం అనాపజ్జిత్వా సబ్బదా జాతరూపమేవ హోతీతి జాతం రూపం ఏతస్సాతి **జాతరూపం,** సువణ్ణం. ధవలసభావతాయ రాజతీతి **రజతం,** రూపియం. **సుసునాగపుత్తో**తి సుసునాగస్స పుత్తో. **కాకణ్డకపుత్తో**తి కాకణ్డకస్స బ్రాహ్మణస్స పుత్తో. **వజ్జీసూ**తి జనపదనామత్తా బహువచనం కతం.

తదహుపోసథేతి ఏత్థ **తదహూ**తి తస్మిం అహని. ఉపవసన్తి ఏత్థాతి **ఉపోసథో,** ఉపవసన్తీతి చ సీలసమాదానేన వా అనసనాదినా వా ఉపేతా హుత్వా వసన్తీతి అత్థో. **కంసపాతి**న్తి సువణ్ణపాతిం. **మాసకరూప**న్తి మాసకో ఏవ. **సబ్బం తావ వత్తబ్బ**న్తి ఇమినా **సత్తసతికక్ఖన్ధకే** (చూళవ॰ ౪౪౬ ఆదయో) ఆగతా సబ్బాపి పాళి ఇధ ఆనేత్వా వత్తబ్బాతి దస్సేతి. సఙ్గాయితసదిసమేవ సఙ్గాయింసూతి సమ్బన్ధో.

సా పనాయం సఙ్గీతీతి సమ్బన్ధో. **తేసూ**తి తేసు సఙ్గీతికారకేసు థేరేసు. విస్సుతా ఏతే సద్ధివిహారికా ఞేయ్యాతి సమ్బన్ధో. **సాణసమ్భూతో**తి సాణదేసవాసీ సమ్భూతత్థేరో. దుతియో సఙ్గహోతి సమ్బన్ధితబ్బం. **పన్నభారా**తి పతితక్ఖన్ధభారా.

అబ్బుదన్తి ఉపద్దవం వదన్తి. "భగవతో వచనం థేనేత్వా అత్తనో వచనస్స దీపనతో అబ్బుదన్తి చోరకమ్మ"న్తి ఏకే. **ఇద**న్తి వక్ఖమాననిదస్సనం. సన్దిస్సమానా ముఖా **సమ్ముఖా. భావితమగ్గ**న్తి ఉప్పాదితఞ్ఞాణం. **సాధు సప్పురిసా**తి ఏత్థ **సాధూ**తి ఆయాచనత్థే నిపాతో, తం యాచామీతి అత్థో. **హట్ఠపహట్ఠో**తి పునప్పునం సన్తుట్ఠో. **ఉదగ్గుదగ్గో**తి సరీరవికారుప్పాదనపీతివసేన ఉదగ్గుదగ్గో, పీతిమా హి పుగ్గలో కాయచిత్తానం ఉగ్గతత్తా "ఉదగ్గుదగ్గో"తి వుచ్చతి.

తేన ఖో పన సమయేనాతి యస్మిం సమయే దుతియం సఙ్గీతిం అకరింసు, తస్మిం సమయేతి అత్థో. **తం అధికరణం న సమ్పాపుణింసూ**తి తం వజ్జిపుత్తకేహి ఉప్పాదితం అధికరణం వినిచ్ఛినితుం న సమ్పాపుణింసు నాగమింసు. నో అహువత్థాతి సమ్బన్ధో. యావతాయుకం ఠత్వా పరినిబ్బుతాతి సమ్బన్ధో. కిం పన కత్వా థేరా పరినిబ్బుతాతి? ఆహ **దుతియం సఙ్గహం కత్వా**తిఆది. **అనిచ్చతావస**న్తి అనిచ్చతాధీనతం. **జమ్మి**న్తి లామకం. **దురభిసమ్భవం** అనభిభవనీయం అతిక్కమితుం అసక్కుణేయ్యం అనిచ్చతం ఏవం ఞత్వాతి సమ్బన్ధో.

దుతియసఙ్గీతికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

తతియసఙ్గీతికథావణ్ణనా

సత్త వస్సానీతి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **అతిచ్ఛథా**తి అతిక్కమిత్వా ఇచ్ఛథ, ఇతో అఞ్ఞత్థ గన్త్వా భిక్ఖం పరియేసథాతి అత్థో. **భత్తవిస్సగ్గకరణత్థాయా**తి భత్తస్స అజ్ఝోహరణకిచ్చత్థాయ, భుఞ్జనత్థాయాతి అత్థో. "సోళసవస్సో"తి ఉద్దేసో కథనం అస్స అత్థీతి **సోళసవస్సుద్దేసికో,** "సోళసవస్సికో"తి అత్థో.

తీసు వేదేసూతిఆదీసు ఇరువేదయజువేదసామవేదసఙ్ఖాతేసు తీసు వేదేసు. తయో ఏవ కిర వేదా అట్ఠకాదీహి ధమ్మికేహి ఇసీహి లోకస్స సగ్గమగ్గవిభావనత్థాయ కతా. తేనేవ హి తే తేహి వుచ్చన్తి. ఆథబ్బణవేదో పన పచ్ఛా అధమ్మికేహి బ్రాహ్మణేహి పాణవధాదిఅత్థాయ కతో. పురిమేసు చ తీసు వేదేసు తేహేవ ధమ్మికసాఖాయో అపనేత్వా యాగవధాదిదీపికా అధమ్మికసాఖా పక్ఖిత్తాతి వేదితబ్బా. **నిఘణ్డూ**తి రుక్ఖాదీనం వేవచనప్పకాసకం పరియాయనామానురూపం సత్థం. తఞ్హి లోకే "నిఘణ్డూ"తి వుచ్చతి. **కేటుభ**న్తి కిటతి గమేతి కిరియాదివిభాగన్తి కేటుభం, కిరియాకప్పవికప్పో కవీనం ఉపకారసత్థం. ఏత్థ చ **కిరియాకప్పవికప్పో**తి వచీభేదాదిలక్ఖణా కిరియా కప్పీయతి వికప్పీయతి ఏతేనాతి కిరియాకప్పో, సో పన వణ్ణపదబన్ధపదత్థాదివిభాగతో బహువికప్పోతి "కిరియాకప్పవికప్పో"తి వుచ్చతి. ఇదఞ్చ మూలకిరియాకప్పగన్థం సన్ధాయ వుత్తం. సహ నిఘణ్డునా కేటుభేన చ **సనిఘణ్డుకేటుభా,** తయో వేదా, తేసు సనిఘణ్డుకేటుభేసు. ఠానకరణాదివిభాగతో చ నిబ్బచనవిభాగతో చ అక్ఖరా పభేదీయన్తి ఏతేనాతి **అక్ఖరప్పభేదో,** సిక్ఖా చ నిరుత్తి చ. సహ అక్ఖరప్పభేదేనాతి **సాక్ఖరప్పభేదా,** తేసు సాక్ఖరప్పభేదేసు. ఆథబ్బణవేదం చతుత్థం కత్వా "ఇతిహ ఆస ఇతిహ ఆసా"తి ఈదిసవచనపటిసంయుత్తో పోరాణకథాసఙ్ఖాతో ఇతిహాసో పఞ్చమో ఏతేసన్తి **ఇతిహాసపఞ్చమా,** తయో వేదా, తేసు ఇతిహాసపఞ్చమేసు.

యస్స చిత్తన్తిఆది పఞ్హద్వయం ఖీణాసవానం చుతిచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ పఠమపఞ్హే **ఉప్పజ్జతీ**తి ఉప్పాదక్ఖణసమఙ్గితాయ ఉప్పజ్జతి. **న నిరుజ్ఝతీ**తి నిరోధక్ఖణం అప్పత్తతాయ న నిరుజ్ఝతి. **తస్స చిత్త**న్తి తస్స పుగ్గలస్స తం చిత్తం కిం నిరుజ్ఝిస్సతి ఆయతిఞ్చ నుప్పజ్జిస్సతీతి పుచ్ఛా, తస్సా చ విభజ్జబ్యాకరణీయతాయ ఏవమేత్థ విస్సజ్జనం వేదితబ్బం. అరహతో పచ్ఛిమచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే తస్స చిత్తం ఉప్పజ్జతి, న నిరుజ్ఝతి, ఆయతిఞ్చ నుప్పజ్జిస్సతి, అవస్సమేవ నిరోధక్ఖణం పత్వా నిరుజ్ఝిస్సతి, తతో అప్పటిసన్ధికత్తా అఞ్ఞం నుప్పజ్జిస్సతి. ఠపేత్వా పన పచ్ఛిమచిత్తసమఙ్గిం ఖీణాసవం ఇతరేసం ఉప్పాదక్ఖణసమఙ్గిచిత్తం ఉప్పాదక్ఖణసమఙ్గితాయ ఉప్పజ్జతి భఙ్గం అప్పత్తతాయ న నిరుజ్ఝతి, భఙ్గం పన పత్వా నిరుజ్ఝిస్సతేవ, అఞ్ఞం పన తస్మిం వా అఞ్ఞస్మిం వా అత్తభావే ఉప్పజ్జిస్సతి చేవ నిరుజ్ఝిస్సతి చాతి. **యస్స వా పనా**తిఆది దుతియపఞ్హే పన **నిరుజ్ఝిస్సతి నుప్పజ్జిస్సతీ**తి యస్స చిత్తం ఉప్పాదక్ఖణసమఙ్గితాయ భఙ్గక్ఖణం పత్వా నిరుజ్ఝిస్సతి అప్పటిసన్ధికతాయ నుప్పజ్జిస్సతి, తస్స ఖీణాసవస్స తం చిత్తం కిం ఉప్పజ్జతి న నిరుజ్ఝతీతి పుచ్ఛా, తస్సా ఏకంసబ్యాకరణీయతాయ "ఆమన్తా"తి విస్సజ్జనం వేదితబ్బం. **ఉద్ధం వా అధో వా హరితుం అసక్కోన్తో**తి ఉపరిమపదే వా హేట్ఠిమపదం హేట్ఠిమపదే వా ఉపరిమపదం అత్థతో సమన్నాహరితుం ఘటేతుం పుబ్బేనాపరం యోజేత్వా అత్థం పరిచ్ఛిన్దితుం అసక్కోన్తోతి అత్థో.

సోతాపన్నానం సీలేసు పరిపూరకారితాయ సమాదిన్నసీలతో నత్థి పరిహానీతి ఆహ "అభబ్బో దాని సాసనతో నివత్తితు"న్తి. **వడ్ఢేత్వా**తి ఉపరిమగ్గత్థాయ కమ్మట్ఠానం వడ్ఢేత్వా. దన్తే పునన్తి విసోధేన్తి ఏతేనాతి **దన్తపోనం** వుచ్చతి దన్తకట్ఠం. అభినవానం ఆగన్తుకానం లజ్జీసభావం ఖన్తిమేత్తాదిగుణసమఙ్గితఞ్చ కతిపాహం సుట్ఠు వీమంసిత్వావ

హత్థకమ్మాదిసమ్పటిచ్ఛనం సఙ్గహకరణఞ్చ యుత్తన్తి సామణేరస్స చేవ అఞ్ఞేసఞ్చ భిక్ఖూనం దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జన్తానం ఞాపనత్థం థేరో తస్స భబ్బరూపతం అభిఞ్ఞాయ ఞత్వాపి పున సమ్మజ్జనాదిం అకాసి. "తస్స చిత్తదమనత్థ"న్తిపి వదన్తి. **బుద్ధవచనం పట్ఠపేసీ**తి బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హాపేతుం ఆరభి. సకలవినయాచారపటిపత్తి ఉపసమ్పన్నానమేవ విహితాతి తప్పరియాపుణనమపి తేసఞ్ఞేవ అనురూపన్తి ఆహ "ఠపేత్వా వినయపిటక"న్తి. తస్స చిత్తే ఠపితమ్పి బుద్ధవచనం సఙ్గోపనత్థాయ నియ్యాతితభావం దస్సేతుం "హత్థే పతిట్ఠాపేత్వా"తి వుత్తం.

ఏకరజ్జాభిసేకన్తి సకలజమ్బుదీపే ఏకాధిపచ్చవసేన కరియమానం అభిసేకం. **రాజిద్ధియో**తి రాజానుభావానుగతప్పభావా. **యతో**తి యతో సోళసఘటతో. దేవతా ఏవ దివసే దివసే ఆహరన్తీతి సమ్బన్ధో. **దేవసిక**న్తి దివసే దివసే. **అగదామలక**న్తి అప్పకేనేవ సరీరసోధనాదిసమత్థం సబ్బదోసహరం ఓసధామలకం. **ఛద్దన్తదహతో**తి ఛద్దన్తదహసమీపే ఠితదేవవిమానతో, కప్పరుక్ఖతో వా, తత్థ తాదిసా కప్పరుక్ఖవిసేసా సన్తి, తతో వా ఆహరన్తీతి అత్థో. **అసుత్తమయిక**న్తి సుత్తేహి అబద్ధం దిబ్బసుమనపుప్ఫేహేవ కతం సుమనపుప్ఫపటం. **ఉట్ఠితస్స సాలినో**తి సయంజాతసాలినో, సముదాయాపేక్ఖఞ్చేత్థ ఏకవచనం, సాలీనన్తి అత్థో. **నవ వాహసహస్సానీ**తి ఏత్థ చతస్సో ముట్ఠియో ఏకో కుడువో, చత్తారో కుడువా ఏకో పత్థో, చత్తారో పత్థా ఏకో ఆళ్హకో, చత్తారో ఆళ్హకా ఏకం దోణం, చత్తారి దోణాని ఏకా మానికా , చతస్సో మానికా ఏకా ఖారీ, వీసతి ఖారికా ఏకో వాహో, తదేవ "ఏకం సకట"న్తి **సుత్తనిపాతట్ఠకథాదీసు** (సు॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.కోకాలికసుత్తవణ్ణనా) వుత్తం. **నిత్థుసకణే కరోన్తీ**తి థుసకుణ్డకరహితే కరోన్తి. తేన నిమ్మితం బుద్ధరూపం పస్సన్తోతి సమ్బన్ధో. పుఞ్ఞప్పభావనిబ్బత్తగ్గహణం నాగరాజనిమ్మితానం పుఞ్ఞప్పభావనిబ్బత్తేహి సదిసతాయ కతం. **విమలకేతుమాలా**తి ఏత్థ **కేతుమాలా** నామ సీసతో నిక్ఖమిత్వా ఉపరిముద్ధని పుఞ్జో హుత్వా దిస్సమానరస్మిరాసీతి వదన్తి.

బాహిరకపాసణ్డన్తి బాహిరకప్పవేదితం సమయవాదం. **పరిగ్గణ్హీ**తి వీమంసమానో పరిగ్గహేసి. **భద్దపీఠకేసూ**తి వేత్తమయపీఠేసు. **సారో**తి గుణసారో. **సీహపఞ్జరే**తి మహావాతపానసమీపే. కిలేసవిప్ఫన్దరహితచిత్తతాయ **దన్తం**. నిచ్చం పచ్చుపట్ఠితసతారక్ఖతాయ **గుత్తం. ఖురగ్గేయేవా**తి కేసోరోపనావసానే. అతివియ సోభతీతి సమ్బన్ధో. **వాణిజకో అహోసీ**తి మధువాణిజకో అహోసి.

పుబ్బే వ సన్నివాసేనాతి పుబ్బే వా పుబ్బజాతియం వా సహవాసేనాతి అత్థో. **పచ్చుప్పన్నహితేన వా**తి వత్తమానభవే హితచరణేన వా. **ఏవం** ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి **తం** సినేహసఙ్ఖాతం **పేమం జాయతే**. కిం వియాతి? ఆహ "ఉప్పలం వ యథోదకే"తి. **ఉప్పలం వా**తి రస్సకతో **వా**-సద్దో అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థో. **యథా**-సద్దో ఉపమాయం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా ఉప్పలఞ్చ సేసఞ్చ పదుమాది ఉదకే జాయమానం ద్వే కారణాని నిస్సాయ జాయతి ఉదకఞ్చేవ కలలఞ్చ, ఏవం పేమమ్పీతి (జా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౭౪).

ధువభత్తానీతి నిచ్చభత్తాని. **వజ్జావజ్జ**న్తి ఖుద్దకం మహన్తఞ్చ వజ్జం. **మోగ్గలిపుత్తతిస్సత్థేరస్స భారమకాసీ**తి థేరస్స మహానుభావతం, తదా సాసనకిచ్చస్స నాయకభావేన సఙ్ఘపరిణాయకతఞ్చ రఞ్ఞో ఞాపేతుం సఙ్ఘో తస్స భారమకాసీతి వేదితబ్బం, న అఞ్ఞేసం అజాననతాయ. **సాసనస్స దాయాదో**తి సాసనస్స అబ్భన్తరో ఞాతకో హోమి న హోమీతి అత్థో. యే సాసనే పబ్బజితుం పుత్తధీతరో పరిచ్చజన్తి, తే బుద్ధసాసనే సాలోహితఞాతకా నామ హోన్తి, సకలసాసనధారణే సమత్థానం అత్తనో ఓరసపుత్తానం పరిచ్చత్తత్తా న పచ్చయమత్తదాయకాతి ఇమమత్థం సన్ధాయ థేరో "న ఖో, మహారాజ, ఏత్తావతా సాసనస్స దాయాదో హోతీ"తి ఆహ. **కథఞ్చరహీ**తి ఏత్థ **చరహీ**తి నిపాతో అక్ఖన్తిం దీపేతి. **తిస్సకుమారస్సా**తి రఞ్ఞో

ఏకమాతుకస్స కనిట్ఠస్స. **సక్ఖసీతి** సక్ఖిస్ససి. **సిక్ఖాయ పతిట్ఠాపేసున్తి** పాణాతిపాతా వేరమణిఆదీసు వికాలభోజనా వేరమణిపరియోసానాసు ఛసు సిక్ఖాసు పాణాతిపాతా వేరమణిం ద్వే వస్సాని అవీతిక్కమ్మ సమాదానం సమాదియామీతిఆదినా (పాచి. ౧౦౭౮) సమాదానవసేన సిక్ఖాసమ్ముతిదానానన్తరం సిక్ఖాయ పతిట్ఠాపేసుం. ఛ వస్సాని అభిసేకస్స అస్సాతి **ఛవస్సాభిసేకో.**

సబ్బం థేరవాదన్తి ద్వే సఙ్గీతియో ఆరుళ్హా పాళి. సా హి మహాసఙ్ఘికాదిభిన్నలద్ధికాహి వివేచేతుం "థేరవాదో"తి వుత్తా. అయఞ్హి విభజ్జవాదో మహాకస్సపత్థేరాదీహి అసఙ్కరతో రక్ఖితో ఆనీతో చాతి "థేరవాదో"తి వుచ్చతి, "సథేరవాద"న్తిపి లిఖన్తి. తత్థ "అట్ఠకథాసు ఆగతథేరవాదసహితం సాట్ఠకథం తిపిటకసఙ్గహితం బుద్ధవచన"న్తి ఆనేత్వా యోజేతబ్బం. **తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వాతి** తేజోకసిణారమ్మణం ఝానం సమాపజ్జిత్వా.

సభాయన్తి నగరమజ్ఝే వినిచ్ఛయసాలాయం. **దిట్ఠిగతానీతి** దిట్ఠియోవ. **న ఖో పనేతం సక్కా ఇమేసం మజ్ఝే వసన్తేన వూపసమేతున్తి** తేసఞ్హి మజ్ఝే వసన్తో తేసుయేవ అన్తోగధత్తా ఆదేయ్యవచనో న హోతి, తస్మా ఏవం చిన్తేసి. **అహోగఙ్గపబ్బతన్తి** ఏవంనామకం పబ్బతం. "అధోగఙ్గాపబ్బత"న్తిపి లిఖన్తి, తం న సున్దరం. **పఞ్చాతపేన తప్పేన్తీతి** చతూసు ఠానేసు అగ్గిం జాలేత్వా మజ్ఝే ఠత్వా సూరియమణ్డలం ఉల్లోకేన్తా సూరియాతపేన తప్పేన్తి. **ఆదిచ్చం అనుపరివత్తన్తీతి** ఉదయకాలతో పభుతి సూరియం ఓలోకయమానా యావ అత్థఙ్గమనా సూరియాభిముఖావ పరివత్తన్తి. **వోభిన్దిస్సామాతి పగ్గణ్హింసూతి** వినాసేస్సామాతి ఉస్సాహమకంసు.

విస్సట్ఠోతి మరణసఞ్ఞారహితో, నిబ్భయోతి అత్థో. **మిగవం నిక్ఖమిత్వాతి** అరఞ్ఞే విచరిత్వా మిగమారణకీళా మిగవం, తం ఉద్దిస్స నిక్ఖమిత్వా మిగవధత్థం నిక్ఖమిత్వాతి అత్థో. అహినాగాదితో విసేసనత్థం "హత్థినాగేనా"తి వుత్తం. **తస్స పస్సన్తస్సేవాతి** అనాదరే సామివచనం, తస్మిం పస్సన్తేయేవాతి అత్థో. **ఆకాసే ఉప్పతిత్వాతి** ఏత్థ అయం వికుబ్బనిద్ధి న హోతీతి గిహిస్సాపి ఇమం ఇద్ధిం దస్సేసి అధిట్ఠానిద్ధియా అప్పటిక్ఖిత్తత్తా. పకతివణ్ణఞ్హి విజహిత్వా నాగవణ్ణాదిదస్సనం వికుబ్బనిద్ధి. **ఛణవేసన్తి** ఉస్సవవేసం. **పధానఘరన్తి** భావనానుయోగవసేన వీరియారమ్భస్స అనురూపం వివిత్తసేనాసనం. **సోపీతి** రఞ్ఞో భాగినేయ్యం సన్ధాయ వుత్తం.

కుసలాధిప్పాయోతి మనాపజ్ఝాసయో. **ద్వేళ్హకజాతోతి** సంసయమాపన్నో. **ఏకేకం భిక్ఖుసహస్సపరివారన్తి** ఏత్థ "గణ్హిత్వా ఆగచ్ఛథా"తి ఆణాకారేన వుత్తేపి థేరా భిక్ఖూ సాసనహితత్తా గతా. కప్పియసాసనఞ్హేతం, న గిహీనం గిహికమ్మపటిసంయుత్తం. **థేరో నాగచ్ఛీతి** కిఞ్చాపి "రాజా పక్కోసతీ"తి వుత్తేపి ధమ్మకమ్మత్థాయ ఆగన్తుం వట్టతి, ద్విక్ఖత్తుం పన పేసితేపి "అననురూపా యాచనా"తి నాగతో, "మహానుభావో థేరో యథానుసిట్ఠం పటిపత్తికో పమాణభూతో"తి రఞ్ఞో చేవ ఉభయపక్ఖికానఞ్చ అత్తని బహుమానుప్పాదనవసేన ఉద్ధం కత్తబ్బకమ్మసిద్ధిం ఆకఙ్ఖన్తో అసారుప్పవచనలేసేన నాగచ్ఛి. ఏకతో సఙ్ఘటితా నావా **నావాసఙ్ఘాటం**. సాసనపచ్చత్థికానం బహుభావతో ఆహ "ఆరక్ఖం సంవిధాయా"తి. **యన్తి** యస్మా. **అబ్బాహింసూతి** ఆకడ్ఢింసు. **బాహిరతోతి** ఉయ్యానస్స బాహిరతో. పస్సన్తానం అతిదుక్కరభావేన ఉపట్ఠానం సన్ధాయ "పదేసపథవీకమ్పనం దుక్కర"న్తి ఆహ. అధిట్ఠానే పనేత్థ విసుం దుక్కరతా నామ నత్థి.

దీపకతిత్తిరోతి సాకుణికేహి సమజాతికానం గహణత్థాయ పోసేత్వా సిక్ఖేత్వా పాసట్ఠానే ఠపనకతిత్తిరో. **న పటిచ్చ కమ్మం ఫుసతీతి** గాథాయ యది తవ పాపకిరియాయ **మనో నప్పదుస్సతి,** లుద్దేన తం నిస్సాయ కతమ్పి పాపకమ్మం తం **న**

ఘుసతి. పాపకిరియాయ హి **అప్పోస్సుక్కస్స** నిరాలయస్స **భద్రస్స** సతో తవ తం **పాపం న ఉపలిమ్పతి**, తవ చిత్తం న అల్లీయతీతి అత్థో.

కిం వదతి సీలేనాతి **కింవాదీ**. అథ వా కో కతమో వాదో కింవాదో, సో ఏతస్స అత్థీతి **కింవాదీ**. అత్తానఞ్చ లోకఞ్చ సస్సతోతి వాదో ఏతేసన్తి **సస్సతవాదినో**. సత్తేసు సఙ్ఖారేసు వా ఏకచ్చం సస్సతన్తి పవత్తో వాదో ఏకచ్చసస్సతో, తస్మిం నియుత్తా **ఏకచ్చసస్సతికా**. "అన్తో, అనన్తో, అన్తానన్తో, నేవన్తో నానన్తో"తి ఏవం అన్తానన్తం ఆరబ్భ పవత్తా చత్తారో వాదా అన్తానన్తా, తేసు నియుత్తా **అన్తానన్తికా**. న మరతి న ఉపచ్ఛిజ్జతీతి అమరా, ఏవన్తిపి మే నో, తథాతిపి మే నోతిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౬౨) పవత్తా దిట్ఠి చేవ వాచా చ, తస్సా విక్ఖేపో ఏతేసన్తి **అమరావిక్ఖేపికా**. అథ వా అమరా నామ మచ్ఛజాతి దుగ్గహా హోతి, తస్సా అమరాయ వియ విక్ఖేపో ఏతేసన్తి **అమరావిక్ఖేపికా**. అధిచ్చ యదిచ్ఛకం యం కిఞ్చి కారణం అనపేక్ఖిత్వా సముప్పన్నో అత్తా చ లోకో చాతి వాదే నియుత్తా **అధిచ్చసముప్పన్నికా**. సఞ్ఞీ అత్తాతి వాదో యేసన్తే **సఞ్ఞీవాదా**. ఏవం **అసఞ్ఞీవాదా నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీవాదా**తి ఏత్థాపి. "కాయస్స భేదా సత్తో ఉచ్ఛిజ్జతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౮౫-౮౬) ఏవం ఉచ్ఛేదం వదన్తీతి **ఉచ్ఛేదవాదా. దిట్ఠధమ్మో**తి పచ్చక్ఖో యథాసకం అత్తభావో, తస్మింయేవ యథాకామం పఞ్చకామగుణపరిభోగేన నిబ్బానం దుక్ఖూపసమం వదన్తీతి **దిట్ఠధమ్మనిబ్బానవాదా**. విభజిత్వా వాదో ఏతస్సాతి **విభజ్జవాదీ,** భగవా. సబ్బం ఏకరూపేన అవత్వా యథాధమ్మం విభజిత్వా నిజ్జటం నిగుమ్బం కత్వా యథా దిట్ఠిసన్దేహాదయో విగచ్ఛన్తి, సమ్ముతిపరమత్థా చ ధమ్మా అసఙ్కరా పటిభన్తి, ఏవం ఏకన్తవిభజనసీలోతి వుత్తం హోతి. **పరప్పవాదం మద్దమానో**తి తస్మిం కాలే ఉప్పన్నం, ఆయతిం ఉప్పజ్జనకఞ్చ సబ్బం పరవాదం కథావత్థుమాతికావివరణముఖేన నిమ్మద్దనం కరోన్తోతి అత్థో.

తతియసఙ్గీతికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఆచరియపరమ్పరకథావణ్ణనా

కేనాభతన్తి ఇమం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తేన జమ్బుదీపే తావ యావ తతియసఙ్గీతి, తావ దస్సేత్వా ఇదాని సీహళదీపే ఆచరియపరమ్పరం దస్సేతుం **తతియసఙ్గహతో పన ఉద్ధ**న్తిఆది ఆరద్ధం. **ఇమం దీప**న్తి తమ్బపణ్ణిదీపం. తస్మిం దీపే నిసీదిత్వా ఆచరియేన అట్ఠకథాయ కతత్తా "ఇమం దీప"న్తి వుత్తం. **కఞ్చి కాల**న్తి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం, కిస్మిఞ్చి కాలేతి అత్థో. **పోరాణా**తి సీహళదీపే సీహళట్ఠకథాకారకా. **భద్దనామో**తి భద్దసాలత్థేరో. ఆగుం పాపం న కరోన్తీతి **నాగా**. వినయపిటకం వాచయింసూతి సమ్బన్ధో. **తమ్బపణ్ణియా**తి భుమ్మవచనం. **నికాయే పఞ్చా**తి వినయాభిధమ్మానం విసుం గహితత్తా తబ్బినిముత్తా పఞ్చ నికాయా గహేతబ్బా. **పకరణే**తి అభిధమ్మపకరణే **వాచేసు**న్తి యోజనా. తీణి పిటకాని స్వాగతాని అస్సాతి "తేపిటకో"తి వత్తబ్బే "తిపేటకో"తి ఛన్దానురక్ఖణత్థం వుత్తం. **తారకరాజా**తి చన్దిమా. **పుప్ఫనామో**తి ఏత్థ మహాపదుమత్థేరో సుమనత్థేరో చ ఞాతబ్బోతి ద్విక్ఖత్తుం "పుప్ఫనామో"తి వుత్తం.

వనవాసిన్తి వనవాసీరట్ఠం. **కరకవస్స**న్తి హిమపాతనకవస్సం, కరకధారాసదిసం వా వస్సం. **హరాపేత్వా**తి ఉదకోఘేన హరాపేత్వా. **ఛిన్నభిన్నపటధరో**తి సత్థకేన ఛిన్నం రజ్జేన భిన్నం పటం ధారణకో. **భణ్డూ**తి ముణ్డకో. **మక్ఖం అసహమానో**తి థేరస్స ఆనుభావం పటిచ్చ అత్తనో ఉప్పన్నం పరేసం గుణమక్ఖనలక్ఖణం మక్ఖం తథా పవత్తం కోధం అసహమానో. **అసనియో ఫలన్తీ**తి గజ్జన్తా పతన్తి. మే మమ భయభేరవం జనేతుం పటిబలో న అస్స న భవేయ్యాతి యోజనా. **అఞ్ఞదత్థూ**తి ఏకంసేన.

కస్మీరగన్ధారాతి కస్మీరగన్ధారరట్ఠవాసినో. **ఇసివాతపటివాతాతి** భిక్ఖూనం చీవరచలనకాయచలనేహి సఞ్జనితవాతేహి పరితో సమన్తతో బీజయమానా అహేసుం. **ధమ్మచక్ఖున్తి** హేట్ఠామగ్గత్తయే ఞాణం. **అనమతగ్గియన్తి** అనమతగ్గసంయుత్తం (సం. ని. ౨.౧౨౪ ఆదయో). **సమధికానీతి** సాధికాని. **పఞ్చ రట్ఠానీతి** పఞ్చ చీనరట్ఠాని. **వేగసాతి** వేగేన. **సమన్తతో రక్ఖం ఠపేసీతి** తేసం అప్పవేసనత్థాయ అధిట్ఠానవసేన రక్ఖం ఠపేసి. **అడ్ఢుడ్ఢాని సహస్సానీతి** అడ్ఢేన చతుత్థాని అడ్ఢుడ్ఢాని, అతిరేకపఞ్చసతాని తీణి సహస్సానీతి అత్థో. **దియడ్ఢసహస్సన్తి** అడ్ఢేన దుతియం దియడ్ఢం, అతిరేకపఞ్చసతికం సహస్సన్తి అత్థో. **నిద్ధమేత్వానాతి** పలాపేత్వా.

రాజగహనగరపరివత్తకేనాతి రాజగహనగరం పరివత్తేత్వా తతో బహి తం పదక్ఖిణం కత్వా గతమగ్గేన, గమనేన వా. **ఆరోపేసీతి** పటిపాదేసి. **పళినాతి** ఆకాసం పక్ఖన్దింసు. **నగుత్తమేతి** చేతియగిరిమాహ. **పురతోతి** పాచీనదిసాభాగే. **పురసేట్ఠస్సాతి** సేట్ఠస్స అనురాధపురస్స. **సిలకూటమ్హీతి** ఏవంనామకే పబ్బతకూటే. **సీహకుమారస్స పుత్తోతి** ఏత్థ "కలిఙ్గరాజధీతు కుచ్ఛిస్మిం సీహస్స జాతో సీహకుమారో"తి వదన్తి. జేట్ఠమాసస్స పుణ్ణమియం జేట్ఠనక్ఖత్తం వా మూలనక్ఖత్తం వా హోతీతి ఆహ "జేట్ఠమూలనక్ఖత్తం నామ హోతీ"తి. మిగానం వానతో హింసనతో బాధనతో **మిగవం,** మిగవిజ్జనకీళా. **రోహితమిగరూపన్తి** గోకణ్ణమిగవేసం. **రథయట్ఠిప్పమాణాతి** రథపతోదప్పమాణా. **ఏకా లతాయట్ఠి నామాతి** ఏకా రజతమయా కఞ్చనలతాయ పటిమణ్డితత్తా ఏవం లద్ధనామా. పుప్ఫయట్ఠియం నీలాదీని పుప్ఫాని, సకుణయట్ఠియం నానప్పకారా మిగపక్ఖినో విచిత్తకమ్మకతా వియ ఖాయన్తీతి దట్ఠబ్బం. **రాజకకుధభణ్డానీతి** రాజారహఉత్తమభణ్డాని. **సఙ్ఖన్తి** దక్ఖిణావట్టం అభిసేకసఙ్ఖం. **వడ్ఢమానన్తి** అలఙ్కారచుణ్ణం, "నహానచుణ్ణ"న్తి కేచి. **వటంసకన్తి** కణ్ణపిళన్ధనం వటంసకన్తి వుత్తం హోతి. **నన్దియావట్టన్తి** నన్దియావట్టపుప్ఫాకారేన మఙ్గలత్థం సువణ్ణేన కతం. **కఞ్ఞన్తి** ఖత్తియకుమారిం. **హత్థపుఞ్ఛనన్తి** పీతవణ్ణం మహగ్ఘహత్థపుఞ్ఛనవత్థం. **అరుణవణ్ణమత్తికన్తి** నాగభవనసమ్భవం. **వత్థకోటికన్తి** వత్థయుగమేవ. **నాగమాహటన్తి** నాగేహి ఆహటం. **అమతోసధన్తి** ఏవంనామికా గుళికజాతి. అమతసదిసకిచ్చత్తా ఏవం వుచ్చతి. **భూమత్థరణసఙ్ఖేపేనాతి** భూమత్థరణాకారేన. **ఉప్పాతపాఠకాతి** నిమిత్తపాఠకా. **అలం గచ్ఛామాతి** "పురస్స అచ్చాసన్నత్తా సారుప్పం న హోతీ"తి పటిక్ఖిపన్తో ఆహ. **అడ్ఢనవమానం పాణసహస్సానన్తి** (అ. ని. ౬.౨౩) పఞ్చసతాధికానం అట్ఠన్నం పాణసహస్సానం. **అప్పమాదసుత్తన్తి** అఙ్గుత్తరనికాయే మహాఅప్పమాదసుత్తం, రాజోవాదసుత్తన్తి వుత్తం హోతి.

మహచ్చాతి మహతా. **ఉపసఙ్కమన్తోతి** అతివియ కిలన్తరూపో హుత్వా ఉపసఙ్కమీతి అత్థో. తుమ్హే జానన్తత్థన్తి సమ్బన్ధో. **పఞ్చపణ్ణాసాయాతి** ఏత్థ "చతుపణ్ణాసాయాతి వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి సతి ఉపరి వుచ్చమానం ద్వాసట్ఠి అరహన్తోతి వచనం సమేతీ"తి **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ. టీ. ౧.ఆచరియపరమ్పరకథావణ్ణనా) వుత్తం. **దసభాతికసమాకులన్తి** ముటసివస్స పుత్తేహి దేవానంపియతిస్సాదీహి దసహి భాతికేహి సమాకిణ్ణం. **చిరదిట్ఠో సమ్మాసమ్బుద్ధోతి** ధాతుయో సన్ధాయాహ. **సబ్బతాళావచరేతి** సబ్బాని తురియభణ్డాని, తంసహచరితే వా వాదకే. **ఉపట్ఠాపేత్వాతి** ఉపహారకారాపనవసేన సన్నిపాతేత్వా. **వడ్ఢమానకచ్ఛాయాయాతి** పచ్ఛాభత్తం. **పోక్ఖరవస్సన్తి** పోక్ఖరపత్తే వియ అతేమితుకామానం ఉపరి అతేమేత్వా పవత్తనకవస్సం. **మహావీరోతి** సత్థువోహారేన ధాతు ఏవ వుత్తా. **పచ్ఛిమదిసాభిముఖోవ హుత్వా అపసక్కన్తోతి** ఏత్థ పురత్థాభిముఖో ఠితోవ పిట్ఠితో అపసక్కనేన పచ్ఛిమదిసాయ గచ్ఛన్తో తాదిసోపసఙ్కమనం సన్ధాయ "పచ్ఛిమదిసాభిముఖో"తి వుత్తో. "మహేజవత్థు నామ ఏవంనామకం దేవట్ఠాన"న్తి వదన్తి.

పజ్జరకేనాతి అమనుస్ససముట్ఠాపితేన పజ్జరకరోగేన. **దేవోతి** మేఘో. **అనుప్పవేచ్ఛీతి** విముచ్చి. **వివాదో హోతీతి** ఏత్థ కిరియాకాలమపేక్ఖిత్వా వత్తమానప్పయోగో దట్ఠబ్బో. ఏవం ఈదిసేసు సబ్బత్థ. **తదేతన్తి** రానం తిట్ఠతీతి సమ్బన్ధో. "ఛన్నం వణ్ణానం సమ్బన్ధభూతానం రంసియో చా"తి అజ్ఝాహరితబ్బం, "ఛన్నం వణ్ణానం ఉదకధారా చా"తి ఏవమ్పేత్థ సమ్బన్ధం వదన్తి. పరినిబ్బుతేపి భగవతి తస్సానుభావేన ఏవరూపం పాటిహారియం అహోసి ఏవాతి దస్సేతుం **ఏవం అచిన్తియాతిఆదిగాథమాహ.** **రక్ఖం కరోన్తోతి** అత్తనా ఉపాయేన పలాపితానం యక్ఖానం పున అప్పవిసనత్థాయ పరిత్తానం కరోన్తో. **ఆవిజ్జీతి** పరియాయి.

రఞ్ఞో భాతాతి రఞ్ఞో కనిట్ఠభాతా. **అనుళాదేవీ** నామ రఞ్ఞో జేట్ఠభాతు జాయా. **సరసరంసిజాలవిస్సజ్జనకేనాతి** సినిద్ధతాయ రసవన్తం ఓజవన్తం రంసిజాలం విస్సజ్జేన్తేన. ఏకదివసేన అగమాసీతి సమ్బన్ధో. **అప్పేసీతి** లేఖసాసనం పతిట్ఠాపేసి. **ఉదిక్ఖతీతి** అపేక్ఖతి పత్థేతి. **భారియన్తి** గరుకం, అనతిక్కమనీయన్తి అత్థో. **మం పటిమానేతీతి** మం ఉదిక్ఖతి. **కమ్మారవణ్ణన్తి** రఞ్ఞో పకతిసువణ్ణకారవణ్ణం. **తిహత్థవిక్ఖమ్భన్తి** తిహత్థవిత్థారం. **సకలజమ్బుదీపరజ్జేనాతి** ఏత్థ రఞ్ఞో ఇదన్తి రజ్జం, సకలజమ్బుదీపతో ఉప్పజ్జనకఆయో చేవ ఆణాదయో చ, తేన **పూజేమీతి** అత్థో, న సకలపథవీపాసాదాదివత్థునా తస్స సత్తాహం దేమీతిఆదినా కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా దాతుం అయుత్తత్తా. ఏవఞ్హి దేన్తో తావకాలికం దేతి నామ వత్థుపరిచ్చాగలక్ఖణత్తా దానస్స, పథవాదివత్థుపరిచ్చాగేన చ పున గహణస్స అయుత్తత్తా. నియమితకాలే పన ఆయాదయో పరిచ్చత్తా ఏవాతి తతో పరం అపరిచ్చత్తత్తా గహేతుం వట్టతి. తస్మా వుత్తనయేనేత్థ ఇతో పరమ్పి ఆయాదిదానవసేనేవ రజ్జదానం వేదితబ్బం. **పుప్ఫుళకా హుత్వాతి** కేతకీపారోహఙ్కురా వియ ఉదకపుప్ఫుళకాకారా హుత్వా. **గవక్ఖజాలసదిసన్తి** భావనపుంసకం, వాతపానేసు జాలాకారేన ఠపితదారుపటసదిసన్తి అత్థో, గవక్ఖేన చ సుత్తాదిమయజాలేన చ సదిసన్తి వా అత్థో.

దేవదున్దుభియోతి ఏత్థ దేవోతి మేఘో, తస్స అచ్ఛసుక్ఖతాయ ఆకాసమివ ఖాయమానస్స అనిమిత్తగజ్జితం దేవదున్దుభి నామ, యం "ఆకాసదున్దుభీ"తిపి వదన్తి. **ఫలింసూతి** థనింసు. **పబ్బతానం నచ్చేహీతి** పథవీకమ్పేన ఇతో చితో చ భమన్తానం పబ్బతానం నచ్చేహి. విమ్హయజాతా యక్ఖా "హి"న్తిసద్దం నిచ్ఛారేన్తీతి ఆహ "యక్ఖానం హిఙ్కారేహీ"తి. **సకసకపటిభానేహీతి** అత్తనో అత్తనో సిప్పకోసల్లేహి. **అభిసేకం దత్వాతి** అనోతత్తదహోదకేన అభిసేకం దత్వా.

దేవతాకులానీతి మహాబోధిం పరివారేత్వా ఠితనాగయక్ఖాదిదేవతాకులాని దత్వాతి సమ్బన్ధో. గోపకరాజకమ్మినో తథా "తరచ్ఛా"తి వదన్తి. **ఇమినా పరివారేనాతి** సహత్థే కరణవచనం, ఇమినా పరివారేన సహాతి అత్థో. **తామలిత్తిన్తి** ఏవంనామకం సముద్దతీరే పట్టనం. **ఇదమస్స తతియన్తి** సువణ్ణకటాహే పతిట్ఠితసాఖాబోధియా రజ్జసమ్పదానం సన్ధాయ వుత్తం. తతో పన పుబ్బే ఏకవారం రజ్జసమ్పదానం అచ్ఛిన్నాయ సాఖాయ మహాబోధియా ఏవ కతం, తేన సద్ధిం చతుక్ఖత్తుం రాజా రజ్జేన పూజేసి. రజ్జేన పూజితదివసేసు కిర సకలదీపతో ఉప్పన్నం ఆయం గహేత్వా మహాబోధిమేవ పూజేసి.

పఠమపాటిపదదివసేతి సుక్కపక్ఖపాటిపదదివసే. తఞ్హి కణ్హపక్ఖపాటిపదదివసం అపేక్ఖిత్వా "పఠమపాటిపదదివస"న్తి వుత్తం, ఇదఞ్చ తస్మిం తమ్బపణ్ణిదీపే వోహారం గహేత్వా వుత్తం, ఇధ పన పుణ్ణమితో పట్ఠాయ యావ అపరా పుణ్ణమీ, తావ ఏకో మాసోతి వోహారో. తస్మా ఇమినా వోహారేన "దుతియపాటిపదదివసే"తి వత్తబ్బం సియా కణ్హపక్ఖపాటిపదస్స ఇధ పఠమపాటిపదత్తా. **గచ్ఛతి వతరేతి** ఏత్థ **అరేతి** ఖేదే. **సమన్తాయోజనన్తి** అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం, యోజనప్పమాణే పదేసే సబ్బత్థాతి అత్థో. **సుపణ్ణరూపేనాతి** మహాబోధిం బలక్కారేన గహేత్వా నాగభవనం నేతుకామాని

నాగరాజకులాని ఇద్ధియా గహితేన గరుళరూపేన **సన్తాసేతి**. **తం విభూతిం పస్సిత్వాతి** దేవతాదీహి కరీయమానం పూజామహత్తం, మహాబోధియా చ ఆనుభావమహత్తం దిస్వా సయమ్పి తథా పూజేతుకామా థేరిం **యాచిత్వాతి** యోజనా. **సముద్దసాలవత్థుస్మిన్తి** యస్మిం పదేసే ఠత్వా రాజా సముద్దే ఆగచ్ఛన్తం బోధిం థేరానుభావేన అద్దస, యత్థ చ పచ్ఛా సముద్దస్స దిట్ఠట్ఠానన్తి పకాసేతుం సముద్దసాలం నామ సాలం అకంసు, తస్మిం సముద్దసాలాయ వత్థుభూతే పదేసే. **థేరస్సాతి** మహామహిన్దత్థేరస్స. **పుప్ఫఅగ్ఘియానీతి** కూటాగారసదిసాని పుప్ఫచేతియాని. **ఆగతో వతరేతి** ఏత్థ **అరేతి** పమోదే. అట్ఠహి అమచ్చకులేహి అట్ఠహి బ్రాహ్మణకులేహి చాతి **సోళసహి జాతిసమ్పన్నకులేహి**. **రజ్జం విచారేసీతి** రజ్జం విచారేతుం విస్సజ్జేసి. **రాజవత్థుద్వారకోట్ఠకట్ఠానేతి** రాజుయ్యానస్స ద్వారకోట్ఠకట్ఠానే. **అనుపుబ్బవిపస్సనన్తి** ఉదయబ్బయాదిఅనుపుబ్బవిపస్సనం. "సహ బోధిపతిట్ఠానేనా"తి కరణవచనేన వత్తబ్బే విభత్తిపరిణామేన "సహ బోధిపతిట్ఠానా"తి నిస్సక్కవచనం కతం. సతి హి సహసద్దప్పయోగే కరణవచనేనేవ భవితబ్బం. **దస్సింసూతి** పఞ్ఞాయింసు. **మహాఆసనట్ఠానేతి** పుబ్బపస్సే మహాసిలాసనేన పతిట్ఠితట్ఠానే. **పూజేత్వా వన్దీతి** ఆగామినం మహాచేతియం వన్ది. పురిమే పన మహావిహారట్ఠానే పూజామత్తస్సేవ కతత్తా అనాగతే సఙ్ఘస్సపి నవకతా అవన్దితబ్బతా చ పకాసితాతి వేదితబ్బా. అనాగతే పన మేత్తేయ్యాదిబుద్ధా పచ్చేకబుద్ధా చ బుద్ధభావక్ఖణం ఉద్దిస్స వన్దితబ్బావ సభావేన విసిట్ఠపుగ్గలత్తాతి గహేతబ్బం.

మహాఅరిట్ఠోతి పఞ్చపణ్ణాసాయ భాతుకేహి సద్ధిం చేతియగిరిమ్హి పబ్బజితం సన్ధాయ వుత్తం. **మేఘవణ్ణాభయఅమచ్చస్స పరివేణట్ఠానేతి** మేఘవణ్ణఅభయస్స రఞ్ఞో అమచ్చేన కత్తబ్బస్స పరివేణస్స వత్థుభూతే ఠానే. మఙ్గలనిమిత్తభావేన ఆకాసే సముప్పన్నో మనోహరసద్దో ఆకాసస్స రవో వియ హోతీతి వుత్తం "ఆకాసం మహావిరవం రవీ"తి. న హి ఆకాసో నామ కోచి ధమ్మో అత్థి, యో సద్దం సముట్ఠాపేయ్య, ఆకాసగతఉతువిసేససముట్ఠితోవ సో సద్దోతి గహేతబ్బో. **పఠమకత్తికపవారణదివసే...పే.... వినయపిటకం పకాసేసీతి** ఇదం వినయం వాచేతుం ఆరద్ధదివసం సన్ధాయ వుత్తం. **అనుసిట్ఠికరానన్తి** అనుసాసనీకరానం. **రాజినోతి** ఉపయోగత్థే సామివచనం, దేవానంపియతిస్సరాజానన్తి అత్థో. **అఞ్ఞేపీతి** మహిన్దాదీహి అట్ఠసట్ఠిమహాథేరేహి అఞ్ఞేపి, తేసం సరూపం దస్సేన్తో ఆహ **తేసం థేరానన్తిఆది**. తత్థ **తేసం థేరానం అన్తేవాసికాతి** మహిన్దత్థేరాదీనం అట్ఠసట్ఠిమహాథేరానం అరిట్ఠాదయో అన్తేవాసికా చ మహాఅరిట్ఠత్థేరస్స అన్తేవాసికా తిస్సదత్తకాళసుమనాదయో చాతి యోజేతబ్బం. **అన్తేవాసికానం అన్తేవాసికాతి** ఉభయత్థ వుత్తఅన్తేవాసికానం అన్తేవాసికపరమ్పరా చాతి అత్థో. **పుబ్బే వుత్తప్పకారాతి** మహిన్దో ఇట్టియో ఉత్తియోతిఆదిగాథాహి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.తతియసఙ్గీతికథా) పకాసితా ఆచరియపరమ్పరా.

న పగ్గరతీతి న గళతి, న పముస్సతీతి అత్థో. **సతిగతిధితిమన్తేసూతి** ఏత్థ **సతీతి** ఉగ్గహధారణే సతి. **గతీతి** సద్దత్థవిభాగగ్గహణే ఞాణం. **ధితీతి** ఉగ్గహపరిహరణాదీసు వీరియం. **కుక్కుచ్చకేసూతి** "కప్పతి న కప్పతీ"తి వీమంసకుక్కుచ్చకారీసు. **మాతాపితుట్ఠానియోతి** వత్వా తమేవత్థం సమత్థేతుం ఆహ **తదాయత్తాహీతిఆది**. **వినయపరియత్తిం నిస్సాయాతి** వినయపిటకపరియాపుణనం నిస్సాయ. **అత్తనో సీలక్ఖన్ధో సుగుత్తోతి** లజ్జినో వినయధారణస్స అలజ్జిఅఞ్ఞాణతాదీహి ఛహి ఆకారేహి ఆపత్తియా అనాపజ్జనతో అత్తనో సీలక్ఖన్ధో ఖణ్డాదిదోసవిరహితో సుగుత్తో **సురక్ఖితో** హోతి. **కుక్కుచ్చపకతానన్తి** కప్పియాకప్పియం నిస్సాయ ఉప్పన్నేన కుక్కుచ్చేన పకతానం ఉపద్దుతానం అభిభూతానం యథావినయం కుక్కుచ్చం వినోదేత్వా సుద్ధన్తే పతిట్ఠాపనేన **పటిసరణం హోతి**. విగతో సారదో భయమేతస్సాతి **విసారదో**. "ఏవం కథేన్తస్స దోసో ఏవం న దోసో"తి ఞత్వావ కథనతో నిబ్భయోవ **సఙ్ఘమజ్ఝే వోహరతి** . **పచ్చత్థికేతి** అత్తపచ్చత్థికే చేవ

వజ్జిపుత్తకాదిసాసనపచ్చత్థికే చ. **సహధమ్మేనాతి** సకారణేన వచనేన సిక్ఖాపదం దస్సేత్వా యథా తే అసద్ధమ్మం పతిట్ఠాపేతుం న సక్కోన్తి, ఏవం **సునిగ్గహితం** కత్వా **నిగ్గణ్హాతి. సద్ధమ్మట్ఠితియాతి** పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధసఙ్ఖాతస్స తివిధస్సాపి సద్ధమ్మస్స ఠితియా, పవత్తియాతి అత్థో.

వినయో సంవరత్థాయాతిఆదీసు వినయపరియాపుణనం **వినయో,** వినయపఞ్ఞత్తి వా కాయవచీద్వారసంవరత్థాయ. **అవిప్పటిసారోతి** కతాకతం నిస్సాయ విప్పటిసారాభావో సన్తాపాభావో. **పామోజ్జం** తరుణపీతి. **పీతి** నామ బలవపీతి. **పస్సద్ధీతి** కాయచిత్తపస్సద్ధి. **యథాభూతఞాణదస్సనన్తి** సప్పచ్చయనామరూపపరిగ్గహో. **నిబ్బిదాతి** విపస్సనా. **విరాగోతి** అరియమగ్గో. **విముత్తీతి** అగ్గఫలం. **విముత్తిఞాణదస్సనన్తి** పచ్చవేక్ఖణఞాణం. **అనుపాదాతి** కఞ్చి ధమ్మం అనుపాదియిత్వా పరిచ్చజిత్వా. **పరినిబ్బానత్థాయాతి** పచ్చవేక్ఖణఞాణే అనుప్పన్నే అన్తరా పరినిబ్బానాభావేన తంపరినిబ్బానత్థాయాతి పచ్చయత్తేన వుత్తం అనన్తరాదిపచ్చయత్తా. **ఏతదత్థా కథాతి** అయం వినయకథా నామ ఏతస్స అనుపాదాపరినిబ్బానస్స అత్థాయాతి అత్థో. **మన్తనాతి** వినయమన్తనాయేవ, భిక్ఖూనం "ఏవం కరిస్సామ, ఏవం న కరిస్సామా"తి వినయపటిబద్ధమన్తనా. **ఉపనిసాతి** ఉపనిసీదతి ఏత్థ ఫలన్తి ఉపనిసా, కారణం. వినయో సంవరత్థాయాతిఆదికారణపరమ్పరాపి ఏతదత్థాతి అత్థో. **సోతావధానన్తి** ఇమిస్సా పరమ్పరపచ్చయకథాయ అత్తానం సమనత్థాయ సోతావధానం, తమ్పి ఏతమత్థం. **యదిదన్తి** నిపాతో. యో అయం చతూహి ఉపాదానేహి అనుపాదియిత్వా చిత్తస్స అరహత్తమగ్గసఙ్ఖాతో, తప్ఫలసఙ్ఖాతో వా విమోక్ఖో, సోపి ఏతదత్థాయ అనుపాదాపరినిబ్బానత్థాయ. అథ వా యో అయం కఞ్చి ధమ్మం అనుపాదాచిత్తస్స **విమోక్ఖో** విముచ్చనం విగమో పరినిబ్బానం ఏతదత్థా కథాతి ఏవం ఉపసంహరణవసేన యోజేతుమ్పి వట్టతి మగ్గఫలవిమోక్ఖస్స పుబ్బే వుత్తత్తా. **ఆయోగోతి** ఉగ్గహణాదివసేన పునప్పునం అభియోగో.

ఆచరియపరమ్పరకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

బాహిరనిదానకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

వేరఞ్జకణ్డవణ్ణనా

సేయ్యథిదన్తి తం కతమం, తం కథన్తి వా అత్థో. **అనియమనిద్దేసవచన**న్తి అత్తనో అత్థం సరూపేన నియమేత్వా నిద్దిసతీతి నియమనిద్దేసో, న నియమనిద్దేసో అనియమనిద్దేసో. సోవ వుచ్చతే అనేనాతి వచనన్తి అనియమనిద్దేసవచనం. **తస్సా**తి తేనాతిపదస్స. **పరివితక్కో**తి "కతమేసానం ఖో బుద్ధానం భగవన్తానం బ్రహ్మచరియం న చిరట్ఠితికం అహోసీ"తిఆదినా (పారా॰ ౧౮) పవత్తో. **పుబ్బే వా పచ్ఛా వా**తి తేనాతిపదతో హేట్ఠా వుత్తపాఠే వా ఉపరి వక్ఖమానపాఠే వాతి అత్థో. **అత్థతో సిద్ధేనా**తి సామత్థియతో సిద్ధేన. **తత్రిదం ముఖమత్తనిదస్సన**న్తి తస్సా యథావుత్తయుత్తియా పరిదీపనే ఇదం ఉపాయమత్తనిదస్సనం. ముఖం ద్వారం ఉపాయోతి హి అత్థతో ఏకం.

సమయసద్దో దిస్సతీతి సమ్బన్ధో. **అస్సా**తి సమయసద్దస్స సమవాయో అత్థోతి సమ్బన్ధో. **కాలఞ్చ సమయఞ్చ ఉపాదాయా**తి ఏత్థ **కాలో** నామ ఉపసఙ్కమనస్స యుత్తకాలో, **సమయో** నామ సరీరబలాదికారణసమవాయో, తే ఉపాదాయ పటిచ్చాతి అత్థో. **ఖణో**తి ఓకాసో. బుద్ధుప్పాదాదయో హి మగ్గబ్రహ్మచరియస్స ఓకాసో. సో ఏవ సమయో. తేనేవ "ఏకోవా"తి వుత్తం. **మహాసమయో**తి మహాసమూహో. **పవనస్మి**న్తి వనసణ్డే. **సమయోపి ఖో తే భద్దాలీ**తి ఏత్థ **సమయో**తి సిక్ఖాపదావిలఙ్ఘనస్స హేతు, కో సో? అత్తనో విప్పటిపత్తియా భగవతో జాననం, సో సమయసఙ్ఖాతో హేతు తస్సా **అప్పటివిద్ధో**తి అత్థో. **భగవా**తిఆది తస్స పటివిజ్ఝనాకారదస్సనం. **ఉగ్గహమానో**తి కిఞ్చి కిఞ్చి ఉగ్గహేతుం సమత్థతాయ ఉగ్గహమానో, సుమనపరిబ్బాజకస్సేతం నామం. సమయం దిట్ఠిం పవదన్తి ఏత్థాతి **సమయప్పవాదకో**, మల్లికాయ ఆరామో. స్వేవ తిన్దుకాచీరసఙ్ఖాతాయ తిమ్బరురుక్ఖపన్తియా పరిక్ఖిత్తత్తా "తిన్దుకాచీర"న్తి చ, ఏకావ నివాసా సాలా ఏత్థాతి "ఏకసాలకో"తి చ వుచ్చతి. **అత్థాభిసమయా**తి యథావుత్తస్స దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికస్స అత్థస్స హితస్స పటిలాభతో. **మానాభిసమయా**తి మానప్పహానా. **పీళనట్ఠో**తి పీళనం తంసమఙ్గినో హింసనం, అవిప్ఫారికతాకరణం, పీళనమేవ అత్థో పీళనట్ఠో . **సన్తాపో**తి దుక్ఖదుక్ఖతాదివసేన సన్తాపనం. **విపరిణామో**తి జరాయ మరణేన చాతి ద్విధా విపరిణామేతబ్బతా అభిసమేతబ్బో పటివిజ్ఝితబ్బోతి అభిసమయో, సోవ **అభిసమయట్ఠో**, పీళనాదీని.

ఏత్థ చ ఉపసగ్గానం జోతకమత్తత్తా సమయసద్దస్స అత్థుద్ధారేపి సఉపసగ్గో అభిసమయసద్దో ఉద్ధటో. తత్థ సఙ్గమవసేన పచ్చయానం ఫలుప్పాదనం పటి అయనం ఏకతో పవత్తి ఏత్థాతి సమయో, **సమవాయో**. వివట్టూపనిస్సయసఙ్గమే సతి ఏన్తి ఏత్థ సత్తా పవత్తన్తీతి సమయో, **ఖణో**. సమేతి ఏత్థ సఙ్ఖతధమ్మో, సయం వా ఏతి ఆగచ్ఛతి విగచ్ఛతి చాతి సమయో, **కాలో**. సమేన్తి అవయవా ఏతస్మిం, సయం వా తేసూతి సమయో, **సమూహో**. పచ్చయన్తరసఙ్గమే ఏతి ఆగచ్ఛతి ఏతస్మా ఫలన్తి సమయో, **హేతు**. సఞ్ఞావసేన విపల్లాసతో ధమ్మేసు ఏతి అభినివిసతీతి సమయో, **దిట్ఠి**. సమీపం అయనం ఉపగమనం సమయో, **పటిలాభో**. సమ్మదేవ సహితానం వాచానం అయనం విగమోతి సమయో, **పహానం**. సమ్మదేవ, సహితానం వా సచ్చానం అయనం జాననన్తి సమయో, **పటివేధో**. ఏవం తస్మిం తస్మిం అత్థే సమయసద్దస్స పవత్తి వేదితబ్బా.

ఏత్థ చ సమయసద్దస్స సామఞ్ఞేన అనేకత్థతా వుత్తా. న హి ఏకస్మిం అత్థవిసేసే వత్తమానో సద్దో తదఞ్ఞేపి వత్తతి. తస్మా అత్థా వియ తంతంవాచకా సమయసద్దాపి భిన్నా ఏవాతి గహేతబ్బా. ఏవం సబ్బత్థ అత్థుద్ధారేసు.

తత్థ తథాతి తేసు సుత్తాభిధమ్మేసు ఉపయోగభుమ్మవచనేహి. **ఇధాతి** వినయే, **అఞ్ఞథాతి** కరణవచనేన. **అచ్చన్తమేవాతి** నిరన్తరమేవ. భావో నామ కిరియా, కిరియాయ కిరియన్తరూపలక్ఖణం **భావేనభావలక్ఖణం**, యథా ఉదయే సతి చన్దే జాతో రాజపుత్తోతి. **అధికరణఞ్హీ**తిఆది అభిధమ్మే సమయసద్దో కాలసమూహఖణసమవాయహేతుసఙ్ఖాతేసు పఞ్చసు అత్థేసు వత్తతి, న వినయే వియ కాలే ఏవ, తేసు చ కాలసమూహత్థా ద్వే తత్థ వుత్తానం ఫస్సాదిధమ్మానం అధికరణభావేన నిద్దిసితుం యుత్తా. ఖణసమవాయహేతుఅత్థా పన తయోపి అత్తనో భావేన ఫస్సాదీనం భావస్స ఉపలక్ఖణభావేన నిద్దిసితుం యుత్తాతి విభావనముఖేన యథావుత్తమత్థం సమత్థేతుం వుత్తం. తత్థ యస్మిఞ్హి కాలే, ధమ్మసమూహే వా సమయే అధికరణభూతే కుసలం ఉప్పన్నం, తస్మిఞ్ఞేవ కాలే, ధమ్మసమూహే వా సమయే ఫస్సాదయో హోన్తీతి ఏవం అధికరణత్థయోజనా, యస్మిం పన ఖణే, సమవాయే హేతుమ్హి వా సమయే సతి విజ్జమానే కుసలం ఉప్పన్నం, తస్మిఞ్ఞేవ ఖణాదిమ్హి సమయేపి విజ్జమానే ఫస్సాదయో హోన్తీతి భావేనభావలక్ఖణత్థయోజనా చ వేదితబ్బా.

హోతి చేత్థాతి ఏత్థ యథావుత్తఅత్థవిసయే సఙ్గహగాథా హోతి. **అఞ్ఞత్రాతి** సుత్తాభిధమ్మేసు. **అభిలాపమత్తభేదో**తి దేసనావిలాసతో సద్దమత్తేనేవ భేదో, న అత్థతో.

అవిసేసేనాతి సామఞ్ఞేన. **ఇరియాపథో**తిఆదీసు ఇరియాయ సబ్బద్వారికకిరియాయ పథో పవత్తనట్ఠానం తబ్బినిముత్తకమ్మస్స అభావాతి ఠానాదయో ఇరియాపథో, సోవ విహారో. బ్రహ్మభూతా సేట్ఠభూతా పరహితచిత్తాదివసప్పవత్తితో మేత్తాదయో **బ్రహ్మవిహారో** నామ. తదవసేసా పన మహగ్గతా సబ్బనీవరణవిగమనాదిసిద్ధేన జోతనాదిఅత్థేన **దిబ్బవిహారో** నామ. బ్రహ్మవిహారభావేన విసుం గహితత్తా మేత్తాదయో ఇధ అసఙ్గహితా. అరియానమేవ విహారోతి ఫలసమాపత్తియో **అరియవిహారో** నామ.

రుక్ఖాదిమూలేయేవ మూలసద్దస్స నిరుళ్హభావం దస్సేతుం అపరేన మూలసద్దేన విసేసేత్వా "మూలమూలే"తి వుత్తం, యథా దుక్ఖదుక్ఖన్తి (విభ. అట్ఠ. ౧౯౦). లోభాదీనం దోసమూలాదిచిత్తాసాధారణత్తా "అసాధారణహేతుమ్హీ"తి వుత్తం.

తత్థ సియాతి తత్థ వేరఞ్జాయన్తిఆదీసు పదేసు కస్సచి చోదనా సియాతి అత్థో. ఉభయథా నిదానకిత్తనస్స పన కిం పయోజనన్తి? ఆహ **గోచరగామనిదస్సనత్థ**న్తిఆది. తత్థ **అస్సాతి** భగవతో.

కిలమోవ కిలమథో, అత్తనో అత్తభావస్స కిలమథో అత్తకిలమథో, తస్స అను అను యోగో పునప్పునం పవత్తనం **అత్తకిలమథానుయోగో**. వత్థుకామారమ్మణే సుఖే సమ్పయోగవసేన లీనా యుత్తా, కామతణ్హా , తంసహచరితే కామే సుఖే వా ఆరమ్మణభూతే అల్లీనా పవత్తతీతి కామసుఖల్లికా తణ్హా, తస్సా కామసుఖల్లికాయ అను అను యోగో **కామసుఖల్లికానుయోగో. లోకే సంవడ్ఢభావ**న్తి ఆమిసోపభోగేన సంవడ్ఢితభావం. **ఉప్పజ్జమానో** బహుజనహితాదిఅత్థాయేవ ఉప్పజ్జతీతి యోజనా.

దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞేన సంహతత్తా సఙ్ఘోతి ఇమమత్థం విభావేన్తో ఆహ **దిట్ఠీ**తిఆది. ఏత్థ చ "యాయం దిట్ఠి అరియా నియ్యానికా నియ్యాతి తక్కరస్స సమ్మా దుక్ఖక్ఖయాయ, తథారూపాయ దిట్ఠియా దిట్ఠిసామఞ్ఞగతో విహరతీ"తి (దీ. ని. ౩.౩౫౬, ౩౨౪; మ. ని. ౧.౪౯౨; ౩.౫౪; అ. ని. ౬.౧౨; పరి. ౨౭౪) ఏవం వుత్తాయ దిట్ఠియా. "యాని తాని సీలాని

అఖణ్డాని…పే॰… సమాధిసంవత్తనికాని, తథారూపేసు సీలేసు సీలసామఞ్ఞగతో విహరతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౨౪, ౩౫౬; మ॰ ని॰ ౧.౪౯౨; ౩.౫౪; అ॰ ని॰ ౬.౧౨; పరి॰ ౨౭౪) ఏవం వుత్తానఞ్చ సీలానం సామఞ్ఞసఙ్ఖాతేన సఙ్ఘాతో సఙ్ఘటితో సమణగణో, తేనాతి అత్థో. “దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞసఙ్ఘాతసఙ్ఘాతేనా”తి వా పాఠేనేత్థ భవితబ్బం, తస్స దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞభూతేన సంహననేన సఙ్ఘాతో సమణగణో, తేనాతి అత్థో. ఏవఞ్హి పాఠే సద్దతో అత్థో యుత్తతరో హోతి. **అస్సాతి** మహతో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స.

బ్రహ్మం అణతీతి ఏత్థ **బ్రహ్మ**-సద్దేన వేదో వుచ్చతి, సో మన్తబ్రహ్మకప్పవసేన తివిధో. తత్థ ఇరువేదాదయో తయో వేదా మన్తా, తే చ పధానా, ఇతరే పన సన్నిస్సితా, తేన పధానస్సేవ గహణం. **మన్తే సజ్ఝాయతీ**తి ఇరువేదాదికే మన్తసత్థే సజ్ఝాయతీతి అత్థో. ఇరువేదాదయో హి గుత్తభాసితబ్బతాయ “మన్తా”తి వుచ్చన్తి. “బాహితపాపత్తా బ్రాహ్మణో, సమితపాపత్తా సమణో”తి యథావుత్తమత్థద్వయం ఉదాహరణద్వయేన విభావేతుం **వుత్తఞ్హేత**న్తిఆది వుత్తం. “సమితత్తా హి పాపానం ‘సమణో’తి పవుచ్చతీ”తి హి ఇదం వచనం గహేత్వా “సమితపాపత్తా ‘సమణో’తి వుచ్చతీ”తి వుత్తం, బాహితపాపోతి ఇదం పన అఞ్ఞస్మిం గాథాబన్ధే వుత్తవచనం. **యథాభుచ్చగుణాధిగత**న్తి యథాభూతగుణాధిగతం. **సకిఞ్చనో**తి సదోసో.

గోత్తవసేనాతి ఏత్థ గం తాయతీతి గోత్తం, గో-సద్దేన చేత్థ అభిధానం బుద్ధి చ వుచ్చతి. **కేనచి పారిజుఞ్ఞేనా**తి ఞాతిపారిజుఞ్ఞాదినా కేనచి పారిజుఞ్ఞేన , పరిహానియాతి అత్థో. **తతో పర**న్తి పేరఞ్జాయన్తిఆదివచనం. **ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థే ఉపయోగవచన**న్తి ఇత్థం ఇమం పకారం భూతో ఆపన్నోతి ఇత్థమ్భూతో, తస్స ఆఖ్యానం ఇత్థమ్భూతాఖ్యానం, సోయేవత్థో ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థో. అథ వా “ఇత్థం ఏవంపకారో భూతో జాతో”తి ఏవం కథనత్థో ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థో, తస్మిం ఉపయోగవచనన్తి అత్థో. ఏత్థ చ **అబ్భుగ్గతో**తి ఏత్థ అభి-సద్దో ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థజోతకో అభిభవిత్వా ఉగ్గమనప్పకారస్స దీపనతో, తేన యోగతో తం ఖో పన భవన్తం గోతమన్తి ఇదం ఉపయోగవచనం సామిఅత్థేపి సమానే ఇత్థమ్భూతాఖ్యానదీపనతో “ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థే”తి వుత్తం, తేనేవాహ “తస్స ఖో పన భోతో గోతమస్సాతి అత్థో”తి.

ఇదం వుత్తం హోతి – యథా సాధు దేవదత్తో మాతరమభీతి ఏత్థ అభిసద్దయోగతో ఇత్థమ్భూతాఖ్యానే ఉపయోగవచనం కతం, ఏవమిధాపి తం ఖో పన భవన్తం గోతమం అభి ఏవం కల్యాణో కిత్తిసద్దో ఉగ్గతోతి అభిసద్దయోగతో ఇత్థమ్భూతాఖ్యానే ఉపయోగవచనన్తి. సాధు దేవదత్తో మాతరమభీతి ఏత్థ హి “దేవదత్తో మాతరమభి మాతరి విసయే మాతుయా వా సాధూ”తి ఏవం అధికరణత్థే వా సామిఅత్థే వా భుమ్మవచనస్స సామివచనస్స వా పసఙ్గే ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థజోతకేన అభిసద్దేన యోగే ఉపయోగవచనం కతం, యథా చేత్థ దేవదత్తో మాతువిసయే మాతుసమ్బన్ధీ వా సో వుత్తప్పకారప్పత్తోతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి, ఏవమిధాపి భోతో గోతమస్స సమ్బన్ధీ కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతో అభిభవిత్వా ఉగ్గమనపకారప్పత్తోతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. తత్థ హి దేవదత్తగ్గహణం వియ ఇధ కిత్తిసద్దగ్గహణం, తత్థ మాతరన్తి వచనం వియ ఇధ తం ఖో పన భవన్తం గోతమన్తి వచనం, తత్థ సాధుసద్దగ్గహణం వియ ఇధ ఉగ్గతసద్దగ్గహణం వేదితబ్బం. **కిత్తిసద్దో**తి కిత్తిభూతో సద్దో, న కేవలోతి దస్సనత్థం విసేసితన్తి ఆహ “కిత్తి ఏవా”తి. తతో **కిత్తీ**తి థుతి, తస్సా పకాసకో **సద్దో** కిత్తిసద్దోతి దస్సేతుం “థుతిఘోసో వా”తి వుత్తం.

సో భగవాతి ఏత్థ **సో**తి పసిద్ధియం, యో సో సమత్తింస పారమియో పూరేత్వా సబ్బకిలేసే భఞ్జిత్వా దససహస్సిలోకధాతుం కమ్పేన్తో అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో, సో లోకే అతిపాకటోతి “సో భగవా”తి వుత్తం. భగవాతి చ ఇదం సత్థు నామకిత్తనం, న గుణకిత్తనం. పరతో పన భగవాతి గుణకిత్తనమేవ. **ఇమినా చ ఇమినా చా**తి ఏతేన అరహన్తిఆదిపదానం పచ్చేకం అనేకగుణగణం పటిచ్చ పవత్తభావం దస్సేతి.

సువిదూరవిదూరేతి ద్వీహి సద్దేహి అతివియ దూరేతి దస్సేతి, సువిదూరతా ఏవ హి విదూరతా. **సవాసనానం కిలేసానం విద్ధంసితత్తా**తి ఇమినా పచ్చేకబుద్ధాదీహి అసాధారణం భగవతో అరహత్తన్తి దస్సేతి తేసం వాసనాయ అప్పహీనత్తా, **వాసనా** చ నామ నిక్కిలేసస్సాపి సకలఞేయ్యానవబోధాదిద్వారత్తయప్పయోగవిగుణతాహేతుభూతో కిలేసనిహితో ఆకారో చిరనిగళితపాదానం నిగళమోక్ఖేపి సఙ్కుచితతాగమనహేతుకో నిగళనిహితో ఆకారో వియ. యాయ పిలిన్దవచ్ఛాదీనం వసలవోహారాదివిగుణతా హోతి, అయం వాసనాతి గహేతబ్బా. **ఆరకా**తి ఏత్థ ఆకారస్స రస్సత్తం క-కారస్స చ హ-కారం సానుస్సరం కత్వా నిరుత్తినయేన "అరహ"న్తి పదసిద్ధి వేదితబ్బా. ఏవం ఉపరిపి యథారహం నిరుత్తినయేన పదసిద్ధి వేదితబ్బా. యఞ్చేతం సంసారచక్కన్తి సమ్బన్ధో. **పుఞ్ఞాదీ**తి **ఆది**-సద్దేన అపుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారఆనేఞ్జాభిసఙ్ఖారే సఙ్గణ్హాతి. ఆసవా ఏవ అవిజ్జాదీనం కారణత్తా సముదయోతి ఆహ "ఆసవసముదయమయేనా"తి. "ఆసవసముదయా అవిజ్జాసముదయో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౦౩) హి వుత్తం. విపాకకటత్తారూపప్పభేదో తిభవో ఏవ రథో, తస్మిం **తిభవరథే. సంసారచక్క**న్తి యథావుత్తకిలేసకమ్మవిపాకసముదయో.

> "ఖన్ధానఞ్చ పటిపాటి, ధాతుఆయతనాన చ;
>
> అబ్బోచ్ఛిన్నం వత్తమానా, 'సంసారో'తి పవుచ్చతీ"తి. (విసుద్ధి॰ ౨.౬౧౯; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౯౫ అపసాదనావణ్ణనా; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౬౦; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪.౧౯౯; ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా; విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౨౬ సఙ్ఖారపదనిద్దేస; సు॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౨౩; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౩౯; ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౧౪, ౫౮; థేరగా॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౭, ౯౯; బు॰ వం॰ అట్ఠ॰ ౫౮; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౧.౧౧౭; చూళని॰ అట్ఠ॰ ౬) –

ఏవం వుత్తో సంసారోవ చక్కం వియ పరిబ్భమనతో చక్కం, తస్స చక్కస్స సబ్బే అరా హతాతి సమ్బన్ధో. **అనేనా**తి భగవతా. బోధీతి ఞాణం, తం ఏత్థ మణ్డం పసన్నం జాతన్తి **బోధిమణ్డో. కమ్మక్ఖయకరం ఞాణఫరసు**న్తి అరహత్తమగ్గఞాణం వుత్తం, తం ఛిన్దితబ్బం అభిసఙ్ఖారసఙ్ఖాతం కమ్మం పరిచ్ఛిన్దతీతి దస్సేతుం కమ్మక్ఖయకరవిసేసనవిసిట్ఠం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఏవం కతిపయఙ్గేహి సంసారచక్కం తదవసేసఙ్గేహి ఫలభూతనామరూపధమ్మేహి తిభవరథఞ్చ తస్మిం రథే యోజితసంసారచక్కారానం హననప్పకారఞ్చ దస్సేత్వా ఇదాని సబ్బేహిపి ద్వాదసహి పటిచ్చసముప్పాదఙ్గేహి రథవిరహితమేవ కేవలం సంసారచక్కం, తస్స అరఘాతనప్పకారభేదఞ్చ దస్సేతుం **అథవా**తిఆది వుత్తం. తత్థ **అనమతగ్గ**న్తి అను అను అమతగ్గం, సబ్బథా అనుగచ్ఛన్తేహిపి అవిఞ్ఞాతకోటికన్తి అత్థో. **అవిజ్జామూలకత్తా జరామరణపరియోసానత్తా**తి ఇదం సఙ్ఖారాదీనం దసన్నం అరభావేన ఏకత్తం సమారోపేత్వాతి వుత్తం. న హి తేసం పచ్చేకం అవిజ్జామూలకతా జరామరణపరియోసానతా చ అత్థి తథా **పటిచ్చసముప్పాదపాళియం** అవుత్తత్తా. అథ వా తేసమ్పి యథారహం అత్థతో అవిజ్జామూలకత్తం, అత్తనో అత్తనో లక్ఖణభూతఖణికజరామరణవసేన తప్పరియోసానతఞ్చ సన్ధాయేతం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఏవఞ్చ తేసం పచ్చేకం అరభావో సిద్ధో హోతి.

ఏవం సబ్బాకారం సంసారచక్కమేవ దస్సేత్వా ఇదాని యేన ఞాణేన ఇమస్స సంసారచక్కస్స అరానం ఛేదో భగవతో సిద్ధో, తస్స ధమ్మట్ఠితిఞాణస్స "పచ్చయపరిగ్గహే పఞ్ఞా ధమ్మట్ఠితిఞాణ"న్తి (పటి॰ మ॰ ౪; ౧.౪౫) మాతికా వుత్తత్తా భవచక్కావయవేసు అవిజ్జాదీసు పచ్చయపచ్చయుప్పన్నత్తా పరిగ్గహవసేన పవత్తిఆకారం దస్సేత్వా పరతో తస్స అత్థస్స నిగమనవసేన వుత్తేన **ఏవమయం అవిజ్జాహేతూ**తిఆదికేన **పటిసమ్భిదాపాళి**సహితేన (పటి॰ మ॰ ౧.౪౫) పాఠేన సరూపతో

ధమ్మట్ఠితిఞాణం, తస్స చ తేసుయేవ అవిజ్జాదీసు చతుసఙ్ఖేపాదివసేన పవత్తివిభాగఞ్చ దస్సేత్వా తతో పరం **ఇతి భగవాతి**ఆదిపాఠేన భగవతో తేన ధమ్మట్ఠితిఞాణేన పటిచ్చసముప్పాదస్స సబ్బాకారతో పటివిద్ధభావం దస్సేత్వా పున **ఇమినా ధమ్మట్ఠితిఞాణేనాతి**ఆదినా భగవతో తేన ఞాణేన సంసారచక్కారానం విద్ధంసితభావం దస్సేతుం **తత్థ దుక్ఖాదీసు అఞ్ఞాణం అవిజ్జాతి**ఆది వుత్తం. తత్థ **తిణ్ణం ఆయతనాన**న్తి చక్ఖుసోతమనాయతనానం తిణ్ణం. ఏస నయో **తిణ్ణం ఫస్సాన**న్తిఆదీసుపి. రూపతణ్హాదివసేన ఛ తణ్హాకాయా ఏవ వేదితబ్బా.

సగ్గసమ్పత్తిన్తి కామసుగతీసు సమ్పత్తిం. **తథేవాతి** కాముపాదానపచ్చయా ఏవ. **బ్రహ్మలోకసమ్పత్తి**న్తి రూపీబ్రహ్మలోకసమ్పత్తిం. తేభూమకధమ్మవిసయస్స సబ్బస్సాపి రాగస్స కిలేసకామభావతో భవరాగోపి కాముపాదానమేవాతి ఆహ "కాముపాదానపచ్చయాయేవ మేత్తం భావేతీ"తి. **సేసుపాదానమూలికాసుపీతి** దిట్ఠుపాదానసీలబ్బతుపాదానఅత్తవాదుపాదానమూలికాసుపి యోజనాసు. తత్రాయం యోజనానయో – ఇధేకచ్చో "నత్థి పరలోకో ఉచ్ఛిజ్జతి అత్తా"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౮౫-౮౬ అత్థతో సమానం) దిట్ఠిం గణ్హాతి, సో దిట్ఠుపాదానపచ్చయా కాయేన దుచ్చరితం చరతీతిఆదినా, అపరో "అసుకస్మిం భవే అత్తా ఉచ్ఛిజ్జతీ"తి దిట్ఠిం గహేత్వా కామరూపారూపభవూపపత్తియా తం తం కుసలం కరోతీతిఆదినా చ దిట్ఠుపాదానమూలికా యోజనా, ఇమినావ నయేన అత్తవాదుపాదానమూలికా యోజనా వేదితబ్బా. అపరో "సీలేన సుద్ధి వతేన సుద్ధీ"తి అసుద్ధిమగ్గం "సుద్ధిమగ్గో"తి పరామసన్తో సీలబ్బతుపాదానపచ్చయా కాయేన దుచ్చరితం చరతీతిఆదినా సబ్బభవేసు సీలబ్బతుపాదానమూలికా యోజనా వేదితబ్బా.

ఇదాని యస్స సంసారచక్కారానం ఘాతనసమత్థస్స ధమ్మట్ఠితిఞాణస్స అవిజ్జాదిపచ్చయపరిగ్గహాకారం దస్సేతుం **కామభవే చ అవిజ్జా కామభవే సఙ్ఖారానం పచ్చయో హోతీ**తిఆదినా అవిజ్జాదీనం పచ్చయపచ్చయుప్పన్నభావో దస్సితో, తమేవ ఞాణం అవిజ్జాదీసు పవత్తిఆకారేన సద్ధిం **పటిసమ్భిదామగ్గపాళిం** ఆనేత్వా నిగమనవసేన దస్సేన్తో **ఏవమయ**న్తిఆదిమాహ. **విసుద్ధిమగ్గటీకాయం** పన "ఇదాని య్వాయం సంసారచక్కం దస్సేన్తేన కామభవే అవిజ్జా కామభవే సఙ్ఖారానం పచ్చయో హోతీతిఆదినా అవిజ్జాదీనం పచ్చయభావో సఙ్ఖారాదీనం పచ్చయుప్పన్నభావో దస్సితో, తమేవ **పటిసమ్భిదామగ్గపాళిం** ఆనేత్వా నిగమనవసేన దస్సేన్తో ఏవమయన్తిఆదిమాహా"తి వుత్తం. **సారత్థదీపనియా** వినయటీకాయపి అయమేవ పాఠో లిఖితో. తత్థ చ **కామభవే చ అవిజ్జాతి**ఆదినా అవిజ్జాదీనం పచ్చయపచ్చయుప్పన్నభావో సంసారచక్కం దస్సేన్తేన వుత్తో న హోతి **తస్స చ అవిజ్జా నాభి, మూలత్తాతి**ఆదినా పుబ్బేవ దస్సితత్తా ఉపరి చక్కరూపతో పయోగత్తేన ఉపసంహారాభావా చ. "అపి చ తమేవ పచ్చయపచ్చయుప్పన్నభావం నిగమనవసేన దస్సేన్తో"తి చ వుత్తం, న చేత్థ పచ్చయపచ్చయుప్పన్నభావో నిగమనవసేన పధానత్తేన దస్సితో, అథ ఖో పచ్చయపరిగ్గహవసప్పవత్తం ధమ్మట్ఠితిఞాణమేవ యథావుత్తపచ్చయపరిగ్గహాకారస్స నిగమనవసేన దస్సితం. తథా హి "ఏవమయం అవిజ్జా హేతు, సఙ్ఖారా హేతుసముప్పన్నా, ఉభోపేతే ధమ్మా హేతుసముప్పన్నాతి పచ్చయపరిగ్గహే పఞ్ఞా ధమ్మట్ఠితిఞాణం. అతీతమ్పి అద్ధానం. అనాగతమ్పి అద్ధానం అవిజ్జా హేతు...పే.... ధమ్మట్ఠితిఞాణ"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౪౬) ధమ్మట్ఠితిఞాణమేవ పధానత్తేన దస్సితం. "అవిజ్జా హేతు, సఙ్ఖారా హేతుసముప్పన్నా"తిఆది పన పచ్చయపరిగ్గహే పఞ్ఞా ధమ్మట్ఠితిఞాణన్తి (పటి॰ మ॰ మాతికా ౪; ౧.౪౫) వుచ్చమానత్తా తస్స పచ్చయపరిగ్గహాకారపరిదీపనత్థం విసయత్తేన వుత్తం, న పధానత్తేన.

అయఞ్హేత్థ అత్థో – **ఏవ**న్తి అనన్తరే వుత్తనయేన **అయం అవిజ్జా** సఙ్ఖారానం **హేతు, సఙ్ఖారా** చ తేన హేతునా సముప్పన్నా. **ఉభోపేతేతి** యస్మా అయం అవిజ్జా పరపరికప్పితపకతిఇస్సరాది వియ అహేతుకా నిచ్చా ధువా న హోతి,

అథ ఖో “ఆసవసముదయా అవిజ్జాసముదయో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౦౩) వచనతో సయమ్పి సహేతుకా సఙ్ఖతా అనిచ్చాయేవ హోతి, తస్మా ఉభోపేతే అవిజ్జాసఙ్ఖారా హేతుసముప్పన్నాయేవ. **ఇతీతి** ఏవం యథావుత్తనయేన పచ్చయపరిగ్గణ్హనే యా పఞ్ఞా, తం ధమ్మానం ఠితిసఙ్ఖాతే కారణే యాథావతో పవత్తత్తా ధమ్మట్ఠితిఞాణం నామాతి.

ఏత్థ హి ఞాణస్స విసయవిభావనవసేనేవ అవిజ్జాదీనం పచ్చయాదిభావో వుత్తో, న పధానతేన, ఞాణమేవ పనేత్థ పధానతో వుత్తం, తస్మా ఏతస్స ఞాణస్స పచ్చయపరిగ్గహాకారదస్సనత్థమేవ హేట్ఠాపి **కామభవే చ అవిజ్జా**తిఆదినా అవిజ్జాదీనం పచ్చయాదిభావో వుత్తో, ఇధాపి నిగమనవసేన ఉపసంహటో, న భవచక్కదస్సనత్థన్తి అయమేత్థ అత్తనో మతి.

తత్థ చ పచ్చయుప్పన్నధమ్మేసు అదిట్ఠేసు హేతూనం పచ్చయభావోపి న సక్కా దట్ఠున్తి “సఙ్ఖారా హేతుసముప్పన్నా”తి **పచ్చయపరిగ్గహఞాణనిద్దేసే** (పటి॰ మ॰ ౧.౪౫) పచ్చయుప్పన్నధమ్మానమ్పి గహణం కతన్తి వేదితబ్బం. **ఏతేన నయేనా**తి అవిజ్జాయం వుత్తనయేన సఙ్ఖారా హేతు, విఞ్ఞాణం హేతుసముప్పన్నన్తిఆదినా సబ్బాని జాతిపరియోసానాని పదాని విత్థారేతబ్బాని.

ఏవం **పటిసమ్భిదామగ్గపాళియా** ధమ్మట్ఠితిఞాణస్స అవిజ్జాదీసు పవత్తిఆకారం దస్సేత్వా ఇదాని తస్స తేసు పచ్చయేసు అఞ్ఞేహిపి ఆకారేహి పవత్తిఆకారం దస్సేతుం **తత్థా**తిఆది వుత్తం. తత్థ **తత్థా**తి తేసు పటిచ్చసముప్పాదఙ్గేసు. సఙ్ఖిప్పన్తి ఏత్థ అవిజ్జాదయో హేతుసామఞ్ఞేన ఫలసామఞ్ఞేన వాతి **సఙ్ఖేపో,** సఙ్గహో, కోట్ఠాసో రాసీతి అత్థో. సో పన జాతితో దువిధోపి కాలభేదవసేన చతుబ్బిధో జాతో. **పచ్చుప్పన్నే అద్ధా**తి అనువత్తతి. **తణ్హుపాదానభవా గహితా** కిలేసకమ్మసామఞ్ఞతో తదవినాభావతో చ. అవిజ్జాదికిలేసవట్టమ్పి విపాకధమ్మధమ్మతాసరిక్ఖతాయ ఇధ కమ్మవట్టమేవాతి ఆహ **ఇమే పఞ్చ ధమ్మా**తిఆది. విపాకా ధమ్మాతిఆదీసు కమ్మజఅరూపక్ఖన్ధానమేవ విపాకసద్దవచనీయత్తేపి నామరూపాదిపదేసు రూపమిస్సమ్పి ఫలపఞ్చకం అరూపప్పధానతాయ చ తబ్బహులతాయ చ “విపాకవట్ట”న్తి వుత్తం. విపాకప్పధానం వట్టం, విపాకబహులం వా వట్టన్తి అత్థో. కమ్మజపరియాయో వా ఏత్థ విపాక-సద్దో దట్ఠబ్బో. **జాతిజరామరణాపదేసేనా**తి పరమత్థధమ్మవినిముత్తజాతిజరామరణం నామ నత్థీతి తదపదేసేన తేసం కథనేన తంముఖేనాతి అత్థో. ఆకిరీయన్తి పకాసీయన్తీతి **ఆకారా,** అవిజ్జాదిసరూపా, తతో పచ్చయాకారతోతి అత్థో. **ఏకో సన్ధీ**తి అవిచ్ఛేదప్పవత్తిహేతుభూతో హేతుఫలసన్ధి, దుతియో ఫలహేతుసన్ధి, తతియో హేతుఫలసన్ధీతి దట్ఠబ్బం.

ఏవం ధమ్మట్ఠితిఞాణస్స అవిజ్జాదీసు అనేకేహి పకారేహి పవత్తిఆకారం దస్సేత్వా ఇదాని తేహి, అవుత్తేహి చ సబ్బేహి ఆకారేహి భగవతో పటిచ్చసముప్పాదస్స పటివిద్ధభావం, తస్స చ ఞాణస్స ధమ్మట్ఠితిఞాణసద్దప్పవత్తినిమిత్తతం **పటిసమ్భిదాపాళి**నయేన దస్సేతుం ఉపసంహారవసేన **ఇతి భగవా**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఇతీ**తి వుత్తప్పకారపరామసనం, తేనాహ **చతుసఙ్ఖేప**న్తిఆది. **సబ్బాకారతో**తి ఇధ కామభవే చ అవిజ్జా కామభవే సఙ్ఖారానం పచ్చయోతిఆదినా ఇధ వుత్తేహి చ అవుత్తేహి చ **పటిచ్చసముప్పాద**విభఙ్గాదీసు (విభ॰ ౨౨౫ ఆదయో) ఆగతేహి సబ్బేహి పకారేహి పటివిజ్ఝతి. **తన్తి** యేన ఞాణేన భగవా ఏవం జానాతి, తం ఞాణం. **ఞాతట్ఠేనా**తి జాననట్ఠేన. **పజాననట్ఠేనా**తి పటివిజ్ఝనట్ఠేన.

ఇదాని యమిదం ధమ్మట్ఠితిఞాణం పచ్చయపరిగ్గహాకారభేదేహి సద్ధిం పపఞ్చతో దస్సితం, తస్మిం అరఘాతే ఏతస్స ఉపయోగితం దస్సేతుం **ఇమినా ధమ్మట్ఠితిఞాణేనా**తిఆది వుత్తం. తత్థ ధమ్మట్ఠితిఞాణేన అరే హనీతి సమ్బన్ధో. కథన్తి? ఆహ ‘‘**తే ధమ్మే**’’తిఆది. తే అవిజ్జాదికే ధమ్మే మహావజిరఞాణావుధేన తేన **ధమ్మట్ఠితిఞాణేన యథాభూతం** ఞత్వా తేన

బలవవిపస్సనావుధేన **నిబ్బిన్దన్తో** అరియమగ్గావుధేన **విరజ్జన్తో విముచ్చన్తో అరే హనీ**తి యోజనా. అరియమగ్గఞాణమ్పి హి కిచ్చతో సముదయసచ్చాదిబోధతో "ధమ్మట్ఠితిఞాణ"న్తి వుచ్చతి.

ఏకేకం ధమ్మక్ఖన్ధం ఏకేకవిహారేన పూజేమీతి ధమ్మక్ఖన్ధం ఆరబ్భ పవత్తాపి విహారకరణపూజా భగవతి పేమేనేవ పవత్తత్తా సధాతుకాదిచేతియపటిమణ్డితత్తా చ భగవతోవ పూజాతి ఆహ **భగవన్తం ఉద్దిస్సా**తిఆది. **కిలేసారీన సో మునీ**తి ఏత్థ నిగ్గహీతలోపో, కిలేసారీనం హతత్తాతి అత్థో. **పచ్చయాదీన చారహో**తి ఏత్థాపి నిగ్గహీతలోపో దట్ఠబ్బో.

సమ్మాసమ్బుద్ధోతి ఏత్థ **సం**-సద్దో సయన్తి అత్థే పవత్తతీతి ఆహ "సామ"న్తి, అపరనేయ్యో హుత్వాతి అత్థో. **సబ్బధమ్మాన**న్తి ఇదం కస్సచి విసయవిసేసస్స అగ్గహితత్తా సిద్ధం. పదేసగ్గహణే హి అసతి గహేతబ్బస్స నిప్పదేసతావ విఞ్ఞాయతి, యథా దిక్ఖితో న దదాతీతి. ఏవఞ్చ కత్వా అత్థవిసేసానపేక్ఖా కత్తరియేవ బుద్ధ-సద్దసిద్ధి వేదితబ్బా కమ్మవచనిచ్ఛాయ అభావతో. "సమ్మా సామం బుద్ధత్తా సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి ఏత్తకమేవ హి ఇధ సద్దతో లబ్భతి. **సబ్బధమ్మాన**న్తి ఇదం పన అత్థతో లబ్భమానం గహేత్వా వుత్తం, న హి బుజ్ఝనకిరియా అవిసయా యుజ్జతి. **అభిఞ్ఞేయ్యే**తి లక్ఖణాదితో అనిచ్చాదితో చ అభివిసిట్ఠేన లోకియలోకుత్తరఞాణేన జానితబ్బే చతుసచ్చధమ్మే. **పరిఞ్ఞేయ్యే**తి అనిచ్చాదివసేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా జానితబ్బం దుక్ఖం అరియసచ్చమాహ. **పహాతబ్బే**తి సముదయసచ్చం. **సచ్ఛికాతబ్బే**తి నిరోధసచ్చం. బహువచననిద్దేసో పనేత్థ సోపాదిసేసాదికం పరియాయసిద్ధం భేదం అపేక్ఖిత్వా కతో.

అభిఞ్ఞేయ్యన్తి గాథాయ పహాతబ్బభావేతబ్బానం సముదయమగ్గసచ్చానం హేతుధమ్మానం గహణేనేవ తప్ఫలానం దుక్ఖసచ్చనిరోధసచ్చానమ్పి సిద్ధితో పరిఞ్ఞాతబ్బఞ్చ పరిఞ్ఞాతం సచ్ఛికాతబ్బఞ్చ సచ్ఛికతన్తి ఇదమ్పేత్థ సఙ్గహితమేవాతి దట్ఠబ్బం, తేనాహ "తస్మా బుద్ధోస్మీ"తి. యస్మా చత్తారిపి సచ్చాని మయా బుద్ధాని, **తస్మా** సబ్బమ్పి ఞేయ్యం **బుద్ధోస్మి**, అబ్భఞ్ఞాసిన్తి అత్థో.

విచిత్తవిసయపత్థనాకారప్పవత్తియా తణ్హా దుక్ఖవిచిత్తతాయ పధానకారణన్తి ఆహ "మూలకారణభావేనా"తి. **ఉభిన్న**న్తి చక్ఖుస్స తంసముదయస్స చ. **అప్పవత్తీ**తి అప్పవత్తినిమిత్తం, న అభావమత్తం. తస్స అవత్థుత్తా సప్పచ్చయత్తాదిఅనేకభేదా సబ్బసఙ్గహితా. **నిరోధప్పజాననా**తి సచ్ఛికిరియాభిసమయవసేన నిరోధస్స పటివిజ్ఝనా. **ఏకేకపదుద్ధారేనాపీ**తి చక్ఖు చక్ఖుసముదయోతిఆదినా ఏకేకకోట్ఠాసనిద్ధారణేనాపి, న దుక్ఖసచ్చాదిసామఞ్ఞతో ఏవాతి అధిప్పాయో. తణ్హాయపి సఙ్ఖారదుక్ఖపరియాపన్నతాయ పరిఞ్ఞేయ్యత్తా దుక్ఖసచ్చభావం దస్సేతుం "ఛ తణ్హాకాయా"తి వుత్తం. యస్మిం పన అత్తభావే సా ఉప్పజ్జతి, తస్స మూలకారణభావేన సముట్ఠాపికా పురిమభవసిద్ధా తణ్హా సముదయసచ్చన్తి గహేతబ్బా. **కసిణానీ**తి కసిణారమ్మణాని ఝానాని. **ద్వత్తింసాకారా**తి కేసాదయో తదారమ్మణజ్ఝానాని చ. **నవ భవా**తి కామభవాదయో తయో సఞ్ఞీభవాదయో తయో ఏకవోకారభవాదయో తయో చాతి నవ భవా. **చత్తారి ఝానానీ**తి ఆరమ్మణవిసేసం అనపేక్ఖిత్వా సామఞ్ఞతో చత్తారి ఝానాని వుత్తాని. విపాకకిరియానమ్పి యథారహం సబ్బత్థ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. ఏత్థ చ కుసలధమ్మానం ఉపనిస్సయభూతా తణ్హాసముట్ఠాపికాతి వేదితబ్బా, కిరియధమ్మానం పన తస్స అత్తభావస్స కారణభూతా తణ్హా. **అనులోమతో**తి ఏత్థ అవిజ్జా దుక్ఖసచ్చం, తంసముట్ఠాపికా పురిమతణ్హా ఆసవా సముదయసచ్చన్తి యోజేతబ్బం. సఙ్ఖారాదీసు పన అవిజ్జాదయోవ సముదయసచ్చభావేన యోజేతబ్బా. **తేనా**తి తస్మా.

విజ్జాతి అత్తనో విసయం విదితం కరోతీతి విజ్జా. **సమ్పన్నత్తాతి** సమన్నాగతత్తా, సమ్పుణ్ణత్తా వా. **తత్రాతి** అమ్బట్ఠసుత్తే. **మనోమయిద్ధియాతి** ఏత్థ "ఇధ భిక్ఖు ఇమమ్హా కాయా అఞ్ఞం కాయం అభినిమ్మినాతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౩౮) వుత్తత్తా సరీరబ్భన్తరఝానమనేన అఞ్ఞస్స సరీరస్స నిబ్బత్తివసేన పవత్తా మనోమయిద్ధి నామ, సా అత్థతో ఝానసమ్పయుత్తా పఞ్ఞాయేవ. **సత్త సద్ధమ్మా** నామ సద్ధా హిరీ ఓత్తప్పం బాహుసచ్చం వీరియం సతి పఞ్ఞా చ. **గచ్ఛతి అమతం దిసన్తి** దుక్ఖనిత్థరణత్థికేహి దట్ఠబ్బతో అమతం నిబ్బానమేవ దిసం గచ్ఛతి, ఇమినా చ చరణానం సిక్ఖత్తయసఙ్గహితఅరియమగ్గభావతో నిబ్బానత్థికేహి ఏకంసేన ఇచ్ఛితబ్బతం దస్సేతి. ఇదానిస్స విజ్జాచరణసమ్పదాయ సావకాదిఅసాధారణతం దస్సేతుం **తత్థ విజ్జాసమ్పదాతిఆది** వుత్తం. తత్థ ఆసవక్ఖయవిజ్జావసేన సబ్బఞ్ఞుతా సిజ్ఝతి, చరణధమ్మభూతేసు ఝానేసు అన్తోగధాయ మహాకరుణాసమాపత్తియా వసేన మహాకారుణికతా సిజ్ఝతీతి ఆహ "విజ్జా... పే॰... మహాకారుణికత"న్తి. **యథా తన్తి** ఏత్థ **తన్తి** నిపాతమత్తం, యథా అఞ్ఞోపి విజ్జాచరణసమ్పన్నో బుద్ధో నియోజేతి, తథా అయమ్పీతి అత్థో. **తేనాతి** అనత్థపరివజ్జనఅత్థనియోజనేన. **అత్తన్తపాదయోతి ఆది**-సద్దేన పరన్తపఉభయన్తపా గహితా. **అసజ్జమానో భవేసు అపచ్చాగచ్ఛన్తోతి** పహీనానం పునానుప్పత్తితో న పున ఉపగచ్ఛన్తో.

తత్రాతి యుత్తవాచాభాసనే సాధేతబ్బే చేతం భుమ్మం. **అభూతన్తి** అభూతత్థం. **అతచ్ఛన్తి** తస్సేవ వేవచనం. **అనత్థసంహితన్తి** పిసుణాదిదోసయుత్తం. **సమ్మాగదత్తాతి** సున్దరవచనత్తా, గదనం గదో, కథనన్తి అత్థో. సున్దరో గదో వచనమస్సాతి "సుగదో"తి వత్తబ్బే నిరుత్తినయేన ద-కారస్స త-కారం కత్వా "సుగతో"తి వుత్తం.

సభావతోతి దుక్ఖసభావతో. **లోకన్తి** ఖన్ధాదిలోకం. యథావుత్తమత్థం సుత్తతో ఆహ **యత్థాతిఆది**. తత్థ **యత్థాతి** యస్మిం లోకన్తసఙ్ఖాతే నిబ్బానే. **తన్తి** లోకస్సన్తం, ఓకాసలోకే కాయగమనేన ఞాతబ్బం పత్తబ్బన్తి నాహం వదామీతి యోజనా. ఇదఞ్చ రోహితదేవపుత్తేన లోకస్స కాయగతివసేన అన్తగమనస్స పుచ్ఛితత్తా వుత్తం. **అప్పత్వా లోకస్సన్తన్తి** ఖన్ధాదిలోకం సన్ధాయ వుత్తం.

కిన్తే పదసా ఓకాసలోకపరిబ్భమనేన, పరిమితట్ఠానే ఏవ తం ఞాణగమనేన గచ్ఛన్తానం దస్సేమీతి దస్సేన్తో **అపి చాతిఆదిమాహ**. తత్థ **బ్యామమత్తే కళేవరేతి** సరీరే. తేన రూపక్ఖన్ధం దస్సేతి. **ససఞ్ఞిమ్హీతి** సఞ్ఞాసీసేన వేదనాదయో తయో ఖన్ధే. **సమనకేతి** విఞ్ఞాణక్ఖన్ధం. **లోకన్తి** ఖన్ధాదిలోకం, దుక్ఖన్తి అత్థో. **లోకనిరోధన్తి** నిబ్బానేన లోకస్స నిరుజ్ఝనం, నిబ్బానమేవ వా. అదేసమ్పి హి నిబ్బానం యేసం నిరోధాయ హోతి, ఉపచారతో తన్నిస్సితం వియ హోతీతి "బ్యామమత్తే కళేవరే లోకనిరోధమ్పి పఞ్ఞపేమీ"తి వుత్తం, చక్ఖు లోకే పియరూపం, సాతరూపం, ఏత్థేసా తణ్హా నిరుజ్ఝమానా నిరుజ్ఝతీతిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౪౦౧; విభ॰ ౨౦౪) వియ. **కుదాచనన్తి** కదాచిపి. **అప్పత్వాతి** అగ్గమగ్గేన అనధిగన్త్వా. **తస్మాతి** యస్మా తం గమనేన పత్తుం న సక్కా, తస్మా. **హవేతి** నిపాతమత్తం, ఏకంసత్థే వా . **లోకవిదూతి** సభావాదితో ఖన్ధాదిజాననకో. చతుసచ్చధమ్మానం అభిసమితత్తా **సమితావీ,** సమితకిలేసోతి వా అత్థో. **నాసీసతి** న పత్థేతి అప్పటిసన్ధికత్తా.

ఏవం సఙ్ఖేపతో లోకం దస్సేత్వా ఇదాని విత్థారతో తం దస్సేతుం **అపి చ తయో లోకాతిఆది** వుత్తం. తత్థ ఇన్ద్రియబద్ధానం ఖన్ధానం సమూహసన్తానభూతో **సత్తలోకో**. సో హి రూపాదీసు సత్తవిసత్తతాయ "సత్తో"తి చ, లోకియన్తి ఏత్థ కమ్మకిలేసా తబ్బిపాకా చాతి "లోకో"తి చ వుచ్చతి. అనిన్ద్రియబద్ధానం ఉతుజరూపానం సమూహసన్తానభూతో **ఓకాసలోకో**. సో హి సత్తసఙ్ఖారానం ఆధారతో "ఓకాసో"తి చ, లోకియన్తి ఏత్థ తస్సాధారా చ ఆధేయ్యభూతాతి "లోకో"తి చ పవుచ్చతి.

ఇన్ద్రియానిన్ద్రియబద్ధా పన సబ్బేవ ఉపాదానక్ఖన్ధా పచ్చయేహి సఙ్ఖతట్ఠేన లుజ్జనపలుజ్జనట్ఠేన చ "సఙ్ఖారలోకో"తి చ వుచ్చతి. ఆహరతి అత్తనో ఫలన్తి ఆహారో, పచ్చయో. తేన తిట్ఠనసీలా ఉప్పజ్జిత్వా యావ భఙ్గా పవత్తనసీలాతి **ఆహారట్ఠితికా,** సబ్బే సఙ్ఖతధమ్మా. **సబ్బే సత్తా**తి చ ఇమినాపి వేనేయ్యానురూపతో పుగ్గలాధిట్ఠానత్తా దేసనాయ సఙ్ఖారావ గహితా.

యావతా చన్దిమసూరియా పరిహరన్తీతి యత్తకే ఠానే చన్దిమసూరియా పరివత్తన్తి పవత్తన్తి. **విరోచనా**తి తేసం విరోచనహేతు ఓభాసనహేతూతి హేతుమ్హి నిస్సక్కవచనం. **దిసా భన్తీ**తి సబ్బా దిసా యావతా విగతన్ధకారా పఞ్ఞాయన్తి. అథ వా **దిసా**తి ఉపయోగబహువచనం. తస్మా విరోచమానా చన్దిమసూరియా యత్తకా దిసా భన్తి ఓభాసేన్తీతి అత్థో. **తావ సహస్సధా లోకో**తి తత్తకేన పమాణేన సహస్సప్పకారో ఓకాసలోకో, సహస్సచక్కవాళానీతి అత్థో. **ఏత్థా**తి సహస్సచక్కవాళే. **వసో**తి ఇద్ధిసఙ్ఖాతో వసో వత్తతీతి అత్థో.

తమ్పీతి తివిధమ్పి లోకం. **అస్సా**తి అనేన భగవతా సఙ్ఖారలోకోపి సబ్బథా విదితోతి సమ్బన్ధో. **ఏకో లోకో**తి య్వాయం హేట్ఠా వుత్తనయేన సబ్బసఙ్ఖతానం పచ్చయాయత్తవుత్తితో తేన సామఞ్ఞేన సఙ్ఖారలోకో ఏకో ఏకవిధో, ఏస నయో సేసేసుపి. సబ్బత్థాపి లోకియధమ్మావ లోకోతి అధిప్పేతా లోకుత్తరానం పరిఞ్ఞేయ్యత్తాభావా. ఉపాదానానం ఆరమ్మణభూతా ఖన్ధా **ఉపాదానక్ఖన్ధా. సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో**తి తథా తథా సముప్పన్నా పజాయేవ వుచ్చన్తి. నానత్తకాయా నానత్తసఞ్ఞినో, నానత్తకాయా ఏకత్తసఞ్ఞినో, ఏకత్తకాయా నానత్తసఞ్ఞినో, ఏకత్తకాయా ఏకత్తసఞ్ఞినో, హేట్ఠిమా చ తయో ఆరుప్పాతి ఇమా సత్తవిధా పజాయేవ విఞ్ఞాణం తిట్ఠతి ఏత్థాతి విఞ్ఞాణట్ఠితియో నామ. తత్థ నానత్తం కాయో ఏతేసమత్థీతి నానత్తకాయా. నానత్తం సఞ్ఞా ఏతేసన్తి నానత్తసఞ్ఞినో. సఞ్ఞాసీసేనేత్థ పటిసన్ధివిఞ్ఞాణం గహితం, ఏస నయో సేసేసుపి.

తత్థ సబ్బమనుస్సా చ ఛ కామావచరదేవా చ **నానత్తకాయా నానత్తసఞ్ఞినో** నామ. తేసఞ్హి అఞ్ఞమఞ్ఞం విసదిసతాయ నానా కాయో, పటిసన్ధిసఞ్ఞా చ నవవిధతాయ నానా. తీసు పఠమజ్ఝానభూమీసు బ్రహ్మకాయికా చేవ చతూసు అపాయేసు సత్తా చ **నానత్తకాయా ఏకత్తసఞ్ఞినో** నామ. తేసు హి బ్రహ్మపారిసజ్జాదీనం తిణ్ణమ్పి సరీరం అఞ్ఞమఞ్ఞం విసదిసం, పటిసన్ధిసఞ్ఞా పన పఠమజ్ఝానవిపాకవసేన ఏకావ, తథా ఆపాయికానమ్పి, తేసం పన సబ్బేసం అకుసలవిపాకాహేతుకావ పటిసన్ధిసఞ్ఞా. దుతియజ్ఝానభూమికా చ పరిత్తాభ అప్పమాణాభ ఆభస్సరా **ఏకత్తకాయా నానత్తసఞ్ఞినో** నామ. తేసఞ్హి సబ్బేసం ఏకప్పమాణోవ కాయో, పటిసన్ధిసఞ్ఞా పన దుతియతతియజ్ఝానవిపాకవసేన నానా హోతి. తతియజ్ఝానభూమియం పరిత్తసుభాదయో తయో, చతుత్థజ్ఝానభూమియం అసఞ్ఞసత్తవజ్జితా వేహప్ఫలా, పఞ్చ చ సుద్ధావాసాతి నవసు భూమీసు సత్తా **ఏకత్తకాయా ఏకత్తసఞ్ఞినో** నామ. ఆభానానత్తేన పన సబ్బత్థ కాయనానత్తం న గయ్హతి, సణ్ఠాననానత్తేనేవ గయ్హతీతి. అసఞ్ఞసత్తా విఞ్ఞాణాభావేన విఞ్ఞాణట్ఠితిసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛన్తి. నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం పన యథా సఞ్ఞాయ, ఏవం విఞ్ఞాణస్సాపి సుఖుమత్తా నేవవిఞ్ఞాణం నావిఞ్ఞాణం, తస్మా పరిబ్యత్తవిఞ్ఞాణకిచ్చవన్తేసు విఞ్ఞాణట్ఠితీసు న గయ్హతి. తస్మా సేసాని ఆకాసానఞ్చాయతనాదీని తీణియేవ గహితాని, తేహి సద్ధిం ఇమా సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియోతి వేదితబ్బా.

అట్ఠ లోకధమ్మాతి లాభో అలాభో యసో అయసో నిన్దా పసంసా సుఖం దుక్ఖన్తి ఇమే అట్ఠ లోకస్స సభావత్తా లోకధమ్మా. లాభాలాభాదిపచ్చయా ఉప్పజ్జనకా పనేత్థ అనురోధవిరోధా వా లాభాదిసద్దేహి వుత్తాతి వేదితబ్బా. **నవ సత్తావాసా**తి హేట్ఠా వుత్తా సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో ఏవ అసఞ్ఞసత్తచతుత్థారుప్పేహి సద్ధిం "నవ సత్తావాసా"తి వుచ్చన్తి. సత్తా ఆవసన్తి ఏత్థాతి సత్తావాసా, సత్తనికాయో, అత్థతో తథా పవత్తా పజా ఏవ ఇధ సఙ్ఖారలోకభావేన గయ్హన్తీతి వేదితబ్బా. **దసాయతనానీ**తి ధమ్మాయతనమనాయతనవజ్జితాని దస.

ఏత్థ చ తీసు భవేసు అస్సాదదస్సనవసేన తిస్సో వేదనావ లోకభావేన వుత్తా, తథా పచ్చయదస్సనవసేన చత్తారోవ ఆహారా. అత్తగ్గాహనిమిత్తదస్సనవసేన ఛ అజ్ఝత్తికానేవ ఆయతనాని. ఘూలసఞ్ఞీభవదస్సనవసేన సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియోవ, అనురోధవిరోధదస్సనవసేన అట్ఠ లోకధమ్మా వా, ఘూలాయతనదస్సనవసేన దసాయతనానేవ లోకభావేన వుత్తాని. తేసం గహణేనేవ తన్నిస్సయతప్పటిబద్ధా తదారమ్మణా సబ్బే తేభూమకా నామరూపధమ్మా అత్థతో గహితా ఏవ హోన్తి. సేసేహి పన ఏకవిధాదికోట్ఠాసేహి సరూపేనేవ తే గహితాతి వేదితబ్బం.

ఆసయం జానాతీతిఆదీసు ఆహచ్చ చిత్తం ఏత్థ సేతీతి ఆసయో, అఞ్ఞస్మిం విసయే పవత్తిత్వాపి చిత్తం యత్థ సరసేన పవిసిత్వా తిట్ఠతి, సో వట్టాసయో వివట్టాసయోతి దువిధో. తత్థ వట్టాసయోపి సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠివసేన దువిధో. వివట్టాసయో పన విపస్సనాసఙ్ఖాతా అనులోమికా ఖన్తి, మగ్గసఙ్ఖాతం యథాభూతఞాణఞ్చాతి దువిధో. యథాహ –

> “సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠి చ, ఖన్తి చేవానులోమికం;
>
> యథాభూతఞ్చ యం ఞాణం, ఏతం ఆసయసద్దిత”న్తి. (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.వేరఞ్జకణ్డవణ్ణనా);

ఏతం దువిధమ్పి ఆసయం సత్తానం అప్పవత్తిక్ఖణేయేవ భగవా సబ్బథా జానాతి. **అనుసయ**న్తి కామరాగానుసయాదివసేన సత్తవిధం అనుసయం. **చరిత**న్తి “సుచరితదుచ్చరిత”న్తి **నిద్దేసే** వుత్తం. అథ వా చరితన్తి చరియా, తే రాగాదయో ఛ మూలచరియా, సంసగ్గసన్నిపాతవసేన అనేకవిధా హోన్తి. **అధిముత్తి**న్తి అజ్ఝాసయధాతుం, తత్థ తత్థ చిత్తస్స అభిరుచివసేన నిన్నతా, సా దువిధా హీనాధిముత్తి పణీతాధిముత్తీతి. యాయ దుస్సీలాదికే హీనాధిముత్తికే సేవన్తి, సా **హీనాధిముత్తి**. యాయ పణీతాధిముత్తికే సేవన్తి, సా **పణీతాధిముత్తి**. తం దువిధమ్పి అధిముత్తిం భగవా సబ్బాకారతో జానాతి. అప్పం రాగాదిరజం ఏతేసన్తి **అప్పరజక్ఖా**, అనుస్సదరాగాదిదోసా. ఉస్సదరాగాదిదోసా **మహారజక్ఖా**. ఉపనిస్సయభూతేహి తిక్ఖేహి సద్ధాదిఇన్ద్రియేహి ముదుకేహి చ సమన్నాగతా **తిక్ఖిన్ద్రియా ముదిన్ద్రియా** చ. హేట్ఠా వుత్తేహి ఆసయాదీహి సున్దరేహి అసున్దరేహి చ సమన్నాగతా **స్వాకారా ద్వాకారా** చ వేదితబ్బా. సమ్మత్తనియామం విఞ్ఞాపేతుం సుకరా **సువిఞ్ఞాపయా,** విపరీతా **దువిఞ్ఞాపయా**. మగ్గఫలపటివేధాయ ఉపనిస్సయసమ్పన్నా **భబ్బా**, విపరీతా **అభబ్బా**. ఏవం సత్తసన్తానగతధమ్మవిసేసజాననేనేవ **సత్తలోకోపి విదితో** ధమ్మవినిముత్తస్స సత్తస్స అభావాతి వేదితబ్బం.

ఏకం చక్కవాళం...పే.... పఞ్ఞాసఞ్చ యోజనానీతి ఏత్థ హోతీతి సేసో. **పరిక్ఖేపతో** పమాణం వుచ్చతీతి సేసో. చక్కవాళస్స సబ్బం పరిమణ్డలం ఛత్తింస సతసహస్సాని...పే.... సతాని చ హోన్తీతి యోజేతబ్బం. **తత్థా**తి చక్కవాళే, ద్వే సతసహస్సాని చత్తారి నహుతాని చ యోజనాని యాని ఏత్తకం ఏత్తకప్పమాణం బహలత్తేన అయం వసున్ధరా సఙ్ఖాతాతి యోజనా. తత్థ **ఏత్తక**న్తి కిరియావిసేసనం దట్ఠబ్బం. సన్ధారకం జలం ఏత్తకం ఏత్తకప్పమాణం హుత్వా పతిట్ఠితన్తి యోజనా. **ఏత్థా**తి చక్కవాళే. **అజ్ఝోగాళ్హుగ్గతా**తి అజ్ఝోగాళ్హా చ ఉగ్గతా చ. **బ్రహా**తి మహన్తా. **యోజనానం సతానుచ్చో, హిమవా పఞ్చా**తి యోజనానం పఞ్చసతాని ఉచ్చో ఉబ్బేధో. **తిపఞ్చయోజనక్ఖన్ధపరిక్ఖేపా**తి పన్నరసయోజనప్పమాణక్ఖన్ధపరిణాహా. **నగవ్హయా**తి రుక్ఖాభిధానా జమ్బూతి యోజనా. **సమన్తతో**తి సబ్బసోభాగేన, ఆయామతో చ విత్థారతో చ సతయోజనవిత్థారాతి అత్థో. **యస్సానుభావేనా**తి యస్సా మహన్తతాకప్పట్ఠాయికాదిప్పకారేన పభావేన. **పరిక్ఖిపిత్వా తం సబ్బం, లోకధాతుమయం ఠితో**తి హేట్ఠా వుత్తం సబ్బమ్పి తం పరిక్ఖిపిత్వా **చక్కవాళసిలుచ్చయో** ఠితో, **అయం** ఏకా

లోకధాతు నామాతి అత్థో, **మ**-కారో పదసన్ధివసేన వుత్తో. అథ వా తం సబ్బం లోకధాతుం పరిక్ఖిపిత్వా అయం చక్కవాళసిలుచ్చయో ఠితోతి యోజేతబ్బం.

తత్థాతి తస్సం లోకధాతుయం. **తావతింసభవన**న్తి తిదసపురం. **అసురభవన**న్తి అసురపురం. అవీచిమహానిరయో చ తథా దససహస్సయోజనో, సో పన చతున్నం లోహభిత్తీనమన్తరా యోజనసతాయామవిత్థారోపి సమన్తా సోళసహి ఉస్సదనిరయేహి సద్ధిం దససహస్సయోజనో వుత్తోతి వేదితబ్బో. **తదనన్తరేసూ**తి తేసం చక్కవాళానం అన్తరేసు. లోకానం చక్కవాళానం అన్తరే వివరే భవత్తా **లోకన్తరికా**. తిణ్ణఞ్హి సకటచక్కానం పత్తానం వా ఆసన్నట్ఠపితానం అన్తరసదిసే తిణ్ణం తిణ్ణం చక్కవాళానం అన్తరేసు ఏకేకో లోకన్తరికనిరయో అట్ఠయోజనసహస్సప్పమాణో సీతనరకో సత్తానం అకుసలవిపాకేన నిబ్బత్తతి. **అనన్తానీ**తి తిరియం అట్ఠసు దిసాసు చక్కవాళాని ఆకాసో వియ అనన్తాని. ఉద్ధం పన అధో చ అన్తానేవ. **అనన్తేన బుద్ధఞాణేనా**తి ఏత్థ అనన్తఞేయ్యపటివేధసామత్థియయోగతోవ ఞాణం “అనన్త”న్తి వేదితబ్బం.

అత్తనోతి నిస్సక్కే సామివచనమేతం, అత్తతోతి అత్థో. గుణేహి అత్తనో విసిట్ఠతరస్సాతి సమ్బన్ధో, తరగ్గహణఞ్చేత్థ అనుత్తరోతి పదస్స అత్థనిద్దేసవసేన కతం, న విసిట్ఠస్స కస్సచి అత్థితాయ. సదేవకే హి లోకే సదిసకప్పోపి నామ కోచి తథాగతస్స నత్థి, కుతో సదిసో, తేనాహ **సీలగుణేనాపి అసమో**తిఆది. తత్థ అసమేహి సమ్మాసమ్బుద్ధేహి సమో **అసమసమో**. నత్థి పటిమా ఏతస్సాతి **అప్పటిమో**. ఏస నయో సేసేసుపి. తత్థ ఉపమామత్తం పటిమా, సదిసూపమా పటిభాగో. యుగగ్గాహవసేన ఠితో పటిమో పుగ్గలోతి వేదితబ్బో. **అత్తనా**తి అత్తతో. **పురిసదమ్మే**తిఆదీసు దమితబ్బా దమ్మా, “దమ్మపురిసా”తి వత్తబ్బే విసేసనస్స పరనిపాతం కత్వా “పురిసదమ్మా”తి వుత్తం, పురిసగ్గహణఞ్చేత్థ ఉక్కట్ఠవసేన ఇత్థీనమ్పి దమేతబ్బతో. **నిబ్బిసా కతా** దోసవిసస్స వినోదనేన. **అత్థపద**న్తి అత్థాభిబ్యఞ్జనకం పదం, వాక్యన్తి అత్థో. ఏకపదభావేన చ అనఞ్ఞసాధారణో సత్థు పురిసదమ్మసారథిభావో దస్సితో హోతి, తేనాహ **భగవా హీ**తిఆది. **అట్ఠ దిసా**తి అట్ఠ సమాపత్తియో. **అసజ్జమానా**తి వసీభావప్పత్తియా నిస్సఙ్గచారా.

దిట్ఠధమ్మో వుచ్చతి పచ్చక్ఖో అత్తభావో, తత్థ నియుత్తోతి **దిట్ఠధమ్మికో,** ఇధలోకత్థో. కమ్మకిలేసవసేన సమ్పరేతబ్బతో సమాగన్తబ్బతో సమ్పరాయో , పరలోకో, తత్థ నియుత్తోతి **సమ్పరాయికో,** పరలోకత్థో. పరమో ఉత్తమో అత్థో పరమత్థో, నిబ్బానం. సహ అత్థేన వత్తతీతి **సత్థో,** భణ్డమూలేన వాణిజ్జాయ దేసన్తరం గచ్ఛన్తో జనసమూహో. సో అస్స అత్థీతి సత్థా, **సత్థవాహో**తి నిరుత్తినయేన. సో వియ భగవాతి ఆహ “సత్థా, భగవా సత్థవాహో”’తి. ఇదాని తమత్థం నిద్దేసపాళినయేన దస్సేతుం **యథా సత్థవాహో**తిఆది వుత్తం. తత్థ **సత్థే**తి సత్థికే జనే. కం ఉదకం తారేన్తి ఏత్థాతి **కన్తారో,** నిరుదకో అరఞ్ఞప్పదేసో. చోరాదీహి అధిట్ఠితఅరఞ్ఞప్పదేసాపి దుగ్గమనట్ఠేన తంసదిసతాయ కన్తారాత్వేవ నిరుళ్హాతి సామఞ్ఞతో “కన్తారం తారేతీ”తి వత్వా తం వివరన్తో **చోరకన్తార**న్తిఆదిమాహ.

భగవతోతి నిస్సక్కే సామివచనం, భగవన్తతో ధమ్మస్సవనేనాతి అత్థో. యథా “ఉపజ్ఝాయతో అజ్ఝేతీ”తి, భగవతో సన్తికేతి వా అత్థో. **సరే నిమిత్తం అగ్గహేసీ**తి పుబ్బబుద్ధుప్పాదేసు సద్ధమ్మస్సవనపరిచయేన “ధమ్మో ఏసో వుచ్చతీ”తి సరే ఆకారం గణ్హి. పుబ్బాభియోగవసేనేవ హి ఈదిసానం తిరచ్ఛానానం ధమ్మస్సవనాదీసు పసాదో ఉప్పజ్జతి వగ్గులిఆదీనం వియ. ఇతరథా సబ్బతిరచ్ఛానానమ్పి తథా పసాదుప్పత్తిప్పసఙ్గతో. యది హి ఉప్పజ్జేయ్య, భగవా అనన్తచక్కవాళేసు సబ్బసత్తానమ్పి ఏకక్ఖణే సప్పాటిహారియధమ్మం సావేతుం సక్కోతీతి సబ్బసత్తానమ్పి ఇతో పుబ్బేవ విముత్తిప్పసఙ్గో సియా. యే పన దేవమనుస్సనాగసుపణ్ణాదయో పకతియావ కమ్మస్సకతఞ్ఞాణాదియుత్తా హోన్తి, తేయేవ పుబ్బే

అనుపనిస్సయాపి భగవతో సద్ధమ్మస్సవనాదినా పఠమం వివట్టూపనిస్సయం పసాదం ఉప్పాదేతుం సక్కోన్తి, న ఇతరేతి గహేతబ్బం. **అరే అహమ్పి నామాతి** ఏత్థ "కుతోహం ఇధ నిబ్బత్తోతి ఓలోకేత్వా మణ్డూకభావతోతి ఞత్వా"తి ఇదం ఏత్తకమ్పి అరే అహమ్పి నామాతి విమ్హయవచనేనేవ సిజ్ఝతీతి అవుత్తన్తి వేదితబ్బం. **జలన్తి** జలన్తో విజ్జోతమానో. **మణ్డూకోహన్తి** గాథాయ **ఉదకేతి** సఞ్జాతట్ఠానదస్సనం, తేన థలమణ్డూకతా నివత్తనం కతం హోతి. ఉదకే జాతానమ్పి కచ్ఛపాదీనం థలగోచరతాపి అత్థీతి తం నివత్తనత్థం "వారిగోచరో"తి వుత్తం, ఉదకసఞ్చారీతి అత్థో.

విమోక్ఖన్తికఞాణవసేనాతి ఏత్థ సబ్బసో కిలేసేహి విముచ్చతీతి విమోక్ఖో, అగ్గమగ్గో, తస్స అన్తో, అగ్గఫలం, తత్థ భవం విమోక్ఖన్తికం, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం సబ్బమ్పి బుద్ధఞాణం. ఇదాని సమ్మాసమ్బుద్ధపదతో బుద్ధపదస్స విసేసం దస్సేతుం **యస్మా వాతి**ఆది వుత్తం. సమ్మాసమ్బుద్ధపదేన హి సత్థు పటివేధఞాణానుభావో వుత్తో, ఇమినా పన బుద్ధపదేన దేసనాఞాణానుభావోపి, తేనాహ **అఞ్ఞేపి సత్తే బోధేసీతి**ఆది.

గుణవిసిట్ఠసత్తుత్తమగరుగారవాధివచనన్తి సబ్బేహి సీలాదిగుణేహి విసిట్ఠస్స తతో ఏవ సబ్బసత్తేహి ఉత్తమస్స గరునో గారవవసేన వుచ్చమానవచనమిదం **భగవాతి**. **సేట్ఠన్తి** సేట్ఠవాచకం వచనం సేట్ఠగుణసహచరణతో. అథ వా వుచ్చతీతి వచనం, అత్థో, సో సేట్ఠోతి అత్థో. **ఉత్తమన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **గరుగారవయుత్తోతి** ఏత్థ గరుభావో గారవం, గరుగుణయోగతో గరుకరణం వా గారవం, తేన సావకాదీనం అసాధారణతాయ గరుభూతేన మహన్తేన గారవేన యుత్తోతి గరుగారవయుత్తో. అథ వా గరు చ సబ్బలోకస్స సిక్ఖకత్తా తేనేవ గారవయుత్తో చాతిపి యోజేతబ్బం.

అవత్థాయ విదితం **ఆవత్థికం**. ఏవం **లిఙ్గికం**. నిమిత్తతో ఆగతం **నేమిత్తికం**. అధిచ్చ యంకిఞ్చి నిమిత్తం అధివచనవసేన అనపేక్ఖిత్వా పవత్తం **అధిచ్చసముప్పన్నం,** తేనాహ "వచనత్థమనపేక్ఖిత్వా"తి. యదిచ్ఛాయ ఆగతం యాదిచ్ఛకం. ఏత్థ చ బాహిరం దణ్డాది **లిఙ్గం,** అబ్భన్తరం తేవిజ్జాది **నిమిత్తం**. పచురజనవిసయం వా దిస్సమానం **లిఙ్గం,** తబ్బిపరీతం **నిమిత్తన్తి** వేదితబ్బం. **సచ్ఛికాపఞ్ఞత్తీతి** సబ్బధమ్మానం సచ్ఛికిరియానిమిత్తా పఞ్ఞత్తి. అథ వా **సచ్ఛికాపఞ్ఞత్తీతి** పచ్చక్ఖసిద్ధా పఞ్ఞత్తి. యంగుణనిమిత్తా హి సా, తే గుణా సత్థు పచ్చక్ఖభూతాతి గుణా వియ సాపి సచ్ఛికతా ఏవ నామ హోతి, న పరేసం, వోహారమత్తేనాతి అధిప్పాయో. **యంగుణనేమిత్తికన్తి** యేహి గుణేహి నిమిత్తభూతేహి **ఏతం నామం** నేమిత్తికఞ్చ జాతం. **వదన్తీతి** ధమ్మసేనాపతిస్స గరుభావతో బహువచనేనాహ, సఙ్గీతికారేహి వా కతమనువాదం సన్ధాయ.

ఇస్సరియాదిభేదో భగో అస్స అత్థీతి **భగీ**. మగ్గఫలాదిఅరియగుణం అరఞ్ఞాదివివేకట్ఠానఞ్చ భజి సేవి సీలేనాతి **భజీ.** చీవరాదిపచ్చయానం అత్థరసాదీనఞ్చ సీలాదిగుణానఞ్చ **భాగీ,** దాయాదోతి అత్థో. విభజి ఉద్దేసనిద్దేసాదిప్పకారేహి ధమ్మరతనం పవిభజీతి **విభత్తవా**. రాగాదిపాపధమ్మం **భగ్గం అకాసీతి భగవాతి** వుచ్చతీతి సబ్బత్థ సమ్బన్ధో. గరుపి లోకే భగవాతి వుచ్చతీతి ఆహ "గరూ"తి, యస్మా గరు, తస్మాపి భగవాతి అత్థో. పారమితాసఙ్ఖాతం భగ్యమస్స అత్థీతి **భగ్యవా.** **బహూహి ఞాయేహీతి** కాయభావనాదికేహి అనేకేహి భావనాక్కమేహి. **సుభావితత్తనోతి** పచ్చత్తే ఏతం సామివచనం, తేన సుభావితసభావోతి అత్థో. భవానం అన్తం నిబ్బానం గతోతి **భవన్తగో**. తత్థ తత్థ భగవాతి సద్దసిద్ధి నిరుత్తినయేనేవ వేదితబ్బా.

ఇదాని భగీ భజీతి నిద్దేసగాథాయ నవహి పదేహి దస్సితమత్థం భగ్యవాతి గాథాయ ఛహి పదేహి సఙ్గహేత్వా పదసిద్ధిం అత్థయోజనానయభేదేహి సద్ధిం దస్సేతుం **అయం పన అపరో నయోతి**ఆది వుత్తం. తత్థ **వణ్ణవిపరియయోతి** ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో ఆదిఅత్థో, తేనేవ వణ్ణవికారో వణ్ణలోపో ధాతుఅత్థేన నియోజనఞ్చాతి ఇమం తివిధం లక్ఖణం సఙ్గణ్హాతి. **సద్దనయేనాతి**

సద్దలక్ఖణనయేన. పిసోదరాదీనం సద్దానం ఆకతిగణభావతో వుత్తం ''**పిసోదరాదిపక్ఖేపలక్ఖణం గహేత్వా**''తి. పక్ఖిపనమేవ లక్ఖణం. తప్పరియాపన్నతాకరణఞ్హి పక్ఖిపనం. **భగ్యన్తి** కుసలం.

లోభాదయో చత్తారో దోసా ఏకకవసేన గహితా. అహిరికాదయో దుకవసేన. అక్కోచ్ఛిమన్తిఆదినా (ధ॰ ప॰ ౩-౪) పునప్పునం కుజ్ఝనవసేన చిత్తపరియోనన్ధనో కోధోవ **ఉపనాహో**. పరేసం పుబ్బకారితాలక్ఖణస్స గుణస్స నిపుఞ్ఛనో **మక్ఖో** నామ. బహుస్సుతాదీహి సద్ధిం యుగగ్గాహో అత్తనో సమకరణం **పలాసో**. అత్తనో విజ్జమానదోసపటిచ్ఛాదనా **మాయా**. అవిజ్జమానగుణప్పకాసనం **సాఠేయ్యం**. గరూసుపి థద్ధతా అనోనతతా **థమ్భో**. తదుత్తరికరణలక్ఖణో **సారమ్భో**. జాతిఆదిం నిస్సాయ ఉన్నతిలక్ఖణో **మానో**. అబ్భున్నతిలక్ఖణో **అతిమానో**. జాతిఆదిం నిస్సాయ మజ్జనాకారప్పత్తో మానోవ **మదో** నామ. సో సత్తవీసతివిధో. కామగుణేసు చిత్తస్స వోస్సగ్గో **పమాదో**. కాయదుచ్చరితాదీని **తివిధదుచ్చరితాని**. తణ్హాదిట్ఠిదుచ్చరితవసేన **తివిధసంకిలేసా**. రాగదోసమోహావ **మలాని**. తేయేవ కాయదుచ్చరితాదయో చ **తివిధవిసమాని**. కామబ్యాపాదవిహింసాసఞ్ఞా **తివిధసఞ్ఞా** నామ. తేయేవ **వితక్కా**. తణ్హాదిట్ఠిమానా **పపఞ్చా**. సుభసుఖనిచ్చఅత్తవిపరియేసా **చతుబ్బిధవిపరియేసా**. ఛన్దాదయో **అగతి**. చీవరాదీసు పచ్చయేసు లోభా **చత్తారో తణ్హుపాదా**. బుద్ధధమ్మసఙ్ఘసిక్ఖాసు కఙ్ఖా, సబ్రహ్మచారీసు కోపో చ **పఞ్చ చేతోఖీలా**. కామే కాయే రూపే చ అవీతరాగతా, యావదత్థం భుఞ్జిత్వా సేయ్యసుఖాదిఅనుయోగో, అఞ్ఞతరం దేవనికాయం పణిధాయ బ్రహ్మచరియచరణఞ్చ **పఞ్చ చేతోవినిబన్ధా**. రూపాభినన్దనాదయో **పఞ్చ అభినన్దనా**. కోధమక్ఖఇస్సాసాఠేయ్యపాపిచ్ఛతాసన్దిట్ఠిపరామాసా **ఛ వివాదమూలాని**. రూపతణ్హాదయో **ఛ తణ్హాకాయా**. మిచ్ఛాదిట్ఠిఆదయో అట్ఠమగ్గఙ్గపటిపక్ఖా **మిచ్ఛత్తా**. తణ్హం పటిచ్చ పరియేసనా, పరియేసనం పటిచ్చ లాభో, లాభం పటిచ్చ వినిచ్ఛయో, తం పటిచ్చ ఛన్దరాగో, తం పటిచ్చ అజ్ఝోసానం, తం పటిచ్చ పరిగ్గహో, తం పటిచ్చ మచ్ఛరియం, తం పటిచ్చ ఆరక్ఖా, ఆరక్ఖాధికరణం దణ్డాదానాదిఅనేకాకుసలరాసీతి **నవ తణ్హామూలకా** ధమ్మా. పాణాతిపాతాదయో **దస అకుసలకమ్మపథా**. చత్తారో సస్సతవాదా తథా ఏకచ్చసస్సతవాదా అన్తానన్తికా అమరావిక్ఖేపికా ద్వే అధిచ్చసముప్పన్నికా సోళస సఞ్ఞీవాదా అట్ఠ అసఞ్ఞీవాదా అట్ఠ నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీవాదా సత్త ఉచ్ఛేదవాదా పఞ్చ దిట్ఠధమ్మనిబ్బానవాదాతి ఏతాని **ద్వాసట్ఠి దిట్ఠిగతాని**. రూపతణ్హాదిఛతణ్హా ఏవ పచ్చేకం కామతణ్హాభవతణ్హావిభవతణ్హావసేన అట్ఠారస హోన్తి, తా అజ్ఝత్తబహిద్ధరూపాదీసు పవత్తివసేన ఛత్తింస, పున కాలత్తయవసేన **అట్ఠసతతణ్హావిచరితాని** హోన్తి. **పభేద**-సద్దం పచ్చేకం సమ్బన్ధిత్వా లోభప్పభేదోతిఆదినా యోజేతబ్బం. **సబ్బదరథపరిళాహకిలేససతసహస్సానీ**తి సబ్బాని సత్తానం దరథసఙ్ఖాతపరిళాహకరాని కిలేసానం అనేకాని సతసహస్సాని, ఆరమ్మణాదివిభాగతో పవత్తిఆకారవిభాగతో చ నేసం ఏవం పభేదో వేదితబ్బో. పఞ్చ మారే అభఞ్జీతి సమ్బన్ధో. **పరిస్సయానన్తి** ఉపద్దవానం.

ఏవం భగ్యవా భగ్గవాతి ద్విన్నం పదానం అత్థం విభజిత్వా ఇదాని తేహి ద్వీహి గహితమత్థం దస్సేతుం **భగ్యవన్తతాయ చస్సాతి**ఆది వుత్తం. తత్థ **సతపుఞ్ఞజలక్ఖణధరస్సాతి** అనేకసతపుఞ్ఞనిబ్బత్తమహాపురిసలక్ఖణధరస్స భగవతో. **సకచిత్తే ఇస్సరియం** నామ పటిక్కూలాదీసు అప్పటిక్కూలసఞ్ఞితాదివసప్పవత్తియా చేవ చేతోసమాధివసేన చ అత్తనో చిత్తస్స వసీభావాపాదనమేవ. **అణిమా లఘిమాదికన్తి ఆది**-సద్దేన మహిమా పత్తి పాకమ్మం ఈసితా వసితా యత్థకామావసాయితాతి ఇమే ఛపి సఙ్గహితా. తత్థ కాయస్స అణుభావకరణం **అణిమా**. ఆకాసే పదసా గమనాదిఅరహభావేన లహుభావో **లఘిమా**. కాయస్స మహన్తతాపాదనం **మహిమా**. ఇట్ఠదేసస్స పాపుణనం **పత్తి**. అధిట్ఠానాదివసేన ఇచ్ఛితత్థనిప్ఫాదనం **పాకమ్మం**. సయంవసితా ఇస్సరభావో **ఈసితా**. ఇద్ధివిధే వసీభావో **వసితా**. ఆకాసేన

వా గచ్ఛతో, అఞ్ఞం వా కిఞ్చి కరోతో యత్థ కత్థచి వోసానప్పత్తి **యత్థకామావసాయితా,** “కుమారకరూపాదిదస్సన”న్తిపి వదన్తి. **సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గసిరీ**తి సబ్బేసం అఙ్గపచ్చఙ్గానం సోభా. **అత్థీ**తి అనువత్తతి. లహుసాధనం తం తం కాలికం ఇచ్ఛితం, గరుసాధనం చిరకాలికం బుద్ధత్తాదిపత్థితం . **భగా అస్స సన్తీతి భగవా**తి ఇదం సద్దసత్థనయేన సిద్ధం, సేసం సబ్బం నిరుత్తినయేన సిద్ధన్తి వేదితబ్బం.

పీళనసఙ్ఖతసన్తాపవిపరిణామట్ఠేనాతిఆదీసు పీళనట్ఠో సఙ్ఖతట్ఠోతిఆదినా అత్థ-సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో. తత్థ అత్తనో సభావేన పీళనలక్ఖణం దుక్ఖం. తస్స యో పీళనమేవ అత్థో “పీళనట్ఠో”తి వుచ్చతి, సో సభావో. యస్మా పన తంసముదయేన సఙ్ఖతం, తస్మా **సఙ్ఖతట్ఠో** సముదయదస్సనేన ఆవిభూతో. యస్మా చ మగ్గో కిలేససన్తాపహరత్తా సుసీతలో, తస్మాస్స మగ్గదస్సనేన **సన్తాపట్ఠో** ఆవిభూతో తప్పటియోగత్తా. అవిపరిణామధమ్మస్స పన నిరోధస్స దస్సనేన **విపరిణామట్ఠో** ఆవిభూతోతి. ఏకస్సేవ సభావధమ్మస్స సకభావతో ఇతరసచ్చత్తయనివత్తితో చ పరికప్పేతబ్బత్తా చత్తారో అత్థా వుత్తా. సముదయస్స పన రాసికరణతో **ఆయూహనట్ఠో** సభావో, తస్సేవ దుక్ఖదస్సనేన **నిదానట్ఠో** ఆవిభూతో. విసంయోగభూతస్స నిరోధస్స దస్సనేన **సంయోగట్ఠో**. నియ్యానభూతస్స మగ్గస్స దస్సనేన **పలిబోధట్ఠో** ఆవిభూతో.

నిరోధస్స పన **నిస్సరణట్ఠో** సభావో, తస్సేవ సముదయదస్సనేన **వివేకట్ఠో** ఆవిభూతో. సఙ్ఖతస్స మగ్గస్స దస్సనేన **అసఙ్ఖతట్ఠో,** విసయభూతస్స మరణధమ్మస్స వా దుక్ఖస్స దస్సనేన **అమతట్ఠో**. మగ్గస్స పన **నియ్యానట్ఠో** సభావో, తస్సేవ సముదయదస్సనేన దుక్ఖస్సేవాయం హేతు, నిబ్బానప్పత్తియా పన అయమేవ హేతూతి **హేత్వట్ఠో,** అతిసుఖుమనిరోధదస్సనేన ఇధమేవ దస్సనన్తి **దస్సనట్ఠో,** అధికపణస్స దుక్ఖస్స దస్సనేన **అధిపతేయ్యట్ఠో** ఆవిభూతో. ఏతే ఏవ చ పీళనాదయో సోళస ఆకారాతి వుచ్చన్తి.

కామేహి వివేకట్ఠకాయతా **కాయవివేకో**. నీవరణాదీహి వివిత్తా అట్ఠ సమాపత్తియో **చిత్తవివేకో**. ఉపధీయన్తి ఏత్థ యథాసకం ఫలానీతి ఉపధయో, పఞ్చకామగుణసఙ్ఖాతకామఖన్ధకిలేసఅభిసఙ్ఖారా, తేహి చతూహి వివిత్తం నిబ్బానం **ఉపధివివేకో** నామ.

అనత్తానుపస్సనాయ పటిలద్ధో దుక్ఖానిచ్చానుపస్సనాహి చ పటిలద్ధో అరియమగ్గో ఆగమనవసేన యథాక్కమం **సుఞ్ఞతఅప్పణిహితఅనిమిత్తవిమోక్ఖ**సఞ్ఞం పటిలభతి, కిలేసేహి విముత్తత్తా హి ఏస విమోక్ఖోతి.

యథా లోకే ఏకేకపదతో ఏకేకమక్ఖరం గహేత్వా “మేఖలా”తి వుత్తం, ఏవమిధాపీతి అత్థో. **మేహనస్సా**తి గుయ్హప్పదేసస్స. **ఖస్సా**తి ఓకాసస్స.

సహ దేవేహీతిఆదీసు సహ దేవేహి వత్తతీతి **సదేవకో** లోకో. **తం సదేవక**న్తిఆదినా యోజనా వేదితబ్బా. **సదేవకవచనేనా**తి సదేవక-సద్దే విసేసనభావేన ఠితదేవవచనేన. తస్సాపి సదేవకపదే అన్తోభూతత్తా అవయవే సముదాయోపచారవసేన వోహారో కతో. ఇతరథా తేన దేవవిసిట్ఠలోకస్సేవ గహణతో పఞ్చకామావచరదేవగ్గహణం న సియా, ఏవం ఉపరిపి. **సమారకవచనేన** మారసద్దేన తేన సహచరితా సబ్బే వసవత్తిదేవా చ గహితాతి ఆహ “ఛట్ఠకామావచరదేవగ్గహణ”న్తి. బ్రహ్మకాయికా నామ పఠమజ్ఝానభూమికా. తే ఆది యేసం ఆరుప్పపరియన్తానం బ్రహ్మానం తేసం బ్రహ్మానం గహణం **బ్రహ్మకాయికాదిబ్రహ్మగ్గహణం.** లోక-సద్దస్స ఓకాసలోకాదీనమ్పి సాధారణత్తా సత్తలోకావేణికమేవ పజాగహణం కతన్తి ఆహ “పజావచనేన సత్తలోకగ్గహణ”న్తి. సదేవకాదివచనేన ఉపపత్తిదేవానం, సస్సమణవచనేన

విసుద్ధిదేవానఞ్చ గహితత్తా ఆహ "సదేవమనుస్సవచనేన సమ్ముతిదేవఅవసేసమనుస్సగ్గహణ"న్తి. తత్థ **సమ్ముతిదేవా** రాజానో, **అవసేసమనుస్సా** సమ్ముతిదేవసమణబ్రాహ్మణేహి అవసిట్ఠా. సత్తలోకావేణికస్స పజాసద్దస్స విసుం గహితత్తా సదేవకం లోకన్తి ఏత్థ లోకసద్దగ్గహణం ఓకాసలోకమేవ నియమేతీతి ఆహ "తీహి పదేహి ఓకాసలోకో"తి. ఇదఞ్చ సదేవకాదిపదత్తయవచనీయస్స పధానత్థస్స వసేన వుత్తం. ఓకాసలోకవిసేసనస్స పనేత్థ దేవమారాదిసత్తలోకస్సాపి గహణం వేదితబ్బం సామత్థియతో గమ్యమానత్తా సపుత్తో ఆగతోతిఆదీసు పుత్తాదీనం వియ. ఇమస్మిఞ్చ నయే సదేవకం సమారకం సబ్రహ్మకం ఓకాసలోకం సస్సమణబ్రాహ్మణిం సదేవమనుస్సం పజఞ్చాతి **చ**-కారం ఆనేత్వా యోజేతబ్బం, ఓకాససత్తలోకానం గహణేన చేత్థ తదుభయసమ్ముతినిమిత్తభూతో సఙ్ఖారలోకోపి తదవినాభావతో గహితో ఏవాతి దట్ఠబ్బో. అపరే పన "సదేవకన్తిఆదీహి పఞ్చహి పదేహి సత్తలోకోవ అత్తనో అవయవభూతదేవాదివిసేసనేహి విసేసేత్వా గహితో, తగ్గహణేన తదాధారో ఓకాసలోకో, తదుభయపఞ్ఞత్తివిసయో సఙ్ఖారలోకో చ గహితా ఏవ హోన్తీ"తి వదన్తి. తేసఞ్చ పజన్తి ఇదం లోకసద్దస్స విసేసనం కత్వా సదేవకం పజం లోకం...పే.... సదేవమనుస్సం పజం లోకన్తి యోజేతబ్బం.

అరూపావచరలోకో గహితో పారిసేసఞాయేన ఇతరేసం పదన్తరేహి గహితత్తా. మారగ్గహణేన తప్పధానా తంసదిసా చ ఉపపత్తిదేవా సఙ్గయ్హన్తీతి ఆహ "ఛకామావచరదేవలోకో"తి. ఖత్తియపరిసా బ్రాహ్మణగహపతిసమణచాతుమహారాజికతావతింసమారబ్రహ్మపరిసాతి ఇమాసు అట్ఠసు పరిసాసు చాతుమహారాజికాదీనం చతున్నం పరిసానం సదేవకాదిపదేహి సఙ్గహితత్తా ఇధ సస్సమణబ్రాహ్మణిన్తి ఇమినా సమణపరిసా బ్రాహ్మణపరిసా చ, సదేవమనుస్సన్తి ఇమినా ఖత్తియపరిసా గహపతిపరిసా చ వుత్తాతి ఆహ "చతుపరిసవసేనా"తి. తస్స మనుస్సలోకో గహితోతి ఇమినా సమ్బన్ధో. తత్థ **మనుస్సలోకో**తి మనుస్ససమూహో, తేనాహ "అవసేససబ్బసత్తలోకో వా"తి.

వికప్పన్తరం దస్సేన్తో ఆహ "సమ్ముతిదేవేహి వా సహ మనుస్సలోకో"తి. దేవపదేన సమ్ముతిదేవా, సమణబ్రాహ్మణమనుస్సపదేహి సేసమనుస్సా చ గహితాతి ఏవం వికప్పద్వయేపి మనుస్సం పజం మనుస్సిం పజన్తి పజా-సద్దం మనుస్స-సద్దేన విసేసేత్వా తం పున సహ దేవేహి వత్తతీతి సదేవా, పజా. సదేవా చ సా మనుస్సా చాతి సదేవమనుస్సా, తం సదేవమనుస్సం పజం. పున కిం భూతం సస్సమణబ్రాహ్మణిన్తి ఏవం యథా పజాసద్దేన మనుస్సానఞ్ఞేవ గహణం సియా, తథా నిబ్బచనం కాతబ్బం, ఇతరథా మనుస్సానఞ్ఞేవ గహణం న సమ్పజ్జతి సబ్బమనుస్సానం విసేసనభావేన గహితత్తా అఞ్ఞపదత్థభూతస్స కస్సచి మనుస్సస్స అభావా. ఇదాని పజన్తి ఇమినా అవసేసనాగాదిసత్తేపి సఙ్గహేత్వా దస్సేతుకామో ఆహ "అవసేససబ్బసత్తలోకో వా"తి. ఏత్థాపి చతుపరిసవసేన అవసేససబ్బసత్తలోకో సమ్ముతిదేవమనుస్సేహి వా సహ అవసేససబ్బసత్తలోకోతి యోజేతబ్బం.

ఏత్తావతా భాగసో లోకం గహేత్వా యోజనం దస్సేత్వా ఇదాని ఏకేకపదేన అభాగసో సబ్బలోకానం గహణపక్ఖేపి తస్స తస్స విసేసనస్స సప్ఫలతం దస్సేతుం **అపి చేత్థా**తిఆది వుత్తం. **ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదతో**తి ఉక్కట్ఠానం దేవగతిపరియాపన్నానం పరిచ్ఛిన్నవసేన జాననవసేన కిత్తిసద్దో సయం అత్తనో అవయవభూతేన సదేవకవచనేన తం సుణన్తానం సావేన్తో అబ్భుగ్గతోతి యోజనా. **అనుసన్ధిక్కమో**తి అత్థానఞ్చేవ పదానఞ్చ అనుసన్ధానక్కమో, జాననక్కమోతి అత్థో.

అభిఞ్ఞాతి య-కారలోపేన నిద్దేసోతి ఆహ "అభిఞ్ఞాయా"తి. **సమన్తభద్రకత్తా**తి సబ్బభాగేహి సున్దరత్తా. **సాసనధమ్మో**తి పటిపత్తిపటివేధసాసనస్స పకాసకో పరియత్తిధమ్మో. **బుద్ధసుబోధితతాయా**తి ఇదం తికం ధమ్మస్స హేతుసరూపఫలవసేన

వుత్తం, తథా నాథపభవత్తికమ్పి. మజ్ఝే తికద్వయం ఫలవసేనేవ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **కిచ్చసుద్ధియా**తి ధమ్మం సుత్వా యథాసుతవసేన పటిపజ్జన్తానం సుప్పటిపత్తిసఙ్ఖాతకిచ్చసుద్ధియా.

ఇదాని ఆదికల్యాణాదిప్పకారమేవ ధమ్మం దేసేన్తో భగవా సోతూనం యం సాసనబ్రహ్మచరియం మగ్గబ్రహ్మచరియఞ్చ పకాసేతి, తప్పకాసకస్స బ్రహ్మచరియపదస్స **సాత్థ**న్తిఆదీని పదాని విసేసనభావేన వుత్తాని, న ధమ్మపదస్సాతి దస్సనముఖేన నానప్పకారతో అత్థం వివరితుకామో **సాత్థం సబ్యఞ్జనన్తి ఏవమాదీసు పనా**తిఆదిమాహ. తత్థ తిస్సో సిక్ఖా సకలో చ తన్తిధమ్మో **సాసనబ్రహ్మచరియం** నామ. భగవా హి ధమ్మం దేసేన్తో సీలాదికే వియ తప్పకాసకం తన్తిధమ్మమ్పి పకాసేతి ఏవ సద్దత్థసముదాయత్తా పరియత్తిధమ్మస్స. **యథానురూప**న్తి యథారహం. సిక్ఖత్తయసఙ్గహితఞ్హి సాసనబ్రహ్మచరియం మగ్గబ్రహ్మచరియఞ్చ అత్థసమ్పత్తియా సమ్పన్నత్థతాయ, ఉపరూపరి అధిగన్తబ్బవిసేససఙ్ఖాతఅత్థసమ్పత్తియా చ సహ అత్థేన పయోజనేన వత్తతీతి సాత్థమేవ, న తు సబ్యఞ్జనం, తన్తిధమ్మసఙ్ఖాతం సాసనబ్రహ్మచరియం యథావుత్తేన అత్థేన సాత్థం సబ్యఞ్జనఞ్చ. కిరాతాదిమిలక్ఖవచనానమ్పి సాత్థసబ్యఞ్జనత్తే సమానేపి విసిట్ఠత్థబ్యఞ్జనయోగం సన్ధాయ సహత్థో దేవదత్తో సవిత్తోతిఆది వియ "సాత్థం సబ్యఞ్జన"న్తి వుత్తన్తి ఆహ "అత్థసమ్పత్తియా సాత్థం, బ్యఞ్జనసమ్పత్తియా సబ్యఞ్జన"న్తి. తత్థ యం అత్థం సుత్వా తథా పటిపజ్జన్తా సబ్బదుక్ఖక్ఖయం పాపుణన్తి, తస్స తాదిససమ్పత్తి **అత్థసమ్పత్తి** నామ, సమ్పన్నత్థతాతి అత్థో. **బ్యఞ్జనసమ్పత్తి** నామ సిథిలధనితాదిబ్యఞ్జనపరిపుణ్ణాయ మాగధికాయ సభావనిరుత్తియా గమ్భీరమ్పి అత్థం ఉత్తానం కత్వా దస్సనసమత్థతా సమ్పన్నబ్యఞ్జనతాతి అత్థో.

ఇదాని **నేత్తిప్పకరణనయేనా**పి (నేత్తి ౪ ద్వాదసపద) అత్థం దస్సేతుం **సఙ్కాసనా**తిఆది వుత్తం. తత్థ సఙ్ఖేపతో కాసీయతి దీపీయతీతి **సఙ్కాసన**న్తి కమ్మసాధనవసేన అత్థో దట్ఠబ్బో, ఏవం సేసేసుపి. పఠమం కాసనం **పకాసనం**. ఉభయమ్పేతం ఉద్దేసత్థవచనసఙ్ఖాతస్స విత్థారవచనం. సకిం వుత్తస్స పున వచనఞ్చ **వివరణవిభజనాని**. ఉభయమ్పేతం నిద్దేసత్థవచనం. వివటస్స విత్థారతరాభిధానం విభత్తస్స చ పకారేహి ఞాపనం **ఉత్తానీకరణపఞ్ఞత్తియో**. ఉభయమ్పేతం పటినిద్దేసత్థవచనసఙ్ఖాతస్స విత్థారవచనం. **అత్థపదసమాయోగతో**తి యథావుత్తాని ఏవ ఛ పదాని పరియత్తియా అత్థవిభాగత్తా అత్థపదాని, తేహి సహితతాయ అత్థకోట్ఠాసయుత్తత్తాతి అత్థో. అపరియోసితే పదే ఆదిమజ్ఝగతవణ్ణో **అక్ఖరం,** ఏకక్ఖరం, పదం వా అక్ఖరం. విభత్తియన్తం **పదం**. పదాభిహితం అత్థం బ్యఞ్జేతీతి **బ్యఞ్జనం,** వాక్యం. కథితస్సేవత్థస్స అనేకవిధేన విభాగకరణం **ఆకారో** నామ. ఆకారాభిహితస్స నిబ్బచనం **నిరుత్తి**. నిబ్బచనత్థవిత్థారో **నిద్దేసో**. అథ వా "అక్ఖరేహి సఙ్కాసేతి, పదేహి పకాసేతి, బ్యఞ్జనేహి వివరతి, ఆకారేహి విభజతి, నిరుత్తీహి ఉత్తానిం కరోతి, నిద్దేసేహి పఞ్ఞపేతీ"తి వచనతో సఙ్కాసనపకాసనసఙ్ఖతఉద్దేసత్థవాచకాని వచనాని అక్ఖరపదాని నామ. వివరణవిభజనసఙ్ఖాతనిద్దేసత్థవాచకాని వచనాని బ్యఞ్జనాకారా నామ. ఉత్తానీకరణపఞ్ఞత్తిసఙ్ఖాతపటినిద్దేసత్థవాచకాని వచనాని నిరుత్తినిద్దేసా నామ, తేసం సమ్పత్తియా సబ్యఞ్జనన్తి అత్థో.

అత్థగమ్భీరతాతిఆదీసు **అత్థో** నామ తన్తిఅత్థో, హేతుఫలం వా. **ధమ్మో** నామ తన్తి, హేతు వా. **దేసనా** నామ యథాధమ్మం ధమ్మాభిలాపో. **పటివేధో** నామ యథావుత్తఅత్థాదీనం అవిపరీతావబోధో. తే పనేతే అత్థాదయో యస్మా ససాదీహి వియ మహాసముద్దో మన్దబుద్ధీహి దుక్ఖోగాహా అలబ్భనేయ్యపతిట్ఠా చ, తస్మా **గమ్భీరా**. తేసు పటివేధస్సాపి అత్థసన్నిస్సితత్తా అత్థసభాగత్తా చ వుత్తం "అత్థగమ్భీరతాపటివేధగమ్భీరతాహి సాత్థ"న్తి. ధమ్మదేసనానం అత్థసన్నిస్సితత్తేపి

సయం బ్యఞ్జనరూపత్తా వుత్తం "ధమ్మగమ్భీరతాదేసనాగమ్భీరతాహి సబ్యఞ్జన"న్తి. యథావుత్తఅత్థాదీసు పభేదగతాని ఞాణాని **అత్థపటిసమ్భిదా**దయో. తత్థ **నిరుత్తీ**తి తన్తిపదానం నిద్ధారేత్వా వచనం, నిబ్బచనన్తి అత్థో. తీసు పటిసమ్భిదాసు ఞాణం **పటిభానపటిసమ్భిదా**. లోకియా సద్దేయ్యవచనముఖేనేవ అత్థేసు పసీదన్తి, న అత్థముఖేనాతి ఆహ **సద్దేయ్యతో**తిఆది. **కేవల**సద్దో సకలాధివచనన్తి ఆహ "సకలపరిపుణ్ణభావేనా"తి. **బ్రహ్మచరియ**-సద్దో ఇధ సిక్ఖత్తయసఙ్గహం సకలం సాసనం దీపేతీతి ఆహ **సిక్ఖత్తయపరిగ్గహితత్తా**తిఆది.

యథావుత్తమేవత్థం అపరేనాపి పరియాయేన దస్సేతుం **అపి చా**తిఆది వుత్తం. తత్థ **సనిదాన**న్తి దేసకాలాదిదీపకేన నిదానవచనేన సనిదానం. **సఉప్పత్తిక**న్తి అట్ఠుప్పత్తిఆదియుత్తియుత్తం. తత్రాయం పాళియోజనాక్కమో – "వేరఞ్జో బ్రాహ్మణో సమణో ఖలు భో…పే.… విహరతీ"తి చ, "తం ఖో పన భవన్తం గోతమం 'ఇతిపి సో…పే.… పవేదేతీ'తి ఏవం కల్యాణో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతో"తి చ, "సో ధమ్మం దేసేతి…పే.… పరియోసానకల్యాణం, దేసేన్తో చ సాత్థసబ్యఞ్జనాదిగుణసంయుత్తం బ్రహ్మచరియం పకాసేతీ"తి చ, "సాధు ఖో పన తథారూపానం అరహతం దస్సనం హోతీ"తి చ అస్సోసి, సుత్వా చ అథ ఖో వేరఞ్జో బ్రాహ్మణో యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీతి.

అట్ఠకథాయం పన కిఞ్చాపి "దస్సనమత్తమ్పి సాధు హోతీతి ఏవం అజ్ఝాసయం కత్వా అథ ఖో వేరఞ్జో…పే.… ఉపసఙ్కమీ"తి ఏవం సాధు ఖో పనాతిఆదిపాఠస్స బ్రాహ్మణస్స పరివితక్కనభావేన వుత్తత్తా బ్రహ్మచరియం పకాసేతీతి పదానన్తరమేవ అస్సోసీతి పదం సమ్బన్ధితబ్బం వియ పఞ్ఞాయతి, తథాపి "సాధు ఖో పన తథారూపానం అరహతం దస్సనం హోతీ"తి ఏవం యథావుత్తనిదస్సనత్థేన ఇతి-సద్దేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా వుత్తత్తా పన అఞ్ఞత్థ ఇతి-సద్దస్స అదస్సనతో చ అథ ఖో వేరఞ్జోతిఆదినా కత్తబ్బన్తరదస్సనముఖేన పాళియా పకారన్తరే పవత్తితో చ యథావుత్తవసేనేవ "సాధు ఖో పన తథారూపానం అరహతం దస్సనం హోతీ"తి వచనానన్తరమేవ అస్సోసీతి పదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధనం యుత్తం. అట్ఠకథాచరియేన హి బ్రాహ్మణస్స అత్తనా సుతవసేనేవ అజ్ఝాసయో ఉప్పజ్జతీతి ఉపసఙ్కమనహేతుదస్సనముఖేన **దస్సనమత్తమ్పి సాధు హోతీతి ఏవం అజ్ఝాసయం కత్వా**తిఆది వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

౨. సీతోదకం వియ ఉణ్హోదకేనాతి ఇదం ఉక్కమేన ముఖారుళ్హవసేన వుత్తం, అనుపసన్తసభావతాయ బ్రాహ్మణస్సేవ ఉణ్హోదకం వియ సీతోదకేనాతి అత్థో గహేతబ్బో, ఞాణతేజయుత్తతాయ వా భగవా ఉణ్హోదకోపమోతి కత్వా తబ్బిరహితం బ్రాహ్మణం సీతోదకం వియ కత్వా తథా వుత్తన్తి గహేతబ్బం. **ఏకీభావ**న్తి సమ్మోదనకిరియాయ ఏకరూపతం. **యాయా**తిఆదీసు యాయ కథాయ సమ్మోది బ్రాహ్మణో, తం సమ్మోదనీయం కథన్తి యోజనా. తత్థ **ఖమనీయ**న్తి దుక్ఖబహులం ఇదం సరీరం, కచ్చి ఖమితుం సక్కుణేయ్యం. **యాపనీయ**న్తి చిరప్పబన్ధసఙ్ఖాతాయ యాపనాయ యాపేతుం సక్కుణేయ్యం. రోగాభావేన **అప్పాబాధం**. దుక్ఖజీవితాభావేన **అప్పాతఙ్కం**. తంతంకిచ్చకరణత్థాయ లహుం అకిచ్ఛేన ఉట్ఠాతుం యోగ్గతాయ **లహుట్ఠానం**. **బల**న్తి సరీరస్స సబ్బకిచ్చక్ఖమం బలం కచ్చి అత్థీతి పుచ్ఛతి. **ఫాసువిహారో**తి సుఖవిహారో. సరణీయమేవ దీఘం కత్వా "సారణీయ"న్తి వుత్తన్తి ఆహ "సరితబ్బభావతో చ సారణీయ"న్తి. **పరియాయేహీ**తి కారణేహి.

భావోతి కిరియా, తస్మిం వత్తమానో నపుంసక-సద్దో **భావనపుంసకనిద్దేసో** నామ, కిరియావిసేసనసద్దోతి అత్థో. ఏకమన్తే ఏకస్మిం అన్తే యుత్తప్పదేసేతి అత్థో. **ఖణ్డిచ్చాదిభావ**న్తి ఖణ్డితదన్తపలితకేసాదిభావం. **రాజపరివట్టే**తి రాజూనం పరివత్తనం,

పటిపాటియోతి అత్థో. పురాతనుచ్చకులప్పసుతతాయ జిణ్ణతా, న వయసాతి ఆహ "చిరకాలప్పవత్తకులన్వయే"తి. విభవానం మహన్తత్తం లాతి గణ్హాతీతి మహల్లకోతి ఆహ "విభవమహత్తతాయ సమన్నాగతే"తి. **విభావనే నామ అత్థేతి** పకతివిభావనసఙ్ఖాతే అత్థే. న అభివాదేతి వాతి అభివాదేతబ్బన్తి న సల్లక్ఖేతి, ఏవం అసల్లక్ఖణపకతికోతి వుత్తం హోతి. రూపం నిచ్చం వా అనిచ్చం వాతి ఏత్థాపి నిచ్చపకతికం అనిచ్చపకతికం వాతి అత్థో. **అనిచ్చం వాతి** ఏత్థ **వా**-సద్దో అవధారణత్థో.

సమ్పతిజాతోతి ముహుత్తజాతో, జాతసమనన్తరమేవాతి అత్థో. **సత్తపదవీతిహారేన గన్త్వా...పే.... ఓలోకేసీతి** ఏత్థ ద్వారం పిధాయ నిక్ఖన్తోతిఆదీసు వియ గమనతో పురే కతమ్పి ఓలోకనం పచ్ఛా కతం వియ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **ఓలోకేసిన్తి** చ లోకవివరణపాటిహారియే జాతే మంసచక్ఖునా వోలోకేసీతి అత్థో. **సేట్ఠోతి** పసత్థతరో. **పతిమానేసీతి** పూజేసి. **ఆసభిన్తి** ఉత్తమం.

౩. **తం వచనన్తి** నాహం తం బ్రాహ్మణాతిఆదివచనం. **అఞ్ఞాయ సణ్ఠహేయ్యాతి** అరహత్తే పతిట్ఠహేయ్య. **జాతివసేనాతి** ఖత్తియాదిజాతివసేన. **ఉపపత్తివసేనాతి** దేవేసు ఉపపత్తివసేన. **ఆవిఞ్ఛన్తీతి** ఆకడ్ఢన్తి. యస్స అభివాదాదికరణసఙ్ఖాతస్స సామగ్గిరసస్స భగవతి అభావం మఞ్ఞమానో బ్రాహ్మణో "అరసరూపో"తి ఆహ, తబ్బిధురస్స రూపతణ్హాదికస్సేవ సామగ్గిరసస్స అభావేన భగవా "అరసరూపో"తి దస్సేతుం సామగ్గిరససద్దస్స రూపరసాదీసు వత్తనప్పకారం దస్సేన్తో ఆహ **వత్థారమ్మణాదీతి**ఆది.

తాలావత్థుకతాతి ఉచ్ఛిన్నమూలానం తాలానం వత్థు వియ నేసం రూపరసాదీనం వత్థు చిత్తసన్తానం కతన్తి ఇమస్మిం అత్థే మజ్ఝేపదలోపం దీఘఞ్చ కత్వా నిద్దేసోతి ఆహ **తాలవత్థు వియాతి**ఆది. తాలవత్థు వియ యేసం వత్థు కతం తే తాలావత్థుకతాతి విసేసనస్స పరనిపాతో దట్ఠబ్బో, కతతాలవత్థుకాతి అత్థో. మత్థకచ్ఛిన్నతాలోయేవ పత్తఫలాదీనం అకారణతాయ అవత్థూతి తాలావత్థు, తం వియ యేసం వత్థు కతం తే రూపరసాదయో తాలావత్థుకతా, అయం అఞ్ఞపదత్థవసేన అత్థగ్గహో హేట్ఠా వుత్తనయేన సుగమోతి విసేసమత్తం దస్సేన్తో ఆహ "మత్థకచ్ఛిన్నతాలో వియ కతా"తి. ఏవఞ్చ మత్థకసదిసేసు రూపరసాదీసు రాగేసు ఛిన్నేసుపి తబ్బత్థుభూతస్స తాలావత్థుసదిసస్స చిత్తసన్తానస్స యావ పరినిబ్బానట్ఠానం ఉపపన్నమేవ హోతి. యథారుతతో పన విసేసనసమాసవసేన అత్థే గయ్హమానే రూపరసాదీనం తాలావత్థుసదిసతాయ ఠానం ఆపజ్జతి. యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.౩) ఏతం దోసం పరిహరితుం రూపరసాదీనం కుసలాకుసలత్తం వుత్తం, తం తే తథాగతస్స పహీనాతిఆదిపాళియా, కామసుఖస్సాదసఙ్ఖాతా రూపరసాతిఆదిఅట్ఠకథాయ చ న సమేతి, ఖీణాసవానమ్పి యావ పరినిబ్బానా కుసలాకుసలానం ఫలుప్పత్తితో తేసం మత్థకచ్ఛిన్నతాలసదిసతాపి న యుత్తాతి గహేతబ్బం. అథ వా మత్థకచ్ఛిన్నతాలస్స ఠితం అట్ఠితఞ్చ అమనసికత్వా పున అనుప్పత్తిధమ్మతాసదిసమత్తం ఉపమేత్వా తాలావత్థు వియ కతాతి విసేసనసమాసవసేన అత్థగ్గహణేపి న కోచి దోసో. **అను**-సద్దో పచ్ఛాతి అత్థే వత్తతీతి ఆహ **పచ్ఛాభావో న హోతీతి**ఆది. **అను అభావం గతాతి** పచ్ఛా అనుప్పత్తిధమ్మతావసేన అభావం గతా. **అనచ్ఛరియాతి** అను అను ఉపరూపరి విమ్హయకతాతి అత్థో. **యఞ్చ ఖో త్వం వదేసీతి** యం వన్దనాదిసామగ్గీరసాభావసఙ్ఖాతం కారణం అరసరూపతాయ వదేసి, తం కారణం న విజ్జతీతి అత్థో.

౪. **సన్ధాయ భాసితమత్థన్తి** యం అత్థం సన్ధాయ బ్రాహ్మణో నిబ్భోగో భవం గోతమోతిఆదిమాహ, భగవా చ యం సన్ధాయ నిబ్భోగతాదిం అత్తని అనుజానాతి, తం సన్ధాయ భాసితమత్థం.

౫. **కులసముదాచారకమ్మ**న్తి కులాచారకమ్మం. కాయతో కాయద్వారతో పవత్తం దుచ్చరితం **కాయదుచ్చరితం. అనేకవిహితా**తి అనేకప్పకారా.

౬. **పఞ్చకామగుణికరాగస్సా**తి రూపాదీసు పఞ్చసు కామకోట్ఠాసేసు అతివియ సఙ్గవసేన నియుత్తస్స కామరాగస్స, ఏతేన అనాగామీనం వత్థాభరణాదీసు సఙ్గనికన్తివసేన ఉప్పజ్జనకామరాగస్స కామరాగతాభావం దస్సేతి తస్స రూపరాగాదీసు సఙ్గహతో. **అవసేసాన**న్తి ఏత్థ సక్కాయదిట్ఠివిచికిచ్ఛానం పఠమేన మగ్గేన, సేసానం చతూహిపి ఉచ్ఛేదం వదతి, తేనాహ "యథానురూప"న్తి.

౭. **జిగుచ్ఛతి మఞ్ఞే**తి జిగుచ్ఛతి వియ, "జిగుచ్ఛతీ"తి వా సల్లక్ఖేమి. **అకోసల్లసమ్భూతట్ఠేనా**తి అఞ్ఞాణసమ్భూతట్ఠేన.

౮-౧౦. **తత్రా**తి యథావుత్తేసు ద్వీసు అత్థవికప్పేసు. పటిసన్ధిపరియాయోపి ఇధ గబ్భసద్దోతి ఆహ "దేవలోకపటిసన్ధిపటిలాభాయా"తి. **అపునబ్భవభూతా**తి ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జమానానం ధమ్మానం అభినిబ్బత్తి.

౧౧. **ధమ్మధాతు**న్తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం. తఞ్హి ధమ్మే యాథావతో ధారేతి ఉపధారేతీతి "ధమ్మధాతూ"తి వుచ్చతి. **దేసనావిలాసప్పత్తో**తి అభిరుచివసేన పరివత్తేత్వా దేసేతుం సమత్థతా దేసనావిలాసో, తం పత్తో. **కరుణావిప్ఫార**న్తి సబ్బసత్తేసు మహాకరుణాయ ఫరణం. తాదిగుణలక్ఖణమేవ ఉపమాయ విభావేన్తో ఆహ "పథవీసమచిత్తత"న్తి. తతోయేవ అకుజ్ఝనసభావతో **అకుప్పధమ్మతా. జాతియా అనుగత**న్తి జాతియా అనుబద్ధం. **జరాయ అనుసట**న్తి జరాయ పలివేఠితం. **వట్టఖాణుభూత**న్తి వట్టతో ఉద్ధరితుం అసక్కుణేయ్యతాయ వట్టే నిచ్చలభావేన ఠితం ఖాణు వియ భూతం. జాతానం మచ్చానం నిచ్చం మరణతో భయన్తి ఆహ **అజ్జ మరిత్వా**తిఆది. **అప్పటిసమం పురేజాతభావ**న్తి అసదిసం అరియాయ జాతియా పఠమజాతభావం, సబ్బజేట్ఠభావన్తి అత్థో.

"అపీ"తి అవత్వా "పీ"తి వదన్తో **పి**-సద్దో విసుం అత్థి నిపాతోతి దస్సేతి. **సమ్మా అధిసయితానీ**తి పాదాదీహి ఉపఘాతం అకరోన్తియా సమ్మదేవ ఉపరి సయితాని, అకమ్మకస్సాపి సయతిధాతునో అధిపుబ్బతాయ సకమ్మకతా దట్ఠబ్బా. **నఖసిఖా**తి నఖగ్గాని. సకుణానం పక్ఖా హత్థపాదట్ఠానియాతి ఆహ "సఙ్కుటితహత్థపాదా"తి. **ఏత్థా**తి ఆలోకట్ఠానే. **నిక్ఖమన్తాన**న్తి నిక్ఖమన్తేసు, నిద్ధారణే హేతం సామివచనం. **అణ్డకోస**న్తి అణ్డకపాలం.

లోకోయేవ **లోకసన్నివాసో**. అబుజ్ఝి ఏత్థాతి రుక్ఖో **బోధి,** సయం బుజ్ఝతి, బుజ్ఝన్తి వా తేనాతి మగ్గోపి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమ్పి బోధి. బుజ్ఝీయతీతి నిబ్బానం బోధి. **అన్తరా చ బోధి**న్తి దుతియముదాహరణం వినాపి రుక్ఖ-సద్దేన బోధి-సద్దస్స రుక్ఖప్పవత్తిదస్సనత్థం. **వరభూరిమేధసో**తి మహాపథవీ వియ పత్థటపఞ్ఞోతి అత్థో. **తిస్సో విజ్జా**తి అరహత్తమగ్గో అత్తనా సహ వత్తమానం సమ్మాదిట్ఠిసఙ్ఖాతం ఆసవక్ఖయఞాణఞ్చేవ ఇతరా ద్వే మహగ్గతవిజ్జా చ తప్పటిబన్ధకకిలేసవిద్ధంసనవసేన ఉప్పాదనతో "తిస్సో విజ్జా"తి వుచ్చతి. **ఛ అభిఞ్ఞా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **సావకపారమీఞాణ**న్తి అగ్గసావకేహి పటిలభితబ్బం సబ్బమేవ లోకియలోకుత్తరఞాణం. **పచ్చేకబోధిఞాణ**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

ఓపమ్మసమ్పటిపాదనన్తి ఓపమ్మత్థస్స ఉపమేయ్యేన సమం పటిపాదనం. **అత్థేనా**తి ఉపమేయ్యత్థేన. **తిక్ఖఖరవిప్పసన్నసూరభావో**తి ఇమినా సఙ్ఖారుపేక్ఖాపత్తతం విపస్సనాయ దస్సేతి. **పరిణామకాలో**తి ఇమినా వుట్ఠానగామినిభావాపత్తిం. తదా చ సా మగ్గఞాణగబ్భం ధారేన్తీ వియ హోతీతి ఆహ "గబ్భగ్గహణకాలో"తి.

అనుపుబ్బాధిగతేనాతి పఠమమగ్గాదిపటిపాటియా అధిగతేన. **చతురఙ్గసమన్నాగతన్తి** “కామం తచో చ న్హారు చ అట్ఠి చ అవసిస్సతు (మ॰ ని॰ ౨.౧౮౪; సం॰ ని॰ ౨.౨౨; అ॰ ని॰ ౨.౫; మహాని॰ ౧౯౬), సరీరే ఉపసుస్సతు మంసలోహిత”న్తి ఏవం వుత్తచతురఙ్గసమన్నాగతం వీరియం.

ఛన్దో కామోతిఆదీసు పత్థనాకారేన పవత్తో దుబ్బలో లోభో ఇచ్ఛనట్ఠేన **ఛన్దో**. తతో బలవా రఞ్జనట్ఠేన **రాగో**. తతోపి బలవతరో **ఛన్దరాగో**. నిమిత్తానుబ్యఞ్జనసఙ్కప్పవసేన పవత్తో **సఙ్కప్పో**. తతోపి బలవసఙ్కప్పవసేనేవ పవత్తో **రాగో**. తతోపి బలవతరో **సఙ్కప్పరాగో**. స్వాయం పభేదో ఏకస్సేవ లోభస్స పవత్తిఆకారభేదేన అవత్థాభేదేన చ వుత్తో.

పఠమజ్ఝానకథావణ్ణనా

సేయ్యథిదన్తి తం కథన్తి అత్థో. **ఏతన్తి** పుబ్బపదేయేవ అవధారణకరణం, ఏతం అత్థజాతం వా. **తన్నిస్సరణతోతి** తేసం కామానం నిస్సరణత్తా. **ఏసాతి** ఏవ-కారో. కామధాతు నామ కామభవో, **నేక్ఖమ్మన్తి** పఠమజ్ఝానం. **ఏసాతి** నియమో. తదఙ్గవిక్ఖమ్భనసముచ్ఛేదపటిప్పస్సద్ధినిస్సరణవివేకా **తదఙ్గవివేకాదయో**. కాయచిత్తఉపధివివేకా **కాయవివేకాదయో, తయో ఏవ ఇధ** ఝానకథాయ, సముచ్ఛేదవివేకాదీనం అసమ్భవా. **నిద్దేసేతి** మహానిద్దేసే. **తత్థేవాతి** మహానిద్దేసే ఏవ. **విభఙ్గేతి** ఝానవిభఙ్గే. **ఏవఞ్హి సతీతి** ఉభయేసమ్పి కామానం సఙ్గహే సతి.

పురిమేనాతి కాయవివేకేన. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం కాయచిత్తవివేకద్వయే. **దుతియేనాతి** చిత్తవివేకేన. **ఏతేసన్తి** యథావుత్తనయేన వత్థుకామకిలేసకామవివేకద్వయస్స వాచకభూతానం వివిచ్చేవ కామేహి వివిచ్చ అకుసలేహీతి ఇమేసం పదానం, నిద్ధారణే చేతం సామివచనం. **బాలభావస్స** హేతుపరిచ్చాగోతి అనువత్తతి. అకుసలధమ్మో హి బాలభావస్స హేతు. **ఆసయపోసనన్తి** ఆసయస్స విసోధనం వడ్ఢనఞ్చ. విభఙ్గే నీవరణానేవ వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. తత్థ కారణమాహ “ఉపరిఝానఙ్గపచ్చనీకపటిపక్ఖభావదస్సనతో”తి. తత్థ ఉపరి సవితక్కన్తిఆదినా వుచ్చమానాని ఝానఙ్గాని, తేసం అత్తనో పచ్చనీకానం పటిపక్ఖభావదస్సనతోతి అత్థో. ఉపరిఝానఙ్గానం పచ్చనీకపటిపక్ఖభావస్స దస్సనతోతిపి పాఠో. తత్థ “ఉపరి వుచ్చమానఝానఙ్గానం ఉజువిపచ్చనీకవసేన పటిపక్ఖభావదస్సనతో”తి “నీవరణానం తానేవ విభఙ్గే వుత్తానీ”తిపి అత్థం వదన్తి . **పేటకేతి** మహాకచ్చాయనత్థేరేన కతం నేత్తిప్పకరణనయానుసారిపకరణం, తం పన పిటకానం వణ్ణనాభూతత్తా “పేటక”న్తి వుత్తం, తస్మిన్తి అత్థో.

వితక్కనం నామ ఆరమ్మణపరికప్పనన్తి ఆహ “ఊహన”న్తి. రూపం రూపన్తిఆదినా విసయే ఆకోటేన్తస్స విసయప్పవత్తిఆహననం ఉపరి ఆహననన్తి వేదితబ్బం. **ఆరమ్మణే చిత్తస్స ఆనయనం** నామ ఆరమ్మణాభిముఖకరణం. **అనుసఞ్చరణన్తి** అనుపరిబ్భమనం, తఞ్చ ఖణన్తరస్స తథాకారేన ఉప్పాదనమేవ, న హి పరమత్థతో ఏకస్స సఞ్చరణమత్థి, ఏవమఞ్ఞత్థాపి ఈదిసేసు. **అనుమజ్జనన్తి** పరిమజ్జనం. **తత్థాతి** ఆరమ్మణే. **సహజాతానుయోజనం** సకిచ్చానువత్తితాకరణేన. **కత్థచీతి** దుతియజ్ఝానవిరహితేసు సవిచారచిత్తేసు సబ్బత్థాతి అత్థో. విచారేన సహ ఉప్పజ్జమానోపి వితక్కో ఆరమ్మణే అభినిరోపనాకారేన పవత్తిం సన్ధాయ “పఠమాభినిపాతో”తి వుత్తో. **విప్ఫారవాతి** అవూపసన్తసభావతాయ వేగవా, తేనేవేస దుతియజ్ఝానే పహానఙ్గం జాతం. **పఠమదుతియజ్ఝానేసూతి** పఞ్చకనయం సన్ధాయ వుత్తం. అఙ్గవినిముత్తస్స ఝానస్స అభావం దస్సేన్తో **రుక్ఖో వియాతిఆదిమాహ**.

వివేక-సద్దస్స భావసాధనపక్ఖే “తస్మా వివేకా”తి వుత్తం, ఇతరపక్ఖే “తస్మిం వివేకే”తి. **పీనయతీ**తి తప్పేతి, వడ్ఢేతి వా. **ఫరణరసా**తి పణీతరూపేహి కాయే బ్యాపనరసా. **సాతలక్ఖణ**న్తి ఇట్ఠసభావం, మధురన్తి అత్థో. సమ్పయుత్తానం పీళనఞ్జుపేక్ఖనం అకత్వా అను అను గణ్హనం ఉపకారితా వా **అనుగ్గహో**. వనమేవ **వనన్తం**. ఉదకమేవ **ఉదకన్తం. తస్మిం తస్మిం సమయే పాకటభావతో**తి ఇమినా ఇట్ఠారమ్మణాదిపటిలాభసమయేపి సుఖం విజ్జమానమ్పి అపాకటం, పీతియేవ తత్థ పాకటా, పటిలద్ధరసానుభవనసమయే చ విజ్జమానపీతితోపి సుఖమేవ పాకటతరన్తి దస్సేతి. ఏత్థ చ చేతసికసుఖవసేనేవ పటిలద్ధరసానుభవనం వేదితబ్బం, న కాయికసుఖవసేన తస్స పీతిసమ్పయోగస్సేవ అభావేన ఇధానధిప్పేతత్తా. **అయఞ్చ పీతీ**తిఆది అఞ్ఞపదత్థసమాసదస్సనం, అస్సత్థిపక్ఖే తద్ధితపచ్చయదస్సనం వా. దుతియవికప్పేన అఞ్ఞపదత్థసమాసవసేనేవ “వివేకజం పీతిసుఖ”న్తి ఇదం ఏకం పదన్తి దస్సేతి, విభత్తియా చ అలోపం.

గణనానుపుబ్బతాతి దేసనాక్కమం సన్ధాయ వుత్తం. **పఠమం సమాపజ్జతీ**తి ఇదం ఆదికమ్మికవసేన వుత్తం, చిణ్ణవసీనం పన యోగీనం ఉప్పటిపాటియాపి ఝానం ఉప్పజ్జతేవ. **ఝాపేతీ**తి దహతి. అనిచ్చాదిలక్ఖణవిసయాయ విపస్సనాయ ఉపనిజ్ఝాయనం కథం నిబ్బానాలమ్బనస్స మగ్గస్స హోతీతి ఆహ **విపస్సనాయా**తిఆది. తత్థ **మగ్గేన సిజ్ఝతీ**తి నిచ్చాదివిపల్లాసప్పహాయకేన సహ మగ్గేనేవ తం లక్ఖణూపనిజ్ఝానం అసమ్మోహతో అత్తనో సిజ్ఝతి. అథ వా మగ్గేనాతి మగ్గకిచ్చేన, విపల్లాసప్పహానేనాతి అత్థో.

అఞ్ఞోతి సత్తో. **అవుత్తత్తా**తి “సచిత్తేకగ్గత”న్తి **ఝానపాళియం** (విభ॰ ౫౦౮ ఆదయో) అవుత్తత్తా. **వుత్తత్తా**తి తస్సా ఝానపాళియా **విభఙ్గే** వుత్తత్తా.

దుతియజ్ఝానకథావణ్ణనా

అజ్ఝత్తన్తి ఝానవిసేసనత్తా వుత్తం “ఇధ నియకజ్ఝత్తమధిప్పేత”న్తి. ఝానఞ్హి అజ్ఝత్తజ్ఝత్తం న హోతి ఛళిన్ద్రియానమేవ తబ్భావతో. ఖుద్దకా ఊమియో **వీచియో**. మహతియో **తరఙ్గా. సన్తా హోన్తి సమితా**తిఆదీని అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనాని, ఝానబలేన సమతిక్కన్తాతి అధిప్పాయో. **అప్పితా**తి గమితా వినాసం పాపితా. **పరియాయో**తి ఝానపరిక్ఖారే ఝానవోహారత్తా అపరమత్థతో.

తతియజ్ఝానకథావణ్ణనా

తదధిగమాయాతి తతియమగ్గాధిగమాయ. **ఉపపత్తితో ఇక్ఖతీ**తి పఞ్ఞాయ సహచరణపరిచయేన యథా సమవాహిభావో హోతి, ఏవం యుత్తితో పస్సతి. **విపులాయా**తి మహగ్గతభావప్పత్తాయ. **థామగతాయా**తి వితక్కవిచారపీతివిగమేన థిరభావప్పత్తియా, తేనేవ వక్ఖతి “వితక్కవిచారపీతీహి అనభిభూతత్తా”తిఆది. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧ తతియజ్ఝానకథా). ఉపేక్ఖాభేదం దస్సేత్వా ఇధాధిప్పేతం ఉపేక్ఖం పకాసేతుం **ఉపేక్ఖా పనా**తిఆది వుత్తం. తత్థ తత్రమజ్ఝత్తతావ ఖీణాసవానం ఇట్ఠానిట్ఠఛళారమ్మణాపాథే పరిసుద్ధపకతిభావావిజహనాకారేన అజ్ఝుపేక్ఖనతో “ఛళఙ్గుపేక్ఖా”తి చ, సత్తేసు మజ్ఝత్తాకారప్పవత్తత్తా “బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా”తి చ, సహజాతధమ్మానం మజ్ఝత్తాకారభూతా “బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖా”తి చ, కేవలా “తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా”తి చ, తతియజ్ఝానసహగతా అగ్గసుఖేపి తస్మిం అపక్ఖపాతభూతా “ఝానుపేక్ఖా”తి చ, చతుత్థజ్ఝానసహగతా సబ్బపచ్చనీకపరిసుద్ధితాయ “పారిసుద్ధుపేక్ఖా”తి చ తేన తేన అవత్థాభేదేన ఛధా వుత్తా.

వీరియమేవ పన అనచ్చారద్ధఅనతిసిథిలేసు సహజాతేసు సఙ్ఖారేసు ఉపేక్ఖనాకారేన పవత్తం "వీరియుపేక్ఖా"తి వుత్తం. అట్ఠన్నం రూపారూపజ్ఝానానం పటిలాభతో పుబ్బభాగే ఏవ నీవరణవితక్కవిచారాదీనం పహానాభిముఖీభూతత్తా తేసం పహానేపి అబ్యాపారభావూపగమనేన మజ్ఝత్తాకారప్పవత్తా సమాధివసేన ఉప్పన్నా అట్ఠ పఞ్ఞా చేవ ఉపాదానక్ఖన్ధభూతేసు సఙ్ఖారేసు అజ్ఝుపేక్ఖనాకారప్పవత్తా విపస్సనావసేన ఉప్పన్నా చతున్నం మగ్గానం పుబ్బభాగే తస్స తస్స అధిగమాయ చతస్సో చతున్నం ఫలసమాపత్తీనం పుబ్బభాగే తస్స తస్స అధిగమాయ అప్పణిహితవిమోక్ఖవసేన పవత్తా చతస్సో సుఞ్ఞతఅనిమిత్తవిమోక్ఖవసేన ద్వేతి దస పఞ్ఞా చాతి ఇమే అట్ఠారస పఞ్ఞా **సఙ్ఖారుపేక్ఖా** నామ. యథావుత్తవిపస్సనాపఞ్ఞావ లక్ఖణవిచిననేపి మజ్ఝత్తభూతా **విపస్సనుపేక్ఖా** నామ. అదుక్ఖమసుఖవేదనా **వేదనుపేక్ఖా** నామ. ఇమాసం పన దసన్నమ్పి ఉపేక్ఖానం "తత్థ తత్థ ఆగతనయతో విభాగో **ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయం** వుత్తనయేన వేదితబ్బో"తి దస్సేన్తో ఆహ **ఏవమయం దసవిధాపీ**తిఆది. తత్థ తత్థ ఆగతనయతోతి ఇదమ్పి హి తాసం విభాగదస్సనస్స భూమిపుగ్గలాదిపదం వియ విసుం మాతికాపదవసేన వుత్తం, న పన భూమిపుగ్గలాదివసేన విభాగదస్సనస్స ఆగతట్ఠానపరామసనం ఆగతట్ఠానస్స అట్ఠసాలినియాతిఆదినా వుత్తత్తా, తస్మా **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.౧౧ తతియజ్ఝానకథా) యం వుత్తం "ఇమాసం పన దసన్నమ్పి ఉపేక్ఖానం భూమిపుగ్గలాదివసేన విభాగో తత్థ తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి దస్సేన్తో ఆహ ఏవమయం దసవిధాతిఆదీ"తి, తం అమనసికత్వా వుత్తన్తి గహేతబ్బం. **తత్థ తత్థ ఆగతనయతో**తి "ఇధ (ఖీణాసవో) భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా నేవ సుమనో హోతి, న దుమ్మనో, ఉపేక్ఖకో విహరతి సతో సమ్పజానో"తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౮; అ॰ ని॰ ౬.౧) ఛళఙ్గుపేక్ఖా ఆగతా, "ఉపేక్ఖాసహగతేన చేతసా ఏకం దిసం ఫరిత్వా విహరతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౦౮; మ॰ ని॰ ౧.౭౭; ౨.౩౦౯; ౩.౨౩౦) ఏవం బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా ఆగతాతి ఇమినా నయేన దసన్నమ్పి ఉపేక్ఖానం తత్థ తత్థ వుత్తపదేసేసు ఆగతనయదస్సనతో చ అయం దసవిధాపి ఉపేక్ఖా ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాతి సమ్బన్ధో.

భూమీతిఆదీసు పన ఛళఙ్గుపేక్ఖా కామావచరా, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా రూపావచరాతిఆదినా **భూమితో** చ, ఛళఙ్గుపేక్ఖా అసేక్ఖానమేవ, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా పుథుజ్జనాదీనం తిణ్ణమ్పి పుగ్గలానన్తిఆదినా **పుగ్గలతో** చ, ఛళఙ్గుపేక్ఖా సోమనస్సుపేక్ఖాసహగతచిత్తసమ్పయుత్తాతిఆదినా **చిత్తతో** చ, ఛళఙ్గుపేక్ఖా ఛళారమ్మణాతిఆదినా **ఆరమ్మణతో** చ, "వేదనుపేక్ఖా వేదనాక్ఖన్ధేన సఙ్గహితా, ఇతరా నవ సఙ్ఖారక్ఖన్ధేనా"తి **ఖన్ధసఙ్గహవసేన** చ, "ఛళఙ్గుపేక్ఖా బ్రహ్మవిహారబోజ్ఝఙ్గఝాన పారిసుద్ధితత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా చ అత్థతో ఏకా. తస్మా ఏకక్ఖణే చ తాసు ఏకాయ సతి ఇతరా న ఉప్పజ్జన్తి, తథా సఙ్ఖారుపేక్ఖా విపస్సనుపేక్ఖాపి వేదితబ్బా. వేదనావీరియుపేక్ఖానమేకక్ఖణే సియా ఉప్పత్తీ"తి **ఏకక్ఖణవసేన** చ, "ఛళఙ్గుపేక్ఖా అబ్యాకతా బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా కుసలాబ్యాకతా, తథా సేసా. వేదనుపేక్ఖా పన సియా అకుసలాపీ"తి ఏవం **కుసలత్తికవసేన** చ, "సఙ్ఖేపతో చత్తారో చ ధమ్మా వీరియవేదనాతత్రమజ్ఝత్తతాఞాణవసేనా"తి ఏవం **సఙ్ఖేపవసేన** చ అయం దసవిధాపి ఉపేక్ఖా **ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయం** వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాతి యోజనా.

ఏత్థ చేతా కిఞ్చాపి **అట్ఠసాలినియం** భూమిపుగ్గలాదివసేన సరూపతో ఉద్ధరిత్వా న వుత్తా, తథాపి తత్థ వుత్తప్పకారేహేవ తాసం భూమిపుగ్గలాదివిభాగో నయతో ఉద్ధరిత్వా సక్కా ఞాతున్తి తత్థ సరూపతో వుత్తఞ్చ అవుత్తఞ్చ ఏకతో సఙ్గహేత్వా తత్థ తత్థ ఆగతనయతోతిఆదీహి నవహి పకారేహి అతిదేసో కతో, తేనేవ "ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయం వుత్తవసేనా"తి అవత్వా "**వుత్తనయేనేవా**"తి వుత్తం. తథాహి ఖీణాసవో భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వాతి ఆదిమ్హి వుత్తే ఛళఙ్గుపేక్ఖా రూపాదిఆరమ్మణతాయ భూమితో కామావచరా చ పుగ్గలతో అసేక్ఖానమేవ చ ఉప్పజ్జతి, చిత్తతో సోమనస్సుపేక్ఖాచిత్తసమ్పయుత్తా, ఆరమ్మణతో ఛళారమ్మణా, కుసలత్తికతో అబ్యాకతా చాతి పణ్డితేహి సక్కా ఞాతుం, తథా

ఛళఙ్గుపేక్ఖా చ బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా చ తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా చ ఝానుపేక్ఖా చ పారిసుద్ధుపేక్ఖా చ అత్థతో ఏకాతిఆదిమ్హి వుత్తే పనస్స సఙ్ఖారక్ఖన్ధసఙ్గహితత్తా బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖాదీహి సహ ఏకక్ఖణే అనుప్పత్తిఆదయో చ సక్కా ఞాతుం, యథా చ ఛళఙ్గుపేక్ఖా, ఏవం సేసానమ్పి యథారహం అట్ఠసాలినియం వుత్తనయతో భూమిఆదివిభాగుద్ధారనయో ఞాతబ్బో. **అనాభోగరసా**తి పణీతసుఖేపి తస్మిం అవనతిపటిపక్ఖకిచ్చాతి అత్థో.

పుగ్గలేనాతి పుగ్గలాధిట్ఠానేన. కిలేసేహి సమ్పయుత్తానం **ఆరక్ఖా. తీరణం** కిచ్చస్స పారగమనం. **పవిచయో** వీమంసా. **ఇద**న్తి సతిసమ్పజఞ్ఞం. యస్మా తస్స నామకాయేన సమ్పయుత్తం సుఖన్తి ఇమస్స తస్మా ఏతమత్థన్తిఆదినా సమ్బన్ధో. **తస్సా**తి ఝానసమఙ్గినో. **తంసముట్ఠానేనా**తి తం యథావుత్తనామకాయసమ్పయుత్తం సుఖం సముట్ఠానం కారణం యస్స రూపస్స తేన తంసముట్ఠానేన రూపేన. **అస్సా**తి యోగినో. **యస్సా**తి రూపకాయస్స. **ఫుటత్తా**తి అతిపణీతేన రూపేన ఫుటత్తా. **ఏతమత్థం దస్సేన్తో**తి కాయికసుఖహేతుభూతరూపసముట్ఠాపకనామకాయసుఖం పటిసంవేదియమానో ఏవ ఝానసమఙ్గితాకరణే కారియోపచారతో "సుఖఞ్చ కాయేన పటిసంవేదేతీ"తి వుచ్చతీతి ఇమమత్థం దస్సేన్తోతి అత్థో. **య**న్తి హేతుఅత్థే నిపాతోతి ఆహ ''**యంఝానహేతూ**''తి. **సుఖపారమిప్పత్తే**తి సుఖస్స ఉక్కంసపరియన్తం పత్తే. ఏవమేతేసం పహానం వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. అథ కస్మా ఝానేస్వేవ నిరోధో వుత్తోతి సమ్బన్ధో.

చతుత్థజ్ఝానకథావణ్ణనా

కత్థ చుప్పన్నన్తి ఏత్థ **కత్థా**తి హేతుమ్హి భుమ్మం, కస్మిం హేతుమ్హి సతీతి అత్థో. **నానావజ్జనే**తి అప్పనావీథిఆవజ్జనతో నానా భిన్నం పురిమవీథీసు ఆవజ్జనం యస్స ఉపచారస్స, తస్మిం నానావజ్జనే. విసమనిసజ్జాయ ఉప్పన్నకిలమథో విసమాసనుపతాపో. **ఉపచారే వా**తిఆది పక్ఖన్తరదస్సనం ఏకావజ్జనూపచారేపి వాతి అత్థో. **పీతిఫరణేనా**తి ఇమినా అప్పనావీథియా వియ ఏకవీథియమ్పి కామావచరపీతియా ఫరణమత్తస్స అభావం దస్సేతి. దోమనస్సిన్ద్రియస్స అస్స సియా ఉప్పత్తీతి సమ్బన్ధో. **ఏత**న్తి దోమనస్సిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి సమ్బన్ధో. **వితక్కవిచారప్పచ్చయేపీతి పి**-సద్దో అట్ఠానప్పయుత్తో. సో "పహీనస్సా"తి హేట్ఠా వుత్తపదానన్తరం యోజేతబ్బో "పహీనస్సాపి దోమనస్సిన్ద్రియస్సా"తి. **వితక్కవిచారభావే**తి ఏత్థ "ఉప్పజ్జతి దోమనస్సిన్ద్రియ"న్తి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. నిమిత్తత్థే చేతం భుమ్మం, వితక్కవిచారభావహేతూతి అత్థో. **వితక్కవిచారా**తి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో తస్మాతి ఏతస్మిం అత్థే దట్ఠబ్బో, తేన యస్మా ఏతం దోమనస్సిన్ద్రియం వితక్కవిచారపచ్చయే...పే.... నేవ ఉప్పజ్జతి, యత్థ పన ఉప్పజ్జతి, తత్థ వితక్కవిచారభావేయేవ ఉప్పజ్జతి. యస్మా చ అప్పహీనాయేవ దుతియజ్ఝానూపచారే వితక్కవిచారా, తస్మా తత్థస్స సియా ఉప్పత్తీతి ఏవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా.

తత్థాతి దుతియజ్ఝానూపచారే. **అస్సా**తి దోమనస్సిన్ద్రియస్స. **సియా ఉప్పత్తీ**తి ఇదఞ్చ పచ్చయమత్తదస్సనేన సమ్భావనమత్తతో వుత్తం. దోమనస్సుప్పత్తిసమ్భావనాపి హి ఉపచారక్ఖణేయేవ కాతుం యుత్తా, వితక్కవిచారరహితే పన దుతియజ్ఝానక్ఖణే తదుప్పత్తిసమ్భావనాపి న యుత్తా కాతున్తి. ఇతరథా కుసలచిత్తక్ఖణే అకుసలదోమనస్సుప్పత్తియా అసమ్భవతో "తత్థస్స సియా ఉప్పత్తీ"తి న వత్తబ్బం సియా. సమీపత్థే వా ఏతం భుమ్మం, ఉపచారజ్ఝానానన్తరవీథీసూతి అత్థో. **దుతియజ్ఝానే**తి ఏత్థాపి అనన్తరవీథీసుపి న త్వేవ ఉప్పజ్జతీతి అత్థో, ఏవం ఉపరి సుఖిన్ద్రియేపి. సోమనస్సిన్ద్రియస్స ఉప్పత్తీతి సమ్బన్ధో. **పహీనాతి వుత్తా**తి ఇదం "పఞ్చన్నం ఓరమ్భాగియానం సంయోజనానం పరిక్ఖయా"తి వుత్తత్తా వుత్తం. **దుక్ఖాభావేనా**తి దుక్ఖతాభావేన. ఏవం **సుఖాభావేనా**తి ఏత్థాపి. **ఏతేనా**తి దుక్ఖసుఖపటిక్ఖేపవచనేన.

ఇట్ఠానిట్ఠవిపరీతానుభవనలక్ఖణాతి అతిఇట్ఠఅతిఅనిట్ఠానం విపరీతస్స మజ్ఝత్తారమ్మణస్స అనుభవనలక్ఖణా, మజ్ఝత్తారమ్మణమ్పి హి ఇట్ఠానిట్ఠేసు ఏవ పవిట్ఠం తబ్బినిముత్తస్స అభావా.

ఝానచతుక్కకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

పుబ్బేనివాసకథావణ్ణనా

౧౨. అరూపజ్ఝానానమ్పి అఙ్గసమతాయ చతుత్థజ్ఝానే సఙ్గహోతి ఆహ **కేసఞ్చి అభిఞ్ఞాపాదకానీ**తిఆది, తేనేవ వక్ఖతి "అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా"తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨). తేసు చ చతుత్థజ్ఝానమేవ అభిఞ్ఞాపాదకం నిరోధపాదకం హోతి, న ఇతరాని. దూరకారణతం పన సన్ధాయ "చత్తారి ఝానానీ"తి నేసమ్పి ఏకతో గహణం కతన్తి దట్ఠబ్బం. **చిత్తేకగ్గతత్థానీ**తి ఇదం దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **ఖీణాసవాన**న్తిఆది. **సబ్బకిచ్చసాధక**న్తి దిబ్బవిహారాదిసబ్బబుద్ధకిచ్చసాధకం. **సబ్బలోకియలోకుత్తరగుణదాయక**న్తి ఇమినా యథావుత్తం విపస్సనాపాదకత్తాదిసబ్బం సమ్పిణ్డేతి. ఇదఞ్హి ఝానం భగవతో సబ్బబుద్ధగుణదాయకస్స మగ్గఞాణస్స పదట్ఠానత్తా ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **యథయిద**న్తి యథా ఇదం. **అభినీహారక్ఖమ**న్తి ఇద్ధివిధాదిఅత్థం తదభిముఖం నీహరణయోగ్గం.

ఝానప్పటిలాభపచ్చయానన్తి ఝానప్పటిలాభహేతుకానం ఝానప్పటిలాభం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకానం. **పాపకాన**న్తి లామకానం. **ఇచ్ఛావచరాన**న్తి ఇచ్ఛాయ వసేన ఓతిణ్ణానం నీవరణభావం తదేకట్ఠతఞ్చ అప్పత్తానం అత్తుక్కంసనాదివసప్పవత్తానం అహో వత మమేవ సత్థా పటిపుచ్ఛిత్వా భిక్ఖూనం ఏవరూపం ధమ్మం దేసేయ్యాతిఆదినయప్పవత్తానం మానాదీనం. పోత్థకేసు పన "ఝానప్పటిలాభపచ్చనీకాన"న్తిపి పాఠం లిఖన్తి, సో పమాదపాఠోతి గహేతబ్బో "ఝానప్పటిలాభపచ్చనీకానం నీవరణానం అభావస్స నీవరణదూరీభావేన పరిసుద్ధో"తి ఏవం పుబ్బే పరిసుద్ధపదేయేవ వుత్తత్తా. **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.౧౨) పన "ఇచ్ఛావచరానన్తి ఇచ్ఛాయ అవచరానం ఇచ్ఛావసేన ఓతిణ్ణానం పవత్తానం నానప్పకారానం కోపఅప్పచ్చయానన్తి అత్థోతి అయమ్పి పాఠో అయుత్తో ఏవాతి గహేతబ్బం. తతో ఏవ చ **విసుద్ధిమగ్గే** అయం పాఠో సబ్బేన సబ్బం న దిస్సతో"తి వుత్తం. తత్థ చ నానప్పకారానం కోపఅప్పచ్చయానన్తి ఏవం నీవరణభావప్పత్తదోసానం పరామట్ఠత్తా అయం పాఠో పటిక్ఖిత్తోతి వేదితబ్బో.

అభిజ్ఝాదీనన్తి ఏత్థ అభిజ్ఝా-సద్దేన చ అనీవరణసభావస్సేవ లోభస్స మానాదీనఞ్చ గహణం ఝానప్పటిలాభపచ్చయానన్తి అనువత్తమానత్తా. **ఉభయమ్పీ**తి అనఙ్గణత్తం విగతూపక్కిలేసత్తఞ్చాతి ఏతం ఉభయమ్పి యథాక్కమం **అనఙ్గణసుత్తవత్థసుత్తా**నుసారేనేవ వేదితబ్బం. తేసు చ సుత్తేసు కిఞ్చాపి నీవరణసభావప్పత్తా థూలదోసాపి వుత్తా, తథాపి అధిగతచతుత్థజ్ఝానస్స వసేన వుత్తత్తా ఇధ సుఖుమా ఏవ తే గహితా. అఙ్గణుపక్కిలేససామఞ్ఞేన పనేత్థ సుత్తానం అపదిసనం. తథా హి "సుత్తానుసారేనా"తి వుత్తం, న పన సుత్తవసేనాతి.

పుబ్బేనివాసానుస్సతియం ఞాణం పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణన్తి నిబ్బచనం దస్సేన్తో ఆహ **పుబ్బేనివాసానుస్సతిమ్హీ**తిఆది. ఇదాని పుబ్బేనివాసం పుబ్బేనివాసానుస్సతిం తత్థ ఞాణఞ్చ విభాగతో దస్సేతుం **తత్థా**తిఆది వుత్తం. **పుబ్బ**-సద్దో అతీతభవవిసయో, **నివాస**-సద్దో చ కమ్మసాధనోతి ఆహ "పుబ్బే అతీతజాతీసు నివుత్థక్ఖన్ధా"తి. నివుత్థతా చేత్థ సకసన్తానే పవత్తతా, తేనాహ **అనుభూతా**తిఆది. ఇదాని సపరసన్తానసాధనవసేన నివాస-

సద్దస్స అత్థం దస్సేతుం “నివుత్థధమ్మా వా నివుత్థా”తి వత్వా తం వివరితుం **గోచరనివాసేనా**తిఆది వుత్తం. గోచరభూతాపి హి ధమ్మా ఞాణేన నివుత్థా నామ హోన్తి, తే పన సపరవిఞ్ఞాణగోచరతాయ దువిధాతి దస్సేతుం **అత్తనో**తిఆది వుత్తం. పరవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞాతాపి వా నివుత్థాతి సమ్బన్ధో. ఇధాపి పరిచ్ఛిన్నాతి పదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. అనమతగ్గేపి హి సంసారే అత్తనా అవిఞ్ఞాతపుబ్బానం సత్తానం ఖన్ధా పరేహేవ కేహిచి విఞ్ఞాతత్తా పరవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞాతా నామ వుత్తా, తేసం అనుస్సరణం పురిమతో దుక్కరం యేహి పరేహి విఞ్ఞాతతాయ తే పరవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞాతా నామ జాతా, తేసం వత్తమానసన్తానానుసారేన విఞ్ఞాతబ్బతో. తే చ పరవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞాతా దువిధా పరినిబ్బుతా అపరినిబ్బుతాతి. తేసు చ పరినిబ్బుతానుస్సరణం దుక్కరం సబ్బసో సుసముచ్ఛిన్నసన్తానత్తా. తం పన సిఖాప్పత్తపరవిఞ్ఞాతం పుబ్బేనివాసం దస్సేతుం “ఛిన్నవటుమకానుస్సరణాదీసూ”తి వుత్తం. తత్థ **ఛిన్నవటుమకా** అతీతే పరినిబ్బుతా ఖీణాసవా ఛిన్నసంసారమగ్గత్తా . **ఆది**-సద్దేన అపరినిబ్బుతానం పరవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞాతానమ్పి సీహోక్కన్తికవసఏన అనుస్సరణం గహితం. యాయ సతియా పుబ్బేనివాసం అనుస్సరతి, సా పుబ్బేనివాసానుస్సతీతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం.

విహిత-సద్దో విధ-సద్దపరియాయోతి ఆహ “అనేకవిధ”న్తి, భవయోనిఆదివసేన బహువిధన్తి అత్థో. **విహిత**న్తి వా పయుత్తం వణ్ణితన్తి అత్థం గహేత్వా “అనేకేహి పకారేహి విహిత”న్తి వత్తబ్బే మజ్ఝేపదలోపం కత్వా నిద్దిట్ఠన్తి ఆహ “అనేకేహి… పే.… సంవణ్ణిత”న్తి. **పకారేహీ**తి నామగోత్తాదిపకారేహి. **సంవణ్ణిత**న్తి బుద్ధాదీహి కథితం. అను-సద్దో అనన్తరత్థదీపకోతి ఆహ “అభినిన్నామితమత్తే ఏవా”తి, ఏతేన చ పరికమ్మస్స ఆరద్ధతం దస్సేతి. **పూరితపారమీనఞ్హీ**తిఆదినా పరికమ్మం వినాపి సిద్ధిం దస్సేతి.

ఆరద్ధప్పకారదస్సనత్థేతి అనుస్సరితుం ఆరద్ధానం పుబ్బే నివుత్థక్ఖన్ధానం దస్సనత్థే. జాయతీతి జాతి, భవో. సో ఏకకమ్మమూలకో ఆదాననిక్ఖేపపరిచ్ఛిన్నో ఖన్ధప్పబన్ధో ఇధ “జాతీ”తి అధిప్పేతోతి ఆహ **ఏకమ్పీ**తిఆది. **కప్పో**తి అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పో, సో పన అత్థతో కాలో తథాపవత్తధమ్మముపాదాయ పఞ్ఞత్తో, తేసం వసేనస్స పరిహాని చ వడ్ఢి చ వేదితబ్బా. సంవట్టో సంవట్టనం వినాసో అస్స అత్థీతి సంవట్టో, అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పో. సంవట్టేన వినాసేన సహ తిట్ఠతి సీలేనాతి **సంవట్టట్ఠాయీ**. ఏవం **వివట్టో**తిఆదీసుపి. తత్థ వివట్టనం వివట్టో, ఉప్పత్తి, వడ్ఢి వా. తేజేన వినాసో **తేజోసంవట్టో**. **విత్థారతో పనా**తి పుథులతో పన సంవట్టసీమాభేదో నత్థి, తేనాహ “సదాపీ”తి. ఏకనగరియా వియ అస్స జాతక్ఖణే వికారాపజ్జనతో జాతిక్ఖేత్తవోహారోతి దస్సేతుం “పటిసన్ధిఆదీసు కమ్పతీ”తి వుత్తం. **ఆనుభావో పవత్తతీ**తి తదన్తోగధానం సబ్బేసం సత్తానం రోగాదిఉపద్దవో వూపసమ్మతీతి అధిప్పాయో. **యం యావతా వా పన ఆకఙ్ఖేయ్యాతి వుత్త**న్తి యం విసయక్ఖేత్తం సన్ధాయ ఏకస్మిం ఏవ ఖణే సబ్బత్థ సరేన అభివిఞ్ఞాపనం, అత్తనో రూపకాయదస్సనఞ్చ పటిజానన్తేన భగవతా “యావతా వా పన ఆకఙ్ఖేయ్యా”తి వుత్తం.

ఏతేసూతి నిద్ధారణే భుమ్మం. **పవత్తఫలభోజనో**తి సయంపతితఫలాహారో, ఇదఞ్చ తాపసకాలం సన్ధాయ వుత్తం. **ఇధూపపత్తియా**తి ఇధ చరిమభవే ఉపపత్తియా. **ఏకగోత్తో**తి తుసితగోత్తేన ఏకగోత్తో. **ఇతరే**తి వణ్ణాదయో. **తిత్థియా**తి కమ్మఫలవాదినో. **అభినీహారో**తి అభినీహారోపలక్ఖితో పుఞ్ఞఞాణసమ్భరణకాలో వుత్తో. **చుతిపటిసన్ధివసేనా**తి అత్తనో పరస్స వా తస్మిం తస్మిం అత్తభావే చుతిం దిస్వా అన్తరా కిఞ్చి అనామసిత్వా పటిసన్ధియా ఏవ గహణవసేన ఏవం జాననం ఇచ్ఛితప్పదేసోక్కమనన్తి ఆహ **తేసఞ్హీ**తిఆది. **ఉభయథాపీ**తి ఖన్ధపటిపాటియాపి చుతిపటిసన్ధివసేనపి. **సీహోక్కన్తవసేనపీ**తి సీహనిపాతవసేనపి. కిలేసానం ఆతాపనపరితాపనట్ఠేన వీరియం ఆతాపోతి ఆహ “వీరియాతాపేనా”తి.

దిబ్బచక్ఖుఞాణకథావణ్ణనా

౧౩. దివి భవత్తా దిబ్బన్తి దేవానం పసాదచక్ఖు వుచ్చతీతి ఆహ "దిబ్బసదిసత్తా"తి. **దూరేపీతి పి**-సద్దేన సుఖుమస్సాపి ఆరమ్మణస్స గహణం. వీరియారమ్భవసేన ఇజ్ఝనతో సబ్బాపి భావనా, పధానసఙ్ఖారసమన్నాగతో వా ఇద్ధిపాదభావనావిసేసతో వీరియభావనాతి ఆహ "వీరియభావనాబలనిబ్బత్త"న్తి. **దిబ్బవిహారవసేనాతి** కసిణాదిజ్ఝానచతఉక్కవసేన. ఇమినా దూరకారణత్థే అస్స దిబ్బభావమాహ. **దిబ్బవిహారసన్నిస్సితత్తాతి** ఇమినా ఆసన్నకారణభూతపాదకజ్ఝానతో నిబ్బత్తన్తి దిబ్బవిహారసన్నిస్సితత్తాతి ఇమస్స దిబ్బవిహారపలయాపన్నం అత్తనా సమ్పయుత్తం రూపావచరచతుత్థజ్ఝానం నిస్సయపచ్చయభూతం నిస్సాయ దిబ్బచక్ఖుఞాణస్స పవత్తత్తాతిపి అత్థో. దివుధాతుస్స జుతిగతియోగం సన్ధాయ **ఆలోకపఅగ్గహేనాతి**ఆది వుత్తం. తత్థ **ఆలోకపరిగ్గహేనాతి** కసిణాలోకపరిగ్గహవసేన. **దస్సనట్ఠేనాతి** రూపదస్సనభావేన, ఇమినా "చక్ఖతి రూపం విభావేతీ"తి నిబ్బచనతో చక్ఖుత్తం దస్సేతి. **చక్ఖుకిచ్చకరణేనాతి** ఇదం చక్ఖుమివ చక్ఖూతి ఉపమాయ సదిసనిమిత్తదస్సనం, సమవిసమాదిదస్సనసఙ్ఖాతస్స చక్ఖుకిచ్చస్స కరణతోతి అత్థో.

యథాహాతి ఉపక్కిలేససుత్తప్పదేసం (మ॰ ని॰ ౩.౨౪౨) నిదస్సేతి. తత్థ **విచికిచ్ఛాతి**ఆదీసు భగవతో బోధిమూలే అనభిసమ్బుద్ధస్సేవ దిబ్బచక్ఖునా నానావిధాని రూపాని పస్సన్తస్స "ఇదం ను ఖో కిం, ఇదం ను ఖో కి"న్తి విచికిచ్ఛా ఉప్పన్నా, తతో పన విచికిచ్ఛానివత్తనత్థం తాని రూపాని **అమనసికరోతో** అమనసికరోన్తస్స థినమిద్ధం ఉప్పన్నం, తతో నివత్తనత్థం పున సబ్బరూపాని మనసికరోతో రక్ఖసాదీసు ఛమ్భితత్తం ఉప్పన్నం, "కిమేత్థ భాయితబ్బ"న్తి భయవినోదనవసేన మనసికరోతో అత్తనో మనసికారకోసల్లం పటిచ్చ ఉప్పిలసఙ్ఖాతా సమాధిదూసికా గేహసితపీతి ఉప్పన్నా, తన్నిసేధాయ మనసికారవీరియం సిథిలం కరోన్తస్స కాయాలసియసఙ్ఖాతం దుట్ఠుల్లం, తన్నిసేధాయ పున వీరియం పగ్గణ్హతో అచ్చారద్ధవీరియం, పున తన్నిసేధాయ వీరియం సిథిలయతో అతిలీనవీరియం ఉప్పన్నం, తన్నిసేధేత్వా దిబ్బరూపాని పస్సతో అభిజప్పాసఙ్ఖాతా తణ్హా ఉప్పన్నా, తన్నిసేధాయ హీనాదినానారూపాని మనసికరోతో నానారమ్మణవిక్ఖేపసఙ్ఖాతా నానత్తసఞ్ఞా ఉప్పన్నా. పున తం విహాయ ఏకమేవ మనసికరోతో అతినిజ్ఝాయితత్తం రూపానం అతివియ చిన్తనం ఉప్పన్నం. **ఓభాసన్తి** పరికమ్మసముట్ఠితం ఓభాసం . **న చ రూపాని పస్సామీతి** "పరికమ్మోభాసమనసికారపసుతతాయ దిబ్బచక్ఖునా రూపాని న పస్సామీ"తి ఏవం ఉప్పత్తిక్కమసహితో అత్థో వేదితబ్బో, మనుస్సానం ఇదన్తి మానుసకం మానుసకచక్ఖుగోచరం థూలరూపం వుచ్చతి. తదేవ మనుస్సానం దస్సనూపచారత్తా మనుస్సూపచారోతి ఆహ "మనుస్సూపచారం అతిక్కమిత్వా"తి. **రూపదస్సనేనాతి** దూరసుఖుమాదిరూపదస్సనేన.

యస్మా నియమేన పురేజాతట్ఠితరూపారమ్మణం దిబ్బచక్ఖుఞాణం ఆవజ్జనపరికమ్మేహి వినా న ఉప్పజ్జతి, న చ ఉప్పజ్జమానం భిజ్జమానం రూపమస్స ఆరమ్మణం హోతి దుబ్బలత్తా, చుతిచిత్తఞ్చ కమ్మజరూపస్స భఙ్గక్ఖణే ఏవ ఉప్పజ్జతి, పటిసన్ధిచిత్తఞ్చ ఉపపత్తిక్ఖణే, తస్మా ఆహ **చుతిక్ఖణేతి**ఆది. రూపదస్సనమేవేత్థ సత్తదస్సనన్తి **చవమానేతి**ఆదినా పుగ్గలాధిట్ఠానేన వుత్తం. **అభిరూపే విరూపేతిపీతి** ఇదం వణ్ణ-సద్దస్స సణ్ఠానవాచకతం సన్ధాయ వుత్తం మహన్తం హత్థిరాజవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వాతిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౩౮) వియ. సున్దరం గతిం గతా సుగతాతి ఆహ "సుగతిగతే"తి. **ఇమినా పన పదేనాతి** యథాకమ్మూపగేతి ఇమినా పదేన.

నేరయికానం అగ్గిజాలసత్థనిపాతాదీహి విభిన్నసరీరవణ్ణం దిస్వా తదనన్తరేహి కామావచరజవనేహేవ ఞాతం తేసం దుక్ఖానుభవనమ్పి దస్సనఫలాయత్తతాయ "దిబ్బచక్ఖుకిచ్చమేవా"తి వుత్తం. **ఏవం మనసికరోతీతి** తేసం కమ్మస్స

ఞాతుకామతావసేన పాదకజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ పరికమ్మవసేన కిన్ను ఖోతిఆదినా మనసికరోతి. అథస్స తం కమ్మం ఆరమ్మణం కత్వా ఆవజ్జనపరికమ్మాదీనం ఉపరి ఉప్పన్నేన రూపావచరచతుత్థజ్ఝానేన సమ్పయుత్తం యం ఞాణం ఉప్పజ్జతి, ఇదం యథాకమ్మూపగఞాణం నామాతి యోజనా. దేవానం దస్సనేపి ఏసేవ నయో. **విసుం పరికమ్మ**న్తి పుబ్బేనివాసాదీనం వియ దిబ్బచక్ఖుఞాణపరికమ్మం వినా విసుం పరికమ్మం నత్థి. కేచి పనేత్థ "పాదకజ్ఝానసమాపజ్జనపరికమ్మేహి కిచ్చం నత్థి, కిన్ను ఖో కమ్మన్తిఆదిమనసికారానన్తరమేవ కమ్మం. కమ్మసీసేన తంసమ్పయుత్తే చ ధమ్మే ఆరమ్మణం కత్వా అప్పనావీథి ఉప్పజ్జతి. ఏవమనాగతంసఞాణేపి, తేనేవ విసుం పరికమ్మం నామ నత్థి...పే.... దిబ్బచక్ఖునా సహేవ ఇజ్ఝన్తీతి వుత్త"న్తి వదన్తి. తం న గహేతబ్బం వసీభూతానమ్పి అభిఞ్ఞానం పాదకజ్ఝానాదిపరికమ్మం వినా అనుప్పత్తితో. పాదకజ్ఝానాదిమత్తేన చ విసుం పరికమ్మం నామ న హోతీతి దిబ్బచక్ఖునావ ఏతాని ఞాణాని సిద్ధానీతి గహేతబ్బం. **ఏవం అనాగతంసఞాణస్సాపీ**తి దిబ్బచక్ఖునా దిట్ఠస్స సత్తస్స అనాగతే పవత్తిం ఞాతుకామతాయ పాదకజ్ఝానాదీనమనన్తరం ఞాణబలానురూపం అనాగతేసు అనేకకప్పేసు ఉప్పజ్జనారహే పుబ్బే అత్తభావపరియాపన్నే పఞ్చక్ఖన్ధే తప్పటిబద్ధే తదారమ్మణే చ సబ్బే లోకియలోకుత్తరధమ్మే సమ్ముతిఞ్చ ఏకక్ఖణే ఆలమ్బిత్వా ఉప్పజ్జనకస్స చతుత్థజ్ఝానసమ్పయుత్తస్స అనాగతంసఞాణస్సాపి విసుం పరికమ్మం నామ నత్థీతి యోజనా.

కేచి పనేత్థ "పుబ్బేనివాసానుస్సతియం వియ నామగోత్తాదిగహణమ్పి అత్థేవ, తఞ్చ న అభిఞ్ఞాక్ఖణే, అథ ఖో తదనన్తరేసు కామావచరజవనక్ఖణేసు ఏవ హోతి నామపరికప్పకాలే ఇతరపరికప్పాసమ్భవా కమ్మేనుప్పత్తియఞ్చ పరియన్తాభావా. సబ్బపరికమ్మనిమిత్తేసు పన ధమ్మేసు అత్థేసుపి ఏకక్ఖణే అభిఞ్ఞాయ దిట్ఠేసు యథారుచివసేన పచ్ఛా ఏవంనామోతిఆదినా కామావచరచిత్తేన వికప్పో ఉప్పజ్జతి చక్ఖునా దిట్ఠేసు బహూసు రూపేసు థమ్భకుమ్భాదివికప్పో వియ. యఞ్చ కత్థ అవికప్పితం, తమ్పి వికప్పనారహన్తి సబ్బం నామగోత్తాదితో వికప్పితమేవ హోతి. యథా చేత్థ, ఏవం పుబ్బేనివాసానుస్సతియమ్పి పరికప్పారహతమ్పి సన్ధాయ **పాళియం** ఏవంనామోతిఆదినా అపదేససహితమేవ వుత్త"న్తి వదన్తి. అఞ్ఞే పన "నామగోత్తాదికం సబ్బమ్పి ఏకక్ఖణే పఞ్ఞాయతి, అభిరుచితం పన వచసా వోహరన్తీ"తి వదన్తి, తేపి అత్థతో పురిమేహి సదిసా ఏవ, పుబ్బే దిట్ఠస్స పున వోహారకాలేపి పరికప్పేతబ్బతో పరికప్పారహధమ్మదస్సనమేవ తేహిపి అత్థతో ఉపగతం. ఏకే పన "సో తతో చుతో అముత్ర ఉదపాదిన్తిఆదివచనతో కమేనేవ అతీతానాగతధమ్మజాననేన నామగోత్తాదీహి సద్ధిం గహణం సుకర"న్తి వదన్తి, తం అయుత్తమేవ బుద్ధానమ్పి సబ్బం ఞాతుం అసక్కుణేయ్యతాయ సబ్బఞ్ఞుతాహానిప్పసఙ్గతో. **పాళియం** ఇమే వత భోన్తోతిఆది యథాకమ్మూపగఞాణస్స పవత్తిఆకారదస్సనం. కాయవాచాది చేత్థ కాయవచీవిఞ్ఞత్తియో.

భారియన్తి ఆనన్తరియసదిసత్తా వుత్తం. ఖమాపనే హి అసతి ఆనన్తరియమేవ. **తస్సా**తి భారియసభావస్స ఉపవాదస్స. **మహల్లకో**తి కేవలం వయసావ మహల్లకో, న ఞాణేన, "నాయం కిఞ్చి లోకవోహారమత్తమ్పి జానాతి, పరిసదూసకో ఏవ అమ్హాకం లజ్జితబ్బస్స కరణతో"తి అధిప్పాయేన హీళేత్వా వుత్తత్తా గుణపరిధంసనేన ఉపవదతీతి వేదితబ్బం. **ఆవుసో**తిఆదినా థేరో ఉపరిమగ్గుప్పత్తిమస్స ఆకఙ్ఖన్తో కరుణాయ అత్తానమావికాసి. **పాకతికం అహోసీ**తి మగ్గావరణం నాహోసీతి అధిప్పాయో. **అత్తనా వుడ్ఢతరో**తి సయమ్పి వుడ్ఢో. ఏత్థాపి "ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా"తి **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తం. అనాగామీ అరహా చ ఆయతిం సంవరత్థాయ న ఖమేయ్యుం, సేసా దోసేనపీతి ఆహ "సచే సో న ఖమతీ"తి.

యే చ…పే… సమాదపేన్తి, తేపి మిచ్ఛాదిట్ఠికమ్మసమాదానాతి యోజేతబ్బం. **సీలసమ్పన్నో**తిఆదీసు నిప్పరియాయతో అగ్గమగ్గట్ఠో అధిప్పేతో తస్సేవ అఞ్ఞారాధనా నియమతో, సేసాపి వా పచ్ఛిమభవికా సీలాదీసు ఠితా తేసమ్పి అఞ్ఞుప్పత్తినియమతో. **అఞ్ఞ**న్తి అరహత్తఫలం. **ఏవం సమ్పద**న్తి ఏవం నిబ్బత్తికం. యథా తం అవిరజ్ఝనకనిబ్బత్తికం, ఏవమిదమ్పి ఏతస్స నిరయే నిబ్బత్తనన్తి అత్థో. యం సన్ధాయ "ఏవంసమ్పదమిద"న్తి నిద్దిట్ఠం, తం దస్సేతుం **తం వాచ**న్తిఆది వుత్తం. **తం వాచ**న్తి అరియూపవాదం. **చిత్త**న్తి అరియూపవాదకచిత్తం. **దిట్ఠి**న్తి అరియూపవాదే దోసాభావదస్సనదిట్ఠిం. "సబ్బమేతం పజహిస్సామీ"తి చిత్తేన అచ్చయం దేసేత్వా ఖమాపనవసేన అప్పహాయ అప్పటినిస్సజ్జిత్వా. **యథాభతం నిక్ఖిత్తో ఏవం నిరయే**తి యథా నిరయపాలేహి ఆహరిత్వా నిరయే ఠపితో, ఏవం నిరయే ఠపితో ఏవ, అరియూపవాదేనేవస్స ఇదం నియమేన నిరయే నిబ్బత్తనం యథా మగ్గేన ఫలం సమ్పజ్జతి, ఏవం సమ్పజ్జనకన్తి అధిప్పాయో.

మిచ్ఛాదిట్ఠి సబ్బపాపమూలత్తా పరమా పధానా యేసం వజ్జానం తాని మిచ్ఛాదిట్ఠిపరమాని వజ్జాని, సబ్బవజ్జేహి మిచ్ఛాదిట్ఠియేవ పరమం వజ్జన్తి అత్థో. అవీతరాగస్స మరణతో పరం నామ భవన్తరుపాదానమేవాతి ఆహ "పరం మరణాతి తదనన్తరం అభినిబ్బత్తక్ఖన్ధగ్గహణే"తి. యేన తిట్ఠతి, తస్స ఉపచ్ఛేదేనేవ కాయో భిజ్జతీతి ఆహ "కాయస్స భేదాతి జీవితిన్ద్రియస్సుపచ్ఛేదా"తి. ఏతి ఏతస్మా సుఖన్తి అయో, పుఞ్ఞం. **ఆయస్మా**తి ఆగమనస్స, హేతుస్స వా. అయతి ఇట్ఠారమ్మణాదీహి పవత్తతీతి ఆయో, అస్సాదో. **అసురసదిస**న్తి పేతాసురసదిసం.

ఆసవక్ఖయఞాణకథావణ్ణనా

౧౪. **సరసలక్ఖణపటివేధేనా**తి సభావసఙ్ఖాతస్స లక్ఖణస్స అసమ్మోహతో పటివిజ్ఝనేన. **నిబ్బత్తిక**న్తి నిప్ఫాదనం. **యం ఠానం పత్వా**తి యం నిబ్బానం మగ్గస్స ఆరమ్మణపచ్చయట్ఠేన ఠానం కారణభూతం ఆగమ్మ. **అప్పవత్తి**న్తి అప్పవత్తిహేతుం. **కిలేసవసేనా**తి యేసం ఆసవానం ఖేపనేన ఇదం ఞాణం ఆసవక్ఖయఞాణం జాతం, తేసం కిలేసానం వసేన, తేసం ఆసవానం వసేన సబ్బకిలేసానం సఙ్గహణతో **పరియాయతో** పకారన్తరతోతి అత్థో. **పాళియం** అతీతకాలవసేన "అబ్భఞ్ఞాసి"న్తి వత్వాపి అభిసమయకాలే తస్స తస్స జాననస్స పచ్చుప్పన్నతం ఉపాదాయ "ఏవం జానతో ఏవం పస్సతో"తి వత్తమానకాలేన నిద్దేసో కతో. కామాసవాదీనం విముచ్చనేనేవ తదవినాభావతో దిట్ఠాసవస్సాపి విముత్తి వేదితబ్బా.

"ఖీణా జాతీ"తి జాననం కిలేసక్ఖయపచ్చవేక్ఖణవసేన, వుసితం బ్రహ్మచరియన్తిఆదిజాననం మగ్గఫలనిబ్బానపచ్చవేక్ఖణవసేన హోతీతి ఆహ "ఖీణా జాతీతిఆదీహి తస్స భూమి"న్తి. తత్థ **భూమి**న్తి విసయం, తీసు కాలేసుపి జాతిక్ఖయం పతి ఉజుకమేవ వాయామాసమ్భవేపి తం పతి వాయామకరణస్స సాత్థకతం, తస్స అనాగతక్ఖన్ధానుప్పత్తిఫలతఞ్చ దస్సేతుం **యా పనా**తిఆది వుత్తం. **యా పన మగ్గస్స అభావితత్తా**తిఆదినా హి మగ్గేనావిహతకిలేసేహేవ ఆయతిం ఖన్ధానం జాతి హేస్సతి, తేసఞ్చ కిలేసానం మగ్గేన వినాసే సతి ఖన్ధా న జాయిస్సన్తి, కిలేసానఞ్చ తేకాలికతాయ జాతియం వుత్తనయేన కేనచి పచ్చయేన వినాసయోగేపి చిత్తసన్తానే కిలేసవిరుద్ధఅరియమగ్గక్ఖణుప్పాదనమేవ తబ్బినాసో విరుద్ధపచ్చయోపనిపాతేన ఆయతిం అనుప్పజ్జనతో బీజసన్తానే అగ్గిక్ఖన్ధోపనిపాతేన ఆయతిం బీజత్తానుప్పత్తి వియ, ఇతి మగ్గక్ఖణుప్పత్తిసఙ్ఖాతకిలేసాభావేన కిలేసఫలానం ఖన్ధానం ఆయతిం అనుప్పత్తియేవ జాతిక్ఖయోతి అయమత్థో విభావీయతి, తేనాహ "మగ్గస్స భావితత్తా అనుప్పాదధమ్మతం ఆపజ్జనేన ఖీణా"తి. ఏత్థ చాయమత్థో కిలేసాభావసఙ్ఖాతస్స మగ్గస్స భావితత్తా ఉప్పాదితత్తా పచ్చయాభావేన అనుప్పజ్జన్తీ ఖన్ధానం

జాతి తేన ఆయతిం అనుప్పజ్జనసఙ్ఖాతేన అనుప్పాదధమ్మతం ఆపజ్జనేన వోహారతో ఖీణా మే జాతీతి. న హి సఙ్ఖతధమ్మానం పచ్చయన్తరేన వినాసో సమ్భవతి, సమ్భవే చ తస్స పచ్చయన్తరతాదిప్పసఙ్గతో. తబ్బిరుద్ధక్ఖణుప్పాదనమేవ తబ్బినాసుప్పాదనం. **తన్తి** ఖీణజాతిం అబ్భఞ్ఞాసిన్తి సమ్బన్ధో. **ఇత్థత్తాయాతి** ఇమే పకారా ఇత్థం, తబ్భావో ఇత్థత్తం, తదత్థాయ. **దస్సేన్తోతి** నిగమనవసేన దస్సేన్తోతి.

విఞ్జాత్తయకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఉపాసకత్తపటివేదనాకథావణ్ణనా

౧౫. అఞ్ఞాణన్తి ధి-సద్దయోగేన సామిఅత్థే ఉపయోగవచనం. **పాదానీతి** పాదే. **యససాతి** పరివారేన. **కోతూహలచ్ఛరేతి** కోతూహలే అచ్ఛరే చ. **అయన్తి** అమిక్కన్త-సద్దో. నయిదం ఆమేడితవసేన ద్విక్ఖత్తుం, అథ ఖో అత్థద్వయవసేనాతి దస్సేన్తో **అథ వాతిఆదిమాహ**. అవిసేసేన అత్థసామఞ్ఞేన నిప్పన్నో అభిక్కన్తన్తి భావనపుంసకనిద్దేసో, దేసనాపసాదాదివిసేసాపేక్ఖాయపి తథేవ తిట్ఠతి పుబ్బే నిప్పన్నత్తాతి ఆహ “అభిక్కన్తం...పే.... పసాదో”తి. **అధోముఖఠపితం** కేనచి. **హేట్ఠాముఖజాతం** సయమేవ. **పరియాయేహీతి** పకారేహి, అరసరూపతాదిపటిపాదకకారణేహి వా.

గముధాతుస్స ద్వికమ్మకత్తాభావా గోతమం సరణన్తి ఇదం పదద్వయమ్పి న ఉపయోగవచనం. అపి చ ఖో పురిమమేవ, పచ్ఛిమం పన పచ్చత్తవచనన్తి దస్సేతుం “గోతమం సరణన్తి గచ్ఛామీ”తి వుత్తం. తేన చ ఇతి-సద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠోతి దస్సేతి. **అఘస్సాతి** అఘతో పాపతో. **తాతాతి** హి పదం అపేక్ఖిత్వా నిస్సక్కస్సేవ యుత్తత్తా. **అధిగతమగ్గే సచ్ఛికతనిరోధేతి** పదద్వయేనాపి ఫలట్ఠా ఏవ దస్సితా, న మగ్గట్ఠాతి దస్సేన్తో “యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జమానే చా”తి ఆహ. **విత్థారోతి** ఇమినా “యావతా, భిక్ఖవే, ధమ్మా సఙ్ఖతా వా అసఙ్ఖతా వా, విరాగో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ”తి (ఇతివు॰ ౯౦; అ॰ ని॰ ౪.౩౪) వుత్తపదం సఙ్గణ్హాతి. **అనేజన్తి** నిత్తణ్హం. **అప్పటికూలన్తి** అవిరోధత్థదీపనతో అవిరుద్ధసుచిం పణీతం వా. వాచాయ పగుణీకత్తబ్బతో, పకట్ఠేహి సద్దత్థగుణేహి యోగతో వా **పగుణం. సంహతోతి** ఘటితో సమేతో . **యత్థాతి** యేసు పురిసయుగేసూతి సమ్బన్ధో. **అట్ఠ చ పుగ్గలధమ్మదసా తేతి** తే అట్ఠ పుగ్గలా అరియధమ్మస్స దిట్ఠత్తా ధమ్మదసా.

సరణన్తిఆదీసు అయం సఙ్ఖేపత్థో – భయహింసనాదిఅత్థేన రతనత్తయం **సరణం** నామ, తదేవ మే రతనత్తయం తాణం లేణం పరాయణన్తి బుద్ధసుబుద్ధతాదిగుణవసేన తప్పరాయణతాకారప్పవత్తో చిత్తుప్పాదో **సరణగమనం** నామ. యథావుత్తేన ఇమినా చిత్తుప్పాదేన సమన్నాగతో **సరణం గచ్ఛతి** నామ. ఏతస్స చ సరణగమనస్స లోకియలోకుత్తరవసేన దువిధో పభేదో. తత్థ లోకుత్తరం సరణగమనూపక్కిలేససముచ్ఛేదేన మగ్గక్ఖణేయేవ సిజ్ఝతి. లోకియసరణగమనం చతుధా పవత్తతి అహం అత్తానం బుద్ధస్స పరిచ్చజామీతిఆదినా అత్తనియ్యాతనేన, యథావుత్తతప్పరాయణతాయ, సిస్సభావూపగమనేన, పణిపాతేన చాతి. సబ్బత్థాపి చేత్థ సేట్ఠదక్ఖిణేయ్యభావవసేనేవ సరణగమనం హోతి, న ఞాతిభయాచరియాదివసేనాతి వేదితబ్బం. ఏవం ఞాతిఆదివసేన తిత్థియం వన్దతో సరణం న భిజ్జతి, దక్ఖిణేయ్యభావేన అఞ్ఞం వన్దతో సరణం భిజ్జతి. లోకియస్స సరణగమనస్స నిబ్బానప్పత్తినియమం సదిసఫలం సరణగతస్స అనాగతే నిబ్బానప్పత్తినియమతో. సబ్బలోకియసమ్పత్తిసమధిగమో పన అపాయదుక్ఖాదిసమతిక్కమో చ ఆనిసంసఫలం. తీసు వత్థూసు చస్స సంసయమిచ్ఛాఞాణాది సంకిలేసో. భేదోపిస్స సావజ్జానవజ్జవసేన దువిధో. తత్థ పరమో మిచ్ఛాదిట్ఠిపుబ్బకేహి

తిత్థియపణిపాతాదీహి హోతి, నో చ అనిట్ఠఫలత్తా సావజ్జో. అనవజ్జో పన కాలకిరియాయ హోతి. లోకుత్తరసరణగమనస్స సబ్బథా సంకిలేసో వా భేదో వా నత్థీతి వేదితబ్బం.

కో ఉపాసకోతిఆది ఉపాసకత్తసరూపకారణాదిపుచ్ఛా. తత్థ యో గహట్ఠో మనుస్సో వా అమనుస్సో వా వుత్తనయేన తిసరణం గతో, అయం **ఉపాసకో**. యో చ సరణగమనాదికిరియాయ రతనత్తయం ఉపాసనతో "ఉపాసకో"తి వుచ్చతి. పఞ్చ వేరమణియో చస్స **సీలం**. పఞ్చమిచ్ఛావాణిజ్జాదిపాపాజీవం పహాయ ధమ్మేన సమేన జీవితకప్పనమస్స **ఆజీవో**. అస్సద్ధియదుస్సీలతాదయో ఉపాసకత్తస్స **విపత్తి**, తదభావో **సమ్పత్తీ**తి వేదితబ్బా.

విహారగ్గేనాతి ఓవరకాదివసనట్ఠానకోట్ఠాసేన. **అజ్జభావన్తి** అస్మిం అహని పవత్తం పసాదాదిం. కాయవిఞ్ఞత్తిహేతుకో సరీరావయవో **కాయఙ్గం**. వచీవిఞ్ఞత్తిహేతుకం ఓట్ఠజివ్హాది **వాచఙ్గం. అచోపేత్వా**తి అచాలేత్వా. ఏతేన చ వచీపవత్తియా పుబ్బభాగే ఠానకరణానం చలనపచ్చయో వాయోధాతుయా వికారాకారో విసుం కాయవిఞ్ఞత్తి న హోతి, తేన విసుం విఞ్ఞాపేతబ్బస్స అధిప్పాయస్స అభావా వచీవిఞ్ఞత్తియమేవ సఙ్గయ్హతి తదుపకారత్తా. యథా కాయేన కాయకణ్డుయనాదీసు సద్దుప్పత్తిహేతుభూతో పథవీధాతుయా ఆకారవికారో విసుం అధిప్పాయస్స అవిఞ్ఞాపనతో వచీవిఞ్ఞత్తి న హోతి, ఏవమయమ్పీతి దస్సేతి. అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనతో హేతా విఞ్ఞత్తియో నామ జాతా, న కేవలం వాయుపథవీనం చలనసద్దుప్పత్తిపచ్చయభూతవికారాకారమత్తతాయ. ఏవఞ్చ బహిద్ధా రుక్ఖాదీసు చలనసద్దుప్పత్తిపచ్చయానం యథావుత్తప్పకారానం వికారాకారానం అవిఞ్ఞత్తితా సమత్థితా హోతీతి వేదితబ్బా. కేచి **వాచఙ్గన్తి** "హోతు సాధూ"తి ఏవమాదివాచాయ అవయవన్తిఆదిం వదన్తి, తం అచోపేత్వాతి ఇమినా న సమేతి. **ఖన్తిం చారేత్వా**తి అనుమతిం పవత్తేత్వా. "ఖన్తిం ధారేత్వా"తిపి పాఠో, బహి అనిక్ఖమనవసేన గణ్హిత్వాతి అత్థో. **పటిముఖో**తి భగవతి పటినివత్తముఖో, తేనాహ "అపక్కమిత్వా"తి.

౧౬. యాచధాతుస్స ద్వికమ్మకత్తా "భగవా వస్సావాసం యాచితో"తి వుత్తం. **సుసస్సకాలేపీ**తి వుత్తమేవత్థం పాకటం కాతుం "అతిసమగ్ఘేపీ"తి వుత్తం. అతివియ అప్పగ్ఘేపి యదా కిఞ్చిదేవ దత్వా బహుం పుబ్బణ్ణాపరణ్ణం గణ్హన్తి, తాదిసే కాలేపీతి అత్థో. **భిక్ఖమానా**తి యాచమానా. **వుత్తసస్సన్తి** వపితసస్సం. **తత్థా**తి వేరఞ్జాయం, ఏతేన "వుత్తం సలాకా ఏవ హోతి ఏత్థాతి సలాకావుత్తా"తి విసేసనస్స పరనిపాతేన నిబ్బచనం దస్సేతి. అథ వా "సబ్బం సస్సం సలాకామత్తమేవ వుత్తం నిబ్బత్తం సమ్పన్నం ఏత్థాతి సలాకావుత్తా"తిపి నిబ్బచనం దట్ఠబ్బం, తేనాహ "సలాకా ఏవ సమ్పజ్జతీ"తి. "సలాకాయ వుత్తం జీవికా ఏతిస్సన్తి సలాకావుత్తా"తిపి నిబ్బచనం దస్సేతుం **సలాకాయ వా**తిఆది వుత్తం. **ధఞ్ఞకరణట్ఠానే**తి ధఞ్ఞమిననట్ఠానే. **వణ్ణజ్ఝక్ఖన్తి** కహాపణపరిక్ఖకం.

ఉఞ్ఛేన పగ్గహేనాతి ఏత్థ **పగ్గహేనా**తి పత్తేన, తం గహేత్వాతి అత్థో. పగ్గయ్హతి ఏతేన భిక్ఖాతి హి పగ్గహో, పత్తో. తేనాహ **పగ్గహేన యో ఉఞ్ఛో**తిఆది. అథ వా **పగ్గహేనా**తి గహణేన, ఉఞ్ఛత్థాయ గహేతబ్బో పత్తోతి సిజ్ఝతీతి ఆహ "పత్తం గహేత్వా"తి.

గఙ్గాయ ఉత్తరదిసాపదేసో ఉత్తరాపథో, సో నివాసో ఏతేసం, తతో వా ఆగతాతి ఉత్తరాపథకా, తేనాహ **ఉత్తరాపథవాసికా**తిఆది. "ఉత్తరాహకా"తిపి పాఠో, సో ఏవ అత్థో నిరుత్తినయేన. **మన్దిరన్తి** అస్ససాలం. "మన్దర"న్తిపి లిఖన్తి, తం న సున్దరం. సా చ మన్దిరా యస్మా పరిమణ్డలాకారేన బహువిధా చ కతా, తస్మా "అస్సమణ్డలికాయో"తి వుత్తా.

గఙ్గాయ దక్ఖిణాయ దిసాయ దేసో దక్ఖిణాపథో, తత్థ జాతా మనుస్సా **దక్ఖిణాపథమనుస్సా**. బుద్ధం మమాయన్తి మమేవాయన్తి గణ్హనసీలా **బుద్ధమామకా,** ఏవం సేసేసుపి. **ఏవన్తి** పచ్ఛా వుత్తనయేన అత్థే గయ్హమానే. **పటివీసన్తి** కోట్ఠాసం. **తదుపియన్తి** తదనురూపం తప్పహోనకం. **లద్ధాతి** లభిత్వా నో హోతీతి సమ్బన్ధో. "లద్ధో"తి వా పాఠో, ఉపట్ఠాకట్ఠానం నేవ లభిన్తి అత్థో. ఞాతి చ పసత్థతమగుణయోగతో సేట్ఠో చాతి **ఞాతిసేట్ఠో. ఏవరూపేసు ఠానేసు అయమేవ పతిరూపోతి** ఆమిసస్స దుల్లభకాలేసు పరికథోభాసాదిం అకత్వా పరమసల్లేఖవుత్తియా ఆజీవసుద్ధియం ఠత్వా భగవతో అధిప్పాయానుగుణం ఆమిసం విచారేన్తేన నామ ఞాతిసినేహయుత్తేన అరియసావకేనేవ కాతుం యుత్తన్తి అధిప్పాయో.

మారావట్టనాయాతి మారేన కతచిత్తపరివట్టనేన, చిత్తసమ్మోహనేనాతి అత్థో. **తమ్పీతి** ఉత్తరకురుం వా తిదసపురం వా ఆవట్టేయ్య.

"ఫుస్సస్సాహం పావచనే, సావకే పరిభాసయిం;

యవం ఖాదథ భుఞ్జథ, మా చ భుఞ్జథ సాలయో"తి. (అప. థేర ౧.౩౯.౮౮) –

అపదానే వుత్తస్స అకుసలస్స తదా ఓకాసకతత్తా. **నిబద్ధదానస్సాతి** "దస్సామా"తి వాచాయ నియమితదానస్స. **అప్పితవత్తస్సాతి** కాయేన అతిహరిత్వా దిన్నవత్థునోపి. **విసహతీతి** సక్కోతి. **సఙ్ఖేపేనాతి** నీహారేన. **బ్యామప్పభాయాతి** సమన్తతో హేట్ఠా చ ఉపరి చ అసీతిహత్థమత్తే ఠానే ఘనీభూతాయ ఛబ్బణ్ణాయ పభాయ, యతో ఛబ్బణ్ణరంసియో తళాకతో మాతికాయో వియ నిక్ఖమిత్వా దససు దిసాసు ధావన్తి, సా యస్మా బ్యామమత్తా వియ ఖాయతి, తస్మా "బ్యామప్పభా"తి వుచ్చతి. యస్మా అనుబ్యఞ్జనాని చ పచ్చేకం భగవతో సరీరే పభాసమ్పత్తియుత్తా ఆకాసే చన్దసూరియాదయో వియ విభాతా విరోచన్తి, తస్మా తాని బ్యామప్పభాయ సహ కేనచి అనభిభవనీయాని వుత్తాని.

అనత్థసఞ్హితేతి ఘాతాపేక్ఖం సామిఅత్థే భుమ్మవచనం, తేనాహ "తాదిసస్స వచనస్స ఘాతో"తి. అత్థో ధమ్మదేసనాయ హేతు ఉప్పజ్జతి ఏత్థ, ధమ్మదేసనాదికో వా అత్థో ఉప్పజ్జతి ఏతాయాతి **అట్ఠుప్పత్తి,** పచ్చుప్పన్నవత్థు.

ఏకం గహేత్వాతి ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసఙ్ఖాతేసు ద్వీసు ధమ్మదేసనాకారణం గహేత్వా. **రత్తిచ్ఛేదో వాతి** సత్తాహకరణీయవసేన గన్త్వా బహి అరుణుట్ఠాపనవసేన వుత్తో, న వస్సచ్ఛేదవసేన తస్స విసుం వుచ్చమానత్తా. ఏతేన చ వస్సచ్ఛేదపచ్చయే సత్తాహకరణీయేన గమనం అనుఞ్ఞాతన్తి వేదితబ్బం. **న కిస్మిఞ్చీతి** కిస్మిఞ్చి గుణే సమ్భావనావసేన న మఞ్ఞన్తి. **పచ్ఛా సీలం అధిట్ఠహేయ్యామాతి** ఆజీవహేతు సన్తగుణప్పకాసనేన ఆజీవవిపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. **అతిమఞ్ఞిస్సతీతి** అవమఞ్ఞిస్సతి.

౧౭. "ఆయస్మాతి పియవచనమేత"న్తి ఉచ్చనీచజనసామఞ్ఞవసేన వత్వా పున ఉచ్చజనాపేక్ఖవసేనేవ దస్సేన్తో "గరుగారవసప్పతిస్సాధివచన"న్తి ఆహ. తత్థ సహ పతిస్సయేన నిస్సయేనాతి **సప్పతిస్సో,** ససిస్సయో, తస్స గరుగుణయుత్తేసు గారవవచనన్తి అత్థో. ఇధ పన వచనమేవ అధివచనం. **పప్పటకోజన్తి** ఆదికప్పే ఉదకూపరి పఠమం పథవీభావేన సఞ్జాతం నవనీతపిణ్డసదిసం ఉదకేపి ఉప్పిలనసభావం అవిలీయనకం అతిసినిద్ధమధురం అనేకయోజనసహస్సబహలం రసాతలసఙ్ఖాతం పథవోజం. యం ఆదికప్పికేహి మనుస్సేహి రసతణ్హాయ గహేత్వా భుఞ్జమానం తేసం కమ్మబలేన ఉపరిభాగే కక్ఖళభావం ఆపజ్జిత్వా హేట్ఠా పురిమాకారేనేవ ఠితం, యస్స చ బలేన అయం

మహాపథవీ సపబ్బతసముద్దకాననా హేట్ఠాఉదకే అనిముజ్జమానా అవికిరియమానా కుల్లుపరి వియ నిచ్చలా తిట్ఠతి, తం పథవీసారమణ్డన్తి అత్థో, తేనాహ **పథవీమణ్డో**తిఆది. **సమ్పన్న**న్తి మధురరసేన ఉపేతం, తేనాహ "సాదురస"న్తి. **ఉపపన్నఫలో**తి బహుఫలో. "నిమ్మక్ఖిక"న్తి వత్వా పున "నిమ్మక్ఖికణ్డ"న్తి మక్ఖికణ్డానమ్పి అభావం దస్సేతి. **యే పథవీనిస్సితా పాణా, తే తత్థ సఙ్కామేస్సామీ**తి ఏత్థ మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతిత్థీనమ్పి హత్థసఙ్కామనే కిం అనామాసదోసో న హోతీతి? న హోతి, కస్మా? "అనాపత్తి, భిక్ఖవే, ఇద్ధిమస్స ఇద్ధివిసయే"తి (పారా॰ ౧౫౯) వచనతో, తేనేవ భగవాపి అనామాసదోసం అదస్సేత్వా "విపల్లాసమ్పి సత్తా పటిలభేయ్యు"న్తి ఆహ, ఖుద్దకో **గామో**. మహన్తో సాపణో **నిగమో. పదవీతిహారేనా**తి పదనిక్ఖేపేన.

వినయపఞ్ఞత్తియాచనకథావణ్ణనా

౧౮. **వినయపఞ్ఞత్తియా మూలతో పభుతీ**తి పారాజికాదిగరుకానం, తదఞ్ఞేసఞ్చ సిక్ఖాపదానం పాతిమోక్ఖుద్దేసక్కమేన యేభుయ్యేన అపఞ్ఞత్తతం సన్ధాయ వుత్తం, న సబ్బేన సబ్బం అపఞ్ఞత్తతాయ. తేనేవ థేరో భగవన్తం "సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేయ్య ఉద్దిసేయ్య పాతిమోక్ఖ"న్తి పాతిమోక్ఖుద్దేసేన సహ సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిం యాచి. **ఖన్ధకే** హి ఆనన్దత్థేరాదీనం పబ్బజ్జతో పురేతరమేవ రాహులభద్దస్స పబ్బజ్జాయ "న, భిక్ఖవే, అననుఞ్ఞాతో మాతాపితూహి పుత్తో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ॰ ౧౦౫) పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం దిస్సతి. ఇధేవ అట్ఠకథాయమ్పి "సామమ్పి పచనం...పే॰... న వట్టతీ"తి చ, "రత్తిచ్ఛేదో వస్సచ్ఛేదో వా న కతో"తి చ వుత్తత్తా పుబ్బేవ సామపాకాదిపటిక్ఖేపో అత్థీతి పఞ్ఞాయతి. ఏవం కతిపయసిక్ఖాపదానం పఞ్ఞత్తిసబ్భావేపి అపఞ్ఞత్తపారాజికాదికే సన్ధాయ "న తావ, సారిపుత్త, సత్థా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేతీ"తి వుత్తన్తి గహేతబ్బం. పుథుత్తారమ్మణతో పటినివత్తిత్వా సమ్మదేవ ఏకారమ్మణే చిత్తేన లీనో పటిసల్లీనో నామాతి ఆహ "ఏకీభావం గతస్సా"తి, చిత్తవివేకం గతస్సాతి అత్థో. **చిర**న్తి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం.

సోళసవిధాయ పఞ్ఞాయాతి మజ్ఝిమనికాయే **అనుపదసుత్తన్తదేసనాయం** "మహాపఞ్ఞో, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో"తి ఆగతా ఛ పఞ్ఞా చ నవానుపుబ్బవిహారసమాపత్తిపఞ్ఞా చ అరహత్తమగ్గపఞ్ఞా చాతి ఏవం సోళసవిధేన ఆగతాయ పఞ్ఞాయ. యేసం బుద్ధానం సావకా సుద్ధావాసేసు సన్దిస్సన్తి, తేయేవ లోకే పాకటాతి విపస్సీఆదయోవ ఇధ ఉద్ధటా, న ఇతరే పుబ్బబుద్ధా. తేనేవ **ఆటానాటియసుత్తే** (దీ॰ ని॰ ౩.౨౭౫ ఆదయో) దేవాపి అత్తనో పాకటానం తేసఞ్ఞేవ గహణం అకంసు, నాఞ్ఞేసన్తి వేదితబ్బం.

౧౯. **కిలాసునో**తి అప్పోస్సుక్కా పయోజనాభావేన నిరుస్సాహా అహేసుం, న ఆలసియేన, తేనాహ **న ఆలసియకిలాసునో**తిఆది. **నిద్దోసతాయా**తి కాయవచీవీతిక్కమసముట్ఠాపకదోసాభావా. పాణం న హనే న చాదిన్నమాదియేతిఆదినా (సు॰ ని॰ ౪౦౨) ఓవాదసిక్ఖాపదానం విజ్జమానత్తా వుత్తం **సత్తాపత్తిక్ఖన్ధవసేనా**తిఆది. ఛన్నం ఛన్నం వస్సానం ఓసానదివసం అపేక్ఖిత్వా "సకిం సకి"న్తి వుత్తత్తా తదపేక్ఖమేత్థ సామివచనం. సకలజమ్బుదీపే సబ్బోపి భిక్ఖుసఙ్ఘో ఉపోసథం అకాసీతి సమ్బన్ధో.

ఖన్తీ పరమన్తిఆదీసు తితిక్ఖాసఙ్ఖాతా ఖన్తి సత్తసఙ్ఖారేహి నిబ్బత్తానిట్ఠాఖమనకిలేసతపనతో **పరమం తపో** నామ. వానసఙ్ఖాతాయ తణ్హాయ నిక్ఖన్తత్తా **నిబ్బానం** సబ్బధమ్మేహి **పరమం** ఉత్తమన్తి బుద్ధా వదన్తి. యథావుత్తఖన్తియా అభావేన పాణవధం వా ఛేదనతాళనాదిం వా కరోన్తో **పరూపఘాతీ** పరస్సహరణపరదారాతిక్కమనాదీహి ముసావాదపేసుఞ్ఞఫరుసాదీహి చ

పరం **విహేఠయన్తో** చ బాహితపాపతాయ అభావేన పబ్బజితో వా సమితపాపతాయ అభావేన సమణో వా న హోతీతి అత్థో. సీలసంవరేన సబ్బపాపస్స అనుప్పాదనం లోకియసమాధివిపస్సనాహి కుసలస్స ఉపసమ్పాదనం నిప్ఫాదనం సబ్బేహి మగ్గఫలేహి అత్తనో చిత్తస్స పరిసోధనం పభస్సరభావకరణం యం, తమేతం బుద్ధానం **సాసనం** అనుసిట్ఠి. **అనుపవాదో**తి వాచాయ కస్సచి అనుపవదనం. **అనుపఘాతో**తి కాయేన కస్సచి ఉపఘాతాకరణం వుత్తావసేసే చ పాతిమోక్ఖసఙ్ఖాతే సీలే అత్తానం సంవరణం. భత్తస్మిం మత్తఞ్ఞుతాసఙ్ఖాతఆజీవపారిసుద్ధిపచ్చయసన్నిస్సితసీలసమాయోగో తమ్ముఖేన ఇన్ద్రియసంవరో పన్తసేనాసనసఙ్ఖాతం అరఞ్ఞవాసం తమ్ముఖేన పకాసితే చతుపచ్చయసన్తోసభావనారామతాసఙ్ఖాతమహాఅరియవంసే పతిట్ఠానఞ్చ అధిచిత్తసఙ్ఖాతే లోకియలోకుత్తరసమాధిమ్హి తదుప్పాదనవసేన **ఆయోగో** అనుయోగో చ యం, తమేతం బుద్ధానం అనుసిట్ఠీతి యోజనా.

“యావ సాసనపరియన్తా”తి ఆణాపాతిమోక్ఖస్స అభావతో వుత్తం. పరినిబ్బానతో పన ఉద్ధం ఓవాదపాతిమోక్ఖుద్దేసోపి నత్థేవ, బుద్ధా ఏవ హి తం ఉద్దిసన్తి, న సావకా. **పఠమబోధియ**న్తి బోధితో వీసతివస్సపరిచ్ఛిన్నే కాలే, **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** పన “పఞ్చచత్తాలీసాయ వస్సేసు ఆదితో పన్నరస వస్సాని పఠమబోధీ”తి వుత్తం, **సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తికాలతో పన పభుతి ఆణాపాతిమోక్ఖమేవ ఉద్దిసన్తీ**తి ఇదం పాతిమోక్ఖుద్దేసక్కమేనేవ పరిపుణ్ణం కత్వా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తికాలం సన్ధాయ వుత్తం. **అట్ఠానం అనవకాసో**తి యథాక్కమం హేతుపచ్చయపటిక్ఖేపవసేన కారణపటిక్ఖేపో. **య**న్తి యేన కారణేన. **అపరిసుద్ధాయ పరిసాయా**తి అలజ్జీపుగ్గలేహి వోమిస్సతాయ అసుద్ధాయ పరిసాయ, న కేవలం బుద్ధానఞ్ఞేవ అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ పాతిమోక్ఖుద్దేసో అయుత్తో, అథ ఖో సావకానమ్పి. చోదనాసారణాదివసేన పన సోధేత్వా సంవాసకరణం సావకానఞ్ఞేవ భారో, బుద్ధా పన సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞపేత్వా ఉపోసథాదికరణవిధానం సిక్ఖాపేత్వా విస్సజ్జేన్తి, చోదనాసారణాదీని న కరోన్తి, తేనేవ భగవా అసుద్ధాయ పరిసాయ పాతిమోక్ఖం అనుద్దిసిత్వా సకలరత్తిం తుణ్హీభూతో నిసీది. భిక్ఖూ చ భగవతో అధిప్పాయం ఞత్వా అసుద్ధపుగ్గలం బహి నీహరింసు. తస్మా సావకానమ్పి అసుద్ధాయ పరిసాయ ఞత్వా ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మకరణం బ్రహ్మచరియన్తరాయకరణం వినా న వట్టతీతి వేదితబ్బం.

సమ్ముఖసావకానన్తి బుద్ధానం సమ్ముఖే ధరమానకాలే పబ్బజితానం సబ్బన్తిమానం సావకానం. ఉళారాతిసయజోతనత్థం “ఉళారుళారభోగాదికులవసేన వా”తి పున ఉళారసద్దగ్గహణం కతం. ఆది-సద్దేన ఉళారమజ్ఝత్తఅనుళారాదీనం గహణం వేదితబ్బం. తే పచ్ఛిమా సావకా అన్తరధాపేసున్తి సమ్బన్ధో.

అపఞ్ఞత్తేపి సిక్ఖాపదే యది సావకా సమానజాతిఆదికా సియుం, అత్తనో కులానుగతగన్థం వియ భగవతో వచనం న నాసేయ్యుం. యస్మా పన సిక్ఖాపదఞ్చ న పఞ్ఞత్తం, ఇమే చ భిక్ఖూ న సమానజాతిఆదికా, తస్మా వినాసేసున్తి ఇమమత్థం దస్సేతుం **యస్మా ఏకనామా...పే.... తస్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం విహేఠేన్తా**తిఆది వుత్తం. చిరట్ఠితికవారే పన సావకానం నానాజచ్చాదిభావే సమానేపి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా పరిపుణ్ణతాయ సాసనస్స చిరప్పవత్తి వేదితబ్బా. యది ఏవం కస్మా సబ్బేపి బుద్ధా సిక్ఖాపదాని న పఞ్ఞపేన్తీతి? యస్మా చ సాసనస్స చిరప్పవత్తియా న కేవలం సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియేవ హేతు, అథ ఖో ఆయతిం ధమ్మవినయం గహేత్వా సావకేహి వినేతబ్బపుగ్గలానం సమ్భవోపి, తస్మా తేసం సమ్భవే సతి బుద్ధా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తి, నాసతీతి పరిపుణ్ణాపఞ్ఞత్తియేవ వేనేయ్యసమ్భవస్సాపి సూచనతో సాసనస్స చిరప్పవత్తియా హేతు వుత్తాతి వేదితబ్బా. పాళియం **సహస్సం భిక్ఖుసఙ్ఘం...పే.... ఓవదతీ**తి ఏత్థ సహస్ససఙ్ఖ్యాపరిచ్ఛిన్నో సఙ్ఘో సహస్సో

సహస్సిలోకధాతూతిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౧౮) వియ. తం సహస్సం భిక్ఖుసఙ్ఘన్తి యోజనా. సహస్ససద్దస్స ఏకవచనన్తతాయ “భిక్ఖుసహస్సస్సా”తి వత్వా అవయవాపేక్ఖాయ “ఓవదియమానాన”న్తి బహువచననిద్దేసో కతోతి దట్ఠబ్బో.

అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తాని విముచ్చింసూతి ఏత్థ **ఆసవేహీతి** కత్తుఅత్థే కరణవచనం. **చిత్తానీతి** పచ్చత్తబహువచనం. **విముచ్చింసూతి** కమ్మసాధనం. తస్మా ఆసవేహి కత్తుభూతేహి అనుపాదాయ ఆరమ్మణకరణవసేన అగ్గహేత్వా చిత్తాని విమోచితానీతి ఏవమేత్థ అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ **తేసఞ్హి చిత్తానీతిఆది. యేహి ఆసవేహీతి** ఏత్థాపి కత్తుఅత్థే ఏవ కరణవచనం. **విముచ్చింసూతి** కమ్మసాధనం. **తేతి** ఆసవా. **తానీతి** చిత్తాని, ఉపయోగబహువచనఞ్హేతం. **విముచ్చింసూతి** కత్తుసాధనం, విమోచేసున్తి అత్థో. **అగ్గహేత్వా విముచ్చింసూతి** ఆరమ్మణవసేన తాని చిత్తాని అగ్గహేత్వా ఆసవా తేహి చిత్తేహి ముత్తవన్తో అహేసున్తి అత్థో. అథ వా **ఆసవేహీతి** నిస్సక్కవచనం, **విముచ్చింసూతి** కత్తుసాధనం. తస్మా కఞ్చి సఙ్ఖతధమ్మం తణ్హాదివసేన అనుపాదియిత్వా చిత్తాని విముత్తవన్తాని అహేసున్తి అత్థో గహేతబ్బో. **పురిమవచనాపేక్ఖన్తి** అఞ్ఞతరస్మిం భింసనకే వనసణ్డేతి వుత్తవచనస్స అపేక్ఖనం తస్మిం పురిమవచనేతి ఏవం అపేక్ఖనన్తి అత్థో, తేనాహ **యం వుత్త**న్తిఆది. భింసనస్స భయస్స కతం కరణం కిరియా భింసనకతం, తస్మిం భింసనకిరియాయాతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ “భింసనకిరియాయా”తి. భింసయతీతి భింసనో, సోవ భింసనకో, తస్స భావో “భింసనకత్త”న్తి వత్తబ్బే త-కారస్స లోపం కత్వా వుత్తన్తి పకారన్తరేన అత్థం దస్సేన్తో ఆహ **''అథ వా''**తిఆది. **బహుతరానం సత్తానం వాతి** యేభుయ్యేనాతి పదస్స అత్థదస్సనం. తేన చ యో కోచీతి పదస్సాపి యో యో పవిసతీతి విచ్ఛావసేన నానత్థేన అత్థో గహేతబ్బోతి దస్సేతి, యో యో పవిసతి, తేసు బహుతరానన్తి అత్థసమ్భవతో.

నిగమనన్తి పకతే అత్థే యథావుత్తస్స అత్థస్స ఉపసంహారో. అయఞ్హేత్థ నిగమనక్కమో – యా హి, సారిపుత్త, విపస్సీఆదీనం తిణ్ణం బుద్ధానం అత్తనో పరినిబ్బానతో ఉపరి పరియత్తివసేన వినేతబ్బానం పుగ్గలానం అభావేన తేసం అత్థాయ విత్థారతో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియం కిలాసుతా అప్పోస్సుక్కతా, యా చ ఉపనిస్సయసమ్పన్నానం వేనేయ్యానం చేతసా చేతో పరిచ్చ భింసనకవనసణ్డేపి గన్త్వా ఓవదన్తానం తేసం మగ్గఫలుప్పాదనత్థాయ ధమ్మదేసనాయ ఏవ అకిలాసుతా సఉస్సాహతా, న విత్థారతో ధమ్మవినయదేసనాయ, అయం ఖో, సారిపుత్త, హేతు, అయం పచ్చయో, యేన విపస్సీఆదీనం తిణ్ణం బుద్ధానం బ్రహ్మచరియం న చిరట్ఠితికం అహోసీతి. **పురిసయుగవసేనాతి** పురిసానం యుగం పవత్తికాలో, తస్స వసేన, పురిసవసేనాతి అత్థో. **సబ్బపచ్ఛిమకోతి** పరినిబ్బానదివసే పబ్బజితో **సుభద్ద**సదినో. **సతసహస్సం సట్ఠిమత్తాని చ వస్ససహస్సానీతి** ఇదం భగవతో జాతితో పట్ఠాయ వుత్తం, బోధితో పట్ఠాయ పన గణియమానం ఊనం హోతీతి దట్ఠబ్బం. **ద్వేయేవాతి** ధరమానే భగవతి ఏకం, పరినిబ్బుతే ఏకన్తి ద్వే ఏవ పురిసయుగాని.

౨౦-౧. అసమ్బుణన్తేనాతి అపాపుణన్తేన. **కో అనుసన్ధీతి** పురిమకథాయ ఇమస్స కో సమ్బన్ధోతి అత్థో. **యం వుత్త**న్తి యం యాచితన్తి అత్థో. **యేసూతి** వీతిక్కమధమ్మేసు. **నేస**న్తి దిట్ఠధమ్మికాదిఆసవానం. **తేతి** వీతిక్కమధమ్మా. ఞాతియేవ పితామహపితుపుత్తాదివసేన పరివట్టనతో పరివట్టోతి **ఞాతిపరివట్టో. లోకామిసభూత**న్తి లోకపరియాపన్నం హుత్వా కిలేసేహి ఆమసితబ్బతో లోకామిసభూతం. **పబ్బజ్జాసఙ్ఖేపేనేవాతి** దససిక్ఖాపదదానాదిపబ్బజ్జాముఖేన. **ఏత**న్తి మేథునాదీనం అకరణం. **థామ**న్తి సిక్ఖాపదపఞ్ఞాపనసామత్థియం. **సఞ్ఛవి**న్తి సుక్కచ్ఛవిం పకతిచ్ఛవిం, సున్దరచ్ఛవిం వా. **సేస**న్తి సేసపదయోజనదస్సనం. ఇదాని అత్థయోజనం దస్సేన్తో ఆహ **అయం వా హేత్థాతిఆది.** తత్థ **వా**-సద్దో అవధారణే. **హి**-సద్దో

పసిద్ధియం, అయమేవ హేత్థాతి అత్థో. అథ సత్థాతి పదస్స అత్థం దస్సేతి "తదా సత్థా"తి. **రోపేత్వాతి** ఫాలితట్ఠానే నిన్నం మంసం సమం వడ్ఢేత్వా. **సకే ఆచరియకేతి** అత్తనో ఆచరియభావే, ఆచరియకమ్మే వా.

విపులభావేనాతి బహుభావేన. **అయోనిసో ఉమ్ముజ్జమానాతి** అనుపాయేన అభినివిసమానా, విపరీతతో జానమానాతి అత్థో. **రసేన రసం సంసన్దిత్వాతి** అనవజ్జసభావేన సావజ్జసభావం సమ్మిస్సేత్వా. **ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయన్తి** ఉగ్గతధమ్మం ఉగ్గతవినయఞ్చ, యథా ధమ్మో చ వినయో చ వినస్సిస్సతి, ఏవం కత్వాతి అత్థో. **ఇమస్మిం అత్థేతి** ఇమస్మిం సజ్ఝాధికారే. **పభస్సరోతి** పభాసనసీలో. **ఏవంనామో ఏవంగోత్తోతి** సోయమాయస్మా సోతాపన్నోతినామగోత్తేన సమన్నాగతో, అయం వుచ్చతి సోతాపన్నోతి పకతేన సమ్బన్ధో. **అవినిపాతధమ్మోతి** ఏత్థ **ధమ్మ**-సద్దో సభావవాచీ, సో చ అత్థతో అపాయేసు ఖిపనకో దిట్ఠిఆదిఅకుసలధమ్మో ఏవాతి ఆహ "**యే ధమ్మా**"తిఆది. ఇదాని సభావవసేనేవ అత్థం దస్సేతుం **వినిపతనం వాతిఆది** వుత్తం. **నియతోతి** సత్తభవబ్భన్తరే నియతఖన్ధపరినిబ్బానో. తస్స కారణమాహ "సమ్బోధిపరాయణో"తి.

౨౨. అనుధమ్మతాతి లోకుత్తరధమ్మానుగతో సభావో. **పవారణాసఙ్గహం దత్వాతి** "ఆగామినియా పుణ్ణమియా పవారేస్సామా"తి అనుమతిదానవసేన దత్వా, పవారణం ఉక్కడ్ఢిత్వాతి అత్థో, ఏతేన నయేన కేనచి పచ్చయేన పవారణుక్కడ్ఢనం కాతుం వట్టతీతి దీపితం హోతి. **మాగసిరస్స పఠమదివసేతి** చన్దమాసవసేన వుత్తం, అపరకత్తికపుణ్ణమాయ అనన్తరే పాటిపదదివసేతి అత్థో. **ఫుస్సమాసస్స పఠమదివసేతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. ఇదఞ్చ నిదస్సనమత్తం వేనేయ్యానం అపరిపాకం పటిచ్చ ఫుస్సమాసతో పరఞ్చ ఏకద్వితిచతుమాసమ్పి తత్థేవ వసిత్వా సేసమాసేహి చారికాయ పరియోసాపనతో. **దససహస్సచక్కవాళేతి** ఇదం దేవబ్రహ్మానం వసేన వుత్తం. మనుస్సా పన ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే బోధనేయ్యా హోన్తి. ఇతరచక్కవాళేసు పన మనుస్సానం ఇమస్మిం చక్కవాళే ఉప్పత్తియా ఛన్దుప్పాదనత్థం అనన్తమ్పి చక్కవాళం ఓలోకేత్వా తదనుగుణానుసాసనీ పాటిహారియం కరోన్తియేవ.

ఆయామాతి ఏత్థ **ఆ**-సద్దో ఆగచ్ఛాతి ఇమినా సమానత్థోతి ఆహ "ఆగచ్ఛ యామా"తి, ఏహి గచ్ఛామాతి అత్థో. **సువణ్ణరసపిఞ్జరాహీతి** విలీనసువణ్ణజలం వియ పిఞ్జరాహి సువణ్ణవణ్ణాహీతి అత్థో. **పాళియం** నిమన్తితమ్హాతిఆదీసు "నిమన్తితా వస్సంవుత్థా అమ్హా"తి చ, "నిమన్తితా వస్సంవుత్థా అత్థా"తి చ సమ్బన్ధో.

యన్తి దేయ్యధమ్మజాతం, యం కిఞ్చీతి అత్థో. **నో నత్థీతి** అమ్హాకం నత్థి, నోతి వా ఏతస్స వివరణం నత్థీతి. **ఏత్థాతి** ఘరావాసే. **తన్తి** తం కారణం, కిచ్చం వా. **కుతోతి** కతరహేతుతో. **యన్తి** యేన కారణేన, కిచ్చేన వా. దుతియే అత్థవికప్పే ఏత్థాతి ఇమస్స వివరణం **ఇమస్మిం తేమాసబ్భన్తరేతి**. **తన్తి** తం దేయ్యధమ్మం.

తత్థ చాతి కుసలే. తిక్ఖవిసదభావాపాదనేన **సముత్తేజేత్వా**. **వస్సేత్వాతి** ఆయతిం వాసనాభాగియం ధమ్మరతనవస్సం ఓతారేత్వా. **యం దివసన్తి** యస్మిం దివసే.

౨౩. పత్తుణ్ణపత్తపటే చాతి పత్తుణ్ణపటే చీనపటే చ. **తుమ్బానీతి** చమ్మమయతేలభాజనాని. **అనుబన్ధిత్వాతి** అనుపగమనం కత్వా. **అభిరన్త**-సద్దో ఇధ అభిరుచిపరియాయోతి ఆహ "**యథాజ్ఝాసయ**"న్తిఆది. **సోరేయ్యాదీని** మహామణ్డలచారికాయ మగ్గభూతాని సోరేయ్యనగరాదీని. **పయాగపతిట్ఠానన్తి** గఙ్గాయ ఏకస్స తిత్థవిసేసస్సాపి, తంసమీపే గామస్సాపి నామం. **సమన్తపాసాదికాయాతి** సమన్తతో సబ్బసో పసాదం జనేతీతి సమన్తపాసాదికా, తస్సా.

యే పన పకారే సన్ధాయ “సమన్తతో”తి వుచ్చతి, తే పకారే విత్థారేత్వా దస్సేతుం **తత్రిద**న్తిఆది వుత్తం. తత్థ “సమన్తపాసాదికా”తి యా సంవణ్ణనా వుత్తా, తత్ర తస్సం సమన్తపాసాదికాయం సమన్తపసాదికభావే ఇదం వక్ఖమానగాథావచనం హోతీతి యోజనా. బాహిరనిదానఅబ్భన్తరనిదానసిక్ఖాపదనిదానానం వసేన **నిదానప్పభేదదీపనం** వేదితబ్బం. “థేరవాదప్పకాసనం వత్థుప్పభేదదీపన”న్తిపి వదన్తి. “సిక్ఖాపదానం పచ్చుప్పన్నవత్థుప్పభేదదీపన”న్తిపి వత్తుం వట్టతి. సిక్ఖాపదనిదానన్తి పన వేసాలీఆది సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా కారణభూతదేసవిసేసో వేదితబ్బో. **ఏత్థా**తి సమన్తపాసాదికాయ. సమ్పస్సతం విఞ్ఞూనన్తి సమ్బన్ధో, తస్మా అయం సమన్తపాసాదికాత్వేవ పవత్తాతి యోజేతబ్బా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

వేరఞ్జకణ్డవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౧. పారాజికకణ్డో

౧. పఠమపారాజికం

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా

౨౪. విక్కాయికభణ్డస్స విక్కిణనం ఇణదానఞ్చ **భణ్డప్పయోజనం** నామ. ఏవం పయోజితస్స మూలస్స సహ వడ్ఢియా గహణవాయామో **ఉద్ధారో** నామ. **అసుకదివసే దిన్నన్తి**ఆదినా పముట్ఠస్స సతుప్పాదనాది **సారణం** నామ. **చతుబ్బిధాయాతి** ఖత్తియబ్రాహ్మణగహపతిసమణానం వసేన, భిక్ఖుఆదీనం వా వసేన చతుబ్బిధాయ. **దిస్వానస్స ఏతదహోసీతి** హేతుఅత్థే అయం దిస్వాన-సద్దో అసమానకత్తుకత్తా, యథా ఘతం పివిత్వా బలం హోతీతి, ఏవమఞ్ఞత్థాపి ఏవరూపేసు. **భబ్బకులపుత్తోతి** ఉపనిస్సయమత్తసభావేన వుత్తం, న పచ్ఛిమభవికతాయ. తేనేవస్స మాతాదిఅకల్యాణమిత్తసమాయోగేన కతవీతిక్కమనం నిస్సాయ ఉప్పన్నవిప్పటిసారేన అధిగమన్తరాయో జాతో. పచ్ఛిమభవికానం పుబ్బబుద్ధుప్పాదేసు లద్ధబ్యాకరణానం న సక్కా కేనచి అన్తరాయం కాతుం. తేనేవ **అఙ్గులిమాలత్థే**రాదయో అకుసలం కత్వాపి అధిగమసమ్పన్నా ఏవ అహేసున్తి. **చరిమకచిత్తన్తి** చుతిచిత్తం. సఙ్ఖం వియ లిఖితం ఘంసిత్వా ధోవితం సఙ్ఖలిఖితన్తి ఆహ **ధోత**ఇచ్చాది. **అజ్ఝావసతాతి** అధి-సద్దయోగేన అగారన్తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ “అగారమజ్ఝే”తి. కసాయరసరత్తాని కాసాయానీతి ఆహ “కసాయరసపీతతాయా”తి. కసాయతో నిబ్బత్తతాయ చ హి రసోపి “కసాయరసో”తి వుచ్చతి.

౨౬. యదా జానాతి-సద్దో బోధనత్థో న హోతి, తదా తస్స పయోగే సప్పినో జానాతి మధునో జానాతీతిఆదీసు వియ కరణత్థే సామివచనం సద్దసత్థవిదూ ఇచ్ఛన్తీతి ఆహ “కిఞ్చి దుక్ఖేన నానుభోసీ”తి. కేనచి దుక్ఖేన నానుభోసీతి అత్థో, కిఞ్చీతి ఏత్థాపి హి కరణత్థే సామివచనస్స లోపో కతో, తేనేవ వక్ఖతి “వికప్పద్వయేపి పురిమపదస్స ఉత్తరపదేన సమానవిభత్తిలోపో దట్ఠబ్బో”తి. యదా పన జానాతి-సద్దో సరణత్థో హోతి, తదా మాతు సరతీతిఆదీసు వియ ఉపయోగత్థే సామివచనం సద్దసత్థవిదూ వదన్తీతి ఆహ “అథ వా కిఞ్చి దుక్ఖం నస్సరతీతి అత్థో”తి, కస్సచి దుక్ఖస్స అననుభూతతాయ నస్సరతీతి అత్థో. **వికప్పద్వయేపీతి** అనుభవనసరణత్థవసేన వుత్తే దుతియతతియవికప్పద్వయే. **పురిమపదస్సాతి** కిఞ్చీతి పదస్స. **ఉత్తరపదేనాతి** దుక్ఖస్సాతిపదేన. సమానాయ సామివచనభూతాయ విభత్తియా “కస్సచి దుక్ఖస్సా”తి వత్తబ్బే “కిఞ్చి దుక్ఖస్సా”తి లోపోతి దట్ఠబ్బో. **మరణేనపి మయం తేతి** ఏత్థ **తేతి** పదస్స సహత్థే కరణవసేనపి అత్థం దస్సేతుం **తయా వియోగం వా పాపుణిస్సామాతి** అత్థన్తరం వుత్తం.

౨౮. **గన్ధబ్బా** నామ గాయనకా. **నటా** నామ రఙ్గనటా. **నాటకా** లఙ్ఘనకాదయో. సుఖూపకరణేహి అత్తనో పరిచరణం కరోన్తో యస్మా లళన్తో కీళన్తో నామ హోతి, తస్మా దుతియే అత్థవికప్పే **లళాతి**ఆది వుత్తం. **దానప్పదానాదీనీతి** ఏత్థ నిచ్చదానం **దానం** నామ, విసేసదానం **పదానం** నామ, **ఆది**-సద్దేన సీలాదీని సఙ్గణ్హాతి.

౩౦. **చుద్దస భత్తానీతి** సఙ్ఘభత్తం ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనం సలాకం పక్ఖికం ఉపోసథికం పాటిపదికం ఆగన్తుకం గమికం గిలానం గిలానుపట్ఠాకం విహార-ధుర-వారభత్తన్తి ఇమాని చుద్దస భత్తాని. ఏత్థ చ సేనాసనాదిపచ్చయత్తయనిస్సితేసు ఆరఞ్ఞికఙ్గాదిపధానఙ్గానం గహణవసేన సేసధుతఙ్గానిపి గహితానేవ హోన్తీతి వేదితబ్బం. **వజ్జీనన్తి** వజ్జీరాజూనం. **వజ్జీసూతి** జనపదాపేక్ఖం బహువచనం, వజ్జీనామకే జనపదేతి అత్థో. పఞ్చకామగుణాయేవ ఉపభుఞ్జితబ్బతో పరిభుఞ్జితబ్బతో చ **ఉపభోగపరిభోగా,** ఇత్థివత్థాదీని చ తదుపకరణానీతి ఆహ ‘‘**యేహి తేస**’’న్తిఆది. **ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికత్తాతి** సేసధుతఙ్గపరివారితేన ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికధుతఙ్గేన సమన్నాగతత్తా, తేనాహ “సపదానచారం చరితుకామో”తి.

౩౧. **దోసాతి** రత్తి. తత్థ అభివుత్థం పరివుసితం **ఆభిదోసికం,** అభిదోసం వా పచ్చూసకాలం గతో పత్తో అతిక్కన్తో ఆభిదోసికో, తేనాహ **ఏకరత్తాతిక్కన్తస్స వాతి**ఆది.

౩౨. **ఉదకకఞ్జియన్తి** పానీయపరిభోజనీయఉదకఞ్చ యాగు చ. **తథాతి** సముచ్చయత్థే.**అనోకప్పనం** అసద్దహనం, **అమరిసనం** అసహనం.

౩౪. **తద్ధితలోపన్తి** పితామహతో ఆగతం “పేతామహ”న్తి వత్తబ్బే తద్ధితపచ్చయనిమిత్తస్స ఏ-కారస్స లోపం కత్వాతి అత్థో. యేసం సన్తకం ధనం గహితం, తే **ఇణాయికా. పలిబుద్ధోతి** ‘మా గచ్ఛ మా భుఞ్జా’తిఆదినా కతావరణో, పీళితోతి అత్థో.

౩౫. **అత్తనాతి** సయం. సపతినో ధనసామినో ఇదం **సాపతేయ్యం,** ధనం. తదేవ **విభవో**.

౩౬. **భిజ్జన్తీతి** అగహితపుబ్బా ఏవ భిజ్జన్తి. **దిన్నాపి పటిసన్ధీతి** పితరా దిన్నం సుక్కం నిస్సాయ ఉప్పన్నస్స సత్తస్స పటిసన్ధిపి తేన దిన్నా నామ హోతీతి వుత్తం. సుక్కమేవ వా ఇధ పటిసన్ధినిస్సయత్తా “పటిసన్ధీ”తి వుత్తం, తేనాహ “ఖిప్పం పతిట్ఠాతీ”తి. న హి పితు సంయోగక్ఖణేయేవ సత్తస్స ఉప్పత్తినియమో అత్థి సుక్కమేవ తథా పతిట్ఠాననియమతో. సుక్కే పన పతిట్ఠితే యావ సత్త దివసాని, అడ్ఢమాసమత్తం వా, తం గబ్భసణ్ఠానస్స ఖేత్తమేవ హోతి మాతు మంసస్స లోహితలేసస్స సబ్బదాపి విజ్జమానత్తా. పుబ్బేపి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానం సబ్భావతో **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** ఇమస్స పఠమపారాజికసిక్ఖాపదే అట్ఠపితేతి అత్థో వుత్తో. **ఏవరూపన్తి** ఏవం గరుకసభావం, పారాజికసఙ్ఘాదిసేసవత్థుభూతన్తి అత్థో, తేనాహ “అవసేసే పఞ్చఖుద్దకాపత్తిక్ఖన్ధే ఏవ పఞ్ఞపేసీ”తి. యం ఆదీనవన్తి సమ్బన్ధో. **కాయవిఞ్ఞత్తిచోపనతోతి** కాయవిఞ్ఞత్తియా నిబ్బత్తచలనతో.

తేనేవాతి అవధారణేన యాని గబ్భగ్గహణకారణాని నివత్తితాని, తానిపి దస్సేతుం **కిం పనాతి**ఆది వుత్తం. తత్థ ఉభయేసం ఛన్దరాగవసేన కాయసంసగ్గో వుత్తో. ఇత్థియా ఏవ ఛన్దరాగవసేన నాభిపరామసనం విసుం వుత్తం. **సామపణ్డితస్స** హి మాతా పుత్తుప్పత్తియా సఞ్జాతాదరా నాభిపరామసనకాలే కామరాగసమాకులచిత్తా అహోసి, ఇతరథా పుత్తుప్పత్తియా ఏవ అసమ్భవతో. “సక్కో చస్సా కామరాగసముప్పత్తినిమిత్తాని అకాసీ”తిపి వదన్తి, వత్థువసేన వా ఏతం నాభిపరామసనం కాయసంసగ్గతో విసుం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **మాతఙ్గపణ్డితస్స** దిట్ఠమఙ్గలికాయ నాభిపరామసనేన మణ్డబ్యస్స నిబ్బత్తి అహోసి. **చణ్డపజ్జోతమాతు** నాభియం విచ్ఛికా ఫరిత్వా గతా, తేన చణ్డపజ్జోతస్స నిబ్బత్తి అహోసీతి ఆహ **ఏతేనేవ నయేనాతి**ఆది.

అయన్తి సుదిన్నస్స పురాణదుతియికా. **యం సన్ధాయాతి** యం అజ్ఝాచారం సన్ధాయ. **మాతాపితరో చ సన్నిపతితా హోన్తీతి** ఇమినా సుక్కస్స సమ్భవం దీపేతి, **మాతా చ ఉతునీ హోతీతి** ఇమినా సోణితస్స. **గన్ధబ్బోతి** తత్రుపగో సత్తో అధిప్పేతో, గన్తబ్బోతి వుత్తం హోతి, త-కారస్స చేత్థ ధ-కారో కతో. అథ వా గన్ధబ్బా నామ రఙ్గనటా, తే వియ తత్ర తత్ర భవేసు నానావేసగ్గహణతో అయమ్పి “గన్ధబ్బో”తి వుత్తో, సో మాతాపితూనం సన్నిపాతక్ఖణతో పచ్ఛాపి సత్తాహబ్భన్తరే తత్ర ఉపపన్నో “పచ్చుపట్ఠితో”తి వుత్తో. **గబ్భస్సాతి** కలలరూపసహితస్స పటిసన్ధివిఞ్ఞాణస్స. తఞ్హి ఇధ “గబ్భో”తి అధిప్పేతం సా తేన గబ్భం గణ్హీతిఆదీసు (పారా. ౩౬) వియ. అస్స తం అజ్ఝాచారన్తి సమ్బన్ధో. **పాళియం** నిరబ్బుదో వత భో భిక్ఖుసఙ్ఘో నిరాదీనవోతి ఇమస్స అనన్తరం తస్మిం భిక్ఖుసఙ్ఘేతి అజ్ఝాహరిత్వా సుదిన్నేన...పే.... ఆదీనవో ఉప్పాదితోతి యోజనా వేదితబ్బా. **ఇతిహాతి** నిపాతసముదాయస్స **ఏవన్తి** ఇదం అత్థభవనం.

ముహుత్తేనాతి ఇదం **ఖణేనాతి** పదస్స వేవచనం. యావ బ్రహ్మలోకా అబ్భుగ్గతోపి దేవానం తావమహన్తో సద్దో తేసం రూపం వియ మనుస్సానం గోచరో న హోతి. తస్మా పచ్ఛా సుదిన్నేన వుత్తే ఏవ జానింసూతి దట్ఠబ్బం.

౩౭. **మగ్గబ్రహ్మచరియన్తి** మగ్గపదట్ఠానం సిక్ఖత్తయమేవ ఉపచారతో వుత్తం తస్సేవ యావజీవం చరితబ్బత్తా. **అవిప్ఫారికోతి** ఉద్దేసాదీసు అబ్యావటో. **వహచ్ఛిన్నోతి** ఛిన్నపాదో, ఛిన్నఖన్ధో వా. **చిన్తయీతి** ఇమినా **పజ్ఝాయీతి** పదస్స కిరియాపదత్తం దస్సేతి. తేన "కిసో అహోసి...పే.... పజ్ఝాయి చా"తి చ-కారం ఆనేత్వా పాళియోజనా కాతబ్బా.

౩౮. గణే జనసమాగమే సన్నిపాతనం గణసఙ్గణికా, సావ పపఞ్చా, తేన **గణసఙ్గణికాపపఞ్చేన. యస్సాతి** యే అస్స. **కథాఫాసుకాతి** విస్సాసికభావేన ఫాసుకకథా, సుఖసమ్భాసాతి అత్థో. ఉపాదారూపం భూతరూపముఖేనేవ మన్దనం పీననఞ్చ హోతీతి ఆహ **పసాదఇచ్చాది. దానీతి** నిపాతో ఇధ పన-సద్దత్థే వత్తతి తక్కాలవాచినో ఏతరహి-పదస్స విసుం వుచ్చమానత్తాతి ఆహ "సో పన త్వ"న్తి. నో-సద్దోపి ను-సద్దో వియ పుచ్ఛనత్థోతి ఆహ "కచ్చి ను త్వ"న్తి. **తమేవాతి** గిహిభావపత్థనాలక్ఖణమేవ. అనభిరతిమేవాతి ఏవ-కారేన నివత్తితాయ పన తదఞ్ఞాయ అనభిరతియా విజ్జమానత్తం దస్సేతుం **అధికుసలానన్తిఆది** వుత్తం, సమథవిపస్సనా **అధికుసలా** నామ. **ఇదం పనాతిఆది** ఉపరి వత్తబ్బవిసేసదస్సనం. **పరియాయవచనమత్తన్తి** సద్దత్థకథనమత్తం.

తస్మిన్తి ధమ్మే, ఏవం విరాగాయ దేసితే సతీతి అత్థో. **నామాతి** గరహాయం. **లోకుత్తరనిబ్బానన్తి** విరాగాయాతిఆదినా వుత్తకిలేసక్ఖయనిబ్బానతో విసేసేతి. జాతిం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకమానో ఏవ మదజననట్ఠేన మదోతి **మానమదో**. "అహం పురిసో"తి పవత్తో మానో **పురిసమదో**. "అసద్ధమ్మసేవనాసమత్థతం నిస్సాయ మానో, రాగో ఏవ వా **పురిసమదో**"తి కేచి. **ఆది**-సద్దేన బలమదాదిం సఙ్గణ్హాతి. **తేభూమకవట్టన్తి** తీసు భూమీసు కమ్మకిలేసవిపాకా పవత్తనట్ఠేన వట్టం. **విరజ్జతీతి** విగచ్ఛతి. **యోనియోతి** అణ్డజాదయో, తా పన యవన్తి తాహి సత్తా అమిస్సితాపి సమానజాతితాయ మిస్సితా హోన్తీతి "యోనియో"తి వుత్తా.

ఞాతతీరణపహానవసేనాతి ఏత్థ లక్ఖణాదివసేన సప్పచ్చయనామరూపపరిగ్గహో **ఞాతపరిఞ్ఞా** నామ. కలాపసమ్మసనాదివసేన పవత్తా లోకియవిపస్సనా **తీరణపరిఞ్ఞా** నామ. అరియమగ్గో **పహానపరిఞ్ఞా** నామ. ఇధ పన ఞాతతీరణకిచ్చానమ్పి అసమ్మోహతో మగ్గక్ఖణే సిజ్ఝనతో అరియమగ్గమేవ సన్ధాయ తివిధాపి పరిఞ్ఞా వుత్తా, తేనేవ "లోకుత్తరమగ్గోవ కథితో"తి వుత్తం. **కామేసు పాతబ్యతానన్తి** వత్థుకామేసు పాతబ్యతాసఙ్ఖాతానం సుభాదిఆకారానం తదాకారగాహికానం తణ్హానన్తి అత్థో. విసయముఖేన హేత్థ విసయినో గహితా. **తీసు ఠానేసూతి** "విరాగాయ ధమ్మో దేసితో...పే.... నో సఉపాదానాయా"తి ఏవం వుత్తేసు.

౩౯. **కలిసాసనారోపనత్థాయాతి** దోసారోపనత్థాయ. కలీతి కోధస్స నామం, తస్స సాసనం కలిసాసనం, కోధవసేన వుచ్చమానా గరహా. అజ్ఝాచారోవ వీతిక్కమో. **సమణకరణానం ధమ్మానన్తి** సమణభావకరానం హిరోత్తప్పాదిధమ్మానం. **పాళియం** కథం-సద్దయోగేన న సక్ఖిస్ససీతి అనాగతవచనం కతం, "నామ-సద్దయోగేనా"తిపి వదన్తి. **అతివియ దుక్ఖవిపాకన్తి** గహట్ఠానం నాతిసావజ్జమ్పి కమ్మం పబ్బజితానం భగవతో ఆణావీతిక్కమతో చేవ సమాదిన్నసిక్ఖత్తయవినాసనతో చ మహాసావజ్జం హోతీతి వుత్తం. ఉదకే భవం ఓదకం, ధోవనకిచ్చన్తి ఆహ **ఉదకకిచ్చన్తిఆది**. సమాపజ్జిస్ససీతి అనాగతవచనం నామ-సద్దయోగేన కతన్తి ఆహ "నామ-సద్దేన యోజేతబ్బ"న్తి. దుబ్భరతాదీనం హేతుభూతో అసంవరో ఇధ దుబ్భరతాది-సద్దేన వుత్తో కారణే కారియోపచారేనాతి ఆహ "దుబ్భరతాదీనం వత్థుభూతస్స అసంవరస్సా"తి. **అత్తాతి** అత్తభావో. **దుబ్భరతన్తి** అత్తనా ఉపట్ఠాకేహి చ దుక్ఖేన భరితబ్బతం. సత్తేహి కిలేసేహి చ సఙ్గణనం సమోధానం సఙ్గణికాతి ఆహ **గణసఙ్గణికాయాతిఆది**. **అట్ఠకుసీతవత్థుపారిపూరియాతి** ఏత్థ కమ్మం కాతబ్బన్తి ఏకం, తథా అకాసిన్తి, మగ్గో గన్తబ్బోతి అగమాసిన్తి, నాలత్థం భోజనస్స పారిపూరిన్తి, అలత్థన్తి, ఉప్పన్నో మే ఆబాధోతి, అచిరవుట్ఠితో గేలఞ్ఞాతి ఏకన్తి ఇమాని అట్ఠ కుసీతవత్థూని నామ. ఏత్థ చ కోసజ్జం కుసీత-సద్దేన వుత్తం. వినాపి హి భావజోతనపచ్చయం భావత్థో విఞ్ఞాయతి యథా పటస్స సుక్కన్తి. **సబ్బకిలేసాపచయభూతాయ వివట్టాయాతి** రాగాదిసబ్బకిలేసానం అపచయహేతుభూతాయ నిబ్బానాయ, నిబ్బానత్థన్తి అత్థో. **సంవరప్పహానపటిసంయుత్తన్తి** సీలసంవరాదీహి పఞ్చహి సంవరేహి చేవ తదఙ్గప్పహానాదీహి పఞ్చహి పహానేహి చ ఉపేతం. **అసుత్తన్త వినిబద్ధన్తి** తీసు పిటకేసు పాళిసఙ్ఖాతసుత్తన్తవసేన అరచితం, సఙ్గీతికారేహి చ అనారోపితం, తేనాహ "పాళివినిముత్త"న్తి. తేన చ అట్ఠకథాసు యథానురూపం సఙ్గహితన్తి దస్సేతి. ఏవరూపా హి పకిణ్ణకదేసనా అట్ఠకథాయ మూలం. **ఓక్కన్తికధమ్మదేసనా** నామ తస్మిం తస్మిం పసఙ్గే ఓతారేత్వా ఓతారేత్వా నానానయేహి కథియమానా ధమ్మదేసనా, తేనాహ **భగవా కిరాతిఆది**. **పటిక్ఖిపనాధిప్పాయాతి** పఞ్ఞత్తమ్పి సిక్ఖాపదం "కిమేతేనా"తి మద్దనచిత్తా.

వుత్తత్థవసేనాతి పతిట్ఠాఅధిగముపాయవసేన. **సిక్ఖాపదవిభఙ్గే** యా తస్మిం సమయే కామేసుమిచ్ఛాచారా ఆరతి విరతీతిఆదినా (విభ॰ ౭౦౬) నిద్దిట్ఠవిరతియో చేవ, యా తస్మిం సమయే చేతనా సఞ్చేతనాతిఆదినా (విభ॰ ౭౦౪) నిద్దిట్ఠచేతనా చ, కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స ఫస్సో...పే.... అవిక్ఖేపోతిఆదినా (విభ॰ ౭౦౫) నిద్దిట్ఠఫస్సాదిధమ్మా చ సిక్ఖాపదన్తి దస్సేతుం "అయఞ్చ అత్థో సిక్ఖాపదవిభఙ్గే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో"తి వుత్తం. "యో తత్థ నామకాయో పదకాయోతి ఇదం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్త"న్తి వదన్తి. **నామకాయోతి** నామసమూహో నామపఞ్ఞత్తియేవ, సేసానిపి తస్సేవ వేవచనాని. **సిక్ఖాకోట్ఠాసోతి** విరతిఆదయో వుత్తా తప్పకాసకఞ్చ వచనం.

అత్థవసేతి హితవిసేసే ఆనిసంసవిసేసే, తే చ సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా హేతూతి ఆహ "కారణవసే"తి. సుఖవిహారాభావే సహజీవనస్స అభావతో **సహజీవితాతి** సుఖవిహారోవ వుత్తో. **దుస్సీలపుగ్గలాతి** నిస్సీలా దూసితసీలా చ. పారాజికసిక్ఖాపదప్పసఙ్గే హి నిస్సీలా అధిప్పేతా, సేససిక్ఖాపదపసఙ్గే తేహి తేహి వీతిక్కమేహి ఖణ్డఛిద్దాదిభావప్పత్తియా దూసితసీలా అధిప్పేతా. ఉభయేనపి అలజ్జినోవ ఇధ "దుస్సీలా"తి వుత్తాతి వేదితబ్బా. సబ్బసిక్ఖాపదానమ్పి దస అత్థవసే పటిచ్చేవ పఞ్ఞత్తత్తా ఉపరి దుస్సీలపుగ్గలే నిస్సాయాతి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో, తేనేవ "యే మఙ్కుతం...పే.... నిగ్గహిస్సతీ"తి సబ్బసిక్ఖాపదసాధారణవసేన అత్థో వుత్తో. తత్థ **మఙ్కుతన్తి** నిత్తేజతం అధోముఖతం. **ధమ్మేనాతిఆదీసు ధమ్మోతి** భూతం వత్థు. **వినయోతి** చోదనా చేవ సారణా చ. **సత్థుసాసనన్తి** ఞత్తిసమ్పదా చేవ అనుసావనసమ్పదా చ. **సన్దిట్ఠమానాతి** సంసయం ఆపజ్జమానా. **ఉబ్బాళ్హాతి** పీళితా. **దుస్సీలపుగ్గలే నిస్సాయ హి ఉపోసథో న తిట్ఠతి, పవారణా న తిట్ఠతి, సఙ్ఘకమ్మాని నప్పవత్తన్తి, సామగ్గీ న హోతీతి** ఇమినా అలజ్జీహి సద్ధిం ఉపోసథాదిసకలసఙ్ఘకమ్మం కాతుం న వట్టతి ధమ్మపరిభోగత్తాతి దస్సేతి. ఉపోసథపవారణానం నియతకాలికతాయ చ అవస్సం కత్తబ్బత్తా సఙ్ఘకమ్మతో విసుం గహణం వేదితబ్బం. **అకిత్తి** గరహా. **అయసో** పరివారహాని.

చుద్దస ఖన్ధకవత్తాని నామ **వత్తక్ఖన్ధకే** (చూళవ॰ ౩౫౬ ఆదయో) వుత్తాని ఆగన్తుకవత్తం ఆవాసికగమికఅనుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికఆరఞ్ఞికసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఆచరియఅన్తేవాసికవత్తన్తి ఇమాని చుద్దస వత్తాని, ఏతాని చ సబ్బేసం భిక్ఖూనం సబ్బదా చ యథారహం చరితబ్బాని. **ద్వే అసీతి మహావత్తాని** పన తజ్జనీయకమ్మకతాదికాలేయేవ చరితబ్బాని, న సబ్బదా. తస్మా విసుం గణితాని. తాని పన "పారివాసికానం భిక్ఖూనం వత్తం పఞ్ఞపేస్సామీ"తి (చూళవ॰ ౭౫) ఆరభిత్వా "న ఉపసమ్పాదేతబ్బం...పే.... న ఛమాయ చఙ్కమన్తే చఙ్కమే చఙ్కమితబ్బ"న్తి వుత్తావసానాని ఛసట్ఠి, తతో పరం "న, భిక్ఖవే,

పారివాసికేన భిక్ఖునా పారివాసికేన వుడ్ఢతరేన భిక్ఖునా సద్ధిం, మూలాయపటికస్సనారహేన, మానత్తచారికేన, మానత్తారహేన, అబ్భానారహేన భిక్ఖునా సద్ధిం ఏకచ్ఛన్నే ఆవాసే వత్థబ్బ”న్తిఆదినా (చూళవ. ౮౨) వుత్తవత్థాని పకతత్తేన చరితబ్బేహి అనఞ్ఞత్తా విసుం అగణేత్వా పారివాసికవుడ్ఢతరాదీసు పుగ్గలన్తరేసు చరితబ్బత్తా తేసం వసేన సమ్పిణ్డేత్వా ఏకేకం కత్వా గణితాని పఞ్చాతి ఏకసత్తతివత్థాని చ ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతవత్తేసు చ వుత్తం “న పకతత్తస్స భిక్ఖునో అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం...పే.... నహానే పిట్ఠిపరికమ్మం సాదితబ్బ”న్తి (చూళవ. ౫౬) ఇదం అభివాదనాదీనం అసాదియనం ఏకం, “న పకతత్తో భిక్ఖు సీలవిపత్తియా అనుద్ధంసేతబ్బో”తిఆదీని (చూళవ. ౫౧) చ దసాతి ఏవం ద్వాసీతి వత్తాని హోన్తి, ఏతేస్వేవ పన కానిచి తజ్జనీయకమ్మాదివత్తాని కానిచి పారివాసికాదివత్తానీతి అగ్గహితగ్గహణేన ద్వాసీతియేవ. అఞ్ఞత్థ పన అట్ఠకథాపదేసే అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి అసీతిఖన్ధకవత్తానీతి ఆగతం. అథ వా పురిమేహి చుద్దసవత్తేహి అసఙ్గహితాని వినయాగతాని సబ్బాని వత్తాని యథా ద్వాసీతి వత్తాని, అసీతి వత్తాని ఏవ వా హోన్తి, తథా సఙ్గహేత్వా ఞాతబ్బాని.

సంవరవినయోతి సీలసంవరో సతిసంవరో ఞాణసంవరో ఖన్తిసంవరో వీరియసంవరోతి పఞ్చవిధోపి సంవరో యథాసకం సంవరితబ్బానం వినేతబ్బానఞ్చ కాయదుచ్చరితాదీనం సంవరణతో సంవరో, వినయనతో వినయోతి వుచ్చతి. **పహానవినయోతి** తదఙ్గప్పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం సముచ్ఛేదప్పహానం పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం నిస్సరణప్పహానన్తి పఞ్చవిధమ్పి పహానం, యస్మా చాగట్ఠేన పహానం, వినయనట్ఠేన వినయో, తస్మా “పహానవినయో”తి వుచ్చతి. **సమథవినయోతి** సత్త అధికరణసమథా. **పఞ్ఞత్తివినయోతి** సిక్ఖాపదమేవ. తమ్పి హి భగవతో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియావ అనుగ్గహితం హోతి తబ్భావే ఏవ భావతో. సఙ్ఖలికనయం కత్వా దసక్ఖత్తుం యోజనఞ్చ కత్వా యం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ పురిమపురిమపదస్స అనన్తరపదేనేవ యోజితత్తా అయోసఙ్ఖలికసదిసన్తి “సఙ్ఖలికనయ”న్తి వుత్తం. దససు పదేసు ఏకమేకం పదం తదవసేసేహి నవనవపదేహి యోజితత్తా “ఏకేకపదమూలిక”న్తి వుత్తం.

అత్థసతం ధమ్మసతన్తి ఏత్థ యో హి నో **పరివారే** (పరి. ౩౩౪) యం సఙ్ఘసుట్ఠు, తం సఙ్ఘఫాసూతి ఆదింకత్వా యం సద్ధమ్మట్ఠితియా, తం వినయానుగ్గహాయాతి పరియోసానం ఖణ్డచక్కవసేనేవ సఙ్ఖలికనయో వుత్తో, తస్మిం ఏకమూలకనయే ఆగతబద్ధచక్కనయేన యం వినయానుగ్గహాయ, తం సఙ్ఘసుట్ఠూతి ఇదమ్పి యోజేత్వా బద్ధచక్కే కతే పురిమపురిమాని దస ధమ్మపదాని, పచ్ఛిమపచ్ఛిమాని దస అత్థపదాని చాతి వీసతి పదాని హోన్తి. ఏకమూలకనయే పన ఏకస్మిం వారే నవేవ అత్థపదాని లబ్భన్తి. ఏవం దసహి వారేహి నవుతి అత్థపదాని నవుతి ధమ్మపదాని చ హోన్తి, తాని సఙ్ఖలికనయే వుత్తేహి దసహి అత్థపదేహి దసహి ధమ్మపదేహి చ సద్ధిం యోజితాని యథావుత్తం అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ హోన్తీతి వేదితబ్బం. యం పనేత్థ **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ టీ. పారాజికకణ్డ ౨.౩౯) సఙ్ఖలికనయేపి ఏకమూలకనయేపి పచ్చేకం అత్థసతస్స ధమ్మసతస్స యోజనాముఖం వుత్తం, తం తథా సిద్ధేపి అత్థసతం ధమ్మసతన్తి (పరి. ౩౩౪) గాథాయ న సమేతి ద్వే అత్థసతాని ద్వే ధమ్మసతాని చత్తారి నిరుత్తిసతాని అట్ఠ ఞాణసతానీతి వత్తబ్బతో. తస్మా ఇధ వుత్తనయేనేవ అత్థసతం ధమ్మసతన్తి వుత్తన్తి గహేతబ్బం. **ద్వే చ నిరుత్తిసతానీతి** అత్థజోతికానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతం, ధమ్మభూతానం నిరుత్తీనఞ్చ వసేన నిరుత్తిసతన్తి ద్వే నిరుత్తిసతాని. **చత్తారి చ ఞాణసతానీతి** అత్థసతే ఞాణసతం, ధమ్మసతే ఞాణసతం, ద్వీసు నిరుత్తిసతేసు ద్వే ఞాణసతానీతి చత్తారి ఞాణసతాని. **అతిరేకానయనత్థోతి** అవుత్తసముచ్చయత్థో.

పఠమపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మక్కటివత్థుకథావణ్ణనా

౪౦. పచురత్థే హి వత్తమానవచనన్తి ఏకదా పటిసేవిత్వా పచ్ఛా అనోరమిత్వా దివసే దివసే సేవనిచ్ఛాయ వత్తమానత్తా సేవనాయ అభావక్ఖణేపి ఇహ మల్లా యుజ్ఝన్తీతిఆదీసు వియ అబ్బోచ్ఛిన్నతం బాహుల్లవుత్తితఞ్చ ఉపాదాయ పటిసేవతీతి వత్తమానవచనం కతన్తి అత్థో. **ఆహిణ్డన్తాతి** విచరన్తా.

౪౧. సహోడ్ఢగ్గహితోతి సభణ్డగ్గహితో, అయమేవ వా పాఠో. **తం సిక్ఖాపదం తథేవ హోతీతి** మనుస్సామనుస్సాదిపుగ్గలవిసేసం కిఞ్చి అనుపాదియిత్వా సామఞ్ఞతో “యో పన భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా”తి (పారా. ౩౯) వుత్తత్తా మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతానం ఇత్థిపురిసపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనానం తింసవిధేపి మగ్గే మేథునం సేవన్తస్స తం సిక్ఖాపదం మూలచ్ఛేజ్జకరం హోతి ఏవాతి అధిప్పాయో. ఏతేన యం అనుపఞ్ఞత్తిమూలపఞ్ఞత్తియా ఏవ అధిప్పాయప్పకాసనవసేన సుబోధత్థాయ వత్థువసేన పవత్తానం విసేసత్థజోతకవసేనాతి దస్సితం హోతి. **ఆమసనం** ఆమట్ఠమత్తం. తతో దళ్హతరం **ఫుసనం. ఘట్టనం** పన తతో దళ్హతరం కత్వా సరీరేన సరీరస్స సఙ్ఘట్టనం. **తం సబ్బమ్పీతి** అనురాగేన పవత్తితం దస్సనాదిసబ్బమ్పి.

౪౨. పాణాతిపాతాదిసచిత్తకసిక్ఖాపదానం సురాపానాదిఅచిత్తకసిక్ఖాపదానఞ్చ (పాచి. ౩౨౬ ఆదయో) ఏకేనేవ లక్ఖణవచనేన లోకవజ్జతం దస్సేతుం “యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం నామా”తి వుత్తం. తత్థ **సచిత్తకపక్ఖేతి** ఇదం కిఞ్చాపి అచిత్తకసిక్ఖాపదం సన్ధాయేవ వత్తుం యుత్తం తస్సేవ సచిత్తకపక్ఖసమ్భవతో, తథాపి సచిత్తకసిక్ఖాపదానమ్పి అసఞ్చిచ్చ చఙ్కమనాదీసు లోకే పాణఘాతవోహారసమ్భవేన అచిత్తకపక్ఖం పరికప్పేత్వా ఉభిన్నమ్పి సచిత్తకాచిత్తకసిక్ఖాపదానం సాధారణవసేన “సచిత్తకపక్ఖే”తి వుత్తం. ఇతరథా సచిత్తకసిక్ఖాపదానం ఇమస్మిం వాక్యే లోకవజ్జతాలక్ఖణం న వుత్తం సియా. “సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవా”తి వుత్తే పన సచిత్తకసిక్ఖాపదానం చిత్తం అకుసలమేవ, ఇతరేసం సచిత్తకపక్ఖేయేవ అకుసలనియమో, న అచిత్తకపక్ఖే. తత్థ పన యథాసమ్భవం కుసలం వా సియా, అకుసలం వా, అబ్యాకతం వాతి అయమత్థో సామత్థియతో సిజ్ఝతీతి వేదితబ్బం. **సచిత్తకపక్ఖేతి** వత్థువీతిక్కమవిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖేతి గహేతబ్బం, న పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన తథా సతి సబ్బసిక్ఖాపదానమ్పి లోకవజ్జతాపసఙ్గతో. “పటిక్ఖిత్తమిదం కాతుం న వట్టతీ”తి జానన్తస్స హి పణ్ణత్తివజ్జేపి అనాదరియవసేన పటిఘచిత్తమేవ ఉప్పజ్జతి, తస్మా ఇదం వాక్యం నిరత్థకమేవ సియా సబ్బసిక్ఖాపదానిపి లోకవజ్జానీతి ఏత్తకమత్తస్సేవ వత్తబ్బతాపసఙ్గతో.

ఏత్థ చ సచిత్తకపక్ఖేయేవ చిత్తం అకుసలన్తి నియమస్స అకతత్తా సురాపానాదీసు అచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలం న హోతేవాతి న సక్కా నియమేతుం, కేవలం పన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ, న కుసలాదీతి ఏవమేత్థ నియమో సిజ్ఝతి, ఏవఞ్చ సురాతి అజానిత్వా పివన్తానమ్పి అకుసలచిత్తేనేవ పానం గన్ధవణ్ణకాదిభావం అజానిత్వా లిమ్పన్తీనం భిక్ఖునీనం వినాపి అకుసలచిత్తేన లిమ్పనఞ్చ, ఉభయత్థాపి ఆపత్తిసమ్భవో చ సమత్థితో హోతి. యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ. టీ. పారాజికకణ్డ ౨.౪౨) “సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి వచనతో అచిత్తకస్స వత్థుఅజాననవసేన అచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి అయం నియమో నత్థీతి విఞ్ఞాయతీ”తి వుత్తం, తం న యుత్తం . అచిత్తకేసు హి తేరససు లోకవజ్జేసు సురాపానస్సేవ అచిత్తకపక్ఖేపి అకుసలచిత్తనియమో, న ఇతరేసం ద్వాదసన్నం అకుసలాదిచిత్తేనాపి ఆపజ్జితబ్బతో. యం పన ఏవం కేనచి అనిచ్ఛమానం సద్దతోపి అపతీయమానమిమం నియమం పరాధిప్పాయం కత్వా దస్సేతుం “యది హి అచిత్తకస్స అచిత్తకపక్ఖేపి చిత్తం అకుసలమేవ సియా, సచిత్తకపక్ఖేతి ఇదం విసేసనం నిరత్థకం సియా”తిఆది వుత్తం, తం నిరత్థకమేవ ఏవం

నియమస్స కేనచి అనధిప్పేతత్తా. న హి కోచి సద్దసత్థవిదూ నియమం ఇచ్ఛతి, యేన సచిత్తకపక్ఖేతి ఇదం విసేసనం నిరత్థకం సియాతిఆది వుత్తం భవేయ్య, కిన్తు సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ, అచిత్తకపక్ఖే పన చిత్తం అనియతం అకుసలమేవ వా సియా, కుసలాదీసు వా అఞ్ఞతరన్తి ఏవమేవ ఇచ్ఛతి. తేన **సచిత్తకపక్ఖే**తి విసేసనమ్పి సాత్థకం సియా. అచిత్తకసిక్ఖాపదానం సచిత్తకపక్ఖేసు అకుసలనియమేన లోకవజ్జతా చ సిజ్ఝతి. తేసు చ సురాపానస్సేవ అచిత్తకపక్ఖేపి లోకవజ్జతా అకుసలచిత్తతా చ, ఇతరేసం పన సచిత్తకపక్ఖే ఏవాతి వాదోపి న విరుజ్ఝతీతి న కిఞ్చేత్థ అనుపపన్నం నామ.

యం పనేత్థ "సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స...పే.... వినాపి అకుసలచిత్తేన ఆపత్తిసమ్భవతో...పే.... సురాపానాదిఅచిత్తకసిక్ఖాపదానం లోకవజ్జతా న సియా"తిఆది వుత్తం. యఞ్చ తమత్థం సాధేతుం **గణ్ఠిపదేసు** ఆగతవచనం దస్సేత్వా బహుం పపఞ్చితం, తం న సారతో పచ్చేతబ్బం అట్ఠకథాహి విరుద్ధత్తా. తథా హి "వత్థుఅజాననతాయ చేత్థ అచిత్తకతా వేదితబ్బా అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా"తి వుత్తం. యఞ్చేతస్స "సచిత్తకపక్ఖే అకుసలేనేవ పాతబ్బతో లోకవజ్జతా"తి వుత్తం అట్ఠకథావచనం, తం న సున్దరం. "సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవా"తి సబ్బేసం లోకవజ్జానం ఇధేవ పారాజికట్ఠకథాయ సామఞ్ఞతో వత్వా సురాపానసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం "అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయా"తి ఏవం అచిత్తకపక్ఖేపి అకుసలచిత్తతాయ విసేసేత్వా వుత్తత్తా. న హి "సామఞ్ఞతో ఇధ వుత్తోవ అత్థో పున **సురాపానట్ఠకథాయమ్పి** వుత్తో"తి సక్కా వత్తుం వుత్తస్సేవ పున వచనే పయోజనాభావా, తదఞ్ఞేసుపి అచిత్తకలోకవజ్జేసు వత్తబ్బతాపసఙ్గతో చ, నాపి ఏకత్థ వుత్తో నయో తదఞ్ఞేసుపి ఏకలక్ఖణతాయ వుత్తో ఏవ హోతీతి "సురాపానసిక్ఖాపదేయేవ (పాచి॰ ౩౨౬ ఆదయో) వుత్తో"తి సక్కా వత్తుం అచిత్తకలోకవజ్జానం సబ్బపఠమే ఉయ్యుత్తసిక్ఖాపదేయేవ (పాచి॰ ౩౧౧ ఆదయో) వత్తబ్బతో, సురాపానసిక్ఖాపదేయేవ వా వత్వా ఏసేవ నయో సేసేసు అచిత్తకలోకవజ్జేసుపీతి అతిదిసితబ్బతో చ.

అపిచ వుత్తమేవత్థం వదన్తేన "సచిత్తకపక్ఖే అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయా"తి పుబ్బే వుత్తక్కమేనేవ వత్తబ్బం సన్దేహాదివిగమత్థత్తా పున వచనస్స. సిక్ఖాపదవిసయే చ విసేసితబ్బం విసేసేత్వావ వుచ్చతి, ఇతరథా ఆపత్తానాపత్తాదిభేదస్స దువిఞ్ఞేయ్యత్తా. తథా హి **భిక్ఖునీవిభఙ్గట్ఠకథాయం** "వినాపి చిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా అచిత్తకాని, చిత్తే పన సతి అకుసలేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా లోకవజ్జాని చేవ అకుసలచిత్తాని చా"తి గిరగ్గసమజ్జాదీనం సచిత్తకపక్ఖే ఏవ లోకవజ్జతా అకుసలచిత్తతా చ విసేసేత్వా వుత్తా, న ఏవం సురాపానస్స. తస్స పన పక్ఖద్వయస్సాపి సాధారణవసేన "అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయా"తి వుత్తం, న పన "సచిత్తకపక్ఖే"తి విసేసేత్వా. తస్మా ఇదం సురాపానం సచిత్తకాచిత్తకపక్ఖద్వయేపి లోకవజ్జం అకుసలచిత్తఞ్చాతి దస్సేతుమేవ "అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా"తి విసుం వుత్తన్తి సుట్ఠు సిజ్ఝతి. ఏతేనేవ యం **సారత్థదీపనియం** "సచిత్తకపక్ఖే అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా"తి వుత్తస్స ఇమస్సేవ అధిప్పాయస్స పటిపాదకమేతన్తి సఞ్ఞాయ ఇమినా ఏవ హి అధిప్పాయేన అఞ్ఞేసుపి లోకవజ్జేసు అచిత్తకసిక్ఖాపదేసు అకుసలచిత్తతా ఏవ వుత్తా, న పన తిచిత్తతా. తేనేవ **భిక్ఖునీవిభఙ్గట్ఠకథాయం** వుత్తం "గిరగ్గసమజ్జం చిత్తాగారసిక్ఖాపదం సఙ్ఘాణి ఇత్థాలఙ్కారో గన్ధవణ్ణకో వాసితకపిఞ్ఞాకో భిక్ఖునీఆదీహి ఉమ్మద్దనపరిమద్దనానీతి ఇమాని దస సిక్ఖాపదాని అచిత్తకాని అకుసలచిత్తాని, అయం పనేత్థ అధిప్పాయో వినాపి చిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా అచిత్తకాని, చిత్తే పన సతి అకుసలేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా లోకవజ్జాని చేవ అకుసలచిత్తాని చా"తి వుత్తం, తమ్పి పటిసిద్ధం హోతి తబ్బిపరీతస్సేవ అత్థస్స యథావుత్తనయేన సాధనతో. తస్మా సురాపానస్స అచిత్తకపక్ఖేపి చిత్తం అకుసలమేవాతి ఇమం విసేసం దస్సేతుమేవ ఇదం వచనం వుత్తన్తి గహేతబ్బం. అయఞ్హేత్థ అత్థో వత్థుఅజాననతాయ చేత్థాతి ఏత్థ చ-కారో విసేసత్థజోతకో అపిచాతి ఇమినా సమానత్థో. తస్మా యదిదం అఞ్ఞేసు అచిత్తకలోకవజ్జేసు వినాపి చిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా అచిత్తకాని, చిత్తే పన సతి అకుసలేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా లోకవజ్జాని చేవ అకుసలచిత్తాని చాతి లోకవజ్జతాయ అకుసలచిత్తతాయ చ లక్ఖణం వుచ్చతి, తం ఏత్థ సురాపానసిక్ఖాపదే నాగచ్ఛతి, ఇధ పన విసేసో అత్థీతి వుత్తం హోతి. సో కతరోతి చే? వత్థుఅజాననతాయ ఏవ వత్థుజాననచిత్తేన వినాపి ఆపజ్జితబ్బతాయ ఏవ అచిత్తకతా వేదితబ్బా, నత్థేత్థ అచిత్తకతాయ విసేసో. కిన్తు వత్థుఅజాననసఙ్ఖాతఅచిత్తకపక్ఖేపి అకుసలచిత్తేనేవ సురామేరయస్స అజ్ఝోహరితబ్బతాయాతి ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స సచిత్తకపక్ఖేపి అచిత్తకపక్ఖేపి లోకవజ్జతా అకుసలచిత్తతా చ వేదితబ్బాతి అయమేత్థ విసేసో. ఇధ హి "చిత్తే పన సతీ"తి అవిసేసేత్వా "అకుసలేనేవా"తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా ఉభయపక్ఖేపి లోకవజ్జతా అకుసలచిత్తతా చ సిద్ధాతి వేదితబ్బా. తేనేవ **పరమత్థజోతికాయ** (ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౨.పచ్ఛిమపఞ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ఖుద్దకట్ఠకథాయ సిక్ఖాపదవణ్ణనాయ "సురామేరయమజ్జపమాదట్ఠానం కాయతో చ కాయచిత్తతో చాతి ద్విసముట్ఠాన"న్తి వుత్తం. సురాతి జాననచిత్తాభావేనేవ హేత్థ చిత్తఙ్గవిరహితో కేవలోపి కాయో ఏకసముట్ఠానం వుత్తో, తస్మిఞ్చ ఏకసముట్ఠానక్ఖణేపి యాయ చేతనాయ పివతి, సా ఏకన్తఅకుసలా ఏవ హోతి. తేనేవ తత్థేవ అట్ఠకథాయం "పఠమా చేత్థ పఞ్చ ఏకన్తఅకుసలచిత్తసముట్ఠానత్తా పాణాతిపాతాదీనం పకతివజ్జతో వేరమణియో, సేసా పణ్ణత్తివజ్జతో"తి ఏవం పఞ్చన్నమ్పి సామఞ్ఞతో అకుసలచిత్తతా లోకవజ్జతాసఙ్ఖాతా పకతివజ్జతా చ వుత్తా. అఙ్గేసు చ జాననఙ్గం న వుత్తం. తథా హి "సురామేరయమజ్జపమాదట్ఠానస్స పన సురాదీనం అఞ్ఞతరం హోతి మదనీయం, పాతుకామతాచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, తజ్జఞ్చ వాయామం ఆపజ్జతి, పీతే చ పవిసతీతి ఇమాని చత్తారి అఙ్గానీ"తి వుత్తం, న పన సురాతి జాననఙ్గేన సద్ధిం పఞ్చాతి. యది హి సురాతి జాననమ్పి అఙ్గం సియా, అవస్సమేవ తం వత్తబ్బం సియా, న చ వుత్తం. యథా చేత్థ, ఏవం అఞ్ఞాసుపి **సుత్తపిటకాదిఅట్ఠకథాసు** కత్థచి జాననఙ్గం న వుత్తం. తస్మా "అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా"తి ఇమస్స అట్ఠకథాపాఠస్స అచిత్తకపక్ఖేపి "అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా"తి ఏవమేవ అత్థోతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం.

అపిచ యం **గణ్ఠిపదేసు** "ఏతం సత్తం మారేస్సామీతి తస్మింయేవ పదేసే నిపన్నం అఞ్ఞం మారేన్తస్స పాణసామఞ్ఞస్స అత్థితాయ యథా పాణాతిపాతో హోతి, ఏవం ఏతం మజ్జం పివిస్సామీతి అఞ్ఞం మజ్జం పివన్తస్స మజ్జసామఞ్ఞస్స అత్థితాయ అకుసలమేవ హోతి, యథా పన కట్ఠసఞ్ఞాయ సప్పం ఘాతేన్తస్స పాణాతిపాతో న హోతి, ఏవం నాళికేరపానసఞ్ఞాయ మజ్జం పివన్తస్స అకుసలం న హోతీ"తి పాణాతిపాతేన సద్ధిం సబ్బథా సమానత్తేన ఉపమేత్వా వుత్తం, తం అతివియ అయుత్తం సబ్బేసం సిక్ఖాపదానం పాణాతిపాతాదిఅకుసలానఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సమానతాయ నియమాభావా. పాణాతిపాతో హి పరియాయేనాపి సిజ్ఝతి, న తథా అదిన్నాదానం. తం పన ఆణత్తియాపి సిజ్ఝతి, న చ మేథునాదీసు. తస్మా పయోగఙ్గాదీహిపి భిన్నానమేవ సంసట్ఠం సబ్బథా సమీకరణం అయుత్తమేవ. "పాణాతిపాతో వియ అదిన్నాదానమేథునాదీనిపి పరియాయకథాదీహి సిజ్ఝన్తీ"తి కేనచి వుత్తే తం కిన్తి న గయ్హతి తథా వచనాభావాతి చే? ఇధాపి "తథా పాణాతిపాతసదిసం సురాపాన"న్తి వచనాభావా ఇదమ్పి న గహేతబ్బమేవ. కిఞ్చి అట్ఠకథావచనేనేవ సిద్ధమేవత్థం పటిబాహన్తేన వినయఞ్ఞునా సుత్తసుత్తానులోమాదీహి తస్స విరోధం దస్సేత్వా పటిబాహితబ్బం, న పన పయోగఙ్గాదీహి అచ్చన్తవిభిన్నేన సిక్ఖాపదన్తరేన సహ సమీకరణమత్తేన. న హి "సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్సాపి అకుసలమేవా"తి ఏత్థ సుత్తాదివిరోధో అత్థి, వినయపిటకే తావ ఏతస్స అత్థస్స విరుద్ధం సుత్తాదికం న దిస్సతి, నాపి సుత్తపిటకాదీసు.

యం పనేత్థ కేచి వదన్తి "మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మాతి (ధ॰ ప॰ ౧, ౨) వుత్తత్తా సబ్బాని అకుసలాని పుబ్బే వీతిక్కమవత్థుం జానన్తస్సేవ హోన్తీ"తి. తం తేసం సుత్తాధిప్పాయానభిఞ్ఞాతమేవ పకాసేతి. న హి "మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా"తి ఇదం వచనం పుబ్బే వీతిక్కమవత్థుం జానన్తస్సేవ అకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తీతి ఇమమత్థం దీపేతి, అథ ఖో కుసలాకుసలా ధమ్మా ఉప్పజ్జమానా ఉప్పాదపచ్చయట్ఠేన పుబ్బఙ్గమభూతం సహజాతచిత్తం నిస్సాయేవ ఉప్పజ్జన్తి, న వినా చిత్తేనాతి ఇమమత్థం దీపేతి. న హేత్థ "సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స అకుసలమేవా"తి వుత్తే సహజాతచిత్తం వినాపి లోభాదిఅకుసలచేతసికా ధమ్మా ఉప్పజ్జన్తీతి అయమత్థో ఆపజ్జతి. యేన తం నిసేధాయ ఇదం సుత్తం ఆహరణీయం సియా, అభిధమ్మవిరోధోపేత్థ నత్థి పుబ్బే నామజాతిఆదివసేన అజానన్తస్సేవ పఞ్చవిఞ్ఞాణవీథియం కుసలాకుసలజవనుప్పత్తివచనతో.

అపిచ బాలపుథుజ్జనానం ఛసు ద్వారేసు ఉప్పజ్జమానాని జవనాని యేభుయ్యేన అకుసలానేవ ఉప్పజ్జన్తి. కుసలాని పన తేసం కల్యాణమిత్తాదిఉపనిస్సయబలేన అప్పకానేవ ఉప్పజ్జన్తి, తుణ్హీభూతానమ్పి నిద్దాయిత్వా సుపినం పస్సన్తానమ్పి ఉద్ధచ్చాదిఅకుసలజవనస్సేవ యేభుయ్యప్పవత్తితో కుసలాకుసలవిరహితస్స జవనస్స తేసం అభావా. అకుసలా హి విసయానుగుణం వాసనానుగుణఞ్చ యథాపచ్చయం సముప్పజ్జన్తి, తత్థ కిం పుబ్బే జాననాజాననానిబద్ధేన. యే పన జాననాదిఅఙ్గసమ్పన్నా పాణాతిపాతాదయో, యే చ జాననాదిం వినాపి సిజ్ఝమానా సురాపానమిచ్ఛాదిట్ఠిఆదయో, తే తే తథా తథా యాథావతో ఞత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధేన నిద్దిట్ఠా, తేసఞ్చ యథానిద్దిట్ఠవసేన గహణే కో నామ అభిధమ్మవిరోధో. ఏవం సుత్తాదివిరోధాభావతో, అట్ఠకథాయ చ వుత్తత్తా యథావుత్తవసేనేవేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. యది ఏవం కస్మా “సామణేరో జానిత్వా పివన్తో సీలభేదం ఆపజ్జతి, న అజానిత్వా”తి అట్ఠకథాయం వుత్తన్తి? నాయం దోసో సీలభేదస్స భగవతో ఆణాయత్తత్తా ఉక్ఖిత్తానువత్తికాదీనం సీలభేదో వియ. న హి తాసం అకుసలుప్పత్తియా ఏవ సీలభేదో హోతి సఙ్ఘాయత్తసమనుభాసనానన్తరేయేవ విహితత్తా. ఏవమిధాపి జానిత్వా పివనే ఏవ విహితో, న అజానిత్వా పివనే. అఞ్ఞో హి సిక్ఖాపదవిసయో, అఞ్ఞో అకుసలవిసయో. తేనేవ సామణేరానం పురిమేసు పఞ్చసు సిక్ఖాపదేసు ఏకస్మిం భిన్నే సబ్బానిపి సిక్ఖాపదాని భిజ్జన్తి. అకుసలం పన యం భిన్నం, తేన ఏకేనేవ హోతి, నాఞ్ఞేహి. తస్మా సామణేరస్స అజానిత్వా పివన్తస్స సీలభేదాభావేపి కమ్మపథప్పత్తం అకుసలమేవాతి గహేతబ్బం.

యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౪౨) “సామణేరస్స సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స పారాజికం నత్థి, అకుసలం పన హోతీ”తి కేహిచి వుత్తవచనం “తం తేసం మతిమత్త”న్తి పటిక్ఖిపిత్వా “భిక్ఖునో అజానిత్వాపి బీజతో పట్ఠాయ మజ్జం పివన్తస్స పాచిత్తియం. సామణేరో జానిత్వా పివన్తో సీలభేదం ఆపజ్జతి, న అజానిత్వాతి ఏత్తకమేవ హి అట్ఠకథాయం వుత్తం, అకుసలం పన హోతీతి న వుత్త”న్తి తత్థ కారణం వుత్తం, తం అకారణం. న హి అట్ఠకథాయం సామణేరానం జానిత్వా పివనే ఏవ సీలభేదో, న అజానిత్వాతి సీలభేదకథనట్ఠానే అకుసలం పన హోతీతి అవచనం అజాననపక్ఖే అకుసలాభావస్స కారణం హోతి, తత్థ పసఙ్గాభావా, వత్తబ్బట్ఠానే ఏవ “అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా”తి వుత్తత్తా చ. న చ తే “అకుసలం పన హోతీ”తి వదన్తా ఆచరియా ఇమం సామణేరానం సీలభేదప్పకాసకం ఖన్ధకట్ఠకథాపాఠమేవ గహేత్వా అవోచుం, యేన “ఏత్తకమేవ అట్ఠకథాయం వుత్త”న్తి వత్తబ్బం సియా, అథ ఖో సురాపానట్ఠకథాగతం సుత్తపిటకట్ఠకథాగతఞ్చ అనేకవిధం వచనం, మహావిహారవాసీనం పరమ్పరోపదేసఞ్చ గహేత్వా అవోచుం. భిన్నలద్ధికానం అభయగిరికాదీనం మతఞ్హేతం, యదిదం జానిత్వా పివన్తస్సేవ అకుసలన్తి గహణం. తస్మా యం వుత్తం కేహిచి “సామణేరస్స సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స పారాజికం నత్థి, అకుసలం పన హోతీ”తి, తం సువుత్తన్తి గహేతబ్బం.

యఞ్చ **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౪౨) “అజానిత్వా పివన్తస్సాపి సోతాపన్నస్స ముఖం సురా న పవిసతి కమ్మపథప్పత్తఅకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతో”తి కేహిచి వుత్తవచనం “న సున్దర”న్తి పటిక్ఖిపిత్వా “బోధిసత్తే కుచ్ఛిగతే బోధిసత్తమాతు సీలం వియ హి ఇదమ్పి అరియసావకానం ధమ్మతాసిద్ధన్తి వేదితబ్బ”న్తి వత్వా ధమ్మతాసిద్ధత్తంయేవ సమత్థేతుం “భవన్తరేపి హి అరియసావకో జీవితహేతుపి నేవ పాణం హనతి, న సురం పివతి. సచే పిస్స సురఞ్చ ఖీరఞ్చ మిస్సేత్వా ముఖే పక్ఖిపన్తి, ఖీరమేవ పవిసతి, న సురా. యథా కిం? యథా కోఞ్చసకుణానం ఖీరమిస్సకే ఉదకే ఖీరమేవ పవిసతి, న ఉదకం. ఇదం యోనిసిద్ధన్తి చే, ఇదమ్పి ధమ్మతాసిద్ధన్తి వేదితబ్బ”న్తి ఇదం అట్ఠకథావచనం దస్సితం, తమ్పి న యుత్తమేవ. యథా హి బోధిసత్తమాతు సీలం వియ అరియసావకానం ధమ్మతాసిద్ధన్తి ఏత్థ బోధిసత్తమాతు ధమ్మతా నామ బోధిసత్తస్స చ అత్తనో చ పారమితానుభావేన అకుసలానుప్పత్తినియమో ఏవ. తథా అరియసావకానమ్పి భవన్తరే పాణాతిపాతాదీనం దసన్నం కమ్మపథానం అఞ్ఞేసఞ్చ అపాయహేతుకానం అకుసలానం అచ్చన్తప్పహాయకస్స మగ్గస్స ఆనుభావేన తంతంసీలవీతిక్కమహేతుకస్స అకుసలస్స అనుప్పత్తినియమో ఏవ ధమ్మతా. న హి సభావవాదీనం ధమ్మతా వియ అహేతుకతా ఇధ ధమ్మతా నామ. యథా వా ఏవంధమ్మతానయే కారణస్స భావే అభావే చ కారియస్స భావో అభావో చ ధమ్మతా, న అహేతుఅప్పచ్చయాభావాభావో, ఏవమిధాపి పాణాతిపాతాదికమ్మపథానం హేతుభూతస్స కిలేసస్స అచ్చన్తాభావేన తేసం అభావో, తదవసేసానం అకుసలానం హేతునో భావేన భావో చ ధమ్మతా , న అహేతుకతా. తస్మా అపాయహేతునో రాగస్స అభావేనేవ అరియానం అజానిత్వాపి సురాయ అనజ్ఝోహరణన్తి సువుత్తమేవిదం కేహిచి “అజానిత్వా పివన్తస్సాపి సోతాపన్నస్స ముఖం సురా న పవిసతి కమ్మపథప్పత్తఅకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతో”తి, తం కేన హేతునా న సున్దరం జాతన్తి న ఞాయతి, ధమ్మతాసిద్ధన్తి వా కథనేన కథం తం పటిక్ఖిత్తన్తి.

యమ్పి **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౨౨) “సురఞ్చ ఖీరఞ్చ మిస్సేత్వా…పే॰… ఇదం ధమ్మతాసిద్ధ”న్తి వచనం, తమ్పి సురాపానస్స అచిత్తకపక్ఖేపి అకుసలచిత్తఞ్ఞేవ సాధేతి. తథా హి “భవన్తరేపి హి అరియసావకో జీవితహేతుపి పాణం న హనతి, నాదిన్నం ఆదియతి…పే॰… న సురం పివతీ”తి వుత్తే “పురిమానం తావ చతున్నం కమ్మపథానం సచిత్తకత్తా విరమణం సుకరం, పచ్ఛిమస్స పన సురాపానస్స అచిత్తకత్తా కథం విరమణం భవేయ్యా”తి చోదనాసమ్భవం మనసికత్వా వత్థుఅజాననవసేన అచిత్తకత్తేపి యస్మా కమ్మపథప్పత్తఅకుసలేనేవ సురా అజ్ఝోహరితబ్బా, తాదిసీ చ అకుసలప్పవత్తి అరియసావకస్స మగ్గేనేవ హతా, తస్మాస్స పరగలం సురాయ పవిసనం నత్థీతి అత్థతో గమ్యమానత్థం పరిహారవచనం వదతా “సచే పిస్స సురఞ్చ ఖీరఞ్చా”తిఆది వుత్తం. తత్థ ఖీరమేవ పవిసతి, న సురాతి ఇదం సురాయ సబ్బథాపి పరగలప్పవేసాభావదస్సనపరం, న పన సురామిస్సఖీరస్స సురాయ వియోజనసామత్థియదస్సనపరం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – యది హి సురామిస్సే ఖీరే కిఞ్చి పవిసేయ్య, ఖీరమేవ పవిసేయ్య, న సురా. ఖీరే పన సురాయ అవియుత్తే న కిఞ్చి పవిసతీతి . **ఇదం యోనిసిద్ధ**న్తి ఉదకస్స ముఖే అప్పవిసనం యోనిసిద్ధం. యోనీతి చేత్థ జాతి అధిప్పేతా. తస్మా కోఞ్చజాతికానం ముఖతుణ్డసఙ్ఖాతానం రూపధమ్మానం ఖీరమిస్సఉదకజ్ఝోహరణహేతుత్తాభావేన తం అప్పవిసనం సిద్ధన్తి అత్థో. ఇదమ్పి హి ఖీరమిస్సాయ సురాయ ఖీరే పవిసన్తేపి పరగలాపవిసనన్తి. **ధమ్మతాసిద్ధ**న్తి అరియసావకస్స అరూపధమ్మానం సురాపివనహేతుభూతకిలేససహితత్తాభావసఙ్ఖాతాయ ధమ్మతాయ సిద్ధం. ఏవమేత్థ అచిత్తకపక్ఖేపి సురాయ అకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతో అరియసావకానం అపివనం సమత్థితన్తి వేదితబ్బం. అథాపి సియా అజాననపక్ఖే అకుసలచిత్తేన వినావ పాతబ్బత్తేపి సురాయ అపివనం అరియానం ధమ్మతాతి సమత్థనపరమేతన్తి, తం న, అట్ఠకథావచనన్తరేహి విరుజ్ఝనతో. యథా హి వచనన్తరేహి న విరుజ్ఝతి, తథాయేవ అత్థో గహేతబ్బో.

అపిచ పాణాతిపాతాదీనం పఞ్చన్నం కమ్మపథానం భవన్తరేపి అకరణం అరియానం ధమ్మతాసీలమేవ, తేసఞ్చ యది సచిత్తకతం సమానం. సురాపానం వియ ఇతరానిపి చత్తారి అజానన్తేనాపి అరియసావకేన న కత్తబ్బాని సియుం, తథా చ అజానన్తానం అరియానం కుసలాబ్యాకతచిత్తేహిపి విరమణపరమారణపరసన్తకగహణాదీసు కాయవచీపవత్తి న సమ్పజ్జేయ్య, నో చే సమ్పజ్జతి, చక్ఖుపాలత్థేరస్స చఙ్కమనేన పాణవియోగస్స, ఉప్పలవణ్ణత్థేరియా బలక్కారేన మగ్గేనమగ్గపుసనస్స చ పవత్తత్తా. తస్మా సురాపానస్స అచిత్తకపక్ఖేపి అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ సురా అరియానం పరగలం న పవిసతీతి విసేసేత్వా వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

నను వత్థుం జానన్తస్సేవ సబ్బే కమ్మపథా వుత్తాతి? న, మిచ్ఛాదిట్ఠియా విపరీతగ్గహణేనేవ పవత్తత్తా. కథఞ్హి నామ అసబ్బఞ్ఞుం సబ్బఞ్ఞూతో, అనిచ్చాదిం నిచ్చాదితో చ గహణన్తీ దిట్ఠి వత్థుం విజానాతి. యది హి జానేయ్య, మిచ్ఛాదిట్ఠియేవ న సియా. సా చ కమ్మపథేసు గణితాతి కుతో జానన్తస్సేవ కమ్మపథప్పవత్తినియమో. అథ సబ్బఞ్ఞుం సబ్బఞ్ఞూతి గణ్హన్తీపి “అయం సత్థో”తి తస్స సరూపగ్గహణతో దిట్ఠిపి వత్థుం విజానాతీతి చే? న, సురాపానస్సపి “అయం న సురా”తి సరూపగ్గహణస్స సమానత్తా. “అయ”న్తి చ వత్థుపరామసనేపి “సురా”తి

విసేసవిజాననాభావా న జానాతీతి చే? “అయ”న్తి పుగ్గలత్తం జానన్తోపి “అసబ్బఞ్ఞూ”తిపి విసేసజాననాభావా దిట్ఠిపి వత్థుం న జానాతీతి సమానమేవ. ఏవఞ్హి తేసం బుద్ధాతి అహితోతి అహితం వా పూరణకస్సపాదిం హితో పటిఘస్స వా అనునయస్స వా ఉప్పాదనేపి ఏసేవ నయో. విపల్లాసపుబ్బకఞ్హి సబ్బం అకుసలం.

అపిచ సురాయ పీయమానాయ నియమేన అకుసలుప్పాదనం సభావో పీతాయ వియ. ఖీరాదిసఞ్ఞాయ పీతసురస్స పుగ్గలస్స మాతుభగినిఆదీసుపి రాగదోసాదిఅకుసలప్పబన్ధో వత్థుసభావేనేవ ఉప్పజ్జతి, ఏవం పీయమానక్ఖణేపి తిఖిణో రాగో ఉప్పజ్జతేవ, తేనేవ సాగతత్థేరస్స అజానిత్వా పివనకాలే పఞ్చాభిఞ్ఞాదిఝానపరిహాని, పచ్ఛా చ బుద్ధాదీసు అగారవాదిఅకుసలప్పబన్ధో యావ సురావిగమా పవత్తిత్థ. తేనేవ భగవాపి తస్స అగారవాదిఅకఉసలప్పవత్తిదస్సనముఖేన సురాదోసం పకాసేత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేసి. న హి పఞ్చనీవరణుప్పత్తిం వినా ఝానపరిహాని హోతి. తస్మా అజానన్తస్సాపి సురా పీయమానా పీతా చ అత్తనో సభావేనేవ అకుసలుప్పాదికాతి అయమత్థో సాగతత్థేరస్స ఝానపరిహానియా అన్వయతోపి, అరియానం కిలేసాభావేన ముఖేన సురాయ అప్పవేససఙ్ఖాతబ్యతిరేకతోపి సిజ్ఝతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం, ఏవం గహణమేవ హి విభజ్జవాదీమతానుసారం.

యం పన “జానిత్వా పివన్తస్సేవ అకుసల”న్తి గహణం, తం భిన్నలద్ధికానం అభయగిరికాదీనమేవ మతం, తం పన గణ్ఠిపదకారకాదీహి “పరవాదో”తి అజానన్తేహి అత్తనో మతియా సంసన్దిత్వా లిఖితం విభజ్జవాదీమణ్డలమ్పి పవిసిత్వా యావజ్జతనా సాసనం దూసేతి, పురాపి కిర **ఇమస్మిమ్పి దమిళరట్ఠే** కోచి భిన్నలద్ధికో నాగసేనో నామ థేరో కుణ్డలకేసీవత్థుం పరవాదమథననయదస్సనత్థం దమిళకబ్బరూపేన కారేన్తో “ఇమం సురాపానస్స జానిత్వావ పివనే అకుసలనయం, అఞ్ఞఞ్చ దేసకాలాదిభేదేన అనన్తమ్పి ఞేయ్యం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం సలక్ఖణవసేనేవ ఞాతుం న సక్కోతి ఞాణేన పరిచ్ఛిన్నత్తేన ఞేయ్యస్స అనన్తత్తహానిప్పసఙ్గతో. అనిచ్చాదిసామఞ్ఞలక్ఖణవసేనేవ పన ఞాతుం సక్కోతీ”తి చ, “పరమత్థధమ్మేసు నామరూపన్తిఆదిభేదో వియ పుగ్గలాదిసమ్ముతిపి విసుం వత్థుభేదో ఏవా”తి చ ఏవమాదికం బహుం విపరీతత్థనయం కబ్బాకారస్స కవినో ఉపదిసిత్వా తస్మిం పబన్ధే కారణాభాసేహి సతిం సమ్మోహేత్వా పబన్ధాపేసి, తఞ్చ కబ్బం నిస్సాయ ఇమం భిన్నలద్ధికమతం ఇధ విభజ్జవాదీమతే సమ్మిస్సం చిరం పవత్తిత్థ. తం పన పచ్ఛా ఆచరియబుద్ధప్పియమహాథేరేన బాహిరబ్బరికం దిట్ఠిజాలం విఘాటేత్వా ఇధ పరిసుద్ధం సాసనం పతిట్ఠాపేన్తేన సోధితమ్పి **సారత్థదీపనియా** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౪౨) వినయటీకాయ సురాపానస్స సచిత్తకపక్ఖేయేవ చిత్తం అకుసలన్తి సమత్థనవచనం నిస్సాయ కేహిచి విపల్లత్థచిత్తేహి పున ఉక్ఖిత్తసిరం జాతం, తఞ్చ మహాథేరేహి వినిచ్ఛినిత్వా గారయ్హవాదం కత్వా మద్దిత్వా లద్ధిగాహకే చ భిక్ఖూ వియోజేత్వా ధమ్మేన వినయేన సత్థుసాసనేన చిరేనేవ వూపసమితం. తేనేవేత్థ మయం ఏవం విత్థారతో ఇదం పటిక్ఖిపిమ్హ “మా అఞ్ఞోపి విభజ్జవాదినో అయం లద్ధి దూసేసీ”తి. తస్మా ఇధ వుత్తాని అవుత్తాని చ కారణాని సుట్ఠు సల్లక్ఖేత్వా యథా ఆగమవిరోధో న హోతి, తథా అత్థో గహేతబ్బో.

సేసన్తి యస్స వత్థువిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖేపి చిత్తం అకుసలమేవాతి నియమో నత్థి, తం సబ్బన్తి అత్థో. **రున్ధన్తీ**తి “తిరచ్ఛానగతిత్థియా దోసో నత్థీ”తిఆదినా అనాపత్తియా లేసగ్గహణం నివారేన్తీ. **ద్వారం పిదహన్తీ**తి “తఞ్చ ఖో మనుస్సిత్థియా”తిఆదినా (పారా॰ ౪౧) లేసగ్గహణస్స కారణసఙ్ఖాతం ద్వారం పిదహన్తీ. **సోతం పచ్ఛిన్దమానా**తి తదుభయలేసగ్గహణద్వారానం వసేన అవిచ్ఛిన్నం వీతిక్కమసోతం పచ్ఛిన్దమానా. **గాళ్హతరం కరోన్తీ**తి యథావుత్తేహి కారణేహి పఠమపఞ్ఞత్తిసిద్ధం ఆపత్తిఞ్ఞేవ దళ్హం కరోన్తీ, అనాపత్తియా ఓకాసం అదదమానాతి అత్థో. సా చ యస్మా వీతిక్కమాభావే, అవిసయతాయ అబ్బోహారికే వీతిక్కమే చ లోకవజ్జేపి సిథిలం కరోన్తీ ఉప్పజ్జతి, తస్మా తథా ఉప్పత్తిం ఉప్పత్తికారణఞ్చ దస్సేన్తో ఆహ **అఞ్ఞత్ర అధిమానా**తిఆది. అఞ్ఞత్ర అధిమానాతి ఇమిస్సా అనుపఞ్ఞత్తియా “వీతిక్కమాభావా”తి కారణం వుత్తం. అఞ్ఞత్ర సుపినన్తాతి ఇమిస్సా “అబ్బోహారికత్తా”తి కారణం వుత్తం. తత్థ **వీతిక్కమాభావా**తి పాపిచ్ఛాయ అవిజ్జమానస్స ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స విజ్జమానతో పకాసనవసప్పవత్తవిసంవాదనాధిప్పాయసఙ్ఖాతస్స వీతిక్కమస్స అభావతో. అధిమానికస్స హి అనధిగతే అధిగతసఞ్ఞితాయ యథావుత్తవీతిక్కమో నత్థి. **అబ్బోహారికత్తా**తి “అత్థేసా, భిక్ఖవే, చేతనా, సా చ ఖో అబ్బోహారికా”తి (పారా॰ ౨౩౧) వచనతో మోచనస్సాదచేతనాయ ఉపక్కమనస్స చ విజ్జమానత్తేపి థినమిద్ధేన అభిభూతతాయ అవసత్తేన అబ్బోహారికత్తా, ఆపత్తికారణవోహారాభావాతి అత్థో. **వా**-సద్దో చేత్థ సముచ్చయత్థో దట్ఠబ్బో, “అబ్బోహారికత్తా చా”తి వా పాఠో. **వుత్తా**తి దువిధాపి చేసా అనుపఞ్ఞత్తి అనాపత్తికరా వుత్తాతి అధిప్పాయో.

అకతే వీతిక్కమేతి ఆపదాసుపి భిక్ఖూహి సిక్ఖాపదవీతిక్కమే అకతే, కుక్కుచ్చా న భుఞ్జింసూతిఆదీసు వియ వీతిక్కమం అకత్వా భిక్ఖూహి అత్తనో దుక్ఖుప్పత్తియా ఆరోచితాయాతి అత్థో. **సిథిలం కరోన్తీ**తి పఠమం సామఞ్ఞతో బద్ధసిక్ఖాపదం మోచేత్వా అత్తనో విసయే అనాపత్తికరణవసేన సిథిలం కరోన్తీ. **ద్వారం దదమానా**తి అనాపత్తియా ద్వారం దదమానా. **అపరాపరమ్పి అనాపత్తిం కురుమానా**తి దిన్నేన తేన ద్వారేన ఉపరూపరి అనాపత్తిభావం దీపేన్తీ. పఞ్ఞత్తేపి సిక్ఖాపదే ఉదాయినా “ముహుత్తికాయ వేసియా న దోసో”తి లేసేన వీతిక్కమిత్వా **సఞ్చరిత్తాపజ్జనవత్థుస్మిం** (పారా॰ ౨౯౮ ఆదయో) పఞ్ఞత్తత్తా “కతే వీతిక్కమే”తి వుత్తం. **పఞ్ఞత్తిగతికా**తి అత్థతో మూలపఞ్ఞత్తియేవాతి అధిప్పాయో.

మక్కటీవత్థుకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

సన్థతభాణవారో

వజ్జిపుత్తకవత్థుకథావణ్ణనా

౪౩-౪౪. వజ్జిపుత్తకవత్థుకథాయ **పాళియం** “వేసాలికా…పే॰… మేథునం ధమ్మం పటిసేవింసూ”తి ఏత్థ తే ఞాతికులం గన్త్వా గిహిలిఙ్గం గహేత్వా “గిహిభూతా మయ”న్తి సఞ్ఞాయ మేథునం పటిసేవింసూతి గహేతబ్బం, తేనాహ **ఞాతిబ్యసనేనపి ఫుట్ఠా**తిఆది. ఞాతీనం వినాసో రాజదణ్డాదికారణేన హోతీతి ఆహ **రాజదణ్డ**ఇచ్చాది. ధఞ్ఞహిరఞ్ఞదాసిదాసగోమహింసాదిధనాని **భోగా** నామ, తేసమ్పి రాజదణ్డాదినావ వినాసోతి ఆహ “ఏస నయో దుతియపదేపీ”తి. న సబ్బఞ్ఞుబుద్ధోతిఆదినా తీసు వత్థూసు అప్పసన్నావ సాసనే అభబ్బాతి సఞ్ఞాయ అత్తనో భబ్బతం పకాసేన్తా **న మయ**న్తిఆదిమాహంసూతి వేదితబ్బం. “అట్ఠతింసారమ్మణేసూ”తి **పాళియం** అనాగతే ఆలోకాకాసకసిణే వజ్జేత్వా వుత్తం, తేహి పన సద్ధిం చత్తాలీస హోన్తి. **విభత్తా కుసలా ధమ్మా**తి “ఇమస్మిం ఆరమ్మణే ఇదం హోతీ”తి విభాగసో దస్సితా సఉపచారజ్ఝానా మహగ్గతకుసలా ధమ్మా. **గిహిపలిబోధ**న్తి సహసోకితాదివసేన గిహీసు బ్యావటతం. **ఆవాసపలిబోధ**న్తి సేనాసనేసు నవకమ్మాదివసేన నిచ్చబ్యావటతం. దుప్పరిచ్చాగానం ఇమేసం ద్విన్నం పలిబోధానం వసేన సబ్బేపి పలిబోధా సఙ్గహితా ఏవాతి వేదితబ్బం.

యేనాతి కారణేన. **అసంవాసో**తి ఇదం తస్మిం అత్తభావే కేనచిపి పరియాయేన భిక్ఖు హుత్వా భిక్ఖూహి సద్ధిం సంవాసం నారహతీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ “అసంవాసో”తి. **పఞ్ఞత్తం సమూహనేయ్యా**తి “సో ఆగతో న పబ్బాజేతబ్బో”తి అవత్వా “న ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి ఏత్తకస్సేవ వుత్తత్తా పారాజికస్స సామణేరభూమి అనుఞ్ఞాతాతి విఞ్ఞాయతి, తేనాహ **సామణేరభూమియం పన ఠితో**తిఆది. “యో పన భిక్ఖూ”తి వుత్తత్తా (పారా॰ ౩౯) పచ్చక్ఖాతసిక్ఖో యస్మా భిక్ఖు న హోతి, మేథునసేవనే చ పారాజికం నాపజ్జతి, తస్మాస్స “ఆగతో ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి ఉపసమ్పదం అనుజానన్తో పారాజికం న సమూహనతి నామ, తేనాహ “భిక్ఖుభావే ఠత్వా అవిపన్నసీలతాయా”తి. **ఉత్తమత్థం** అరహత్తం, నిబ్బానమేవ వా.

చతుబ్బిధవినయాదికథావణ్ణనా

౪౫. **నీహరిత్వా**తి పాళితో ఉద్ధరిత్వా, తథా హి “పఞ్చహుపాలి, అఙ్గేహి సమన్నాగతేన భిక్ఖునా నానుయుఞ్జితబ్బం. కతమేహి పఞ్చహి? సుత్తం న జానాతి, సుత్తానులోమం న జానాతీ”తిఆదిపాళితో సుత్తం సుత్తానులోమఞ్చ నీహరింసు. “అనాపత్తి ఏవం అమ్హాకం ఆచరియానం ఉగ్గహో పరిపుచ్ఛాతి భణతీ”తి ఏవమాదితో ఆచరియవాదం. “ఆయస్మా ఉపాలి ఏవమాహ – ‘అనాపత్తి, ఆవుసో, సుపినన్తేనా’తి” ఏవమాదితో అత్తనో మతిం నీహరింసు, సా చ థేరస్స అత్తనోమతి సుత్తేన సఙ్గహితత్తా సుత్తం జాతం, ఏవమఞ్ఞాపి సుత్తాదీహి సఙ్గహితావ గహేతబ్బా, నేతరాతి వేదితబ్బం. అథ వా **నీహరిత్వా**తి విభజిత్వా సాట్ఠకథం సకలం వినయపిటకం సుత్తాదీసు చతూసు పదేసేసు పక్ఖిపిత్వా చతుధా విభజిత్వా వినయం పకాసేసుం తబ్బినిముత్తస్స అభావాతి అధిప్పాయో. **వుత్త**న్తి నాగసేనత్థేరేన **మిలిన్దపఞ్హే** వుత్తం. కణ్ఠాదివణ్ణుప్పత్తిట్ఠానకరణాదీహి ఆహరిత్వా అత్తనో వచీవిఞ్ఞత్తియావ భాసితవచనం **ఆహచ్చపదం. రసో**తి సారో “పత్తరసో”తిఆదీసు (ధ. స. ౬౨౮-౬౩౦) వియ, పటిక్ఖిత్తఅనుఞ్ఞాతసుత్తసారోతి అత్థో, **రసో**తి వా లక్ఖణం పటివత్థుకం అనుద్ధరిత్వా లక్ఖణానులోమేన వుత్తత్తా. ధమ్మసఙ్గాహకాదిఆచరియవంసేన ఆభతా అట్ఠకథా ఆచరియవంసోతి ఆహ “ఆచరియవంసోతి ఆచరియవాదో”తి.

వినయపిటకే పాళీతి ఇధ అధికారవసేన వుత్తం. సేసపిటకేసుపి సుత్తాదిచతునయా యథానురూపం లబ్భన్తేవ. **మహాపదేసా**తి మహాఓకాసా మహావిసయా, తే అత్థతో “యం, భిక్ఖవే”తిఆదిపాళివసేన అకప్పియానులోమతో కప్పియానులోమతో చ పుగ్గలేహి నయతో తథా తథా గయ్హమానా అత్థనయా ఏవ. తే హి భగవతా సరూపతో అవుత్తేసుపి పటిక్ఖిత్తానులోమేసు, అనుఞ్ఞాతానులోమేసు చ సేసేసు కిచ్చేసు నివత్తిపవత్తిహేతుతాయ మహాగోచరాతి “మహాపదేసా”తి వుత్తా, న పన “యం, భిక్ఖవే, మయా ఇదం న కప్పతీ”తిఆదినా వుత్తా సాధిప్పాయా పాళియేవ తస్సా సుత్తే పవిట్ఠత్తా. “సుత్తానులోమమ్పి సుత్తే ఓతారేతబ్బం…పే.… సుత్తమేవ బలవతర”న్తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౪౫) హి వుత్తం, న హేసా సాధిప్పాయా పాళి సుత్తే ఓతారేతబ్బా, న గహేతబ్బా వా హోతి, యేనాయం సుత్తానులోమం సియా. తస్మా ఇమం పాళిఅధిప్పాయం నిస్సాయ పుగ్గలేహి గహితా యథావుత్తఅత్థావ సుత్తానులోమం. తప్పకాసకత్తా పన అయం పాళిపి సుత్తానులోమన్తి గహేతబ్బం, తేనాహ **యే భగవతా ఏవం వుత్తా**తిఆది. యం భిక్ఖవేతిఆదిపాళినయేన హి పుగ్గలేహి గహేతబ్బా యే అకప్పియానులోమాదయో అత్థా వుత్తా, తే మహాపదేసాతి అత్థో.

భగవతో పకిణ్ణకదేసనాభూతా చ సుత్తానులోమభూతా చ అట్ఠకథా. యస్మా ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి పాళివణ్ణనాక్కమేన సఙ్గహేత్వా వుత్తా, తస్మా “ఆచరియవాదో”తి వుత్తా, ఏతేన చ అట్ఠకథా సుత్తసుత్తానులోమేసు అత్థతో సఙ్గయ్హతీతి వేదితబ్బా. యథా చ ఏసా, ఏవం అత్తనోమతిపి పమాణభూతా. న హి భగవతో వచనం వచనానులోమఞ్చ అనిస్సాయ అగ్గసావకాదయోపి అత్తనో ఞాణబలేన సుత్తాభిధమ్మవినయేసు కఞ్చి సమ్ముతిపరమత్థభేదం అత్థం వత్తుం సక్కోన్తి, తస్మా సబ్బమ్పి వచనం సుత్తే సుత్తానులోమే చ సఙ్గయ్హతి. విసుం పన అట్ఠకథాదీనం సఙ్గహితత్తా తదవసేసం సుత్తసుత్తానులోమతో గహేత్వా చతుధా వినయో నిద్దిట్ఠో. సుత్తాదయో నిస్సాయేవ పవత్తాపి అత్తనోమతి తేసు సరూపేన అనాగతత్తా వుత్తం “సుత్తసుత్తానులోమఆచరియవాదే ముఞ్చిత్వా”తి, తేనాహ “అనుబుద్ధియా నయగ్గాహేనా”తి. తత్థ సుత్తాదీని అనుగతాయ ఏవ బుద్ధియా తేహి లద్ధనయగ్గాహేన చాతి అత్థో.

థేరవాదోతి మహాసుమత్థేరాదీనం గాహో. సుత్తాదిం నిస్సాయేవ విపరీతతోపి అత్తనోమతి ఉప్పజ్జతీతి ఆహ **తం పనా**తిఆది. **అత్థేనా**తి అత్తనా నయగ్గహితేన అత్థేన. **పాళి**న్తి అత్తనో గాహస్స నిస్సయభూతం సాట్ఠకథం పాళిం. **పాళియా**తి తప్పటిక్ఖేపత్థం పరేనాహటాయ సాట్ఠకథాయ పాళియా, అత్తనా గహితం అత్థం నిస్సాయ పాళిఞ్చ సంసన్దిత్వాతి అత్థో. **ఆచరియవాదే**తి అత్తనా పరేన చ సముద్ధటఅట్ఠకథాయ. **ఓతరతి చేవ సమేతి చా**తి అత్తనా ఉద్ధటేహి సంసన్దనవసేన ఓతరతి, పరేన ఉద్ధటేన సమేతి. **సబ్బదుబ్బలా**తి అసబ్బఞ్ఞుపుగ్గలస్స దోసవాసనాయ యాథావతో అత్థసమ్పటిపత్తిఅభావతో వుత్తం. పమాదపాఠవసేన ఆచరియవాదస్స సుత్తానులోమేన అసంసన్దనాపి సియాతి ఆహ “ఇతరో న గహేతబ్బో”తి.

సమేన్తమేవ గహేతబ్బన్తి యే సుత్తేన సంసన్దన్తి, ఏవరూపావ అత్థా మహాపదేసతో ఉద్ధరితబ్బాతి దస్సేతి తథా తథా ఉద్ధటఅత్థానమేవ సుత్తానులోమత్తా, తేనాహ “సుత్తానులోమతో హి సుత్తమేవ బలవతర”న్తి. **అప్పటివత్తియ**న్తి అప్పటిబాహియం. **కారకసఙ్ఘసదిస**న్తి పమాణత్తా సఙ్గీతికారకసఙ్ఘసదిసం. **బుద్ధానం ఠితకాలసదిస**న్తి ధరమానకబుద్ధసదిసన్తి అత్థో. **సకవాదీ సుత్తం గహేత్వా కథేతీ**తిఆదీసు యో యథాభూతమత్థం గహేత్వా కథనసీలో, సో **సకవాదీ. సుత్త**న్తి సఙ్గీతిత్తయారుళ్హం పాళివచనం. **పరవాదీ**తి మహావిహారవాసీ వా హోతు అఞ్ఞనికాయవాసీ వా, యో విపరీతతో అత్థం గహేత్వా కథనసీలో, సోవ ఇధ “పరవాదీ”తి వుత్తో. **సుత్తానులోమ**న్తి సఙ్గీతిత్తయారుళ్హం వా అనారుళ్హం వా యంకిఞ్చి విపల్లాసతో వా వఞ్చనాయ వా “సఙ్గీతిత్తయాగతమిద”న్తి దస్సియమానం సుత్తానులోమం. కేచి “అఞ్ఞనికాయే సుత్తానులోమ”న్తి వదన్తి, తం న యుత్తం సకవాదీపరవాదీనం ఉభిన్నమ్పి సఙ్గీతిత్తయారుళ్హసుత్తాదీనం ఏవ గహేతబ్బతో. తథా హి వక్ఖతి “తిస్సో సఙ్గీతియో ఆరుళ్హం పాళిఆగతం పఞ్ఞాయతి, గహేతబ్బ”న్తిఆది. న హి సకవాదీ అఞ్ఞనికాయసుత్తాదిం పమాణతో గణ్హాతి, యేన తేసు సుత్తాదీసు దస్సితేసు తత్థ ఠాతబ్బం భవేయ్య, వక్ఖతి చ “పరో తస్స అకప్పియభావసాధకం సుత్తతో బహుం కారణఞ్చ వినిచ్ఛయఞ్చ దస్సేతి…పే.… ‘సాధూ’తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అకప్పియేయేవ ఠాతబ్బ”న్తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౪౫). తస్మా పరవాదినాపి సఙ్గీతిత్తయే అనారుళ్హమ్పి అనారుళ్హమిచ్చేవ దస్సీయతి, కేవలం తస్స తస్స సుత్తాదినో సఙ్గీతిత్తయే అనాగతస్స కూటతా, ఆగతస్స చ బ్యఞ్జనచ్ఛాయాయ అఞ్ఞథా అధిప్పాయయోజనా చ విసేసో. తత్థ చ యం కూటం, తం అపనీయతి. యం అఞ్ఞథా యోజితం, తస్స విపరీతతాసన్దస్సనత్థం తదఞ్ఞేన సుత్తాదినా సంసన్దనా కరీయతి. యో పన పరవాదినా గహితో అధిప్పాయో సుత్తన్తాదినా సంసన్దతి, సో సకవాదినాపి అత్తనో గాహం విస్సజ్జేత్వా గహేతబ్బోతి ఉభిన్నమ్పి సఙ్గీతిత్తయాగతమేవ సుత్తాదిపమాణన్తి వేదితబ్బం. తేనేవ **కథావత్థు**ప్పకరణే సకవాదే పఞ్చ సుత్తసతాని పరవాదే పఞ్చాతి (ధ. స. అట్ఠ. నిదానకథా; కథా. అట్ఠ. నిదానకథా) సుత్తసహస్సమ్పి అధిప్పాయగ్గహణనానత్తేన సఙ్గీతిత్తయాగతమేవ గహితం, న నికాయన్తరే కిఞ్చీతి.

ఖేపన్తి “కిం ఇమినా”తి పటిక్ఖేపం ఛడ్డనం. **గరహ**న్తి “కిమేస బాలో జానాతీ”తి నిన్దనం. **సుత్తే ఓతారేతబ్బ**న్తి యస్స సుత్తస్స అనులోమనతో ఇదం సుత్తానులోమం అకాసి, తస్మిం, తదనురూపే వా అఞ్ఞతరస్మిం సుత్తే అత్తనా గహితం సుత్తానులోమం అత్థతో సంసన్దనవసేన ఓతారేతబ్బం, “ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేన ఇమస్మిం సుత్తే సంసన్దతీ”తి సంసన్దిత్వా దస్సేతబ్బన్తి అత్థో. **అయ**న్తి సకవాదీ. **పరో**తి పరవాదీ. **ఆచరియవాదో సుత్తే ఓతారేతబ్బో**తి యస్స సుత్తస్స వణ్ణనావసేన అయం ఆచరియవాదో పవత్తో, తస్మిం, తాదిసే చ అఞ్ఞతరస్మిం సుత్తే పుబ్బాపరఅత్థసంసన్దనవసేన ఓతారేతబ్బం. **గారయ్హాచరియవాదో**తి పమాదలిఖితో, భిన్నలద్ధికేహి వా ఠపితో, ఏస నయో సబ్బత్థ.

యం కిఞ్చి కూటసుత్తం బాహిరకసుత్తాదివచనం న గహేతబ్బన్తి దస్సేతుం **సుత్తం సుత్తానులోమే ఓతారేతబ్బ**న్తిఆది వుత్తం. గుళ్హవేస్సన్తరాదీని మహాసఙ్ఘికాదిభిన్నలద్ధికానం పకరణాని. **ఆది**-సద్దేన గుళ్హఉమ్మగ్గాదీనం గహణం . సకవాదీ సుత్తం గహేత్వా కథేతి, పరవాదీపి సుత్తన్తిఆదినా అఞ్ఞోపి వాదాలమ్బనా వుత్తనయేన సక్కా ఞాతున్తి ఇధ న వుత్తా.

ఏవం సుత్తసుత్తానులోమాదిముఖేన సామఞ్ఞతో వివాదం దస్సేత్వా ఇదాని విసేసతో వివాదవత్థుం తబ్బినిచ్ఛయముఖేన సుత్తాదీనఞ్చ దస్సేతుం **అథ పనాయం కప్పియ**న్తిఆది వుత్తం. **సుత్తే చ సుత్తానులోమే చా**తి ఏత్థ **చ**-కారో వికప్పత్థో, తేన ఆచరియవాదాదీనమ్పి సఙ్గహో, తేనాహ “కారణఞ్చ వినిచ్ఛయఞ్చ దస్సేతీ”తి. తత్థ **కారణ**న్తి సుత్తాదినయం నిస్సాయ అత్తనోమతియా ఉద్ధటం హేతుం. **వినిచ్ఛయ**న్తి అట్ఠకథావినిచ్ఛయం. **కారణచ్ఛాయా**తి సుత్తాదీసు “కప్పియ”న్తి గాహస్స, “అకప్పియ”న్తి గాహస్స చ నిమిత్తభూతం కిచ్చేన పటిపాదనీయం

అవిభూతకారణం కారణచ్ఛాయా, కారణపతిరూపకన్తి అత్థో. **వినయఞ్ఞే పత్వాతి** ఇమస్స వివరణం **కప్పియాకప్పియవిచారణమాగమ్మాతి. రున్ధితబ్బన్తి** కప్పియసఞ్ఞాయ వీతిక్కమకరణం రున్ధితబ్బం, తంనివారణచిత్తం దళ్హతరం కాతబ్బం. **సోతం పచ్ఛిన్దితబ్బన్తి** తత్థ వీతిక్కమప్పవత్తి పచ్ఛిన్దితబ్బా. **గరుకభావేతి** అకప్పియభావే. **సుత్తవినిచ్ఛయకారణేహీతి** సుత్తేన అట్ఠకథావినిచ్ఛయేన చ లద్ధకారణేహి. **ఏవన్తిఆది** యథావుత్తస్స అత్థస్స నిగమనవచనం. **అతిరేకకారణన్తి** సుత్తాదీసు పురిమం పురిమం అతిరేకకారణం నామ, బహుకారణం వా.

వాచుగ్గతన్తి వాచాయ ఉగ్గతం, తత్థ నిరన్తరం ఠితన్తి అత్థో. "సుత్తం నామ సకలం వినయపిటక"న్తి వుత్తత్తా పున **సుత్తతోతి** తదత్థపటిపాదకం సుత్తాభిధమ్మపాళివచనం అధిప్పేతం. **అనుబ్యఞ్జనతోతి** ఇమస్స వివరణం **పరిపుచ్ఛతో చ అట్ఠకథాతో చాతి.** తత్థ **పరిపుచ్ఛాతి** ఆచరియస్స సన్తికా పాళియా అత్థసవనం. **అట్ఠకథాతి** పాళిముత్తకవినిచ్ఛయో. తదుభయమ్పి హి పాళిం అనుగన్త్వా అత్థస్స బ్యఞ్జనతో "అనుబ్యఞ్జన"న్తి వుత్తం. **వినయేతి** వినయాచారే, తేనేవ వక్ఖతి **వినయం అవిజహన్తో అవోక్కమన్తోతిఆది.** తత్థ పతిట్ఠానం నామ సఞ్చిచ్చ ఆపత్తియా అనాపజ్జనాది హోతీతి ఆహ "లజ్జీభావేన పతిట్ఠితో"తి, తేన లజ్జీ హోతీతి వుత్తం హోతి. వినయధరస్స లక్ఖణే వత్తబ్బే కిం ఇమినా లజ్జీభావేనాతి ఆహ **అలజ్జీ హీతిఆది.** తత్థ **బహుస్సుతోపీతి** ఇమినా పఠమలక్ఖణసమన్నాగమం దస్సేతి. **లాభగరుతాయాతిఆదినా** వినయే ఠితతాయ అభావే పఠమలక్ఖణయోగో కిచ్చకరో న హోతి, అథ ఖో అకిచ్చకరో అనత్థకరో ఏవాతి దస్సేతి. సఙ్ఘభేదస్స పుబ్బభాగో కలహో **సఙ్ఘరాజి.**

విత్థునతీతి విత్థమ్భతి, నిత్థునతి వా సన్తిట్ఠితుం న సక్కోతి, తేనాహ **యం యన్తిఆది. ఆచరియపరమ్పరాతి** ఆచరియానం వినిచ్ఛయపరమ్పరా, తేనేవ వక్ఖతి "అత్తనో మతిం పహాయ…పే… యథా ఆచరియో చ ఆచరియాచరియో చ పాళిఞ్చ పరిపుచ్ఛఞ్చ వదన్తి, తథా ఞాతుం వట్టతీ"తి. న హి ఆచరియానం నామమత్తతో పరమ్పరాజాననే పయోజనమత్థి. **పుబ్బాపరానుసన్ధితోతి** పుబ్బవచనస్స అపరవచనేన సహ అత్థసమ్బన్ధజాననతో. **అత్థతోతి** పదత్థపిణ్డత్థఅధిప్పేతత్థాదితో. **కారణతోతి** తదత్థుపపత్తితో. **థేరవాదఙ్గన్తి** థేరవాదపటిపాటిం, తేసం వినిచ్ఛయపటిపాటిన్తి అత్థో.

ఇమేహి చ పన తీహి లక్ఖణేహీతి ఏత్థ పఠమేన లక్ఖణేన వినయస్స సుట్ఠు ఉగ్గహితభావో వుత్తో. దుతియేనస్స లజ్జీభావేన చేవ అచలతాయ చ పతిట్ఠితతా. తతియేన పాళిఅట్ఠకథాసు అనురూపేన అనాగతమ్పి తదనులోమతో ఆచరియేహి దిన్ననయతో వినిచ్ఛినితుం సమత్థతా. **ఓతిణ్ణే వత్థుస్మిన్తి** చోదనావసేన వీతిక్కమవత్థుస్మిం సఙ్ఘమజ్ఝే ఓతిణ్ణే. **చోదకేన చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బేతి** ఏవం ఓతిణ్ణే వత్థుం నిస్సాయ చోదకేన "దిట్ఠం సుత"న్తిఆదినా చుదితకేన "అత్థి నత్థీ"తిఆదినా చ యం వత్తబ్బం, తస్మిం వత్తబ్బే వుత్తేతి అత్థో. థుల్లచ్చయదుబ్భాసితానం మాతికాయ అనాగతత్తా "పఞ్చన్నం ఆపత్తీన"న్తి వుత్తం. **తికదుక్కటన్తి** "అనుపసమ్పన్నే ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీ ఉజ్ఝాయతి వా ఖీయతి వా ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తిఆదినా (పాచి॰ ౧౦౬ థోకం విసదిసం) ఆగతం తికదుక్కటం. **అఞ్ఞతరం వా ఆపత్తిన్తి** "కాలే వికాలసఞ్ఞీ ఆపత్తి దుక్కటస్స, కాలే వేమతికో ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తిఆదికం (పాచి॰ ౨౫౦) దుకదుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. **అన్తరాపత్తిన్తి** తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే ఆగతవత్థువీతిక్కమం వినా అఞ్ఞస్మిం వత్థువీతిక్కమే నిదానతో పభుతి వినీతవత్థుపరియోసానా అన్తరన్తరా వుత్తం ఆపత్తిం. ఇధ పన "వత్థుం ఓలోకేతీ"తి విసుం గహితత్తా తదవసేసా అన్తరాపత్తీతి గహితా. **పటిలాతం ఉక్ఖిపతీతి** ఇదం విసిబ్బనసిక్ఖాపదే (పాచి॰ ౩౫౦-౩౫౧) ఆగతం. తత్థ డయ్హమానం అలాతం అగ్గికపాలాదితో బహి పతితం అవిజ్ఞాతమేవ పటిఉక్ఖిపతి , పున యథాఠానే ఠపేతీతి అత్థో. విజ్ఞాతం పన పక్ఖిపన్తస్స పాచిత్తియమేవ. **అనాపత్తిన్తి** ఏత్థ అన్తరన్తరా వుత్తా అనాపత్తిపి అత్థి, "అనాపత్తి, భిక్ఖవే, ఇద్ధిమస్స ఇద్ధివిసయే"తిఆది (పారా॰ ౧౫౯) వియ సాపి సఙ్గయ్హతి.

పారాజికాపత్తీతి న తావ వత్తబ్బన్తి ఇదం ఆపన్నపుగ్గలేన లజ్జీధమ్మే ఠత్వా యథాభూతం ఆవికరణేపి దుబ్బినిచ్ఛయం అదిన్నాదానాదిం సన్ధాయ వుత్తం. యం పన మేథునాదీసు విజాననం, తం వత్తబ్బమేవ, తేనాహ **మేథునధమ్మవీతిక్కమో హీతిఆది.** యో పన అలజ్జితాయ పటిఞ్ఞం అదత్వా విక్ఖేపం కరోతి, తస్స ఆపత్తి న సక్కా ఓళారికాపి వినిచ్ఛినితుం, యావ సో యథాభూతం నావి కరోతి, సఙ్ఘస్స చ ఆపత్తిసన్దేహో న విగచ్ఛతి, తావ నాసితకోవ భవిస్సతి. **సుఖుమాతి** చిత్తపరివత్తియా సుఖుమతాయ సుఖుమా. తేనాహ "చిత్తలహుకా"తి, చిత్తం తస్స లహుకన్తి అత్థో. **తేతి** వీతిక్కమే. **తంవత్థుకన్తి** అదిన్నాదానాదిమూలకం. **యం ఆచరియో భణతి, తం కరోహీతిఆది** సబ్బం లజ్జీపేసలం కుక్కుచ్చకమేవ సన్ధాయ వుత్తం. యో యాథావతో పకాసేత్వా సుద్ధిమేవ గవేసతి, **తేనాపి, పారాజికోసీతి న వత్తబ్బోతి** అనాపత్తికోటియాపి సఙ్కియమానత్తా వుత్తం, తేనేవ "పారాజికచ్ఛాయా"తి వుత్తం. **సీలాని సోధేత్వాతి** యస్మిం వీతిక్కమే పారాజికాసఙ్కా వత్తతి, తత్థ పారాజికాభావపక్ఖం గహేత్వా దేసనావుట్ఠానగామినీనం ఆపత్తీనం సోధనవసేన సీలాని సోధేత్వా. **ద్వత్తింసాకారన్తి** పాకటభావతో ఉపలక్ఖణవసేన వుత్తం, యం కిఞ్చి అభిరుచితం మనసికాతుం వట్టతేవ. **కమ్మట్ఠానం ఘటియతీతి** విప్పటిసారమూలకేన విక్ఖేపేన అన్తరన్తరా ఖణ్డం అదస్సేత్వా పబన్ధవసేన చిత్తేన సఙ్ఘటియతి. **సఙ్ఖారాతి** విపస్సనాకమ్మట్ఠానవసేన వుత్తం. సాపత్తికస్స హి పగుణమ్పి కమ్మట్ఠానం న సుట్ఠు ఉపట్ఠాతి, పగేవ పారాజికస్స. తస్స హి విప్పటిసారనిన్నతాయ చిత్తం ఏకగ్గం న హోతి. ఏకస్స పన వితక్కవిక్ఖేపాదిబహులస్స సుద్ధసీలస్సపి చిత్తం న సమాధియతి, తం ఇధ పారాజికమూలకన్తి న గహేతబ్బం. కతపాపమూలకేన విప్పటిసారేనేవేత్థ చిత్తస్స అసమాధియనం సన్ధాయ "కమ్మట్ఠానం న ఘటియతీ"తి వుత్తం, తేనాహ **విప్పటిసారగ్గినాతిఆది. అత్తనాతి** చిత్తేన కరణభూతేన పుగ్గలో కత్తా జానాతి, పచ్చత్తే వా కరణవచనం, అత్తా సయం పజానాతీతి అత్థో.

చతుబ్బిధవినయాదికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

పదభాజనీయవణ్ణనా

యో వియ దిస్సతీతి **యాదిసో,** యం-సద్దత్థే యథా-సద్దో వత్తతీతి ఆహ "యేన వా తేన వా యుత్తో"తి. యేన తేనాతి హి పదద్వయేన అనియమతో యం-సద్దత్థోవ దస్సితో. **వాసధురయుత్తోతి** విపస్సనాధురయుత్తో. యా జాతి అస్సాతి యంజాతి, పుగ్గలో, సోవ **యంజచ్చో** సకత్థే యపచ్చయం కత్వా. గోత్తవసేన యేన వా తేన వా గోత్తేన యథాగోత్తో వా తథాగోత్తో వా హోతూతి సమ్బన్ధో. **సీలేసూతి** పకతీసు. **అథ ఖోతి** ఇదం కిన్తూతి ఇమస్మిం అత్థే. కిం వుత్తం హోతీతి అత్థో. **ఇమస్మిం అత్థేతి** ఇమస్మిం పారాజికవిసయే. **ఏసోతి** యథావుత్తేహి పకారేహి యుత్తో. **అరియాయాతి** "ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియానం యాచనా"తి ఏవం వుత్తాయ, న, "దేహి మే"తి కపణాయ. **లిఙ్గసమ్పటిచ్ఛనేనాతి** "భిక్ఖం చరిస్సామీ"తి చిత్తాభావేపి భిక్ఖాహారనిస్సితపబ్బజ్జాలిఙ్గస్స సమ్పటిచ్ఛనేన. **కాజభత్తన్తి** కాజేహి ఆనీతభత్తం. **అధమ్మికాయాతి** అధిసీలసిక్ఖాదిభిక్ఖుగుణాభావతో వుత్తం, తేనాహ "అభూతాయా"తి. "మయం భిక్ఖూ"తి వదన్తా పటిఞ్ఞామత్తేనేవ భిక్ఖూ, న అత్థతోతి అత్థో. ఇదఞ్చ "మయం భిక్ఖూ"తి పటిజాననస్సాపి సమ్భవతో వుత్తం. "మయం భిక్ఖూ"తి అప్పటిజానన్తాపి హి భిక్ఖువోహారనిమిత్తస్స లిఙ్గస్స గహణేన చేవ భిక్ఖూనం దిన్నపచ్చయభాగగ్గహణాదినా చ భిక్ఖుపటిఞ్ఞా ఏవ నామ హోన్తి. తథా హి వుత్తం **పుగ్గలపఞ్ఞత్తిఅట్ఠకథాయం** –

> "'అబ్రహ్మచారీ బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో'తి అఞ్ఞే బ్రహ్మచారినో సునివత్థే సుపారుతే సుమ్భకపత్తధరే గామనిగమజనపదరాజధానీసు పిణ్డాయ చరిత్వా జీవికం కప్పేన్తే దిస్వా సయమ్పి తాదిసేన ఆకారేన తథా పటిపజ్జనతో 'అహం బ్రహ్మచారీ'తి పటిఞ్ఞం దేన్తో వియ హోతి. 'అహం భిక్ఖూ'తి వత్వా ఉపోసథగ్గాదీని పవిసన్తో పన బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో హోతియేవ,

తథా సఙ్ఘికం లాభం గణ్హన్తో”తి (పు॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౯౧).

తస్మా ఏవరూపేహి పటిఞ్ఞాయ భిక్ఖూహి గోత్రభుపరియోసానేహి సద్ధిం సమ్భోగపరిభోగో న వట్టతి, అలజ్జీపరిభోగోవ హోతి. సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిఆపజ్జనాదిఅలజ్జీలక్ఖణం పన ఉక్కట్ఠానం భిక్ఖూనం వసేన వుత్తం సామణేరాదీనమ్పి అలజ్జీవోహారదస్సనతో. “అలజ్జీసామణేరేహి హత్థకమ్మమ్పి న కారేతబ్బ”న్తి హి వుత్తం. యథావిహితపటిపత్తియం అతిట్ఠనఞ్హి సబ్బసాధారణం అలజ్జీలక్ఖణం. దుస్సీలా లిఙ్గగ్గహణతో పట్ఠాయ యథావిహితపటిపత్తియా అభావతో ఏకన్తా లజ్జినోవ మహాసఙ్ఘికాదినికాయన్తరికా వియ, లిఙ్గత్థేనకాదయో వియ, చ. యావ ౧౧ చ తేసం భిక్ఖుపటిఞ్ఞా అనువత్తతి, తావ భిక్ఖు ఏవ, తేహి చ పరిభోగో అలజ్జిపఅభోగోవ, తేసఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘసఞ్ఞాయ దిన్నం సఙ్ఘే దిన్నం నామ హోతి. వుత్తఞ్హి భగవతా –

> “భవిస్సన్తి ఖో పనానన్ద, అనాగతమద్ధానం గోత్రభునో కాసావకణ్ఠా దుస్సీలా పాపధమ్మా, తేసు దుస్సీలేసు సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దానం దస్సన్తి, తదాపాహం, ఆనన్ద, సఙ్ఘగతం దక్ఖిణం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అప్పమేయ్యం వదామీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౮౦).

భగవతో సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దిన్నత్తా దక్ఖిణా అసఙ్ఖ్యేయ్యా అప్పమేయ్యా జాతా. దుస్సీలానం దిన్నత్తా నాతి చే? న, తేసు సఙ్ఘం ఉద్దిస్సాతి గోత్రభూనం పటిగ్గాహకత్తేన పరామట్ఠత్తా, ఇతరథా “యేసు కేసుచి గహట్ఠేసు వా పబ్బజితేసు వా సఙ్ఘం ఉద్దిస్సా”తి వత్తబ్బతాపసఙ్గతో, తథా చ “తదాపాహం, ఆనన్దా”తి హేట్ఠిమకోటిదస్సనస్స పయోజనం న సియా. తస్మా గోత్రభూనమ్పి అభావే సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దానం నత్థి, హేట్ఠిమకోటియా తేసుపి దిన్నా సఙ్ఘగతా దక్ఖిణా అసఙ్ఖ్యేయ్యా, న తతో పరం సిజ్ఝతీతి తేపి పటిఞ్ఞాయ భిక్ఖు ఏవాతి గహేతబ్బం.

బ్రహ్మఘోసన్తి ఉత్తమఘోసం, బ్రహ్మునో ఘోససదిసం వా ఘోసం. **ఏహి భిక్ఖూ**తి “భిక్ఖూ”తిసమ్బోధనం. సంసారే భయఇక్ఖక తస్స భయస్స సబ్బసో వినాసనత్థం తిసరణం, సాసనం వా **ఏహి** మనసా “తాణం లేణ”న్తి పవిస ఉపగచ్ఛ. ఉపగన్త్వాపి **చర బ్రహ్మచరియ**న్తి సాసనబ్రహ్మచరియం మగ్గబ్రహ్మచరియఞ్చ చరస్సు. **భణ్డూ**తి ముణ్డితకేసో. **వాసీ**తి దన్తకట్ఠాదిచ్ఛేదనవాసి. **బన్ధన**న్తి కాయబన్ధనం. యుత్తో యోగో సమాధిపఞ్ఞావసేన సో **యుత్తయోగో,** తస్స అట్ఠేతే పరిక్ఖారాతి సేసో. సరీరే పటిముక్కేహియేవ ఉపలక్ఖితోతి సేసో. “తీణి సతానీ”తి వత్తబ్బే గాథాబన్ధసుఖత్థం “తీణి సత”న్తి వుత్తం.

తస్మాతి భగవా హేట్ఠా వుత్తం పరామసతి. హేట్ఠా హి “అహం ఖో పన, కస్సప, జానఞ్ఞేవ వదామి ‘జానామీ’తి, పస్సఞ్ఞేవ వదామి ‘పస్సామీ’”తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪) వుత్తం, తం పరామసతి, యస్మా అహం జానం వదామి, తస్మాతి అత్థో. **ఇహా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **తిబ్బ**న్తి మహన్తం. **పచ్చుపట్ఠితం భవిస్సతీ**తి థేరాదిఉపసఙ్కమనతో పురేతరమేవ తేసు యంనూన మే హిరోత్తప్పం ఉపట్ఠితం భవిస్సతీతి అత్థో. **కుసలూపసంహిత**న్తి అనవజ్జధమ్మనిస్సితం. **అట్ఠిం కత్వా**తి అత్తానం తేన ధమ్మేన అట్ఠికం కత్వా, తం వా ధమ్మం “ఏస మే అత్థో”తి అత్థం కత్వా. **ఓహితసోతో**తి ధమ్మే నిహితసోతో. **ఏవఞ్హి తే, కస్సప, సిక్ఖితబ్బ**న్తి ఞాణసోతఞ్చ పసాదసోతఞ్చ ఓదహిత్వా “ధమ్మం సక్కచ్చమేవ సుణిస్సామీ”తి ఏవమేవ తయా సిక్ఖితబ్బం. **సాతసహగతా చ మే కాయగతాసతీ**తి అసుభేసు చేవ ఆనాపానే చ పఠమజ్ఝానవసేన సుఖసమ్పయుత్తకాయగతాసతి. యం పనేతస్స ఓవాదస్స సక్కచ్చపటిగ్గహణం, అయమేవ థేరస్స పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ అహోసి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౫౪).

ఉద్ధుమాతకపటిభాగారమ్మణం ఝానం **ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞా**. కసిణారమ్మణం రూపావచరజ్ఝానం **రూపసఞ్ఞా. ఇమే**తి సఞ్ఞాసీసేన నిద్దిట్ఠా ఇమే ద్వే ఝానధమ్మా. సోపాకో చ భగవతా పుట్ఠో “రూపావచరభావేన ఏకత్థా, బ్యఞ్జనమేవ నానా”న్తి ఆహ. **ఆరద్ధచిత్తో**తి ఆరాధితచిత్తో. గరుధమ్మపటిగ్గహణాదిఉపసమ్పదా ఉపరి సయమేవ ఆవి భవిస్సతి.

సబ్బన్తిమేన పరియాయేనాతి సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన. ఞత్తిచతుత్థా కమ్మవాచా ఉపసమ్పదాకమ్మస్స కారణత్తా ఠానం, తస్స ఠానస్స అరహం అనుచ్ఛవికన్తి వత్థుదోసాదివినిముత్తకమ్మం “ఠానారహ”న్తి వుత్తం వత్థాదిదోసయుత్తస్స కమ్మస్స సభావతో కమ్మవాచారహత్తాభావా. అథ వా ఠానన్తి నిబ్బానప్పత్తిహేతుతో సిక్ఖత్తయసఙ్గహం సాసనం వుచ్చతి, తస్స అనుచ్ఛవికం కమ్మం ఠానారహం. యథావిహితలక్ఖణేన హి కమ్మేన ఉపసమ్పన్నోవ సకలం సాసనం సమాదాయ పరిపూరేతుమరహతి. తస్మా పరిసుద్ధకమ్మవాచాపరియోసానం సబ్బం సఙ్ఘకిచ్చం ఠానారహం నామ, తేనాహ “సత్థుసాసనారహేనా”తి, సీలాదిసకలసాసనపరిపుణ్ణస్స అనుచ్ఛవికేనాతి అత్థో. **అయం ఇమస్మిం అత్థే**తి ఞత్తిచతుత్థకమ్మేన ఉపసమ్పన్నస్సేవ సబ్బసిక్ఖాపదేసు వుత్తత్తా కిఞ్చాపి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాదీహి ఉపసమ్పన్నానం సుద్ధసత్తానం పణ్ణత్తివజ్జసిక్ఖాపదవీతిక్కమేపి అభబ్బతా వా దోసాభావో వా సద్దతో పఞ్ఞాయతి, తథాపి అత్థతో తేసమ్పి పణ్ణత్తివజ్జేసు, లోకవజ్జేసుపి వా సురాపానాదిలహుకేసు మగ్గుప్పత్తితో పుబ్బే అసఞ్చిచ్చాదినా ఆపత్తిఆపజ్జనం సిజ్ఝతియేవ. తథా హి “ద్వే పుగ్గలా అభబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ. ద్వే పుగ్గలా భబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చా”తి (పరి॰ ౩౨౨) వుత్తం. **ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన ఉపసమ్పన్నో**తి ఇదం పన సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహే సబ్బకాలికే చ భిక్ఖూ గహేత్వా యేభుయ్యవసేన వుత్తం. **నిరుత్తివసేనా**తి నిబ్బచనవసేన. **అభిలాపవసేనా**తి వోహారవసేన. **గుణవసేనా**తి భిక్ఖువోహారనిమిత్తానం గుణానం వసేన.

సాజీవపదభాజనీయవణ్ణనా

వివట్టూపనిస్సయా సీలాదయో లోకియేహి అభివిసిట్ఠత్తా అధిసీలాదివోహారేన వుత్తాతి దస్సేతుం **కతమం పనా**తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **పఞ్చఙ్గదసఙ్గసీల**న్తి అబుద్ధుప్పాదకాలే సీలం సన్ధాయ వుత్తం తస్స వివట్టూపనిస్సయత్తాభావా. యం పన బుద్ధుప్పాదే రతనత్తయగుణం తథతో ఞత్వా సాసనే సునివిట్ఠసద్ధాహి ఉపాసకోపాసికాహి చేవ సామణేరసిక్ఖమానాహి చ రక్ఖియమానం పఞ్చఙ్గఅట్ఠఙ్గదసఙ్గసీలం, తమ్పి అధిసీలమేవ మగ్గుప్పత్తిహేతుతో. విపస్సనామగ్గుప్పత్తినిమిత్తతాయ హి పాతిమోక్ఖసంవరసీలం లోకియానం సీలేహి అధిసీలం జాతం అధిచిత్తం వియ. న హి విపస్సనామగ్గనిమిత్తతం ముఞ్చిత్వా లోకియచిత్తతో అధిచిత్తస్స అఞ్ఞో కోచి విసేసో ఉపలబ్భతి, తదుభయఞ్చ అనాదిమతో సంసారవట్టస్స అత్తాదిసారవిరహితతాయ తిలక్ఖణబ్భాహతత్తం, “అహం మమా”తి ఆకారేన పవత్తఅవిజ్జాతణ్హాదిదోసమూలకత్తఞ్చ, తందోసమూలవిద్ధంసనసమత్థాయ సీలచిత్తబలోపత్థద్ధాయ విపస్సనాయ ఉక్కంసేనేవ తస్స సంసారవట్టస్స విగమఞ్చ, తదుపదేసకస్స సమ్మాసమ్బుద్ధస్స సబ్బఞ్ఞుతాదిఅపరిమితగుణగణయోగేన అవిపరీతసద్ధమ్మదేసకత్తఞ్చ యాథావతో ఞత్వా పటిపన్నేన సమాదాయ సిక్ఖితబ్బతాయ వివట్టూపనిస్సయం జాతం, న అఞ్ఞేన కారణేన, తఞ్చ వివట్టూపనిస్సయత్తం యది సాసనే పఞ్చసీలాదిస్సాపి సమానం, కిమిదం అధిసీలం న సియా. పఞ్చసీలాదిమత్తే ఠితానఞ్హి అనాథపిణ్డికాదీనం గహట్ఠానమ్పి మగ్గో ఉప్పజ్జతి. న హి అధిసీలాధిచిత్తం వినా మగ్గుప్పత్తి హోతి, తఞ్చ కిఞ్చాపి కేసఞ్చి అనుపనిస్సయతాయ తస్మిం అత్తభావే మగ్గుప్పత్తియా హేతు న హోతి, తథాపి భవన్తరే అవస్సం హోతేవాతి అధిసీలమేవ కాలం కరోన్తానం కల్యాణపుథుజ్జనానం పాతిమోక్ఖసంవరసీలం వియ, తేనాహ **బుద్ధుప్పాదేయేవ చ పవత్తతీ**తిఆది. వివట్టం పత్థేత్వా రక్ఖియమానమ్పి పఞ్చసీలాది బుద్ధుప్పాదేయేవ పవత్తతి. **న హి తం పఞ్ఞత్తి**న్తిఆది పన ఉక్కట్ఠవసేన సబ్బం పాతిమోక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం. తదేకదేసభూతమ్పి హి పాణాతిపాతాదిన్నాదానాదిగహట్ఠసీలమ్పి. బుద్ధాయేవ వినయే పారాజికసుత్తవిభఙ్గాదీసు ఆగతవసేన సబ్బసో కాయవచీద్వారేసు మగ్గుప్పత్తియా

విబన్ధకఅజ్ఝాచారసోతం విచ్ఛిన్దిత్వా మగ్గుప్పత్తియా పదట్ఠానభావేన పఞ్ఞపేతుం సక్కోన్తి, న అఞ్ఞే. మగ్గుప్పత్తిం సన్ధాయ హిస్స అధిసీలతా వుత్తా. తేనాహ “పాతిమోక్ఖసంవరతోపి చ మగ్గఫలసమ్పయుత్తమేవ సీలం అధిసీల”న్తి. తస్సేవ హి అధిసీలన్తి అబ్యవధానేన మగ్గాధిట్ఠానాతి. **ఇధ అనధిప్పేతన్తి** ఇమస్మిం పఠమపారాజికవిసయే “సిక్ఖా”తి అనధిప్పేతం.

లోకియఅట్ఠసమాపత్తిచిత్తానీతి సాసనసభావం అజానన్తేహి లోకియజనేహి సమాపజ్జితబ్బాని అట్ఠ రూపారూపజ్ఝానసమ్పయుత్తచిత్తాని సన్ధాయ వుత్తం. న హి మహగ్గతేసు లోకియలోకుత్తరభేదో అత్థి, యేన లోకియవిసేసనం లోకుత్తరనివత్తనం సియా. తస్మా సాసనికేహి సమాపజ్జితబ్బమహగ్గతజ్ఝాననివత్తనమేవ లోకియవిసేసనం కతం. యథా చేత్థ, ఏవం **కామావచరాని పన అట్ఠ కుసలచిత్తానీతి** ఏత్థాపి లోకియవిసేసనం కాతబ్బమేవ. అయమేవ హి అధిచిత్తతో చిత్తస్స భేదో, యం సాసనం అజానన్తస్స పుగ్గలస్స సముప్పజ్జనం. ఏవఞ్చ అబుద్ధుప్పాదేపి సాసనసభావం జానన్తానం పచ్చేకబుద్ధాదీనమ్పి సీలచిత్తానం అధిసీలాధిచిత్తతా సమత్థితా హోతి. **న వినా బుద్ధుప్పాదాతి** ఇదం పన అఞ్ఞేసం అభిసమయహేతుభావేన పచ్చేకబుద్ధబోధిసత్తాదీనం దేసనాసామత్థియాభావతో వుత్తం. ఆయతిం వాసనాహేతుం పన సీలచిత్తం తేపి దేసేన్తియేవ, తఞ్చ మగ్గహేతుతాయ అధిసీలాధిచిత్తమ్పి హోన్తం అప్పకతాయ విప్ఫారికతాబాహుజఞ్ఞత్తాభావేన అబ్బోహారికన్తి “బుద్ధుప్పాదేయేవా”తి అవధారణం కతన్తి వేదితబ్బం. **న హి తంసమాపన్నోతిఆది**అట్ఠకథావచనేహి ఇధ అధిచిత్తనిద్దేసే, ఉపరి అధిపఞ్ఞానిద్దేసే చ మగ్గఫలసమ్పయుత్తఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞానమేవ పటిక్ఖేపతో లోకియాధిచిత్తాధిపఞ్ఞానం ఇధ అధిప్పేతతా, తం ద్వయం సమాపన్నస్సాపి మేథునధమ్మసమాపజ్జనసభావో చ విఞ్ఞాయతి, **పాళియం** పన “యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా”తి వుత్తత్తా లోకియాపి అధిచిత్తాధిపఞ్ఞా అనధిప్పేతాతి విఞ్ఞాయతి. తస్మా **పాళియం** అట్ఠకథాయఞ్చ ఏవమధిప్పాయో వేదితబ్బో – “మేథునం ధమ్మం పటిసేవిస్సామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నమత్తే లోకియం అధిచిత్తం అధిపఞ్ఞా చ పరిహాయతి, అధిసీలం పన చిత్తుప్పాదమత్తేన న పరిహాయతీతి **పాళియం** అధిసీలసిక్ఖావ వుత్తా. అట్ఠకథాయం పన పటిలద్ధలోకుత్తరమగ్గస్స భిక్ఖునో “మేథునం పటిసేవిస్సామీ”తి చిత్తమ్పి న ఉప్పజ్జతి సబ్బసో అకుప్పధమ్మత్తా, పుథుజ్జనానం సమాపత్తిలాభీనమ్పి కేనచి కారణేన ఉప్పజ్జతి కుప్పధమ్మత్తాతి ఇమం విసేసం దస్సేతుం “న హి తంసమాపన్నో”తి లోకుత్తరావ పటిక్ఖిత్తాతి వేదితబ్బం.

అత్థి దిన్నన్తి ఏత్థ **దిన్నన్తి** దానచేతనా అధిప్పేతా, తస్స దిన్నస్స ఫలం అత్థీతి అత్థో. ఏస నయో **అత్థి యిట్ఠన్తి** ఏత్థాపి. **ఆది**-సద్దేన హుతాదీనం సఙ్గహో. తత్థ **యిట్ఠన్తి** మహాయాగో సబ్బసాధారణం మహాదానమేవ. **హుతన్తి** పహోనకసక్కారో, అత్తనో వా హోతు, పరేసం వా దస అకుసలకమ్మపథా, సబ్బేపి వా అకుసలా ధమ్మా అనత్థుప్పాదనతో న సకం కమ్మం నామ, తబ్బిపరీతా కుసలా ధమ్మా సకం నామ, తదుభయమ్పి వా కుసలాకుసలం కమ్మస్సకోమ్హీతిఆదివచనతో సతి సంసారప్పవత్తియం అధిముచ్చనట్ఠేన సత్తానం సకన్తి ఏవం కమ్మస్సకతాయ సకభావే అత్తనో సన్తకతాయ ఉప్పజ్జనకఞాణం **కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం,** ఉపలక్ఖణమత్తఞ్చేతం. సాసననిస్సితా పన సబ్బాపి వట్టగామినికుసలపఞ్ఞా కమ్మస్సకతఞ్ఞాణే పవిట్ఠా. సాసననిస్సితా హి వివట్టగామినీ సబ్బాపి పఞ్ఞా “సచ్చానులోమికఞాణ”న్తి వుచ్చతి. సా ఏవ చ అధిపఞ్ఞా తదవసేసం సబ్బం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణన్తి వేదితబ్బం, తేనేవ భగవా “కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం సచ్చానులోమికఞాణం మగ్గసమఙ్గిస్స ఞాణం ఫలసమఙ్గిస్స ఞాణ”న్తి సబ్బమ్పి ఞాణచతుక్కేయేవ సఙ్గహేసి. **తిలక్ఖణాకారపరిచ్ఛేదకం పన విపస్సనాఞాణన్తి** ఇదం పన మగ్గస్స ఆసన్నపచ్చయతాయ ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం. తదితరాసఞ్హి రతనత్తయానుస్సరణాదిపఞ్ఞానమ్పి మగ్గహేతుతాయ అధిపఞ్ఞతా సమానావాతి గహేతబ్బం.

సాజీవపదభాజనీయవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

పచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా

దుబ్బల్యే ఆవికతేతి యంనూనాహం బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్యన్తిఆదినా దుబ్బలభావే పకాసితే. **ముఖారుళ్హతాతి** లోకజనానం సత్తట్ఠాతిఆదీసు ముఖారుళ్హఞాయేనాతి అధిప్పాయో. **దిరత్తతిరత్తన్తి** (పాచి. ౫౨) ఏత్థ యథా అన్తరన్తరా సహసేయ్యావసేన తిరత్తం అగ్గహేత్వా నిరన్తరమేవ తిస్సో రత్తియో అనుపసమ్పన్నేన సద్ధిం సహసేయ్యాయ అరుణుట్ఠాపనవసేన తిరత్తగ్గహణత్థం “దిరత్తతిరత్త”న్తి అబ్యవధానేన వుత్తన్తి దిరత్తగ్గహణస్స పయోజనమ్పి సక్కా గహేతుం, ఏవమిధాపి **దుబ్బల్యం అనావికత్వాతి** ఇమస్సాపి గహణస్స పయోజనమత్థేవాతి దస్సేతుం **యస్మా వా సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్సాతిఆది** వుత్తం.

ఇదాని దుబ్బల్యం అనావికత్వాతి ఇమస్స పురిమపదస్సేవ వివరణభావం వినాపి విసుం అత్థసబ్భావం దస్సేతుం **అపిచాతిఆది** వుత్తం. **విసేసావిసేసన్తి** ఏత్థ యేన వాక్యేన దుబ్బల్యావికమ్మమేవ హోతి, న సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం, తత్థ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానదుబ్బల్యావికమ్మానం అఞ్ఞమఞ్ఞం విసేసో హోతి. యేన పన వచనేన తదుభయమ్పి హోతి, తత్థ నేవత్థి విసేసో అవిసేసోపి, తం విసేసావిసేసం. “కఠ కిచ్ఛజీవనే”తి ధాతూసు పఠితత్తా వుత్తం “కిచ్ఛజీవికప్పత్తో”తి. ఉక్కణ్ఠనఞ్హి ఉక్కణ్ఠా, తం ఇతో గతోతి ఉక్కణ్ఠితో, కిచ్ఛజీవికం పత్తోతి అత్థో. ఉద్ధం గతో కణ్ఠో ఏతిస్సాతి ఉక్కణ్ఠా, అనభిరతియా వజే నిరుద్ధగోగణో వియ గమనమగ్గం గవేసన్తో పుగ్గలో ఉక్కణ్ఠో హోతి, తం ఉక్కణ్ఠం. అనభిరతిం ఇతోతిపి ఉక్కణ్ఠితోతి అత్థం దస్సేన్తో ఆహ – “ఉద్ధం కణ్ఠం కత్వా విహరమానో”తి. సా చ ఉక్కణ్ఠతా విక్ఖేపేనేవాతి **విక్ఖిత్తోతిఆది** వుత్తం.

సమణభావతోతి ఉపసమ్పదతో. **భావవికప్పాకారేనాతి** భిక్ఖుభావతో చవిత్వా యం యం గిహిఆదిభావం పత్తుకామో “అహం అస్స”న్తి అత్తనో భవనం వికప్పేతి, తేన తేన గిహిఆదిఆకారేన, అత్తనో భవనస్స వికప్పనాకారేనాతి అధిప్పాయో.

౪౯. **పాళియం యది పనాహన్తి** అహం యది బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్యం, సాధు వతస్సాతి అత్థో. **అపాహం, హన్దాహన్తి** ఏత్థాపి వుత్తనయేనేవ అత్థో గహేతబ్బో. “హోతి మే బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్య”న్తి మమ చిత్తం ఉప్పజ్జతీతి వదతి.

౫౦. **న రమామీతి** పబ్బజ్జాయ దుక్ఖబహులతాయ సుఖాభావం దస్సేతి. **నాభిరమామీతి** పబ్బజ్జాయ విజ్జమానేపి అనవజ్జసుఖే అత్తనో అభిరతిఅభావం దస్సేతి.

౫౧. **తేనేవ వచీభేదేనాతి** వచీభేదం కత్వాపి అఞ్ఞేన కాయప్పయోగేన విఞ్ఞాపనం నివత్తేతి. **అయం సాసనం జహితుకామోతిఆదినా** భాసాకోసల్లాభావేన సబ్బసో పదత్థావబోధాభావేపి “అయం అత్తనో పబ్బజితభావం జహితుకామో ఇమం వాక్యభేదం కరోతీ”తి ఏత్తకం అధిప్పేతత్థమత్తం చేపి నో తావ జానాతి, పచ్చక్ఖానమేవ హోతీతి దస్సేతి. తేనాహ “ఏత్తకమత్తమ్పి జానాతీ”తి. **పదపచ్చాభట్ఠన్తి** పదపరావత్తి, మాగధభాసతో అవసిట్ఠా సబ్బాపి భాసా “మిలక్ఖభాసా”తి వేదితబ్బా. **ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణన్తి** సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స రుహనట్ఠానభూతం ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణం.

దూతన్తి ముఖసాసనం. **సాసనన్తి** పణ్ణసాసనం, భిత్తిథమ్భాదీసు అక్ఖరం వా ఛిన్దిత్వా దస్సేతి. పచ్చక్ఖాతుకామతాచిత్తే ధరన్తేయేవ వచీభేదసముప్పత్తిం సన్ధాయ “చిత్తసమ్పయుత్త”న్తి వుత్తం, చిత్తసముట్ఠానన్తి అత్థో. నియమితానియమితవసేన విజాననభేదం దస్సేతుమాహ **యది అయమేవ జానాతూతిఆది**. అయఞ్చ విభాగో వదతి **విఞ్ఞాపేతీతి** ఏత్థ యస్స వదతి, తస్సేవ విజాననం అధిప్పేతన్తి ఇమినా వుత్తనయేన లద్ధోతి దట్ఠబ్బం, న హేత్థ ఏకస్స వదతి అఞ్ఞస్స విఞ్ఞాపేతీతి అయమత్థో సమ్భవతి. “తేసు ఏకస్మిం జానన్తేపీ”తి వుత్తత్తా “ద్వేయేవ జానన్తు ఏకో మా జానాతూ”తి ఏవం ద్విన్నమ్పి జనానం నియమేత్వా ఆరోచితేపి తేసు ఏకస్మిమ్పి జానన్తే పచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి గహేతబ్బం. **పరిసఙ్కమానోతి** “వారేస్సన్తీ”తి

ఆసక్కుమానో. **సమయఞ్ఞూ**తి సాసనసఙ్కేతఞ్ఞూ, ఇధ పన అధిప్పాయమత్తజాననేనాపి సమయఞ్ఞూ నామ హోతి, తేనాహ **ఉక్కణ్ఠితో**తిఆది. తస్మా బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతిఆదిఖేత్తపదానం సబ్బసో అత్థం ఞత్వాపి సచే "భిక్ఖుభావతో చవితుకామతాయ ఏస వదతీ"తి అధిప్పాయం న జానాతి, అప్పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. అత్థం పన అజానిత్వాపి "ఉక్కణ్ఠితో వదతీ"తి తం జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. సోతవిఞ్ఞాణవీథియా సద్దమత్తగ్గహణమేవ, అత్థగ్గహణం పన మనోవిఞ్ఞాణవీథిపరమ్పరాయాతి ఆహ **తఙ్ఖణఞ్ఞే**వాతిఆది.

౫౩. **వణ్ణపట్ఠాన**న్తి సత్థుగుణవణ్ణప్పకాసకం పకరణం. **ఉపాలిగాథాసూ**తి ఉపాలిసుత్తే ఉపాలిగహపతినా ధీరస్స విగతమోహస్సాతిఆదినా వుత్తగాథాసు. **యథారుత**న్తి పాళియం వుత్తమేవాతి అత్థో. **అనన్తబుద్ధీ**తిఆదీని వణ్ణపట్ఠానే ఆగతనామాని. **ధీర**న్తిఆదీని (మ॰ ని॰ ౨.౭౬) పన ఉపాలిగాథాసు. తత్థ బోధి వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం, సా జాననహేతుత్తా పఞ్ఞాణం ఏతస్సాతి **బోధిపఞ్ఞాణో**. **స్వాక్ఖాతం ధమ్మ**న్తిఆదీసు **ధమ్మ**-సద్దో స్వాక్ఖాతాదిపదానం ధమ్మవేవచనభావం దస్సేతుం వుత్తో. తస్మా స్వాక్ఖాతం పచ్చక్ఖామీతిఆదినా వుత్తేయేవ వేవచనేన పచ్చక్ఖానం నామ హోతి. ధమ్మ-సద్దేన సహ యోజేత్వా వుత్తే పన యథారుతవసేన పచ్చక్ఖానన్తి వేదితబ్బం. **సుప్పటిపన్నం సఙ్ఘ**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **కుసలం ధమ్మ**న్తిఆదీనిపి కుసలా ధమ్మా అకుసలా ధమ్మాతిఆదిధమ్మమేవ (ధ॰ స॰ తికమాతికా ౧) సన్ధాయ వుత్తనామాని, ఇతరథా అకుసలధమ్మపచ్చక్ఖానే దోసాభావప్పసఙ్గతోతి, తేనాహ **చతురాసీతిధమ్మక్ఖన్ధసహస్సేసూ**తిఆది. **పఠమపారాజిక**న్తిఆదినా సిక్ఖాపదానంయేవ గహణం వేదితబ్బం, న ఆపత్తీనం.

యస్స మూలేనాతి యస్స సన్తికే. ఆచరియవేవచనేసు యో ఉపజ్ఝం అదత్వా ఆచరియోవ హుత్వా పబ్బాజేసి, తం సన్ధాయ "యో మం పబ్బాజేసీ"తి వుత్తం. **తస్స మూలేనా**తి తస్స సన్తికే. **ఓకల్లకో**తి ఖుప్పిపాసాదిదుక్ఖాతురానం కిసలూఖసరీరవేసానం గహట్ఠమనుస్సానం అధివచనం. **మోళిబద్ధో**తి బద్ధకేసకలాపో గహట్ఠో. **కుమారకో**తి కుమారావత్థో అతివియ దహరో సామణేరో. **చేల్లకో**తి తతో కిఞ్చి మహన్తో. **చేటకో**తి మజ్ఝిమో. **మోళిగల్లో**తి మహాసామణేరో. **సమణుద్దేసో**తి అవిసేసతో సామణేరాధివచనం. **అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారో**తి అసుచి హుత్వా "మయా కతం పరే జానన్తి ను ఖో, న ను ఖో"తి అత్తనా, "అసుకేన ను ఖో ఇదం కత"న్తి పరేహి చ సఙ్కాయ సరితబ్బేన అనుస్సరితబ్బేన సమాచారేన యుత్తో. సఞ్జాతరాగాదికచవరత్తా **కసమ్బుజాతో**. **కోణ్ఠో**తి దుస్సీలాధివచనమేతం.

౫౪. **తిహేతుకపటిసన్ధికా**తి అతిఖిప్పం జాననసమత్థే సన్ధాయ వుత్తం, న దుహేతుకానం తత్థ అసమ్భవతో. **సభాగస్సా**తి పురిసస్స. **విసభాగస్సా**తి మాతుగామస్స. **పోత్థకరూపసదిసస్సా**తి మత్తికాదీహి కతరూపసదిసస్స . **గరుమేధస్సా**తి ఆరమ్మణేసు లహుప్పవత్తియా అభావతో దన్ధగతికతాయ గరుపఞ్ఞస్స, మన్దపఞ్ఞస్సాతి వుత్తం హోతి.

ఇదానేత్థ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవారస్స **పాళియం** అట్ఠకథాయఞ్చ వుత్తనయానం సమ్పిణ్డనత్థవసేన ఏవం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో – తత్థ హి సామఞ్ఞా చవితుకామోతిఆదీహి పదేహి చిత్తనియమం దస్సేతి. బుద్ధన్తిఆదీహి పదేహి ఖేత్తనియమం, పచ్చక్ఖామి ధారేతీతి ఏతేన కాలనియమం, వదతీతి ఇమినా పయోగనియమం, అలం మే బుద్ధేన, కిం ను మే, న మమత్థో, సుముత్తాహన్తిఆదీహి అనామట్ఠకాలవసేనపి పచ్చక్ఖానం హోతీతి దస్సేతి, విఞ్ఞాపేతీతి ఇమినా విజాననియమం, ఉమ్మత్తకో సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి ఉమ్మత్తకస్స సన్తికేతిఆదీహి పుగ్గలనియమం, సో చ నప్పటివిజానాతీతిఆదీహి విజాననియమాభావేన పచ్చక్ఖానాభావం దస్సేతి, దవాయాతిఆదీహి చిత్తనియమాభావేన, సావేతుకామో న సావేతీతి ఇమినా పయోగనియమాభావేన, అవిఞ్ఞుస్స సావేతి విఞ్ఞుస్స న సావేతీతి ఏతేహి యం పుగ్గలం ఉద్దిస్స సావేతి, తస్సేవ సవనే సీసం ఏతి, నాఞ్ఞస్సాతి. సబ్బసో వా పన న సావేతి అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖాతి ఇదం పన చిత్తాదినియమేనేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనత్థం వుత్తం. తస్మా చిత్తఖేత్తకాలపయోగపుగ్గలవిజాననవసేన సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖానం ఞత్వా తదభావేన అప్పచ్చక్ఖానం వేదితబ్బం.

కథం? ఉపసమ్పన్నభావతో చవితుకామతాచిత్తేనేవ హి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న దవా వా రవా వా భణన్తస్స. ఏవం చిత్తవసేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. తథా బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతిఆదినా వుత్తానం బుద్ధాదీనం సబ్రహ్మచారిపరియోసానానం చతుద్దసన్నఞ్చేవ గిహీతి మం ధారేహీతిఆదినా వుత్తానం గిహిఆదీనం అసక్యపుత్తియపరియోసానానం అట్ఠన్నఞ్చాతి ఇమేసం ద్వావీసతియా ఖేత్తపదానం యస్స కస్సచి సవేవచనస్స వసేన తేసు యం కిఞ్చి వత్తుకామస్స యం కిఞ్చి వదతోపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి. ఏవం ఖేత్తవసేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. తత్థ యదేతం "పచ్చక్ఖామీతి చ మం ధారేహీతి చా"తి వుత్తం వత్తమానకాలవచనం, యాని చ "అలం మే బుద్ధేన, కిం ను మే బుద్ధేన, న మమత్థో బుద్ధేన, సుముత్తాహం బుద్ధేనా"తిఆదినా నయేన ఆఖ్యాతవసేన కాలం అనామసిత్వా పురిమేహి చుద్దసహి పదేహి సద్ధిం యోజేత్వా వుత్తాని అలం మేతిఆదీని చత్తారి పదాని, తేసంయేవ చ సవేవచనానం వసేన పచ్చక్ఖానం హోతి, న పన "పచ్చక్ఖాసి"న్తి వా, "పచ్చక్ఖిస్స"న్తి వా, "మం ధారేసీ"తి వా, "మం ధారేస్ససీ"తి వా, "యంనూన పచ్చక్ఖేయ్య"న్తి వాతిఆదీని అతీతానాగతపరికప్పవచనాని భణన్తస్స. ఏవం వత్తమానకాలవసేన చేవ అనామట్ఠకాలవసేన చ పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. పయోగో పన దువిధో కాయికో వాచసికో, తత్థ బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతిఆదినా నయేన యాయ కాయచి భాసాయ వచీభేదం కత్వా వాచసికపయోగేనేవ పచ్చక్ఖానం హోతి, న అక్ఖరలిఖనం వా హత్థముద్దాదిదస్సనం వా కాయపయోగం కరోన్తస్స. ఏవం వాచసికపయోగేనేవ పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

పుగ్గలో పన దువిధో యో చ పచ్చక్ఖాతి, యస్స చ పచ్చక్ఖాతి, తత్థ యో పచ్చక్ఖాతి, సో సచే ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనట్టానం అఞ్ఞతరో న హోతి, యస్స పన పచ్చక్ఖాతి, సో సచే మనుస్సజాతికో హోతి, న చ ఉమ్మత్తకాదీనం అఞ్ఞతరో సమ్ముఖీభూతో చ, సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి. న హి అసమ్ముఖీభూతస్స దూతేన వా పణ్ణేన వా ఆరోచనం రుహతి. ఏవం యథావుత్తపుగ్గలవసేన పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. విజాననమ్పి నియమితానియమితవసేన దువిధం. తత్థ యస్స యేసం వా నియమేత్వా ఇమస్స ఇమేసం వా ఆరోచేమీతి వదతి, సచే తే యథా పకతియా లోకే మనుస్సా వచనం సుత్వా ఆవజ్జనసమయే జానన్తి, ఏవం తస్స వచనానన్తరమేవ "అయం ఉక్కణ్ఠితో"తి వా, "గిహిభావం పత్థయతీ"తి వా యేన కేనచి ఆకారేన మనుస్సజాతికో వచనత్థం జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. అథ అపరభాగే "కిం ఇమినా వుత్త"న్తి చిన్తేత్వా జానన్తి, అఞ్ఞే వా జానన్తి, అప్పచ్చక్ఖాతావ హోతి. అనియమేత్వా ఆరోచేన్తస్స పన సచే వుత్తనయేన యో కోచి మనుస్సజాతికో వచనత్థం జానాతి, పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా, ఏవం జాననవసేన పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. ఇతి ఇమేసం వుత్తప్పకారానం చిత్తాదీనం వసేనేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న అఞ్ఞథాతి దట్ఠబ్బం.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

మూలపఞ్ఞత్తివణ్ణనా

౫౫. **ఇతో పట్ఠాయా**తి దుట్ఠుల్లపదతో పట్ఠాయ. మేథునధమ్మో యథా సరూపేనేవ దుట్ఠుల్లం, ఏవం దస్సనాదిదుట్ఠుల్లధమ్మపరివారత్తాపి దుట్ఠుల్లన్తి దస్సేతుం **యస్మా**తిఆది వుత్తం. **అవస్సుతాన**న్తి మేథునరాగేన తిన్తానం. **పరియుట్ఠితాన**న్తి మేథునరాగేన అభిభూతచిత్తానం. మేథున-సద్దస్స సదిససద్దపరియాయత్తా వుత్తం "సదిసాన"న్తి, రత్తతాదీహి సదిసానన్తి అత్థో. ఇదఞ్చ యేభుయ్యతో వుత్తం ఉభోసు అఞ్ఞతరస్స రాగాభావేపి ఇతరస్స మేథునసేవనసంసిద్ధితో. మేథున-సద్దో వా ఉభయసద్దపరియాయో, మేథునం యుగళం యమకం ఉభయన్తి హి

అత్థతో ఏకం, తేనాహ “ఉభిన్నం రత్తాన”న్తి. “ద్వయంద్వయసమాపత్తీ”తి హి **పాళియమ్పి** వుత్తం. **నిమిత్తేనాతి** భుమ్మత్థే కరణవచనం, ఇత్థినిమిత్తే అత్తనో నిమిత్తం పవేసేతీతి అత్థో. నిమిత్తం అఙ్గజాతన్తి అత్థతో ఏకం. తిలఫలన్తి సాసపమత్తం తిలబీజం అధిప్పేతం, న కోససహితం ఫలన్తి ఆహ “తిలబీజమత్తమ్పీ”తి. **అల్లోకాసేతి** సభావేన పిహితస్స నిమిత్తస్స పకతివాతేన అసమ్ఫుట్ఠే తిన్తప్పదేసే. తాదిసో పదేసో సచేపి కేనచి వాతాదివికారేన సుక్ఖతి, తథాపి అనల్లోకాసోతి ఉపక్కమతో పారాజికమేవ.

వేమజ్ఝన్తి యథా చత్తారి పస్సాని అఫుసన్తో పవేసేతి, ఏవం కతవివరస్స ఇత్థినిమిత్తస్స అబ్భన్తరతలం వుచ్చతి. పురిసనిమిత్తే పన **మజ్ఝన్తి** అగ్గకోటిం సన్ధాయ వదతి. **ఉపరీతి** మజ్ఝిమపబ్బేన సమిఞ్జిత్వా పవేసియమానస్స అఙ్గజాతస్స సమిఞ్జితఙ్గులియా మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠిసదిసఅగ్గకోటియేవ. **హేట్ఠా పవేసేన్తోతి** ఇత్థినిమిత్తస్స హేట్ఠాభాగేన ఛుపియమానం పవేసేన్తో, యథా ఇత్థినిమిత్తస్స అల్లోకాసం హేట్ఠిమతలం తిలబీజమత్తమ్పి అత్తనో నిమిత్తేన ఛుపతి, ఏవం పవేసేన్తోతి అత్థో. ఛుపనమేవ హేత్థ పవేసనం, ఏవం సేసేసుపి. **మజ్ఝేన పవేసేన్తోతి** అబ్భన్తరతలేన ఛుపియమానం పవేసేన్తో, యథా అబ్భన్తరతలం ఛుపతి, ఏవం పవేసేన్తోతి అత్థో. కత్థచి అచ్ఛుపన్తం పవేసేత్వా ఆకాసగతమేవ నీహరన్తస్స నత్థి పారాజికం, దుక్కటం పన హోతి **ఛిన్నసీసవత్థుస్మిం** (పారా॰ ౭౩) వియ. **మజ్ఝేనేవ ఛుపన్తం పవేసేన్తోతి** అగ్గకోటియా ఛుపన్తం పవేసేన్తో. **మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా సఙ్కోచేత్వాతి** నిమిత్తం అత్తనో మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా సమిఞ్జిత్వా ఉపరిభాగేన ఛుపన్తం పవేసేన్తోపి. కిం వియ? సమిఞ్జితఙ్గులి వియాతి యోజనా. అథ వా మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా సమిఞ్జితఙ్గులి వియాతి సమ్బన్ధో, సమిఞ్జితఙ్గులిం వా మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా పవేసేన్తో వియాతిపి యోజేతబ్బం. **ఉపరిభాగేనాతి** సఙ్కోచితస్స నిమిత్తస్స ఉపరికోటియా.

ఇదాని పురిసనిమిత్తస్స హేట్ఠా వుత్తేసు ఛసు “ఉపరీ”తి వుత్తస్స ఛట్ఠస్స ఠానస్స వసేన విసుం చత్తారి పస్సాని గహేత్వా పురిసనిమిత్తే దసట్ఠానభేదం దస్సేన్తో **తత్థాతిఆదిమాహ**. హేట్ఠా పన అగహితగ్గహణవసేన ఛ ఠానాని వుత్తాని. **తులాదణ్డసదిసం పవేసేన్తస్సాపీతి** అసమిఞ్జిత్వా ఉజుకం పవేసేన్తస్స. **చమ్మఖీలన్తి** ఏళకాదీనం గీవాయ వియ నిమిత్తే జాతం చమ్మఙ్కురం, “ఉణ్ణిగణ్డో”తిపి వదన్తి. “ఉపహతకాయప్పసాద”న్తి అవత్వా **నట్ఠకాయప్పసాదన్తి** వచనేన ఉపాదిన్నభావే సతి కేనచి పచ్చయేన ఉపహతేపి కాయప్పసాదే **ఉపహతిన్ద్రియవత్థుస్మిం** (పారా॰ ౭౩) వియ పారాజికమేవాతి దస్సేతి. ఇత్థినిమిత్తస్స పన నట్ఠేపి ఉపాదిన్నభావే సతి మతసరీరే వియ పారాజికక్ఖేత్తతా న విజహతీతి వేదితబ్బా. **మేథునస్సాదేనాతి** ఇదం కాయసంసగ్గరాగే సతి సఙ్ఘాదిసేసో హోతీతి వుత్తం. **బీజానీతి** అణ్డాని.

ముఖం అపిధాయాతి పమాదేన సముప్పన్నమ్పి హాసం బీజనియా పటిచ్ఛాదనమ్పి అకత్వా నిసీదనం అగారవన్తి వుత్తం. అథ వా **అపిధాయాతి** పిదహిత్వా, బీజనియా ముఖం పటిచ్ఛాదేత్వా హసమానేన న నిసీదితబ్బన్తి అత్థో. **దన్తవిదంసకన్తి** దన్తే దస్సేత్వా. **గబ్భితేనాతి** “అయుత్తకథా”తి సఙ్కోచం అనాపజ్జన్తేన, నిరవసేసాధిప్పాయకథనే సఞ్జాతుస్సాహేనాతి అత్థో.

అనుపఞ్ఞత్తివణ్ణనా

పారాజికవత్థుభూతాతి యేసం తీసు మగ్గేసు తిలబీజమత్తమ్పి నిమిత్తస్స పవేసోకాసో హోతి, తే ఇత్థిపురిసాదిభేదా సబ్బే సఙ్గయ్హన్తి, న ఇతరే. ఇధ పన తిరచ్ఛానగతాయాతి-పాళిపదానురూపతో న సబ్బాతిఆదినా ఇత్థిలిఙ్గవసేన వుత్తం. **గోనసాతి** సప్పవిసేసా, యేసం పిట్ఠీసు మహన్తమహన్తాని మణ్డలాని హోన్తి. కచ్ఛపమణ్డూకానం చతుప్పదత్తేపి ఓదకతాసామఞ్ఞేన అపదేహి సహ గహణం. **ముఖసణ్ఠానన్తి** ఓట్ఠచమ్మసణ్ఠానం. **వణసఙ్ఖేపన్తి** వణసఙ్గహం. వణే థుల్లచ్చయఞ్చ “అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా॰ ౬౬) ఇమస్స సుత్తస్స వసేన వేదితబ్బం. **మఙ్గుసాతి** నకులా. **ఏతమేవ హి అత్థన్తి** యో నం అజ్ఝాపజ్జతి, తం పరాజేతీతి ఇమమత్థం వుత్తానంయేవ పారాజికాదిసద్దానం నిబ్బచనప్పసఙ్గే ఇమిస్సా పరివారగాథాయ పవత్తత్తా. **భట్ఠోతి** సాసనతో పరిహీనో. **నిరఙ్కతోతి** నిరాకతో. **ఏతన్తి** ఆపత్తిరూపం పారాజికం. **ఛిన్నోతి** అన్తరాఖణ్డితో.

పకతత్తేహి భిక్ఖూహీతి ఏత్థ **పకతత్తా** నామ పారాజికం అనాపన్నా అనుక్ఖిత్తా చ. కేచి పన “పకతత్తేహి భిక్ఖూహి ఏకతో కత్తబ్బత్తాతి అట్ఠకథాయం వుత్తత్తా పకతత్తభూతేహి అలజ్జీహిపి సద్ధిం ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మకరణే దోసో నత్థీ”తి వదన్తి, తం న యుత్తం, ఇమినా వచనేన తస్స అత్థస్స అసిజ్ఝనతో. యది హి సఙ్ఘకమ్మం కరీయతి, పకతత్తేహేవ కరీయతి, న అపకతత్తేహీతి ఏవం అపకతత్తేహి సహసంవాసపటిక్ఖేపపరం ఇదం వచనం, న పన పకతత్తేహి సబ్బేహి అలజ్జీఆదీహి ఏకతో సఙ్ఘకమ్మం కత్తబ్బమేవాతి. ఏవం సంవాసవిధానపరం పకతత్తేసుపి సభాగాపత్తిం ఆపన్నేహి అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ అలజ్జీహి చ సద్ధిం ఏకతో కమ్మకరణస్స పటిక్ఖిత్తత్తా. వుత్తఞ్హి “సచే సబ్బో సఙ్ఘో సభాగాపత్తియా సతి వుత్తవిధిం అకత్వా ఉపోసథం కరోతి, వుత్తనయేనేవ సబ్బో సఙ్ఘో ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తిఆది (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా). “యత్థ ఆమిసపరిభోగో వట్టతి, ధమ్మపరిభోగోపి తత్థ వట్టతీ”తి అలజ్జీహి సహ పరిభోగో చ అట్ఠకథాయం పటిక్ఖిత్తో ఏకతో కమ్మకరణస్సాపి ధమ్మపరిభోగత్తా. తస్మా యథా హి **పాళియం** పారాజికాపత్తిఆపజ్జనకపుగ్గలనియమత్థం య్వాయం ఇత్తిచతుత్థేన కమ్మేన...పే॰... ఉపసమ్పన్నో, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూతి ఇమస్మిం వచనే సబ్బేపి ఇత్తిచతుత్థకమ్మేన ఉపసమ్పన్నా పారాజికాపజ్జనకపుగ్గలాయేవాతి నియమో న సిజ్ఝతి పారాజికానాపజ్జనకానమ్పి సేక్ఖాదీనం సమ్భవా, అథ ఖో ఇత్తిచతుత్థకమ్మేన ఉపసమ్పన్నేసుయేవ పారాజికాపత్తిఆపజ్జనకా అలజ్జీ బాలపుథుజ్జనా లబ్భన్తి, న పన ఏహిభిక్ఖుఆదీసూతి ఏవం నియమో సిజ్ఝతి, ఏవమిధాపి పకతత్తేసుయేవ ఏకతో కమ్మకరణారహా అనాపత్తికా లజ్జీ కుక్కుచ్చకా సిక్ఖాకామా ఉపలబ్భన్తి , న అపకతత్తేసూతి ఏవమేవ నియమో సిజ్ఝతి అపకతత్తానం గణపూరణత్తాభావేన అసంవాసికత్తనియమతో. అలజ్జినో పన గణపూరకా హుత్వా కమ్మస్స సాధనతో అసంవాసికేసు న గహితా కత్తబ్బవిధిం అకత్వా తేహి సహ మద్దిత్వా కమ్మం కరోన్తానం ఆపత్తి అలజ్జితా చ న విగచ్ఛతీతి వేదితబ్బం. “ఏకో అలజ్జీ అలజ్జీసతమ్పి కరోతీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౫) హి వుత్తం, తేనేవ వక్ఖతి “సబ్బేపి లజ్జినో ఏతేసు కమ్మాదీసు సహ వసన్తీ”తిఆది. అయమేత్థ ఉపరి విత్థారతో ఆవి భవిస్సతి.

తథాతి సీమాపరిచ్ఛిన్నేహీతిఆదిం పరామసతి. ఏకతో వన్దనభుఞ్జనగామప్పవేసనవత్తాపటివత్తకరణఉగ్గహపరిపుచ్ఛాసజ్ఝాయకరణాదిసామగ్గికిరియావసేన భగవతా పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదసిక్ఖనం సమసిక్ఖతా నామ, తఞ్చ లజ్జీహేవ సమం సిక్ఖితబ్బం, న అలజ్జీహీతి దస్సేతుం “పఞ్ఞత్తం పన...పే॰... సమసిక్ఖతా నామా”తి వుత్తం. తత్థ అనతిక్కమనవసేన ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదివసేన చ లజ్జీపుగ్గలేహి సమం ఏకతో సిక్ఖితబ్బా సమసిక్ఖాతి సిక్ఖాపదాని వుత్తాని, తాసం సమసిక్ఖనం యథావుత్తనయేన లజ్జీహి సిక్ఖితబ్బభావో సమసిక్ఖతా నామాతి అధిప్పాయో. యథావుత్తేసు ఏకకమ్మాదీసు అలజ్జీనం లజ్జిధమ్మే అనోక్కన్తే లజ్జీహి సహ సంవాసో నత్థి, తతో బహియేవ తే సన్దిస్సన్తీతి ఆహ **సబ్బేపి లజ్జినోతిఆది**.

౫౬. యం తం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **వత్థుమేవ న హోతీతి** సువణ్ణాదీహి కతఇత్థిరూపానం అఙ్గజాతేసుపి నిమిత్తవోహారదస్సనతో తత్థ పారాజికాసఙ్కానివత్తనత్థం వుత్తం. తేనేవ వినీతవత్థూసు లేపచిత్తాదివత్థూసు సఞ్జాతకుక్కుచ్చస్స పారాజికేన అనాపత్తి వుత్తా.

పఠమచతుక్కవణ్ణనా

౫౭. అస్సాతి ఆఖ్యాతపదన్తి తస్స అత్థం దస్సేన్తో “హోతీ”తి ఆహ, భవేయ్యాతి అత్థో, హోతీతి వుత్తం హోతి. దుతియే అత్థవికప్పే “హోతీ”తి ఇదం వచనసేసో.

౫౮. సాదియన్తస్సేవాతి ఏత్థ సాదియనం నామ సేవేతుకామతాచిత్తస్స ఉప్పాదనమేవాతి ఆహ “పటిసేవనచిత్తసమఙ్గిస్సా”తి. **పటిపక్ఖన్తి** అనిట్ఠం అహితం. “భిక్ఖూనం పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికా”తి వుత్తే ఉపరి వుచ్చమానా రాజపచ్చత్థికాదయోపి ఇధేవ పవిసన్తీతి తం నివత్తనత్థం **భిక్ఖూ ఏవ పచ్చత్థికాతి** రాజపచ్చత్థికానురూపేన అత్థో దస్సితో. **తస్మిం ఖణేతి** పవేసనక్ఖణే. అగ్గతో హి యావ మూలా పవేసనకిరియాయ వత్తమానకాలో పవేసనక్ఖణో నామ. **పవిట్ఠకాలేతి** అఙ్గజాతస్స యత్తకం ఠానం పవేసనారహం, తత్తకం అనవసేసతో పవిట్ఠకాలే, పవేసనకిరియాయ నిట్ఠితక్ఖణేతి అత్థో. ఏవం పవిట్ఠస్స ఉద్ధరణారమ్భతో అన్తరా ఠితకాలే ఠితం అఙ్గజాతం, తస్స ఠితి వా **ఠితం** నామ, **అట్ఠకథాయం** పన మాతుగామస్స సుక్కవిస్సట్ఠిం పత్వా సబ్బథా వాయామతో ఓరమిత్వా ఠితకాలం సన్ధాయ “సుక్కవిస్సట్ఠిసమయే”తి వుత్తం, తదుభయమ్పి ఠితమేవాతి గహేతబ్బం. **ఉద్ధరణం** నామ యావ అగ్గా నీహరణకిరియాయ వత్తమానకాలోతి ఆహ “నీహరణకాలే పటిసేవనచిత్తం ఉపట్ఠాపేతీ”తి.

ఏత్థ చ యస్మా పరేహి ఉపక్కమియమానస్స అఙ్గజాతాదికాయచలనస్స విజ్జమానత్తా సేవనచిత్తే ఉపట్ఠితమత్తే తస్మిం ఖణే చిత్తజరూపేన సఞ్జాయమానం అఙ్గజాతాదిచలనం ఇమినా సేవనచిత్తేన ఉప్పాదితమేవ హోతి. అపిచ సేవనచిత్తే ఉప్పన్నే పరేహి అనుపక్కమియమానస్సాపి అఙ్గజాతే చలనం హోతేవ, తఞ్చ తేన కతం నామ హోతి, తస్మా కాయచిత్తతో సముట్ఠితం పారాజికాపత్తిం నో ఆపజ్జతియేవ **ఉబ్భజాణుమణ్డలికా** (పాచి॰ ౬౫౭-౬౫౮) వియ. తథాపి హి “అధక్ఖకం ఉబ్భజాణుమణ్డలం ఆమసనం వా…పే॰… పటిపీళనం వా సాదియేయ్యా”తి (పాచి॰ ౬౫౭) సాదియనమత్తేయేవ ఆపత్తి వుత్తా, భిక్ఖునో కాయసంసగ్గే పన “కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా”తి (పారా॰ ౨౭౦) అత్తనో ఉపక్కమస్స ఆపత్తినిమిత్తభావేన వుత్తత్తా ఇత్థియా ఫుసియమానస్స కాయసంసగ్గరాగే చ ఇత్థియా సఞ్జనితకాయచలనే చ విజ్జమానేపి అత్తనో పయోగాభావేన అనాపత్తియేవ వుత్తాతి గహేతబ్బం. కేచి పన “పఠమసఙ్ఘాదిసేసవిసయేపి పరేహి బలక్కారేన హత్థాదీహి ఉపక్కమియమానస్స మోచనస్సాదో చ ఉప్పజ్జతి, తేన చ అసుచిమ్హి ముత్తే సఙ్ఘాదిసేసో, అముత్తే థుల్లచ్చయం ఏవా”తి వదన్తి. **అఙ్గారకాసున్తి** అఙ్గారరాసిం, అఙ్గారపుణ్ణావాటం వా. ఇత్థియా ఉపక్కమియమానే అసాదియనం నామ న సబ్బేసం విసయోతి ఆహ **ఇమఞ్హీతిఆది. ఏకాదసహి అగ్గీహీతి** రాగదోసమోహజాతిజరామరణసోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాససఙ్ఖాతేహి ఏకాదసగ్గీహి. **అస్సాతి** అసాదియన్తస్స. **చతుక్కం నీహరిత్వా ఠపేసీతి** ఏత్థ ఏకపుగ్గలవిసయతాయ ఏకోపి అనాపత్తివారో పవేసనపవిట్ఠఠితఉద్ధరణసఙ్ఖాతానం చతున్నం పదానం వసేన “చతుక్క”న్తి వుత్తో. **పఠమచతుక్కకథాతి** ఏత్థ పన అనాపత్తివారేన సద్ధిం పఞ్చన్నం వారానం వుత్తనయేన “పఞ్చ చతుక్కా”తి వత్తబ్బేపి ఏకమగ్గవిసయతాయ తేసం ఏకత్తం ఆరోపేత్వా పఠమచతుక్కతా వుత్తా. తేనేవ వక్ఖతి **తిణ్ణం మగ్గానం వసేన తీణి సుద్ధికచతుక్కానీతిఆది.**

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా

౫౯-౬౦. మత్తన్తి సురాదీహి మత్తం. అక్ఖాయితనిమిత్తా ఇధ ఉత్తరపదలోపేన అక్ఖాయితసద్దేన వుత్తాతి ఆహ “అక్ఖాయితనిమిత్త”న్తి. **జాగరన్తిన్తిఆది** విసేసనరహితత్తా “సుద్ధికచతుక్కానీ”తి వుత్తం. **సమానాచరియకాథేరాతి** ఏకాచరియస్స ఉద్దేసన్తేవాసికా. గఙ్గాయ అపరభాగో **అపరగఙ్గం. వతరేతి** గరహత్థే నిపాతో. **ఏవం వినయగరుకానన్తి** ఇమినా ఉపరి ఉపతిస్సత్థేరేన వుచ్చమానవినిచ్ఛయస్స గరుకరణీయతాయ కారణం వుత్తం. **సబ్బం పరియాదియిత్వాతి** సబ్బం పారాజికఖేత్తం అనవసేసతో గహేత్వా. యది హి సావసేసం కత్వా పఞ్ఞపేయ్య, అలజ్జీనం తత్థ లేసేన అజ్ఝాచారసోతో పవత్తతీతి ఆహ “సోతం ఛిన్దిత్వా”తి. సహసేయ్యాదిపణ్ణత్తివజ్జసిక్ఖాపదేసుయేవ (పాచి॰ ౪౯-౫౧) సావసేసం కత్వాపి పఞ్ఞాపనం సమ్భవతి, న లోకవజ్జేసూతి ఆహ **ఇదఞ్హీతిఆది. సహసేయ్యసిక్ఖాపదే** హి (పాచి॰ ౪౯ ఆదయో) కిఞ్చాపి యేభుయ్యచ్ఛన్నే యేభుయ్యపరిచ్ఛన్నే హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదతో పాచిత్తియం దస్సితం, ఉపడ్ఢచ్ఛన్నే ఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నే దుక్కటం, తథాపి సావసేసత్తా పఞ్ఞత్తియా యేభుయ్యచ్ఛన్నఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నాదీసుపి **అట్ఠకథాయం** పాచిత్తియమేవ దస్సితం. ఇధ పన నిరవసేసత్తా పఞ్ఞత్తియా భగవతా దస్సితం యేభుయ్యేన అక్ఖాయితనిమిత్తతో హేట్ఠా పారాజికక్ఖేత్తం నత్థి, థుల్లచ్చయాదిమేవ తత్థ లబ్భతి.

ఉపతిస్సత్థేరేన వుత్తస్సేవ వినిచ్ఛయస్స అఞ్ఞమ్పి ఉపత్థమ్భకారణం దస్సేన్తో **అపిచాతిఆదిమాహ.** నిమిత్తే అప్పమత్తికాపి మంసరాజి సచే అవసిట్ఠా హోతి, తం యేభుయ్యక్ఖాయితమేవ హోతి, తతో పరం పన సబ్బసో ఖాయితే నిమిత్తే దుక్కటమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ “తతో పరం థుల్లచ్చయం నత్థీ”తి. కేచి పనేత్థ వచ్చమగ్గాదిం చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా “తేసు ద్వే కోట్ఠాసే అతిక్కమ్మ యావ తతియకోట్ఠాసస్స పరియోసానా ఖాయితం యేభుయ్యక్ఖాయితం నామ, తతో పరం థుల్లచ్చయం నత్థి, యావ చతుత్థకోట్ఠాసస్స పరియోసానా ఖాయితం, తమ్పి దుక్కటవత్థుయేవా”తి చ వదన్తి, తం న యుత్తం. **మతసరీరస్మింయేవ వేదితబ్బన్తి** మతం యేభుయ్యేన అక్ఖాయితన్తిఆదివచనతో వుత్తం. **యదిపి నిమిత్తన్తిఆది** జీవమానకసరీరమేవ సన్ధాయ వుత్తం తస్సేవ అధికతత్తా. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) “జీవమానకసరీరస్స వుత్తప్పకారే మగ్గే సచేపి తచాదీని అనవసేసేత్వా సబ్బసో ఛిన్నే”తిఆది వుత్తం. **సబ్బసో ఖాయితన్తి** నిమిత్తమంసం సబ్బం ఛిన్నన్తి అత్థో. **నిమిత్తసణ్ఠానన్తి** ఛిన్నమంసస్స అన్తో యావ ముత్తవత్థికోసా ఛిద్దాకారో అబ్భన్తరఛవిచమ్మమత్తో ఇత్థినిమిత్తాకారో, తేనాహ “పవేసనం జాయతీ”తి. **నిమిత్తసణ్ఠానం పన అనవసేసేత్వాతి** పవేసనారహఛిద్దాకారేన ఠితఅబ్భన్తరమంసాదిం అనవసేసేత్వా. ఏతేన యావ పవేసో లబ్భతి, తావ మగ్గోయేవాతి దస్సేతి. **నిమిత్తతో పతితాయ మంసపేసియాతి** ఇదం నిమిత్తసణ్ఠానవిరహితం అబ్భన్తరమంసఖణ్డం సన్ధాయ వుత్తం. నిమిత్తసణ్ఠానం అకోపేత్వా సమన్తతో ఛిన్దిత్వా ఉద్ధటమంసపేసియా పన మతసరీరే యేభుయ్యేన అక్ఖాయితనిమిత్తే వియ ఉపక్కమన్తస్స పారాజికమేవ.

ఏవం జీవమానకమనుస్ససరీరే లబ్భమానవిసేసం దస్సేత్వా ఇదాని మతసరీరే దస్సేతుం **మతసరీరే పనాతిఆదిమాహ. వత్థికోసేసూతి** పురిసానం అఙ్గజాతకోసచమ్మేసు. “నవద్వారో మహావణో”తిఆది (మి॰ ప॰ ౨.౬.౧) వచనతో మనుస్సానం అక్ఖినాసాదీని వణసఙ్ఖేపేన థుల్లచ్చయక్ఖేత్తానీతి తేసుపి థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఏవం మనుస్సానం మతసరీరేపి, తేనాహ **మతే అల్లసరీరేతిఆది.** తత్థ **అల్లసరీరేతి** అకుథితం సన్ధాయ వుత్తం. **పారాజికక్ఖేత్తేతి** యేభుయ్యేన అక్ఖాయితమ్పి సన్ధాయ వుత్తం. **థుల్లచ్చయక్ఖేత్తేతి** ఉపడ్ఢక్ఖాయితాదిమ్పి సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ చ అక్ఖినాసాదిథుల్లచ్చయక్ఖేత్తేసు యేభుయ్యేన అక్ఖాయితేసుపి థుల్లచ్చయం, ఉపడ్ఢక్ఖాయితాదీసు దుక్కటన్తి వేదితబ్బం. **సబ్బేసమ్పీతి** యథావుత్తహత్థిఆదీహి అఞ్ఞేసం తిరచ్ఛానానం సఙ్గణ్హనత్థం వుత్తం. తిరచ్ఛానగతానం అక్ఖికణ్ణవణేసు దుక్కటం పన అట్ఠకథాప్పమాణేన గహేతబ్బం, “అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా॰ ౬౬) హి సామఞ్ఞతో వుత్తం, న పన మనుస్సానన్తి విసేసేత్వా. యది హి మనుస్సానఞ్ఞేవ వణేసు థుల్లచ్చయం సియా, హత్థిఅస్సాదీనం నాసవత్థికోసేసుపి పటఙ్గముఖమణ్డూకస్స ముఖసణ్ఠానేపి చ వణసఙ్ఖేపతో థుల్లచ్చయం న వత్తబ్బం సియా, వుత్తఞ్చ. తస్మా అట్ఠకథాచరియా ఏవేత్థ పమాణం. మతానం తిరచ్ఛానగతానన్తి మతకేన సమ్బన్ధో.

మేథునరాగేన వత్థికోసం పవేసేన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తన్తి ఆహ “వత్థికోసం అప్పవేసేన్తో”తి. **మేథునరాగో** చ నామ కాయసంసగ్గరాగం మోచనస్సాదఞ్చ ముఞ్చిత్వా విసుం ద్వయంద్వయసమాపత్తియా రాగో, సో చ పురిసాదీసుపి ఉప్పజ్జతి, తేన చ అపారాజికక్ఖేత్తే ఇత్థిసరీరేపి ఉపక్కమన్తస్స అసుచిమ్హి ముత్తేపి సఙ్ఘాదిసేసో న హోతి, ఖేత్తానురూపం థుల్లచ్చయదుక్కటమేవ హోతీతి వేదితబ్బం. **అప్పవేసేన్తోతి** ఇమినా తీసు మగ్గేసు పవేసనాధిప్పాయే అసతిపి మేథునరాగేన బహి ఘట్టనం సమ్భవతీతి దస్సేతి, తేనేవ థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఇతరథా పవేసనాధిప్పాయేన బహి ఛుపన్తస్స మేథునస్స పుబ్బపయోగత్తా దుక్కటమేవ వత్తబ్బం సియా. **నిమిత్తేన నిమిత్తం ఛుపతి థుల్లచ్చయన్తి** ఇదఞ్చ “న చ, భిక్ఖవే,

రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బం, యో ఛుపేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి (మహావ॰ ౨౫౨) ఇమస్స చమ్మక్ఖన్ధకే ఆగతస్స సుత్తస్స వసేన వుత్తం. తత్థ చ కేసఞ్చి అఞ్ఞథాపి అత్థవికప్పస్స బీజం దస్సేన్తో **మహాఅట్ఠకథాయం** పనాతిఆదిమాహ. **ముఖేనేవ ఛుపనం సన్ధాయాతి** ఓట్ఠజివ్హాదిముఖావయవేన ఛుపనం సన్ధాయ. **ఓళారికత్తాతి** అజ్ఝాచారస్స థుల్లత్తా. **తం సన్ధాయభాసితన్తి** తం యథావుత్తసుత్తం. సుత్తఞ్హి అజ్ఝాచారం సన్ధాయ పటిచ్చ వుత్తత్తా "సన్ధాయభాసిత"న్తి వుచ్చతి. **సుట్ఠుసల్లక్ఖేత్వాతి** పిట్ఠిం అభిరుహన్తానం అఙ్గజాతముఖేనేవ నిమిత్తఛుపనస్స సమ్భవం మేథునరాగీనఞ్చ అఙ్గజాతేన ఛుపనస్సేవ అనురూపతఞ్చ సుత్తే చ "ముఖేనా"తి అవుత్తతఞ్చ అఞ్ఞఞ్చ నయం యథాబలం సుట్ఠు సల్లక్ఖేత్వాతి అత్థో. **సబ్బాదిసేసోతి** మనుస్సిత్థిం సన్ధాయ వుత్తం. **పస్సావమగ్గన్తి** ఇదం **చమ్మక్ఖన్ధకే** నిదానవసేన వుత్తం. ఇతరమగ్గద్వయం పన నిమిత్తముఖేన ఛుపన్తస్స వణసఙ్ఖేపేన థుల్లచ్చయమేవ. **వుత్తనయేనేవాతి** మేథునరాగేనేవ. నిమిత్తముఖేన పన వినా మేథునరాగేన మనుస్సిత్థియా వా తిరచ్ఛానగతిత్థియా వా పస్సావమగ్గం పకతిముఖేన ఛుపన్తస్స దుక్కటమేవ పకతిముఖేన పకతిముఖఛుపనే వియ, ఇతరథా తత్థాపి థుల్లచ్చయేన భవితబ్బం, తఞ్చ న యుత్తం ఖన్ధకసుత్తేపి తథా అవుత్తత్తా. **కాయసంసగ్గరాగేన దుక్కటన్తి** నిమిత్తముఖేన వా పకతిముఖాదిం ఇతరకాయేన వా కాయసంసగ్గరాగేన ఛుపన్తస్స దుక్కటమేవ.

ఏత్థ చ కాయసంసగ్గరాగేన బహినిమిత్తే ఉపక్కమతో అజానన్తస్సేవ అఙ్గజాతం యది పారాజికక్ఖేత్తం ఛుపతి, తత్థ కిం హోతీతి? కేచి తావ "మేథునరాగస్స అభావా మనుస్సిత్థియా సబ్బాదిసేసో, సేసేసు వత్థువసేన థుల్లచ్చయదుక్కటానీ"తి వదన్తి. అఞ్ఞే పన "పవేసనక్ఖణే ఫస్సస్స సాదియనసమ్భవతో బలక్కారేన ఉపక్కమనక్ఖణే వియ పారాజికమేవా"తి వదన్తి, ఇదమేవ యుత్తతరం. మగ్గత్తయతో హి అఞ్ఞస్మిం పదేసేయేవ కాయసంసగ్గాదిరాగభేదతో ఆపత్తిభేదో లబ్భతి, న మగ్గత్తయే. తత్థ పన యేన కేనచి ఆకారేన ఫస్సస్స సాదియనక్ఖణే పారాజికమేవ, తేనేవ పరోపక్కమేన పవేసనాదీసు రాగభేదం అనుద్ధరిత్వా సాదియనమత్తేన పారాజికం వుత్తం.

సన్థతచతుక్కభేదకథావణ్ణనా

౬౧-౨. **పటిపన్నకస్సాతి** ఆరద్ధవిపస్సకస్స. **ఉపాదిన్నకన్తి** కాయిన్ద్రియం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపాదిన్నకేన ఘుసతీతి** ఉపాదిన్నకసరీరేన ఘుసీయతీతి కమ్మసాధనేన అత్థో దట్ఠబ్బో. అథ వా ఏవం కరోన్తో భిక్ఖు కిఞ్చి ఉపాదిన్నకం ఉపాదిన్నకేన న ఘుసతీతి అత్థో. **లేసం ఓడ్డేస్సన్తీతి** లేసం రపేస్సన్తి, పరికప్పేస్సన్తీతి అత్థో. **సన్థతాదిభేదేహి భిన్దిత్వాతి** సన్థతాదివిసేసనేహి విసేసేత్వా. **సన్థతాయాతి** సముదాయే ఏకదేసవోహారో దడ్ఢస్స పటస్స ఛిద్దన్తిఆదీసు వియ. యథా హి పటస్స ఏకదేసోవ వత్థతో దడ్ఢోతి వుచ్చతి, తం ఏకదేసవోహారం సముదాయే పటే ఉపచారతో ఆరోపేత్వా పున తం సముదాయం దడ్ఢప్పదేససఙ్ఖాతఛిద్దసమ్బన్ధీభావేన "దడ్ఢస్స పటస్స ఛిద్ద"న్తి వోహరన్తి, ఏవమిధాపి ఇత్థియా మగ్గప్పదేసవోహారం సముదాయభూతాయ ఇత్థియా ఆరోపేత్వా పున తం ఇత్థిం సన్థతమగ్గసమ్బన్ధినిం కత్వా **సన్థతాయ ఇత్థియా వచ్చమగ్గేనాతిఆది** వుత్తం. సారత్థదీపనియం (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౬౧-౬౨) పనేత్థ "ఏకదేసే సముదాయవోహారో"తి వుత్తం, తం న యుత్తం అవయవవోహారేన సముదాయస్సేవ పతీయమానత్తా. ఇతరథా హి సన్థతాయ వచ్చమగ్గేనాతి ఇత్థిలిఙ్గతా మగ్గసమ్బన్ధితా చ న సియా, ఏకదేసే సముదాయోపచారస్స పన ఏకదేసోవ అత్థో సాఖాయ ఛిజ్జమానాయ రుక్ఖో ఛిజ్జతీతిఆదీసు వియ.

వత్థాదీని మగ్గస్స అన్తో అప్పవేసేత్వా బహియేవ వేఠనం సన్ధాయ "పలివేఠేత్వా"తి వుత్తం. సముదాయే అవయవూపచారేనేవ భిక్ఖుపి **సన్థతో నామాతిఆది** వుత్తం. **యత్తకే పవిట్ఠేతి** తిలబీజమత్తే పవిట్ఠే. అక్ఖినాసాదీనం సన్థతత్తేపి యథావత్థుకమేవాతి ఆహ **థుల్లచ్చయక్ఖేత్తే థుల్లచ్చయన్తిఆది**. **ఖాణుం ఘట్టేన్తస్స దుక్కటన్తి** ఇత్థినిమిత్తస్స అన్తో ఖాణుం పవేసేత్వా సమతలం, అతిరిత్తం వా రితం ఖాణుం సచే ఘట్టేతి, ఘట్టేన్తస్స దుక్కటం పవేసాభావతో. సచే పన ఈసకం అన్తో అల్లోకాసే పవేసేత్వా రితం అనుపాదిన్నమేవ ఖాణుసీసం అఙ్గజాతేన ఛుపతి, పారాజికమేవ. **తస్స తలన్తి** వేళునళాదికస్స అన్తోతలం. **బహిద్ధా ఖాణుకేతి** అన్తో పవేసితవేళుపబ్బాదికస్స బహి నిక్ఖన్తసీసం సన్ధాయ వుత్తం. **యథా చ ఇత్థినిమిత్తేతిఆదీసు** యథా ఇత్థియా పస్సావమగ్గే ఖాణుం కత్వా ఘట్టనాదికం వుత్తం, ఏవం సబ్బత్థ వచ్చమగ్గాదీసుపి లక్ఖణం వేదితబ్బన్తి అత్థో.

రాజపచ్చత్థికాదిచతుక్కభేదకథావణ్ణనా

౬౫. **కేరాటికాతి** వఞ్చకా. పఠమం ఇత్థిధుత్తమేవ దస్సేత్వా ఇదాని ఇతరధుత్తేపి సఙ్గహేత్వా దస్సేతుం "ఇత్థిధుత్తసురాధుత్తాదయో వా"తి వుత్తం.

ఆపత్తానాపత్తివారవణ్ణనా

౬౬. పటిఞ్ఞాతకరణం నత్థి సేవేతుకామతా మగ్గేన మగ్గప్పటిపత్తీతి ద్విన్నం అఙ్గానం సిద్ధత్తా. దూసితస్స పన మగ్గేన మగ్గప్పటిపత్తి ఏవమేకం అఙ్గం సిద్ధం, సేవేతుకామతాసఙ్ఖాతం సాదియనం అసిద్ధం. తస్మా సో పుచ్ఛిత్వా "సాదియీ"న్తి వుత్తపటిఞ్ఞాయ నాసేతబ్బో. **తత్థేవాతి** వేసాలియం మహావనే ఏవ. **సబ్బఙ్గగతన్తి** సబ్బకాయగతం. "లోహితం వియా"తి వుత్తత్తా కేసాదీనం వినిముత్తట్ఠానే సబ్బత్థాతి గహేతబ్బం. **నిచ్చమేవ ఉమ్మత్తకో హోతీతి** యస్స పిత్తకోసతో పిత్తం చలిత్వా సబ్బదా బహి నిక్ఖన్తం హోతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. యస్స పన పిత్తం చలిత్వా పిత్తకోసేయేవ రితం హోతి, కదాచి వా నిక్ఖన్తం పున నిక్ఖమతి, సోపి అన్తరన్తరా సఞ్ఞం పటిలభతి భేసజ్జేన చ పకతిఆరోగ్యం పటిలభతీతి వేదితబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

పకిణ్ణకన్తి వోమిస్సకనయం. **సముట్ఠానన్తి** ఉప్పత్తికారణం. **కిరియాతిఆది** నిదస్సనమత్తం అకిరియాదీనమ్పి సఙ్గహతో. వేదనాయ సహ కుసలఞ్చ వేదితబ్బన్తి యోజేతబ్బం. **సబ్బసఙ్గాహకవసేనాతి** సబ్బేసం సిక్ఖాపదానం సఙ్గాహకవసేన "కాయో వాచా కాయవాచా కాయచిత్తం వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్త"న్తి ఏవం వుత్తాని ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానాని. సముట్ఠానాదయో హి ఆపత్తియా ఏవ హోన్తి, న సిక్ఖాపదస్స. తంతంసిక్ఖాపదస్స నియతఆపత్తియా ఏవ గహణత్థం పన సిక్ఖాపదసీసేన సముట్ఠానాదీనం కథనం. ఏవఞ్హి ఆపత్తివిసేసో పఞ్ఞాయతి ఆపత్తి-సద్దస్స సబ్బాపత్తిసాధారణత్తా, ఇమేసు పన ఛసు సముట్ఠానేసు పురిమాని తీణి అచిత్తకాని, పచ్ఛిమాని సచిత్తకాని. సమాసతో తం ఇమం పకిణ్ణకం విదిత్వా వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. ఛ సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి **ఛసముట్ఠానం**. ఏవం సేసేసుపి.

అత్థి కథినసముట్ఠానన్తిఆది సముట్ఠానసీసవసేన ద్విసముట్ఠానఏకసముట్ఠానానం దస్సనం. తేరస హి సముట్ఠానసీసాని పఠమపారాజికసముట్ఠానం అదిన్నాదానసముట్ఠానం సఞ్చరిత్తసముట్ఠానం సమనుభాసనసముట్ఠానం కథినసముట్ఠానం ఏళకలోమసముట్ఠానం పదసోధమ్మసముట్ఠానం అద్ధానసముట్ఠానం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం ధమ్మదేసనాసముట్ఠానం భూతారోచనసముట్ఠానం చోరీవుట్ఠాపనసముట్ఠానం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానన్తి. తత్థ **అత్థి ఛసముట్ఠానన్తి** ఇమినా సఞ్చరిత్తసముట్ఠానం వుత్తం, పఞ్చసముట్ఠానస్స అభావతో "అత్థి పఞ్చసముట్ఠాన"న్తి అవత్వా "అత్థి చతుసముట్ఠాన"న్తి వుత్తం, ఇమినా చ అద్ధానసముట్ఠానం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గహితం. యఞ్హి పఠమతతియచతుత్థఛట్ఠేహి సముట్ఠానేహి

సముట్ఠాతి , ఇదం అద్ధానసముట్ఠానం. యం పన దుతియతతియపఞ్చమఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానం. **అత్థి తిసముట్ఠాన**న్తి ఇమినా అదిన్నాదానసముట్ఠానం భూతారోచనసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గహితం. యఞ్హి సచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠాతి, ఇదం అదిన్నాదానసముట్ఠానం. యం పన అచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠాతి, ఇదం భూతారోచనసముట్ఠానం. **అత్థి కథినసముట్ఠాన**న్తిఆదినా పన అవసేససముట్ఠానసీసవసేన ద్విసముట్ఠానం ఏకసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తత్థ హి యం తతియఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం కథినసముట్ఠానం నామ. యం పన పఠమచతుత్థేహి సముట్ఠాతి, ఇదం ఏళకలోమసముట్ఠానం. యం ఛట్ఠేనేవ సముట్ఠాతి, ఇదం ధురనిక్ఖేపసముట్ఠానం, "సమనుభాసనసముట్ఠాన"న్తిపి తస్సేవ నామం. ఇతి సరూపేన అట్ఠ ఆపత్తిసీసాని దస్సితాని. ఆదిసద్దేన పనేత్థ అవసేసాని పఠమపారాజికసముట్ఠానపదసోధమ్మథేయ్యసత్థధమ్మదేసనాచోరీవుట్ఠాపనసముట్ఠానాని పఞ్చపి సముట్ఠానసీసాని సఙ్గహితాని. తత్థ యం కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి, ఇదం పఠమపారాజికసముట్ఠానం. యం దుతియపఞ్చమేహి సముట్ఠాతి, ఇదం పదసోధమ్మసముట్ఠానం. యం చతుత్థఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం. యం పఞ్చమేనేవ సముట్ఠాతి, ఇదం ధమ్మదేసనాసముట్ఠానం. యం పఞ్చమఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం చోరీవుట్ఠాపనసముట్ఠానం. ఏత్థ చ పచ్ఛిమేసు తీసు సచిత్తకసముట్ఠానేసు ఏకేకసముట్ఠానవసేన ఏకసముట్ఠానాని తివిధాని. ద్విసముట్ఠానాని పన పఠమచతుత్థేహి వా దుతియపఞ్చమేహి వా తతియఛట్ఠేహి వా చతుత్థఛట్ఠేహి వా పఞ్చమఛట్ఠేహి వా సముట్ఠానవసేన పఞ్చవిధానీతి వేదితబ్బాని.

ఏవం సముట్ఠానవసేన సబ్బసిక్ఖాపదాని తేరసధా దస్సేత్వా ఇదాని కిరియావసేన పఞ్చధా దస్సేతుం **తత్రాపీ**తిఆది వుత్తం. **కిఞ్చీ**తి సిక్ఖాపదం. **కిరియతో**తి పథవీఖణనాది (పాచి॰ ౮౪-౮౫) వియ కాయవచీవిఞ్ఞత్తిజనితకమ్మతో. **అకిరియతో**తి పఠమకథినాది (పారా॰ ౪౫౯ ఆదయో) వియ కత్తబ్బస్స అకరణేనేవ. **కిరియాకిరియతో**తి అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా హత్థతో చీవరపటిగ్గహణాది (పారా॰ ౫౦౮ ఆదయో) వియ. **సియా కిరియతో, సియా అకిరియతో** రూపియపటిగ్గహణాది (పారా॰ ౫౮౨ ఆదయో) వియ, **సియా కిరియతో, సియా కిరియాకిరియతో** కుటికారాది (పారా॰ ౩౪౨) వియ. వీతిక్కమసఞ్ఞాయ అభావేన విమోక్ఖో అస్సాతి **సఞ్ఞావిమోక్ఖ**న్తి మజ్ఝేపదలోపీసమాసో దట్ఠబ్బో. **చిత్తఙ్గం లభతి** సచిత్తకసముట్ఠానేహేవ సముట్ఠహనతో. **ఇతర**న్తి యస్స చిత్తఙ్గనియమో నత్థి, తం, అనాపత్తిముఖేన చేతం సఞ్ఞాదుకం వుత్తం, ఆపత్తిముఖేన సచిత్తకదుకన్తి ఏత్తకమేవ విసేసో, అత్థతో సమానావ.

కాయవచీద్వారేహి ఆపజ్జితబ్బమ్పి కాయకమ్మే వా వచీకమ్మే వా సఙ్గయ్హాతి. తత్థ బాహుల్లవుత్తితో అదిన్నాదానముసావాదాదయో వియాతి **అత్థి సిక్ఖాపదం కాయకమ్మ**న్తిఆదినా కాయకమ్మం వచీకమ్మఞ్చాతి దుకమేవ వుత్తం, విభాగతో పన కాయవచీకమ్మేన సద్ధిం తికమేవ హోతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం "సబ్బా చ కాయకమ్మవచీకమ్మతదుభయవసేన తివిధా హోన్తీ"తి. తతోయేవ ఇధాపి అదిన్నాదానాదీసు (పారా॰ ౮౯) కాయకమ్మవచీకమ్మన్తి తదుభయవసేన దస్సితం. **అత్థి పన సిక్ఖాపదం కుసల**న్తిఆది ఆపత్తిసముట్ఠాపకచిత్తవసేన కారియే కారణోపచారేన వుత్తం, న పన ఆపత్తియా కుసలాదిపరమత్థధమ్మతావసేన ఆపత్తియా సమ్ముతిసభావత్తా.

కుసలాకుసలాదిపరమత్థధమ్మే ఉపాదాయ హి భగవతా ఆపత్తిసమ్ముతి పఞ్ఞత్తా. వక్ఖతి హి "యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతి, తం కుసల"న్తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౬ పకణ్ణకకథా). న హి భగవతో ఆణాయత్తా ఆపత్తి కుసలాదిపరమత్థసభావా హోతి అనుపసమ్పన్నానం ఆదికమ్మికానఞ్చ ఆపత్తిప్పసఙ్గతో, తస్సా దేసనాదీహి విసుద్ధిఅభావప్పసఙ్గతో చ. న హి కారణబలేన ఉప్పజ్జమానా కుసలాదిసభావా ఆపత్తి అనుపసమ్పన్నాదీసు నివత్తతి, ఉప్పన్నాయ చ తస్సా కేనచి వినాసో న సమ్భవతి. సరసవినాసతో దేసనాదినా చ ఆపత్తి విగచ్ఛతీతి వచనమత్థి, న పన తేన అకుసలాది విగచ్ఛతి. పితుఘాతాదికమ్మేన హి పారాజికం ఆపన్నస్స భిక్ఖునో గిహిలిఙ్గం గహేత్వా భిక్ఖుభావపరిచ్చాగేన పారాజికాపత్తి విగచ్ఛతి, న పాణాతిపాతాదిఅకుసలం ఆనన్తరియాదిభావతో. తస్మా దుమ్మఙ్కూనం నిగ్గహాదిదసఅత్థవసే (పారా॰ ౩౯; పరి॰ ౨) పటిచ్చ భగవతా యథాపచ్చయం సముప్పజ్జమానే కుసలాకుసలాదినామరూపధమ్మే ఉపాదాయ పఞ్ఞత్తా సమ్ముతియేవ ఆపత్తి, సా చ యథావిధిపటికమ్మకరణేన విగతా నామ హోతీతి వేదితబ్బం, తేనాహ **ద్వత్తింసేవ హి ఆపత్తిసముట్ఠాపకచిత్తానీ**తిఆది. ఆపత్తిసముట్ఠాపకత్తేనేవ హేత్థ కుసలాదీనం ఆపత్తితో భేదో సిద్ధో. న హి తంసముట్ఠితస్స తతో అభేదో యుత్తో సముట్ఠానసముట్ఠితభేదబ్యవహారుపచ్ఛేదప్పసఙ్గతో. **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౬౬ పకిణ్ణకకథావణ్ణనా) పన ఆపత్తియా పరమత్థతో కుసలత్తమేవ న సమ్భవతి "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకతం, నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి వచనతో, "అకుసలత్తం పన అబ్యాకతత్తఞ్చ ఆపత్తియా సమ్భవతీ"తి సఞ్ఞాయ కుసలచిత్తసముట్ఠానక్ఖణేపి రూపాబ్యాకతత్తం ఆపత్తియా సమత్థేతుం యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతి, తం కుసలం, ఇతరేహి ఇతరన్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౬ పకిణ్ణకకథా) ఇమం అట్ఠకథావచనం నిస్సాయ వుత్తం "యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతీతి యం సిక్ఖాపదసీసే గహితం ఆపత్తిం కుసలచిత్తసమఙ్గీ ఆపజ్జతి, ఇమినా పన వచనేన తం కుసలన్తి ఆపత్తియా వుచ్చమానో కుసలభావో పరియాయతో, న పరమత్థతోతి దస్సేతి. కుసలచిత్తేన హి ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో సవిఞ్ఞత్తికం అవిఞ్ఞత్తికం వా సిక్ఖాపదవీతిక్కమాకారప్పవత్తం రూపక్ఖన్ధసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతీ"తి. తత్థ యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతీతి ఇమం వచనం ఉద్దిస్స "ఇమినా పన వచనేన తం కుసలన్తి ఆపత్తియా వుచ్చమానో కుసలభావో పరియాయతో, న పరమత్థతోతి దస్సేతీ"తి వుత్తం, ఏవం ఇతరేహి ఇతరన్తి వచనేన "యం అకుసలచిత్తేన ఆపజ్జహి, తం అకుసలం, యం అబ్యాకతచిత్తేన ఆపజ్జతి, తం అబ్యాకత"న్తి ఇమస్స అత్థస్స వుత్తత్తా ఇతరేహీతి వచనం ఉద్దిస్స "ఇమినాపి వచనేన ఇతరన్తి ఆపత్తియా వుచ్చమానో అకుసలభావో అబ్యాకతభావో చ పరియాయతో దస్సేతీ"తి వత్తబ్బం. ఏవం అవత్వా కుసలపక్ఖే ఏవ కథనస్స కారణం న పస్సామ. యం పన ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలన్తిఆదివచనం కారణత్తేన వుత్తం, తమ్పి అకారణం యం అకుసలచిత్తేన ఆపజ్జతి, తం అకుసలన్తిఆదినా హేట్ఠా వుత్తనయేన అకుసలాదిభావస్స పరియాయదేసితత్తా, ఆపత్తియా కుసలవోహారస్స అయుత్తతాయ నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసలన్తి వుత్తత్తా చ. ఆపత్తియా హి కుసలచిత్తసముట్ఠితత్తేపి భగవతా పటిక్ఖిత్తభావేన సావజ్జధమ్మత్తా కారణూపచారేనాపి అనవజ్జకుసలవోహారో న యుత్తో సావజ్జానవజ్జానం అఞ్ఞమఞ్ఞవిరుద్ధత్తా. యథా ఆకాసాదిసమ్ముతిసచ్చానం ఉప్పన్నతాదివోహారో వియ జాతిజరాభఙ్గానం ఉప్పన్నతాదివోహారో అనవట్ఠానాదిదోసతో అయుత్తో, ఏవమిధాపి కుసలవోహారో అయుత్తో విరుద్ధత్తా. అకుసలాదివోహారో పన యుత్తో , కారణూపచారేన పన అకుసలాదిసభావతా యథావుత్తదోసానతివత్తనతో. సుత్తస్సాపి హి యథా సుత్తసుత్తానులోమాదీహి విరోధో న హోతి, తథేవ అత్థో గహేతబ్బో.

యం పన వుత్తం "కుసలచిత్తేన హి ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో…పే॰… రూపక్ఖన్ధసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతీ"తి, తం అయుత్తమేవ రూపక్ఖన్ధస్స ఖణికతాయ ఆపత్తియాపి దేసనాదిపటికమ్మం వినావ పటిపస్సద్ధిప్పసఙ్గతో. రూపపరమ్పరా ఆపత్తీతి చే? తన్న, పటికమ్మేనాపి అవిగమప్పసఙ్గతో. న హి రూపసన్తతిదేసనాదీహి విగచ్ఛతి సకారణాయత్తత్తా, ఇతి సబ్బథా ఆపత్తియా పరమత్థతా అయుత్తా, ఏతేనేవ యం వుత్తం "నిపజ్జిత్వా నిరోధసమాపన్నస్స సహసేయ్యవసేన తథాకారప్పవత్తరూపధమ్మస్సేవ ఆపత్తిభావతో"తిఆది, తమ్పి పటిసిద్ధన్తి వేదితబ్బం. ఇధ పన నిరోధసమాపన్నానం రూపధమ్మమేవ పటిచ్చ ఉప్పన్నత్తా ఆపత్తి అచిత్తా అవేదనా, అఞ్ఞత్థ పన సచిత్తా సవేదనావ, సబ్బత్థాపి పఞ్ఞత్తిసభావాతి వేదితబ్బా. తేనేవ **దుట్ఠదోససిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** ఆపత్తియా అకుసలాదిసభావం పరపరికప్పితం నిసేధేతుం "ఆదికమ్మికస్స అనాపత్తివచనతో…పే॰… పణ్ణత్తిమత్తమేవ ఆపత్తాధికరణన్తి వేదితబ్బ"న్తి సయమేవ వక్ఖతి, తస్మా "తంతంకుసలాదిధమ్మసముప్పత్తియా భగవతా పఞ్ఞత్తా ఆపత్తిసమ్ముతి సముట్ఠితా"తి చ, "యావ పటిప్పస్సద్ధికారణా తిట్ఠతీ"తి చ, "పటిప్పస్సద్ధికారణేహి వినస్సతీ"తి చ వోహరీయతి. ఆపత్తియా చ సమ్ముతిసభావత్తేపి హి సఞ్చిచ్చ తం ఆపజ్జన్తస్స, పటికిరియం అకరోన్తస్స చ అనాదరే అకుసలరాసి చేవ సగ్గమగ్గన్తరాయో చ హోతీతి లజ్జినో యథావిధిం నాతిక్కమన్తి, అనతిక్కమనప్పచ్చయా చ తేసం అనన్తప్పభేదా సీలాదయో ధమ్మా పరివడ్ఢన్తీతి గహేతబ్బం. ద్వత్తింసేవాతి నియమో

ఆపత్తినిమిత్తానం కాయవచీవిఞ్ఞత్తీనం ఏతేహేవ సముప్పజ్జనతో కతో, న పన సబ్బాపత్తీనమ్పి ఏతేహేవ సముప్పజ్జనతో. నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తానఞ్హి ఝాననిరోధసమాపన్నానఞ్చ అవిఞ్ఞత్తిజనకేహి విపాకఅప్పనాచిత్తేహి చేవ రూపధమ్మేహి చ సహసేయ్యాదిఆపత్తి సమ్భవతి.

దసాతి కిరియాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతుద్వయేన సహ అట్ఠ మహాకిరియచిత్తాని. పణ్ణత్తిం అజానిత్వా ఇద్ధివికుబ్బనాదీసు అభిఞ్ఞానం ఆపత్తిసముట్ఠాపకత్తం వేదితబ్బం. ఏత్థ చ కిఞ్చి సిక్ఖాపదం అకుసలచిత్తమేవ, కిఞ్చి కుసలాబ్యాకతవసేన ద్విచిత్తం, కిఞ్చి తిచిత్తన్తి అయమేవ భేదో లబ్భతి, నాఞ్ఞోతి వేదితబ్బం. **కిరియాసముట్ఠాన**న్తి పరూపక్కమేన జాయమానం అఙ్గజాతాదిచలనం సాదియనచిత్తసఙ్ఖాతే సేవనచిత్తే ఉప్పన్నే తేన చిత్తేన సముప్పాదితమేవ హోతీతి వుత్తం ఇతరథా “సియా కిరియసముట్ఠానం, సియా అకిరియసముట్ఠాన”న్తి వత్తబ్బతో.

యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౬౬ పకిణ్ణకకథావణ్ణనా) వుత్తం “కిరియసముట్ఠానన్తి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం పరూపక్కమే సతి సాదియన్తస్స అకిరియసముట్ఠానభావతో”తిఆది, తం న గహేతబ్బం పఠమపారాజికస్స అకిరియసముట్ఠానతాయ పాళిఅట్ఠకథాసు అవుత్తత్తా. “మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థీ”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా; పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౩-౪) హి వుత్తం. కథఞ్హి నామ పరూపక్కమేన మేథునం సాదియన్తో అత్తనో అఙ్గజాతాదికాయచలనం న సాదియేయ్య, సాదియనచిత్తానుగుణమేవ పన సకలసరీరే చిత్తజరూపసముప్పత్తియా విఞ్ఞత్తిపి సుఖుమా సముప్పన్నా ఏవ హోతీతి దట్ఠబ్బం, తేనాహ **కాయద్వారేనేవ సముట్ఠానతో కాయకమ్మ**న్తిఆది. **చిత్తం పనేత్థ అఙ్గమత్తం హోతీ**తి కాయవిఞ్ఞత్తి ఏవ కాయకమ్మభావే కారణం, న చిత్తం. తం పనేత్థ కాయసఙ్ఖాతాయ విఞ్ఞత్తియాయేవ అఙ్గమత్తం, న కాయకమ్మభావస్స, ఇతరథా మేథునస్స “మనోకమ్మ”న్తి వత్తబ్బతో, తేనాహ “న తస్స వసేన కమ్మభావో లబ్భతీ”తి. **కమ్మభావో**తి కాయకమ్మభావో. **సబ్బఞ్చేత**న్తి ఏతం సముట్ఠానాదికం. **సిక్ఖాపదసీసేనా**తి తంతంసిక్ఖాపదనియతఆపత్తియా ఏవ గహణత్థం సిక్ఖాపదముఖేన.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

ఇదం కిన్తి కథేతుకామతాపుచ్ఛా. **ఇమా**తిఆది విస్సజ్జనం. వినీతాని ఆపత్తిం త్వం భిక్ఖు ఆపన్నోతిఆదినా (పారా॰ ౬౭) భగవతా వినిచ్ఛినితాని వత్థూని **వినీతవత్థూని**. తం తం వత్థుం ఉద్ధరిత్వా దానతో దస్సనతో ఉద్దానభూతా గాథా **ఉద్దానగాథా,** సఙ్గహగాథా, ఉద్దేసగాథాతి వుత్తం హోతి. **వత్థు గాథా**తి తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖూతిఆదికా వినీతవత్థుపాళియేవ తేసం తేసం వినీతవత్థూనం గన్థనతో “వత్థుగాథా”తి వుత్తా , న ఛన్దోవిచితిలక్ఖణేన. ఉద్దానగాథానం వత్థు వత్థుగాథాతి ఏవం వా ఏత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఏత్థా**తి వినీతవత్థూసు. **దుతియాదీన**న్తి దుతియపారాజికాదీనం. యం పస్సిత్వా చిత్తకారాదయో సిప్పికా చిత్తకమ్మాదీని సిక్ఖన్తి, తం **పటిచ్ఛన్నకరూపం,** పటిమారూపన్తి అత్థో.

౬౭. పురిమాని ద్వేతి మక్కటీవజ్జిపుత్తకవత్థూని ద్వే. తానిపి భగవతా వినీతభావేన పున వినీతవత్థూసు పక్ఖిత్తాని. తత్థ తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీతిఆది పన కిఞ్చాపి తేసం పఠమం కుక్కుచ్చం న ఉప్పన్నం, భిక్ఖూహి పన భగవతా చ గరహిత్వా వుత్తవచనం సన్ధాయ పచ్ఛా ఉప్పన్నత్తం సన్ధాయ వుత్తం. భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసున్తిఆది చ భిక్ఖూహి ఆనన్దత్థేరేన చ పఠమం భగవతో ఆరోచితే, భగవతా చ తేసం పారాజికత్తే పకాసితే భీతా తే సయమ్పి గన్త్వా అత్తనో కుక్కుచ్చం పచ్ఛా ఆరోచేన్తి ఏవ. “సచ్చం కిర త్వ”న్తిఆదినా భగవతా పుట్ఠా పన “సచ్చం భగవా”తి పటిజాననవసేనాపి ఆరోచేన్తి. భగవాపి ఆపత్తిం త్వన్తిఆదినా తేసం పారాజికత్తం వినిచ్ఛినోతి ఏవ. అనుపఞ్ఞత్తికథాయం పన తం సబ్బం అవత్వా అనుపఞ్ఞత్తియా అనుగుణమేవ కిఞ్చిమత్తం వుత్తం, ఇధాపి తేసం వత్థూనం భగవతా వినీతభావదస్సనత్థం ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. కేచి ఇమం అధిప్పాయం అమనసికత్వా “అఞ్ఞానేపేతాని వత్థూనీ”తి వదన్తి. **కుసే**తి కుసతిణాని. **కేసేహీ**తి మనుస్సకేసేహి.

౬౮. వణ్ణపోక్ఖరతాయాతి ఏత్థ పోక్ఖలం నామ సమిద్ధం సున్దరఞ్చ, తస్స భావో “పోక్ఖరతా”తి ర-కారం కత్వా వుత్తో, సమిద్ధతా సున్దరతాతి అత్థో. **పధంసేసీ**తి అభిభవి. **న లిమ్పతీ**తి న అల్లీయతి.

౬౯. ఏవరూపా పరివత్తలిఙ్గా భిక్ఖునియో అత్థతో ఏకతో ఉపసమ్పన్నాపి ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నాసుయేవ సఙ్గయ్హన్తి భిక్ఖూపసమ్పదాయ భిక్ఖునీఉపసమ్పదతోపి ఉక్కట్ఠత్తా. **పాళియం** “తాహి ఆపత్తీహి అనాపత్తి”న్తి ఉపయోగవచనం కత్వా అనుజానామీతి పదేన సమ్బన్ధితబ్బం. ఇత్థిలిఙ్గన్తి థనాదికం ఇత్థిసణ్ఠానం వుత్తన్తి ఆహ – “పురిస…పే॰… ఇత్థిసణ్ఠానం ఉప్పన్న”న్తి. తం నానన్తరికతో పన “పురిసిన్ద్రియమ్పి అన్తరహితం, ఇత్థిన్ద్రియఞ్చ ఉప్పన్న”న్తి వుత్తమేవ హోతి, ఏవం ఉపరిపి లిఙ్గగ్గహణేనేవ ఇత్థిన్ద్రియాదిగ్గహణం వేదితబ్బం. **తా**తి ఆపత్తియో, తస్స వుట్ఠాతున్తి ఇమినా సమ్బన్ధో, తాహి ఆపత్తీహి వుట్ఠాపేతున్తి అత్థో. కథన్తి ఆహ **తా సబ్బాపి భిక్ఖునీహి కాతబ్బ**న్తిఆది. తేన పటిచ్ఛన్నాయపి అప్పటిచ్ఛన్నాయపి గరుకాపత్తియా పక్ఖమానత్తచరణాదికం విధిం దస్సేతి.

ఓక్కన్తికవినిచ్ఛయోతి పసఙ్గానుగుణం ఓతరణకవినిచ్ఛయో. **బలవఅకుసలేనా**తి పరదారికకమ్మాదినా. **దుబ్బలకుసలేనా**తి యథావుత్తబలవాకుసలోపహతసత్తినా తతో ఏవ దుబ్బలభూతేన కుసలేన. **దుబ్బలఅకుసలేనా**తి పురిసభావుప్పాదకబ్రహ్మచరియాదిబలవకుసలోపహతసత్తినా తతో ఏవ దుబ్బలభూతేన పరదారికాదిఅకుసలేన. సుగతియం భావద్వయస్స కుసలకమ్మజత్తా అకుసలేనేవ వినాసో కుసలేనేవ ఉప్పత్తీతి ఆహ **ఉభయమ్పీ**తిఆది. దుగ్గతియం పన అకుసలేనేవ ఉభిన్నమ్పి ఉప్పత్తి చ వినాసో చ, తత్థ దుబ్బలబలవభావోవ విసేసో.

“ఏహి మయం గమిస్సామా”తి భిక్ఖునియా సద్ధిం సంవిధాయ ఏకద్ధానగమనే పాచిత్తియాపత్తిపరిహారత్థం వుత్తం “సంవిదహనం పరిమోచేత్వా”తి. తేన ఏకగామక్ఖేత్తేపి బహిగామతో అన్తరఘరం సంవిధాయ గమనమ్పి ఆపత్తికరమేవాతి దస్సేతి. పరిమోచనవిధిం దస్సేన్తో ఆహ **మయ**న్తిఆది. **బహిగామే**తి గామన్తరే. దుతియికా భిక్ఖునీ పక్కన్తా వా హోతీతిఆదినా (పాచి॰ ౬౯౩) వుత్తఅనాపత్తిలక్ఖణం అనులోమేతీతి వుత్తం “గామన్తర…పే॰… అనాపత్తీ”తి. **కోపేత్వా**తి పరిచ్చజిత్వా. **లజ్జినియో…పే॰… లబ్భతీ**తి లిఙ్గపరివత్తనదుక్ఖపీళితస్స సఙ్గహేపి అసతి హీనాయావత్తనమ్పి భవేయ్యాతి “ఆపదాసూ”తి వుత్తఅనాపత్తిఅనులోమేన వుత్తం. తాయ దుతియికం గహేత్వావ గన్తబ్బం. **అలజ్జినియో…పే॰… లబ్భతీ**తి అలజ్జినీహి సద్ధిం ఏకకమ్మాదిసంవాసే ఆపత్తిసమ్భవతో తా అసన్తపక్ఖం భజన్తీతి వుత్తం, ఇమినాపేతం వేదితబ్బం “అలజ్జినీహి సద్ధిం పరిభోగో న వట్టతీ”తి. యది హి వట్టేయ్య, తతోపి దుతియికం వినా గామన్తరగమనాదీసు ఆపత్తి ఏవ సియా సఙ్గాహికత్తా తాసం సఙ్గాహికలజ్జినిగణతో వియ. **ఞాతికా న హోన్తి…పే॰… వట్టతీతి వదన్తీ**తి ఇమినా అట్ఠకథాసు అనాగతభావం దీపేతి. తత్థాపి విస్సాసికఞాతికభిక్ఖునియో వినా భిక్ఖునిభావే అరమన్తస్స మానపకతికస్స ఆపదాట్ఠానసమ్భవేన తం వచనం అప్పటిక్ఖిత్తమ్పి తదఞ్ఞేసం న వట్టతియేవాతి గహేతబ్బం. **భిక్ఖుభావేపీ**తి భిక్ఖుకాలేపి . **తం నిస్సాయా**తి తం నిస్సయాచరియం కత్వా. **ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా**తి ఉపసమ్పదాగహణత్థం ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా.

వినయకమ్మన్తి వికప్పనం సన్ధాయ వుత్తం. **పున కాతబ్బ**న్తి పున వికప్పేతబ్బం. **పున పటిగ్గహేత్వా సత్తాహం వట్టతీ**తి “అనుజానామి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునీనం సన్నిధిం భిక్ఖూహి, భిక్ఖూనం సన్నిధిం భిక్ఖునీహి చ పటిగ్గాహాపేత్వా పరిభుఞ్జితు”న్తి (చూళవ. ౪౨౧) వచనతో పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **సత్తమే దివసే**తి ఇదఞ్చ నిస్సగ్గియం అనాపజ్జిత్వావ పునపి సత్తాహం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **పకతత్తో**తి అపరివత్తలిఙ్గో. **రక్ఖతీ**తి తం పటిగ్గహణవిజహనతో రక్ఖతి, అవిభత్తతాయ పటిగ్గహణం న విజహాతీతి అధిప్పాయో.

సామం గహేత్వాన నిక్ఖిపేయ్యాతి సహత్థేన పటిగ్గహేత్వాన నిక్ఖిపేయ్య. **పరిభుఞ్జన్తస్స ఆపత్తీ**తి లిఙ్గపరివత్తే జాతే పున అప్పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి.

హీనాయావత్తనేనాతి ఏత్థ కేచి “పకతత్తస్స భిక్ఖునో సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ ‘గిహీ భవిస్సామీ’తి గిహిలిఙ్గగ్గహణం హీనాయావత్తన”న్తి వదన్తి, తం న యుత్తం తత్తకేన భిక్ఖుభావస్స అవిజహనతో. అఞ్ఞే పన “పారాజికం ఆపన్నస్స భిక్ఖుపటిఞ్ఞం పహాయ గిహిలిఙ్గభావూపగమనమ్పి హీనాయావత్తన”న్తి వదన్తి, తం యుత్తమేవ. పారాజికం ఆపన్నో హి తం పటిచ్ఛాదేత్వా యావ భిక్ఖుపటిఞ్ఞో హోతి, తావ భిక్ఖు ఏవ హోతి భిక్ఖూనమేవ పారాజికస్స పఞ్ఞత్తత్తా. “యో పన భిక్ఖూ”తి హి వుత్తం. తథా హి సో సంవాసం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి, సహసేయ్యాదిఆపత్తిఞ్చ న జనేతి, అత్తానం ఓమసన్తస్స పాచిత్తియఞ్చ జనేతి. వుత్తఞ్హి –

“అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో ఓకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి ఓమసవాదస్సా”తి (పారా. ౩౮౯).

ఏకే పన “పారాజికం ఆపన్నానం దోసం పటిజానిత్వా గిహిలిఙ్గగ్గహణం నామ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానే సమోధానం గచ్ఛతి తేనాపి పటిఞ్ఞాయ భిక్ఖుభావస్స విజహనతో. తేనేవ వినయవినిచ్ఛయాదీసు హీనాయావత్తనం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానే సమోధానేత్వా విసుం తం న వుత్తం. తస్మా భిక్ఖునీనం విబ్భమితుకామతాయ గిహిలిఙ్గగ్గహణం ఇధ హీనాయావత్తనం తాసం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స అభావతో. తాసం పటిగ్గహణవిజహనస్సాపి సబ్బసో వత్తబ్బత్తా”తి వదన్తి, తమ్పి అప్పటిబాహియమేవ. తస్మా పారాజికానం భిక్ఖునీనఞ్చ “ఉప్పబ్బజిస్సామీ”తి గిహిలిఙ్గగ్గహణం హీనాయావత్తనన్తి గహేతబ్బం. విబ్భమోతిపి ఏతస్సేవ నామం, తేనేవ తం **ఖుద్దసిక్ఖాయం** “అచ్ఛేదవిస్సజ్జనగాహవిబ్భమా”తి అధిట్ఠానవిజహనే విబ్భమనామేన వుత్తం.

అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనాతి అఞ్ఞస్స అదత్వావ అనత్థికస్సేవ పటిగ్గహితవత్థూనం బహి ఛడ్డనేన. కేచి “పటిగ్గహితవత్థూసు సాపేక్ఖస్స పురే పటిగ్గహితభావతో పరిమోచనత్థం తత్థ పటిగ్గహమత్తస్స విస్సజ్జనమ్పి అనపేక్ఖవిస్సజ్జనమేవ చీవరాదిఅధిట్ఠానపచ్చుద్ధారో వియా”తి వదన్తి, తం న సున్దరం తథావచనాభావా. యదేవ హి చీవరాదీసు అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన అధిట్ఠానవిజహనం వత్వాపి విసుం పచ్చుద్ధారో చ వుత్తో, ఏవమిధాపి వత్తబ్బం, యథా చ చీవరాదీసు కాయపటిబద్ధేసుపి పచ్చుద్ధారేన అధిట్ఠానం విగచ్ఛతి, న ఏవమిధ. ఇధ పన పటిగ్గహితవత్థుస్మిం అనపేక్ఖస్సాపి కాయతో ముత్తేయేవ తస్మిం పటిగ్గహణం విజహతి. తథా హి వుత్తం “సతక్ఖత్తుమ్పి పరిచ్చజతు, యావ అత్తనో హత్థగతం పటిగ్గహితమేవా”తి. అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనాతి ఏత్థ చ “అనపేక్ఖాయా”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం అనపేక్ఖతం ముఞ్చిత్వా ఇధ విసుం విస్సజ్జనస్స అభావా. న హేత్థ పచ్చుద్ధారే వియ విస్సజ్జనవిధానమత్థి. అపిచ పటిగ్గహణమత్తవిస్సజ్జనే సతి పురే పటిగ్గహితోపి ఆహారో భుఞ్జితుకమ్యతాయ ఉప్పన్నాయ పటిగ్గహణమత్తం విస్సజ్జేత్వా పున పటిగ్గహేత్వా యథాసుఖం భుఞ్జితబ్బో సియాతి, తథా చ **సన్నిధికారకసిక్ఖాపదే** వుత్తా సబ్బాపి వినిచ్ఛయభేదా నిరత్థకా ఏవ సియుం. వుత్తఞ్హి తత్థ –

“గణ్ఠికపత్తస్స వా గణ్ఠికన్తరే స్నేహో పవిట్ఠో హోతి…పే… తాదిసే పత్తేపి పునదివసే భుఞ్జన్తస్స పాచిత్తియ”న్తిఆది (పాచి. అట్ఠ. ౨౫౩).

తత్థ పన “పటిగ్గహణం అనపేక్ఖచిత్తేన విస్సజ్జేత్వా భుఞ్జితబ్బ”న్తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం, న చ వుత్తం. కత్థచి ఈదిసేసు చ గణ్ఠికపత్తాదీసు పటిగ్గహణే అపేక్ఖా కస్సచిపి నత్థేవ తప్పహానాయ వాయామతో, తథాపి తత్థగతఆమిసే పటిగ్గహణం న విగచ్ఛతి. కస్మా? భిక్ఖుస్స పత్తే పున భుఞ్జితుకామతాపేక్ఖాయ విజ్జమానత్తా పత్తగతికే ఆహారేపి తస్సా వత్తనతో. న హి పత్తం అవిస్సజ్జేత్వా తగ్గతికం ఆహారం విస్సజ్జేతుం సక్కా, నాపి ఆహారం అవిస్సజ్జేత్వా తగ్గతికం పటిగ్గహణం విస్సజ్జేతుం. తస్మా వత్థునో విస్సజ్జనమేవ అనపేక్ఖవిస్సజ్జనం, న పటిగ్గహణస్సాతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. తేనేవ సన్నిధిసిక్ఖాపదస్స **అనాపత్తివారే** –

“అన్తోసత్తాహం అధిట్ఠేతి, విస్సజ్జేతి, నస్సతి, వినస్సతి, డయ్హతి, అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తి, విస్సాసం గణ్హన్తి, అనుపసమ్పన్నస్స చత్తేన వన్తేన ముత్తేన అనపేక్ఖో దత్వా పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ”తి –

ఏవం సబ్బత్థ వత్థువిస్సజ్జనమేవ వుత్తం. ఏత్థ చ “అన్తోసత్తాహం అధిట్ఠేతీ”తి బాహిరపరిభోగాయ అధిట్ఠానవచనతో వత్థుం అవిస్సజ్జేత్వాపి కేవలం అనజ్ఝోహరితుకామతాయ సుద్ధచిత్తేన బాహిరపరిభోగత్థాయ నియమనమ్పి విసుం ఏకం పటిగ్గహణవిజహనకారణమేవ, ఇదఞ్చ సన్ధాయ పటిగ్గహణమత్తవిస్సజ్జనం వుత్తం సియా, సువుత్తమేవ సియా, తథా చ “పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీ”తి పటిగ్గహణవిస్సజ్జనం న వత్తబ్బం సియా బాహిరపరిభోగాధిట్ఠానస్స ఇధాధిప్పేతత్తా.

సారత్థదీపనియఞ్హి (సారత్థ. దీ. పారాజికకణ్డ ౨.౬౯) “అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనాతి ఏత్థ అఞ్ఞస్స అదత్వావ అనత్థికతాయ ‘నత్థి ఇమినా కమ్మం న దాని నం పరిభుఞ్జిస్సామీ’తి వత్థూసు వా, ‘పున పటిగ్గహేత్వా పటిభుఞ్జిస్సామీ’తి పటిగ్గహణే వా అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనా”తి ఏవం పరిభుఞ్జితుకామస్సేవ పటిగ్గహణమత్తవిస్సజ్జనమ్పి పటిగ్గహణవిజహనకారణం వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. పురిమమేవ పన బాహిరపరిభోగాధిట్ఠానం గహేతబ్బం. ఇదం పన **అట్ఠకథాసు** “అనపేక్ఖవిస్సజ్జనసఙ్ఖాతే విస్సజ్జేతీ”తి వుత్తపాళిపదత్థే సఙ్గహేత్వా విసుం న వుత్తం. నస్సతి, వినస్సతి, డయ్హతి, విస్సాసం వా గణ్హన్తీతి ఇమాని పన పదాని అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తీతి ఇమస్మిం పదే సఙ్గహితానీతి వేదితబ్బం.

అచ్ఛిన్దిత్వా గహణేనాతి అనుపసమ్పన్నానం బలక్కారాదినా అచ్ఛిన్దిత్వా గహణేన. ఉపసమ్పన్నానఞ్హి అచ్ఛిన్దనవిస్సాసగ్గాహేసు పటిగ్గహణం న విజహతి. **ఏత్థా**తి భిక్ఖువిహారే. **ఉపరోపకా**తి తేన రోపితా రుక్ఖగచ్ఛా. **తేరససు సమ్ముతీసూ**తి భత్తుద్దేసకసేనాసనపఞ్ఞాపకభణ్డాగారికచీవరపటిగ్గాహకచీవరభాజకయాగుభాజకఫలభాజకఖజ్జభాజకఅప్పమత్తకవిస్సజ్జకసాటియగాహాపకపత్తగాహాపకఆరామికపేసకసామణేరపేసకసమ్ముతి
తేరససు సమ్ముతీసు.

పచ్ఛిమికాయ సేనాసనగ్గాహే పటిప్పస్సద్ధేపి అప్పటిప్పస్సద్ధేపి కథినత్థారస్స, తమ్మూలకానం పఞ్చానిసంసానఞ్చ అభావస్స సమానత్తా తత్థ విజ్జమానమ్పి సేనాసనగ్గాహపటిప్పస్సద్ధిం అదస్సేత్వా తత్థ భిక్ఖూహి కత్తబ్బం సఙ్గహమేవ దస్సేతుం **సచే పచ్ఛిమికాయా**తిఆది వుత్తం. **సచే అకుసలవిపాకే …పే… ఛారత్తం మానత్తమేవ దాతబ్బ**న్తి ఇదం

పటిచ్ఛన్నాయ సాధారణాపత్తియా పరివసన్తస్స అసమాదిన్నపరివాసస్స వా లిఙ్గే పరివత్తే పక్ఖమానత్తం చరన్తస్స వసేన వుత్తం. సచే పనస్స పక్ఖమానత్తే అసమాదిన్నే ఏవ పున లిఙ్గం పరివత్తతి, పరివాసం దత్వా పరివుత్థపరివాసస్సేవ ఛారత్తం మానత్తం దాతబ్బం. **పరివాసదానం నత్థి** భిక్ఖుకాలే అప్పటిచ్ఛన్నభావతో. సచే పన భిక్ఖుకాలేపి సఞ్చిచ్చ నారోచేతి, ఆపత్తి పటిచ్ఛన్నావ హోతి, ఆపత్తిపటిచ్ఛన్నభావతో పరివాసో చ దాతబ్బోతి వదన్తి. పారాజికం ఆపన్నానం ఇత్థిపురిసానం లిఙ్గే పరివత్తేపి పారాజికత్తస్స ఏకస్మిం అత్తభావే అవిజహనతో పున ఉపసమ్పదా న దాతబ్బాతి గహేతబ్బం. తేనేవ తేసం సీసచ్ఛిన్నపురిసాదయో నిదస్సితా.

౭౧. **తథేవాతి** ముచ్చతు వా మా వాతి ఇమమత్థం అతిదిసతి. **అఞ్ఞేసన్తి** పుథుజ్జనే సన్ధాయ వుత్తం. తేసఞ్హి ఈదిసే ఠానే అసాదియనం దుక్కరం సోతాపన్నాదిఅరియానం తత్థ దుక్కరత్తాభావా. న హి అరియా పారాజికాదిలోకవజ్జాపత్తిం ఆపజ్జన్తి.

౭౩. **సుఫుసితాతి** ఉపరిమాయ దన్తపన్తియా హేట్ఠిమా దన్తపన్తి ఆహచ్చ ఠితా, అవివటాతి అత్థో. తేనాహ "అన్తోముఖే ఓకాసో నత్థీ"తి. **ఉప్పాటితే పన ఓట్ఠమంసే దన్తే సుయేవ ఉపక్కమన్తస్స థుల్లచ్చయన్తి** నిమిత్తేన బహినిమిత్తే ఛుపనత్తా వుత్తం. బహినిక్ఖన్తదన్తజివ్హాసుపి ఏసేవ నయో. **నిజ్ఝామతణ్హికా** నామ లోమకూపేహి సముట్ఠితఅగ్గిజాలాహి దడ్ఢసరీరతాయ అతివియ తసితరూపా. **ఆది**-సద్దేన ఖుప్పిపాసాసురా అట్ఠిచమ్మావసిట్ఠా భయానకసరీరా పేతియో సఙ్గహితా. **విసఞ్ఞం కత్వాతి** యథా సో కతమ్పి ఉపక్కమం న జానాతి, ఏవం కత్వా. తేన చ విసఞ్ఞీ అహుత్వా సాదియన్తస్స పారాజికమేవాతి దస్సేతి. **ఉపహతకాయప్పసాదోతి** వాతపిత్తాదిదోసేహి కాయవిఞ్ఞాణానుప్పాదకభావేన దూసితకాయప్పసాదో, న పన వినట్ఠకాయప్పసాదో. **సీసే పత్తేతి** మగ్గేన మగ్గప్పటిపాదనే జాతే. అప్పవేసేతుకామతాయ ఏవ నిమిత్తేన నిమిత్తఛుపనే థుల్లచ్చయం వుత్తం, సేవేతుకామస్స పన తత్థాపి దుక్కటమేవాతి ఆహ "దుక్కటమేవ సామన్త"న్తి.

౭౪. జాతి-సద్దేన సుమనపుప్ఫపరియాయేన తన్నిస్సయో గుమ్బో అధిప్పేతోతి ఆహ "జాతిపుప్ఫగుమ్బాన"న్తి. తేన చ జాతియా ఉపలక్ఖితం వనం జాతియావనన్తి అలుత్తసమాసోతి దస్సేతి. **ఏకరసన్తి** వీథిచిత్తేహి అసమ్మిస్సం.

౭౭. **ఉప్పన్నే వత్థుస్మిన్తి** ఇత్థీహి కతఅజ్ఝాచారవత్థుస్మిం. **రుక్ఖసూచికణ్టకద్వారన్తి** రుక్ఖసూచిద్వారం కణ్టకద్వారం, ఏవమేవ వా పాఠో. తత్థ యం ఉభోసు పస్సేసు రుక్ఖథమ్భే నిఖనిత్వా తత్థ మజ్ఝే విజ్ఝిత్వా ద్వే తిస్సో రుక్ఖసూచియో పవేసేత్వా కరోన్తి, తం **రుక్ఖసూచిద్వారం** నామ. పవేసననిక్ఖమనకాలే పన అపనేత్వా థకనకయోగ్గేన కణ్టకసాఖాపటలేన యుత్తం ద్వారం **కణ్టకద్వారం** నామ. గామద్వారస్స పిధానత్థం పదరేన కణ్టకసాఖాదీహి వా కతస్స కవాటస్స ఉదుక్ఖలపాసరహితతాయ ఏకేన సంవరితుం వివరితుఞ్చ అసక్కుణేయ్యస్స హేట్ఠా ఏకం చక్కం యోజేన్తి, యేన పరివత్తమానేన తం కవాటం సుఖథకనం హోతి, తం సన్ధాయ వుత్తం "చక్కలకయుత్తద్వార"న్తి. చక్కమేవ హి లాతబ్బట్ఠేన సంవరణవివరణత్థాయ గహేతబ్బట్ఠేన చక్కలకం, తేన యుత్తమ్పి కవాటం చక్కలకం నామ, తేన యుత్తం ద్వారం చక్కలకయుత్తద్వారం. మహాద్వారేసు పన ద్వే తీణిపి చక్కలకాని యోజేన్తీతి ఆహ **ఫలకేసూతిఆది**. **కిటికాసూతి** వేళుపేసికాహి కణ్టకసాఖాదీహి చ కతథకనకేసు. **సంసరణకిటికద్వారన్తి** చక్కలకయన్తేన సంసరణకిటికాయుత్తమహాద్వారం. **గోప్ఫేత్వాతి** ఆవుణిత్వా, రజ్జూహి గన్థేత్వా వా. **ఏకం దుస్ససాణిద్వారమేవాతి** ఏత్థ కిలఞ్జసాణిద్వారమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతి తగ్గతికత్తా. **అథ భిక్ఖూ...పే.... నిసిన్నా హోన్తీతి** ఇదం భిక్ఖూనం సన్నిహితభావదస్సనత్థం వుత్తం. నిపన్నేపి ఆభోగం కాతుం వట్టతి, నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తే పన ఆభోగం కాతుం న వట్టతి అసన్తపక్ఖే ఠితత్తా. రహో నిసజ్జాయ వియ ద్వారసంవరణం నామ మాతుగామానం పవేసననివారణత్థం అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ **భిక్ఖునిం వాతిఆది**. **నిస్సేణిం ఆరోపేత్వాతి** ఇదం హేట్ఠిమతలస్స సద్వారబన్ధతాయ వుత్తం. చతూసు దిసాసు పరిక్ఖిత్తస్స కుట్టస్స ఏకాబద్ధతాయ "ఏకకుట్టకే"తి వుత్తం. **పచ్ఛిమానం భారోతి** పాళియా ఆగచ్ఛన్తే సన్ధాయ వుత్తం. **యేన కేనచి పరిక్ఖిత్తేతి** ఏత్థ పరిక్ఖేపస్స ఉబ్బేధతో పమాణం సహసేయ్యప్పహోనకే వుత్తసదిసమేవ.

మహాపరివేణన్తి మహన్తం అఙ్గణం, తేన చ బహుజనసఞ్చారం దస్సేతి, తేనాహ **మహాబోధీతిఆది**. **అరుణే ఉగ్గతే వుట్ఠహతి, అనాపత్తి** అనాపత్తిఖేత్తభూతాయ రత్తియా సుద్ధచిత్తేన నిపన్నత్తా. **పబుజ్ఝిత్వా పున సుపతి ఆపత్తీతి** అరుణే ఉగ్గతే పబుజ్ఝిత్వా అరుణుగ్గమనం ఞత్వా వా అఞత్వా వా అనుట్ఠహిత్వా సయితసన్తానేన సుపతి ఉట్ఠహిత్వా కత్తబ్బస్స ద్వారసంవరణాదినో అకతత్తా అకిరియసముట్ఠానా ఆపత్తి హోతి అనాపత్తిఖేత్తే కతనిపజ్జనకిరియాయ అనఙ్గత్తా. అయఞ్హి ఆపత్తి ఈదిసే ఠానే అకిరియా, దివా అసంవరిత్వా నిపజ్జనక్ఖణే కిరియా చ అచిత్తకా చాతి వేదితబ్బా. పురారుణా పబుజ్ఝిత్వాపి యావ అరుణుగ్గమనా సయన్తస్సాపి పురిమనయేన ఆపత్తియేవ. **అరుణే ఉగ్గతే వుట్ఠహిస్సామీతి...పే.... ఆపత్తియేవాతి** ఏత్థ కదా తస్స ఆపత్తీతి? వుచ్చతే – న తావ రత్తియం "దివా ఆపజ్జతి నో రత్తి"న్తి (పరి. ౩౨౩) వుత్తత్తా. "అనాదరియదుక్కటా న ముచ్చతీ"తి వుత్తదుక్కటం పన దివాసయనదుక్కటమేవ న హోతి అనాదరియదుక్కటత్తా. ఏవం అరుణుగ్గమనే పన అచిత్తకం అకిరియసముట్ఠానం ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి వేదితబ్బం. సో సచే ద్వారం సంవరిత్వా "అరుణే ఉగ్గతే వుట్ఠహిస్సామీ"తి నిపజ్జతి, ద్వారే చ అఞ్ఞేహి అరుణుగ్గమనకాలే వివటేపి తస్స అనాపత్తియేవ ద్వారపిదహనస్స రత్తిదివాభాగేసు విసేసాభావా. ఆపత్తిఆపజ్జనస్సేవ కాలవిసేసో ఇచ్ఛితబ్బో, న తప్పరిహారస్సాతి గహేతబ్బం, "ద్వారం అసంవరిత్వా రత్తిం నిపజ్జతీ"తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౭౭) హి వుత్తం. దివా సంవరిత్వా నిపన్నస్స కేనచి వివటేపి ద్వారే అనాపత్తియేవ. అత్తనాపి అనుట్ఠహిత్వావ సతి పచ్చయే వివటేపి అనాపత్తీతి వదన్తి. **యథాపరిచ్ఛేదమేవ చ న వుట్ఠాతీతి** అరుణే ఉగ్గతేయేవ ఉట్ఠాతి. **ఆపత్తియేవాతి** మూలాపత్తింయేవ సన్ధాయ వుత్తం, అనాదరియఆపత్తి పన పురారుణా ఉట్ఠితస్సాపి తస్స హోతేవ "దుక్కటా న ముచ్చతీ"తి వుత్తత్తా, దుక్కటా న ముచ్చతీతి చ పురారుణా ఉట్ఠహిత్వా మూలాపత్తియా ముత్తోపి అనాదరియదుక్కటా న ముచ్చతీతి అధిప్పాయో.

నిద్దావసేన నిపజ్జతీతి వోహారవసేన వుత్తం, పాదానం పన భూమితో అమోచితత్తా అయం నిపన్నో నామ న హోతి, తేనేవ అనాపత్తి వుత్తా. **అపస్సాయ సుపన్తస్సాతి** కటట్ఠితో ఉద్ధం పిట్ఠికణ్టకే అప్పమత్తకమ్పి పదేసం భూమిం అఫుసాపేత్వా థమ్భాదిం అపస్సాయ సుపన్తస్స. కటట్ఠిం పన భూమిం ఫుసాపేన్తస్స సయనం నామ హోతి. పిట్ఠిపసారణలక్ఖణా హి సేయ్యా. దీఘవన్దనాదీసుపి తిరియం పిట్ఠికణ్టకానం పసారితత్తా నిపజ్జనమేవాతి ఆపత్తి పరిహరితబ్బావ "వన్దామీతి పాదమూలే నిపజ్జీ"తిఆదీసు నిపజ్జనస్సేవ వుత్తత్తా. **తస్సాపి అనాపత్తి** పతనక్ఖణే అవిసయత్తా, విసయే జాతే సహసా వుట్ఠితత్తా చ. యస్స పన విసఞ్ఞితాయ పచ్ఛాపి అవిసయో, ఏతస్స అనాపత్తియేవ పతితక్ఖణే వియ. **తత్థేవ సయతి న వుట్ఠాతీతి** ఇమినా విసయేపి అకరణం దస్సేతి, తేనేవ "తస్స ఆపత్తీ"తి వుత్తం.

ఏకభఙ్గేనాతి ఉభో పాదే భూమితో అమోచేత్వావ ఏకపస్సేన సరీరం భఞ్జిత్వా నిపన్నో. మహాఅట్ఠకథాయం పన మహాపదుమత్థేరేన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో, తేన "మహాఅట్ఠకథాయ లిఖితమహాపదుమత్థేరవాదో అయ"న్తి దస్సేతి. తత్థ సుపన్తస్సాపి అవిసయత్తమత్థీతి మహాపదుమత్థేరేన "అవిసయత్తా పన ఆపత్తి న దిస్సతీ"తి వుత్తం. ఆచరియా పన సుపన్తస్స విసఞ్ఞత్తాభావేన విసయత్తా అనాపత్తిం న కథయన్తి. విసఞ్ఞత్తే సతి అనాపత్తియేవ. **ద్వే పన జనాతిఆదిపి** మహాఅట్ఠకథాయమేవ వచనం, తదేవ పచ్ఛా వుత్తత్తా పమాణం. యక్ఖగహితగ్గహణేనేవ చేత్థ విసఞ్ఞీభూతోపి సఙ్గహితో. ఏకభఙ్గేన నిపన్నో పన అనిపన్నత్తా ఆపత్తితో ముచ్చతియేవాతి గహేతబ్బం.

౭౮. **అపదేతి** ఆకాసే. **పదన్తి** పదవళఞ్జం, తేనాహ "ఆకాసే పద"న్తి. **ఏతదగ్గన్తి** ఏసో అగ్గో. **యదిదన్తి** యో అయం. సేసం ఉత్తానమేవ.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

పఠమపారాజికవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౨. దుతియపారాజికం

అదుతియేనాతి అసదిసేన జినేన యం దుతియం పారాజికం పకాసితం, తస్స ఇదాని యస్మా సంవణ్ణనాక్కమో పత్తో, తస్మా అస్స దుతియస్స అయం సంవణ్ణనా హోతీతి యోజనా.

ధనియవత్థువణ్ణనా

౮౪. రాజూహి గహితన్తి రాజగహన్తి ఆహ "మన్ధాతూ"తి. రాజపురోహితేన పరిగ్గహితమ్పి రాజపరిగ్గహితమేవాతి **మహాగోవిన్ద**గ్గహణం, నగరసద్దాపేక్ఖాయ చేత్థ "రాజగహ"న్తి నపుంసకనిద్దేసో. **అఞ్ఞేపేత్థ పకారే**తి సుసంవిహితారక్ఖత్తా రాజూనం గహం గేహభూతన్తి రాజగహన్తిఆదికే పకారే. **వసన్తవన**న్తి కీళావనం, వసన్తకాలే కీళాయ యేభుయ్యత్తా పన వసన్తవనన్తి వుత్తం.

సద్వారబన్ధాతి వస్సూపగమనయోగ్గతాదస్సనం. **నాలకపటిపదన్తి సుత్తనిపాతే** (సు॰ ని॰ ౬౮౪ ఆదయో) నాలకత్థేరస్స దేసితం మోనేయ్యపటిపదం. **పఞ్చన్నం ఛదనాన**న్తి తిణపణ్ణఇట్ఠకసిలాసుధాసఙ్ఖాతానం పఞ్చన్నం. **నో చే లభతి...పే॰... సామమ్పి కాతబ్బ**న్తి ఇమినా నావాసత్థవజే ఠపేత్వా అఞ్ఞత్థ "అసేనాసనికో అహ"న్తి ఆలయకరణమత్తేన ఉపగమనం న వట్టతి. సేనాసనం పరియేసిత్వా వచీభేదం కత్వా వస్సం ఉపగన్తబ్బమేవాతి దస్సేతి. "న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేనా"తిఆదినా (మహావ॰ ౨౦౪) హి **పాళియం** "నాలకపటిపదం పటిపన్నేనాపీ"తి అట్ఠకథాయఞ్చ అవిసేసేన దళ్హం కత్వా వుత్తం, నావాసత్థవజేసుయేవ చ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, నావాయ వస్సం ఉపగన్తు"న్తిఆదినా (మహావ॰ ౨౦౩) అసతిపి సేనాసనే ఆలయకరణవసేన వస్సూపగమనం అనుఞ్ఞాతం, నాఞ్ఞత్థాతి గహేతబ్బం. **అయమనుధమ్మతా**తి సామీచివత్తం. **కతికవత్తానీ**తి భస్సారామతాదిం విహాయ సబ్బదా అప్పమత్తేహి భవితబ్బన్తిఆదికతికవత్తాని. **ఖన్ధకవత్తానీ**తి "ఆగన్తుకాదిఖన్ధకవత్తం పూరేతబ్బ"న్తి ఏవం ఖన్ధకవత్తాని చ అధిట్ఠహిత్వా.

వస్సంవుత్థాతి పదస్స అట్ఠకథాయం "పురిమికాయ ఉపగతా మహాపవారణాయ పవారితా పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ 'వుత్థవస్సా'తి వుచ్చన్తీ"తి వుత్తత్తా మహాపవారణాదివసే పవారేత్వా వా అప్పవారేత్వా వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తేహి సత్తాహకరణీయనిమిత్తే సతి ఏవ గన్తబ్బం, నాసతి, ఇతరథా వస్సచ్ఛేదో దుక్కటఞ్చ హోతీతి వేదితబ్బం. "ఇమం తేమాసం వస్సం ఉపేమీ"తి హి "న, భిక్ఖవే, వస్సం ఉపగన్త్వా పురిమం వా తేమాసం పచ్ఛిమం వా తేమాసం అవసిత్వా చారికా పక్కమితబ్బా"తి (మహావ॰ ౧౮౫) చ వుత్తం. ఇధేవ చ వస్సంవుత్థా తేమాసచ్చయేన...పే॰... పక్కమింసూతి వుత్తం. పవారణాదివసోపి తేమాసపరియాపన్నోవ. కేచి పన "అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుత్థానం భిక్ఖూనం తీహి ఠానేహి పవారేతు"న్తి (మహావ॰ ౨౦౯) పవారణాకమ్మస్స పుబ్బేయేవ వస్సంవుత్థానన్తి వుత్థవస్సతాయ వుత్తత్తా మహాపవారణాదివసే సత్తాహకరణీయనిమిత్తం వినాపి యథాసుఖం గన్తుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం, వుత్థవస్సానఞ్హి పవారణానుజాననం అనుపగతఛిన్నవస్సాదీనం నివత్తనత్థం కతం, న పన పవారణాదివసే అవసిత్వా పక్కమితబ్బన్తి దస్సనత్థం తదత్థస్స ఇధ పసఙ్గాభావా, పవారణం కాతుం అనుచ్ఛవికానం పవారణా ఇధ విధీయతి, యే చ వస్సం ఉపగన్త్వా వస్సచ్ఛేదఞ్చ అకత్వా యావ పవారణాదివసా వసింసు, తే తత్తకేన పవారణాకమ్మం పతి పరియాయతో వుత్థవస్సాతి వుచ్చన్తి, అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి ఞాయతో, న కథినకమ్మం పతి తేమాసస్స అపరిపుణ్ణత్తా, ఇతరథా తస్మిం మహాపవారణాదివసేపి కథినత్థారప్పసఙ్గతో. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుత్థానం భిక్ఖూనం కథినం అత్థరితు"న్తి (మహావ॰ ౩౦౬) ఇదం పన "న, భిక్ఖవే, వస్సం ఉపగన్త్వా పురిమం వా తేమాసం పచ్ఛిమం వా తేమాసం అవసిత్వా చారికా పక్కమితబ్బా"తిఆది (మహావ॰ ౧౮౫) చ నిప్పరియాయతో మహాపవారణాయ అనన్తరపాటిపదదివసతో పట్ఠాయ కథినత్థారం పక్కమనఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం, **పరివారే** చ "కథినస్స అత్థారమాసో జానితబ్బో"తి (పరి॰ ౪౧౨) వత్వా "వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో జానితబ్బో"తి (పరి॰ ౪౧౨) వుత్తం. యో హి కథినత్థారస్స కాలో, తతో పట్ఠాయేవ చారికాపక్కమనస్సాపి కాలో, న తతో పురే వస్సంవుత్థానంయేవ కథినత్థారారహత్తా. యదగ్గేన హి పవారణాదివసే కథినత్థారో న వట్టతి, తదగ్గేన భిక్ఖూపి వుత్థవస్సా న హోన్తి పవారణాదివసస్స అవుత్థత్తా.

యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౨.౮౪) "ఏకదేసేన అవుత్థమ్పి తం దివసం వుత్థభాగాపేక్ఖాయ వుత్థమేవ హోతీ"తిఆది వుత్తం, తం న యుత్తం, తందివసపరియోసానే అరుణుగ్గమనకాలే వసన్తోవ హి తం దివసం వుత్థో నామ హోతి పరివాసఅరఞ్ఞవాసాదీసు వియ, అయఞ్చ విచారణా ఉపరి వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకే ఆవి భవిస్సతీతి తత్థేవ తం పాకటం కరిస్సామ.

మహాపవారణాయ పవారితాతి పురిమికాయ వస్సం ఉపగన్త్వా అచ్ఛిన్నవస్సతాదస్సనపరం ఏతం కేనచి అన్తరాయేన అప్పవారితానమ్పి వుత్థవస్సత్తా. న ఓవస్సియతీతి **అనోవస్సక**న్తి కమ్మసాధనం దట్ఠబ్బం, యథా న తేమియతి, తథా కత్వాతి అత్థో. **అనవయో**తి ఏత్థ అనుసద్దో విచ్ఛాయం వత్తతీతి ఆహ **అను అను అవయో**తిఆది. ఆచరియస్స కమ్మం ఆచరియకన్తి ఆహ "ఆచరియకమ్మే"తి. కట్ఠకమ్మం **థమ్భాది. తేలతమ్బమత్తికాయా**తి తేలమిస్సాయ తమ్బమత్తికాయ.

౮౫. కుటికాయ కరణభావన్తి కుటియా కతభావం. కిం-సద్దప్పయోగే అనాగతప్పచ్చయవిధానం సన్ధాయ **తస్స లక్ఖణ**న్తిఆది వుత్తం. కిఞ్చాపి థేరస్స పాణఘాతాధిప్పాయో నత్థి, అనుపపరిక్ఖిత్వా కరణేన పన బహూనం పాణానం మరణత్తా **పాణే బ్యాబాధేన్తస్సా**తిఆది వుత్తం. **పాతబ్యభావ**న్తి వినాసేతబ్బతం. **పాణాతిపాతం కరోన్తాన**న్తి థేరేన అకతేపి పాణాతిపాతే పాణకానం మరణమత్తేన పచ్ఛిమానం లేసేన గహణాకారం దస్సేతి, తేన చ "మమ తాదిసం అకుసలం నత్థీ"తి పచ్ఛిమానం విపల్లాసలేసగ్గహణనిమిత్తకిచ్చం న కత్తబ్బన్తి దీపితం హోతి. **దిట్ఠానుగతి**న్తి దిట్ఠస్స కమ్మస్స అనుపగమనం అనుకిరియం, దిట్ఠియా వా లద్ధియా అనుగమనం గాహం. **ఘంసితబ్బే**తి మద్దితబ్బే, వినాసితబ్బేతి అత్థో. **కతం లభిత్వా తత్థ వసన్తానమ్పి దుక్కటమేవా**తి ఇదం భగవతా కుటియా భేదాపనవచనేన సిద్ధం, సాపి తిణదబ్బసమ్భారేహి తులాథమ్భాదీహి అమిస్సా సుద్ధమత్తికామయాపి ఇట్ఠకాహి కతా వట్టతి. కేచి హి ఇట్ఠకాహియేవ థమ్భే చినిత్వా తదుపరి ఇట్ఠకాహియేవ వితానాదిసణ్ఠానేన తులాదిదారుసమ్భారవిరహితం ఛదనమ్పి బన్ధిత్వా ఇట్ఠకామయమేవ ఆవసథం కరోన్తి, తాదిసం వట్టతి. **గిఞ్జకావసథసఙ్ఖేపేన కతా**తి ఏత్థ గిఞ్జకా వుచ్చన్తి ఇట్ఠకా, తాహియేవ కతో ఆవసథో గిఞ్జకావసథో. **వయకమ్మమ్పీ**తి మత్తికుద్ధారణఇట్ఠకదారుచ్ఛేదనాదికారకానం దిన్నభత్తవేత్తనాదివత్థుబ్బయేన నిప్ఫన్నకమ్మమ్పి అత్థి, ఏతేన కుటిభేదకానం గీవాదిభావం పరిసఙ్కతి. **తిత్థియధజో**తి తిత్థియానమేవ సఞ్ఞాణభూతత్తా వుత్తం. తే హి ఈదిసేసు చాటిఆదీసు వసన్తి. **అఞ్ఞానిపీ**తి **పి**-సద్దేన అత్తనా వుత్తకారణద్వయమ్పి **మహాఅట్ఠకథాయమేవ** వుత్తన్తి దస్సేతి. యస్మా సబ్బమత్తికామయా కుటి సీతకాలే అతిసీతా ఉణ్హకాలే చ ఉణ్హా సుకరా చ హోతి చోరేహి భిన్దితుం, తస్మా తత్థ ఠపితపత్తచీవరాదికం సీతుణ్హచోరాదీహి వినస్సతీతి వుత్తం "పత్తచీవరగుత్తత్థాయా"తి. ఛిన్దాపేయ్య వా భిన్దాపేయ్య వా అనుపవజ్జోతి ఇదం

అయం కుటి వియ సబ్బథా అనుపయోగారహం సన్ధాయ వుత్తం. యం పన పఞ్చవణ్ణసుత్తేహి వినద్ధఛత్తాదికం, తత్థ అకప్పియభాగోవ ఛిన్దితబ్బో, న తదవసేసో తస్స కప్పియత్తా, తం ఛిన్దన్తో ఉపవజ్జోవ హోతి. తేనేవ వక్ఖతి "ఘటకమ్పి వాళరూపమ్పి భిన్దిత్వా ధారేతబ్బ"న్తిఆది.

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయవణ్ణనా

ఛత్తదణ్డగ్గాహకం సలాకపఞ్జరన్తి ఏత్థ యో పఞ్జరసలాకానం మజ్ఝట్ఠో బున్దే పుథులో అహిచ్ఛత్తకసదిసో అగ్గే సఛిద్దో యత్థ దణ్డన్తరం పవేసేత్వా ఛత్తం గణ్హన్తి, యో వా సయమేవ దీఘతాయ గహణదణ్డో హోతి, అయం ఛత్తదణ్డో నామ, తస్స అపరిగళనత్థాయ ఛత్తసలాకానం మూలప్పదేసదణ్డస్స సమన్తతో దళ్హపఞ్జరం కత్వా సుత్తేహి వినన్ధన్తి, సో పదేసో ఛత్తదణ్డగాహకసలాకపఞ్జరం నామ, తం వినన్ధితుం వట్టతి. **న వణ్ణమట్ఠత్థాయా**తి ఇమినా థిరకరణత్థమేవ ఏకవణ్ణసుత్తేన వినన్ధియమానం యది వణ్ణమట్ఠం హోతి, న తత్థ దోసోతి దస్సేతి. **ఆరగ్గేనా**తి నిఖాదనముఖేన. **దణ్డబున్దే**తి దణ్డమూలే కోటియం. **ఛత్తమణ్డలిక**న్తి ఛత్తపఞ్జరే మణ్డలాకారేన బద్ధదణ్డవలయం. **ఉక్కిరిత్వా**తి నిన్నం, ఉన్నతం వా కత్వా.

నానాసుత్తకేహీతి నానావణ్ణేహి సుత్తేహి. ఇదఞ్చ తథా కరోన్తానం వసేన వుత్తం, ఏకవణ్ణసుత్తకేనాపి న వట్టతియేవ, "పకతిసూచికమ్మమేవ వట్టతీ"తి హి వుత్తం. **పట్టముఖే**తి ద్విన్నం పట్టానం సఙ్ఘటితట్ఠానం సన్ధాయేతం వుత్తం. **పరియన్తే**తి చీవరపరియన్తే, అనువాతం సన్ధాయేతం వుత్తం. **వేణి**న్తి వరకసీసాకారేన సిబ్బనం. **సఙ్ఖలిక**న్తి దిగుణసఙ్ఖలికాకారేన సిబ్బనం, వేణిం వా సఙ్ఖలికం వా కరోన్తీతి పకతేన సమ్బన్ధో. **అగ్ఘియం** నామ చేతియసణ్ఠానం, యం అగ్ఘియత్థమ్భోతి వదన్తి. **ఉక్కిరన్తీ**తి ఉట్ఠపేన్తి. **చతుకోణమేవ వట్టతీ**తి గణ్ఠికపాసకపట్టాని సన్ధాయ వుత్తం. **కోణసుత్తపిళకా**తి గణ్ఠికపాసకపట్టానం కోణేహి బహి నిగ్గతసుత్తానం పిళకాకారేన ఠపితకోటియోతి కేచి వదన్తి, తే పిళకే ఛిన్దిత్వా దువిఞ్ఞేయ్యా కాతబ్బాతి తేసం అధిప్పాయో. కేచి పన "కోణసుత్తా చ పిళకాతి ద్వేయేవా"తి వదన్తి, తేసం మతేన గణ్ఠికపాసకపట్టానం కోణతో కోణేహి నీహతసుత్తా కోణసుత్తా నామ. సమన్తతో పన పరియన్తేన కతా చతురస్ససుత్తా పిళకా నామ. తం దువిధమ్పి కేచి చీవరతో విసుం పఞ్ఞాయనత్థాయ వికారయుత్తం కరోన్తి, తం నిసేధాయ "దువిఞ్ఞేయ్యరూపా వట్టన్తీ"తి వుత్తం, న పన సబ్బథా అచక్ఖుగోచరభావేన సిబ్బనత్థాయ తథాసిబ్బనస్స అసక్కుణేయ్యత్తా. యథా పకతిచీవరతో వికారో న పఞ్ఞాయతి, ఏవం సిబ్బితబ్బన్తి అధిప్పాయో. రజనకమ్మతో పుబ్బే పఞ్ఞాయమానోపి విసేసో చీవరే రత్తే ఏకవణ్ణతాయ న పఞ్ఞాయతీతి ఆహ "చీవరే రత్తే"తి. **మణినా**తి నీలమణిఆదిమట్ఠపాసాణేన, అంసవద్ధకకాయబన్ధనాదికం పన అచీవరత్తా సఙ్ఖాదీహి ఘంసితుం వట్టతీతి వదన్తి. **కణ్ణసుత్తక**న్తి చీవరస్స దీఘతో తిరియఞ్చ సిబ్బితానం చతూసు కణ్ణేసు కోణేసు చ నిక్ఖన్తానం సుత్తసీసానమేతం నామం, తం ఛిన్దిత్వావ పారుపితబ్బం, తేనాహ "రజితకాలే ఛిన్దితబ్బ"న్తి. భగవతా అనుఞ్ఞాతం ఏకం కణ్ణసుత్తమ్పి అత్థి, తం పన నామేన సదిసమ్పి ఇతో అఞ్ఞమేవాతి దస్సేతుం **యం పనా**తిఆది వుత్తం. **లగ్గనత్థాయా**తి చీవరరజ్జుయం చీవరబన్ధనత్థాయ. **గణ్ఠికే**తి దన్తాదిమయే. **పీళకా**తి బిన్దుం బిన్దుం కత్వా ఉట్ఠాపేతబ్బపీళకా.

థాలకే వాతి తమ్బాదిమయే పుగ్గలికే తివిధేపి కప్పియథాలకే. **న వట్టతీ**తి మణివణ్ణకరణప్పయోగో న వట్టతి, తేలవణ్ణకరణత్థం పన వట్టతి. **పత్తమణ్డలే**తి తిపుసీసాదిమయే. "న, భిక్ఖవే, చిత్తాని పత్తమణ్డలాని ధారేతబ్బాని రూపకాకిణ్ణాని భిత్తికమ్మకతానీ"తి (చూళవ. ౨౬౩) వుత్తత్తా "భిత్తికమ్మం న వట్టతీ"తి వుత్తం. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, మకరదన్తకం ఛిన్దితు"న్తి (చూళవ. ౨౬౩) వుత్తత్తా "మకరదన్తకం పన వట్టతీ"తి వుత్తం, ఇదం పన పాళియా లద్ధమ్పి ఇధ పాళియా ముత్తత్తా పాళిముత్తకనయే వుత్తం. ఏవమఞ్ఞమ్పి ఈదిసం.

లేఖా న వట్టతీతి ఆరగ్గేన దిన్నలేఖావ న వట్టతి, జాతిహిఙ్గులికాదివణ్ణేహి కతలేఖా వట్టతి. **ఛత్తముఖవట్టియ**న్తి ధమకరణస్స హత్థేన గహణఛత్తాకారస్స ముఖవట్టియం, "పరిస్సావనచోళబన్ధనట్ఠానే"తి కేచి.

దేడ్డుభసీసన్తి ఉదకసప్పసీసం. **అచ్ఛీనీ**తి కుఞ్జరచ్ఛిసణ్ఠానాని. **ఏకమేవ వట్టతీ**తి ఏత్థ ఏకరజ్జుకం దిగుణం తిగుణం కత్వాపి బన్ధితుం న వట్టతి, ఏకమేవ పన సతవారమ్పి సరీరం పరిక్ఖిపిత్వా బన్ధితుం వట్టతి, బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం "బహురజ్జుక"న్తి న వత్తబ్బం "వట్టతీ"తి వుత్తత్తా, తం మురజసఙ్ఖం న గచ్ఛతీతి వేదితబ్బం. మురజఞ్హి నానావణ్ణేహి సుత్తేహి మురజవట్టిసణ్ఠానం వేఠేత్వా కతం, ఇదం పన మురజం మద్దవీణసఙ్ఖాతం పామఙ్గసణ్ఠానఞ్చ దసాసు వట్టతి "కాయబన్ధనస్స దసా జీరన్తి; అనుజానామి, భిక్ఖవే, మురజం మద్దవీణ"న్తి (చూళవ. ౨౭౮) వుత్తత్తా.

విధేతి దసాపరియోసానే థిరభావాయ దన్తవిసాణసుత్తాదీహి కత్తబ్బే విధే. **అట్ఠ మఙ్గలాని** నామ సఙ్ఖో చక్కం పుణ్ణకుమ్భో గయా సిరీవచ్ఛో అఙ్కుసో ధజం సోవత్తికన్తి వదన్తి. మచ్ఛయుగళఛత్తనన్దియావట్టాదివసేనపి వదన్తి. **పరిచ్ఛేదలేఖామత్త**న్తి దన్తాదీహి కతవిధస్స ఉభోసు కోటీసు కతపరిచ్ఛేదరాజిమత్తం.

"ఉజుకమేవా"తి వుత్తత్తా చతురస్సాదిసణ్ఠానాపి అఞ్జనీ వఙ్కగతికా న వట్టతి. **సిపాటికాయా**తి వాసిఆదిభణ్డనిక్ఖిపనపసిబ్బకే. **ఆరకణ్టకం** నామ పోత్థకాదిఅభిసఙ్ఖరణత్థం కతదీఘముఖసత్థకన్తి వదన్తి. "భమకారానం దారుఆదిలిఖనసత్థక"న్తి కేచి. **వట్టమణిక**న్తి వట్టం కత్వా ఉట్ఠపేతబ్బం పుప్ఫుళకం. **అఞ్ఞ**న్తి ఇమినా పిళకాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పిప్ఫలికే**తి యం కిఞ్చి ఛేదనకే ఖుద్దకసత్థే. **వలితక**న్తి నఖచ్ఛేదనకాలే దళ్హగ్గహణత్థం వలీహి యుత్తమేవ కరోన్తి. **తస్మా తం వట్టతీ**తి ఇమినా యం అఞ్ఞమ్పి వికారం దళ్హీకమ్మాదిఅత్థాయ కరోన్తి, న వణ్ణమట్ఠత్థాయ, తం వట్టతీతి దీపితం, తేన చ కత్తరదణ్డకోటియం అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి ఘట్టనేన సద్దనిచ్ఛరణత్థాయ కతం అయోవలయాదికం సంయుత్తమ్పి కప్పియతో ఉపపన్నం హోతి. **మణ్డల**న్తి ఉత్తరారణియా పవేసనత్థం ఆవాటమణ్డలం హోతి. ఉజుకమేవ బన్ధితున్తి సమ్బన్ధో, ఉభోసు వా పస్సేసు ఏకపస్సే వాతి వచనసేసో. వాసిదణ్డస్స ఉభోసు పస్సేసు దణ్డకోటీనం అచలనత్థం బన్ధితున్తి అత్థో.

ఆమణ్డసారకేతి ఆమలకఫలాని పిసిత్వా తేన కక్కేన కతతేలభాజనే. తత్థ కిర పక్ఖిత్తం తేలం సీతలం హోతి. **భూమత్థరణే**తి కటసారాదిమయే పరికమ్మకతాయ భూమియా అత్థరితబ్బఅత్థరణే. **పానీయఘటే**తి సబ్బం భాజనవికతిం సఙ్గణ్హాతి. **సబ్బం...పే.... వట్టతీ**తి యథావుత్తేసు మఞ్చాదీసు ఇత్థిపురిసరూపమ్పి వట్టతి తేలభాజనేసుయేవ ఇత్థిపురిసరూపానం పటిక్ఖిత్తత్తా, తేలభాజనేన సహ అగణేత్వా విసుం మఞ్చాదీనం గహితత్తా చాతి వదన్తి, కిఞ్చాపి వదన్తి, ఏతేసం పన మఞ్చాదీనం హత్థేన ఆమసితబ్బభణ్డత్తా ఇత్థిరూపమేవేత్థ న వట్టతీతి గహేతబ్బం. **అఞ్ఞేస**న్తి సీమసామికానం. **రాజవల్లభేహీ**తి లజ్జీపేసలాదీనం ఉపోసథాదిఅన్తరాయకరా అలజ్జినో భిన్నలద్ధికా చ భిక్ఖూ అధిప్పేతా తేహి సహ ఉపోసథాదికరణాయోగా, తేనేవ "సీమాయా"తి వుత్తం. **తేసం లజ్జీపరిసా**తి తేసం సీమాసామికానం అనుబలం దాతుం సమత్థా లజ్జీపరిసా. **భిక్ఖూహి కత**న్తి యం అలజ్జీనం సేనాసనభేదనాదికం లజ్జీభిక్ఖూహి కతం, సబ్బఞ్చేతం సుకతమేవ అలజ్జీనిగ్గహత్థాయ పవత్తితబ్బతో.

౮౮. **అవజ్ఝాయన్తీ**తి నీచతో చిన్తేన్తి. **ఉజ్ఝాయనత్థో**తి భిక్ఖునో థేయ్యకమ్మనిన్దనత్థో "కథఞ్హి నామ అదిన్నం ఆదియిస్సతీ"తి, న పన దారు-సద్దవిసేసనత్థో తస్స బహువచనత్తా. **వచనభేదే**తి ఏకవచనబహువచనానం భేదే. **సబ్బావన్త**న్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీఆదిసబ్బావయవవన్తం. **బిమ్బిసారోతి తస్స నామ**న్తి ఏత్థ **బిమ్బీ**తి సువణ్ణం. తస్మా సారసువణ్ణసదిసవణ్ణతాయ

“బిమ్బిసారో”తి వుచ్చతీతి వేదితబ్బం. పోరాణసత్థానురూపం ఉప్పాదితో వీసతిమాసప్పమాణఉత్తమసువణ్ణగ్ఘనకో లక్ఖణసమ్పన్నో **నీలకహాపణో**తి వేదితబ్బో. రుద్రదామేన నామ కేనచి ఉప్పాదితో **రుద్రదామకో**. సో కిర నీలకహాపణస్స తిభాగం అగ్ఘతి. యస్మిం పన దేసే నీలకహాపణా న సన్తి, తత్థాపి కాళకవిరహితస్స నిద్ధన్తసువణ్ణస్స పఞ్చమాసగ్ఘనకేన భణ్డేన పాదపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో. **తేనా**తి నీలకహాపణస్స చతుత్థభాగభూతేన. **పారాజికవత్థుమ్హి వా**తిఆది పారాజికానం సబ్బబుద్ధేహి పఞ్ఞత్తభావేన వుత్తం, సఙ్ఘాదిసేసాదీసు పన ఇతరాపత్తీసుపి తబ్బత్థూసు చ నానత్తం నత్థేవ, కేవలం కేచి సబ్బాకారేన పఞ్ఞపేన్తి, కేచి ఏకదేసేనాతి ఏత్తకమేవ విసేసో. న హి కదాచిపి సమ్మాసమ్బుద్ధా యథాపరాధం అతిక్కమ్మ ఊనమధికం వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తి.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౯౨. **పునపి** “ఆగన్తుకామా”తి వుత్తత్తా చ సబ్బథా మనుస్సేహి అనివుత్థపుబ్బే అభినవమాపితే, “పున న పవిసిస్సామా”తి నిరాలయేహి పరిచ్చత్తే చ గామే గామవోహారాభావా గామప్పవేసనాపుచ్ఛనాదికిచ్చం నత్థీతి వేదితబ్బం. **అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థ**న్తి గామగామూపచారేసు దస్సితేసు తదఞ్ఞం అరఞ్ఞన్తి అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదో సక్కా ఞాతున్తి వుత్తం. **మాతికాయం** పన గామగ్గహణేనేవ గామూపచారోపి గహితోతి దట్ఠబ్బో. **ఇన్దఖీలే**తి ఉమ్మారే. **అరఞ్ఞసఙ్ఖేపం గచ్ఛతి** తథా **అభిధమ్మే** వుత్తత్తా. అసతిపి ఇన్దఖీలే ఇన్దఖీలట్ఠానియత్తా “వేమజ్ఝమేవ ఇన్దఖీలో”తి వుచ్చతీ”తి వుత్తం. యత్థ పన ద్వారబాహాపి నత్థి, తత్థ పాకారవేమజ్ఝమేవ ఇన్దఖీలోతి గహేతబ్బం. **లురిత్వా**తి పవట్టిత్వా.

మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సుప్పపాతో వాతిఆది మాతుగామస్స కాకుట్ఠాపనవసేన గహేతబ్బం, న బలదస్సనవసేన “మాతుగామో భాజనధోవనఉదకం ఛడ్డేతీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨) ఉపరి వుచ్చమానత్తా, తేనేవ “లేడ్డుపాతో”తి అవత్వా **సుప్పపాతో**తిఆది వుత్తం. **కురున్దట్ఠకథాయం మహాపచ్చరియఞ్చ** ఘరూపచారోవ గామోతి అధిప్పాయేన “ఘరూపచారే ఠితస్స లేడ్డుపాతో గామూపచారో”తి వుత్తం. **కతపరిక్ఖేపో**తి ఇమినా పరిక్ఖేపతో బహి ఉపచారో న గహేతబ్బోతి దస్సేతి. సుప్పముసలపాతోపి అపరిక్ఖిత్తగేహస్సేవ, సో చ యతో పహోతి, తత్థేవ గహేతబ్బో, అప్పహోనట్ఠానే పన విజ్జమానట్ఠానమేవ గహేతబ్బం. యస్స పన ఘరస్స సమన్తతో పాకారాదీహి పరిక్ఖేపో కతో హోతి, తత్థ సోవ పరిక్ఖేపో ఘరూపచారోతి గహేతబ్బం.

పుబ్బే వుత్తనయేనాతి పరిక్ఖిత్తగామే వుత్తనయేన. **సఙ్కరీయతీ**తి మిస్సీయతి. వికాలే గామప్పవేసనే “పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్స. అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి (పాచి॰ ౨౧౩) వుత్తత్తా గామగామూపచారానం అసఙ్కరతా ఇచ్ఛితబ్బాతి ఆహ **అసఙ్కరతో చా**తిఆది. కేచి పనేత్థ **పాళియం** “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సాతి ఇదం పరిక్ఖేపారహట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం, న తతో పరం ఏకలేడ్డుపాతపరిచ్ఛిన్నం ఉపచారం . తస్మా పరిక్ఖేపారహట్ఠానసఙ్ఖాతం గామం ఓక్కమన్తస్సేవ ఆపత్తి, న ఉపచార”న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం “ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతబ్భన్తరం గామో నామ. తతో అఞ్ఞస్స లేడ్డుపాతస్స అబ్భన్తరం గామూపచారో నామా”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨) ఇధేవ **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా. వికాలే గామప్పవేసనసిక్ఖాపదట్ఠకథాయఞ్హి అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో అదిన్నాదానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౧౨) అయమేవ నయో అతిదిసితో. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** “య్వాయం అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో దస్సితో, తస్స వసేన వికాలే గామప్పవేసనాదీసు ఆపత్తి పరిచ్ఛిన్దితబ్బా”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం, తస్మా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారతో పట్ఠాయ దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతం గామూపచారం ఓక్కమన్తస్స వికాలే గామప్పవేసనాపత్తి హోతి, **మాతికాయ**ఞ్చ వికాలే గామం పవిసెయ్యాతి గామగ్గహణేనేవ గామూపచారోపి గహితోతి వేదితబ్బం. **వికాలే గామప్పవేసనాదీసూతి ఆది**-సద్దేన ఘరఘరూపచారాదీసు ఠితానం ఉప్పన్నలాభభాజనాదిం సఙ్గణ్హాతి.

నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలాతి ఇన్దఖీలతో బహి నిక్ఖమిత్వా ఠితం యం ఠానం సబ్బమేతం అరఞ్ఞన్తి యోజనా. **ఆచరియధను** నామ పకతిహత్థేన నవవిదత్థిపమాణం, జియాయ పన ఆరోపితాయ సత్తట్ఠవిదత్థిమత్తన్తి వదన్తి.

కప్పియన్తి అనురూపవసేన వుత్తం అకప్పియస్సాపి అప్పటిగ్గహితస్స పరిభోగే పాచిత్తియత్తా. పరిచ్చాగాదిమ్హి అకతే “ఇదం మయ్హం సన్తక”న్తి వత్థుసామినా అవిదితమ్పి పరిగ్గహితమేవ బాలుమ్మత్తాదీనం సన్తకం వియ, తాదిసం అవహరన్తోపి ఞాతకాదీహి పచ్ఛా ఞత్వా వత్థుసామినా చ అనుబన్ధితబ్బతో పారాజికోవ హోతి. యస్స వసేన పురిసో థేనో హోతి, తం థేయ్యన్తి ఆహ “అవహరణచిత్తస్సేతం అధివచన”న్తి. **పపఞ్చసఙ్ఖా**తి తణ్హామానదిట్ఠిసఙ్ఖాతా పపఞ్చకోట్ఠాసా. **ఏకో చిత్తకోట్ఠాసో**తి ఠానాచావనపయోగసముట్ఠాపకో ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి అత్థో.

అభియోగవసేనాతి అట్టకరణవసేన. **సవిఞ్ఞాణకేనేవా**తి ఇదం సవిఞ్ఞాణకానఞ్ఞేవ ఆవేణికవినిచ్ఛయం సన్ధాయ వుత్తం. పాణో అపదన్తిఆదీసు హి “పదసా నేస్సామీ”తి పఠమం పాదం సఙ్కామేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సాతిఆదినా **పాళియం** (పారా॰ ౧౧౧), భిక్ఖు దాసం దిస్వా సుఖదుక్ఖం పుచ్ఛిత్వా వా అపుచ్ఛిత్వా వా “గచ్ఛ, పలాయిత్వా సుఖం జీవా”తి వదతి, సో చే పలాయతి, దుతియపదవారే పారాజికన్తిఆదినా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౪) **అట్ఠకథాయఞ్చ** యో సవిఞ్ఞాణకానఞ్ఞేవ ఆవేణికో వినిచ్ఛయో వుత్తో, సో ఆరామాదిఅవిఞ్ఞాణకేసు న లబ్భతీతి తాదిసం సన్ధాయ “సవిఞ్ఞాణకేనేవా”తి వుత్తం. యో పన వినిచ్ఛయో ఆరామాదిఅవిఞ్ఞాణకేసు లబ్భతి, సో యస్మా సవిఞ్ఞాణకేసు అలబ్భనకో నామ నత్థి, తస్మా వుత్తం “నానాభణ్డవసేన సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకమిస్సకేనా”తి. సవిఞ్ఞాణకేన చ అవిఞ్ఞాణకేన చాతి అత్థో. యస్మా చేత్థ అవిఞ్ఞాణకేనేవ ఆదియనాదీని ఛపి పదాని న సక్కా యోజేతుం ఇరియాపథవికోపనస్స సవిఞ్ఞాణకవసేనేవ యోజేతబ్బతో, తస్మా “అవిఞ్ఞాణకేనేవా”తి తతియం పకారం న వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

ఆరామన్తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం దాసాదిసవిఞ్ఞాణకస్సాపి ఇధ సఙ్గహేతబ్బతో, నానాభణ్డవసేన హేత్థ యోజనా దస్సియతి. **పరికప్పితట్ఠాన**న్తి పరికప్పితోకాసం. **సుఙ్కఘాత**న్తి ఏత్థ మగ్గం గచ్ఛన్తేహి సత్థికేహి అత్తనా నీయమానభణ్డతో రఞ్ఞో దాతబ్బభాగో సుఙ్కో నామ, సో ఏత్థ హఞ్ఞతి అదత్వా గచ్ఛన్తేహి అవహరీయతి, తం వా హన్తి ఏత్థ రాజపురిసా అదదన్తానం సన్తకం బలక్కారేనాతి సుఙ్కఘాతో, “ఏత్థ పవిట్ఠేహి సుఙ్కో దాతబ్బో”తి రుక్ఖపబ్బతాదిసఞ్ఞాణేన నియమితప్పదేసస్సేతం అధివచనం.

పఞ్చవీసతిఅవహారకథావణ్ణనా

కత్థచీతి ఏకిస్సా అట్ఠకథాయం. **ఏకం పఞ్చకం దస్సిత**న్తి “పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతి, పరపరిగ్గహితసఞ్ఞీ చ, గరుకో చ హోతి పరిక్ఖారో పఞ్చమాసకో వా అతిరేకపఞ్చమాసకో వా, థేయ్యచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, ఠానా చావేతీ”తి (పారా॰ ౧౨౨) వుత్తపఞ్చఅవహారఙ్గాని ఏకం పఞ్చకన్తి దస్సితం. **ద్వే పఞ్చకాని దస్సితానీ**తి “ఛహి ఆకారేహి అదిన్నం ఆదియన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్స. న చ సకసఞ్ఞీ, న చ విస్సాసగ్గాహీ, న చ తావకాలికం, గరుకో చ హోతి పరిక్ఖారో పఞ్చమాసకో వా అతిరేకపఞ్చమాసకో వా, థేయ్యచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, ఠానా చావేతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి (పారా॰ ౧౨౧) ఏవం వుత్తేసు ఛసు పదేసు ఏకం అపనేత్వా సేసాని పఞ్చ పదాని ఏకం పఞ్చకం కత్వా హేట్ఠా వుత్తపఞ్చకఞ్చ గహేత్వా ద్వే పఞ్చకాని దస్సితాని. **ఏత్థ పనా**తి పఞ్చహాకారేహీతిఆదీసు. **సబ్బేహిపి పదేహీ**తి పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతీతిఆదీహి సబ్బేహి పఞ్చహి పదేహి.

పఞ్చన్నం అవహారానం సమూహో **పఞ్చకం**. సకో హత్థో సహత్థో, తేన నిబ్బత్తో, తస్స వా సమ్బన్ధీతి సాహత్థికో, అవహారో. సాహత్థికాది పఞ్చకం **సాహత్థికపఞ్చక**న్తిఆదిపదవసేన నామలాభో దట్ఠబ్బో. ఏవం సేసేసుపి. **తతియపఞ్చమేసు పఞ్చకేసూ**తి సాహత్థికపఞ్చకథేయ్యావహారపఞ్చకేసు. **లబ్భమానపదవసేనా**తి సాహత్థికపఞ్చకే లబ్భమానస్స నిస్సగ్గియావహారపదస్స వసేన, థేయ్యావహారపఞ్చకే లబ్భమానస్స పరికప్పావహారపదస్స చ వసేన యోజేతబ్బన్తి అత్థో.

నిస్సగ్గియో నామ...పే.... పారాజికస్సాతి ఇమినా బహిసుఙ్కఘాతపాతనం నిస్సగ్గియపయోగోతి దస్సేతి. "హత్థే భారం థేయ్యచిత్తో భూమియం నిక్ఖిపతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి (పారా॰ ౧౦౧) వుత్తత్తా పన సుద్ధచిత్తేన గహితపరభణ్డస్స థేయ్యచిత్తేన గుమ్బాదిపటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఖిపనమ్పి ఇమస్మిం నిస్సగ్గియపయోగే సఙ్గయ్హతీతి దట్ఠబ్బం. కిరియాసిద్ధితో పురేతరమేవ పారాజికాపత్తిసఙ్ఖాతం అత్థం సాధేతీతి **అత్థసాధకో**. అథ వా అత్తనో వత్తమానక్ఖణే అవిజ్జమానమ్పి కిరియాసిద్ధిసఙ్ఖాతం అత్థం అవస్సం ఆపత్తిం సాధేతీతిపి **అత్థసాధకో. అసుకం నామ భణ్డం యదా సక్కోసీ**తి ఇదం నిదస్సనమత్తం పరస్స తేలకుమ్భియా ఉపాహనాదీనం నిక్ఖేపపయోగస్సాపి అత్థసాధకత్తా. తథా హి వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** –

> "**అత్థసాధకో** నామ 'అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోతి, తదా తం అవహరా'తి అఞ్ఞం ఆణాపేతి. తత్థ సచే పరో అనన్తరాయికో హుత్వా తం అవహరతి, ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికం. పరస్స వా పన తేలకుమ్భియా పాదగ్ఘనకతేలం అవస్సం పివనకాని ఉపాహనాదీని పక్ఖిపతి, హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజిక"న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా).

ఇమస్స అత్థసాధకస్స ఆణత్తియా చ కో విసేసోతి? తఙ్ఖణఞ్ఞేవ గహణే నియుఞ్జనం **ఆణత్తికపయోగో,** కాలన్తరేన గహణత్థం నియోగో **అత్థసాధకో**తి అయం నేసం విసేసో. తేనేవాహ "అసుకం నామ భణ్డం యదా సక్కోసీ"తిఆది. **ధురనిక్ఖేపో పన ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డవసేన వేదితబ్బో**తి ఇదం నిదస్సనమత్తం, ఆరామాభియుఞ్జనాదీసుపి తావకాలికభణ్డదేయ్యానం అదానేపి ఏసేవ నయో. భణ్డగ్గహణప్పయోగతో ఆణత్తియా పుబ్బత్తా ఆహ "ఆణత్తివసేన పుబ్బపయోగో వేదితబ్బో"తి. పయోగేన సహ వత్తమానో అవహారో సహపయోగోతి ఆహ "ఠానాచావనవసేనా"తి, ఇదఞ్చ నిదస్సనమత్తం ఖీలసఙ్కమనాదీసుపి అసతి ఠానాచావనే సహపయోగత్తా. వుత్తఞ్హి **మాతికాట్ఠకథాయం** "ఠానాచావనవసేన ఖీలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేన చ **సహపయోగో** వేదితబ్బో"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా).

తులయిత్వాతి ఉపపరిక్ఖిత్వా. **సామీచీ**తి వత్తం. సకసఞ్ఞాయ అదేన్తస్స ఆపత్తి నత్థీతి వదన్తి. **సమ్మద్దో**తి నివిద్ధతాసఙ్ఖోభో. **భట్ఠే జనకాయే**తి అపగతే జనసమూహే. **అత్తనో సన్తకం కత్వా ఏతస్సేవ భిక్ఖునో దేహీ**తి ఇదం ఉభిన్నమ్పి కుక్కుచ్చవినోదనత్థం వుత్తం. అవహారకస్స హి "మయా సహత్థేన న దిన్నం, భణ్డదేయ్యం ఏత"న్తి కుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జేయ్య, ఇతరస్స చ "మయా పఠమం ధురనిక్ఖేపం కత్వా పచ్ఛా అదిన్నం గహిత"న్తి కుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జేయ్యాతి.

సమగ్ఘన్తి అప్పగ్ఘం. **దారుఅత్థం ఫరతీ**తి దారూహి కత్తబ్బకిచ్చం సాధేతి. ఏకదివసం దన్తకట్ఠచ్ఛేదనాదినా యా అయం అగ్ఘహాని వుత్తా, సా సబ్బా భణ్డసామినా కిణిత్వా గహితమేవ సన్ధాయ వుత్తా. సబ్బం పనేతం అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన వేదితబ్బం. పాసాణఞ్చ సక్ఖరఞ్చ **పాసాణసక్ఖరం.**

అక్ఖదస్సాతి ఏత్థ అక్ఖ-సద్దేన కిర వినిచ్ఛయసాలా వుచ్చతి, తత్థ నిసీదిత్వా వజ్జావజ్జం నిరూపయన్తీతి "అక్ఖదస్సా"తి వుచ్చన్తి ధమ్మవినిచ్ఛనకా. హననం నామ హత్థపాదాదీహి పోథనఞ్చేవ హత్థనాసాదిచ్ఛేదనఞ్చ హోతీతి ఆహ "హనేయ్యున్తి పోథేయ్యుఞ్చేవ ఛిన్దేయ్యుఞ్చా"తి.

పదభాజనీయఞ్చ "హత్థేన వా పాదేన వా కసాయ వా వేత్తేన వా అడ్ఢదణ్డకేన వా ఛజ్జాయ వా హనేయ్యు"న్తి (పారా॰ ౯౨) వుత్తం. తత్థ **అడ్ఢదణ్డకేనా**తి ద్విహత్థప్పమాణేన రస్సముగ్గరేన, వేళుపేసికాయ వా. **ఛేజ్జాయ వా**తి హత్థాదీనం ఛేదనేన. ఛిన్దన్తి ఏతాయ హత్థపాదాదీనీతి ఛేజ్జా, సత్థం, తేన సత్థేనాతిపి అత్థో. **నీహరేయ్యు**న్తి రట్ఠతో నీహరేయ్యుం. "చోరోసి... పే.... థేనోసీ"తి ఏత్థ పరిభాసేయ్యున్తి పదం అజ్ఝాహరిత్వా అత్థో వేదితబ్బోతి ఆహ "చోరోసి...పే.... పరిభాసేయ్యు"న్తి. యం తం భణ్డం దస్సితన్తి సమ్బన్ధో.

౯౩. యత్థ యత్థ ఠితన్తి భూమియాదీసు యత్థ యత్థ ఠితం. **యథా యథా ఆదానం గచ్ఛతీ**తి యేన యేన ఆకారేన గహణం ఉపగచ్ఛతి.

భూమట్ఠకథావణ్ణనా

౯౪. వాచాయ వాచాయాతి ఏకేకత్థదీపికాయ వాచాయ వాచాయ. **ఉపలద్ధో**తి ఞాతో. **పాళియం** సేసఅట్ఠకథాసు చ కుదాలం వా పిటకం వాతి ఇదమేవ ద్వయం వత్వా వాసిఫరసూనం అవుత్తత్తా తేసమ్పి సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు ఆగతభావం దస్సేతుం **సఙ్ఖేపట్ఠకథాయ**న్తిఆది వుత్తం. థేయ్యచిత్తేన కతత్తా "దుక్కటేహి సద్ధిం పాచిత్తియానీ"తి వుత్తం.

అట్ఠవిధం హేతన్తిఆదీసు ఏతం దుక్కటం నామ థేరేహి ధమ్మసఙ్గాహకేహి ఇమస్మిం ఠానే సమోధానేత్వా అట్ఠవిధన్తి దస్సితన్తి యోజనా. సబ్బేసమ్పి దుక్కటానం ఇమేసుయేవ అట్ఠసు సఙ్గహేతబ్బభావతో పన ఇతరేహి సత్తహి దుక్కటేహి వినిముత్తం వినయదుక్కటేయేవ సఙ్గహేతబ్బం. **దసవిధం రతన**న్తి "ముత్తా మణి వేళురియో సఙ్ఖో సిలా పవాళం రజతం జాతరూపం లోహితకో మసారగల్ల"న్తి ఏవమాగతం దసవిధం రతనం.

> "ముత్తా మణి వేళురియో చ సఙ్ఖో,
> సిలా పవాళం రజతఞ్చ హేమం;
> లోహితకఞ్చ మసారగల్లం,
> దసేతే ధీరో రతనాని జఞ్ఞా"తి. –

హి వుత్తం. **సత్తవిధం ధఞ్ఞ**న్తి సాలి వీహి యవో కఙ్గు కుద్రూసం వరకో గోధుమోతి ఇమం సత్తవిధం ధఞ్ఞం. **ఆవుధభణ్డాదిన్తి ఆది**-సద్దేన తురియభణ్డఇత్థిరూపాదిం సఙ్గణ్హాతి. అనామసితబ్బే వత్థుమ్హి దుక్కటం **అనామాసదుక్కటం. దురూపచిణ్ణదుక్కట**న్తి "అకత్తబ్బ"న్తి వారితస్స కతత్తా దుట్ఠు ఉపచిణ్ణం చరితన్తి దురూపచిణ్ణం, తస్మిం దుక్కటం దురూపచిణ్ణదుక్కటం. వినయే పఞ్ఞత్తం అవసేసం దుక్కటం **వినయదుక్కటం. ఏకాదస సమనుభాసనా** నామ భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే చత్తారో యావతతియకా సఙ్ఘాదిసేసా అరిట్ఠసిక్ఖాపదన్తి పఞ్చ, భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖే ఏకం యావతతియకపారాజికం చత్తారో సఙ్ఘాదిసేసా చణ్డకాళీసిక్ఖాపదన్తి ఛ.

సహపయోగతో పట్ఠాయ చేత్థ పురిమపురిమా ఆపత్తియో పటిప్పస్సమ్భన్తీతి ఆహ **అథ ధురనిక్ఖేపం అకత్వా**తిఆది. “ధురనిక్ఖేపం అకత్వా”తి వుత్తత్తా ధురనిక్ఖేపం కత్వా పున ఖణన్తస్స పురిమాపత్తియో న పటిప్పస్సమ్భన్తీతి వదన్తి. “ఛేదనపచ్చయా దుక్కటం దేసేత్వా ముచ్చతీ”తి వత్వా పుబ్బపయోగే ఆపత్తీనం దేసేతబ్బతాయ అవుత్తత్తా సహపయోగే పత్తే పుబ్బపయోగే ఆపత్తియో పటిప్పస్సమ్భన్తీతి వేదితబ్బం.

అపరద్ధం విరద్ధం ఖలితన్తి సబ్బమేతం **యఞ్చ దుక్కట**న్తి ఏత్థ వుత్తస్స దుక్కటస్స పరియాయవచనం, **యం మనుస్సో కరే**తిఆది పనేత్థ ఓపమ్మనిదస్సనం. **సంయోగభావో**తి ద్విత్తం సన్ధాయ వుత్తం, తేన రస్సత్తస్సాపి నిమిత్తం దస్సితన్తి వేదితబ్బం. **ఏకస్స మూలే**తి ఏకస్స సన్తికే. సబ్బత్థాపి ఆమసనే దుక్కటం, ఫన్దాపనే థుల్లచ్చయఞ్చ విసుం విసుం ఆమసనఫన్దాపనపయోగం కరోన్తస్సేవ హోతి, ఏకపయోగేన గణ్హన్తస్స పన ఉద్ధారే పారాజికమేవ, న దుక్కటథుల్లచ్చయానీతి వదన్తి, ఏకపయోగేన గణ్హన్తస్సాపి ఆమసనఫన్దాపనానమ్పి లబ్భమానత్తా తం న గహేతబ్బం. న హి సక్కా అనామసిత్వా అఫన్దాపేత్వా చ కిఞ్చి గహేతుం. “ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీ”తి పంసుఖణనాదిసమానపయోగేపి పురిమా ఆపత్తి ఉత్తరముత్తరం ఆపత్తిం పత్వా పటిప్పస్సమ్భన్తీతి సఞ్ఞాయ **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్తం, **ఇతరట్ఠకథాసు** పన ఖణనపయోగభేదేహి పయోగే పయోగే ఆపన్నా ఆపత్తియో ఉత్తరముత్తరం పత్వా న పటిప్పస్సమ్భన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం సదిసత్తా వియూహనం పత్వా తా సబ్బాపి పటిప్పస్సమ్భన్తి విసదిసపయోగత్తాతి ఇమినా అధిప్పాయేన పటిప్పస్సద్ధివిధానం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఇమినా హి అవహారకస్స ఆసన్నం ఓరిమన్తం పరామసతి.

తత్థేవాతి ముఖవట్టియమేవ. **బున్దేనా**తి కుమ్భియా హేట్ఠిమతలేన. ఏకట్ఠానే ఠితాయ కుమ్భియా ఠానా చావనం ఛహి ఆకారేహి వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఏకట్ఠానే**తి చ సఙ్ఖలికబద్ధభావేన ఏకస్మిం పతిట్ఠితోకాసట్ఠానేతి అత్థో. **ఖాణుకం కేసగ్గమత్తమ్పి ఠానా చావేతీ**తి ఖాణుకం అత్తనో పతిట్ఠితట్ఠానతో పఞ్చహి ఆకారేహి ఠానా చావేతి. **ఛిన్నమత్తే పారాజిక**న్తి అవస్సం చే పతతి, ఛిన్నమత్తే పారాజికం. **పరిచ్ఛేదో**తి పఞ్చమాసకాదిగరుభావపరిచ్ఛేదో. **అపబ్యూహన్తో**తి ఠితట్ఠానతో అపనయనవసేన వియూహన్తో రాసిం కరోన్తో. **ఏవం కత్వా**తి భాజనముఖవట్టియా కుమ్భిగతేన భాజనగతస్స ఏకాబద్ధభావం వియోజేత్వాతి అత్థో. **ఉపడ్ఢకుమ్భీయ**న్తి ఉపడ్ఢపుణ్ణాయ కుమ్భియా. **వినయధమ్మతా**తి అధికకారణాలాభే వినయవినిచ్ఛయధమ్మతాతి అధిప్పాయో. న కేవలఞ్చేత్థ గరుకతావ, సుత్తానుగమనమ్పి అత్థీతి దస్సేన్తో **అపిచా**తిఆదిమాహ. **కణ్ఠేన పన పరిచ్ఛిన్నకాలే**తి ముఖగతం అజ్ఝోహటకాలేతి అత్థో. అజ్ఝోహరణమేవ హేత్థ పరిచ్ఛిన్దనం, న కణ్ఠపిదహనం. **చిక్కన**న్తి థద్ధం, బహలం ఘనన్తి అత్థో.

యోపి థేయ్యచిత్తేన పరస్స కుమ్భియా పాదగ్ఘనకం సప్పిం వా తేలం వా అవస్సం పివనకం యం కిఞ్చి దుకూలసాటకం వా చమ్మఖణ్డాదీనం వా అఞ్ఞతరం పక్ఖిపతి, హత్థతో ముత్తమత్తే పారాజికన్తి ఏత్థ అవహారో వీమంసితబ్బో. యది చ దుకూలాదీసు సప్పితేలానం పవిసనం సన్ధాయ పారాజికం భవేయ్య, తత్థ పవిట్ఠతేలాదినో కుమ్భిగతేన ఏకాబద్ధతాయ న తావ అవహారో భాజనన్తరం పవేసేత్వా గహణకాలే వియ. తథా హి వుత్తం – “భాజనం పన నిముజ్జాపేత్వా గణ్హన్తస్స యావ ఏకాబద్ధం హోతి, తావ రక్ఖతీ”తిఆది. అథ తేలాదివినాసేన పారాజికం భవేయ్య, తదాపి తిణజ్ఝాపనాదీసు వియ అవహారో నత్థి, దుక్కటేన సద్ధిం భణ్డదేయ్యమేవ హోతి, తథా చ పాదగ్ఘనకం తేలాదిం పీతం దుకూలాదిం ఉద్ధరన్తస్సాపి పారాజికం న సియా తత్థ పవిట్ఠస్స తేలాదినో వినట్ఠత్తేన గహణక్ఖణే అవిజ్జమానత్తా, విజ్జమానత్తేన చ ఉద్ధారేయేవ పారాజికం వత్తబ్బం, న హత్థతో ముత్తమత్తేతి. **సబ్బఅట్ఠకథాసు** చ దుకూలాదీనం పక్ఖిపనే హత్థతో ముత్తమత్తే పారాజికస్స వుత్తత్తా న తం పటిక్ఖిపితుం సక్కా. అట్ఠకథాప్పమాణేన పనేతం గహేతబ్బం, యుత్తి పనేత్థ పణ్డితేహి పుబ్బాపరం సంసన్దిత్వా ఉద్ధారేతబ్బా.

పలిబుజ్ఝిస్సతీతి నివారేస్సతి. **వుత్తనయేన పారాజిక**న్తి హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజికం. **నేవ అవహారో, న గీవా**తి అత్తనో భాజనత్తా వుత్తం, అనాపత్తిమత్తమేవ వుత్తం, న పన ఏవం విచారితన్తి అధిప్పాయో. **బహిగతం నామ హోతీ**తి తతో పట్ఠాయ తేలస్స అట్ఠానతో అధోముఖభావతో చ బహిగతం నామ హోతి. అన్తో పట్ఠాయ ఛిద్దే కరియమానే తేలస్స నిక్ఖమిత్వా గతగతట్ఠానం భాజనసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి ఆహ “బాహిరన్తతో పాదగ్ఘనకే గళితే పారాజిక”న్తి. **యథా తథా వా కతస్సా**తి బాహిరన్తతో వా అబ్భన్తరన్తతో వా పట్ఠాయ కతస్స. **మజ్ఝే ఠపేత్వా కతఛిద్దే**తి మజ్ఝే థోకం కపాలం ఠపేత్వా పచ్ఛా తం ఛిన్దన్తేన కతఛిద్దే.

పత్థీనస్స ఖాదనం ఇతరస్స పానఞ్చ సప్పిఆదీనం పరిభోగోతి ఆహ “అఖాదితబ్బం వా అపాతబ్బం వా కరోతీ”తి. కస్మా పనేత్థ దుక్కటం వుత్తన్తి ఆహ “ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కట”న్తి. **పురిమద్వయ**న్తి భేదనం ఛడ్డనఞ్చ. **కుమ్భిజజ్జరకరణేనా**తి పుణ్ణకుమ్భియా జజ్జరకరణేన. **మాతికాఉజుకరణేనా**తి ఉదకపుణ్ణాయ మాతికాయ ఉజుకరణేన. **ఏకలక్ఖణ**న్తి భేదనం కుమ్భియా జజ్జరకరణేన, ఛడ్డనం మాతికాయ ఉజుకరణేన చ సద్ధిం ఏకసభావం. **పచ్ఛిమం పన ద్వయ**న్తి ఝాపనం అపరిభోగకరణఞ్చ. **ఏత్థ ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తీ**తి ఏతస్మిం **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తే అత్థే ఏకే ఆచరియా ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తి. **పచ్ఛిమద్వయం సన్ధాయ వుత్త**న్తి ఏత్థ పురిమపదద్వయే వినిచ్ఛయో హేట్ఠా వుత్తానుసారేన సక్కా విఞ్ఞాతున్తి తత్థ కిఞ్చి అవత్వా పచ్ఛిమపదద్వయం సన్ధాయ “ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కట”న్తి ఇదం వుత్తన్తి అధిప్పాయో . **థేయ్యచిత్తేనా**తి అత్తనో వా పరస్స వా కాతుకామతావసేన ఉప్పన్నథేయ్యచిత్తేన. **వినాసేతుకామతాయా**తి హత్థపాదాదీని ఛిన్దన్తో వియ కేవలం వినాసేతుకామతాయ. **వుత్తనయేన భిన్దన్తస్స వా ఛడ్డేన్తస్స వా**తి ముగ్గరేన పోథేత్వా భిన్దన్తస్స వా ఉదకం వా వాలికం వా ఆకిరిత్వా ఉత్తరాపేన్తస్స వాతి అత్థో. **అయుత్తన్తి చే**తి పాళియం పురిమద్వయేపి దుక్కటస్సేవ వుత్తత్తా “పురిమద్వయే పారాజిక”న్తి ఇదం అయుత్తన్తి యది తుమ్హాకం సియాతి అత్థో. **నా**తి అయుత్తభావం నిసేధేత్వా తత్థ కారణమాహ “అఞ్ఞథా గహేతబ్బత్థతో”తి.

ఏవమేకే వదన్తీతి హేట్ఠా వుత్తస్స అత్థనయస్స అత్తనా అనభిమతభావం దస్సేత్వా సయం అఞ్ఞథాపి పాళిం అట్ఠకథఞ్చ సంసన్దిత్వా అత్థం దస్సేతుకామో **అయం పనేత్థ సారో**తిఆదిమాహ. **అచావేతుకామోవా**తి థేయ్యచిత్తేన ఠానా అచావేతుకామోవ. **అఛడ్డేతుకామోయేవా**తి ఏత్థాపి థేయ్యచిత్తేనాతి సమ్బన్ధితబ్బం. ఇదఞ్హి థేయ్యచిత్తపక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం నాసేతుకామతాపక్ఖస్స వక్ఖమానత్తా. తేనేవాహ **నాసేతుకామతాపక్ఖే పనా**తిఆది. **ఇతరథాపి యుజ్జతీ**తి థేయ్యచిత్తాభావా ఠానా చావేతుకామస్సాపి దుక్కటం యుజ్జతీతి వుత్తం హోతి.

భూమట్ఠకథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఆకాసట్ఠకథావణ్ణనా

౯౬. ఆకాసట్ఠకథాయం **అన్తోవత్థుమ్హీ**తి పరిక్ఖిత్తస్స వత్థుస్స అన్తో. **అన్తోగామే**తి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స అన్తో. అపరిక్ఖిత్తే పన వత్థుమ్హి గామే వా ఠితట్ఠానమేవ ఠానం. **అటవిముఖం కరోతి… పే… రక్ఖతీ**తి తేన పయోగేన తస్స ఇచ్ఛితట్ఠానం ఆగతత్తా రక్ఖతి. **గామతో నిక్ఖన్తస్సా**తి పరిక్ఖిత్తగామతో నిక్ఖన్తస్స. **కపిఞ్జరో** నామ అఞ్ఞమఞ్ఞం యుజ్ఝాపనత్థాయ బాలజనేహి పోసావనియపక్ఖిజాతి.

వేహాసట్ఠకథావణ్ణనా

౯౭. వేహాసట్ఠకథాయం **ఛిన్నమత్తే ముత్తమత్తే**తి యథా ఛిన్నం ముత్తఞ్చ పకతిట్ఠానే న తిట్ఠతి, తథా ఛేదనం మోచనఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం.

ఉదకట్ఠకథావణ్ణనా

౯౮. ఉదకట్ఠకథాయం సన్దమానఉదకే నిక్ఖిత్తం న తిట్ఠతీతి ఆహ "అసన్దనకే ఉదకే"తి. **అనాపత్తీ**తి హత్థవారపదవారేసు దుక్కటాపత్తియా అభావం సన్ధాయ వుత్తం. **కడ్ఢతీ**తి హేట్ఠతో ఓసారేతి. **సకలముదక**న్తి దణ్డేన ఘట్టితోకాసగతం సకలముదకం. **న ఉదకం ఠాన**న్తి అత్తనా కతట్ఠానస్స అట్ఠానత్తా. **పదుమినియ**న్తి పదుమగచ్ఛే. **కలాపబన్ధ**న్తి హత్థకవసేన ఖుద్దకం కత్వా బద్ధం కలాపబద్ధం. **భారబద్ధం** నామ సీసభారాదివసేన బద్ధం. **ముళాల**న్తి కన్దం. **పత్తం వా పుప్ఫం వా**తి ఇదం కద్దమస్స అన్తో పవిసిత్వా ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. **నిద్ధమనతుమ్బ**న్తి వాపియా ఉదకస్స నిక్ఖమననాళం. **ఉదకవాహక**న్తి మహామాతికం. **అవహారేన సో న కారేతబ్బో**తి ఇమినా పాణం జీవితా వోరోపనే ఆపత్తియా సబ్బత్థ న ముచ్చతీతి దీపేతి. **మాతికం ఆరోపేత్వా**తి ఖుద్దకమాతికం ఆరోపేత్వా. **మరిత్వా...పే.... తిట్ఠన్తీ**తి ఏత్థ మతమచ్ఛానంయేవ తేసం సన్తకత్తా అమతే గణ్హన్తస్స నత్థి అవహారో.

నావట్ఠకథావణ్ణనా

౯౯. నావట్ఠకథాయం **థుల్లచ్చయమ్పి పారాజికమ్పి హోతీ**తి ఏత్థ పఠమం ఠానా అచావేత్వా ముత్తే థుల్లచ్చయం, పఠమం పన ఠానా చావేత్వా ముత్తే పారాజికన్తి వేదితబ్బం. పాసే బద్ధసూకరో వియాతిఆదినా వుత్తం సన్ధాయాహ "తత్థ యుత్తి పుబ్బే వుత్తాఏవా"తి. **విప్పనట్ఠనావా**తి విసమవాతేహి దేసన్తరం పలాతా, భిజ్జిత్వా వా వినాసం పత్వా ఉదకే నిముజ్జిత్వా హేట్ఠా భూమితలం అప్పత్వా సామికేహి చ అపరిచ్చత్తాలయా వుచ్చతి. **బలవా చ వాతో ఆగమ్మా**తి ఇమినా అసతి వాతే అయం పయోగో కతోతి దస్సేతి. **పుగ్గలస్స నత్థి అవహారో**తి సుక్ఖమాతికాయం ఉజుకరణనయేన వుత్తం. తం అత్తనో పాదేన అనక్కమిత్వా హత్థేన చ అనుక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞస్మిం దణ్డాదీసు బన్ధిత్వా ఠపితే యుజ్జతి, అత్తనో పాదేన అక్కమిత్వా హత్థేన చ ఉక్ఖిపిత్వా ఠితస్స పన బలవవాతేన ఛత్తచీవరాదీసు పహటేసు పకతిం విజహిత్వా దళ్హతరం అక్కమనగహణాదిపయోగో అభినవో కాతబ్బో సియా. ఇతరథా ఛత్తచీవరాదీని వా విగచ్ఛన్తి, అవహారకో వా సయం పతిస్సతి, నావా చ తదా న గమిస్సతి. తస్మా ఈదిసే అభినవప్పయోగే సతి అవహారేన భవితబ్బం. సుక్ఖమాతికాయం ఉజుకతాయ ఉదకాగమనకాలే కాతబ్బకిచ్చం నత్థీతి తం ఇధ నిదస్సనం న హోతి. దాసం పన పకతియా పలాయన్తం "సీఘం యాహీ"తి వత్వా పకతిగమనతో తురితగమనుప్పాదనాదినా ఇధ నిదస్సనేన భవితబ్బన్తి అమ్హాకం ఖన్తి , వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. వాతే ఆగతేపి యత్థ అతిలహుకత్తా నావాయ కఞ్చి పయోగం అకత్వా పకతియా అవహారకో తిట్ఠతి, తత్థిదం అట్ఠకథాయం వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

యానట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౦. యానట్ఠకథాయం **ఉభోసు పస్సేసూ**తి చతున్నం థమ్భానం ఉపరి చతురస్సం దారుసఙ్ఘాటం ఆరోపేత్వా తస్స వామదక్ఖిణపస్సేసు ఉభోసు వాతాతపాదిపరిస్సయవినోదనత్థం గరుళపక్ఖినో ఉభో పక్ఖా వియ కతా **సన్దమానికా. దుకయుత్తస్సా**తి ద్వీహి గోణేహి యుత్తస్స. **అయుత్తక**న్తి గోణేహి అయుత్తం. **కప్పకతా**తి ద్విన్నం సిఖానం సన్ధిట్ఠానే గోసిఙ్గాని వియ ద్వే కోటియో ఠపేత్వా ఉపత్థమ్భనీ కప్పకతా నామ, సా ద్వీహిపి కోటీహి భూమియం పతిట్ఠాతి, తేనాహ "ఛ ఠానానీ"తి. **తీణి వా చత్తారి వా ఠానానీ**తి అకప్పకతాయ ఉపత్థమ్భనియా చ ద్విన్నం చక్కానఞ్చ వసేన తీణి ఠానాని, కప్పకతాయ వసేన చత్తారి ఠానాని, తథా పథవియం ఠపితస్స తీణి ఠానానీతి సమ్బన్ధో. **అక్ఖసీసేహీ**తి అక్ఖదారునో ద్వీహి కోటీహి. **అక్ఖుద్ధీహీ**తి అక్ఖదారునా సమ్పటిచ్ఛకా హేట్ఠిమభాగే కప్పకతా ద్వే దారుఖణ్డా అక్ఖుద్ధియో నామ, తాసం కప్పకతానం ద్విన్నం కప్పసీసాని చత్తారి ఇధ "అక్ఖుద్ధియో"తి వుచ్చన్తి, తేనాహ "చతూహి చ అక్ఖుద్ధీహీ"తి. తాహి పతిట్ఠితాహి పతిట్ఠితట్ఠానాని చత్తారి ధురేన పతిట్ఠితట్ఠానం ఏకన్తి **పఞ్చ ఠానాని** హోన్తి. ఉద్ధియోవ "ఉద్ధిఖాణుకా"తి వుత్తా, ఉద్ధిఖాణుకానం అభావే అక్ఖసీసానం పతిట్ఠానోకాసం దస్సేన్తో ఆహ **సమమేవ బాహం కత్వా**తిఆది. తత్థ **సమమేవా**తి ఉద్ధియో హేట్ఠా అనోలమ్బేత్వా బాహునో హేట్ఠిమభాగం సమం కత్వా ద్విన్నం బాహుదారూనం మజ్ఝే అక్ఖసీసప్పమాణేన ఛిద్దం కత్వా తత్థ అక్ఖసీసాని పవేసితాని హోన్తి, తేన బాహానం హేట్ఠాభాగం సబ్బం భూమిం ఫుసిత్వా తిట్ఠతి, తేనాహ "సబ్బం పథవిం ఫుసిత్వా తిట్ఠతీ"తి. సేసం నావాయం **వుత్తసదిస**న్తి ఇమినా యది పన తం ఏవం గచ్ఛన్తం పకతిగమనం పచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞం దిసాభాగం నేతి, పారాజికం. సయమేవ యం కిఞ్చి ఠానం సమ్పత్తం ఠానా అచాలేన్తోవ విక్కిణిత్వా గచ్ఛతి, నేవత్థి అవహారో, భణ్డదేయ్యం పన హోతీతి ఇమం నయం అతిదిసతి.

భారట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౧. భారట్ఠకథాయం భారట్ఠన్తి మాతికాపదస్స భారో నామాతి ఇదం అత్థదస్సనన్తి ఆహ "భారోయేవ భారట్ఠ"న్తి. **పురిమగలే**తి గలస్స పురిమభాగే. **గలవాటకో**తి గీవాయ ఉపరిమగలవాటకో. **ఉరపరిచ్ఛేదమజ్ఝే**తి ఉరపరియన్తస్స మజ్ఝే. **సామికేహి అనాణత్తో**తి ఇదం యది సామికేహి "ఇమం భారం నేత్వా అసుకట్ఠానే దేహీ"తి ఆణత్తో భవేయ్య, తదా తేన గహితభణ్డం ఉపనిక్ఖిత్తం సియా, తఞ్చ థేయ్యచిత్తేన సీసాదితో ఓరోపేన్తస్సాపి అవహారో న సియా, సామికానం పన ధురనిక్ఖేపే ఏవ సియాతి తతో ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డభావతో వియోజేతుం వుత్తం, తేనేవ వక్ఖతి "తేహి పన అనాణత్తత్తా పారాజిక"న్తి. **ఘంసన్తో**తి సీసతో అనుక్ఖిపన్తో, యది ఉక్ఖిపేయ్య, ఉక్ఖిత్తమత్తే పారాజికం, తేనాహ **సీసతో కేసగ్గమత్తమ్పీ**తిఆది. **యో చాయ**న్తి యో అయం వినిచ్ఛయో.

ఆరామట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౨. ఆరామట్ఠకథాయం **ఆరామం అభియుఞ్జతీ**తి ఇదం అభియోగకరణం పరేసం భూమట్ఠభణ్డాదీసుపి కాతుం వట్టతియేవ. ఆరామాదిథావరేసు పన యేభుయ్యేన అభియోగవసేనేవ గహణసమ్భవతో ఏత్థేవ **పాళియం** అభియోగో వుత్తో, ఇతి ఇమినా నయేన సబ్బత్థాపి సక్కా ఞాతున్తి గహేతబ్బం. **అదిన్నాదానస్స పయోగత్తా**తి సహపయోగమాహ. వత్థుమ్హియేవ కతపయోగత్తా సహపయోగవసేన హేతం దుక్కటం. **సయమ్పీ**తి అభియుఞ్జకోపి. "కిం కరోమి కిం కరోమీ"తి ఏవం కిఙ్కారమేవ పటిస్సుణన్తో వియ చరతీతి కిఙ్కారపటిస్సావీ, తస్స భావో **కిఙ్కారపటిస్సావిభావో,** తస్మిం, అత్తనో వసవత్తిభావేతి వుత్తం హోతి. **ఉక్కోచ**న్తి లఞ్జం. **సబ్బేసం పారాజిక**న్తి కూటవినిచ్ఛయికాదీనం. అయం వత్థుసామీతిఆదికస్స ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపకరణహేతునో పయోగస్స కరణక్ఖణేవ పారాజికం హోతీతి వేదితబ్బం. సచే పన సామికస్స విమతి చ ధురనిక్ఖేపో చ కమేన ఉప్పజ్జన్తి, పయోగసముట్ఠాపకచిత్తక్ఖణే పారాజికమేవ హోతి, న థుల్లచ్చయం. యది విమతియేవ ఉప్పజ్జతి, తదా థుల్లచ్చయమేవాతి వేదితబ్బం, అయం నయో సబ్బత్థ యథానురూపం గహేతబ్బో. **ధురనిక్ఖేపవసేనేవ పరాజయో**తి సామికో "అహం న ముచ్చామీ"తి ధురం అనిక్ఖిపన్తో అట్టో పరాజితో నామ న హోతీతి దస్సేతి.

విహారట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౩. విహారట్ఠకథాయం **విహార**న్తి ఉపచారసీమాసఙ్ఖాతం సకలం విహారం. **పరివేణ**న్తి తస్స విహారస్స అబ్భన్తరే విసుం విసుం పాకారాదిపరిచ్ఛిన్నట్ఠానం. **ఆవాస**న్తి ఏకం ఆవసథమత్తం. గణసన్తకే పరిచ్ఛిన్నసామికత్తా సక్కా ధురం నిక్ఖిపాపేతున్తి ఆహ “దీఘభాణకాదిభేదస్స పన గణస్సా”తి. ఇధాపి సచే ఏకోపి ధురం న నిక్ఖిపతి, రక్ఖతియేవ. ఏస నయో బహూనం సన్తకే సబ్బత్థ.

ఖేత్తట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౪. ఖేత్తట్ఠకథాయం **నిరుమ్భిత్వా వా**తిఆదీసు గణ్హన్తస్సాతి పచ్చేకం యోజేతబ్బం, తత్థ నిరుమ్భిత్వా గహణం నామ వీహిసీసం అచ్ఛిన్దిత్వా యథారితమేవ హత్థేన గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా బీజమత్తస్సేవ గహణం. **ఏకమేక**న్తి ఏకం వీహిసీసం. **యస్మిం బీజే వా**తిఆది నిరుమ్భిత్వా గహణాదీసు యథాక్కమం యోజేతబ్బం. “తస్మిం బన్ధనా మోచితమత్తే”తి వచనతో తస్మిం బీజాదిమ్హి బన్ధనా ముత్తే సతి తతో అనపనీతేపి ఠానన్తరస్స అభావా పారాజికమేవ. యస్స పన సీసాదికస్స సన్తరాదినా సహ సంసిబ్బనం వా ఏకాబద్ధతా వా హోతి, తస్స బన్ధనా మోచితే థుల్లచ్చయం, ఇతరట్ఠానతో మోచితే పారాజికన్తి గహేతబ్బం, తేనాహ **వీహినాళ**న్తిఆది. **సభుస**న్తి పలాలసహితం. **ఖీలేనా**తి ఖాణుకేన. ఏత్థ చ ఖీలసఙ్కమనాదీసు సహపయోగో ధురనిక్ఖేపో చాతి ఉభయం సమ్భవతి. **ఖీలసఙ్కమనాది** ఏత్థ సహపయోగో. తస్మిఞ్చ కతే యది సామికా ధురం న నిక్ఖిపన్తి పున గణ్హితుకామావ హోన్తి, న తావ అవహారో, “ఖీలం సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిం అసుకో రాజవల్లభో భిక్ఖు గణ్హితుకామో”తి ఞత్వా తస్స బలం కక్ఖళాదిభావఞ్చ నిస్సాయ ఖీలసఙ్కమనాదికిరియానిట్ఠానతో పఠమమేవ సామికా ధురం నిక్ఖిపన్తి, న అవహారో ఏతస్స పయోగనిట్ఠానతో పురేతరమేవ ధురస్స నిక్ఖిత్తత్తా. యదా పన ఖీలసఙ్కమనాదిపయోగేనేవ ధురనిక్ఖేపో హోతి, తదాయేవ అవహారో, తేనేవేత్థ “తఞ్చ ఖో సామికానం ధురనిక్ఖేపేనా”తి వుత్తం. ఖీలాదీనం సఙ్కమితభావం అజానిత్వా సామికానం సమ్పటిచ్ఛనమ్పేత్థ ధురనిక్ఖేపోతి వేదితబ్బో. **ఏవం సబ్బత్థా**తి యథావుత్తమత్థం రజ్జుసఙ్కమనాదీసుపి అతిదిసతి. **యట్ఠి**న్తి మానదణ్డం. **ఏకస్మిం అనాగతే థుల్లచ్చయం, తస్మిం ఆగతే పారాజిక**న్తి సచే దారూని నిఖణిత్వా తత్తకేనేవ గణ్హితుకామో హోతి, అవసానే దారుమ్హి పారాజికం. సచే తత్థ కణ్టకసాఖాదీహి పాదానం అన్తరం పటిచ్ఛాదేత్వా కస్సచి అప్పవేసారహం కత్వా గహేతుకామో హోతి, అవసానసాఖాయ పారాజికం, తేనాహ “సాఖాపరివారేనేవ అత్తనో కాతుం సక్కోతీ”తి, దారూని చ నిఖణిత్వా సాఖాపరివారఞ్చ కత్వా ఏవ అత్తనో సన్తకం కాతుం సక్కోతీతి అత్థో. ఖేత్తమరియాదన్తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం “కేదారపాళి”న్తి వుత్తం. ఇదఞ్చ ఖీలసఙ్కమనాదినా గహణం ఆరామాదీసుపి లబ్భతేవ.

వత్థుట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౫. వత్థుట్ఠకథాయం **తిణ్ణం పాకారాన**న్తి ఇట్ఠకసిలాదారూనం వసేన తిణ్ణం పాకారానం.

౧౦౬. గామట్ఠకథాయం “గామో నామా”తి **పాళియం** న వుత్తం సబ్బసో గామలక్ఖణస్స పుబ్బే వుత్తత్తా.

అరఞ్ఞట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౭. అరఞ్ఞట్ఠకథాయం **వినివిజ్ఝిత్వా**తి ఉజుకమేవ వినివిజ్ఝిత్వా. **లక్ఖణచ్ఛిన్నస్సా**తి అరఞ్ఞసామికానం హత్థతో కిణిత్వా గణ్హన్తేహి కతఅక్ఖరాదిసఞ్ఞాణస్స. **ఛల్లియా పరియోనద్ధ**న్తి ఇమినా సామికానం నిరాపేక్ఖతాయ చిరఛడ్డితభావం దీపేతి, తేనాహ “గహేతుం వట్టతీ”తి. యది సామికానం సాపేక్ఖతా అత్థి, న వట్టతి. **తాని కతాని అజ్ఝావుత్థాని చ హోన్తీ**తి తాని గేహాదీని కతాని పరినిట్ఠితాని మనుస్సేహి చ అజ్ఝావుత్థాని చ హోన్తి. **దారూనీ**తి గేహాదీనం కతత్తా అవసిట్ఠదారూని. **గహేతుం వట్టతీ**తి సామికానం అనాలయత్తా వుత్తం, తే చ యది గహణకాలే దిస్వా సాలయా హుత్వా వారేన్తి, గహేతుం న వట్టతియేవ. **“దేహీ”తి వుత్తే దాతబ్బమేవా**తి “దేహీ”తి వుత్తే “దస్సామీ”తి ఆభోగం కత్వా గచ్ఛన్తస్స “దేహీ”తి అవుత్తే అదత్వా గమనే ఆపత్తి నత్థి. పచ్ఛాపి తేహి చోదితే దాతబ్బమేవ.

అదిస్వా గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్యన్తి సుద్ధచిత్తేన గతస్స భణ్డదేయ్యం. ఆరక్ఖట్ఠానమ్పి సుద్ధచిత్తేన అతిక్కమిత్వా థేయ్యచిత్తే ఉప్పన్నేపి అవహారో నత్థి ఆరక్ఖట్ఠానస్స అతిక్కన్తత్తా. కేచి పన “యత్థ కత్థచి నీతానమ్పి దారూనం అరఞ్ఞసామికానఞ్ఞేవ సన్తకత్తా పున థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గచ్ఛతి, పారాజికమేవా”తి వదన్తి, తం న యుత్తం “ఆరక్ఖట్ఠానం పత్వా…పే… అస్సతియా అతిక్కమతీ”తి, సహసా తం ఠానం అతిక్కమతీతిఆదినా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౭) చ ఆరక్ఖట్ఠానాతిక్కమేయేవ ఆపత్తియా వుచ్చమానత్తా, ఆరక్ఖట్ఠానాతిక్కమమేవ సన్ధాయ “ఇదం పన థేయ్యచిత్తేన పరిహరన్తస్స ఆకాసేన గచ్ఛతోపి పారాజికమేవా”తి వుత్తం. యఞ్చ “యత్థ కత్థచి నీతానమ్పి దారూనం అరఞ్ఞసామికానఞ్ఞేవ సన్తకత్తా”తి కారణం వుత్తం, తమ్పి ఆరక్ఖట్ఠానతో బహి పారాజికాపజ్జనస్స కారణం న హోతి భణ్డదేయ్యభావస్సేవ కారణత్తా. తేసం సన్తకత్తేనేవ హి బహి కతస్సాపి భణ్డదేయ్యం జాతం, ఇతరథా చ భణ్డదేయ్యమ్పి న సియా సుఙ్కఘాతాతిక్కమే వియ. అద్ధికేహి దిన్నమేవ సుఙ్కికానం సన్తకం హోతి, నాదిన్నం, తేన తం ఠానం యతో కుతోచి పచ్చయతో సుద్ధచిత్తేన అతిక్కన్తస్స భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతి. ఇధ పన అరఞ్ఞసామికానం సన్తకత్తా సబ్బత్థాపి భణ్డదేయ్యమేవ హోతి, తేనేవేతం అరఞ్ఞే ఆరక్ఖట్ఠానం సుఙ్కఘాతతోపి గరుతరం జాతం. యది హి ఆరక్ఖట్ఠానతో బహిపి థేయ్యచిత్తే సతి అవహారో భవేయ్య, ఆరక్ఖట్ఠానం పత్వాతిఆదినా ఠాననియమో నిరత్థకో సియా యత్థ కత్థచి థేయ్యచిత్తే ఉప్పన్నే పారాజికన్తి వత్తబ్బతో. తస్మా ఆరక్ఖట్ఠానతో బహి థేయ్యచిత్తేన గచ్ఛన్తస్స అవహారో న భవతి ఏవాతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. **ఇదం పన థేయ్యచిత్తేన పరిహరన్తస్సా**తి యస్మిం పదేసే అతిక్కన్తే తేసం అరఞ్ఞం ఆరక్ఖట్ఠానఞ్చ అతిక్కన్తో నామ హోతి, తం పదేసం ఆకాసేనాపి అతిక్కమనవసేన గచ్ఛన్తస్సాపీతి అత్థో.

ఉదకకథావణ్ణనా

౧౦౮. ఉదకకథాయం మహాకుచ్ఛికా ఉదకచాటి **ఉదకమణికో**, “సమేఖలా చాటి ఉదకమణికో”తిపి వదన్తి. **తత్థా**తి తేసు భాజనేసు. **భూతగామేన సద్ధిమ్పీ**తి పి-సద్దేన అకప్పియపథవిమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **తళాకరక్ఖణత్థాయా**తి “మహోదకం ఆగన్త్వా తళాకమరియాదం మా ఛిన్దీ”తి తళాకరక్ఖణత్థం. **నిబ్బహనఉదక**న్తి ఏత్థ తళాకస్స ఏకేన ఉన్నతేన పస్సేన అధికజలం నిబ్బహతి నిగచ్ఛతి ఏతేనాతి “నిబ్బహన”న్తి అధికజలనిక్ఖమనమాతికా వుచ్చతి. తత్థ గచ్ఛమానం ఉదకం నిబ్బహనఉదకం నామ. **నిద్ధమనతుమ్బ**న్తి సస్సాదీనం అత్థాయ ఇట్ఠకాదీహి కతం ఉదకనిక్ఖమనపనాళి. **మరియాదం దుబ్బలం కత్వా**తి ఏత్థ దుబ్బలం అకత్వాపి యథావుత్తప్పయోగే కతే మరియాదం ఛిన్దిత్వా నిక్ఖన్తఉదకగ్ఘానురూపేన అవహారేన కత్తబ్బమేవ. **యత్తకం తప్పచ్చయా సస్సం ఉప్పజ్జతీ**తి బీజకసికమ్మాదిబ్బయం ఠపేత్వా యం అధికలాభం ఉప్పజ్జతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. న హి తేహి కాతబ్బం వయకరణమ్పి ఏతస్స దాతబ్బం. ఇదఞ్చ తరుణసస్సే జాతే ఉదకం వినాసేన్తస్స యుజ్జతి, సస్సే పన సబ్బథా అకతేయేవ ఉదకం వినాసేన్తేన చ ఉదకగ్ఘమేవ దాతబ్బం, న తప్పచ్చయా సకలం సస్సం తేన వినాసితభణ్డస్సేవ భణ్డదేయ్యత్తా, ఇతరథా వాణిజ్జాదిఅత్థాయ పరేహి ఠపితభణ్డం అవహరన్తస్స తదుభయమ్పి గహేత్వా భణ్డగ్ఘం కాతబ్బం సియా, తఞ్చ న యుత్తన్తి అమ్హాకం ఖన్తి.

సామికానం ధురనిక్ఖేపేనాతి ఏత్థ ఏకస్స సన్తకే తళాకే ఖేత్తే చ జాతే తస్సేవ ధురనిక్ఖేపేన పారాజికం, యది పన తం తళాకం సబ్బసాధారణం, ఖేత్తాని పాటిపుగ్గలికాని, తస్స తస్స పుగ్గలస్సేవ ధురనిక్ఖేపే అవహారో, అథ ఖేత్తానిపి సబ్బసాధారణాని, సబ్బేసం ధురనిక్ఖేపేయేవ పారాజికం, నాసతీతి దట్ఠబ్బం.

అనిగ్గతేతి అనిక్ఖన్తే, తళాకేయేవ ఠితేతి అత్థో. **పరేసం మాతికాముఖన్తి** ఖుద్దకమాతికాముఖం. **అసమ్పత్తేవాతి** తళాకతో నిక్ఖమిత్వా మహామాతికాయం ఏవ ఠితే. **అనిక్ఖన్తే బద్ధా సుబద్ధాతి** తళాకతో అనిక్ఖన్తే భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతి సబ్బసాధారణత్తా ఉదకస్సాతి అధిప్పాయో. నిక్ఖన్తే పన పాటిపుగ్గలికం హోతీతి ఆహ "నిక్ఖన్తే బద్ధా భణ్డదేయ్య"న్తి. ఇధ పన ఖుద్దకమాతికాయం అప్పవిట్ఠత్తా అవహారో న జాతో, "తళాకతో అనిగ్గతే పరేసం మాతికాముఖం అసమ్పత్తేవా"తి హేట్ఠా వుత్తస్స వికప్పద్వయస్స "అనిక్ఖన్తే బద్ధా సుబద్ధా, నిక్ఖన్తే బద్ధా భణ్డదేయ్య"న్తి ఇదం ద్వయం యథాక్కమేన యోజనత్థం వుత్తం. **నత్థి అవహారోతి** ఏత్థ "అవహారో నత్థి, భణ్డదేయ్యం పన హోతీ"తి కేచి వదన్తి, తం న యుత్తం. **వత్థుం...పే.... న సమేతీతి** ఏత్థ తళాకగతఉదకస్స సబ్బసాధారణత్తా పరసన్తకవత్థు న హోతీతి అధిప్పాయో.

దన్తపోనకథావణ్ణనా

౧౦౯. దన్తకట్ఠకథాయం **తతో పట్ఠాయ అవహారో నత్థీతి** "యథాసుఖం భిక్ఖుసఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూ"తి అభాజేత్వావ యావదిచ్ఛకం గహణత్థమేవ ఠపితత్తా అరక్ఖితత్తా సబ్బసాధారణత్తా చ అఞ్ఞం సఙ్ఘికం వియ న హోతీతి థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్సాపి నత్థి అవహారో. **ఖాదన్తు, పున సామణేరా ఆహరిస్సన్తీతి కేచి** థేరా వదేయ్యున్తి యోజేతబ్బం.

వనప్పతికథావణ్ణనా

౧౧౦. వనప్పతికథాయం **సన్ధారితత్తాతి** ఛిన్నస్స రుక్ఖస్స పతితుం ఆరద్ధస్స సన్ధారణమత్తేన వుత్తం, న పన మరిచవల్లిఆదీహి పుబ్బే వేఠేత్వా ఠితభావేన. తాదిసే హి ఛిన్నేపి అవహారో నత్థి అరఞ్ఞట్ఠకథాయం వేఠితవల్లియం వియ. **ఉజుకమేవ తిట్ఠతీతి** ఇమినా సబ్బసో ఛిన్దనమేవ వల్లిఆదీహి అసమ్బద్ధస్స రుక్ఖస్స ఠానాచావనం పుబ్బే వియ ఆకాసాదీసు ఫుట్ఠసకలపదేసతో మోచనన్తి ఆవేణికమిధ ఠానాచావనం దస్సేతి. కేచి పన "రుక్ఖభారేన కిఞ్చిదేవ భస్సిత్వా ఠితత్తా హోతియేవ ఠానాచావన"న్తి వదన్తి, తన్న, రుక్ఖేన ఫుట్ఠస్స సకలస్స ఆకాసపదేసస్స పఞ్చహి ఛహి వా ఆకారేహి అనతిక్కమితత్తా. **వాతముఖం సోధేతీతి** యథా వాతో ఆగన్త్వా రుక్ఖం పాతేతి, ఏవం వాతస్స ఆగమనమగ్గం రున్ధిత్వా ఠితాని సాఖాగుమ్బాదీని ఛిన్దిత్వా అపనేన్తో సోధేతి. **మణ్డూకకణ్టకం వాతి** మణ్డూకానం నఙ్గుట్ఠే అగ్గకోటియం ఠితకణ్టకన్తి వదన్తి, ఏకే "విసమచ్ఛకణ్టక"న్తిపి వదన్తి.

హరణకకథావణ్ణనా

౧౧౧. హరణకకథాయం **హరణకన్తి** వత్థుసామినా హరియమానం. **సో చ పాదం అగ్ఘతి, పారాజికమేవాతి** "అన్తం న గణ్హిస్సామీ"తి అసల్లక్ఖితత్తా సామఞ్ఞతో "గణ్హిస్సామి ఏత"న్తి సల్లక్ఖితస్సేవ పటస్స ఏకదేసతాయ తమ్పి గణ్హితుకామోవాతి పారాజికం వుత్తం. **సభణ్డహారకన్తి** సహభణ్డహారకం, సకారాదేసస్స వికప్పత్తా సహ సద్దోవ ఠితో, భణ్డహారకేన సహ తం భణ్డన్తి అత్థో. **సాసఙ్కోతి** "యది ఉపసఙ్కమిత్వా భణ్డం గణ్హిస్సామి, ఆవుధేన మం పహరేయ్యా"తి భయేన సఞ్జాతాసఙ్కో. **ఏకమన్తం పటిక్కమ్మాతి** భయేనేవ అనుపగన్త్వా మగ్గతో సయం పటిక్కమ్మ. **సన్తజ్జేత్వాతి** ఫరుసవాచాయ చేవ ఆవుధపరివత్తనాదికాయవికారేన చ సన్తజ్జేత్వా. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** అపరిగ్గహితకం. ఆలయేన అనధిముత్తమ్పి భణ్డం అనజ్ఝావుత్థకం నామ హోతీతి ఆహ "ఆహరాపేన్తే దాతబ్బ"న్తి, ఇమినా పరమం పరిచ్చత్తాలయానమ్పి యది పచ్ఛాపి సకసఞ్ఞా ఉప్పజ్జతి, తేసఞ్ఞేవ తం భణ్డం హోతి, బలక్కారేనాపి సకసఞ్ఞాయ తస్స గహణే దోసో నత్థి, అదదన్తస్సేవ అవహారోతి దస్సేతి. యది పన సామినో "పరిచ్చత్తం మయా పఠమం, ఇదాని మమ సన్తకం వా ఏతం, నో"తి ఆసఙ్కా హోతి, బలక్కారేన గహేతుం న వట్టతి సకసఞ్ఞాబలేనేవ పున గహేతబ్బభావస్స ఆపన్నత్తా. "అదేన్తస్స పారాజిక"న్తి వచనతో చోరస్స సకసఞ్ఞాయ విజ్జమానాయపి సామికేసు సాలయేసు అదాతుం న వట్టతీతి దీపితం హోతి. **అఞ్ఞేసూతి** మహాపచ్చరియాదీసు. **విచారణాయేవ నత్థీతి** ఇమినా తత్థాపి పటిక్ఖేపాభావతో అయమేవ అత్థోతి దస్సేతి.

ఉపనిధికథావణ్ణనా

౧౧౨. ఉపనిధికథాయం సఙ్గోపనత్థాయ అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తస్స భణ్డస్స గుత్తట్ఠానే పటిసామనప్పయోగం వినా నాహం గణ్హామీతిఆదినా అఞ్ఞస్మిం పయోగే అకతే రజ్జసఙ్ఖోభాదికాలే "న దాని తస్స దస్సామి, న మయ్హం దాని దస్సతీ"తి ఉభోహిపి సకసకట్ఠానే నిసీదిత్వా ధురనిక్ఖేపే కతేపి అవహారో నత్థి. కేచి పనేత్థ "పారాజికమేవ పటిసామనప్పయోగస్స కతత్తా"తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం, న సారతో పచ్చేతబ్బం. పటిసామనకాలే హిస్స థేయ్యచిత్తం నత్థి, "న దాని తస్స దస్సామీ"తి థేయ్యచిత్తుప్పత్తిక్ఖణే పన సామినో ధురనిక్ఖేపచిత్తుప్పత్తియా హేతుభూతో కాయవచీపయోగో నత్థి, యేన సో ఆపత్తిం ఆపజ్జేయ్య. న హి అకిరియసముట్ఠానాయం ఆపత్తీతి. **దానే సఉస్సాహో, రక్ఖతి తావాతి** అవహారం సన్ధాయ అవుత్తత్తా నాహం గణ్హామీతిఆదినా ముసావాదకరణే పాచిత్తియమేవ హోతి, న దుక్కటం థేయ్యచిత్తాభావేన సహపయోగస్సాపి అభావతోతి గహేతబ్బం. **యదిపి ముఖేన దస్సామీతి వదతి...పే.... పారాజికన్తి** ఏత్థ కతరపయోగేన ఆపత్తి, న తావ పఠమేన భణ్డపటిసామనప్పయోగేన తదా థేయ్యచిత్తాభావా, నాపి "దస్సామీ"తి కథనప్పయోగేన తదా థేయ్యచిత్తే విజ్జమానేపి పయోగస్స కప్పియత్తాతి? వుచ్చతే – సామినా "దేహీ"తి బహుసో యాచియమానోపి అదత్వా యేన పయోగేన అత్తనో అదాతుకామతం సామికస్స ఞాపేతి, యేన చ సో "అదాతుకామో అయం విక్ఖిపతీ"తి ఞత్వా ధురం నిక్ఖిపతి, తేనేవ పయోగేనస్స ఆపత్తి. న హేత్థ ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డే పరియాయేన ముత్తి అత్థి. అదాతుకామతాయ హి కదా తే దిన్నం, కత్థ తే దిన్నన్తిఆదిపరియాయవచనేనాపి సామికస్స ధురే నిక్ఖిపాపితే ఆపత్తియేవ. తేనేవ **అట్ఠకథాయం** వుత్తం – "కిం తుమ్హే భణథ...పే.... ఏవం ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపేన భిక్ఖునో పారాజిక"న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౧). పరసన్తకస్స పరేహి గణ్హాపనే ఏవ పరియాయతో ముత్తి, న సబ్బత్థాతి గహేతబ్బం. **అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తత్తాతి** ఏత్థ అత్తనో హత్థే సామినా దిన్నతాయ భణ్డాగారికట్ఠానే ఠితత్తా చ ఠానాచావనేపి నత్థి అవహారో, థేయ్యచిత్తేన పన గహణే దుక్కటతో న ముచ్చతీతి వేదితబ్బం.

ఏసేవ నయోతి ఉద్ధారేయేవ చోరస్స పారాజికం, కస్మా? అఞ్ఞేహి సాధారణస్స అభిఞ్ఞాణస్స వుత్తత్తా. **అఞ్ఞం తాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి** సఞ్ఞాణతో ఓకాసతో చ తేన సదిసమేవ అఞ్ఞం గణ్హన్తే యుజ్జతి, చోరేన సల్లక్ఖితప్పదేసతో తం అపనేత్వా కేహిచి తత్థ తాదిసే అఞ్ఞస్మిం పత్తే ఠపితే తం గణ్హన్తేయేవ యుజ్జతీతి అధిప్పాయో, తేన చోరేన దివా సల్లక్ఖితపత్తం అఞ్ఞత్థ అపనేత్వా తదఞ్ఞే తాదిసే పత్తే తత్థ ఠపితేపి చోరస్స పచ్ఛా రత్తిభాగే ఉప్పజ్జమానం థేయ్యచిత్తం దివా సల్లక్ఖితప్పదేసే ఠపితం అఞ్ఞం తాదిసం పత్తమేవ ఆలమ్బిత్వా ఉప్పజ్జతీతి దస్సితం హోతి. **పదవారేనాతి** థేరేన నీహరిత్వా దిన్నం పత్తం గహేత్వా గచ్ఛతో చోరస్స పదవారేన. **అతాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి** అతాదిసస్స థేరేన గహణక్ఖణే అవహారాభావతో పచ్ఛా హత్థపత్తం "త"న్తి వా "అఞ్ఞ"న్తి వా సఞ్ఞాయ "ఇదం గహేత్వా గచ్ఛామీ"తి గమనే పదవారేనేవ అవహారో యుజ్జతీతి అధిప్పాయో.

పారాజికం నత్థీతి పదవారేపి పారాజికం నత్థి ఉపనిధిభణ్డే వియాతి గహేతబ్బం. **గామద్వారన్తి** బహిగామే విహారస్స పతిట్ఠితత్తా గామప్పవేసస్స ఆరమ్భప్పదేసదస్సనవసేన వుత్తం, అన్తోగామన్తి అత్థో. **ద్విన్నమ్పి ఉద్ధారేయేవ పారాజికన్తి** థేరస్స అభణ్డాగారికత్తా వుత్తం. యది హి సో భణ్డాగారికో భవేయ్య, సబ్బమ్పి ఉపనిక్ఖిత్తమేవ సియా, ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డే చ థేయ్యచిత్తేన గణ్హతోపి న తావ థేరస్స అవహారో హోతి, చోరస్సేవ అవహారో. **ఉభిన్నమ్పి దుక్కటన్తి** థేరస్స అత్తనో సన్తకతాయ చోరస్స సామికేన దిన్నత్తా అవహారో న జాతో, ఉభిన్నమ్పి అసుద్ధచిత్తేన గహితత్తా దుక్కటన్తి అత్థో.

ఆణత్తియా గహితత్తాతి "పత్తచీవరం గణ్హా"తి ఏవం థేరేన కతఆణత్తియా గహితత్తా. **అటవిం పవిసతి, పదవారేన కారేతబ్బోతి** "పత్తచీవరం గణ్హ, అసుకం నామ గామం గన్త్వా పిణ్డాయ చరిస్సామా"తి థేరేన విహారతో పట్ఠాయ గామమగ్గేపి సకలేపి గామే విచరణస్స నియమితత్తా మగ్గతో ఓక్కమ్మ గచ్ఛన్తస్సేవ పదవారేన ఆపత్తి వుత్తా. విహారస్స హి పరభాగే ఉపచారతో పట్ఠాయ యావ తస్స గామస్స పరతో ఉపచారో, తావ సబ్బం దహరస్స థేరాణత్తియా సఞ్చరణూపచారోవ హోతి, న పన తతో పరం. తేనేవ "ఉపచారాతిక్కమే పారాజికం. గామూపచారాతిక్కమే పారాజిక"న్తి చ వుత్తం. పటినివత్తనే చీవరధోవనాదిఅత్థాయ పేసనేపి ఏసేవ నయో. **అట్ఠత్వా అనిసీదిత్వాతి** ఏత్థ విహారం పవిసిత్వా సీసాదీసు భారం భూమియం అనిక్ఖిపిత్వా తిట్ఠన్తో వా నిసీదన్తో వా విస్సమిత్వా థేయ్యచిత్తే వూపసన్తే పున థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గచ్ఛతి చే, పాదుద్ధారేన కారేతబ్బో. సచే భూమియం నిక్ఖిపిత్వా పున తం గహేత్వా గచ్ఛతి, ఉద్ధారేన కారేతబ్బో. కస్మా? ఆణాపకస్స ఆణత్తియా యం కత్తబ్బం, తస్స తావతా పరినిట్ఠితత్తా. "అసుకం నామ గామ"న్తి అనియమేత్వా "అన్తోగామం గమిస్సామా"తి అవిసేసేన వుత్తే విహారసామన్తా పుబ్బే పిణ్డాయ పవిట్ఠపుబ్బా సబ్బే గోచరగామాపి ఖేత్తమేవాతి వదన్తి. **సేసన్తి** మగ్గుక్కమనవిహారాభిముఖగమనాది సబ్బం. **పురిమసదిసమేవాతి** అనాణత్తియా గహితేపి సామికస్స కథేత్వా గహితత్తా హేట్ఠా వుత్తవిహారూపచారాది సబ్బం ఖేత్తమేవాతి కత్వా వుత్తం. **ఏసేవ నయోతి** అన్తరామగ్గే థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వాతిఆదినా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౨) వుత్తం నయం అతిదిసతి.

నిమిత్తే వా కతేతి చీవరం మే కిలిట్ఠం, కో ను ఖో రజిత్వా దస్సతీతిఆదినా నిమిత్తే కతే. **వుత్తనయేనేవాతి** అనాణత్తస్స థేరేన సద్ధిం పత్తచీవరం గహేత్వా గమనవారే వుత్తనయేనేవ. **ఏకపస్సేతి** విహారస్స మహన్తతాయ అత్తానం అదస్సేత్వా ఏకస్మిం పస్సే. **థేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జన్తో జీరాపేతీతి** థేయ్యచిత్తే ఉప్పన్నే రానాచావనం అకత్వా నివత్థపారుతనీహారేనేవ పరిభుఞ్జన్తో జీరాపేతి, రానా చావేన్తస్స పన థేయ్యచిత్తే సతి పారాజికమేవ సీసే భారం ఖన్ధే కరణాదీసు వియ (పారా॰ ౧౦౧). **యథా వా తథా వా నస్సతీతి** అగ్గిఆదినా నస్సతి, **అఞ్ఞో వా కోచీతి** ఇమినా యేన రపితం, సోపి సఙ్గహితోతి వేదితబ్బం.

ఇతరస్సాతి చోరస్స. **ఇతరం గణ్హతో ఉద్ధారే పారాజికన్తి** ఏత్థ "పవిసిత్వా తవ సాటకం గణ్హాహీ"తి ఇమినావ ఉపనిధిభావతో మోచితత్తా, సామికస్స ఇతరం గణ్హతో అత్తనో సాటకే ఆలయస్స సబ్భావతో చ "ఉద్ధారే పారాజిక"న్తి వుత్తం. సామికో చే "మమ సన్తకం ఇదం వా హోతు, అఞ్ఞం వా, కిం తేన, అలం మయ్హం ఇమినా"తి ఏవం సుట్ఠు నిరాలయో హోతి, చోరస్స పారాజికం నత్థీతి గహేతబ్బం. **న జానన్తీతి** తేన వుత్తవచనం అసుణన్తా న జానన్తి. **ఏసేవ నయోతి** ఏత్థ సచే జానిత్వాపి చిత్తేన న సమ్పటిచ్ఛన్తి, ఏసేవ నయోతి దట్ఠబ్బం. **పటిక్ఖిపన్తీతి** ఏత్థ చిత్తేన పటిక్ఖేపోపి సఙ్గహితోవాతి వేదితబ్బం. **ఉపచారే విజ్జమానేతి** భణ్డాగారస్స సమీపే ఉచ్చారపస్సావట్ఠానే విజ్జమానే. **మయి చ మతే సఙ్ఘస్స చ సేనాసనే వినట్ఠేతి** ఏత్థ "తం మారేస్సామా"తి ఏత్తకే వుత్తేపి వివరితుం వట్టతి గిలానపక్ఖే ఠితత్తా అవిసయోతి వుత్తత్తా. మరణతో హి పరం గేలఞ్ఞం అవిసయత్తఞ్చ నత్థి. "ద్వారం ఛిన్దిత్వా పరిక్ఖారం హరిస్సామా"తి ఏత్తకే వుత్తేపి వివరితుం వట్టతియేవ. **సహాయేహి భవితబ్బన్తి** తేహిపి భిక్ఖాచారాదీహి పరియేసిత్వా అత్తనో సన్తకేపి కిఞ్చి కిఞ్చి దాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. **అయం సామీచీతి** భణ్డాగారే వసన్తానం ఇదం వత్తం.

లోలమహాథేరోతి మన్దో మోమూహో ఆకిణ్ణవిహారీ. **ఇతరేహీతి** తస్మింయేవ గబ్భే వసన్తేహి ఇతరభిక్ఖూహి. విహారరక్ఖణవారే నియుత్తో **విహారవారికో,** వుడ్ఢపటిపాటియా అత్తనో వారే విహారరక్ఖణకో. **నివాపన్తి** భత్తవేతనం. **చోరానం పటిపథం గతేసూతి** చోరానం ఆగమనం ఞత్వా "పఠమతరఞ్ఞేవ గన్త్వా సద్దం కరిస్సామా"తి చోరానం అభిముఖం గతేసు, "చోరేహి హటభణ్డం ఆహరిస్సామా"తి తదనుపథం గతేసుపి ఏసేవ నయో. **నిబద్ధం కత్వాతి** "అసుకకులే యాగుభత్తం విహారవారికానఞ్ఞేవా"తి ఏవం నియమనం కత్వా. **ద్వే తిస్సో యాగుసలాకా చత్తారి పఞ్చ సలాకభత్తాని చ లభమానోవాతి** ఇదం నిదస్సనమత్తం, తతో ఊనం వా హోతు అధికం వా అత్తనో వేయ్యావచ్చకరస్స చ యాపనమత్తం లభనమేవ పమాణన్తి గహేతబ్బం. **నిస్సితకే జగ్గేన్తీతి** తేహి విహారం జగ్గాపేన్తీతి అత్థో. **అసహాయకస్సాతి** సహాయరహితస్స. **అత్తదుతియస్సాతి** అప్పిచ్ఛస్స అత్తా సరీరమేవ దుతియో అస్స నాఞ్ఞోతి అత్తదుతియో. తదుభయస్సాపి అత్థస్స విభావనం **యస్సాతిఆది,** ఏతేన సబ్బేన ఏకేకస్స వారో న పాపేతబ్బోతి దస్సితన్తి వేదితబ్బం. **పాకవత్తత్థాయాతి** నిచ్చం పచితబ్బయాగుభత్తసఙ్ఖాతవత్తత్థాయ. **ఠపేన్తీతి** దాయకా ఠపేన్తి. **తం గహేత్వాతి** తం ఆరామికాదీహి దియ్యమానం భాగం గహేత్వా. **న గాహాపేతబ్బోతి** ఏత్థ అబ్భోకాసికస్సాపి అత్తనో అధికపరిక్ఖారో వా ఠపితో అత్థి, చీవరాదిసఙ్ఘికభాగేపి ఆలయో వా అత్థి, సోపి గాహాపేతబ్బోవ. **దిగుణన్తి** అఞ్ఞేహి లబ్భమానతో దిగుణం. **పక్ఖవారేనాతి** అడ్ఢమాసవారేన.

సుఙ్కఘాతకథావణ్ణనా

౧౧౩. సుఙ్కఘాతకథాయం సుఙ్కం యత్థ రాజపురిసా హనన్తి అదదన్తానం సన్తకం అచ్ఛిన్దిత్వాపి గణ్హన్తి, తం ఠానం **సుఙ్కఘాతన్తి** ఏవమ్పి అత్థో దట్ఠబ్బో. వుత్తమేవత్థం పాకటం కాతుం **తఞ్హీతిఆది** వుత్తం. **దుతియం పాదం అతిక్కామేతీతి** ఏత్థ పఠమపాదం పరిచ్ఛేదతో బహి ఠపేత్వా దుతియపాదే ఉద్ధటమత్తే **పారాజికం.** ఉద్ధరిత్వా బహి అట్ఠపితేపి బహి ఠితో ఏవ నామ హోతీతి కత్వా ఏవం సబ్బత్థ పదవారేసుపీతి దట్ఠబ్బం. **పరివత్తిత్వా అబ్భన్తరిమం బహి ఠపేతి, పారాజికన్తి** ఇదం సయం బహి ఠత్వా పఠమం అబ్భన్తరిమం ఉక్ఖిపిత్వా వా సమకం ఉక్ఖిపిత్వా వా పరివత్తనం సన్ధాయ వుత్తం. బహి ఠత్వా ఉక్ఖిత్తమత్తే హి సబ్బం బహిగతమేవ హోతీతి. సచే పన సో బహి ఠత్వాపి బాహిరపుటకం పఠమం అన్తో ఠపేత్వా పచ్ఛా అబ్భన్తరిమం ఉక్ఖిపిత్వా బహి ఠపేతి, తదాపి ఏకాబద్ధతాయ అవిజహితత్తా అవహారో న దిస్సతి. కేచి పన "భూమియం పతిత్వా వత్తన్తం పున అన్తో పవిసతి, పారాజికమేవాతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౩) వుత్తత్తా బాహిరపుటకే అన్తోపవిట్ఠేపి బహిగతభావతో న ముచ్చతి, అన్తోగతం పన పుటకం పఠమం, పచ్ఛా ఏవ వా బహి ఠపితమత్తే వా పారాజికమేవా"తి వదన్తి, తం న యుత్తం. బహి భూమియం పాతితస్స కేనచి సద్ధిం ఏకాబద్ధతాయ అభావేన అన్తోపవిట్ఠేపి పారాజికమేవాతి వత్తుం యుత్తం, ఇదం పన ఏకాబద్ధత్తా తేన సద్ధిం న సమేతి. తస్మా యథా అన్తోభూమిగతేన ఏకాబద్ధతా న హోతి, ఏవం ఉభయస్సాపి బహిగతభావే సాధితేయేవ అవహారోతి విఞ్ఞాయతి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. యే పన పరివత్తిత్వాతి ఇమస్స నివత్తిత్వాతి అత్థం వదన్తి, తేహి పన అబ్భన్తరిమం బహి ఠపేతీతి అయమత్థో గహితో హోతీతి తత్థ సఞ్ఞాయేవ నత్థి. **ఏకాబద్ధన్తి** కాజకోటియం రజ్జుయా బన్ధనం సన్ధాయ వుత్తం. **అబన్ధిత్వా కాజకోటియం ఠపితమత్తమేవ హోతి, పారాజికన్తి** బహి గహితకాజకోటియం ఠపితం యది పాదం అగ్ఘతి, పారాజికమేవ, అన్తోఠపితేన ఏకాబద్ధతాయ అభావాతి అధిప్పాయో. **గచ్ఛన్తే యానే వా…పే॰… ఠపేతీతి** సుఙ్కఘాతం పవిసిత్వా అప్పవిసిత్వా వా ఠపేతి. **సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠితన్తి** యానాదీహి నీహటత్తా బహి ఠితం. కేచి పన "బహి ఠపిత"న్తి పాఠం వికప్పేత్వా సుఙ్కట్ఠానతో పుబ్బేవ బహి ఠపితన్తి అత్థం వదన్తి, తం న సున్దరం; సుఙ్కట్ఠానే పవిసిత్వా యానే ఠపితేపి పవత్తిత్వా గతే వియ దోసాభావతో. యో పన సుఙ్కట్ఠానస్స అన్తోవ పవిసిత్వా "సుఙ్కట్ఠాన"న్తి ఞత్వా థేయ్యచిత్తేన

ఆగతమగ్గేన పటినివత్తిత్వా గచ్ఛతి, తస్సాపి యది తేన దిసాభాగేన గచ్ఛన్తానమ్పి హత్థతో సుఙ్కం గణ్హన్తి, పారాజికమేవ. **ఇమస్మిం ఠానేతి** యానాదీహి నీహరణే. **తత్రాతి** తస్మిం ఏళకలోమసిక్ఖాపదే (పారా. ౫౭౧ ఆదయో).

పాణకథావణ్ణనా

౧౧౪. పాణకథాయం **ఆఠపితోతి** మాతాపితూహి ఇణం గణ్హన్తేహి "యావ ఇణదానా అయం తుమ్హాకం సన్తికే హోతూ"తి ఇణదాయకానం నియ్యాతితో. **అవహారో నత్థీతి** మాతాపితూహి పుత్తస్స అపరిచ్చత్తత్తా మాతాపితూనఞ్చ అసన్తకత్తా అవహారో నత్థి. **ధనం పన గతట్ఠానే వడ్ఢతీతి** ఇమినా ఆఠపేత్వా గహితధనం వడ్ఢియా సహ ఆఠపితపుత్తహారకస్స గీవాతి దస్సితన్తి వదన్తి. **దాసస్స జాతోతి** ఉక్కట్ఠలక్ఖణం దస్సేతుం వుత్తం. దాసికుచ్ఛియం పన అదాసస్స జాతోపి ఏత్థేవ సఙ్గహితో . **పరదేసతో పహరిత్వాతి** పరదేసవిలుమ్పకేహి రాజచోరాదీహి పహరిత్వా. **సుఖం జీవాతి వదతీతి** థేయ్యచిత్తేన సామికానం సన్తికతో పలాపేతుకామతాయ వదతి, తథా పన అచిన్తేత్వా కారుఞ్ఞేన "సుఖం గన్త్వా జీవా"తి వదన్తస్స నత్థి అవహారో, గీవా పన హోతి. **దుతియపదవారేతి** యది దుతియపదం అవస్సం ఉద్ధరిస్సతి, భిక్ఖుస్స "పలాయిత్వా సుఖం జీవా"తి వచనక్ఖణేయేవ పారాజికం. **అనాపత్తి పారాజికస్సాతి** తస్స వచనేన వేగవడ్ఢనే అకతేపి దుక్కటా న ముచ్చతీతి దస్సేతి. "అదిన్నం థేయ్యసఙ్ఖాతం ఆదియేయ్యా"తి (పారా. ౮౯, ౯౧) ఆదానస్సేవ వుత్తత్తా వుత్తపరియాయేన ముచ్చతీతి.

చతుప్పదకథావణ్ణనా

౧౧౭. చతుప్పదకథాయం **పాళియం ఆగతావసేసాతి** పాళియం ఆగతేహి హత్థి ఆదీహి అఞ్ఞే పసు-సద్దస్స సబ్బసాధారణత్తా. **భిఙ్కచ్ఛాపన్తి** "భిఙ్కా భిఙ్కా"తి సద్దాయనతో ఏవం లద్ధనామం హత్థిపోతకం. **అన్తోవత్థుమ్హీతి** పరిక్ఖిత్తే. **బహినగరే ఠితస్సాతి** పరిక్ఖిత్తనగరం సన్ధాయ వుత్తం, అపరిక్ఖిత్తనగరే పన అన్తోనగరే ఠితస్సాపి ఠితట్ఠానమేవ ఠానం. **ఖణ్డద్వారన్తి** అత్తనా ఖణ్డితద్వారం. **ఏకో నిపన్నోతి** ఏత్థాపి బన్ధోతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం, తేనాహ "నిపన్నస్స ద్వే"తి. **ఘాతేతీతి** ఏత్థ థేయ్యచిత్తేన వినాసేన్తస్స సహపయోగత్తా దుక్కటమేవాతి వదన్తి.

ఓచరకకథావణ్ణనా

౧౧౮. ఓచరకకథాయం **పరియాయేన హి అదిన్నాదానతో ముచ్చతీతి** ఇదం ఆణత్తికపయోగం సన్ధాయ వుత్తం, సయమేవ పన అభియుఞ్జనాదీసు పరియాయేనపి మోక్ఖో నత్థి.

ఓణిరక్ఖకథావణ్ణనా

ఓణిరక్ఖకథాయం **ఓణిన్తి** ఓణీతం, ఆనీతన్తి అత్థో. ఓణిరక్ఖస్స సన్తికే ఠపితభణ్డం **ఉపనిధి** (పారా. ౧౧౨) వియ గుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా సఙ్గోపనత్థాయ అనిక్ఖిపిత్వా యథాఠపితట్ఠానే ఏవ ముహుత్తమత్తం ఓలోకనత్థాయ ఠపితత్తా తస్స భణ్డస్స ఠానాచావనమత్తేన ఓణిరక్ఖకస్స పారాజికం హోతి.

సంవిదావహారకథావణ్ణనా

సంవిదావహారకథాయం **సంవిధాయాతి** సంవిదహిత్వా. **తేన నేసం దుక్కటాపత్తియోతి** ఆణత్తివసేన పారాజికాపత్తియా అసమ్భవే సతీతి వుత్తం. యది హి తేన ఆణత్తా యథాణత్తివసేన హరన్తి, ఆణత్తిక్ఖణే ఏవ పారాజికాపత్తిం ఆపజ్జన్తి. **పాళియం** "సమ్బహులా సంవిదహిత్వా ఏకో భణ్డం అవహరతి, ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా"తి (పారా. ౧౧౮) ఏత్థాపి ఆణాపకానం ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి, అవహారకస్స ఉద్ధారేతి గహేతబ్బో. **సమ్బహులా భిక్ఖూ ఏకం ఆణాపేన్తి 'గచ్ఛేతం ఆహరా'తి, తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజికన్తిఆదీసుపి** ఏవమేవ అత్థో గహేతబ్బో. **సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్స అఙ్గం న హోతీతి** భిన్నకాలికత్తా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అఙ్గం న హోతి. తథా హి సహత్థా అవహరన్తస్స ఠానాచావనక్ఖణే ఆపత్తి, ఆణత్తియా పన ఆణత్తిక్ఖణేయేవాతి భిన్నకాలికత్తా ఆపత్తియోతి.

సఙ్కేతకమ్మకథావణ్ణనా

౧౧౯. సఙ్కేతకమ్మకథాయం **ఓచరకే వుత్తనయేనేవాతి** ఏత్థ అవస్సం హారియే భణ్డేతిఆదినా (పారా. అట్ఠ. ౧.౧౧౮) వుత్తనయేనేవ. **పాళియం** "తం సఙ్కేతం పురే వా పచ్ఛా వా"తి తస్స సఙ్కేతస్స పురే వా పచ్ఛా వాతి అత్థో. "తం నిమిత్తం పురే వా పచ్ఛా వా"తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

నిమిత్తకమ్మకథావణ్ణనా

౧౨౦. నిమిత్తకమ్మకథాయం అక్ఖినిఖణనాదినిమిత్తకమ్మం పన లహుకం ఇత్తరకాలం, తస్మా తక్ఖణేయేవ తం భణ్డం అవహరితుం న సక్కా. నిమిత్తకమ్మానన్తరమేవ గణ్హితుం ఆరద్ధత్తా తేనేవ నిమిత్తేన అవహరతీతి వుచ్చతి. యది ఏవం పురేభత్తప్పయోగోవ ఏసోతి వాదో పమాణభావం ఆపజ్జతీతి? నాపజ్జతి. న హి **సఙ్కేతకమ్మం** (పారా. ౧౧౯) వియ నిమిత్తకమ్మం కాలపరిచ్ఛేదయుత్తం. కాలవసేన హి సఙ్కేతకమ్మం వుత్తం, కిరియావసేన నిమిత్తకమ్మన్తి అయమేవ తేసం విసేసో. "తం నిమిత్తం పురే వా పచ్ఛా వా తం భణ్డం అవహరతి, మూలట్ఠస్స అనాపత్తీ"తి ఇదం పన నిమిత్తకరణతో పురే గణ్హన్తస్స చేవ నిమిత్తకమ్మే చ కతేపి గణ్హితుం అనారభిత్వా పచ్ఛా సయమేవ గణ్హన్తస్స చ వసేన వుత్తం.

ఆణత్తికథావణ్ణనా

౧౨౧. ఆణత్తికథాయం **అసమ్మోహత్థన్తి** యస్మా సఙ్కేతకమ్మనిమిత్తకమ్మాని కరోన్తో న కేవలం పురేభత్తాదికాలసఙ్కేతకమ్మం అక్ఖినిఖణనాదినిమిత్తకమ్మమేవ వా కరోతి, అథ ఖో ఏవంవణ్ణసణ్ఠానభణ్డం గణ్హాతి, భణ్డనియమమ్పి కరోతి, త్వం ఇత్థన్నామస్స పావద, సో అఞ్ఞస్స పావదతూతిఆదినా పుగ్గలపటిపాటియా చ ఆణాపేతి, తస్మా పుబ్బణ్హాదికాలవసేన అక్ఖినిఖణనాదికిరియావసేన భణ్డపుగ్గలపటిపాటివసేన చ ఆణత్తే ఏతేసు సఙ్కేతకమ్మనిమిత్తకమ్మేసు విసఙ్కేతా విసఙ్కేతభావే సమ్మోహో జాయతి, తదపగమేన అసమ్మోహత్థం. **యం ఆణాపకేన నిమిత్తసఞ్ఞం కత్వా వుత్తన్తి** పుబ్బణ్హాదీసు అక్ఖినిఖణనాదీసు వా గహణత్థం ఆణాపేన్తేన ఈదిసవణ్ణసణ్ఠానాదియుత్తం గణ్హాతి ఏవం గహణస్స నిమిత్తభూతసఞ్ఞాణం కత్వా యం భణ్డం వుత్తం. **అయం యుత్తి సబ్బత్థాతి** హేట్ఠా వుత్తేసు ఉపరి వక్ఖమానేసు చ సబ్బత్థ ఆణత్తిప్పసఙ్గేసు ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికాదీనం భావసఙ్ఖాతా వినయయుత్తి, సా చ ఆణత్తస్స కిరియానిట్ఠాపనక్ఖణే ఆణాపకస్స పయోగే థేయ్యచిత్తానం అభావా ఆణత్తిక్ఖణే ఏకా ఏవ ఆపత్తి హోతీతి ఏవం ఉపపత్తియా పవత్తత్తా యుత్తీతి వుత్తా. "మూలట్ఠస్స థుల్లచ్చయ"న్తి వుత్తత్తా సఙ్ఘరక్ఖితేన పటిగ్గహితేపి బుద్ధరక్ఖితధమ్మరక్ఖితానం దుక్కటమేవ, కస్మా పనేత్థ ఆచరియస్స థుల్లచ్చయన్తి ఆహ **''మహాజనో హి''**తిఆది. మహాజనోతి చ బుద్ధరక్ఖితధమ్మరక్ఖితసఙ్ఘరక్ఖితే

సన్ధాయ వుత్తం. **మూలట్ఠస్సేవ దుక్కట**న్తి బుద్ధరక్ఖితస్స దుక్కటం. ఇదఞ్చ మూలట్ఠస్స థుల్లచ్చయాభావదస్సనత్థం పఠమం ఆణత్తిక్ఖణే దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం, న పన సఙ్ఘరక్ఖితస్స పటిగ్గహణపచ్చయా పున దుక్కటసమ్భవం సన్ధాయ. న హి నో ఏకపయోగేన దుక్కటద్వయం ఆపజ్జతి. కేచి పన "విసజ్జేతత్తా **పాళియం** 'మూలట్ఠస్సా'తి అవత్వా 'పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తి సామఞ్ఞేన వుత్తత్తా ఇదం సఙ్ఘరక్ఖితస్స దుక్కటం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదన్తి, తం కిఞ్చాపి అట్ఠకథాయ న సమేతి, పాళితో పన యుత్తం వియ దిస్సతి. న హి తస్స పటిగ్గహణప్పయోగే అనాపత్తి హోతీతి. ఇమినావ హేట్ఠా ఆగతవారేసుపి పటిగ్గణ్హన్తానం దుక్కటం వేదితబ్బం. "పణ్ణే వా సిలాదీసు వా 'చోరియం కాతబ్బ'న్తి లిఖిత్వా ఠపితే పారాజికమేవా"తి కేచి వదన్తి, తం పన "అసుకస్స గేహే భణ్డ"న్తి ఏవం నియమేత్వా లిఖితే యుజ్జతి, న అనియమేత్వా లిఖితేతి వీమంసితబ్బం. **మగ్గానన్తరఫలసదిసా**తి ఇమినా యథా అరియపుగ్గలానం మగ్గానన్తరే ఫలే ఉప్పన్నే కిలేసపటిప్పస్సద్ధిపరియోసానం భావనాకిచ్చం నిప్ఫన్నం నామ హోతి, ఏవమేతిస్సా అత్థసాధకచేతనాయ ఉప్పన్నాయ ఆణత్తికిచ్చం నిప్ఫన్నమేవాతి దస్సేతి, తేనాహ "తస్మా అయం ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికో"తి, ఆణత్తివచీపయోగసముట్ఠాపకచేతనాక్ఖణేయేవ పారాజికో హోతీతి అత్థో.

ఆణత్తికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౨౨. **తత్థ తత్థా**తి భూమట్ఠథలట్ఠాదీసు. **పాళియం** మనుస్సపరిగ్గహితం సన్ధాయ "పరపరిగ్గహిత"న్తి వుత్తం. ఆమసతి ఫన్దాపేతి ఠానా చావేతీతి ఇమేహి తీహి పదేహి పుబ్బపయోగసహితం పఞ్చమం అవహారఙ్గం వుత్తం, ఠానా చావేతీతి చ ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం. ఆణత్తికాదయో సబ్బేపి పయోగా ధురనిక్ఖేపో చ ఇధ సఙ్గహేతబ్బావాతి దట్ఠబ్బం.

౧౨౩. **ఠానాచావన**న్తి ఇదం పాళిఅనుసారతో వుత్తం ధురనిక్ఖేపస్సాపి సఙ్గహేతబ్బతో. ఏస నయో ఉపరిపి సబ్బత్థ. తత్థ హి న చ సకసఞ్ఞీతి ఇమినా పరపరిగ్గహితతా వుత్తా, న చ విస్సాసగ్గాహీ న చ తావకాలికన్తి ఇమేహి పరపరిగ్గహితసఞ్ఞితా, తీహి వా ఏతేహి పరపరిగ్గహితతా పరపరిగ్గహితసఞ్ఞితా చ వుత్తాతి వేదితబ్బా. **అనజ్ఝావుత్థక**న్తి "మమేద"న్తి పరిగ్గహవసేన అనజ్ఝావుత్థకం అరఞ్ఞే దారుతిణపణ్ణాది. **ఛడ్డిత**న్తి పఠమం పరిగ్గహేత్వా పచ్ఛా అనత్థికతాయ ఛడ్డితం యం కిఞ్చి. **ఛిన్నమూలక**న్తి నట్ఠం పరియేసిత్వా ఆలయసఙ్ఖాతస్స మూలస్స ఛిన్నత్తా ఛిన్నమూలకం. **అస్సామిక**న్తి అనజ్ఝావుత్థకాదీహి తీహి ఆకారేహి దస్సితం అస్సామికవత్థు. **ఉభయమ్పీ**తి అస్సామికం అత్తనో సన్తకఞ్చ.

అనాపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౩౧. **తస్మింయేవ అత్తభావే నిబ్బత్తా**తి తస్మింయేవ మతసరీరే పేతత్తభావేన నిబ్బత్తా. **రుక్ఖాదీసు లగ్గితసాటకే వత్తబ్బమేవ నత్థీ**తి మనుస్సేహి అగోపితం సన్ధాయ వుత్తం, సచే పనేతం దేవాలయచేతియరుక్ఖాదీసు నియుత్తేహి పురిసేహి రక్ఖితగోపితం హోతి, గహేతుం న వట్టతి. **థోకే ఖాయితే…పే.… గహేతుం వట్టతీ**తి ఇదం అదిన్నాదానాభావం సన్ధాయ వుత్తం. జిఘచ్ఛితపాణినా ఖాదియమానమంసస్స అచ్ఛిన్దిత్వా ఖాదనం నామ కారుఞ్ఞహానితో లోలభావతో చ అసారుప్పమేవ. తేనేవ హి అరియవంసికా అత్తనో పత్తే భత్తం ఖాదన్తమ్పి సునఖాదిం తజ్జేత్వా న వారేన్తి, తిరచ్ఛానానం ఆమిసదానే కుసలం వియ తేసం ఆమిసస్స అచ్ఛిన్దనేపి అకుసలమేవాతి గహేతబ్బం, తేనేవ వక్ఖతి "పరానుద్దయతాయ చ న గహేతబ్బ"న్తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౧౪౦).

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

బహూ ఏకతో దారుఆదిభారియస్స ఏకస్స భణ్డస్స ఉక్ఖిపనకాలే "గణ్హథ ఉక్ఖిపథా"తి వచీపయోగేన సద్ధిం కాయపయోగసబ్భావట్ఠానం సన్ధాయ "సాహత్థికాణత్తిక"న్తి వుత్తం. "త్వం ఏతం వత్థుం గణ్హ, అహం అఞ్ఞ"న్తి ఏవం పవత్తే పన అవహారే అత్తనా గహితం సాహత్థికమేవ, పరేన గాహాపితం ఆణత్తికమేవ, తేనేవ తదుభయగ్ఘేన పఞ్చమాసేపి పారాజికం న హోతి, ఏకేకభణ్డగ్ఘవసేన థుల్లచ్చయాదిమేవ హోతి. వుత్తఞ్హి "సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతీ"తిఆది. ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డం భణ్డదేయ్యఞ్చ అదాతుకామతాయ "దేమి దమ్మీ"తి విక్ఖిపన్తో తుణ్హీభావేన విహేఠేన్తోపి తేన తేన కాయవికారాదికిరియాయ పరస్స ధురం నిక్ఖిపాపేసీతి "కిరియాసముట్ఠానఞ్చా"తి వుత్తం.

పదభాజనీయవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౩౫. వినీతవత్థూసు నిరుత్తియేవ తంతంఅత్థగ్గహణస్స ఉపాయతాయ పథోతి నిరుత్తిపథో, తేనేవాహ "వోహారవచనమత్తే"తి. **యథాకమ్మం గతో**తి తతో పేతత్తభావతో మతభావం దస్సేతి. **అబ్భుణ్హే**తి ఆసన్నమరణతాయ సరీరస్స ఉణ్హసమఙ్గితం దస్సేతి, తేనేవాహ "అల్లసరీరే"తి. కుణపభావం ఉపగతమ్పి భిన్నమేవ అల్లభావతో భిన్నత్తా. **విసభాగసరీరే**తి ఇత్థిసరీరే. **సీసే వా**తిఆది అధక్ఖకే ఉబ్భజాణుమణ్డలే పదేసే చిత్తవికారప్పత్తిం సన్ధాయ వుత్తం, యత్థ కత్థచి అనామసన్తేన కతం సుకతమేవ. మతసరీరమ్పి హి యేన కేనచి ఆకారేన సఞ్చిచ్చ ఫుసన్తస్స అనామాసదుక్కటమేవాతి వదన్తి, తం యుత్తమేవ. న హి అపారాజికవత్థుకేపి చిత్తాదిఇత్థిరూపే భవన్తం దుక్కటం పారాజికవత్థుభూతే మతిత్థిసరీరే నివత్తతి.

కుససఙ్కామనవత్థుకథావణ్ణనా

౧౩౮. **బలసా**తి బలేన. **సాటకో భవిస్సతి, గణ్హిస్సామీ**తి అనాగతవచనం పసిబ్బకగ్గహణతో పురేతరం సముప్పన్నపరికప్పదస్సనవసేన వుత్తం. గహణక్ఖణే పన "సాటకో చే, గణ్హామీ"తి పసిబ్బకం గణ్హాతీతి ఏవమేత్థ అధిప్పాయో గహేతబ్బో, న పన బహి నీహరిత్వా సాటకభావం ఞత్వా గహేస్సామీతి, తేనాహ "ఉద్ధారేయేవ పారాజిక"న్తి. ఇతరథా "ఇదాని న గణ్హామి, పచ్ఛా అన్ధకారే జాతే విజాననకాలే వా గణ్హిస్సామి, ఇదాని ఓలోకేన్తో వియ హత్థగతం కరోమీ"తి గణ్హన్తస్సాపి గహణక్ఖణే అవహారో భవేయ్య, న చ తం యుత్తం తదా గహణే సన్నిట్ఠానాభావా. సన్నిట్ఠాపకచేతనాయ ఏవ హి పాణాతిపాతాదిఅకుసలం వియ. న హి "పచ్ఛా వధిస్సామీ"తి పాణం గణ్హన్తస్స తదేవ తస్మిం మతేపి పాణాతిపాతో హోతి వధకచేతనాయ పయోగస్స అకతత్తా, ఏవమిధాపి అత్థఙ్గతే సూరియే అవహరిస్సామీతిఆదినా కాలపరికప్పనవసేన ఠానా చావితేపి తదాపి అవహారో న హోతి **ఓకాసపరికప్పే** (పారా. అట్ఠ. ౧.౧౩౮) వియ, తస్మిం పన యథాపరికప్పితట్ఠానే కాలే ఆగతే భణ్డం భూమియం అనిక్ఖిపిత్వాపి థేయ్యచిత్తేన గచ్ఛతో పదవారేన అవహారోతి ఖాయతి. తస్మా భణ్డపరికప్పో ఓకాసపరికప్పో కాలపరికప్పోతి తివిధోపి పరికప్పో గహేతబ్బో. **అట్ఠకథాయం** పన ఓకాసపరికప్పే సమోధానేత్వా కాలపరికప్పో విసుం న వుత్తోతి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **పదవారేన కారేతబ్బో**తి భూమియం అనిక్ఖిపిత్వా వీమంసితత్తా వుత్తం. **పరియుట్ఠితో**తి అనుబద్ధో.

పరికప్పో దిస్సతీతి గహణక్ఖణే పరికప్పో దిస్సతి, న తదా తేసం మతేన అవహారోతి దస్సేతి. **దిస్వా హటత్తా పరికప్పావహారో న దిస్సతీతి** పచ్ఛా పన బహి వీమంసిత్వా సాటకభావం ఞత్వా తతో పచ్ఛా థేయ్యచిత్తేన హటత్తా పుబ్బే కతస్స పరికప్పస్స అవహారానఙ్గత్తా “సుత్త”న్తి ఞత్వా హరణే వియ థేయ్యావహారో ఏవ సియా. తస్మా పరికప్పావహారో న దిస్సతి. సాటకో చే భవిస్సతీతిఆదికస్స పరికప్పస్స తదా అవిజ్జమానత్తా కేవలం అవహారో ఏవ, న పరికప్పావహారోతి అధిప్పాయో, తేన భణ్డపరికప్పావహారస్స “సాటకో చే భవిస్సతి, గహేస్సామీ”తి ఏవం భణ్డసన్నిట్ఠానాభావక్ఖణేయేవ పవత్తిం దస్సేతి, తేనాహ “యం పరికప్పితం, తం అదిట్ఠం పరికప్పితభావే ఠితంయేవ ఉద్ధరన్తస్స అవహారో”తి. యది ఏవం కస్మా ఓకాసపఅప్పావహారో భణ్డం దిస్వా అవహరన్తస్స పరికప్పావహారో సియాతి? నాయం దోసో అభణ్డవిసయత్తా తస్స పరికప్పస్స, పుబ్బేవ దిస్వా ఞాతభణ్డస్సేవ హి ఓకాసపరికప్పో వుత్తో. **తం మఞ్ఞమానో తం అవహరీతి** ఇదం సుత్తం కిఞ్చాపి “తఞ్ఞేవేత”న్తి నియమేత్వా గణ్హన్తస్స వసేన వుత్తం, తథాపి “తఞ్చే గణ్హిస్సామీ”తి ఏవం పవత్తే ఇమస్మిం పరికప్పేపి “గణ్హిస్సామీ”తి గహణే నియమసబ్భావా అవహారత్థసాధకం హోతీతి ఉద్ధటం, తేనేవ “సమేతీ”తి వుత్తం.

కేచీతి మహాఅట్ఠకథాయమేవ ఏకచ్చే ఆచరియా. **మహాపచ్చరియం పనాతిఆదినాపి** కేచివాదో గారయ్హో, మహాఅట్ఠకథావాదోవ యుత్తతరోతి దస్సేతి.

అలఙ్కారభణ్డన్తి అఙ్గులిముద్దికాది. **కుసం పాతేత్వాతి** విలీవమయం వా తాలపణ్ణాదిమయం వా కతసఞ్ఞాణం పాతేత్వా. పరకోట్ఠాసతో కుసే ఉద్ధటేపి న తావ కుసస్స పరివత్తనం జాతన్తి వుత్తం “ఉద్ధారే రక్ఖతీ”తి. **హత్థతో ముత్తమత్తే పారాజికన్తి** ఇమినా ఠానాచావనం ధురనిక్ఖేపఞ్చ వినా కుససఙ్కామనం నామ విసుం ఏకోయం అవహారోతి దస్సేతి. సబ్బేపి హి అవహారా సాహత్థికాణత్తికాధిప్పాయయోగేహి నిప్ఫాదియమానా అత్థతో ఠానాచావనధురనిక్ఖేపకుససఙ్కామనేసు తీసు సమోసరన్తీతి దట్ఠబ్బం. **ఇతరో తస్స భాగం ఉద్ధరతి, ఉద్ధారే పారాజికన్తి** పురిమస్స అత్తనో కోట్ఠాసే ఆలయస్స అవిగతత్తా వుత్తం, ఆలయే పన సబ్బథా అసతి అవహారో న హోతి, తేనాహ “విచినితావసేసం గణ్హన్తస్సాపి అవహారో నత్థేవా”తి.

నాయం మమాతి జానన్తోపీతి ఏత్థ పి-సద్దేన తత్థ వేమతికోపి హుత్వా థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తోపి సఙ్గయ్హతి. **సివేయ్యకన్తి** సివిరట్ఠే జాతం.

౧౯౦-౧. **కప్పియం కారాపేత్వాతి** పచాపేత్వా. **తస్మిం పాచిత్తియన్తి** అదిన్నాదానభావేన సహపయోగస్సాపి అభావా దుక్కటం న వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **ఆణత్తేహీతి** సమ్మతేన ఆణత్తేహి. **ఆణత్తేనాతి** సామికేహి ఆణత్తేన. **భణ్డదేయ్యన్తి** సమ్మతాదీహి దిన్నత్తా న పరాజికం జాతం, అసన్తం పుగ్గలం వత్వా గహితత్తా పన భణ్డదేయ్యం వుత్తం. **అఞ్ఞేన దియ్యమానన్తి** సమ్మతాదీహి చతూహి అఞ్ఞేన దియ్యమానం. **గణ్హన్తోతి** “అపరస్స భాగం దేహీ”తి వత్వా గణ్హన్తో. **అపరస్సాతి** అసన్తం పుగ్గలం అదస్సేత్వా పన “అపరం భాగం దేహీ”తి వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో గిహిసన్తకే సామినా చ “ఇమస్స దేహీ”తి ఏవం ఆణత్తేన చ దిన్నే భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతి, సఙ్ఘసన్తకే పన హోతీతి ఇమం విసేసం దస్సేతుం **అసమ్మతేన వా అనాణత్తేన వాతిఆది** పున వుత్తం. **ఇతరేహి దియ్యమానన్తి** సమ్మతేన ఆణత్తేన వా దియ్యమానం. **ఏవం గణ్హతోతి** “అపరమ్పి భాగం దేహీ”తి వత్వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో. **సామికేన పనాతి** ఏత్థ **పన**-సద్దో విసేసత్థజోతకో, తేన “అపరమ్పి భాగం దేహీ”తి వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హన్తే సామికేన సయం దేన్తే వా దాపేన్తే వా విసేసో అత్థీతి వుత్తం హోతి. **సుదిన్నన్తి** భణ్డదేయ్యం న హోతీతి అధిప్పాయో. హేట్ఠా పన సామికేన తేన ఆణత్తేన వా దియ్యమానం గిహిసన్తకం “అపరస్స భాగం దేహీ”తి వత్వా గణ్హతో అపరస్స అభావతో సామిసన్తకమేవ హోతీతి భణ్డదేయ్యం జాతం, ఇధ పన తేహియేవ దియ్యమానం “అపరమ్పి భాగం దేహీ”తి వత్వా వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో “దేహీ”తి వుత్తత్తా అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిమత్తం ఠపేత్వా భణ్డదేయ్యం న హోతీతి సుదిన్నమేవాతి వుత్తం. అస్సామికేన పన ఆణత్తేన దిన్నం భణ్డం గణ్హతో భణ్డదేయ్యమేవాతి వదన్తి, పత్తచతుక్కే వియ అవహారతావేత్థ యుత్తా, సఙ్ఘసన్తకే పన “దేహీ”తి వుత్తేపి సామికస్స కస్సచి అభావా సమ్మతేన దిన్నేపి భణ్డదేయ్యం వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

౧౯౬-౯. **ఆహరాపేన్తేసు భణ్డదేయ్యన్తి** “గహితే అత్తమనో హోతీ”తి వచనతో అనత్తమనస్స సన్తకం గహితమ్పి పున దాతబ్బమేవాతి వుత్తం. “సమ్ముఖీభూతేహి భాజేతబ్బ”న్తి వచనతో భాజనీయభణ్డం ఉపచారసీమట్ఠానమేవ పాపుణాతీతి ఆహ “అన్తోఉపచారసీమాయం ఠితస్సేవ గహేతుం వట్టతీ”తి. **భణ్డదేయ్యన్తి** ఉభిన్నం సాలయభావేపి చోరస్స అదత్వా సామికస్సేవ దాతబ్బం చోరేనాపి సామికస్సేవ దాతబ్బతో. **ఏసేవ నయోతి** పంసుకూలసఞ్ఞాయ గహితే భణ్డదేయ్యం, థేయ్యచిత్తేన పారాజికన్తి అత్థో.

వుట్ఠహన్తేసూతి గామం ఛడ్డేత్వా పలాయన్తేసు. **అవిసేసేనాతి** సఉస్సాహతాదివిసేసం అపరామసిత్వా సామఞ్ఞతో. సఉస్సాహమత్తమేవ ఆపత్తిభావస్స పమాణం సామికానం పరిచ్ఛిన్నభావతో. **తతోతి** గణసన్తకాదితో. **కులసఙ్గహణత్థాయ దేతీతి** పంసుకూలవిస్సాసికాదిసఞ్ఞాయ గహేత్వా దేతి, తదా కులసఙ్గహపచ్చయా చ దుక్కటం భణ్డదేయ్యఞ్చ, థేయ్యచిత్తే పన సతి కులసఙ్గహణత్థాయ గణ్హతోపి పారాజికమేవ. ఊనపఞ్చమాసకాదీసు కులదూసకదుక్కటేన సద్ధిం థుల్లచ్చయదుక్కటాని. **సేనాసనత్థాయ నియమితన్తి** ఇదం ఇస్సరవతాయ దదతో థుల్లచ్చయదస్సనత్థం వుత్తం. ఇతరపచ్చయత్థాయ దిన్నమ్పి అథేయ్యచిత్తేన ఇస్సరవతాయ కులసఙ్గహణత్థాయ వా ఞాతకాదీనం వా దదతో దుక్కటం భణ్డదేయ్యఞ్చ హోతేవ. **ఇస్సరవతాయాతి** “మయి దేన్తే కో నివారేస్సతి, అహమేవేత్థ పమాణ”న్తి ఏవం అత్తనో ఇస్సరియభావేన. **థుల్లచ్చయన్తి** కులసఙ్గహణత్థాయ వా అఞ్ఞథా వా కారణేన దదతో సేనాసనత్థాయ నియమితస్స గరుభణ్డతాయ థుల్లచ్చయం భణ్డదేయ్యఞ్చ. **గీవాతి** ఏత్థ సేనాసనత్థాయ నియమితే థుల్లచ్చయేన సద్ధిం గీవా, ఇతరస్మిం దుక్కటేన సద్ధిన్తి వేదితబ్బం. **సుఖాదితమేవాతి** అన్తోఉపచారసీమాయం ఠత్వా భాజేత్వా అత్తనో సన్తకం కత్వా ఖాదితత్తా వుత్తం. సఙ్ఘికఞ్హి విహారపటిబద్ధం వేభఙ్గియం బహిఉపచారసీమట్ఠం భణ్డం అన్తోఉపచారట్ఠేహి భిక్ఖూహి ఏవ భాజేతబ్బం, న బహి ఠితేహి ఉపచారసీమాయ భాజేతబ్బన్తి.

౨౦౦. “వుత్తో వజ్జేమీ”తి వుత్తభిక్ఖుస్మిం “వుత్తో వజ్జేహీ”తి వుత్తస్స పచ్ఛా ఉప్పజ్జనకపారాజికాదిదోసారోపనతో, గహట్ఠానం వా “భదన్తా అపరిచ్ఛేదం కత్వా వదన్తీ”తి ఏవం దోసారోపనతో.

౨౦౩-౫. **ఛాతజ్ఝత్తన్తి** తేన ఛాతేన జిఘచ్ఛాయ ఉదరగ్గినా ఝత్తం, దడ్ఢం పీళితన్తి అత్థో. **ధనుకన్తి** ఖుద్దకధనుసణ్ఠానం లగ్గనకదణ్డం. **మద్దన్తో గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్యన్తి** ఏత్థ ఏకసూకరగ్ఘనకభణ్డం దాతబ్బం ఏకస్మిం బన్ధే అఞ్ఞేసం తత్థ అబజ్ఝనతో. **అదూహలన్తి** యన్తపాసాణో, యేన అజ్ఝోత్థటత్తా మిగా పలాయితుం న సక్కోన్తి. **పచ్ఛా గచ్ఛతీతి** తేన కతపయోగేన అగన్త్వా పచ్ఛా సయమేవ గచ్ఛతి, హేట్ఠా వుత్తేసుపి ఈదిసేసు ఠానేసు ఏసేవ నయో. **రక్ఖం యాచిత్వాతి** రాజపురిసానం సన్తికం గన్త్వా అనుద్దిస్స రక్ఖం యాచిత్వా. **కుమీనముఖన్తి** కుమీనస్స అన్తో మచ్ఛానం పవిసనముఖం.

౨౦౬. **థేరానన్తి** ఆగన్తుకత్థేరానం. **తేసమ్పీతి** ఆవాసికభిక్ఖూనమ్పి. **పరిభోగత్థాయాతి** సఙ్ఘికే కత్తబ్బవిధిం కత్వా పరిభుఞ్జనత్థాయ. గహణేతి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **యత్థాతి** యస్మిం ఆవాసే. **అఞ్ఞేసన్తి** అఞ్ఞేసం ఆగన్తుకానం. **తేసుపి ఆగన్తుకా అనిస్సరాతి** సేనాసనే నిరన్తరం వసన్తానం చీవరత్థాయ దాయకేహి భిక్ఖూహి వా నియమేత్వా దిన్నత్తా భాజేత్వా ఖాదితుం అనిస్సరా, ఆగన్తుకేహిపి ఇచ్ఛన్తేహి తస్మిం విహారే వస్సానాదీసు పవిసిత్వా చీవరత్థాయ గహేతబ్బం. **తేసం కతికాయ ఠాతబ్బన్తి** సబ్బాని ఫలాఫలాని అభాజేత్వా “ఏత్తకేసు రుక్ఖేసు ఫలాని భాజేత్వా పరిభుఞ్జిస్సామ, అఞ్ఞేసు ఫలాఫలేహి సేనాసనాని పటిజగ్గిస్సామా”తి వా, “పిణ్డపాతాదిపచ్చయం సమ్పాదేస్సామా”తి వా, “కిఞ్చిపి అభాజేత్వా చతుపచ్చయత్థాయేవ

ఉపనేమా”తి వా ఏవం సమ్మా ఉపనేన్తానం ఆవాసికానం కతికాయ ఆగన్తుకేహి ఠాతబ్బం. **మహాఅట్ఠకథాయం** “అనిస్సరా”తి వచనేన దీపితో ఏవ అత్థో, **మహాపచ్చరియం** చతున్నం పచ్చయానన్తిఆదినా విత్థారేత్వా దస్సితో. **పరిభోగవసేనేవా**తి ఏత్థ **ఏవ**-సద్దో అట్ఠానప్పయుత్తో, పరిభోగవసేన తమేవ భాజేత్వాతి యోజేతబ్బం. **ఏత్థా**తి ఏతస్మిం విహారే, రట్ఠే వా.

సేనాసనపచ్చయన్తి సేనాసనఞ్చ తదత్థాయ నియమేత్వా ఠపితఞ్చ. **ఏకం వా ద్వే వా వరసేనాసనాని ఠపేత్వా**తి వుత్తమేవత్థం పున బ్యతిరేకముఖేన దస్సేతుం “మూలవత్థుచ్ఛేదం పన కత్వా న ఉపనేతబ్బ”న్తి వుత్తం, సేనాసనసఙ్ఖాతవత్థునో మూలచ్ఛేదం కత్వా సబ్బాని సేనాసనాని న విస్సజ్జేతబ్బానీతి అత్థో. కేచి పనేత్థ “ఏకం వా ద్వే వా వరసేనాసనాని ఠపేత్వా లామకతో పట్ఠాయ విస్సజ్జేన్తేహిపి సేనాసనభూమియో న విస్సజ్జేతబ్బాతి అయమత్థో వుత్తో”తి వదన్తి, తమ్పి యుత్తమేవ ఇమస్సాపి అత్థస్స అవస్సం వత్తబ్బతో, ఇతరథా కేచి సహ వత్థునాపి విస్సజ్జేతబ్బం మఞ్ఞేయ్యుం.

పణ్ణం ఆరోపేత్వాతి “ఏత్తకే రుక్ఖే రక్ఖిత్వా తతో ఏత్తకం గహేతబ్బ”న్తి పణ్ణం ఆరోపేత్వా. **నిమిత్తసఞ్ఞం కత్వా**తి సఙ్కేతం కత్వా. **దారకా**తి తేసం పుత్తనత్తాదయో యే కేచి గోపేన్తి, తే సబ్బేపి ఇధ “దారకా”తి వుత్తా. **తతో**తి యథావుత్తదారుసమ్భారతో. **ఆపుచ్ఛిత్వా**తి కారకసఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా. **తం సబ్బమ్పి ఆహరిత్వా**తి అనాపుచ్ఛిత్వాపి తావకాలికం ఆహరిత్వా. **అయమేవ భిక్ఖు ఇస్సరో**తిఆదితో పట్ఠాయ అత్తనో సన్తకేహి దారుసమ్భారాదీహి చ కారాపితత్తా పటిజగ్గితత్తా చ సఙ్ఘికసేనాసనే భాగితాయ చ అయమేవ ఇస్సరో, న చ సో తతో వుట్ఠాపేతబ్బోతి వుత్తం హోతి. **ఉదకపూజ**న్తి చేతియఙ్గణే సిఞ్చనాదిపూజం. **వత్తసీసేనా**తి కేవలం సద్ధాయ, న వేతనాదిఅత్థాయ. **సవత్థుక**న్తి సహ భూమియా. **కుట్ట**న్తి గేహభిత్తిం. **పాకార**న్తి పరిక్ఖేపపాకారం. **తతో**తి ఛడ్డితవిహారతో. **తతో ఆహరిత్వా సేనాసనం కతం హోతీ**తి సామన్తగామవాసీహి భిక్ఖూహి ఛడ్డితవిహారతో దారుసమ్భారాదిం ఆహరిత్వా సేనాసనం కతం హోతి.

౧౨౭. “పుగ్గలికపరిభోగేన పరిభుఞ్జతీ”తి వుత్తమత్థంయేవ పాకటం కాతుం “ఆగతాగతానం వుడ్ఢతరానం న దేతీ”తి వుత్తం. **చతుభాగఉదకసమ్భిన్నే**తి చతుత్థభాగేన సమ్భిన్నే. **పాళియం** “అనాపత్తి, భిక్ఖవే, పారాజికస్సా”తి (పారా. ౧౨౭) సామికేహి థుల్లనన్దం ఉద్దిస్స ఏతిస్సా హత్థే దిన్నత్తా, అథేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జితత్తా చ వుత్తం. థేయ్యచిత్తేన పరిభుత్తేపి చస్సా భణ్డదేయ్యమేవ ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డట్ఠానియత్తా. **ఓదనభాజనీయవత్థుస్మి**న్తి “అపరస్స భాగం దేహీ”తి ఆగతవత్థుస్మిం (పారా. ౧౪౧).

౧౫౯. తస్స కులస్స అనుకమ్పాయ పసాదానురక్ఖణత్థాయాతిఆదినా కులసఙ్గహత్థం నాకాసీతి దస్సేతి. “యావ దారకా పాసాదం ఆరోహన్తి, తావ పాసాదో తేసం సన్తికే హోతూ”తి పుబ్బే కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా అధిట్ఠితత్తా ఏవ యథాకాలపరిచ్ఛేదమేవ తత్థ తిట్ఠతి, తతో పరం పాసాదో సయమేవ యథాఠానం గచ్ఛతి, తథాగమనఞ్చ ఇద్ధివిస్సజ్జనేన సఞ్జాతం వియ హోతీతి వుత్తం “థేరో ఇద్ధిం పటిసంహరీ”తి. యస్మా ఏవం ఇద్ధివిధఞాణేన కరోన్తస్స కాయవచీపయోగా న సన్తి థేయ్యచిత్తఞ్చ నత్థి పాసాదస్సేవ విచారితత్తా, తస్మా “ఏత్థ అవహారో నత్థీ”తి థేరో ఏవమకాసీతి దట్ఠబ్బం. అథ వా దారకేసు అనుకమ్పాయ ఆనయనత్థమేవ పాసాదే ఉపనీతే పాసే బద్ధసూకరాదీనం ఆమిసం దస్సేత్వా ఠానాచావనం వియ కరమరానీతేసు దారకేసు పాసాదం ఆరుళ్హేసుపి పున పటిసంహరణే చ ఇధ అవహారో నత్థి కారుఞ్ఞాధిప్పాయత్తా, భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతి కాయవచీపయోగాభావా. కాయవచీపయోగే సతియేవ హి ఆపత్తి భణ్డదేయ్యం వా హోతి, తేనేవ భగవా “అనాపత్తి, భిక్ఖవే, అథేయ్యచిత్తస్సా”తిఆదిం అవత్వా “అనాపత్తి, భిక్ఖవే, ఇద్ధిమస్స ఇద్ధివిసయే”తి (పారా. ౧౫౯) ఏత్తకమేవ అవోచ. **ఇద్ధివిసయే**తి చేత్థ పరభణ్డాదాయకకాయవచీపయోగాసముట్ఠాపకస్స కేవలం మనోద్వారికస్స అథేయ్యచిత్తభూతస్స ఇద్ధిచిత్తస్స విసయే ఆపత్తి నామ నత్థీతి అధిప్పాయో గహేతబ్బో. కిం పన పటిక్ఖిత్తం ఇద్ధిపాటిహారియం కాతుం వట్టతీతి చోదనం సన్ధాయాహ “ఈదిసాయ అధిట్ఠానిద్ధియా అనాపత్తీ”తి. “అనాపత్తి, భిక్ఖవే, ఇద్ధిమస్స ఇద్ధివిసయే”తి హి ఇమినాయేవ సుత్తేన అధిట్ఠానిద్ధియా అప్పటిక్ఖిత్తభావో సిజ్ఝతి. అత్తనో పకతివణ్ణం అవిజహిత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనం, “ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీ”తి (దీ. ని. ౧.౨౩౮, ౨౩౯; మ. ని. ౧.౧౪౭; పటి. మ. ౧.౧౦౨) ఆగతఞ్చ అధిట్ఠానవసేన నిప్ఫన్నత్తా **అధిట్ఠానిద్ధి** నామ, “సో పకతివణ్ణం విజహిత్వా కుమారకవణ్ణం వా దస్సేతి, నాగవణ్ణం…పే.… వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతీ”తి (పటి. మ. ౩.౧౩) ఏవం ఆగతా ఇద్ధి పకతివణ్ణవిజహనవికారవసేన పవత్తత్తా **వికుబ్బనిద్ధి** నామ. అత్తనో పన పకతిరూపం యథాసభావేన ఠపేత్వావ బహి హత్థిఆదిదస్సనం వికుబ్బనిద్ధి నామ న హోతి, అత్తనో రూపమేవ హత్థిఆదిరూపేన నిమ్మానం వికుబ్బనిద్ధీతి వేదితబ్బం.

పరాజితకిలేసేనాతి విజితకిలేసేన, నిక్కిలేసేనాతి అత్థో. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే, తేన దుతియపారాజికసిక్ఖాపదేన సమం అఞ్ఞం అనేకనయవోకిణ్ణం గమ్భీరత్థవినిచ్ఛయం కిఞ్చి సిక్ఖాపదం న విజ్జతీతి యోజనా. తత్థ అత్థో నామ పాళిఅత్థో, వినిచ్ఛయో పాళిముత్తకవినిచ్ఛయో, తే గమ్భీరా యస్మిం, తం **గమ్భీరత్థవినిచ్ఛయం. వత్థుమ్హి ఓతిణ్ణే**తి చోదనావసేన వా అత్తనావ అత్తనో వీతిక్కమారోచనవసేన వా సఙ్ఘమజ్ఝే అదిన్నాదానవత్థుస్మిం ఓతిణ్ణే. **ఏత్థా**తి ఓతిణ్ణవత్థుమ్హి. **వినిచ్ఛయో**తి ఆపత్తానాపత్తినియమనం. **కప్పియేపి చ వత్థుస్మి**న్తి అత్తనా గహేతుం యుత్తే మాతాపితాదీనం సన్తకేపి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

దుతియపారాజికవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౩. తతియపారాజికం

తీహీతి కాయవచీమనోద్వారేహి.

పఠమపఞ్ఞత్తినిదానవణ్ణనా

౧౬౨. యా అయం హేట్ఠా తం పనేతం బుద్ధకాలే చ చక్కవత్తికాలే చ నగరం హోతీతిఆదినా (పారా. అట్ఠ. ౧.౮౪) రాజగహస్స బుద్ధుప్పాదేయేవ వేపుల్లప్పత్తి వుత్తా, సా ఏత్థాపి సమానాతి దస్సేతుం “ఇదమ్పి చ నగర”న్తి వుత్తం, తేన చ న కేవలం రాజగహాదయో ఏవాతి దస్సేతి. **మహావనం నామా**తిఆది మజ్ఝిమభాణకసంయుత్తభాణకానం మతేన వుత్తం, దీఘభాణకా పన “హిమవన్తేన సద్ధిం ఏకాబద్ధం హుత్వా ఠితం మహావన”న్తి వదన్తి. **హంసవట్టకచ్ఛదనేనా**తి హంసవట్టకపటిచ్ఛన్నేన, హంసమణ్డలాకారేనాతి అత్థో. **కాయవిచ్ఛన్దనియకథ**న్తి కరజకాయే విరాగుప్పాదనకథం. **ఛన్దో**తి దుబ్బలరాగో. **రాగో**తి బలవరాగో. “కేసలోమాది”న్తి సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విభాగేన దస్సేతుం **యేపి హీ**తిఆది వుత్తం. **పఞ్చపఞ్చప్పభేదేనా**తి ఏత్థ పఞ్చ పఞ్చ పభేదా ఏతస్స పరియాయస్సాతి పఞ్చపఞ్చప్పభేదో , తేన పఞ్చపఞ్చప్పభేదేనాతి ఏవం బాహిరత్థసమాసవసేన పరియాయవిసేసనతా దట్ఠబ్బా.

అసుభాయాతి అసుభమాతికాయ. వణ్ణేతబ్బమాతికఞ్హి అపేక్ఖిత్వా ఇత్థిలిఙ్గే సామివచనం, తేనాహ **మాతికం నిక్ఖిపిత్వా**తిఆది. **తం విభజన్తో**తి మాతికం విభజన్తో. **ఫాతికమ్మన్తి** నిప్ఫత్తికరణం. **పఞ్చఙ్గవిప్పహీనన్తి** కామచ్ఛన్దాదిపఞ్చనీవరణఙ్గవిగమేన పఞ్చఙ్గవిప్పహీనతా, అప్పనాప్పత్తవితక్కాదిఝానఙ్గానం ఉప్పత్తివసేన పఞ్చఙ్గసమన్నాగతతా చ వేదితబ్బా. **తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నన్తి** ఏత్థ పన ఝానస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానానం వసేన తివిధకల్యాణతా, తేసంయేవ ఆదిమజ్ఝపరియోసానానం లక్ఖణవసేన దసలక్ఖణసమ్పన్నతా చ వేదితబ్బా. **అట్ఠకథాయం** పన "దసలక్ఖణవిభావనసేనేవ తన్నిస్సయభూతా తివిధకల్యాణతాపి ఝానస్స పాకటా హోతీతి **తత్రిమానీ**తిఆది వుత్తం.

తత్రాయం పాళీతి తస్మిం దసలక్ఖణవిభావనవిసయే అయం పాళి. **పటిపదావిసుద్ధీ**తి గోత్రభుపరియోసానాయ పుబ్బభాగపటిపదాయ ఝానస్స నీవరణాదిపరిబన్ధతో విసుద్ధి, సాయం యస్మా ఉపేక్ఖానుబ్రూహనాదీనమ్పి పచ్చయత్తేన పధానా పురిమకారణసిద్ధా చ, తస్మా వుత్తం "పటిపదావిసుద్ధి ఆదీ"తి. **ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా**తి విసోధేతబ్బతాదీనం అభావతో తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చనిప్ఫత్తియా అనుబ్రూహనా, సా పన పరిబన్ధవిసుద్ధిసమకాలవిభావినీపి తబ్బిసుద్ధియావ నిప్ఫన్నాతి దీపనత్థమాహ "ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే"తి. **సమ్పహంసనా**తి వత్థుధమ్మాదీనం అనతివత్తనాదిసాధకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన పరియోదపనా, సా పన యస్మా కత్తబ్బస్స సబ్బకిచ్చస్స నిప్ఫత్తియావ సిద్ధా నామ హోతి, తస్మా వుత్తం "సమ్పహంసనా పరియోసాన"న్తి. తీణిపి చేతాని కల్యాణాని ఏకక్ఖణే లబ్భమానానిపి పచ్చయపచ్చయుప్పన్నతాదివసేన పవత్తన్తీతి దస్సనత్థం ఆదిమజ్ఝపరియోసానభావేన వుత్తాని, న పన ఝానస్స ఉప్పాదాదిక్ఖణత్తయే యథాక్కమం లబ్భమానత్తాతి దట్ఠబ్బం. **మజ్ఝిమం సమాధినిమిత్తం పటిపజ్జతీ**తిఆదీసు మజ్ఝిమం సమాధినిమిత్తం నామ సమప్పవత్తో అప్పనాసమాధియేవ. సో హి లీనుద్ధచ్చసఙ్ఖాతానం ఉభిన్నం అన్తానం అనుపగమనేన మజ్ఝిమో, సవిసేసం చిత్తస్స ఏకత్తారమ్మణే ఠపనతో సమాధియేవ ఉపరివిసేసానం కారణభావతో "సమాధినిమిత్త"న్తి వుచ్చతి, తం పటిపజ్జతి పటిలబ్భతీతి అత్థో. ఏవం పటిపన్నత్తా మజ్ఝిమేన సమాధినిమిత్తేన తత్థ ఏకత్తారమ్మణే అప్పనాగోచరే పక్ఖన్దతి ఉపతిట్ఠతి, ఏవం విసుద్ధస్స పన తస్స చిత్తస్స పున విసోధేతబ్బాభావతో విసోధనే బ్యాపారం అకరోన్తో పుగ్గలో విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి నామ. సమథభావూపగమనేన సమథపటిపన్నస్స పున సమాధానే బ్యాపారం అకరోన్తో సమథపటిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖతి, సమథపటిపన్నభావతో ఏవమస్స కిలేససంసగ్గం పహాయ ఏకత్తేన ఉపట్ఠితస్స పున ఏకత్తుపట్ఠానే బ్యాపారం అకరోన్తో ఏకత్తుపట్ఠానం అజ్ఝుపేక్ఖతి నామ.

తత్థ జాతానన్తిఆదీసు యే పన తే ఏవం ఉపేక్ఖానుబ్రూహితే తస్మిం ఝానచిత్తే జాతా సమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా యుగనద్ధధమ్మా, తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం అనతివత్తనసభావేన సమ్పహంసనా విసోధనా పరియోదపనా చ, సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం కిలేసేహి విముత్తత్తా విముత్తిరసేన ఏకరసతాయ సమ్పహంసనా చ, యఞ్చేతం తదుపగం తేసం అనతివత్తనఏకరసభావానం అనుచ్ఛవికం వీరియం, తస్స తదుపగవీరియస్స వాహనట్ఠేన పవత్తనట్ఠేన సమ్పహంసనా చ, తస్మిం ఖణే యథావుత్తధమ్మానం ఆసేవనట్ఠేన సమ్పహంసనా చ, పరియోదపనా చ పరియోదపనకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేనేవ ఇజ్ఝతీతి వేదితబ్బం. **ఏవం తివిధత్తగతం చిత్తన్తి**ఆదిని తస్సేవ చిత్తస్స థోమనవచనాని. **వితక్కసమ్పన్నన్తి** వితక్కఙ్గేన సున్దరభావముపగతం. **చిత్తస్స అధిట్ఠానసమ్పన్నన్తి** తస్మిఞ్ఞేవ ఆరమ్మణే చిత్తస్స నిరన్తరప్పవత్తిసఙ్ఖాతేన సమాధినా సమ్పన్నం, ఇదం ఝానఙ్గవసేన వుత్తం. **సమాధిసమ్పన్నన్తి** ఇదం పన ఇన్ద్రియవసేనాతి వేదితబ్బం.

పటికుటతీతి సఙ్కుచతి. **పటివట్టతీ**తి పటినివట్టతి. **న్హారుదద్దులన్తి** న్హారుఖణ్డం. **పయుత్తవాచన్తి** పచ్చయపరియేసనే నియుత్తవాచం. **దణ్డవాగురాహీ**తి దణ్డపటిబద్ధాహి దీఘజాలసఙ్ఖాతాహి వాగురాహి.

సమణకుత్తకోతి కాసాయనివాసనాదిసమణకిచ్చకో. **వగ్గుముదా**తి ఏత్థ "వగ్గుమతా"తి వత్తబ్బే లోకికా "ముదా"తి వోహరింసూతి దస్సేన్తో ఆహ "వగ్గుమతా"తి. "వగ్గూ"తి మతా, సుద్ధసమ్మతాతి అత్థో, తేనాహ "పుఞ్ఞసమ్మతా"తి. సత్తానం పాపునసేన సోధనేన సా పుఞ్ఞసమ్మతా.

౧౬౩. మారస్స ధేయ్యం ఠానం, వత్థు వా నివాసో మారధేయ్యం, సో అత్థతో తేభూమకధమ్మా ఏవ, ఇధ పన పఞ్చ కామగుణా అధిప్పేతా, తం **మారధేయ్యం** . "అయం సమణకుత్తకో యథాసముప్పన్నసంవేగమూలకేన సమణభావూపగమనేన అతిక్కమితుం సక్ఖిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా అవోచ, న పన "అరహత్తప్పత్తియా తీసు భవేసు అప్పటిసన్ధికతాయ తం అతిక్కమితుం సక్ఖిస్సతీ"తి మరణేనేవ సత్తానం సంసారమోచనలద్ధికత్తా దేవతాయ. న హి మతానం కత్థచి పటిసన్ధి గచ్ఛతి. **ఇమినా అత్థేన ఏవమేవ భవితబ్బన్తి** ఇమినా పరేసం జీవితా వోరోపనత్థేన ఏవమేవ సంసారమోచనసభావేనేవ భవితబ్బం. "అత్తనాపి అత్తానం జీవితా వోరోపేన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి జీవితా వోరోపేన్తీ"తి (పారా॰ ౧౬౨) వుత్తత్తా **సబ్బానిపి తాని పఞ్చభిక్ఖుసతాని జీవితా వోరోపేసీ**తి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తన్తి గహేతబ్బం. తస్మా యే అత్తనాపి అత్తానం అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ జీవితా వోరోపేసుం, తే పుథుజ్జనభిక్ఖూ ఠపేత్వా తదవసేసే చ పుథుజ్జనభిక్ఖూ, సబ్బే చ అరియే అయం జీవితా వోరోపేసీతి వేదితబ్బం.

౧౬౪. **ఏకీభావతో**తి పవివేకతో. **ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛం గణ్హన్తీ**తి అత్తనో అత్తనో ఆచరియానం సన్తికే గణ్హన్తి, గహేత్వా చ ఆచరియేహి సద్ధిం భగవన్తం ఉపట్ఠహన్తి. తదా పన ఉద్దేసాదిదాయకా తనుభూతేహి భిక్ఖూహి భగవన్తం ఉపగతా, తం సన్ధాయ భగవా పుచ్ఛతి.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనా

౧౬౫. దసానుస్సతీసు అన్తోగధాపి ఆనాపానస్సతి తదా భిక్ఖూనం బహూనం సప్పాయతం దస్సేతుం పున గహితా. తథా హి తం భగవా తేసం దేసేసి. ఆహారే పటిక్కూలసఞ్ఞా అసుభకమ్మట్ఠానసదిసా, చత్తారో పన ఆరుప్పా ఆదికమ్మికానం అననురూపాతి తేసం ఇధ అగ్గహణం దట్ఠబ్బం. **అఞ్ఞం పరియాయన్తి** అరహత్తాధిగమత్థాయ అఞ్ఞం కారణం. **అత్థయోజనాక్కమన్తి** అత్థఞ్చ యోజనాక్కమఞ్చ. **అస్సాసవసేనా**తి అస్సాసం ఆరమ్మణం కత్వాతి వుత్తం హోతి. **ఉపట్ఠానం సతీ**తి అప్పముస్సనతాయ తమేవ అస్సాసం పస్సాసఞ్చ ఉపగన్త్వా ఠానం, తథా తిట్ఠనకధమ్మో సతి నామాతి అత్థో. ఇదాని సతివసేనేవ పుగ్గలం నిద్దిసితుకామేన **యో అస్ససతీ**తిఆది వుత్తం. తత్థ యో అస్ససతి, తస్స సతి అస్సాసం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతీతిఆదినా అత్థో గహేతబ్బో. **అకోసల్లసమ్భూతే**తి అవిజ్జాసమ్భూతే . **ఖణేనేవా**తి అత్తనో పవత్తిక్ఖణేనేవ. అరియమగ్గస్స పాదకభూతో అయం సమాధి అనుక్కమేన వడ్ఢిత్వా అరియమగ్గభావం ఉపగతో వియ హోతీతి ఆహ "అరియమగ్గవుడ్ఢిప్పత్తో"తి. **ఓపమ్మనిదస్సనన్తి** ఏత్థ ఉపమావ ఓపమ్మం, తస్స నిదస్సనం.

బాహిరకా ఆనాపానస్సతిం జానన్తా ఆదితో చతుప్పకారమేవ జానన్తి, న సబ్బం సోళసప్పకారన్తి ఆహ **సబ్బప్పకారఇచ్చాది. ఏవమస్సేతం సేనాసనన్తి** ఏత్థ **ఏవన్తి** భావనాసతియా యథావుత్తనయేన ఆరమ్మణే చిత్తస్స నిబన్ధనే సతియేవ, నాసతీతి అత్థో, తేన ముట్ఠస్సతిస్స అరఞ్ఞవాసో నిరత్థకో అననురూపోతి దస్సేతి. **అవసేసఉతువిధసేనాసనన్తి** "పబ్బతం కన్దరం గిరిగుహం సుసానం వనపత్థం అబ్భోకాసం పలాలపుఞ్జ"న్తి (విభ॰ ౫౨౬) ఏవం వుత్తం. **ఉతుత్తయానుకూలం ధాతుచరియానుకూలన్తి** గిమ్హానాదిఉతుత్తయస్స సేమ్హాదిధాతుత్తయస్స మోహాదిచరియత్తయస్స చ అనుకూలం. నిసజ్జాయ దళ్హభావం పల్లఙ్కాభుజనేన, అస్సాసపస్సాసానం పవత్తనసుఖతం ఉపరిమకాయస్స ఉజుకం ఠపనేన, ఆరమ్మణపరిగ్గహూపాయం

పరిముఖం సతియా ఠపనేన **ఉపదిసన్తో. న పణమన్తీ**తి న ఓణమన్తి. **పరిగ్గహితనియ్యానం సతి**న్తి సబ్బథా గహితం సమ్మోసపటిపక్ఖతో నిగ్గమనసఙ్ఖాతం సతిం కత్వా, పరమం సతినేపక్కం ఉపట్ఠపేత్వాతి అత్థో.

సతోవాతి సతియా సమన్నాగతో ఏవ. **బాత్తింసాయ ఆకారేహీ**తి చతూసు చతుక్కేసు ఆగతాని దీఘరస్సాదీని సోళస పదాని అస్సాసపస్సాసవసేన ద్విధా విభజిత్వా వుత్తేహి ద్వత్తింసాకారేహి. **దీఘంఅస్సాసవసేనా**తి దీఘఅస్సాసవసేన, విభత్తిఅలోపం కత్వా నిద్దేసో, దీఘన్తి వా భగవతా వుత్తఅస్సాసవసేన. **చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేప**న్తి విక్ఖేపపటిపక్ఖభావతో "అవిక్ఖేపో"తి లద్ధనామం చిత్తస్స ఏకగ్గభావం **పజానతో. పటినిస్సగ్గానుపస్సీ అస్సాసవసేనా**తి పటినిస్సగ్గానుపస్సీ హుత్వా అస్సాసవసేన, "పటినిస్సగ్గానుపస్సిఅస్సాసనవసేనా"తి వా పాఠో, తస్స పటినిస్సగ్గానుపస్సినో అస్సాసవసేనాతి అత్థో. ఆ పఠమం బహిముఖం ససనం అస్సాసో, తతో అన్తోముఖం పటిససనం పస్సాసోతి ఆహ **అస్సాసోతి బహినిక్ఖమనవాతో**తిఆది, **సుత్తన్తట్ఠకథాసు** పన ఆకడ్ఢనవసేన అన్తో ససనం అస్సాసో, బహి పటిససనం పస్సాసోతి కత్వా ఉప్పటిపాటియా వుత్తం.

తత్థాతి బహినిక్ఖమనఅన్తోపవిసనవాతేసు, తస్స చ పఠమం అబ్భన్తరవాతో నిక్ఖమతీతి ఇమినా సమ్బన్ధో. "**సబ్బేసమ్పి గబ్భసేయ్యకాన**న్తిఆదినా దారకానం పవత్తిక్కమేన అస్సాసో బహినిక్ఖమనవాతోతి గహేతబ్బన్తి దీపేతీ"తి కేచి వదన్తి. సుత్తనయో ఏవ చేత్థ "అస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో అజ్ఝత్తం విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చ పస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో బహిద్ధా విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చా"తి ఇమాయ పాళియా సమేతీతి గహేతబ్బం. **అద్ధానవసేనా**తి కాలద్ధానవసేన. అయఞ్హి అద్ధాన-సద్దో కాలస్స దేసస్స చ వాచకో. తత్థ **యథా హీ**తిఆదినా దేసద్ధానం ఉపమావసేన దస్సితం. ఇదాని తబ్బిసిట్ఠకాలద్ధానవసేన అస్సాసపస్సాసానం దీఘరస్సతం ఉపమేయ్యవసేన విభావేతుం **ఏవ**న్తిఆది వుత్తం. **చుణ్ణవిచుణ్ణా** అనేకకలాపభావేన. ఏత్థ చ హత్థిఆదిసరీరే సునఖాదిసరీరే చ అస్సాసపస్సాసానం దేసద్ధానవిసిట్ఠకాలద్ధానవసేనేవ దీఘరస్సతా వుత్తాతి వేదితబ్బా అత్తభావసఙ్ఖాతం దీఘం అద్ధానం సణికం పూరేత్వాతిఆదివచనతో. **తేస**న్తి సత్తానం. **తే**తి అస్సాసపస్సాసా. **ఇత్తరమద్ధాన**న్తి అప్పకం కాలం. **నవహాకారేహీ**తి భావనమనుయుఞ్జన్తస్స పుబ్బేనాపరం అలద్ధవిసేసస్స కేవలం అద్ధానవసేన ఆదితో వుత్తా తయో ఆకారా, తే చ కస్సచి అస్సాసోవ, కస్సచి పస్సాసోవ, కస్సచి తదుభయమ్పి ఉపట్ఠాతీతి తిణ్ణం పుగ్గలానం వసేన వుత్తా, తథా ఛన్దవసేన తయో, తథా పామోజ్జవసేనాతి ఇమేహి నవహి ఆకారేహి. **ఏకేనాకారేనా**తి దీఘం అస్సాసాదీసు ఏకేనాకారేన.

అద్ధానసఙ్ఖాతేతి దీఘే ఓకాసద్ధానసఙ్ఖాతే అత్తభావే కాలద్ధానేపి వా, ఏవం ఉపరి **ఇత్తరసఙ్ఖాతే**తి ఏత్థాపి. **ఛన్దో ఉప్పజ్జతీ**తి భావనాయ పుబ్బేనాపరం విసేసం ఆవహన్తియా లద్ధస్సాదత్తా తత్థ సాతిసయో కత్తుకామతాలక్ఖణో కుసలచ్ఛన్దో ఉప్పజ్జతి. **ఛన్దవసేనా**తి తథాపవత్తఛన్దస్స వసేన. **పామోజ్జం ఉప్పజ్జతీ**తి అస్సాసపస్సాసానం సుఖుమతరభావే ఆరమ్మణస్స సన్తతరతాయ, కమ్మట్ఠానస్స చ వీథిపటిపన్నతాయ భావనాచిత్తసహగతో పమోదో ఖుద్దకాదిభేదా తరుణా పీతి ఉప్పజ్జతి. **చిత్తం వివత్తతీ**తి పటిభాగనిమిత్తే ఉప్పన్నే పకతిఅస్సాసపస్సాసతో చిత్తం నివత్తతి. **ఉపేక్ఖా సణ్ఠాతీ**తి తస్మిం పటిభాగనిమిత్తే ఉపచారప్పనాభేదే సమాధిమ్హి ఉప్పన్నే పున ఝాననిబ్బత్తనత్థం బ్యాపారాభావతో అజ్ఝుపేక్ఖనం హోతి, సా పనాయం ఉపేక్ఖా తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాతి వేదితబ్బా. **అనుపస్సనాఞాణ**న్తి సమథవసేన నిమిత్తస్స అనుపస్సనా, విపస్సనావసేన అస్సాసపస్సాసముఖేన తన్నిస్సయనామరూపస్స అనుపస్సనా చ ఞాణం. **కాయో ఉపట్ఠాన**న్తి అస్సాసపస్సాససఙ్ఖాతో కాయో ఉపగన్త్వా తిట్ఠతి ఏత్థ సతీతి ఉపట్ఠానం, నో సతి, సతి పన సరసతో ఉపతిట్ఠనట్ఠేన సరణట్ఠేన చ ఉపట్ఠానఞ్చేవ సతి చ. **తేన వుచ్చతీ**తిఆదీసు యా అయం యథావుత్తఅస్సాసపస్సాసకాయే, తన్నిస్సయభూతే కరజకాయే చ కాయస్సేవ అనుపస్సనా నిచ్చాదిభావం వా ఇత్థిపురిససత్తజీవాదిభావం వా అననుపస్సిత్వా అస్సాసపస్సాసకాయమత్తస్సేవ అనిచ్చాదిభావస్స చ అనుపస్సనా, తాయ కాయానుపస్సనాయ సతిసఙ్ఖాతస్స పట్ఠానస్స భావనా వడ్ఢనా **కాయే కాయానుపస్సనా సతిపట్ఠానభావనా**తి అయం సఙ్ఖేపత్థో.

ఇత్తరవసేనాతి పరిత్తకాలవసేన. **తాదిసో**తి దీఘో రస్సో చ. **వణ్ణా**తి దీఘాదిఆకారా. **నాసికగ్గేవ భిక్ఖునో**తి నాసికగ్గే వా, **వా**-సద్దేన ఉత్తరోట్ఠే వాతి అత్థో. **తస్మా**తి యస్మా "ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన సబ్బం అస్సాసపస్సాసకాయం విదితం పాకటం కరిస్సామీ"తి పుబ్బే పవత్తఆభోగవసేన పచ్ఛా తథా సముప్పన్నేన ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేన తం అస్సాసపస్సాసకాయం ఏవం విదితం పాకటం కరోన్తో అస్ससతి చేవ పస్ససతి చ, తస్మా ఏవంభూతో సబ్బకాయపటిసంవేదీ అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి నామ, న పన "అనాగతే ఏవం కరిస్సామీ"తి చిన్తనమత్తేన సో ఏవం వుచ్చతీతి అధిప్పాయో. **తథాభూతస్సా**తి ఆదిమజ్ఝపరియోసానం విదితం కరోన్తస్స. **సంవరో**తి సతి వీరియమ్పి వా. **న అఞ్ఞం కిఞ్చీ**తి సబ్బకాయం విదితం కరిస్సామీతిఆదికం పుబ్బాభోగం సన్ధాయ వదతి. **ఞాణుప్పాదనాదీసూతి ఆది**-సద్దేన కాయసఙ్ఖారపస్సమ్భనపీతిపటిసంవేదనాదిం సఙ్గణ్హాతి. **కాయసఙ్ఖార**న్తి అస్సాసపస్సాసం. సో హి చిత్తసముట్ఠానోపి సమానో కరజకాయపటిబద్ధవుత్తితాయ తేన సఙ్ఖరీయతీతి కాయసఙ్ఖారోతి వుచ్చతి. **అపరిగ్గహితకాలే**తి కమ్మట్ఠానస్స అనారద్ధకాలే, తదారమ్భత్థాయ కాయచిత్తానమ్పి అపరిగ్గహితకాలేతి అత్థో. నిసీదతి పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఉజుం కాయం పణిధాయాతి హి ఇమినా కాయపరిగ్గహో, పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వాతి ఇమినా చిత్తపరిగ్గహో వుత్తో. **అధిమత్త**న్తి బలవం ఓళారికం, లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం. కాయసఙ్ఖారో హి అధిప్పేతో. అధిమత్తం హుత్వా పవత్తతీతి కిరియావిసేసనం వా ఏతం. **సబ్బేసంయేవా**తి ఉభయేసమ్పి.

మహాభూతపరిగ్గహే సుఖుమోతి చతుధాతుముఖేన విపస్సనాభినివేసం సన్ధాయ వుత్తం. **లక్ఖణారమ్మణికవిపస్సనాయా**తి కలాపసమ్మసనమాహ. నిబ్బిదానుపస్సనతో పట్ఠాయ బలవవిపస్సనా, తతో ఓరం దుబ్బలవిపస్సనా. **పుబ్బే వుత్తనయేనా**తి అపరిగ్గహితకాలేతిఆదినా సమథనయే వుత్తనయేన.

చోదనాసోధనాహీతి అనుయోగపరిహారేహి. **కథ**న్తిఆది పటిసమ్భిదాపాళి, తత్థ కథం సిక్ఖతీతి సమ్బన్ధో. **ఇతి కిరా**తిఆది చోదకవచనం. **ఇతి కిరా**తి ఏవఞ్చేతి అత్థో. అస్సాసపస్సాసో సబ్బథా అభావం ఉపనేతి చేతి చోదకస్స అధిప్పాయో. **వాతూపలద్ధియా**తి అస్సాసపస్సాసవాతస్స అభావేన తబ్బిసయాయ ఉపలద్ధియా భావనాచిత్తస్స ఉప్పాదో వడ్ఢి చ న హోతీతి అత్థో. **న చ న**న్తి ఏత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం. **పున ఇతి కిరా**తిఆది యథావుత్తాయ చోదనాయ విస్సజ్జనా, తత్థ **ఇతి కిర సిక్ఖతీ**తి మయా వుత్తాకారేన యది సిక్ఖతీతి అత్థో. **పభావనా హోతీ**తి యదిపి ఓళారికా కాయసఙ్ఖారా పటిప్పస్సమ్భన్తి, సుఖుమా పన అత్థేవాతి భావనాయపి వడ్ఢి హోతేవాతి అధిప్పాయో. **కంసే**తి కంసభాజనే. **నిమిత్త**న్తి నిమిత్తస్స, తేసం సద్దానం పవత్తిఆకారస్సాతి అత్థో. **సుఖుమకా సద్దా**తి అనురవే ఆహ. **సుఖుమసద్దనిమిత్తారమ్మణతాపీ**తి సుఖుమో సద్దోవ నిమిత్తం తదారమ్మణతాయపి.

ఆభిసమాచారికసీలన్తి ఏత్థ అభిసమాచారోతి ఉత్తమసమాచారో, తదేవ ఆభిసమాచారికం సీలం, ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నస్స సీలస్సేతం అధివచనం. **అహం సీలం రక్ఖామీ**తి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నం సీలం సన్ధాయ వుత్తం. **ఆవాసో**తి ఆవాసపలిబోధో. **కుల**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **కమ్మ**న్తి నవకమ్మం. **ఇద్ధీ**తి పోథుజ్జనికా ఇద్ధి, సా విపస్సనాయ పలిబోధో. **సో ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో**తి **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి. ౧.౪౧) వుత్తేన తస్స తస్స పలిబోధస్స ఉపచ్ఛేదప్పకారేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. **యోగానుయోగో**తి యోగస్స భావనాయ అనుయుఞ్జనం. **అట్ఠతింసారమ్మణేసూ**తి ఆలోకాకాసకసిణద్వయం వజ్జేత్వా **పాళియం** ఆగతానం అట్ఠన్నం కసిణానం వసేన వుత్తం, చత్తాలీసఞ్ఞేవ పన కమ్మట్ఠానాని. **యథావుత్తేనేవ నయేనా**తి

యోగానుయోగకమ్మస్స పదట్ఠానత్తాతి ఇమమత్థం అతిదిసతి. **ఇమినావ కమ్మట్ఠానేనాతి** ఇమినా ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానేన. **మహాహత్థిపథం నీహరన్తో వియాతి** కమ్మట్ఠానవీథిం మహాహత్థిమగ్గం కత్వా దస్సేన్తో వియ.

వుత్తప్పకారమాచరియన్తి "ఇమినావ కమ్మట్ఠానేన చతుత్థజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్తస్సా"తిఆదినా హేట్ఠా వుత్తప్పకారం ఆచరియం. "పియో గరు భావనీయో"తిఆదినా (అ॰ ని॰ ౭.౩౭; నేత్తి॰ ౧౧౩; మి॰ ప॰ ౬.౧.౧౦) **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౪౨) వుత్తప్పకారమాచరియన్తిపి వదన్తి. **పఞ్చసన్ధికన్తి** పఞ్చపబ్బం, పఞ్చభాగన్తి అత్థో. **కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గహోన్తి** కమ్మట్ఠానగన్థస్స ఉగ్గణ్హనం. తదత్థపరిపుచ్ఛా **కమ్మట్ఠానస్స పరిపుచ్ఛా,** తత్థ సంసయపరిపుచ్ఛా వా. **కమ్మట్ఠానస్స ఉపట్ఠానన్తి** ఏవం భావనమనుయుఞ్జన్తస్స ఏవమిధ నిమిత్తం ఉపతిట్ఠతీతి ఉపధారణం. తథా **కమ్మట్ఠానప్పనా** ఏవం ఝానమప్పేతీతి. **కమ్మట్ఠానస్స లక్ఖణన్తి** గణనానుబన్ధనాఫుసనానం వసేన భావనం ఉస్సుక్కాపేత్వా ఠపనావసేన మత్థకప్పత్తి ఇధ భావనాతి కమ్మట్ఠానసభావస్స సల్లక్ఖణం, తేనాహ "కమ్మట్ఠానసభావూపధారణన్తి వుత్తం హోతీ"తి.

అట్ఠారససేనాసనదోసవివజ్జితన్తి మహత్తం నవత్తం జిణ్ణత్తం పన్థనిస్సితత్తం సోణ్డిపణ్ణపుప్ఫఫలయుత్తతా పత్థనీయతా నగరదారుఖేత్తసన్నిస్సితతా విసభాగానం పుగ్గలానం అత్థితా పట్టనసన్నిస్సితతా పచ్చన్తసన్నిస్సితతా రజ్జసీమసన్నిస్సితతా అసప్పాయతా కల్యాణమిత్తానం అలాభోతి ఇమేహి అట్ఠారసహి సేనాసనదోసేహి వివజ్జితం. **పఞ్చసేనాసనఙ్గసమన్నాగతన్తి** –

> "ఇధ, భిక్ఖవే, సేనాసనం నాతిదూరం హోతి నాచ్చాసన్నం గమనాగమనసమ్పన్నం దివా అప్పాకిణ్ణం రత్తిం అప్పసద్దం అప్పనిగ్ఘోసం అప్పడంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే విహరన్తస్స అప్పకసిరేన ఉప్పజ్జన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారా, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే థేరా భిక్ఖూ విహరన్తి …పే॰… ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౧౦.౧౧) –

ఏవం భగవతా వుత్తేహి పఞ్చహి సేనాసనఙ్గేహి సమన్నాగతం, ఏత్థ చ నాతిదూరతాది ఏకం, దివా అప్పాకిణ్ణతాది ఏకం, అప్పడంసాదితా ఏకం, చీవరాదిలాభో ఏకం, థేరానం భిక్ఖూనం నివాసో ఏకన్తి ఏవం పఞ్చఙ్గాని వేదితబ్బాని.

ఉపచ్ఛిన్నఖుద్దకపలిబోధేనాతి దీఘానం కేసాదీనం హరణేన పత్తచీవరాదీనం పచనతున్నకరణరజనాదికరణేహి చ ఉపచ్ఛిన్నా ఖుద్దకా పలిబోధా యేన, తేన. **భత్తసమ్మదన్తి** భోజననిమిత్తం పరిస్సమం. ఆచరియతో ఉగ్గహో **ఆచరియుగ్గహో,** సబ్బోపి కమ్మట్ఠానవిధి, న పుబ్బే వుత్తఉగ్గహమత్తం, తతో. **ఏకపదమ్పీతి** ఏకకోట్ఠాసమ్పి.

అనువహనాతి అస్సాసపస్సాసానం అనుగమనవసేన సతియా నిరన్తరం అనుప్పవత్తనా. యస్మా పన గణనాదివసేన వియ ఫుసనావసేన విసుం మనసికారో నత్థి, ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానే ఏవ గణనాది కాతబ్బన్తి దస్సేతుం ఇధ ఫుసనాగహణన్తి దీపేన్తో "ఫుసనాతి ఫుట్ఠట్ఠాన"న్తి ఆహ. ఠపనాతి సమాధానం, సమాధిప్పధానా పన అప్పనాతి ఆహ "ఠపనాతి అప్పనా"తి. అనిచ్చతాదీనం లక్ఖణతో **సల్లక్ఖణా విపస్సనా.** పవత్తతో నిమిత్తతో చ వినివట్టనతో **వినివట్టనా మగ్గో.** కిలేసపటిప్పస్సద్ధిభావతో **పారిసుద్ధి ఫలం. తేసన్తి** వినివట్టనాపారిసుద్ధీనం. **ఖణ్డన్తి** "ఏకం తీణి పఞ్చా"తి ఏకన్తరికాదిభావేన గణనాయ ఖణ్డనం. అథ వా ఖణ్డన్తి అన్తరన్తరా కతిపయకాలం అగణేత్వా పున గణనవసేన అన్తరా ఓధిపరిచ్ఛేదో న దస్సేతబ్బో. తథా ఖణ్డం దస్సేన్తస్స హి "కమ్మట్ఠానన్నిం పవత్తతి ను ఖో మే చిత్తం, నో"తి వీమంసుప్పత్తియా విక్ఖేపో హోతి, తేనాహ **సిఖాప్పత్తం ను ఖో మేతిఆది,** ఇదఞ్చ ఏవం ఖణ్డం దస్సేత్వా చిరతరం గణనాయ మనసికరోన్తస్స వసేన వుత్తం. నో హి తథా లద్ధం అవిక్ఖేపమత్తం నిస్సాయ ఏవం మఞ్ఞేయ్య. **యో ఉపట్ఠాతి, తం గహేత్వాతి** ఇదం అస్సాసపస్సాసేసు యస్స ఏకోవ పఠమం ఉపట్ఠాతి, తం సన్ధాయ వుత్తం, యస్స పన ఉభోపి ఉపట్ఠహన్తి, తేన ఉభయమ్పి గహేత్వా గణితబ్బం. యో ఉపట్ఠాతీతి ఇమినావ ద్వీసు నాసాపుటవాతేసు యో పాకటో హోతి, సో గహేతబ్బోతి అయమ్పి అత్థో దీపితోతి గహేతబ్బం. పఠమం ఏకేకస్మిం ఉపట్ఠితేపి ఉపలక్ఖేత్వా గణన్తస్సేవ కమేన ఉభోపి పాకటా హోన్తీతి ఆహ "అస్సాసపస్సాసా పాకటా హోన్తీ"తి. ఏవం సీఘం సీఘం గణేతబ్బమేవాతి సమ్బన్ధో. ఏవం సీఘగణనారమ్భస్స ఓకాసం దస్సేతుం **ఇమస్సాపి పురిమనయేన గణయతో**తిఆది వుత్తం. తత్థ **పురిమనయేనాతి** దన్ధగణనాయ, **పాకటా హుత్వాతి** ఇమినా దన్ధగణనాయ ఆరద్ధకాలే చిత్తస్స అవిసదతాయ సుఖుమస్సాసాదీనం అపాకటతం, పచ్ఛా విసదకాలే పాకటతఞ్చ తేసు చ పాకటేసు దన్ధగణనం పహాయ సీఘగణనా కాతబ్బాతి దస్సేతి. సీఘగణనాయ నిప్పరియాయతో నిరన్తరప్పవత్తి అప్పనావీథియమేవ, న కామావచరే భవఙ్గన్తరికత్తాతి ఆహ "నిరన్తరప్పవత్తం వియా"తి. **పురిమనయేనేవాతి** సీఘగణనాయ. అన్తో పవిసన్తం వాతం మనసికరోన్తో అన్తో చిత్తం పవేసేతి నామ.

ఏతన్తి ఏతం అస్సాసపస్సాసజాతం. **అనుగమనన్తి** ఫుట్ఠట్ఠానే మనసికరణమేవ, న అస్సాసపస్సాసానం అనువత్తనం, తేనాహ – "తఞ్చ ఖో న ఆదిమజ్ఝపరియోసానానుగమనవసేనా"తి. **ఫుసనాఠపనావసేన విసుం మనసికారో నత్థీతి** ఇమినా యథా గణనాయ ఫుసనాయ చ మనసికరోతి, ఏవం అనుబన్ధనం వినా కేవలం ఠపనాయ చ ఫుసనాయ చ మనసికారోపి నత్థీతి దస్సేన్తేన గణనం పటిసంహరిత్వా యావ అప్పనా ఉప్పజ్జతి, తావ అనుబన్ధనాయ చ ఫుసనాయ చ మనసికరోతి, అప్పనాయ పన ఉప్పన్నాయ అనుబన్ధనాయ ఠపనాయ చ మనసికరోతి నామాతి దీపితం హోతి, **అట్ఠకథాయం** పన అనుబన్ధనాయ వినా ఠపనాయ మనసికారో నత్థీతి దస్సనత్థం "అనుబన్ధనాయ చ ఫుసనాయ చ ఠపనాయ చ మనసికరోతీతి వుచ్చతీ"తి ఏత్తకమేవ వుత్తన్తి గహేతబ్బం . యా అచ్చన్తాయ న మినోతి న వినిచ్ఛనతి, సా మానస్స సమీపేతి ఉపమానం సిద్ధసాదిసేన సాధ్యసాధనం యథా గో వియ గవయోతి. **పఙ్గుళోతి** పీఠసప్పీ. **దోలాతి** పేఙ్ఖోలో. **కీళతన్తి** కీళన్తానం. **ఉపనిబన్ధనత్థమ్భమూలేతి** నాసికగ్గం ముఖనిమిత్తఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. **ఆదితో పభుతీతి** ఉపమేయ్యత్థదస్సనతో పట్ఠాయ. **నిమిత్తన్తి** ఉపనిబన్ధననిమిత్తం నాసికగ్గం, ముఖనిమిత్తం వా. **అనారమ్మణమేకచిత్తస్సాతి** అస్సాసపస్సాసానం ఏకక్ఖణే అప్పవత్తనతో ఏకస్స చిత్తస్స తయోపి ఆరమ్మణం న హోన్తి, నిమిత్తేన సహ అస్సాసో పస్సాసో వాతి ద్వేయేవ ఏకక్ఖణే ఆరమ్మణం హోన్తీతి అత్థో. **అజానతో చ తయో ధమ్మేతి** నిమిత్తం అస్సాసో పస్సాసోతి ఇమే తయో ధమ్మే ఆరమ్మణకరణవసేన అవిన్దన్తస్స, చ-సద్దో బ్యతిరేకో, తేన ఏవఞ్చ సతి అయం అనిట్ఠప్పసఙ్గోతి బ్యతిరేకం దస్సేతి. **భావనాతి** ఆనాపానస్సతిభావనా.

కథం ఇమే…పే॰… విసేసమధిగచ్ఛతీతి ఇదం పరిహారగాథాయ వుత్తమేవత్థం **కకచూపమాయ** (మ॰ ని॰ ౧.౨౨౨ ఆదయో) వివరితుం పుచ్ఛాఠపనం. తత్థ కథం-సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో "కథమిమే అవిదితా…పే॰… కథం విసేసమధిగచ్ఛతీ"తి. **పధానన్తి** భావనానిప్ఫాదకం వీరియం. **పయోగన్తి** నీవరణవిక్ఖమ్భకం భావనానుయోగం. **విసేసన్తి** అరహత్తపరియోసానవిసేసం. **పధానన్తి** రుక్ఖస్స ఛేదనవీరియం. **పయోగన్తి** తస్సేవ ఛేదనకకిరియం. కిఞ్చాపేత్థ "విసేసమధిగచ్ఛతీ"తి ఉపమాయం న వుత్తం, తథాపి అత్థతో యోజేతబ్బమేవ. **యథా రుక్ఖోతిఆది** ఉపమాసంసన్దనం. **నాసికగ్గే వా ముఖనిమిత్తే వాతి** దీఘనాసికో నాసికగ్గే, ఇతరో ముఖం నిమియతి ఛాదియతి ఏతేనాతి ముఖనిమిత్తన్తి లద్ధనామే ఉత్తరోట్ఠే.

ఇదం పధానన్తి యేన వీరియారమ్భేన కాయోపి చిత్తమ్పి భావనాకమ్మస్స అరహం ఇధ పధానన్తి ఫలేన హేతుం దస్సేతి. **ఉపక్కిలేసాతి** నీవరణా. **వితక్కాతి** కామవితక్కాదిమిచ్ఛావితక్కా, నీవరణప్పహానేన వా పఠమజ్ఝానాధిగమం దస్సేత్వా వితక్కూపసమాపదేసేన దుతియజ్ఝానాదీనమధిగమమాహ. **అయం పయోగోతి** అయం ఝానాధిగమస్స హేతుభూతో కమ్మట్ఠానానుయోగసఙ్ఖాతో పయోగో. **సంయోజనా పహీయన్తీతి** దసపి సంయోజనాని మగ్గఫలపటియా సముచ్ఛేదవసేన పహీయన్తి. **బ్యన్తీ హోన్తీతి** తథా సత్తపి అనుసయా భఙ్గమత్తస్సపి అనవసేసతో విగతన్తా హోన్తి. **అయం విసేసోతి** ఇమం సమాధిం నిస్సాయ అనుక్కమేన లబ్భమానో అయం సంయోజనప్పహానాదికో ఇమస్స సమాధిస్స విసేసోతి అత్థో. **ఏవం ఇమే తయో ధమ్మాతిఆది** నిగమనవచనం. **పరిపుణ్ణాతి** సోళసన్నం వత్థూనం పారిపూరియా సబ్బసో పుణ్ణా. **అనుపుబ్బన్తి** అనుక్కమేన. **పరిచితాతి** పరిచిణ్ణా. **ఇమం లోకన్తి** ఖన్ధాదిలోకం పఞ్ఞాపభాసేన పభాసేతి.

ఇధాతి ఇమస్మిం ఠానే. **అస్సాతి** ఉపమాభూతస్స కకచస్స. ఆనయనే పయోజనన్తి యోజేతబ్బం. **నిమిత్తన్తి** పటిభాగనిమిత్తం. **అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితాతి** వితక్కాదిఅవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితాతి వదన్తి. విచారాదీహీతి పన వత్తబ్బం నిప్పరియాయేన వితక్కస్స అప్పనాభావతో. సో హి “అప్పనా బ్యప్పనా”తి నిద్దిట్ఠో. ఏవఞ్హి సతి అవసేస-సద్దో ఉపపన్నో హోతి, వితక్కసమ్పయోగతో వా ఝానఙ్గేసు పధానభూతో సమాధి అప్పనాతి కత్వా “అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితా అప్పనాసఙ్ఖాతా ఠపనా చ సమ్పజ్జతీ”తి వుత్తం. **కస్సచి పన గణనావసేనేవ మనసికారకాలతో పభుతీతి** ఏత్థ “అనుక్కమతో…పే.… పత్తం వియ హోతీ”తి ఉపరి వక్ఖమానో గన్థో పురాణపోత్థకేసు దిస్సతి, తస్మా అయం పాఠో ఏత్థాపి లిఖితబ్బో, లేఖకానం పన దోసేన గళితోతి వేదితబ్బో.

ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే నిరుద్ధేతిఆది హేట్ఠా వుత్తనయమ్పి విచేతబ్బాకారప్పత్తస్స కాయసఙ్ఖారస్స విచయనవిధిం దస్సేతుం ఆనీతం. **దేసతోతి** పుబ్బే ఫుసనవసేన గహితట్ఠానతో. **నిమిత్తం పట్ఠపేతబ్బన్తి** పుబ్బే గహితాకారనిమిత్తగ్గాహికా సఞ్ఞా ఫుసనట్ఠానే పట్ఠపేతబ్బా. **ఇమమేవ హి అత్థవసన్తి** ఇమం అనుపట్ఠహన్తస్స ఆరమ్మణస్స ఉపట్ఠానవిధిసఙ్ఖాతం కారణం పటిచ్చ. **ఇతోతి** ఆనాపానకమ్మట్ఠానతో. గరుకతా చ భావనాదుక్కరతాయాతి ఆహ “గరుకభావన”న్తి. **చరిత్వాతి** గోచరం గహేత్వా. **నిమిత్తన్తి** ఉగ్గహనిమిత్తం, పటిభాగనిమిత్తం వా. ఉభయమ్పి హి ఇధ ఏకజ్ఝం వుత్తం. తథా హి తూలపిచుఆదిఉపమత్తయం ఉగ్గహే యుజ్జతి, సేసం ఉభయత్థ.

తారకరూపం వియాతి తారకాయ సరూపం వియ. **సఞ్ఞానానతాయాతి** నిమిత్తుపట్ఠానతో పుబ్బే పవత్తసఞ్ఞానం నానతాయ. **సఞ్ఞజన్తి** భావనాసఞ్ఞాయ పరికప్పితం, న ఉప్పాదితం అవిజ్జమానత్తా, తేనాహ “నానతో ఉపట్ఠాతీ”తి. **ఏవం హోతీతి** భావనమనుయుత్తస్స ఏవం ఉపట్ఠాతి. **ఏవన్తి** ఏవం సతి, యథావుత్తనయేన నిమిత్తే ఏవ చిత్తస్స ఠపనే సతీతి అత్థో. **ఇతో పభుతీతి** ఇతో పటిభాగనిమిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ. **నిమిత్తేతి** పటిభాగనిమిత్తే. **ఠపయన్తి** ఠపనావసేన చిత్తం ఠపన్తో. **నానాకారన్తి** “చత్తారో వణ్ణా”తి ఏవం వుత్తం నానాకారం. **విభావయన్తి** విభావేన్తో అన్తరధాపేన్తో. నిమిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ హి తే ఆకారా అమనసికరోతో అన్తరహితా వియ హోన్తి. **అస్సాసపస్సాసేతి** అస్సాసే పస్సాసే చ యో నానాకారో, తం విభావయం అస్సాసపస్సాససమ్భూతే వా నిమిత్తే చిత్తం ఠపయం సకం చిత్తం నిబన్ధతి నామాతి యోజనా. కేచి పన విభావయన్తి ఏతస్స విభావేన్తో విదితం పాకటం కరోన్తోతి అత్థం వదన్తి, తం పుబ్బభాగవసేన యుజ్జేయ్య. అయఞ్హేత్థ అత్థో – అస్సాసపస్సాసే నానాకారం విభావేన్తో పజానన్తో తత్థ యం లద్ధం నిమిత్తం, తస్మిం చిత్తం ఠపేన్తో అనుక్కమేన సకం చిత్తం నిబన్ధతి అప్పేతీతి.

కిలేసాతి అవసేసకిలేసా. **సన్నిసిన్నాయేవాతి** అలద్ధనీవరణసహాయా ఓలీనాయేవ. **ఉపచారభూమియన్తి** ఉపచారావత్థాయం. **లక్ఖణతోతి** విక్ఖమ్భనాదిసభావతో వా అనిచ్చాదిసభావతో వా. **గోచరోతి** భిక్ఖాచారగామో. యత్థ దుల్లభా సప్పాయభిక్ఖా, సో అసప్పాయో, ఇతరో సప్పాయో. **భస్సన్తి** దసకథావత్థునిస్సితం భస్సం, తం సప్పాయం, ఇతరమసప్పాయం. సేసేసు ఆవాసాదీసు యత్థ యత్థ అసమాహితం చిత్తం సమాధియతి, తం తం సప్పాయం, ఇతరమసప్పాయన్తి గహేతబ్బం. యస్స పన ఏవం సత్తవిధం అసప్పాయం వజ్జేత్వా సప్పాయమేవ సేవన్తస్సపి అప్పనా న హోతి, తేన సమ్పాదేతబ్బం దసవిధం అప్పనాకోసల్లం దస్సేన్తో **వత్థువిసదకిరియాతిఆదిమాహ**. తత్థ **వత్థువిసదకిరియా** నామ కేసనఖచ్ఛేదనాదీహి అజ్ఝత్తికస్స సరీరవత్థుస్స, చీవరసేనాసనాదిధోవనపరికమ్మాదీహి బాహిరవత్థుస్స చ విసదభావకరణం. ఏవఞ్హి ఞాణమ్పి విసదకిచ్చనిప్ఫత్తికరం హోతి. **ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా** నామ సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమభావకరణం. **నిమిత్తకుసలతా** నామ భావనాయ లద్ధనిమిత్తస్స రక్ఖణకోసల్లం. **యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బన్తిఆదీసు** యస్మిం సమయే చిత్తం అచ్చారద్ధతాదీహి కారణేహి ఉద్ధతతాయ నిగ్గహేతబ్బం, తదా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా పస్సద్ధాదీనం తిణ్ణం భావనేన చిత్తస్స నిగ్గణ్హనా హోతి. యదాస్స చిత్తం అతిసిథిలవీరియతాదీహి లీనతాయ పగ్గహేతబ్బం, తదా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా ధమ్మవిచయాదీనం తిణ్ణం భావనేన చిత్తస్స పగ్గణ్హనం హోతి. యదాస్స పఞ్ఞాపయోగమన్దతాదీహి నిరస్సాదం చిత్తం హోతి, తదా తస్స చిత్తస్స అట్ఠసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణాదినా (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౪౧౮) సమ్పహంసనసఙ్ఖాతా సంవేజనా హోతి. యదా పనస్స ఏవం పటిపజ్జనతో అలీనం అనుద్ధతం అనిరస్సాదం ఆరమ్మణే సమప్పవత్తం సమథవీథిపటిపన్నఞ్చ చిత్తం హోతి, తదా తస్స పగ్గహనిగ్గహసమ్పహంసనేసు అబ్యాపారతాసమాపజ్జనేన అజ్ఝుపేక్ఖనా హోతి.

తదధిముత్తతా నామ సమాధిఅధిముత్తతా, సమాధినిన్నపోణపబ్భారతాతి అత్థో. **ఏత్థాతి** ఏతిస్సం కాయానుపస్సనాయం.

పారిసుద్ధిం పత్తుకామోతి ఫలం అధిగన్తుకామో సమాపజ్జితుకామో చ. తత్థ సల్లక్ఖణావివట్టనావసేన పఠమం మగ్గానన్తరఫలం అధిగన్తుకామో. తతో పరం సల్లక్ఖణవసేన ఫలసమాపత్తిం సమాపజ్జితుకామోపీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **ఆవజ్జనసమాపజ్జన…పే.… వసిప్పత్తన్తి** ఏత్థ పటిలద్ధఝానతో వుట్ఠాయ వితక్కాదీసు ఝానఙ్గేసు ఏకేకం ఆవజ్జయతో భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉప్పన్నావజ్జనానన్తరం వితక్కాదీసు యథావజ్జితఝానఙ్గారమ్మణాని కామావచరజవనాని భవఙ్గన్తరితాని యదా నిరన్తరం పవత్తన్తి, అథస్స **ఆవజ్జనవసీ** సిద్ధా హోతి. తం పన ఝానం సమాపజ్జితుకామతానన్తరం సీఘం సమాపజ్జనసమత్థతా **సమాపజ్జనవసీ** నామ. అచ్ఛరామత్తం వా దసచ్ఛరామత్తం వా ఖణం ఝానం ఠపేతుం సమత్థతా **అధిట్ఠానవసీ** నామ. తథేవ లహుం ఖణం ఝానసమఙ్గీ హుత్వా ఝానతో భవఙ్గుప్పత్తివసేన వుట్ఠాతుం సమత్థతా **వుట్ఠానవసీ** నామ. “ఏత్తకమేవ ఖణం సమాపజ్జిస్సామీ”తి, “ఏత్తకమేవ ఖణం ఝానసమఙ్గీ హుత్వా ఝానతో వుట్ఠహిస్సామీ”తి చ పవత్తపుబ్బపరికమ్మభేదేనేత్థ అధిట్ఠానవుట్ఠానవసియో భిన్నా, న సరూపభేదేన, యా “సమాపత్తికుసలతా, వుట్ఠానకుసలతా”తి వుచ్చన్తి. **పచ్చవేక్ఖణవసీ** పన ఆవజ్జనవసియా ఏవ వుత్తా. పచ్చవేక్ఖణవీథియఞ్హి సీఘం ఆవజ్జనుప్పత్తియా ఆవజ్జనవసీ తదనన్తరానం జవనానం సముప్పత్తియా పచ్చవేక్ఖణవసీతి ఆవజ్జనవసీసిద్ధియావ పచ్చవేక్ఖణవసీ సిద్ధా ఏవ హోతీతి వేదితబ్బా. **ఝానఙ్గాని పరిగ్గహేత్వాతి** ఝానచిత్తసమ్పయుత్తాని ఝానఙ్గాని లక్ఖణాదివసేన పరిగ్గహేత్వా. **తేసఞ్చ నిస్సయన్తి** తేసం వత్థునిస్సయానం భూతానం నిస్సయం. ఇదఞ్చ కరజకాయస్స వత్థుదసకస్స భూతనిస్సయత్తా సుత్తన్తనయేన వుత్తం, న పట్ఠాననయేన. న హి కలాపన్తరగతాని భూతాని కలాపన్తరగతానం భూతానం నిస్సయపచ్చయా హోన్తి, సుత్తన్తనయేన పన ఉపనిస్సయపచ్చయోతి వేదితబ్బాని. పట్ఠానే హి అసఙ్గహితా సబ్బే పచ్చయా సుత్తన్తికనయేన ఉపనిస్సయపచ్చయే సఙ్గయ్హన్తీతి వేదితబ్బం. **తంనిస్సితరూపానీతి** ఉపాదారూపాని. **యథాపరిగ్గహితరూపవత్థుద్వారారమ్మణం వాతి** ఏత్థ యథాపరిగ్గహితకేసాదిరూపారమ్మణం తతో పుబ్బే వుత్తనయవత్థారమ్మణఞ్చ తన్నిస్సయకరజకాయపఅగ్గహముఖేన ఉపట్ఠితచక్ఖాదిద్వారఞ్చ ససమ్పయుత్తధమ్మవిఞ్ఞాణం వాతి యోజేతబ్బం. **కమ్మారగగ్గరీతి** కమ్మారానం

అగ్గిధమనభస్తా. **తజ్జన్తి** తదనురూపం. **తస్సాతి** నామరూపస్స. **తం దిస్వాతి** అవిజ్జాతణ్హాదిపచ్చయం దిస్వా. **కఙ్ఖం వితరతీతి** అహోసిం ను ఖో అహం అతీతమద్ధానన్తిఆదినయప్పవత్తం (మ॰ ని॰ ౧.౧౮; సం॰ ని॰ ౨.౨౦) సోళసవత్థుకం విచికిచ్ఛం అతిక్కమతి. **కలాపసమ్మసనవసేనాతి** యం కిఞ్చి రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నన్తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౩౬౧; ౩.౮౬, ౮౯; అ॰ ని॰ ౪.౧౮౧) పఞ్చసు ఖన్ధేసు అతీతాదికోట్ఠాసం ఏకేకకలాపతో గహేత్వా అనిచ్చాదివసేన సమ్మసనం కలాపసమ్మసనం, తస్స వసేన. **పుబ్బభాగేతి** పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిపరియాపన్నాయ ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ పుబ్బభాగే. **ఓభాసాదయోతి** ఓభాసో ఞాణం పీతి పస్సద్ధి సుఖం అధిమోక్ఖో పగ్గహో ఉపేక్ఖా ఉపట్ఠానం నికన్తి చ. తత్థ **అధిమోక్ఖోతి** సద్ధా. **ఉపట్ఠానన్తి** సతి. **ఉపేక్ఖాతి** తత్రమజ్ఝత్తతా. ఏత్థ చ ఓభాసాదయో నవ నికన్తిసఙ్ఖాతతణ్హుపక్కిలేసవత్థుతాయ ఉపక్కిలేసా వుత్తా , నికన్తి పన ఉపక్కిలేసతాయ తబ్బత్థుతాయ చ. **నిబ్బిన్దన్తో** ఆదీనవానుపస్సనాపుబ్బఙ్గమాయ నిబ్బిదానుపస్సనాయ నిబ్బిన్దన్తో. ముఞ్చితుకమ్యతాపటిసఙ్ఖానుపస్సనాసఙ్ఖారుపేక్ఖానులోమఞాణానం చిణ్ణపరియన్తే ఉప్పన్నగోత్రభుఞాణానన్తరం ఉప్పన్నేన మగ్గఞాణేన సబ్బసఙ్ఖారేసు **విరజ్జన్తో విముచ్చన్తో**. ఫలక్ఖణే హి విముత్తో నామ వుచ్చతి, మగ్గక్ఖణే విముచ్చన్తోతి. **ఏకూనవీసతిభేదస్సాతి** చతున్నం మగ్గవీథీనం అనన్తరం పచ్చేకం ఉప్పజ్జన్తస్స మగ్గఫలనిబ్బానపహీనావసిట్ఠకిలేసానం పఞ్చన్నం పచ్చవేక్ఖితబ్బానం వసేన ఏకూనవీసతిభేదస్స. అరహతో హి అవసిట్ఠకిలేసాభావేన ఏకూనవీసతితా. **అస్సాతి** ఆనాపానకమ్మట్ఠానికస్స.

సప్పీతికే ద్వే ఝానేతి పీతిసహగతాని చతుక్కనయే ద్వే పఠమదుతియజ్ఝానాని. **తస్సాతి** తేన యోగినా. **సమాపత్తిక్ఖణేతి** సమాపన్నక్ఖణే. **ఆరమ్మణతోతి** పటిభాగారమ్మణగ్గహణముఖేన **పీతి పటిసంవిదితా హోతి, ఆరమ్మణస్స పటిసంవిదితత్తా**. ఆరమ్మణే హి విదితే తబ్బిసయా చిత్తచేతసికా ధమ్మా సయం అత్తనో పటిసంవిదితా నామ హోన్తి సలక్ఖణతో సామఞ్ఞలక్ఖణతో చ పచ్ఛా గహణే సన్దేహాభావతో. **విపస్సనాక్ఖణేతి** విపస్సనాపఞ్ఞాయ విసయతో దస్సనక్ఖణే. ఏవం పీతిం అనిచ్చాదివసేన గహణమేవ **అసమ్మోహతో** పీతిపటిసంవేదనం నామ.

దీఘం అస్సాసవసేనాతి దీఘస్స అస్సాసస్స ఆరమ్మణభూతస్స వసేన, పజానతో సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతోతి** ఝానపరియాపన్నం అవిక్ఖేపాపన్నం నామ చిత్తస్సేకగ్గతం తంసమ్పయుత్తాయ పఞ్ఞాయ పజానతో. యథేవ హి ఆరమ్మణముఖేన పీతి పటిసంవిదితా హోతి, ఏవం తంసమ్పయుత్తధమ్మాపి పటిసంవిదితా ఏవ హోన్తీతి. **సతి ఉపట్ఠితా హోతీతి** దీఘం అస్సాసవసేన ఝానసమ్పయుత్తా సతి తస్స ఆరమ్మణే ఉపట్ఠితా తదారమ్మణజ్ఝానేపి ఉపట్ఠితా నామ హోతీతి. **దీఘం పస్సాసవసేనాతిఆదీసుపి** ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో. ఏవం దస్సితం పీతిపటిసంవేదనం ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతో చ విభాగతో దస్సేతుం **ఆవజ్జతోతిఆది** వుత్తం. తత్థ **ఆవజ్జతోతి** ఝానం ఆవజ్జన్తస్స. **సా పీతీతి** సా ఝానపరియాపన్నా పీతి. **జానతోతి** సమాపన్నక్ఖణే ఆరమ్మణముఖేన జానతో, తస్స సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **పస్సతోతి** దస్సనభూతేన ఞాణేన ఝానతో వుట్ఠాయ పస్సన్తస్స. **పచ్చవేక్ఖతోతి** ఝానం పచ్చవేక్ఖన్తస్స. **చిత్తం అధిట్ఠహతోతి** “ఏత్తకం వేలం ఝానసమఙ్గీ భవిస్సామీ”తి ఝానచిత్తం అధిట్ఠహన్తస్స. ఏవం పఞ్చన్నం వసీభావానం వసేన ఝానస్స పజాననముఖేన ఆరమ్మణతో పీతియా పటిసంవేదనా దస్సితా. **అధిముచ్చతోతి** సద్దహన్తస్స, సమథవిపస్సనావసేనాతి అధిప్పాయో. **వీరియం పగ్గణ్హతోతిఆదీసుపి** ఏసేవ నయో. **అభిఞ్ఞేయ్యన్తి** విసిట్ఠాయ పఞ్ఞాయ జానితబ్బం చతుసచ్చం విపస్సనాపఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమాయ మగ్గపఞ్ఞాయ అభిజానతోతిఆది యోజనా. ఏవం **పరిఞ్ఞేయ్యన్తిఆదీసుపి** పరిజానతోతిఆదినా యోజనా వేదితబ్బా. తత్థ **పరిఞ్ఞేయ్యన్తి** దుక్ఖసచ్చం. **అవసేసపదానీతి** సుఖపటిసంవేదీ చిత్తసఙ్ఖారపటిసంవేదీతి పదాని.

వేదనాదయోతి ఆది-సద్దేన సఞ్ఞా గహితా, తేనాహ “ద్వే ఖన్ధా”తి. **విపస్సనాభూమిదస్సనత్థన్తి** కాయికసుఖాదీసీసేన పకిణ్ణకసఙ్ఖారదస్సనతో వుత్తం సమథే కాయికసుఖాభావతో. **సోతి** పస్సమ్భనపరియాయేన వుత్తో నిరోధో. **వుత్తనయేనాతి** ఇమస్స హి భిక్ఖునో పుబ్బే అపరిగ్గహితకాలేతిఆదినా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫) కాయసఙ్ఖారే వుత్తనయేన. **పీతిసీసేన వేదనా వుత్తాతి** పీతిఅపదేసేన వేదనా వుత్తా, సుఖగ్గహణతో వేదనానుపస్సనాపసఙ్గతోతి అధిప్పాయో. **ద్వీసు చిత్తసఙ్ఖారపదేసూతి** “చిత్తసఙ్ఖారపటిసంవేదీ పస్సమ్భయం చిత్తసఙ్ఖార”న్తి ఇమేసు ద్వీసు కోట్ఠాసేసు. **సఞ్ఞాసమ్పయుత్తా వేదనాతి** వేదనానుపస్సనాభావతో వుత్తం. **చిత్తపటిసంవేదితా వేదితబ్బాతి** ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతోతిఆదినా వుత్తనయం సన్ధాయ వుత్తం. **చిత్తన్తి** ఝానసమ్పయుత్తం విపస్సనాసమ్పయుత్తఞ్చ చిత్తం. **ఆమోదేతీతి** సమ్పయుత్తాయ పీతియా ఝానవిసయాయ మోదేతి. **విపస్సనాక్ఖణేతిఆదినా** వుత్తభఙ్గానుపస్సనక్ఖణే.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౧౬౭. యదిపి అరియా నేవ అత్తనావ అత్తానం అఞ్ఞమఞ్ఞం వా జీవితా వోరోపేన్తి, నాపి పరేహి సమాదపేన్తి, తథాపి యథావుత్తేహి తీహి పకారేహి మతానం పుథుజ్జనానం అన్తరే మిగలణ్డికేన మారితానం అరియపుగ్గలానమ్పి అత్థితాయ “అరియపుగ్గలమిస్సకత్తా”తి వుత్తం. అథ వా పుథుజ్జనకాలే అత్తనావ అత్తానం ఘాతేత్వా మరణసమయే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరియమగ్గం పటిలభిత్వా మతానమ్పి సబ్భావతో ఏవం వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౭౨. బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వాతి జానిత్వా సఞ్జానిత్వాతిఆదినా బ్యఞ్జనానురూపం అవుత్తత్తా వుత్తం. **పాణోతి జానన్తోతి** ఇదం మనుస్సోతి అజానిత్వాపి కేవలం సత్తసఞ్ఞాయ ఏవ పారాజికభావదస్సనత్థం వుత్తం. **వధకచేతనావసేన చేతేత్వాతి** “ఇమం మారేమీ”తి వధకచేతనాయ చిన్తేత్వా. **పకప్పేత్వాతి** “వధామి న”న్తి ఏవం చిత్తేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **అభివితరిత్వాతి** సన్నిట్ఠానం కత్వా, తేనాహ “నిరాసఙ్కచిత్తం పేసేత్వా”తి. **సిఖాప్పత్తో అత్థోతి** సఞ్చిచ్చాతి పుబ్బకాలకిరియావసేన వుత్తస్సపి వీతిక్కమభూతస్స అపరకాలకిరియాయుత్తదస్సనేన కోటిప్పత్తో అత్థో. **జాతిఉణ్ణా** నామ తదహుజాతఏళకస్స లోమం. **ఏవం వణ్ణప్పటిభాగన్తి** ఏవం వణ్ణసణ్ఠానం. **తతో వా ఉద్ధన్తి** దుతియసత్తాహాదీసు అబ్బుదాదిభావప్పత్తం సన్ధాయ వుత్తం. **పరిహీనవేగస్స సన్తానస్స పచ్చయో హోతీతి** సహకారీపచ్చయో హోతి, న జనకో. కమ్మమేవ హి ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జమానానం కమ్మజరూపానం జనకపచ్చయో, తఞ్చ పవత్తియం పుబ్బే ఉప్పజ్జిత్వా ఠితం అనుపహతం చతుసన్తతిరూపం సహకారీపచ్చయం లభిత్వావ కాతుం సక్కోతి, న అఞ్ఞథా, యేన కేనచి విరోధిపచ్చయేన నిరుద్ధచక్ఖాదిప్పసాదానం పుగ్గలానం విజ్జమానమ్పి కమ్మం చక్ఖాదికం జనేతుం న సక్కోతీతి సిద్ధమేవ హోతి.

అతిపాతేన్తోతి అతిపాతేన్తో వినాసేన్తో. **వుత్తపకారమేవాతి** జీవితిన్ద్రియాతిపాతనవిధానం వుత్తప్పకారమేవ. సరసేనేవ పతనసభావస్స సణికం పతితుం అదత్వా అతీవ పాతనం సీఘపాతనం అతిపాతో, పాణస్స అతిపాతో పాణాతిపాతో. **ఆథబ్బణికాతి** అథబ్బణవేదినో. **అథబ్బణన్తి** అథబ్బణవేదవిహితం. **మన్తం పయోజేన్తీతి** అలోణభోజనదబ్భసయనసుసానగమనాదీహి పయోగేహి మన్తం పరివత్తేన్తి, తేన యథిచ్ఛితపాణవధాదిఫలం ఉపపజ్జతి, తస్మా తం కాయవచీకమ్మేసు పవిట్ఠం. **ఈతిన్తి** పీళం. **ఉపద్దవన్తి** తతో అధికతరం పీళం. **పజ్జరకన్తి** విసమజ్జరం. **సూచికన్తి** సూచీహి వియ విజ్ఝమానం సూలం. **విసూచికన్తి** ససూలం ఆమాతిసారం. **పక్ఖన్దియన్తి** రత్తాతిసారం. **విజ్జం పరివత్తేత్వాతి** గన్ధారవిజ్జాదికం అత్తనో విజ్జం కతూపచారం మన్తపఠనక్కమేన పరిజప్పిత్వా. **తేహీతి** తేహి వత్థూహి. **పయోజనన్తి** పవత్తనం. **అహో వతాయన్తి** అయం తం కుచ్ఛిగతం. **గబ్భన్తి** ఇదం

కుచ్ఛిగతం గబ్భం. **కులుమ్బస్సాతి** గబ్భస్స, కులస్సేవ వా, కుటుమ్బస్సాతి వుత్తం హోతి. **భావనామయిద్ధియాతి** అధిట్ఠానిద్ధిం సన్ధాయ వుత్తం. **తం తేసం ఇచ్ఛామత్తన్తి** సుత్తత్థతో న సమేతీతి అధిప్పాయో. అథబ్బణిద్ధివసేనేవ హి సుత్తే "ఇద్ధిమా చేతోవసిప్పత్తో"తి వుత్తం, న భావనామయిద్ధివసేనాతి దట్ఠబ్బం.

ఇతరథాతి పరియేసేయ్యాతి పదస్స గవేసనమత్తమేవ యథారుతవసేన అత్థో సియా, తదా పరియిట్ఠమత్తేన పరియేసిత్వా సత్థాదీనం లద్ధమత్తేనాతి అత్థో. ససన్తి హింసన్తి ఏతేనాతి సత్థన్తి వధోపకరణస్స పాసాణరజ్జుఆదినో సబ్బస్సాపి నామన్తి ఆహ **లగుళాతిఆది**. **లగుళన్తి** ముగ్గరస్సేతం అధివచనం. **సత్థసఙ్గహోతి** మాతికాయం **సత్థహారకన్తి** ఏత్థ వుత్తసత్థసఙ్గహో. **పరతో వుత్తనయత్తాతి** పరతో నిగమనవసేన వుత్తస్స దుతియపదస్స పదభాజనే వుత్తనయత్తా. **చిత్తసద్దస్స అత్థదీపనత్థం వుత్తోతి** చిత్త-సద్దస్స విచిత్తాదిఅనేకత్థవిసయత్తా ఇతరేహి నివత్తేత్వా విఞ్ఞాణత్థం నియమేతుం వుత్తో.

౧౭౪. **కమ్మునా బజ్ఝతీతి** పాణాతిపాతకమ్మునా బజ్ఝతి, తం కమ్మమస్స సిద్ధన్తి అత్థో. **ఉభయథాపీతి** ఉద్దిసకానుద్దిసకవసేన. **పచ్ఛా వా తేన రోగేనాతి** ఏతేన అనాగతమ్పి జీవితిన్ద్రియం ఆరబ్భ పాణాతిపాతస్స పవత్తిం దస్సేతి. ఏవఞ్చ "యదా సక్కోతి, తదా తం జీవితా వోరోపేహీ"తి ఆణత్తియా చిరేన సమిద్ధియమ్పి ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పాణాతిపాతో. ఓపాతఖణనాదిథావరపయోగేసు పయోగకరణతో పచ్ఛా గహితపటిసన్ధికస్సాపి సత్తస్స మరణే పాణాతిపాతో చ అనాగతారమ్మణో ఉపపన్నో హోతి. యం పన **సిక్ఖాపదవిభఙ్గే** "పఞ్చ సిక్ఖాపదాని పచ్చుప్పన్నారమ్మణాయేవా"తి వుత్తం, తం పాణాతిపాతాదితో విరతిం సన్ధాయ వుత్తం, న పాణాతిపాతాదిన్తి గహేతబ్బం. **అఞ్ఞచిత్తేనాతి** అమారేతుకామతాచిత్తేన. **దుతియప్పహారేన మరతీతి** పఠమప్పహారం వినా దుతియేనేవ మరతీతి అత్థో. **పఠమప్పహారేనేవాతి** పఠమప్పహారసముట్ఠాపకచేతనాక్ఖణేయేవాతి అత్థో. కిఞ్చాపి పఠమప్పహారో సయమేవ న సక్కోతి మారేతుం, దుతియం పన లభిత్వా సక్కోన్తో జీవితవినాసహేతు హోతి, తస్మా పఠమప్పహారం వినా మరణస్స అసిద్ధత్తా "పయోగో తేన చ మరణ"న్తి ఇమినా సంసన్దనతో పఠమప్పహారేనేవ కమ్మబద్ధో యుత్తో, న దుతియేన తస్స అఞ్ఞచిత్తేన దిన్నత్తా. యథా చేత్థ, ఏవం అఞ్ఞేన పుగ్గలేన దుతియప్పహారదానాదీసు వియ. యది పన దుతియప్పహారదాయకస్సాపి పుగ్గలస్స వధకచేతనా అత్థి, తస్సాపి అత్తనో పయోగేనాపి మతత్తా పయోగక్ఖణే పాణాతిపాతోతి వేదితబ్బం.

కమ్మాపత్తిబ్యత్తిభావత్థన్తి ఆనన్తరియాదికమ్మవిభాగస్స పారాజికాదిఆపత్తివిభాగస్స చ పాకటభావత్థం. "ఏళకం మారేమీ"తి విపరీతగ్గహణేపి "ఇమ"న్తి యథానిపన్నస్సేవ పరమత్థతో గహితత్తా యథావత్థుకం కమ్మబద్ధో హోతియేవాతి ఆహ **ఇమం వత్థున్తిఆది**. **ఘాతకో చ హోతీతి** పాణాతిపాతకమ్మేన బద్ధోతి అత్థో. మాతాదిగుణమహన్తే ఆరబ్భ పవత్తవధకచేతనాయ మహాసావజ్జతాయ వుత్తం "ఇధ పన చేతనా దారుణా హోతీ"తి.

లోహితకన్తి లోహితమక్ఖితం. **కమ్మం కరోన్తేతి** యుద్ధకమ్మం కరోన్తే. **యథాధిప్పాయం గతేతి** యోధం విజ్ఝిత్వా పితరి విద్ధే, యోధం పన అవిజ్ఝిత్వా కేవలం పితరి విద్ధేపి విసఙ్కేతో నత్థియేవ పితరిపి వధకచిత్తస్స అత్థితాయ, కేవలం యోధే విద్ధేపి ఏసేవ నయో. **ఆనన్తరియం పన నత్థీతి** పితువిసయం పాణాతిపాతకమ్మం నత్థీతి అత్థో.

ఏవం విజ్ఝాతి ఏవం పాదేహి భూమియం ఠత్వా ఏవం ధనుం గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వాతిఆదినా విజ్ఝనప్పకారసిక్ఖాపనముఖేన ఆణాపేతీతి అత్థో. **ఏవం పహరాతి** దళ్హం అసిం గహేత్వా ఏవం పహర. **ఏవం ఘాతేహీతి** ఏవం కమ్మకారణం కత్వా మారేహి. **తత్తకా ఉభిన్నం పాణాతిపాతాతి** అనుద్దిసిత్వా యేసం కేసఞ్చి మారణత్థాయ ఉభోహి పయోగస్స కతత్తా వుత్తం. సచే హి ఆణాపకో "ఏవం విద్ధే అసుకో ఏవం మరతీ"తి సఞ్ఞాయ "ఏవం విజ్ఝా"తి ఆణాపేతి, నియమితస్సేవ మరణే ఆణాపకస్స కమ్మబద్ధోతి వదన్తి. సచే ఆణత్తో "అసుక"న్తి నియమేత్వా ఉద్దిస్స సరం ఖిపతి, ఆణాపకో అనియమేత్వా ఆణాపేతి, ఆణాపకస్స యేసం కేసఞ్చి మరణేపి కమ్మబద్ధో, ఆణత్తస్స పన నియమితమరణేయేవాతి వేదితబ్బం. **మజ్ఝేతి** హత్థినో పిట్ఠినో మజ్ఝే. **ఏతేనాతి** అధిట్ఠహిత్వా ఆణాపేతీతిఆదిపాళివచనేన. **తత్థాతి** ఆణత్తికపయోగే.

కిఞ్చాపి కిరియావిసేసో అట్ఠకథాసు అనాగతో, **పాళియం** పన "ఏవం విజ్ఝ, ఏవం పహర, ఏవం ఘాతేహీ"తి (పారా. ౧౭౪) కిరియావిసేసస్స పరామట్ఠత్తా ఆచరియపరమ్పరా ఆగతం కిరియావిసేసమ్పి పాళిసంసన్దనతో గహేత్వా దస్సేన్తో **అపరో నయోతిఆదిమాహ**. **విజ్ఝనన్తి** ఉసుసత్తిఆదీహి విజ్ఝనం. **ఛేదనన్తి** అసిఆదీహి హత్థపాదాదిచ్ఛేదనం. **భేదనన్తి** ముగ్గరాదీహి సీసాదిభేదనం ద్విధాకరణం. **సఙ్ఖముణ్డకన్తి** సీసకటాహే చమ్మం సహ కేసేహి ఉప్పాటేత్వా థూలసక్ఖరాహి సీసకటాహం ఘంసిత్వా సఙ్ఖవణ్ణకరణవసేన సఙ్ఖముణ్డకమ్మకరణం. **ఏవమాదీతి ఆది**-సద్దేన బిళఙ్గథాలికాదిం సఙ్గణ్హాతి. ఉరే పహరిత్వా పిట్ఠియం పహరిత్వా గీవాయం పహరిత్వాతిఆదినా సరీరావయవప్పదేసేసు పహరణవిజ్ఝనాదినియమోపి కిరియావిసేసేయేవ సఙ్గయ్హతి అట్ఠకథాసు సఙ్ఖముణ్డకాదిసరీరప్పదేసవిసయాయపి ఘాతనాయ తత్థ పవేసితత్తా, యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ. టీ. పారాజికకణ్డ ౨.౧౭౪ పయోగకథావణ్ణనా) పురతో పహరిత్వా మారేహీతిఆదికస్స అట్ఠకథాపాఠస్స "పురిమపస్సాదీనమ్పి వత్థుసభాగతో వత్థుగ్గహణేనేవ గహణన్తి ఆహ పురతో పహరిత్వాతిఆదీ"తి ఏవమధిప్పాయకథనం, తం సఙ్ఖముణ్డకాదికస్స సరీరప్పదేసే కమ్మకారణాకరణస్స అట్ఠకథాయ కిరియావిసేసవిసయే వుత్తత్తా న యుజ్జతి. యథాణత్తం ముఞ్చిత్వా పుగ్గలన్తరమారణమేవ హి వత్థువిసంవాదో, న పహరితుం ఆణత్తం సరీరప్పదేసవిసంవాదనం, తేనాహ "వత్థుం విసం వాదేత్వా…పే.… తతో అఞ్ఞం మారేతి. పురతో పహరిత్వా మారేహీతి వా…పే.… నత్థి కమ్మబద్ధో"తి, ఇదం పన యథాణత్తవత్థుస్మిమ్పి కిరియావిసేసవిసఙ్కేతేన కమ్మబద్ధాభావం దస్సేతుం వుత్తన్తి పఞ్ఞాయతి. తేన "వత్థుం అవిసంవాదేత్వా మారేన్తీ"తి ఏత్తకమేవ అవత్వా "యథాణత్తియా"తి కిరియావిసేసనియమోపి దస్సితో, ఇతరథా యథాణత్తియాతి వచనస్స నిరత్థకతాపత్తితో. **వత్థునిద్దేసే** చ "వత్థూతి మారేతబ్బో సత్తో"తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౧౭౪) ఏత్తకమేవ వుత్తం, న పన "యథాణత్తస్స పహరితబ్బసరీరప్పదేసోపీ"తి వుత్తం. తస్మా పురతో పహరణాదిపి కిరియావిసేసే ఏవ సఙ్గయ్హతీతి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **వత్థువిసేసేనాతి** మాతుఆదిమతసత్తవిసేసేన. **కమ్మవిసేసోతి** ఆనన్తరియాదికమ్మవిసేసో. **ఆపత్తివిసేసోతి** పారాజికాదిఆపత్తివిసేసో.

యదా కదాచి పుబ్బణ్హేతి ఆణత్తదివసతో అఞ్ఞస్సపి యస్స కస్సచి దివసస్స పుబ్బణ్హే. **ఏతం గామే ఠితన్తి** గామో పుగ్గలనియమనత్థం వుత్తో, న ఓకాసనియమనత్థం, తస్మా "యత్థ కత్థచి మారేతి, నత్థి విసఙ్కేతో"తి వుత్తం, ఏతేన కాలోకాసఆవుధఇరియాపథకిరియావిసేసానం నియమిచ్ఛాయ అసతి యేన కేనచి పకారేన మరణమేవ ఇచ్ఛన్తస్స ఆణాపకస్స ముఖారుళ్హవసేన వుత్తస్స దేసకాలాదినియమస్స విసఙ్కేతేపి కమ్మబద్ధోయేవాతి ఞాపితం హోతి. యో పన చిత్తేన యత్థ కత్థచి యదా కదాచి యేన కేనచి పకారేన మరణమేవ ఇచ్ఛన్తోపి కాలాదివిసఙ్కేతేన అకుసలతో చోదనతో వా ముచ్చితుకామో లేసేన కాలాదినియమం కరోతి, తస్స మనుస్సవిగ్గహపారాజికతో పరియాయేన అముచ్చనతో కాలాదివిసఙ్కేతేపి కమ్మబద్ధోవాతి గహేత్వా విచారణతో గహేతబ్బం, కేచి పనేతం న ఇచ్ఛన్తి, వీమంసితబ్బం. **తుణ్డేనాతి** అగ్గకోటియా. **థరునాతి** ఖగ్గముట్ఠినా. **ఏతం గచ్ఛన్తన్తి** గమనేన పుగ్గలోవ నియమితో, న ఇరియాపథో, తేనాహ "నత్థి విసఙ్కేత"న్తి.

"దీఘం మారేహీ"తి వుత్తేపి దీఘసణ్ఠానానం బహుభావతో "ఇత్థన్నామం ఏవరూపఞ్చ దీఘ"న్తి అఞ్ఞేసం అసాధారణలక్ఖణేన అనిద్దిట్ఠత్తా "అనియమేత్వా ఆణాపేతీ"తి వుత్తం, తేనేవాహ "యం కిఞ్చి తాదిసం మారేమీ"తి. ఏత్థ చ చిత్తేన బహూసు దీఘసణ్ఠానేసు ఏకం నియమేత్వా వుత్తేపి వాచాయ అనియమితత్తా అఞ్ఞస్మిం తాదిసే మారితే నత్థి విసఙ్కేతోతి వదన్తి. అత్తానం ముఞ్చిత్వా పరపాణిమ్హి పాణసఞ్ఞితాలక్ఖణస్స అఙ్గస్స అభావతో నేవత్థి పాణాతిపాతోతి ఆహ "ఆణాపకో ముచ్చతీ"తి. అత్తానం ఉద్దిస్స "అసుకట్ఠానే నిసిన్న"న్తి

ఓకాసనియమే తస్మిం పదేసే నిసిన్నస్స యస్స కస్సచి జీవితిన్ద్రియం ఆరబ్భ వధకచిత్తం ఉప్పజ్జతీతి వుత్తం "నేవ వధకో ముచ్చతి న ఆణాపకో"తి. ఓకాసఞ్హి నియమేత్వా నిద్దిసన్తో తస్మిం ఓకాసే నిసిన్నం మారేతుకామో హోతి, సయం పన తదా తత్థ నత్థి, తస్మా ఓకాసేన సహ తత్థ నిసిన్నస్సేవ జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం హోతి, న అత్తనోతి గహేతబ్బం. సచే పన సయం తత్థేవ నిసీదిత్వా అత్తనో నిసిన్నట్ఠానమేవ నియమేత్వా "మారేహీ"తి వుత్తేపి అఞ్ఞో తత్థ నిసిన్నో మారియతి, తస్సాపి అత్తనోపి జీవితం ఆరబ్భ వధకచేతనా పవత్తతి, పరస్మిం తత్థ మారితే ఆణాపకస్స కమ్మబద్ధోతి గహేతబ్బం. ఏవరూపే ఠానే చిత్తప్పవత్తినియమో బుద్ధవిసయో, న అఞ్ఞేసం విసయోతి ఆహ "తస్మా ఏత్థ న అనాదరియం కాతబ్బ"న్తి.

ఏవం ఆణాపేన్తస్స ఆచరియస్స తావ దుక్కటన్తి సచే ఆణత్తికో యథాధిప్పాయం న గచ్ఛతి, ఆచరియస్స ఆణత్తిక్ఖణే దుక్కటం. సచే పన సో యథాధిప్పాయం గచ్ఛతి, యం పరతో థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఆణత్తిక్ఖణే తదేవ హోతి. అథ సో అవస్సం ఘాతేతి, యం పరతో "ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా"తి (పారా॰ ౧౭౪) వుత్తం, తతో ఇమస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికం హోతి, న దుక్కటథుల్లచ్చయానీతి గహేతబ్బం. **తేసమ్పి దుక్కట**న్తి బుద్ధరక్ఖితాదీనమ్పి ఆరోచనపచ్చయా దుక్కటం, ఇదఞ్చ యథాణత్తివసేన సఙ్ఘరక్ఖితస్స జీవితా వోరోపనే అసతి యుజ్జతి, వోరోపనే సతి తేసమ్పి ఆరోచనక్ఖణేయేవ పారాజికం. **పటిగ్గహితమత్తే**తి ఇదం అవస్సం పటిగ్గహణసభావదీపనత్థం వుత్తం, న పటిగ్గహితక్ఖణేయేవ థుల్లచ్చయన్తి దస్సనత్థం. సచే హి సో అవస్సం పటిగ్గహేస్సతి, కమ్మం పన న నిప్ఫాదేస్సతి, తదా ఆచరియస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ థుల్లచ్చయం హోతీతి దట్ఠబ్బం.

మూలట్ఠస్సేవ దుక్కటన్తి ఇదం మహాఅట్ఠకథాయం ఆగతనయదస్సనమత్తం, న పనేతం అత్తనా అధిప్పేతం, తేనాహ **ఏవం సన్తే**తిఆది, ఏవం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తనయేన అత్థే సతీతి అత్థో. **పటిగ్గహణే ఆపత్తియేవ న సియా**తి వధకస్స "సాధు సుట్ఠూ"తి మరణపటిగ్గహణే దుక్కటాపత్తి నేవ సియా, ఏవం అనోళారికవిసయేపి తావ దుక్కటం, కిమఙ్గం పన మరణపటిగ్గహణేతి దస్సనత్థం సఞ్చరిత్తపటిగ్గహణాది నిదస్సితం. "అహో వత ఇత్థన్నామో హతో అస్సా"తి ఏవం మరణాభినన్దనదస్సనత్థం సఞ్చరిత్తపటిగ్గహణాదిభినన్దనే దుక్కటే సతి పగేవ "అహం తం మారేస్సామీ"తి మరణపటిగ్గహణేతి అధిప్పాయో. **పటిగ్గణ్హన్తస్సేవేతం దుక్కట**న్తి అవధారణేన సఙ్ఘరక్ఖితస్స పటిగ్గహణపచ్చయా మూలట్ఠస్స నత్థేవ ఆపత్తీతి దస్సేతి, విసజ్జేతత్తా పఠమం ఆణత్తదుక్కటమేవస్స హోతి. కేచి పన "మూలట్ఠస్సాపి దుక్కటమేవా"తి వదన్తి, తం న యుత్తం ఏకేన పయోగేన ద్విన్నం దుక్కటానం అసమ్భవా. **పురిమనయే**తి సమనన్తరాతీతే అవిసక్కియదూతనిద్దేసే. **ఏత**న్తి దుక్కటం. **ఓకాసాభావేనా**తి మూలట్ఠస్స థుల్లచ్చయస్స వుచ్చమానత్తా పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటం న వుత్తం ఓకాసాభావేన, న పన ఆపత్తిఅభావతోతి అధిప్పాయో.

౧౭౩. సయం సఙ్ఘత్థేరత్తా "ఉపట్ఠానకాలే"తి వుత్తం. **వాచాయ వాచాయ దుక్కట**న్తి "యో కోచి మమ వచనం సుత్వా ఇమం మారేతూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన అవత్వా కేవలం మరణాభినన్దనవసేనేవ వుత్తత్తా **చోరాపి నామ తం న హనన్తీ**తిఆదివాచాయపి దుక్కటమేవ వుత్తం. **ద్విన్నం ఉద్దిస్సా**తి ద్వే ఉద్దిస్స, ద్విన్నం వా మరణం ఉద్దిస్స. ఉభో ఉద్దిస్స మరణం సంవణ్ణేన్తస్స పయోగసముట్ఠాపికాయ చేతనాయ ఏకత్తేపి "ద్వే పాణాతిపాతా"తి వత్తబ్బతాసఙ్ఖాతం బలవభావం ఆపజ్జిత్వా పటిసన్ధిపవత్తీసు మహావిపాకత్తా "అకుసలరాసీ"తి వుత్తం, బహూ ఉద్దిస్స మరణసంవణ్ణనేపి ఏసేవ నయో. **తత్తకా పాణాతిపాతా**తి యత్తకా సంవణ్ణనం సుత్వా మరిస్సన్తి, తత్తకానమ్పి వత్తమానం అనాగతఞ్చ జీవితిన్ద్రియం సబ్బం ఆలమ్బిత్వావ చేతనాయ పవత్తనతో తత్తకా పాణాతిపాతా హోన్తి, తత్తకాహి చేతనాహి దాతబ్బం పవత్తివిపాకం ఏకావ సా చేతనా దాతుం సక్కోతీతి అత్థో, పటిసన్ధివిపాకం పన సయఞ్చ పుబ్బాపరచేతనా చ ఏకేకమేవ దాతుం సక్కోతీతి గహేతబ్బం.

౧౭౬. **యేసం హత్థతో**తి యేసం ఞాతకపవారితాదీనం హత్థతో, ఇదఞ్చ భిక్ఖునో రూపియమూలస్స అభావం సన్ధాయ వుత్తం, అత్తనోవ ధనఞ్చే, సయమేవ మూలం గహేత్వా ముఞ్చతి, మూలం పన అగ్గహేత్వాపి పోత్థకస్స పోత్థకసామినో సన్తకత్తాపాదనమేవేత్థ పమాణన్తి గహేతబ్బం. **లేఖాదస్సనకోతూహలకా**తి సున్దరక్ఖరం దిస్వా వా "కీదిసం ను ఖో పోత్థక"న్తి వా ఓలోకేతుకామా.

పాణాతిపాతస్స పయోగత్తాతి సరీరతో పాణవియోజనస్స నిట్ఠాపకపయోగత్తా. ఓపాతఖణనత్థం పన కుదాలాదిఅత్థాయ అయోబీజసముట్ఠాపనత్థం అకప్పియపథవిం వా కుదాలదణ్డాదీనం అత్థాయ భూతగామం వికోపేన్తస్స పాచిత్తియమేవ. పాణాతిపాతపయోగత్తాభావా అదిన్నాదానపుబ్బపయఓగే వియ దుతియపరియేసనాదీసుపి ఏత్థ దుక్కటట్ఠానే దుక్కటం, ముసావాదాదిపాచిత్తియట్ఠానే పాచిత్తియమేవాతి గహేతబ్బం. **పమాణే**తి అత్తనా సల్లక్ఖితే పమాణే. **తచ్ఛేత్వా**తి ఉన్నతప్పదేసం తచ్ఛేత్వా. **పంసుపచ్ఛి**న్తి సబ్బన్తిమం పంసుపచ్ఛిం. **ఏత్తకం అల**న్తి నిట్ఠాపేతుకామతాయ సబ్బన్తిమపయఓగసాధికా చేతనా సన్నిట్ఠాపకచేతనా, **మహాఅట్ఠకథాయం** "ఏకస్మిం దివసే అవూపసన్తేనేవ పయోగేన ఖణిత్వా నిట్ఠాపేన్తం సన్ధాయ సబ్బన్తిమా సన్నిట్ఠాపకచేతనా వుత్తా, ఇతరాసు పన **అట్ఠకథాసు** "ఇమస్మిం పతిత్వా మరన్తూ"తి అధిప్పాయేన ఏకస్మిం దివసే కిఞ్చి ఖణిత్వా అపరస్మిమ్పి దివసే తతో కిఞ్చి కిఞ్చి ఖణిత్వా నిట్ఠాపేన్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఏవం అట్ఠకథానం అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధో ఞాతబ్బో. **అత్తనో ధమ్మతాయా**తి అజానిత్వా, పక్ఖలిత్వా వా. **అరహన్తాపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ**తి అఞ్ఞేహి పాతియమానానం అమరితుకామానమ్పి అరహన్తానం మరణం సమ్భవతీతి వుత్తం. **పురిమనయే**తి "మరితుకామా ఇధ మరిస్సన్తీ"తి వుత్తనయే. **విసఙ్కేతో**తి మరితుకామానం మారేతుకామానఞ్చ ఉద్దిస్స ఖతత్తా అమరితుకామానం మరణే కమ్మబద్ధో నత్థీతి అత్థో.

తత్థ పతితం బహి నీహరిత్వాతి ఇదం తత్థ పతనపచ్చయా మరణస్స పవత్తత్తా వుత్తం. ఆవాటే పతిత్వా థోకం చిరాయిత్వా గచ్ఛన్తం గహేత్వా మారితే తత్థ పతితరోగేన పీళితస్స గచ్ఛతో పక్ఖలిత్వా పాసాణాదీసు పతనేనాపి మరణేపి ఓపాతఖణకో న ముచ్చతీతి వేదితబ్బం. అమరితుకామా వాతి అధిప్పాయస్స సమ్భవతో ఓపపాతికే ఉత్తరితుం అసక్కుణిత్వా మతేపి పారాజికం వుత్తం. "నిబ్బత్తిత్వా"తి వుత్తత్తా పతనం న దిస్సతీతి చే? తత్థస్స నిబ్బత్తియేవ పతనన్తి నత్థి విరోధో. యస్మా మాతుయా పతిత్వా పరివత్తితలిఙ్గాయ మతాయ సో మాతుఘాతకో హోతి, న కేవలం మనుస్సపురిసఘాతకో, తస్మా పతితస్సేవ వసేన ఆపత్తీతి అధిప్పాయేన "పతనరూపం పమాణ"న్తి వుత్తం, ఇదం పన అకారణం "లిఙ్గే పరివత్తేపి ఏకసన్తానత్తస్స అవిగతత్తా. మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా అపి పరివత్తలిఙ్గం జీవితా వోరోపేన్తస్స కమ్మం ఆనన్తరియ"న్తి హి **అట్ఠకథాయం** వుత్తం. యేన పన సభావేన సత్తా జాయన్తి, తేనేవ మరన్తి, సోవ తేసం రూపన్తరగ్గహణేపి సభావోతి "మరణరూపమేవ పమాణం, తస్మా పాచిత్తియ"న్తి వుత్తో. పచ్ఛిమో వాదో పమాణం, ఏవం సన్తే **పాళియం** "యక్ఖో వా పేతో వా తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో వా తస్మిం పతతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. పతితే దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. మరతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి కస్మా వుత్తన్తి చే? నాయం దోసో. "యక్ఖో వా పేతో వా"తి హి పఠమం సకరూపం దస్సేత్వా రూపన్తరం గహేత్వాపి ఠితేయేవ యక్ఖపేతే దస్సేతుం "తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో వా"తి వుత్తం. తస్మా తిరచ్ఛానగతవిగ్గహో మనుస్సవిగ్గహో వా యక్ఖో వా పేతో వాతి ఏవమేత్థ యోజనా కాతబ్బా. కేచి పన "మనుస్సవిగ్గహేన ఠితతిరచ్ఛానగతానం ఆవేణికం కత్వా థుల్లచ్చయం వుత్తం వియ దిస్సతీ"తి వదన్తి, తం న యుత్తం తిరచ్ఛానో వా మనుస్సవిగ్గహోతి వత్తబ్బతో, అట్ఠకథాసు చ ఇమస్స విసేసస్స అవుత్తత్తా. **యక్ఖపేతరూపేన మతేపి ఏసేవ నయో**తి ఇమినా మరణరూపస్సేవ పమాణత్తా థుల్లచ్చయం అతిదిసతి.

ముధాతి అమూలేన. **సో నిద్దోసో**తి తేన తత్థ కతపయోగస్స అభావతో, యది పన సోపి తత్థ కిఞ్చి కరోతి, న ముచ్చతి ఏవాతి దస్సేన్తో **ఏవం పతితా**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఏవ**న్తి ఏవం మయా కతేతి అత్థో . **న నస్సిస్సన్తీ**తి అదస్సనం న గమిస్సన్తి, న పలాయిస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **సుఉద్ధరా వా భవిస్సన్తీ**తి ఇదం గమ్భీరస్స ఓపాతస్స పూరణే పయోజనదస్సనం. ఉత్తాసే

కతే ఓపాతే సీఘం అప్పేహి గహేత్వా మారేతుం సుఉద్ధరా భవిస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **విప్పటిసారే ఉప్పన్నే**తి మూలట్ఠం సన్ధాయ వుత్తం. యది పన పచ్ఛిమోపి లభిత్వా తత్థ వుత్తప్పకారం కిఞ్చి కత్వా పున విప్పటిసారే ఉప్పన్నే ఏవం కరోతి, తస్సాపి ఏసేవ నయో. **జాతపథవీ జాతాతి** ఈదిసే పున అఞ్ఞేన ఓపాతే ఖతే తదా ముచ్చతీతి దస్సనత్థం వుత్తం, జాతపథవీసదిసం కత్వా పున సుట్ఠు కోట్టేత్వా దళ్హతరం పూరితేపి ముచ్చతియేవాతి గహేతబ్బం.

థద్ధతరన్తి థిరకరణత్థం అపరాపరాయ పాసయట్ఠియా సద్ధిం బన్ధిత్వా వా తమేవ వా సిథిలభూతపాసం థద్ధతరం బన్ధిత్వా ఠపేతి. **ఖాణుక**న్తి పాసయట్ఠిబన్ధనఖాణుకం. **తత్థజాతకయట్ఠిం ఛిన్దిత్వా ముచ్చతీ**తి ఇదం అరఞ్ఞే యథాఠితమేవ దణ్డం మూలే అచ్ఛిన్దిత్వా పాసబన్ధనయోగ్గం కత్వా ఠపితత్తా తత్థ అఞ్ఞోపి కోచి పాసం బన్ధేయ్య, మూలట్ఠో న ముచ్చతి, తం పన మూలేపి ఛిన్దిత్వా ఖణ్డాఖణ్డం కత్వా ముచ్చతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **రజ్జుకే**తి వాకేహి ఏకవారం వట్టితరజ్జుకే. **సయం వట్టిత**న్తి తనుకవట్టితం దిగుణతిగుణతాపాదనేన అత్తనా వట్టితం. **ఉబ్బట్టేత్వా**తి పాకతికం కత్వా. **గోపేన్తోపీ**తి హీరం హీరం కత్వా గోపేన్తోపి.

౧౭౭. **ఆలమ్బనరుక్ఖో వా**తి తత్థజాతకం సన్ధాయ వుత్తం. **తదత్థమేవ కత్వా**తి మారణత్థమేవ అయోబీజసముట్ఠాపనాదినా వాసిఆదిం సత్థం కారేత్వా. **పాకతిక**న్తి అఞ్ఞేహి కతం పకతిసత్థమేవ లభిత్వా మూలట్ఠేన ఠపితం హోతీతి అత్థో. **ముచ్చతీ**తి మూలట్ఠో ముచ్చతి. **విసమణ్డల**న్తి మఞ్చపీఠాదీసు ఆలిత్తం విసమణ్డలం.

వత్వా అసిం ఉపనిక్ఖిపతీతి ఏత్థ ముఖేన అవత్వా మనసావ చిన్తేత్వా ఉపనిక్ఖిపనేపి ఏసేవ నయో. **పురిమనయేనా**తి యేసం హత్థతో మూలం గహితన్తిఆదినా. **విసభాగరోగో** నామ కుట్ఠాదివిరూపభావతో, గణ్డపీళకాది వా జీవితప్పవత్తియా పచ్చనీకత్తా.

౧౭౮. **మనాపియేపి ఏసేవ నయో**తి ఏతేన మనాపియం రూపం ఉపసంహరతీతి ఏత్థ యం వా మనాపరూపం, తస్స సమీపే ఠపేతి, అత్తనా వా మనాపియేన రూపేన సమన్నాగతో తిట్ఠతీతిఆది యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి. **అలఙ్కరిత్వా ఉపసంహరతీ**తి "అలాభకేన సుస్సిత్వా మరతూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన ఉపసంహరతి, తేనేవ "సచే ఉత్తసిత్వా మరతి, విసఙ్కేతో"తి వుత్తం. **అలాభకేన సుస్సిత్వా మరతీ**తి ఏత్థ పారాజికోతి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **మహాకచ్ఛు** నామ వల్లిఫలవిసేసో, యస్స మజ్జారపాదస్సేవ సణ్ఠానం దుక్ఖసమ్ఫస్సాని సుఖుమలోమాని చ హోన్తి. **హంసపుప్ఫ**న్తి హంసాదీనం పక్ఖలోమం సన్ధాయ వదన్తి. **అత్తనో ధమ్మతాయ మరతి, అనాపత్తీ**తి పారాజికం సన్ధాయ వుత్తం దుక్కటా న ముచ్చనతో.

౧౭౯. అసఞ్చిచ్చాతి ఇదం మరణసంవత్తనికఉపక్కమస్స అసల్లక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **ఇమినా ఉపక్కమేనా**తిఆది. అజానన్తస్సాతి ఇదం పన మరణసంవత్తనికవిసాదిఉపక్కమకరణస్స అజాననం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **ఇమినా అయం మరిస్సతీ**తిఆది. న మరణాధిప్పాయస్సాతి ఇదం దుక్ఖుప్పాదకం ఉపక్కమన్తి జానన్తస్సాపి మరణాధిప్పాయస్స అభావం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **మరణం అనిచ్ఛన్తస్సా**తిఆది. **అనుప్పబన్ధాభావా**తి దోమనస్సవీథీనం నిరన్తరప్పవత్తిఅభావా.

పదభాజనీయవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౮౦. **వోహారవసేనా**తి పుబ్బభాగవోహారవసేన, మరణాధిప్పాయస్స సన్నిట్ఠాపకచేతనాక్ఖణే కరుణాయ అభావతో కారుఞ్ఞేన పాసే బద్ధసూకరమోచనం (పారా. ౧౭౩) వియ న హోతీతి అధిప్పాయో. "యథాయునా"తి వుత్తమేవత్థం "యథానుసన్ధినా"తి పరియాయన్తరేన వుత్తం. హేట్ఠా కిస్మిఞ్చి విజ్జమానే సాటకం వలిం గణ్హాతీతి ఆహ "యస్మిం వలి న పఞ్ఞాయతీ"తి. పటివేక్ఖణఞ్చేతం గిహీనం సన్తకే ఏవాతి దట్ఠబ్బం. పాళియం **ముసలే ఉస్సితే**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉపత్థమ్భేత్వా ద్వీసు ముసలేసు భిత్తిం అపస్సాయ ఠపితేసూతి అత్థో. **ఉదుక్ఖలభణ్డిక**న్తి ఉదుక్ఖలత్థాయ ఆనీతం దారుభణ్డం. **పరిబన్ధ**న్తి భోజనపరిబన్ధం, భోజనన్తరాయన్తి వుత్తం హోతి.

౧౮౧. అగ్గకారికన్తి ఏత్థ కారిక-సద్దస్స భావవచనత్తా "అగ్గకిరియ"న్తి అత్థం వత్వాపి యస్మా కిరియం దాతుం న సక్కా, తస్మా దానసఙ్ఖాతాయ అగ్గకిరియాయ యుత్తపిణ్డపాతమేవ ఇధ ఉపచారయుత్తియా అగ్గకిరియాతి గహేతబ్బన్తి ఆహ **పఠమం లద్ధపిణ్డపాత**న్తిఆది.

౧౮౨-౩. **దణ్డముగ్గరనిఖాదనవేమాదీనం వసేనా**తి ఏత్థ **దణ్డో** నామ దీఘదణ్డో. **ముగ్గరో** నామ రస్సో. **వేమం** నామ తన్తవాయానం వత్థవాయనఉపకరణం, యేన వీతం తన్తం ఘట్టేన్తి. **విభత్తిబ్యత్తయేనా**తి విభత్తివిపరిణామేన. **విసేసాధిగమో**తి సమాధి విపస్సనా చ. **విసేసాధిగమ**న్తి లోకుత్తరధమ్మపటిలాభం. **బ్యాకరిత్వా**తి ఆరోచేత్వా, ఇదఞ్చ విసేసస్స అధిగతభావదస్సనత్థం వుత్తం. అధిగతవిసేసా హి దిట్ఠానుగతిఆపజ్జనత్థం లజ్జీభిక్ఖూనం అవస్సం అధిగమం బ్యాకరోన్తి, అధిగతవిసేసేన పన అబ్యాకరిత్వాపి ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దితుం న వట్టతి, అధిగమన్తరాయవినోదనత్థమేవ ఆహారూపచ్ఛేదస్స అనుఞ్ఞాతత్తా తదధిగమే సో న కాతబ్బోవ. కిం పనాధిగమం ఆరోచేతుం వట్టతీతి ఆహ **సభాగాన**న్తిఆది. **భణ్డకం వా ధోవన్తా**తి చీవరం వా ధోవన్తా. **ధోవనదణ్డక**న్తి చీవరధోవనదణ్డం.

౧౮౫. **మద్దాపేత్వా పాతేతి, విసఙ్కేతో**తి యథాణత్తియా అకతత్తా వుత్తం, యది పన ఆణాపకో మద్దనమ్పి మద్దాపనమ్పి సన్ధాయ వోహారవసేన "మద్దిత్వా పాతేహీ"తి వదతి, విసఙ్కేతో నత్థీతి వేదితబ్బం. "మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్యా"తి (పారా. ౧౭౧) వుత్తత్తా ఆహ "పరియాయో నామ నత్థీ"తి, పరియాయేన ఆపత్తిమోక్ఖో న హోతీతి అధిప్పాయో. అవిజాయనత్థాయ గబ్భగ్గహణతో పురేతరమేవ భేసజ్జం దేన్తస్స కుచ్ఛియం ఉప్పజ్జిత్వా గబ్భో వినస్సతీతి ఇమినా అధిప్పాయేన దిన్నే తథామరన్తానం వసేన కమ్మబద్ధో, కుచ్ఛియం న ఉప్పజ్జిస్సతీతి ఇమినా అధిప్పాయేన దిన్నే ఉప్పజ్జిత్వా మరతు వా మా వా, నేవత్థి కమ్మబద్ధో.

సహధమ్మికానన్తి ఏకస్స సత్థు సాసనే సహసిక్ఖమానధమ్మానం, సహధమ్మే వా సిక్ఖాపదే సిక్ఖనభావేన నియుత్తానం. **సమసీలసద్ధాన**న్తిఆదినా దుస్సీలానం భిన్నలద్ధికానఞ్చ అకాతుమ్పి లబ్భతీతి దస్సేతి. **ఞాతకపవారితట్ఠానతో**తి అత్తనో తేసం వా ఞాతకపవారితట్ఠానతో. అరియేహి అకతా అయుత్తవసేన అకతపుబ్బా విఞ్ఞత్తి **అకతవిఞ్ఞత్తి**.

పటియాదియతీతి సమ్పాదియతి. **అకాతుం న వట్టతీ**తి ఏత్థ దుక్కటం వదన్తి, అయుత్తతావసేనేవ పనేత్థ అకరణపటిక్ఖేపో యుత్తో, న ఆపత్తివసేనాతి గహేతబ్బం. **యావ ఞాతకా పస్సన్తీ**తి యావ తస్స ఞాతకా పస్సన్తి.

పితుభగినీ **పితుచ్ఛా**. మాతుభాతా **మాతులో**. **నప్పహోన్తీ**తి కాతుం న సక్కోన్తి. **న యాచన్తీ**తి లజ్జాయ న యాచన్తి. "ఆభోగం కత్వా"తి వుత్తత్తా అఞ్ఞథా దేన్తస్స ఆపత్తియేవ. కేచి పన "ఆభోగం అకత్వాపి దాతుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న యుత్తం భేసజ్జకరణస్స **పాళియం** "అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (పారా. ౧౮౭) ఏవం అన్తరాపత్తిదస్సనవసేన

సామఞ్ఞతో పటిక్ఖిత్తత్తా, అట్ఠకథాయం అవుత్తప్పకారేన కరోన్తస్స సుత్తేనేవ ఆపత్తి సిద్ధాతి దట్ఠబ్బా, తేనేవ అట్ఠకథాయమ్పి "తేసఞ్ఞేవ సన్తక"న్తిఆది వుత్తం. **అఞ్ఞేస**న్తి అసాలోహితానం, తేనాహ **ఏతేసం పుత్తపరమ్పరాయాతి**ఆది. **కులపరివట్టో**తి కులస్మిం ఞాతిపరమ్పరా. **భేసజ్జం కరోన్తస్సా**తి యథావుత్తవిధినా కరోన్తస్స, "తావకాలికం దస్సామీ"తి ఆభోగం అకత్వా దేన్తస్సాపి పన అన్తరాపత్తి దుక్కటం వినా మిచ్ఛాజీవం వా కులదూసనం వా న హోతియేవ, తేనాహ – "వేజ్జకమ్మం వా కులదూసకాపత్తి వా న హోతీ"తి. ఞాతకానఞ్హి సన్తకం యాచిత్వాపి గహేతుం వట్టతి, తస్మా తత్థ కులదూసనాది న సియా. **సబ్బపదేసూ**తి "చూళమాతుయా"తిఆదీసు సబ్బపదేసు.

ఉపజ్ఝాయస్స ఆహరామాతి ఇదం ఉపజ్ఝాయేన "మమ ఞాతకానం భేసజ్జం ఆహరథా"తి ఆణత్తేహి కత్తబ్బవిధిదస్సనత్థం వుత్తం, ఇమినా చ సామణేరాదీనం అపచ్చాసాయపి పరజనస్స భేసజ్జకరణం న వట్టతీతి దస్సేతి. **వుత్తనయేన పరియేసిత్వా**తి ఇమినా "భిక్ఖాచారవత్తేన వా"తి ఇమినా, "ఞాతిసామణేరేహీ"తి ఇమినా చ వుత్తమత్థం అతిదిసతి. **అపచ్చాసీసన్తేనా**తి ఆగన్తుకచోరాదీనం కరోన్తేనాపి "మనుస్సా నామ ఉపకారకా హోన్తీ"తి అత్తనో తేహి లాభం అపత్థయన్తేన. పచ్చాసాయ కరోన్తస్స పన వేజ్జకమ్మకులదూసనాదిదోసో హోతీతి అధిప్పాయో. "ఏవం ఉపకారే కతే సాసనగుణం ఞత్వా పసీదన్తి, సఙ్ఘస్స వా ఉపకారకా హోన్తీ"తి కరణే పన దోసో నత్థి. కేచి పన "అపచ్చాసీసన్తేన ఆగన్తుకాదీనం పటిక్ఖిత్తపుగ్గలాదీనమ్పి దాతుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న యుత్తం కత్తబ్బాకత్తబ్బట్ఠానవిభాగస్సనిరత్థకత్తప్పసఙ్గతో "అపచ్చాసీసన్తేన సబ్బేసం దాతుం కాతుఞ్చ వట్టతీ"తి ఏత్తకమత్తస్సేవ వత్తబ్బతో. అపచ్చాసీసనఞ్చ మిచ్ఛాజీవకులదూసనాదిదోసనిసేధనత్థమేవ వుత్తం భేసజ్జకరణసఙ్ఖాతాయ ఇమిస్సా అన్తరాపత్తియా ముచ్చనత్థం ఆగన్తుకచోరాదీనం అనుఞ్ఞాతానం దానేనేవ తాయ ఆపత్తియా ముచ్చనతోతి గహేతబ్బం. తేనేవ అపచ్చాసీసన్తేనాపి అకాతబ్బట్ఠానం దస్సేతుం **సద్ధం కుల**న్తిఆది వుత్తం. **పుచ్ఛన్తీ**తి ఇమినా దిట్ఠదిట్ఠరోగీనం పరియాయేనాపి వత్వా విచరణం అయుత్తన్తి దస్సేతి. పుచ్ఛితస్సాపి పన పచ్చాసీసన్తస్స పరియాయకథాపి న వట్టతీతి వదన్తి.

సముల్లపేసీతి అపచ్చాసీసన్తో ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం కథం సముట్ఠాపేసి. **ఆచరియభాగో**తి వినయాచారం అకోపేత్వా భేసజ్జాచిక్ఖణేన వేజ్జాచరియభాగోతి అత్థో. పుప్ఫపూజనత్థాయ సమ్పటిచ్ఛియమానం రూపియం అత్తనో సన్తకత్తభజనేన నిస్సగ్గియమేవాతి ఆహ "కప్పియవసేన గాహాపేత్వా"తి, "అమ్హాకం రూపియం న వట్టతి, పుప్ఫపూజనత్థం పుప్ఫం వట్టతీ"తిఆదినా పటిక్ఖిపిత్వా కప్పియేన కమ్మేన గాహాపేత్వాతి అత్థో.

యది "పరిత్తం కరోథా"తి వుత్తే కరోన్తి, భేసజ్జకరణం వియ గిహికమ్మం వియ హోతీతి "న కాతబ్బ"న్తి వుత్తం. "పరిత్తం భణథా"తి వుత్తే పన ధమ్మజ్ఝేసనత్తా అనజ్ఝిట్ఠేనపి భణితబ్బో ధమ్మో, పగేవ అజ్ఝిట్ఠేనాపీతి "కాతబ్బ"న్తి వుత్తం. **చాలేత్వా సుత్తం పరిమజ్జిత్వా**తి ఇదం "పరిత్తాణం ఏత్థ పవేసేమీ"తి చిత్తేన ఏవం కతే పరిత్తాణా తత్థ పవేసితా నామ హోతీతి వుత్తం. **విహారతో…పే॰… దుక్కట**న్తి ఇదం అఞ్ఞాతకగహట్ఠే సన్ధాయ వుత్తన్తి వదన్తి. **పాదేసు ఉదకం ఆకిరిత్వా**తి ఇదం తస్మిం దేసే చారిత్తవసేన వుత్తం. వుత్తఞ్హి "తత్థ పాళియా నిసిన్నానం భిక్ఖూనం పాదేసు రోగవూపసమనాదిఅత్థాయ ఉదకం సిఞ్చిత్వా పరిత్తం కాతుం సుత్తఞ్చ ఠపేత్వా 'పరిత్తం భణథా'తి వత్వా గచ్ఛన్తి. ఏవఞ్హి కరియమానే యది పాదే అపనేన్తి, మనుస్సా తం అవమఙ్గలన్తి మఞ్ఞన్తి, రోగో వా న వూపసమిస్సతీ"తి. తేనాహ "న పాదా అపనేతబ్బా"తి. మతసరీరదస్సనే వియ కేవలం సుసానదస్సనేపి "ఇదం జాతానం సత్తానం ఖయగమనట్ఠాన"న్తి మరణసఞ్ఞా ఉప్పజ్జతీతి ఆహ "సీవథికదస్సనే…పే॰… 'మరణస్సతిం పటిలభిస్సామా'తి కమ్మట్ఠానసీసేన గన్తుం వట్టతీ"తి. లేసకప్పం అకత్వా సముప్పన్నసుద్ధచిత్తేన "పరివారత్థాయ ఆగచ్ఛన్తూ"తి వుత్తేపి గన్తుం వట్టతి.

అనామట్ఠపిణ్డపాతోతి అగ్గహితఅగ్గో, అపరిభుత్తోతి అత్థో. **కహాపణగ్ఘనకో హోతీ**తి ఇమినా దాయకేహి బహుబ్యఞ్జనేన సమ్పాదేత్వా సక్కచ్చం దిన్నభావం దీపేతి. **థాలకే**తి సఙ్ఘికే కంసాదిమయే థాలకే, పత్తోపి ఏత్థ సఙ్గయ్హతి. **న వట్టతీ**తి ఇమినా దుక్కటన్తి దస్సేతి. **దామరికచోరస్సా**తి రజ్జం పత్థేన్తస్స పాకటచోరస్స. అదీయమానేపి "న దేన్తీ"తి కుజ్ఝన్తీతి సమ్బన్ధో. ఆమిసస్స ధమ్మస్స చ అలాభేన అత్తనో పరస్స చ అన్తరే సమ్భవన్తస్స ఛిద్దస్స చ వివరస్స పటిసన్థరణం పిదహానం **పటిసన్థారో,** సో పన ధమ్మామిసవసేన దువిధో. తత్థ ఆమిసపటిసన్థారం సన్ధాయ "కస్స కాతబ్బో, కస్స న కాతబ్బో"తి వుత్తం. "ఆగన్తుకస్స వా…పే॰… కత్తబ్బో యేవా"తి సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం పాకటం కాతుం **ఆగన్తుకం తావా**తిఆదిమాహ. **ఖీణపరిబ్బయ**న్తి ఇమినా అగతిభావం కారుఞ్ఞభాజనతఞ్చ దస్సేతి, తేన చ తబ్బిధురానం సమిద్ధానం దాయకాదీనం ఆగన్తుకత్తేపి దాతుం న వట్టతీతి సిద్ధం హోతి. తణ్డులాదిమ్పి దాతబ్బే సతి "అవేలాయం…పే॰… న వత్తబ్బో"తి వుత్తం. "అపచ్చాసీసన్తేనా"తి వత్వా పచ్చాసీసనప్పకారం దస్సేతుం **మనుస్సా నామా**తిఆది వుత్తం. అననుఞ్ఞాతానం పన అపచ్చాసీసన్తేనాపి దాతుం న వట్టతి సద్ధాదేయ్యవినిపాతత్తా, పచ్చాసీసాయ పన సతి కులదూసనమ్పి హోతి.

ఉబ్బాసేత్వాతి సమన్తతో తియోజనం విలుమ్పన్తే మనుస్సే పలాపేత్వా. **వరపోత్థకచిత్తత్థరణ**న్తి అనేకప్పకారఇత్థిపురిసాదిఉత్తమరూపవిచిత్తం అత్థరణం.

౧౮౭. సత్తరసవగ్గియేసు పుబ్బే ఏకస్స అఙ్గులిపతోదకేన మారితత్తా సేసేసు సోళసజనేసు ఉదరం ఆరుహిత్వా నిసిన్నమేకం ఠపేత్వా "సేసాపి పన్నరస జనా"తి వుత్తం. **అదూహలపాసాణా వియా**తి అదూహలే ఆరోపితపాసాణా వియ. **కమ్మాధిప్పాయా**తి తజ్జనీయాదికమ్మకరణాధిప్పాయా.

ఆవాహేత్వాతి ఆవిసాపేత్వా. **రూపం కత్వా హత్థపాదాదీని ఛిన్దన్తీ**తి తస్మిం పిట్ఠాదిమయే రూపే అమనుస్సం ఆవాహేత్వా తస్స హత్థపాదాదీని ఛిన్దన్తి. **సక్కం దేవరాజానం మారేయ్యా**తి ఇదం సమ్భావనవసేన వుత్తం. న హి తాదిసా మహానుభావా యక్ఖా సత్థఘాతారహా హోన్తి దేవాసురయుద్ధేపి తేసం సత్థప్పహారేన మరణాభావా.

౧౮౮. పహారో న దాతబ్బోతి సమ్బన్ధో. అమనుస్సం కోధచిత్తేన పహరన్తస్స దుక్కటమేవ. చికిచ్ఛాధిప్పాయేన పహరన్తస్స అనాపత్తీతి గహేతబ్బో. **తాలపణ్ణం…పే॰… బన్ధితబ్బ**న్తి అమనుస్సా తాలపణ్ణబన్ధనేన పలాయన్తీతి కత్వా వుత్తం, ఇదఞ్చ గిహీనం వేజ్జకమ్మవసేన కాతుం న వట్టతి.

౧౮౯. **యో రుక్ఖేన ఓత్థతోపి న మరతీ**తిఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం భూతగామసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం సయమేవ వక్ఖతి, తం తత్థేవ గహేతబ్బం.

౧౯౦. **దబ్బూపకరణానీ**తి కేహిచి ఛిన్దిత్వా ఠపితాని సపరిగ్గహితాని సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ హి ఠానాచావనాభావేన వినాసాధిప్పాయస్స దుక్కటం వుత్తం. **ఖిడ్డాధిప్పాయేనాపి దుక్కట**న్తి సుక్ఖతిణాదీసు అగ్గికరణం సన్ధాయ వుత్తం, అల్లేసు పన కీళాధిప్పాయేనపి కరోన్తస్స పాచిత్తియమేవ. పటిపక్ఖభూతో, పటిముఖం గచ్ఛన్తో వా అగ్గి **పటగ్గి,** తస్స అల్లతిణాదీసుపి దానం అనుఞ్ఞాతం, తం దేన్తేన దూరతో ఆగచ్ఛన్తం దావగ్గిం దిస్వా విహారస్స సమన్తతో ఏకక్ఖణే అదత్వా ఏకదేసతో పట్ఠాయ విహారస్స సమన్తతో సణికం ఝాపేత్వా యథా మహన్తోపి అగ్గి విహారం పాపుణితుం న సక్కోతి, ఏవం విహారస్స సమన్తా అబ్భోకాసం కత్వా పటగ్గి దాతబ్బో, సో దావగ్గినో పటిపథం గన్త్వా ఏకతో హుత్వా తేన సహ నిబ్బాతి. **పరిత్తకరణ**న్తి సమన్తా రుక్ఖతిణాదిచ్ఛేదనపరిఖాఖణనాదిఆరక్ఖకరణం, తేనాహ **తిణకుటికానం సమన్తా భూమితచ్ఛన**న్తిఆది.

౧౮౧. **ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణత్తా పారాజికన్తి** ద్వీసు ఏకస్మాపి అన్తోగధత్తా “ద్వీహి”తి వుత్తఖేత్తే ఏకస్మాపి ఓతిణ్ణత్తా పారాజికం, “ద్వీహి ఏవ మారేహి న ఏకేనా”తి నియమితే పన ఏకేనేవ మారితే నత్థి పారాజికన్తి వదన్తి, ఏవం ద్వే ఏవ పురిసాతిఆదీసుపి. పుట్ఠే కతసీసచ్ఛేదపయోగతో అఞ్ఞో పయోగో జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకో న ఉపలబ్భతి, పరమేన పయోగేనస్స జీవితిన్ద్రియం ఉపచ్ఛిజ్జతీతి “సీసచ్ఛేదకస్సా”తి వుత్తం, యం పన **సారత్థదీపనియం** “జీవితిన్ద్రియస్స అవిజ్జమానత్తా”తి కారణం వుత్తం, తం అకారణం జీవితిన్ద్రియసన్నిస్సితచిత్తసన్తతిం వినా ఉక్ఖిపనసన్నిరుజ్ఝనాదివసప్పవత్తస్స గమనస్స అసమ్భవతో. న హి వాయువేగేన పణ్ణపటాదయో వియ కాయో గచ్ఛతి, న చ ఉక్ఖిపనే పవత్తావ చిత్తజవిఞ్ఞత్తిఆదయోవ నిక్ఖిపనాదినోపి హేతుభూతాతి సక్కా వత్తుం విచ్ఛిన్దిత్వా పవత్తనతో. పుట్ఠే అనాహితవేగాపి హి కాచి సరీసపజాతి ద్విధా ఛిన్నా ఛేదనమత్తా ద్వీహి విభాగేహి కతిపయక్ఖణం ద్వీసు దిసాసు గచ్ఛతి, తత్థ చ యస్మిం భాగే హదయవత్థు తిట్ఠతి, తత్రట్ఠం పఞ్చద్వారావజ్జనచిత్తం ద్వీసుపి భాగేసు కాయప్పసాదే ఘట్టితం ఫోట్ఠబ్బం ఆలమ్బిత్వా ఉప్పజ్జతి, తతో తదారమ్మణమేవ యథారహమేకస్మిం భాగే ఏకదా అఞ్ఞస్మిం అఞ్ఞదాతి ఏవం పరియాయేన కాయవిఞ్ఞాణం ఉప్పజ్జతి, తతో హదయవత్థుస్మింయేవ సమ్పటిచ్ఛనాదివీథిచిత్తాని భవఙ్గన్తరితాని మనోద్వారవీథివిఞ్ఞాణాని చ విఞ్ఞత్తిజనకాని ఉప్పజ్జన్తి, యే హి ఉభయభాగా గచ్ఛన్తి వా చలన్తి వా ఫన్దన్తి వా. చిత్తస్స పన లహుపరివత్తియా ఏకక్ఖణే ఉభయభాగాపి చలన్తా వియ ఉపట్ఠహన్తి, సేయ్యథాపి నామ కుక్కుళాదినరకేసు నిముగ్గసకలసరీరస్స సత్తస్స ఏకస్మిం ఖణే సకలసరీరేపి కాయవిఞ్ఞాణదుక్ఖం ఉప్పజ్జమానం వియ ఉపట్ఠాతి, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం, తతో పన యస్మిం భాగే జీవితిన్ద్రియం ససేసకమ్మజరూపం నిరుజ్ఝతి, తత్థ కాయవిఞ్ఞాణం నప్పవత్తతి, హదయవత్థుసహితభాగేయేవ యావ జీవితిన్ద్రియనిరోధా పవత్తతి.

నను నరకాదీసు ఏకాబద్ధే సరీరే సబ్బత్థ పరియాయేన కాయవిఞ్ఞాణసముప్పత్తి యుత్తా హోతు, ద్విధా హుత్వా విచ్ఛిన్నే పన భాగద్వయే కథన్తి? నాయం దోసో. సరీరే హి ఏకాబద్ధతా నామ పరమత్థధమ్మబ్యతిరిత్తా కాచి నత్థి పరవాదీనం అవయవీఆది వియ, కమ్మాదిఏకకారణపుఞ్జాయత్తతాయ బహూనం సహుప్పత్తియేవ ఏకాబద్ధతా. తత్థ చ సత్థప్పహారాదివిరుద్ధపచ్చయోపనిపాతేన విభిన్నానమ్పి కమ్మాదిఏకకారణానం పుఞ్జాయత్తతా న విగచ్ఛతి, యావ సా న విగచ్ఛతి, తావ అవిచ్ఛిన్నావ తత్థ విఞ్ఞాణప్పవత్తి. విభిన్నానం పన కమ్మజరూపానం అఞ్ఞేసఞ్చ సేసతిసన్తతిరూపానఞ్చ ఉపత్థమ్భనభావేన చిరం పవత్తితుం న సక్కోన్తి, యావ చ ధరన్తి, తావ విఞ్ఞాణపచ్చయా హోన్తి, విఞ్ఞాణేన చ తేసం చలనగమనాదిదేసన్తరుప్పత్తి. తస్మా కబన్ధస్సపి ధావక్ఖణే సవిఞ్ఞాణజీవితిన్ద్రియం అత్థేవ, తఞ్చ సీసచ్ఛేదకప్పయోగేనేవ సీఘం పతతి, తతో అఞ్ఞప్పయోగస్స సరీరే విసేసుప్పాదనతో పురేతరమేవ పరమేనేవ కిచ్చనిప్ఫత్తితో సీసచ్ఛేదకస్సేవ కమ్మబద్ధోతి గహేతబ్బో. **ఏవరూపానీతి** కబన్ధవత్థుసదిసాని. **ఇమస్స వత్థుస్సాతి** ఆఘాతనవత్థుస్స. **అత్థదీపనేతి** ఏకేన పురిసేన పయోగేన వా మారితతాసఙ్ఖాతస్స అత్థస్స దీపనే.

౧౮౨. పానపరిభోగేన వట్టతీతి సమ్బన్ధో. ఏవం పన వుత్తత్తా “లోణసోవీరకం యామకాలిక”న్తి కేచి వదన్తి, కేచి పన “గిలానానం పాకతికమేవ, అగిలానానం పన ఉదకసమ్భిన్న”న్తి వుత్తత్తా “గుళం వియ సత్తాహకాలిక”న్తి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

తతియపారాజికవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౪. చతుత్థపారాజికం

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థువణ్ణనా

౧౮౩. **అధిగతేమాతి** సంవిదహామ. **ఇరియాపథం సణ్ఠపేత్వాతి** పధానానురూపం కత్వా. **అనాగతసమ్బన్ధే పన అసతీతి** భాసితో భవిస్సతీతి పాఠసేసం కత్వా అనాగతసమ్బన్ధే అసతి. భాసితోతి అతీతవచనం కథం అనాగతవచనేన సమ్బన్ధముపగచ్ఛతీతి ఆహ **లక్ఖణం పనాతిఆది**. ఈదిసే హి ఠానే ధాతుసమ్బన్ధే పచ్చయాతి ఇమినా లక్ఖణేన ధాత్వత్థసమ్బన్ధే సతి అయథాకాలవిహితాపి పచ్చయా సాధవో భవన్తీతి సద్దసత్థవిదూ వదన్తి.

౧౮౪. **వణ్ణవాతి** ఇమినా అభినవుప్పన్నవణ్ణతా వుత్తా. **పసన్నముఖవణ్ణాతి** ఇమినా ముఖవణ్ణస్స అతిపణీతతా వుత్తా. **విప్పసన్నఛవివణ్ణాతి** ఇమినా పకతిసరీరవణ్ణస్సేవ యథావుత్తనయేన విప్పసన్నతా వుత్తా. యస్మా ఇన్ద్రియానం ఉపాదారూపత్తా నిస్సయవసేనేవ పీణనన్తి ఆహ “అభినివిట్ఠోకాసస్స పరిపుణ్ణత్తా”తి. పఞ్చప్పసాదానం వియ హదయరూపస్సాపి పరిపుణ్ణతా వుత్తాయేవాతి ఆహ “మనచ్ఛట్ఠానం ఇన్ద్రియాన”న్తి. ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛం అనుయుఞ్జన్తా ఇమం సరీరసోభం నేవ పాపుణింసూతి సమ్బన్ధో. **యథా తన్తి** ఏత్థ **తన్తి** నిపాతమత్తం. **చతుచక్కన్తి** ఏత్థ పవత్తనట్ఠేన ఇరియాపథోవ చక్కన్తి వుత్తో.

౧౮౫. **ఉపలబ్భన్తీతి** దిస్సన్తి, ఞాయన్తీతి అత్థో. **పచన్తోతి** పీళేన్తో, గేహాదీని వా సయం డహన్తో, అఞ్ఞేహి వా పాచేన్తో. **ఉద్ధతేతి** ఉద్ధచ్చపకతికే. **ఉన్నళేతి** ఉగ్గతనళసదిసేన ఉగ్గతతుచ్ఛమానేన సహితే. **చపలేతి** పత్తచీవరమణ్డనాదినా చాపల్లేన యుత్తే. **ముఖరేతి** ఖరవచనే. **పాకతిన్ద్రియేతి** అసంవుతత్తా గిహికాలే వియ పకతియం ఠితిన్ద్రియే. **ఇరియాపథసణ్ఠపనాదీనీతి ఆది**-సద్దేన పచ్చయపటిసేవనసామన్తజప్పానం గహణం వేదితబ్బం. పరమసల్లేఖవుత్తీహి మహాఅరియవంసేహి భిక్ఖూహి నివుత్థసేనాసనాని **లోకసమ్మతసేనాసనాని** నామ. **పరిపాచేతున్తి** విప్పాపనవసేన పరిణామేతుం. **భిక్ఖాచారే అసమ్భుజ్జమానేతి** ఇదం **జనపదచారికం చరన్తీతి** ఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం, న పన **పాళిం వాచేన్తోతిఆదీహి**, తాని పన పదాని అత్తనో నిరన్తరవాసట్ఠానేపి జనపదేసుపి కత్తబ్బకిచ్చదస్సనవసేన వుత్తాని, తాని చ తే వత్తసీసేన కరోన్తి, న లాభనిమిత్తం, తేనాహ **తన్తీతిఆది**. **కిచ్చేనాతి** ఇమస్సేవ వేవచనం **కసిరేనాతి**. తదుభయమ్పి పారమీపూరణవాయామం సన్ధాయ వుత్తం. **సాధారణపరిక్ఖారభావేనాతి** సఙ్ఘికపరిక్ఖారభావేన. **తథాభావతో థేనేత్వాతి** అవిస్సజ్జియఅవేభఙ్గియభావతో థేనేత్వా, న ఠానాచావనవసేనాతి అధిప్పాయో, తేనాహ “కులదూసకదుక్కటం ఆపజ్జతీ”తి. **అసన్తన్తి** ఇమస్స **అభూతన్తి** ఇదం కారణవచనం, అనుప్పన్నత్తా అవిజ్జమానన్తి అత్థో. **కితవస్సేవాతి** కితవస్స సకుణగహణమివ. **కేరాటికస్సాతి** సఠస్స. సమణోతి గోత్తమత్తం అనుభోన్తి ధారేన్తీతి **గోత్రభునో**, నామమత్తసమణాతి అత్థో. **దుజ్జానపరిచ్ఛేదన్తి** అనన్తదుక్ఖత్తా “ఏత్తకం దుక్ఖ”న్తి సఙ్ఖ్యావసేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఞాతుం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేనాపి దుక్కరం, న పన సరూపవసేన ఞాతుం బుద్ధఞాణస్స అవిసయభావా.

అధిమానవత్థువణ్ణనా

౧౮౬. **అరహత్తేతి** అగ్గఫలే. **ఞాణచక్ఖునాతి** పచ్చవేక్ఖణఞాణసఙ్ఖాతేన చక్ఖునా, అథ వా ఫలచిత్తసమ్పయుత్తేనేవ ఞాణచక్ఖునా. అత్తనా సమ్పయుత్తేనాపి హి ఞాణేన అసమ్మోహతో సయం దిట్ఠం నామ హోతి, తథా తస్మిం అదిట్ఠేతి అత్థో. సబ్బేసం కిలేసానం పహాయకవసేన ఆజానాతి, సమన్తతో సబ్బేన వా పకారేన జానాతీతి “అఞ్ఞా”తి అగ్గమగ్గో వుచ్చతి, తదుపచారేన

పన తప్పలమ్పీతి ఆహ “అఞ్ఞం బ్యాకరింసూతి అరహత్తం బ్యాకరింసూ”తి. **అన్తరా ఠపేతీ**తి సేఖభూమియం అధిమానో ఠపేతి. **కిలేససముదాచారం అపస్సన్తో**తి పురిమమగ్గత్తయవజ్ఝానంయేవ కిలేసానం వసేన వుత్తం, న భవరాగాదీనం.

సవిభఙ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౭. పకతిమనుస్సేహి ఉత్తరితరానం బుద్ధాదిఉత్తమపురిసానం అధిగమధమ్మో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మోతి ఆహ **ఉత్తరిమనుస్సానన్తి**ఆది. **పాళియం** (పారా. ౧౯౮) “అత్థి చ మే ఏతే ధమ్మా మయీ”తి ఏత్థ **మే**తి ఇదం పదపూరణమత్తం. అధిగన్తబ్బతో అధిగమసఙ్ఖాతస్స ఝానాదినో పుచ్ఛా **అధిగమపుచ్ఛా,** సా చ ఝానాదీసు సామఞ్ఞతో పవత్తాతి ఇదాని తత్థ పఠమజ్ఝానం వా దుతియాదీసు అఞ్ఞతరం వా తత్థాపి కసిణాదిఆరమ్మణేసు కతరమారమ్మణం ఝానం వా లోకుత్తరేసు చ సోతాపత్తిమగ్గం వా సకదాగామిమగ్గాదీసు అఞ్ఞతరం వా తత్థాపి సుఞ్ఞతవిమోక్ఖం వా అప్పణిహితవిమోక్ఖాదీసు అఞ్ఞతరం వాతి ఏవం పచ్చేకం భేదనిద్ధారణవసేన పుచ్ఛనాకారం దస్సేతుం **పాళియం** (పారా. ౧౯౮) “పున కతమేసం త్వం ధమ్మానం లాభీ”తి అయం పుచ్ఛా దస్సితాతి దట్ఠబ్బా, తేనాహ **పఠమమగ్గాదీసూతి**ఆది. యాయ అనుక్కమపటిపత్తియా లోకుత్తరో అధిగమో ఆగచ్ఛతి, సా పుబ్బభాగపటిపత్తి **ఆగమనపటిపదా. న సుజ్ఝతీ**తి పుచ్ఛియమానో పటిపత్తిక్కమం ఉల్లఙ్ఘిత్వా కథేతి. **అపనేతబ్బో**తి తయా వుత్తక్కమేనాయం న సక్కా అధిగన్తున్తి అధిగతమానతో అపనేతబ్బో. సన్నిహితేసు కప్పియేసుపి చతూసు పచ్చయేసు అలగ్గత్తా “ఆకాసే పాణిసమేన చేతసా”తి వుత్తం. వుత్తసదిసం బ్యాకరణం హోతీతి యోజనా. **ఖీణాసవపటిపత్తిసదిసా పటిపదా హోతి** సువిక్ఖమ్భితకిలేసత్తా. ఇదఞ్చ అరహత్తం పటిజానన్తస్స వసేన వుత్తం, తేనాహ **ఖీణాసవస్స నామాతి**ఆది. ఏవం సువిక్ఖమ్భితకిలేసస్స వత్తనసేక్ఖధమ్మపటిజాననం ఇమినా భయుప్పాదనేన, అమ్బిలాదిదస్సనే ఖేళుప్పాదాదినా చ న సక్కా వీమంసితుం, తస్మా తస్స వచనేనేవ తం సద్ధాతబ్బం. **అయం భిక్ఖు సమ్పన్నబ్యాకరణో**తి ఇదం న కేవలం అభాయనకమేవ సన్ధాయ వుత్తం ఏకచ్చస్స సూరజాతికస్స పుథుజ్జనస్సాపి అభాయనతో, రజ్జనీయారమ్మణానం బదరసాళవాదిఅమ్బిలమద్దనాదీనం ఉపనయనేపి ఖేళుప్పాదాదితణ్హాపవత్తరహితం సబ్బథా సుసోధితమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

అసన్తగుణసమ్భావనలక్ఖణా పాపిచ్ఛాతి ఆహ **యా సా ఇధేకచ్చో**తిఆది. **ఆది**-సద్దేన అస్సద్ధోతిఆదిపాఠం సఙ్గణ్హాతి. **సామఞ్ఞం దుప్పరామట్ఠ**న్తి సమణధమ్మసఙ్ఖాతం సామఞ్ఞం ఖణ్డసీలాదితాయ దుప్పరామట్ఠం దుట్ఠు గహితం నిరయాయ నిరయదుక్ఖాయ తం పుగ్గలం తత్థ నిరయే ఉపకడ్ఢతి నిబ్బత్తాపేతీతి అత్థో. **సిథిలో**తి ఓలీయిత్వా కరణేన సిథిలగాహేన కతో, సథేన వా సాఠేయ్యేన ఆదిణ్ణో సిథిలో. **పరిబ్బజో**తి సమణభావో. **భియ్యో**తి పుబ్బే విజ్జమానానం రాగరజాదీనం ఉపరి అపరమ్పి రజం ఆకిరతీతి అత్థో. **భిక్ఖుభావో**తి అధమ్మికపటిఞ్ఞామత్తసిద్ధో భిక్ఖుభావో. **అజానమేవా**తి ఏత్థ ఏవ-సద్దో అవధారణే అజానన్తో ఏవాతి, “అజానమేవ”న్తిపి పాఠో, తత్థ పన ఏవం జానామి ఏవం పస్సామీతి యోజేతబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౯౯. ఏవన్తి చ పఠమజ్ఝానాదిపరామసనం పఠమజ్ఝానం జానామి దుతియాదిఝానన్తి. **అసుభజ్ఝానాదీనీతి ఆది**-సద్దేన కాయగతాసతిజ్ఝానం కసిణజ్ఝానం కసిణమూలకాని ఆరుప్పజ్ఝానాని చ సఙ్గణ్హాతి. **విమోక్ఖో**తి చతుబ్బిధో మగ్గో, తస్స సగుణతో సుఞ్ఞతాదినామం దస్సేన్తో ఆహ **సో పనాయ**న్తిఆది. మగ్గో హి నామ పఞ్చహి కారణేహి నామం లభతి సరసేన వా పచ్చనీకేన వా సగుణేన వా ఆరమ్మణేన వా ఆగమనేన వా. సచే హి సఙ్ఖారుపేక్ఖా అనిచ్చతో సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, మగ్గో అనిమిత్తవిమోక్ఖేన విముచ్చతి. సచే దుక్ఖతో సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, అప్పణిహితవిమోక్ఖేన విముచ్చతి. సచే అనత్తతో సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, సుఞ్ఞతవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, ఇదం **సరసతో** నామం నామ. యస్మా పనేస సఙ్ఖారేసు అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చనిమిత్తం పజహన్తో ఆగతో, తస్మా అనిమిత్తో. దుక్ఖానుపస్సనాయ సుఖసఞ్ఞం పణిధిం పత్థనం పహాయ ఆగతత్తా అప్పణిహితో. అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసఞ్ఞం పహాయ అత్తసుఞ్ఞతాదస్సనవసేన సుఞ్ఞతా హోతి, ఇదం **పచ్చనీకతో** నామం నామ. రాగాదీహి పనేస సుఞ్ఞతత్తా సుఞ్ఞతో, రూపనిమిత్తాదీనం, రాగనిమిత్తాదీనం ఏవ వా అభావేన అనిమిత్తో, రాగపణిధిఆదీనం అభావతో అప్పణిహితోతి వుచ్చతి, ఇదం అస్స **సగుణతో** నామం. రాగాదిసుఞ్ఞం అనిమిత్తం అప్పణిహితఞ్చ నిబ్బానం ఆరమ్మణం కరోతీతి సుఞ్ఞతో అనిమిత్తో అప్పణిహితోతి వుచ్చతి, ఇదమస్స **ఆరమ్మణతో** నామం. ఆగమనం పన దువిధం విపస్సనాగమనం మగ్గాగమనఞ్చ. తత్థ మగ్గే విపస్సనాగమనమేవ, ఫలే పన మగ్గానన్తరే మగ్గాగమనం, ఫలసమాపత్తియం విపస్సనాగమనమ్పి. అనత్తానుపస్సనావసేన మగ్గో సుఞ్ఞతో అనిచ్చదుక్ఖానుపస్సనాహి అనిమిత్తో అప్పణిహితోతి ఏవం విపస్సనా అత్తనో నామం మగ్గస్స దేతి, మగ్గో ఫలస్సాతి ఇదం **ఆగమనతో** నామం.

సుఞ్ఞత్తాతి వివిత్తత్తా. రాగాదయోవ పతిట్ఠానట్ఠేన పణిధీతి ఆహ “రాగదోసమోహపణిధీన”న్తి. **ఇమిస్సా విజ్జాయాతి దిబ్బచక్ఖువిజ్జాయాతి**ఆదినా ఏకేకవిజ్జం సన్ధాయ వదన్తి. ఏవం ఏకిస్సాపి నామం అగ్గహేత్వాపి తా ఏవ సన్ధాయ “విజ్జానం లాభిమ్హీ”తి భణన్తోపి పారాజికో హోతీతి సఙ్ఖేపట్ఠకథాయం అధిప్పాయో. వత్థువిజ్జాదీని పన సన్ధాయ వదన్తో న హోతి. **ఏకేకకోట్ఠాసవసేనా**తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తనయేన లోకుత్తరవిసేసం అకత్వా కేవలం “సతిపట్ఠానానం లాభీ”తి ఏకేకకోట్ఠాసవసేనాతి అధిప్పాయో. **తత్థా**తి తేసు కోట్ఠాసేసు. కిలేసానం పహానం నామ అభావమత్తమ్పి లోకుత్తరకిచ్చత్తా లోకుత్తరన్తి సమత్థేతుం **తం పనా**తిఆది వుత్తం. **రాగా చిత్తం వినీవరణతా**తి రాగతో చిత్తస్స వినీవరణతా, తతో రాగతో విముత్తతా ఏవ వీతరాగనీవరణతాతి అత్థో, యా చ పఞ్చ విజ్జాతి యోజేతబ్బం. **న ఆగతా**తి ఇధ పదభాజనే “ఞాణన్తి తిస్సో విజ్జా”తి (పారా. ౧౯౯) వుత్తత్తా సేసా పఞ్చ విజ్జా న ఆగతాతి అత్థో. **నిబ్బత్తితలోకుత్తరత్తా**తి లోకియధమ్మసాధారణసఙ్ఖతస్సాపి అభావా లోకియేహి సబ్బథా అసమ్మిస్సలోకుత్తరత్తా. **అఞ్ఞ**న్తి సఙ్ఖేపట్ఠకథాదిం వదన్తి, తమ్పి తత్థేవ పటిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో.

౨౦౦. పున ఆనేత్వా పఠమజ్ఝానాదీహి న యోజితన్తి ఏత్థ “పఠమజ్ఝానేనాతి పాఠో”తి కేచి వదన్తి, తం యుత్తమేవ ఆది-సద్దేన గహేతబ్బస్స ఝానస్స అభావా. పఠమజ్ఝానమూలకఞ్హి ఏకమేవ ఖణ్డచక్కం. కత్తుసాధనోపి భణిత-సద్దో హోతీతి ఆహ **అథ వా**తిఆది. యేన చిత్తేన ముసా భణతి, తేనేవ చిత్తేన న సక్కా “ముసా భణామీ”తి జానితుం, అన్తరన్తరా పన అఞ్ఞాహి మనోద్వారవీథీహి “ముసా భణామీ”తి జానాతీతి వుత్తం “భణన్తస్స హోతి ముసా భణామీ”తి. **అయమేత్థ అత్థో దస్సితో**తి తీహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో ముసావాదోతి అయమత్థో దస్సితో. **దవా**తి సహసా. **రవా**తి అఞ్ఞం వత్తుకామస్స ఖలిత్వా అఞ్ఞభణనం. తం జానాతీతి తంఞాణం, తస్స భావో **తంఞాణతా,** ఞాణస్స విసయవిసయీభావేన అత్తసంవేదనన్తి అత్థో. **ఞాణసమోధాన**న్తి బహూనం ఞాణానం ఏకస్మిం ఖణే సమోధానం, సహుప్పత్తీతి అత్థో. **యేన చిత్తేన “ముసా భణిస్స”న్తి జానాతీ**తి ఇదం పుబ్బభాగచేతనఞ్చ సన్నిట్ఠానచేతనఞ్చ ఏకతో కత్వా వుత్తం. యేన చిత్తేన పుబ్బభాగచేతనాభూతేన సన్నిట్ఠానచేతనాభూతేన చ విసంవాదితబ్బసత్తసఙ్ఖారే జానాతి, యేన చిత్తేన ముసా భణిస్సన్తి అత్థో. **తేనేవ…పే… పరిచ్ఛజితబ్బా**తి తేనేవ చిత్తేన “ఏవం అహం ముసా భణామీ”తి వా “భణిత”న్తి వా తదేవ ముసావాదచిత్తమారమ్మణం కత్వా భిక్ఖు జానాతీతి ఏవం పుబ్బాపరసన్నిట్ఠానచేతనాక్ఖణేసు తీసు ఏకేనేవ చిత్తేన ఞాణవిసయఞ్చ ఞాణఞ్చాతి ఉభయమ్పి ఏకక్ఖణే పుగ్గలో జానాతీతి అయం తంఞాణతా పరిచ్ఛజితబ్బా విసయస్సేవ తదా పకాసనతోతి అధిప్పాయో, తేనాహ **న హీ**తిఆది. యది ఞాణస్స అత్తనో సరూపం న ఞాయతి, కథం పచ్ఛిమం చిత్తం జానాతీతి ఆహ **పురిమం పురిమ**న్తిఆది. తత్థ **భణిస్సామీ**తిఆదినా తీసు కాలేసు ఉప్పన్నం పురిమపురిమచిత్తం అత్తానం విసయం కత్వా ఉప్పజ్జమానస్స పచ్ఛిమస్స పచ్ఛిమస్స చిత్తస్స తథా ఉప్పత్తియా పచ్చయో హోతీతి అత్థో. **తేనా**తి యేన కారణేన తీసు ఖణేసు చిత్తాని తదఞ్ఞేహేవ చిత్తేహి జానితబ్బాని,

తాని చ పురిమపురిమచిత్తేనేవ అవస్సం ఉప్పజ్జన్తి, తేన కారణేనాతి అత్థో. **తస్మిం సతీతి** భణిస్సామీతి పుబ్బభాగే సతి. **సేసద్వయన్తి** భణామి, భణితన్తి ఇదం ద్వయం న హేస్సతీతి ఏతం నత్థీతి యోజనా హోతియేవాతి అత్థో. **ఏకం వియ పకాసతీతి** భిన్నక్ఖణానమ్పి నిరన్తరుప్పత్తియా "తదేవేద"న్తి గహేతబ్బతం సన్ధాయ వదతి.

బలవధమ్మవినిధానవసేనాతి బలవగాహస్స వినిధానవసేన. **దుబ్బలదుబ్బలానన్తి** దుబ్బలదుబ్బలానం గాహానం. **సకభావపరిచ్చజనవసేనాతి** అత్తనో సన్తకభావస్స పరిచ్చజనవసేన.

౨౦౭. **ఉత్తాసితత్తాతి** భయం జనేత్వా వియ పలాపితత్తా. ఏవం పలాపితో న పున తం ఠానం ఆగచ్ఛతీతి ఆహ "పున అనల్లీయనభావదస్సనవసేనా"తి. ఖేట-సద్దం సద్దత్థవిదూ ఉత్తాసత్థే పఠన్తీతి ఆహ **స్వాయమత్థోతిఆది**. అణు ఏవ అణుసహగతం, అణుత్తేన వా యుత్తన్తి అత్థో.

వత్థుకామవారకథావణ్ణనా

౨౧౫. **కేవలఞ్హియన్తి** కేవలఞ్హి అయం వారోతి అజ్ఝాహరితబ్బం. **తఙ్ఖణఞ్ఞేవ జానాతీతి** పకతియా వచనానన్తరం విజాననం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవం పన వచీభేదం అకత్వా "యో ఇమమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కమిస్సతి, నం మయం 'అరహా'తి జానిస్సామా"తి ఏవం కతసఙ్కేతా విహారా పఠమం పక్కమనేన తస్మిం ఖణే అవీతివత్తేపి నిక్ఖన్తమత్తేపి పారాజికం అఞ్ఞతరో భిక్ఖు "మం 'అరహా'తి జానన్తూ"తి తమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కామీతి ఆగతవత్థుమ్హి (పారా. ౨౨౭) వియ. **విఞ్ఞత్తిపథేతి** కాయవచీవిఞ్ఞత్తీనం గహణయోగ్గే పదేసే, తేన విఞ్ఞత్తిపథం అతిక్కమిత్వా ఠితో కోచి దిబ్బేన చక్ఖునా కాయవికారం దిస్వా దిబ్బాయ సోతధాతుయా వచీభేదఞ్చ సుత్వా జానాతి, న పారాజికన్తి దీపేతి. **పాళియం** "పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి (పారా. ౨౧౫) ఇమస్మిం పటివిజాననవారే యస్మిం అక్ఖరే వా ఉచ్చారితే కాయప్పయోగే వా కతేయేవ అయం పఠమజ్ఝానం సమాపన్నోతిఆదిఅత్థం పరో విజానాతి, తతో పురిమేసు అక్ఖరుచ్చారణాదిప్పయోగేసు థుల్లచ్చయం ఆపజ్జిత్వా పచ్ఛిమేవ పటివిజాననపయోగక్ఖణే పారాజికం ఆపజ్జతీతి వేదితబ్బం థుల్లచ్చయస్సేవేత్థ సామన్తత్తా, తేనేవ **బుద్ధదత్తాచరియేన** –

> "దుక్కటం పఠమస్సేవ, సామన్తమితి వణ్ణితం;
> సేసానం పన తిణ్ణమ్పి, థుల్లచ్చయముదీరిత"న్తి –

వుత్తం , అయఞ్చత్థో "న పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి ఇమినా సుత్తేన సఙ్గహితోతి దట్ఠబ్బో. **ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదివసేనాతిఆదినా** ఝానసమాధిఆదిసద్దానమత్థేసు పుబ్బే అకతపరిచయత్తా సుత్వా "అత్థం ఈదిస"న్తి అజానిత్వా కేవలం "విసిట్ఠో కోచి సమణగుణో అనేన లద్ధో"తి పరేన ఞాతేపి పారాజికమేవాతి దస్సేతి.

అనాపత్తిభేదకథావణ్ణనా

౨౨౦. **అనుల్లపనాధిప్పాయస్సాతి** "ఏవం వుత్తే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో మయా పకాసితో హోతీ"తి అమనసికత్వా "నాహం, ఆవుసో, మచ్చునో భాయామీ"తిఆదికం కథేన్తస్స. ఏవం కథేన్తో చ వోహారతో అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తో నామ హోతీతి వుత్తం "అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తస్సా"తి. **భాయన్తోతి** "ఇత్వా గరహన్తి ను ఖో"తి భాయన్తో.

పదభాజనీయవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౨౨౩. **సేక్ఖభూమియన్తి** ఇమినా ఝానభూమిమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **తిణ్ణం వివేకానన్తి** కాయచిత్తఉపధివివేకానం. పిణ్డాయ చరణస్స భోజనపరియోసానతాయ వుత్తం "యావ భోజనపఅయోసాన"న్తి. అన్తరఘరే భుత్వా ఆగచ్ఛన్తస్సాపి వుత్తనయేనేవ సమ్భావనిచ్ఛాయ చీవరసణ్ఠాపనాదీని కరోన్తస్స దుక్కటమేవ, **పాళియం** పన దుక్కరాదివత్థూసు "అనాపత్తి అనుల్లపనాధిప్పాయస్సా"తి ఇదం థుల్లచ్చయేనాపి అనాపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం. ఉల్లపనాధిప్పాయస్సాపి హి "నావుసో, దుక్కరం అఞ్ఞం బ్యాకాతు"న్తి వుత్తే థుల్లచ్చయమేవ అత్తుపనాయికత్తాభావతోతి దట్ఠబ్బం.

౨౨౭. **న దానాహం తత్థ గమిస్సామీతి** పున తత్థ వసితట్ఠానే న గమిస్సామి, ఏవం సతి పఠమం గతో అయం పున చ నాగతో, తస్మా అరహాతి మఞ్ఞిస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **తం ఠానన్తి** ఆవాసం వాతిఆదినా పుబ్బే పరిచ్ఛిన్నట్ఠానం. పదసా గమనం సన్ధాయ కతికాయ కతత్తా **యానేనాతిఆది** వుత్తం. విజ్జామయిద్ధిం సన్ధాయ "ఇద్ధియా"తి వుత్తం ఉల్లపనాధిప్పాయస్స అభిఞ్ఞిద్ధియా అసమ్భవతో. **అఞ్ఞమఞ్ఞం రక్ఖన్తీతి** ఉల్లపనాధిప్పాయే సతిపి ఏకస్సాపి పఠమగమనాభావా రక్ఖన్తి. సచే పన కతికం కత్వా నిసిన్నేసు ఏకం ద్వే ఠపేత్వా అవసేసా ఉల్లపనాధిప్పాయేన ఏకతో గచ్ఛన్తి, గతానం సబ్బేసం పారాజికమేవ. తేసు యస్స ఉల్లపనాధిప్పాయో నత్థి, తస్స అనాపత్తి. **ఏతన్తి** హేట్ఠా వుత్తం సబ్బం కతికవత్తం. **నానావేరజ్జకాతి** నానాజనపదవాసినో. **సఙ్ఘలాభోతి** యథావుడ్ఢం పాపుణనకకోట్ఠాసో. అయఞ్చ పటిక్ఖేపో అవిసేసేత్వా కరణం సన్ధాయ కతో, విసేసేత్వా పన "ఏత్తకో అసుకస్సా"తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా అపలోకేత్వా దాతుం వట్టతి.

౨౨౮. **ధమ్మధాతూతి** సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం, ధమ్మానం సభావో వా. **ఉపపత్తీతి** అత్తభావం సన్ధాయ వదతి. **దుస్సద్ధాపయా హోన్తీతి** పుథుజ్జనే సన్ధాయ వుత్తం, న లక్ఖణత్థేరాదికే అరియపుగ్గలే . **వితుడేన్తీతి** వినివిజ్ఝిత్వా డేన్తి గచ్ఛన్తి, ఫాసుళన్తరికాయో ఛిద్దావఛిద్దం కత్వా తాహి గచ్ఛన్తీతి నిస్సక్కవసేన అత్థో. వితుడేన్తీతి పాఠే ఫాసుళన్తరికాహీతి ఆధారత్థే నిస్సక్కవచనం. **లోహతుణ్డేహీతి** కాళలోహమయేహి తుణ్డేహి. **అచ్ఛరియం వతాతి** గరహితబ్బతాయ అచ్ఛరం పహరితుం యుత్తరూపం. **చక్ఖుభూతాతి** లోకస్స చక్ఖు వియ భూతా సఞ్జాతా, చక్ఖుసదిసాతిపి అత్థో. **తస్సేవ కమ్మస్సాతి** యేన గోఘాతకకమ్మేనేవ నిరయే నిబ్బత్తో, తస్సేవాతి అత్థే గయ్హమానే ఏకాయ చేతనాయ బహుపటిసన్ధియో హోన్తీతి ఆపజ్జతి, న చేతం యుత్తం ఏకస్స అమ్బాదిబీజస్స అనేకఙ్కురుప్పత్తి వియాతి తం పరిహరన్తో ఆహ **తస్స నానాచేతనాహి ఆయూహితస్సాతిఆది**, తేన గోఘాతకకమ్మక్ఖణే పుబ్బచేతనా అపరచేతనా సన్నిట్ఠాపకచేతనాతి ఏకస్మిమ్పి పాణాతిపాతే బహూ చేతనా హోన్తి, నానాపాణాతిపాతేసు వత్తబ్బమేవ నత్థి. తత్థ ఏకాయ చేతనాయ నరకే పచిత్వా తదఞ్ఞచేతనాసు ఏకాయ అపరాపరియచేతనాయ ఇమస్మిం పేతత్తభావే నిబ్బత్తోతి దస్సేతి, తేనాహ "అవసేసకమ్మం వా కమ్మనిమిత్తం వా"తి. ఏత్థ చ కమ్మసరిక్ఖవిపాకుప్పత్తిం సన్ధాయ కమ్మకమ్మనిమిత్తానమేవ గహణం కతం, న గతినిమిత్తస్స, తేనాహ "అట్ఠిరాసియేవ నిమిత్తం అహోసీ"తి. **పాళియం** వితచ్ఛేన్తీతి తుణ్డేహి తచ్ఛేన్తో వియ లుఞ్చన్తి. **విరాజేన్తీతి** విలిఖన్తి.

౨౨౯. **వల్లూరవిక్కయేనా**తి సుక్ఖాపితమంసవిక్కయేన. **నిప్పక్ఖచమ్మే**తి విగతపక్ఖలోమచమ్మే. **ఏకం మిగ**న్తి దీపకమిగం. **కారణాహీ**తి ఘాతనాహి. **ఇత్వా**తి కమ్మట్ఠానం ఇత్వా.

౨౩౦. మజ్జనవసేన ఉలతీతి **మజ్జలి,** విరూపబీభచ్ఛభావేన పవత్తతీతి అత్థో. **చిత్తకేళి**న్తి చిత్తరుచియం అనాచారకీళం.

౨౩౧. **నిస్సేవాలపణకకద్దమో**తి తిలబీజకాదిసేవాలేన నీలమణ్డూకపిట్ఠివణ్ణేన ఉదకపిట్ఠే ఉదకం నీలవణ్ణం కురుమానేన పణకేన కద్దమేన చ విరహితో. ఉణ్హభావేన తపనతో తపం ఉదకం అస్సాతి తపోదకాతి వత్తబ్బే క-కారలోపం కత్వా “తపోదా”తి వుచ్చతి. **పేతలోకో**తి పకట్ఠేన అకుసలకమ్మేన సుగతితో దుగ్గతిం ఇతానం గతానం లోకో సమూహో, నివాసట్ఠానం వా. **కతహత్థా**తి ధనుసిప్పే సుట్ఠు సిక్ఖితహత్థా, అవిరజ్ఝనలక్ఖవేధాతి అత్థో. సిప్పదస్సనవసేన రాజకులాదీసు రాజసమూహం ఉపేచ్చ కతం అసనం సరక్ఖేపో ఏతేసన్తి **కతుపాసనా,** సబ్బత్థ దస్సితసిప్పాతి అత్థో. **పభగ్గో**తి పభఞ్జితో, పరాజితోతి అత్థో.

౨౩౨. **ఆనేఞ్జసమాధి**న్తి అరూపసమాపత్తియం నిరుద్ధే సతిపి సద్దకణ్టకేన ఉట్ఠానారహో రూపావచరసమాధియేవ ఇధ వత్తబ్బోతి ఆహ **అనేజం అచల**న్తిఆది. **సమాధిపరిపన్థకే**తి వితక్కాదికే సన్ధాయ వదతి, ఇదం పన పఠమబోధియం ఉప్పన్నమ్పి వత్థుం అనాచారమత్తవసేన భిక్ఖూహి చోదితేపి భగవతా “అనాపత్తి, భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానస్సా”తి (పారా. ౨౨౮) ఏవం ఆయతిం అత్తనా పఞ్ఞపియమానపారాజికానుగుణం తదా ఏవ వినీతన్తి ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి పచ్ఛా పఞ్ఞత్తస్స ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స వినీతవత్థుభావేన సఙ్గహమారోపితన్తి దట్ఠబ్బం. సావకానం ఉప్పటిపాటియా అనుస్సరణాభావం దస్సేతుం “న ఉప్పటిపాటియా”తి వుత్తం. **దుక్కరం కత**న్తి అనన్తరే పఞ్చకప్పసతికే కాలే విఞ్ఞాణసన్తతిం అదిస్వాపి అసమ్ముయ్హిత్వా పరతో తతియత్తభావే దిట్ఠచుతిచిత్తేన సద్ధిం వత్తమానభవపటిసన్ధియా అనుమానేనాపి కారియకారణభావగహణం నామ సావకానం దుక్కరత్తా వుత్తం. **పటివిద్ధా**తి పటివిద్ధసదిసా. యథా నామ సత్తధా ఫాలితస్స చామరవాలలోమస్స ఏకాయ అగ్గకోటియా అపరస్స వాలలోమంసునో కోటిం దూరే ఠత్వా విజ్ఝేయ్య ఆవునన్తో వియ పటిపాదేయ్య, ఏవమేవ ఇమినాపి దుక్కరం కతన్తి వుత్తం హోతి. **ఏతదగ్గ**న్తి ఏసో అగ్గో. **యదిద**న్తి యో అయం.

నిగమనవణ్ణనా

౨౩౩. **ఇధా**తి భిక్ఖువిభఙ్గే. **ఉద్దిట్ఠపారాజికపరిదీపన**న్తి సిక్ఖాపదేసు పాతిమోక్ఖుద్దేసవసేన ఉద్దిట్ఠపారాజికపరిదీపనం, న పన సబ్బస్మిం పారాజికవిభఙ్గే ఆగతఆపత్తిపరిదీపనం తత్థ థుల్లచ్చయాదీనమ్పి ఆగతత్తా తేనేవ ఉద్దిట్ఠ-సద్దేన వుత్తవిభఙ్గస్స నిద్దేసత్తా. **భిక్ఖునీనం అసాధారణాని చత్తారీ**తి ఉబ్భజాణుమణ్డలికా (పాచి. ౬౫౮) వజ్జప్పటిచ్ఛాదికా (పాచి. ౬౬౫) ఉక్ఖిత్తానువత్తికా (పాచి. ౬౬౯) అట్ఠవత్థుకాతి (పాచి. ౬౭౫) ఇమాని భిక్ఖూహి అసాధారణాని భిక్ఖునీనం ఏవ పఞ్ఞత్తాని పారాజికానీతి అత్థో. **వత్థువిపన్నా**తి పబ్బజ్జుపసమ్పదానం వత్థుభావో వత్థు నామ, తేన వత్థుమత్తేన విపన్నా, విపన్నవత్థుకాతి అత్థో. **అహేతుకపటిసన్ధికా**తి మగ్గానుప్పత్తికారణమాహ. కిఞ్చాపి దుహేతుకానమ్పి మగ్గో నుప్పజ్జతి, తే పన పబ్బజ్జుపసమ్పదాసు ఠత్వా ఆయతిం మగ్గహేతుం సమ్పాదేతుం సక్కోన్తి, అహేతుకా పన పరిసుద్ధే చతుపారిసుద్ధిసీలే ఠత్వా సమ్పాదేతుం న సక్కోన్తి, తస్మా తే తమ్పి పటిచ్చ వత్థువిపన్నావాతి వేదితబ్బా. **పారాజికా**తి కమ్మవిపత్తియా పటిసన్ధిక్ఖణేయేవ పరాజయం ఆపన్నా. థేయ్యసంవాసకాదీనం గిహిభావే ఠత్వా విపస్సనాయ వాయమన్తానమ్పి తస్మిం అత్తభావే మగ్గుప్పత్తిఅభావతో “మగ్గో పన వారితో”తి వుత్తం. దీఘతాయ లమ్బమానం అఙ్గజాతం లమ్బం నామ, తం యస్స అత్థి సో **లమ్బీ**. సో ఏత్తావతా న పారాజికో, తం పన దీఘం అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖే వా వచ్చమగ్గే వా సేవనాధిప్పాయేన పవేసేన్తోవ పారాజికో, ఇధ పన వచ్చమగ్గే పవేసేన్తోవ అధిప్పేతో ముదుపిట్ఠికేసేవ ముఖే పవేసనస్స వుత్తత్తా. సోపి హి కతపరికమ్మతాయ ముదుభూతాయ పిట్ఠియా ఓనమిత్వా అత్తనో అఙ్గజాతం ముఖేన గణ్హన్తోవ పారాజికో హోతి, న కేవలో. యో పన ముఖేన అత్తనో వచ్చమగ్గం వా పరేసం వచ్చమగ్గముఖం వా ఇత్థీనం పస్సావమగ్గం వా గణ్హాతి, తస్స చ పురిసనిమిత్తేన పురిసనిమిత్తం ఛుపన్తస్స చ మగ్గేన మగ్గపటిపాదనేపి పారాజికం న హోతి పురిసనిమిత్తేన తదితరమగ్గసమ్పటిపాదనేనేవ మేథునధమ్మవోహారతో . **పరస్స అఙ్గజాతే అభినిసీదతీ**తి పరస్స ఉత్తానం సయన్తస్స కమ్మనియే అఙ్గజాతే అత్తనో వచ్చమగ్గం పవేసేన్తో తస్సూపరి నిసీదతి, ఇదఞ్చ ఉపలక్ఖణమత్తం పరేసం అఙ్గజాతం వచ్చమగ్గే పవేసేన్తో సాదియన్తోపి పారాజికోవ, బలక్కారేన పన వచ్చమగ్గే వా ముఖే వా పరేన పవేసియమానో యది న సాదియతి, అనాపత్తికోవ. ఏత్థ అసాదియనం నామ దుక్కరం వివజ్జితబ్బతో. ఏత్థ చ అనుపసమ్పన్నభావే ఠత్వా మాతుపితుఅరహన్తేసు అఞ్ఞతరం ఘాతేన్తో భిక్ఖునిం దూసేన్తో చ సామణేరపబ్బజ్జమ్పి న లభతీతి దస్సనత్థం విసుం గహితత్తా మాతుఘాతకాదీనం చతున్నం తతియపఠమపారాజికేసు అన్తోగధతా వేదితబ్బా. యథా ఏత్థ, ఏవం గిహిభావే ఠత్వా లోహితుప్పాదం కరోన్తో లోహితుప్పాదకోవాతి గహేతబ్బం. **ఏతేన పరియాయేనా**తి ఉభిన్నం రాగపరియుట్ఠానసఙ్ఖాతేన పరియాయేన. దుతియవికప్పే కచ్చి అత్థాతి పదచ్ఛేదో వేదితబ్బో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

చతుత్థపారాజికవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

నిట్ఠితో చ పారాజికకణ్డవణ్ణనానయో.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డో

౧. సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౪. తేరసకన్తి తేరస సిక్ఖాపదాని పరిమాణాని అస్సాతి తేరసకో, కణ్డో, తస్స. సమథే విపస్సనాయ వా అభిరతిరహితో ఇధ **అనభిరతో,** న పబ్బజ్జాయాతి ఆహ “విక్ఖిత్తచిత్తో”తి. విక్ఖిత్తతాయ కారణమాహ **కామరాగా**ఇచ్చాది.

౨౩౫. అబ్బోహారికాతి సీలవిపత్తివోహారం నారహతీతి కత్వా వుత్తం. అకుసలభావే పనస్సా అబ్బోహారతా నత్థి.

౨౩౬-౭. చేతనా-సద్దతో విసుం సం-సద్దస్స అత్థాభావం ఇక-పచ్చయస్స చ అత్థవన్తతం దస్సేతుం **సఞ్చేతనా వాతి**ఆది దుతియవికప్పో వుత్తో. **సిఖాప్పత్తో అత్థోతి** అధిప్పేతత్థం సన్ధాయ వుత్తం. **ఆసయభేదతోతి** పిత్తసేమ్హపుబ్బలోహితానం చతున్నం ఆసయానం భేదేన. **ధాతునానత్తతోతి** రసరుహిరాదీనం సత్తన్నం, పథవాదీనం వా చతున్నం ధాతూనం నానత్తేన. **వత్థిసీసన్తి** ముత్తవత్థితో మత్థకపస్సం. హత్థిమదచలనం నామఞ్చ సమ్భవోతి ఆహ “సమ్భవో నిక్ఖమతీ”తి. **సమ్భవవేగన్తి** సమ్భవస్స ఠానతో చవిత్వా దకసోతాభిముఖం ఓతరణేన సఞ్జాతసరీరక్ఖోభవేగం. **బాహుసీసన్తి** ఖన్ధప్పదేసం. **దస్సేసీతి** ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో హేతుత్థో, తేన యస్మా కణ్ణచూళికాహి సమ్భవో నిక్ఖమతి…పే॰… సమ్భవఞ్చ దస్సేసి, తస్మా తతియస్స భాసితం సుభాసితన్తి ఏవం యోజనా వేదితబ్బా. **దకసోతన్తి** ముత్తస్స వత్థితో నిక్ఖమనమగ్గం, అఙ్గజాతప్పదేసన్తి వుత్తం హోతి. సుక్కఞ్చ నామేతం రసరుహిరాదిసత్తదేహధాతూసు మజ్జిమధాతుచతుజం అట్ఠిమిఞ్జాది వియ పథవీధాతుసఙ్గహితం ఆహారూపజీవీనం సకలకాయగతం అతిదహరదారకానమ్పి అత్థేవ, తం పన పన్నరససోళసవస్సుద్దేసతో పట్ఠాయ సత్తానం సముప్పజ్జనకకామరాగేహేవ ఠానతో చలతి, చలితఞ్చ ఆపోధాతుభావేన చిత్తజమేవ హుత్వా దకసోతం ఓతరతి, దకసోతతో పన పట్ఠాయ చిత్తపచ్చయఉతుజం హోతి మత్థలుఙ్గతో చలితసిఙ్ఘాణికా వియ. యేసం పన సముచ్ఛేదనవిక్ఖమ్భనాదీహి రాగపరియుట్ఠానం నత్థి , తేసం సుక్కవిస్సట్ఠి న సియా. ఇతి యథాఠానతో సుక్కస్స విస్సట్ఠియేవ రాగచిత్తసముట్ఠానా, న పకతిరూపం, తేనేవ **కథావత్థుఅట్ఠకథాయం** (కథా॰ అట్ఠ॰ ౩౦౭) “సుక్కవిస్సట్ఠి నామ రాగసముట్ఠానా హోతీ”తి సుక్కస్స విస్సట్ఠి ఏవ రాగసముట్ఠానా వుత్తా, న పకతిరూపం. ఛన్నం పన కామావచరదేవానం విజ్జమానాపి సుక్కధాతు ద్వయంద్వయసమాపత్తివసేన పరియుట్ఠితరాగేనాపి ఠానతో న గళతి, యథాఠానే ఏవ ఠత్వా కిఞ్చి వికారం ఆపజ్జమానా తఙ్ఖణికపరిళాహవూపసమావహా మేథునకిచ్చనిట్ఠాపితా హోతీతి వేదితబ్బం. కేచి పన “కాయసమ్ఫస్ససుఖమేవ తేసం కామకిచ్చ”న్తి వదన్తి. ఖీణాసవానం పన అనాగామీనఞ్చ సబ్బసో కామరాగాభావేన సుక్కధాతువికారమ్పి నాపజ్జతీతి వేదితబ్బం. రూపీబ్రహ్మానం పన విక్ఖమ్భితకామరాగేన జనితత్తా అనాహారూపజీవితత్తా చ సబ్బథా సుక్కధాతుపి నత్థేవ. **తథేవాతి** మోచనస్సాదేన నిమిత్తే ఉపక్కమతోతిఆదిం అతిదిసతి. “విస్సట్ఠీతి ఠానాచావనా వుచ్చతీ”తి పదభాజనే (పారా॰ ౨౩౭) వుత్తత్తా “దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తే”తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **దకసోతోరోహణఞ్చేత్థాతి**ఆది. **ఏత్థాతి** తీసుపి వాదేసు. **అధివాసేత్వాతి** నిమిత్తే ఉపక్కమిత్వా పున విప్పటిసారే ఉప్పన్నే మోచనస్సాదం వినోదేత్వా. **అన్తరా నివారేతున్తి** అత్తనో నిమిత్తే కతూపక్కమేన ఠానా చుతం దకసోతం ఓతరితుం అదత్వా అన్తరా నివారేతుం. మోచనస్సాదేన హత్థపరికమ్మాదిం కరోన్తస్స ముత్తేపి దుక్కటమేవ, నిమిత్తే ఉపక్కమాభావతో పన సఙ్ఘాదిసేసో న హోతీతి ఆహ “హత్థ…పే॰… అనాపత్తీ”తి. దకసోతోరోహణఞ్చేత్థాతిఆదినా వుత్తవినిచ్ఛయం సన్ధాయ “అయం సబ్బాచరియసాధారణవినిచ్ఛయో”తి వుత్తం.

ఖోభకరణపచ్చయో నామ విసభాగభేసజ్జసేనాసనాహారాదిపచ్చయో. **నానావిధం సుపినన్తి** ఖుభితవాతాదిధాతూనం అనుగుణం. **అనుభూతపుబ్బన్తి** పుబ్బే భూతపుబ్బం మనసా పరికప్పితపుబ్బఞ్చ. సగ్గనరకదేసన్తరాదీనమ్పి హి సఙ్గహేత్వా వుత్తం. **అత్థకామతాయ వా అనత్థకామతాయ వాతి** ఇదం దేవతానం హితాహితాధిప్పాయతం దస్సేతుం వుత్తం. **అత్థాయ వా అనత్థాయ వాతి** సభావతో భవితబ్బం హితాహితం సన్ధాయ వుత్తం. నను దేవతాహి ఉపసంహరియమానాని ఆరమ్మణాని పరమత్థతో నత్థి, కథం తాని పురిసో పస్సతి, దేవతా వా తాని అవిజ్జమానాని ఉపసంహరన్తీతి చోదనం మనసి కత్వా ఆహ **సో తాసన్తి**ఆది. తేన “ఏవమేసో పరికప్పతూ”తి దేవతాహి చిన్తితమత్తేన సుపన్తస్స చిత్తం భవఙ్గసన్తతితో నిపతిత్వా దేవతాహి చిన్తితనియామేనేవ పరికప్పమానం పవత్తతి, ఏవం తేన పరికప్పమానాని ఆరమ్మణాని దేవతాహి ఉపసంహటాని నామ హోన్తి, తాని చ సో దేవతానుభావేన పస్సతి నామాతి దస్సేతి. **బోధిసత్తమాతా వియ పుత్తపటిలాభనిమిత్తన్తి**ఆదీసు బోధిసత్తస్స గబ్భోక్కన్తిదివసే మహామాయాదేవియా అత్తనో దక్ఖిణపస్సేన ఏకస్స సేతవరవారణస్స అన్తోకుచ్ఛిపవిట్ఠభావదస్సనం పుత్తపటిలాభనిమిత్తం సుపినం నామ. అమ్హాకం పన బోధిసత్తస్స “స్వే బుద్ధో భవిస్సతీ”తి చాతుద్దసియం పక్ఖస్స రత్తివిభాయనకాలే హిమవన్తం బిబ్బోహనం కత్వా పురత్థిమపచ్ఛిమసముద్దేసు వామదక్ఖిణహత్థే దక్ఖిణసముద్దే పాదే చ ఓదహిత్వా మహాపథవియా సయనం ఏకో, దబ్బతిణసఙ్ఖాతాయ తిరియా నామ తిణజాతియా నఙ్గలమత్తరత్తదణ్డాయ నాభితో ఉగ్గతాయ ఖణేన అనేకయోజనసహస్సం నభం ఆహచ్చ ఠానం ఏకో, సేతానం కణ్హసీసానం కిమీనం పాదేహి ఉస్సక్కిత్వా యావ జాణుమణ్డలం ఆహచ్చ ఠానం ఏకో, నానావణ్ణానం చతున్నం సకుణానం చతూహి దిసాహి ఆగన్త్వా పాదమూలే సేతవణ్ణతాపజ్జనం ఏకో, బోధిసత్తస్స మహతో మీళ్హపబ్బతస్స ఉపరి అలిమ్పమానస్స చఙ్కమనం ఏకోతి ఇమే పఞ్చ మహాసుపినా నామ, ఇమే చ యథాక్కమం సమ్బోధియా, దేవమనుస్సేసు అరియమగ్గప్పకాసనస్స, గిహీనఞ్చ సరణూపగమనస్స, ఖత్తియాదిచతువణ్ణానం పబ్బజిత్వా అరహత్తపటిలాభస్స, చతున్నం పచ్చయానం లాభే అలిత్తభావస్స చ పుబ్బనిమిత్తానీతి వేదితబ్బం. సోళస సుపినా పాకటా ఏవ. **ఏకన్తసచ్చమేవాతి** ఫలనియముప్పత్తితో వుత్తం. దస్సనం పన సబ్బత్థ విపల్లత్థమేవ. ధాతుక్ఖోభాదీసు చతూసు మూలకారణేసు ద్వీహి తీహిపి కారణేహి కదాచి సుపినం పస్సన్తీతి ఆహ “సంసగ్గభేదతో”తి. **సుపినభేదోతి** సచ్చాసచ్చత్థతాభేదో.

రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణన్తి ఏత్థ కమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తతో అఞ్ఞరూపమేవ విఞ్ఞాణస్స నిమిత్తన్తి రూపనిమిత్తం, తం ఆది యేసం సత్తనిమిత్తాదీనం తాని రూపనిమిత్తాదీని ఆరమ్మణాని యస్స భవఙ్గచిత్తస్స తం రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణం. **ఈదిసానీతి** రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణాని రాగాదిసమ్పయుత్తాని చ. **సబ్బోహారికచిత్తేనాతి** పటిబుద్ధస్స పకతివీథిచిత్తేన. **కో నామ పస్సతీతి** సుత్తపటిబుద్ధభావవియుత్తాయ చిత్తప్పవత్తియా అభావతో సుపినం పస్సన్తో నామ న సియాతి అధిప్పాయో, తేనాహ “సుపినస్స అభావోవ ఆపజ్జతీ”తి. **కపిమిద్ధపరేతోతి** ఇమినా నిద్దావసేన పవత్తమానభవఙ్గసన్తతిబ్యవహితాయ కుసలాకుసలాయ మనోద్వారవీథియా చ పస్సతీతి దస్సేతి, తేనాహ **యా నిద్దాతి**ఆది. **ద్వీహి అన్తేహి ముత్తోతి** కుసలాకుసలసఙ్ఖాతేహి ద్వీహి అన్తేహి ముత్తో. **ఆవజ్జనతదారమ్మణక్ఖణేతి** సుపినే పఞ్చద్వారవీథియా అభావతో మనోద్వారే ఉప్పజ్జనారహం గహేత్వా వుత్తం.

ఏత్థ చ సుపినన్తేపి తదారమ్మణవచనతో అనుభూతేసు సుతపుబ్బేసు వా రూపాదీసు పురాపత్తిభావేన పరికప్పేత్వా విపల్లాసతో పవత్తమానాపి కామావచరవిపాకధమ్మా పరిత్తధమ్మే నిస్సాయ పరికప్పేత్వా పవత్తత్తా పరిత్తారమ్మణా వుత్తా, న పన సరూపతో పరిత్తధమ్మే గహేత్వా పవత్తత్తా ఏవాతి గహేతబ్బం. ఏవఞ్చ ఇత్థిపురిసాదిఆకారం ఆరోపేత్వా పవత్తమానానం రాగాదిసవిపాకధమ్మానమ్పి తేసం ఆరమ్మణం గహేత్వా ఉప్పన్నానం పటిసన్ధాదివిపాకానమ్పి పరిత్తారమ్మణతా కమ్మనిమిత్తారమ్మణతా చ ఉపపన్నా ఏవ హోతి. వత్థుధమ్మవినిముత్తం పన సమ్ముతిభూతం కసిణాదిపటిభాగారమ్మణం గహేత్వా ఉప్పన్నా ఉపచారప్పనాదివసప్పవత్తా చిత్తచేతసికధమ్మా ఏవ పరిత్తత్తికే (ధ॰ స॰ తికమాతికా ౧౨) న వత్తబ్బారమ్మణాతి గహేతబ్బా.

స్వాయన్తి సుపినే. విపల్లాసేన పరికప్పితపరిత్తారమ్మణత్తా “దుబ్బలవత్థుకత్తా”తి వుత్తం, అవిజ్జమానారమ్మణే అవసవత్తితోతి అధిప్పాయో, తేనాహ **అవిసయే ఉప్పన్నత్తా**తిఆది.

ఆపత్తినికాయస్సాతి ఇదం సఙ్ఘాదిసేసోతి పుల్లిఙ్గ-సద్దస్స అనురూపవసేన వుత్తం. **అస్సా**తి అస్స ఆపత్తినికాయస్స, వుట్ఠాపేతుం ఇచ్ఛితస్సాతి అత్థో, తేనాహ **కిం వుత్తన్తి**ఆది. **రుళ్హీసద్దేనా**తి ఏత్థ సముదాయే నిప్ఫన్నస్సాపి సద్దస్స తదేకదేసేపి పసిద్ధి ఇధ రుళ్హీ నామ, తాయ రుళ్హియా యుత్తో సద్దో రుళ్హీసద్దో, తేన. రుళ్హియా కారణమాహ **అవయవే**ఇచ్చాదినా.

కాలఞ్చాతి “రాగూపత్థమ్భే”తిఆదినా దస్సితకాలఞ్చ, “రాగూపత్థమ్భే”తి వుత్తే రాగూపత్థమ్భే జాతే తస్మిం కాలే మోచేతీతి అత్థతో కాలో గమ్మతి. **నవమస్స అధిప్పాయస్సా**తి వీమంసాధిప్పాయస్స. **వత్థూ**తి విసయం.

౨౩౮. లోమా ఏతేసం సన్తీతి **లోమసా,** బహులోమపాణకా.

౨౩౯. **మోచనేనా**తి మోచనప్పయోగేన. **మోచనస్సాదసమ్పయుత్తాయా**తి ఏత్థ మోచనిచ్ఛావ మోచనస్సాదో, తేన సమ్పయుత్తా చేతనా మోచనస్సాదచేతనాతి అత్థో, న పన మోచనే అస్సాదం సుఖం పత్థేన్తియా చేతనాయాతి ఏవం అత్థో గహేతబ్బో, ఇతరథా సుఖత్థాయ మోచేన్తస్సేవ ఆపత్తి, న ఆరోగ్యాదిఅత్థాయాతి ఆపజ్జతి. తస్మా ఆరోగ్యాదీసు యేన కేనచి అధిప్పాయేన మోచనిచ్ఛాయ చేతనాయాతి అత్థోవ గహేతబ్బో.

౨౪౦. **వాయమతో**తి అఙ్గజాతే కాయేన ఉపక్కమతో. **ద్వే ఆపత్తిసహస్సానీ**తి ఖణ్డచక్కాదీని అనామసిత్వావ వుత్తం, ఇచ్ఛన్తేన పన ఖణ్డచక్కాదిభేదేనాపి గణనా కాతబ్బా. **ఏకేన పదేనా**తి గేహసితపేమపదేన. **తథేవా**తి మోచనస్సాదచేతనాయ ఏవ గాళ్హం పీళనాదిప్పయోగం అవిజహిత్వా సుపనేన సఙ్ఘాదిసేసోతి వుత్తం. **సుద్ధచిత్తో**తి మోచనస్సాదస్స నిమిత్తే ఊరుఆదీహి కతఉపక్కమస్స విజహనం సన్ధాయ వుత్తం. తేన అసుభమనసికారాభావేపి పయోగాభావేనేవ మోచనేపి అనాపత్తి దీపితాతి వేదితబ్బా.

తేన ఉపక్కమేన ముత్తేతి ముచ్చమానం వినా అఞ్ఞస్మిమ్పి సుక్కే ఠానతో ముత్తే. యది పన ఉపక్కమే కతేపి ముచ్చమానమేవ దకసోతం ఓతరతి, థుల్లచ్చయమేవ పయోగేన ముత్తస్స అభావా. **జగ్గనత్థాయా**తి చీవరాదీసు లిమ్పనపరిహారాయ హత్థేన అఙ్గజాతగ్గహణం వట్టతి, తప్పయోగో న హోతీతి అధిప్పాయో. **అనోకాస**న్తి అఙ్గజాతప్పదేసం.

౨౬౨. **సుపినన్తేన కారణేనా**తి సుపినన్తే పవత్తఉపక్కమహేతునా. ఆపత్తిట్ఠానేయేవ హి అయం అనాపత్తి అవిసయత్తా వుత్తా. తేనాహ ‘‘**సచస్స విసయో హోతి నిచ్చలేన భవితబ్బ**’’న్తిఆది.

౨౬౩. వినీతవత్థుపాళియం **అణ్డకణ్డువనవత్థుస్మిం** మోచనాధిప్పాయేన అణ్డచలనేన అఙ్గజాతస్సాపి చలనతో నిమిత్తే ఉపక్కమో హోతీతి సఙ్ఘాదిసేసో వుత్తో. యథా పన అఙ్గజాతం న చలతి, ఏవం అణ్డమేవ కణ్డువనేన ఫుసన్తస్స ముత్తేపి అనాపత్తి అణ్డస్స అనఙ్గజాతత్తా.

౨౬౪. **వత్థి**న్తి అఙ్గజాతసీసచ్ఛాదకచమ్మం. **ఉదరం తాపేన్తస్స...పే.... అనాపత్తియేవా**తి ఉదరతాపనేన అఙ్గజాతేపి తత్తే తావత్తకేన నిమిత్తే ఉపక్కమో కతో నామ న హోతీతి వుత్తం.

౨౬౫. **ఏహి మే త్వం, ఆవుసో, సామణేరాతి వత్థుస్మిం** అఞ్ఞం ఆణాపేతు, తేన కరియమానస్స అఙ్గజాతచలనస్స మోచనస్సాదేన సాదియనతో తం చలనం భిక్ఖుస్స సాదియనచిత్తసముట్ఠితమ్పి హోతీతి సుక్కవిస్సట్ఠిపచ్చయస్స అఙ్గజాతచలనస్స హేతుభూతా అస్సాదచేతనావ ఆపత్తియా అఙ్గం హోతి, న ఆణాపనవాచా తస్సా పవత్తిక్ఖణే సఙ్ఘాదిసేసస్స అసిజ్ఝనతో. ఏవం ఆణాపేత్వాపి యోనిసోమనసికారేన మోచనస్సాదం పటివినోదేన్తస్స ఆపత్తిఅసమ్భవతో ఇదం సిక్ఖాపదం అనాణత్తికం, కాయకమ్మం, కిరియసముట్ఠానఞ్చ జాతన్తి గహేతబ్బం, ఆణాపనవాచాయ పన దుక్కటం ఆపజ్జతి. యో పన పరేన అనాణత్తేన బలక్కారేనాపి కరియమానప్పయోగం మోచనస్సాదేన సాదియతి, తస్సాపి ముత్తే **పఠమపారాజికే** వియ సఙ్ఘాదిసేసోవ, అముత్తే థుల్లచ్చయం. మోచనస్సాదే చేతనాయ పన అసతి కాయసంసగ్గరాగేన సాదియన్తస్సాపి ముత్తేపి సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తీతి ఆచరియా వదన్తి, తఞ్చ యుత్తమేవ.

౨౬౬. **కాయత్థమ్భనవత్థుస్మిం** చలనవసేన యథా అఙ్గజాతే ఉపక్కమో సమ్భవతి, తథా విజమ్భితత్తా ఆపత్తి వుత్తా.

ఉపనిజ్ఝాయనవత్థుస్మిం అఙ్గజాతన్తి జీవమానఇత్థీనం పస్సావమగ్గోవ అధిప్పేతో, నేతరో.

౨౬౭. **పుప్ఫావలీ**తి కీళావిసేసో. తం కిర కీళన్తా నదీఆదీసు ఛిన్నతటం ఉదకేన చిక్ఖల్లం కత్వా తత్థ ఉభో పాదే పసారేత్వా నిసిన్నా పతన్తి , “పుప్ఫావలియ”న్తిపి పాఠో. **పవేసేన్తస్సా**తి పయోజకత్తేన ద్వికమ్మికత్తా “వాలికం అఙ్గజాత”న్తి ఉభయత్థాపి ఉపయోగవచనం కతం. చేతనా, ఉపక్కమో, ముచ్చనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని వేదితబ్బాని.

సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౯. దుతియే కేసుచి వాతపానేసు వివటేసు బహిపి అన్ధకారత్తా ఆలోకో న పవిసతి, వివటకవాటేన అఞ్ఞతో ఆగచ్ఛన్తస్స ఆలోకస్స నివారణతో కవాటస్స పిట్ఠిపస్సే ఘనన్ధకారోవ హోతి, తాదిసాని సన్ధాయ ‘‘**యేసు వివటేసు అన్ధకారో హోతీ**’’తిఆది వుత్తం.

బ్రాహ్మణీ అత్తనో అఙ్గమఙ్గానం పరామసనక్ఖణే అనాచారానుకూలా హుత్వా న కిఞ్చి వత్వా భిక్ఖునో వణ్ణభణనక్ఖణే వుత్తత్తా ఆహ ‘‘**పబ్బజితుకామో మఞ్ఞేతి సల్లక్ఖేత్వా**’’తి, పబ్బజితుకామో వియాతి సల్లక్ఖేత్వాతి అత్థో. కులిత్థీనం ఏవం పరేహి అభిభవనం నామ అచ్చన్తావమానోతి ఆహ ‘‘**అత్తనో విప్పకార**’’న్తి.

౨౭౦. ఓతిణ్ణసద్దస్స కమ్మసాధనపక్ఖం సన్ధాయ ‘‘**యక్ఖాదీహీ**’’తిఆది వుత్తం, కత్తుసాధనపక్ఖం సన్ధాయ ‘‘**కూపాదీనీ**’’తిఆది వుత్తం. **తస్మిం వత్థుస్మి**న్తి ఇత్థిసరీరసఙ్ఖాతే వత్థుస్మిం.

౨౭౧. **అస్సా**తి హత్థగ్గాహాదికస్స సబ్బస్స.

౨౭౩. **ఏతేసం పదానన్తి** ఆమసనాదిపదానం. **ఇత్థిసఞ్ఞీతి** మనుస్సిత్థిసఞ్ఞీ. **నం**-సద్దస్స కాయవిసేసనభావేన ఏతం కాయన్తి అత్థం దస్సేతుం ''**అథ వా**''తిఆది వుత్తం. **ఓమసన్తో...పే.... ఏకావ ఆపత్తీతి** అనివత్థం సన్ధాయ వుత్తం, న నివత్థం. సనివత్థాయ పన మత్థకతో పట్ఠాయ హత్థం ఓతారేన్తస్స నివత్థసాటకోపరి హత్థే ఆరుళ్హే థుల్లచ్చయం. సాటకతో హత్థం ఓతారాపేత్వా జఙ్ఘతో పట్ఠాయ ఓమసన్తస్స పున సఙ్ఘాదిసేసో.

యథానిద్దిట్ఠనిద్దేసేతి యథావుత్తకాయసంసగ్గనిద్దేసే. **తేనాతి** యేన కారణేన వత్థుసఞ్ఞాదయో హోన్తి, తేన కారణేన. యథావుత్తసిక్ఖాపదనిద్దేసే వుత్తం గరుకం భిక్ఖునో కరేయ్య పకాసేయ్యాతి యోజనా.

సఞ్ఞాయ విరాగితమ్హీతి సఞ్ఞాయ విరద్ధాయ. **ఇదం నామ వత్థున్తి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఆగతం, అనాగతఞ్చ యం కిఞ్చి సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకం ఫుసన్తస్స అనాపత్తిఅభావం సన్ధాయ వుత్తం.

సారత్తన్తి కాయసంసగ్గరాగేనేవ సారత్తం. **విరత్తన్తి** కాయసంసగ్గరాగరహితం మాతుఆదిం సన్ధాయ వదతి. **దుక్కటన్తి** మాతుపేమాదివసేన గణ్హన్తస్స వసేన వుత్తం, విరత్తమ్పి ఇత్థిం కాయసంసగ్గరాగేన గణ్హన్తస్స పన సఙ్ఘాదిసేసో ఏవ. ఇమాయ పాళియా సమేతీతి సమ్బన్ధో. కథం సమేతీతి చే? యది హి ''ఇత్థియా కాయప్పటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ''తి చిత్తే ఉప్పన్నే ఇత్థిసఞ్ఞా విరాగితా భవేయ్య. కాయప్పటిబద్ధగ్గహణేపి థుల్లచ్చయేనాపి న భవితబ్బం ఇత్థిసఞ్ఞాయ ఏవ **పాళియం** (పారా. ౨౭౬) థుల్లచ్చయస్స వుత్తత్తా, తస్మా ''ఇత్థియా కాయప్పటిబద్ధం గణ్హిస్సామీతి కాయం గణ్హన్తస్స ఇత్థిసఞ్ఞా విరాగితా నామ న హోతీతి కాయప్పటిబద్ధం గణ్హిస్సామీతి కాయం గణ్హతో ఇత్థిసఞ్ఞాయ చేవ కాయసంసగ్గరాగస్స చ కాయగ్గహణస్స చ సమ్భవా యథావత్థుకం సఙ్ఘాదిసేసమేవ ఆపజ్జతీ''తి **మహాసుమత్థేరేన** వుత్తవాదోవ ఇమాయ పాళియా సమేతి. అట్ఠకథాయఞ్హి ''సమ్బహులా ఇత్థియో బాహాహి పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హామీ''తి సఞ్ఞాయ పరిక్ఖిపతో మజ్ఝగతానం వసేన థుల్లచ్చయం వుత్తం. న హి తస్స ''మజ్ఝగతా ఇత్థియో కాయప్పటిబద్ధేన గణ్హామీ''తి సఞ్ఞా అత్థి, తస్మా అట్ఠకథాయపి సమేతీతి గహేతబ్బం. నీలేన దువిఞ్ఞేయ్యభావతో **కాళిత్థీ** వుత్తా.

౨౭౯. **సేవనాధిప్పాయోతి** ఫస్ససుఖసేవనాధిప్పాయో. కాయప్పటిబద్ధామసనవారే కాయప్పటిబద్ధవసేన ఫస్సపటివిజాననం వేదితబ్బం. **చిత్తుప్పాదమత్తే ఆపత్తియాభావతో అనాపత్తీతి** ఇదం కాయసంసగ్గరాగమత్తేన కాయచలనస్స అనుప్పత్తితో ఇత్థియా కరియమానకాయచలనం సాదియతోపి పయోగాభావం సన్ధాయ వుత్తం. పఠమపారాజికే పన పరేహి ఉపక్కమియమానస్స అభావతో సేవనాధిప్పాయే ఉప్పన్నే తేన అధిప్పాయేన అఙ్గజాతక్ఖోభో సయమేవ అవస్సం సఞ్జాయతి, సో చ తేన కతో నామ హోతీతి పారాజికం వుత్తం, తేనేవ నయేన పఠమసఙ్ఘాదిసేసేపి పరేన కరియమానపయోగసాదియమానేపి అఙ్గజాతక్ఖోభసమ్భవేన ఆపత్తి హోతీతి వేదితబ్బం. **చతుత్థేతి** ''న చ కాయేన వాయమతి, న చ ఫస్సం పటివిజానాతీ''తి ఇమస్మిం వారే. **ఫస్సపటివిజాననమ్పీతి అపి**-సద్దేన తతియవారే వియ వాయామోపి నత్థీతి దస్సేతి. **నిస్సగ్గియేన నిస్సగ్గియామసనే వియాతి** ఇదం పన ఫస్సపటివిజాననాభావమత్తస్సేవ నిదస్సనం, న పయోగాభావస్సాతి దట్ఠబ్బం. **మోక్ఖాధిప్పాయోతి** ఏత్థ చిత్తస్స లహుపరివత్తితాయ అన్తరన్తరా కాయసంసగ్గరాగే సముప్పన్నేపి మోక్ఖాధిప్పాయస్స అవిచ్ఛిన్నతాయ అనాపత్తియేవ, విచ్ఛిన్నే పన తస్మిం ఆపత్తి ఏవ.

పదభాజనీయవణ్ణనానయో.

౨౮౧. **ఏత్థ గణ్హాహీతి న వత్తబ్బాతి** గేహసితపేమేన కాయప్పటిబద్ధేన ఫుసనే దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం, కారుఞ్ఞేన పన వత్థాదిం గహేతుం అసక్కోన్తిం ''గణ్హా''తి వదన్తస్సాపి అవసరభావప్పత్తం ఉదకే నిముజ్జన్తిం కారుఞ్ఞేన సహసా అనామాసన్తి అచిన్తేత్వా కేసాదీసు గహేత్వా మోక్ఖాధిప్పాయేన ఆకడ్ఢతోపి అనాపత్తియేవ. న హి మీయమానం మాతరం ఉక్ఖిపితుం న వట్టతి. అఞ్ఞాతికాయ ఇత్థియాపి ఏసేవ నయో. ఉక్కట్ఠాయ మాతుయాపి ఆమాసో న వట్టతీతి దస్సనత్థం ''**మాతర**''న్తి వుత్తం. తస్సా కాతబ్బం పన అఞ్ఞాసమ్పి ఇత్థీనం కరోన్తస్సాపి అనాపత్తియేవ అనామాసత్తే విసేసాభావా.

తిణణ్డుపకన్తి హిరివేరాదిమూలేహి కేసాలఙ్కారత్థాయ కతచుమ్బటకం. **పరివత్తేత్వాతి** అత్తనో నివాసనాదిభావతో అపనేత్వా. పూజాదిఅత్థం పన తావకాలికమ్పి ఆమసితుం వట్టతి. **సీసపసాధనకదన్తసూచిఆదీతి** ఇదం సీసాలఙ్కారత్థాయ పటపిలోతికాదీహి కతం సీసపసాధనకఞ్చేవ దన్తసూచిఆది చాతి ద్విధా యోజేత్వా సీసపసాధనం సిపాటికోపకరణత్థాయ చేవ దన్తసూచిఉపకరణత్థాయ చ గహేతబ్బన్తి యథాక్కమం అత్థం దస్సేతి. కేసకలాపం బన్ధిత్వా తత్థ తిరియం పవేసనత్థాయ కతా దన్తసూచి ఏవ సీసపసాధనకదన్తసూచీతి ఏకమేవ కత్వా సిపాటికాయ పక్ఖిపిత్వా పరిహరితబ్బసూచియేవ తస్స తస్స కిచ్చస్స ఉపకరణన్తి సిపాటికాసూచిఉపకరణన్తి ఏవం వా యోజనా కాతబ్బా . **పోత్థకరూపన్తి** సుధాదీహి కతం, పారాజికవత్థుభూతానం తిరచ్ఛానగతిత్థీనం సణ్ఠానేన కతమ్పి అనామాసమేవ. ఇత్థిరూపాదీని దస్సేత్వా కతం, వత్థభిత్తిఆదిఞ్చ ఇత్థిరూపం అనామసిత్వా వళఞ్జేతుం వట్టతి. ఏవరూపేహి అనామాసే కాయసంసగ్గరాగే అసతి కాయప్పటిబద్ధేన ఆమసతో దోసో నత్థి. **భిన్దిత్వాతి** ఏత్థ అనామాసమ్పి దణ్డపాసాణాదీహి భేదనస్స అట్ఠకథాయం వుత్తత్తా, పాళియమ్పి ఆపదాసు మోక్ఖాధిప్పాయస్స ఆమసనేపి అనాపత్తియా వుత్తత్తా చ. సప్పినీఆదీహి వాళమిగీహి చ గహితపాణకానం మోచనత్థాయ తం సప్పినీఆదిం వత్థదణ్డాదీహి పరిక్ఖిపిత్వా గహేతుం, మాతుఆదిం ఉదకే మీయమానం వత్థాదీహి గహేతుం, అసక్కోన్తిం కేసాదీసు గహేత్వా కారుఞ్ఞేన ఉక్ఖిపితుం వట్టతీతి అయమత్థో గహేతబ్బోవ. అట్ఠకథాయం ''న త్వేవ ఆమసితబ్బా''తి ఇదం పన వచనం అమీయమానవత్థుం సన్ధాయ వుత్తన్తి అయం అమ్హాకం ఖన్తి.

మగ్గం అధిట్ఠాయాతి ''మగ్గో అయ''న్తి మగ్గసఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వాతి అత్థో. **పఞ్ఞపేత్వా దేన్తీతి** ఇదం సామీచివసేన వుత్తం, తేహి పన ఆసనం అపఞ్ఞపేత్వావ నిసీదథాతి వుత్తే సయమేవ పఞ్ఞపేత్వా నిసీదితుమ్పి వట్టతి. **తత్థజాతకానీతి** అచ్ఛిన్దిత్వా భూతగామభావేనేవ ఠితాని. **కీళన్తేనాతి** వుత్తత్తా సతి పచ్చయే ఆమసన్తస్స అనాపత్తి. భిక్ఖుసన్తకం పన పరిభోగారహం సబ్బథా ఆమసితుం న వట్టతి దురుపచిణ్ణత్తా. **అనుపసమ్పన్నానం దస్సామీతి** ఇదం అప్పటిగ్గహేత్వా గహణం సన్ధాయ వుత్తం. అత్తనోపి అత్థాయ పటిగ్గహేత్వా గహణే దోసో నత్థి అనామాసత్తాభావా.

మణీతి వేళురియాదితో అఞ్ఞో జోతిరసాదిభేదో సబ్బోపి మణి. **వేళురియోతి** అల్లవేళువణ్ణోమణి, ''మజ్జారక్ఖి మణ్డలవణ్ణో''తిపి వదన్తి. **సిలాతి** ముగ్గమాసవణ్ణా అతిసినిద్ధా కాళసిలా, మణివోహారం ఆగతా రత్తసేతాదివణ్ణా సుమట్ఠాపి సిలా అనామాసా ఏవాతి వదన్తి. **రజతన్తి** కహాపణమాసాదిభేదం జతుమాసాదిం ఉపాదాయ సబ్బం వుత్తావసేసం రూపియం గహితం. **లోహితఙ్కోతి** రత్తమణి. **మసారగల్లన్తి** కబరవణ్ణో మణి, ''మరకత''న్తిపి వదన్తి. భేసజ్జత్థాయ పిసిత్వా యోజితానం ముత్తానం రతనభావవిరహతో గహణక్ఖణేపి రతనాకారేన అపేక్ఖితాభావా ''**భేసజ్జత్థాయ పన వట్టతీ**''తి వుత్తం. యావ పన తా ముత్తా రతనరూపేన తిట్ఠన్తి, తావ ఆమసితుం న వట్టతి ఏవ. ఏవం అఞ్ఞమ్పి రతనపాసాణం పిసిత్వా భేసజ్జే యోజనత్థాయ గహేతుం వట్టతి ఏవ, జాతరూపరజతం పన పిసిత్వా యోజనభేసజ్జత్థాయపి సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతి, గహట్ఠేహి యోజేత్వా దిన్నమ్పి యది భేసజ్జే సువణ్ణాదిరూపేన తిట్ఠతి, వియోజేతుఞ్చ సక్కా,

తాదిసం భేసజ్జమ్పి న వట్టతి. తం అబ్బోహారికత్తం గతం చే, వట్టతి. ''**జాతిఫలికం ఉపాదాయా**''తి వుత్తత్తా, సూరియకన్తచన్దకన్తాదికం జాతిపాసాణం మణిమ్హి ఏవ సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. ధమనసఙ్ఖో చ ధోతవిద్ధో చ రతనమిస్సో చాతి యోజేతబ్బం. **విద్ధో**తి మణిఆదిభావేన కతఛిద్దో.

రతనమిస్సోతి కఞ్చనలతాదివిచిత్తో, ముత్తాదిరతనఖచితో చ, ఏతేన ధమనసఙ్ఖతో అఞ్ఞో రతనమిస్సోవ అనామాసోతి దస్సేతి. సిలాయమ్పి ఏసేవ నయో. **పానీయసఙ్ఖో**తి ఇమినావ థాలకాదిఆకారేన కతసఙ్ఖమయభాజనాని భిక్ఖూనం సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీతి సిద్ధం. **సేసా**తి రతనసంయుత్తం ఠపేత్వా అవసేసా.

బీజతో పట్ఠాయాతి ధాతుపాసాణతో పట్ఠాయ. **పటిక్ఖిపీ**తి సువణ్ణమయధాతుకరణ్డకస్స, బుద్ధరూపాదిస్స చ అత్తనో సన్తకకరణే నిస్సగ్గియత్తా వుత్తం. ''**రూపియఛడ్డకట్ఠానే**''తి వుత్తత్తా రూపియఛడ్డకస్స జాతరూపరజతం ఆమసిత్వా ఛడ్డేతుం వట్టతీతి సిద్ధం. **కేళాపయితు**న్తి ఆమసిత్వా ఇతో చితో చ సఞ్చారేతుం. **వుత్త**న్తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తం. **కచవరమేవ హరితుం వట్టతీ**తి గోపకా వా హోన్తు అఞ్ఞే వా, హత్థేన పుఞ్ఛిత్వా కచవరం అపనేతుం వట్టతి, మలమ్పి పమజ్జితుం వట్టతి ఏవాతి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి కేళాయనసదిసత్తా. **ఆరకూటలోహ**న్తి సువణ్ణవణ్ణో కిత్తిమలోహవిసేసో. తివిధఞ్హి కిత్తిమలోహం కంసలోహం వట్టలోహం హారకూటలోహన్తి. తత్థ తిపుతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **కంసలోహం** నామ. సీసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **వట్టలోహం**. రసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **హారకూటలోహం** నామ. తం పన ''**జాతరూపగతిక**''న్తి వుత్తత్తా ఉగ్గణ్హతో నిస్సగ్గియమ్పి హోతీతి కేచి వదన్తి. రూపియేసు పన అగణితత్తా నిస్సగ్గియం న హోతి, ఆమసనే, సమ్పటిచ్ఛనే చ దుక్కటమేవాతి వేదితబ్బం. **సబ్బకప్పియో**తి యథావుత్తసువణ్ణాదిమయానం సేనాసనపరిక్ఖారానం ఆమసనగోపనాదివసేన పరిభోగో సబ్బథా కప్పియోతి అధిప్పాయో. తేనాహ ''**తస్మా**''తిఆది. ''**భిక్ఖూనం ధమ్మవినయవణ్ణనట్ఠానే**''తి వుత్తత్తా సఙ్ఘికమేవ సువణ్ణాదిమయం సేనాసనం, సేనాసనపరిక్ఖారా చ వట్టన్తి, న పుగ్గలికానీతి గహేతబ్బం.

భిన్దిత్వాతి పఠమమేవ అనామసిత్వా పాసాణాదినా కిఞ్చిమత్తం భేదం కత్వా పచ్ఛా కప్పియభణ్డత్థాయ అధిట్ఠహిత్వా హత్థేన గహేతుం వట్టతి. తేనాహ ''**కప్పియభణ్డం కరిస్సామీతి సబ్బమ్పి సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ**''తి. ఏత్థాపి కిఞ్చి భిన్దిత్వా, వియోజేత్వా వా ఆమసితబ్బ.

ఫలకజాలికాదీనీతి ఏత్థ సరపరిత్తాణాయ హత్థేన గహేతబ్బం కిటికాఫలకం అక్ఖిరక్ఖణత్థాయ అయలోహాదీహి జాలాకారేన కత్వా సీసాదీసు పటిముఞ్చితబ్బం జాలికం నామ . **ఆది**-సద్దేన కవచాదిం సఙ్గణ్హాతి. **అనామాసానీ**తి మచ్ఛజాలాదిపరూపరోధకం సన్ధాయ వుత్తం, న సరపరిత్తాణం తస్స ఆవుధభణ్డత్తాభావా. తేనేవ వక్ఖతి "పరూపరోధనివారణం హీ"తిఆది. **ఆసనస్సా**తి చేతియస్స సమన్తా కతపరిభణ్డస్స. **బన్ధిస్సామీ**తి కాకాదీహి అదూసనత్థాయ బన్ధిస్సామి.

''**భేరిసఙ్ఘాటో**తి సఙ్ఘటితచమ్మభేరీ. **వీణాసఙ్ఘాటో**తి సఙ్ఘటితచమ్మవీణా"తి **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౮౧) వుత్తం. "చమ్మవినద్ధాని వీణాభేరిఆదీనీ"తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తవచనతో విసేసాభావా, ''**కురున్దియం పనా**''తిఆదినా తతో విసేసస్స వత్తుమారద్ధత్తా చ భేరిఆదీనం వినద్ధనోపకరణసమూహో భేరివీణాసఙ్ఘాటోతి వేదితబ్బం సఙ్ఘటితబ్బోతి సఙ్ఘాటోతి కత్వా. **తుచ్ఛపోక్ఖర**న్తి అవినద్ధచమ్మభేరివీణానం పోక్ఖరం. **ఆరోపితచమ్మ**న్తి పుబ్బే ఆరోపితం హుత్వా పచ్ఛా తతో అపనేత్వా విసుం ఠపితముఖచమ్మమత్తం, న సేసోపకరణసహితం. సహితం పన సఙ్ఘాటోతి అయం విసేసో. **ఓనహితు**న్తి భేరిపోక్ఖరాదీని చమ్మం ఆరోపేత్వా చమ్మవట్టిఆదీహి సబ్బేహి ఉపకరణేహి వినన్ధితుం.

పాళియం **పణ్డకస్సా**తి పణ్డకేన. **పారాజికప్పహోనకకాలే**తి అకుథితకాలే. కాయసంసగ్గరాగాదిభావే సబ్బావత్థాయపి ఇత్థియా సణ్ఠానే పఞ్ఞాయమానే అనామాసదుక్కటం న విగచ్ఛతీతి దట్ఠబ్బం. సబ్బమాదీనం ఠానాచావనవసేన అచాలేతబ్బతాయ న కాయప్పటిబద్ధవోహారోతి దుక్కటం వుత్తం.

౨౮౨. **ఏకపదికసఙ్కమో**తి తనుకసేతు. ''**ఆవిఞ్ఛన్తో**''తి వుత్తత్తా చాలేతుం యుత్తాయ ఏవ రజ్జుయా థుల్లచ్చయం, న ఇతరాయ భిత్తిథమ్భాదిగతికత్తాతి ఆహ ''**యా మహారజ్జు హోతీ**''తిఆది. తేన చాలేతుం యుత్తే తనుకరజ్జుదణ్డకే అచాలేత్వా ఫుసన్తస్సాపి థుల్లచ్చయమేవాతి దీపితన్తి వేదితబ్బం. **పటిచ్ఛాదేతబ్బా**తి ఛాదనాదివసేన గూహితబ్బా. మనుస్సిత్థీ, మనుస్సిత్థిసఞ్ఞితా, కాయసంసగ్గరాగో, వాయామో, తేన హత్థాదీసు ఫుసనన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౫. తతియే **అసద్ధమ్మపటిసఞ్ఞుత్త**న్తి మేథునధమ్మపటిసంయుత్తం. **బాలా**తి సుభాసితదుబ్భాసితం అజానన్తీ , సురామదమత్తతాయ ఉమ్మత్తకాదిభావేన చ అజానన్తీపి ఏత్థేవ సఙ్గయ్హతి. **న తావ సీసం ఏతీ**తి సఙ్ఘాదిసేసపచ్చయత్తసఙ్ఖాతం మత్థకం పారిపూరిం న హోతి, మగ్గమేథునేహి అఘటితత్తా దుక్కటం పన హోతి ఏవ.

అపసాదేతీతి అపసాదకరవచనం కరోతి. **దోసం దేతీ**తి దోసం పతిట్ఠాపేతి. **తీహీ**తి అనిమిత్తాసీతిఆదీనం పదానం అదుట్ఠుల్లభావేనాపి అత్థయోజనారహత్తా పస్సావమగ్గాదిపటిసఞ్ఞుత్తతానియమో నత్థీతి వుత్తం, తేహి పన అట్ఠహి పదేహి **పరిబ్బాజికావత్థుస్మిం** (పారా॰ ౨౯౮) వియ థుల్లచ్చయన్తి వేదితబ్బం.

కుఞ్చికపనాళిమత్తన్తి కుఞ్చికాఛిద్దమత్తం. **సుక్ఖసోతా**తి దకసోతస్స సుక్ఖతాయ లోహితవణ్ణవిగమో హోతీతి వుత్తం.

సుద్ధానీతి మేథునాదిపదేహి అయోజితానిపి. **మేథునధమ్మేన ఘటితానేవా**తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం, వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గేహిపి అనిమిత్తే "తవ వచ్చమగ్గో, పస్సావమగ్గో వా ఈదిసో"తిఆదినా ఘటితేపి ఆపత్తికరానేవ.

౨౮౬. **గరుకాపత్తి**న్తి భిక్ఖునియా ఉబ్భజాణుమణ్డలికాయ పారాజికాపత్తిం సన్ధాయ వదతి.

౨౮౭. **హసన్తో హసన్తో**తి ఉపలక్ఖణమత్తం, అహసన్తోపి యేన కేనచి ఆకారేన అత్తనో విపరిణతచిత్తతం ఇత్థియా పకాసేన్తో వదతి, ఆపత్తియేవ.

కాయచిత్తతోతి హత్థముద్దాయ ఓభాసేన్తస్స కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి.

౨౮౮. **తస్మా దుక్కటన్తి** అప్పటివిజాననతో దుక్కటం, పటివిజాననే పన సతి థుల్లచ్చయమేవ **పరిబ్బాజికావత్థుస్మిం** (పారా. ౨౮౯) వియ అఖేత్తపదత్తా. ఖేత్తపదే హి పటివిజానన్తియా సఙ్ఘాదిసేసోవ సియా **మేథునధమ్మయాచనవత్థుద్వయే** (పారా. ౨౮౯) వియ, తం పన వత్థుద్వయం మేథునయాచనతో చతుత్థసఙ్ఘాదిసేసే వత్తబ్బమ్పి దుట్ఠుల్లవాచస్సాదమత్తేన పవత్తత్తా ఇధ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఏవం ఖేత్తపదేన వదన్తస్స ఇత్థియా అప్పటివిజానన్తియా కిం హోతీతి? కిఞ్చాపి అయం నామ ఆపత్తీతి పాళిఅట్ఠకథాసు న వుత్తం, అథ ఖో థుల్లచ్చయేనేవేత్థ భవితబ్బం . తథా హి అఖేత్తపదే అప్పటివిజానన్తియా దుక్కటం, పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం వుత్తం. ఖేత్తపదే పన పటివిజాననే సఙ్ఘాదిసేసోవ వుత్తో, అప్పటివిజాననే థుల్లచ్చయమేవ భవితుం యుత్తం, న దుక్కటం, అఖేత్తపదతో విసేసాభావప్పసఙ్గోతి గహేతబ్బం. యథా చేత్థ, ఏవం చతుత్థసిక్ఖాపదేపి అఖేత్తపదే పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం, అప్పటివిజానన్తియా దుక్కటం, ఖేత్తపదే పన అప్పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయన్తి వేదితబ్బం. పాళియం **నవావుత**న్తి నవవీతం.

౨౮౮. **అసద్ధమ్మం సన్ధాయా**తి మేథునం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి పుత్తసముప్పత్తియా బీజనిక్ఖేపతో వప్పపరియాయం లభతీతి.

సంసీదతీతి వహతి, సంసరీయతీతి వా అత్థో. మనుస్సిత్థీ, తథాసఞ్ఞితా, దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగో, తేన ఓభాసనం, తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౦. చతుత్థే పరేహి పత్తే పాతియమానానం భిక్ఖాపిణ్డానం పాతో సన్నిపాతోతి పిణ్డపాతోతి భిక్ఖాహారో వుచ్చతి, తంసదిసతాయ అఞ్ఞోపి యో కోచి భిక్ఖాచరియం వినా భిక్ఖూహి లద్ధో పిణ్డపాతోత్వేవ వుచ్చతి. పతి ఏతి ఏతస్మాతి పచ్చయోతి ఆహ **''పతికరణట్ఠేన పచ్చయో''**తి. రోగదుక్ఖానం వా పటిపక్ఖభావేన అయతి పవత్తతీతి పచ్చయో. **సప్పాయస్సా**తి హితస్స. **నగరపరిక్ఖారేహీ**తి నగరం పరివారేత్వా రక్ఖణకేహి. రాజూనం గేహపరిక్ఖేపో పరిఖా ఉద్దాపో పాకారో ఏసికా పలిఘో అట్టోతి ఇమే సత్త నగరపరిక్ఖారాతి వదన్తి. **సేతపరిక్ఖారో**తి విసుద్ధిసీలాలఙ్కారో. అరియమగ్గో హి ఇధ "రథో"తి అధిప్పేతో, తస్స చ సమ్మావాచాదయో అలఙ్కారట్ఠేన "పరిక్ఖారా"తి వుత్తా. **చక్కవీరియో**తి వీరియచక్కో. **జీవితపరిక్ఖారా**తి జీవితస్స పవత్తికారణాని. **సముదానేతబ్బా**తి సమ్మా ఉద్ధం ఆనేతబ్బా పరియేసితబ్బా.

౨౯౧. ఉపచారేతి యత్థ ఠితో విఞ్ఞాపేతుం సక్కోతి, తాదిసే ఠానే. **కామో చేవ హేతు చ పారిచరియా చ అత్థో**తి పాళియం "అత్తనో కామం, అత్తనో హేతుం, అత్తనో అధిప్పాయం, అత్తనో పారిచరియ"న్తి (పారా. ౨౯౨) వుత్తేసు ఇమేసు చతూసు పదేసు కామో, హేతు, పారిచరియా చ **అట్ఠకథాయం** వుత్తే పఠమే అత్థవికప్పే విగ్గహవాక్యాధిప్పాయసూచనతో అత్థో. **సేస**న్తి అధిప్పాయపదమేకం. **బ్యఞ్జన**న్తి బ్యఞ్జనమత్తం, పఠమవికప్పానుపయోగితాయ వచనమత్తన్తి అత్థో. దుతియే అత్థవికప్పేపి ఏసేవ నయో.

యథావుత్తమేవ అత్థం పదభాజనేన సంసన్దిత్వా దస్సేతుం **''అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో పారిచరియన్తి హి వుత్తే జానిస్సన్తి పణ్డితా''**తిఆది ఆరద్ధం. ఇదం వుత్తం హోతి – "అత్తనో హేతు"న్తి వుత్తే అత్తనో అత్థాయాతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి, "అత్తనో కామం అత్తనో పారిచరియ"న్తి వుత్తే కామేన పారిచరియాతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. తస్మా ఇమేహి తీహి పదేహి అత్తనో అత్థాయ కామేన పారిచరియా అత్తకామపారిచరియాతి ఇమం అత్థవికప్పం విఞ్ఞూ జానిస్సన్తి. "అత్తనో అధిప్పాయ"న్తి వుత్తే పన అధిప్పాయ-సద్దస్స కామిత-సద్దేన సమానత్థభావతో అత్తనా అధిప్పేతకామితట్ఠేన అత్తకామపారిచరియాతి ఇమమత్థం వికప్పం విఞ్ఞూ జానిస్సన్తి.

ఏతదగ్గన్తి ఏసా అగ్గా. **దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే**పి (పారా. ౨౮౫) కామం "యాచతిపి ఆయాచతిపీ"తి ఏవం మేథునయాచనం ఆగతం, తం పన దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేన వుత్తం, ఇధ పన అత్తనో మేథునస్సాదరాగవసేనాతి అయం విసేసో.

వినీతవత్థూసు **''అగ్గదానం దేహీ''**తి ఇదం అత్తనో అత్థాయ వుత్తం, దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే పన పరత్థాయపి వుత్తే సీసం ఏతీతి వేదితబ్బం. **సుభగా**తి ఇస్సరియాదీహి సున్దరేహి భగేహి సమన్నాగతా. మనుస్సిత్థీ, తథాసఞ్ఞితా, అత్తకామపారిచరియాయ రాగో, తేన కామపారిచరియయాచనం, తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౬. పఞ్చమే **పణ్డిచ్చేనా**తి సభావఞాణేన. **గతిమన్తా**తి సభావఞాణగతియుత్తా. **వేయ్యత్తియేనా**తి ఇత్థికత్తబ్బేసు సిక్ఖితఞాణేన. **మేధాయా**తి అసిక్ఖితేసుపి తంఇత్థికత్తబ్బేసు ఠానుప్పత్తియా పఞ్ఞాయ. **ఛేకా**తి కాయేన పచనాదికుసలా.

ఆవహనం **ఆవాహో,** దారికాయ గహణం. విధినా పరకులే వహనం పేసనం **వివాహో,** దారికాయ దానం.

౨౯౭. రన్ధాపనం భత్తపచాపనం. బ్యఞ్జనాదిసమ్పాదనం **పచాపనం. న ఉపాహట**న్తి న దిన్నం. **కయో** నామ గహణం. **విక్కయో** నామ దానం. తదుభయం సఙ్గహేత్వా **''వోహారో''**తి వుత్తం.

౩౦౦. ''అబ్భుతం కాతుం న వట్టతీ''తి ఇమినా దుక్కటం హోతీతి దీపేతి. **''పరాజితేన దాతబ్బ''**న్తి వుత్తత్తా అదేన్తో ధురనిక్ఖేపేన కారేతబ్బో. అచిరకాలే అధికారో ఏతస్స అత్థీతి **అచిరకాలాధికారికం,** సఞ్చరిత్తం. "అచిరకాలాచారిక"న్తి వా పాఠో. అచిరకాలే ఆచారో అజ్ఝాచారో ఏతస్సాతి యోజనా.

౩౦౧. కిఞ్చాపి ఏహిభిక్ఖుఆదికాపి సఞ్చరిత్తాదిపణ్ణత్తివజ్జం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తి, తేసం పన అసబ్బకాలికత్తా, అప్పకత్తా చ ఇధాపి ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నం సన్ధాయ **''య్వాయ''**న్తిఆదిపదభాజనమాహ. సఞ్చరణం సఞ్చరో, సో ఏతస్స అత్థీతి సఞ్చరీ, తస్స భావో సఞ్చరిత్తం. తేనాహ **''సఞ్చరణభావ''**న్తి. సఞ్చరతీతి సఞ్చరణో, పుగ్గలో, తస్స భావో **సఞ్చరణభావో,** తం ఇత్థిపురిసానం అన్తరే సఞ్చరణభావన్తి అత్థో.

జాయాభావేతి భరియభావాయ. **జారభావేతి** సామిభావాయ, తంనిమిత్తన్తి అత్థో. నిమిత్తత్థే హి ఏతం భుమ్మవచనం. కిఞ్చాపి “జారత్తనే”తి పదస్స పదభాజనే “జారీ భవిస్ససీ”తి (పారా॰ ౩౦౨) ఇత్థిలిఙ్గవసేన పదభాజనం వుత్తం, “సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జేయ్యా”తి పదస్స పన నిద్దేసే “ఇత్థియా వా పహితో పురిసస్స సన్తికే గచ్ఛతి, పురిసేన వా పహితో ఇత్థియా సన్తికే గచ్ఛతీ”తి వుత్తత్తా పురిసస్సాపి సన్తికే వత్తబ్బాకారం దస్సేతుం “జారత్తనే”తి నిద్దేసస్స ఇత్థిపురిససాధారణత్తా **“ఇత్థియా మతిం పురిసస్స ఆరోచేన్తో జారత్తనే ఆరోచేతీ”**తి వుత్తం. **పాళియం** పన పురిసస్స మతిం ఇత్థియా ఆరోచనవసేనేవ పదద్వయేపి యోజనా కతా, తదనుసారేన ఇత్థియా మతిం పురిసస్స ఆరోచనాకారోపి సక్కా విఞ్ఞాతున్తి.

ఇదాని **పాళియం** వుత్తనయేనాపి అత్థం దస్సేన్తో **“అపిచా”**తిఆదిమాహ. **“పతి భవిస్ససీ”**తి ఇదం జాయాసద్దస్స ఇత్థిలిఙ్గనియమతో పురిసపరియాయేన వుత్తం, నిబద్ధసామికో భవిస్ససీతి అత్థో. **జారో భవిస్ససీతి** మిచ్ఛాచారభావేన ఉపగచ్ఛనకో భవిస్ససీతి అధిప్పాయో.

౩౦౩. సేరివిహారన్తి సచ్ఛన్దచారం. **అత్తనో వసన్తి** అత్తనో ఆణం. గోత్తవన్తేసు గోత్త-సద్దో, ధమ్మచారీసు చ ధమ్మ-సద్దో వత్తతీతి ఆహ **“సగోత్తేహీ”**తిఆది. తత్థ **సగోత్తేహీతి** సమానగోత్తేహి. **సహధమ్మికేహీతి** ఏకస్స సత్థు సాసనే సహచరితబ్బధమ్మేహి, సమానకులధమ్మేహి వా. తేనేవాహ **“ఏకం సత్థార”**న్తిఆది. **ఏకగణపరియాపన్నేహీతి** మాలాకారాదిఏకగణపరియాపన్నేహి.

సస్సామికా **సారక్ఖా**. యస్సా గమనే రఞ్ఞా దణ్డో ఠపితో, సా **సపరిదణ్డా. పచ్ఛిమానం ద్విన్నన్తి** సారక్ఖసపరిదణ్డానం. **మిచ్ఛాచారో హోతీతి** తాసు గతపురిసానం వియ తాసమ్పి మిచ్ఛాచారో హోతి సస్సామికభావతో. **న ఇతరాసన్తి** మాతురక్ఖితాదీనం అట్ఠన్నం మిచ్ఛాచారో నత్థి అస్సామికత్తా, తాసు గతానం పురిసానమేవ మిచ్ఛాచారో హోతి మాతాదీహి రక్ఖితత్తా. పురిసా హి పరేహి యేహి కేహిచి గోపితం ఇత్థిం గన్తుం న లభన్తి, ఇత్థియో పన కేనచి పురిసేన భరియాభావేన గహితావ పురిసన్తరం గన్తుం న లభన్తి, న ఇతరా అత్తనో ఫస్సస్స సయం సామికత్తా. న హి మాతాదయో సయం తాసం ఫస్సానుభవనత్థం తా రక్ఖన్తి, కేవలం పురిసగమనమేవ తాసం వారేన్తి. తస్మా కేనచి అపరిగ్గహితఫస్సత్తా, అత్తనో ఫస్సత్తా చ ఇత్థీనం న మిచ్ఛాచారో, పురిసానం పన పరేహి వారితే అత్తనో అసన్తకట్ఠానే పవిట్ఠత్తా మిచ్ఛాచారోతి వేదితబ్బో.

భోగేనాతి భోగహేతు. ఉదపత్తం ఆమసిత్వా గహితా **ఓదపత్తకినీ**. ధజ-సద్దేన సేనా ఏవ ఉపలక్ఖితాతి ఆహ **“ఉస్సితద్ధజాయా”**తిఆది.

౩౦౫. బహిద్ధా విమట్ఠన్తి అఞ్ఞత్థ ఆరోచితం. **తం కిరియం సమ్పాదేస్సతీతి** తస్సా ఆరోచేత్వా తం కిచ్చం సమ్పాదేతు వా మా వా, తం కిరియం సమ్పాదనే సామత్థియం సన్ధాయ వుత్తం. దారకం, దారికఞ్చ అజానాపేత్వా మాతాపితుఆదీహి మాతాపితుఆదీనఞ్ఞేవ సన్తికం సాసనే పేసితేపి పటిగ్గణ్హనవీమంసనపచ్చాహరణసఙ్ఖాతాయ తివఙ్గసమ్పత్తియా సఙ్ఘాదిసేసో హోతి ఏవాతి దట్ఠబ్బం.

యం ఉద్దిస్స సాసనం పేసితం, తం ఏవ సన్ధాయ తస్సా మాతుఆదీనం ఆరోచితేపి ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణభావం దస్సేతుం **“బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”**తిఆది ఉదాహటం, ఇదఞ్చ వచనబ్యత్తయహేతుబ్యత్తయానం భేదేపి బ్యత్తయసామఞ్ఞతో ఉదాహటన్తి దట్ఠబ్బం. తమ్పి ఉదాహరణదోసం పరిహరిత్వా సుత్తానులోమతం దస్సేతుం **“తం పనా”**తిఆది వుత్తం. **ఇమినా సమేతీతి** ఏత్థాయమధిప్పాయో – యథా సయం అనారోచేత్వా అఞ్ఞేసం అన్తేవాసికాదీనం వత్వా వీమంసాపేత్వా పచ్చాహరన్తస్స నత్థి విసఙ్కేతో, ఏవం తస్సా సయం అనారోచేత్వా ఆరోచనత్థం మాతుఆదీనం వదన్తస్సాపి మాతుఆదయో తం కిరియం సమ్పాదేన్తు వా మా వా. యది హి తేసం మాతుఆదీనం తుణ్హీభూతభావమ్పి పచ్చాహరతి, విసఙ్కేతో నత్థీతి.

ఘరకిచ్చం నేతీతి **ఘరణీ**. అఞ్ఞతరం వదన్తస్స విసఙ్కేతం అదిన్నాదానాదీసు ఆణత్తియం వత్థుసఙ్కేతో వియాతి అధిప్పాయో. **మూలట్ఠానఞ్చ వసేనాతి** ఏత్థ పురిసస్స మాతుఆదయో సాసనపేసనే మూలభూతత్తా “మూలట్ఠా”తి వుత్తా.

౩౨౨. పాళియం **మాతురక్ఖితాయ మాతా భిక్ఖుం పహిణతీతి** ఏత్థ అత్తనో వా ధీతు సన్తికం “ఇత్థన్నామస్స భరియా హోతూ”తి భిక్ఖుం పహిణతి, పురిసస్స వా తస్స ఞాతకానం వా సన్తికం “మమ ధీతా ఇత్థన్నామస్స భరియా హోతూ”తి పహిణతీతి గహేతబ్బం. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **పుబ్బే వుత్తనయత్తాతి పఠమసఙ్ఘాదిసేసే** వుత్తనయత్తా.

౩౩౮. అన్తే ఏకేనాతి ఏకేన పదేన. **ఏత్తోవ పక్కమతీతి** అపచ్చాహరిత్వా తతోవ పక్కమతి. **“అనభినన్దిత్వా”**తి ఇదం తథా పటిపజ్జమానం సన్ధాయ వుత్తం. సతిపి అభినన్దనే సాసనం అనారోచేన్తో పన **న వీమంసతి** నామ. **తతియపదే వుత్తనయేనాతి** “సో తస్సా వచనం అనభినన్దిత్వా”తిఆదినా వుత్తనయేన. పాళియం **అన్తేవాసిం వీమంసాపేత్వాతి** “అయం తేసం వత్తుం సమత్థో”తి అన్తేవాసినా వీమంసాపేత్వా. సచే పన సో అన్తేవాసికో తం వచనం ఆదియిత్వా తుణ్హీ హోతి, తస్సాపి తం పవత్తిం పచ్చాహరన్తస్స ఆచరియస్స సఙ్ఘాదిసేసోవ మాతుఆదీసు తుణ్హీభూతేసు తేసం తుణ్హీభావం పచ్చాహరన్తస్స వియాతి దట్ఠబ్బం.

పాళియం చతుత్థవారే అసతిపి గచ్ఛన్తో సమ్పాదేతి, ఆగచ్ఛన్తో విసంవాదేతి అనాపత్తీతి అత్థతో ఆపన్నమేవాతికత్వా వుత్తం **“చతుత్థే అనాపత్తీ”**తి.

౩౪౦. కారుకానన్తి వడ్ఢకీఆదీనం తచ్ఛకఅయోకారతన్తవాయరజకన్హాపితకా పఞ్చ కారవో “కారుకా”తి వుచ్చన్తి. **ఏవరూపేన...పే.... అనాపత్తీతి** తాదిసం గిహివేయ్యావచ్చమ్పి న హోతీతి కత్వా వుత్తం.

కాయతో సముట్ఠాతీతి పణ్ణత్తిం వా అలంవచనీయభావం వా తదుభయం వా అజానన్తస్స కాయతో సముట్ఠాతి. ఏస నయో ఇతరద్వయేపి. **అలంవచనీయా హోన్తీతి** ఇత్థీ వా పురిసో వా ఉభోపి వా జాయాభావే, సామికభావే చ నిక్ఖిత్తఛన్దతాయ అచ్చన్తవియుత్తత్తా పున అఞ్ఞమఞ్ఞం సమాగమత్థం “మా ఏవం అకరిత్థా”తిఆదినా వచనీయతాయ వత్తబ్బతాయ అలం అరహాతి అలంవచనీయా, అలం వా కత్తుం అరహం సన్ధానవచనమేతేసు ఇత్థిపురిసేసూతి అలంవచనీయా, సన్ధానకారస్స వచనం వినా అసఙ్గచ్ఛనకా పరిచ్చత్తాయేవాతి అధిప్పాయో.

పణ్ణత్తిం పన జానిత్వాతి ఏత్థ అలంవచనీయభావం వాతి వత్తబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయ**ఞ్చ “తదుభయం పన జానిత్వా”తిఆది వుత్తం. భిక్ఖుం అజానాపేత్వా అత్తనో అధిప్పాయం పణ్ణే లిఖిత్వా “ఇమం పణ్ణం అసుకస్స దేహీ”తి దిన్నం హరన్తస్స సఞ్చరిత్తం న హోతి. పణ్ణత్తిఅలంవచనీయభావఅజాననవసేనేవ హి ఇమం సిక్ఖాపదం అచిత్తకం, న సబ్బేన సబ్బం సఞ్చరణభావమ్పి అజాననవసేన, పాళియఞ్చ అట్ఠకథాయఞ్చ ఆరోచనమేవ దస్సితం. తస్మా సన్దస్సనత్థం ఞత్వా పణ్ణసన్దస్సనవసేనాపి కాయేన వా వాచాయ వా ఆరోచేన్తస్సేవ ఆపత్తి హోతీతి గహేతబ్బం.

౩౪౧. యథా యథా యేసు యేసు జనపదేసూతి పరిచ్చత్తభావప్పకాసనత్థం కత్తబ్బం పణ్ణదానఞాతిజనిస్సరాదిజానాపనాదితంతందేసనియతం పకారం దస్సేతి, ఇదఞ్చ నిబద్ధభరియాభావేన గహితం సన్ధాయ వుత్తం. అత్తనో రుచియా సఙ్గతానం పన ఇత్థీనం, ముహుత్తికాయ చ పురిసే చిత్తస్స విరజ్జనమేవ అలంవచనీయభావే కారణన్తి దట్ఠబ్బం.

దుట్ఠుల్లాదీసుపీతి ఆది-సద్దేన అత్తకామసఞ్చరిత్తాని సఙ్గణ్హాతి, ఏత్థ పన పాళియం కిఞ్చాపి “ఇత్థీ నామ మనుస్సిత్థీ న యక్ఖీ”తిఆదినా మనుస్సిత్థిపురిసా న దస్సితా, తథాపి “దస ఇత్థియో మాతురక్ఖితా”తిఆదినా మనుస్సిత్థీనఞ్ఞేవ దస్సితత్తా పురిసానమ్పి తదనుగుణానమేవ గహేతబ్బతో మనుస్సజాతికావ ఇత్థిపురిసా ఇధాధిప్పేతా. తస్మా యేసు సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, తేసం మనుస్సజాతికతా, న నాలంవచనీయతా, పటిగ్గణ్హన, వీమంసన, పచ్చాహరణానీతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౨. ఛట్ఠే **ఏత్తకేనాతి** ఏత్తకేన దారుఆదినా. **అపరిచ్ఛిన్నప్పమాణాయోతి** అపరిచ్ఛిన్నదారుఆదిపమాణాయో. **మూలచ్ఛేజ్జాయాతి** పరసన్తకభావతో మోచేత్వా అత్తనో ఏవ సన్తకకరణవసేనాతి అత్థో. ఏవం యాచతో అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిదుక్కటఞ్చేవ దాసపటిగ్గహణదుక్కటఞ్చ హోతి “దాసిదాసపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪) వచనం నిస్సాయ అట్ఠకథాసు పటిక్ఖిత్తత్తా. **సకకమ్మన్తి** పాణవధకమ్మం. ఇదఞ్చ పాణాతిపాతదోసపరిహారాయ దుక్కటం వుత్తం, న విఞ్ఞత్తిపరిహారాయ. **అనియమేత్వాపి న యాచితబ్బాతి** సామీచిదస్సనత్థం వుత్తం, సుద్ధచిత్తేన పన హత్థకమ్మం యాచన్తస్స ఆపత్తి నామ నత్థి. **యదిచ్ఛకం కారాపేతుం వట్టతీతి** “హత్థకమ్మం యాచామి, దేథా”తిఆదినా అయాచిత్వాపి వట్టతి. సకిచ్చపసుతమ్పి ఏవం కారాపేన్తస్స విఞ్ఞత్తి నత్థి ఏవ, సామీచిదస్సనత్థం పన విభజిత్వా వుత్తం.

సబ్బకప్పియభావదీపనత్థన్తి సబ్బసో కప్పియభావదీపనత్థం. **మూలం దేథాతి వత్తుం వట్టతీతి** “మూలం దస్సామా”తి పఠమం వుత్తత్తా విఞ్ఞత్తి వా మూలన్తి వచనస్స కప్పియాకప్పియవత్థుసామఞ్ఞవచనత్తేపి నిట్ఠితభతికిచ్చానం దాపనతో అకప్పియవత్థుసాదియనం వా న హోతీతి కత్వా వుత్తం. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** అపరిగ్గహితం.

మఞ్చ...పే.... చీవరాదీని కారాపేతుకామేనాపీతిఆదీసు చీవరం కారాపేతుకామస్స అఞ్ఞాతకఅప్పవారితతన్తవాయేహి హత్థకమ్మయాచనవసేన వాయాపనే విఞ్ఞత్తిపచ్చయా దుక్కటాభావేపి **చీవరవాయాపనసిక్ఖాపదేన** యథారహం పాచిత్తియదుక్కటాని హోన్తీతి వేదితబ్బం. **అకప్పియకహాపణాది న దాతబ్బన్తి** కప్పియముఖేన లద్ధమ్పి హత్థకమ్మకరణత్థాయ ఇమస్స కహాపణం దేహీతి వత్వా దానం న వట్టతీతి వుత్తం. పుబ్బే కతకమ్మస్స దాపనే కిఞ్చాపి దోసో న దిస్సతి, తథాపి అసారుప్పమేవాతి వదన్తి. కతకమ్మత్థాయపి కాతబ్బకమ్మత్థాయపి కప్పియవోహారేన పరియాయతో భతిం దాపేన్తస్స నత్థి దోసో. **వత్తన్తి** చారిత్తం, ఆపత్తి న హోతీతి అధిప్పాయో.

కప్పియం కారాపేత్వా పటిగ్గహేతబ్బానీతి సాఖాయ మక్ఖికబీజనేన పణ్ణాదిచ్ఛేదే బీజగామకోపనస్స చేవ తత్థ లగ్గరజాదిఅప్పటిగ్గహితస్స చ పరిహారత్థాయ వుత్తం. తదుభయాసఙ్కాయ అసతి తథా అకరణే దోసో నత్థి. నదీయాదీసు ఉదకస్స అపరిగ్గహితతాయ ‘‘**ఆహరాతి వత్తుం వట్టతీ**’’తి వుత్తం. ‘‘**న ఆహటం పరిభుఞ్జితు**’’న్తి వచనతో విఞ్ఞత్తియా ఆపన్నం దుక్కటం దేసేత్వాపి తం వత్థుం పరిభుఞ్జన్తస్స పున పరిభోగే దుక్కటమేవ, పఞ్చన్నమ్పి సహధమ్మికానం న వట్టతి. ‘‘**అలజ్జీహి పన భిక్ఖూహి వా సామణేరేహి వా హత్థకమ్మం న కారేతబ్బ**’’న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా అత్తనో అత్థాయ యంకిఞ్చి హత్థకమ్మం కారేతుం న వట్టతి. యం పన అలజ్జీ నివారియమానోపి బీజనాదిం కరోతి, తత్థ దోసో నత్థి. చేతియకమ్మాదీని పన తేహి కారాపేతుం వట్టతి. ఏత్థ చ “అలజ్జీహి సామణేరేహీ”తి వుత్తత్తా “సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తిఆది (పరి॰ ౩౨౯) అలజ్జీలక్ఖణం ఉక్కట్ఠవసేన ఉపసమ్పన్నే పటిచ్చ ఉపలక్ఖణతో వుత్తన్తి తంలక్ఖణవిరహితానం సామణేరాదీనం లిఙ్గత్థేనకగోత్రభుపరియోసానానం భిక్ఖుపటిఞ్ఞానం దుస్సీలానమ్పి సాధారణవసేన అలజ్జితాలక్ఖణం యథావిహితపటిపత్తియం సఞ్చిచ్చ అతిట్ఠనమేవాతి గహేతబ్బం.

ఆహరాపేన్తస్స దుక్కటన్తి విఞ్ఞత్తిక్ఖణే విఞ్ఞత్తిపచ్చయా, పటిలాభక్ఖణే గోణానం సాదియనపచ్చయా చ దుక్కటం. గోణఞ్హి అత్తనో అత్థాయ అవిఞ్ఞత్తియా లద్ధమ్పి సాదితుం న వట్టతి “హత్థిగవస్సవళవపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪) వుత్తత్తా. తేనేవాహ ‘‘**ఞాతిపవారితట్ఠానతోపి మూలచ్ఛేజ్జాయ యాచితుం న వట్టతీ**’’తి. ఏత్థ చ విఞ్ఞత్తిదుక్కటాభావేపి అకప్పియవత్థుయాచనేపి పటిగ్గహణేపి దుక్కటమేవ. **రక్ఖిత్వాతి** చోరాదిఉపద్దవతో రక్ఖిత్వా. **జగ్గిత్వాతి** తిణదానాదీహి పోసేత్వా.

ఞాతిపవారితట్ఠానే పన వట్టతీతి సకటస్స సమ్పటిచ్ఛితబ్బత్తా మూలచ్ఛేజ్జవసేన యాచితుం వట్టతి. **తావకాలికం వట్టతీతి** ఉభయత్థాపి వట్టతీతి అత్థో . వాసిఆదీని పుగ్గలికానిపి వట్టన్తీతి ఆహ ‘‘**ఏస నయో వాసీ**’’తిఆది. వల్లిఆదీసు చ పరపరిగ్గహితేసు చ ఏసేవ నయోతి యోజేతబ్బం. ‘‘**గరుభణ్డప్పహోనకేసుయేవా**’’తి ఇదం విఞ్ఞత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. అదిన్నాదానే పన తిణసలాకం ఉపాదాయ పరపరిగ్గహితం థేయ్యచిత్తేన గణ్హతో అవహారో ఏవ, భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో. **వల్లిఆదీసూతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన పాళిఆగతానం (పారా॰ ౩౪౯) వేళుఆదీనం సఙ్గహో. తత్థ యస్మిం పదేసే హరితాలజాతిహిఙ్గులాది అప్పకమ్పి మహగ్ఘం హోతి, తత్థ తం తాలపక్కపమాణతో ఊనమ్పి గరుభణ్డమేవ, విఞ్ఞాపేతుఞ్చ న వట్టతి.

సాతి విఞ్ఞత్తి. పరికథాదీసు “సేనాసనం సమ్బాధ”న్తిఆదినా (విసుద్ధి॰ ౧.౧౯) పరియాయేన కథనం **పరికథా** నామ. ఉజుకమేవ అకథేత్వా “భిక్ఖూనం కిం పాసాదో న వట్టతీ”తిఆదినా (విసుద్ధి॰ ౧.౧౯) అధిప్పాయో యథావిభూతో హోతి, ఏవం భాసనం **ఓభాసో** నామ. సేనాసనాదిఅత్థం భూమిపరికమ్మాదికరణవసేన పచ్చయుప్పాదాయ నిమిత్తకరణం **నిమిత్తకమ్మం** నామ. **ఉక్కమన్తీతి** అపగచ్ఛన్తి.

౩౪౪. మణి కణ్ఠే అస్సాతి **మణికణ్ఠో**. **దేవవణ్ణన్తి** దేవత్తభావం.

౩౪౫. పాళియం **పత్తేన మే అత్థోతి** (పారా॰ ౩౪౫) అనత్థికమ్పి పత్తేన భిక్ఖుం ఏవం వదాపేన్తో భగవా సోత్థియా మన్తపదవసేన వదాపేసి. సోపి భిక్ఖు భగవతా ఆణత్తవచనం వదేమీతి అవోచ, తేనస్స ముసా న హోతి. అథ వా ‘‘**పత్తేన మే అత్థో**’’తి ఇదం ‘‘**పత్తం దదన్తూ**’’తి ఇమినా సమానత్థన్తి దట్ఠబ్బం. ఏస నయో **మణినా మే అత్థోతి** ఏత్థాపి. తస్మా అఞ్ఞేసమ్పి ఏవరూపం కథేన్తస్స, కథాపేన్తస్స చ వచనదోసో నత్థీతి గహేతబ్బం.

౩౪౯. ఉద్ధంముఖం లిత్తా ఉల్లిత్తా, ఛదనస్స అన్తో లిమ్పన్తా హి యేభుయ్యేన ఉద్ధంముఖా లిమ్పన్తి. తేనాహ ‘‘**అన్తోలిత్తా**’’తి. అధోముఖం లిత్తా అవలిత్తా. బహి లిమ్పన్తా హి యేభుయ్యేన అధోముఖా లిమ్పన్తి. తేనాహ ‘‘**బహిలిత్తా**’’తి.

బ్యఞ్జనం విలోమితం భవేయ్యాతి యస్మా “కారయమానేనా”తి ఇమస్స హేతుకత్తువచనస్స “కరోన్తేనా”తి ఇదం సుద్ధకత్తువచనం పరియాయవచనం న హోతి, తస్మా “కరోన్తేన వా కారాపేన్తేన వా”తి కారయమానేనాతి బహుఉద్దేసపదానుగుణం కరణవచనేనేవ పదత్థం కత్వా నిద్దేసే కతే బ్యఞ్జనం విరుద్ధం భవేయ్య, తథా పన పదత్థవసేన అదస్సేత్వా సామత్థియతో

సిద్ధమేవత్థం దస్సేతుం పచ్చత్తవసేన ‘‘కరోన్తో వా కారాపేన్తో వా’’తి పదభాజనం వుత్తన్తి అధిప్పాయో. తేనాహ ‘‘**అత్థమత్తమేవా**’’తిఆది. పదత్థతో, సామత్థియతో చ లబ్భమానం అత్థమత్తమేవాతి అత్థో. యస్మా కారయమానేన పటిపజ్జితబ్బం, తం కరోన్తేనాపి పటిపజ్జితబ్బమేవాతి ఇదమేత్థ సామత్థియం దట్ఠబ్బం.

ఉద్దేసోతి సామిభావేన ఉద్దిసితబ్బో. **సేతకమ్మ**న్తి సేతవణ్ణకరణత్థం సేతవణ్ణమత్తికాయ వా సుధాయ వా కతతనుకలేపో, తేన పన సహ మినియమానే పమాణాతిక్కన్తం హోతీతి సఙ్కానివారణత్థం ఆహ ‘‘**అబ్బోహారిక**’’న్తి. తేన పమాణాతిక్కన్తవోహారం న గచ్ఛతి కుటియా అనఙ్గత్తాతి అధిప్పాయో.

యథావుత్తస్స అత్థస్స వుత్తనయం దస్సేన్తేన ‘‘**వుత్తఞ్హేత**’’న్తిఆది వుత్తం. తత్థ ‘‘ఆయామతో చ విత్థారతో చా’’తి అవత్వా ‘‘ఆయామతో వా విత్థారతో వా’’తి వికప్పత్థస్స వా-సద్దస్స వుత్తత్తా ఏకతోభాగే వడ్ఢితేపి ఆపత్తీతి పకాసితన్తి అధిప్పాయో. **తిహత్థా**తి పకతిహత్థేన తిహత్థా, ‘‘వడ్ఢకీహత్థేనా’’తిపి (సారత్థ. టీ. ౨.౩౪౮-౩౪౯) వదన్తి, తం ‘‘యత్థ...పే.... అయం కుటీతి సఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీ’’తి ఇమినా విరుజ్ఝతి వడ్ఢకీహత్థేన తిహత్థాయపి కుటియా పమాణయుత్తస్స మఞ్చస్స సుఖేన పరివత్తనతో. ‘‘**ఊనకచతుహత్థా వా**’’తి ఇదఞ్చ పచ్ఛిమప్పమాణయుత్తస్స మఞ్చస్స అపరివత్తనారహం సన్ధాయ వుత్తం. యది హి పకతిహత్థేన చతుహత్థాయపి కుటియా పమాణయుత్తో మఞ్చో న పరివత్తతి, సా అకుటీయేవ, తస్మా మఞ్చపరివత్తనమత్తేనేవ పమాణన్తి గహేతబ్బం. **పమాణయుత్తో మఞ్చో**తి సబ్బపచ్ఛిమప్పమాణయుత్తో మఞ్చో. సో హి పకతివిదత్థియా నవవిదత్థికో, అట్ఠవిదత్థికో వా హోతి, తతో ఖుద్దకో మఞ్చో సీసూపధానం ఠపేత్వా పాదం పసారేత్వా నిపజ్జితుం న పహోతి. **పమాణతో ఊనతరమ్పీ**తి ఉక్కట్ఠప్పమాణతో ఊనతరమ్పి, ఇదఞ్చ హేట్ఠిమప్పమాణయుత్తాయపి వత్థుదేసనా కాతబ్బా, న వాతి సన్దేహనివత్తనత్థం వుత్తం.

కలలలేపోతి కేనచి సిలేసేన కతలేపో, సేతరత్తాదివణ్ణకరణత్థం కతతమ్బమత్తికాదికలలలేపో వా. తేనాహ ‘‘**అలేపో ఏవా**’’తి. తేన తళాకాదీసు ఘనేన కలలేన కతబహలలేపో మత్తికాలేపనే ఏవ పవిసతి లేపవోహారగమనతోతి దస్సేతి. **పిట్ఠసఙ్ఘాటో** నామ ద్వారబాహసఙ్ఘాతో చతురస్సదారుసఙ్ఘాటో, యత్థ సఉత్తరపాసం కవాటం అపస్సాయ ద్వారం పిదహన్తి.

ఓలోకేత్వాపీతి అపలోకేత్వాపి, అపలోకనకమ్మవసేనాపీతి అత్థో, అపసద్దస్సాపి ఓఆదేసో కతోతి దట్ఠబ్బో.

౩౫౩. **నిబద్ధగోచరట్ఠానమ్పీ**తి ఏత్థ గోచరాయ పక్కమన్తానం హత్థీనం నిబద్ధగమనమగ్గోపి సఙ్గయ్హతి. **ఏతేస**న్తి సీహాదీనం. **గోచరభూమీ**తి ఆమిసగ్గహణట్ఠానం. **న గహితా**తి పటిక్ఖిపితబ్బభావేన న గహితా, న వారితాతి అత్థో. సీహాదీనఞ్హి గోచరగ్గహణట్ఠానం హత్థీనం వియ నిబద్ధం న హోతి, యత్థ పన గోమహింసాదిపాణకా సన్తి, దూరమ్పి తం ఠానం సీఘం గన్త్వా గోచరం గణ్హన్తి. తస్మా తేసం తం న వారితం, నిబద్ధగమనమగ్గోవ వారితో ఆసయతో గమనమగ్గస్స నిబద్ధత్తా. **అఞ్ఞేసమ్పి వాళాన**న్తి అరఞ్ఞమహింసాదీనం. **ఆరోగ్యత్థాయా**తి నిరుపద్దవాయ. **సేసానీ**తి పుబ్బణ్ణనిస్సితాదీని సోళస. తాని చ జనసమ్మద్దమహాసమ్మద్దకుటివిలోపసరీరపీళాదిఉపద్దవేహి **సఉపద్దవానీ**తి వేదితబ్బాని. అభిహనన్తి ఏత్థాతి **అబ్భాఘాతం**. ‘‘వేరిఘర’’న్తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం ‘‘**చోరానం మారణత్థాయ కత**’’న్తి వుత్తం.

ధమ్మగన్ధికాతి ధమ్మేన దణ్డనీతియా హత్థపాదాదిచ్ఛిన్దనగన్ధికా. గన్ధికాతి చ యస్స ఉపరి హత్థాదిం ఠపేత్వా ఛిన్దన్తి, తాదిసం దారుఖణ్డఫలకాతి వుచ్చతి, తేన చ ఉపలక్ఖితం ఠానం. పాళియం **రచ్ఛానిస్సిత**న్తి రథికానిస్సితం. **చచ్చరనిస్సిత**న్తి చతున్నం రథికానం సన్ధినిస్సితం. **సకటేనా**తి ఇట్ఠకసుధాదిభణ్డాహరణసకటేన.

పాచినన్తి సేనాసనస్స భూమితో పట్ఠాయ యావ తలావసానం చినితబ్బవత్థుకం అధిట్ఠానం, యస్స ఉపరి భిత్తిథమ్భాదీని చ పతిట్ఠపేన్తి. తేనాహ ‘‘**తతో పట్ఠాయా**’’తిఆది. కిఞ్చాపి ఇధ పుబ్బపయోగసహపయోగానం అదిన్నాదానే వియ విసేసో నత్థి, తథాపి తేసం విభాగేన దస్సనం భిన్దిత్వా వా పున కాతబ్బాతి ఏత్థ కుటియా భేదేన పరిచ్ఛేదదస్సనత్థం కతం. **తదత్థాయా**తి తచ్ఛనత్థాయ. **ఏవం కత**న్తి అదేసితవత్థుకం పమాణాతిక్కన్తం వా కతం. **పణ్ణసాల**న్తి పణ్ణకుటియా తిణపణ్ణచుణ్ణస్స అపరిపతనత్థాయ అన్తో చ బహి చ లిమ్పన్తి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. తేనేవ వక్ఖతి ‘‘పణ్ణసాలం లిమ్పతీ’’తి.

అన్తోలేపేనేవ నిట్ఠాపేతుకామం సన్ధాయ ‘‘**అన్తోలేపే వా**’’తిఆది వుత్తం. **బహిలేపే వా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **తస్మి**న్తి ద్వారబన్ధే వా వాతపానే వా ఠపితేతి యోజేతబ్బం. **తస్సోకాస**న్తి తస్స ద్వారబన్ధాదిస్స ఓకాసభూతం ఛిద్దం. **పున వడ్ఢేత్వా**తి పుబ్బే ఠపితోకాసం ఖుద్దకం చే, తం ద్వారవాతపానచ్ఛిద్దభేదనేన పున వడ్ఢేత్వా. **ఠపితే**తి ద్వారబన్ధే వా గవక్ఖసఙ్ఘాటే వా ఆనేత్వా తస్మిం వడ్ఢితే వా అవడ్ఢితే వా ఛిద్దే పతిట్ఠాపితే. **లేపో న ఘటీయతీ**తి సమన్తతో దిన్నో లేపో తథా ఠపితేన ద్వారబన్ధనేన వా వాతపానేన వా సద్ధిం న ఘటీయతి, ఏకాబద్ధం న హోతీతి వుత్తం హోతి. **త**న్తి ద్వారబన్ధం వా వాతపానం వా. **పఠమమేవ సఙ్ఘాదిసేసో**తి తేసం సమన్తతో పుబ్బేవ లేపస్స ఘటేత్వా నిట్ఠాపితత్తా ద్వారబన్ధవాతపానానం ఠపనతో పుబ్బే ఏవ సఙ్ఘాదిసేసో.

లేపఘటనేనేవాతి ఇట్ఠకాహి కతవాతపానాదీని వినా సమన్తా లేపఘటనేనేవ ఆపత్తి వాతపానాదీనం అలేపోకాసత్తా, ఇట్ఠకాహి కతత్తా వా, వాతపానాదీసుపి లేపస్స భిత్తిలేపేన సద్ధిం ఘటనేనేవాతిపి అత్థం వదన్తి. **తత్థా**తి పణ్ణసాలాయం. **ఆలోకత్థాయ అట్ఠఙ్గులమత్తం ఠపేత్వా లిమ్పతీ**తి దారుకుట్టస్స దారూనమన్తరా అట్ఠఙ్గులమత్తం వివరం యావ లిమ్పతి, తావ ఆలోకత్థాయ ఠపేత్వా అవసేసం సకుట్టచ్ఛదనం లిమ్పతి, పచ్ఛా ఏతం వివరం లిమ్పిస్సామీతి ఏవం ఠపనే అనాపత్తీతి అధిప్పాయో. సచే పన ఏవం అకత్వా సబ్బదాపి ఆలోకత్థాయ వాతపానవసేన ఠపేతి, వాతపానద్వారసఙ్ఘాటే ఘటితే లేపో చ ఘటీయతి, పఠమమేవ సఙ్ఘాదిసేసోతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**సచే**’’తిఆది. మత్తికాకుట్టమేవ మత్తికాలేపసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి ఆహ ‘‘**సచే మత్తికాయ కుట్టం కరోతి, ఛదనలేపేన సద్ధిం ఘటనే ఆపత్తీ**’’తి. **ఉభిన్నం అనాపత్తీ**తి పురిమస్స లేపస్స అఘటితత్తా దుతియస్స అత్తుద్దేసికతాయ అసమ్భవతో.

౩౫౪. **ఆపత్తిభేదదస్సనత్థ**న్తి తత్థ ‘‘సారమ్భే చ అపరిక్కమనే చ దుక్కటం అదేసితవత్థుకతాయ , పమాణాతిక్కన్తతాయ చ సఙ్ఘాదిసేసో’’తి ఏవం ఆపత్తియేవ విభాగదస్సనత్థం.

౩౬౧. **అనిట్ఠితే కుటికమ్మే**తి లేపపరియోసానే కుటికమ్మే ఏకపిణ్డమత్తేనపి అనిట్ఠితే. ‘‘**అఞ్ఞస్స పుగ్గలస్స వా**’’తి ఇదం మూలట్ఠస్స అనాపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం. యేన పన లద్ధం, తస్సాపి తం నిట్ఠాపేన్తస్స ‘‘పరేహి విప్పకతం అత్తనా పరియోసాపేతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా’’తిఆదివచనతో (పారా. ౩౬౩) ఆపత్తియేవ. పుబ్బే కతకమ్మమ్పి లద్ధకాలతో పట్ఠాయ అత్తనో అత్థాయేవ కతం నామ హోతి, తస్మా తేనాపి సఙ్ఘస్స వా సామణేరాదీనం వా దత్వా నిట్ఠాపేతబ్బం. ‘‘**అఞ్ఞస్స వా**’’తి ఇదం అనుపసమ్పన్నంయేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం, కేచి పన ‘‘పరతో లద్ధాయ కుటియా నిట్ఠాపనే అనాపత్తిఆదితో పట్ఠాయ అత్తనో అత్థాయ అకతత్తా’’తి వదన్తి. **అపచినితబ్బా**తి యావ పాచినా విద్ధంసేతబ్బా. **భూమిసమం కత్వా**తి పాచినతలావసానం కత్వా.

౩౬౪. **లేణ**న్తి పబ్బతలేణం. **న హేత్థ లేపో ఘటీయతీ**తి ఛదనలేపస్స అభావతో వుత్తం, విసుం ఏవ వా అనుఞ్ఞాతత్తా. సచే లేణస్స అన్తో ఉపరిభాగే చిత్తకమ్మాదికరణత్థం లేపం దేన్తి, ఉల్లిత్తకుటిసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, వట్టతి ఏవ. ఇట్ఠకాదీహి కతం చతురస్సకూటాగారసణ్ఠానం ఏకకణ్ణికాబద్ధం నాతిఉచ్చం పటిస్సయవిసేసం ‘‘**గుహా**’’తి వదన్తి, తాదిసం మహన్తమ్పి

ఉల్లిత్తావలిత్తం కరోన్తస్స అనాపత్తి. **భూమిగుహన్తి** ఉమఙ్గగుహం.

అట్ఠకథాసూతి కుక్కుటచ్ఛికగేహన్తిఆదీసు అట్ఠకథాసు తిణకుటికా కుక్కుటచ్ఛికగేహన్తి వత్వా పున తం వివరన్తేహి అట్ఠకథాచరియేహి ఛదనం దణ్డకేహి...పే... వుత్తాతి యోజనా దట్ఠబ్బా. తత్థ **దణ్డకేహి జాలబద్ధం కత్వాతి** దీఘతో, తిరియతో చ ఠపేత్వా వల్లియాదీహి బద్ధదణ్డకేహి జాలం వియ కత్వా. **సో చాతి** ఉల్లిత్తాదిభావో. **ఛదనమేవ సన్ధాయ వుత్తోతి** ఛదనస్స అన్తో చ బహి చ లిమ్పనమేవ సన్ధాయ వుత్తో. మత్తికాకుట్టే భిత్తిలేపం వినాపి భిత్తియా సద్ధిం ఛదనలేపస్స ఘటనమత్తేనాపి ఆపత్తిసమ్భవతో ఛదనలేపోవ పధానన్తి వేదితబ్బం. కిఞ్చాపి ఏవం, అథ ఖో "ఉపచికామోచనత్థమేవ హేట్ఠా పాసాణకుట్టం కత్వా తం అలిమ్పిత్వా ఉపరి లిమ్పతి, లేపో న ఘటీయతి నామ, అనాపత్తియేవా"తిఆదివచనతో పన ఛదనలేపఘటనత్థం సకలాయపి భిత్తియా లేపో అవస్సం ఇచ్ఛితబ్బోవ తస్సా ఏకదేసస్స అలేపేపి ఛదనలేపస్స అఘటనతో. తేనాహ **"లేపో న ఘటీయతీ"**తి. **ఏత్థాతి** తిణకుటికాయం. న కేవలఞ్చ తిణకుటికాయం ఏవ, లేణగుహాదీసుపి సారమ్భాపరిక్కమనపచ్చయాపి అనాపత్తి ఏవ, ఇమినా పన నయేన అఞ్ఞస్సత్థాయ కుటిం కరోన్తస్సాపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో అత్థతో దస్సితో ఏవ హోతీతి.

తత్థ పాళివిరోధం పరిహరితుం **"యం పనా"**తిఆది వుత్తం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – అఞ్ఞస్స ఉపజ్ఝాయాదినో అత్థాయ కరోన్తస్స సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తి ఏవ, యం పన పాళియం "ఆపత్తికారుకానం తిణ్ణం దుక్కటాన"న్తిఆదివచనం, తం అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్స, న సారమ్భాదిపచ్చయా ఆపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం, కిఞ్చరహి యథాసమాదిట్ఠాయ కుటియా అకరణపచ్చయా ఆపత్తిదస్సనత్థన్తి. తత్థ **యథాసమాదిట్ఠాయాతి** "భిక్ఖు సమాదిసిత్వా పక్కమతి, 'కుటిం మే కరోథా'తి సమాదిసతి చ, దేసితవత్థుకా చ హోతు అనారమ్భా చ సపరిక్కమనా చా"తి ఏవం కారాపకేన ఆణత్తిక్కమం ముఞ్చిత్వా కరణపచ్చయాతి అధిప్పాయో. కత్థచి పన పోత్థకే "కుటిలక్ఖణప్పత్తమ్పి కుటిం అఞ్ఞస్స...పే... కరోన్తస్స అనాపత్తీ"తి ఇమస్స పాఠస్స అనన్తరం "యం పన ఆపత్తి కారుకాన"న్తిఆదిపాఠో దిస్సతి, సోవ యుత్తతరో. ఏవఞ్హి సతి తత్థ అధిప్పాయో పాకటో హోతి.

అనాపత్తీతి వత్వాతి వాసాగారత్థాయ ఏవ అనియమితత్తా అనాపత్తీతి వత్వా. **అదేసాపేత్వా కరోతోతి** పమాణయుత్తమ్పి కరోతో. **అచిత్తకన్తి** పణ్ణత్తిఅజాననచిత్తేన అచిత్తకం. ఉల్లిత్తాదీనం అఞ్ఞతరతా, హేట్ఠిమప్పమాణసమ్భవో, అదేసితవత్థుకతా, పమాణాతిక్కన్తతా, అత్తుద్దేసికతా, వాసాగారతా, లేపఘటనాతి సత్త వా పమాణయుత్తఙ్గాదీసు ఛ వా అఙ్గాని.

కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౫. సత్తమే పూజావచనప్పయోగే కత్తరి సామివచనస్సపి ఇచ్ఛితత్తా **"గామస్స వా పూజిత"**న్తి వుత్తం. రూపిన్ద్రియేసు విజ్జమానం సన్ధాయ ఏకిన్ద్రియతా వుచ్చతీతి ఆహ **"కాయిన్ద్రియం సన్ధాయా"**తి. తే హి మనిన్ద్రియమ్పి భూతగామానం ఇచ్ఛన్తి.

౩౬౬. కిరియతో సముట్ఠానాభావోతి వత్థునో అదేసనాసఙ్ఖాతం అకిరియం వినా న కేవలం కిరియాయ సముట్ఠానభావో. కిరియాకిరియతో హి ఇదం సముట్ఠాతి. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే **భిక్ఖూ వా అనభినేయ్యాతి** ఏత్థ వా-సద్దో సముచ్చయత్థో, తేన "మహల్లకఞ్చ విహారం కరేయ్య, భిక్ఖూ చ అనభినేయ్యా"తి కిరియఞ్చ అకిరియఞ్చ సముచ్చినోతి.

విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౦. అట్ఠమే పాకారేన చ పరిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో. **గోపురట్టాలకయుత్తన్తి** ఏత్థ పాకారేసు యుద్ధత్థాయ కతో వక్కసణ్ఠానో సరక్ఖేపఛిద్దసహితో పతిస్సయవిసేసో **అట్టాలకో** నామ.

సోళసవిధస్సాతి చతూహి మగ్గేహి పచ్చేకం చతూసు సచ్చేసు కత్తబ్బస్స పరిఞ్ఞాపహానసచ్ఛికిరియాభావనాసఙ్ఖాతస్స సోళసవిధస్స. **తే గారవేనాతి** తే కిలన్తరూపా భిక్ఖూ భత్తుద్దేసకట్ఠానే సన్నిపతితానం భిక్ఖూనం పురతో అత్తనో కిలన్తసరీరం దస్సేత్వా ఉద్దిసాపనే గారవేన, లజ్జాయాతి అత్థో. **తేరసపీతి** భత్తుద్దేసకసేనాసనగాహాపకభణ్డాగారికచీవరపటిగ్గాహకచీవరభాజకయాగుభాజకఫలభాజకఖజ్జభాజకఅప్పమత్తకవిస్సజ్జకసాటియగాహాపకపత్తగాహాపకఆరామికపేసకసామణేరపేసకసమ్ముతీ[illegible] వసేన తేరసపి.

పాళియం **"అపిసూ"**తి ఇదం "అపిచా"తి ఇమినా సమానత్థో నిపాతో. **ఏవం సబ్బపదేసూతి** పీఠాదీసు సేనాసనసాధారణేసు, కతికసణ్ఠానపవేసనిక్ఖమనకాలాదీసు పన విసుం విసుం అధిట్ఠహిత్వా కథాపేతీతి వేదితబ్బం . **అయఞ్హి నిమ్మితానం ధమ్మతాతి** అనియమేత్వా నిమ్మితానం వసేన వుత్తం, నియమేత్వా పన "ఏత్తకా ఇదఞ్చిదఞ్చ కథేన్తు, ఏత్తకా తుణ్హీ భవన్తు, నానాప్పకారం ఇరియాపథం, కిరియఞ్చ కప్పేన్తు, నానావణ్ణసణ్ఠానవయోనియమా చ హోన్తూ"తి పరికమ్మం కత్వా సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ అధిట్ఠితే ఇచ్ఛితిచ్ఛితప్పకారా అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి విసదిసావ హోన్తి. **అవత్థుకవచనన్తి** నిరత్థకవచనం.

౩౮౩. ఏకచారికభత్తన్తి అతిమనాపత్తా సబ్బేసమ్పి పటిలాభత్థాయ విసుం ఠితికాయ పాపేతబ్బభత్తం. **తద్ధితవోహారేనాతి** చత్తారి పమాణమస్స చతుక్కన్తి ఏవం తద్ధితవోహారేన. **భవోతి** భవితబ్బో. **అతీతం దివసభాగన్తి** తస్మిఞ్ఞేవ దివసే సలాకదానక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తం. **హియ్యోతి** ఇమస్స అజ్జ ఇచ్చేవ అత్థో. తేనేవాహంసు "స్వే అమ్హే"తిఆది. **పధూపాయన్తాతి** పునప్పునం ఉప్పజ్జనకోధవసేన పధూపాయన్తా. పాళియం **కిస్స మన్తి** కేన కారణేన మయాతి అత్థో.

౩౮౪. "సరసి త్వ"న్తి ఇదం ఏకం వాక్యం కత్వా, "కత్తా"తి ఇదఞ్చ కత్తరి రితుపచ్చయన్తం కత్వా, "అసీ"తి అజ్ఝాహారపదేన సహ ఏకవాక్యం కత్వా, "ఏవరూప"న్తి ఇదం, "యథాయం భిక్ఖునీ ఆహా"తి ఇదఞ్చ ద్వీసు వాక్యేసు పచ్చేకం యోజేతబ్బన్తి దస్సేతుం **"అథ వా"**తిఆదిమాహ. **ఉజుకమేవాతి** త్వా-పచ్చయన్తవసేన పఠమం అత్థగ్గహణం ఉజుకన్తి అధిప్పాయో.

దుతియో దబ్బ-సద్దో పణ్డితాదివచనోతి ఆహ **"న ఖో దబ్బ దబ్బా పణ్డితా"**తి. **నిబ్బేఠేన్తీతి** దోసతో మోచేన్తి. **వినయలక్ఖణే తన్తిన్తి** వినయవినిచ్ఛయలక్ఖణవిసయే ఆగమం ఠపేన్తో. పాళియం **యతో అహన్తిఆదీసు** యస్మిం కాలే అహం జాతో, తతో పభుతి సుపినన్తేనపి మేథునం ధమ్మం నాభిజానామి, న చ తస్స మేథునధమ్మస్స పటిసేవితా అహోసిన్తి అత్థో దట్ఠబ్బో. తేనాహ **"సుపినన్తేనపీ"**తిఆది. ఇదాని ఏకవాక్యవసేన యోజనం దస్సేతుం **"అథ వా"**తిఆది వుత్తం. **న ఘటతీతి** యస్మా ఖీణాసవస్స వచనేన ఏతిస్సా వచనం న సమేతి, తఞ్చ న ఘటనం యస్మా పుబ్బే భిక్ఖూసు పసిద్ధాయ ఏవ అచ్ఛన్దదుస్సీలతాయ ఏవ అహోసి, తస్మా మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథాతి అధిప్పాయో.

చర పిరేతి చర గచ్ఛ పిరే పర అమామక త్వం. **వినస్సా**తి అదస్సనం గచ్ఛ. **అకారికా**తి అమూలకేన చోదనాయ న కారికా. **కారకో హోతీ**తి “అయ్యేనమ్హి దూసితా”తి ఇమాయ పటిఞ్ఞాయ యది నాసితా, తదా థేరో భిక్ఖునీదూసకత్తసిద్ధితో తస్స దోసస్స కారకో హోతి. **అకారకో హోతీ**తి తాయ కతపటిఞ్ఞం అనపేక్ఖిత్వా సామఞ్ఞతో “మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథా”తి భగవతా వుత్తత్తా అకారకో హోతి. యది హి థేరో కారకో భవేయ్య, అవస్సం తమేవ దోసం అపదిసిత్వా ఇమినా నామ కారణేన “మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథా”తి వత్తబ్బం సియా, తథా అవుత్తత్తా, “దబ్బఞ్చ అనుయుఞ్జథా”తి అవత్వా “ఇమే చ భిక్ఖూ అనుయుఞ్జథా”తి వుత్తత్తా చ సామత్థియతో మేత్తియాయ భిక్ఖునియా అఞ్ఞేన దోసేన నాసనారహతా, వత్థుస్స చ అమూలకభావో, థేరస్స అకారకభావో చ సిద్ధో హోతీతి అధిప్పాయో.

అత్తనో సుత్తన్తి “సకాయ పటిఞ్ఞాయా”తి ఇమినా పక్ఖేపవచనేన సహితం కూటసుత్తం. **థేరో కారకో హోతీ**తి ఏత్థ అయమధిప్పాయో – “సకాయ పటిఞ్ఞాయా”తి అవత్వా సామఞ్ఞతో “మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథా”తి ఓతిణ్ణవత్థుస్మింయేవ తస్సా నాసనా విహితాతి తుమ్హాకం వాదే థేరో కారకో హోతి, “సకాయ పటిఞ్ఞాయా”తి పన వుత్తే పుబ్బేయేవ సిద్ధస్స పారాజికస్స సుచికాయ అస్సా సకాయ పటిఞ్ఞాయ నాసేథాతి సిజ్ఝనతో అమ్హాకం వాదే థేరో అకారకో హోతీతి. మహావిహారవాసీనమ్పి పన “సకాయ పటిఞ్ఞాయా”తి వుత్తే ఓతిణ్ణవత్థుస్మింయేవ తస్సా నాసనా విహితా హోతి, న సామఞ్ఞతోతి అధిప్పాయో. **ఏత్థా**తి ఇమేసు ద్వీసు వాదేసు, సుత్తేసు వా. **యం పచ్ఛా వుత్త**న్తి మహావిహారవాసీహి యం వుత్తం, తం యుత్తన్తి అత్థో. **విచారితం హేత**న్తి ఏతం పచ్ఛిమస్స యుత్తత్తం విచారితం, “తత్ర సఙ్ఘాదిసేసో వుట్ఠానగామినీ…పే.… అసుద్ధతాయేవ నాసేసీ”తి వక్ఖమాననయేన వినిచ్ఛితన్తి అత్థో. “**భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేతి దుక్కట**”న్తి ఇమినా మహాఅట్ఠకథావాదో దస్సితో.

తత్రాతి తేసు దుక్కటపాచిత్తియేసు. **దుక్కట**న్తి వుత్తమహాఅట్ఠకథావాదస్స అధిప్పాయం దస్సేత్వా “పాచిత్తియ”న్తి పవత్తస్స కురున్దివాదస్స అధిప్పాయం దస్సేతుం “**పచ్ఛిమనయేపీ**”తిఆది వుత్తం. **వచనప్పమాణతో**తి విసంవాదనాధిప్పాయే సమానేపి అనుద్ధంసనాదివిసేసే సఙ్ఘాదిసేసాదినో విధాయకవచనబలేనాతి అత్థో. **భిక్ఖుస్స పన భిక్ఖునియా దుక్కట**న్తి భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేన్తస్స భిక్ఖుస్స దుక్కటం.

ఏవం ద్వీసుపి అట్ఠకథావచనేసు అధిప్పాయం విభావేత్వా ఇదాని పచ్ఛిమే పాచిత్తియవాదే దోసం దస్సేత్వా పురిమదుక్కటవాదమేవ పతిట్ఠాపేతుం “**తత్ర పనా**”తిఆది వుత్తం. తత్థ **విసున్తి సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియతో** (పాచి. ౧) విసుం పాచిత్తియం వుత్తం, తత్థ అనన్తోగధభావాతి అధిప్పాయో. **తస్మా**తి యస్మా అమూలకానుద్ధంసనే విసుఞ్ఞేవ పాచిత్తియం పఞ్ఞత్తం, తస్మా పురిమనయోతి దుక్కటవాదో. ఏవం అన్తరా పవిట్ఠం దుక్కటపాచిత్తియవాదం దస్సేత్వా ఇదాని పాకటమేవ అత్థం విభావేతుం “**తథా భిక్ఖునీ**”తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **తథా**తి యథా భిక్ఖుస్స భిక్ఖుం, భిక్ఖునిఞ్చ అనుద్ధంసేన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసదుక్కటాని వుత్తాని, తథాతి అత్థో. **ఏతేహి నాసనా నత్థీ**తి సామఞ్ఞతో వుత్తం, దుక్కటేన ఇమిస్సా పన నాసనా నత్థీతి అధిప్పాయో. **దుస్సీలా**తి పారాజికా.

౩౮౬. **ఆకారనానత్తేనా**తి దూసితాకారస్స, దూసకాకారస్స చ నానత్తేన. **అనభిరద్ధో**తి అతుట్ఠో. తేనాహ “**న సుఖితో**”తి. **న పసాదితో**తి అనుప్పాదితప్పసాదో. ఖీల-సద్దో థద్ధభావవచనో , కచవరపరియాయో చ హోతీతి ఆహ “**చిత్త…పే.… ఖీల**”న్తి. **నప్పతీతో**తి పీతిసుఖాదీహి న అభిగతో న ఉపగతో. తేనాహ “**న అభిసటో**”తి.

యేన దుట్ఠోతి చ కుపితోతి చ వుత్తోతి ఏత్థ యేన దుట్ఠోతి చ వుత్తో యేన కుపితోతి చ వుత్తో, తం **మాతికాయఞ్చ పదభాజనే** (పారా. ౩౮౬) చ వుత్తం ఉభయమ్పేతన్తి యోజేతబ్బం. **ద్వీహీ**తి “తేన చ కోపేన, తేన చ దోసేనా”తి వుత్తకోపదోసపదేహి ద్వీహి, అత్థతో పన ద్వీహిపి దోసోవ దస్సితోతి ఆహ “**సఙ్ఖారక్ఖన్ధమేవ దస్సేతీ**”తి. **యాయా**తి అనత్తమనతాయ.

న చుదితకవసేనాతి యది చుదితకవసేనాపి అమూలకం అధిప్పేతం సియా, అమూలకం నామ అనజ్ఝాపన్నన్తి పదభాజనం వదేయ్యాతి అధిప్పాయో. **యం పారాజిక**న్తి భిక్ఖునో అనురూపేసు ఏకూనవీసతియా పారాజికేసు అఞ్ఞతరం. **పదభాజనే** (పారా. ౩౮౬) పన **భిక్ఖువిభఙ్గే** ఆగతానేవ గహేత్వా “చతున్నం అఞ్ఞతరేనా”తి వుత్తం. **ఏతం ఇధ అప్పమాణ**న్తి ఏతం ఆపన్నానాపన్నతం ఇధానుద్ధంసనే ఆపత్తియా అనఙ్గం, ఆపత్తిం పన ఆపన్నే వా అనాపన్నే వా పుగ్గలే “అనాపన్నో ఏసో సుద్ధో”తి సుద్ధసఞ్ఞాయ వా విమతియా వా చావనాధిప్పాయోవ ఇధ అఙ్గన్తి అధిప్పాయో.

తథేవాతి పసాదసోతేన, దిబ్బసోతేన వాతి ఇమమత్థం అతిదిసతి. దిట్ఠానుసారేనేవ సముప్పన్నా పరిసఙ్కావ **దిట్ఠపరిసఙ్కితం** నామ. ఏవం సేసేసుపి. “**అదిస్వా వా**”తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం, దిస్వా పక్కన్తేసుపి దోసో నత్థియేవ. **ఇమేస**న్తి ఇమేహి. **కరిస్సన్తీ**తి తస్మిం ఖణే ఉప్పజ్జనాకారదస్సనం, పచ్ఛా పన ఏత్తకేన కాలేన కతం వాతి సఞ్ఞాయ చోదేతి. న హి కరిస్సన్తీతి చోదనా అత్థి. “**అరిట్ఠం పీత**”న్తి ఇదం ముఖే సురాగన్ధవాయననిమిత్తదస్సనం. అరిట్ఠఞ్హి సురాసదిసవణ్ణగన్ధం కప్పియభేసజ్జం.

దిట్ఠం అత్థి సమూలకన్తిఆదీసు అజ్ఝాచారస్స సమ్భవాసమ్భవానం మూలామూలభావదస్సనం. **అత్థి సఞ్ఞాసమూలక**న్తిఆది పన దిట్ఠసఞ్ఞాయ సమ్భవాసమ్భవానం మూలామూలభావదస్సనం. **దిస్వావ దిట్ఠసఞ్ఞీ హుత్వా చోదేతీ**తి ఏత్థ యం చోదేతి, తతో అఞ్ఞం పుగ్గలం వీతిక్కమన్తం, పటిచ్ఛన్నోకాసతో నిక్ఖమన్తం వా దిస్వా “అయం సో”తి సఞ్ఞాయ చోదేన్తోపి సఙ్గయ్హతి. ఏస నయో సుతాదీసుపి. **సమూలకేన వా సఞ్ఞాసమూలకేన వా**తి ఏత్థ పారాజికమాపన్నం దిట్ఠాదిమూలకేన చ “అయం ఆపన్నో”తి అసుద్ధసఞ్ఞాయ చోదేన్తో సమూలకేన చోదేతి నామ. సఞ్ఞాసమూలకత్తే ఏవ అనాపత్తిసమ్భవతో ఆపన్నే వా అనాపన్నే వా పుగ్గలే ఆపన్నసఞ్ఞీ దిట్ఠాదీసు , అదిట్ఠాదీసు వా మూలేసు దిట్ఠసుతాదిసఞ్ఞీ తేన దిట్ఠాదిమూలకేన తం పుగ్గలం చోదేన్తో సఞ్ఞాసమూలకేన చోదేతి నామ. ఇమేసం అనాపత్తి, వుత్తవిపరియాయేన ఆపత్తివారే అత్థో వేదితబ్బో.

సమీపే ఠత్వాతి హత్థవికారవచీఘోసానం చోదనావసేన పవత్తియమానానం దస్సనసవనూపచారే ఠత్వాతి అత్థో. కేచి పన “ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే ఠత్వా”తి (సారత్థ. టీ. ౨.౩౮౫-౩౮౬) వదన్తి, తం న యుత్తం. పరతో బ్యతిరేకతో అనాపత్తిం దస్సేన్తేన “దూతం వా పణ్ణం వా సాసనం వా పేసేత్వా”తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, న పన “ద్వాదసహత్థం ముఞ్చిత్వా చోదేన్తస్స సీసం న ఏతీ”తి వుత్తం. **వాచాయ వాచాయా**తి సకిం ఆణత్తస్స సకలమ్పి దివసం వదతో వాచాయ వాచాయ చోదాపకస్సేవ ఆపత్తి. **సోపీ**తి ఆణత్తోపి. తస్స చ “మయాపి దిట్ఠ”న్తిఆదిం అవత్వాపి “అమూలక”న్తి సఞ్ఞాయ చావనాధిప్పాయేన “త్వం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నోసీ”తి ఇదమేవ వాచం పరస్స వచనం వియ అకత్వా సామఞ్ఞతో వదన్తస్సాపి సఙ్ఘాదిసేసో ఏవ. సతిపి పన అనుద్ధంసనాధిప్పాయే “అసుకేన ఏవం వుత్త”న్తి పరేన వుత్తమేవ వదన్తస్స నత్థి సఙ్ఘాదిసేసో. సచే పన పరేన అవుత్తమ్పి వుత్తన్తి వదతి, ఆపత్తి ఏవ.

సమ్బహులా సమ్బహులే సమ్బహులేహి వత్థూహీతి ఏత్థ **సమ్బహులే**తి చుదితకబహుత్తనిద్దేసేన పురిమేసు తీసు వారేసు చుదితకబహుత్తేనాపి వారభేదసబ్భావం ఞాపేతి. ఏకస్మిఞ్హి చుదితకవత్థుచోదకభేదేన ఇదం చతుక్కం వుత్తం, చుదితకబహుత్తేనాపి చతుక్కన్తరం లబ్భతీతి అట్ఠకం హోతి ఏవ.

అమూలకచోదనాపసఙ్గేన సమూలకచోదనాలక్ఖణాదిం దస్సేతుం ''**చోదేతుం పన కో లభతీ**''తిఆది ఆరద్ధం. **భిక్ఖుస్స సుత్వా చోదేతీ**తిఆది సుత్తం యస్మా యే చోదకస్స అఞ్ఞేసం విపత్తిం పకాసేన్తి, తేపి తస్మిం ఖణే చోదకభావే ఠత్వావ పకాసేన్తి, తేసఞ్చ వచనం గహేత్వా ఇతరోపి యస్మా చోదేతుఞ్చ అసమ్పటిచ్ఛన్తం తేహి తిత్థియసావకపరియోసానేహి పరమచోదకేహి సమ్పటిచ్ఛాపేతుఞ్చ లభతి, తస్మా ఇధ సావకభావేన ఉద్ధటన్తి వేదితబ్బం.

దూతం వాతిఆదీసు "త్వం ఏవం గన్త్వా చోదేహీ"తి దూతం వా పేసేత్వా యో చోదేతుం సక్కోతి, తస్స పణ్ణం, మూలసాసనం వా పేసేత్వా. **సమయేనా**తి పకతియా జాననక్ఖణే.

గరుకానం ద్విన్నన్తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసానం. **మిచ్ఛాదిట్ఠి** నామ "నత్థి దిన్న"న్తిఆదినయప్పవత్తా (మ॰ ని॰ ౧.౪౪౫; ౨.౯౪, ౯౫, ౨౨౫; ౩.౯౧, ౧౧౬, ౧౩౬; సం॰ ని॰ ౩.౨౧౦) దసవత్థుకా దిట్ఠి, సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతం అన్తం గణ్హాపకదిట్ఠి **అన్తగ్గాహికా** నామ. **ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తానం ఛన్న**న్తి ఆజీవహేతుపి ఆపజ్జితబ్బానం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మపారాజికం (పారా॰ ౧౯౫), సఞ్చరిత్తే (పారా॰ ౩౦౧, ౩౦౨) సఙ్ఘాదిసేసో, "యో తే విహారే వసతి, సో అరహా"తి (పారా॰ ౨౨౦) పరియాయేన థుల్లచ్చయం, భిక్ఖుస్స పణీతభోజనవిఞ్ఞత్తియా పాచిత్తియం (పాచి॰ ౨౫౯), భిక్ఖునియాపణీతభోజనవిఞ్ఞత్తియా పాటిదేసనీయం (పాచి॰ ౧౨౩౬), సూపోదనవిఞ్ఞత్తియా (పాచి॰ ౬౧౨-౬౧౩) దుక్కటన్తి ఇమేసం **పరివారే** (పరి॰ ౨౮౯) వుత్తానం ఛన్నం. న హేతా ఆపత్తియో ఆజీవహేతు ఏవ పఞ్ఞత్తా సఞ్చరిత్తాదీనం అఞ్ఞథాపి ఆపజ్జితబ్బతో. ఆజీవహేతుపి ఏతాసం ఆపజ్జనం సన్ధాయ ఏవం వుత్తం, ఆజీవహేతుపి పఞ్ఞత్తానన్తి అత్థో. న కేవలఞ్చ ఏతా ఏవ, అఞ్ఞాపి అదిన్నాదానకులదూసనపాణవధపేజ్జకమ్మాదివసేన ఆజీవహేతు ఆపజ్జితబ్బాపి సన్తి, తా పన ఆపత్తిసభాగతాయ పారాజికాదీసు ఛసు ఏవ సఙ్గయ్హన్తీతి విసుం న వుత్తాతి వేదితబ్బా.

ఏత్తావతా పన సీసం న ఏతీతి సఙ్ఘాదిసేసం సన్ధాయ వుత్తం, చోదనా పన కతా ఏవ హోతి. **తింసానీ**తి తింసం ఏతేసమత్థీతి తింసాని, తింసాధికానీతి వుత్తం హోతి. **నవుతానీ**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

అత్తాదానం ఆదాతుకామేనాతి ఏత్థ అత్తనా ఆదాతబ్బతో దిట్ఠాదిమూలకేహి గహేతబ్బతో పరస్స విప్పన్దితుం అదత్వా పగ్గణ్హనతో అత్తాదానన్తి చోదనా వుచ్చతి, తం ఆదాతుకామేన, చోదనం కత్తుకామేనాతి అత్థో.

ఉబ్బాహికాయాతి ఉబ్బహన్తి వియోజేన్తి ఏతాయ అలజ్జీనం తజ్జనిం వా కలహం వాతి ఉబ్బాహికా, సఙ్ఘసమ్ముతి, తాయ. వినిచ్ఛిననం నామ తాయ సమ్మతభిక్ఖూహి వినిచ్ఛననమేవ. అలజ్జుస్సన్నాయ హి పరిసాయ **సమథక్ఖన్ధకే** (చూళవ॰ ౨౨౮) ఆగతేహి దసఙ్గేహి సమన్నాగతా ద్వే తయో భిక్ఖూ తత్థేవ వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సమ్మన్నితబ్బా, తేహి చ సమ్మతేహి విసుం వా నిసీదిత్వా, తస్సా ఏవ వా పరిసాయ "అఞ్ఞేహి న కిఞ్చి కథేతబ్బ"న్తి సావేత్వా తం అధికరణం వినిచ్ఛితబ్బం.

కిమ్హీతి కిస్మిం వత్థుస్మిం, కతరవిపత్తియన్తి అత్థో. ''**కిమ్హి నం నామా**''తి ఇదం "కతరాయ విపత్తియా ఏతం చోదేసీ"తి యాయ కాయచి విఞ్ఞాయమానాయ భాసాయ వుత్తేపి చోదకస్స వినయే అపకతఞ్ఞుతాయ "సీలాచారదిట్ఠిఆజీవవిపత్తీసు కతరాయాతి మం పుచ్ఛతీ"తి ఞాతుం అసక్కోన్తస్స పుచ్ఛా, న పన కిమ్హీతిఆదిపదత్థమత్తం అజానన్తస్స. న హి అనువిజ్జకో చోదకం బాలం అపరిచితభాసాయ "కిమ్హి న"న్తి పుచ్ఛతి. ''**కిమ్హి నమ్పి న జానాసీ**''తి ఇదమ్పి వచనమత్తం సన్ధాయ వుత్తం న హోతి, "కతరవిపత్తియా"తి వుత్తే "అసుకాయ విపత్తియా"తి వత్తుమ్పి న జానాసీతి వచనస్స అధిప్పాయమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం. తేనేవ వక్ఖతి "బాలస్స లజ్జిస్స నయో దాతబ్బో"తి వత్వా చ "కిమ్హి నం చోదేసీతి సీలవిపత్తియా"తిఆది అధిప్పాయప్పకాసనమేవ నయదానం వుత్తం, న పన కిమ్హి-నం-పదానం పరియాయమత్తదస్సనం. న హి బాలో "కతరవిపత్తియం నం చోదేసీ"తి ఇమస్స వచనస్స అత్థే ఞాతేపి విపత్తిప్పభేదనం, అత్తనా చోదియమానం విపత్తిసరూపఞ్చ జానితుం సక్కోతి, తస్మా తేనేవ అజాననేన అలజ్జీ అపసాదేతబ్బో. "కిమ్హి న"న్తి ఇదమ్పి ఉపలక్ఖణమత్తం, అఞ్ఞేన వా యేన కేనచి ఆకారేన అవిఞ్ఞుతం పకాసేత్వా విస్సజ్జేతబ్బోవ.

"దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తిఆదివచనతో (పారా॰ ౩౯; పరి॰ ౨) ''**అలజ్జీనిగ్గహత్థాయ...పే.... పఞ్ఞత్త**''న్తి వుత్తం. **ఏహితీ**తి హి-కారో ఏత్థ ఆగమో దట్ఠబ్బో, ఆగమిస్సతీతి అత్థో. **దిట్ఠసన్తానేనా**తి దిట్ఠనియామేన. **అలజ్జిస్స పటిఞ్ఞాయ ఏవ కాతబ్బ**న్తి వచనపటివచనక్కమేనేవ దోసే ఆవిభూతేపి అలజ్జిస్స "అసుద్ధోహ"న్తి దోససమ్పటిచ్ఛనపటిఞ్ఞాయ ఏవ ఆపత్తియా కాతబ్బన్తి అత్థో. కేచి పన "అలజ్జిస్స ఏతం నత్థీతి సుద్ధపటిఞ్ఞాయ ఏవ అనాపత్తియా కాతబ్బన్తి అయమేత్థ అత్థో సఙ్గహితో"తి వదన్తి, తం న యుత్తం అనువిజ్జకస్సేవ నిరత్థకత్తాపత్తితో చోదకేనేవ అలజ్జిపటిఞ్ఞాయ ఠాతబ్బతో. దోసాపగమపటిఞ్ఞా ఏవ హి ఇధ పటిఞ్ఞాతి అధిప్పేతా. తేనేవ వక్ఖతి "ఏతమ్పి నత్థీతి పటిఞ్ఞం న దేతీ"తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౫-౩౮౬).

తదత్థదీపనత్థన్తి అలజ్జిస్స దోసే ఆవిభూతేపి తస్స దోసాపగమపటిఞ్ఞాయ ఏవ కాతబ్బతాదీపనత్థం. వివాదవత్థుసఙ్ఖాతే అత్థే పచ్చత్థికా **అత్థపచ్చత్థికా. సఞ్ఞం దత్వా**తి నేసం కథాపచ్ఛేదత్థం, అభిముఖకరణత్థఞ్చ సద్దం కత్వా. **వినిచ్ఛినితుం అననుచ్ఛవికో**తి "అసుద్ధో"తి సఞ్ఞాయ చోదకపక్ఖే పవిట్ఠత్తా అనువిజ్జకభావతో బహిభూతత్తా అనువిజ్జితుం అసక్కుణేయ్యతం సన్ధాయ వుత్తం. సన్దేహే ఏవ హి సతి అనువిజ్జితుం సక్కా, అసుద్ధదిట్ఠియా పన సతి చుదితకేన వుత్తం సబ్బం అసచ్చతోపి పటిభాతి, కథం తత్థ అనువిజ్జనా సియాతి.

''**తథా నాసితకోవ భవిస్సతీ**''తి ఇమినా వినిచ్ఛయం అదత్వా సఙ్ఘతో వియోజనం నామ లిఙ్గనాసనా వియ అయమ్పి ఏకో నాసనప్పకారోతి దస్సేతి. **విరద్ధం హోతీ**తి సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం సహసా ఆపన్నో హోతి. ''**ఆదితో పట్ఠాయ అలజ్జీ నామ నత్థీ**''తి ఇదం "పక్ఖానురక్ఖణత్థాయ పటిఞ్ఞం న దేతీ"తి ఇమస్స అలజ్జిలక్ఖణసమ్భవస్స కారణవచనం. పటిచ్ఛాదితకాలతో పట్ఠాయ అలజ్జీ నామ ఏవ, పురిమో లజ్జిభావో న రక్ఖతీతి అత్థో. **పటిఞ్ఞం న దేతీ**తి సచే మయా కతదోసం వక్ఖామి, మయ్హం అనువత్తకా భిజ్జిస్సన్తీతి పటిఞ్ఞం న దేతి. **ఠానే న తిట్ఠతీ**తి లజ్జిట్ఠానే న తిట్ఠతి, కాయవాచాసు వీతిక్కమో హోతి ఏవాతి అధిప్పాయో. తేనాహ ''**వినిచ్ఛయో న దాతబ్బో**''తి, పుబ్బే పక్ఖికానం పటిఞ్ఞాయ వూపసమితస్సాపి అధికరణస్స దువూపసన్తతాయ అయమ్పి తథా నాసితకోవ భవిస్సతీతి అధిప్పాయో.

చుదితకచోదకేసు పటిపత్తిం ఞత్వాతి "తుమ్హే అమ్హాకం వినిచ్ఛయేన తుట్ఠా భవిస్సథా"తిఆదినా వుత్తం చుదితకచోదకేసు అనువిజ్జకేన పటిపజ్జితబ్బకమ్మం ఞత్వా. **వినిచ్ఛయో మజ్ఝే**తి ఆపత్తీతి వా అనాపత్తీతి వా వినిచ్ఛయపరియోసానఅనువిజ్జనానం మజ్ఝం నామాతి అత్థో.

అమూలకమ్పి సమూలకం కత్వా వదన్తీతి ఆహ ''**ద్వే మూలానీ**''తి. **కాలేన వక్ఖామీ**తిఆదీసు ఓకాసం కారాపేత్వా వదన్తో **కాలేన వదతి** నామ. సలాకగ్గయాగుఅగ్గభిక్ఖాచారట్ఠానాదీసు చోదేన్తో **అకాలేన వదతి** నామ. దోసతో వుట్ఠాపేతుకామతాయ వదన్తో **అత్థసంహితేన వదతి** నామ. **దోసన్తరో**తి దోసచిత్తో. **పన్నరససు ధమ్మేసూ**తి "పరిసుద్ధకాయసమాచారతా, తథా

వచీసమాచారతా, సబ్రహ్మచారీసు మేత్తచిత్తతా, బహుస్సుతతా, ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖానం స్వాగతాదితా, కాలేన వక్ఖామీ”తిఆదినా (పరి॰ ౩౬౨) వుత్తపఞ్చధమ్మా చ కారుఞ్ఞతా, హితేసితా, అనుకమ్పతా, ఆపత్తివుట్ఠానతా, వినయపురేక్ఖారతాతి (చూళవ॰ ౪౦౧) ఇమేసు పన్నరససు. తత్థ **‘‘కారుఞ్ఞతా’’**తి ఇమినా కరుణా దస్సితా. **హితేసితాతి** హితగవేసనతా. **అనుకమ్పతాతి** తేన హితేన సంయోజనతా, ఇమేహి ద్వీహిపి మేత్తా దస్సితా. **ఆపత్తివుట్ఠానతాతి** సుద్ధన్తే పతిట్ఠాపనతా. వత్థుం చోదేత్వా సారేత్వా పటిఞ్ఞం ఆరోపేత్వా యథాపటిఞ్ఞాయ కమ్మకరణం **వినయపురేక్ఖారతా** నామ.

అధికరణట్ఠేనాతి అధికాతబ్బట్ఠేన, సమథేహి వూపసమేతబ్బట్ఠేనాతి అత్థో. **తం నానత్తం దస్సేతున్తి** ఇధ అనధిప్పేతమ్పి అత్థుద్ధారవసేన తం నానత్తం దస్సేతున్తి అధిప్పాయో. తేనేవ వక్ఖతి “సేసాని అత్థుద్ధారవసేన వుత్తానీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౫-౩౮౬). **యం అధికిచ్చాతి**ఆదినా అధికరణసద్దస్స కమ్మసాధనతా వుత్తా.

గాహన్తి “అసుకం చోదేస్సామీ”తి మనసా చోదనాకారస్స గహణం. **చేతనన్తి** “చోదేస్సామీ”తి ఉప్పన్నచిత్తబ్యాపారసఙ్ఖాతం చిత్తకమ్మం. **అక్ఖన్తిన్తి** చుదితకస్స విపత్తిం దిస్వా ఉప్పన్నం కోధం అసహనం, తథా పవత్తం వా యం కిఞ్చి చిత్తచేతసికరాసిం. **వోహారన్తి** చోదనావసప్పవత్తవచనం. **పణ్ణత్తిన్తి** చోదనావసప్పవత్తం మనసా పరికప్పితం నామపణ్ణత్తిం. **అత్తాదానం గహేత్వాతి** చోదనం మనసా గహేత్వా. **తం అధికరణన్తి** తం గాహలక్ఖణం అధికరణం. **నిరుజ్ఝతి** చేతనాయ ఖణికత్తా, సా చ సమథప్పత్తా హోతీతి ఏవమేత్థ అనిట్ఠప్పసఙ్గో వేదితబ్బో. ఏవం ఉపరిపి **‘‘తుణ్హీ హోతీ’’**తి ఇమినా వోహారవచనస్స నిరోధం దస్సేతి. తేనాహ **‘‘తం అధికరణం సమథప్పత్తం భవిస్సతీ’’**తి. “తస్మా పణ్ణత్తి అధికరణ”న్తి అట్ఠకథాసు కతసన్నిట్ఠానం దస్సేత్వా ఇదాని తస్సాపి ఏకచ్చేహి పటిక్ఖిత్తభావం దస్సేత్వా పున తమ్పి పటిసేధేత్వా అట్ఠకథాసు వుత్తపణ్ణత్తియా ఏవ అధికరణతం సమత్థేతుం **‘‘తం పనేత’’**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **తం పనేతన్తి** పణ్ణత్తి అధికరణన్తి ఏతం గహణం విరుజ్ఝతీతి సమ్బన్ధో. పారాజికాదిఆపత్తి ఏకన్తఅకుసలసభావా వా అబ్యాకతసభావా వా హోతీతి సఞ్ఞాయ **‘‘మేథునధమ్మపారాజికాపత్తీ’’**తిఆదికం సుత్తం పణ్ణత్తిఅధికరణవాదేన విరుజ్ఝతీతి దస్సేతుం ఉద్ధటం. తేనాహ **‘‘న హి తే...పే.... అచ్చన్తఅకుసలత్తా’’**తిఆది. **తేతి** అట్ఠకథాచరియా.

అమూలకఞ్చేవ తం అధికరణన్తి ఏత్థ అమూలకపారాజికమేవ అధికరణ-సద్దేన అధిప్పేతన్తి దస్సేతుం **‘‘యఞ్చేత’’**న్తిఆది వుత్తం. **యస్మా పనాతి**ఆది పన ఇధాధిప్పేతాయ అమూలకపారాజికాపత్తియా ఏవ పణ్ణత్తిభావో యుజ్జతీతి దస్సేతుం ఆరద్ధం. తత్థ **యాయ పణ్ణత్తియాతి** సభావతో పరిసుద్ధేపి పుగ్గలే “పారాజికో”తిఆదినా చోదకేన పవత్తితం నామపణ్ణత్తిం సన్ధాయ వదతి. **పఞ్ఞత్తోతి** కథితో. **అధికరణే పవత్తత్తాతి** అవిజ్జమానేపి మనసా ఆరోపితమత్తే ఆపత్తాధికరణే వాచకభావేన పవత్తత్తా.

ఏవం నామపణ్ణత్తివసేన ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఆపత్తాధికరణస్స పఞ్ఞత్తిభావం దస్సేత్వా ఇదాని అత్థపణ్ణత్తివసేనాపి దస్సేతుం **‘‘యస్మా వాయ’’**న్తిఆది వుత్తం. **పఞ్ఞత్తిమత్తమేవాతి** అవిజ్జమానస్స విజ్జమానాకారేన మనసా ఆరోపితఅత్థపణ్ణత్తిమత్తమేవాతి అత్థో. **తఞ్చ ఖో ఇధేవాతి** తఞ్చ యథావుత్తపరియాయేన పణ్ణత్తియా అధికరణత్తం ఇధేవ ఇమస్మిం ఏవ సిక్ఖాపదే. **ఏకేతి** కేచి. **తం న యుత్తన్తి** యం ఏకచ్చేహి అట్ఠకథాసు వుత్తం, అధికరణస్స పణ్ణత్తిభావం నిసేధేత్వా కుసలాదిపరమత్థభావం సాధేతుం “తం పనేతం మేథునధమ్మపారాజికాపత్తీ”తిఆదినా పపఞ్చితో దస్సితో, తం న యుత్తన్తి అత్థో. తత్థ కారణమాహ **‘‘ఆదికమ్మికస్సా’’**తిఆదినా, తేన చ తస్మిం వాదే యది ఆపత్తి నామ అకుసలా వా అబ్యాకతా వా భవేయ్య, కథం ఆదికమ్మికస్స అనాపత్తి భవేయ్య? తస్సాపి అకుసలాదీనం ఉప్పన్నత్తా భగవతో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తితో పట్ఠాయ యావ ఆపత్తీతిపి న సక్కా వత్తుం, మేథునాదీసు అకుసలాదీనం సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తితో పుబ్బేపి సముప్పత్తితో. తతో ఏవ అనుపసమ్పన్నానమ్పి ఆపత్తిప్పసఙ్గో, గిలానాదీనం ఉప్పన్నత్తా అనుపఞ్ఞత్తియాపి అనాపత్తిఅభావప్పసఙ్గో చ సియా. అథ మతం “న కేవలం అకుసలాది ఏవ, అథ ఖో భగవతా పటిక్ఖిత్తభావం జానన్తస్స సముప్పజ్జమానా ఏవ అకుసలాదయో ఆపత్తీ”తి, తమ్పి అసారం, సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిం అజానిత్వా వీతిక్కమన్తస్స మేథునాదీసు అనాపత్తిప్పసఙ్గతో, అకుసలాదిసభావాయ చ ఆపత్తియా ఏకపయోగాదీసు ఏకత్తాదిపి న సియా. న హి సకలమ్పి దివసం ఇత్థిం కాయతో అమోచేత్వా ఫుసన్తస్స ఏకమేవాకుసలం ఉప్పజ్జతి, బహూ వా ఇత్థియో ఫుసిత్వా అపగచ్ఛన్తస్స బహూని, యేనాపత్తియా ఏకత్తం, బహుత్తం వా సియాతి ఏవమాదికం అయుత్తిం సఙ్గహేత్వా దస్సితన్తి వేదితబ్బం.

తత్థ **వత్థువిప్పకతాతి** వీతిక్కమో. తఞ్హి ఆపత్తిసమ్ముతిపఞ్ఞాపనస్స ఓకాసట్ఠేన “వత్థూ”తి వుచ్చతి. **గోత్తన్తి** అదిన్నాదానాదితో బుద్ధిసద్దనివత్తనట్ఠేన పరికప్పితసామఞ్ఞాకారో గోత్తం. **నామన్తి** అవిజ్జమాననామపఞ్ఞత్తి. **తస్స పన పారాజికన్తి** నామస్స అత్థభూతా ఆపత్తి అత్థపఞ్ఞత్తి ఏవాతి దట్ఠబ్బం . యం పన “వివాదాధికరణం సియా కుసల”న్తిఆది (చూళవ॰ ౨౨౦; పరి॰ ౩౦౩), “ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసల”న్తిఆది (చూళవ॰ ౨౨౨) చ సుత్తం తేహి సముద్ధటం, తమ్పి న వివాదాదీనం కుసలాదిభావస్స పరియాయదేసితత్తాతి యం ఏత్థ వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా పఠమపారాజికసముట్ఠానాదివణ్ణనాయ **సారత్థదీపనియం** విరద్ధట్ఠానసోధనత్థం విత్థారతో వుత్తన్తి తత్థేవ తం గహేతబ్బం, సారత్థదీపనీకారకస్స అకుసలాదిరూపావ ఆపత్తీతి లద్ధి, తేనేవ సో ఇధాపి “తస్మా పణ్ణత్తిఅధికరణన్తి అట్ఠకథాసు కతసన్నిట్ఠానం దస్సేత్వా ఇదాని తమ్పి న యుత్తన్తి దస్సేతుం ‘తం పనేత’న్తిఆదిమాహా”తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౮౫-౩౮౬) ఏవం అత్తనో లద్ధిం అట్ఠకథాచరియస్సపి లద్ధిం కత్వా గన్థవిరోధమ్పి అనోలోకేత్వా దస్సేసి. న హేత్థ బుద్ధఘోసాచరియో అట్ఠకథావాదం అయుత్తన్తి దస్సేతుం “తం పనేత”న్తిఆదిమారభి “పణ్ణత్తిమత్తమేవ ఆపత్తాధికరణన్తి వేదితబ్బ”న్తి సయమేవ ఉపరి కథనతో, అథ ఖో దుల్లద్ధికానం ఏకచ్చానం తత్థ విప్పటిపత్తిం దస్సేత్వా పున తం పటిసేధేతుకామో ఆరభి, తేనేవ అన్తే “ఏకే”తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. వివాదాదీనం కుసలాదికత్తే తంసమథానమ్పి తబ్భావో ఆపజ్జతి పరమత్థేసు పణ్ణత్తియా సమథాయోగాతి ఆహ **‘‘కుసలాదిసమథేహీ’’**తి. పఞ్ఞత్తిసభావానమేవ చతున్నం అధికరణానం సమథేహి అధికరణీయతా, న పన కుసలాదిపరమత్థరూపానం తేసం తేసం ఖణికతాయ సయమేవ సమథప్పత్తితోతి హేట్ఠా సమత్థితమత్థం నిగమనవసేన దస్సేన్తేన **‘‘ఇతి ఇమినా అధికరణట్ఠేనా’’**తి వుత్తం, తస్స యథావుత్తనయేన సమథేహి అధికరణీయతాయాతి అత్థో. **‘‘ఇధేకచ్చో’’**తి ఇమినా ఇధాధిప్పేతం వివాదం నివత్తేతి.

అనువాదోతి విపత్తీహి ఉపవదనా చేవ చోదనా చ. తత్థ ఉపవదనా నామ గరహా, అక్కోసో చ. **పఞ్చపీతి** మాతికాపరియాపన్నాపత్తియో సన్ధాయ వుత్తం. **కిచ్చయతాతి** కత్తబ్బతా. **సపదానుక్కమనిద్దేసస్సాతి** ఏత్థ **పదానుక్కమనిద్దేసోతి** పదభాజనం వుచ్చతి, తేన సహితస్స సిక్ఖాపదస్సాతి అత్థో.

౩౮౭. అస్సాతి కత్తుఅత్థే సామివచనన్తి ఆహ **‘‘ఏతేన చోదకేనా’’**తిఆది. **దిట్ఠమూలకే పనాతి** “దిట్ఠస్స హోతి పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో”తిఆది (పారా॰ ౩౮౭) పాళివారం సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ ఇత్థియా సద్ధిం రహోనిసజ్జాదిదస్సనమత్తవసేన పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో పుగ్గలో తేన దిట్ఠో, న పన మగ్గేన మగ్గప్పటిపాదనాదిదస్సనవసేన. యది హి తేన సో తథా దిట్ఠో భవేయ్య, అసుద్ధసఞ్ఞీ ఏవాయం తస్మిం పుగ్గలే సియా, అసుద్ధసఞ్ఞాయ చ సుద్ధం వా అసుద్ధం వా చోదేన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసో న సియా “అనాపత్తి సుద్ధే అసుద్ధదిట్ఠిస్స, అసుద్ధే అసుద్ధదిట్ఠిస్సా”తిఆదివచనతో (పారా॰ ౩౯౦). తస్మా ఇత్థియా సద్ధిం రహోనిసజ్జాదిమత్తమేవ దిస్వాపి “సద్ధో కులపుత్తో, నాయం పారాజికం ఆపజ్జతీ”తి తస్మిం సుద్ధసఞ్ఞిస్స వా వేమతికస్స వా “సుతో మయా పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో”తిఆదినా నియమేత్వా చోదేన్తస్సేవ సఙ్ఘాదిసేసో, న అసుద్ధసఞ్ఞిస్స, తస్స పన దిట్ఠం సుతన్తి ముసావాదాదిపచ్చయా లహుకాపత్తి ఏవాతి వేదితబ్బం. యది పన సో తస్మిం సుద్ధదిట్ఠిచావనాధిప్పాయోపి దిట్ఠం రహోనిసజ్జాదిమత్తమేవ వదతి, అదిట్ఠం పన మగ్గేనమగ్గప్పటిపాదనాదిపారాజికవత్థుం వా “అస్సమణోసీ”తిఆదికం వా న వదతి, తస్స అనాపత్తి. అధికం వదన్తస్స పన ఆపత్తియేవ “అదిట్ఠం దిట్ఠ”న్తి (పారా॰ ౩౮౬-౩౮౭) వుత్తత్తా. యో పన దిట్ఠేన రహోనిసజ్జాదినా పఠమపారాజికేన అసుద్ధసఞ్ఞీ హుత్వా

చావనాధిప్పాయో అదిన్నాదానం అజ్ఝాపజ్జన్తో “దిట్ఠో”తి వా “సుతో”తి వా ఆదిం వదతి, తస్సాపి న సఙ్ఘాదిసేసో అసుద్ధే అసుద్ధదిట్ఠితాయాతి కేచి వదన్తి. అఞ్ఞో పన “యేన పారాజికేన చోదేతి, తేన సుద్ధసఞ్ఞాభావా ఆపత్తియేవా”తి వదన్తి, ఇదం యుత్తం. తథా హి వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా) “యేన పారాజికేన చోదేతి, తం ‘అయం అనజ్ఝాపన్నో’తి ఞత్వా చావనాధిప్పాయేన...పే॰... సఙ్ఘాదిసేసో”తి. ఇమినా నయేన సుతాదిమూలకేసుపి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. **అఞ్ఞత్ర ఆగతేసూతి** ఓమసవాదాదీసు ఆగతేసు. **అవస్సుతోతి** తీహిపి ద్వారేహి పారాజికవత్థుభూతదుచ్చరితానువస్సనేన తిన్తో. **కసమ్బుజాతోతి** కచవరభూతో, నిస్సారోతి అత్థో.

కోణ్ఠోతి చోరో, దుస్సీలోతి అత్థో. **జేట్ఠబ్బతికోతి** కాళకణ్ణిదేవీవతే నియుత్తో తిత్థియోతి వదతి, సా కిర కాళకణ్ణిసిరిదేవియా జేట్ఠాతి వుత్తా. **యదగ్గేనాతి** యేన కారణేన, యత్తకేనాతి అత్థో . **తదగ్గేనాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **నో కప్పేతీతిఆది** వేమతికభావదీపనత్థమేవ వుత్తన్తి మహాపదుమత్థేరస్స అధిప్పాయో.

౩౮౯. **ఏత్థాతి** చోదనాయం. తజ్జనీయాదికమ్మం కరిస్సామీతిఆపత్తియా చోదేన్తస్స అధిప్పాయో **కమ్మాధిప్పాయో** నామ. పరివాసదానాదిక్కమేన ఆపత్తితో వుట్ఠాపేతుం ఆపత్తియా చోదేన్తస్స అధిప్పాయో **వుట్ఠానాధిప్పాయో**. ఉపోసథం, పవారణం వా సఙ్ఘే కాతుం అదానత్థాయ ఆపత్తియా చోదయతో అధిప్పాయో **ఉపోసథపవారణట్ఠపనాధిప్పాయో. అసమ్ముఖా...పే॰... దుక్కటన్తి** అనుద్ధంసేన్తస్సపి అక్కోసన్తస్సపి దుక్కటం.

సబ్బత్థేవాతి సబ్బాసు అట్ఠకథాసు. ఉపోసథపవారణానం ఇత్తికమ్మభావతో ఇత్తియా వత్తమానాయ ఏవ ఉపోసథపవారణట్ఠపనం హోతి, న నిట్ఠితాయ, సా చ య్య-కారే పత్తే నిట్ఠితా నామ హోతీతి ఆహ **“య్య-కారే పత్తే న లబ్భతీ”**తి.

అనుపాసకోతి ఉపాసకోపి నో భిక్ఖు న హోతి సరణగమనస్సాపి పటిప్పస్సద్ధత్తాతి వదన్తి. **“అనోదిస్స ధమ్మం కథేన్తస్సా”**తి ఇమినా ఓదిస్స కథేన్తేన ఓకాసం కారేతబ్బన్తి దస్సేతి. **ఆపత్తిం దేసేత్వాతి** ఓకాసాకారాపనాపత్తిం దేసేత్వా. యం చోదేతి, తస్స ఉపసమ్పన్నోతి సఙ్ఖ్యుపగమనం, తస్మిం సుద్ధసఞ్ఞితా వేమతికతా వా, యేన పారాజికేన చోదేతి, తస్స దిట్ఠాదివసేన అమూలకతా, చావనాధిప్పాయేన “త్వం పారాజికో”తిఆదినా నియమేత్వా సమ్ముఖా చోదనా చోదాపనా, తస్స తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౧. నవమే **మేత్తియం భిక్ఖునిన్తి** లిఙ్గనాసనాయ నాసితాయపి తస్సా భూతపుబ్బవోహారం గహేత్వా వుత్తం. **అఞ్ఞభాగస్సాతి** థేరస్స మనుస్సజాతిభిక్ఖుభావతో అఞ్ఞస్స తిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతస్స కోట్ఠాసస్స. **ఇదన్తి** సామఞ్ఞతో నపుంసకలిఙ్గేన వుత్తం, అయం ఛగలకోతి అత్థో. **అఞ్ఞభాగోతి** యథావుత్తతిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతో అఞ్ఞో కోట్ఠాసో, అఞ్ఞభాగస్స ఇదన్తి అఞ్ఞభాగియన్తి పఠమవిగ్గహస్స అత్థో, అఞ్ఞభాగమత్థీతి దుతియవిగ్గహస్స, ద్వీహిపి ఛగలకోవ వుత్తో. ఇదాని ద్వీహిపి విగ్గహేహి వుత్తమేవత్థం విత్థారతో దస్సేన్తో **“యో హి సో”**తిఆదిమాహ. తత్థ యో హి సో ఛగలకో వుత్తో, నో అఞ్ఞస్స భాగస్స హోతీతి చ అఞ్ఞభాగియసఙ్ఖ్యం లభతీతి చ యోజనా. దుతియవిగ్గహస్స అత్థం దస్సేతుం **“నో వా”**తిఆది వుత్తం. **అధికరణన్తి వేదితబ్బోతి** ఏత్థాపి యో హి సో “దబ్బో మల్లపుత్తో నామా”తి ఛగలకో వుత్తో, సోతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **తఞ్హి సన్ధాయాతి** “దబ్బో”తి నామకరణస్స అధిట్ఠానభూతం ఛగలకం సన్ధాయ. **తే భిక్ఖూతి** తే అనుయుఞ్జన్తా భిక్ఖూ. ఆపత్తియాపి పుగ్గలాధిట్ఠానత్తా **“పుగ్గలానంయేవ లేసా”**తి వుత్తం.

౩౯౩. **యా చ సా అవసానే...పే॰... చోదనా వుత్తాతి** “భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి సఙ్ఘాదిసేసే సఙ్ఘాదిసేసదిట్ఠి హోతి, తఞ్చే పారాజికేన చోదేతీ”తిఆదిం (పారా॰ ౪౦౭) చోదనాభేదం సన్ధాయ వదతి. సత్తన్నమ్పి ఆపత్తీనం పచ్చేకం పారాజికత్తాదిసామఞ్ఞేపి మేథునాదిన్నాదానాదివత్థుతో, రాగదోసత్తాదిసభావతో చ విసభాగతాపి అత్థీతి ఆహ **“యస్మా పన...పే॰... న హోతీ”**తి.

వుత్తనయేనేవాతి “సభాగవిసభాగవత్థుతో”తిఆదినా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౯౩) వుత్తనయేన. కమ్మలక్ఖణం, తంమనసికారో చ అవిపన్నకమ్మస్స నిమిత్తతో ఫలూపచారేన కమ్మన్తి వుచ్చతీతి ఆహ **“తం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనతో”**తి. పరివాసాదిం నిస్సాయ మానత్తాదీనం ఉప్పజ్జనతో **“పురిమం పురిమ”**న్తిఆది వుత్తం.

౩౯౫. **సవత్థుకం కత్వాతి** పుగ్గలాధిట్ఠానం కత్వా. **దీఘాదినోతి** దీఘరస్సాదిలిఙ్గస్స. **దిట్ఠాదినోతి** దిట్ఠపుబ్బాదినో.

౪౦౭. **ఏవం తథాసఞ్ఞీతి** అఞ్ఞస్స మేథునాదికిరియం దిస్వా “అయం సో”తి ఏవం తథాసఞ్ఞీ. అఙ్గాని పఠమదుట్ఠదోసే వుత్తసదిసాని, ఇధ పన కిఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదియనా అధికా.

దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౦. దసమే **బహూనన్తి** దుబ్బలతాయ అరఞ్ఞాదిసేవాయ చిత్తం సమాహితం కాతుం అసక్కోన్తానం. దుక్ఖస్సన్తకిరియాయ తస్మిం అత్తభావే బుద్ధవచనగ్గహణధారణాదిసఙ్ఖాతం బ్యఞ్జనపదమేవ పరమం అస్స, న మగ్గఫలాదీతి **పదపరమో. అభిసమ్భుణిత్వాతి** నిప్ఫాదేత్వా. ధమ్మతో అపేతం **ఉద్ధమ్మం. పటిక్ఖిత్తమేవాతి** “న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ”న్తి (మహావ॰ ౨౦౪) వచనతో వుత్తం, ఇదమేవ వచనం సన్ధాయ పాళియమ్పి **“అట్ఠ మాసే”**తిఆది (పారా॰ ౪౦౯) వుత్తం.

తీహి కోటీహీతి అసుద్ధమూలేహి. ఏత్థ చ భిక్ఖూనం చతూసు కులేసు పక్కపిణ్డియాలోపభోజననిస్సితతాయ, మచ్ఛమంసభోజనవిరహితస్స చ కులస్స దుల్లభతాయ తత్థ లద్ధేసు భత్తబ్యఞ్జనేసు మచ్ఛమంససంసగ్గసఙ్కాయ, దున్నివారణతాయ చ భిక్ఖూనం సరీరయాపనమ్పి న సియాతి భగవతా మచ్ఛమంసం సబ్బథా అప్పటిక్ఖిపిత్వా తీహి కోటీహి అపరిసుద్ధమేవ పటిక్ఖిత్తం. యది హి తం భగవా సబ్బథా పటిక్ఖిపేయ్య, భిక్ఖూ మరమానాపి మచ్ఛాదిసంసగ్గసఙ్కితం భత్తం న భుఞ్జేయ్యుం, తతో తణ్డులాదిఞ్ఞాదిం పటిగ్గహేత్వా నిదహిత్వా సయం పచిత్వా భుఞ్జితుం తదుపకరణభూతం దాసిదాసం, ఉదుక్ఖలముసలాదికఞ్చ భిక్ఖూనం పత్తాది వియ అవస్సం గహేతుం అనుజానితబ్బం సియాతి తిత్థియానం వియ గహట్ఠావాసో ఏవ సియా, న

భిక్ఖుఆవాసోతి వేదితబ్బం. **జాలం** మచ్ఛబన్ధనం. **వాగురా** మిగబన్ధనీ. **కప్పతీతి** యది తేసం వచనేన సఙ్ఘో న వత్తతి, వట్టతి, న తం వచనం లేసకప్పం కాతుం వట్టతి. తేనేవ వక్ఖతి "యత్థ చ నిబ్బేమతికో హోతి, తం సబ్బం కప్పతీ"తి.

పవత్తమంసన్తి ఆపణాదీసు పవత్తం విక్కాయికం మతమంసం. **భిక్ఖూనంయేవ అత్థాయ అకతన్తి** ఏత్థ అట్ఠానప్పయుత్తో ఏవ-సద్దో, భిక్ఖూనం అత్థాయ అకతమేవాతి సమ్బన్ధితబ్బం, తస్మా భిక్ఖూనఞ్చ మఙ్గలాదీనఞ్చాతి మిస్సేత్వా కతమ్పి న వట్టతీతి వేదితబ్బం. కేచి పన యథారితవసేన అవధారణం గహేత్వా "వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న సున్దరం. "**వత్త**"న్తి ఇమినా ఆపత్తి నత్థీతి దస్సేతి.

కప్పన్తి అసఙ్ఖేయ్యకప్పం, "ఆయుకప్ప"న్తిపి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౪౧౦) కేచి. మహాకప్పస్స హి చతుత్థభాగో అసఙ్ఖేయ్యకప్పో, తతో వీసతిమో భాగో సఙ్ఘభేదకస్స ఆయుకప్పన్తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాసు కప్పట్ఠకథాయ న సమేతి "కప్పవినాసే ఏవ ముచ్చతీ"తిఆది (విభ॰ అట్ఠ॰ ౮౦౯) వచనతో. **బ్రహ్మం పుఞ్ఞన్తి** సేట్ఠం పుఞ్ఞం. **కప్పం సగ్గమ్హీతి** ఏత్థ పటిసన్ధిపరమ్పరాయ కప్పట్ఠతా వేదితబ్బా.

౪౧౧. లద్ధినానాసంవాసకేనాతి ఉక్ఖిత్తానువత్తకభావేన భావప్పధానత్తా నిద్దేసస్స. **కమ్మనానాసంవాసకేనాతి** ఉక్ఖిత్తభావేన. "భేదాయ పరక్కమేయ్యా"తి విసుం వుత్తత్తా భేదనసంవత్తనికస్స అధికరణస్స సమాదాయ పగ్గణ్హనతో పుబ్బేపి పక్ఖపరియేసనాదివసేన సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమన్తస్స సమనుభాసనకమ్మం కాతుం వట్టతీతి వేదితబ్బం. యోపి చాయం సఙ్ఘభేదో హోతీతి సమ్బన్ధో.

కమ్మేనాతి అపలోకనాదినా. **ఉద్దేసేనాతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసేన. **వోహారేనాతి** తాహి తాహి ఉపపత్తీహి "అధమ్మం ధమ్మో"తిఆదినా (అ॰ ని॰ ౩.౧౦-౩౯, ౪౨; చూళవ॰ ౩౫౨) వోహారేన, పరేసం పఞ్ఞాపనేనాతి అత్థో. **అనుసావనాయాతి** అత్తనో లద్ధియా గహణత్థమేవ అను పునప్పునం కణ్ణమూలే మన్తసావనాయ, కథనేనాతి అత్థో. **సలాకగ్గాహేనాతి** ఏవం అనుసావనాయ తేసం చిత్తం ఉపత్థమ్భేత్వా అత్తనో పక్ఖే పవిట్ఠభావస్స సఞ్ఞాణత్థం "గణ్హథ ఇమం సలాక"న్తి సలాకగ్గాహేన. ఏత్థ చ కమ్మమేవ, ఉద్దేసో వా సఙ్ఘభేదే పధానం కారణం, వోహారాదయో పన సఙ్ఘభేదస్స పుబ్బభాగాతి వేదితబ్బా. **అబ్భుస్సితన్తి** అబ్భుగ్గతం. **అచ్ఛేయ్యాతి** విహరేయ్య.

"లజ్జీ రక్ఖిస్సతీ"తి (విసుద్ధి॰ ౧.౪౨; పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫) వచనతో ఆపత్తిభయేన ఆరోచనం లజ్జీనం ఏవ భారోతి ఆహ "**లజ్జీహి భిక్ఖూహీ**"తి, అలజ్జిస్సపి అనారోచేన్తస్స ఆపత్తియేవ. **అప్పటినిస్సజ్జతో దుక్కటన్తి** విసుం విసుం వదన్తానం గణనాయ దుక్కటం. **పహోన్తేనాతి** గన్తుం సమత్థేన, ఇచ్ఛన్తేనాతి అత్థో. ఆపత్తి పన అడ్ఢయోజనబ్భన్తరేనేవ అగిలానస్స వసేన వేదితబ్బా.

౪౧౬. ఞత్తియాదీహి దుక్కటాదిసబ్భావం సన్ధాయ "**సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తీ**"తి వుత్తం. **అస్సాతి** దేవదత్తస్స. అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే సమనుభాసనకమ్మస్సేవ అభావతో "**న హి పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమన్తస్సా**"తి వుత్తం. సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తేనేవ హి సమనుభాసనకమ్మం అనుఞ్ఞాతం. **ఉద్దిస్స అనుఞ్ఞాతతోతి** "అనుజానామి, భిక్ఖవే, రోమన్థకస్స రోమన్థన"న్తిఆదిం (చూళవ॰ ౨౭౩) ఉద్దిస్సానుఞ్ఞాతం సన్ధాయ వదతి. **అనాపత్తియన్తి** అనాపత్తివారే. **ఆపత్తిం రోపేతబ్బోతి** సమనుభాసనాయ పాచిత్తియఆపత్తిం రోపేతబ్బో. **ఆపత్తియేవ న జాతాతి** సఙ్ఘాదిసేసాపత్తి న జాతా ఏవ.

"న పటినిస్సజ్జామీ"తి సఞ్ఞాయ అభావేన ముచ్చనతో **సఞ్ఞావిమోక్ఖం. సచిత్తకన్తి** "న పటినిస్సజ్జామీ"తి జాననచిత్తేన సచిత్తకం. యో విసఞ్ఞీ వా భీతో వా విక్ఖిత్తో వా "పటినిస్సజ్జితబ్బ"న్తిపి, "కమ్మం కరిస్సతీ"తి వా న జానాతి, తస్స అనాపత్తి. భేదాయ పరక్కమనం, ధమ్మకమ్మేన సమనుభాసనం, కమ్మవాచాపరియోసానం, న పటినిస్సజ్జామీతి చిత్తేన అప్పటినిస్సజ్జనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౮. ఏకాదసమే యస్మా ఉబ్బాహికాదిసమ్ముతికమ్మం బహూనమ్పి కాతుం వట్టతి, తస్మా "**న హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స కమ్మం కరోతీ**"తి ఇదం నిగ్గహవసేన కత్తబ్బకమ్మం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అఙ్గాని పనేత్థ భేదాయ పరక్కమనం పహాయ అనువత్తనం పక్ఖిపిత్వా హేట్ఠా వుత్తసదిసానేవ గహేతబ్బాని.

దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౪. ద్వాదసమే **వమ్భనవచనన్తి** గరహవచనం. సట-సద్దో పతితసద్దేన సమానత్థో, తస్స చ విసేసనస్స పరనిపాతోతి ఆహ "**తత్థ తత్థ పతితం తిణకట్ఠపణ్ణ**"న్తి. **కేనాపీతి** వాతాదిసదిసేన ఉపజ్ఝాయాదినా.

౪౨౬. చిత్తపరియోనాహో దళ్హకోధోవ **ఉపనాహో**. తతోపి బలవతరో దుమ్మోచనీయో **కోధాభిసఙ్గో. చోదకం పటిప్ఫరణతాతి** చోదకస్స పటివిరుద్ధో హుత్వా అవట్ఠానం. **చోదకం అపసాదనాతి** వాచాయ ఘట్టనా. **పచ్చారోపనాతి** "త్వమ్పి సాపత్తికో"తి చోదకస్స ఆపత్తిఆరోపనా. **పటిచరణతాతి** పటిచ్ఛాదనతా. **అపదానేనాతి** అత్తనో చరియాయ. **న సమ్పాయనతాతి** "యం త్వం చోదకో వదేసి 'మయా ఏస ఆపత్తిం ఆపన్నో దిట్ఠో'తి, త్వం తస్మిం సమయే కిం కరోసి, అయం కిం కరోతి, కత్థ చ త్వం అహోసి, కత్థ అయ"న్తిఆదినా నయేన చరియం పుట్ఠేన సమ్పాదేత్వా అకథనం.

"యస్స సియా ఆపత్తీ"తి (మహావ॰ ౧౩౪) ఇమినా నిదానవచనేన సబ్బాపి ఆపత్తియో సఙ్గహితాతి ఆహ "**యస్స సియా**"తిఆది. అఙ్గాని చేత్థ పఠమసఙ్ఘభేదసదిసాని, అయం పన విసేసో యథా తత్థ భేదాయ పరక్కమనం, ఇధ అవచనీయకరణతా దట్ఠబ్బా.

దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౧. తేరసమే **కీటాగిరీ**తి తస్స నిగమస్స నామం. తఞ్హి సన్ధాయ పరతో “న అస్సజిపునబ్బసుకేహి భిక్ఖూహి కీటాగిరిస్మిం వత్థబ్బ”న్తి వుత్తం, గామనిగమతో చ పబ్బాజనం, న జనపదతో. తేన పన యోగతో జనపదోపి “కీటాగిరి”ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గతోతి ఆహ **“ఏవంనామకే జనపదే”**తి.

తత్రాతి సావత్థియం. **ధురట్ఠానే**తి అభిముఖట్ఠానే, జేతవనద్వారసమీపేతి అత్థో. **ద్వీహి మేఘేహీ**తి వస్సికేన, హేమన్తికేన చాతి ద్వీహి మేఘేహి. గణాచరియేహి ఛహి అధికతాయ **“సమధిక”**న్తి వుత్తం.

ఉదకస్సాతి అకప్పియఉదకస్స “కప్పియఉదకసిఞ్చన”న్తి విసుం వక్ఖమానత్తా, తఞ్చ “ఆరామాదిఅత్థాయ రుక్ఖరోపనే అకప్పియవోహారేసుపి కప్పియఉదకసిఞ్చనాది వట్టతీ”తి వక్ఖమానత్తా ఇధాపి విభాగం కత్వా కప్పియఉదకసిఞ్చనాది విసుం దస్సితం. యథా కోట్టనఖణనాదికాయికకిరియాపి అకప్పియవోహారే సఙ్గహితా, ఏవం మాతికాఉజుకరణాదికప్పియవోహారేపీతి ఆహ **“సుక్ఖమాతికాయ ఉజుకరణ”**న్తి. ఏత్థ పురాణపణ్ణాదిహరణమ్పి సఙ్గయ్హతి. మహాపచ్చరియవాదోవ పమాణత్తా పచ్ఛా వుత్తో. అకప్పియవోహారేపి ఏకచ్చం వట్టతీతి దస్సేతుం **“న కేవలఞ్చ సేస”**న్తిఆదిమాహ. **యంకిఞ్చి మాతిక**న్తి సుక్ఖం వా అసుక్ఖం వా. **తత్థా**తి ఆరామాదిఅత్థాయ రుక్ఖరోపనే. **తథా**తి కప్పియవోహారపరియాయాదీహి గన్థాపనం సన్ధాయ వుత్తం. ఇమినా చ కులసఙ్గహత్థాయ గన్థాపనాదిపి న వట్టతీతి దస్సేతి.

వత్థుపూజనత్థాయ సయం గన్థనం కస్మా న వట్టతీతి చోదేన్తో **“నను చా”**తిఆదిమాహ. యథా ఆరామాదిఅత్థం కప్పియపథవియం సయం రోపేతుమ్పి వట్టతి, తథా వత్థుపూజనత్థాయ సయం గన్థనమ్పి కస్మా న వట్టతీతి చోదకస్స అధిప్పాయో. **వుత్త**న్తిఆది పరిహారో. అథ **“న పన మహాఅట్ఠకథాయ”**న్తి కస్మా వదతి? మహాపచ్చరిఆదీసు వుత్తమ్పి హి పమాణమేవాతి నాయం విరోధో, మహాఅట్ఠకథాయం అవుత్తస్స సయం రోపనస్స తత్థేవ వుత్తేన ఉదకసిఞ్చనేన సహ సంసన్దననయదస్సనముఖేన పమాణమేవాతి పతిట్ఠాపేతుం వుత్తత్తా. “మఞ్ఞేయ్యాసీ”తి పదం “తం కథ”న్తి ఇమినా సమ్బన్ధితబ్బం. తత్థాయం అధిప్పాయో – కిఞ్చాపి మహాఅట్ఠకథాయం సయం రోపనం న వుత్తం, కప్పియఉదకస్స సయం ఆసిఞ్చనం వుత్తమేవ, తస్మా యథా ఆరామాదిఅత్థాయ కప్పియఉదకం సయం సిఞ్చితుమ్పి వట్టతి, తథా వత్థుపూజనత్థాయ గన్థనమ్పి కస్మా న వట్టతీతి. **తమ్పి న విరుజ్ఝతీ**తి యదేతం వత్థుపూజనత్థాయపి గన్థనాదిం పటిక్ఖిపిత్వా ఆరామాదిఅత్థాయ సయం రోపనసిఞ్చనం వుత్తం, తమ్పి పాళియా సంసన్దనతో పుబ్బాపరం న విరుజ్ఝతి.

తం కథం న విరుజ్ఝతీతి ఆహ **“తత్ర హీ”**తిఆది. **తత్రా**తి రోపనసిఞ్చనవిసయే. పుప్ఫాదీహి కులసఙ్గహప్పసఙ్గే “మాలావచ్ఛ”న్తి విసేసితత్తా కులసఙ్గహత్థమేవ రోపనం అధిప్పేతన్తి విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **“మాలావచ్ఛన్తి వదన్తో”**తిఆది. **ఏతం వుత్త**న్తి “మాలావచ్ఛం రోపేన్తిపి రోపాపేన్తిపి, సిఞ్చన్తిపి సిఞ్చాపేన్తిపీ”తి ఏతం వుత్తం. **అఞ్ఞత్ర పనా**తి ఆరామాదిఅత్థాయ మాలావచ్ఛాదీనం రోపనే పన. **పరియాయోతి** సయంకరణకారాపనసఙ్ఖాతో పరియాయో వోహారో అత్థవిసేసోతి అత్థో **అత్థి** ఉపలబ్భతి , కులసఙ్గహత్థత్తాభావాతి అధిప్పాయో. ఏవమేత్థ పరియాయసద్దస్స కరణకారాపనవసేన అత్థే గయ్హమానే “గన్థేన్తిపి గన్థాపేన్తిపీ”తి పాళియం పటిక్ఖిత్తగన్థనగన్థాపనం ఠపేత్వా యం పరతో “ఏవం జాన, ఏవం కతే సోభేయ్యా”తిఆదికప్పియవచనేహి గన్థాపనం వుత్తం, తత్థ దోసాభావో సమత్థితో హోతి, “గన్థేహీ”తి ఆణత్తియా కారాపనస్సేవ గన్థాపనన్తి అధిప్పేతత్తా. **తత్థ పరియాయం ఇధ చ పరియాయాభావం ఞత్వా**తి తత్థ “మాలావచ్ఛం రోపేన్తీ”తిఆదీసు “మాలావచ్ఛ”న్తి కులసఙ్గహత్థతాసూచనకస్స విసేసనస్స సబ్భావతో కరణకారాపనసఙ్ఖాతపరియాయసబ్భావం. ఇధ “గన్థేన్తీ”తిఆదీసు తథావిధవిసేసవచనాభావతో తస్స పరియాయస్స అభావఞ్చ ఞత్వా. తం సువుత్తమేవాతి వేదితబ్బన్తి యోజనా.

సబ్బం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి అట్ఠకథాసు ఆగతనయేనేవ రోపనాది, గన్థాపనాది చ సబ్బం వేదితబ్బం. న హేత్థ సన్దేహో కాతబ్బోతి నిగమేతి.

హరణాదీసూతి వత్థుపూజనత్థాయ హరణాదీసు. **కులిత్థిఆదీనం అత్థాయ హరణతో**తి కులిత్థిఆదీనం హరణస్సేవ విసేసేత్వా పటిక్ఖిత్తత్తాతి అధిప్పాయో. తేనాహ **“హరణాధికారే హీ”**తిఆది. **మఞ్జరీ**తి పుప్ఫగోచ్ఛం. **వటంసకో**తి కణ్ణస్స ఉపరి పిళన్ధనత్థం కతపుప్ఫవికతి , సో చ “వటంసో”తి వుచ్చతి. **కణ్ణికా**తి బహూనం పుప్ఫానం వా మాలానం వా ఏకతో బన్ధితస్స నామం, “కణ్ణాభరణ”న్తిపి వదన్తి. **హారసదిస**న్తి ముత్తాహారసదిసం.

కప్పియేనాతి కప్పియఉదకేన. **తేసంయేవ ద్విన్న**న్తి కులదూసనపరిభోగానం ద్విన్నం. **దుక్కట**న్తి కులసఙ్గహత్థాయ సయం సిఞ్చనే, కప్పియవోహారేన వా అకప్పియవోహారేన వా సిఞ్చాపనే చ దుక్కటం, పరిభోగత్థాయ పన సయం సిఞ్చనే, అకప్పియవోహారేన సిఞ్చాపనే చ దుక్కటం. **పయోగబహులతాయా**తి సయం కరణే, కాయపయోగస్స కారాపనే చ వచీపయోగస్స చ బహుత్తేన.

గన్థేన నిబ్బత్తం దామం **గన్థిమం.** ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **న వట్టతీ**తి వత్థుపూజనత్థాయపి న వట్టతి, దుక్కటన్తి అత్థో. **వట్టతీ**తి వత్థుపూజనత్థాయ వట్టతి, కులసఙ్గహత్థాయ పన కప్పియవోహారేన కారాపేన్తస్సాపి దుక్కటమేవ.

నీపపుప్ఫం నామ కదమ్బపుప్ఫం. **పురిమనయేనేవా**తి “భిక్ఖుస్స వా”తిఆదినా వుత్తనయేన.

కదలిక్ఖన్ధమ్హీతిఆదినా వుత్తం సబ్బమేవ సన్ధాయ **“తం అతిఓళారికమేవా”**తి వుత్తం, సబ్బత్థ కరణే, అకప్పియవచనేన కారాపనే చ దుక్కటమేవాతి అత్థో. **“పుప్ఫవిజ్ఝనత్థం కణ్టకం బన్ధితుమ్పి న వట్టతీ”**తి ఇమస్స ఉపలక్ఖణత్తా పుప్ఫదామోలమ్బనాదిఅత్థాయ రజ్జుబన్ధనాదిపి న వట్టతీతి కేచి వదన్తి, అఞ్ఞే పన “పుప్ఫవిజ్ఝనత్థం కణ్టకన్తి విసేసితత్తా తదత్థం కణ్టకమేవ బన్ధితుం న వట్టతి, తఞ్చ అట్ఠకథాపమాణేనా”తి వదన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **పుప్ఫపటిచ్ఛకం** నామ దణ్డాదీహి కతం పుప్ఫాధానం, ఏతమ్పి నాగదన్తకమ్పి సఛిద్దకమేవ గహేతబ్బం. **అసోకపిణ్డియా**తి అసోకసాఖానం, పుప్ఫానం వా సమూహే. **ధమ్మరజ్జు** నామ చేతియాదీని పరిక్ఖిపిత్వా తేసఞ్చ రజ్జుయా చ అన్తరా పుప్ఫప్పవేసనత్థాయ బన్ధరజ్జు. “సిథిలవట్టితా వా రజ్జువట్టిఅన్తరే పుప్ఫప్పవేసనత్థాయ ఏవం బన్ధా”తిపి వదన్తి.

మత్థకదామన్తి ధమ్మాసనాదిమత్థకలమ్బకదామం. **తేసంయేవా**తి ఉప్పలాదీనం ఏవ. **వాకేన వా దణ్డకేన వా**తి పుప్ఫనాళం ఫాలేత్వా పుప్ఫేన ఏకాబద్ధం ఠితవాకేన, దణ్డకేన చ ఏకబన్ధనేనేవ, ఏతేన పుప్ఫం బీజగామే సఙ్గహం న గచ్ఛతి పఞ్చసు బీజేసు అప్పవిట్ఠత్తా పణ్ణం వియ, తస్మా కప్పియం అకారాపేత్వాపి కోపనే దోసో నత్థి. యఞ్చ ఛిన్నస్సాపి మకుళస్స వికసనం, తమ్పి అతితరుణస్స అభావా వుడ్ఢిలక్ఖణం న హోతి, పరిణతస్స పన మకుళస్స పత్తానం సినేహే పరియాదానం గతే విసుంభావో ఏవ వికాసో, తేనేవ ఛిన్నమకుళవికాసో అచ్ఛిన్నమకుళవికాసతో పరిహీనో , మిలాతయుత్తో వా దిస్సతి. యఞ్చ మిలాతస్స ఉదకసఞ్ఞోగే అమిలానతాపజ్జనం, తమ్పి తమ్బులపణ్ణాదీసు సమానన్తి వుడ్ఢిలక్ఖణం న హోతి, పాళిఅట్ఠకథాదీసు చ న కత్థచి పుప్ఫానం కప్పియకరణం ఆగతం, తస్మా పుప్ఫం సబ్బథా అబీజమేవాతి విఞ్ఞాయతి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **“పసిబ్బకే వియా”**తి వుత్తత్తా

పుప్ఫపసిబ్బకే వా పసిబ్బకసదిసబన్ధే వా యత్థ కత్థచి చీవరే వా పక్ఖిపితుం వట్టతీతి సిద్ధం. **బన్ధితుం న వట్టతీ**తి రజ్జుఆదీహి బన్ధనం సన్ధాయ వుత్తం, పుప్ఫస్సేవ పన అచ్ఛిన్నదణ్డవాకేహి బన్ధితుం వట్టతి ఏవ.

పుప్ఫపటే చ దట్ఠబ్బన్తి పుప్ఫపటం కరోన్తస్స దీఘతో పుప్ఫదామస్స హరణపచ్చాహరణవసేన పూరణం సన్ధాయ వుత్తం, తిరియతో హరణం పన వాయిమం నామ హోతి, న పూరిమం. ‘‘**పురిమట్ఠానం అతిక్కామేతీ**’’తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా పురిమం పుప్ఫకోటిం ఘటాపేత్వా వా అఘటాపేత్వా వా పరిక్ఖిపనవసేన పన అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తియేవ. **బన్ధితుం వట్టతీ**తి పుప్ఫరహితాయ సుత్తవాకకోటియా బన్ధితుం వట్టతి. ‘‘**ఏకవారం హరిత్వా వా పరిక్ఖిపిత్వా వా**’’తి ఇదం పుబ్బే వుత్తచేతియాదిపరిక్ఖేపం, పుప్ఫపటకరణఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం.

పరేహి పూరితన్తి దీఘతో పసారితం. **వాయితు**న్తి తిరియతో హరితుం, తం పన ఏకవారమ్పి న లబ్భతి. **పుప్ఫాని ఠపేన్తేనా**తి అగన్థితపుప్ఫాని అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘటాపేత్వాపి ఠపేన్తేన. **ఘటికదామఓలమ్బకో**తి హేట్ఠాభాగే ఘటికాకారయుత్తో, దారుఘటికాకారో వా ఓలమ్బకో. సుత్తమయం **గేణ్డుకం** నామ. **సబ్బత్థా**తి గన్థిమాదీసు సబ్బత్థ.

రేచకన్తి అభినయం, ‘‘ఏవం నచ్చాహీ’’తి నటనాకారదస్సనన్తి అత్థో, ‘‘చక్కం వియ అత్తానం భమాపన’’న్తిపి కేచి. **ఆకాసేయేవ కీళన్తీ**తి ‘‘అయం సారీ అసుకపదం మయా నీతా’’తి ఏవం ముఖేనేవ ఉభోపి వదన్తా కీళన్తి. **జూతఫలకే**తి జూతమణ్డలే. **పాసకకీళాయా**తి ద్విన్నం తివఙ్గులప్పమాణానం దారుదన్తాదిమయానం పాసకానం చతూసు పస్సేసు ఏకకాదివసేన బిన్దూని కత్వా ఫలకే ఖిపిత్వా ఉపరిభాగే దిట్ఠబిన్దూనం వసేన సారియో అపనేత్వా కీళనకజూతకీళాయ.

మఞ్జట్ఠి నామ మఞ్జట్ఠరుక్ఖసారకసావం. **సలాకహత్థ**న్తి నాళికేరహీరాదీనం కలాపస్సేతం నామం. పాళియం **థరుస్మి**న్తి ఖగ్గే. **ఉస్సేళేన్తీ**తి ముఖేన ఉస్సేళనసద్దం పముఞ్చన్తి, మహన్తం అబ్యత్తసద్దం పవత్తేన్తీతి అత్థో. **అప్ఫోటేన్తీ**తి ద్విగుణితవామహత్థే దక్ఖిణహత్థేన తాళేత్వా సద్దం కరోన్తి. **ముఖడిణ్డిమ**న్తి ముఖభేరీ.

౪౩౨. తేసన్తి సమాసే గుణీభూతానిపి పబ్బానిపి పరామసతి. **బోన్దో**తి లోలో, మన్దధాతుకోతి అత్థో. **భకుటిం కత్వా**తి భముకభేదం కత్వా. **నేలా**తి నిద్దోసా.

౪౩౩. పాళియం ‘‘**సారిపుత్తా**’’తి ఇదం ఏకసేసనయేన సారిపుత్తమోగ్గల్లానానం ఉభిన్నం ఆలపనం, తేనేవ బహువచననిద్దేసో కతో.

౪౩౭. అట్ఠారస వత్తానీతి ‘‘న ఉపసమ్పాదేతబ్బ’’న్తిఆదీని ‘‘న భిక్ఖూహి సమ్పయోజేతబ్బ’’న్తి పరియోసానాని **కమ్మక్ఖన్ధకే** (చూళవ. ౭) ఆగతాని అట్ఠారస వత్తాని. **న పన్నలోమా**తి న పతితమానలోమా, అననుకూలవత్తినోతి అత్థో.

౪౩౮. పరసన్తకం దేతి దుక్కటమేవాతి విస్సాసగాహేన దానం సన్ధాయ వుత్తం. **థుల్లచ్చయ**న్తి ఏత్థ భణ్డదేయ్యమ్పి హోతి ఏవ.

తఞ్చ ఖో వత్థుపూజనత్థాయాతి మాతాపితూనమ్పి పుప్ఫం దేన్తేన వత్థుపూజనత్థాయేవ దాతబ్బన్తి దస్సేతి. **మణ్డనత్థాయ పన సివలిఙ్గాదిపూజనత్థాయా**తి ఏత్తకమేవ వుత్తత్తా ‘‘ఇమం విక్కిణిత్వా జీవిస్సన్తీ’’తి మాతాపితూనం దాతుం వట్టతి, సేసఞాతీనం పన తావకాలికమేవ దాతుం వట్టతి. **ఞాతిసామణేరేహేవా**తి తేసం గిహికమ్మపరిమోచనత్థం వుత్తం. **ఇతరే**తి అఞ్ఞాతకా, తేహిపి సామణేరేహి ఆచరియుపజ్ఝాయానం వత్తసీసేన హరితబ్బం. **చూళక**న్తి ఉపడ్ఢభాగతోపి ఉపడ్ఢం.

సామణేరా...పే.... ఠపేన్తీతి అరక్ఖితాగోపితం సన్ధాయ వుత్తం. **తత్థ తత్థా**తి మగ్గే వా చేతియఙ్గణే వా. ‘‘**సామణేరేహి దాపేతుం న లభన్తీ**’’తి ఇదం సామణేరేహి గిహీనం కమ్మం కారితం వియ హోతీతి వుత్తం, న పన పుప్ఫదానం హోతీతి సామణేరానమ్పి న వట్టనతో. వుత్తఞ్చ ‘‘**సయమేవా**’’తిఆది. ‘‘**అవిసేసేన వుత్త**’’న్తి ఇమినా సబ్బేసమ్పి న వట్టతీతి దస్సేతి.

ఖీణపరిబ్బయానన్తి ఆగన్తుకే సన్ధాయ వుత్తం. పరిచ్ఛిన్నేసుపి రుక్ఖేసు ‘‘**ఇధ ఫలాని సున్దరానీ**’’తిఆదిం వదన్తేన కులసఙ్గహో కతో నామ హోతీతి ఆహ ‘‘**ఏవం పన న వత్తబ్బ**’’న్తి.

రుక్ఖచ్ఛల్లీతి రుక్ఖత్తచో. అభాజనీయత్తా **గరుభణ్డం** వుత్తం. **వుత్తనయేనా**తి పణ్ణదానమ్పి **పుప్ఫఫలాదీసు** వుత్తనయేన కులసఙ్గహో హోతీతి దస్సేతి.

పుబ్బే వుత్తప్పకారన్తి మమ వచనేన భగవతో పాదే వన్దథాతిఆదినా **వుత్తప్పకారసిక్ఖాపదే** పఠమం వుత్తం. ‘‘పక్కమతాయస్మా’’తి ఇదం పబ్బాజనీయకమ్మవసేన వుత్తం. పున ‘‘పక్కమతాయస్మా’’తి ఇదమ్పి పబ్బాజనీయకమ్మకతస్స వత్తవసేన వుత్తం. ఏత్థ చ అస్సజిపునబ్బసుకేహి ఆచరియేసు అనేకవిధేసు అనాచారేసు పఞ్ఞపేతబ్బా ఆపత్తియో సిక్ఖాపదన్తరేసు పఞ్ఞత్తా ఏవాతి తా ఇధ అపఞ్ఞపేత్వా కులదూసకానం పబ్బాజనీయకమ్మవసేన నిగ్గహం కాతుం తత్థేవ సమ్మా అవత్తిత్వా కారకసఙ్ఘం ఛన్దగామితాదీహి పాపేన్తానం సమనుభాసనాయ సఙ్ఘాదిసేసం ఆరోపితఞ్చ ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి వేదితబ్బం. **పఠమసఙ్ఘభేదసదిసానేవా**తి ఏత్థ అఙ్గేసుపి యథా తత్థ పరక్కమనం, ఏవమిధ ఛన్దాదీహి పాపనం దట్ఠబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

౪౪౧. ఇతరే పన యావతతియకాతి వేదితబ్బాతి సమ్బన్ధో. యో హి జరో ఏకస్మిం దివసే ఆగన్త్వాపి గతో అనన్తరేసు ద్వీసు దివసేసు అనుప్పజ్జిత్వా తతియే దివసే ఉప్పజ్జతి, సో **తతియకో**. యో పన తతియేపి అనుప్పజ్జిత్వా చతుత్థే ఏవ దివసే ఉప్పజ్జతి, సో **చతుత్థకో** చాతి వుచ్చతి. తం సన్ధాయాహ ‘‘**యథా తతియే**’’తిఆది. ‘‘**అకామేన అవసేనా**’’తి ఇమినా అప్పటికమ్మకరణం నామ యస్మా అలజ్జిలక్ఖణం, సగ్గమోక్ఖావరణఞ్చ, తస్మా ఆపన్నో పుగ్గలో ‘‘పచ్ఛా పరివసిస్సామీ’’తి విక్ఖిపితుం న లభతి, సఙ్ఘేన చ అనిచ్ఛన్తస్సేవ పరివాసో దాతబ్బోతి దస్సేతి. పాళియం **ఛిణ్ణమానత్తో భిక్ఖు...పే.... అబ్భేతబ్బో**తి ఏత్థ యో భిక్ఖు ఛిణ్ణమానత్తో, సో భిక్ఖు అబ్భేతబ్బోతి ఏవం భిక్ఖుసద్దద్వయస్స యోజనా వేదితబ్బా. **తే చ భిక్ఖూ గారయ్హా**తి ఊనభావం ఞత్వా అబ్భేన్తి, దుక్కటాపజ్జనేన గరహితబ్బా. **సామీచీ**తి వత్తం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

తేరసకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౩. అనియతకణ్డో

౧. పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౩. పుత్తసద్దేన సామఞ్ఞనిద్దేసతో, ఏకసేసనయేన వా పుత్తీపి గహితాతి ఆహ ''**బహూ ధీతరో చా**''తి. **తదనన్తరన్తి** భిక్ఖూనం భోజనానన్తరం.

౪౪౪-౫. తం కమ్మన్తి తం మేథునాదిఅజ్ఝాచారకమ్మం. పాళియం ''**సోతస్స రహో**''తి ఇదం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం, ఉపరి సిక్ఖాపదే "న హేవ ఖో పన పటిచ్ఛన్న"న్తిఆదినా (పారా. ౪౫౪) ఏతస్స సిక్ఖాపదస్స విసయం పటిక్ఖిపిత్వా "అలఞ్చ ఖో హోతి మాతుగామం దుట్ఠుల్లాహి వాచాహి ఓభాసితు"న్తి విసయన్తరభూతసోతరహస్స విసుం వక్ఖమానత్తా, ఇధ పన చక్ఖురహోవ అధిప్పేతో "పటిచ్ఛన్నే ఆసనే"తిఆదివచనతో, "సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు"న్తి వుత్తత్తా చ. తేనాహ ''**కిఞ్చాపీ**''తిఆది. **పరిచ్ఛేదోతి** రహోనిసజ్జాపత్తియా వవత్థానం.

ఇదాని చక్ఖురహేనేవ ఆపత్తిం పరిచ్ఛిన్దిత్వా దస్సేన్తో ''**సచేపి హి**''తిఆదిమాహ. ''**పిహితకవాటస్సా**''తి ఇమినా పటిచ్ఛన్నభావతో చక్ఖుస్స రహోవ అధిప్పేతో, న సోతస్స రహోతి దస్సేతి. తేనాహ ''**అపిహితకవాటస్స…పే… అనాపత్తి**''న్తి. న హి కవాటపిదహనేన సోతస్స రహో విగచ్ఛతి, చక్ఖుస్స రహో ఏవ పన విగచ్ఛతి. ''**అన్తోద్వాదసహత్థేపీ**''తి ఇదం దుతియసిక్ఖాపదే ఆగతసోతస్స రహేన ఆపజ్జితబ్బదుట్ఠుల్లవాచాపత్తియా సబ్బథా అనాపత్తిభావం దస్సేతుం వుత్తం. ద్వాదసహత్థతో బహి నిసిన్నో హి తత్థ సోతస్స రహసబ్భావతో దుట్ఠుల్లవాచాపత్తియా అనాపత్తిం న కరోతి, తథా చ "అనాపత్తిం న కరోతీ"తి సామఞ్ఞతో న వత్తబ్బం సియా, "మేథునకాయసంసగ్గాపత్తీహి అనాపత్తిం కరోతీ"తి విసేసేత్వా వత్తబ్బం భవేయ్య. తస్మా తథా తం అవత్వా సబ్బథా అనాపత్తిం దస్సేతుమేవ "ద్వాదసహత్థే"తి వుత్తన్తి గహేతబ్బం. యది హి చక్ఖుస్సేవ రహభావం సన్ధాయ వదేయ్య, "అన్తోద్వాదసహత్థే"తి న వదేయ్య అప్పటిచ్ఛన్నే తతో దూరే నిసిన్నేపి చక్ఖుస్స రహాసమ్భవతో . యస్మా నిసీదిత్వా నిద్దాయన్తో కపిమిద్ధపరేతో కిఞ్చి కాలం చక్ఖూని ఉమ్మీలేతి, కిఞ్చి కాలం నిమ్మీలేతి. తస్మా ''**నిద్దాయన్తోపి అనాపత్తిం కరోతీ**''తి వుత్తం.

పటిలద్ధసోతాపత్తిఫలాతి అన్తిమపరిచ్ఛేదతో వుత్తం. **నిసజ్జం పటిజానమానోతి** మేథునకాయసంసగ్గాదివసేన రహో నిసజ్జం పటిజానమానోతి అత్థో. తేనాహ ''**పారాజికేన వా**''తిఆది. **న అప్పటిజానమానోతి** అలజ్జీపి అప్పటిజానమానో ఆపత్తియా న కారేతబ్బోవ. సో హి యావ దోసం న పటిజానాతి, తావ "నేవ సుద్ధో, నాసుద్ధో"తి వా వత్తబ్బో, వత్తానుసన్ధినా పన కారేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

> "పటిఞ్ఞా లజ్జీసు కతా, అలజ్జీసు ఏవం న విజ్జతి;
>
> బహుమ్పి అలజ్జీ భాసేయ్య, వత్తానుసన్ధితేన కారయే"తి. (పరి. ౩౫౯);

నిసజ్జాదీసు…పే… పటిజానమానోవ తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బోతి ఏత్థ **పటిజానమానోతి** పాళియం అనాగతమ్పి అధికారతో ఆగతమేవాతి కత్వా వుత్తం.

వదాపేథాతి తస్స ఇద్ధియా విగతాసజ్కోపి తం ఓవదన్తో ఆహ, అనుపపరిక్ఖిత్వా అదేసే నిసిన్నా "మాతుగామేన సద్ధిం ఏకాసనే థేరో రహో నిసిన్నో"తి ఏవం మాదిసేహిపి తుమ్హే తుమ్హాకం అవణ్ణం వదాపేథ కథాపయిత్థ, మా పున ఏవం కరిత్థాతి అధిప్పాయో. **ఏవమకాసిన్తి** నిగూహితబ్బమ్పి ఇమం విసేసాధిగమం పకాసేన్తో తం సద్ధాపేతుమేవ ఏవమకాసిన్తి అత్థో. **రక్ఖేయ్యాసిమన్తి** ఇమం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం అఞ్ఞేసం మా పకాసయి.

౪౫౧. **నిసజ్జాయ పాచిత్తియన్తి** రహోనిసజ్జస్సాదే వత్తమానే పాచిత్తియం. సచే పన నో రహోనిసజ్జస్సాదం పటివినోదేత్వా కమ్మట్ఠానమనసికారాదినా అఞ్ఞవిహితో, నిద్దూపగతో వా అనాపత్తి ఏవ. తేనాహ "**అస్సాదే ఉప్పన్నే**"తి. "**నిసిన్నాయ ఇత్థియా**"తి ఇమినా నిసీదనక్ఖణే అస్సాదాభావం దస్సేతి. యది హి నిసీదనక్ఖణే అస్సాదో ఉప్పజ్జేయ్య, తేన ఉట్ఠాతబ్బం. ఇతరథా ఆపత్తి ఏవ ఇత్థియా ఉట్ఠాయుట్ఠాయ పునప్పునం నిసీదనే వియ, తత్థాపి భిక్ఖుస్స ఉట్ఠహతో అనాపత్తి, తేన రహోనిసజ్జాపత్తి అకిరియసముట్ఠానాపి హోతీతి వదన్తి. ఇదం పన అనియతసిక్ఖాపదం, అనన్తరఞ్చాతి ద్వేపి విసుం ఆపత్తిపఞ్ఞాపనవసేన పఞ్ఞత్తాని న హోన్తి రహోనిసజ్జాదీసు ఆపత్తియా సిక్ఖాపదన్తరేసు పఞ్ఞత్తత్తా. పారాజికాదిఆపత్తీహి పన కేనచి చోదితస్స అనువిజ్జకేహి వినిచ్ఛయకారణనయదస్సనత్థం ఏవం వత్థువసేన ద్విధా విభజిత్వా పఞ్ఞత్తాని, ఇమానేవ చ యస్మా భిక్ఖునీనమ్పి వినిచ్ఛయనయగ్గహణాయ అలం, తస్మా తాసం విసుం న వుత్తానీతి వేదితబ్బం. యం పన ఆపత్తిం పటిజానాతి, తస్స వసేనేత్థ అఙ్గభేదో వేదితబ్బో. తేనేవ "అయం ధమ్మో అనియతో"తి వుత్తం.

ఇధ అనియతవసేన వుత్తానం పారాజికసఙ్ఘాదిసేసపాచిత్తియానం తిణ్ణమ్పి అఞ్ఞమఞ్ఞం సదిససముట్ఠానాదితాయ వుత్తం "**సముట్ఠానాదీని పఠమపారాజికసదిసానేవా**"తి.

పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౨. "న లభతి మాతుగామేన సద్ధిం ఏకో ఏకాయ...పే.... నిసజ్జం కప్పేతు"న్తి అవత్వా "పటిక్ఖిత్తం మాతుగామేనా"తిఆదినా వుత్తత్తా "ఏకో"తి పచ్ఛత్తపదం పటిక్ఖిత్తపదేన న సమేతి, "ఏకస్సా"తి వత్తబ్బోతి సాధేన్తో ఆహ "**ఇతరథా హీ**"తిఆది.

౪౫౩. **పరివేణఙ్గణాదీతి** పరివేణస్స మాళకం. **ఆది**-సద్దేన పాకారాదిపరిక్ఖిత్తం చేతియమాళకాదిం సఙ్గణ్హాతి. **అన్తోగధన్తి** అప్పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఏవ పరియాపన్నం. ఇధ ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతీతి సమ్బన్ధో. కస్మా పన ఇత్థీ ఇధేవ అనాపత్తిం కరోతి, న పురిమసిక్ఖాపదేతి? ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స మేథునం వినా దుట్ఠుల్లవాచాయ వసేన ఆగతత్తా. మేథునమేవ హి ఇత్థియో అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిచ్ఛాదేన్తి మహావసే ద్వారం వివరిత్వా **నిద్దూపగతమ్హి భిక్ఖుమ్హి** వియ. దుట్ఠుల్లం పన న పటిచ్ఛాదేన్తి, తేనేవ దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే "యా తా ఇత్థియో హిరిమనా, తా నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేసు"న్తి (పారా. ౨౮౩) వుత్తం, తస్మా "**ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతీ**"తి వుత్తం, "అప్పటిచ్ఛన్నట్ఠానత్తా"తిపి కారణం వదన్తి.

కాయేనాపి దుట్ఠుల్లోభాససమ్భవతో ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే చక్ఖుస్స రహో, సోతస్స రహో చ అధిప్పేతోతి ఆహ "**అనన్ధో అబధిరో**"తిఆది. కేచి పన **విభఙ్గే** "నాలం కమ్మనియన్తి న సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు'న్తి (పారా. ౪౫౪) ఏత్తకమేవ వత్వా 'న సక్కా హోతి కాయసంసగ్గం సమాపజ్జితు'న్తి అవుత్తత్తా అప్పటిచ్ఛన్నేపి ఠానే రహో అఞ్ఞేసం అభావం

దిస్వా ఏకాయ ఇత్థియా కాయసంసగ్గోపి సక్కా ఆపజ్జితున్తి అన్తోద్వాదసహత్థే సవనూపచారే ఠితో అబధిరోపి అన్ధో కాయసంసగ్గస్సాపి సబ్భావాభావం న జానాతీతి కాయేన దుట్ఠుల్లోభాసనసబ్భావం అమనసికత్వాపి కాయసంసగ్గాపత్తియాపి పరిహారాయ అనన్ధో అబధిరోతిఆది వుత్త''న్తి వదన్తి. యం పన **సారత్థదీపనియం** ''కాయసంసగ్గవసేన అనన్ధో వుత్తో''తి (సారత్థ. టీ. ౨.౪౫౩) వుత్తం, తం పన కాయేన దుట్ఠుల్లోభాసనసమ్భవం అమనసికత్వా వుత్తం, కాయసంసగ్గవసేనాపీతి గహేతబ్బం. తేనేవ ''ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే సోతస్స రహో ఏవ అధిప్పేతో...పే.... కేనచి పన 'ద్వేపి రహా ఇధ అధిప్పేతా'తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బ''న్తి వుత్తం. యం పన చక్ఖుస్స రహాభావసాధనత్థం ''న హి అప్పటిచ్ఛన్నే ఓకాసే చక్ఖుస్స రహో సమ్భవతీ''తిఆది వుత్తం, తం న యుత్తం అతిదూరతరే ఠితస్స కాయేన ఓభాసనమ్పి హత్థగ్గాహాదీనిపి సల్లక్ఖేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా. తేనేవ పాళియం ''చక్ఖుస్స రహో''తి వుత్తం, అట్ఠకథాయం అప్పటిక్ఖిత్తం. న కేవలఞ్చ అప్పటిక్ఖిత్తం, అథ ఖో ''అనన్ధో బధిరోతి చ అన్ధో వా అబధిరోపి న కరోతీ''తి చ వుత్తం, తస్మా ద్వేపి రహా ఇధ గహేతబ్బా. ''**అన్తోద్వాదసహత్థే**''తిఇమినా సోతస్స రహో ద్వాదసహత్థేన పరిచ్ఛిన్నోతి ఇదం దస్సేతి. చక్ఖుస్స రహో పన యత్థ ఠితస్స కాయవికారాదయో న పఞ్ఞాయన్తి, తేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బోతి దట్ఠబ్బం. **బధిరో పన చక్ఖుమాపీతి** దుట్ఠుల్లవాచాసఞ్ఞాదిసేసం సన్ధాయ వుత్తం. **దుట్ఠుల్లాపత్తి వుత్తా**తి పురిమసిక్ఖాపదే వుత్తేహి అధికవసేన దుట్ఠుల్లాపత్తి చ వుత్తాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో, న పన దుట్ఠుల్లాపత్తి ఏవాతి కాయసంసగ్గస్సాపి ఇధ గహేతబ్బతో. తేనేవ ''**పారాజికాపత్తిఞ్చ పరిహాపేత్వా**''తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, ఇతరథా ''కాయసంసగ్గఞ్చా''తి వత్తబ్బం భవేయ్య.

తిసముట్ఠానన్తిఆది పన పురిమసిక్ఖాపదే ఆగతేహి అధికస్స దుట్ఠుల్లవాచాసఞ్ఞాదిసేసస్స వసేన వుత్తం కాయసంసగ్గాదీనమ్పి పురిమసిక్ఖాపదే ఏవ వుత్తత్తా, ఇధ పన న వుత్తన్తిపి వదన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో అనియతవణ్ణనానయో.

౪. నిస్సగ్గియకణ్డో

౧. చీవరవగ్గో

౧. పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౯. సమితావినాతి సమితపాపేన. **గోతమకచేతియం** నామ గోతమయక్ఖస్స చేతియట్ఠానే కతవిహారో వుచ్చతి.

౪౬౧. నవమం వా దసమం వాతి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం. **సచే భవేయ్యాతి** సచే కస్సచి కఙ్ఖా భవేయ్య. **వుత్తసదిసన్తి** దసమం వాతి వుత్తసదిసం పరిచ్ఛేదసదిసం, ‘‘వుత్తసదిసమేవా’’తిపి లిఖన్తి. **ధారేతున్తి** ఏత్థ ఆహాతి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో.

౪౬౩. సూచియా పటిసామనన్తి సూచిఘరే సంగోపనం, ఇదఞ్చ సూచికమ్మస్స సబ్బస్స పరినిట్ఠితభావదస్సనత్థం వుత్తం. **ఏతన్తి** నట్ఠచీవరం. **ఏతేసమ్పీతి** నట్ఠచీవరాదీని పరామసతి, తేన చీవరపలిబోధాభావం దస్సేతి. **దుతియస్స పలిబోధస్సాతి** ఆవాసపలిబోధస్స. ఏత్థ చ నిట్ఠితచీవరస్మిం, ఉబ్భతస్మిం కథినేతి ద్వీహి పదేహి ద్విన్నం పలిబోధానం అభావదస్సనేన అత్థతకథినస్స పఞ్చమాసబ్భన్తరే యావ చీవరపలిబోధఆవాసపలిబోధేసు అఞ్ఞతరం న ఉపచ్ఛిజ్జతి, తావ అతిరేకచీవరం ధారేతుం వట్టతీతి దీపేతి. పక్కమనం అన్తో అస్సాతి **పక్కమనన్తికా,** ఏవం సేసాపి వేదితబ్బా. విత్థారో పనేత్థ ఆగతట్ఠానే ఆవి భవిస్సతి.

దసాహపరమం కాలన్తి అచ్చన్తసంయోగవచనం. **ఇదఞ్హి వుత్తం హోతి…పే… దసాహపరమభావోతి** ఇదం దసాహపరమతాపదస్స అత్థమత్తదస్సనం, దసాహపరమభావోతి ఇదఞ్హి వుత్తం హోతీతి ఏవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా. అయమత్థోతిఆది దసాహపరమపదస్సేవ అధిప్పేతత్థదస్సనవసేన వుత్తం. తత్థ **ఏత్తకో కాలోతి** ‘‘దసాహపరమతా’’తి వుత్తో యో కాలో, సో ఏత్తకో కాలోతి అత్థో.

ఖోమన్తి ఖోమసుత్తేహి వాయితం ఖోమపటచీవరం, తం వాకమయన్తి వదన్తి. కప్పాససుత్తేహి వాయితం **కప్పాసికం,** ఏవం సేసానిపి. **కమ్బలన్తి** ఏళకాదీనం లోమమయసుత్తేన వాయితపటం. **భఙ్గన్తి** ఖోమసుత్తాదీని సబ్బాని, ఏకచ్చాని వా మిస్సేత్వా వాయితం చీవరం. భఙ్గమ్పి వాకమయమేవాతి కేచి. దుకూలం పత్తుణ్ణం సోమారపటం చీనపటం ఇద్ధిజం దేవదిన్నన్తి ఇమాని పన ఛ చీవరాని ఏతేసఞ్ఞేవ అనులోమానీతి విసుం న వుత్తాని. **దుకూలఞ్హి** సాణస్స అనులోమం వాకమయత్తా. ‘‘**పత్తుణ్ణం** కోసేయ్యవిసేసో’’తి **అభిధానకోసే** వుత్తం. సోమారదేసే, చీనదేసే చ జాతవత్థాని **సోమారచీనపటాని.** పత్తుణ్ణాదీని తీణి కోసేయ్యస్స అనులోమాని పాణకేహి కతసుత్తమయత్తా. **ఇద్ధిజన్తి** ఏహిభిక్ఖూనం పుఞ్ఞిద్ధియా నిబ్బత్తచీవరం. కప్పరుక్ఖే నిబ్బత్తం, **దేవదిన్నఞ్చ** ఖోమాదీనం అఞ్ఞతరం హోతీతి తేసం సబ్బేసం అనులోమాని. మనుస్సానం పకతివిదత్థిం సన్ధాయ ‘‘**ద్వే విదత్థియో**’’తిఆది వుత్తం. ఇమినా దీఘతో వడ్ఢకీహత్థప్పమాణం విత్థారతో తతో ఉపడ్ఢప్పమాణం వికప్పనుపగన్తి దస్సేతి. తథా హి ‘‘సుగతవిదత్థి నామ ఇదాని మజ్ఝిమస్స పురిసస్స తిస్సో విదత్థియో, వడ్ఢకీహత్థేన దియడ్ఢో హత్థో హోతీ’’తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౪౮-౩౪౯) **కుటికారసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** వుత్తం, తస్మా సుగతఙ్గులేన

ద్వాదసఙ్గులా సుగతవిదత్థి వడ్ఢకీహత్థేన దియడ్ఢో హత్థోతి సిద్ధం. ఏవఞ్చ కత్వా “సుగతఙ్గులేన అట్ఠఙ్గులం వడ్ఢకీహత్థప్పమాణ”న్తి ఆగతట్ఠానేహి చ సమేతి.

తం అతిక్కామయతోతి ఏత్థ **త**న్తి చీవరం, కాలం వా పరామసతి. **తస్స యో అరుణో**తి చీవరుప్పాదదివసస్స యో అతిక్కన్తో అరుణో. **చీవరుప్పాదదివసేన సద్ధి**న్తి చీవరుప్పాదదివసస్స ఆదిభూతేన అతిక్కన్తఅరుణేన సద్ధిన్తి అత్థో, ఇదఞ్చ భగవతా “దసాహపరమ”న్తి వత్వా పున “ఏకాదసే అరుణుగ్గమనే”తి వుత్తత్తా పుబ్బాపరసంసన్దనత్థం సద్దతో గమ్మమానమ్పి “చీవరుప్పాదదివసేన సద్ధి”న్తి ఏవం వుత్తం. “దసమే అరుణే”తి వుత్తే ఏవ హి దసాహపరమేన సద్ధిం సమేతి. దివసపరియోసానస్స అవధిభూతఅనాగతారుణవసేన హి దివసం అతిక్కన్తం నామ హోతి, న పన దివసస్స ఆదిభూతారుణవసేన పరివాసాదీసు తథా అగ్గహణతో, ఇధ పన భగవతా దివసస్స ఆదిఅన్తపరిచ్ఛేదదస్సనవసేన **‘‘ఏకాదసే అరుణుగ్గమనే**’’తి వుత్తం, తస్మా **అట్ఠకథాయం** దివసస్స ఆదిభూతం తందివసనిస్సితమ్పి అరుణం గహేత్వా “ఏకాదసే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం హోతీ”తి వుత్తం. **అరుణో**తి చేత్థ సూరియుగ్గమనస్స పురేచరో వడ్ఢనఘనరత్తో పభావిసేసోతి దట్ఠబ్బో.

వచనీయోతి సఙ్ఘాపేక్ఖో. **వచనభేదో**తి “ఇత్తియం ద్వే ఆపత్తియో సరతీ”తిఆదినా వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో.

౪౬౮. **‘‘న ఇధ సఞ్ఞా రక్ఖతీ’’**తి ఇదం వేమతికఞ్చ అనతిక్కన్తసఞ్ఞిఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. **యోపి ఏవంసఞ్ఞీ తస్సపీ**తి యో అనతిక్కన్తసఞ్ఞీ, వేమతికో వా, తస్సపీతి అత్థో. అనట్ఠతో అవిలుత్తస్స విసేసమాహ **‘‘పసయ్హావహారవసేనా’’**తి. థేయ్యావహారవసేన గహితమ్పి ఇధ నట్ఠం.

అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వాతిఆది నిసీదనసన్థతం సన్ధాయ వుత్తం. యేన హి పురాణసన్థతస్స సామన్తా సుగతవిదత్థిం అనాదియిత్వా నవం నిసీదనసన్థతం కతం, తస్స తం నిస్సగ్గియమ్పి తతో అఞ్ఞస్స పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స అనాపత్తికరన్తి సిజ్ఝనతో అయమత్థో సబ్బనిస్సగ్గియేసుపి సిజ్ఝతి.

౪౬౯. **తిచీవరం అధిట్ఠాతు**న్తి సఙ్ఘాటిఆదినామేన అధిట్ఠాతుం. **‘‘న వికప్పేతు’’**న్తి ఇమినా నామేన న వికప్పేతుం, ఏతేన వికప్పితతిచీవరో తేచీవరికో న హోతి. తస్స తస్మిం అధిట్ఠితతిచీవరే వియ అవిప్పవాసాదినా కత్తబ్బవిధి న కాతబ్బోతి దస్సేతి, న పన వికప్పనే దోసోతి. **తతో పర**న్తి చతుమాసతో పరం వికప్పేత్వా పరిభుఞ్జితుం అనుఞ్ఞాతన్తి కేచి వదన్తి, అఞ్ఞే పన “వికప్పేత్వా యావ ఆగామివస్సానం, తావ ఠపేతుమేవ వట్టతీ”తి వదన్తి, అపరే పన “వికప్పనే న దోసో, తథా వికప్పితం పరిక్ఖారాదినామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి వదన్తి.

ముట్ఠిపఞ్చకన్తి ముట్ఠియా ఉపలక్ఖితం పఞ్చకం, చతుహత్థే మినిత్వా పఞ్చమం హత్థం ముట్ఠిం కత్వా మినితబ్బన్తి అధిప్పాయో. కేచి పన “ముట్ఠిహత్థానం పఞ్చకం ముట్ఠిపఞ్చకం, తస్మా పఞ్చపి హత్థే ముట్ఠిం కత్వావ మినితబ్బా”తి వదన్తి. **ముట్ఠిత్తిక**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. ద్విహత్థేన అన్తరవాసకేన తిమణ్డలం పటిచ్ఛాదేతుం సక్కాతి ఆహ **‘‘పారుపనేనా’’**తిఆది. **అతిరేక**న్తి సుగతచీవరప్పమాణతో అధికం. **ఊనక**న్తి ముట్ఠిపఞ్చకాదితో ఊనకం, తేన చ తేసు తిచీవరాధిట్ఠానం న రుహతీతి దస్సేతి.

ఇమం సఙ్ఘాటిం పచ్చుద్ధరామీతి ఇమం సఙ్ఘాటిఅధిట్ఠానం ఉక్ఖిపామి పరిచ్చజామీతి అత్థో. **కాయవికారం కరోన్తేనా**తి హత్థేన చీవరం పరామసన్తేన, చాలేన్తేన వా. **వాచాయ అధిట్ఠాతబ్బా**తి ఏత్థ కాయేనపి చాలేత్వా వాచమ్పి భిన్దిత్వా కాయవాచాహి అధిట్ఠానమ్పి సఙ్గహితన్తి వేదితబ్బం "కాయేన అఫుసిత్వా"తి వుత్తత్తా. **దువిధ**న్తి అహత్థపాసహత్థపాసవసేన దువిధం. తత్థ **హత్థపాసో** నామ అడ్ఢతేయ్యహత్థో వుచ్చతి. ద్వాదసహత్థన్తి కేచి వదన్తి , తం ఇధ న సమేతి. ''**సామన్తవిహారే**''తి ఇదం ఠపితట్ఠానసల్లక్ఖణయోగ్గే ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. తతో దూరే ఠితమ్పి ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేన్తేన అధిట్ఠాతబ్బమేవ. తత్థాపి చీవరస్స ఠపితభావసల్లక్ఖణమేవ పమాణం. న హి సక్కా సబ్బథా ఠానం సల్లక్ఖేతుం. ఏకస్మిం విహారే ఠపేత్వా తతో అఞ్ఞస్మిం ఠపితన్తి అధిట్ఠాతుం న వట్టతి. కేచి పన "తథాపి అధిట్ఠితే న దోసో"తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి, వీమంసితబ్బం. **అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహీ**తి పరిక్ఖారచోళనామేన అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహి, తేనేవ "ఇమం పచ్చుద్ధరామీ"తి పరిక్ఖారచోళస్స పచ్చుద్ధారం దస్సేతి. ఏతేన చ తేచీవరధుతఙ్గం పరిహరన్తేన పంసుకూలాదివసేన లద్ధం వత్థం దసాహబ్భన్తరే కత్వా రజిత్వా పారుపితుం అసక్కోన్తేన పరిక్ఖారచోళవసేన అధిట్ఠహిత్వావ దసాహం అతిక్కమేతబ్బం, ఇతరథా నిస్సగ్గియం హోతీతి దస్సేతి. తేనేవ "రజితకాలతో పన పట్ఠాయ నిక్ఖిపితుం న వట్టతి, ధుతఙ్గచోరో నామ హోతీ"తి (విసుద్ధి॰ ౧.౨౫) **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తం. ''**పున అధిట్ఠాతబ్బానీ**''తి ఇదఞ్చ సఙ్ఘాటిఆదితిచీవరనామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుకామస్స వసేన వుత్తం, ఇతరస్స పన పురిమాధిట్ఠానమేవ అలన్తి వేదితబ్బం. ''**పున అధిట్ఠాతబ్బ**''న్తి ఇమినా కప్పబిన్దుమ్పి దాతబ్బన్తి దస్సేతి.

బద్ధసీమాయం అవిప్పవాససీమాసమ్ముతిసమ్భవతో న తత్థ దుప్పరిహారతాతి ఆహ ''**అబద్ధసీమాయం దుప్పరిహార**''న్తి.

అతిరిత్తప్పమాణాయ ఛేదనకం పాచిత్తియన్తి ఆహ ''**అనతిరిత్తప్పమాణా**''తి. **తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా**తి వస్సికమాసతో పరం అధిట్ఠానం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా, ఇమినా చతున్నం వస్సికమాసానం ఉపరి అధిట్ఠానం తిట్ఠతీతి విఞ్ఞాయతి తతో పచ్చుద్ధరాయోగా. యఞ్చ **మాతికాట్ఠకథాయం** "వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనాపి, కణ్డుపటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనాపి అధిట్ఠానం విజహతీ"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తం **సమన్తపాసాదికాయం** నత్థి. **పరివారట్ఠకథాయఞ్చ** "అత్థాపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతి, నో గిమ్హే"తి ఏత్థ ఇదం వుత్తం "కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమే పాటిపదదివసే వికప్పేత్వా ఠపితం వస్సికసాటికం నివాసేన్తో హేమన్తే ఆపజ్జతి, కురున్దియం పన 'కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ'తి వుత్తం, తమ్పి సువుత్తం, 'చతుమాసం అధిట్ఠాతుం తతో పరం వికప్పేతు'న్తి హి వుత్త"న్తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౩). తత్థ **మహాఅట్ఠకథాయం** నివాసనపచ్చయా దుక్కటం వుత్తం, **కురున్దట్ఠకథాయం** పన అపచ్చుద్ధారపచ్చయా, తస్మా కురున్దియం వుత్తనయేనాపి వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేపి అధిట్ఠానం న విజహతీతి పఞ్ఞాయతి. అధిట్ఠానవిజహనేసు చ వస్సానమాసఆబాధానం విగమేన విజహనం **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** న ఉద్ధటం, తస్మా **సమన్తపాసాదికాయం** ఆగతనయేన యావ పచ్చుద్ధారా అధిట్ఠానం తిట్ఠతీతి గహేతబ్బం. నహానత్థాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ''**వణ్ణభేదమత్తరత్తాపి చేసా వట్టతీ**''తి వుత్తం. ''**ద్వే పన న వట్టన్తీ**''తి ఇమినా సఙ్ఘాటిఆదీసు వియ దుతియే అధిట్ఠానం న రుహతి, అతిరేకచీవరం హోతీతి దస్సేతి. **మహాపచ్చరియం** చీవరవసేన పరిభోగకిచ్చస్స అభావం సన్ధాయ అనాపత్తి వుత్తా సేనాసనపరిక్ఖారత్థాయ దిన్నపచ్చత్థరణే వియ. యం పన "పచ్చత్థరణమ్పి అధిట్ఠాతబ్బ"న్తి వుత్తం, తం సేనాసనత్థాయేవాతి నియమితం న హోతి నవసు చీవరేసు గహితత్తా, తస్మా అత్తనో నామేన అధిట్ఠహిత్వా నిదహిత్వా పరిక్ఖారచోళం వియ యథా

తథా వినియుజ్జితబ్బమేవాతి గహేతబ్బం. **పావారో కోజవో**తి ఇమేసమ్పి పచ్చత్థరణాదీనం లోకేపి వోహారణతో సేనాసనపరిక్ఖారత్థాయ దిన్నపచ్చత్థరణతో విసుం గహణం కతం.

‘‘**హీనాయావత్తనేనా**’’తి ఇదం అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపజ్జిత్వా భిక్ఖుపటిఞ్ఞాయ ఠితస్స చేవ తిత్థియపక్కన్తస్స చ భిక్ఖునియా చ భిక్ఖునిభావే నిరపేక్ఖతాయ గిహిలిఙ్గతిత్థియలిఙ్గగ్గహణం సన్ధాయ వుత్తం. సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ గిహిభావూపగమనం సన్ధాయ వుత్తన్తి కేచి వదన్తి, తం న యుత్తం తదాపిస్స ఉపసమ్పన్నత్తా, చీవరస్స చ తస్స సన్తకత్తావిజహనతో. **పమాణచీవరస్సా**తి పచ్ఛిమప్పమాణం సన్ధాయ వుత్తం. **ద్వే చీవరాని పారుపన్తస్సా**తి గామప్పవేసే దిగుణం కత్వా సఙ్ఘాటియో పారుపనం సన్ధాయ వుత్తం. ‘‘**ఏస నయో**’’తి ఇమినా పమాణయుత్తేసు యత్థ కత్థచి ఛిద్దం అధిట్ఠానం విజహతీతిఆదిఅత్థం సఙ్గణ్హాతి.

అఞ్ఞం పచ్ఛిమప్పమాణం నామ నత్థీతి సుత్తే ఆగతం నత్థీతి అధిప్పాయో. ఇదాని తమేవ విభావేతుం ‘‘**యఞ్హీ**’’తిఆది వుత్తం, తం న సమేతి, సఙ్ఘాటిఆదీనం ముట్ఠిపఞ్చకాదిహేట్ఠిమప్పమాణస్స సుత్తే అనాగతత్తాతి అధిప్పాయో.

మహన్తం వా ఖుద్దకం కరోతీతి ఏత్థ అతిమహన్తం చీవరం ముట్ఠిపఞ్చకాదిపచ్ఛిమప్పమాణయుత్తం కత్వా సమన్తతో ఛిన్దనేనాపి విచ్ఛిన్దనకాలే ఛిజ్జమానట్ఠానం ఛిద్దసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి అధిట్ఠానం న విజహతి ఏవాతి సిజ్ఝతి, “ఘటేత్వా ఛిన్దతి, న భిజ్జతీ”తి వచనేన చ సమేతి. పరిక్ఖారచోళం పన వికప్పనుపగపచ్ఛిమప్పమాణతో ఊనం కత్వా ఛిన్నం అధిట్ఠానం విజహతి అధిట్ఠానస్స అనిస్సయత్తా. తాని పున బద్ధాని ఘటితాని అధిట్ఠాతబ్బమేవాతి వేదితబ్బం . కేచి పన “వస్సికసాటికచీవరే ద్విధా ఛిన్నే యదిపి ఏకేకం ఖణ్డం పచ్ఛిమపచ్ఛిమప్పమాణం పహోతి, ఏకస్మింయేవ ఖణ్డే అధిట్ఠానం తిట్ఠతి, న ఇతరే, “ద్వే పన న వట్టన్తీ”తి వుత్తత్తా. నిసీదనకణ్డుప్పటిచ్ఛాదీసుపి ఏసేవ నయోతి వదన్తి.

సమ్ముఖే పవత్తా **సమ్ముఖా**తి పచ్చత్తవచనం, తఞ్చ వికప్పనవిసేసనం, తస్మా “సమ్ముఖే”తి భుమ్మత్థే నిస్సక్కవచనం కత్వాపి అత్థం వదన్తి, అభిముఖేతి అత్థో. అథ వా సమ్ముఖేన అత్తనో వాచాయ ఏవ వికప్పనా **సమ్ముఖావికప్పనా**. పరమ్ముఖేన వికప్పనా **పరమ్ముఖావికప్పనా**తి కరణత్థేనాపి అత్థో దట్ఠబ్బో, అయమేవ పాళియా సమేతి. **సన్నిహితాసన్నిహితభావన్తి** ఆసన్నదూరభావం. **ఏత్తావతా నిధేతుం వట్టతీ**తి ఏత్తకేనేవ వికప్పనాకిచ్చస్స నిట్ఠితత్తా, అతిరేకచీవరం న హోతీతి దసాహాతిక్కమే న నిస్సగ్గియం జనేతీతి అధిప్పాయో. **పరిభుఞ్జితుం...పే.... న వట్టతీ**తి సయం అపచ్చుద్ధరణం పరిభుఞ్జనే పాచిత్తియం, అధిట్ఠానే పరేసం విస్సజ్జనే దుక్కటఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం.

పరిభోగాదయోపి వట్టన్తీతి పరిభోగవిస్సజ్జనఅధిట్ఠానానిపి. **అపి**-సద్దేన నిధేతుమ్పి వట్టతీతి అత్థో, ఏతేన చ పచ్చుద్ధారేపి కతే చీవరమ్పి వికప్పితచీవరమేవ హోతి, న అతిరేకచీవరం. తం పన తిచీవరాదినామేన అధిట్ఠాతుకామేన అధిట్ఠహితబ్బం, ఇతరేన వికప్పితచీవరమేవ కత్వా పరిభుఞ్జితబ్బన్తి దస్సేతి. కేచి పన “యం వికప్పితచీవరం, తం యావ అపరిభోగకాలా అపచ్చుద్ధరాపేత్వావ నిదహితబ్బం, పరిభోగకాలే పన సమ్పత్తే పచ్చుద్ధరాపేత్వా అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం. యది హి తతో పురేపి పచ్చుద్ధరాపేయ్య, పచ్చుద్ధారేనేవ వికప్పనాయ విగతత్తా అతిరేకచీవరం నామ హోతి, దసాహాతిక్కమే చ నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. తస్మా యం అపరిభుఞ్జిత్వావ ఠపేతబ్బం, తదేవ వికప్పేతబ్బం, పచ్చుద్ధారే చ కతే అన్తోదసాహేయేవ అధిట్ఠాతబ్బం. యఞ్చ అట్ఠకథాయం ‘తతో పభుతి పరిభోగాదయోపి వట్టన్తీ’తిఆది వుత్తం, తం పాళియా విరుజ్ఝతీ”తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తమేవ. పాళియఞ్హి “అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి, వికప్పేతీ”తి (పారా.

౪౮౯) చ “సామం చీవరం వికప్పేత్వా అపచ్చుద్ధారణం పరిభుఞ్జేయ్య పాచిత్తియ”న్తి (పాచి. ౩౭౩) చ “అనాపత్తి సో వా దేతి, తస్స వా విస్సాసన్తో పరిభుఞ్జతీ”తి (పాచి. ౩౭౪) చ సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా, అట్ఠకథాయఞ్చ “ఇమం చీవరం వా వికప్పనం వా పచ్చుద్ధరామీ”తిఆదినా పచ్చుద్ధారం అదస్సేత్వా “మయ్హం సన్తకం పరిభుఞ్జ వా విస్సజ్జేహి వా”తి ఏవం అత్తనో సన్తకత్తం అమోచేత్వావ పరిభోగాదివసేనేవ పచ్చుద్ధారస్స వుత్తత్తా, “తతో పభుతి పరిభోగాదయోపి వట్టన్తీ”తి అధిట్ఠానం వినాపి విసుం పరిభోగస్స, నిదహనస్స చ వుత్తత్తా వికప్పనానన్తరమేవ పచ్చుద్ధరాపేత్వా అనధిట్ఠహిత్వా ఏవ తిచీవరవిరహితం వికప్పనారహం చీవరం పరిభుఞ్జితుం, నిదహితుఞ్చ ఇదం పాటేక్కం వినయకమ్మన్తి ఖాయతి. అపిచ బహూనం పత్తానం వికప్పేతుం, పచ్చుద్ధారేతుఞ్చ వుత్తత్తా పచ్చుద్ధారేన తేసం అతిరేకపత్తతా దస్సితాతి సిజ్ఝతి తేసు ఏకస్సేవ అధిట్ఠాతబ్బతో. తస్మా అట్ఠకథాయం ఆగతనయేనేవ గహేతబ్బం.

పఞ్ఞత్తికోవిదో న హోతీతి ఏవం వికప్పితే “అనన్తరమేవ ఏవం పచ్చుద్ధరితబ్బ”న్తి వినయకమ్మం న జానాతి. తేనాహ ‘‘**న జానాతి పచ్చుద్ధరితు**’’న్తి, ఇమినాపి చేతం వేదితబ్బం “వికప్పనానన్తరమేవ పచ్చుద్ధారో కాతబ్బో”తి.

అవిసేసేన వుత్తవచనన్తి తిచీవరాదీనం సాధారణవచనేన వుత్తవచనం. యం పనేత్థ “విరుద్ధం వియ దిస్సతీ”తి వత్వా తం విరోధాసఙ్కం నివత్తేతుం ‘‘**తిచీవరసఙ్ఖేపేన...పే.... వికప్పనాయ ఓకాసో దిన్నో హోతీ**’’తి వుత్తం, తం “అధిట్ఠేతి వికప్పేతీ”తి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి తిచీవరమ్పి వికప్పేతీతి అయమత్థో న సిజ్ఝతి, “తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు”న్తి (మహావ. ౩౫౮) విసేసేత్వా వుత్తత్తా. యం పన అధిట్ఠాతబ్బం, తం అధిట్ఠాతి. యం తిచీవరవిరహితం, తం వికప్పేతబ్బం, తం వికప్పేతీతి ఏవమత్థో సిజ్ఝతీతి. తస్మా ఏత్థ పుబ్బాపరవిరోధో న దిస్సతి సామఞ్ఞవచనస్స వుత్తావసేసేయేవ అవతిట్ఠనతో. యం పనేత్థ తిచీవరస్సాపి వికప్పనవిధిం దస్సేతుం ‘‘**తిచీవరం తిచీవరసఙ్ఖేపేనా**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ తిచీవరసఙ్ఖేపేన పరిహరియమానేసు ఏకమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతుం న వట్టతి, తిచీవరతో పన ఏకం వా సకలమేవ వా అపనేత్వా అపరం తిచీవరం తిచీవరసఙ్ఖేపేన పరిహరితుకామస్స వా తిచీవరాధిట్ఠానం ముఞ్చిత్వా పరిక్ఖారచోళవసేనేవ సబ్బచీవరం పరిభుఞ్జితుకామస్స వా పురిమం అధిట్ఠితచీవరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతుం వట్టతీతి ఏవమధిప్పాయేన ‘‘**తిచీవరే ఏకేన చీవరేన విప్పవసితుకామో హోతీ**’’తిఆది వుత్తం సియా, ఇచ్చేతం పాళియా సద్ధిం సమేతి. అథ పునపి తదేవ తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠాతుకామో హుత్వా విప్పవాససుఖత్థం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతీతి ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తం సియా, తం “తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు”న్తి (మహావ. ౩౫౮) ఇమినా వచనేన న సమేతి. యది హి సేసచీవరాని వియ తిచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బం సియా, “తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు”న్తి ఇదం వచనమేవ నిరత్థకం సియా సేసచీవరేహి తిచీవరస్స విసేసాభావా. తస్మా “వికప్పేతీ”తి ఇదం తిచీవరవిరహితమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తిచీవరం పన వికప్పేతుం న వట్టతీతి విఞ్ఞాయతి, తేనేవ దుతియకథినసిక్ఖాపదస్స అనాపత్తివారే “వికప్పేతీ”తి ఇదం న వుత్తం, వీమంసిత్వా యథా పాళియా సద్ధిం న విరుజ్ఝతి, తథా ఏత్థ అధిప్పాయో గహేతబ్బో.

తుయ్హం దేమీతిఆదీసు పరిచ్చత్తత్తా మనసా అసమ్పటిచ్ఛన్తేపి సమ్పదానభూతస్సేవ సన్తకం హోతి, సో ఇచ్ఛితక్ఖణే గహేతుం లభతి. **ఇత్థన్నామస్సా**తి పరమ్ముఖే ఠితం సన్ధాయ వదతి. **యస్స పన రుచ్చతీ**తిఆది ఉభోహిపి పరిచ్చత్తతాయ అస్సామికతం సన్ధాయ వుత్తం.

‘‘**తం న యుజ్జతీ**’’తి ఇదం అన్తోదసాహే ఏవ విస్సాసగ్గహణం సన్ధాయ అనాపత్తివారస్స ఆగతత్తా, ఇధ నిస్సగ్గియచీవరస్స కప్పియభావకరణత్థం లేసేన గహితత్తా చ వుత్తం, కేచి పన “పరేహి సభాగేన అచ్ఛిన్నే, విస్సాసగ్గహితే చ పున లద్ధే దోసో న దిస్సతీ”తి వదన్తి. **అనధిట్ఠానేనా**తి కాయవాచాహి కత్తబ్బస్స అకరణేనాతి అధిప్పాయో. చీవరస్స అత్తనో సన్తకతా, జాతిపమాణయుత్తతా, ఛిన్నపలిబోధభావో, అతిరేకచీవరతా, దసాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౩. దుతియే **అవిప్పవాసే**తి అవిప్పవాసే నిప్ఫాదేతబ్బే, విప్పవాసదోసాభావే సాధేతబ్బే కత్తబ్బా సమ్ముతీతి అత్థో.

౪౭౫. పటిసిద్ధపరియాపన్నేనాతి విప్పవసితుం పటిసిద్ధేసు తీసు చీవరేసు అన్తోగధేన, ఏకేన చ అవయవే సముదాయోపచారం దస్సేతి.

౪౭౮-౯. ఏత్తావతాతి “పరిక్ఖిత్తో”తి ఇమినా. “సభాయేతి లిఙ్గబ్యత్తయేన సభా వుత్తా”తి వత్వా పున సయమ్పి ‘‘**సభాయే**’’తి ఇమినా వోహరన్తో సభా-సద్దస్స పరియాయో సభాయ-సద్దో నపుంసకలిఙ్గయుత్తో అత్థీతి దస్సేతి. “సభాయన్తి లిఙ్గబ్యత్తయేన సభా వుత్తా”తి వా పాఠో. లిఙ్గబ్యత్తయేన సభాతి చ లిఙ్గన్తరయుత్తో సభాసద్దపరియాయో సభాయసద్దోతి అత్థో.

సభాయం గచ్ఛతీతి సభం గచ్ఛతి. **వసితబ్బం నత్థీ**తి చీవరహత్థపాసేయేవ వసితబ్బం నత్థీతి అత్థో. **తస్సా**తి వీథియా. **సభాయస్స చ ద్వారస్స చ హత్థపాసా న విజహితబ్బ**న్తి ఏత్థ సభాయద్వారానమన్తరే వీథి గేహాపి గహితా ఏవ హోన్తి ఆదిపరియోసానానం గహితత్తా. ఏత్థ చ ద్వారవీథిఘరేసు వసన్తేన గామప్పవేసనసహసేయ్యాదిదోసం పరిహరిత్వా సుపటిచ్ఛన్నతాదియుత్తేనేవ భవితబ్బం , సభా పన యది సబ్బేసం వసనత్థాయ సాలాసదిసా కతా, అన్తరారామే వియ యథాసుఖం వసితుం వట్టతీతి వేదితబ్బం. పరిక్ఖిత్తతాయ చ ఏకూపచారతం, అపరిక్ఖిత్తతాయ నానూపచారతఞ్చ నివేసనాదీసుపి అతిదిసన్తో ఆహ ‘‘**ఏతేనేవూపాయేనా**’’తిఆది. నివేసనాదీని బహిగామతో సన్నివిట్ఠాని గహితాని అన్తోగామే ఠితానం గామగ్గహణేనేవ గహితత్తా. **సబ్బత్థా**తి గామనిగమనివేసనాదీసు పన్నరససు. **పరిక్ఖేపాదీతి ఆది**-సద్దేన అపరిక్ఖేపస్సేవ గహణం, న ఏకకులాదీనమ్పి తేసం ఏకూపచారతానానూపచారతానిమిత్తతాభావా. ఏత్థ చ సత్థస్స కతిపాహం కత్థచి నివిట్ఠస్సేవ పరిక్ఖేపో హోతి, న గచ్ఛన్తస్స.

౪౮౨-౭. గామతో బహి ఇస్సరానం సముద్దతీరాదీసు కతభణ్డసాలా ఉదోసితోతి ఆహ ‘‘**యానాదీన**’’న్తిఆది. **ముణ్డచ్ఛదనపాసాదో**తి నాతిఉచ్చో చన్దికఙ్గణయుత్తో సిఖరకూటమాలాదివిరహితో పాసాదో.

౪౮౯. పరియాదియిత్వాతి అజ్ఝోత్థరిత్వా. **నదీపరిహారో**తి విసుంగామాదీనం వియ నదీపరిహారస్స అవుత్తత్తా చీవరహత్థపాసో ఏవాతి వదన్తి, అఞ్ఞే పన “ఇమినా అట్ఠకథావచనేన నదీపరిహారోపి విసుం సిద్ధో, నదియా హత్థపాసో న విజహితబ్బో”తి వదన్తి. **విహారసీమ**న్తి అవిప్పవాససీమం సన్ధాయాహ. ఏత్థ చ విహారస్స నానాకులసన్తకభావేపి అవిప్పవాససీమాపరిచ్ఛేదబ్భన్తరే సబ్బత్థ చీవరఅవిప్పవాససమ్భవతో తస్సా పధానత్తా తత్థ సత్థపరిహారో న లబ్భతీతి

‘‘**విహారం గన్త్వా వసితబ్బ**’’న్తి వుత్తం. ‘‘**సత్థసమీపే**’’తి ఇదం యథావుత్తం అబ్భన్తరపరిచ్ఛేదవసేన వుత్తం. పాళియం **నానాకులస్స సత్థో హోతి, సత్థే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా హత్థపాసా న విజహితబ్బ**న్తి ఏత్థ సత్థహత్థపాసో గహితో.

౪౯౦. **ఏకకులస్స ఖేత్తే**తి అపరిక్ఖిత్తం సన్ధాయ వదతి.

౪౯౧-౪. **విహారో** నామ ఉపచారసీమా. తత్థ **యస్మిం విహారే**తి తస్స అన్తోపరివేణాదిం సన్ధాయ వుత్తం, ఏకకులాదిసన్తకతా చేత్థ కారాపకానం వసేన. **ఛాయాయ ఫుట్ఠోకాసస్సా**తి ఉజుకం అవక్ఖిత్తలేడ్డుపాతబ్భన్తరం సన్ధాయ వదతి.

అగమనపథేతి తదహేవ గన్త్వా నివత్తేతుం న సక్కుణేయ్యకే సముద్దమజ్ఝే యే దీపకా, తేసూతి యోజనా. **ఇతరస్మి**న్తి పురత్థిమదిసాయ చీవరే. ‘‘**ఉపోసథకాలే...పే.... వడ్ఢతీ**’’తి ఇమినా చీవరవిప్పవాససత్తబ్భన్తరతో సమానసంవాసాయ సత్తబ్భన్తరసీమాయ అచ్ఛన్తవిసదిసతం దస్సేతి . తథా హి బహూసు భిక్ఖూసు ఏకతో నిసీదిత్వా సమన్తా సత్తబ్భన్తరపరిచ్ఛేదేసు యథాసకం చీవరం ఠపేత్వా పరిహరన్తేసు ఏకేకస్స భిక్ఖునో నిసిన్నోకాసతో పట్ఠాయ పచ్చేకం సత్తబ్భన్తరస్స పరిచ్ఛేదో అఞ్ఞమఞ్ఞవిసదిసో అనేకవిధో హోతి, న ఏకో పరిసపరియన్తతో పట్ఠాయ అనిమితబ్బత్తా. తేనేవ తత్థ పరిసవసేన వుడ్ఢి, హాని వా న హోతి, న ఏవం సత్తబ్భన్తరసీమాయ. సా హి యోజనికాయపి పరిసపరియన్తతోవ పట్ఠాయ సమన్తా సత్తబ్భన్తరపరిచ్ఛిన్నా ఏకావ హోతి. తేనేవ సా పరిసవసేన వడ్ఢతి, హాయతి చ, తస్మా అఞ్ఞావ సత్తబ్భన్తరసీమా అఞ్ఞో సత్తబ్భన్తరతో పరిచ్ఛిన్నో చీవరవిప్పవాసపరిహారో అబ్భోకాసోతి వేదితబ్బం. యఞ్చేత్థ వత్తబ్బం, తం **ఖన్ధకే సీమాకథాయ**మేవ (మహావ॰ ౧౪౩) వక్ఖామ.

౪౯౫. **నదిం ఓతరతీ**తి హత్థపాసం ముఞ్చిత్వా ఓతరతి. **బహిగామే ఠపేత్వా**తి అపారుపితబ్బతాయ వుత్తం. **వినయకమ్మం కాతబ్బ**న్తి ఉత్తరాసఙ్గే చ బహిగామే ఠపితసఙ్ఘాటియఞ్చ పఠమం వినయకమ్మం కత్వా పచ్ఛా ఉత్తరాసఙ్గం నివాసేత్వా అన్తరవాసకే కాతబ్బం. ఏత్థ చ బహిగామే ఠపితస్సాపి వినయకమ్మవచనతో పరమ్ముఖాపి ఠితం విస్సజ్జితుం, నిస్సట్ఠం దాతుఞ్చ వట్టతీతి వేదితబ్బం. దహరానం గమనే సఉస్సాహత్తా ‘‘**నిస్సయో పన న పటిప్పస్సమ్భతీ**’’తి వుత్తం. **ముహుత్తం...పే.... పటిప్పస్సమ్భతీ**తి సఉస్సాహత్తే గమనస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా వుత్తం. తేసం పన పురారుణావ ఉట్ఠహిత్వా సఉస్సాహేన గచ్ఛన్తానం అరుణే అన్తరా ఉట్ఠితేపి న పటిప్పస్సమ్భతి ‘‘**యావ అరుణుగ్గమనా సయన్తీ**’’తి వుత్తత్తా. తేనేవ ‘‘**గామం పవిసిత్వా...పే.... న పటిప్పస్సమ్భతీ**’’తి వుత్తం. **అఞ్ఞమఞ్ఞస్స వచనం అగ్గహేత్వా**తిఆదిమ్హి సఉస్సాహత్తా గమనక్ఖణే పటిప్పస్సద్ధి న వుత్తా. **ధేనుభయేనా**తి తరుణవచ్ఛగావీనం అభిధావిత్వా సిఙ్గేన పహరణభయేన. **నిస్సయో చ పటిప్పస్సమ్భతీ**తి ఏత్థ ధేనుభయాదీహి ఠితానం యావ భయవూపసమా ఠాతబ్బతో “అన్తోఅరుణేయేవ గమిస్సామీ”తి నియమేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా వుత్తం. యత్థ పన ఏవం నియమేతుం సక్కా, తత్థ అన్తరారుణే ఉగ్గతేపి నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతి భేసజ్జత్థాయ గామప్పవిట్ఠదహరానం వియ. **అన్తోసీమాయం గామ**న్తి అవిప్పవాససీమాసమ్ముతితో పచ్ఛా పతిట్ఠాపితగామం సన్ధాయ వదతి గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ ఠపేత్వా సమ్మన్నితబ్బతో. **పవిట్ఠాన**న్తి ఆచరియన్తేవాసికానం విసుం విసుం గతానం అవిప్పవాససీమత్తా నేవ చీవరాని నిస్సగ్గియాని హోన్తి, సఉస్సాహతాయ నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతి. **అన్తరామగ్గే**తి ధమ్మం సుత్వా ఆగచ్ఛన్తానం అన్తరామగ్గే.

‘‘**ఇధ అపచ్చుద్ధరణ**’’న్తి ఇమినా అధిట్ఠానవికప్పనాని వియ పచ్చుద్ధరణమ్పి కాయేన వా వాచాయ వా కత్తబ్బన్తి దస్సేతి. కాయవాచాహి కత్తబ్బస్స అకరణతోతి ఇదం కాయవాచాసముట్ఠానం వుత్తం. అధిట్ఠితతిచీవరతా, అనత్థతకథినతా,

అలద్ధసమ్ముతితా, రత్తివిప్పవాసోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౭. తతియే పాళియం **చీవరపచ్చాసా నిక్ఖిపితు**న్తి చీవరపచ్చాసాయ సతియా నిక్ఖిపితున్తి అత్థో. **నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా**తి ఏత్థ దుతియకథినే వియ సామివసేనేవ కరణవచనస్స అత్థో వేదితబ్బో.

౪౯౯-౫౦౦. **తుయ్హం దమ్మీతి దిన్న**న్తి "తుయ్హం, భన్తే, అకాలచీవరం దమ్మీ"తి ఏవం దిన్నం, ఏతమ్పి కాలే ఆదిస్స దిన్నం నామ హోతీతి అధిప్పాయో. ఇదం పన అట్ఠకథావచనం, పాళియం "కాలేపి ఆదిస్స దిన్న"న్తి ఇదఞ్చ "అకాలచీవర"న్తి వచనసామఞ్ఞతో లబ్భమానం సబ్బమ్పి దస్సేతుం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం పఠమఅనియతే సోతస్స రహో వియ. సఙ్ఘస్స హి కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం అకాలే ఉప్పన్నచీవరం వియ సమ్ముఖీభూతేహి వుత్థవస్సేహి, అవుత్థవస్సేహి చ సబ్బేహిపి భాజేతబ్బతాసామఞ్ఞేన అకాలచీవరం నామ హోతీతి దస్సనత్థం అత్థుద్ధారవసేన పాళియం "కాలేపి ఆదిస్స దిన్న"న్తి వుత్తం, న పన "తతో భాజేత్వా లద్ధచీవరమ్పి అకాలే లద్ధచీవరమ్పి వుత్థవస్సానం ఏకమాసపరిహారం, పఞ్చమాసపరిహారం వా న లభతి, పచ్చాసాచీవరే అసతి దసాహపరిహారమేవ లభతీ"తి దస్సనత్థం వుత్తం, అట్ఠకథాయమ్పి "ఆదిస్స దిన్న"న్తి వచనసామఞ్ఞతో లబ్భమానం సబ్బం అత్థుద్ధారవసేన దస్సేతుం "ఏకపుగ్గలస్స వా ఇదం తుయ్హం దమ్మీతి దిన్న"న్తి వుత్తం, న పన తథాలద్ధం వా అకాలే లద్ధం వా అనత్థతకథినానం దసాహబ్భన్తరే అధిట్ఠాతబ్బన్తి దస్సేతున్తి వేదితబ్బం ఇతరథా పాళిఅట్ఠకథాహి విరుజ్ఝనతో. తథా హి **అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదే** అకాలే ఉప్పన్నమ్పి అచ్చేకచీవరం "యావచీవరకాలసమయం నిక్ఖిపితబ్బ"న్తి (పారా॰ ౬౪౮) వుత్తం, తస్స అట్ఠకథాయఞ్చ "పవారణమాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమియం ఉప్పన్నస్స అచ్చేకచీవరస్స అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా చ పరిహారో వుత్తో, తమేవ పరిహారం సన్ధాయ 'ఛట్ఠితో పట్ఠాయ పన ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా ఠపితచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతియేవా'తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౬౪౯) వుత్తం. తస్మా కాలేపి అకాలేపి చ యథాతథా లద్ధం అతిరేకచీవరం వుత్థవస్సానం ఏకమాసం, పఞ్చమాసం వా యథారహం పరిహారం లభతి ఏవాతి గహేతబ్బం.

ఏవం పన అవత్వా పదభాజనం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **ఏవ**న్తి యం అట్ఠకథాయం "తతో చే ఉత్తరీ"తి ఇమస్స మాసపరమతో ఉత్తరీతి అత్థో వుత్తో, తం పరామసతి. పదభాజనియం ఏవమత్థం అవత్వా అఞ్ఞథా అత్థో వుత్తోతి అధిప్పాయో. **తావ ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవర**న్తి పచ్చత్తవచనం. "**మూలచీవర**"న్తి ఇదం ఉపయోగవచనం. **అత్తనో గతికం కరోతీ**తి అనన్తరా దుతియదివసాదీసు ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవరం మాసపరమం మూలచీవరం ఠపేతుం అదత్వా అత్తనో దసాహపరమతాయ ఏవ పతిట్ఠాపేతీతి అత్తనో గతికం కరోతీతి. **తతో ఉద్ధం మూలచీవర**న్తి ఏత్థ పన **మూలచీవర**న్తి పచ్చత్తవచనం. తఞ్హి వీసతిమదివసతో ఉద్ధం ద్వావీసతిమదివసాదీసు ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవరం అత్తనా సద్ధిం ఏకతో సిబ్బేత్వా ఘటితం దసాహపరమం గన్తుం అదత్వా నవాహపరమతాదివసేన అత్తనో గతికం కరోతి, ఏకతో అసిబ్బేత్వా విసుం ఠపితం పన పచ్చాసాచీవరం దసాహపరమమేవ.

పాళియం **దసాహాతి** దసాహేన. **ఏకాదసే ఉప్పన్నే**తిఆదీసు ఏకాదసాహే ఉప్పన్నేతిఆదినా అత్థో, అయమేవ వా పాఠో గహేతబ్బో. **ఏకవీసే ఉప్పన్నే...పే.... నవాహే కారేతబ్బ**న్తిఆది పచ్చాసాచీవరస్స ఉప్పన్నదివసం ఠపేత్వా వుత్తం. తేనేవ "**తింసే...పే.... తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బ**"న్తి వుత్తం. "**అఞ్ఞం పచ్చాసాచీవరం...పే.... కారేతబ్బ**"న్తి ఇదం సతియా ఏవ పచ్చాసాయ వుత్తం. సచే పన "ఇతో పట్ఠాయ చీవరం న లభిస్సామీ"తి ఇచ్ఛితట్ఠానతో పచ్చాసాయ ఉపచ్ఛిన్నాయ అఞ్ఞత్థాపి యేన కేనచి ఉపాయేన పచ్చాసం ఉప్పాదేతి, మూలచీవరం న అధిట్ఠాతబ్బం, సబ్బథా పచ్చాసాయ ఉపచ్ఛిన్నాయ దసాహాతిక్కన్తం మూలచీవరం తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బం. **పచ్చాసాచీవరమ్పి పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి పఠమతరం ఉప్పన్నం విసభాగం సన్ధాయ వదతి. **అఞ్ఞమఞ్ఞ**న్తి అఞ్ఞం అఞ్ఞం, అయమేవ వా పాఠో. అఙ్గం పనేత్థ పఠమకథినే వుత్తసదిసమేవ. కేవలఞ్హి తత్థ దసాహాతిక్కమో, ఇధ మాసాతిక్కమోతి అయం విసేసో.

తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౩-౫. చతుత్థే పాళియం **భత్తవిస్సగ్గ**న్తి భత్తస్స ఉదరే విస్సజ్జనం, పవేసనం అజ్ఝోహరణం భత్తకిచ్చన్తి అత్థో, భోజనపరియోసానేన భత్తస్స విస్సజ్జనన్తిపి వదన్తి. **తత్థ నామ త్వ**న్తి సో నామ త్వం, తాయ నామ త్వన్తి వా అత్థో. పితా చ మాతా చ పితరో, పితూనం పితా చ మాతా చ **పితామహా**, తే ఏవ యుగళట్ఠేన **యుగో**, తస్మా యావ సత్తమా పితామహయుగా పితామహావట్టాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏవఞ్హి పితామహగ్గహణేన మాతామహో చ పితామహీ మాతామహీ చ గహితావ హోన్తి. సత్తమయుగతో పరం "అఞ్ఞాతకా"తి వేదితబ్బం. **యాతి** భిక్ఖునీ. పితు మాతా **పితామహీ**, మాతు పితా **మాతామహో**.

పయోగే పయోగే భిక్ఖుస్స దుక్కటన్తి "ధోవా"తి ఆణాపనవాచాయ ఏకాయ ఏవ తదనుగుణస్స సబ్బస్సాపి పయోగస్స ఆణత్తత్తా వుత్తం.

౫౦౬. తదవినాభావతో ధోవనస్స "**కాయవికారం కత్వా**"తి చ "**అన్తోద్వాదసహత్థే**"తి చ వుత్తత్తా కాయేన ధోవాపేతుకామతం అప్పకాసేత్వా దానఖిపనపేసనాదిం కరోన్తస్స చ ద్వాదసహత్థం ఉపచారం ముఞ్చిత్వా బహి ఠత్వా కాయవాచాహి ఆణాపేత్వా ఖిపనపేసనాదిం కరోన్తస్స చ అనాపత్తి ఏవ.

ఏకేన వత్థునాతి పఠమకతేన. పఞ్చసతాని పమాణం ఏతాసన్తి **పఞ్చసతా**. భిక్ఖుభావతో పరివత్తలిఙ్గాపి భిక్ఖునీ భిక్ఖూనం సన్తికే ఏకతోఉపసమ్పన్నా ఏవ.

౫౦౭. తావకాలికం గహేత్వాతి అత్తనా కతిపాహం పారుపనాదిఅత్థాయ తావకాలికం యాచిత్వా. పురాణచీవరతా, ఉపచారే ఠత్వా అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా ఆణాపనం, తస్సా ధోవాపనాదీని చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౧౮. పఞ్చమే **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి గణమ్హా ఓహీయనసిక్ఖాపదే** (పాచి. ౬౧౧-౬౧౨) అపఞ్ఞత్తే. **కోట్ఠాససమ్పత్తీతి** కేసాదిపఞ్చకోట్ఠాసానం కల్యాణతా. **హత్థతలేయేవ దస్సేత్వాతి** హత్థతలతో సేసకాయస్స అదస్సనం దీపేతి.

౨౧౧. **విహత్థతాయాతి** విహతతాయ, అమిస్సితతాయ అపటిసరణతాయాతి అత్థో. తేనాహ ''**సమభితున్నత్తా**''తి, బ్యధితత్తాతి అత్థో. పరివత్తేతబ్బం పరివత్తం, తదేవ **పారివత్తకం,** పరివత్తేత్వా దియ్యమానన్తి అత్థో.

పురిమసిక్ఖాపదే వియ ఇధ ద్వాదసహత్థో ఉపచారనియమో నత్థీతి ఆహ ''**ఉపచారం ముఞ్చిత్వా**''తి. **అఞ్ఞత్ర పారివత్తకాతి** యం అన్తమసో హరీటకఖణ్డమ్పి దత్వా వా "దస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా వా పరివత్తకం గణ్హాతి, తం ఠపేత్వా. ''**తం అచిత్తకభావేన న సమేతీ**''తి ఇమినా ఞాతిభావాజాననాదీసు వియ భిక్ఖునీభావాజాననాదివసేనాపి అచిత్తకతం పకాసేతి.

౨౧౩-౪. తికఞ్చ తం పాచిత్తియఞ్చాతి **తికపాచిత్తియం,** పాచిత్తియతికన్తి అత్థో. **పత్తత్థవికాదీతి** అనధిట్ఠానుపగం సన్ధాయ వదతి. **కో పన వాదో పత్తత్థవికాదీసూతి** మహతియాపి తావ భిసిచ్ఛవియా అనధిట్ఠానుపగత్తా అనాపత్తి, వికప్పనుపగపచ్ఛిమప్పమాణవిరహితతాయ అనధిట్ఠాతబ్బేసు కిమేవ వత్తబ్బన్తి దస్సేతి. పత్తత్థవికాదీని పన వికప్పనుపగపచ్ఛిమాని గణ్హితుం న వట్టతి ఏవ. పటిగ్గహణం **కిరియా,** అపరివత్తనం **అకిరియా**. వికప్పనుపగచీవరతా, పారివత్తకాభావో, అఞ్ఞాతికాయ హత్థతో గహణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౧౨. ఛట్ఠే పటు ఏవ **పట్టో**. పాళియం **ధమ్మనిమన్తనాతి** సమణేసు వత్తబ్బాచారధమ్మమత్తవసేన నిమన్తనా, దాతుకామతాయ కతనిమన్తనా న హోతీతి అత్థో. తేనేవ ''**విఞ్ఞాపేస్సతీ**''తి వుత్తం. అఞ్ఞాతకఅప్పవారితతో హి విఞ్ఞత్తి నామ హోతి.

౨౧౭. "తిణేన వా పణ్ణేన వా పటిచ్ఛాదేత్వా ఆగన్తబ్బ"న్తి ఇమినా భూతగామవికోపనం అనుఞ్ఞాతన్తి ఆహ ''**నేవ భూతగామపాతబ్యతాయా**''తిఆది. పఠమం సుద్ధచిత్తేన లిఙ్గం గహేత్వా పచ్ఛా లద్ధిం గణ్హన్తోపి తిత్థియపక్కన్తకో ఏవాతి ఆహ ''**నివాసేత్వాపి లద్ధి న గహేతబ్బా**''తి.

యం ఆవాసం పఠమం ఉపగచ్ఛతీతి ఏత్థాపి విహారచీవరాదిఅత్థాయ పవిసన్తేనపి తిణాదీహి పటిచ్ఛాదేత్వావ గన్తబ్బం, న త్వేవ నగ్గేన ఆగన్తబ్బన్తి సామఞ్ఞతో దుక్కటస్స వుత్తత్తా. **చిమిలికాహీతి** పటపిలోతికాహి. **పరిభోగేనేవాతి** అఞ్ఞం చీవరం అలభిత్వా పరిభుఞ్జనేన. **పరిభోగజిణ్ణన్తి** యథా తం చీవరం పరిభుఞ్జియమానం ఓభగ్గవిభగ్గతాయ అసారుప్పం హోతి, ఏవం జిణ్ణం.

౨౨౧. **అఞ్ఞస్సత్థాయాతి** ఏత్థాపి "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి ఇదం అనువత్తతి ఏవాతి ఆహ ''**అత్తనో ఞాతకపవారితే**''తిఆది. ఇధ పన అఞ్ఞస్స అచ్ఛిన్ననట్ఠచీవరస్స అత్థాయ అఞ్ఞాతకఅప్పవారితే విఞ్ఞాపేన్తస్స నిస్సగ్గియేన అనాపత్తీతి అత్థో గహేతబ్బో, ఇతరథా "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి ఇమినా విసేసో న భవేయ్య. తేనేవ అనన్తరసిక్ఖాపదే వక్ఖతి

“అట్ఠకథాసు పన ఞాతకపరివాతట్ఠానే...పే.... పమాణమేవ వట్టతీతి వుత్తం, తం పాళియా న సమేతీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౨౬) చ “యస్మా పనిదం సిక్ఖాపదం అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపనవత్థుస్మింయేవ పఞ్ఞత్తం, తస్మా ఇధ ‘అఞ్ఞస్సత్థాయా’తి న వుత్త”న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౨౬) చ. వికప్పనుపగచీవరతా, సమయాభావో, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౨-౫౨౪. సత్తమే పాళియం **పగ్గాహికసాల**న్తి దుస్సాపణం. తఞ్హి వాణిజకేహి దుస్సాని పగ్గహేత్వా దస్సనట్ఠానతాయ “పగ్గాహికసాలా”తి వుచ్చతి. **అస్స చీవరస్సా**తి సాదితబ్బచీవరస్స. **‘‘తిచీవరికేనా’’**తి ఇమినా అచ్ఛిన్నతిచీవరతో అఞ్ఞస్స విహారాదీసు నిహితస్స చీవరస్స అభావం దస్సేతి. యది భవేయ్య, విఞ్ఞాపేతుం న వట్టేయ్య. తావకాలికం నివాసేత్వా అత్తనో చీవరం గాహేతబ్బం, తావకాలికమ్పి అలభన్తస్స భూతగామవికోపనం కత్వా తిణపణ్ణేహి ఛదనం వియ విఞ్ఞాపనమ్పి వట్టతి ఏవ. **అఞ్ఞేనా**తి అచ్ఛిన్నఅసబ్బచీవరేన. **ద్వే నట్ఠానీ**తి అధికారతో వుత్తం **‘‘ద్వే సాదితబ్బానీ’’**తి.

౫౨౬. పాళియా న సమేతీతి “అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితాన”న్తి ఇమాయ పాళియా న సమేతి తతుత్తరివిఞ్ఞాపనఆపత్తిప్పసఙ్గే ఏవ వుత్తత్తా. **‘‘అఞ్ఞస్సత్థాయాతి న వుత్త’’**న్తి ఇదం అఞ్ఞస్సత్థాయ తతుత్తరి విఞ్ఞాపనే నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం హోతీతి ఇమమత్థం దీపేతి, తఞ్చ పాచిత్తియం యేసం అత్థాయ విఞ్ఞాపేతి, తేసం వా సియా, విఞ్ఞాపకస్సేవ వా, న తావ తేసం తేహి అవిఞ్ఞాపితత్తా, నాపి విఞ్ఞాపకస్స అత్తానం ఉద్దిస్స అవిఞ్ఞాపితత్తా. తస్మా అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపేన్తస్సాపి నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం న దిస్సతి. పాళియం పన ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స అత్తనో సాదియనపటిబద్ధతావసేన పవత్తత్తా “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి అనాపత్తివారే న వుత్తన్తి వదన్తి, తఞ్చ యుత్తం వియ దిస్సతి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. తతుత్తరిచీవరతా, అచ్ఛిన్నాదికారణతా, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౮-౫౩౧. అట్ఠమే **యో కత్తా**తి దాయకం సన్ధాయ వుత్తం. పటో ఏవ **పటకో. ‘‘అప్పగ్ఘం చేతాపేతీ’’**తి ఇదం నిస్సగ్గియపాచిత్తియా అనాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం, విఞ్ఞత్తిపచ్చయా పన దుక్కటమేవ. “పుబ్బే అప్పవారితో”తి హి సుత్తే విఞ్ఞత్తికారణం వుత్తం. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** “చీవరే భియ్యోకమ్యతా, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గానీ”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ఉపక్ఖటసిక్ఖాపద) అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తితా పకాసితా, కేచి పన “దాయకేన దాతుకామోమ్హీతి అత్తనో సన్తికే అవుత్తేపి యదగ్ఘనకం సో దాతుకామో, తదగ్ఘనకం ఆహరాపేతుం వట్టతి ఏవా”తి వదన్తి, తం **రాజసిక్ఖాపదట్ఠకథాయపి** న సమేతి, దూతేన వా దాయకేన వా “ఆయస్మన్తం ఉద్దిస్స చీవరచేతాపన్నం ఆభత”న్తి ఆరోచితేపి ముఖవేవటియకప్పియకారకాదీనం సన్తికా ఆహరాపనస్స తత్థ పటిక్ఖిత్తత్తా. వుత్తఞ్హి తత్థ “ఇమే ద్వే అనిద్దిట్ఠకప్పియకారకా

నామ, ఏతేసు అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బం…పే.… న కిఞ్చి వత్తబ్బా. దేసనామత్తమేవ చేతం 'దూతేన చీవరచేతాపన్నం పహిణేయ్యా'తి సయం ఆహరిత్వాపి పిణ్డపాతాదీనం అత్థాయ దదన్తేసుపి ఏసేవ నయో"తి. ముఖవేవటియకప్పియకారకాదయో హి దాయకేన పరిచ్చత్తేపి వత్థుమ్హి "అసుకస్స సన్తికే చీవరపిణ్డపాతాదిం గణ్హథా"తి అనిద్దిట్ఠత్తా ఏవ "న కిఞ్చి వత్తబ్బా"తి వుత్తం, న పన తస్స వత్థునో ముఖవేవటియాదీనం సన్తకత్తా, తస్మా ఇధాపి దాయకేన వా దూతేన వా "యం ఇచ్ఛథ, తం వదథా"తి అప్పవారితస్స వదతో దుక్కటమేవ. **అగ్ఘవడ్ఢనక**న్తి చీవరే అగ్ఘవడ్ఢనకం నిస్సాయ పవత్తం ఇదం సిక్ఖాపదం, న పిణ్డపాతాదీసు తేసు అగ్ఘవడ్ఢనస్స దుక్కటమత్తత్తా, పణీతపిణ్డపాతే సుద్ధికపాచిత్తియత్తా చాతి గహేతబ్బం. తేనేవ "చీవరే భియ్యోకమ్యతా"తి అఙ్గం వుత్తం.

పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౩. నవమే పాళియం **పచ్చేకచీవరచేతాపన్నా**తి పచ్చేకం నియమేత్వా చీవరచేతాపన్నా, ఏకేకేన విసుం విసుం నియమితా చీవరచేతాపన్నాతి అత్థో. **ఉభోవ సన్తా ఏకేనా**తి ఉభో ఏకతోవ సన్తా, ఉభో ఏకతో హుత్వాతి అత్థో.

దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౭. దసమే "అజ్జణ్హో"తి "అజ్జ నో"తి వత్తబ్బే హ-కారాగమం, న-కారస్స చ ణ-కారం కత్వా వుత్తోతి ఆహ '**'అజ్జ ఏకదివసం అమ్హాక**''న్తి.

౫౩౮-౯. యం వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "ఇమినా చీవరచేతాపన్నేన చీవరం చేతాపేత్వా ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం చీవరేన అచ్ఛాదేహీతి ఇదం ఆగమనసుద్ధిం దస్సేతుం వుత్తం, సచే హి 'ఇదం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దేహీ'తి పేసేయ్య, ఆగమనస్స అసుద్ధత్తా అకప్పియవత్థుం ఆరబ్భ భిక్ఖునా కప్పియకారకోపి నిద్దిసితబ్బో న భవేయ్యా"తి, తం నిస్సగ్గియవత్థుదుక్కటవత్థుభూతం అకప్పియచీవరచేతాపన్నం "అసుకస్స భిక్ఖునో దేహీ"తి ఏవం ఆగమనసుద్ధియా అసతి, సిక్ఖాపదే ఆగతనయేన దూతవచనే చ అసుద్ధే సబ్బథా పటిక్ఖిపో ఏవ కాతుం వట్టతి, న పన "చీవరఞ్చ ఖో మయం పటిగ్గణ్హామా"తి వత్తుం, తదనుసారేన న వేయ్యావచ్చకరఞ్చ నిద్దిసితుం ఆగమనదూతవచనానం ఉభిన్నం అసుద్ధత్తా. పాళియం ఆగతనయేన పన ఆగమనసుద్ధియా సతి దూతవచనే అసుద్ధేపి సిక్ఖాపదే ఆగతనయేన సబ్బం కాతుం వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. తేన చ యథా దూతవచనాసుద్ధియమ్పి ఆగమనే సుద్ధే వేయ్యావచ్చకరమ్పి నిద్దిసితుం వట్టతి, ఏవం ఆగమనాసుద్ధియమ్పి దూతవచనే సుద్ధే వట్టతి ఏవాతి అయమత్థో అత్థతో సిద్ధోవ హోతి, ఉభయసుద్ధియం వత్తబ్బమేవ నత్థీతి ఉభయాసుద్ధిపక్ఖమేవ సన్ధాయ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "కప్పియకారకోపి నిద్దిసితబ్బో న భవేయ్యా"తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

యం పనేత్థ **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౩౭-౫౩౯) "ఆగమనస్స సుద్ధియా వా అసుద్ధియా వా విసేసప్పయోజనం న దిస్సతీ"తిఆది వుత్తం, తం మాతికాట్ఠకథావచనస్స అధిప్పాయం అసల్లక్ఖేత్వా వుత్తం

యథావుత్తనయేన ఆగమనసుద్ధిఆదినా సప్పయోజనత్తా. యో పనేత్థ "మూలసామికేన కప్పియవోహారవసేన, పేసితస్స దూతస్స అకప్పియవోహారవసేన చ వదతోపి కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో భవేయ్యా"తి అనిట్ఠప్పసఙ్గో వుత్తో, సో అనిట్ఠప్పసఙ్గో ఏవ న హోతి అభిమతత్తా. తథా హి **సిక్ఖాపదే** ఏవ "పటిగ్గణ్హాతు ఆయస్మా చీవరచేతాపన్న"న్తి అకప్పియవోహారేన వదతో దూతస్స కప్పియేన కమ్మేన వేయ్యావచ్చకరో నిద్దిసితబ్బో వుత్తో ఆగమనస్స సుద్ధత్తా, ఆగమనస్సాపి అసుద్ధియం పన కప్పియేనాపి కమ్మేన వేయ్యావచ్చకరో న నిద్దిసితబ్బోతి అత్థేవ ఆగమనస్స సుద్ధిఅసుద్ధీసు పయోజనం. కథం పన దూతవచనేన ఆగమనసుద్ధి విఞ్ఞాయతీతి? నాయం భారో. దూతేన హి అకప్పియవోహారేసేవ వుత్తే ఏవ ఆగమనసుద్ధి గవేసితబ్బా, న ఇతరథా, తత్థ చ తస్స వచనక్కమేన పుచ్ఛిత్వా చ యుత్తిఆదీహి చ సక్కా విఞ్ఞాతుం. ఇధాపి హి **సిక్ఖాపదే** "చీవరచేతాపన్నం ఆభత"న్తి దూతవచనేనేవ చీవరం కిణిత్వా దాతుం పేసితభావో విఞ్ఞాయతి. యది హి సబ్బథా ఆగమనసుద్ధి న విఞ్ఞాయతి, పటిక్ఖేపో ఏవ కత్తబ్బోతి.

పాళియఞ్చ "చీవరఞ్చ ఖో మయం పటిగ్గణ్హామా"తిఆది దూతవచనస్స అకప్పియత్తేపి ఆగమనసుద్ధియా సతి పటిపజ్జనవిధిదస్సనత్థం వుత్తం. "ఏసో ఖో…పే.… న వత్తబ్బో 'తస్స దేహీ'"తిఆది అకప్పియవత్థుసాదియనపరిమోచనత్థం వుత్తం. "సఞ్ఞత్తో"తిఆది "ఏవం దూతేన పున వుత్తే ఏవ చోదేతుం వట్టతి, న ఇతరథా"తి దస్సనత్థం వుత్తం. "న వత్తబ్బో 'దేహి మే చీవరం…పే.… చేతాపేహి మే చీవర'"న్తి ఇదం దూతేనాభతరూపియం పటిగ్గహేతుం అత్తనా నిద్దిట్ఠకప్పియకారకత్తావ "దేహి మే చీవరం…పే.… చేతాపేహి మే చీవర"న్తి వదన్తో రూపియస్స పకతత్తా తేన రూపియేన పరివత్తేత్వా "దేహి చేతాపేహీ"తి రూపియసంవోహారం సమాపజ్జన్తో నామ హోతీతి తం దోసం దూరతో పరివజ్జేతుం వుత్తం రూపియపటిగ్గహణేన సఙ్ఘమజ్ఝే నిస్సట్ఠరూపియే వియ. వుత్తఞ్హి తత్థ "న వత్తబ్బో ఇమం వా ఇమం వా ఆహరా"తి. తస్మా న ఇదం విఞ్ఞత్తిదోసం పరివజ్జేతుం వుత్తన్తి వేదితబ్బం, "అత్థో మే, ఆవుసో, చీవరేనా"తిపి అవత్తబ్బతాపసఙ్గతో, తేనేవ దూతనిద్దిట్ఠేసు రూపియసంవోహారసఙ్కాభావతో అఞ్ఞం కప్పియకారకం ఠపేత్వాపి ఆహరాపేతబ్బన్తి వుత్తం. తత్థాపి "దూతేన ఠపితరూపియేన చేతాపేత్వా చీవరం ఆహరాపేహీ"తి అవత్వా కేవలం "చీవరం ఆహరాపేహీ"తి ఏవం ఆహరాపేతబ్బన్తి అధిప్పాయో గహేతబ్బో. **ఠానం భఞ్జతీతి** ఏత్థ **ఠాన**న్తి ఠితియా చ కారణస్స చ నామం, తస్మా ఆసనే నిసీదనేన ఠానమ్పి కుప్పతి, ఆగతకారణమ్పి తేసం న విఞ్ఞాయతి. ఠితం పన అకోపేత్వా ఆమిసపటిగ్గహణాదీసు ఆగతకారణమేవ భఞ్జతి, న ఠానం. తేనాహ "**ఆగతకారణం భఞ్జతీ**"తి . కేచి పన "ఆమిసపటిగ్గహణాదినా ఠానమ్పి భఞ్జతీ"తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి.

యతస్స చీవరచేతాపన్నన్తిఆది యేన అత్తనా వేయ్యావచ్చకరో నిద్దిట్ఠో, చీవరఞ్చ అనిప్ఫాదితం, తస్స కత్తబ్బవిధిదస్సనం. ఏవం భిక్ఖునా వత్థుసామికానం వుత్తే తే చోదేత్వా దేన్తి, వట్టతి "సామికా చోదేత్వా దేన్తీ"తి అనాపత్తియం వుత్తత్తా. తేన చ యో సయం అచోదేత్వా ఉపాసకాదీహి పరియాయేన వత్వా చోదాపేతి, తేసు సత్తక్ఖత్తుమ్పి చోదేత్వా చీవరం దాపేన్తేసు తస్స అనాపత్తి సిద్ధా హోతి సిక్ఖాపదస్స అనాణత్తికత్తా.

కేనచి అనిద్దిట్ఠో అత్తనో ముఖేనేవ బ్యావటభావం వేయ్యావచ్చకరత్తం పత్తో **ముఖవేవటికో**. "**అవిచారేతుకామతాయా**"తి ఇమినా విజ్జమానమ్పి దాతుం అనిచ్ఛన్తా అరియాపి వఞ్చనాధిప్పాయం వినా వోహారతో నత్థీతి వదన్తీతి దస్సేతి. **భేసజ్జక్ఖన్ధకే** మేణ్డకసేట్ఠివత్థుమ్హి (మహావ. ౨౯౯) వుత్తం "సన్తి, భిక్ఖవే"తిఆదివచనమేవ (మహావ. ౨౯౯) **మేణ్డకసిక్ఖాపదం**

నామ. **కప్పియకారకానం హత్థేతి** దూతేన నిద్దిట్ఠకప్పియకారకే సన్ధాయ వుత్తం, న పన భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠే, అనిద్దిట్ఠే వాతి. తేనాహ ''**ఏత్థ చ చోదనాయ పమాణం నత్థీ**''తిఆది.

సయం ఆహరిత్వా దదన్తేసూతి సమ్బన్ధో. ''**పిణ్డపాతాదీనం అత్థాయా**''తి ఇమినా చీవరత్థాయేవ న హోతీతి దస్సేతి. ''**ఏసేవ నయో**''తి ఇమినా వత్థుసామినా నిద్దిట్ఠకప్పియకారకభేదేసుపి పిణ్డపాతాదీనమ్పి అత్థాయ దిన్నే చ తానచోదనాది సబ్బం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ కాతబ్బన్తి దస్సేతి.

''**సఙ్ఘం వా...పే.... అనామసిత్వా**''తి వుత్తత్తా "సఙ్ఘస్స విహారత్థాయ దేమా"తిఆదినా ఆమసిత్వా వదన్తేసు పటిక్ఖిపితబ్బమేవ. ''**సఙ్ఘో సమ్పటిచ్ఛతీ**''తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం, గణాదీసుపి సఙ్ఘస్సత్థాయ సమ్పటిచ్ఛన్తేసుపి పటిగ్గహణేపి పరిభోగేపి దుక్కటమేవ. **సారత్థదీపనియం** "పటిగ్గహణే పాచిత్తియ"న్తి (సారత్థ. టీ. ౨.౫౩౭-౫౩౮) వుత్తం, తం న యుత్తం సఙ్ఘచేతియాదీనం అత్థాయ దుక్కటస్స వుత్తత్తా. **చోదేతీతి** తస్స దోసాభావం ఞత్వాపి కోధేన వా లోభేన వా భణ్డదేయ్యన్తి చోదేతి. సో ఏవ హి ముసావాదాదిపచ్చయా పాచిత్తియదుక్కటాదిఆపత్తీహి సాపత్తికో హోతి, గీవాతిసఞ్ఞాయ పన వత్వా నిద్దోసభావం ఞత్వా విరమన్తస్స నత్థి ఆపత్తి.

తళాకం ఖేత్తే పవిట్ఠత్తా "న సమ్పటిచ్ఛితబ్బ"న్తి వుత్తం. **చత్తారో పచ్చయే సఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూతి దేతి, వట్టతీతి** ఏత్థ "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చతుపచ్చయపరిభోగత్థాయ తళాకం దమ్మీ"తి వా "భిక్ఖుసఙ్ఘో చత్తారో పచ్చయే పరిభుఞ్జితుం తళాకం దమ్మీ"తి వా "ఇతో తళాకతో ఉప్పన్నే చత్తారో పచ్చయే దమ్మీ"తి వా వత్తుమ్పి వట్టతి, ఇదఞ్చ సఙ్ఘస్స పరిభోగత్థాయ దియ్యమానఞ్ఞేవ సన్ధాయ వుత్తం, పుగ్గలస్స పన ఏవమ్పి దిన్నం తళాకఖేత్తాది న వట్టతి. సుద్ధచిత్తస్స పన ఉదకపరిభోగత్థం కూపపోక్ఖరణీఆదయో వట్టన్తి. "సఙ్ఘస్స తళాకం అత్థి, తం కథ"న్తి హి ఆదినా సబ్బత్థ సఙ్ఘవసేనేవ వుత్తం. **హత్థేతి** వసే.

''**ఠపేథాతి వుత్తే**''తి ఇదం సామీచివసేన వుత్తం, అవుత్తేపి ఠపేన్తస్స దోసో నత్థి. తేనాహ ''**ఉదకం వారేతుం లబ్భతీ**''తి. సస్సకాలేపి తాసేత్వా ముఞ్చితుం వట్టతి, అముఞ్చతో పన భణ్డదేయ్యం. **పున దేతీతి** అచ్ఛిన్దిత్వా పున దేతి, ఏవమ్పి వట్టతీతి సమ్బన్ధో. ఇమినా "యేన కేనచి ఇస్సరేన 'పరిచ్చత్తమిదం భిక్ఖూహి, అస్సామిక'న్తిసఞ్ఞాయ అత్తనా గహేత్వా దిన్నం వట్టతీ"తి దస్సేతి. కప్పియవోహారేపి వినిచ్ఛయం వక్ఖామాతి పాఠసేసో.

ఉదకవసేనాతి ఉదకపరిభోగత్థం. ''**సుద్ధచిత్తాన**''న్తి ఇదం సహత్థేన చ అకప్పియవోహారేన చ కరోన్తే సన్ధాయ వుత్తం. సస్ససమ్పాదనత్థన్తి ఏవం అసుద్ధచిత్తానమ్పి పన సయం అకత్వా కప్పియవోహారేన ఆణాపేతుం వట్టతి ఏవ. ''**కప్పియకారకం ఠపేతుం న వట్టతీ**''తి ఇదం సహత్థాదినా కతతళాకత్తా "అసారుప్ప"న్తి వుత్తం, ఠపేన్తస్స, పన తం పచ్చయం పరిభుఞ్జన్తస్సపి వా సఙ్ఘస్స ఆపత్తి న విఞ్ఞాయతి, అట్ఠకథాపమాణేన వా ఏత్థ ఆపత్తి గహేతబ్బా. **లజ్జిభిక్ఖునాతి** లజ్జినాపి, పగేవ అలజ్జినా మత్తికుద్ధరణాదీసు కారాపితేసూతి అధిప్పాయో. **నవసస్సేతి** అకతపుబ్బే కేదారే. ''**కహాపణే**''తి ఇమినా ధఞ్ఞుట్ఠాపనే తస్సేవ అకప్పియన్తి దస్సేతి, ధఞ్ఞుట్ఠాపనే చస్స పయోగేపి దుక్కటమేవ, న కహాపణుట్ఠాపనే వియ.

''**కసథ వపథా**''తి వచనే సబ్బేసమ్పి అకప్పియం సియాతి ఆహ ''**అవత్వా**''తి. **ఏత్తకో నామ భాగోతి** ఏత్థ ఏత్తకో కహాపణోతి ఇదమ్పి సన్ధాయ వదతి. తథా వుత్తేపి హి తదా కహాపణానం అవిజ్జమానత్తా ఆయతిం ఉప్పన్నం అఞ్ఞేసం

వట్టతి ఏవ. తేనాహ ‘‘**తస్సేవ తం అకప్పియ**’’న్తి. తస్స పన సబ్బపయోగేసు, పరిభోగేసుపి దుక్కటం. కేచి పన “ధఞ్ఞపరిభోగే ఏవ ఆపత్తి, న పుబ్బపయోగే”తి వదన్తి, తం న యుత్తం, యేన మినననరక్ఖణాదిపయోగేన పచ్ఛా ధఞ్ఞపరిభోగే ఆపత్తి హోతి, తస్స పయోగస్స కరణే అనాపత్తియా అయుత్తత్తా. పరియాయకథాయ పన సబ్బత్థ అనాపత్తి. తేనేవ ‘‘**ఏత్తకేహి వీహీహి ఇదఞ్చిదఞ్చ ఆహరథా**’’తి నియమవచనే అకప్పియం వుత్తం, కహాపణవిచారణేపి ఏసేవ నయో. వత్థు చ ఏవరూపం నామ సంవిజ్జతి, కప్పియకారకో నత్థీతి వత్తబ్బన్తిఆదివచనఞ్చేత్థ సాధకం.

వనం దమ్మి…పే… వట్టతీతి ఏత్థ నివాసట్ఠానత్తా పుగ్గలస్సాపి సుద్ధచిత్తేన గహేతుం వట్టతి. **సీమం దేమా**తి విహారసీమాదిసాధారణవచనేన వుత్తత్తా ‘‘**వట్టతీ**’’తి వుత్తం.

‘‘**వేయ్యావచ్చకర**’’న్తిఆదినా వుత్తేపి పుగ్గలస్సపి దాసం గహేతుం వట్టతి “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఆరామిక”న్తి (పారా. ౬౧౯; మహావ. ౨౭౦) విసేసేత్వా అనుఞ్ఞాతత్తా, తఞ్చ ఖో పిలిన్దవచ్ఛేన గహితపరిభుత్తక్కమేన, న గహట్ఠానం దాసపరిభోగక్కమేన. ఖేత్తాదయో పన సబ్బే సఙ్ఘస్సేవ వట్టన్తి **పాళియం** పుగ్గలికవసేన గహేతుం అననుఞ్ఞాతత్తాతి దట్ఠబ్బం. **విహారస్స దేమా**తి సఙ్ఘికవిహారం సన్ధాయ వుత్తం, “ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తిఆదినా (దీ. ని. ౧.౧౦, ౧౯౪) సుత్తన్తేసు ఆగతపటిక్ఖేపో భగవతా ఆపత్తియాపి హేతుభావేన కతోతి భగవతో అధిప్పాయం జానన్తేహి సఙ్గీతిమహాథేరేహి ఖేత్తపటిగ్గహణాదినిస్సితో అయం సబ్బోపి పాళిముత్తవినిచ్ఛయో వుత్తోతి గహేతబ్బో. కప్పియకారకస్స నిద్దిట్ఠభావో, దూతేన అప్పితతా, తతుత్తరి వాయామో, తేన పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో చీవరవగ్గో పఠమో.

౨. కోసియవగ్గో

౧. కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౪౨. దుతియస్స పఠమే పాళియం **కోసియకారకే**తి కోసకారకపాణానం కోసతో నిబ్బత్తత్తా కోసియేన సుత్తేన వత్థాదిం కరోన్తే. **సఙ్ఘాత**న్తి వినాసం.

౫౪౪. ‘‘**అవాయిమ**’’న్తి వుత్తత్తా వాయిత్వా కరణే అనాపత్తి. **మిస్సేత్వా**తి ఏళకలోమేహి మిస్సేత్వా. **పటిలాభేనా**తి పరినిట్ఠానేన “పరియోసాపేతి, నిస్సగ్గియ”న్తి (పారా. ౫౪౫) వుత్తత్తా, కోసియమిస్సకతా, అత్తనో అత్థాయ సన్థతస్స కరణకారాపనం, పటిలాభో చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౪౭-౫౫౨. దుతియఞ్చ తతియఞ్చ ఉత్తానమేవ. తత్థ పన ఓదాతాదిమిస్సకసఞ్ఞాయ సుద్ధకాళకానఞ్ఞేవ సన్థతస్స కరణవసేన చేత్థ ద్వేభాగతో అధికేసు సుద్ధకాళకేసు అనధికసఞ్ఞాయ సన్థతస్స కరణవసేన చ అచిత్తకతా వేదితబ్బా.

౪. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౭. చతుత్థే **హద** కరీసుస్సగ్గే, **మిహ** సేచనేతి ధాతుఅత్థం సన్ధాయాహ ''**వచ్చమ్పి పస్సావమ్పి కరోన్తీ**''తి. ఊనకఛబ్బస్సేసు అతిరేకఛబ్బస్ససఞ్ఞితాదివసేనేత్థ అచిత్తకతా వేదితబ్బా.

ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౬౫. పఞ్చమే **తత్థ సన్దిస్సిస్సతీ**తి సకాయ కతికాయ అయుత్తకారితావసేన విఞ్ఞూహి సన్దిస్సిస్సతీతి అత్థో. అరఞ్ఞకఙ్గాదీని తీణి పాళియం సేనాసనాదిపచ్చయత్తయస్స ఆదిఅఙ్గవసేన వుత్తాని, సేసానిపి తే సమాదియింసు ఏవాతి వేదితబ్బం.

౫౬౬. **పిహయన్తా**తి పత్థయన్తా. సన్థతస్స అవాయిమత్తా, సేనాసనపరిక్ఖారత్తా చ చీవరతా, అధిట్ఠాతబ్బతా చ నత్థీతి ఆహ ''**చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయా**''తి, విపల్లాససఞ్ఞాయాతి అత్థో. కేచి పన ''ఇదం నిసీదనసన్థతం నామ నవసు చీవరేసు నిసీదనచీవరమేవ, నాఞ్ఞం. **నిసీదనసిక్ఖాపదేపి** (పాచి॰ ౫౩౧ ఆదయో) ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే వియ 'నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ'తి చ అట్ఠకథాయఞ్చస్స 'సన్థతసదిసం సన్థరిత్వా ఏకస్మిం అన్తే సుగతవిదత్థియా విదత్థిమత్తే పదేసే ద్వీసు ఠానేసు ఫాలేత్వా తిస్సో దసా కరీయన్తి, తాహి దసాహి సదసం నామ వుచ్చతీ'తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౩౧) చ వుత్తత్తా''తి వదన్తి, తం న యుత్తం ఇధ పమాణనియమస్స అవుత్తత్తా, సన్థతస్స చ అవాయిమచీవరత్తా, అధిట్ఠానుపగత్తాభావా అట్ఠకథాయం అవుత్తత్తా చ. నిసీదనచీవరం పన ఛన్నం చీవరానం ఖణ్డపిలోతికాని పమాణయుత్తమేవ సన్థరిత్వా సన్థతం వియ కరోన్తి. తేనేవ ''సన్థతసదిస''న్తి సదిసగ్గహణం కతం, తస్మా తదేవ చీవరం అధిట్ఠానుపగఞ్చ, న ఇదన్తి గహేతబ్బం.

౫౬౭. సుగతవిదత్థికం అనాదాయ ఆదియన్తిసఞ్ఞాయ, సుగతవిదత్థిఊనే అనూనన్తిసఞ్ఞాయ చ వసేనేత్థ అచిత్తకతా వేదితబ్బా. వితానాదీనఞ్ఞేవ అత్థాయ కరణే అనాపత్తివచనతో నిపజ్జనత్థాయ కరోతోపి ఆపత్తి ఏవ. **పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ**తి కోసియేసు సుద్ధకాళకానఞ్చ వత్థూనం అకప్పియత్తా వుత్తం. తేనేవ **పాళియం** ''అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా''తి (పారా॰ ౫౪౫, ౫౫౦) తత్థ తత్థ వుత్తం, ఇతరేసు పన ద్వీసు ''అనాపత్తీ''తి వుత్తం. తత్థ చతుత్థే అఞ్ఞస్సత్థాయ కరణేపి అనాపత్తి, పఞ్చమే తత్థ దుక్కటన్తి దట్ఠబ్బం. నిస్సట్ఠదానవచనతో పన గహణే దోసో నత్థి, పరిభుఞ్జనే చ విజటేత్వా కప్పియవసేన కతే న దోసో.

నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౭౨. ఛట్ఠే పాళియం ''**అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సా**''తి ఇదం వత్థువసేన వుత్తం. నివాసట్ఠానే లద్ధానిపి తియోజనతో పరం హరితుం న వట్టతి ఏవ. **అసన్తే హారకే**తి అనురూపతో వుత్తం. సన్తేపి హారకే హరతో నత్థి దోసో. **ఆపత్తియేవా**తి అనాణత్తేన హటత్తా. పక్ఖద్వయస్సపి కారణమాహ ''**సఉస్సాహత్తా**''తి, అనుపరతగమనిచ్ఛత్తాతి అత్థో. సుద్ధచిత్తపక్ఖస్సేవ

కారణమాహ ‘‘**అచిత్తకత్తా**’’తి. **న సమేతీ**తి ‘‘అనాపత్తి, అఞ్ఞం హరాపేతీ’’తి ఏత్తకస్సేవ పరిహారణే వుత్తత్తా. **అగచ్ఛన్తే**తి ఠితే. **హేట్ఠా**తి భూమియా.

౫౭౫. **తం హరన్తస్సా**తి పఠమం పటిలాభట్ఠానతో పట్ఠాయ తియోజనతో ఉద్ధం హరన్తస్సాతి అత్థో. తథా హరన్తస్స హి చోరేహి అచ్ఛిన్దిత్వా పున దిన్నట్ఠానతో తియోజనం హరితుం వట్టతి. కేచి పన ‘‘**మాతికాట్ఠకథాయం** అఙ్గేసు ‘పఠమప్పటిలాభో’తి వుత్తత్తా దుతియపటిలాభట్ఠానతో తియోజనాతిక్కమేపి అనాపత్తీ’’తి వదన్తి, తం న యుత్తం, దుతియపటిలాభస్సాపి పటిలాభట్ఠానే పవిసనతో వాసత్థాయ గమనట్ఠానతో పున గమనే వియ. **కాయబన్ధనాదీన**న్తి ద్విపటలకాయబన్ధనాదీనం అన్తరే పక్ఖిత్తం పసిబ్బకే పక్ఖిత్తసదిసం, న కతభణ్డన్తి వుత్తం, తథా **నిధానముఖ**న్తి. అకతభణ్డతా, పఠమప్పటిలాభో, తియోజనాతిక్కమనం, ఆహరణపచ్చాహరణం, అవాసాధిప్పాయతాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౧. సత్తమే పాళియం అనాపత్తివారే **అపరిభుత్తం కతభణ్డం ధోవాపేతీ**తి ఏత్థ పరిభుత్తస్స కమ్బలాదికతభణ్డస్స ధోవాపనం పురాణచీవరధోవాపనసిక్ఖాపదేన ఆపత్తికరన్తి తన్నివత్తనత్థం ‘‘**అపరిభుత్తం కతభణ్డ**’’న్తి వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౩-౪. అట్ఠమే సువణ్ణమయకహాపణేన కహాపణోపి రజతే ఏవ సఙ్గయ్హతీతి ఆహ ‘‘**సోవణ్ణమయో వా**’’తి. **రూపియమయో వా**తి రజతేన రూపం సముట్ఠపేత్వా కతకహాపణో. **పాకతికో** నామ ఏతరహి పకతికహాపణో.

ఇచ్చేతం సబ్బమ్పీతి సిక్ఖాపదేన, విభఙ్గేన చ వుత్తం సబ్బమ్పి నిదస్సేతి. తస్స చతుబ్బిధం నిస్సగ్గియవత్థూతి ఇమినావ సమ్బన్ధో, న పన అనన్తరేన ‘‘రజత’’న్తి పదేన. ఇదాని తం చతుబ్బిధం నిస్సగ్గియవత్థుం సరూపతో దస్సేన్తో ‘‘**రజత**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ కిఞ్చాపి హేట్ఠా రజతమాసకోవ వుత్తో, న కేవలం రజతం, తథాపి సిక్ఖాపదే ‘‘జాతరూపరజత’’న్తి పదేనేవ వుత్తన్తి తమ్పి దస్సేతుం ‘‘రజత’’న్తి ఇదం విసుం వుత్తం. పదభాజనే పన మాతికాపదేనేవ సిద్ధత్తా తం అవత్వా తేన సహ సఙ్గయ్హమానమేవ దస్సేతుం ‘‘రజతం నామ కహాపణో’’తిఆది వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **జాతరూపమాసకో**తి సువణ్ణమయకహాపణో. **వుత్తప్పభేదో**తి ‘‘రూపియమయో వా పాకతికో వా’’తిఆదినా వుత్తప్పభేదో. పటోవ **పటకో**, వత్థం. **దుక్కటమేవా**తి పటిగ్గాహకస్సేవ పటిగ్గహణపచ్చయా దుక్కటం, పరిభోగే పన పఞ్చసహధమ్మికేహి పటిగ్గహితానం ధఞ్ఞవిరహితముత్తాదీనం కారణా ఉప్పన్నపచ్చయం పరిభుఞ్జన్తానం సబ్బేసమ్పి దుక్కటమేవ. కేచి పన ‘‘ధఞ్ఞమ్పి పఞ్చసహధమ్మికేహి పటిగ్గహితం ముత్తాదిఖేత్తాది వియ సబ్బేసమ్పి పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి, కేవలం సఞ్చికభూమియం కప్పియవోహారేన చ ఉప్పన్నస్స ధఞ్ఞస్స విచారణమేవ సన్ధాయ ‘తస్సేవేతం అకప్పియ’న్తి వుత్త’’న్తి వదన్తి.

ఏకో సతం వా సహస్సం వాతిఆది రూపియే హేట్ఠిమకోటియా పవత్తనాకారం దస్సేతుం వుత్తం, న పన "ఏవం పటిపజ్జితబ్బమేవా"తి దస్సేతుం. "ఇధ నిక్ఖిపాహీ"తి వుత్తే ఉగ్గణ్హాపనం హోతీతి ఆహ "**ఇధ నిక్ఖిపాహీతి న వత్తబ్బ**"న్తి. **కప్పియఞ్చ...పే.... హోతీ**తి యస్మా అసాదితత్తా తతో ఉప్పన్నపచ్చయా వట్టన్తి, తస్మా కప్పియం నిస్సాయ ఠితం. యస్మా పన దుబ్బిచారణాయ సతి తతో ఉప్పన్నమ్పి న కప్పతి, తస్మా అకప్పియం నిస్సాయ ఠితన్తి వేదితబ్బం.

"**న తేన కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపిత**"న్తి ఇమినా చేతాపితం చే, నత్థి పరిభోగూపాయో ఉగ్గహేత్వా అనిస్సట్ఠరూపియేన చేతాపితత్తా. ఈదిసఞ్హి సఙ్ఘమజ్ఝే నిస్సజ్జనం కత్వావ ఛడ్డేత్వా పాచిత్తియం దేసేతబ్బన్తి దస్సేతి. కేచి పన "యస్మా నిస్సగ్గియవత్థుం పటిగ్గహేత్వాపి చేతాపితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘే నిస్సట్ఠం కప్పియకారకేహి నిస్సట్ఠరూపియం పరివత్తేత్వా ఆనీతకప్పియభణ్డసదిసం హోతి, తస్మా వినావ ఉపాయం భాజేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం **పత్తచతుక్కాదికథాయ** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౯) న సమేతి. తత్థ రూపియేన పరివత్తితపత్తస్స అపరిభోగోవ దస్సితో, న నిస్సజ్జనవిధానన్తి. **ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా**తి కప్పియకారకేహి వడ్ఢియా పయోజనం సన్ధాయ వుత్తం. **అకప్పియ**న్తి తేన వత్థునా గహితత్తా వుత్తం.

౫౮౫. "పతితోకాసం అసమన్నాహరన్తేనా"తి ఇదం నిరపేక్ఖభావదస్సనపరన్తి వేదితబ్బం. **అసన్తసమ్భావనాయా**తి పరియాయాదినా అభూతారోచనం సన్ధాయ వుత్తం. **థేయ్యపరిభోగో**తి పచ్చయసామినా భగవతా అననుఞ్ఞాతత్తా వుత్తం. **ఇణపరిభోగో**తి భగవతా అనుఞ్ఞాతమ్పి కత్తబ్బం అకత్వా పరిభుఞ్జనతో వుత్తం, తేన చ పచ్చయసన్నిస్సితసీలం విపజ్జతీతి దస్సేతి. **పరిభోగే పరిభోగే**తి కాయతో మోచేత్వా మోచేత్వా పరిభోగే. పచ్ఛిమయామేసు పచ్చవేక్ఖితబ్బన్తి యోజనా. **ఇణపరిభోగట్ఠానే తిట్ఠతీ**తి ఏత్థ "హియ్యో యం మయా చీవరం పరిభుత్త"న్తిఆదినాపి అతీతపచ్చవేక్ఖణా వట్టతీతి వదన్తి. **పరిభోగే పరిభోగే**తి ఉదకపతనట్ఠానతో అన్తోపవేసనేసు, నిసీదనసయనేసు చ. **సతిపచ్చయతా వట్టతీ**తి పచ్చవేక్ఖణసతియా పచ్చయత్తం లద్ధుం వట్టతి. పటిగ్గహణే చ పరిభోగే చ పచ్చవేక్ఖణాసతి అవస్సం లద్ధబ్బాతి దస్సేతి. తేనాహ "**సతిం కత్వా**"తిఆది. కేచి పన "సతిపచ్చయతా పచ్చయే సతి భేసజ్జపరిభోగస్స కారణే సతీ"తి ఏవమ్పి అత్థం వదన్తి, తేసమ్పి పచ్చయే సతీతి పచ్చయసబ్భావసల్లక్ఖణే సతీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో పచ్చయసబ్భావమత్తేన సీలస్స అసుజ్ఝనతో. "**పరిభోగే అకరోన్తస్సేవ ఆపత్తీ**"తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరసీలస్స భేదో దస్సితో, న పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స, తస్స అతీతపచ్చవేక్ఖణాయ విసుజ్ఝనతో. ఏతస్మిం, పన సేసపచ్చయేసు చ ఇణపరిభోగాదివచనేన పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్సేవ భేదోతి ఏవమిమేసం నానాకరణం వేదితబ్బం.

ఏవం పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స విసుద్ధిం దస్సేత్వా తేనేవ పసఙ్గేన సబ్బాపి విసుద్ధియో దస్సేతుం "**చతుబ్బిధా హి సుద్ధీ**"తిఆదిమాహ. తత్థ సుజ్ఝతి దేసనాదీహి, సోధీయతీతి వా సుద్ధి, చతుబ్బిధసీలం. తేనాహ "**దేసనాయ సుజ్ఝనతో**"తిఆది. ఏత్థ దేసనాగ్గహణేన వుట్ఠానమ్పి ఛిన్నమూలానం అభిక్ఖుతాపటిఞ్ఞాపి సఙ్గహితా. ఛిన్నమూలానమ్పి హి పారాజికాపత్తివుట్ఠానేన హేట్ఠా పరిరక్ఖితం భిక్ఖుసీలం విసుద్ధం నామ హోతి, తేన తేసం మగ్గపటిలాభోపి సమ్పజ్జతి.

దాతబ్బట్ఠేన దాయం, తం ఆదియన్తీతి **దాయాదా. సత్తన్నం సేక్ఖాన**న్తి ఏత్థ కల్యాణపుథుజ్జనాపి సఙ్గహితా తేసం ఆణణ్యపరిభోగస్స దాయజ్జపరిభోగే సఙ్గహితత్తాతి వేదితబ్బం . **ధమ్మదాయాదసుత్త**న్తి "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథ,

మా ఆమిసదాయాదా”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౯) పవత్తం సుత్తం. తత్థ మా మే ఆమిసదాయాదాతి ఏవం మే-సద్దం ఆనేత్వా అత్థో గహేతబ్బో. ఏవఞ్హి తథా వుత్తత్థసాధకం హోతి.

లజ్జినా సద్ధిం పరిభోగోతి ధమ్మామిసవసేన మిస్సభావో. **అలజ్జినా సద్ధిన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. ‘‘**ఆదితో పట్ఠాయ హి అలజ్జీ నామ నత్థీ**’’తి ఇమినా దిట్ఠదిట్ఠేసు ఆసఙ్కా నామ న కాతబ్బా, దిట్ఠసుతాదికారణే సతి ఏవ కాతబ్బాతి దస్సేతి. **అత్తనో భారభూతా** సద్ధివిహారికాదయో. **సచే న ఓరమతీ**తి అగతిగమనేన ధమ్మామిసపరిభోగతో న ఓరమతి. ‘‘**ఆపత్తి నామ నత్థీ**’’తి ఇదం అలజ్జీనం ధమ్మేన ఉప్పన్నపచ్చయం, ధమ్మకమ్మఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. తేసమ్పి హి కులదూసనాదిసముప్పన్నపచ్చయం పరిభుఞ్జన్తానం, వగ్గకమ్మాదిం కరోన్తానఞ్చ ఆపత్తి ఏవ.

‘‘**ధమ్మియాధమ్మియపరిభోగో పచ్చయవసేన వేదితబ్బో**’’తి వుత్తత్తా హేట్ఠా లజ్జిపరిభోగో పచ్చయవసేన చ ఏకకమ్మాదివసేన చ వుత్తో ఏవాతి వేదితబ్బం. తేనేవ **దుట్ఠదోససిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** చోదకచుదితకభావే ఠితా ద్వే అలజ్జినో ధమ్మపరిభోగమ్పి సన్ధాయ “ఏకసమ్భోగపరిభోగా హుత్వా జీవథా”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౫-౩౮౬) వుత్తా తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం ధమ్మామిసపరిభోగే విరోధాభావా. లజ్జీనమేవ హి అలజ్జినా సహ తదుభయపరిభోగా న వట్టన్తీతి.

ధమ్మపరిభోగోతి “ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో”తిఆదినా (పారా॰ ౫౫, ౯౨, ౧౭౨) వుత్తసంవాసో చేవ నిస్సయగ్గహణదానాదికో సబ్బో నిరామిసపరిభోగో చ వేదితబ్బో . ‘‘**న సో ఆపత్తియా కారేతబ్బో**’’తి వుత్తత్తా లజ్జినో అలజ్జిపగ్గహే ఆపత్తీతి వేదితబ్బం. **ఇతరోపీ**తి లజ్జీపి. తస్సాపి అత్తానం పగ్గణ్హన్తస్స అలజ్జినో, ఇమినా చ లజ్జినో వణ్ణభణనాదిలాభం పటిచ్చ ఆమిసగరుకతాయ వా గేహసితపేమేన వా తం అలజ్జిం పగ్గణ్హన్తో లజ్జీ సాసనం అన్తరధాపేతి నామాతి దస్సేతి. ఏవం గహట్ఠాదీసు ఉపత్థమ్భితో అలజ్జీ బలం లభిత్వా పేసలే అభిభవిత్వా నచిరస్సేవ సాసనం ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయం కరోతీతి.

‘‘**ధమ్మపరిభోగోపి తత్థ వట్టతీ**’’తి ఇమినా ఆమిసపరిభోగతో ధమ్మపరిభోగోవ గరుకో, తస్మా అతివియ అలజ్జివివేకేన కాతబ్బోతి దస్సేతి. ‘‘**ధమ్మానుగ్గహేన ఉగ్గణ్హితుం వట్టతీ**’’తి వుత్తత్తా అలజ్జుస్సన్నతాయ సాసనే ఓసక్కన్తే, లజ్జీసు చ అప్పహోన్తేసు అలజ్జిమ్పి పకతత్తం గణపూరకం గహేత్వా ఉపసమ్పదాదికరణేన చేవ కేచి అలజ్జినో ధమ్మామిసపరిభోగేన సఙ్గహేత్వా సేసాలజ్జిగణస్స నిగ్గహేన చ సాసనం పగ్గణ్హితుం వట్టతి ఏవ.

కేచి పన “కోటియం ఠితో గన్థో”తి వుత్తత్తా గన్థపరియాపుణనమేవ ధమ్మపరిభోగో, న ఏకకమ్మాది. తస్మా అలజ్జీహిపి సద్ధిం ఉపోసథాదికం కమ్మం కాతుం వట్టతి, ఆపత్తి నత్థీ”తి వదన్తి, తం న యుత్తం, ఏకకమ్మాదీసు బహూసు ధమ్మపరిభోగేసు అలజ్జినాపి సద్ధిం కత్తబ్బావత్థాయుత్తం ధమ్మపరిభోగం దస్సేతుం ఇధ నిదస్సనవసేన గన్థస్సేవ సముద్ధటత్తా. న హి ఏకకమ్మాదికో విధి ధమ్మపరిభోగో న హోతీతి సక్కా వత్తుం అనామిసత్తా ధమ్మామిసేసు అపరియాపన్నస్స కస్సచి అభావా. తేనేవ **అట్ఠసాలినియం** ధమ్మపటిసన్థారకథాయం (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౧౩౫౧)“కమ్మట్ఠానం కథేతబ్బం, ధమ్మో వాచేతబ్బో…పే… అబ్భానవుట్ఠానమానత్తపరివాసా దాతబ్బా, పబ్బజ్జారహో పబ్బాజేతబ్బో, ఉపసమ్పదారహో ఉపసమ్పాదేతబ్బో…పే… అయం ధమ్మపటిసన్థారో నామా”తి ఏవం సఙ్ఘకమ్మాదిపి ధమ్మకోట్ఠాసే దస్సితం. తేసు పన ధమ్మకోట్ఠాసేసు యం గణపూరణాదివసేన అలజ్జినో అపేక్ఖిత్వా ఉపోసథాది వా తేసం సన్తికా ధమ్ముగ్గహణనిస్సయగ్గహణాది వా కరీయతి, తం ధమ్మో చేవ పరిభోగో చాతి ధమ్మపరిభోగోతి వుచ్చతి, ఏతం

తథారూపపచ్చయం వినా కాతుం న వట్టతి, కరోన్తస్స అలజ్జిపరిభోగో చ హోతి దుక్కటఞ్చ. యం పన అలజ్జిసతం అనపేక్ఖిత్వా తజ్జనీయాదినిగ్గహకమ్మం వా పరివాసాదిఉపకారకమ్మం వా ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదానాది వా కరీయతి, తం ధమ్మో ఏవ, నో పరిభోగో. ఏతం అనురూపానం కాతుం వట్టతి, ఆమిసదానం వియ ఆపత్తి నత్థి. నిస్సయదానమ్పి తేరససమ్ముతిదానాది చ వత్తపటివత్తసాదియనాదిపరిభోగస్సాపి హేతుత్తా న వట్టతి.

యో పన మహాఅలజ్జీ ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయం సత్థు సాసనం కరోతి, తస్స సద్ధివిహారికాదీనం ఉపసమ్పదాదిఉపకారకమ్మమ్పి ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదానాది చ కాతుం న వట్టతి, ఆపత్తి ఏవ హోతి, నిగ్గహకమ్మమేవ కాతబ్బం. తేనేవ అలజ్జిపగ్గహోపి పటిక్ఖిత్తో. ధమ్మామిసపరిభోగవివజ్జనేనాపి హి దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహో అధిప్పేతో, సో చ పేసలానం ఫాసువిహారసద్ధమ్మట్ఠితివినయానుగ్గహాదిఅత్థాయ ఏతదత్థత్తా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా. తస్మా యం యం దుమ్మఙ్కూనం ఉపత్థమ్భాయ పేసలానం అఫాసువిహారాయ సద్ధమ్మపరిహానాదిఅత్థాయ హోతి, తం సబ్బమ్పి పరిభోగో వా హోతు అపరిభోగో వా కాతుం న వట్టతి, ఏవం కరోన్తా సాసనం అన్తరధాపేన్తి, ఆపత్తిఞ్చ ఆపజ్జన్తి. ధమ్మామిసపరిభోగేసు చేత్థ అలజ్జీహి ఏకకమ్మాదిధమ్మపరిభోగో ఏవ పేసలానం అఫాసువిహారసద్ధమ్మపరిహానాదిఅత్థాయ హోతి, న తథా ఆమిసపరిభోగో. న హి అలజ్జీనం పచ్చయపరిభోగమత్తేన పేసలానం అఫాసువిహారాది హోతి, యథావుత్తధమ్మపరిభోగేన పన హోతి , తప్పరివజ్జనేన చ ఫాసువిహారాదయో. తథా హి కతసిక్ఖాపదవీతిక్కమా అలజ్జిపుగ్గలా ఉపోసథాదీసు పవిట్ఠా "తుమ్హే కాయద్వారే, వచీద్వారే చ వీతిక్కమం కరోథా"తిఆదినా భిక్ఖూహి వత్తబ్బా హోన్తి, యథా వినయఞ్చ అతిట్ఠన్తా సఙ్ఘతో బహికరణాదివసేన సుట్ఠు నిగ్గహేతబ్బా, తథా అకత్వా తేహి సహ సంవసన్తాపి అలజ్జినోవ హోన్తి "ఏకోపి అలజ్జీ అలజ్జిసతమ్పి కరోతీ"తిఆదివచనతో (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౫). యది హి తే ఏవం న నిగ్గహితా సియుం, సఙ్ఘే కలహాదిం వడ్ఢేత్వా ఉపోసథాదిసామగ్గీకమ్మపటిబాహనాదినా పేసలానం అఫాసుం కత్వా కమేన తే దేవదత్తవజ్జిపుత్తకాదయో వియ పరిసం వడ్ఢేత్వా అత్తనో విప్పటిపత్తిం ధమ్మతో వినయతో దీపేన్తా సఙ్ఘభేదాదిమ్పి కత్వా నచిరస్సేవ సాసనం అన్తరధాపేయ్యుం, తేసు పన సఙ్ఘతో బహికరణాదివసేన నిగ్గహితేసు సబ్బోపాయం ఉపద్దవో న హోతి. వుత్తఞ్హి –

> "దుస్సీలపుగ్గలే నిస్సాయ ఉపోసథో న తిట్ఠతి, పవారణా న తిట్ఠతి, సఙ్ఘకమ్మాని నప్పవత్తన్తి, సామగ్గీ న హోతి...పే॰... దుస్సీలేసు పన నిగ్గహితేసు సబ్బోపి అయం ఉపద్దవో న హోతి, తతో పేసలా భిక్ఖూ ఫాసు విహరన్తీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౯).

తస్మా ఏకకమ్మాదిధమ్మపరిభోగోవ ఆమిసపరిభోగతోపి అతివియ అలజ్జివివేకేన కాతబ్బో, ఆపత్తికరో చ సద్ధమ్మపరిహానిహేతుత్తాతి వేదితబ్బం.

అపిచ ఉపోసథో న తిట్ఠతి, పవారణా న తిట్ఠతి, సఙ్ఘకమ్మాని నప్పవత్తన్తీతి ఏవం అలజ్జీహి సద్ధిం సఙ్ఘకమ్మాకరణస్స అట్ఠకథాయం పకాసితత్తాపి చేతం సిజ్ఝతి, తథా పరివత్తలిఙ్గస్స భిక్ఖునో భిక్ఖునుపస్సయం గచ్ఛన్తస్స **పటిపత్తికథాయం** "ఆరాధికా చ హోన్తి సఙ్గాహికా లజ్జినియో, తా కోపేత్వా అఞ్ఞత్థ న గన్తబ్బం. గచ్ఛతి చే, గామన్తరనదీపారరత్తివిప్పవాసగణఓహీయనాపత్తీహి న ముచ్చతి...పే॰... అలజ్జినియో హోన్తి, సఙ్గహం పన కరోన్తి, తాపి పరిచ్చజిత్వా అఞ్ఞత్థ గన్తుం లబ్భతీ"తి ఏవం అలజ్జినీసు దుతియికాగహణాదీసు సంవాసాపత్తిపరిహారాయ నదీపారగమనాదిగరుకాపత్తిట్ఠానానం అనుఞ్ఞాతత్తా తతోపి అలజ్జిసంవాసాపత్తి ఏవ సద్ధమ్మపరిహానిహేతుతో గరుకతరాతి

విఞ్ఞాయతి. న హి లహుకాపత్తిట్ఠానం, అనాపత్తిట్ఠానం వా పరిహరితుం గరుకాపత్తిట్ఠానవీతిక్కమం ఆచరియా అనుజానన్తి, తథా **అసంవాసపదస్స అట్ఠకథాయం** "సబ్బేహిపి లజ్జిపుగ్గలేహి సమం సిక్ఖితబ్బభావతో సమసిక్ఖాతా నామ. ఏత్థ యస్మా సబ్బేపి లజ్జినో ఏతేసు కమ్మాదీసు సహ వసన్తి, న ఏకోపి తతో బహిద్ధా సన్దిస్సతి, తస్మా తాని సబ్బానిపి గహేత్వా ఏసో సంవాసో నామా"తి ఏవం లజ్జీహేవ ఏకకమ్మాదిసంవాసో వట్టతీతి పకాసితో.

యది ఏవం, కస్మా అసంవాసికేసు అలజ్జీ న గణితోతి? నాయం విరోధో, యే గణపూరకే కత్వా కతం కమ్మం కుప్పతి, తేసం పారాజికాదిఅపకతత్తానఞ్ఞేవ అసంవాసికత్తే గహితత్తా. అలజ్జినో పన పకతత్తభూతాపి సన్తి, తే చే గణపూరణా హుత్వా కమ్మం సాధేన్తి, కేవలం కత్వా అగతిగమనేన కరోన్తానం ఆపత్తికరా హోన్తి సభాగాపత్తిఆపన్నా వియ అఞ్ఞమఞ్ఞం. యస్మా అలజ్జితఞ్చ లజ్జితఞ్చ పుథుజ్జనానం చిత్తక్ఖణపటిబద్ధం, న సబ్బకాలికం. సఞ్చిచ్చ హి వీతిక్కమచిత్తే ఉప్పన్నే అలజ్జినో "న పున ఈదిసం కరిస్సామీ"తి చిత్తేన లజ్జినో చ హోన్తి, తేసు చ యే పేసలేహి ఓవదియమానాపి న ఓరమన్తి, పునప్పునం వీతిక్కమన్తి, తే ఏవ అసంవసితబ్బా, న ఇతరే లజ్జిధమ్మే ఓక్కన్తత్తా. తస్మాపి అలజ్జినో అసంవాసికేసు అగణేత్వా తప్పరివజ్జనత్థం సోధేత్వావ ఉపోసథాదికరణం అనుఞ్ఞాతం. తథా హి "పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథ, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ"తిఆదినా (మహావ. ౧౩౪) అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ ఉపోసథకరణస్స అయుత్తతా పకాసితా, "యస్స సియా ఆపత్తి సో ఆవికరేయ్య...పే.... ఫాసు హోతీ"తి (మహావ. ౧౩౪) ఏవం అలజ్జిమ్పి లజ్జిధమ్మే పతిట్ఠాపేత్వా ఉపోసథకరణప్పకారో చ వుత్తో, "కచ్చిత్థ పరిసుద్ధా...పే.... పరిసుద్ధేత్థాయస్మన్తో"తి (పారా. ౪౪౨, ౪౫౮, ౬౬౨; పాచి. ౫౫౧, ౫౭౫, ౬౫౫) చ పారిసుద్ధిఉపోసథే "పరిసుద్ధో అహం భన్తే, పరిసుద్ధోతి మం ధారేథా"తి (మహావ. ౧౬౮) చ ఏవం ఉపోసథం కరోన్తానం పరిసుద్ధతా చ పకాసితా, వచనమత్తేన అనోరమన్తానఞ్చ ఉపోసథపవారణట్ఠపనవిధి చ వుత్తా, సబ్బథా లజ్జిధమ్మం అనోక్కమన్తేహి సంవాసస్స అయుత్తతాయ నిస్సయదానగ్గహణపటిక్ఖేపో, తజ్జనీయాదినిగ్గహకమ్మకరణఞ్చ ఉక్ఖేపనీయకమ్మకరణేన సానువత్తకపరిసస్స అలజ్జిస్స అసంవాసికత్తపాపనవిధి చ వుత్తా. తస్మా యథావుత్తేహి సుత్తనయేహి, అట్ఠకథావచనేహి చ పకతత్తేహిపి అపకతత్తేహిపి సబ్బేహి అలజ్జీహి ఏకకమ్మాదిసంవాసో న వట్టతి, కరోన్తానం ఆపత్తి ఏవ దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహత్థాయేవ సబ్బసిక్ఖాపదానం పఞ్ఞత్తత్తాతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. తేనేవ దుతియసఙ్గీతియం పకతత్తాపి అలజ్జినో వజ్జిపుత్తకా యసత్థేరాదీహి మహన్తేన వాయామేన సఙ్ఘతో వియోజితా. న హి తేసు పారాజికాదిఅసంవాసికా అత్థి తేహి దీపితానం **దసన్నం వత్థూనం** (చూళవ. ౪౫౨) లహుకాపత్తివిసయత్తా.

తస్స పన సన్తికేతి మహారక్ఖితత్థేరస్స సన్తికే. **ఖరపత్తన్తి** ఖరసఙ్ఖాతం సువణ్ణపతిరూపకం వత్థు. దాయకేహి అసతియా దిన్నం రూపియం తేహి పున సకసఞ్ఞాయ గణ్హన్తే అదాతుం, నిస్సగ్గియవత్థుం గణ్హాహీతి దాతుఞ్చ న వట్టతీతి ఆహ **"తవ చోళకం పస్సాహీ"**తి. ఏవం వత్వాపి పన నట్ఠవత్థుస్మిం వియ నిస్సజ్జితబ్బాభావేపి ఆపత్తి దేసేతబ్బావ. అసతియాపి హి తం వత్థుం వత్థాదినా సహత్థేన గహేత్వా "ఇదం దేమీ"తి దిన్నం, తదా పరిచ్చాగసబ్భావతో దానమేవ హోతి "అప్పగ్ఘం దస్సామీ"తి మహగ్ఘస్స దానే వియ. పటిగ్గణ్హన్తస్స చ అసతియా దియ్యమానత్తే ఞాతేపి అదిన్నాదానం న హోతి దాయకేహి దిన్నత్తా, తస్మా రూపియం నిస్సగ్గియమేవ హోతి. కేచి పన "ఈదిసం నామ న హోతి, తేనేవ చేత్థ 'తవ చోళకం పస్సా'తి వుత్త"న్తి వదన్తి, తం నో నక్ఖమతి, వీమంసితబ్బం.

౨౮౬. **ఏకపరిచ్ఛేదానీ**తి సియా కిరియత్తం, సియా అకిరియత్తఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. జాతరూపరజతభావో, అత్తుద్దేసికతా, గహణాదీసు అఞ్ఞతరభావోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౭. నవమే జాతరూపాదిచతుబ్బిధనిస్సగ్గియవత్థు ఇధ రూపియగ్గహణేనేవ గహితన్తి ఆహ ''**జాతరూపరజతపరివత్తన**''న్తి. **పటిగ్గహితపరివత్తనే**తి కప్పియవోహారేన, అకప్పియవోహారేన వా పటిగ్గహితస్స రూపియస్స పరివత్తనే.

౨౮౮. పాళియం **ఘనకత**న్తి ఇట్ఠకాది. **రూపియం నామ సత్థువణ్ణో**తిఆదీసు కిఞ్చాపి కేవలం రజతం న గహితం, తథాపి రూపియపదేనేవ తం గహితన్తి దట్ఠబ్బం. సుద్ధో రూపియసంవోహారో ఏవ వుత్తోతి అజ్ఝాహరితబ్బం. **రూపియే రూపియసఞ్ఞీ**తిఆదిమ్హి వినిచ్ఛయం వక్ఖామాతి పాఠసేసో.

౨౮౯. పాళియం **రూపియే రూపియసఞ్ఞీ**తి అత్తనా దియ్యమానం సకసన్తకం సన్ధాయ వుత్తం. **రూపియం చేతాపేతీ**తి పరసన్తకం. ఏస నయో సేసేసుపి. తత్థ అరూపియ-సద్దేన దుక్కటవత్థుమ్పి సఙ్గణ్హాతి. పచ్ఛిమే పన తికే "అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ అరూపియం చేతాపేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఇమినా నయేన సబ్బత్థ యోజనా వేదితబ్బా. ఇమస్మిఞ్చ తికే అరూపియ-సద్దేన కప్పియవత్థుయేవ గహితం, న ముత్తాదిదుక్కటవత్థు అన్తే "పఞ్చన్నం సహ అనాపత్తీ"తి వుత్తత్తా. కిఞ్చాపి దుక్కటవత్థు న గహితం, తథాపి దుక్కటవత్థునా దుక్కటవత్థుం, కప్పియవత్థునా దుక్కటవత్థుఞ్చ పరివత్తయతో దుక్కటం, నయతో సిద్ధమేవ హోతి. తఞ్చ దుక్కటవత్థుమ్హి తథసఞ్ఞాయ వా అతథసఞ్ఞాయ వా విమతియా వా పరివత్తేన్తస్సపి హోతియేవ అచిత్తకత్తా ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స. **పఞ్చన్నం సహా**తి పఞ్చహి సహధమ్మికేహి సహ.

ఇదాని "నిస్సగ్గియవత్థునా దుక్కటవత్థుం వా"తిఆదినా వుత్తస్స అత్థస్స పాళియం సరూపేన అనాగతత్తేపి నయతో లబ్భమానతం దస్సేతుం ''**యో హి అయ**''న్తిఆది వుత్తం. ఏత్థ చ యస్మా రూపియేన పరివత్తితం అరూపియం నిస్సట్ఠమ్పి సబ్బేసమ్పి అకప్పియత్తా నిస్సగ్గియమేవ న హోతి నిస్సజ్జిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బస్సేవ నిస్సజ్జితబ్బతో, కేవలం పన ఇదం ఛడ్డేత్వా పాచిత్తియమేవ పరివత్తకేన దేసేతబ్బం, తస్మా "రూపియే రూపియసఞ్ఞీ అరూపియం చేతాపేతి, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"న్తిఆది తికో భగవతా న వుత్తో, తీసుపి పదేసు పరివత్తియమానస్స అరూపియత్తేన నిస్సగ్గియవచనాయోగా రూపియస్సేవ నిస్సజ్జితబ్బతో. రూపియస్సేవ హి నిస్సట్ఠస్స ఆరామికాదీహి పటిపజ్జనవిధి పాళియం దస్సితో, న అరూపియస్స. తస్మా పాచిత్తియమత్తసమ్భవదస్సనత్థమేవ పనేత్థ అట్ఠకథాయం "అవుత్తోపి అయం...పే.... తికో వేదితబ్బో"తి వుత్తం, న పన తస్స వత్థునో నిస్సగ్గియతాదస్సనత్థం. తేనేవ పత్తచతుక్కే "న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియం కాతు"న్తిఆది వుత్తం. అయం అమ్హాకం ఖన్తి. **అత్తనో వా హీ**తిఆది దుతియతికానులోమేనేవ తతియత్తికస్స సిజ్ఝనప్పకారం సమత్థేతుం వుత్తం. తత్రాయం అధిప్పాయో – యస్మా హి యథా అత్తనో అరూపియేన పరస్స రూపియం చేతాపేన్తస్స ఏకస్మిం అన్తే రూపియసమ్భవతో "రూపియసంవోహారో కతో ఏవ హోతీ"తి దుతియత్తికో వుత్తో, ఏవం అత్తనో రూపియేన పరస్స అరూపియం చేతాపేన్తస్సాపి హోతీతి తతియో తికో వత్తబ్బో భవేయ్య, సో పన దుతియత్తికేనేవ ఏకతో

రూపియపక్ఖసామఞ్ఞేన సిజ్ఝతీతి పాళియం న వుత్తోతి. తత్థ **ఏకస్తేన రూపియపక్ఖే**తి ఏకేన అన్తేన రూపియపక్ఖే, "ఏకతో రూపియపక్ఖే"తి వా పాఠో.

ఇదాని దుతియత్థికే అరూపియపదస్స అత్థభూతేసు దుక్కటవత్థుకప్పియవత్థూసు దుక్కటవత్థునా రూపియాదిపరివత్తనే ఆపత్తిభేదం దస్సేతుం "**దుక్కటవత్థునా**"తిఆది ఆరద్ధం. **దుక్కటవత్థునా దుక్కటవత్థు**న్తిఆది పన దుక్కటవత్థునా పరివత్తనప్పసఙ్గే పాళియం అవుత్తస్సాపి అత్థస్స నయతో లబ్భమానతం దస్సేతుం వుత్తం. తత్థ **ఇమినాతి** రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదేన, తేన చ దుక్కటస్స అచిత్తకతమ్పి దస్సేతి. **అఞ్ఞత్ర సహధమ్మికేహీ**తి "పఞ్చన్నం సహ అనాపత్తీ"తి వచనతో వుత్తం, తేనాపి కయవిక్కయసిక్ఖాపదస్స కప్పియవత్థునిస్సితతం ఏవ సాధేతి. ఇమం...పే.... రూపియచేతాపనఞ్చ సన్ధాయ వుత్తన్తి పకతేన సమ్బన్ధో. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **తత్థాతి** కయవిక్కయసిక్ఖాపదే (పారా. ౫౯౩).

ఏవం దుక్కటవత్థునా రూపియాదిపరివత్తనే ఆపత్తిభేదం దస్సేత్వా ఇదాని కప్పియవత్థునాపి దస్సేతుం "**కప్పియవత్థునా పనా**"తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **తేనేవాతి** కప్పియవత్థునా ఏవ. "**రూపియం ఉగ్గణ్హిత్వా**"తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం. ముత్తాదిదుక్కటవత్థుమ్పి ఉగ్గహేత్వా కారితమ్పి పఞ్చన్నమ్పి న వట్టతి ఏవ. **సముట్ఠాపేతీ**తి సయం గన్త్వా, "ఇమం కహాపణాదిం కమ్మకారానం దత్వా బీజం సముట్ఠాపేహీ"తి ఏవం అఞ్ఞం ఆణాపేత్వా వా సముట్ఠాపేతి. **మహాఅకప్పియోతి** అత్తనావ బీజతో పట్ఠాయ దూసితత్తా అఞ్ఞస్స మూలసామికస్స అభావతో వుత్తం. సో హి చోరేహి అచ్ఛిన్నోపి పున లద్ధో జానన్తస్స కస్సచిపి న వట్టతి. యది హి వట్టేయ్య, తళాకాదీసు వియ అచ్ఛిన్నో వట్టతీతి ఆచరియా వదేయ్యుం. **న సక్కా కేనచి ఉపాయేనాతి** సఙ్ఘే నిస్సజ్జనేన, చోరాదిఅచ్ఛిన్దనాదినా చ కప్పియం కాతుం న సక్కా, ఇదఞ్చ తేన రూపేన ఠితం, తమ్మూలికేన వత్థుముత్తాదిరూపేన ఠితఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. దుక్కటవత్థుమ్పి హి తమ్మూలికకప్పియవత్థుఞ్చ న సక్కా కేనచి ఉపాయేన తేన రూపేన కప్పియం కాతుం. యది పన సో భిక్ఖు తేన కప్పియవత్థుదుక్కటవత్థునా పున రూపియం చేతాపేయ్య, తం రూపియం నిస్సజ్జాపేత్వా అఞ్ఞేసం కప్పియం కాతుమ్పి సక్కా భవేయ్యాతి దట్ఠబ్బం.

పత్తం కిణాతీతి ఏత్థ "ఇమినా కహాపణాదినా కమ్మారకులతో పత్తం కిణిత్వా ఏహీ"తి ఆరామికాదీహి కిణాపనమ్పి సఙ్గహితన్తి వేదితబ్బం. తేనేవ **రాజసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** "ఏత్తకేహి కహాపణేహి సాటకే ఆహర, ఏత్తకేహి యాగుఆదీని సమ్పాదేహీతి వదతి, యం తే ఆహరన్తి, సబ్బేసం అకప్పియం. కస్మా? కహాపణానం విచారితత్తా"తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౫౩౮-౫౩౯) వుత్తం . ఇమినా పన వచనేన యం **మాతికాట్ఠకథాయం** రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదం "అనాణత్తిక"న్తి వుత్తం, తం న సమేతి. న కేవలఞ్చ ఇమినా, పాళియాపి తం న సమేతి. పాళియఞ్హి నిస్సట్ఠరూపియేన ఆరామికాదీహి సప్పియాదిం పరివత్తాపేతుం "సో వత్తబ్బో 'ఆవుసో, ఇమం జానాహీ'తి. సచే సో భణతి 'ఇమినా కిం ఆహరీయతూ'తి, న వత్తబ్బో 'ఇమం వా ఇమం వా ఆహరా'తి. కప్పియం ఆచిక్ఖితబ్బం 'సప్పి వా'"తిఆదినా రూపియసంవోహారం పరిమోచేత్వావ వుత్తం. "ఇమినా రూపియేన కిం ఆహరీయతూ"తి పుచ్ఛన్తో "ఇమం ఆహరా"తి వుత్తేపి అధికారతో "ఇమినా రూపియేన ఇమం ఆహరా"తి భిక్ఖూహి ఆణత్తో ఏవ హోతీతి తం రూపియసంవోహారం పరివజ్జేతుం "న వత్తబ్బో 'ఇమం వా ఇమం వా ఆహరా'"తి పటిక్ఖేపో కతో, అనాపత్తివారేపి "కప్పియకారకస్స ఆచిక్ఖతీ"తి న వుత్తం. **కయవిక్కయసిక్ఖాపదే** (పారా. ౫౯౫) పన తథా వుత్తం, తస్మా ఇదం సాణత్తికం కయవిక్కయమేవ అనాణత్తికన్తి గహేతబ్బం.

మూలస్స అనిస్సట్ఠత్తాతి యేన ఉగ్గహితమూలేన పత్తో కీతో, తస్స మూలస్స సఙ్ఘమజ్ఝే అనిస్సట్ఠత్తా, ఏతేన రూపియమేవ నిస్సజ్జితబ్బం, న తమ్మూలికం అరూపియన్తి దస్సేతి. యది హి తేన రూపియేన అఞ్ఞం రూపియం చేతాపేయ్య, తం రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదే ఆగతనయేనేవ నిస్సజ్జాపేత్వా సేసేహి పరిభుఞ్జితబ్బం భవేయ్యాతి. ''**మూలస్స అసమ్పటిచ్ఛితత్తా**''తి ఇమినా మూలస్స గిహిసన్తకత్తం, తేనేవ పత్తస్స రూపియసంవోహారానుప్పన్నతఞ్చ దస్సేతి. పఞ్చసహధమ్మికసన్తకేనేవ హి రూపియసంవోహారదోసో. తత్థ చ అత్తనో సన్తకే పాచిత్తియం, ఇతరత్థ దుక్కటం.

నిస్సజ్జీతి దానవసేన వుత్తం, న వినయకమ్మవసేన. తేనేవ ''**సప్పిస్స పూరేత్వా**''తి వుత్తం. యం అత్తనో ధనేన పరివత్తేతి, తస్స వా ధనస్స రూపియభావో, పరివత్తనపరివత్తాపనేసు అఞ్ఞతరభావో చాతి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౯౩-౫. దసమే పాళియం **జానాహీతి** ఇదానేవ ఉపధారేహి, ఇదం పచ్ఛా ఛడ్డేతుం న సక్కాతి అధిప్పాయో. **ఇమినాతి** భిక్ఖునా దియ్యమానం వుత్తం. **ఇమన్తి** పరేన పటిదియ్యమానం. సేసఞాతకేసు సద్ధాదేయ్యవినిపాతసమ్భవతో తదభావట్ఠానమ్పి దస్సేతుం ''**మాతరం పన పితరం వా**''తి వుత్తం. **న సక్కా తం పటిక్ఖిపితున్తి** ఏత్థ యథా రూపియం భతకానం దత్వా అస్సామికభూమియం అయోబీజసముట్ఠాపనే భతియా ఖణన్తానం సన్తికా గహితభణ్డకభావేపి పాచిత్తియం హోతి, ఏవమిధాపీతి కేచి వదన్తి, తం న యుత్తం. యఞ్హి అస్సామికభూమిం ఖణిత్వా సముట్ఠాపితం అయోబీజం, తం భతకానం సన్తకం నామ హోతి, తదత్థఞ్చ తేసం రూపియం దేన్తస్స రూపియసంవోహారోవ హోతి అకప్పియవోహారేన రజనచ్ఛల్లిఆదీనం ఆహరాపనే కయవిక్కయో వియ, తాదిసమ్పి పరభణ్డం ఇధ వత్థధోవనాదీసు నత్థి, తస్మా అట్ఠకథాపమాణేనేవేత్థ పాచిత్తియం గహేతబ్బం.

౫౯౭. పుఞ్ఞం భవిస్సతీతి దేతీతి ఏత్థ సచే భిక్ఖు అత్తనో భణ్డస్స అప్పగ్ఘతం ఞత్వాపి అకథేత్వా "ఇదానేవ ఉపపరిక్ఖిత్వా గణ్హ, మా పచ్ఛా విప్పటిసారీ హోహీ"తి వదతి, ఇతరో చ అత్తనో దియ్యమానస్స మహగ్ఘతం అజానన్తో "ఊనం వా అధికం వా తుమ్హాకమేవా"తి దత్వా గచ్ఛతి, భిక్ఖుస్స అనాపత్తి ఉపనన్దస్స వియ పరిబ్బాజకవత్థుగ్గహణే. విప్పటిసారిస్స పున సకసఞ్ఞాయ ఆగతస్స యం అధికం గహితం, తం దాతబ్బం. యేన యం పరివత్తేతి, తేసం ఉభిన్నం కప్పియవత్థుతా, అసహధమ్మికతా, కయవిక్కయాపజ్జనఞ్చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో కోసియవగ్గో దుతియో.

౩. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౦౨. తతియవగ్గస్స పఠమే **అడ్ఢతేరసపలాతి** మాగధికాయ మానతులాయ అడ్ఢతేరసపలపరిమితం ఉదకం గణ్హన్తం సన్ధాయ వుత్తం, తథా పరిమితం యవమాసాదిం గణ్హన్తిం సన్ధాయాతి కేచి. **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** పన “పకతిచతుముట్ఠికం కుడువం, చతుకుడువం నాళి, తాయ నాళియా సోళస నాళియో దోణం, తం పన మగధనాళియా ద్వాదస నాళియో హోన్తీతి వదన్తీ”తి వుత్తం. **దమిళనాళీతి** పురాణనాళిం సన్ధాయ వుత్తం. సా చ చతుముట్ఠికేహి కుడువేహి అట్ఠ కుడువా, తాయ నాళియా ద్వే నాళియో మగధనాళిం గణ్హాతి. పురాణా పన “సీహళనాళి తిస్సో నాళియో గణ్హాతీ”తి వదన్తి, తేసం మతేన మగధనాళి ఇదాని పవత్తమానాయ చతుకుడువాయ దమిళనాళియా చతునాళికా హోతి, తతో మగధనాళితో ఉపడ్ఢఞ్చ పురాణదమిళనాళిసఙ్ఖాతం పత్థం నామ హోతి, ఏతేన చ “ఓమకో నామ పత్తో పత్థోదనం గణ్హాతీ”తి పాళివచనఞ్చ సమేతి, లోకియేహిపి –

> “లోకియం మగధఞ్చేతి, పత్థద్వయముదాహటం;
> లోకియం సోళసపలం, మాగధం దిగుణం మత”న్తి. –

ఏవం లోకే నాళియా మగధనాళి దిగుణాతి దస్సితా, ఏవఞ్చ గయ్హమానే ఓమకపత్తస్స చ యాపనమత్తోదనగాహికా చ సిద్ధా హోతి. న హి సక్కా అట్ఠకుడువతో ఊనోదనగాహినా పత్తేన అథూపీకతం పిణ్డపాతం పరియేసిత్వా యాపేతుం. తేనేవ **వేరఞ్జకణ్డట్ఠకథాయం** “పత్థో నామ నాళిమత్తం హోతి ఏకస్స పురిసస్స అలం యాపనాయ. వుత్తమ్పి హేతం ‘పత్థోదనో నాలమయం దువిన్న’”న్తి (జా. ౨.౨౧.౧౯౨) వుత్తం, “ఏకేకస్స ద్విన్నం తిణ్ణం పహోతీ”తి చ ఆగహం, తస్మా ఇధ వుత్తనయానుసారేనేవ గహేతబ్బం.

ఆలోపస్స అనురూపన్తి ఏత్థ “బ్యఞ్జనస్స మత్తా నామ ఓదనతో చతుత్థభాగో”తి (మ. ని. అట్ఠ. ౨.౩౮౭) **బ్రహ్మాయుసుత్తట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా ఆలోపస్స చతుత్థభాగమేవ బ్యఞ్జనం అనురూపన్తి దట్ఠబ్బం. **ఓదనగతికానేవాతి** ఓదనస్స అన్తో ఏవ పవిసనసీలాని సియుం, అత్తనో ఓకాసం న గవేసన్తీతి అత్థో. **నామమత్తేతి** “మజ్ఝిమో పత్తో మజ్ఝిమోమకో”తిఆదినామమత్తే.

౬౦౭-౮. ఏవం పయోగే పయోగేతి పరియోసానాలోపఙ్ఖోహరణపయోగే పయోగే, ఆలోపే ఆలోపేతి అత్థో. **కత్వాతి** పాకపరియోసానం కత్వా. **పచిత్వా ఠపేస్సామీతి** కాళవణ్ణపాకం సన్ధాయ వుత్తం. **ఛిద్దన్తి** ముఖవట్టితో ద్వఙ్గులస్స హేట్ఠాఛిద్దం వుత్తం. సేసం పఠమకథినే వుత్తనయమేవ.

పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౧౨-౬౧౩. దుతియే పాళియం అహం పత్తేన తే భిక్ఖూ సన్తప్పేస్సామీతి సేసో. “**అపత్తో**”తి ఇమినా అధిట్ఠానవిజహనమ్పి దస్సేతి. పఞ్చబన్ధనేపి పత్తే అపరిపుణ్ణపాకే పత్తే వియ అధిట్ఠానం న రుహతి. “**తిపుపట్టకేన వా**”తి వుత్తత్తా తమ్బలోహాదీహి కప్పియలోహేహి అయోపత్తస్స ఛిద్దం ఛాదేతుం వట్టతి. తేనేవ “**లోహమణ్డలకేనా**”తి వుత్తం. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే అకాళవణ్ణమ్పి కప్పియపత్తం విఞ్ఞాపేన్తస్స ఆపత్తి ఏవాతి దట్ఠబ్బం. అధిట్ఠానుపగపత్తస్స ఊనపఞ్చబన్ధనతా, అత్తుద్దేసికతా, అకతవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౧౮-౬౨౧. తతియే పాళియం పిలిన్దవచ్ఛత్థేరేన “న ఖో, మహారాజ, భగవతా ఆరామికో అనుఞ్ఞాతో”తి పఠమం పటిక్ఖిపిత్వా “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఆరామిక”న్తి పుగ్గలానమ్పి ఆరామికనామేన దాసగ్గహణే అనుఞ్ఞాతే ఏవ ఆరామికానం గహితత్తా ఖేత్తవత్థాదీని కప్పియవోహారేనపి పుగ్గలానం గహేతుం న వట్టతి, తథా అననుఞ్ఞాతత్తాతి విఞ్ఞాయతి. “ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తిఆదినా (దీ. ని. ౧.౧౦, ౧౯౪) హి పటిక్ఖిత్తేసు ఏకస్సేవ పుగ్గలికవసేన గహణే అనుఞ్ఞాతే ఇతరీతరానం తథా న గహేతబ్బతా సిద్ధావ హోతి. యఞ్చ పిలిన్దవచ్ఛత్థేరేన దాయకకులస్స దారికాయ సువణ్ణమాలావసేన తిణణ్డుపకస్స నిమ్మానం, తం “అనాపత్తి, భిక్ఖవే, ఇద్ధిమస్స ఇద్ధివిసయే”తి (పారా. ౧౫౯) వచనతో కులసఙ్గహాది న హోతీతి కతన్తి దట్ఠబ్బం, కేచి పన “ఖీణాసవానం లాభిచ్ఛాయ అభావతో కులసఙ్గహేపి ఆజీవకోపో నత్థీ”తి వదన్తి, తం న యుత్తం ఖీణాసవానమ్పి ఆజీవవిపత్తిహేతూనం పిణ్డపాతాదీనం పరివజ్జేతబ్బతో. వుత్తఞ్హి ధమ్మసేనాపతినా “నేవ భిన్దేయ్యమాజీవం, చజమానోపి జీవిత”న్తి (మి. ప. ౬.౧.౫). భగవతా చ “గాథాభిగీతం మే అభోజనీయ”న్తిఆది వుత్తం (సు. ని. ౮౧, ౪౮౪; మి. ప. ౪.౫.౯; సం. ని. ౧.౧౯౭).

౬౨౨. **ఉగ్గహితక**న్తి పరిభోగత్థాయ సయం గహితం. **సయం కరోతీ**తి పచిత్వా కరోతి. **పురేభత్త**న్తి తదహుపురేభత్తమేవ వట్టతి సవత్థుకపటిగ్గహితత్తా. **సయంకత**న్తి ఖీరనవనీతం పచిత్వా కతం. **నిరామిసమేవా**తి తదహుపురేభత్తం సన్ధాయ వుత్తం. అజ్జ సయంకతం నిరామిసమేవ భుఞ్జన్తస్స కస్మా సామపాకో న హోతీతి ఆహ ‘‘**నవనీతం తాపేన్తస్సా**’’తిఆది. **పటిగ్గహితేహీ**తి ఖీరదధీని సన్ధాయ వుత్తం. ఉగ్గహితకేహి కతం అబ్భఞ్జనాదీసు ఉపనేతబ్బన్తి యోజనా. **ఏసేవ నయో**తి నిస్సగ్గియాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. **అకప్పియమంససప్పిమ్హీ**తి హత్థిఆదీనం సప్పిమ్హి.

ఏత్థ పనాతి నవనీతే విసేసో అత్థీతి అత్థో. **ధోతం వట్టతీ**తి ధోతమేవ పటిగ్గహితుమ్పి న వట్టతి, ఇతరథా సవత్థుకపటిగ్గహితం హోతీతి థేరానం అధిప్పాయో.

మహాసివత్థేరస్స పన వత్థునో వియోజితత్తా దధిగుళికాదీహి యుత్తతామత్తేన సవత్థుకపటిగ్గహితం నామ న హోతి, తస్మా తక్కతో ఉద్ధటమత్తమేవ పటిగ్గహేత్వా ధోవిత్వా, పచిత్వా వా నిరామిసమేవ కత్వా పరిభుఞ్జింసూతి అధిప్పాయో, న పన దధిగుళికాదీహి సహ వికాలే భుఞ్జింసు. తేనాహ ‘‘**తస్మా నవనీతం పరిభుఞ్జన్తేన…పే.… సవత్థుకపటిగ్గహితం నామ న హోతీ**’’తి. తత్థ అధోతం పటిగ్గహేత్వాపి తం నవనీతం పరిభుఞ్జన్తేన దధిఆదీని అపనేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బన్తి అత్థో. **ఖయం గమిస్సతీ**తి నిరామిసం హోతి, తస్మా వికాలేపి వట్టతీతి అత్థో. **ఏత్తావతా**తి నవనీతే లగ్గమత్తేన విసుం దధిఆదివోహారం అలద్ధేన అప్పమత్తేన దధిఆదినాతి అత్థో, ఏతేన విసుం పటిగ్గహితదధిఆదీహి సహ పక్కం సవత్థుకపటిగ్గహితసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి దస్సేతి. **తస్మిమ్పీ**తి నిరామిసభూతేపి. కుక్కుచ్చకానం పన అయం అధిప్పాయో – పటిగ్గహణే తావ దధిఆదీహి అసమ్భిన్నరసత్తా భత్తేన సహితేన గుళపిణ్డాది వియ సవత్థుకపటిగ్గహితం నామ న హోతి, తం పన పచన్తేన ధోవిత్వావ పచితబ్బం, ఇతరథా పచనక్ఖణే పచ్చమానదధిగుళికాదీహి సమ్భిన్నరసతాయ సామంపక్కం జాతం, తేసు ఖీణేసు సామంపక్కమేవ హోతి, తస్మా నిరామిసమేవ పచితబ్బన్తి. తేనేవ ‘‘**ఆమిసేన సహ పక్కత్తా**’’తి కారణం వుత్తం.

ఏత్థ చాయం విచారణా – సవత్థుకపటిగ్గహితత్తాభావే ఆమిసేన సహ భిక్ఖునా పక్కస్స సయంపాకదోసో వా పరిసఙ్కీయతి యావకాలికతా వా, తత్థ న తావ సయంపాకదోసో ఏత్థ సమ్భవతి సత్తాహకాలికత్తా. యఞ్హి తత్థ దధిఆది ఆమిసగతం, తం పరిక్ఖీణన్తి. అథ పటిగ్గహితదధిగుళికాదినా సహ అత్తనా పక్కత్తా సవత్థుకపక్కం వియ భవేయ్యాతి పరిసఙ్కీయతి, తదా ఆమిసేన సహ పటిగ్గహితత్తాతి కారణం వత్తబ్బం, న పన పక్కత్తాతి. తథా చ ఉపడ్ఢత్థేరానం మతమేవ అఙ్గీ కతం సియా. తత్థ చ సామణేరాదీహి పక్కమ్పి యావకాలికమేవ సియా పటిగ్గహితఖీరాదిం పచిత్వా అనుపసమ్పన్నేహి కతసప్పిఆది వియ చ, న చ తం యుత్తం, భిక్ఖాచారేన లద్ధనవనీతాదీనం తక్కాదిఆమిససంసగ్గసమ్భవేన అపరిభుఞ్జితబ్బతాపసఙ్గతో. న హి గహట్ఠా ధోవిత్వా, సోధేత్వా వా పత్తే ఆకిరన్తీతి నియమో అత్థి, అట్ఠకథాయఞ్చ “యథా తత్థ పతితతణ్డులకణాదయో న పచ్చన్తి, ఏవం...పే.... పున పచిత్వా దేతి, పురిమనయేనేవ సత్తాహం వట్టతీ”తి ఇమినా వచనేనపేతం విరుజ్ఝతి, తస్మా ఇధ కుక్కుచ్చకానం కుక్కుచ్చుప్పత్తియా నిమిత్తమేవ న దిస్సతి. యథా చేత్థ, ఏవం “లజ్జీ సామణేరో యథా తత్థ పతితతణ్డులకణాదయో న పచ్చన్తి, ఏవం సామిసపాకం మోచేన్తో అగ్గిమ్హి విలీయాపేత్వా...పే.... వట్టతీ”తి వచనస్సాపి నిమిత్తం న దిస్సతి. యది హి ఏతం యావకాలికసంసగ్గపరిహారాయ వుత్తం సియా, అత్తనాపి తథా కాతబ్బం భవేయ్య. గహట్ఠేహి దిన్నసప్పిఆదీసు చ ఆమిససంసగ్గసఙ్కా న విగచ్ఛేయ్య. న హి గహట్ఠా ఏవం విలీయాపేత్వా పన తణ్డులాదిం అపనేత్వా పున పచన్తి, అపిచ భేసజ్జేహి సద్ధిం ఖీరాదిం పక్ఖిపిత్వా యథా ఖీరాది ఖయం గచ్ఛతి, ఏవం పరేహి పక్కభేసజ్జతేలాదిపి యావకాలికమేవ సియా, న చ తమ్పి యుత్తం దధిఆదిఖయకరణత్థం “పున పచిత్వా దేతీ”తి వుత్తత్తా. తస్మా మహాసివత్థేరవాదే కుక్కుచ్చం అకత్వా అధోతమ్పి నవనీతం తదహుపి పునదివసాదీసుపి పచితుం, తణ్డులాదిమిస్సం సప్పిఆదిం అత్తనాపి అగ్గిమ్హి విలీయాపేత్వా పరిస్సావేత్వా పున తక్కాదిఖయత్థం పచితుఞ్చ వట్టతి.

తత్థ విజ్జమానస్సపి పచ్చమానక్ఖణే సమ్భిన్నరసస్స యావకాలికస్స అబ్బోహారికత్తేన సవత్థుకపటిగ్గహితపురేపటిగ్గహితానమ్పి అబ్బోహారికతోతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బన్తి. తేనేవ “**ఏత్తావతా సవత్థుకపటిగ్గహితం నామ న హోతీ**”తి వుత్తం. విసుం పటిగ్గహితేన పన ఖీరాదిఆమిసేన నవనీతాదిం మిస్సేత్వా భిక్ఖునా వా అఞ్ఞేహి వా పక్కతేలాదిభేసజ్జం సవత్థుకపటిగ్గహితసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి, తత్థ పవిట్ఠయావకాలికస్స అబ్బోహారికత్తాభావా. యం పన పురేపరిగ్గహితభేసజ్జేహి అప్పటిగ్గహితం ఖీరాదిం పక్ఖిపిత్వా పక్కతేలాదికం అనుపసమ్పన్నేహేవ పక్కమ్పి సవత్థుకపటిగ్గహితమ్పి సన్నిధిపి న హోతి, తత్థ పక్ఖిత్తఖీరాదికస్సపి తస్మిం ఖణే సమ్భిన్నరసతాయ పురేపటిగ్గహితతాపత్తితో. సచే పన అప్పటిగ్గహితేహేవ, అఞ్ఞేహి వా పక్కతేలాదీసుపి సచే ఆమిసరసో పఞ్ఞాయతి, తం యావకాలికమేవ హోతీతి వేదితబ్బం. **ఉగ్గహేత్వా**తి సయమేవ గహేత్వా.

పరిస్సావేత్వా గహితన్తి తణ్డులాదివిగమత్థం పరిస్సావేత్వా, తక్కాదివిగమత్థం పున పచిత్వా గహితన్తి అత్థో. **పటిగ్గహేత్వా ఠపితభేసజ్జేహీ**తి అతిరేకసత్తాహపటిగ్గహితేహి, ఏతేన తేహి యుత్తమ్పి సప్పిఆది అతిరేకసత్తాహపటిగ్గహితం న హోతీతి దస్సేతి. **వద్దలిసమయే**తి వస్సకాలసమయే, అనాతపకాలేతి అత్థో.

నిబ్బట్టితత్తాతి యావకాలికవత్థుతో వివేచితత్తా, ఏతేన తేలే సభావతో యావకాలికత్తాభావం, భిక్ఖునో సవత్థుకపటిగ్గహణేన యావకాలికత్తుపగమనఞ్చ దస్సేతి. **ఉభయమ్పీ**తి అత్తనా, అఞ్ఞేహి చ కతం.

೬೨೩. **ಅಚ್ಛವಸನ್ತಿ** ದುಕ್ಕಟವತ್ಥೂನಞ್ಞೇವ ಉಪಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಆಹ **"ಠಪೇತ್ವಾ ಮನುಸ್ಸವಸ"**ನ್ತಿ. **ಸಂಸಟ್ಠನ್ತಿ** ಪರಿಸ್ಸಾವಿತಂ. **ತಿಣ್ಣಂ ದುಕ್ಕಟಾನನ್ತಿ** ಅಜ್ಝೋಹಾರೇ ಅಜ್ಝೋಹಾರೇ ತೀಣಿ ದುಕ್ಕಟಾನಿ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ. ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಪರಿಭೋಗತ್ಥಾಯ ವಿಕಾಲೇ ಪಟಿಗ್ಗಹಣಪಚನಪರಿಸ್ಸಾವನಾದೀಸು ಪುಬ್ಬಪಯೋಗೇಸು ಪಾಳಿಯಂ, ಅಟ್ಠಕಥಾಯಞ್ಚ ಆಪತ್ತಿ ನ ವುತ್ತಾ, ತಥಾಪಿ ಏತ್ಥ ಆಪತ್ತಿಯಾ ಏವ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಸ್ಸ ಕರಣತೋ ಆಹಾರತ್ಥಾಯ ವಿಕಾಲೇ ಯಾಮಕಾಲಿಕಾದೀನಂ ಪಟಿಗ್ಗಹಣೇ ವಿಯ. ಯಸ್ಮಾ ಖೀರಾದಿಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಪಕ್ಕಭೇಸಜ್ಜತೇಲೇ ಕಸಟಂ ಆಮಿಸಗತಿಕಂ, ತೇನ ಸಹ ತೇಲಂ ಪಟಿಗ್ಗಹೇತುಂ, ಪಚಿತುಂ ವಾ ಭಿಕ್ಖುನೋ ನ ವಟ್ಟತಿ. ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ **"ಪಕ್ಕತೇಲಕಸಟೇ ವಿಯ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯತೀ"**ತಿ. ಸಚೇ ವಸಾಯ ಸಹ ಪಕ್ಕತ್ತಾ ನ ವಟ್ಟತಿ, ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ನ ವಟ್ಟತೀತಿ ಪುಚ್ಛನ್ತಾ **"ಭನ್ತೇ ...ಪೇ.... ವಟ್ಟತೀ"**ತಿ ಆಹಂಸು. ಥೇರೋ ಅತಿಕುಕ್ಕುಚ್ಚತಾಯ ಚ **"ಏತಮ್ಪಿ, ಆವುಸೋ, ನ ವಟ್ಟತೀ"**ತಿ ಆಹ. ರೋಗನಿಗ್ಗಹತ್ಥಾಯ ಏವ ವಸಾಯ ಅನುಞ್ಞಾತತ್ತಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ **"ಸಾಧೂ"**ತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿ.

"ಮಧುಕರೀಹಿ ನಾಮ ಮಧುಮಕ್ಖಿಕಾಹೀ"ತಿ ಇದಂ ಖುದ್ದಕಭಮರಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಏವ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ , ಅಞ್ಞೇ ಪನ "ದಣ್ಡಕೇಸು ಮಧುಕಾರಿಕಾ ಮಧುಕರೀಮಕ್ಖಿಕಾ ನಾಮ, ತಾಹಿ ಸಹ ತಿಸ್ಸೋ ಮಧುಮಕ್ಖಿಕಾಜಾತಿಯೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ. **ಭಮರಮಕ್ಖಿಕಾತಿ** ಮಹಾಪಟಲಕಾರಿಕಾ. **ಸಿಲೇಸಸದಿಸನ್ತಿ** ಸುಕ್ಖತಾಯ ವಾ ಪಕ್ಕತಾಯ ವಾ ಘನೀಭೂತಂ. **ಇತರನ್ತಿ** ತನುಕಮಧು.

ಉಚ್ಛುರಸಂ ಉಪಾದಾಯಾತಿ ನಿಕ್ಕಸಟರಸಸ್ಸಪಿ ಸತ್ತಾಹಕಾಲಿಕತಂ ದಸ್ಸೇತಿ "ಉಚ್ಛುಮ್ಹಾ ನಿಬ್ಬತ್ತ"ನ್ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ವುತ್ತತ್ತಾ. ಯಂ ಪನ **ಸುತ್ತನ್ತಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ಉಚ್ಛು ಚೇ, ಯಾವಕಾಲಿಕೋ. ಉಚ್ಛುರಸೋ ಚೇ, ಯಾಮಕಾಲಿಕೋ. ಫಾಣಿತಂ ಚೇ, ಸತ್ತಾಹಕಾಲಿಕಂ. ತಚೋ ಚೇ, ಯಾವಜೀವಿಕೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಅಮ್ಬಫಲರಸಾದಿಮಿಸ್ಸತಾಯ ಯಾಮಕಾಲಿಕತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ, ಅವಿನಯವಚನತ್ತಾ ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣನ್ತಿ. ತೇನೇವ **"ಪುರೇಭತ್ತಂ ಪಟಿಗ್ಗಹಿತೇನ ಅಪರಿಸ್ಸಾವಿತಉಚ್ಛುರಸೇನಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ. **ನಿರಾಮಿಸಮೇವ ವಟ್ಟತಿ** ತತ್ಥ ಪವಿಟ್ಠಯಾವಕಾಲಿಕಸ್ಸ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕತ್ತಾತಿ ಇದಂ ಗುಳೇ ಕತೇ ತತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಕಸಟಂ ಪಾಕೇನ ಸುಕ್ಖತಾಯ ಯಾವಜೀವಿಕತ್ತಂ ಭಜತೀತಿ ವುತ್ತಂ. ತಸ್ಸ ಯಾವಕಾಲಿಕತ್ತೇ ಹಿ ಸಾಮಂಪಾಕೇನ ಪುರೇಭತ್ತೇಪಿ ಅನಜ್ಝೋಹರಣೀಯಂ ಸಿಯಾತಿ. **"ಸವತ್ಥುಕಪಟಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ"**ತಿ ಇದಂ ಉಚ್ಛುರಸೇ ಚುಣ್ಣವಿಚುಣ್ಣಂ ಹುತ್ವಾ ಠಿತಕಸಟಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ತೇನ ಚ ಅಪರಿಸ್ಸಾವಿತೇನ ಅಪ್ಪಟಿಗ್ಗಹಿತೇನ ಅನುಪಸಮ್ಪನ್ನೇಹಿ ಕತಂ ಸತ್ತಾಹಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ. **ಝಾಮಉಚ್ಛುಫಾಣಿತನ್ತಿ** ಅಗ್ಗಿಮ್ಹಿ ಉಚ್ಛುಂ ತಾಪೇತ್ವಾ ಕತಂ. **ಕೋಟ್ಟಿತಉಚ್ಛುಫಾಣಿತನ್ತಿ** ಖುದ್ದಾನುಖುದ್ದಕಂ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಕೋಟ್ಟೇತ್ವಾ ನಿಪ್ಪೀಳೇತ್ವಾ ಪಕ್ಕಂ.

ತಂ ತತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಕಸಟಂ ಪಕ್ಕಕಾಲೇ ಯಾವಕಾಲಿಕತ್ತಂ ವಿಜಹತೀತಿ ಆಹ **"ತಂ ಯುತ್ತ"**ನ್ತಿ. **ಸೀತೋದಕೇನ ಕತನ್ತಿ** ಮಧುಕಪುಪ್ಫಾನಿ ಸೀತೋದಕೇನ ಮದ್ದಿತ್ವಾ ಪರಿಸ್ಸಾವೇತ್ವಾ ಪಚಿತ್ವಾ ಕತಂ, ಅಮದ್ದಿತ್ವಾ ಕತನ್ತಿ ಕೇಚಿ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಂ ನ ದಿಸ್ಸತಿ. **ಖೀರಜಲ್ಲಿಕನ್ತಿ** ಖೀರಫೇಣಂ. **ಮಧುಕಪುಪ್ಫಂ ಪನಾತಿಆದಿ** ಯಾವಕಾಲಿಕರೂಪೇನ ಠಿತಸ್ಸಪಿ ಅವಟ್ಟನಕಮೇರಯಬೀಜವತ್ಥುಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಆರದ್ಧಂ.

ಸಬ್ಬಾನಿಪೀತಿ ಸಪ್ಪಿಆದೀನಿ ಪಞ್ಚಪಿ. ಆಹಾರಕಿಚ್ಚಂ ಕರೋನ್ತಾನಿ ಏತಾನಿ ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬಾನೀತಿ ಚೋದನಾಪರಿಹಾರಾಯ ಭೇಸಜ್ಜೋದಿಸ್ಸಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ತಪ್ಪಸಙ್ಗೇನ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಓದಿಸ್ಸಕಾನಿ ಏಕತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸತ್ತವಿಧಂ ಹೀ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ. ಅಪಕತಿಭೇಸಜ್ಜತ್ತಾ ವಿಕಟಾನಿ ವಿರೂಪಾನಿ ವಿಸಹರಣತೋ ಮಹಾವಿಸಯತ್ತಾ ಮಹನ್ತಾನಿ ಚಾತಿ **ಮಹಾವಿಕಟಾನಿ. ಉಪಸಮ್ಪದಾದೀನೀತಿ ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಗಣಙ್ಗಣೂಪಾಹನಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ.

ಅಧಿಟ್ಠೇತೀತಿ ಬಾಹಿರಪರಿಭೋಗತ್ಥಮೇತನ್ತಿ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಏವಂ ಪರಿಭೋಗೇ ಅನಪೇಕ್ಖತಾಯ ಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ ವಿಜಹತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ. ಏವಂ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ಕಾಲಿಕೇಸು ಅನಜ್ಝೋಹರಿತುಕಾಮತಾಯ ಸುದ್ಧಚಿತ್ತೇನ ಬಾಹಿರಪರಿಭೋಗತ್ಥಾಯ ನಿಯಮೇಪಿ ಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ

విజహతీతి ఇదమ్పి విసుం ఏకం పటిగ్గహణవిజహనకారణన్తి దట్ఠబ్బం.

౬౨౫. **సచే ద్విన్నం…పే॰… న వట్టతీ**తి ఏత్థ పాఠో గళితో, ఏవం పనేత్థ పాఠో వేదితబ్బో ‘‘సచే ద్విన్నం సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం అవిభత్తం హోతి, సత్తాహాతిక్కమే ద్విన్నమ్పి అనాపత్తి, పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీ’’తి. అఞ్ఞథా హి సద్దప్పయోగోపి న సఙ్గహం గచ్ఛతి. ‘‘**గణ్ఠిపదే**పి చ అయమేవ పాఠో దస్సితో’’తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౬౨౫) **సారత్థదీపనియం** వుత్తం. **ద్విన్నమ్పి అనాపత్తీ**తి అవిభత్తత్తా వుత్తం. ‘‘**పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీ**’’తి ఇదం ‘‘సత్తాహపరమం సన్నిధికారకం పరిభుఞ్జితబ్బ’’న్తి వచనతో వుత్తం. ‘‘**యేన పటిగ్గహితం, తేన విస్సజ్జితత్తా**’’తి ఇమినా ఉపసమ్పన్నస్స దానమ్పి సన్ధాయ ‘‘విస్సజ్జేతీ’’తి ఇదం వుత్తన్తి దస్సేతి. ఉపసమ్పన్నస్స నిరపేక్ఖదిన్నవత్థుమ్హి పటిగ్గహణస్స అవిగతత్తేపి సకసన్తకతా విగతావ హోతి, తేన నిస్సగ్గియం న హోతి. అత్తనావ పటిగ్గహితత్తం, సకసన్తకత్తఞ్చాతి ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి నిస్సగ్గియం హోతి, న ఏకేన. అనుపసమ్పన్నస్స నిరపేక్ఖదానే పన తదుభయమ్పి విజహతి, పరిభోగోపేత్థ వట్టతి, న సాపేక్ఖదానే దానలక్ఖణాభావతో. ‘‘విస్సజ్జేతీ’’తి ఏతస్మిఞ్చ పాళిపదే కస్సచి అదత్వా అనపేక్ఖతాయ ఛడ్డనమ్పి సఙ్గహితన్తి వేదితబ్బం. ‘‘**అనపేక్ఖో దత్వా**’’తి ఇదఞ్చ పటిగ్గహణవిజహనవిధిదస్సనత్థమేవ వుత్తం. పటిగ్గహణే హి విజహితే పున పటిగ్గహేత్వా పరిభోగో సయమేవ వట్టిస్సతి, తబ్బిజహనఞ్చ వత్థునో సకసన్తకతాపరిచ్చాగేన హోతీతి, ఏతేన చ వత్థుమ్హి అజ్ఝోహరణాపేక్ఖాయ సతి పటిగ్గహణవిస్సజ్జనం నామ విసుం న లబ్భతీతి సిజ్ఝతి. ఇతరథా హి ‘‘పటిగ్గహణే అనపేక్ఖోవ పటిగ్గహణం విస్సజ్జేత్వా పున పటిగ్గహేత్వా భుఞ్జతీ’’తి వత్తబ్బం సియా. ‘‘**అప్పటిగ్గహితత్తా**’’తి ఇమినా ఏకస్స సన్తకం అఞ్ఞేన పటిగ్గహితమ్పి నిస్సగ్గియం హోతీతి దస్సేతి.

ఏవన్తి ‘‘పున గహేస్సామీ’’తి అపేక్ఖం అకత్వా సుద్ధచిత్తేన పరిచ్చత్తతం పరామసతి. **పరిభుఞ్జన్తస్స అనాపత్తిదస్సనత్థ**న్తి నిస్సగ్గియమూలికాహి పాచిత్తియాదిఆపత్తీహి అనాపత్తిదస్సనత్థన్తి అధిప్పాయో. **పరిభోగే అనాపత్తిదస్సనత్థ**న్తి ఏత్థ పన నిస్సట్ఠపటిలద్ధస్స కాయికపరిభోగాదీసు యా దుక్కటాపత్తి వుత్తా, తాయ అనాపత్తిదస్సనత్థన్తి అధిప్పాయో. సప్పిఆదీనం పటిగ్గహితభావో, అత్తనో సన్తకతా, సత్తాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౨౮. చతుత్థే **జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసియా…పే॰… కరణక్ఖేత్తఞ్చా**తి పఠమద్ధమాసమ్పి కరణక్ఖేత్తం వుత్తం. తం ‘‘కత్వా నివాసేతబ్బ’’న్తి ఇమస్స పురిమద్ధమాసే వా పచ్ఛిమద్ధమాసే వా కత్వా పచ్ఛిమమాసేవ నివాసేతబ్బన్తి ఏవమత్థం గహేత్వా వుత్తం నివాసనేయేవ ఆపత్తియా వుత్తత్తాతి. యం పన **మాతికాట్ఠకథాయం** ‘‘గిమ్హానం పచ్ఛిమో మాసో పరియేసనక్ఖేత్తం, పచ్ఛిమో అద్ధమాసో కరణనివాసనక్ఖేత్తమ్పీ’’తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తం తస్మింయేవ అద్ధమాసే కత్వా నివాసేతబ్బన్తి ఏవమత్థం గహేత్వా వుత్తం. ఇధ వుత్తనయేనేవ అత్థే గహితే విరోధో నత్థి.

‘‘**వత్తభేదే దుక్కట**’’న్తి ఇదం వస్సికసాటికఅదిన్నపుబ్బే సన్ధాయ వుత్తం. తేనాహ ‘‘**యే మనుస్సా**’’తిఆది. **పకతియా వస్సికసాటికదాయకా** నామ సఙ్ఘం వా అత్తానం వా అప్పవారేత్వావ అనుసంవచ్ఛరం దాయకా.

౬౩౦. ''**ఛ మాసే పరిహారం లభతీ**''తి ఏతేన అన్తోవస్సేపి యావ వస్సానస్స పచ్ఛిమదివసా అకతా పరిహారం లభతీతి దీపితం హోతి. **ఏకమాసన్తి** హేమన్తస్స పచ్ఛిముపోసథేన సహ గణేత్వా వుత్తం. తస్మిం ఉపోసథదివసే ఏవ హి తం మూలచీవరం కాతబ్బం, ఇతరథా హి నిస్సగ్గియతో. **ఏకాహద్వీహాదివసేన...పే॰... లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చాతి** ఏత్థ ఏకాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ ద్వీహానాగతాయ...పే॰... దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ, అన్తోవస్సే వా లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. తత్థ ఆసళ్హీమాసస్స జుణ్హపక్ఖపుణ్ణమియం లద్ధా, తదహేవ రజనకప్పపరియోసానేహి నిట్ఠితా చ వస్సికసాటికా ''ఏకాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా''తి వుచ్చతి. ఏతేనేవ నయేన జుణ్హపక్ఖస్స ఛట్ఠియం లద్ధా, నిట్ఠితా చ ''దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా''తి వుచ్చతి. యావ పఠమకత్తికతేమాసిపుణ్ణమా, తావ లద్ధా, నిట్ఠితా చ ''అన్తోవస్సే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా''తి వుచ్చతి. పఠమకత్తికతేమాసిపుణ్ణమితో పరం లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ యావ చీవరకాలో నాతిక్కమతి, తావ అనధిట్ఠహిత్వాపి ఠపేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

ఏత్థ చ ''తస్మింయేవ అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బా''తి అవిసేసేన వుత్తేపి వస్సానతో పుబ్బే ఏకాహద్వీహాదివసేన అనాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా తేహి దివసేహి దసాహం అనతిక్కమన్తేన వస్సూపనాయికదివసతో పట్ఠాయ అధిట్ఠానక్ఖేత్తం సమ్పత్తా ఏవ అధిట్ఠాతబ్బా, తతో పన పుబ్బే దసాహాతిక్కమేన నిట్ఠితాపి న అధిట్ఠాతబ్బా అధిట్ఠానస్స అఖేత్తత్తా. తాదిసా పన వస్సూపనాయికదివసే ఏవ అధిట్ఠాతబ్బా, అనధిట్ఠహతో అరుణుగ్గమనేన నిస్సగ్గియం హోతి. యది ఏవం ''దసాహానాగతాయా''తి ఇమినా కిం పయోజనన్తి చే? వస్సానతో పుబ్బే ఏవ దసాహే అతిక్కన్తే నిట్ఠితా వస్సూపనాయికదివసే ఏవ అధిట్ఠాతబ్బాతి దస్సనత్థం వుత్తం. తేనేవాహ ''**దసాహాతిక్కమే నిట్ఠితా తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బా**''తి.

దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కమేతబ్బాతి తేమాసబ్భన్తరే దసాహే అప్పహోన్తే నవాహానాగతాయ కత్తికతేమాసిపుణ్ణమాయ సత్తమితో పట్ఠాయ లద్ధా, నిట్ఠితా చ చీవరకాలం నాతిక్కమేతబ్బాతి అత్థో. తథా హి ''మాసో సేసో గిమ్హానన్తి భిక్ఖునా వస్సికసాటికచీవరం పరియేసితబ్బ''న్తి పరియేసనక్ఖేత్తం వత్వా ''వస్సికసాటికం వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతు''న్తి (మహావ॰ ౩౫౮) వుత్తత్తా కతాయపి అకతాయపి మాసమత్తం అనధిట్ఠాతబ్బతా సిద్ధా. యస్మా చ అకతా వస్సికసాటికసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, అకరణఞ్చ కేనచి వేకల్లేన, న అనాదరేన, తస్మా చాతుమాసం అకతత్తా ఏవ పరిహారం లభతి, కతా పన అధిట్ఠానక్ఖేత్తే, అకతా చ చీవరకాలే దసాహపరమసిక్ఖాపదేనేవ పరిహారం లభతీతి అయమత్థో లబ్భతి. **కస్మాతి** అత్తనో మతియా కారణపుచ్ఛా. **తస్మాతి** వస్సానేయేవ వస్సికసాటికాయ అధిట్ఠాతబ్బతావచనతో. ''**తిచీవరం అధిట్ఠాతు**''న్తి సుత్తం పనేత్థ సేసచీవరానం ఏవం కాలనియమాభావం సాధేతుం ఉద్ధటం. న హి తేనేత్థ అఞ్ఞం పయోజనం అత్థి.

కదా అధిట్ఠాతబ్బాతిఆదికురున్దివచనేనాపి ''యదా వా తదా వా అధిట్ఠాతుం వట్టతీ''తి ఇదం పటిక్ఖిపిత్వా దసాహబ్భన్తరే ఏవ కతాయ అధిట్ఠాతబ్బతం దస్సేతి.

పాళియం **అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతిఆదీసు** అచ్ఛిన్నసేసచీవరస్స నట్ఠసేసచీవరస్స. ఏతేసఞ్హి అసమయే పరియేసననివాసనాపత్తియా ఏవ అనాపత్తి వుత్తా. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** ''అచ్ఛిన్నచీవరస్స వా నట్ఠచీవరస్స వా

అనివత్థం చోరా హరన్తీతి ఏవం ఆపదాసు వా నివాసయతో ఉమ్మత్తకాదీనఞ్చ అనాపత్తీ"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, ఇధ పన సమన్తపాసాదికాయం అయం నిస్సగ్గియా అనాపత్తి పాళితో సయమేవ సిజ్ఝతీతి ఇమం అదస్సేత్వా అసిజ్ఝమానం నగ్గస్స న్హాయతో దుక్కటాపత్తియా ఏవ అనాపత్తిం దస్సేతుం **''అచ్ఛిన్నచీవరస్సా''**తిఆది వుత్తన్తి గహేతబ్బం. న హి ఏసా అనాపత్తి అవుత్తే సిజ్ఝతీతి. వస్సికసాటికాయ అత్తుద్దేసికతా, అసమయే పరియేసనతా, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమాని తావ పరియేసనాపత్తియా తీణి అఙ్గాని. నివాసనాపత్తియా పన సచీవరతా, ఆపదాభావో, వస్సికసాటికాయ సకభావో, అసమయే నివాసనన్తి చత్తారి అఙ్గాని.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౧. పఞ్చమే **యమ్పి...పే.... అచ్ఛిన్దీ**తి ఏత్థ యం తే అహం చీవరం అదాసిం, తం "మయా సద్ధిం పక్కమిస్సతీ"తి సఞ్ఞాయ అదాసిం, న అఞ్ఞథాతి కుపితో అచ్ఛిన్దీతి ఏవం అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బం.

౬౩౩. ఏకం దుక్కటన్తి యది ఆణత్తో అవస్సం అచ్ఛిన్దతి, ఆణత్తిక్ఖణే పాచిత్తియమేవ. యది న అచ్ఛిన్దతి, తదా ఏవ దుక్కటన్తి దట్ఠబ్బం. **ఏకవాచాయ సమ్బహులా ఆపత్తియో**తి యది ఆణత్తో అనన్తరాయేన అచ్ఛిన్దతి, ఆణత్తిక్ఖణేయేవ వత్థుగణనాయ పాచిత్తియఆపత్తియో పయోగకరణక్ఖణేయేవ ఆపత్తియా ఆపజ్జితబ్బతో, చీవరం పన అచ్ఛిన్నేయేవ నిస్సగ్గియం హోతి. యది సో న అచ్ఛిన్దతి, ఆణత్తిక్ఖణే ఏకమేవ దుక్కటన్తి దట్ఠబ్బం. ఏవం అఞ్ఞత్థాపి ఈదిసేసు నయో ఞాతబ్బో.

౬౩౫. ఉపజ్ఝం గణ్హిస్సతీతి సామణేరస్స దానం దీపేతి, తేన చ సామణేరకాలే దత్వా ఉపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దతోపి పాచిత్తియం దీపేతి. "భిక్ఖుస్స సామం చీవరం దత్వా"తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం. **ఆహరాపేతుం పన వట్టతీ**తి కమ్మే అకతే భతిసదిసత్తా వుత్తం. వికప్పనుపగపచ్ఛిమచీవరతా, సామం దిన్నతా, సకసఞ్ఞితా, ఉపసమ్పన్నతా, కోధవసేన అచ్ఛిన్దనం వా అచ్ఛిన్దాపనం వాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౬. ఛట్ఠే వీతవీతట్ఠానం యస్మిం చతురస్సదారుమ్హి పలివేఠేన్తి, తస్స **తురీ**తి నామం. వాయన్తా తిరియం సుత్తం పవేసేత్వా యేన ఆకోటేన్తా వత్థే ఘనభావం ఆపాదేన్తి, తం **''వేమ''**న్తి వుచ్చతి.

''ఇతరస్మిం తథేవ దుక్కట''న్తి ఇమినా వాయితుం ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ యథావుత్తపరిచ్ఛేదనిట్ఠితేయేవ దుక్కటమ్పి హోతి, న తతో పుబ్బే వాయనపయోగేసూతి దస్సేతి.

తస్మే ఠితంయేవ అధిట్ఠాతబ్బన్తి ఏత్థ ఏకవారం అధిట్ఠితే పచ్ఛా వీతం అధిట్ఠితగతికమేవ హోతి, పున అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి. సచే పన అన్తరన్తరా దసా ఠపేత్వా విసుం విసుం సపరిచ్ఛేదం వీతం హోతి, పచ్చేకం అధిట్ఠాతబ్బమేవాతి దట్ఠబ్బం.

ఏత్థ చ కప్పియసుత్తం గహేత్వా అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేనాపి అకప్పియతన్తవాయేన “సుత్తమత్థి, వాయన్తో నత్థీ”తిఆదిపరియాయముఖేన వాయాపేన్తస్స అనాపత్తి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “వాయాపేయ్యా”తి పదస్స “చీవరం మే, ఆవుసో, వాయథాతి అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపేయ్యా”తి అత్థో వుత్తో, ఏవం వదన్తో అకప్పియతన్తవాయేన వాయాపేతి నామ, నాఞ్ఞథా.

౬౪౦. **అనాపత్తి చీవరం సిబ్బేతు**న్తిఆదీసు ఇమినా సిక్ఖాపదేనేవ అనాపత్తి, అకతవిఞ్ఞత్తిపచ్చయా పన దుక్కటమేవాతి వదన్తి. అకప్పియసుత్తతా, అత్తుద్దేసికతా, అకప్పియతన్తవాయేన అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౨. సత్తమే “**కిఞ్చిమత్తం అనుపదజ్జేయ్యా**”తి ఇదం పయోగభేదదస్సనం, దానం పనేత్థ అఙ్గం న హోతి. తేనేవ తస్స **విభఙ్గే** “అన్తమసో ధమ్మమ్పి భణతీ”తి వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఞ్ఞాతకఅప్పవారితానం తన్తవాయే ఉపసఙ్కమిత్వా వికప్పమాపజ్జనతా, చీవరస్స అత్తుద్దేసికతా, తస్స వచనేన సుత్తవడ్ఢనం, చీవరపటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౬. అట్ఠమే ఛట్ఠియం ఉప్పన్నచీవరస్స ఏకాదసమారుణో చీవరకాలే ఉట్ఠాతీతి ఆహ “**ఛట్ఠితో పట్ఠాయా**”తిఆది, తేన చ “దసాహానాగత”న్తి వుత్తత్తా పఞ్చమితో పట్ఠాయ పుణ్ణమితో పుబ్బే దససు అరుణేసు ఉట్ఠితేసుపి చీవరం నిస్సగ్గియం న హోతి. పుణ్ణమియా సహ ఏకాదస దివసా లబ్భన్తీతి ఏత్తకమేవ ఇమినా సిక్ఖాపదేన లద్ధం, ఛట్ఠితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నం సబ్బచీవరం పఠమకథినసిక్ఖాపదవసేనేవ యావ చీవరకాలం నిస్సగ్గియం న హోతీతి దస్సేతి.

౬౫౦. ఇదాని పఠమకథినాదిసిక్ఖాపదేహి తస్స తస్స చీవరస్స లబ్భమానం పరిహారం ఇధేవ ఏకతో సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేన్తో “**అతిరేకచీవరస్సా**”తిఆదిమాహ. “అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా”తి అయమేవ పాఠో పాళియా సమేతి. కేచి పన “దసదివసాధికో మాసో, దసదివసాధికా పఞ్చ మాసాతి పాఠేన భవితబ్బ”న్తి వదన్తి, తం న యుత్తం, అఞ్ఞథా “నవాహానాగత”న్తి వత్తబ్బతో. యం పనేత్థ **మాతికాట్ఠకథాయ**ఞ్చ “కామఞ్చేస ‘దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ’న్తి ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత”న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా) లిఖన్తి, తం పమాదలిఖితం “పవారణమాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నస్స చీవరస్స నిధానకాలో దస్సితో హోతీ”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తత్తా. ఇమమేవ చ పమాదలిఖితం గహేత్వా **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** చ “పరిహారేకమాసోవ, దసాహపరమో మతో”తిఆది వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

అచ్చేకచీవరసదిసే అఞ్ఞస్మిన్తి పుట్బే అధిట్ఠితే ఉప్పన్నకాలాకారాది సాదిసేన అచ్చేకచీవరసదిసే అఞ్ఞస్మిం చీవరే అచ్చేకచీవరసఞ్ఞాయ చీవరకాలం అతిక్కమేతీతి అత్థో. తేనేవేత్థ దుక్కటం, అనాపత్తి చ వుత్తా, ఇతరథా తీసుపి పదేసు పాచిత్తియస్సేవ వత్తబ్బతో. అనచ్చేకచీవరమ్పి హి చీవరకాలం అతిక్కమయతో పాచిత్తియమేవ అచ్చేకచీవరత్తికే వియాతి దట్ఠబ్బం. వికప్పనుపగపచ్ఛిమప్పమాణస్స అచ్చేకచీవరస్స అత్తనో సన్తకతా , దసాహానాగతాయ కత్తికతేమాసిపుణ్ణమాయ ఉప్పన్నభావో, అనధిట్ఠితఅవికప్పితతా, చీవరకాలాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౨-౩. నవమే అన్తరన్తరా ఘరమేత్థాతి **అన్తరఘరన్తి** గామో వుత్తోతి ఆహ **''అన్తోగామే''**తి. ''పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ''తి (విభ॰ ౬౨౪) ఇమస్స విభఙ్గే ''ఉపసమ్పజ్జా''న్తి సానుసారం ఉద్ధటం. తం సన్ధాయాహ **''ఉపసమ్పజ్జన్తిఆదీసు వియా''**తి. **తస్సాపీతి** ''వుత్థవస్సాన''న్తి విభఙ్గపదస్సపి. **వుత్థవస్సానన్తి** చ నిద్ధారణే సామివచనం, ఏతేన చ పురిమసిక్ఖాపదే అనత్థతకథినానం కథినమాసేపి అసమాదానచారో న లబ్భతీతి సిద్ధం హోతి, ఇతరథా సిక్ఖాపదస్సేవ నిరత్థకత్తాతి దట్ఠబ్బం.

పరిక్ఖేపారహట్ఠానతోతి ఏత్థ గామపరియన్తే ఠితఘరూపచారతో పట్ఠాయ ఏకో లేడ్డుపాతో పరిక్ఖేపారహట్ఠానం నామ. **విసుద్ధిమగ్గేపి** ''అపరిక్ఖిత్తస్స పఠమలేడ్డుపాతతో పట్ఠాయా''తి (విసుద్ధి॰ ౧.౩౧) వుత్తం. **తన్తి** తం పఠమసేనాసనాదిం. **మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయం** పన విహారస్సపి గామస్సేవ ఉపచారం నీహరిత్వా ఉభిన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తరా మినితబ్బన్తి వుత్తం.

''కోసమ్బియం అఞ్ఞతరో భిక్ఖు గిలానో హోతీ''తి ఆగతత్తా **''కోసమ్బకసమ్ముతి అనుఞ్ఞాతా''**తి వుత్తం. **''అయఞ్చ పచ్ఛిమదిసం గతో హోతీ''**తి ఇమినా అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా తస్మిం విహారే వసన్తస్స సకలమ్పి చీవరమాసం విప్పవసితుం వట్టతి, తతో అఞ్ఞత్థ గమనకిచ్చే సతి విహారతో బహి ఛారత్తం విప్పవాసో అనుఞ్ఞాతోతి దీపేతి. తేనాహ **''సేనాసనం ఆగన్త్వా సత్తమం అరుణం ఉట్ఠాపేతు''**న్తిఆది. **వసిత్వాతి** అరుణం ఉట్ఠాపేత్వా. **తత్థేవాతి** తస్మిఞ్ఞేవ గతట్ఠానే. అఙ్గాని పనేత్థ అట్ఠకథాయమేవ వుత్తాని.

సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౬౦. దసమే **రోపితమాలవచ్ఛతోతి** కేనచి నియమేత్వా రోపితం సన్ధాయ వుత్తం. అనోచితం మిలాయమానం ఓచినిత్వా యత్థ కత్థచి పూజేతుం వట్టతి. **ఠితం దిస్వాతి** సేసకం గహేత్వా ఠితం దిస్వా. **యత్థ ఇచ్ఛథ, తత్థ దేథాతి** ఏత్థ నియమేత్వా ''అసుకస్స దేహీ''తి వుత్తేపి దోసో నత్థి ''తుమ్హాకం రుచియా''తి వుత్తత్తా. సఙ్ఘే పరిణతభావో, తం ఞత్వా అత్తనో పరిణామనం, పటిలాభోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో పత్తవగ్గో తతియో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

తింసకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

పఠమో భాగో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

విమతివినోదనీ-టీకా (దుతియో భాగో)

౫. పాచిత్తియకణ్డం

౧. ముసావాదవగ్గో

౧. ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧. ముసావాదవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **ఖుద్దకాన**న్తి ఏత్థ ''**ఖుద్దక**-సద్దో బహు-సద్దపరియాయో''తి వదన్తి. **తత్థా**తి తేసు వగ్గేసు, ఖుద్దకేసు వా. ''జానితబ్బతో''తి హేతునో విపక్ఖేపి నిబ్బానే వత్తనతో అనేకన్తికత్తే పరేహి వుత్తే ''న మయా అయం హేతు వుత్తో''తి తం కారణం పటిచ్ఛాదేతుం పున ''జాతిధమ్మతోతి మయా వుత్త''న్తిఆదీని వదతి. ''సమ్పజాన''న్తి వత్తబ్బే అనునాసికలోపేన నిద్దేసోతి ఆహ ''**జానన్తో**''తి.

౨. **సమ్పజానముసావాదే**తి అత్తనా వుచ్చమానస్స అత్థస్స వితథభావం పుబ్బేపి జానిత్వా, వచనక్ఖణే చ జానన్తస్స ముసావాదభణనే. తేనాహ ''**జానిత్వా**''తిఆది. **ముసావాదే**తి చ నిమిత్తత్థే భుమ్మం, తస్మా ముసాభణననిమిత్తం పాచిత్తియన్తి ఏవమేత్థ, ఇతో పరేసుపి ఈదిసేసు అత్థో వేదితబ్బో.

౩. వదన్తి ఏతాయాతి వాచాతి ఆహ ''**మిచ్ఛా**''తిఆది. ''ధనునా విజ్ఝతీ''తిఆదీసు వియ ''చక్ఖునా దిట్ఠ''న్తి పాకటవసేన వుత్తన్తి ఆహ ''**ఓళారికేనా**''తి.

౧౧. **గతో భవిస్సతీ**తి ఏత్థాపి సన్నిట్ఠానతో వుత్తత్తా ముసావాదో జాతో. **ఆపత్తి**న్తి పాచిత్తియాపత్తిం, న దుబ్భాసితం. జాతిఆదీహి దసహి అక్కోసవత్థూహి పరం దవా వదన్తస్స హి తం హోతి. **చారేసు**న్తి ఉపనేసుం. వత్థువిపరీతతా, విసంవాదనపురేక్ఖారతా, యమత్థం వత్తుకామో, తస్స పుగ్గలస్స విఞ్ఞాపనపయోగో చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని. వత్థువిపరీతతాయ హి అసతి విసంవాదనపురేక్ఖారతాయ విఞ్ఞాపితేపి ముసావాదో న హోతి, దుక్కటమత్తమేవ హోతి. తస్మా సాపి అఙ్గమేవాతి గహేతబ్బం. ఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనత్థం ముసా భణన్తస్స పారాజికం, పరియాయేన థుల్లచ్చయం, అమూలకేన పారాజికేన అనుద్ధంసనత్థం సఙ్ఘాదిసేసో, సఙ్ఘాదిసేసేనానుద్ధంసనఓమసవాదాదీసు పాచిత్తియం, అనుపసమ్పన్నేసు దుక్కటం, ఉక్కట్ఠహీనజాతిఆదీహి దవా అక్కోసన్తస్స దుబ్భాసితం, కేవలం ముసా భణన్తస్స ఇధ పాచిత్తియం వుత్తం.

ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౩. దుతియే **పుబ్బే పతిట్ఠితారప్పదేసం పున అరే పత్తే**తి పఠమం భూమియం పతిట్ఠితనేమిప్పదేసే పరివత్తేత్వా పున భూమియం పతిట్ఠితేతి అత్థో.

౧౫. **పుబ్బే**తి అట్ఠుప్పత్తియం. **పుప్ఫఛడ్డకా** నామ గబ్భమలాదిహారకా. **తచ్ఛకకమ్మ**న్తి పాసాణకోట్టనాదివడ్ఢకీకమ్మం . **హత్థముద్దాగణనా**తి అఙ్గులిసఙ్కోచనేనేవ గణనా. **అచ్ఛిద్దకగణనా** నామ ఏకట్ఠానదసట్ఠానాదీసు సారియో ఠపేత్వా

అనుక్కమేన గణనా. **ఆది**-సద్దేన సఙ్కలనపటఉప్పాదనవోక్లనభాగహారాదివసేన పవత్తా పిణ్డగణనా గహితా. యస్స సా పగుణా, సో రుక్ఖమ్పి దిస్వా "ఏత్తకాని ఏత్థ పణ్ణానీ"తి జానాతి. **యభ**-మేథునేతి వచనతో ఆహ "**య-కార-భ-కారే**"తిఆది.

౧౬. **న పురిమేనాతి** ముసావాదసిక్ఖాపదేన. **సోపి ఆపత్తియాతి** ఉపసగ్గాదివిసిట్ఠేహిపి వదన్తో పాచిత్తియాపత్తియావ కారేతబ్బో.

౨౬. **దుబ్భాసితన్తి** సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా పాళియం అనాగతేహిపి పరమ్ముఖా వదన్తస్సపి దుబ్భాసితమేవాతి ఆచరియా వదన్తి తతో లామకాపత్తియా అభావా, అనాపత్తియాపేత్థ భవితుం అయుత్తత్తా. **సబ్బసత్తాతి** ఏత్థ వచనత్థవిదూహి తిరచ్ఛానాదయోపి గహితా.

౩౫. అనుసాసనీపురేక్ఖారతాయ వా పాపగరహితాయ వా వదన్తానం చిత్తస్స లహుపరివత్తిభావతో అన్తరన్తరా కోపే ఉప్పన్నేపి అనాపత్తి. కాయవికారమత్తేనపి ఓమసనసమ్భవతో "**తిసముట్ఠానం, కాయకమ్మ**"న్తి చ వుత్తం. **పరివారే** పన "చతుత్థేన ఆపత్తిసముట్ఠానేన...పే॰... దుబ్భాసితం ఆపజ్జేయ్యాతి. న హీతి వత్తబ్బ"న్తిఆదినా (పరి॰ ౨౭౬) ఇతరాని సముట్ఠానాని పటిక్ఖిపిత్వా పఞ్చమస్సేవ వుత్తత్తా ఆహ "**దుబ్భాసితాపత్తి పనేత్థ వాచాచిత్తతో సముట్ఠాతీ**"తి. దవకమ్యతాయ హి కాయవాచాచిత్తేహి ఓమసన్తస్సపి వాచాచిత్తమేవ ఆపత్తియా అఙ్గం హోతి, న పన కాయో విజ్జమానోపి ధమ్మదేసనాపత్తి వియ కేవలం కాయవికారేనేవ. ఓమసన్తస్స పన కిఞ్చాపి ఇధ దుబ్భాసితాపత్తియా అనాపత్తి, అథ ఖో కాయకీళాపటిక్ఖేపసిక్ఖాపదేన దుక్కటమేవాతి దట్ఠబ్బం. ఉపసమ్పన్నం జాతిఆదీహి అనఞ్ఞాపదేసేన అక్కోసనం, తస్స జాననం, అత్థపురేక్ఖారతాదీనం అభావోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬. తతియే భణ్డనం జాతం ఏతేసన్తి **భణ్డనజాతా**. పిసతీతి పిసుణా, వాచా, సమగ్గే భిన్నే కరోతీతి అత్థో. తాయ వాచాయ సమన్నాగతో పిసుణో, తస్స కమ్మం **పేసుఞ్ఞ**న్తి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

ఇధాపి జాతిఆదీహి దసహి వత్థూహి పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తస్సేవ పాచిత్తియం, ఇతరేహి అక్కోసవత్థూహి దుక్కటం. అనక్కోసవత్థూహి పన ఉపసంహరన్తస్స దుక్కటమేవాతి వదన్తి. జాతిఆదీహి అనఞ్ఞాపదేసేన అక్కోసన్తస్స భిక్ఖునో సుత్వా భిక్ఖుస్స ఉపసంహరణం, పియకమ్యతాభేదాధిప్పాయేసు అఞ్ఞతరతా, తస్స విజాననాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫. చతుత్థే **పురిమబ్యఞ్జనేన సదిసన్తి** "రూపం అనిచ్చ"న్తి ఏత్థ అనిచ్చ-సద్దేన సదిసం "వేదనా అనిచ్చా"తి ఏత్థ అనిచ్చ-సద్దం వదతి. **అక్ఖరసమూహోతి** అవిభత్తికో వుత్తో. **పదన్తి** విభత్తిఅన్తం వుత్తం.

ఏకం పదన్తి గాథాపదమేవ సన్ధాయ వదతి. **పదగణనాయాతి** గాథాపదగణనాయ. **అపాపుణిత్వాతి** సద్ధిం అకథేత్వా. ఏతేన గాథాయ పచ్ఛిమపాదే వుచ్చమానే సామణేరో పఠమపాదాదిం వదతి, ఆపత్తియేవ, తస్మిం నిస్సద్దే ఏవ ఇతరేన వత్తబ్బన్తి దస్సేతి.

అట్ఠకథానిస్సితోతి సజ్ఝాయితబ్బయారుళ్హం పోరాణట్ఠకథం సన్ధాయ వదతి. ఇదానిపి "యథాపి దీపికో నామ, నిలీయిత్వా గణ్హతే మిగే"తి (మి॰ ప॰ ౬.౧.౫; విసుద్ధి॰ ౧.౨౧౭; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౭౪; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౭; పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౧.౧౬౩) ఏవమాదికం అట్ఠకథావచనం అత్థేవ, **బుద్ధఘోసాచరియాదీహి** పోరాణట్ఠకథానయేన వుత్తమ్పి ఇధ సఙ్గహేతబ్బన్తి వదన్తి. **పాళినిస్సితోతి** ఉదానవగ్గసఙ్గహాదికో. **వివట్టూపనిస్సితన్తి** నిబ్బాననిస్సితం. **థేరస్సాతి** నాగసేనత్థేరస్స. **మగ్గకథాదీని** పకరణాని.

౪౬. పాళియం **అక్ఖరాయాతిఆది** లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం, అక్ఖరేనాతిఆదినా అత్థో గహేతబ్బో.

౪౮. **ఉపచారం ముఞ్చిత్వాతి** పరిసాయ ద్వాదసహత్థం ముఞ్చిత్వా ఏకతో ఠితస్స వా నిసిన్నస్స వా అనుపసమ్పన్నస్స అకథేత్వా అఞ్ఞే ఉద్దిస్స భణన్తస్సాపి అనాపత్తి. సచే పన దూరే నిసిన్నమ్పి ఉద్దిస్స భణతి, ఆపత్తి ఏవ. **ఓపాతేతీతి** సద్ధిం కథేతి. అనుపసమ్పన్నతా, వుత్తలక్ఖణధమ్మం పదసో వాచనతా, ఏకతో భణనఞ్చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦-౫౧. పఞ్చమే తత్రిదం నిదస్సనన్తి సేసో. **దిరత్తతిరత్తన్తి** ఏత్థ దిరత్తగ్గహణం వచనాలఙ్కారత్థం, నిరన్తరం తిస్సోవ రత్తియో వసిత్వా చతుత్థదివసాదీసు సయన్తస్సేవ ఆపత్తి, న ఏకన్తరికాదివసేన సయన్తస్సాతి దస్సనత్థమ్పీతి దట్ఠబ్బం. దిరత్తవిసిట్ఠఞ్హి తిరత్తం వుచ్చమానం, తేన అనన్తరికమేవ తిరత్తం దీపేతీతి. **పఞ్చహి ఛదనేహీతి** ఇట్ఠకసిలాసుధాతిణపణ్ణేహి. **వాచుగ్గతవసేనాతి** పగుణవసేన. **దియడ్ఢహత్థుబ్బేధో** వడ్ఢకీహత్థేన గహేతబ్బో. **ఏకూపచారో** ఏకేన మగ్గేన పవిసిత్వా అబ్భోకాసం అనుక్కమిత్వా సబ్బత్థ అనుపరిగమనయోగ్గో, ఏతం బహుద్వారమ్పి ఏకూపచారోవ. తత్థ పన కుట్టాదీహి రున్ధిత్వా విసుం ద్వారం యోజేన్తి, నానూపచారో హోతి. సచే పన రున్ధతి ఏవ, విసుం ద్వారం న యోజేన్తి, "ఏతమ్పి ఏకూపచారమేవ మత్తికాదీహి పిహితద్వారో వియ గబ్భో"తి గహేతబ్బం. అఞ్ఞథా గబ్భే పవిసిత్వా పముఖాదీసు నిపన్నానుపసమ్పన్నేహి సహసేయ్యాపరిముత్తియా గబ్భద్వారం మత్తికాదీహి పిదహాపేత్వా ఉట్ఠితే అరుణే వివరాపేన్తస్సపి అనాపత్తి భవేయ్యాతి.

తేసం పయోగే పయోగే భిక్ఖుస్స ఆపత్తీతి ఏత్థ కేచి "అనుట్ఠహనేన అకిరియసముట్ఠానా ఆపత్తి వుత్తా తస్మిం ఖణే సయన్తస్స కిరియాభావా. ఇదఞ్హి సిక్ఖాపదం సియా కిరియాయ సముట్ఠాతి, సియా అకిరియాయ సముట్ఠాతి. కిరియాసముట్ఠానతా చస్స తబ్బహులవసేన వుత్తాతి వదతి. యథా చేతం, ఏవం దివాసయనమ్పి. అనుట్ఠహనేన, హి ద్వారాసంవరణేన చేతం అకిరియసముఉట్ఠానమ్పి హోతీ"తి వదన్తి. ఇదఞ్చ యుత్తం వియ దిస్సతి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

‘‘**ఉపరిమతలేన సద్ధిం అసమ్బద్ధభిత్తికస్సా**’’తి ఇదం సమ్బద్ధభిత్తికే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సనత్థం వుత్తం. ఉపరిమతలే సయితస్స సఙ్కా ఏవ నత్థీతి ‘‘**హేట్ఠాపాసాదే**’’తిఆది వుత్తం. **నానూపచారేతి** బహి నిస్సేణియా ఆరోహణీయే.

సభాసఙ్ఖేపేనాతి సభాకారేన. ‘‘**అడ్ఢకుట్టకే**’’తి ఇమినా సణ్ఠానం దస్సేతి. యత్థ తీసు ద్వీసు వా పస్సేసు భిత్తియో బద్ధా, ఛదనం వా అసమ్పత్తా అడ్ఢభిత్తి, ఇదం అడ్ఢకుట్టకం నామ. **వాళసఙ్ఘాటో** నామ పరిక్ఖేపస్స అన్తో థమ్భాదీనం ఉపరి వాళరూపేహి కతసఙ్ఘాటో. **పరిక్ఖేపస్స బహిగతేతి** యత్థ యస్మిం పస్సే పరిక్ఖేపో నత్థి, తత్థ సచే భూమితో వత్థు ఉచ్చం హోతి, ఉభతో ఉచ్చవత్థుతో హేట్ఠా భూమియం నిబ్బకోసబ్భన్తరేపి అనాపత్తి ఏవ తత్థ సేనాసనవోహారాభావతో. అథ వత్థు నీచం భూమిసమమేవ సేనాసనస్స హేట్ఠిమతలే తిట్ఠతి, తత్థ పరిక్ఖేపరహితదిసాయ నిబ్బకోసబ్భన్తరే సబ్బత్థ ఆపత్తి హోతి, పరిచ్ఛేదాభావతో పరిక్ఖేపస్స బహి ఏవ అనాపత్తీతి దట్ఠబ్బం. **పరిమణ్డలం వాతిఆది** మజ్ఝే ఉదకపతనత్థాయ ఆకాసఙ్గణవన్తం సేనాసనం సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ **అపరిచ్ఛిన్నగబ్భూపచారేతి** ఏకేకగబ్భస్స ద్వీసు పస్సేసు పముఖేన గమనం పరిచ్ఛిన్దిత్వా దియడ్ఢహత్థుబ్బేధతో అనూనం కుట్టం కత్వా ఆకాసఙ్గణేన పవేసం కరోన్తి, ఏవం అకతోతి అత్థో. **గబ్భపరిక్ఖేపోతి** చతురస్సపాసాదాదీసు సమన్తా ఠితగబ్భభిత్తియో సన్ధాయ వుత్తం.

పాటేక్కసన్నివేసాతి ఏకేకదిసాయ గబ్భపాళియో ఇతరదిసాసు గబ్భపాళీనం అభావేన, భావేపి వా అఞ్ఞమఞ్ఞభిత్తిచ్ఛదనేహి అసమ్బన్ధతాయ పాటేక్కసన్నివేసా నామ వుచ్చతి. **తం...పే.... సన్ధాయ వుత్తన్తి** తత్థ పాచిత్తియేన అనాపత్తీతి వుత్తం, న దుక్కటేన. తాదిసాయ హి గబ్భపాళియా పముఖం తీసు దిసాసు భిత్తీనం అభావేన ఏకదిసాయ గబ్భభిత్తిమత్తేన సబ్బచ్ఛన్నం చూళపరిచ్ఛన్నం నామ హోతి. తస్మా దుక్కటమేవ. యది పన తస్స పముఖస్స ఇతరదిసాసుపి ఏకిస్సం, సబ్బాసు వా భిత్తిం కరోన్తి, తదా సబ్బచ్ఛన్నఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నాదిభావతో పాచిత్తియమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. **భూమియం వినా జగతియా పముఖం సన్ధాయాతి** యత్థ ఉచ్చవత్థుం అకత్వా భూమియం కతగేహస్స పముఖం సన్ధాయ అపరిక్ఖిత్తే పాచిత్తియేన అనాపత్తీతి ఇదం కథితం . ఉచ్చవత్థుకం చే పముఖం హోతి, తేన వత్థునా పరిక్ఖిత్తసఙ్ఖ్యమేవ పముఖం గచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. **తత్థాతి** అన్ధకట్ఠకథాయం. **జగతియా పమాణం వత్వాతి** పకతిభూమియా నిపన్నో యథా జగతియా ఉపరి సయితం న పస్సతి, ఏవం ఉచ్చాతిఉచ్చవత్థుస్స ఉబ్బేధప్పమాణం వత్వా. ఏకదిసాయ ఉజుకమేవ దీఘం కత్వా సన్నివేసితో పాసాదో **ఏకసాలసన్నివేసో**. ద్వీసు, తీసు వా చతూసుపి వా దిసాసు సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానాదివసేన కతా ద్విసాలాదిసన్నివేసా వేదితబ్బా. సాలప్పభేదదీపనమేవ చేత్థ పురిమతో విసేసోతి. **పరిక్ఖేపో విద్ధస్తోతి** పముఖస్స పరిక్ఖేపం సన్ధాయ వదతి.

౫౩. ఉపడ్ఢచ్ఛన్నఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నం సేనాసనం దుక్కటస్స ఆదిం వత్వా పాళియం దస్సితత్తా తతో అధికం సబ్బచ్ఛన్నఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నాదికమ్పి సబ్బం పాళియం అవుత్తమ్పి పాచిత్తియస్సేవ వత్థుభావేన దస్సితం సిక్ఖాపదస్స పణ్ణత్తివజ్జత్తా, గరుకే ఠాతబ్బతో చాతి వేదితబ్బం. **సత్త పాచిత్తియానీతి** పాళియం వుత్తపాచిత్తియద్వయం సామఞ్ఞతో ఏకత్తేన గహేత్వా వుత్తం.

౫౪. పాళియం “తతియాయ రత్తియా పురారుణా నిక్ఖమిత్వా పున వసతీ”తి ఇదం ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం, అనిక్ఖమిత్వా పన పురారుణా ఉట్ఠహిత్వా అన్తోఛదనే నిసిన్నస్సాపి పునదివసే సహసేయ్యేన అనాపత్తి ఏవ. **సేనమ్బమణ్డపవణ్ణం హోతీతి** సీహళదీపే కిర ఉచ్చవత్థుకో సబ్బచ్ఛన్నో సబ్బఅపరిచ్ఛన్నో ఏవంనామకో సన్నిపాతమణ్డపో అత్థి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. ఏత్థ చతుత్థభాగో **చూళకం,** ద్వే భాగా **ఉపడ్ఢం,** తీసు భాగేసు ద్వే భాగా **యేభుయ్యన్తి** ఇమినా నయేన

చూళకచ్ఛన్నపరిచ్ఛన్నతాదీని వేదితబ్బాని. పాచిత్తియవత్థుకసేనాసనం, తత్థ అనుపసమ్పన్నేన సహ నిపజ్జనం, చతుత్థదివసే సూరియత్థఙ్గమనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫. ఛట్ఠే మాతుగామేన సద్ధిం చతుత్థదివసే సయన్తస్సాపి ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఏకావ ఆపత్తి. కేచి పన పురిమసిక్ఖాపదేనాపీతి ద్వే ఆపత్తియో వదన్తి, తం న యుత్తం ''అనుపసమ్పన్నేనా''తి అనిత్థిలిఙ్గేన వుత్తత్తా నపుంసకేన పన చతుత్థదివసే సయన్తస్స సదుక్కటపాచిత్తియం వత్తుం యుత్తం. కిఞ్చాపేత్థ పాళియం పణ్డకవసేనేవ దుక్కటం వుత్తం, తదనులోమికా పన పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకేన సహ సయన్తస్స ఇమినా దుక్కటం, పురిమేన చతుత్థదివసే సదుక్కటపాచిత్తియం. ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో ఇత్థిగతికోవాతి అయం అమ్హాకం ఖన్తి. మతిత్థియా అనాపత్తీతి వదన్తి. పాచిత్తియవత్థుకసేనాసనం, తత్థ మాతుగామేన సద్ధిం నిపజ్జనం, సూరియత్థఙ్గమనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౦. సత్తమే **న యక్ఖేనా**తిఆదీనం ''అఞ్ఞత్ర విఞ్ఞునా''తి ఇమినా సమ్బన్ధో. అఞ్ఞత్ర విఞ్ఞునా పురిసవిగ్గహేన, న యక్ఖాదినాపీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బోతి అధిప్పాయో. తాదిసేనపి హి సహ ఠితాయ దేసేతుం న వట్టతి. తంతందేసభాసాయ అత్థం యథారుచి వట్టతి ఏవ.

ఇరియాపథాపరివత్తనం, పురిసం వా ద్వాదసహత్థూపచారే అపక్కోసాపనం ఏత్థ అకిరియా. వుత్తలక్ఖణస్స ధమ్మస్స ఛన్నం వాచానం ఉపరి దేసనా, వుత్తలక్ఖణో మాతుగామో, ఇరియాపథపఅవత్తనాభావో, విఞ్ఞుపురిసాభావో, అపఞ్హావిస్సజ్జనాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౭. అట్ఠమే **అన్తరా**తి పరినిబ్బానకాలతో పుబ్బేపి. **అతికడ్ఢియమానేనా**తి ''వదథ, భన్తే, కిం తుమ్హేహి అధిగత''న్తి ఏవం నిప్పీళియమానేన అతిబద్ధియమానేన. తథారూపే పచ్చయే సతి వత్తబ్బమేవ. **సుతపరియత్తిసీలగుణ**న్తి ఏత్థ అత్థకుసలతా సుతగుణో, పాళిపాఠకుసలతా పరియత్తిగుణోతి దట్ఠబ్బం. ''**చిత్తక్ఖేపస్స వా అభావా**''తి ఇమినా ఖిత్తచిత్తవేదనాట్టతాపి అరియానం నత్థీతి దస్సేతి.

పుబ్బే అవుత్తేహీతి చతుత్థపారాజికే అవుత్తేహి. ఇదఞ్చ సిక్ఖాపదం పణ్ణత్తిఅజాననవసేన ఏకన్తతో అచిత్తకసముట్ఠానమేవ హోతి అరియానం పణ్ణత్తివీతిక్కమాభావా. ఝానలాభీనఞ్చ సత్థు ఆణావీతిక్కమపటిఘచిత్తస్స

ఝానపరిహానతో భూతారోచనం న సమ్భవతి. ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స భూతతా, అనుపసమ్పన్నస్స ఆరోచనం, తఙ్ఖణవిజాననా, అనఞ్ఞాపదేసోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౮. నవమే **తత్థ భవేయ్యా**తి తత్థ కస్సచి మతి ఏవం భవేయ్య. అట్ఠకథావచనమేవ ఉపపత్తితో దళ్హం కత్వా పతిట్ఠపేన్తో ‘‘**ఇమినాపి చేత**’’న్తిఆదిమాహ.

౮౨. **ఆదితో పఞ్చ సిక్ఖాపదానీ**తి పాణాతిపాతాదీని పఞ్చ. **సేసానీ**తి వికాలభోజనాదీని . సుక్కవిస్సట్ఠిఆది అజ్ఝాచారోవ. అన్తిమవత్థుం అనజ్ఝాపన్నస్స భిక్ఖునో సవత్థుకో సఙ్ఘాదిసేసో, అనుపసమ్పన్నస్స ఆరోచనం, భిక్ఖుసమ్ముతియా అభావోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౬. దసమే అప్పపంసుమత్తికాయ పథవియా అనాపత్తివత్థుభావేన వుత్తత్తా ఉపడ్ఢపంసుమత్తికాయపి పాచిత్తియమేవాతి గహేతబ్బం. న హేతం దుక్కటవత్థూతి సక్కా వత్తుం జాతాజాతవినిముత్తాయ తతియపథవియా అభావతో.

వట్టతీతి ఇమస్మిం ఠానే పోక్ఖరణిం ఖణాతి ఓకాసస్స అనియమితత్తా వట్టతి. **ఇమం వల్లిం ఖణా**తి పథవీఖణనం సన్ధాయ వుత్తత్తా ఇమినావ సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి, న భూతగామసిక్ఖాపదేన. ఉభయమ్పి సన్ధాయ వుత్తే పన ద్వేపి పాచిత్తియా హోన్తి. **ఉదకపప్పటకో**తి ఉదకే అన్తోభూమియం పవిట్ఠే తస్స ఉపరిభాగం ఛాదేత్వా తనుకపంసు వా మత్తికా వా పటలం హుత్వా పతమానా తిట్ఠతి, తస్మిం ఉదకే సుక్ఖేపి తం పటలం వాతేన చలమానా తిట్ఠతి, తం ఉదకపప్పటకో నామ.

అకతపబ్భారేతి అవళఞ్జనట్ఠానదస్సనత్థం వుత్తం. తాదిసే ఏవ హి వమ్మికస్స సమ్భవోతి. **మూసికుక్కరం** నామ మూసికాహి ఖనిత్వా బహి కతపంసురాసి. **అచ్ఛదన**న్తిఆదివుత్తత్తా ఉజుకం ఆకాసతో పతితవస్సోదకేన ఓవట్ఠమేవ జాతపథవీ హోతి, న ఛదనాదీసు పతిత్వా తతో పవత్తఉదకేన తిన్తన్తి వేదితబ్బం. **మణ్డపత్థమ్భ**న్తి సాఖామణ్డపత్థమ్భం. **ఉచ్చాలేత్వా**తి ఉక్ఖిపిత్వా. **తతో**తి పురాణసేనాసనతో.

౮౮. **మహామత్తిక**న్తి భిత్తిలేపనం. జాతపథవితా, తథాసఞ్ఞితా, ఖణనఖణాపనానం అఞ్ఞతరన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో ముసావాదవగ్గో పఠమో.

౨. భూతగామవగ్గో

౧. భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౯. దుతియవగ్గస్స పఠమే **నిగ్గహేతుం అసక్కోన్తో**తి సాఖట్ఠకవిమానే సాఖాయ ఛిజ్జమానాయ ఛిజ్జన్తే తత్థ అఛేదనత్థాయ దేవతాయ ఉపనీతం పుత్తం దిస్వాపి కుఠారినిక్ఖేపవేగం నివత్తేతుం అసక్కోన్తోతి అత్థో. **రుక్ఖధమ్మో**తి రుక్ఖస్స పవత్తియం. రుక్ఖానం వియ ఛేదనాదీసు అకుప్పనఞ్హి రుక్ఖధమ్మో నామ.

ఉప్పతితన్తి ఉప్పన్నం. **భన్తన్తి** ధావన్తం. **వారయే**తి నిగ్గణ్హేయ్య. **ఇతరో**తి ఉప్పన్నం కోధం అనిగ్గణ్హన్తో రాజఉపరాజాదీనం రస్మిమత్తగ్గాహకజనో వియ న ఉత్తమసారథీతి అత్థో. **విసటం సప్పవిసన్తి** సరీరే దాఠావణానుసారేన విత్థిణ్ణం బ్యాపేత్వా ఠితం కణ్హసప్పవిసం వియ. **జహాతి ఓరపారన్తి** పఞ్చోరమ్భాగియసఞ్ఞోజనాని తతియమగ్గేన జహాతి. “ఓరపార”న్తి హి ఓరిమతీరం వుచ్చతి . అథ వా **సో**తి తతియమగ్గేన కోధం వినేత్వా ఠితో భిక్ఖు అరహత్తమగ్గేన ఓరపారం జహాతీతి అత్థో. తత్థ **ఓరం** నామ సకత్తభావో, అజ్ఝత్తికాని వా ఆయతనాని. **పారం** నామ పరఅత్తభావో, బాహిరాని వా ఆయతనాని. తదుభయే పన ఛన్దరాగం జహన్తో “జహాతి ఓరిమపార”న్తి వుచ్చతి.

౯౦. **భవన్తీ**తి వడ్ఢన్తి. **అహువున్తీ**తి బభూవు. తేనాహ ‘‘**జాతా వడ్ఢితా**’’తి. **భూతానం గామో**తి మహాభూతానం హరితతిణాదిభావేన సమగ్గానం సమూహో. తబ్బినిముత్తస్స గామస్స అభావం దస్సేతుం ‘‘**భూతా ఏవ వా గామో**’’తి వుత్తం. **పాతబ్య**-సద్దస్స **పా** పానేతి ధాత్వత్థం సన్ధాయాహ ‘‘**పరిభుఞ్జితబ్బతా**’’తి. సా చ పాతబ్యతా ఛేదనాది ఏవ హోతీతి ఆహ ‘‘**తస్సా...పే.... భూతగామస్స జాతా ఛేదనాదిపచ్చయా**’’తి.

౯౧. **జాత**-సద్దో ఏత్థ విజాతపరియాయోతి “పుత్తం విజాతా ఇత్థీ”తిఆదీసు వియ పసూతవచనోతి ఆహ ‘‘**పసూతానీ**’’తి, నిబ్బత్తపణ్ణమూలానీతి అత్థో.

తాని దస్సేన్తోతి తాని బీజాని దస్సేన్తో. కారియదస్సనముఖేనేవ కారణఞ్చ గహితన్తి ఆహ ‘‘**బీజతో నిబ్బత్తేన బీజం దస్సేత**’’న్తి.

౯౨. ‘‘**బీజతో సమ్భూతో భూతగామో బీజ**’’న్తి ఇమినా ఉత్తరపదలోపేన “పదుమగచ్ఛతో నిబ్బత్తం పుప్ఫం పదుమ”న్తిఆదీసు వియాయం వోహారోతి దస్సేతి. **యం బీజం భూతగామో నామ హోతీ**తి నిబ్బత్తపణ్ణమూలం సన్ధాయ వదతి. **యథారుతన్తి** యథాపాఠం.

‘‘**సఞ్చిచ్చా**’’తి వుత్తత్తా సరీరే లగ్గభావం ఞత్వాపి ఉట్ఠహతి, “తం ఉద్ధరిస్సామీ”తిసఞ్ఞాయ అభావతో వట్టతి. **అనన్తక**-గ్గహణేన సాసపమత్తికా గహితా, నామఞ్హేతం తస్సా సేవాలజాతియా. మూలపణ్ణానం అభావేన ‘‘**అసమ్పుణ్ణభూతగామో నామా**’’తి వుత్తం. సో బీజగామేన సఙ్గహితోతి. అవడ్ఢమానేపి భూతగామమూలకత్తా వుత్తం ‘‘**అమూలకభూతగామే సఙ్గహం గచ్ఛతీ**’’తి. నాళికేరస్స ఆవేణికం కత్వా వదతి.

సేలేయ్యకం నామ సిలాయ సమ్భూతా ఏకా గన్ధజాతి. **పుప్ఫితకాలతో పట్ఠాయా**తి వికసితకాలతో పభుతి. **ఛత్తకం గణ్హన్తో**తి వికసితం గణ్హన్తో. మకుళం పన రుక్ఖత్తచం అకోపేన్తేనపి గహేతుం న వట్టతి, ఫుల్లం వట్టతి. **హత్థకుక్కుచ్చేనా**తి

హత్థచాపల్లేన.

‘‘**పానీయం న వాసేతబ్బ**’’న్తి ఇదం అత్తనో పివనపానీయం సన్ధాయ వుత్తం, అఞ్ఞేసం పన వట్టతి అనుగ్గహితత్తా. తేనాహ ‘‘**అత్తనా ఖాదితుకామేనా**’’తి. **యేసం రుక్ఖానం సాఖా రుహతీ**తి మూలం అనోతారేత్వా పణ్ణమత్తనిగ్గమనమత్తేనపి వడ్ఢతి. తత్థ కప్పియమ్పి అకరోన్తో ఛిన్ననాళికేరవేళుదణ్డాదయో కోపేతుం వట్టతి.

‘‘**చఙ్కమితట్ఠానం దస్సేస్సామీ**’’తి వుత్తత్తా కేవలం చఙ్కమనాధిప్పాయేన వా మగ్గగమనాధిప్పాయేన వా అక్కమన్తస్స, తిణానం ఉపరి నిసీదనాధిప్పాయేన నిసీదన్తస్స చ దోసో నత్థి.

సమణకప్పేహీతి సమణానం కప్పియవోహారేహి, అబీజనిబ్బట్టబీజానిపి కప్పియభావతో ‘‘సమణకప్పానీ’’తి వుత్తాని. **అబీజం** నామ తరుణఅమ్బఫలాదీని. నిబ్బట్టేతబ్బం వియోజేతబ్బం బీజం యస్మిం, తం పనసాది **నిబ్బట్టబీజం** నామ. **కప్పియన్తి వత్వావా**తి పుబ్బకాలకిరియావసేన వుత్తేపి వచనక్ఖణేవ అగ్గిసత్థాదినా బీజగామే వణం కాతబ్బన్తి వచనతో పన పుబ్బే కాతుం న వట్టతి, తఞ్చ ద్విధా అకత్వా ఛేదనభేదనమేవ దస్సేతబ్బం. కరోన్తేన చ భిక్ఖునా ‘‘కప్పియం కరోహీ’’తి యాయ కాయచి భాసాయ వుత్తేయేవ కాతబ్బం. **బీజగామపరిమోచనత్థం పున కప్పియం కారేతబ్బ**న్తి కారాపనస్స పఠమమేవ అధికతత్తా. ‘‘**కటాహేపి కాతుం వట్టతీ**’’తి వుత్తత్తా కటాహతో నీహతాయ మిఞ్జాయ వా బీజే వా యత్థ కత్థచి విజ్ఝితుం వట్టతి ఏవ. భూతగామో, భూతగామసఞ్ఞితా, వికోపనం వా వికోపాపనం వాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౪. దుతియే **అఞ్ఞం వచన**న్తి యం దోసవిభావనత్థం పరేహి వుత్తవచనం తం తస్స అననుచ్ఛవికేన అఞ్ఞేన వచనేన పటిచరతి.

౯౮. యదేతం అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణవసేన పవత్తవచనం, తదేవ పుచ్ఛితమత్థం ఠపేత్వా అఞ్ఞం వదతి పకాసేతీతి అఞ్ఞవాదకన్తి ఆహ ‘‘**అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణస్సేతం నామ**’’న్తి. **తుణ్హీభూతస్సేతం నామ**న్తి తుణ్హీభావస్సేతం నామం, అయమేవ వా పాఠో. **అఞ్ఞవాదకం ఆరోపేతు**న్తి అఞ్ఞవాదే ఆరోపేతుం. **విహేసక**న్తి విహేసకత్తం.

౯౯. పాళియం **న ఉగ్ఘాటేతుకామో**తి పటిచ్ఛాదేతుకామో.

౧౦౦. అనారోపితే అఞ్ఞవాదకేతి వుత్తదుక్కటం పాళియం ఆగతఅఞ్ఞేనఞ్ఞపటిచరణవసేన యుజ్జతి, అట్ఠకథాయం ఆగతనయేన పన ముసావాదేన అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరన్తస్స పాచిత్తియేన సద్ధిం దుక్కటం, ఆరోపితే ఇమినావ పాచిత్తియం. కేచి పన ‘‘ముసావాదపాచిత్తియేన సద్ధిం పాచిత్తియద్వయ’’న్తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. ఆదికమ్మికస్సపి ముసావాదే ఇమినావ అనాపత్తీతి దట్ఠబ్బం. ధమ్మకమ్మేన ఆరోపితతా, ఆపత్తియా వా వత్థునా వా అనుయుఞ్జియమానతా, ఛాదేతుకామతాయ అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణం, తుణ్హీభావో చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౩. తతియే చిన్తాయనత్థస్స **ఝే**-ధాతుస్స అనేకత్థతాయ ఓలోకనత్థసమ్భవతో వుత్తం ‘‘**ఓలోకాపేన్తీ**’’తి. **ఛన్దాయాతి** లిఙ్గవిపల్లాసోతి ఆహ ‘‘**ఛన్దేనా**’’తి.

౧౦౫. భిక్ఖుం లామకతో చిన్తాపనత్థం అఞ్ఞేసం తం అవణ్ణకథనం **ఉజ్ఝాపనం** నామ. అఞ్ఞేసం పన అవత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం సముల్లపనవసేన భిక్ఖునో దోసప్పకాసనం **ఖియ్యనం** నామాతి అయమేతేసం భేదో.

౧౦౬. **అఞ్ఞం అనుపసమ్పన్నం ఉజ్ఝాపేతీ**తి అఞ్ఞేన అనుపసమ్పన్నేన ఉజ్ఝాపేతి. **తస్స వా తం సన్తికే**తి తస్స అనుపసమ్పన్నస్స సన్తికే తం సఙ్ఘేన సమ్మతం ఉపసమ్పన్నం ఖియ్యతి. ఇధాపి ముసావాదేన ఉజ్ఝాపనాదీనం సమ్భవతో దుక్కటట్ఠానాని చ ఆదికమ్మికస్స అనాపత్తి చ ఇమినా ఏవ సిక్ఖాపదేన వుత్తాతి వేదితబ్బం సబ్బత్థ ముసావాదపాచిత్తియస్స అనివత్తితో. ధమ్మకమ్మేన సమ్మతతా, ఉపసమ్పన్నతా, అగతిగమనాభావో, తస్స అవణ్ణకామతా, యస్స సన్తికే వదతి. తస్స ఉపసమ్పన్నతా, ఉజ్ఝాపనం వా ఖియ్యనం వాతి ఇమానేత్థ ఛ అఙ్గాని.

ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౦. చతుత్థే **అపఞ్ఞాతే**తి అప్పసిద్ధే. ఇమం పన అట్ఠ మాసే మణ్డపాదీసు ఠపనసఙ్ఖాతం అత్థవిసేసం గహేత్వా భగవతా పఠమమేవ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి అధిప్పాయం “అనుజానామి, భిక్ఖవే, అట్ఠమాసే”తిఆదివచనేన అనుపఞ్ఞత్తిసదిసేన పకాసేత్వా విసుం అనుపఞ్ఞత్తి న వుత్తా. **పరివారే** పనేతం అనుజాననవచనం అనుపఞ్ఞత్తిట్ఠానన్తి “ఏకా అనుపఞ్ఞత్తీ”తి (పరి॰ ౬౫-౬౭) వుత్తం.

నవవాయిమోతి అధునా సుత్తేన వీతకచ్ఛేన పలివేఠితమఞ్చో. **ఓనద్ధో**తి కప్పియచమ్మేన ఓనద్ధో. తే హి వస్సేన సీఘం న నస్సన్తి. ‘‘**ఉక్కట్ఠఅబ్భోకాసికో**’’తి ఇదం తస్స సుఖపటిపత్తిదస్సనమత్తం, ఉక్కట్ఠస్సాపి పన చీవరకుటి వట్టతేవ. **కాయానుగతికత్తా**తి భిక్ఖునో తత్థేవ నిసీదనభావం దీపేతి, తేన చ వస్సభయేన సయం అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్స ఆపత్తీతి దస్సేతి . అబ్భోకాసికానం తేమనత్థాయ నియమేత్వా దాయకేహి దిన్నమ్పి అత్తానం రక్ఖన్తేన రక్ఖితబ్బమేవ.

‘‘**వలాహకానం అనుట్ఠితభావం సల్లక్ఖేత్వా**’’తి ఇమినా గిమ్హానేపి మేఘే ఉట్ఠితే అబ్భోకాసే నిక్ఖిపితుం న వట్టతీతి దీపేతి. **తత్ర తత్రా**తి చేతియఙ్గణాదికే తస్మిం తస్మిం అబ్భోకాసే నియమేత్వా నిక్ఖిత్తా. **మజ్ఝతో పట్ఠాయ పాదట్ఠానాభిముఖా**తి యత్థ సమన్తతో సమ్మజ్జిత్వా అఙ్గణమజ్ఝే సబ్బదా కచవరస్స సఙ్కడ్ఢనేన మజ్ఝే వాలికా సఞ్చితా హోతి. తత్థ కత్తబ్బవిధిదస్సనత్థం వుత్తం. ఉచ్చవత్థుపాదట్ఠానాభిముఖం వా వాలికా హరితబ్బా. యత్థ వా పన కోణేసు వాలికా సఞ్చితా, తత్థ తతో పట్ఠాయ అపరదిసాభిముఖా హరితబ్బాతి కేచి అత్థం వదన్తి. కేచి పన “సమ్మట్ఠట్ఠానస్స పదవళఞ్జేన అవికోపనత్థాయ సయం అసమ్మట్ఠట్ఠానే ఠత్వా అత్తనో పాదాభిముఖం వాలికా హరితబ్బాతి వుత్త”న్తి వదన్తి, తత్థ “మజ్ఝతో పట్ఠాయా”తి వచనస్స పయోజనం న దిస్సతి.

၁၁၁. వజ్కపాదతామత్తేన కుళీరపాదకస్స సేసేహి విసేసో, న అటనీసు పాదప్పవేసనవిసేసేనాతి దస్సేతుం ‘‘**యో వా పన కోచీ**’’తిఆది వుత్తం. **తస్సాతి** ఉపసమ్పన్నస్సేవ.

నిసీదిత్వా…పే… పాచిత్తియన్తి ఏత్థ మేఘుట్ఠానాభావం ఞత్వా “పచ్ఛా ఆగన్త్వా ఉద్ధరిస్సామీ”తి ఆభోగేన గచ్ఛన్తస్స అనాపత్తి, తేన పునాగన్తబ్బమేవ. **కప్పం లభిత్వాతి** “గచ్ఛ, మా ఇధ తిట్ఠా”తి వుత్తవచనం లభిత్వా.

ఆవాసికానంయేవ పలిబోధోతి ఆగన్తుకేసు కిఞ్చి అవత్వా నిసీదిత్వా “ఆవాసికా ఏవ ఉద్ధరిస్సన్తీ”తి గతేసుపి ఆవాసికానమేవ పలిబోధో. **మహాపచ్చరివాదే** పన “ఇదం అమ్హాక”న్తి అవత్వాపి నిసిన్నానమేవాతి అధిప్పాయో. “సన్థరిత్వా వా సన్థరాపేత్వా వా”తి వుత్తత్తా అనాణత్తియా పఞ్ఞాపితత్తాపి దుక్కటే కారణం వుత్తం. **ఉస్సారకోతి** సరభాణకో. సో హి ఉద్ధం ఉద్ధం పాళిపాఠం సారేతి పవత్తేతీతి ఉస్సారకోతి వుచ్చతి.

၁၁၂. **వణ్ణానురక్ఖణత్థం కతాతి** పటఖణ్డాదీహి సిబ్బిత్వా కతా. **భూమియం అత్థరితబ్బాతి** చిమిలికాయ సతి తస్సా ఉపరి, అసతి సుద్ధభూమియం అత్థరితబ్బా. ‘‘**సీహచమ్మాదీనం పరిహరణేయేవ పటిక్ఖేపో**’’తి ఇమినా మఞ్చపీఠాదీసు అత్థరిత్వా పున సంహరిత్వా ఠపనాదివసేన అత్తనో అత్థాయ పరిహరణమేవ న వట్టతి, భూమత్థరణాదివసేన పరిభోగో పన అత్తనో పరిహరణం న హోతీతి దస్సేతి. **ఖన్ధకే** హి “అన్తోపి మఞ్చే పఞ్ఞత్తాని హోన్తి, బహిపి మఞ్చే పఞ్ఞత్తాని హోన్తీ”తి ఏవం అత్తనో అత్తనో అత్థాయ మఞ్చాదీసు పఞ్ఞపేత్వా **పరిహరణవత్థుస్మిం** –

> “న, భిక్ఖవే, మహాచమ్మాని ధారేతబ్బాని సీహచమ్మం బ్యగ్ఘచమ్మం దీపిచమ్మం. యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (మహావ. ౨౫౫) –

పటిక్ఖేపో కతో. తస్మా వుత్తనయేనేవేత్థ అధిప్పాయో దట్ఠబ్బో. **దారుమయపీఠన్తి** ఫలకమయపీఠమేవ. **పాదకఠలికన్తి** అధోతపాదం యస్మిం ఘంసన్తా ధోవన్తి, తం దారుఫలకాది.

၁၁၃. “ఆగన్త్వా ఉద్ధరిస్సామీతి గచ్ఛతీ”తి వుత్తత్తా అఞ్ఞేనపి కారణేన అనోతాపేన్తస్సపి ఆగమనే సాపేక్ఖస్స అనాపత్తి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** “మఞ్చాదీనం సఙ్ఘికతా, వుత్తలక్ఖణే దేసే సన్థరణం వా సన్థరాపనం వా, అపలిబుద్ధతా, ఆపదాయ అభావో, నిరపేక్ఖతా, లేడ్డుపాతాతిక్కమో”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ఏవమేత్థ నిరపేక్ఖతాయ సద్ధిం ఛ అఙ్గాని వుత్తాని.

పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

၁၁၆. పఞ్చమే **పావారో కోజవోతి** పచ్చత్థరణత్థాయేవ ఠపితా ఉగ్గతలోమా అత్థరణవిసేసా. **ఏత్తకమేవ వుత్తన్తి** అట్ఠకథాసు వుత్తం. **సేనాసనతోతి** సబ్బపచ్ఛిమసేనాసనతో.

၁၁၇. **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్తమేవత్థం సవిసేసం కత్వా దస్సేతుం ‘‘**కిఞ్చాపి వుత్తో**’’తిఆది ఆరద్ధం. **వత్తబ్బం నత్థీతి** రుక్ఖమూలస్స పాకటత్తా వుత్తం. **పలుజ్జతీతి** వినస్సతి.

౧౧౮. యేన మఞ్చం వా పీఠం వా వీనన్తి, తం **మఞ్చపీఠకవానం. సిలుచ్చయలేణ**న్తి పబ్బతగుహా. ''**ఆపుచ్ఛనం పన వత్త**''న్తి ఇమినా ఆపత్తి నత్థీతి దస్సేతి. వుత్తలక్ఖణసేయ్యా, తస్సా సఙ్ఘికతా, వుత్తలక్ఖణే విహారే సన్థరణం వా సన్థరాపనం వా, అపలిబుద్ధతా, ఆపదాయ అభావో, అనపేక్ఖస్స దిసాపక్కమనం, ఉపచారసీమాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ సత్త అఙ్గాని.

దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౯. ఛట్ఠే **అనుపవిసిత్వా**తి సమీపం పవిసిత్వా.

౧౨౨. ఉపచారం ఠపేత్వాతి దియడ్ఢహత్థూపచారం ఠపేత్వా. సఙ్ఘికవిహారతా, అనుట్ఠాపనీయభావజాననం, సమ్బాధేతుకామతా, ఉపచారే నిసీదనం వా నిపజ్జనం వాతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౬. సత్తమే **కోట్ఠకానీ**తి ద్వారకోట్ఠకాని.

౧౨౮. ''**సకలసఙ్ఘారామతో నిక్కడ్ఢితుం న వట్టతీ**''తి ఇదం అననురూపతో వుత్తం. పాపగరహితాయ హి అకుపితచిత్తేన నిక్కడ్ఢాపేన్తస్స ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి నత్థి ''కుపితో అనత్తమనో''తి వుత్తత్తా. అఞ్ఞాపేక్ఖా ఆపత్తి న దిస్సతి. పాళియం ''**అలజ్జిం నిక్కడ్ఢతీ**''తిఆదీసు చిత్తస్స లహుపరివత్తితాయ అన్తరన్తరా కోపే ఉప్పన్నేపి అనాపత్తి అలజ్జితాదిపచ్చయేనేవ నిక్కడ్ఢనస్స ఆరద్ధత్తా. సఙ్ఘికవిహారో, ఉపసమ్పన్నస్స భణ్డనకారకభావాదివినిముత్తతా, కోపేన నిక్కడ్ఢనం వా నిక్కడ్ఢాపనం వాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౯. అట్ఠమం ఉత్తానమేవ. సఙ్ఘికో విహారో, అసీసఘట్టవేహాసకుటి, హేట్ఠాపరిభోగతా, అపటాణిదిన్నే ఆహచ్చపాదకే నిసీదనం వా నిపజ్జనం వాతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౩౫. నవమే ''మహల్లకో నామ విహారో సస్సామికో''తి వుత్తత్తా సఞ్ఞాచికాయ కుటియా అనాపత్తీతి వదన్తి. **యస్సా**తి విహారస్స. **సా అపరిపూరూపచారాపి హోతీ**తి వివరియమానం కవాటం యం భిత్తిం ఆహనతి, సా సామన్తా

కవాటవిత్థారప్పమాణా ఉపచారరహితాపి హోతీతి అత్థో. ఆలోకం వాతపానం సన్ధేతి ఘటయతీతి **ఆలోకసన్ధీ**తి కవాటం వుచ్చతి. ద్వారవాతపానూపచారతో అఞ్ఞత్థ పునప్పునం లిమ్పనాదిం కరోన్తస్స పిణ్డగణనాయ పాచిత్తియం.

కేచి పన "పాళియం పాచిత్తియస్స అవుత్తత్తా దుక్కట"న్తి వదన్తి. **అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి సంవిధాతబ్బం. **హరితే ఠితో అధిట్ఠాతి. ఆపత్తి దుక్కటస్సా**తి హరితయుత్తే ఖేత్తే ఠత్వా ఛాదేన్తస్స దుక్కటన్తి అత్థో. కేచి పన "తాదిసే ఖేత్తే విహారం కరోన్తస్స దుక్కట"న్తి వదన్తి, తం పాళియా న సమేతి.

౧౩౬. **ఉజుకమేవ ఛాదన**న్తి ఛాదనముఖవట్టితో పట్ఠాయ యావ పిట్ఠివంసకూటాగారకణ్ణికాది, తావ ఇట్ఠకాదీహి ఉజుకం ఛాదనం. ఇమినా పన యేన సబ్బస్మిం విహారే ఏకవారం ఛాదితే తం ఛాదనం ఏకమగ్గన్తి గహేత్వా పాళియం "ద్వే మగ్గే"తిఆది వుత్తం. పరియాయేన ఛాదనమ్పి ఇమినావ నయేన యోజేతబ్బన్తి వదన్తి, తం "పునప్పునం ఛాదాపేసీ"తి ఇమాయ పాళియా చ "సబ్బమ్పి చేతం ఛదనం ఛదనూపరి వేదితబ్బ"న్తి ఇమినా అట్ఠకథావచనేన చ సమేతి.

పాళియం "మగ్గేన ఛాదేన్తస్స పరియాయేన ఛాదేన్తస్సా"తి ఇదఞ్చ ఇట్ఠకాదీహి, తిణపణ్ణేహి చ ఛాదనప్పకారభేదదస్సనత్థం వుత్తం. కేచి పన "పన్తియా ఛాదితస్స ఛదనస్స ఉపరి ఛదనముఖవట్టితో పట్ఠాయ ఉద్ధం ఉజుకమేవ ఏకవారం ఛాదనం ఏకమగ్గన్తి గహేత్వా 'ద్వే మగ్గే'తిఆది వుత్తం, న పన సకలవిహారఛాదనం. ఏస నయో పరియాయేన ఛాదనేపీ"తి వదన్తి, తం పాళిఅట్ఠకథాహి న సమేతి.

తతియాయ మగ్గన్తి ఏత్థ **తతియాయా**తి ఉపయోగత్థే సమ్పదానవచనం, తతియం మగ్గన్తి అత్థో. అయమేవ వా పాఠో. **తిణపణ్ణేహి లబ్భతీ**తి తిణపణ్ణేహి ఛాదేత్వా ఉపరి ఉల్లిత్తావలిత్తకరణం సన్ధాయ వుత్తం. కేవలం తిణకుటియా హి అనాపత్తి వుత్తా. **తిణ్ణం మగ్గాన**న్తి మగ్గవసేన ఛాదితానం తిణ్ణం ఛదనానం. **తిణ్ణం పరియాయాన**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. మహల్లకవిహారతా, అత్తనో వాసాగారతా, ఉత్తరి అధిట్ఠానన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౪౦. దసమే **మాతికాయం** సప్పాణకఉదకం తిణేన వా మత్తికాయ వా సిఞ్చేయ్య, ఛడ్డేయ్యాతి అత్థో. అథ వా ఉదకం గహేత్వా బహి సిఞ్చేయ్య, తస్మిఞ్చ ఉదకే తిణం వా మత్తికం వా ఆహరిత్వా పక్ఖిపేయ్యాతి అజ్ఝాహరిత్వా అత్థో వేదితబ్బో. తేనాహ "**సకటభారమత్తఞ్చేపీ**"తిఆది. **ఇద**న్తి తిణమత్తికపక్ఖిపనవిధానం. **వుత్త**న్తి మాతికాయం "తిణం వా మత్తికం వా"తి ఏవం వుత్తం, అట్ఠకథాసు వా వుత్తం.

ఇదఞ్చ సిక్ఖాపదం బాహిరపరిభోగం సన్ధాయ వత్థువసేన వుత్తం అబ్భన్తరపరిభోగస్స విసుం వక్ఖమానత్తా. తదుభయమ్పి "సప్పాణక"న్తి కత్వా వధకచిత్తం వినావ సిఞ్చనే పణ్ణత్తత్తా "పణ్ణత్తివజ్జ"న్తి వుత్తం. వధకచిత్తే పన సతి సిక్ఖాపదన్తరేనేవ పాచిత్తియం, న ఇమినాతి దట్ఠబ్బం. ఉదకస్స సప్పాణకతా, "సిఞ్చనేన పాణకా మరిస్సన్తీ"తి జాననం, తాదిసమేవ చ ఉదకం వినా వధకచేతనాయ కేనచిదేవ కరణీయేన తిణాదీనం సిఞ్చనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో సేనాసనవగ్గో దుతియో.

“భూతగామవగ్గో”తిపి ఏతస్సేవ నామం.

౩. ఓవాదవగ్గో

౧. ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౪౪. తతియవగ్గస్స పఠమే **తిరచ్ఛానభూతన్తి** తిరోకరణభూతం, బాహిరభూతన్తి అత్థో. **సమిద్ధోతి** పరిపుణ్ణో. **సహితత్థో** అత్థయుత్తో. అత్థగమ్భీరతాదినా **గమ్భీరో**.

౧౪౫-౧౪౭. **పరతోతి** ఉత్తరి. **కరోన్తోవాతి** పరిబాహిరే కరోన్తో. **విభఙ్గేతి** ఝానవిభఙ్గే. **చరణన్తి** నిబ్బానగమనాయ పాదం.

యదస్సాతి యం అస్స. **ధారేతీతి** అవినస్సమానం ధారేతి. **పరికథనత్థన్తి** పకిణ్ణకకథావసేన పరిచ్ఛిన్నధమ్మకథనత్థం. **తిస్సో అనుమోదనాతి** సఙ్ఘభత్తాదీసు దానానిసంసప్పటిసంయుత్తా **నిధికుణ్డసుత్తాది** (ఖు. పా. ౮.౧ ఆదయో) -అనుమోదనా, గేహప్పవేసమఙ్గలాదీసు **మఙ్గలసుత్తాది** (ఖు. పా. ౫.౧ ఆదయో; సు. ని. మఙ్గలసుత్త) -అనుమోదనా, మతకభత్తాదిఅమఙ్గలేసు **తిరోకుట్టాది** (ఖు. పా. ౭.౧ ఆదయో; పే. వ. ౧౪ ఆదయో) -అనుమోదనాతి ఇమా తిస్సో అనుమోదనా. **కమ్మాకమ్మవినిచ్ఛయోతి** పరివారావసానే **కమ్మవగ్గే** (పరి. ౪౮౨ ఆదయో) వుత్తవినిచ్ఛయో. **సమాధివసేనాతి** సమథపుబ్బకవసేన. **విపస్సనావసేన వాతి** దిట్ఠివిసుద్ధిఆదికాయ సుక్ఖవిపస్సనాయ వసేన. అత్తనో సీలరక్ఖణత్థం అపరానపేక్ఖతాయ యేన కామం గన్తుం చతస్సో దిసా అరహతి, అస్స వా సన్తి, తాసు వా సాధూతి **చాతుద్దిసో**.

అభివినయేతి పాతిమోక్ఖసంవరసఙ్ఖాతే సంవరవినయే, తప్పకాసకే వా వినయపిటకే. **వినేతున్తి** సిక్ఖాపేతుం పకాసేతుం. **పగుణా వాచుగ్గతాతి** పాఠతో చ అత్థతో చ పగుణా ముఖే సన్నిధాపనవసేన వాచుగ్గతా కాతబ్బా. అత్థమత్తవసేనపేత్థ యోజనం కరోన్తి. **అభిధమ్మేతి** లక్ఖణరసాదివసేన పరిచ్ఛిన్నే నామరూపధమ్మే. పుబ్బే కిర మహాథేరా పరియత్తిఅనన్తరధానాయ ఏకేకస్స గణస్స దీఘనికాయాదిఏకేకధమ్మకోట్ఠాసం నియ్యాతేన్తా “తుమ్హే ఏతం పాళితో చ అట్ఠకథాతో చ పరిహరథ, సక్కోన్తా ఉత్తరిపి ఉగ్గణ్హథా”తి ఏవం సకలధమ్మం గన్థవసేన నియ్యాతేన్తి, తత్థ తే చ భిక్ఖూ గన్థనామేన దీఘభాణకా మజ్ఝిమభాణకాతి వోహరీయన్తి, తే చ అత్తనో భారభూతం కోట్ఠాసం పరిచ్చజిత్వా అఞ్ఞం ఉగ్గహేతుం న లభన్తి. తం సన్ధాయాహ ‘‘**సచే మజ్ఝిమభాణకో హోతీ**’’తిఆది.

తత్థ **హేట్ఠిమా వా తయో వగ్గాతి** మహావగ్గతో హేట్ఠిమా సగాథకవగ్గో (సం. ని. ౧.౧ ఆదయో), నిదానవగ్గో (సం. ని. ౨.౧ ఆదయో), ఖన్ధవగ్గోతి (సం. ని. ౩.౧ ఆదియో) ఇమే తయో వగ్గా. **తికనిపాతతో పట్ఠాయ హేట్ఠాతి** ఏకకనిపాతదుకనిపాతే సన్ధాయ వుత్తం. ధమ్మపదమ్పి సహ వత్థునా జాతకభాణకేన అత్తనో జాతకేన సద్ధిం ఉగ్గహేతబ్బం. **తతో ఓరం న వట్టతీతి** మహాపచ్చరివాదస్స అధిప్పాయో. **తతో తతోతి** దీఘనికాయాదితో. ఉచ్చినిత్వా ఉగ్గహితం సద్ధమ్మస్స ఠితియా, భిక్ఖునోపి పుబ్బాపరానుసన్ధిఆదికుసలతాయ చ న హోతీతి “తం న వట్టతీ”తి పటిక్ఖిత్తం. **అభిధమ్మే కిఞ్చి ఉగ్గహేతబ్బన్తి న వుత్తన్తి** ఏత్థ యస్మా వినయే కుసలత్తికాదివిభాగో, సుత్తన్తేసు సమథవిపస్సనామగ్గో చ అభిధమ్మపాఠం వినా న విఞ్ఞాయతి, అన్ధకారే పవిట్ఠకాలో వియ హోతి, తస్మా సుత్తవినయానం గహణవసేన అభిధమ్మగ్గహణం వుత్తమేవాతి

విసుం న వుత్తన్తి వేదితబ్బం. యథా “భోజనం భుఞ్జితబ్బ”న్తి వుత్తే “బ్యఞ్జనం ఖాదితబ్బ”న్తి అవుత్తమ్పి వుత్తమేవ హోతి తదవినాభావతో, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం.

పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనాయాతి పరిమణ్డలాని పరిపుణ్ణాని పదేసు సిథిలధనితాదిబ్యఞ్జనాని యస్సం, తాయ. పురస్స ఏసాతి **పోరీ,** నగరవాసీనం కథాతి అత్థో. **అనేలగళాయాతి** ఏత్థ **ఏలాతి** ఖేళం తగ్గళనవిరహితాయ. **కల్యాణవాక్కరణోతి** ఏత్థ వాచా ఏవ వాక్కరణం, ఉదాహరణఘోసో. కల్యాణం మధురం వాక్కరణమస్సాతి కల్యాణవాక్కరణో. ఉపసమ్పన్నాయ మేథునేనేవ అభబ్బో హోతి, న సిక్ఖమానాసామణేరీసూతి ఆహ ‘‘**భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గం వా**’’తిఆది.

౧౪౮. గరుకేహీతి గరుకభణ్డేహి. **ఏకతోఉపసమ్పన్నాయాతి** ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనం. **భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నా** నామ పరివత్తలిఙ్గా వా పఞ్చసతసాకియానియో వా. ఏతా పన ఏకతోఉపసమ్పన్నా ఓవదన్తస్స పాచిత్తియమేవ.

౧౪౯. న నిమన్తితా హుత్వా గన్తుకామాతి నిమన్తితా హుత్వా భోజనపరియోసానే గన్తుకామా న హోన్తి, తత్థేవ వసితుకామా హోన్తీతి అత్థో. **యతోతి** భిక్ఖునుపస్సయతో. **యాచిత్వాతి** “తుమ్హేహి ఆనీతఓవాదేనేవ మయమ్పి వసిస్సామా”తి యాచిత్వా. **తత్థాతి** తస్మిం భిక్ఖునుపస్సయే. అభిక్ఖుకావాసే వస్సం వసన్తియా పాచిత్తియం, అపగచ్ఛన్తియా దుక్కటం.

ఇమాసు కతరాపత్తి పరిహరితబ్బాతి చోదనం పరిహరన్తో ఆహ ‘‘**సా రక్ఖితబ్బా**’’తి. సా వస్సానుగమనమూలికా ఆపత్తి రక్ఖితబ్బా, ఇతరాయ అనాపత్తికారణం అత్థీతి అధిప్పాయో. తేనాహ ‘‘**ఆపదాసు హీ**’’తిఆది.

ఓవాదత్థాయాతి ఓవాదే యాచనత్థాయ. **ద్వే తిస్సోతి** ద్వీహి తీహి, కరణత్థే చేతం పచ్చత్తవచనం. **పాసాదికేనాతి** పసాదజనకేన కాయకమ్మాదినా. **సమ్పాదేతూతి** తివిధం సిక్ఖం సమ్పాదేతు. అసమ్మతతా, భిక్ఖునియా పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, ఓవాదవసేన అట్ఠగరుధమ్మదానన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౫౩. దుతియే **కోకనదన్తి** పదుమవిసేసం, తం కిర బహుపత్తం వణ్ణసమ్పన్నం. అయఞ్హేత్థ అత్థో – యథా కోకనదసఙ్ఖాతం పదుమం, ఏవం ఫుల్లముఖపదుమం అవీతగుణగన్ధం నిమ్మలే అన్తలిక్ఖే ఆదిచ్చం వియ చ అత్తనో తేజసా తపన్తం తతో ఏవ విరోచమానం అఙ్గేహి నిచ్ఛరణకజుతియా అఙ్గీరసం సమ్మాసమ్బుద్ధం పస్సాతి. **రజోహరణన్తి** సరీరే రజం పుఞ్ఛతీతి రజోహరణన్తి పుఞ్ఛనచోళస్స నామం. ఓభాసవిస్సజ్జనపుబ్బకా భాసితగాథా **ఓభాసగాథా** నామ. **విసుద్ధిమగ్గాదీసు** (విసుద్ధి. ౨.౩౦౬) పన “రాగో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతీ”తిఆది ఓభాసగాథా వుత్తా, న పనేసా “అధిచేతసో”తి గాథా. అయఞ్చ **చూళపన్థకత్థేరస్స** ఉదానగాథాతి ఉదానపాళియం నత్థి, **ఏకుదానియత్థేరస్స** (థేరగా॰ ౧.౬౭ ఏకుదానియత్థేరగాథావణ్ణనా) నాయం ఉదానగాథాతి తత్థ వుత్తం. ఇధ పన పాళియా ఏవ వుత్తత్తా థేరస్సాపి ఉదానగాథాతి

గహేతబ్బం. ఇధ చ అగరుధమ్మేనాపి ఓవదతో పాచిత్తియమేవ. అత్థఙ్గతసూరియతా, పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, ఓవదనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౨. తతియం ఉత్తానమేవ. ఉపస్సయూపగమనం, పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, సమయాభావో, గరుధమ్మేహి ఓవదనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౪. చతుత్థే ఆమిసనిరపేక్ఖమ్పి ఆమిసహేతు ఓవదతీతిసఞ్ఞాయ భణన్తస్సపి అనాపత్తి సచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, ధమ్మేన లద్ధసమ్ముతితా, అనామిసన్తరతా, అవణ్ణకామతాయ ఏవం భణనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౬౯. పఞ్చమం చీవరదానసిక్ఖాపదం ఉత్తానమేవ.

౬. చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౭౬. ఛట్ఠే **కథినవత్తన్తి** కథినమాసే చీవరం కరోన్తానం సబ్రహ్మచారీనం సహాయభావూపగమనం సన్ధాయ వుత్తం. **వఞ్చేత్వాతి** “తవ ఞాతికాయా”తి అవత్వా “ఏకిస్సా భిక్ఖునియా”తి ఏత్తకమేవ వత్వా “ఏకిస్సా భిక్ఖునియా”తి సుత్వా తే అఞ్ఞాతికసఞ్ఞినో అహేసున్తి ఆహ ‘‘**అకప్పియే నియోజితత్తా**’’తి. అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా సన్తకతా, నివాసనపారుపనూపగతా, వుత్తనయేన సిబ్బనం వా సిబ్బాపనం వాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౮౩. సత్తమే పాళియం **గచ్ఛామ భగిని గచ్ఛామాయ్యాతి** భిక్ఖుపుబ్బకం సంవిధానం, ఇతరం భిక్ఖునిపుబ్బకం . **ఏకద్ధానమగ్గన్తి** ఏకతో అద్ధానసఙ్ఖాతం మగ్గం. **హియ్యోతి** సువే. **పరేతి** తతియే దివసే.

ద్విధా వుత్తప్పకారోతి పాదగమనే పక్ఖగమనేతి ద్విధా వుత్తప్పకారో. **ఉపచారో న లబ్భతీతి** యో పరిక్ఖిత్తాదిగామస్స ఏకలేడ్డుపాతాదిఉపచారో వుత్తో, సో ఇధ న లబ్భతి ఆసన్నత్తా. ఏతేన చ అన్తరఘరేయేవేత్థ గామోతి అధిప్పేతో, న సకలం గామఖేత్తం. తత్థాపి యత్థ ఉపచారో లబ్భతి, తత్థ ఉపచారోక్కమనే ఏవ ఆపత్తీతి దస్సేతి. తేనాహ ‘‘**రతనమత్తన్తరో**’’తిఆది.

ఉపచారోక్కమనఞ్చేత్థ ఉపచారబ్భన్తరే పవిసనమేవ హోతి. తత్థ అప్పవిసిత్వాపి ఉపచారతో బహి అద్ధయోజనబ్భన్తరగతేన మగ్గేన గచ్ఛన్తోపి మగ్గస్స ద్వీసు పస్సేసు అద్ధయోజనబ్భన్తరగతం గామూపచారం సబ్బం ఓక్కమిత్వా గచ్ఛతిచ్చేవ వుచ్చతి. అద్ధయోజనతో బహి గతేన మగ్గేన గచ్ఛన్తో న గామూపచారగణనాయ కారేతబ్బో, అద్ధయోజనగణనాయేవ కారేతబ్బో. ఏవఞ్చ సతి అనన్తరసిక్ఖాపదే నావాయేవ గామతీరపస్సేన గచ్ఛన్తస్స గామూపచారగణనాయ ఆపత్తి సమత్థితా హోతి. న హి సక్కా నావాయ గామూపచారబ్భన్తరే పవిసితుం. తిణ్ణం మగ్గానం సమ్బన్ధట్ఠానం **సిఙ్ఘాటకం. ఏత్థన్తరే సంవిదహితేతి** ఏత్థ న కేవలం యథావుత్తరథికాదీసు ఏవ సంవిదహనే దుక్కటం, అన్తరామగ్గేపీతి అధిప్పాయో.

అద్ధయోజనం అతిక్కమన్తస్సాతి అసతి గామే అద్ధయోజనం అతిక్కమన్తస్స. యస్మిఞ్హి గామఖేత్తభూతేపి అరఞ్ఞే అద్ధయోజనబ్భన్తరే గామో న హోతి, తమ్పి ఇధ అగామకం అరఞ్ఞన్తి అధిప్పేతం, న విఞ్ఝాటవాదయో.

౧౮౩. **రట్ఠభేదేతి** రట్ఠవిలోపే. **చక్కసమారుళ్హాతి** ఇరియాపథచక్కం, సకటచక్కం వా సమారుళ్హా. ద్విన్నమ్పి సంవిదహిత్వా మగ్గప్పటిపత్తి, అవిసఙ్కేతం, సమయాభావో, అనాపదా, గామన్తరోక్కమనం వా అద్ధయోజనాతిక్కమో వాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని. ఏకతోఉపసమ్పన్నాదీహి సద్ధిం సంవిధాయ గచ్ఛన్తస్స పన మాతుగామసిక్ఖాపదేన ఆపత్తి.

సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౮౮. అట్ఠమే **ఏకం తీరం…పే… నిరన్తరన్తి** నదితో అద్ధయోజనబ్భన్తరే పదేసే నివిట్ఠగామేహి నిరన్తరతా వుత్తా. **ఏకం అగామకం అరఞ్ఞన్తి** తథా నివిట్ఠగామాభావేన వుత్తం. **అగామకతీరపస్సేనాతిఆది** పన అతిరేకఅద్ధయోజనవిత్థతం నదిం సన్ధాయ వుత్తం. తతో ఊనవిత్థారాయ హి నదియా మజ్ఝేనాపి గమనే తీరద్వయస్సాపి అద్ధయోజనబ్భన్తరే గతత్తా గామన్తరగణనాయ, అద్ధయోజనగణనాయ చ ఆపత్తియో పరిచ్ఛిన్దితబ్బా. తేనేవ ‘‘**యోజనవిత్థతా…పే… అద్ధయోజనగణనాయ పాచిత్తియానీ**’’తి వుత్తం. తేనేవ హి యోజనతో ఊనాయ నదియా అద్ధయోజనబ్భన్తరగతతీరవసేనేవ ఆపత్తిగణనం వుత్తమేవ హోతి. ‘‘**సబ్బఅట్ఠకథాసూ**’’తిఆదినా వుత్తమేవత్థం సమత్థేతి. తత్థ కిఞ్చాపి సముద్దతళాకాదీసు పాచిత్తియం న వుత్తం, తథాపి కీళాపురేక్ఖారస్స తత్థ దుక్కటమేవాతి గహేతబ్బం, పరమం కీళాపురేక్ఖారస్సాపి పచ్ఛా నావాయ నిద్దుపగతస్స, యోనిసో వా మనసి కరోన్తస్స గామన్తరోక్కమనాదీసుపి ఆపత్తిసమ్భవతో పణ్ణత్తివజ్జతా, తిచిత్తతా చస్స సిక్ఖాపదస్స వుత్తాతి వేదితబ్బం. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౪. నవమే పాళియం ‘‘**సిక్ఖమానా…పే… పఞ్చ భోజనాని ఠపేత్వా సబ్బత్థ అనాపత్తీ**’’తి ఇదం ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. పఞ్చహి సహధమ్మికేహి కతవిఞ్ఞత్తిపరికథాదీహి ఉప్పన్నం పరిభుఞ్జన్తస్స దుక్కటమేవ. భిక్ఖునియా పరిపాచితతా, తథా జాననం, గిహిసమారమ్భాభావో, భోజనతా, తస్స అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౮. దసమే **ఉపనన్దస్స చతుత్థసిక్ఖాపదేనా**తి మాతుగామేన రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్తం, తం పన అచేలకవగ్గే పఞ్చమమ్పి ఉపనన్దం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తేసు చతుత్థత్తా ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో ఓవాదవగ్గో తతియో.

౪. భోజనవగ్గో

౧. ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౬. చతుత్థవగ్గస్స పఠమే **ఇమేసంయేవా**తి ఇమేసం పాసణ్డానంయేవ. **ఏత్తకాన**న్తి ఇమస్మిం పాసణ్డే ఏత్తకానం.

౨౦౮. ''**గచ్ఛన్తో వా ఆగచ్ఛన్తో వా**''తి ఇదం అద్ధయోజనవసేన గహేతబ్బం. అఞ్ఞో ఉద్దిస్స పఞ్ఞత్తఞ్చ భిక్ఖూసు అప్పసన్నేహి తిత్థియేహి సామఞ్ఞతోపి పఞ్ఞత్తమ్పి భిక్ఖూనం న వట్టతి ఏవ. ఆవసథపిణ్డతా, అగిలానతా, అనువసిత్వా భోజనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౯. దుతియే **అభిమారే**తి అభిభవిత్వా భగవన్తం మారణత్థాయ పయోజితే ధనుధరే. నను ''రాజానమ్పి మారాపేసీ''తి వచనతో ఇదం సిక్ఖాపదం అజాతసత్తునో కాలే పఞ్ఞత్తన్తి సిద్ధం, ఏవఞ్చ సతి పాళియం ''తేన ఖో పన సమయేన రఞ్ఞో మాగధస్స...పే.... ఞాతిసాలోహితో ఆజీవకేసు పబ్బజితో హోతి...పే.... బిమ్బిసారం ఏతదవోచా''తిఆది విరుజ్ఝతీతి? న విరుజ్ఝతి. సో కిర ఆజీవకో బిమ్బిసారకాలతో పభుతి అన్తరన్తరా భిక్ఖూ నిమన్తేత్వా దానం దేన్తో అజాతసత్తుకాలేపి సిక్ఖాపదే పఞ్ఞత్తేపి భిక్ఖూనం సన్తికే దూతం పాహేసి, భిక్ఖూ చ కుక్కుచ్చాయన్తా నివారేసుం. తస్మా ఆదితో పట్ఠాయ తం వత్థు దస్సితన్తి వేదితబ్బం.

౨౧౧. అఞ్ఞమఞ్ఞం విసదిసం రజ్జం విరజ్జం, విరజ్జతో ఆగతా **వేరజ్జకా**. తే చ యస్మా జాతిగోత్తాదితో నానావిధా, తస్మా **నానావేరజ్జకే**తిపి అత్థో.

౨౧౭-౮. ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స వత్థువసేనేవ విఞ్ఞత్తితో గణభోజనత్థతా సిద్ధాతి తం అవత్వా పదభాజనే అసిద్ధమేవ నిమన్తనతో గణభోజనం దస్సితన్తి వేదితబ్బం. తేనాహ ''**ద్వీహాకారేహీ**''తిఆది. ''**యేన కేనచి వేవచనేనా**''తి వుత్తత్తా ''భోజనం గణ్హథా''తిఆదిసామఞ్ఞనామేనాపి గణభోజనం హోతి. యం పన పాళియం అద్ధానగమనాదివత్థూసు ''ఇధేవ భుఞ్జథా''తి

వుత్తవచనస్స కుక్కుచ్చాయనం, తమ్పి ఓదనాదినామం గహేత్వా వుత్తత్తా ఏవ కతన్తి వేదితబ్బం. **ఏకతో గణ్హన్తీతి** అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ద్వాదసహత్థం అముఞ్చిత్వా ఏకతో ఠత్వా గణ్హన్తి.

‘‘**అమ్హాకం చతున్నమ్పి భత్తం దేహీ**’’తి వుత్తత్తా పాళి (వణ్ణనా) యం “త్వం ఏకస్స భిక్ఖునో భత్తం దేహీ”తిఆదినో వుత్తత్తా చ భోజననామేన విఞ్ఞత్తమేవ గణభోజనం హోతి, తఞ్చ అఞ్ఞేన విఞ్ఞత్తమ్పి ఏకతో గణ్హన్తానం సబ్బేసమ్పి హోతీతి దట్ఠబ్బం. విసుం గహితం పన విఞ్ఞత్తం భుఞ్జతో పణీతభోజనాదిసిక్ఖాపదేహి ఆపత్తి ఏవ.

ఆగన్తుకపట్టన్తి అచ్ఛిన్దిత్వా అన్వాధిం ఆరోపేత్వా కరణచీవరం సన్ధాయ వుత్తం. **ఠపేతీతి** ఏకం అన్తం చీవరే బన్ధనవసేన ఠపేతి. **పచ్చాగతం సిబ్బతీతి** తస్సేవ దుతియఅన్తం పరివత్తిత్వా ఆహతం సిబ్బతి. **ఆగన్తుకపట్టం బన్ధతీతి** చీవరేన లగ్గం కరోన్తో పునప్పునం తత్థ తత్థ సుత్తేన బన్ధతి. **ఘట్టేతీతి** పమాణేన గహేత్వా దణ్డాదీహి ఘట్టేతి. **సుత్తం కరోతీతి** గుణాదిభావేన వట్టేతి. **వలేతీతి** అనేకగుణసుత్తం హత్థేన వా చక్కదణ్డేన వా వట్టేతి ఏకత్తం కరోతి. **పరివత్తనం కరోతీతి** పరివత్తనదణ్డయన్తకం కరోతి, యస్మిం సుత్తగుళం పవేసేత్వా వేళునాళికాదీసు ఠపేత్వా పరిబ్భమాపేత్వా సుత్తకోటితో పట్ఠాయ ఆకడ్ఢన్తి.

౨౨౦. **అనిమన్తితచతుత్థన్తి** అనిమన్తితో చతుత్థో యస్స భిక్ఖుచతుక్కస్స, తం అనిమన్తితచతుత్థం. ఏవం సేసేసుపి. తేనాహ ‘‘**పఞ్చన్నం చతుక్కాన**’’న్తి. **సమ్పవేసేత్వాతి** తేహి యోజేత్వా. **గణో భిజ్జతీతి** నిమన్తితసఙ్ఘో న హోతీతి అత్థో.

అధివాసేత్వా గతేసూతి ఏత్థ అకప్పియనిమన్తనాధివాసనక్ఖణే పుబ్బపయోగే దుక్కటమ్పి నత్థి, విఞ్ఞత్తితో పసవనే పన విఞ్ఞత్తిక్ఖణే ఇతరసిక్ఖాపదేహి దుక్కటం హోతీతి గహేతబ్బం. **నిమన్తనం సాదియథాతి** నిమన్తనభత్తం పటిగ్గణ్హథ. **తాని చాతి** కుమ్మాసాదీని చ తేహి భిక్ఖూహి ఏకేన పచ్ఛా గహితత్తా ఏకతో న గహితాని.

‘‘**భత్తుద్దేసకేన పణ్డితేన భవితబ్బం...పే.... మోచేతబ్బా**’’తి ఏతేన భత్తుద్దేసకేన అకప్పియనిమన్తనే సాదితే సబ్బేసమ్పి సాదితం హోతి. ఏకతో గణ్హన్తానం గణభోజనాపత్తి చ హోతీతి దస్సేతి. దూతస్స ద్వారే ఆగన్త్వా పున “భత్తం గణ్హథా”తి వచనభయేన ‘‘**గామద్వారే అట్ఠత్వా**’’తి వుత్తం. గణభోజనతా, సమయాభావో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౨౧. తతియే పాళియం **భత్తపటిపాటి అట్ఠితాతి** కులపటిపాటియా దాతబ్బా భత్తపటిపాటి అట్ఠితా న ఠితా, అబ్బోచ్ఛిన్నా నిరన్తరప్పవత్తాతి అత్థో. బదరఫలాని పక్ఖిపిత్వా పక్కయాగుఆదికం ‘‘**బదరసాళవ**’’న్తి వుచ్చతి.

పాళియం **పరమ్పరభోజనేతి** యేన పఠమం నిమన్తితో, తస్స భోజనతో పరస్స భోజనస్స భుఞ్జనే. వికప్పనావ ఇధ అనుపఞ్ఞత్తివసేన మాతికాయం అనారోపితాపి **పరివారే** “చతస్సో అనుపఞ్ఞత్తియో”తి (పరి॰ ౮౬) అనుపఞ్ఞత్తియం గణితా. తత్థ కిఞ్చాపి అట్ఠకథాయం మహాపచ్చరివాదస్స పచ్ఛా కథనేన పరమ్ముఖావికప్పనా పతిట్ఠపితా, తథాపి సమ్ముఖావికప్పనాపి గహేతబ్బావ. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** “యో భిక్ఖు పఞ్చసు సహధమ్మికేసు అఞ్ఞతరస్స

‘మయ్హం భత్తపచ్చాసం తుయ్హం దమ్మీ’తి వా ‘వికప్పేమీ’తి వా ఏవం సమ్ముఖా”తిఆది (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం.

౨౨౯. ఖీరం వా రసం వాతి పఞ్చభోజనామిసం భత్తతో ఉపరి ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. తఙ్హి అభోజనత్తా ఉప్పటిపాటియా పివతోపి అనాపత్తి. తేనాహ ‘‘**భుఞ్జన్తేనా**’’తిఆది.

వికప్పనాయ అకరణతో అకిరియావసేన ఇదం వాచాయపి సముట్ఠితన్తి ఆహ ‘‘**వచీకమ్మ**’’న్తి. పరమ్పరభోజనతా, సమయాభావో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౧. చతుత్థే పాళియం **పటియాలోక**న్తి పచ్ఛిమదిసం, పచ్చాదిసన్తి అత్థో. అపాథేయ్యాదిఅత్థాయ పటియాదితన్తిసఞ్ఞాయ గణ్హన్తస్సాపి ఆపత్తి ఏవ అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స. అత్తనో అత్థాయ “ఇమస్స హత్థే దేహీ”తి వచనేనాపి ఆపజ్జనతో ‘‘**వచీకమ్మ**’’న్తి వుత్తం. వుత్తలక్ఖణపూవమన్థతా, అసేసకతా, అప్పటిప్పస్సద్ధగమనతా, అఞ్ఞాతకాదితా, అతిరేకపటిగ్గహణన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౭. పఞ్చమే ‘‘**తి-కారం అవత్వా**’’తి ఇమినా కాతబ్బసద్దసామత్థియా లద్ధం ఇతి-పదం కతకాలే న వత్తబ్బన్తి దస్సేతి. ఇధ పన అజానన్తేహి **ఇతి**-సద్దే పయుత్తేపి అతిరిత్తం కతమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం.

౨౩౮-౯. “పవారితో”తి ఇదఞ్చ కత్తుఅత్థే నిప్ఫన్నన్తి దస్సేతుం ‘‘**కతపవారణో**’’తిఆది వుత్తం. భుత్తావీ-పదస్స నిరత్థకభావమేవ సాధేతుం ‘‘**వుత్తమ్పి చేత**’’న్తిఆది వుత్తం. **తాహీ**తి పుథుకాహి. **సత్తుమోదకో**తి సత్తుం తేమేత్వా కతో అపక్కో. సత్తుం పన పిసిత్వా పిట్ఠం కత్వా తేమేత్వా పూవం కత్వా పచన్తి, తం న పవారేతి. ‘‘**పటిక్ఖిపితబ్బట్ఠానే ఠితమేవ పటిక్ఖిపతి నామా**’’తి వుత్తత్తా యం యం అలజ్జిసన్తకం వా అత్తనో అపాపుణకసఙ్ఘికాదిం వా పటిక్ఖిపతో పవారణా న హోతీతి దట్ఠబ్బం.

ఆసన్నతరం అఙ్గన్తి హత్థపాసతో బహి ఠత్వా ఓనమిత్వా దేన్తస్స సీసం ఆసన్నతరం హోతి, తస్స ఓరిమన్తేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బం.

అపనామేత్వాతి అభిముఖం హరిత్వా. ‘‘**ఇమం భత్తం గణ్హా**’’**తి వదతీ**తి కిఞ్చి అనామేత్వా వదతి. కేవలం వాచాభిహారస్స అనధిప్పేతత్తా గణ్హథాతి గహేతుం ఆరద్ధం కటచ్ఛునా అనుక్ఖిత్తమ్పి పుబ్బేపి ఏవం అభిహటత్తా పవారణా

హోతీతి ''**అభిహటావ హోతీ**''తి వుత్తం. **ఉద్ధటమత్తేతి** భాజనతో వియోజితమత్తే. **ద్విన్నం సమభారేపీతి** పరివేసకస్స చ అఞ్ఞస్స చ భత్తపచ్ఛిభాజనవహనే సమకేపీతి అత్థో.

రసం గణ్హథాతి ఏత్థ కేవలం మంసరసస్స అపవారణాజనకస్స నామేన వుత్తత్తా పటిక్ఖిపతో పవారణా న హోతి. **మచ్ఛరసన్తిఆదీసు** మచ్ఛో చ రసఞ్చాతి అత్థస్స సమ్భవతో వత్థునోపి తాదిసత్తా పవారణా హోతి, "ఇదం గణ్హథా"తిపి అవత్వా తుణ్హీభావేన అభిహటం పటిక్ఖిపతోపి హోతి ఏవ. **కరమ్బకోతి** మిస్సకాధివచనమేతం. యఞ్హి బహూహి మిస్సేత్వా కరోన్తి, సో "కరమ్బకో"తి వుచ్చతి.

''**ఉద్దిస్స కత**''న్తి **మఞ్ఞమానోతి** ఏత్థ వత్థునో కప్పియత్తా ''**పవారితోవ హోతీ**''తి వుత్తం. తఞ్చే ఉద్దిస్స కతమేవ హోతి, పటిక్ఖేపో నత్థి. **అయమేత్థ అధిప్పాయోతి** "యేనాపుచ్ఛితో"తిఆదినా వుత్తమేవత్థం సన్ధాయ వదతి. **కారణం పనేత్థ దుద్దసన్తి** భత్తస్స బహుతరభావేన పవారణాసమ్భవకారణం దుద్దసం, అఞ్ఞథా కరమ్బకేపి మచ్ఛాదిబహుభావే పవారణా భవేయ్యాతి అధిప్పాయో. యథా చేత్థ కారణం దుద్దసం, ఏవం పరతో "మిస్సకం గణ్హథా"తి ఏత్థాపి కారణం దుద్దసమేవాతి దట్ఠబ్బం. యఞ్చ "ఇదం పన భత్తమిస్సకమేవా"తిఆది కారణం వుత్తం, తమ్పి "అప్పతరం న పవారేతీ"తి వచనేన న సమేతి. **విసుం కత్వా దేతీతి** "రసం గణ్హథా"తిఆదినా వాచాయ విసుం కత్వా దేతీతి అత్థో గహేతబ్బో. న పన కాయేన రసాదిం వియోజేత్వాతి. తథా అవియోజితేపి పటిక్ఖిపతో పవారణాయ అసమ్భవతో అప్పవారణాపహోణకస్స నామేన వుత్తత్తా భత్తమిస్సకయాగుం ఆహరిత్వా "యాగుం గణ్హథా"తి వుత్తట్ఠానాదీసు వియ, అఞ్ఞథా వా ఏత్థ యథా పుబ్బాపరం న విరుజ్ఝతి, తథా అధిప్పాయో గహేతబ్బో.

నావా వా సేతు వాతిఆదిమ్హి నావాదిఅభిరుహనాదిక్ఖణే కిఞ్చి ఠత్వాపి అభిరుహనాదికాతబ్బత్తేపి గమనతప్పరతాయ ఠానం నామ న హోతి, జనసమ్మద్దేన పన అనోకాసాదిభావేన కాతుం న వట్టతి. **అచాలేత్వాతి** వుత్తట్ఠానతో అఞ్ఞస్మిమ్పి పదేసే వా ఉద్ధం వా అపేసేత్వా తస్మిం ఏవ పన ఠానే పరివత్తేతుం లభతి. తేనాహ ''**యేన పస్సేనా**''తిఆది.

అకప్పియభోజనం వాతి కులదూసనాదినా ఉప్పన్నం, తం "అకప్పియ"న్తి ఇమినా తేన మిస్సం ఓదనాది అతిరిత్తం హోతి ఏవాతి దస్సేతి. తస్మా యం తత్థ అకప్పకతం కన్దఫలాది, తం అపనేత్వా సేసం భుఞ్జితబ్బమేవ.

సో పున కాతుం న లభతీతి తస్మిఞ్ఞేవ భాజనే కరియమానం పఠమకతేన సద్ధిం కతం హోతీతి పున సో ఏవ కాతుం న లభతి, అఞ్ఞో లభతి. అఞ్ఞేన హి కతతో అఞ్ఞో పున కాతుం లభతి. అఞ్ఞస్మిం పన భాజనే తేన వా అఞ్ఞేన వా కాతుం వట్టతి. తేనాహ ''**యేన అకతం, తేన కాతబ్బం, యఞ్చ అకతం, తం కాతబ్బ**''న్తి. **ఏవం కతన్తి** అఞ్ఞస్మిం భాజనే కతం. **సచే పన ఆమిససంసట్ఠానీతి** ఏత్థ ముఖాదీసు లగ్గమ్పి ఆమిసం సోధేత్వావ అతిరిత్తం భుఞ్జితబ్బన్తి వేదితబ్బం.

౨౩౮. వాచాయ ఆణాపేత్వా అతిరిత్తం అకారాపనతో అకిరియసముట్ఠానన్తి దట్ఠబ్బం. పవారితభావో, ఆమిసస్స అనతిరిత్తతా, కాలే అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౪౩. ఛట్ఠే “భుత్తస్మి”న్తి మాతికాయం వుత్తత్తా భోజనపరియోసానే పాచిత్తియం. పవారితతా, తథాసఞ్ఞితా, ఆసాదనాపేక్ఖతా, అనతిరిత్తేన అభిహటపవారణా, భోజనపలయోసానన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౪౭. సత్తమే నటానం నాటకాతి **నటనాటకా,** సీతాహరణాదీని.

౨౪౮-౯. **ఖాదనీయే ఖాదనీయత్థ**న్తి పూవాదిఖాదనీయే విజ్జమానఖాదనీయకిచ్చం ఖాదనీయేహి కాతబ్బం జిఘచ్ఛాహరణసఙ్ఖాతం అత్థం పయోజనం **నేవ ఫరన్తి** న నిప్ఫాదేన్తి. ఏకస్మిం దేసే ఆహారకిచ్చం సాధేన్తం వా అఞ్ఞస్మిం దేసే ఉట్ఠితభూమిరసాదిభేదేన ఆహారకిచ్చం అసాధేన్తమ్పి వా సమ్భవేయ్యాతి ఆహ **‘‘తేసు తేసు జనపదేసూ’’**తిఆది. కేచి పన “ఏకస్మిం జనపదే ఆహారకిచ్చం సాధేన్తం సేసజనపదేసుపి వికాలే న కప్పతి ఏవాతి దస్సనత్థం ఇదం వుత్త”న్తిపి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియకణ్డ ౩.౨౪౮-౨౪౯) వదన్తి. **పకతిఆహారవసేనాతి** అఞ్ఞేహి యావకాలికేహి అయోజితం అత్తనో పకతియావ ఆహారకిచ్చకరణవసేన. **సమ్మోహోయేవ హోతీ**తి అనేకత్థానం నామానం, అప్పసిద్ధానఞ్చ సమ్భవతో సమ్మోహో ఏవ సియా. తేనేవేత్థ మయమ్పి మూలకమూలాదీనం పరియాయన్తరదస్సనేన అదస్సనం కరిమ్హా ఉపదేసతోవ గహేతబ్బతో.

యన్తి వట్టకన్దం. **ముళాల**న్తి థూలతరుణమూలమేవ, **రుక్ఖవల్లిఆదీనం మత్థకో**తి హేట్ఠా వుత్తమేవ సమ్పిణ్డేత్వా వుత్తం. అచ్ఛివాదీనం అపరిపక్కానేవ ఫలాని యావజీవికానీతి దస్సేతుం **‘‘అపరిపక్కానీ’’**తి వుత్తం. **హరీతకాదీనం అట్ఠీనీ**తి ఏత్థ మిఞ్జం యావకాలికన్తి కేచి వదన్తి, తం న యుత్తం అట్ఠకథాయం అవుత్తత్తా.

హిఙ్గురుక్ఖతో పగ్ఘరితనియ్యాసో **హిఙ్గు** నామ. **హిఙ్గుజతు**ఆదయో చ హిఙ్గువికతియోవ. తత్థ **హిఙ్గుజతు** నామ హిఙ్గురుక్ఖస్స దణ్డపత్తాని పచిత్వా కతనియ్యాసో. **హిఙ్గుసిపాటికా** నామ హిఙ్గుపత్తాని పచిత్వా కతనియ్యాసో. అఞ్ఞేన మిస్సేత్వా కతోతిపి వదన్తి. **తక**న్తి అగ్గకోటియా నిక్ఖన్తసిలేసో. **తకపత్తి**న్తి పత్తతో నిక్ఖన్తసిలేసో. **తకపణ్ణి**న్తి పలాసే భజ్జిత్వా కతసిలేసో. దణ్డతో నిక్ఖన్తసిలేసోతిపి వదన్తి. వికాలతా, యావకాలికతా, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౫౨-౩. అట్ఠమే **తాదిస**న్తి అసూపబ్యఞ్జనం. **యావకాలికం వా యామకాలికం వా…పే… పాచిత్తియ**న్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి పాళియం ఖాదనీయభోజనీయపదేహి యావకాలికమేవ సఙ్గహితం, న యామకాలికం. తథాపి “అనాపత్తి యామకాలికం యామే నిదహిత్వా భుఞ్జతీ”తి ఇధ చేవ –

> “యామకాలికేన , భిక్ఖవే, సత్తాహకాలికం…పే… యావజీవికం తదహుపటిగ్గహితం యామే కప్పతి, యామాతిక్కన్తే న కప్పతీ”తి (మహావ. ౩౦౫) –

అఞ్ఞత్థ చ వుత్తత్తా, “యామకాలిక”న్తి వచనసామత్థియతో చ భగవతో అధిప్పాయఞ్ఞూహి అట్ఠకథాచరియేహి యామకాలికం సన్నిధికారకకతం పాచిత్తియవత్థుమేవ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **యన్తి** పత్తం, ఘంసనకిరియాపేక్ఖాయ చేతం ఉపయోగవచనం. **అఙ్గులిలేఖా పఞ్ఞాయతీతి** సినేహాభావేపి పత్తస్స సుచ్ఛవితాయ పఞ్ఞాయతి. **యన్తి** యావకాలికం, యామకాలికఞ్చ. **అపరిచ్చత్తమేవాతి** నిరపేక్ఖతాయ అనుపసమ్పన్నస్స అదిన్నం, అపరిచ్చత్తఞ్చ యావకాలికాదివత్థుమేవ సన్ధాయ వదతి, న పన తగ్గతపటిగ్గహణం. న హి వత్థుం అపరిచ్చజిత్వా తత్థగతపటిగ్గహణం పరిచ్చజితుం సక్కా, న చ తాదిసం వచనమత్థి. యది భవేయ్య, “సచే పత్తో దుద్ధోతో హోతి…పే… భుఞ్జన్తస్స పాచిత్తియ”న్తి వచనం విరుజ్ఝేయ్య. న హి ధోవనేన ఆమిసం అపనేతుం వాయమన్తస్స పటిగ్గహణే అపేక్ఖా వత్తతి. **యేన** పునదివసే భుఞ్జతో పాచిత్తియం జనేయ్య, పత్తే పన వత్తమానా అపేక్ఖా తగ్గతికే ఆమిసేపి వత్తతి ఏవనామాతి ఆమిసే అనపేక్ఖతా ఏత్థ న లబ్భతి, తతో ఆమిసే అవిజహితపటిగ్గహణం పునదివసే పాచిత్తియం జనేతీతి ఇదం వుత్తం. అథ మతం “యదగ్గేనేత్థ ఆమిసానపేక్ఖతా న లబ్భతి. తదగ్గేన పటిగ్గహణానపేక్ఖాపి న లబ్భతీ”తి. తథా సతి యత్థ ఆమిసాపేక్ఖా అత్థి, తత్థ పటిగ్గహణాపేక్ఖాపి న విగచ్ఛతీతి ఆపన్నం, ఏవఞ్చ పటిగ్గహణే అనపేక్ఖవిస్సజ్జనం విసుం న వత్తబ్బం సియా. **అట్ఠకథాయఞ్చే**తమ్పి పటిగ్గహణవిజహనకారణత్తేన అభిమతం సియా, ఇదం సుట్ఠుతరం కత్వా విసుం వత్తబ్బం చీవరాపేక్ఖాయ వత్తమానాయపి పచ్చుద్ధారేన అధిట్ఠానవిజహనం వియ. ఏతస్మిఞ్చ ఉపాయే సతి గణ్ఠికాహతపత్తేసు అవట్టనతా నామ న సియాతి వుత్తోవాయమత్థో. తస్మా యం వుత్తం **సారత్థదీపనియం** “యం పరస్స పరిచ్చజిత్వా అదిన్నమ్పి సచే పటిగ్గహణే నిరపేక్ఖనిస్సజ్జనేన విజహితపటిగ్గహణం హోతి, తమ్పి దుతియదివసే వట్టతీ”తిఆది (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియకణ్డ ౩.౨౫౨-౨౫౩), తం న సారతో పచ్చేతబ్బం.

పకతిఆమిసేతి ఓదనాదికప్పియయావకాలికే. **ద్వేతి** పురేభత్తం పటిగ్గహితం యామకాలికం పురేభత్తం సామిసేన ముఖేన భుఞ్జతో సన్నిధిపచ్చయా ఏకం, యామకాలికసంసట్ఠతాయ యావకాలికత్తభజనేన అనతిరిత్తపచ్చయా ఏకన్తి ద్వే పాచిత్తియాని. **వికప్పద్వయేతి** సామిసనిరామిసపక్ఖద్వయే. **థుల్లచ్చయఞ్చ దుక్కటఞ్చాతి** మనుస్సమంసే థుల్లచ్చయం, సేసేసు దుక్కటం. యావకాలికయామకాలికతా, సన్నిధిభావో, తస్స అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౫౯. నవమే **పణీతసంసట్ఠాని భోజనాని పణీతభోజనానీతి** పాళియం పన భోజనాని పుబ్బే వుత్తత్తా పాకటానీతి అదస్సితాని, తాదిసేహి పణీతేహి మిస్సత్తా పణీతభోజనాని నామ హోన్తి. తేసం పభేదదస్సనత్థం **‘‘సేయ్యథిదం సప్పి నవనీత’’**న్తిఆది వుత్తం. **సప్పిభత్తన్తి** ఏత్థ కిఞ్చాపి సప్పినా సంసట్ఠం భత్తం, సప్పి చ భత్తఞ్చాతిపి అత్థో విఞ్ఞాయతి, అట్ఠకథాయం పన “సాలిభత్తం వియ సప్పిభత్తం నామ నత్థీ”తిఆదినా వుత్తత్తా న సక్కా అఞ్ఞం వత్థుం. అట్ఠకథాచరియా ఏవ హి ఈదిసేసు ఠానేసు పమాణం.

మూలన్తి కప్పియభణ్డం వుత్తం. **తస్మా అనాపత్తీతి** ఏత్థ విసఙ్కేతేన పాచిత్తియాభావేపి సూపోదనదుక్కటా న ముచ్చతీతి వదన్తి. **‘‘కప్పియసప్పినా, అకప్పియసప్పినా’’**తి చ ఇదం కప్పియాకప్పియమంససత్తానం వసేన వుత్తం.

౨౬౧. మహానామసిక్ఖాపదం నామ ఉపరి చాతుమాసపచ్చయపవారణాసిక్ఖాపదం (పాచి॰ ౩౦౩ ఆదయో). అగిలానో హి అప్పవారితట్ఠానే విఞ్ఞాపేన్తోపి కాలపరిచ్ఛేదం, భేసజ్జపరిచ్ఛేదం వా కత్వా సఙ్ఘవసేన పవారితట్ఠానతో తదుత్తరి విఞ్ఞాపేన్తేన, పరిచ్ఛేదబ్భన్తరేపి న భేసజ్జకరణీయేన రోగేన భేసజ్జం విఞ్ఞాపేన్తేన చ సమో హోతీతి ''**మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో**''తి వుత్తం. పణీతభోజనతా, అగిలానతా, అకతవిఞ్ఞత్తియా పటిలాభో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౩. దసమే **ఘనబద్ధో**తి ఘనమంసేన సమ్బద్ధో, కథినసంహతసరీరోతి అత్థో.

౨౬౪. ముఖద్వారన్తి ముఖతో హేట్ఠా ద్వారం ముఖద్వారం, గలనాళికన్తి అత్థో. ఏవఞ్చ నాసికాయ పవిట్ఠమ్పి ముఖద్వారం పవిట్ఠమేవ హోతి, ముఖే పక్ఖిత్తమత్తఞ్చ అప్పవిట్ఠం. **ఆహార**న్తి అజ్ఝోహరితబ్బం కాలికం అధిప్పేతం, న ఉదకం. తఞ్హి భేసజ్జసఙ్గహితమ్పి అకాలికమేవ పటిగ్గహితస్సేవ కాలికత్తా. ఉదకే హి పటిగ్గహణం న రుహతి. తేనేవ భిక్ఖునా తాపితేన ఉదకేన చిరపటిగ్గహితేన చ అకప్పియకుటియం వుత్థేన చ సహ ఆమిసం భుఞ్జన్తస్సాపి సామపాకాదిదోసో న హోతి. వక్ఖతి హి "భిక్ఖు యాగుఅత్థాయ...పే॰... ఉదకం తాపేతి, వట్టతీ"తిఆది (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౬౫). భిక్ఖూ పన ఏతం అధిప్పాయం తదా న జానింసు. తేనాహ ''**సమ్మా అత్థం అసల్లక్ఖేత్వా**''తిఆది.

౨౬౫. రథరేణుమ్పీతి రథే గచ్ఛన్తే ఉట్ఠహనరేణుసదిసరేణుం. తేన తతో సుఖుమం ఆకాసే పరిబ్భమనకం దిస్సమానమ్పి అబ్బోహారికన్తి దస్సేతి. **అకల్లకో**తి గిలానో.

''**గహేతుం వా...పే॰... తస్స ఓరిమన్తేనా**''తి ఇమినా ఆకాసే ఉజుం ఠత్వా పరేన ఉక్ఖిత్తం గణ్హన్తస్సాపి ఆసన్నఙ్గభూతపాదతలతో పట్ఠాయ హత్థపాసో పరిచ్ఛిన్దితబ్బో, న పన సీసన్తతో పట్ఠాయాతి దస్సేతి. తత్థ ''**ఓరిమన్తేనా**''తి ఇమస్స హేట్ఠిమన్తేనాతి అత్థో గహేతబ్బో.

ఏత్థ చ **పవారణాసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** "సచే భిక్ఖు నిసిన్నో హోతి, ఆసనస్స పచ్ఛిమన్తతో పట్ఠాయా"తిఆదినా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౩౮-౨౩౯) పటిగ్గాహకానం ఆసన్నఙ్గస్స పారిమన్తతో పట్ఠాయ పరిచ్ఛేదస్స దస్సితత్తా ఇధాపి ఆకాసే ఠితస్స పటిగ్గాహకస్స ఆసన్నఙ్గభూతపాదఙ్గులస్స పారిమన్తభూతతో పణ్హిపరియన్తస్స హేట్ఠిమతలతో పట్ఠాయ, దాయకస్స పన ఓరిమన్తభూతతో పాదఙ్గులస్స హేట్ఠిమతలతో పట్ఠాయ హత్థపాసో పరిచ్ఛిన్దితబ్బోతి దట్ఠబ్బం. ఇమినావ నయేన భూమియం నిపజ్జిత్వా ఉస్సీసే నిసిన్నస్స హత్థతో పటిగ్గణ్హన్తస్సాపి ఆసన్నసీసఙ్గస్స పారిమన్తభూతతో గీవన్తతో పట్ఠాయేవ హత్థపాసో మినితబ్బో, న పాదతలతో పట్ఠాయ. ఏవం నిపజ్జిత్వా దానేపి యథానురూపం వేదితబ్బం. "యం ఆసన్నతరం అఙ్గ"న్తి హి వుత్తం.

పటిగ్గహణసఞ్ఞాయాతి "మఞ్చాదినా పటిగ్గహేస్సామీ"తి ఉప్పాదితసఞ్ఞాయ. ఇమినా "పటిగ్గణ్హామీ"తి వాచాయ వత్తబ్బకిచ్చం నత్థీతి దస్సేతి. **కత్థచి** అట్ఠకథాసు, పదేసేసు వా. **అసంహారిమే ఫలకే**తి థామమజ్ఝిమేన పురిసేన అసంహారియే. **పుఞ్ఛిత్వా పటిగ్గహేత్వా**తి పుఞ్ఛితేపి రజనచుణ్ణసఙ్ఖ్యాయ సతి పటిగ్గహణత్థాయ వుత్తం, నాసతి. **తం పనాతి**

పతితరజం అప్పటిగ్గహేత్వా ఉపరి గహితపిణ్డపాతం. **అనాపత్తీ**తి దురుపచిణ్ణాదిదోసో నత్థి. "అనుపసమ్పన్నస్స దస్సామీ"తిఆదిపి వినయదుక్కటపరిహారాయ వుత్తం. తథా అకత్వా గహితేపి పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జతో అనాపత్తి ఏవ. **''అనుపసమ్పన్నస్స దత్వా''**తి ఇదమ్పి పురిమాభోగానుగుణతాయ వుత్తం.

చరుకేనాతి ఖుద్దకభాజనేన. **అభిహటత్తా**తి దియ్యమానక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తం. దత్వా అపనయనకాలే పన ఛారికా వా బిన్దూని వా పతన్తి, పున పటిగ్గహేతబ్బం అభిహారస్స విగతత్తాతి వదన్తి. తం యథా న పతతి, తథా అపనేస్సామీతి పరిహరన్తే యుజ్జతి. పకతిసఞ్ఞాయ అపనేన్తే అభిహారో న ఛిజ్జతి, తం పటిగ్గహితమేవ హోతి. **ముఖవట్టియాపి గహేతుం వట్టతీ**తి అభిహరియమానస్స పత్తస్స ముఖవట్టియా ఉపరిభాగే హత్థం పసారేత్వా ఫుసితుం వట్టతి.

పాదేన పేల్లేత్వాతి "పాదేన పటిగ్గహేస్సామీ"తిసఞ్ఞాయ అక్కమిత్వా. **కేచీ**తి అభయగిరివాసినో. **వచనమత్తమేవా**తి పటిబద్ధప్పటిబద్ధన్తి సద్దమత్తమేవ నానం, కాయపటిబద్ధమేవ హోతి. తస్మా తేసం వచనం న గహేతబ్బన్తి అధిప్పాయో.

తేన ఆహరాపేతున్తి యస్స భిక్ఖునో సన్తికం గతం, తం ఇధ ఆనేహీతి ఆణాపేత్వా తేన ఆహరాపేతుం ఇతరస్స వట్టతీతి అత్థో. **న తతో పర**న్తి తదహేవ సామం అప్పటిగ్గహితం సన్ధాయ వుత్తం. తదహేవ పటిగ్గహితం పన పునదివసాదీసు అప్పటిగ్గహేత్వాపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి వదన్తి.

ఖియ్యన్తీతి ఖయం గచ్ఛన్తి, తేసం చుణ్ణేహి థుల్లచ్చయఅప్పటిగ్గహణాపత్తియో న హోన్తీతి అధిప్పాయో. **''నవసముట్ఠిత''**న్తి ఏతేనేవ ఉచ్ఛుఆదీసు అభినవలగ్గత్తా అబ్బోహారికం న హోతీతి దస్సేతి. **ఏసేవ నయో**తి సన్నిధిదోసాదిం సన్ధాయ వదతి. తేనాహ **''న హీ''**తిఆది. తేన చ పటిగ్గహణఙ్గేసు పఞ్చసుపి సమిద్ధేసు అజ్ఝోహరితుకామతాయ గహితమేవ పటిగ్గహితం నామ హోతి అజ్ఝోహరితబ్బేసు ఏవ పటిగ్గహణస్స అనుఞ్ఞాతత్తాతి దస్సేతి. తథా బాహిరపరిభోగత్థాయ గహేత్వా ఠపితతేలాదిం అజ్ఝోహరితుకామతాయ సతి పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి.

కేసఞ్చీతిఆదీసు అనుపసమ్పన్నానం అత్థాయ కత్థచి ఠపియమానమ్పి హత్థతో ముత్తమత్తే ఏవ పటిగ్గహణం న విజహతి, అథ ఖో భాజనే పతితమేవ పటిగ్గహణం విజహతి. భాజనఞ్చ భిక్ఖునా పునదివసత్థాయ అపేక్ఖితమేవాతి తగ్గతమ్పి ఆమిసం దుద్ధోతపత్తగతం వియ పటిగ్గహణం న విజహతీతి ఆసఙ్కాయ "సామణేరస్స హత్థే పక్ఖిపితబ్బ"న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఈదిసేసు హి యుత్తి న గవేసితబ్బా, వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం. **''పత్తగతా యాగూ''**తి ఇమినా పత్తముఖవట్టియా ఫుట్ఠేపి కూటే యాగు పటిగ్గహితా, ఉగ్గహితా వా న హోతి భిక్ఖునో అనిచ్ఛాయ ఫుట్ఠత్తాతి దస్సేతి. **ఆరోపేతీ**తి హత్థం ఫుసాపేతి. **పటిగ్గహణూపగం భారం** నామ మజ్ఝిమస్స పురిసస్స ఉక్ఖేపారహం. **న పిదహితబ్బ**న్తి హత్థతో ముత్తం సన్ధాయ వుత్తం, హత్థగతం పన ఇతరేన హత్థేన పిదహతో, హత్థతో ముత్తమ్పి వా అఫుసిత్వా ఉపరిపిధానం పాతేన్తస్స న దోసో.

పటిగ్గణ్హాతీతి ఛాయత్థాయ ఉపరి ధారయమానా మహాసాఖా యేన కేనచి ఛిజ్జేయ్య, తత్థ లగ్గరజం ముఖే పాతేయ్య చాతి కప్పియం కారాపేత్వా పటిగ్గణ్హాతి. **కుణ్డకే**తి మహాఘటే. **తస్మిమ్పీ**తి చాటిఘటేపి. **గాహాపేత్వా**తి అప్పటిగ్గహితం కాలికం గాహాపేత్వా.

దుతియత్థేరస్సాతి "థేరస్స పత్తం మయ్హం దేథా"తి తేన అత్తనో పరిచ్చజాపేత్వా దుతియత్థేరస్స దేతి. **ఏత్థ పనాతి** పత్తపరివత్తనే. **కారణన్తి** ఏత్థ యథా "సామణేరా ఇతో అమ్హాకమ్పి దేన్తీ"తి వితక్కో ఉప్పజ్జతి, న తథాతి కారణం వదన్తి, తఞ్చ యుత్తం. యస్స పన తాదిసో వితక్కో నత్థి, తేన అపరివత్తేత్వాపి భుఞ్జితుం వట్టతి.

నిచ్చాలేతున్తి చాలేత్వా పాసాణసక్ఖరాదిఅపనయం కాతుం. **ఉద్ధనం ఆరోపేతబ్బన్తి** అనగ్గికం ఉద్ధనం సన్ధాయ వుత్తం. ఉద్ధనే పచ్చమానస్స ఆలుళనే ఉపరి అపక్కతణ్డులా హేట్ఠా పవిసిత్వా పచ్చతీతి ఆహ "**సామంపాకఞ్చేవ హోతీ**"తి.

ఆధారకే పత్తో ఠపితోతి అప్పటిగ్గహితామిసో పత్తో పున పటిగ్గహణత్థాయ ఠపితో. **ఏకగ్గహణేనేవాతి** సామణేరానం గహితస్స పున అచ్ఛడ్డనవసేన గహణేన. **భుఞ్జితుం వట్టతీతి** ధూమవట్టియా తదహుపటిగ్గహితత్తా వుత్తం. **భత్తుగ్గారోతిఆది** అబ్బోహారికప్పసఙ్గేన వికాలభోజనవినిచ్ఛయదస్సనం. **సముద్దోదకేనాతి** అప్పటిగ్గహితేన. **హిమకరకా** నామ కదాచి వస్సోదకేన సహ పతనకా పాసాణలేఖా వియ ఘనీభూతఉదకవిసేసా, తేసు పటిగ్గహణకిచ్చం నత్థి. తేనాహ "**ఉదకగతికా ఏవా**"తి. **పురేభత్తమేవ వట్టతీతి** అప్పటిగ్గహితాపత్తీహి అబ్బోహారికమ్పి వికాలభోజనాపత్తీహి సబ్బోహారికన్తి దస్సేతి.

లగ్గతీతి ముఖే చ హత్థే చ మత్తికావణ్ణం దస్సేతి. **బహలన్తి** హత్థముఖేసు అలగ్గనకమ్పి పటిగ్గహేతబ్బం. **వాసమత్తన్తి** రేణుఖీరాభావం దస్సేతి. **ఆకిరతి పటిగ్గహేతబ్బన్తి** పుప్ఫరసస్స పఞ్ఞాయనతో వుత్తం.

మహాభూతేసూతి పాణసరీరసన్నిస్సితేసు పథవీఆదిమహాభూతేసు. **సబ్బం వట్టతీతి** అత్తనో, పరేసఞ్చ సరీరనిస్సితం సబ్బం వట్టతి. అకప్పియమంసానులోమతాయ థుల్లచ్చయాదిం న జనేతీతి అధిప్పాయో. **పతతీతి** అత్తనో సరీరతో విచ్ఛిన్దిత్వా పతతి. "రుక్ఖతో ఛిన్దిత్వా"తి వుత్తత్తా మత్తికత్థాయ పథవిం ఖణితుం, అఞ్ఞమ్పి యంకిఞ్చి మూలపణ్ణాదివిసభేసజ్జం ఛిన్దిత్వా ఛారికం అకత్వాపి అప్పటిగ్గహితమ్పి పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి దట్ఠబ్బం. అప్పటిగ్గహితతా, అననుఞ్ఞాతతా, ధూమాదిఅబ్బోహారికతాభావో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో భోజనవగ్గో చతుత్థో.

౫. అచేలకవగ్గో

౧. అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౭౩. పఞ్చమవగ్గస్స పఠమే **మయ్హం నామాతి** భిక్ఖునా భూమియం ఠపేత్వా దిన్నమ్పి సన్ధాయ వదతి. అఞ్ఞతిత్థియతా, అననుఞ్ఞాతతా, అజ్ఝోహరణీయతా, అజ్ఝోహరణత్థాయ సహత్థా అనిక్ఖిత్తభాజనే దానన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౭౪. దుతియే అనాచారం ఆచరితుకామతా, తదత్థమేవ ఉపసమ్పన్నస్స ఉయ్యోజనా, తస్స ఉపచారాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౧. తతియే పాళియం **ఖుద్దకే ఘరే**తి ఏత్థ ఖుద్దకం ఘరం నామ పఞ్చహత్థతో ఊనకవిత్థారం అధిప్పేతం. తత్థ చ పిట్ఠసఙ్ఘాటతో హత్థపాసే అవిజహితేపి పిట్ఠివంసాతిక్కమో హోతీతి ఆహ **''పిట్ఠివంసం అతిక్కమిత్వా''**తి. **యథా తథా వా కతస్సా**తి పిట్ఠివంసం ఆరోపేత్వా వా అనారోపేత్వా వా కతస్స.

౨౮౩. పాళియం **వీతరాగా**తి అపరియుట్ఠితరాగానం, అనాగామీనఞ్చ సఙ్గహో. **సచిత్తక**న్తి అనుపవిసిత్వా నిసీదనచిత్తేన సచిత్తకం. పరియుట్ఠితరాగజాయమ్పతికానం సన్నిహితతా, సయనిఘరతా, దుతియస్స భిక్ఖునో అభావో, అనుపఖజ్జ నిసీదనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౮౪-౨౯౮. చతుత్థపఞ్చమాని వుత్తత్థాని.

౬. చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౮. ఛట్ఠే **''పరియేసిత్వా ఆరోచనకిచ్చం నామ నత్థీ''**తి వుత్తత్తా యో అపరియేసితబ్బో ఉపసఙ్కమితుం యుత్తట్ఠానే దిస్సతి, సో సచేపి పకతివచనస్స సవనూపచారం అతిక్కమ్మ ఠితో ఉపగన్త్వా ఆపుచ్ఛితబ్బో. తేనాహ **''అపి చ…పే॰… యం పస్సతి, సో ఆపుచ్ఛితబ్బో''**తిఆది.

౩౦౨. అనాపత్తివారే చేత్థ అన్తరారామాదీనఞ్ఞేవ వుత్తత్తా విహారతో గామవీథిం అనుఞ్ఞాతకారణం వినా అతిక్కమన్తస్సాపి ఆపత్తి హోతి, న పన ఘరూపచారం అతిక్కమన్తస్సేవ.

యం పన పాళియం ''అఞ్ఞస్స ఘరూపచారం ఓక్కమన్తస్స…పే॰… పఠమం పాదం ఉమ్మారం అతిక్కామేతీ''తిఆది వుత్తం. తం గామే పవిట్ఠం సన్ధాయ వుత్తం, తథాపి అఞ్ఞస్స ఘరూపచారం అనోక్కమిత్వా వీథిమజ్ఝేనేవ గన్త్వా ఇచ్ఛితిచ్ఛితఘరద్వారాభిముఖే ఠత్వా మనుస్సే ఓలోకేత్వా గచ్ఛన్తస్సాపి పాచిత్తియమేవ. తత్థ కేచి ''వీథియం అతిక్కమన్తస్స ఘరూపచారగణనాయ ఆపత్తియో''తి వదన్తి. అఞ్ఞే పన ''యాని కులాని ఉద్దిస్స గతో, తేసం గణనాయా''తి. పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన నిమన్తనసాదియనం, సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛనా, భత్తియఘరతో అఞ్ఞఘరూపసఙ్కమనం, మజ్ఝన్హికానతిక్కమో, సమయాపదానం అభావోతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౦౩. సత్తమే **మహానామోతి** సుక్కోదనస్స పుత్తో అనురుద్ధత్థేరస్స, సత్థు చ జేట్ఠభాతా. ఆనన్దత్థేరో అమితోదనస్స పుత్తో, నన్దత్థేరో పన సుద్ధోదనస్సేవ.

౩౦౫. పాళియం **కాలం ఆహరిస్సథాతి** అజ్జతనం కాలం వీతినామేస్సథ, స్వే భేసజ్జం హరిస్సథాతి వా అత్థో. "అత్థి పవారణా భేసజ్జపరియన్తా చ రత్తిపరియన్తా చా"తి తతియకోట్ఠాసే నియమితమేవ భేసజ్జం నియమితకాలన్తరేయేవ గహేతబ్బం, న తతో బహి. ఇతరథా విసుం పయోజనం నత్థీతి దట్ఠబ్బం. సపరియన్తా సఙ్ఘపవారణా, తదుత్తరి భేసజ్జవిఞ్ఞత్తి, అగిలానతాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౫. అట్ఠమే **ఏకమేకన్తి** ఏత్థ దువఙ్గినీపి తివఙ్గినీపి సేనా సఙ్గయ్హతి. ఉయ్యుత్తచతురఙ్గసేనాదస్సనాయ తథారూపపచ్చయాదిం వినా గమనం, అననుఞ్ఞాతోకాసే దస్సనన్తి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౯. నవమే సేనాయ చతుత్థో సూరియత్థఙ్గమో, అగిలానతాతి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౨౨. దసమే పాళియం **కతి తే లక్ఖాని లద్ధానీ**తి కిత్తకా తయా లద్ధాతి అత్థో. ఉయ్యోధికాదిదస్సనాయ తథారూపపచ్చయం వినా గమనం, అననుఞ్ఞాతోకాసే దస్సనన్తి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో అచేలకవగ్గో పఞ్చమో.

౬. సురాపానవగ్గో

౧. సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౨౮. ఛట్ఠవగ్గస్స పఠమే పాళియం **కిణ్ణపక్ఖిత్తాతి** పిట్ఠపూవాదిం అపక్ఖిపిత్వా కిణ్ణసఙ్ఖాతం ధఞ్ఞఙ్కురాదిసురాబీజం పక్ఖిపిత్వా కతా. **సమ్భారసంయుత్తాతి** సాసపాదిఅనేకసమ్భారేహి సఞ్ఞుత్తా.

మధుకతాలనాళికేరాదిపుప్ఫాదిరసో చిరపరివాసితో **పుప్ఫాసవో** నామ. తథా పనసాది **ఫలాసవో**. ముద్దికరసో **మధ్వాసవో**. ఉచ్ఛురసో **గుళాసవో**. తిఫలతికటుకాదినానాసమ్భారానం రసో చిరపరివాసితో **సమ్భారసంయుత్తో**. **బీజతో పట్ఠాయా**తి యథావుత్తానం పిట్ఠాదీనం మజ్జత్థాయ భాజనే పక్ఖిత్తకాలతో పట్ఠాయ.

౩౨౯. లోణసోవీరకం సుత్తఞ్చ అనేకేహి దబ్బసమ్భారేహి అభిసఙ్ఖతో భేసజ్జవిసేసో. ఉయ్యుత్తసిక్ఖాపదానం అచిత్తకలోకవజ్జేసు లోకవజ్జతా పుబ్బే వుత్తనయావాతి తత్థ కిఞ్చిపి అవత్వా ఇధ తేహి అసాధారణవత్థువిసేససిద్ధాయ అచిత్తకపక్ఖేపి అకుసలచిత్తతాయ తం లోకవజ్జతాదివిసేసం దస్సేతుమేవ ‘‘**వత్థుఅజాననతాయ చేత్థా**’’తిఆదినా వుత్తన్తి వేదితబ్బం. యం పనేత్థ వత్తబ్బం, తం పఠమపారాజికవణ్ణనాయం విత్థారతో **సారత్థదీపనియం** విరద్ధట్ఠానవిసోధనవసేన వుత్తన్తి తత్థేవ గహేతబ్బం. మజ్జభావో, తస్స పానఞ్చాతి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౦. దుతియే హసాధిప్పాయతా, ఉపసమ్పన్నస్స కాయేన కాయామసనన్తి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౮. తతియే పాళియం **హసధమ్మే హసధమ్మసఞ్ఞీ**తిఆదీసు ఉప్లవాదిమత్తం కిం హసధమ్మో హోతీతి గహణవసేన సతి కరణీయే కరియమానం హసధమ్మం హసధమ్మోతి గహణవసేన అత్థో వేదితబ్బో. **ఉస్సారేన్తో**తి ఉదకే ఠితం నావం తీరే ఆరోపేన్తో.

పతనుప్పతనవారేసూతి ఉదకస్స ఉపరితలే మణ్డూకగతియా పతనుప్పతనవసేన గమనత్థం ఖిత్తాయ ఏకిస్సా కథలాయ వసేన వుత్తం. ఉదకస్స ఉపరిగోప్ఫకతా, హసాధిప్పాయేన కీళనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౪. చతుత్థే **సుత్తానులోమ**న్తి మహాపదేసా. అట్ఠకథాతిపి వదన్తి. ఉపసమ్పన్నస్స పఞ్ఞత్తేన వచనం, అనాదరియకరణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౫. పఞ్చమే ఉపసమ్పన్నతా, తస్స దస్సనసవనవిసయే భింసాపేతుకామతాయ వాయమనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౪. ఛట్ఠే **అలాతం పతితన్తి** అగ్గికపాలతో బహి పతితం. **విజ్ఝాతన్తి** విజ్ఝాతం అలాతం కపాలగ్గిమ్హి పక్ఖిపిత్వా జాలేన్తస్స పాచిత్తియం, తథా కేవలం ఇన్ధనం పాతేన్తస్సపి విజ్ఝాతం కపాలగ్గిం ముఖవాతాదినా ఉజ్జాలేన్తస్సపి. గిలానతాదికారణాభావో, విసిబ్బేతుకామతా, సమాదహనన్తి తీణి అఙ్గాని.

జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౭. సత్తమే పాళియం **నగరే థకితేతి** ఏత్థ రఞ్ఞా చిరం నహాయితుకామేన "అహం బహి ఉయ్యానే కతారక్ఖో వసిస్సామి, నగరం థకేత్వా గోపేథా"తి అనుఞ్ఞాతా, తే థకింసూతి దట్ఠబ్బం. **అసమ్భిన్నేనాతి** అనట్ఠేన, తం దివసం పున అగ్గహితాలఙ్కారేన పబుద్ధమత్తేనాతి అధిప్పాయో. మజ్ఝిమదేసే ఊనకద్ధమాసనహానం, సమయాదీనం అభావోతి ద్వే అఙ్గాని.

నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౮. అట్ఠమే **పటిలద్ధనవచీవరేనాతి** ఏత్థ పుబ్బే అకతకప్పం కతిపాహం నివాసనత్థాయ తావకాలికవసేన లద్ధమ్పి సఙ్గయ్హతీతి వదన్తి.

౩౬౯. "నవం నామ అకతకప్ప"న్తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా అఞ్ఞేన భిక్ఖునా కప్పబిన్దుం దత్వా పరిభుత్తం చీవరం, తేన వా, తతో లభిత్వా అఞ్ఞేన వా కేనచి దిన్నమ్పి కతకప్పమేవ నవం నామ న హోతీతి దట్ఠబ్బం. **"నివాసేతుం వా పారుపితుం వా"**తి వుత్తత్తా అంసబద్ధకాసావమ్పి పారుపితబ్బతో కప్పం కాతబ్బన్తి వదన్తి. **చమ్మకారనీలం** నామ చమ్మం నీలవణ్ణం కాతుం యోజియమానం నీలం. పకతినీలమేవాతి కేచి. యథావుత్తచీవరస్స అకతకప్పతా, అనట్ఠచీవరాదితా, నివాసనాదితాతి తీణి అఙ్గాని.

దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౭౪. నవమే **యేనాతి** యేన సద్ధిం, యస్స సన్తికేతి అత్థో. సామం వికప్పితస్స అపచ్చుద్ధారో, వికప్పనుపగచీవరతా, అవిస్సాసేన పరిభోగోతి తీణి అఙ్గాని.

వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. చీవరఅపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౭౮. దసమే పాళియం **అన్తమసో హసాపేక్ఖోపీతి అపి**-సద్దేన అథేయ్యచిత్తం కోధేన దుక్ఖాపేతుకామం, అవణ్ణం పకాసేతుకామఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తేనేవ ‘‘**తివేదన**’’న్తి వుత్తం. ఉపసమ్పన్నస్స పత్తాదీనం అపనిధానం, విహేసేతుకామతాదీతి ద్వే అఙ్గాని.

చీవరఅపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో సురాపానవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. సప్పాణకవగ్గో

౧. సఞ్చిచ్చపాణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౨. సత్తమస్స పఠమే ఉసుం సరం అసతి ఖిపతీతి **ఇస్సాసో**. న హేత్థ కిఞ్చి జీవితం నామ విసుం తిట్ఠతీతి సమ్బన్ధో. తత్థ **పాణేతి** సత్తే. **అప్పమత్తేన వత్తం కాతబ్బన్తి** యథా పాణకానం విహేసాపి న హోతి, ఏవం సల్లక్ఖేత్వా ఓతాపనసమ్మజ్జనాదివత్తం కాతబ్బం. సేసం వుత్తనయమేవ.

సఞ్చిచ్చపాణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౭. దుతియే **ఉదకసణ్ఠానకప్పదేసేతి** కద్దమపాసాణాదిభూమియం. **తత్థాతి** ఆసిత్తే కప్పియఉదకే. సేసం వుత్తనయమేవ.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౨. తతియే ‘‘**తస్స భిక్ఖునో సన్తికం గన్త్వా**’’తి వుత్తత్తా యస్స అధికరణం సఙ్ఘకమ్మేన నిహతం, తస్స సమ్ముఖే ఏవ ఉక్కోటేన్తస్స పాచిత్తియం. పరమ్ముఖే పన దుక్కటమేవ.

౩౯౩. ‘‘**ధమ్మకమ్మే అధమ్మకమ్మసఞ్ఞీ ఉక్కోటేతి, అనాపత్తీ**’’తి వుత్తత్తా అనాదరియతాది వియ ఉక్కోటనం సయం అకుసలం న హోతి, ధమ్మకమ్మసఞ్ఞాయ, పన విమతియా చ ఉక్కోటనేనేవ అకుసలం హోతి. యథాధమ్మం నిహతతా, జాననా, ఉక్కోటనాతి తీణి అఙ్గాని.

ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౯. చతుత్థే **ఆపత్తిం ఆపజ్జతియేవాతి** ధురనిక్ఖేపపక్ఖే వుత్తం. **వత్థుపుగ్గలోతి** ఆపన్నపుగ్గలో. ఛాదేతుకామతాయ హి సతి ఏవ అవస్సం అఞ్ఞస్స ఆరోచనం వుత్తం, వత్థుపుగ్గలస్స చ ఆరోచనా నామ న హోతీతి పటిచ్ఛాదనమేవాతి అధిప్పాయో. **కోటి ఛిన్నా హోతీతి** ఛాదేస్సామీతి ధురనిక్ఖేపే సతిపి పుగ్గలపరమ్పరాయ గచ్ఛన్తీ ఆపత్తికోటి ఛిజ్జతి.

౪౦౦. ''**అనుపసమ్పన్నస్స సుక్కవిస్సట్ఠి చ కాయసంసగ్గో చాతి అయం దుట్ఠుల్లఅజ్ఝాచారో నామా**''తి ఇదం దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం "అనుపసమ్పన్నస్స...పే.... ఆదితో పఞ్చ సిక్ఖాపదాని దుట్ఠుల్లో నామ అజ్ఝాచారో, సేసాని అదుట్ఠుల్లో. సుక్కవిస్సట్ఠికాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లఅత్తకామా పనస్స అజ్ఝాచారో నామా"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౨) ఇమినా వచనేన విరుజ్ఝతీతి వీమంసితబ్బం. పుగ్గలపేమేన ఛాదయతో చేత్థ "అఞ్ఞో గరహిస్సన్తీ"తి భయవసేన ఛాదనక్ఖణే పటిఘోవ ఉప్పజ్జతీతి ''**దుక్ఖవేదన**''న్తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. ఉపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లాపత్తిజాననం, పటిచ్ఛాదేతుకామతాయ ధురనిక్ఖేపోతి ద్వే అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౨. పఞ్చమే **రూపసిప్పన్తి** హేరఞ్ఞికసిప్పం. గబ్భే సయితకాలేన సద్ధిం వీసతిమం వస్సం పరిపుణ్ణమస్సాతి **గబ్భవీసో**.

౪౦౪. **నిక్ఖమనీయపుణ్ణమాసీతి** సావణమాసస్స పుణ్ణమియా ఆసాళ్హీపుణ్ణమియా అనన్తరపుణ్ణమీ. **పాటిపదదివసేతి** పచ్ఛిమికాయ వస్సూపనాయికాయ. ద్వాదస మాసే మాతు కుచ్ఛిస్మిం వసిత్వా మహాపవారణాయ జాతం ఉపసమ్పాదేన్తీతి అత్థో. "తింస రత్తిన్దివో మాసో, ద్వాదసమాసికో సంవచ్ఛరో"తి (అ॰ ని॰ ౩.౭౧; ౮.౪౩; విభ॰ ౧౦౨౩) వచనతో ''**చత్తారో మాసా పరిహాయన్తీ**''తి వుత్తం. **వస్సం ఉక్కడ్ఢన్తీతి** వస్సం ఉద్ధం కడ్ఢన్తి, "ఏకమాసం అధికమాసో"తి ఛడ్డేత్వా వస్సం ఉపగచ్ఛన్తీతి అత్థో. తస్మా తతియో తతియో సంవచ్ఛరో తేరసమాసికో హోతి. **తే ద్వే మాసే గహేత్వాతి** నిక్ఖమనీయపుణ్ణమాసతో యావ జాతదివసభూతా మహాపవారణా. తావ యే ద్వే మాసా అనాగతా, తేసం అత్థాయ అధికమాసతో లద్ధే ద్వే మాసే గహేత్వా. తేనాహ "యో పవారేత్వా వీసతివస్సో భవిస్సతీ"తిఆది. ''**నిక్కఙ్ఖా హుత్వా**''తి ఇదం అట్ఠారసన్నం వస్సానం ఏకఅధికమాసే గహేత్వా తతో వీసతియా వస్సేసుపి చాతుద్దసీఅత్థాయ చతున్నం మాసానం పరిహాపనేన సబ్బదా పరిపుణ్ణవీసతివస్సతం సన్ధాయ వుత్తం. **పవారేత్వా వీసతివస్సో భవిస్సతీతి** మహాపవారణాదివసే అతిక్కన్తే గబ్భవస్సేన సహ వీసతివస్సో భవిస్సతీతి అత్థో. **తస్మాతి** యస్మా గబ్భమాసాపి గణనూపగా హోన్తి, తస్మా. **ఏకవీసతివస్సోతి** జాతియా వీసతివస్సం సన్ధాయ వుత్తం.

౪౦౬. **అఞ్ఞం ఉపసమ్పాదేతీతి** ఉపజ్ఝాయో, ఆచరియో వా హుత్వా ఉపసమ్పాదేతి. **సోపీతి** ఉపసమ్పాదేన్తోపి అనుపసమ్పన్నో. ఊనవీసతివస్సతా, తం ఞత్వా ఉపజ్ఝాయేన హుత్వా ఉపసమ్పాదనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౯. ఛట్ఠే థేయ్యసత్థభావో, ఇత్వా సంవిధానం, అవిసఙ్కేతేన గమనన్తి తీణి అఙ్గాని.

థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪౧౨. సత్తమం వుత్తనయమేవ.

౮. అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౭. అట్ఠమే **అన్తరాయన్తి** అన్తరా వేమజ్ఝే ఏతి ఆగచ్ఛతీతి అన్తరాయో, దిట్ఠధమ్మికాదిఅనత్థో. **ఆనన్తరియధమ్మాతి** అనన్తరే భవే ఫలనిబ్బత్తనే నియుత్తా చేతనాదిధమ్మాతి అత్థో. ‘‘**న సగ్గస్సా**’’తి ఇదం భిక్ఖునిదూసనకమ్మస్స ఆనన్తరియత్తాభావతో వుత్తం. అరియసావికాసు, పన కల్యాణపుథుజ్జనభూతాయ చ బలక్కారేన దూసేన్తస్స ఆనన్తరియసదిసమేవ. మోక్ఖన్తరాయికతా పన లోలాయపి పకతత్తభిక్ఖునియా దూసకస్స తస్మిం అత్తభావే మగ్గుప్పత్తియా అభావతో వుత్తా.

తస్మిం అత్తభావే అనివత్తనకా అహేతుకఅకిరియనత్థికదిట్ఠియోవ **నియతమిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మా**. పణ్డకాదీనం గహణం నిదస్సనమత్తం. సబ్బాపి దుహేతుకాహేతుకపటిసన్ధియో **విపాకన్తరాయికావ** దుహేతుకానమ్పి మగ్గానుప్పత్తితో.

అయన్తి అరిట్ఠో. **రసేన రసన్తి** అనవజ్జేన పచ్చయపరిభుఞ్జనరసేన పఞ్చకామగుణపరిభోగరసం సమానేత్వా. **ఉపనేన్తో వియాతి** ఘటేన్తో వియ, సో ఏవ వా పాఠో.

అట్ఠికఙ్కలూపమాతి ఏత్థ అట్ఠి ఏవ నిమ్మంసతాయ కఙ్కలన్తి చ వుచ్చతి. **పలిభఞ్జనట్ఠేనాతి** అవస్సం పతనట్ఠేన. **అధికుట్టనట్ఠేనాతి** అతి వియ కుట్టనట్ఠేన. పాళియం ‘‘తథాహం భగవతా…పే.… నాలం అన్తరాయాయా’’తి ఇదం వత్థుఅనురూపతో వుత్తం. ఏవం పన అగ్గహేత్వా అఞ్ఞేనపి ఆకారేన యం కిఞ్చి భగవతా వుత్తం విపరీతతో గహేత్వా పరేహి వుత్తేపి అముఞ్చిత్వా వోహరన్తస్సాపి వుత్తనయానుసారేన తదనుగుణం సమనుభాసనకమ్మవాచం యోజేత్వా ఆపత్తియా ఆరోపేతుం, ఆపత్తియా అదస్సనాదీసు తీసు యం కిఞ్చి అభిరుచితం నిమిత్తం కత్వా ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కాతుఞ్చ లబ్భతి. సమనుభాసనం అకత్వాపి ‘‘మాయస్మా ఏవం అవచా’’తి భిక్ఖూహి వుత్తమత్తే లద్ధియా అప్పటినిస్సజ్జనపచ్చయాయ దుక్కటాపత్తియాపి ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కాతుమ్పి వట్టతేవాతి దట్ఠబ్బం. ధమ్మకమ్మతా, సమనుభాసనాయ అప్పటినిస్సజ్జనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౪. నవమే ‘‘**ఉక్ఖిత్తో అనోసారితో**’’తి వుత్తత్తా అరిట్ఠస్స ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కతన్తి దట్ఠబ్బం.

౪౨౫. పాళియం ‘‘ఏకచ్ఛన్నే’’తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా నానూపచారేపి ఏకచ్ఛన్నే నిపజ్జనే పణ్ణత్తిం అజానన్తస్స అరహతోపి ఉక్ఖిత్తానువత్తకానమ్పి పాచిత్తియమేవ. అకతానుధమ్మతా, ఇత్వా సమ్భోగాదికరణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౮. దసమే **పిరేతి** సమ్బోధనత్థే నిపాతపదం. సేసం అనన్తరసిక్ఖాపదద్వయే వుత్తనయమేవ.

కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో సప్పాణకవగ్గో సత్తమో.

౮. సహధమ్మికవగ్గో

౧. సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౪. అట్ఠమవగ్గస్స పఠమే ఉపసమ్పన్నస్స పఞ్ఞత్తేన వచనం, అసిక్ఖితుకామస్స లేసేన ఏవం వచనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౮. దుతియే **అలజ్జితాతి** అలజ్జితాయ. ఏవం సేసేసుపి. **సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతిఆది** భిక్ఖుభిక్ఖునీనఞ్ఞేవ వుత్తం అలజ్జిలక్ఖణం, సామణేరాదీనం, పన గహట్ఠానఞ్చ సాధారణవసేన యథాసకం సిక్ఖాపదవీతిక్కమనపటిగూహనాదితో వేదితబ్బం. లజ్జిలక్ఖణేపి ఏసేవ నయో. కిఞ్చాపి కుక్కుచ్చే ఉప్పన్నేపి మద్దిత్వా కరోన్తో, కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితాయ కరోన్తోపి తఙ్ఖణికాయ అలజ్జితాయ ఏవం కరోన్తి. తథాపి కుక్కుచ్చాదిభేదే విసుం గహితాతి దట్ఠబ్బం.

వజ్జిపుత్తకా దసవత్థుదీపకా. **పరూపహారఅఞ్ఞాణకఙ్ఖాపరవితారణాదివాదాతి** ఏత్థ అరహత్తం పటిజానన్తానం కుహకానం సుక్కవిస్సట్ఠిం దిస్వా "మారకాయికా దేవతా అసుచిం ఉపసంహరన్తీ"తిగాహినో **పరూపహారవాదా** నామ. అరహతో సబ్బేసం ఇత్థిపురిసాదీనం నామాదిఅజాననే **అఞ్ఞాణం,** తత్థ సన్నిట్ఠానభావేన **కఙ్ఖా**, పరతో సుత్వా నామాదిజాననేన **పరవితారణో** అత్థీతివాదినో అఞ్ఞాణవాదా, కఙ్ఖావాదా, పరవితారణవాదా చ తేసం, మహాసఙ్ఘికాదీనఞ్చ విభాగో **కథావత్థుప్పకరణే** వుత్తో.

చత్తారో మగ్గా చ ఫలాని చాతి ఏత్థ **చ**-కారేన అభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాపి సఙ్గహితాతి దట్ఠబ్బం. **కేచీతి** పరియత్తిధరా ధమ్మకథికా. పున **కేచీతి** పటిపత్తిధరా పంసుకూలికత్థేరా. **ఇతరే పనాతిఆదీసు** అయం అధిప్పాయో – ధమ్మకథికత్థేరా పన పంసుకూలికత్థేరేహి ఆభతం సుత్తం సుత్వా –

> "యావ తిట్ఠన్తి సుత్తన్తా, వినయో యావ దిప్పతి;
> తావ దక్ఖన్తి ఆలోకం, సూరియే అబ్భుట్ఠితే యథా.
>
> "సుత్తన్తేసు అసన్తేసు, పముట్ఠే వినయమ్హి చ;
> తమో భవిస్సతి లోకే, సూరియే అత్థఙ్గతే యథా.

“సుత్తన్తే రక్ఖితే సన్తే, పటిపత్తి హోతి రక్ఖితా;

పటిపత్తియం ఠితో ధీరో, యోగక్ఖేమా న ధంసతీ”తి. (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౩౦) –

ఇదం సుత్తం ఆహరిత్వా అత్తనోవ వాదం పతిట్ఠపేన్తా పారాజికానాపజ్జనవసేన ఠితా పటిపత్తిసఙ్గహితా పరియత్తియేవ మూలన్తి ఆహంసూతి. తేనాహ “సచే పఞ్చ భిక్ఖూ చత్తారి పారాజికాని రక్ఖణకా…పే॰… సాసనం వుడ్ఢిం విరుళ్హిం గమయిస్సన్తీ”తి. ఏతేన చ పరిక్ఖీణే కాలే లజ్జిగణం అలభన్తేన వినయధరేన అలజ్జినోపి పకతత్తే సఙ్గహేత్వా తేహి సహ ధమ్మామిససమ్భోగం సంవాసం కరోన్తేన బహూ కులపుత్తే ఉపసమ్పాదేత్వా సాసనం పగ్గహేతుం వట్టతీతి ఇదం సిజ్ఝతీతి దట్ఠబ్బం. గరహితుకామతా, ఉపసమ్పన్నస్స సన్తికే సిక్ఖాపదవివణ్ణనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౪. తతియే పాళియం **కో పన వాదో భియ్యో**తి తేహి అఞ్ఞేహి భిక్ఖూహి దిట్ఠద్వత్తివారతో భియ్యో పన విత్థారేన ఉద్దిసియమానే పాతిమోక్ఖే నిసిన్నపుబ్బతా అత్థి చే, తత్థ కిమేవ వత్తబ్బం, ఆపత్తిమోక్ఖో నత్థి ఏవాతి అధిప్పాయో. **తఞ్చ యథాధమ్మో కారేతబ్బో**తి **త**న్తి కారణత్థే ఉపయోగవచనం, తాయాతి అత్థో. యథా ధమ్మో చ వినయో చ ఠితో, తథా తాయ ఆపత్తియా కారేతబ్బోతి వుత్తం హోతి. మోహారోపనం, తిక్ఖత్తుం సుతభావో, మోహేతుకామస్స మోహనన్తి తీణి అఙ్గాని.

మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౧. చతుత్థే పాళియం **కాయపటిబద్ధేన వా**తి ఏత్థ పాసాణాదినిస్సగ్గియపహారోపి సఙ్గహితో.

౪౫౨. **రత్తచిత్తో**తి కాయసంసగ్గరాగేన వుత్తం. మేథునరాగేన పన పహారతో పురిసాదీసు దుక్కటమేవ. మోక్ఖాధిప్పాయేన దణ్డకోటియా సప్పాదిం ఘట్టేత్వా మణ్డూకాదిం మోచేన్తస్సపి అనాపత్తి ఏవ. కుపితతా, ఉపసమ్పన్నస్స న మోక్ఖాధిప్పాయేన పహారోతి ద్వే అఙ్గాని.

పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౭. పఞ్చమే **న పహరితుకామతాయ దిన్నత్తా దుక్కట**న్తి ఏత్థ కిమిదం దుక్కటం, పహారపచ్చయా, ఉదాహు ఉగ్గిరణపచ్చయాతి? ఉగ్గిరణపచ్చయావ, న పహారపచ్చయా. న హి పహరితుకామతాయ అసతి తప్పచ్చయా కాచి ఆపత్తి యుత్తా, ఉగ్గిరణస్స పన అత్తనో సభావేన అసణ్ఠితత్తా తప్పచ్చయా పాచిత్తియం న జాతం, అసుద్ధచిత్తేన కతపయోగత్తా చ ఏత్థ అనాపత్తి న యుత్తాతి దుక్కటం వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

౪౫౮. **పుబ్బే**తి అనన్తరసిక్ఖాపదే. సేసం అనన్తరసదిసమేవ.

తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౫. ఛట్ఠే ‘‘**అత్తపరిత్తాణం కరోన్తా**’’తి ఇదం న చ పేరమూలికా అనుద్ధంసనాతి దస్సనత్థం వుత్తం. అనుద్ధంసనక్ఖణే పన కోపచిత్తమేవ ఉప్పజ్జతి. తేనేవ ‘‘**దుక్ఖవేదన**’’న్తి వుత్తం. సేసం వుత్తనయమేవ.

అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. కుక్కుచ్చుప్పాదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౬౪. సత్తమే ఉపసమ్పన్నస్స అఫాసుకామతా, కుక్కుచ్చుప్పాదనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

కుక్కుచ్చుప్పాదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౧. అట్ఠమే సుయ్యతీతి **సుతి,** వచనం. తస్సా సమీపం **ఉపస్సుతి**. సుయ్యతి ఏత్థాతి సుతీతి ఏవఞ్హి అత్థే గయ్హమానే సవనట్ఠానసమీపే అఞ్ఞస్మిం అస్సవనట్ఠానే తిట్ఠతీతి ఆపజ్జతి. అట్ఠకథాయఞ్చ ఉపస్సుతి-సద్దస్సేవ అత్థం దస్సేతుం ‘‘**యత్థ ఠత్వా**’’తిఆది వుత్తం, న సుతి-సద్దమత్తస్స.

౪౭౩. **ఏకపరిచ్ఛేదానీ**తి కదాచి అకిరియతో, కదాచి కిరియతో సముట్ఠానసామఞ్ఞేన వుత్తం. ఉపసమ్పన్నేన చోదనాధిప్పాయో, సవనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఖియ్యనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౪. నవమే ధమ్మకమ్మతా, జాననం, ఛన్దం దత్వా ఖియ్యనన్తి తీణి అఙ్గాని.

ఖియ్యనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పక్కమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౮౧. దసమే వినిచ్ఛయకథాయ ధమ్మికతా, తం ఞత్వా కమ్మతో పట్ఠాయ ఏకసీమట్ఠస్స సమానసంవాసికస్స హత్థపాసవిజహనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

పక్కమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౮౪. ఏకాదసమే ఉపసమ్పన్నస్స ధమ్మేన లద్ధసమ్ముతితా, సఙ్ఘేన సద్ధిం చీవరం దత్వా ఖియ్యితుకామతాయ ఖియ్యనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪౮౯. ద్వాదసమం వుత్తనయమేవ.

నిట్ఠితో సహధమ్మికవగ్గో అట్ఠమో.

౯. రాజవగ్గో

౧. అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౯. నవమవగ్గస్స పఠమే పాళియం **సంసుద్ధగహణికో**తి ఏత్థ **గహణీ**తి గబ్భాసయసఞ్ఞితో మాతు కుచ్ఛిప్పదేసో, పురిసన్తరసుక్కాసమ్ఫుట్ఠతాయ సంసుద్ధగహణికో. అభిసిత్తఖత్తియతా, ఉభిన్నమ్పి సయనిఘరతో అనిక్ఖన్తతా, అప్పటిసంవిదితస్స ఇన్దఖీలాతిక్కమోతి తీణి అఙ్గాని.

అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౬. దుతియే **ఆవసథస్సా**తి ఏత్థ అన్తోఆరామే వా హోతు అఞ్ఞత్థ వా, యత్థ కత్థచి అత్తనో వసనట్ఠానం ఆవసథో నామ. **ఛన్దేనపి భయేనపీ**తి వడ్ఢకిఆదీసు ఛన్దేన, రాజవల్లభేసు భయేన. **ఆకిణ్ణమనుస్సేపి జాతే...పే.... ఆసజ్జన్తీ**తి తస్మిం నిమ్మనుస్సట్ఠానే పచ్ఛా ఆకిణ్ణమనుస్సే జాతేపి విసరిత్వా గమనకాలే అఞ్ఞస్స అదిట్ఠత్తా తమేవ భిక్ఖుం ఆసజ్జన్తి. **పతిరూపం** నామ కప్పియభణ్డే సయం పంసుకూలం గహేత్వా అకప్పియభణ్డే పతిరూపానం ఉపాసకాదీనం దస్సేత్వా చేతియాదిపుఞ్ఞే నియోజనం వా దాపేత్వా నిరపేక్ఖగమనం వా. **సమాదపేత్వా**తి యాచిత్వా. పరసన్తకతా, విస్సాసగ్గాహపంసుకూలసఞ్ఞానం అభావో, అననుఞ్ఞాతకారణా ఉగ్గహణాది చాతి తీణి అఙ్గాని.

రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౮. తతియే పాళియం **భయకథన్తి** రాజచోరాదిభయం వా రోగామనుస్సదుబ్భిక్ఖకన్తారాదిభయం వా ఆరబ్భ పవత్తం. **విసిఖాకథన్తి** సునివిట్ఠాదివీథికథం. **కుమ్భట్ఠానకథన్తి** ఉదకతిత్థకథం, కుమ్భదాసీకథం వా. **పుబ్బపేతకథన్తి** అతీతఞాతికథం. **నానత్తకథన్తి** వుత్తాహి, వక్ఖమానాహి చ విముత్తం నానాసభావం నిరత్థకకథం. **లోకక్ఖాయికన్తి** "అయం లోకో కేన నిమ్మితో"తిఆదినా లోకసభావక్ఖానవసేన పవత్తనకథా. ఏవం **సముద్దక్ఖాయికా** వేదితబ్బా. ఇతి భవో ఇతి అభవోతి యం వా తం వా నిరత్థకకారణం వత్వా పవత్తితకథా **ఇతిభవాభవకథా**. ఏత్థ చ భవో సస్సతం, వుడ్ఢి, కామసుఖఞ్చాతి తివిధో, అభవో తబ్బిపరీతవసేన. ఇతి ఇమాయ ఛబ్బిధాయ ఇతిభవాభవకథాయ సద్ధిం **ద్వత్తింసతిరచ్ఛానకథా** నామ హోన్తి. అథ

వా పాళియం సరూపతో అనాగతాపి అరఞ్ఞపబ్బతనదీదీపకథా ఇతి-సద్దేన సఙ్గహేత్వా ద్వత్తింసతిరచ్ఛానకథాతి వుచ్చన్తి. **ఇతి వాతి** ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో పకారత్థే. **వా**-సద్దో వికప్పత్థే. తస్మా ఏవం పకారం ఇతో అఞ్ఞం వా తాదిసం నిరత్థకకథం కథేతీతి అత్థో గహేతబ్బో.

౨౧౨. ఉస్సాహం పటిప్పస్సమ్భేత్వా విహారం గచ్ఛన్తాతి ఏత్థ గామూపచారతో బహి నిక్ఖన్తే అన్తరారామాదీనముపచారం పవిట్ఠే సన్ధాయ వుత్తం. గామూపచారబ్భన్తరే పన పటిపస్సద్ధుస్సాహానమ్పి పున తమేవ వా అఞ్ఞం వా గామం పవిసితుకామతాయ సతి ఆపుచ్ఛనకిచ్చం నత్థి. ‘‘**కులఘరే వా...పే.... గన్తబ్బ**’’న్తి ఇదం పన పురేభత్తం పవిట్ఠానం వికాలే సఞ్జాతే వికాలే గామప్పవేసస్స ఆపుచ్ఛితబ్బతాయ వుత్తం. **అదిన్నాదానే వుత్తనయేనాతి** దుతియలేడ్డుపాతం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౧౩. అన్తరారామన్తిఆదీసూతి ఏత్థ ఉస్సవదివసాదీసు మనుస్సేహి గామే పదక్ఖిణం కారేన్తం **జినబిమ్బాదిం** పూజేతుకామేహి వా రోగవూపసమాదియత్థం మనుస్సేహి యాచితేహి వా భిక్ఖూహి సుప్పటిచ్ఛన్నాదివిధిం అకత్వాపి వీథిమజ్ఝేనేవ గామం పదక్ఖిణం కాతుం వట్టతీతి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం అనాపత్తివారే అవుత్తత్తా, “మగ్గా అనోక్కమిత్వా... పే.... పాచిత్తియ”న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పటిక్ఖిత్తత్తా చ. వేసాలిం అనుపరియాయిత్వా పరిత్తం కరోన్తేనాపి ఆనన్దత్థేరేన సుప్పటిచ్ఛన్నతాదిం అకోపేన్తేనేవ, అపఞ్ఞత్తే వా సిక్ఖాపదే కతన్తి దట్ఠబ్బం. కేచి పన “అన్తరారామాదిగామన్తరే ఠితేహి గరుట్ఠానీయానం పచ్చుగ్గమనానుగ్గమనాదివసేన గామవీథిం ఓతరితుం వట్టతీ”తి వదన్తి, తమ్పి అన్తరఘరం పవిసన్తం పతి కాతుం న వట్టతి ఏవ. అన్తరారామాదికప్పియభూమిం పన ఉద్దిస్స గచ్ఛన్తం పతి కాతుం వట్టతీతి ఖాయతి, వీమంసితబ్బం. సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛనా , అననుఞ్ఞాతకారణా వికాలే గామప్పవేసోతి ద్వే అఙ్గాని.

వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౨౦. చతుత్థే పాళియం **వాసిజటేతి** వాసిదణ్డకే. అట్ఠిమయాదిసూచిఘరతా, కరణకారాపనాదివసేన అత్తనో పటిలాభోతి ద్వే అఙ్గాని.

సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౨౧. పఞ్చమే పాళియం **ఆసయతో, భిక్ఖవే, మోఘపురిసో వేదితబ్బోతి** హీనజ్ఝాసయవసేన అయం తుచ్ఛపురిసోతి ఞాతబ్బో, హీనాయ పచ్చయే లోలతాయ పుగ్గలస్స తుచ్ఛతా ఞాతబ్బాతి అధిప్పాయో. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే, ఇతో పరేసు చ పఞ్చసు అత్తనా కారాపితస్స పటిలాభే ఏవ పాచిత్తియం. పరిభోగే పనస్స, అఞ్ఞేసఞ్చ దుక్కటమేవ. పమాణాతిక్కన్తమఞ్చపీఠతా, అత్తనో కరణకారాపనవసేన పటిలాభోతి ద్వే అఙ్గాని.

మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౬. ఛట్ఠే **పోటకితూల**న్తి తిణగచ్ఛజాతికానం తూలం. సేసం వుత్తనయమేవ.

తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౧-౨౩౬. సత్తమే నిసీదనస్స పమాణాతిక్కన్తతా, అత్తనో కరణాదినా పటిలాభోతి ద్వే అఙ్గాని.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౩౭-౨౪౭. ఇమినా నయేన అట్ఠమనవమదసమేసుపి అఙ్గాని వేదితబ్బాని. సేసం సబ్బత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

నిట్ఠితో రాజవగ్గో నవమో.

ఖుద్దకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౬. పాటిదేసనీయకణ్డం

౧. పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౩. పాటిదేసనీయేసు పఠమే **పటిదేసేతబ్బాకారదస్సనన్తి** ఏవం ఆపత్తిం నవకస్స సన్తికే దేసేతబ్బాకారదస్సనం. ఇమినా లక్ఖణేన సమ్బహులానం ఆపత్తీనమ్పి వుడ్ఢస్స సన్తికే చ దేసేతబ్బాకారో సక్కా విఞ్ఞాతున్తి. తత్రాయం నయో – ‘‘గారయ్హే, ఆవుసో, ధమ్మే ఆపజ్జిం అసప్పాయే పాటిదేసనీయే’’తి ఏవం సమ్బహులాసు. వుడ్ఢస్స పన సన్తికే ‘‘గారయ్హం, భన్తే, ధమ్మం…పే॰… గారయ్హే, భన్తే, ధమ్మే’’తి యోజనా వేదితబ్బా. తత్థ **అసప్పాయన్తి** సగ్గమోక్ఖన్తరాయకరన్తి అత్థో. అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా అన్తరఘరే ఠితాయ హత్థతో సహత్థా యావకాలికగ్గహణం, అజ్ఝోహరణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౫౮. దుతియే పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నాయ అననుఞ్ఞాతాకారేన వోసాసనా, అనివారేత్వా భోజనజ్ఝోహారోతి ద్వే అఙ్గాని.

౫౬౩. తతియే సేక్ఖసమ్మతతా, ఘరూపచారే అనిమన్తితతా, గిలానస్స అనిచ్చభత్తాదిం గహేత్వా భుఞ్జనన్తి తీణి అఙ్గాని.

౫౭౦. చతుత్థే సాసఙ్కారఞ్ఞసేనాసనతా, అననుఞ్ఞాతం యావకాలికం అప్పటిసంవిదితం అజ్ఝారామే పటిగ్గహేత్వా అగిలానస్స అజ్ఝోహరణన్తి ద్వే అఙ్గాని. సేసం ఉత్తానమేవ.

పాటిదేసనీయవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౭. సేఖియకణ్డం

౧. పరిమణ్డలవగ్గవణ్ణనా

౫౭౬. సేఖియేసు యస్మా **వత్తక్ఖన్ధకే** (చూళవ॰ ౩౫౬ ఆదయో) వుత్తవత్తానిపి సిక్ఖితబ్బత్తా సేఖియానేవ, తస్మా పారాజికాదీసు వియేత్థ పాళియం పరిచ్ఛేదో న కతో. చారిత్తనయదస్సనత్థఞ్చ "యో పన భిక్ఖు ఓలమ్బేన్తో నివాసేయ్య, దుక్కట"న్తి అవత్వా "సిక్ఖా కరణీయా"తి సబ్బత్థ పాళి ఆరోపితా. పదభాజనే పన "ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వుత్తత్తా సబ్బత్థ అనాదరియకరణే దుక్కటం వేదితబ్బం.

అట్ఠఙ్గులమత్తన్తి మత్త-సద్దేన తతో కిఞ్చి అధికం, ఊనమ్పి సఙ్గణ్హాతి. తేనేవ నిసిన్నస్స చతురఙ్గులమత్తమ్పి వుత్తం. న హి నిసిన్నస్స చతురఙ్గులప్పమాణం, ఠితస్స అట్ఠఙ్గులమేవాతి సక్కా నియమేతుం ఊనాధికత్తసమ్భవతో. తస్మా యథా సారుప్పం హోతి ఏవం అట్ఠఙ్గులానుసారేన నివాసనఞ్ఞేవ అధిప్పేతన్తి గహేతబ్బం. తేనేవ వక్ఖతి "యో పన భిక్ఖు సుక్ఖజఙ్ఘో వా"తిఆది. **కురున్దియం** "అజానన్తస్స అనాపత్తీ"తి ఆదరం కత్వా ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి అజాననం సన్ధాయ వుత్తం. తేనాపి నిరన్తరం నివాసనపారుపనవత్తం సిక్ఖితబ్బం, అసిక్ఖితో అనాదరియమేవ. పరిమణ్డలగ్గహణేన ఉక్ఖిపిత్వా నివాసనమ్పి పటిక్ఖిత్తన్తి ఆహ **''ఉక్ఖిపిత్వా వా ఓతారేత్వా వా''**తి.

సచిత్తకన్తి వత్థువిజాననచిత్తేన సచిత్తకం. **సారత్థదీపనియం** పన **ఉపతిస్సత్థేరవాదనయేన** లోకవజ్జత్తం గహేత్వా "వత్థువిజాననచిత్తేన, పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన చ సచిత్తక"న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ సేఖియకణ్డ ౩.౫౭౬) వుత్తం. తత్థ చ వత్థువిజాననం విసుం న వత్తబ్బం. పణ్ణత్తివిజాననేన తస్సాపి అన్తోగధభావతో ఇదం వత్థుం ఏవం వీతిక్కమన్తస్స ఆపత్తీతి విజానన్తో హి పణ్ణత్తిం విజానాతీతి వుచ్చతి. **ఉపతిస్సత్థేరవాదే** చేత్థ పణ్ణత్తిం అజానిత్వా అపరిమణ్డలనివాసనాదివత్థుమేవ జానన్తస్స పణ్ణత్తివీతిక్కమానాదరియాభావా సబ్బసేఖియేసు అనాపత్తి ఏవ అభిమతా, తఞ్చ న యుత్తం **కోసమ్బక్ఖన్ధకే** (మహావ॰ ౪౫౧ ఆదయో) వచ్చకుటియం ఉదకావసేసం ఠపేన్తస్స పణ్ణత్తివిజాననాభావేపి ఆపత్తియా వుత్తత్తా. వుత్తఞ్హి తత్థ "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖు ఆపత్తిం ఆపన్నో హోతి …పే… సో అపరేన సమయేన తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి హోతీ"తిఆది (మహావ॰ ౪౫౧). **అట్ఠకథాయ**ఞ్చస్స "త్వం ఏత్థ ఆపత్తిభావం న జానాసీతి, ఆమ న జానామీతి. హోతు ఆవుసో, ఏత్థ ఆపత్తీతి, సచే హోతి, దేసేస్సామీతి. సచే పన తే, ఆవుసో, అసఞ్చిచ్చ అసతియా కతం, నత్థి ఆపత్తీతి. సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి అహోసీ"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౪౫౧) వుత్తం, తథా "అధమ్మవాదీతి ఉక్ఖిత్తానువత్తకేసు అఞ్ఞతరో"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౪౫౭-౪౫౮) చ వుత్తం. ఖన్ధకవత్తానఞ్హి సేఖియత్తా తత్థ వుత్తో నయో ఇమేసం, ఇధ వుత్తో చ తేసం సాధారణోవ హోతీతి. తేనేవ "అసఞ్చిచ్చ అసతియా కతం, నత్థి ఆపత్తీ"తి ఏవం ఇధ వుత్తో ఆపత్తినయో తత్థాపి దస్సితో. తస్మా **ఫుస్సదేవత్థేరవాదే** ఏవ ఠత్వా వత్థువిజాననచిత్తేనేవ సబ్బసేఖియాని సచిత్తకాని, న పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన. ఛియ్యోకమ్మతాయసూపబ్యఞ్జనపటిచ్ఛాదనఉజ్ఝానసఞ్ఞీతి ద్వే సిక్ఖాపదాని లోకవజ్జాని అకుసలచిత్తాని, సేసాని పణ్ణత్తివజ్జాని, తిచిత్తాని, తివేదనాని చాతి గహణమేవ యుత్తతరం దిస్సతి. తేనేవేత్థ "అసఞ్చిచ్చాతి పురతో వా పచ్ఛతో వా ఓలమ్బేత్వా నివాసేస్సామీతి ఏవం అసఞ్చిచ్చా"తిఆదినా వత్థుఅజాననవసేనేవ అనాపత్తివణ్ణనా కతా, న పణ్ణత్తివిజాననచిత్తవసేన.

అపిచ “యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జ”న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) ఇమినా లక్ఖణవచనేనాపి చేతం సిజ్ఝతి. వత్థువిజాననచిత్తవసేనేవ హేత్థ “సచిత్తకపక్ఖే”తి వుత్తం. ఇతరథా పణ్ణత్తివిజాననచిత్తవసేన సబ్బసిక్ఖాపదానమ్పి సచిత్తకపక్ఖే చిత్తస్స అకుసలత్తనియమేన లోకవజ్జత్తప్పసఙ్గతో పణ్ణత్తివజ్జమేవ న సియా, ఇదఞ్చ వచనం నిరత్థకం సియా ఇమినా వచనేన నివత్తేతబ్బస్స సిక్ఖాపదస్స అభావా. న చ సేఖియేసు వత్థువిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం పాణాతిపాతాదీసు వియ అకుసలమేవాతి నియమో అత్థి, యేనేత్థ లోకవజ్జతా పసజ్జేయ్య, “అనాదరియం పటిచ్చా”తి చేతం పాళివచనం వత్థుం జానిత్వా తీహి చిత్తేహి వీతిక్కమమేవ అనాదరియం కత్వా వుత్తం, న పణ్ణత్తిం జానిత్వా అకుసలచిత్తేనేవ వీతిక్కమన్తి గహేతబ్బం. అఞ్ఞథా **ఖన్ధకపాళియా, అట్ఠకథాయ**ఞ్చ పుబ్బాపరఞ్చ విరుజ్ఝనతోతి అమ్హాకం ఖన్తి. యథా వా న విరుజ్ఝతి, తథా ఏత్థ అధిప్పాయో గవేసితబ్బో. అనాదరియం, అనాపత్తికారణాభావో , అపరిమణ్డలనివాసనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని. యథా చేత్థ, ఏవం సబ్బత్థ. కేవలం తత్థ తత్థ వుత్తపటిపక్ఖకరణవసేన తతియఙ్గయోజనమేవ విసేసో.

౫౭౭. దుతియాదీసు **గిహిపారుత**న్తి సేతపటపారుతాది. **విహారేపీ**తి సఙ్ఘసన్నిపాతబుద్ధుపట్ఠానాదికాలం సన్ధాయ వుత్తం.

౫౭౮. గణ్ఠికం పటిముఞ్చిత్వాతిఆది పటిచ్ఛాదనవిధిదస్సనం. **గీవం పటిచ్ఛాదేత్వా**తిఆదినా వుత్తత్తా సఞ్చిచ్చ గీవం, మణిబన్ధనఞ్చ అప్పటిచ్ఛాదేన్తస్స ఆపత్తి. ఏత్థాపి పరిమణ్డలసిక్ఖాపదస్స సాధారణత్తా జాణుమణ్డలతో హేట్ఠా చతురఙ్గులమత్తం ఓతారేత్వా అనోలమ్బేత్వా పరిమణ్డలమేవ పారుపితబ్బం.

౫౭౯. వివరిత్వా నిసీదతోతి విహారే వియ ఏకంసపారుపనం సన్ధాయ వుత్తం. “వాసత్థాయ ఉపగతస్సా”తి వుత్తత్తా వాసాధిప్పాయం వినా ధమ్మదేసనపరిత్తభణనాదిఅత్థాయ సుచిరమ్పి నిసీదన్తేన సబ్బం అన్తరఘరవత్తం పూరేన్తేనేవ నిసీదితబ్బం. నిసీదనపటిసంయుత్తేసు ఏవ చ సిక్ఖాపదేసు “వాసూపగతస్సా”తి అనాపత్తియా వుత్తత్తా వాసత్థాయ అన్తరఘరం ఉపగచ్ఛన్తేనాపి సుప్పటిచ్ఛన్నతాదిసబ్బం అకోపేన్తేనేవ గన్తబ్బం. “వాసూపగతస్సా”తి హి వుత్తం, న పన ఉపగచ్ఛమానస్సాతి. కేచి పన “ఏకేకస్మిం పదమం గన్త్వా వాసపరిగ్గహే కతే తతో అఞ్ఞేహి యథాసుఖం గన్తుం వట్టతీ”తి వదన్తి. అపరే పన “గేహస్సామికేహి ‘యావ తుమ్హే నివసిస్సథ, తావ తుమ్హాకం ఇమం గేహం దేమీ’తి దిన్నే అఞ్ఞేహి అవాసాధిప్పాయేహి అన్తరారామే వియ యథాసుఖం గన్తుం, నిసీదితుఞ్చ వట్టతీ”తి వదన్తి, తం సబ్బం న గహేతబ్బం తథావచనాభావా, దానలక్ఖణాభావా, తావత్తకేన విహారసఙ్ఖ్యానుపగమనతో చ. “యావ నిసీదిస్సథ, తావ తుమ్హాకం ఇమం గేహం దేమీ”తి దేన్తోపి హి తావకాలికమేవ దేతి వత్థుపరిచ్చాగలక్ఖణత్తా దానస్స.

౫౮౨. చతుహత్థప్పమాణన్తి వడ్ఢకీహత్థం సన్ధాయ వుత్తన్తి వదన్తి.

౫౮౪. ఉక్ఖిత్తచీవరో హుత్వాతి కటితో ఉద్ధం కాయబన్ధనాదిదస్సనవసేనేవుక్ఖిపనం సన్ధాయ వుత్తం పిణ్డాయ చరతో పత్తగ్గహణాదిమత్తస్స అనుఞ్ఞాతత్తా. తేనేవ “**నిసిన్నకాలే పన ధమకరణ**”న్తిఆది వుత్తం. నిసిన్నకాలే హి ఖన్ధే లగ్గపత్తత్థవికాదితో ధమకరణం నీహరన్తస్స కటితో ఉద్ధమ్పి దిస్సతి, తథా అదస్సేత్వా నీహరితబ్బన్తి అధిప్పాయో. ఆసనే నిసీదన్తస్సాపి చ పారుపితచీవరం కిఞ్చి ఉక్ఖిపిత్వా సఙ్ఘాటిం జఙ్ఘపిణ్డేహి అనుక్ఖిపిత్వావ నిసీదితబ్బం. ఇమస్మిఞ్ఞేవ పన సిక్ఖాపదే “వాసూపగతస్సా”తి వుత్తత్తా నిసీదనపటిసంయుత్తేసు ఛట్ఠఅట్ఠమేసు అవుత్తత్తా వాసూపగతేనాపి సుసంవుతేన

ఓక్ఖిత్తచక్ఖునావ నిసీదితబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయ**మ్పి తేసం విసేసం అవత్వా ఇధేవ "వాసూపగతస్స పన అనాపత్తీ"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ఉక్ఖిత్తకసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తా.

పరిమణ్డలవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉజ్జగ్ఘికవగ్గవణ్ణనా

౫౮౬. దుతియవగ్గాదిఉజ్జగ్ఘికఅప్పసద్దేసు నిసీదనపటిసంయుత్తేసుపి వాసూపగతస్స అనాపత్తి న వుత్తా, కాయప్పచాలకాదీసు ఏవ పన వుత్తా. పాళిపోత్థకేసు పనేతం కేసుచి పేయ్యాలేన బ్యామోహితత్తా న సుట్ఠు విఞ్ఞాయతి. యత్థ చ అన్తరఘరే ధమ్మం వా దేసేన్తస్స, పాతిమోక్ఖం వా ఉద్దిసన్తస్స మహాసద్దేన యావపరిససావనేపి అనాపత్తి ఏవాతి దట్ఠబ్బం తథా ఆనన్దత్థేరమహిన్దత్థేరాదీహి ఆచరితత్తా.

ఉజ్జగ్ఘికవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఖమ్భకతవగ్గవణ్ణనా

౬౦౩. పత్తే గహణసఞ్ఞా అస్స అత్థీతి పత్తసఞ్ఞీతి ఇమమత్థం దస్సేతుం "**పత్తే సఞ్ఞం కత్వా**"తి వుత్తం.

౬౦౪. **ఓలోణీ**తి ఏకా బ్యఞ్జనవికతి. కఞ్జికతక్కాదిరసోతి కేచి. మంసరసాదీనీతి **ఆది**-సద్దేన అవసేసా సబ్బాపి బ్యఞ్జనవికతి సఙ్గహితా.

౬౦౫. **సమభరిత**న్తి రచితం. **హేట్ఠా ఓరోహతీ**తి సమన్తా ఓకాససమ్భవతో హత్థేన సమం కరియమానం హేట్ఠా భస్సతి. పత్తమత్థకే ఠపితాని పూవాని ఏవ వటంసకాకారేన ఠపితత్తా "**పూవవటంసక**"న్తి వుత్తాని. కేచి పన "పత్తం గహేత్వా థూపీకతం పిణ్డపాతం రచిత్వా దియ్యమానమేవ గణ్హతో ఆపత్తి, హత్థగతే ఏవ పన పత్తే దియ్యమానే థూపీకతమ్పి గహేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బమేవ "సమతిత్తిక"న్తి భావనపుంసకవసేన సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా.

ఖమ్భకతవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సక్కచ్చవగ్గవణ్ణనా

౬౦౮. చతుత్థవగ్గాదీసు **సపదాన**న్తి ఏత్థ దానం వుచ్చతి అవఖణ్డనం, అపేతం దానతో అపదానం, సహ అపదానేన సపదానం, అవఖణ్డనవిరహితం అనుపటిపాటియాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ "**తత్థ తత్థ ఓధిం అకత్వా**"తిఆది.

౬౧౧. **విఞ్ఞత్తియ**న్తి సూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదం సన్ధాయ వదతి. "**వత్తబ్బం నత్థీ**"తి ఇమినా పాళియావ సబ్బం విఞ్ఞాయతీతి దస్సేతి. తత్థ పాళియం **అసఞ్చిచ్చా**తిఆదీసు వత్థుమత్తం ఇత్వా భుఞ్జనేన ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తస్సేవ పున పణ్ణత్తిం ఇత్వా ముఖగతం ఛడ్డేతుకామస్స యం అరుచియా పవిట్ఠం, తం అసఞ్చిచ్చ పవిట్ఠం నామ, తత్థ అనాపత్తి. తదేవ పున అఞ్ఞవిహితతాయ వా అవిఞ్ఞత్తమిదన్తిసఞ్ఞాయ వా భుఞ్జనే "**అసతియా**"తి వుచ్చతి.

౬౧౩. ''అఞ్ఞస్సత్థాయా''తి ఇదమస్స సిక్ఖాపదస్స అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా సయం భుఞ్జనే ఏవ పఞ్ఞత్తత్తా ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. పఞ్చసహధమ్మికానం పన అత్థాయ అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానే విఞ్ఞాపేన్తో విఞ్ఞత్తిక్ఖణే అట్ఠకథాసు సుత్తానులోమతో వుత్తఅకతవిఞ్ఞత్తిదుక్కటతో న ముచ్చతి. సఞ్చిచ్చ భుఞ్జనక్ఖణే సయఞ్చ అఞ్ఞో చ మిచ్ఛాజీవతో న ముచ్చన్తీతి గహేతబ్బం.

౬౧౫. ''కుక్కుటణ్డం అతిఖుద్దక''న్తి ఇదం అసారుప్పవసేన వుత్తం, అతిమహన్తే ఏవ ఆపత్తీతి దట్ఠబ్బం. భుఞ్జన్తేన పన చోరాదిభయం పటిచ్చ మహన్తమ్పి అపరిమణ్డలమ్పి కత్వా సీఘం భుఞ్జనవసేనేత్థ **ఆపదా**. ఏవమఞ్ఞేసుపి యథానురూపం దట్ఠబ్బం.

సక్కచ్చవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. కబళవగ్గవణ్ణనా

౬౧౭. అనాహటే కబళే ముఖద్వారవివరణే పన పయోజనాభావా "ఆపదాసూ"తి న వుత్తం. ఏవమఞ్ఞేసుపి ఈదిసేసు.

౬౧౮. సబ్బం హత్థన్తి హత్థేకదేసా అఙ్గులియో వుత్తా "హత్థముద్దా"తిఆదీసు వియ, తస్మా ఏకఙ్గులిమ్పి ముఖే పక్ఖిపితుం న వట్టతి.

కబళవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సురుసురువగ్గవణ్ణనా

౬౨౭. పాళియం **సీతీకతో**తి సీతపీళితో. **సిలకబుద్ధో**తి పరిహాసవచనమేతం. సిలకఞ్హి కిఞ్చి దిస్వా "బుద్ధో అయ"న్తి వోహరన్తి.

౬౨౮. ''అఙ్గులియో ముఖే పవేసేత్వా భుఞ్జితుం వట్టతీ''తి ఇమినా సబ్బం హత్థం అన్తోముఖే పక్ఖిపనసిక్ఖాపదస్సపి పవిట్ఠఙ్గులినిల్లేహనేన ఇమస్సపి సిక్ఖాపదస్స అనాపత్తిం దస్సేతి. **ఏసేవ నయో**తి ఘనయాగుఆదీసు పత్తం హత్థేన, ఓట్ఠఞ్చ జివ్హాయ నిల్లేహితుం వట్టతీతి అతిదిసతి. **తస్మా**తి యస్మా ఘనయాగుఆదివిరహితం నిల్లేహితుం న వట్టతి.

౬౩౪. విలీవచ్ఛత్తన్తి వేణుపేసికాహి కతం. **మణ్డలబద్ధానీ**తి దీఘసలాకాసు తిరియం వలయాకారేన సలాకం ఠపేత్వా సుత్తేహి బద్ధాని దీఘఞ్చ తిరియఞ్చ ఉజుకమేవ సలాకాయో ఠపేత్వా దళ్హబద్ధాని చేవ తిరియం ఠపేత్వా దీఘదణ్డకేహేవ సఙ్కోచారహం కత్వా సుత్తేహేవ తిరియం బద్ధాని. **తత్థజాతకదణ్డకేన కత**న్తి సహ దణ్డకేన ఛిన్నతాలపణ్ణాదీహి కతం. **ఛత్తపాదుకాయా**తి యస్మిం ఛత్తదణ్డకోటిం పవేసేత్వా ఛత్తం ఉజుకం ఠపేత్వా హేట్ఠా ఛాయాయ నిసీదన్తి, తిట్ఠన్తి వా, తాదిసే ఛత్తాధారే.

౬౩౭. చాపోతి మజ్ఝే వఙ్కకాజదణ్డసదిసా ధనువికతి. **కోదణ్డో**తి విద్ధదణ్డా ధనువికతి.

సురుసురువగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. పాదుకవగ్గవణ్ణనా

౬౪౭. సత్తమవగ్గే **రుక్ఖతో పతితో**తి ఏకం ఓలమ్బనసాఖం గహేత్వా పతితో. **పాళియా**తి అత్తనో ఆచారప్పకాసకగన్థస్స. **ధీరత్థూ**తి ధీ అత్థు, నిన్దా హోతూతి అత్థో. **వినిపాతనహేతునా**తి వినిపాతనస్స హేతుభావేన. **త్వ**న్తి ఉపయోగత్థే పచ్చత్తవచనం, తం ఇచ్చేవ వా పాఠో. **అస్మా**తి పాసాణో.

౬౪౯. **న కథేతబ్బ**న్తి థేరేన అత్తనో కఙ్ఖాట్ఠానస్స పుచ్ఛితత్తా వుత్తం. దహరస్స అత్థకోసల్లం ఞాతుం పుచ్ఛితేన ఉచ్చాసనే నిసిన్నస్స ఆచరియస్స అనుయోగదాననయేన వత్తుం వట్టతి.

౬౫౨. **ఖేళేన చేత్థ సిఙ్ఘాణికాపి సఙ్గహితా**తి ఏత్థ ఉదకగణ్డుసకం కత్వా ఉచ్ఛుకచవరాదిఞ్చ ముఖేనేవ హరితుం ఉదకేసు ఛడ్డేతుం వట్టతీతి దట్ఠబ్బం. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవ.

పాదుకవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేఖియవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౬౫౫. అధికరణసమథేసు చ ఇధ వత్తబ్బం నత్థి.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

భిక్ఖువిభఙ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా

౧. పారాజికకణ్డం

౧. ఉబ్భజాణుమణ్డలికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౬. భిక్ఖునీవిభఙ్గే **మిగారమాతుయా**తి మిగారమాతు, విసాఖాయాతి అత్థో. పాళియం “ఏహి భిక్ఖునీతి భిక్ఖునీ, తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నాతి భిక్ఖునీ”తి ఇదం భిక్ఖువిభఙ్గపాళియా సమదస్సనత్థం అట్ఠగరుధమ్మప్పటిగ్గహణేన లద్ధూపసమ్పదం మహాపజాపతిగోతమిఞ్చేవ తాయ సహ నిక్ఖన్తా భగవతో ఆణాయ భిక్ఖూనఞ్ఞేవ సన్తికే ఏకతోఉపసమ్పన్నా పఞ్చసతసాకియానియో చ సన్ధాయ వుత్తం. తా హి భగవతా ఆనన్దత్థేరస్స యాచనాయ పబ్బజ్జం అనుజానన్తేన “ఏథ భిక్ఖునియో, మమ సాసనే తుమ్హేపి పవిసథా”తి వుత్తా వియ జాతా. సాకియానియో ఏవ సరణసీలాని దత్వా కమ్మవాచాయ ఉపసమ్పాదితత్తా “తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నా”తి వుత్తా. న హి ఏతాహి అఞ్ఞా ఏహిభిక్ఖునిభావాదినా ఉపసమ్పన్నా నామ సన్తి. యం పన థేరీగాథాసు **భద్దాయ కుణ్డలకేసియా** –

> “నిహచ్చ జాణుం వన్దిత్వా, సమ్ముఖా అఞ్జలిం అకం;
>
> ‘ఏహి భద్దే’తి మం అవోచ, సా మే ఆసూపసమ్పదా”తి. (థేరీగా. ౧౦౯) –

వుత్తం. యఞ్చ అపదానేపి –

> “ఆయాచితో తదా ఆహ, ‘ఏహి భద్దే’తి నాయకో;
>
> తదాహం ఉపసమ్పన్నా, పరిత్తం తోయమద్దస”న్తి. (అప. థేరీ ౨.౩.౪౪) –

వుత్తం. తమ్పి “ఏహి త్వం భిక్ఖునీనం సన్తికే పబ్బజ్జం, ఉపసమ్పదఞ్చ గణ్హాహీ”తి భగవతో ఆణా ఉపసమ్పదాయ కారణత్తా ఉపసమ్పదా అహోసీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తం. తథా హి వుత్తం **థేరీగాథాట్ఠకథాయం** “ఏహి భద్దే, భిక్ఖునుపస్సయం గన్త్వా భిక్ఖునీనం సన్తికే పబ్బజ్జ ఉపసమ్పజ్జస్సూతి మం అవచ ఆణాపేసి, సా సత్థు ఆణా మయ్హం ఉపసమ్పదాయ కారణత్తా ఉపసమ్పదా ఆసి అహోసీ”తి (థేరీగా. అట్ఠ. ౧౧౧).

౬౫౭. సాధారణపారాజికేహీతి మేథునాదీహి చతూహి. తాని, పన అఞ్ఞాని చ సాధారణసిక్ఖాపదాని యస్మా భిక్ఖువిభఙ్గే వుత్తనిదానవత్థాదీసు ఏవ సాధారణవసేన పఞ్ఞత్తాని, పచ్ఛా పన తాని భిక్ఖునీనం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానన్తేన భగవతా తాసం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానాభావేన “యా పన భిక్ఖునీ ఛన్దసో మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా”తిఆదినా తదనురూపవసేన పరివత్తేత్వా అసాధారణసిక్ఖాపదేహి సద్ధిం సంసన్దేత్వా భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖుద్దేసవసేన ఏకతో సఙ్గహితాని. యస్మా చ నేసం **భిక్ఖువిభఙ్గే** (పారా. ౪౪ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ సబ్బోపి వినిచ్ఛయో సక్కా ఞాతుం, తస్మా తాని వజ్జేత్వా అసాధారణానం ఏవ ఇధ విభఙ్గో వుత్తోతి వేదితబ్బం.

౬౫౯. భిక్ఖూనం “కాయసంసగ్గం సాదియేయ్యా”తి అవత్వా “సమాపజ్జేయ్యా”తి వుత్తత్తా **“భిక్ఖు ఆపత్తియా న కారేతబ్బో”**తి వుత్తం. **తబ్బహులనయేనా**తి కిరియాసముట్ఠానస్సేవ బహులభావతో, ఏతేన అకిరియాసముట్ఠానాపి అయం ఆపత్తి హోతీతి దస్సేతి. కిఞ్చాపి దస్సేతి, మయం పనేత్థ ఏవం తక్కయామ “కాయసంసగ్గక్ఖణే సాదియన్తియా కిరియాయ

అభావేపి తతో పుబ్బే పవత్తితానం పటిచ్ఛన్నట్ఠానగమనఇఙ్గితాకారదస్సనాదికిరియానం వసేనేవ కిరియాసముట్ఠానమేవ, పరేహి మగ్గే కరియమానుపక్కమేన నిచ్చలస్స సాదియతో సుక్కవిస్సట్ఠి వియ పుబ్బపయోగాభావేపి వా తస్మిం ఖణే పరూపక్కమేన జనియమానాయ అత్తనో కాయచలనాదిసఙ్ఖాతాయ కిరియాయ, సా హి సాదియమానేన తస్సా చిత్తేనాపి సముట్ఠితా కిరియా నామ హోతి అవాయమిత్వా పరూపక్కమేన మేథునసాదియనే వియ, భిక్ఖూనం పన పరూపక్కమజనితం కిరియం అబ్బోహారికం కత్వా అత్తనా కరియమానపయోగవసేనేవ 'కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా'తి ఏవం విసేసేత్వావ సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా సాదియమానేపి న దోసో. ఇతరథా హి తబ్బహులనయేనేత్థ కిరియత్తే గయ్హమానే అఞ్ఞేసమ్పి కిరియాకిరియసిక్ఖాపదానం కిరియత్తగ్గహణప్పసఙ్గో సియా"తి. తస్మా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **సాతి** కిరియాసముట్ఠానతా. **తథేవాతి** కాయసంసగ్గరాగీ ఏవ.

ఉబ్బజాణుమణ్డలికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. వజ్జపటిచ్ఛాదికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౬౬. దుతియే **పురిమేనాతిఆది** సున్దరీనన్దాయ వజ్జపటిచ్ఛాదనే పఞ్ఞత్తతం సన్ధాయ వుత్తం. **''అట్ఠన్న''**న్తి వుత్తత్తా వజ్జపటిచ్ఛాదనస్సాపి పటిచ్ఛాదనే పారాజికమేవాతి దట్ఠబ్బం. **''ధురం నిక్ఖిత్తమత్తే''**తి వుత్తత్తా పణ్ణత్తిం అజానన్తియాపి "ఇదం వజ్జం న పకాసేస్సామీ"తి ఛన్దేన ధురం నిక్ఖేపక్ఖణే పారాజికన్తి దట్ఠబ్బం. తం పన పటిచ్ఛాదనం యస్మా "పేసలా ఇత్వా గరహిస్సన్తీ"తి భయేనేవ హోతి, భయఞ్చ కోధచిత్తసమ్పయుత్తం, తస్మా ఇదం **''దుక్ఖవేదన''**న్తి వుత్తం. యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ పారాజికకణ్డ ౩.౬౬౬) "కిఞ్చాపి వజ్జపటిచ్ఛాదనం పేమవసేన హోతి, తథాపి సిక్ఖాపదవీతిక్కమచిత్తం దోమనస్సితమేవ హోతీ"తి ఏవం పణ్ణత్తివీతిక్కమచిత్తేనేవ ఛాదనం దోమనస్సత్తే కారణం వుత్తం, తం అకారణం పణ్ణత్తివిజాననం వినాపి ఆపజ్జితబ్బతోవ.

వజ్జపటిచ్ఛాదికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬౬౯. తతియం ఉత్తానమేవ.

౪. అట్ఠవత్థుకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౭౫. చతుత్థే లోకస్సాదసఙ్ఖాతం మిత్తేహి అఞ్ఞమఞ్ఞం కాతబ్బం **సన్థవం**. వుత్తమేవత్థం పరియాయన్తరేన దస్సేతుం **''కాయసంసగ్గరాగేనా''**తి వుత్తం.

తిస్సిత్థియో మేథునం తం న సేవేతి యా తిస్సో ఇత్థియో, తాసు వుత్తం తం మేథునం న సేవేయ్య. **అనరియపణ్డకేతి** తయో అనరియే, తయో పణ్డకే చ ఉపసఙ్కమిత్వా మేథునం న సేవేతి అత్థో. **అనరియాతి** చేత్థ ఉభతోబ్యఞ్జనకా అధిప్పేతా. **బ్యఞ్జనస్మిన్తి** అత్తనో వచ్చముఖమగ్గేపి. ఛేదో ఏవ **ఛేజ్జం,** పారాజికం.

వణ్ణావణ్ణోతి ద్వీహి సుక్కవిస్సట్ఠి వుత్తా. **గమనుప్పాదనన్తి** సఞ్చరిత్తం. **''మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగత్తా పచ్చయో హోతీ''**తి ఇమినా కారియోపచారేన కాయసంసగ్గో మేథునధమ్మోతి వుత్తోతి దస్సేతి. **సబ్బపదేసూతి** సఙ్ఘాటికణ్ణగ్గహణాదిపదేసు. కాయసంసగ్గరాగో, సఉస్సాహతా, అట్ఠమవత్థుస్స పూరణన్తి తీణేత్థ అఙ్గాని.

అట్ఠవత్థుకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౭౯. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డే "దుతియస్స ఆరోచేతీ"తి ఏత్థాపి ద్వీసుపి అడ్డకారకేసు యస్స కస్సచి దుతియస్స కథం యో కోచి ఆరోచేతీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ **''ఏసేవ నయో''**తి.

గతిగతన్తి చిరకాలప్పవత్తం. **ఆపత్తీ**తి ఆపజ్జనం. "నిస్సారణీయ"న్తి ఇదం కత్తుఅత్థే సిద్ధన్తి ఆహ **''నిస్సారేతీ''**తి. ఆపన్నం భిక్ఖునిం సఙ్ఘతో వియోజేతి, వియోజనహేతు హోతీతి అత్థో.

గీవాయేవాతి ఆణత్తియా అభావతో. **తేసం అనత్థకామతాయా**తి "చోరో"తి వుత్తం మమ వచనం సుత్వా కేచి దణ్డిస్సన్తి జీవితా వోరోపేస్సన్తీతి ఏవం సఞ్ఞాయ. ఏతేన కేవలం భయేన వా పరిక్ఖారగ్గహణత్థం వా సహసా "చోరో"తి వుత్తే దణ్డితేపి న దోసోతి దస్సేతి. రాజపురిసానఞ్హి "చోరో అయ"న్తి ఉద్దిస్స కథనే ఏవ గీవా, భిక్ఖూనం, పన ఆరామికాదీనం వా సమ్ముఖా "అసుకో చోరో ఏవమకాసీ"తి కేనచి వుత్తవచనం నిస్సాయ ఆరామికాదీసు రాజపురిసానం వత్వా దణ్డాపేన్తేసుపి భిక్ఖుస్స న గీవా రాజపురిసానం అవుత్తత్తా. యేసఞ్చ వుత్తం, తేహి సయం చోరస్స అదణ్డితత్తాతి గహేతబ్బం. "త్వం ఏతస్స సన్తకం అచ్ఛిన్దా"తి ఆణత్తోపి హి సచే అఞ్ఞేన అచ్ఛిన్దాపేతి, ఆణాపకస్స అనాపత్తి విసఙ్కేతత్తా. **''అత్తనో వచనకర''**న్తి ఇదం సామీచివసేన వుత్తం. వచనం అకరోన్తానం రాజపురిసానమ్పి "ఇమినా గహితపరిక్ఖారం ఆహరాపేహి, మా చస్స దణ్డం కరోహీ"తి ఉద్దిస్స వదన్తస్సాపి దణ్డే గహితేపి న గీవా ఏవ దణ్డగ్గహణస్స పటిక్ఖిత్తత్తా, "అసుకభణ్డం అవహరా"తి ఆణాపేత్వా విప్పటిసారే ఉప్పన్నే పున పటిక్ఖిపనే (పారా॰ ౧౨౧) వియ.

దాసాదీనం సమ్పటిచ్ఛనే వియ తదత్థాయ అడ్డకరణే భిక్ఖూనమ్పి దుక్కటన్తి ఆహ **''అకప్పియఅడ్డో నామ న వట్టతీ''**తి. కేనచి పన భిక్ఖునా ఖేత్తాదిఅత్థాయ వోహారికానం సన్తికం గన్త్వా అడ్డే కతేపి తం ఖేత్తాదిసమ్పటిచ్ఛనే వియ సబ్బేసం అకప్పియం న హోతి పుబ్బే ఏవ సఙ్ఘస్స సన్తకత్తా , భిక్ఖుస్సేవ పన పయోగవసేన ఆపత్తియో హోన్తి. దాసాదీనమ్పి పన అత్థాయ రక్ఖం యాచితుం వోహారికేన పుట్ఠేన సఙ్ఘస్స ఉప్పన్నం కప్పియక్కమం వత్తుం, ఆరామికాదీహి చ అడ్డం కారాపేతుఞ్చ వట్టతి ఏవ. విహారవత్థాదికప్పియఅడ్డం పన భిక్ఖునో సయమ్పి కాతుం వట్టతి.

భిక్ఖునీనం వుత్తోతి రక్ఖం యాచన్తీనం భిక్ఖునీనం వుత్తో ఉద్దిస్సఅనుద్దిస్సవసేన రక్ఖాయాచనవినిచ్ఛయో, న సబ్బో సిక్ఖాపదవినిచ్ఛయో అసాధారణత్తా సిక్ఖాపదస్స. తేనాహ **''భిక్ఖునోపీ''**తిఆది. అనాకడ్ఢితాయ అడ్డకరణం, అడ్డపరియోసానన్తి ద్వే అఙ్గాని.

పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౩. పాళియం దుతియే **మల్లగణభటిపుత్తగణాదిక**న్తిఆదీసు మల్లరాజూనం గణో **మల్లగణో. భటిపుత్తా** నామ కేచి గణరాజానో, తేసం గణో. కేచి పన "నారాయనభత్తికో పుఞ్ఞకారగణో మల్లగణో. తథా కుమారభత్తికో చ గణో భటిపుత్తగణో"తిపి

(సారత్థ॰ టీ॰ సంఘాదిసేసకణ్డ ౩.౬౮౩) వదన్తి. **ధమ్మగణో**తి సాసనే, లోకే వా అనేకప్పకారపుఞ్ఞకారకో గణో. గన్ధవికతికారకో గణో **గన్ధికసేణీ**. పేసకారాదిగణో **దుస్సికసేణీ. కప్పగతిక**న్తి కప్పియభావగతం, పబ్బజితపుబ్బన్తి అత్థో.

౬౮౫. పాళియం **వుట్ఠాపేతీ**తి ఉపసమ్పాదేతి. అకప్పగతమ్పి పబ్బాజేన్తియా దుక్కటన్తి వదన్తి. ఖీణాసవాయపి ఆపజ్జితబ్బతో ''**తిచిత్త**''న్తి వుత్తం. చోరితా, తం ఞత్వా అననుఞ్ఞాతకారణా వుట్ఠాపనన్తి ద్వే అఙ్గాని.

దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౯౨. తతియే **పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా**తి గామన్తరస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా. "గామన్తరం గచ్ఛేయ్యా"తి హి వుత్తం. వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదే వియ "అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తియా"తి అవత్వా "అతిక్కామేన్తియా"తి పాళియం వుత్తత్తా గామం పవిసన్తియా ఘరూపచారే ఠితస్స దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతస్స ఉపచారస్స అతిక్కమో నామ పఠమలేడ్డుపాతట్ఠానసఙ్ఖాతస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానస్స అతిక్కమో ఏవాతి ఆహ ''**పరిక్ఖేపారహట్ఠానం ఏకేన పాదేన అతిక్కమతీ**''తి.

మజ్ఝేతి గామమజ్ఝే. **పచ్ఛా**తి అపరకాలే. ''**చతుగామసాధారణత్తా**''తి ఇమినా విహారతో చతూసు గామేసు యత్థ కత్థచి పవిసితుం వట్టతీతి ఏత్థ కారణమాహ.

పరతీరమేవ అక్కమన్తియాతి నదిం అనోతరిత్వా ఓరిమతీరతో లఙ్ఘిత్వా వా ఆకాసాదినా వా పరతీరమేవ అతిక్కామేన్తియా. **ఓరిమతీరమేవ ఆగచ్ఛతి, ఆపత్తీ**తి పారగమనాయ ఓతిణ్ణత్తా వుత్తం.

తాదిసే అరఞ్ఞేతి ఇన్దఖీలతో బహిభావలక్ఖణే అరఞ్ఞే. ''**తేనేవా**''తిఆదినా దస్సనూపచారే విరహితే సవనూపచారస్స విజ్జమానత్తేపి ఆపత్తి హోతీతి దస్సేతి. **అఞ్ఞం మగ్గం గణ్హాతీ**తి మగ్గమూళ్హత్తా గణ్హాతి, న దుతియికం ఓహాయితుం. తస్మా అనాపత్తి. అనన్తరాయేన ఏకభావో, అనాపదాయ గామన్తరగమనాదీసు ఏకన్తి ద్వే అఙ్గాని.

తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౯౪. చతుత్థే **కారకగణస్సా**తి ఇమస్స కమ్మం కాతబ్బన్తి యేహి సన్నిట్ఠానం కతం, తే సన్ధాయ వుత్తం. కమ్మవాచక్ఖణే సహరితేతి కేచి. **నేత్థారవత్తే**తి నిత్థరణహేతుమ్హి వత్తే.

౬౯౮. పాళియం **అసన్తే కారకసఙ్ఘే**తి ఏత్థ విజ్జమానం సుదూరమ్పి గన్త్వా ఆపుచ్ఛితబ్బం . అన్తరాయే పన సతి సమ్మా వత్తన్తం ఓసారేతుం వట్టతీతి. ధమ్మకమ్మేన ఉక్ఖిత్తతా, అననుఞ్ఞాతకారణా ఓసారణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౧. పఞ్చమే **తన్తి** మహాఅట్ఠకథాయం అవచనం “అనవస్సుతోతి జానన్తో పటిగ్గణ్హాతీ”తిఆది పాళియా సమేతి. ఉభతో అవస్సుతభావో, ఉదకదన్తపోనతో అఞ్ఞం సహత్థా గహేత్వా అజ్ఝోహరణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౫. ఛట్ఠే **పటిగ్గహో తేన న విజ్జతీ**తి తేనేవ “న దేతీ”తి వుత్తకారణేన ఉయ్యోజితాయ హత్థతో ఇతరాయ పటిగ్గహోపి నత్థి. **పరిభోగపచ్చయా**తి ఉయ్యోజితాయ భోజనపరియోసానపచ్చయాతి అత్థో. మనుస్సపురిసస్స అవస్సుతతా, తం ఞత్వా అననుఞ్ఞాతకారణా ఉయ్యోజనా, తేన ఇతరిస్సా గహేత్వా భోజనపరియోసానన్తి తీణి అఙ్గాని.

ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౦౮-౨౩౭. సత్తమతో యావదసమపరియోసానాని ఉత్తానానేవ.

సఙ్ఘాదిసేసవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౩. నిస్సగ్గియకణ్డం

౨. దుతియనిస్సగ్గియాదిపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౩౩. నిస్సగ్గియేసుపి పఠమం ఉత్తానమేవ.

౭౪౦. దుతియే **అయ్యాయ దమ్మీతి ఏవం పటిలద్ధ**న్తి నిస్సట్ఠపటిలద్ధం, నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వాపి యం ఉద్దిస్స దాయకేహి దిన్నం, తత్థేవ దాతబ్బం. తేనాహ ‘‘**యథాదానేయేవ ఉపనేతబ్బ**’’న్తి. అకాలచీవరతా, తం ఞత్వా కాలచీవరన్తి లేసేన భాజాపనం, పటిలాభోతి తీణి అఙ్గాని.

౭౪౩. తతియే **మేత**న్తి మమేవేతం చీవరం. ఉపసమ్పన్నతా, పరివత్తితవికప్పనుపగచీవరస్స సకసఞ్ఞాయ అచ్ఛిన్దనాదీతి ద్వే అఙ్గాని.

౭౪౮-౭౫౨. చతుత్థే **ఆహటసప్పిం దత్వాతి** అత్తనో దత్వా. **యమకం పచితబ్బ**న్తి సప్పిఞ్చ తేలఞ్చ ఏకతో పచితబ్బం. లేసేన గహేతుకామతా, అఞ్ఞస్స విఞ్ఞత్తి, పటిలాభోతి తీణి అఙ్గాని.

౭౫౩. పఞ్చమే **సాతి** థుల్లనన్దా. **అయ**న్తి సిక్ఖమానా. **చేతాపేత్వాతి జానాపేత్వాతి** ఇధ వుత్తం, **మాతికాట్ఠకథాయం** పన ‘‘అత్తనో కప్పియభణ్డేన ‘ఇదం నామ ఆహరా’తి అఞ్ఞం పరివత్తాపేత్వా’’తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అఞ్ఞచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం.

౭౫౮. ఛట్ఠే **పావారికస్సాతి** దుస్సవాణిజకస్స.

౭౬౪. సత్తమే **సఞ్ఞాచితకేనాతి** సయం యాచితకేనపీతి అత్థో.

౭౬౬-౭౮౯. అట్ఠమతో యావద్వాదసమా ఉత్తానమేవ.

నిస్సగ్గియవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౪. పాచిత్తియకణ్డం

౧. లసుణవగ్గో

౧. పఠమలసుణాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౯౭. పాచిత్తియేసు లసుణవగ్గస్స పఠమే **బదరసాళవం** నామ బదరఫలాని సుక్ఖాపేత్వా తేహి కత్తబ్బబ్యఞ్జనవికతి. ఆమకమాగధలసుణఞ్చేవ, అజ్ఝోహరణఞ్చాతి ద్వే అఙ్గాని.

౭౯౮-౮౧౨. దుతియాదీని ఉత్తానత్థాని.

౮౧౩. ఛట్ఠే పాళియం **ఆసుమ్భిత్వాతి** పాతేత్వా.

౮౧౭. దధిమత్థూతి దధిమ్హి పసన్నోదకం. **రసఖీరాదీన**న్తి మంసరసఖీరాదీనం. భుఞ్జన్తస్స భిక్ఖునో హత్థపాసే ఠానం, పానీయస్స వా విధూపనస్స వా గహణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

౮౨౨. సత్తమే **అవిఞ్ఞత్తియా లద్ధ**న్తి అత్తనో విఞ్ఞత్తిం వినా లద్ధం. **పుబ్బాపరవిరుద్ధ**న్తి సయం కరణే పాచిత్తియన్తి ఇదం కారాపనే దుక్కటవచనేన విరుజ్ఝనం సన్ధాయ వుత్తం. తేనాహ ‘‘**న హీ**’’తిఆది, ‘‘అవిఞ్ఞత్తియా లద్ధ’’న్తిఆదివచనేన వా విరుజ్ఝనం సన్ధాయ వుత్తం. అఞ్ఞాయ విఞ్ఞత్తిపి హి ఇమిస్సా అవిఞ్ఞత్తియా లద్ధమేవాతి. ఆమకధఞ్ఞవిఞ్ఞాపనాది, తం భజ్జనాదినా అజ్ఝోహరణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

౮౨౪. అట్ఠమే **నిబ్బిట్ఠో**తి లద్ధో. **కేణీ**తి రఞ్ఞో దాతబ్బో ఆయో, ఆయుప్పత్తిట్ఠానన్తి అత్థో . తేనాహ ‘‘**ఏకం ఠానన్తర**’’న్తిఆది. **ఠానన్తర**న్తి చ గామజనపదాణాయత్తం. వళఞ్జియమానతిరోకుట్టాదితా, అనపలోకేత్వా ఉచ్చారాదీనం ఛడ్డనాదీతి ద్వే అఙ్గాని.

౮౩౦. నవమే ‘‘**మత్థకచ్ఛిన్ననాళికేరమ్పీ**’’తి వుత్తత్తా హరితూపరి ఛడ్డనమేవ పటిక్ఖిత్తం. తేనాహ ‘‘**అనిక్ఖిత్తబీజేసూ**’’తిఆది. యత్థ చ ఛడ్డేతుం వట్టతి, తత్థ హరితే వచ్చాదిం కాతుమ్పి వట్టతి ఏవ. **సబ్బేస**న్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీనం.

౮౩౬-౭. దసమే **తేసంయేవా**తి యేసం నిచ్చం పస్సతి. **ఆరామే ఠత్వా**తి ఠితనిసిన్నట్ఠానే ఏవ ఠత్వా సమన్తతో గీవం పరివత్తేత్వాపి పస్సతి, అనాపత్తి. ఠితట్ఠానతో గన్త్వా పస్సితుం న వట్టతి. కేచి పన ‘‘వట్టతీ’’తి వదన్తి. తం పన ‘‘దస్సనాయ గచ్ఛేయ్య, పాచిత్తియ’’న్తి సామఞ్ఞతో గమనస్స పటిక్ఖిత్తత్తా, అనాపత్తియమ్పి గమనాయ అవుత్తత్తా చ న గహేతబ్బం. నచ్చాదితా, అననుఞ్ఞాతకారణా గమనం, దస్సనాది చాతి తీణి అఙ్గాని.

నిట్ఠితో లసుణవగ్గో పఠమో.

౨. అన్ధకారవగ్గో

౧. పఠమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౪౧. దుతియవగ్గస్స పఠమే **దానే వాతి** దాననిమిత్తం. రత్తన్ధకారే పురిసస్స హత్థపాసే ఠానాది, రహోపేక్ఖా, సహాయాభావోతి తీణి అఙ్గాని.

౮౪౨-౮౫౦. దుతియాదీని ఉత్తానాని.

౮౫౪. పఞ్చమే **పల్లఙ్కస్స అనోకాసేతి** ఊరుబద్ధాసనస్స అప్పహోనకే. పురేభత్తం అన్తరఘరే పల్లఙ్కప్పహోనకాసనే నిసజ్జా, అననుఞ్ఞాతకారణా అనాపుచ్ఛా వుత్తపరిచ్ఛేదాతిక్కమోతి ద్వే అఙ్గాని.

౮౬౦-౮౭౯. ఛట్ఠాదీని ఉత్తానాని.

నిట్ఠితో అన్ధకారవగ్గో దుతియో.

౩. నగ్గవగ్గో

౧. పఠమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౮౩-౮౮౭. తతియవగ్గస్స పఠమదుతియాని ఉత్తానాని.

౮౯౩. తతియే **విసిబ్బేత్వాతి** విజటేత్వా. **ధురం నిక్ఖిత్తమత్తేతి** విసిబ్బనదివసతో పఞ్చ దివసే అతిక్కామేత్వా ధురం నిక్ఖిత్తమత్తే. అన్తోపఞ్చాహే పన ధురనిక్ఖేపేపి అనాపత్తి ఏవ ‘‘అఞ్ఞత్ర చతూహపఞ్చాహా’’తి వుత్తత్తా . ఉపసమ్పన్నాయ చీవరం సిబ్బనత్థాయ విసిబ్బేత్వా పఞ్చాహాతిక్కమో, అననుఞ్ఞాతకారణా ధురనిక్ఖేపోతి ద్వే అఙ్గాని.

౯౦౦. చతుత్థే పఞ్చన్నం చీవరానం అపరివత్తనం, అననుఞ్ఞాతకారణా పఞ్చాహాతిక్కమోతి ద్వే అఙ్గాని.

౯౦౩. పఞ్చమం ఉత్తానమేవ.

౯౦౯. ఛట్ఠే వికప్పనుపగస్స సఙ్ఘే పరిణతతా, వినా ఆనిసంసదస్సనేన అన్తరాయకరణన్తి ద్వే అఙ్గాని.

౯౧౧. సత్తమం ఉత్తానమేవ.

౯౧౬. అట్ఠమే **కుమ్భథూణం** నామ కుమ్భసద్దో, తేన కీళన్తీతి **కుమ్భథూణికా**. తేనాహ **‘‘ఘటకేన కీళనకా’’**తి. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** పన ‘‘చతురస్సఅమ్బణకతాళ’’న్తి వుత్తం. తఞ్హి రుక్ఖసారాదిమయం అన్తోఛిద్దం చతూసు పస్సేసు చమ్మోనద్ధం వాదితభణ్డం, యం ‘‘బిమ్బిసక’’న్తిపి వుచ్చతి, తం వాదేన్తాపి కుమ్భథూణికా. తేనాహ **‘‘బిమ్బిసకవాదితకాతిపి వదన్తీ’’**తి.

౯౧౮. పాళియం **కప్పకతన్తి** కప్పకతం నివాసనపారుపనూపగం. సమణచీవరతా, అననుఞ్ఞాతానం దానన్తి ద్వే అఙ్గాని.

౯౨౧-౯౩౧. నవమదసమాని ఉత్తానానేవ.

నిట్ఠితో నగ్గవగ్గో తతియో.

౪. తువట్టవగ్గో

౧౦. దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౭౬. తువట్టవగ్గస్స దసమే చారికాయ అపక్కమనం పణ్ణత్తివజ్జమేవ. పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన సచిత్తకతం సన్ధాయ పనేత్థ ''**లోకవజ్జ**''న్తి దట్ఠబ్బం. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవ.

నిట్ఠితో తువట్టవగ్గో చతుత్థో.

౫. చిత్తాగారవగ్గో

౧. పఠమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౭౮. చిత్తాగారవగ్గస్స పఠమే **పాటేక్కా ఆపత్తియో**తి గీవాయ పరివత్తనప్పయోగగణనాయ.

౧౦౧౫. నవమే హత్థిఆదీసు **సిప్ప**-సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో, తథా ఆథబ్బణాదీసు **మన్త**-సద్దో. తత్థ **ఆథబ్బణమన్తో** నామ ఆథబ్బణవేదవిహితో పరూపఘాతకరో మన్తో. **ఖీలనమన్తో** నామ వేరిమారణత్థాయ సారదారుమయం ఖీలం మన్తేత్వా పథవియం ఆకోటనమన్తో. **అగదప్పయోగో** విసప్పయోజనం. **నాగమణ్డల**న్తి సప్పానం పవేసనివారణత్థం మణ్డలబన్ధమన్తో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవ.

నిట్ఠితో చిత్తాగారవగ్గో పఞ్చమో.

౧౦౨౫-౧౧౧౬. ఆరామవగ్గే , గబ్భినివగ్గే చ సబ్బం ఉత్తానమేవ.

౮. కుమారిభూతవగ్గో

౧. పఠమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౧౯. అట్ఠమవగ్గస్స పఠమే **సబ్బపఠమా ద్వే మహాసిక్ఖమానా**తి గబ్భినివగ్గే (పాచి. ౧౦౭౭ ఆదయో) సబ్బపఠమం వుత్తా ద్వే. **సిక్ఖమానా ఇచ్చేవ వత్తబ్బా**తి సమ్ముతికమ్మాదీసు అఞ్ఞథా వుత్తే కమ్మం కుప్పతీతి అధిప్పాయో.

౧౧౬౭. ఏకాదసమే **పారివాసియేన ఛన్దదానేనా**తి పరివుత్థేన నవికప్పవుత్థేన విగతేన ఛన్దదానేనాతి అత్థో, ఛన్దవిస్సజ్జనమత్తేన వా.

౧౧౬౮. ''**వుట్ఠితాయా**''తి ఏతేన ''ఇదాని కమ్మం న కరిస్సామా''తి ధురం నిక్ఖిపిత్వా కాయేన అవుట్ఠహిత్వా నిసిన్నాయపి పరిసాయ కమ్మం కాతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. తేనాహ ''**ఛన్దం అవిస్సజ్జేత్వా అవుట్ఠితాయా**''తి. పాళియం పన ''అనాపత్తి అవుట్ఠితాయ పరిసాయా''తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా , **ఉపోసథక్ఖన్ధకే** చ ''న, భిక్ఖవే, పారివాసికపారిసుద్ధిదానేన

ఉపోసథో కాతబ్బో అఞ్ఞత్ర అవుట్ఠితాయ పరిసాయా’’తి (మహావ. ౧౮౩) వుత్తత్తా, **తదట్ఠకథాయమ్పి** ‘‘పారివాసియపారిసుద్ధిదానం నామ పరిసాయ వుట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ న వట్టతి, అవుట్ఠితాయ పన వట్టతీ’’తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౮౩) వుత్తత్తా చ ‘‘కమ్మం న కరిస్సామీ’’తి ధురం నిక్ఖిపిత్వా నిసిన్నాయపి కమ్మం కాతుం వట్టతీతి గహేతబ్బం. సేసం ఉత్తానమేవ.

నిట్ఠితో కుమారిభూతవగ్గో అట్ఠమో.

౧౧౮౧. ఛత్తవగ్గో ఉత్తానో ఏవ.

ఖుద్దకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౫. పాటిదేసనీయకణ్డం

పాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౨౮. పాటిదేసనీయాదీసు **పాళివినిముత్తకేసూతి** పాళియం అనాగతేసు సప్పిఆదీసు.

సత్తాధికరణవ్హయాతి సత్తాధికరణసమథనామకా. తం అత్థవినిచ్ఛయం తాదిసంయేవ యస్మా విదూ వదన్తీతి అత్థో. యథా నిట్ఠితాతి సమ్బన్ధో. **సబ్బాసవపహన్తి** సబ్బాసవవిఘాతకం అరహత్తమగ్గం. **పస్సన్తు నిబ్బుతిన్తి** మగ్గఞాణేన నిబ్బానం సచ్ఛికరోన్తు, పప్పోన్తూతి వా పాఠో. తత్థ **నిబ్బుతిన్తి** ఖన్ధపరినిబ్బానం గహేతబ్బం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఉభతోవిభఙ్గట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మహావగ్గవణ్ణనా

౧. మహాఖన్ధకో

బోధికథావణ్ణనా

మహావగ్గే **ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖానన్తి** ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖవిభఙ్గానం. యం ఖన్ధకం సఙ్గాయింసూతి సమ్బన్ధో. ఖన్ధానం సమూహో, ఖన్ధానం వా పకాసనతో **ఖన్ధకో. ఖన్ధాతి** చేత్థ పబ్బజ్జాదిచారిత్తవారిత్తసిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమూహో అధిప్పేతో. పదభాజనీయే యేసం పదానం అత్థా యేహి అట్ఠకథానయేహి పకాసితాతి యోజనా. అథ వా యే అత్థాతి యోజేతబ్బం. **హి**-సద్దో చేత్థ పదపూరణే దట్ఠబ్బో.

౧. **విసేసకారణన్తి** "యేన సమయేన ఆయస్మతో సారిపుత్తత్థేరస్స సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియాచనహేతుభూతో పరివితక్కో ఉదపాది, తేన సమయేనా"తిఆదినా వుత్తకారణం వియ విసేసకారణం ధమ్మవచననివత్తనకకారణన్తి అత్థో. **ఏతస్సాతి** అభిసమ్బోధితో పట్ఠాయ సత్థు చరియావిభావనస్స వినయపఞ్ఞత్తియం కిం పయోజనం? యది విసేసకారణం నత్థీతి అధిప్పాయో. నిదానదస్సనం పయోజనన్తి యోజనా. **నిదానన్తి**చేత్థ సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిహేతుభూతం వత్థుపుగ్గలాదికారణం అధిప్పేతం, న పఞ్ఞత్తిట్ఠానమేవ. తేనాహ "**యా హీ**"తిఆది.

ఉరువేలాయన్తి ఏత్థ **ఉరు**-సద్దో మహన్తవాచీ. **వేలా**-సద్దో తీరపరియాయో. ఉన్నతత్తాదినా వేలా వియ వేలా. ఉరు మహన్తీ వేలా ఉరువేలా, తస్సం. తేనాహ "**మహావేలాయ**"న్తిఆది. **మరియాదాతి** సీలాదిగుణసీమా. **పత్తపుటేనాతి** తాలాదీనం పణ్ణపుటేన.

"పఠమాభిసమ్బుద్ధో"తి అనునాసికలోపేనాయం నిద్దేసోతి ఆహ "**పఠమం అభిసమ్బుద్ధో**"తి. **పఠమన్తి** చ భావనపుంసకనిద్దేసో. తస్మా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా సబ్బపఠమం బోధిరుక్ఖమూలే విహరతీతి యోజనా దట్ఠబ్బా.

పాళియం **అథ ఖోతి** ఏత్థ **అథాతి** ఏతస్మిం సమయేతి అత్థో అనేకత్థత్తా నిపాతానం. **సత్తాహన్తి** అచ్చన్తసంయోగే ఏతం ఉపయోగవచనం. **అథ ఖోతి** అధికారన్తరదస్సనే నిపాతో. తేన విముత్తిసుఖపటిసంవేదనం పహాయ పటిచ్చసముప్పాదమనసికారే అధికతభావం దస్సేతి. **పటిచ్చాతి** పటిముఖం గన్త్వా, అఞ్ఞమఞ్ఞం అపేక్ఖిత్వాతి అత్థో. ఏతేన కారణబహుతా దస్సితా. **సహితేతి** కారియబహుతా. **అనులోమన్తి** భావనపుంసకనిద్దేసో. **స్వేవాతి** సో ఏవ పచ్చయాకారో. **పురిమనయేన వా వుత్తోతి** "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా"తిఆదినా నయేన వుత్తో పచ్చయాకారో. **పవత్తియాతి** సంసారప్పవత్తియా.

పాళియం "**అవిజ్జాపచ్చయా**"తిఆదీసు దుక్ఖాదీసు అఞ్ఞాణం **అవిజ్జా**. లోకియకుసలాకుసలచేతనా **సఙ్ఖారా**. లోకియవిపాకమేవ **విఞ్ఞాణం**. లోకియవేదనాదిక్ఖన్ధత్తయం **నామం,** భూతుపాదాయభేదం **రూపం**. పసాదవిఞ్ఞాణభేదం **సళాయతనం**. విపాకభూతో సబ్బో **ఫస్సో, వేదనా** చ. రాగో **తణ్హా**. బలవరాగో, తివిధా చ దిట్ఠి **ఉపాదానం. భవో** పన దువిధో కమ్మభవో, ఉపపత్తిభవో చ. తత్థ **కమ్మభవో** సాసవకుసలాకుసలచేతనావ, **ఉపపత్తిభవో** ఉపాదిన్నక్ఖన్ధా. తేసం ఉపపత్తి **జాతి**. పాకో **జరా**. భేదో **మరణం**. తే ఏవ నిస్సాయ సోచనం **సోకో**. కన్దనం **పరిదేవో. దుక్ఖం** కాయికం. **దోమనస్సం** చేతసికం. అతివియ సోకో **ఉపాయాసో**.

పచ్చేకఞ్చ **సమ్భవతి**-సద్దో యోజేతబ్బో. తేనాహ ''**ఇమినా నయేనా**''తిఆది. ''**దుక్ఖరాసిస్సా**''తి ఇమినా న సత్తస్స. నాపి సుభసుఖాదీనన్తి దస్సేతి.

హవేతి బ్యత్తన్తి ఇమస్మిం అత్థే నిపాతో. ''**అనులోమపచ్చయాకారపటివేధసాధకా బోధిపక్ఖియధమ్మా**''తి ఇదం పఠమవారే కిఞ్చాపి "అవిజ్జాయత్వేవ అసేసవిరాగనిరోధా"తిఆదినా పటిలోమపచ్చయాకారోపి ఆగతో, తథాపి "యతో పజానాతి సహేతుధమ్మ"న్తి అనులోమపచ్చయాకారపటివేధస్సేవ కారణత్తేన వుత్తన్తి. యథా చేత్థ, ఏవం దుతియవారేపి "యతో ఖయం పచ్చయానం అవేదీ"తి గాథాయ వుత్తత్తా "పచ్చయానం ఖయసఙ్ఖాత"న్తిఆది వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **నో కల్లో పఞ్హోతి** అయుత్తో న బ్యాకాతబ్బో, అవిజ్జమానం అత్తానం సిద్ధం కత్వా "కో ఫుసతీ"తి తస్స కిరియాయ పుట్ఠత్తా "కో వఞ్ఝాపుత్తో ఫుసతీ"తిఆది వియాతి అధిప్పాయో. **సోళస కఙ్ఖాతి** "అహోసిం ను ఖో అహమతీతమద్ధానం, నను ఖో అహోసిం, కిం ను ఖో అహోసిం, కథం ను ఖో అహోసిం, కిం హుత్వా కిం అహోసిం ను ఖో అహమతీతమద్ధానం, భవిస్సామి ను ఖో అహం అనాగతమద్ధానం, నను ఖో భవిస్సామి, కిం ను ఖో భవిస్సామి, కథం ను ఖో భవిస్సామి, కిం హుత్వా కిం భవిస్సామి ను ఖో అహం అనాగతమద్ధానం, అహం ను ఖోస్మి, నో ను ఖోస్మి, కిం ను ఖోస్మి, కథం ను ఖోస్మి, అయం ను ఖో సత్తో కుతో ఆగతో, సో కుహిం గామీ భవిస్సతీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౮; సం॰ ని॰ ౨.౨౦) ఏవం ఆగతా అతీతే పఞ్చ, అనాగతే పఞ్చ, పచ్చుప్పన్నే ఛాతి సోళసవిధా కఙ్ఖా.

తత్థ **కిం ను ఖోతి** మనుస్సదేవాదీసు, ఖత్తియాదీసు వా అఞ్ఞతరం నిస్సాయ కఙ్ఖతి. **కథం ను ఖోతి** పన సణ్ఠానాకారాదీసు ఇస్సరాదిజనకం, కారణం వా నిస్సాయ. **కిం హుత్వా కిం అహోసిన్తి** చ మనుస్సాదీసు పఠమం కిం హుత్వా పచ్ఛా కిం అహోసిన్తి కఙ్ఖతి. **అహం ను ఖోస్మీతిఆది** ఇదాని అత్తనో విజ్జమానావిజ్జమానతం, సరూపపకారాదికఞ్చ కఙ్ఖతి. **వపయన్తీతి** విఅపయన్తి బ్యపగచ్ఛన్తి. తేనాహ ''**అపగచ్ఛన్తి నిరుజ్ఝన్తీ**''తి.

౩. తస్స వసేనాతి తస్స పచ్చయాకారపజాననస్స, పచ్చయక్ఖయాధిగమస్స చ వసేన. **ఏకేకమేవ కోట్ఠాసన్తి** అనులోమపటిలోమతో ఏకేకమేవ కోట్ఠాసం. **పాటిపదరత్తియా ఏవం మనసాకాసీతి** రత్తియా తీసుపి యామేసు ఏవం ఇధ ఖన్ధకపాళియా ఆగతనయేన అనులోమపటిలోమంయేవ మనసాకాసి.

అజపాలకథావణ్ణనా

౪. తస్స **సత్తాహస్స అచ్చయేనాతి** పల్లఙ్కసత్తాహస్స అపగమనేన. **తమ్హా సమాధిమ్హాతి** అరహత్తఫలసమాపత్తిసమాధిమ్హా. అన్తరన్తరా ఏవ హి పచ్చయాకారమనసికారో. అవసేసకాలం పన సబ్బం భగవా ఫలసమాపత్తియాపి వీతినామేసి. తం సన్ధాయ ''**తమ్హా సమాధిమ్హా**''తి వుత్తం. **రతనచఙ్కమేతి** భగవతో చిరం ఠితస్స చఙ్కమనాధిప్పాయం ఞత్వా దేవతాహి మాపితే రతనచఙ్కమే. **రతనఘరన్తి** భగవతో నిసీదనాధిప్పాయం ఞత్వా దేవతాహి మాపితం రతనమయం గేహం.

తత్రాపీతి న కేవలం రతనఘరేయేవ. తత్రాపి అజపాలనిగ్రోధమూలేపి అభిధమ్మం విచినన్తో ఏవ అన్తరన్తరా విముత్తిసుఖం పటిసంవేదేన్తోతి అత్థో. తత్థాపి హి అనన్తనయసమన్తపట్ఠానం సమ్మసతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పీతిసముట్ఠితా

ఛబ్బణ్ణా బుద్ధరస్మియో రతనఘరే వియ నిచ్ఛరింసు ఏవ. ‘‘**హుంహు**’’**న్తి కరోన్తోతి** ‘‘సబ్బే హీనజాతికా మం మా ఉపగచ్ఛన్తూ’’తి మానవసేన, సమీపం ఉపగతేసు కోధవసేన చ ‘‘అపేథా’’తి అధిప్పాయనిచ్ఛారితం హుంహుంకారం కరోన్తో.

బ్రహ్మఞ్ఞన్తి బ్రాహ్మణత్తం. **అన్త**న్తి నిబ్బానం. **దేవానం వా అన్త**న్తి మగ్గఞాణానం వా అన్తభూతం అరహత్తఫలం.

ముచలిన్దకథావణ్ణనా

౫. **ముచలిన్దమూలేతి** ఏత్థ చ **ముచలిన్దో** వుచ్చతి నీపరుక్ఖో, యో ‘‘నిచులో’’తిపి వుచ్చతి. **ఉప్పన్నమేఘోతి** సకలచక్కవాళగబ్భం పూరేత్వా ఉప్పన్నో మహామేఘో. **వద్దలికాతి** వుట్ఠియా ఏవ ఇత్థిలిఙ్గవసేన నామం. యా చ సత్తాహం పవత్తత్తా సత్తాహవద్దలికాతి వుత్తాతి ఆహ ‘‘**సత్తాహం అవిచ్ఛిన్నవుట్ఠికా అహోసీ**’’తి. సీతవాతేన దూసితం దినమేతిస్సా వద్దలికాయాతి సీతవాతదుద్దినీతి ఆహ ‘‘**ఉదకఫుసితసమ్మిస్సేనా**’’తిఆది. ఉబ్బిద్ధతా నామ దూరభావేన ఉపట్ఠానన్తి ఆహ ‘‘**మేఘవిగమేన దూరీభూత**’’న్తి. ఇన్దనీలమణి వియ దిబ్బతి జోతేతీతి **దేవో,** ఆకాసో.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి వివేకస్స సుఖభావం విదిత్వా. సబ్బసో అసన్తుట్ఠిసముచ్ఛేదకత్తా మగ్గఞాణానం ‘‘**చతుమగ్గఞాణసన్తోసేనా**’’తి వుత్తం. **అకుప్పనభావోతి** అకుజ్ఝనసభావో.

రాజాయతనకథావణ్ణనా

౬. **పచ్చగ్ఘేతి** అభినవే. అయమేవ అత్థో పసత్థో, న పురిమో. న హి బుద్ధా మహగ్ఘం పత్తం పరిభుఞ్జన్తి.

బ్రహ్మయాచనకథావణ్ణనా

౭. ఆలీయన్తి సేవీయన్తీతి ఆలయా. పఞ్చ కామగుణాతి ఆహ ‘‘**సత్తా…పే… వుచ్చన్తీ**’’తి. **సుట్ఠు ముదితాతి** అతివియ పముదితా. **ఠానం సన్ధాయాతి ఠాన**-సద్దం అపేక్ఖిత్వా. **ఇమేస**న్తి సఙ్ఖారాదీనం ఫలానం. పాళియం **సబ్బసఙ్ఖారసమథోతి**ఆదీని నిబ్బానవేవచనాని. **అపిస్సూతి** సమ్పిణ్డనత్థే నిపాతో. న కేవలం ఏతదహోసి, ఇమాపి గాథా పటిభంసూతి అత్థో.

కిచ్ఛేన మే అధిగతన్తి పారమిపూరణం సన్ధాయ వుత్తం, న దుక్ఖాపటిపదం. బుద్ధానఞ్హి చత్తారో మగ్గా సుఖాపటిపదావ హోన్తి. **హ**-ఇతి బ్యత్తం, ఏకంసన్తి ద్వీసు అత్థేసు నిపాతో, బ్యత్తం, ఏకంసేన వా అలన్తి వియోజేన్తి. **హాల**న్తి వా ఏకో నిపాతో.

౮. పాళియం **సహమ్పతిస్సాతి** సో కిర కస్సపస్స భగవతో సాసనే **సహకో** నామ థేరో పఠమజ్ఝానభూమియం బ్రహ్మాపతి హుత్వా నిబ్బత్తో, తేన నం ‘‘సహమ్పతీ’’తి సఞ్జానింసు. **అస్సవనతాతి** అస్సవనతాయ, అస్సవనేనాతి అత్థో. సవనమేవ హి సవనతా యథా దేవతాతి.

ధమ్మో అసుద్ధోతి మిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మో. **సమలేహీతి** పూరణకస్సపాదీహి ఛహి సత్థారేహి. **అపాపురాతి** దేసనాహత్థేన వివర. **ద్వార**న్తి అరియమగ్గం సన్ధాయ వదతి.

సేలేతి ఘనసిలామయే. **తథూపమ**న్తి ఏత్థ **తథా**-సద్దో తం-సద్దత్థే దట్ఠబ్బో. తేన సో సేలపబ్బతో ఉపమా యస్స. తం తథూపమన్తి అత్థో. తేన వా పబ్బతాదినా పకారేన ఉపమా అస్సాతిపి అత్థో. **ధమ్మమయ**న్తి లోకుత్తరధమ్మభూతం.

ఉట్ఠాహీతి ధమ్మదేసనత్థాయ చారికచరణత్థం ఇమమ్హా ఆసనా కాయేన, అప్పోస్సుక్కభావతో వా చిత్తేన ఉట్ఠేహి, అయమేవ వా పాఠో. తేనేవ "విచర, దేసస్సూ"తి దువిధేపి కాయచిత్తపయోగే నియోజేసి. **వీరా**తిఆది చత్తారి థుతివసేన సమ్బోధనాని.

౯. **బుద్ధచక్ఖునా**తి ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణేన, ఆసయానుసయఞాణేన చ. ఇమేసఞ్హి ద్విన్నం "బుద్ధచక్ఖూ"తి నామం. **స్వాకారా**తి సద్ధాదయో ఆకారా సున్దరా యేసం, తే స్వాకారా, సువిఞ్ఞాపయా, పరలోకఞ్చ వజ్జఞ్చ భయతో దస్సనసీలా చాతి దట్ఠబ్బం. ఉప్పలాని ఏత్థ సన్తీతి **ఉప్పలినీ**తి గచ్ఛలతాపి పోక్ఖరణీపి వుచ్చతి. ఇధ పన పోక్ఖరణీ. ఏవమితరేసుపి. **ఉదకానుగ్గతానీ**తి ఉదకతో అనుగ్గతాని. అన్తో నిముగ్గానేవ హుత్వా పుసన్తి వడ్ఢన్తి, తాని **అన్తోనిముగ్గపోసీని. అచ్చుగ్గమ్మా**తి ఉదకం అతిక్కమనవసేన ఉగ్గన్త్వా.

అపారుతాతి వివటా. **తేస**న్తి సఉపనిస్సయానం సత్తానం. **ద్వారా**తి అరియమగ్గద్వారాని. ఇదఞ్చ అత్తనో సయమ్భుఞాణేన సఉపనిస్సయానం తేసం మగ్గుప్పత్తిదిట్ఠతం సన్ధాయ వదతి. **విహింససఞ్ఞీ**తిఆదీసు ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో – "అహఞ్హి అత్తనో పగుణం సుప్పవత్తితమ్పి ఇమం పణీతం ధమ్మం అజానన్తేసు మనుజేసు దేసనాయ విహింసా కాయవాచాకిలమథో హోతీ"తి ఏవం విహింససఞ్ఞీ హుత్వా **న భాసిం** భాసితుం న ఇచ్ఛిం. ఇదాని పన హేతుసమ్పన్నా అత్తనో సద్ధాభాజనం వివరన్తు, పూరేస్సామి నేసం సఙ్కప్పన్తి.

పఞ్చవగ్గియకథావణ్ణనా

౧౦. **ఆళారో**తి నామం. **కాలామో**తి గోత్తం. **భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీ**తి కిం ఇదానేవ ఉదపాది, నను బోధిమూలే తేకాలికా, కాలవినిముత్తా చ సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారతో దిట్ఠాతి? సచ్చం దిట్ఠా, తథాపి నామాదివసేన అవికప్పితా ఏకచిత్తక్ఖణికత్తా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స. న హి ఏకేన చిత్తేన సబ్బధమ్మానం నామజాతిఆదికం పచ్చేకం అనన్తం విభాగం వికప్పేతుం సక్కా వికప్పానం విరుద్ధానం సహానుప్పత్తితో, సబ్బవికప్పారహధమ్మదస్సనమేవ పనానేన సక్కా కాతుం. యథా దిట్ఠేసు పన యథిచ్ఛితాకారం ఆరబ్భ వికప్పో ఉప్పజ్జతి చక్ఖువిఞ్ఞాణేన దిట్ఠే చిత్తపటే వియ. ఇధాపి ఆళారం నిస్సాయ ఆవజ్జనానన్తరమేవ సబ్బాకారఞాణం ఉదపాది. న కేవలఞ్చ తం, అథ ఖో పఞ్చవగ్గియా ఏవ పరమం ధమ్మం జానిస్సన్తి, తప్పముఖా చ దేవతా, ఆళారో కాలం కత్వా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే, ఉదకో చ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తోతి ఏవమాదికం సబ్బమ్పి నిస్సాయ ఞాణం ఉప్పజ్జతి ఏవ. తం పన ఖణసమ్పత్తియా దుల్లభభావం దస్సేతుం కమేన ఓలోకేత్వా దేవతాయ వుత్తే ఞాణం వియ కత్వా వుత్తం. సద్దగతియా హి బన్ధత్తా ఏకేన ఞాణేన ఞాతమ్పి వుచ్చమానం కమేన ఞాతం వియ పటిభాతి, దేవతాపి చ భగవతా ఞాతమేవత్థం ఆరోచేసి. తేనేవ "భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీ"తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. ఏవమఞ్ఞత్థాపి ఈదిసేసు "లోకం వోలోకేన్తో అసుకం అద్దస, తత్థ మయి గతే కిం భవిస్సతీ"తి ఏవమాదినా సత్థు హితేసితాసన్దస్సనవసప్పవత్తేసు. సబ్బత్థ వచనగతియం కమవుత్తితే పఞ్ఞాయమానేపి ఏకేనేవ ఞాణేన సకలావబోధో వేదితబ్బో. **బహుకారా ఖో మే పఞ్చవగ్గియా**తి ఉపకారస్సాపి విజ్జమానతం సన్ధాయ వుత్తం, న పన ధమ్మదేసనాయ కారణత్తేన అనుపకారానమ్పి దేసనతో.

౧౧. **అన్తరా చ గయం అన్తరా చ బోధి**న్తి గయాయ, బోధిస్స చ అన్తరే తిగావుతే ఠానే.

సబ్బాభిభూతి సబ్బం తేభూమకధమ్మం అభిభవిత్వా ఠితో. **అనూపలిత్తో**తి కిలేసలేపేన అలిత్తో. తతో ఏవ **సబ్బఞ్జహో. తణ్హక్ఖయే విముత్తో**తి తణ్హక్ఖయే నిబ్బానే ఆరమ్మణకరణవసేన విముత్తో. ఏవం సయం సబ్బధమ్మే అత్తనావ జానిత్వా.

కముద్దిసేయ్యన్తి కం అఞ్ఞం “అయం మే ఆచరియో”తి ఉద్దిసేయ్యం.

కాసినం పురన్తి బారాణసిం. **ఆహఞ్ఛన్తి** ఆహనిస్సామి. అమతాధిగమాయ ఉగ్ఘోసనతో **అమతదున్దుభిన్తి** సత్థు ధమ్మదేసనా వుత్తా, “అమతభేరిం పహరిస్సామీ”తి గచ్ఛామీతి అత్థో.

అరహసి అనన్తజినోతి అనన్తజినోపి భవితుం యుత్తోతి అత్థో. అనన్తఞాణతాయ అనన్తో జినో చ, అనన్తేన వా ఞాణేన, అనన్తం వా దోసం జితవా, ఉప్పాదవయన్తరహితతాయ వా అనన్తం నిబ్బానం అజిని కిలేసారయో మద్దిత్వా గణ్హీతిపి **అనన్తజినో**.

హుపేయ్యాపీతి ఏవమ్పి భవేయ్య, ఏవంవిధే రూపకాయరతనే ఈదిసేన ఞాణేన భవితబ్బన్తి అధిప్పాయో. ఏవం నామ కథనఞ్హిస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నస్స అపరకాలే దుక్ఖప్పత్తస్స భగవన్తం ఉపగమ్మ పబ్బజిత్వా మగ్గఫలపటివేధాయ పచ్చయో జాతో. తథాహేస భగవా తేన సమాగమత్థం పదసావ మగ్గం పటిపజ్జి.

౧౨. **బాహుల్లికో**తి పచ్చయబాహుల్లికో. **పధానవిబ్భన్తో**తి పధానతో దుక్కరచరణతో పరిహీనో. నత్థి ఏత్థ అగారియం, అగారస్స హితం కసిగోరక్ఖాదికమ్మన్తి అనగారియా, పబ్బజ్జా, తం **అనగారియం. పబ్బజన్తీ**తి ఉపగచ్ఛన్తి. **తదనుత్తరన్తి** తం అనుత్తరం. **బ్రహ్మచరియపరియోసానన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియస్స పరియోసానం, అరహత్తఫలన్తి అత్థో. తస్స హి అత్థాయ కులపుత్తా పబ్బజన్తి. **దిట్ఠేవ ధమ్మే**తి ఇమస్మిం పచ్చక్ఖే అత్తభావే. **సయన్తి** అపరప్పచ్చయా . **అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా**తి అత్తనోవ ఞాణేన పచ్చక్ఖం కత్వా. **ఉపసమ్పజ్జా**తి పాపుణిత్వా.

ఇరియాయాతి దుక్కరఇరియాయ. **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మా**తిఆదీసు మనుస్సధమ్మతో లోకియఞాణతో ఉపరి అరియం కాతుం అలం సమత్థో **అలమరియో. ఞాణదస్సనవిసేసో**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పుబ్బభాగం అధిప్పేతం. **నో**తి ను. **భాసితమేతన్తి** ఏవరూపమేతం వాక్యభేదన్తి అత్థో. తే చ “యది ఏస పధానకాలే ‘అహం అరహా’తి వదేయ్య, మయఞ్చ సద్దహామ, న చానేన తదా వుత్తం. ఇదాని పన విజ్జమానమేవ గుణం వదతీ”తి ఏకపదేన సతిం లభిత్వా “బుద్ధో జాతో”తి ఉప్పన్నగారవా ఆవుసోవాదం పహాయ “నో హేతం, భన్తే”తి ఆహంసు. **అఞ్ఞా చిత్తన్తి** అఞ్ఞాయ అరహత్తప్పత్తియా చిత్తం.

౧౩. **అన్తా**తి కోట్ఠాసా ద్వే భాగా. **కామేసు కామసుఖల్లికానుయోగో**తి వత్థుకామేసు కిలేసకామసుఖస్స అనుభవో. కిలేసకామా ఏవ వా ఆమిససుఖేన అల్లీయనతో కామసుఖల్లికాతి వుత్తాతి దట్ఠబ్బా. **గమ్మో**తి గామవాసీనం సన్తకో. **అత్తకిలమథానుయోగో**తి అత్తనో కిలమథస్స కణ్టకసేయ్యాదిదుక్ఖస్స అనుయోగో. **ఉభో అన్తే**తి యథావుత్తే లోభో వా సస్సతో వా ఏకో అన్తో, దోసో వా ఉచ్ఛేదో వా ఏకోతి వేదితబ్బో.

చక్ఖుకరణీతిఆదీసు అత్తనా సమ్పయుత్తఞాణచక్ఖుం కరోతీతి చక్ఖుకరణీ. దుతియం తస్సేవ వేవచనం. **ఉపసమో**తి కిలేసుపసమో. **అభిఞ్ఞా, సమ్బోధో** చ చతుసచ్చపటివేధోవ. **నిబ్బానం** అసఙ్ఖతధాతు. ఏతేసమ్పి అత్థాయ సంవత్తతీతి పటిపదం థోమేతి. **సమ్మాదిట్ఠీ**తి ఞాణం. **సమ్మాసఙ్కప్పో**తి వితక్కో. సేసం ధమ్మతో సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

౧౪. ఏవం చత్తారోపి మగ్గే ఏకతో దస్సేత్వా ఇదాని తేహి మగ్గేహి పటివిజ్ఝితబ్బాని చత్తారి అరియసచ్చాని దస్సేతుం **‘‘ఇదం ఖో పన, భిక్ఖవే’’**తిఆదిమాహ. **జాతిపి దుక్ఖా**తిఆదీసు తత్థ తత్థ భవే నిబ్బత్తమానానం సత్తానం సబ్బపఠమం

రూపారూపధమ్మప్పవత్తి ఇధ **జాతి** నామ, సా చ తత్థ తత్థ భవేసు ఉపలబ్భమానానం దుక్ఖాదీనం వత్థుభావతో **దుక్ఖా**, ఏవం జరాదీసు దుక్ఖవత్థుకతాయ దుక్ఖతా వేదితబ్బా. పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా పన దుక్ఖదుక్ఖవిపరిణామదుక్ఖసఙ్ఖారదుక్ఖవసేన దుక్ఖా ఏవ. **పోనోభవికా**తి పునబ్భవకరణం పునబ్భవో ఉత్తరపదలోపేన, పునబ్భవో సీలమేతిస్సాతి పోనోభవికా. **నన్దిరాగసహగతా**తి ఏత్థ రూపాదీసు నన్దతి పియాయతీతి నన్దీ, సా ఏవ రాగోతి నన్దిరాగోతి భావప్పధానోయం నిద్దేసో, నన్దిరాగత్తన్తి అత్థో. తేన సహగతాని నన్దిరాగసహగతా. **తత్ర తత్రా**తి తస్మిం తస్మిం భవే. రూపాదీసు ఛసు ఆరమ్మణేసు కామస్సాదనవసేన పవత్తా **కామతణ్హా** నామ. సస్సతదిట్ఠియా సహ పవత్తా **భవతణ్హా**. ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా సహ పవత్తా **విభవతణ్హా**. **అసేసవిరాగనిరోధో**తిఆదినా నిబ్బానమేవ వుచ్చతి. తత్థ విరజ్జనం విగమనం **విరాగో**. నిరుజ్ఝనం **నిరోధో**. ఉభయేనాపి సుట్ఠు విగమోవ వుచ్చతి. అసేసాయపి తణ్హాయ విరాగో, నిరోధో చ యేన హోతి, సో **అసేసవిరాగనిరోధో**, నిబ్బానమేవ. యస్మా చ తం ఆగమ్మ తణ్హం, వట్టఞ్చ చజన్తి పటినిస్సజ్జన్తి విముచ్చన్తి న అల్లీయన్తి, తస్మా **చాగో పటినిస్సగ్గో ముత్తి అనాలయో**తి వుచ్చతి.

౧౫. **చక్ఖు**న్తిఆదీని ఞాణవేవచనానేవ.

౧౬. **యావకీవఞ్చా**తి యత్తకం కాలం. **తిపరివట్ట**న్తి సచ్చఞాణ, కిచ్చఞాణ, కతఞాణసఙ్ఖాతానం తిణ్ణం పరివట్టానం వసేన తిపరివట్టం ఞాణదస్సనం. ఏత్థ చ "ఇదం దుక్ఖం అరియసచ్చం, ఇదం దుక్ఖసముదయ"న్తి ఏవం చతూసు సచ్చేసు యథాభూతఞాణం **సచ్చఞాణం** నామ. తేసు ఏవ "పరిఞ్ఞేయ్యం పహాతబ్బం సచ్ఛికాతబ్బం భావేతబ్బ"న్తి ఏవం కత్తబ్బకిచ్చజాననఞాణం **కిచ్చఞాణం** నామ. "పరిఞ్ఞాతం పహీనం సచ్ఛికతం భావిత"న్తి తస్స కిచ్చస్స కతభావజాననఞాణం **కతఞాణం** నామ. **ద్వాదసాకార**న్తి తేసమేవ ఏకేకస్మిం సచ్చే తిణ్ణం తిణ్ణం ఆకారానం వసేన ద్వాదసాకారం.

అభిసమ్బుద్ధోతి పచ్చఞ్ఞాసిన్తి అభిసమ్బుద్ధో అరహత్తం పత్తోతి ఏవం న పటిజానిం. **యతో చ ఖో**తి యతో బోధిమూలే నిసిన్నకాలతో పట్ఠాయ . **అథాహ**న్తి తతో పరం అహం. **ఞాణఞ్చ పన మే**తి పచ్చవేక్ఖణఞాణం సన్ధాయ వదతి. **అకుప్పా మే**తిఆది తస్స పవత్తిఆకారదస్సనం. తత్థ **అకుప్పా మే విముత్తీ**తి అరహత్తఫలం తస్స మగ్గసఙ్ఖాతకారణతో చ ఆరమ్మణతో చ అకుప్పతా వేదితబ్బా.

ఇమస్మిం పన వేయ్యాకరణస్మిన్తి నిగ్గాథసుత్తే. **భఞ్ఞమానే**తి భణియమానే. **ధమ్మచక్ఖు**న్తి ఇధ చతుసచ్చధమ్మేసు చక్ఖుకిచ్చకరణతో సోతాపత్తిమగ్గో అధిప్పేతో. **యం కిఞ్చీ**తిఆది నిబ్బానారమ్మణత్తేపి కిచ్చవసేన అసమ్మోహతో పవత్తిదస్సనత్థం వుత్తం.

౧౭. **ధమ్మచక్క**న్తి పటివేధఞాణధమ్మఞ్చేవ దేసనాఞాణధమ్మఞ్చ పవత్తనట్ఠేన చక్కన్తి ధమ్మచక్కం . **ఓభాసో**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణానుభావేన పవత్తో చిత్తపచ్చయఉతుసముట్ఠానో దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా ఠితో ఓభాసో.

౧౮. దిట్ఠో అరియసచ్చధమ్మో ఏతేనాతి **దిట్ఠధమ్మో**. ఏస నయో సేసేసుపి. అత్తనో పచ్చక్ఖతో అధిగతత్తా న పరం పచ్చేతి, పరస్స సద్ధాయ ఏత్థ న పవత్తతీతి అపరప్పచ్చయో. **ఏహి భిక్ఖూ**తి ఏత్తకే వుత్తమత్తే పబ్బజ్జా, ఉపసమ్పదా చ సిజ్ఝతి, తేనేవ తత్థ **ఇతి**-సద్దేన పరిచ్ఛేదో దస్సితోతి వదన్తి. కేచి పన "సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయాతి వచనపరియోసానే ఏవ ఉపసమ్పదా సిజ్ఝతి, అట్ఠకథాయం పన 'ఏహి భిక్ఖూతి భగవతో వచనేనా'తి ఇదం ఏహిభిక్ఖుసద్దోపలక్ఖితవచనం

ఏహిభిక్ఖువచనన్తిఆదిపదవసేన వుత్తం ముసావాదవగ్గోతిఆదీసు వియా"తి వదన్తి, తదేతం **పఠమపారాజికట్ఠకథాయం** "భగవా హి...పే.... ఏహి భిక్ఖు, చర బ్రహ్మచరియం సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫ భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా) ఇమినా వచనేన సమేతి. యత్తకఞ్హి భగవతా నియమేన వుచ్చతి, తత్తకం సబ్బమ్పి అఙ్గమేవ. సేక్ఖపుథుజ్జనానఞ్హి ఏతం పరిపుణ్ణం వుచ్చతి, అసేక్ఖానం పన "చర బ్రహ్మచరియ"న్తి పరియోసానన్తి దట్ఠబ్బం సిక్ఖత్తయసమిద్ధితో. లోకియసమ్పదాహి ఉపరిభూతా సేట్ఠభూతా సమ్పదాతి **ఉపసమ్పదా.**

౧౯-౨౧. **నీహారభత్తో**తి భిక్ఖూహి గామతో నీహరిత్వా దిన్నభత్తో. **కల్లం నూ**తి యుత్తం ను. **ఏతం మమా**తిఆది యథాక్కమం తణ్హామానదిట్ఠిగాహానం దస్సనం.

౨౨-౨౩. **తస్మా తిహా**తి ఏత్థ **తిహా**తి నిపాతమత్తం, తస్మాతి అత్థో. **నిబ్బిన్దతీ**తి వుట్ఠానగామినివిపస్సనావసేన ఉక్కణ్ఠతి. **విరజ్జతీ**తి చతున్నం మగ్గానం వసేన న రజ్జతి. **విముచ్చతీ**తి ఫలవసేన విముచ్చతి. **విముత్తస్మి**న్తిఆది పచ్చవేక్ఖణఞాణదస్సనం. **బ్రహ్మచరియ**న్తి మగ్గబ్రహ్మచరియం. **కరణీయం** చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి పచ్చేకం కత్తబ్బం పరిఞ్ఞాదివసేన సోళసవిధం కిచ్చం. **నాపరం ఇత్థత్తాయా**తి ఇత్థభావాయ సోళసకిచ్చభావాయ, కిలేసక్ఖయాయ వా అపరం పున మగ్గభావనాకిచ్చం మే నత్థీతి పజానాతి. అథ వా **ఇత్థత్తాయా**తి ఇత్థభావతో వత్తమానక్ఖన్ధసన్తానతో అపరం ఖన్ధసన్తానం మయ్హం న భవిస్సతీతి అత్థో.

పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౧౫. **ఆళమ్బర**న్తి పణవం. **వికేసిక**న్తి విప్పకిణ్ణకేసం. **విక్ఖేళిక**న్తి విస్సన్దమానలాలం . **సుసానం మఞ్ఞే**తి సుసానం వియ అద్దస సకం పరిజనన్తి సమ్బన్ధో. **ఉదానం ఉదానేసీ**తి సంవేగవసప్పవత్తం వచనం నిచ్ఛారేసి. **ఉపస్సట్ఠ**న్తి దుక్ఖేన సమ్మిస్సం, దుక్ఖోతిణ్ణం సబ్బసత్తకాయజాతన్తి అత్థో.

౨౬. **ఇదం ఖో యసా**తి భగవా నిబ్బానం సన్ధాయాహ. **అనుపుబ్బిం కథ**న్తి అనుపటిపాటికథం. **ఆదీనవ**న్తి దోసం. **ఓకార**న్తి నిహీనతా నిహీనజనసేవితత్తా. **సంకిలేస**న్తి తేహి సత్తానం సంకిలేసనం, సంకిలేసవిసయన్తి వా అత్థో. **కల్లచిత్త**న్తి అరోగచిత్తం. సామం అత్తనావ ఉక్కంసో ఉక్ఖిపనం ఏతిస్సన్తి **సాముక్కంసికా,** సచ్చదేసనా. తస్సా సరూపదస్సనం ''**దుక్ఖ**''న్తిఆది.

౨౭. **అస్సదూతే**తి అస్సఆరుళ్హే దూతే. **ఇద్ధాభిసఙ్ఖార**న్తి ఇద్ధికిరియం. **అభిసఙ్ఖరేసి** అకాసి.

౨౮. **యథాదిట్ఠ**న్తి పఠమమగ్గేన దిట్ఠం చతుస్సచ్చభూమిం సేసమగ్గత్తయేన పచ్చవేక్ఖన్తస్స, పస్సన్తస్సాతి అత్థో. **మాతు నో జీవిత**న్తి ఏత్థ **నో**తి నిపాతమత్తం, మాతు జీవితన్తి అత్థో. యసస్స ఖీణాసవత్తా "ఏహి భిక్ఖు, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, చర బ్రహ్మచరియ"న్తి ఏత్తకేనేవ భగవా ఉపసమ్పదం అదాసి. ఖీణాసవానఞ్హి ఏత్తకేనేవ ఉపసమ్పదా అనుఞ్ఞాతా పుబ్బేవ దుక్ఖస్స పరిక్ఖీణత్తా. **చర బ్రహ్మచరియ**న్తి సాసనబ్రహ్మచరియసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదపూరణం సన్ధాయ వుత్తం, న మగ్గబ్రహ్మచరియం.

౩౦. **సేట్ఠానుసేట్ఠీన**న్తి సేట్ఠినో చ అనుసేట్ఠినో చ పవేణీవసేన ఆగతా యేసం కులానం సన్తి, తేసం సేట్ఠానుసేట్ఠీనం కులానం. **ఓరకో**తి లామకో.

౩౨-౩౩. **మా ఏకేన ద్వే**తి ఏకేన మగ్గేన ద్వే భిక్ఖూ మా అగమిత్థ. విసుద్ధే సత్తే, గుణే వా మారేతీతి **మారో**. పాపే నియుత్తో **పాపిమా**.

సబ్బపాసేహీతి సబ్బకిలేసపాసేహి. **యే దిబ్బా యే చ మానుసా**తి యే దిబ్బకామగుణనిస్సితా, మానుసకకామగుణనిస్సితా చ కిలేసపాసా నామ అత్థి, సబ్బేహి తేహి. "త్వం బుద్ధో"తి దేవమనుస్సేహి కరియమానసక్కారసమ్పటిచ్ఛనం సన్ధాయ వదతి.

అన్తలిక్ఖే చరన్తే పఞ్చాభిఞ్ఞేపి బన్ధతీతి **అన్తలిక్ఖచరో,** రాగపాసో. మారో పన పాసమ్పి అన్తలిక్ఖచరం మఞ్ఞతి. **మానసో**తి మనోసమ్పయుత్తో.

జానాతి మన్తి సో కిర "మహానుభావో అఞ్ఞో దేవపుత్తో నివారేతీతి భీతో నివత్తిస్సతి ను ఖో"తిసఞ్ఞాయ వత్వా "నిహతో త్వమసి అన్తకా"తి వుత్తే "జానాతి మ"న్తి దుమ్మనో పలాయి.

౩౪. **పరివితక్కో ఉదపాదీ**తి యస్మా ఏహిభిక్ఖుభావాయ ఉపనిస్సయరహితానమ్పి పబ్బజితుకామతా ఉప్పజ్జిస్సతి, బుద్ధా చ తే న పబ్బాజేన్తి, తస్మా తేసమ్పి పబ్బజ్జావిధిం దస్సేన్తో ఏవం పరివితక్కేసీతి దట్ఠబ్బం. ఉపనిస్సయసమ్పన్నా పన భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏహిభిక్ఖుభావేనేవ పబ్బజన్తి. యే పటిక్ఖిత్తపుగ్గలాతి సమ్బన్ధో. **సయం పబ్బాజేతబ్బో**తి ఏత్థ "కేసమస్సుం ఓహారేత్వా"తిఆదివచనతో కేసచ్ఛేదనకాసాయచ్ఛాదనసరణదానాని పబ్బజ్జా నామ, తేసు పచ్ఛిమద్వయం భిక్ఖూహి ఏవ కాతబ్బం, కారేతబ్బం వా. **''పబ్బాజేహీ''**తి ఇదం తివిధమ్పి సన్ధాయ వుత్తం. **ఖణ్డసీమం నేత్వా**తి భణ్డుకమ్మారోచనపరిహరణత్థం. భిక్ఖూనఞ్హి అనారోచేత్వా ఏకసీమాయ "ఏతస్స కేసే ఛిన్దా"తి అఞ్ఞం ఆణాపేతుమ్పి న వట్టతి. **పబ్బాజేత్వా**తి కేసాదిచ్ఛేదనమేవ సన్ధాయ వుత్తం "కాసాయాని అచ్ఛాదేత్వా"తి విసుం వుత్తత్తా. **పబ్బాజేతుం న లభతీ**తి సరణదానం సన్ధాయ వుత్తం, అనుపసమ్పన్నేన భిక్ఖుఆణత్తియా దిన్నమ్పి సరణం న రుహతి.

యసస్సీతి పరివారసమ్పన్నో. **నిజ్జీవనిస్సత్తభావ**న్తి "కేసా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూ"తిఆదినయం సఙ్గణ్హాతి, సబ్బం **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౩౧౧) ఆగతనయేన గహేతబ్బం. **పుబ్బే**తి పుబ్బబుద్ధుప్పాదేసు. **మద్దితసఙ్ఖారో**తి విపస్సనావసేన వుత్తం. **భావితభావనో**తి సమథవసేనాపి.

కాసాయాని తిక్ఖత్తుం వా...పే॰... పటిగ్గాహాపేతబ్బోతి ఏత్థ "సబ్బదుక్ఖనిస్సరణత్థాయ ఇమం కాసావం గహేత్వా"తి వా "తం కాసావం దత్వా"తి వా వత్వా "పబ్బాజేథ మం, భన్తే, అనుకమ్పం ఉపాదాయా"తి ఏవం యాచనపుబ్బకం చీవరం పటిచ్ఛాపేతి. **అథాపీ**తిఆది తిక్ఖత్తుం పటిగ్గాహాపనతో పరం కత్తబ్బవిధిదస్సనం. **అథాపీ**తి తతో పరమ్పీతి అత్థో. కేచి పన "చీవరం అప్పటిగ్గాహాపేత్వా పబ్బజనప్పకారభేదదస్సనత్థం "అథాపీ"తి వుత్తం, **అథాపీ**తి చ అథ వాతి అత్థో"తి వదన్తి. **''అదిన్నం న వట్టతీ''**తి ఇమినా పబ్బజ్జా న రుహతీతి దస్సేతి.

పాదే వన్దాపేత్వాతి పాదాభిముఖం నమాపేత్వా. దూరే వన్దన్తోపి హి పాదే వన్దతీతి వుచ్చతి. **ఉపజ్ఝాయేన వా**తి ఏత్థ యస్స సన్తికే ఉపజ్ఝం గణ్హాతి, అయం ఉపజ్ఝాయో. ఆభిసమాచారికేసు వినయనత్థం యం ఆచరియం కత్వా నియ్యాతేన్తి, అయం ఆచరియో. సచే పన ఉపజ్ఝాయో సయమేవ సబ్బం సిక్ఖాపేతి, అఞ్ఞస్మిం న నియ్యాతేతి, ఉపజ్ఝాయోవస్స ఆచరియోపి హోతి, యథా ఉపసమ్పదాకాలే సయమేవ కమ్మవాచం వాచేన్తో ఉపజ్ఝాయోవ కమ్మవాచాచరియోపి హోతి.

అనునాసికన్తం కత్వా దానకాలే అన్తరా విచ్ఛేదో న కాతబ్బోతి ఆహ ‘‘**ఏకసమ్బన్ధానీ**’’తి.

‘‘**ఆభిసమాచారికేసు వినేతబ్బో**’’తి ఇమినా సేఖియవత్తఖన్ధకవత్తేసు, అఞ్ఞేసు

చ సుక్కవిస్సట్ఠిఆదిలోకవజ్జసిక్ఖాపదేసు సామణేరేహి వత్తితబ్బం, తత్థ అవత్తమానో అలజ్జీ, దణ్డకమ్మారహో చ హోతీతి దస్సేతి.

పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియమారకథావణ్ణనా

౩౧. పాళియం **అనుత్తరం విముత్తిం అనుపాపుణాథా**తి ‘‘ఖీణాసవా మయం, కిం అమ్హాకం పధానేనా’’తి వాసనాదోసేన వోసానం అనాపజ్జిత్వా పన్తేసు సేనాసనేసు ఫలసమాపత్తియావ వీతినామనత్థం, తం దిస్వా అఞ్ఞేసమ్పి దిట్ఠానుగతిసమాపజ్జనత్థఞ్చ ఓవదతీతి వేదితబ్బం.

దుతియమారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భద్దవగ్గియకథావణ్ణనా

౩౬. **ఇదం నేసం పుబ్బకమ్మ**న్తి తేసం తింసజనానం ఏకతో అభిసమయస్స పుబ్బకమ్మం. అఞ్ఞమ్పి తేసం పచ్చేకం పుబ్బబుద్ధుప్పాదేసు సద్ధమ్మస్సవనసరణగమనదానసీలసమాధివిపస్సనాసమాయోగవసేన బహుం వివట్టూపనిస్సయం కుసలం అత్థేవాతి గహేతబ్బం. ఇతరథా హి తదహేవ పటివేధో, ఏహిభిక్ఖుభావాదివిసేసో చ న సమ్భవేయ్య.

భద్దవగ్గియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉరువేలపాటిహారియకథావణ్ణనా

౩౭-౩౮. పాళియం **అగరూ**తి భారియం న సియాతి అత్థో. **ఉభిన్నం సజోతిభూతాన**న్తి ఉభోసు సజోతిభూతేసు. **పత్తే పక్ఖిపీ**తి తం నాగం నిహతతేజం ధమ్మదేసనాయ సన్తప్పేత్వా సరణసీలాని దత్వా సకలరత్తిం భగవన్తం పయిరుపాసిత్వా ఠితం జటిలానం దస్సనత్థం పత్తే పక్ఖిపి, న అహితుణ్డికో వియ బలక్కారేనాతి వేదితబ్బం. **యత్ర హి నామా**తి యో నామ.

౩౯. **అజ్జణ్హో**తి అజ్జ ఏకదివసం. **అగ్గిసాలమ్హీ**తి అగ్యాగారే. సుమనానం బుద్ధానం మనసా సదిసో మనో అస్సాతి **సుమనమనసో**. **అధిచిత్తో**తి మహాకరుణాదీహి అధిచిత్తో. **ఉదిచ్ఛరే**తి ఉల్లోకేసుం, పరివారేసున్తి అత్థో. **అనేకవణ్ణా అచ్చియో**తి

ఛబ్బణ్ణరంసియో వుత్తా. అహం తే ధువభత్తేన పటిమాననం కరిస్సామీతి సేసో.

౪౦. **అభిక్కన్తాయ రత్తియా**తి పరిక్ఖీణాయ రత్తియా, మజ్ఝరత్తిసమయేతి అత్థో. **అభిక్కన్తవణ్ణా**తి అభిరూపచ్ఛవివణ్ణా. **కేవలకప్ప**న్తి ఏత్థ **కేవల**-సద్దస్స అనవసేసత్థో, **కప్ప**-సద్దస్స సమన్తభావో, తస్మా అనవసేసం సమన్తతో వనసణ్డన్తి అత్థో. **చతుద్దిసా**తి చతూసు దిసాసు. **యత్ర హి నామా**తి యం నామ.

౪౩. **అఙ్గమగధా**తి అఙ్గమగధరట్ఠవాసినో. **ఇద్ధిపాటిహారియ**న్తి అభిఞ్ఞిద్ధియేవ పటిపక్ఖానం తిత్థియానం, వేనేయ్యసత్తగతదోసానఞ్చ హరణతో అపనయనతో పాటిహారియం, తం తం వా సత్తహితం పటిచ్చ హరితబ్బం పవత్తేతబ్బన్తి పటిహారియం, తదేవ పాటిహారియం. ఇద్ధి ఏవ పాటిహారియం ఇద్ధిపాటిహారియం.

౪౪. **పంసుకూలం ఉప్పన్నం హోతీ**తి పుణ్ణాయ దాసియా సరీరం పరిక్ఖిపిత్వా ఛడ్డితం సాణమయం కిమికులాకులం పరియేసనవసేన ఉప్పన్నం హోతి, యం భగవా భూమిం కమ్పేన్తో పారుపిత్వా పచ్ఛా **మహాకస్సపత్థేరస్స** అదాసి, తం సన్ధాయేతం వుత్తన్తి వదన్తి. **కత్థ ను ఖో**తిఆదిపరివితక్కో జటిలానం వివిధపాటిహారియదస్సనత్థం కతో. పాణినా ఖణన్తో వియ ఇద్ధియా మత్తికం అపనేత్వా దిన్నత్తా వుత్తం ‘‘**పాణినా పోక్ఖరణిం ఖణిత్వా**’’తి.

౪౬. **ఫాలియన్తు, కస్సప, కట్ఠానీ**తి ఉరువేలకస్సపేన నివేదితే ఏవమవోచాతి దట్ఠబ్బం. ఏవం సేసేసుపి.

౪౮. **అన్తరట్ఠకాసు హిమపాతసమయే**తి ఏత్థ మాఘమాసస్స అవసానే చతస్సో, ఫగ్గుణమాసస్స ఆదిమ్హి చతస్సోతి ఏవం ఉభిన్నం మాసానం అన్తరే అట్ఠరత్తియో అన్తరట్ఠకా నామ. తాసు అన్తరట్ఠకాసు రత్తీసు హిమపాతకాలే. **ఉమ్ముజ్జననిముజ్జన**మ్పి సహసా తదుభయకరణవసేన వుత్తం.

౪౯. **ఉదకవాహకో**తి ఉదకోఘో. **రేణుహతాయా**తి రజోకిణ్ణాయ, అతిన్తాయాతి అత్థో. **నావాయా**తి కుల్లేన. **ఇదం ను త్వం మహాసమణా**తి ఇధ ను త్వం. **ధ**-కారస్స **ద**-కారం, అనుసారఞ్చ కత్వా “ఇదం నూ”తి వుత్తం “ఏకమిదాహ”న్తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౧౬౨, ౨౬౨) వియ. “ఇమస్మిం పదేసే త్వం ను ఖో ఠితోసీ”తి పుచ్ఛి. **అయమహమస్మీ**తి అయమహం ఇధ ఠితోస్మీతి అత్థో.

౫౧. **చిరపటికా**తి చిరకాలతో పట్ఠాయ. కేసమిస్సం సబ్బం పరిక్ఖారం ఉదకే పవాహేత్వాతిపి యోజేతబ్బం. అరణికమణ్డలుఆదికా తాపసపరిక్ఖారా **ఖారీ** నామ, తంహరణకకాజం **ఖారికాజం** నామ. **అగ్గిహుతమిస్స**న్తి అగ్గిపూజోపకరణసహితం.

౫౨-౩. **ఉపసగ్గో**తి ఉపద్దవో. ‘‘**అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సానీ**’’తి ఇదం నాగదమనాదీని పన్నరస పాటిహారియాని వజ్జేత్వా వుత్తం అప్పకమధికం గణనూపగం న హోతీతి.

౫౪. **గయాయ**న్తి గయానామికాయ నదియా అదూరభవత్తా గామో ఇత్థిలిఙ్గవసేన గయా నామ జాతో, తస్సం. **గయాసీసే**తి ఏవంనామకే పిట్ఠిపాసాణే.

‘‘**యమిదం చక్ఖుసమ్ఫస్సపచ్చయా…పే॰… సుఖం వా**’’తిఆదినా చక్ఖువిఞ్ఞాణవీథిచిత్తేసు సోమనస్సదోమనస్సఉపేక్ఖావేదనాముఖేన సేసారూపక్ఖన్ధానమ్పి ఆదిత్తతం దస్సేతి. ఏస నయో సేసేసుపి. **మనోతి** భవఙ్గచిత్తం మనోద్వారస్స అధిప్పేతత్తా. **మనోవిఞ్ఞాణన్తి** మనోద్వారవీథిపఅయాపన్నమేవ గహితం.

ఉరువేలపాటిహారియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బిమ్బిసారసమాగమకథావణ్ణనా

౫౫. యఞ్ఞా అభివదన్తీతి యాగహేతు ఇజ్ఝన్తీతి వదన్తి. **ఉపధీసూతి** ఏత్థ దుక్ఖసుఖాదీనం అధిట్ఠానట్ఠేన చత్తారో ఉపధీ కామఖన్ధకిలేసఅభిసఙ్ఖారూపధీనం వసేన. తేసు ఖన్ధూపధి ఇధాధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘**ఖన్ధూపధీసు మలన్తి ఞత్వా**’’తి. **యఞ్ఞాతి** యఞ్ఞహేతు. **యిట్ఠేతి** మహాయాగే. **హుతేతి** దివసే దివసే కత్తబ్బే అగ్గిపరిచరణే. **కిం వక్ఖామీతి** కథం వక్ఖామి.

౫౭-౮. ఆసీసనాతి మనోరథా. **సిఙ్గీసువణ్ణనిక్ఖేనాతి** సిఙ్గీసువణ్ణస్స రాసినా. సువణ్ణేసు హి యుత్తికతం హీనం. తతో రసవిద్ధం సేట్ఠం, తతో ఆకరుప్పన్నం సేట్ఠం, తతో యంకిఞ్చి దిబ్బసువణ్ణం సేట్ఠం , తత్రాపి చామీకరం, తతో సాతకుమ్భం, తతో జమ్బునదం, తతోపి సిఙ్గీసువణ్ణం సేట్ఠం. తస్స నిక్ఖం నామ పఞ్చసువణ్ణపరిమాణం. అట్ఠసువణ్ణాదిభేదం అనేకవిధమ్పి వదన్తి. **దససు అరియవాసేసూతి** –

> “ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో హోతి ఛళఙ్గసమన్నాగతో ఏకారక్ఖో చతురాపస్సేనో పణున్నపచ్చేకసచ్చో సమవయసట్ఠేసనో అనావిలసఙ్కప్పో పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో సువిముత్తచిత్తో సువిముత్తపఞ్ఞో”తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౮, ౩౬౦; అ॰ ని॰ ౧౦.౧౯) –

ఏవమాగతేసు దససు అరియవాసేసు. తత్థ **పఞ్చఙ్గవిప్పహీనోతి** పఞ్చనీవరణేహి విప్పయుత్తతా వుత్తా. **ఛళఙ్గసమన్నాగతోతి** ఇట్ఠాదీసు ఛసు ఆరమ్మణేసు సోమనస్సితాదిపటిపక్ఖా ఛళఙ్గుపేక్ఖా వుత్తా. **ఏకారక్ఖోతి** ఉపట్ఠితసతితా. సఙ్ఖాయసేవనా అధివాసనా పరివజ్జనా వినోదనాసఙ్ఖాతాని చత్తారి అపస్సేనా నిస్సయా ఏతస్సాతి **చతురాపస్సేనో**, ఏతేన చ తే నిస్సయా దస్సితా. పణున్నాని అపనీతాని దిట్ఠిగతికేహి పచ్చేకం గహితాని దిట్ఠిసచ్చాని యస్స, సో **పణున్నపచ్చేకసచ్చో**, తేన లోకియఞాణేన దిట్ఠిప్పహానం వుత్తం. కామేసనా భవేసనాబ్రహ్మచరియేసనాసఙ్ఖాతా ఏసనా సమ్మదేవ అవయా అనూనా సట్ఠా నిసట్ఠా అనేనాతి **సమవయసట్ఠేసనో**. ఏతేన తిణ్ణం ఏసనానం అభావో వుత్తో. ‘‘**అనావిలసఙ్కప్పో**’’తి ఇమినా కామవితక్కాదీహి అనావిలచిత్తతా. ‘‘**పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో**’’తి ఇమినా చతుత్థజ్ఝానసమాయోగేన విగతదరథతా వుత్తా. ‘‘**సువిముత్తచిత్తో**’’తి ఇమినా మగ్గో. ‘‘**సువిముత్తపఞ్ఞో**’’తి ఇమినా పచ్చవేక్ఖణఞాణముఖేన ఫలఞాణం వుత్తం. ఏతే హి అరియా వసన్తి ఏత్థాతి **అరియవాసాతి** వుచ్చన్తి . తే పన వాసా వుత్థా వసితా సమ్పాదితా యేన, సో **వుత్థవాసో**, భగవా. **దసబలోతి** దసహి కాయబలేహి, ఞాణబలేహి చ ఉపేతో. యాని హేతాని –

> “కాళావకఞ్చ గఙ్గేయ్యం, పణ్డరం తమ్బపిఙ్గలం;

గన్ధమఙ్గలహేమఞ్చ, ఉపోసథఛద్దన్తిమే దసా”తి. (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪౮; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౨౨; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౦.౨౧; విభ॰ అట్ఠ॰ ౭౬౦; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౫; బు॰ వ॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౯; చూళని॰ అట్ఠ॰ ౮౧; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౪౪) –

ఏవం వుత్తాని దసహత్థికులాని పురిమపురిమతో దసబలగుణోపేతాని, తేసు సబ్బజేట్ఠానం దసన్నం ఛద్దన్తానం బలాని భగవతో కాయస్స దసబలాని నామ. తఞ్చ కాళావకసఙ్ఖాతానం పకతిహత్థీనం కోటిసహస్సస్స, మజ్ఝిమపురిసానం పన దసన్నం కోటిసహస్సానఞ్చ బలం హోతి, తం “నారాయనసఙ్ఖాతబల”న్తిపి వుచ్చతి.

యాని పనేతాని **పాళియం** “ఇధ, సారిపుత్త, తథాగతో ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో యథాభూతం పజానాతీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౧౪౮; అ॰ ని॰ ౧౦.౨౧; విభ॰ ౭౬౦; పటి॰ మ॰ ౨.౪౪) వుత్తాని ఠానాఠానఞాణబలం, కమ్మవిపాకఞాణబలం, సబ్బత్థగామినిపటిపదాఞాణబలం, అనేకధాతునానాధాతులోకఞాణబలం, సత్తానం నానాధిముత్తికతాఞాణబలం, ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణబలం, ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనం సంకిలేసవోదానవుట్ఠానఞాణబలం, పుబ్బేనివాసఞాణబలం, దిబ్బచక్ఖుఞాణబలం, ఆసవక్ఖయఞాణబలన్తి దసబలఞాణాని, ఇమాని భగవతో దసబలాని నామ. **దసహి అసేక్ఖేహి అఙ్గేహీ**తి అరహత్తఫలసమ్పయుత్తేహి **పాళియం** “అసేక్ఖా సమ్మాదిట్ఠి... పే॰... అసేక్ఖో సమ్మాసమాధి, అసేక్ఖం సమ్మాఞాణం, అసేక్ఖా సమ్మావిముత్తీ”తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౮, ౩౬౦) ఏవం వుత్తేహి దసహి అసేక్ఖధమ్మేహి సమన్నాగతో. ఏత్థ చ దస్సనట్ఠేన వుత్తా **సమ్మాదిట్ఠి** ఏవ జాననట్ఠేన **సమ్మాఞాణ**న్తిపి వుత్తా, వుత్తావసేసా పన ఫలచిత్తసమ్పయుత్తా సబ్బే ఫస్సాదిధమ్మా **సమ్మావిముత్తీ**తి వుత్తాతి దట్ఠబ్బం.

బిమ్బిసారసమాగమకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సారిపుత్తమోగ్గల్లానపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౬౦. సారీబ్రాహ్మణియా పుత్తో **సారిపుత్తో**. మోగ్గలీబ్రాహ్మణియా పుత్తో **మోగ్గల్లానో. ఛన్నపరిబ్బాజకస్సా**తి సేతవత్థేన హిరికోపీనం ఛాదేత్వా విచరణకపరిబ్బాజకస్స, తేన “నాయం నగ్గపరిబ్బాజకో”తి దస్సేతి. “ఉపఞ్ఞాత”న్తి ఇమస్స వివరణం **ఞాతో చేవా**తి. “మగ్గ”న్తి ఇమస్స వివరణం **ఉపగతో చ మగ్గో**తి. తేన చ **ఉపఞ్ఞాత**న్తి ఏత్థ **ఞాత**-సద్దో ఞాణపరియాయో. **మగ్గ**న్తి లిఙ్గవిపల్లాసేన మగ్గోవ వుత్తో. ఉపసద్దో చ ఉపగమనత్థో మగ్గసద్దేనపి సమ్బన్ధితబ్బోతి దస్సేతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధనం నామ అత్థికేహి ఉపఞ్ఞాతం ఉపగతఞాణఞ్చేవ హోతి, తేహి ఉపగతో పటిపన్నో మగ్గో చ, తస్మా యంనూనాహం అనుబన్ధేయ్యన్తి. **ఉపఞ్ఞాతం నిబ్బాన**న్తి ఉపపత్తియా అనుమానేన ఞాతం నిబ్బానం. “మగ్గ”న్తి ఇమస్స వివరణం **మగ్గన్తో**తి, అనుమానేన ఞాతం పచ్చక్ఖతో దస్సనత్థాయ గవేసన్తోతి అత్థో.

నిరోధో చ నిరోధూపాయో చ ఏకసేసేన నిరోధోతి వుత్తోతి దస్సేన్తో **“అథ వా”**తిఆదిమాహ. **పటిపాదేన్తో**తి నిగమేన్తో.

ఇతో ఉత్తరీతి ఇతో మయా లద్ధసోతాపత్తితో ఉత్తరి ఇతరమగ్గత్తయం యదిపి నత్థి, తథాపి ఏసో ఏవ మయా గవేసితో నిబ్బానధమ్మోతి అత్థో.

౬౨-౩. **తదారమ్మణాయాతి** నిబ్బానారమ్మణాయ సోతాపత్తిఫలవిముత్తియా. **తేసం ఆయస్మన్తానన్తి** సపరిసానం తేసం ద్విన్నం పరిసానం తస్మింయేవ ఖణే భగవతో ధమ్మం సుత్వా అరహత్తం పాపుణి, అగ్గసావకా పన అత్తనో ఞాణకిచ్చస్స మహన్తతాయ కతిపాహచ్చయేన. తేనాహ ''**ఏవ**''న్తిఆది. ఉసూయనకిరియాయ కమ్మభావం సన్ధాయ ''**ఉపయోగత్థేవా**''తి వుత్తం.

సారిపుత్తమోగ్గల్లానపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపజ్ఝాయవత్తకథావణ్ణనా

౬౪. **వజ్జావజ్జన్తి** ఖుద్దకం, మహన్తఞ్చ వజ్జం. **ఉత్తిట్ఠపత్తన్తి** ఏత్థ ఉత్తిట్ఠం నామ పిణ్డాయ చరణం వుచ్చతి ''ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్యా''తిఆదీసు (ధ. ప. ౧౬౮) వియ. ఉత్తిట్ఠత్థాయ గహితం పత్తం ఉత్తిట్ఠపత్తం, తేనాహ ''**పిణ్డాయ చరణకపత్త**''న్తి. తస్స ఉపనామే కో దోసోతి ఆహ ''**తస్మిం హీ**''తిఆది. **తస్మా**తి యస్మా మనుస్సా ఏతస్మింయేవ ఏతే భుఞ్జన్తీతి ఉత్తిట్ఠపత్తే ఉచ్ఛిట్ఠసఞ్ఞినో, తస్మా ఉత్తిట్ఠపత్తన్తి వుత్తం ఉత్తిట్ఠ-సద్దేనేవ మనుస్సానం సఞ్ఞాయ ఉచ్ఛిట్ఠతాపి గమ్మతీతి. కేచి పన ''ఉచ్ఛిట్ఠసద్దేన సమానత్థో ఉత్తిట్ఠసద్దో''తి వదన్తి. ''ఉత్తిట్ఠా''తి త్వాపచ్చయన్తోపి హోతీతి ఆహ ''**ఉట్ఠహిత్వా**''తి. **ఉపజ్ఝాయం గహేతున్తి** ఉపజ్ఝాయత్తం మనసా గహేతుం, యాచనవచనేన తస్స అనుమతిం గహేతున్తి వా అత్థో.

౬౫. పతిస్సయనం పతిస్సో, గరుం నిస్సాయ వత్తనభావో, యంకిఞ్చి గారవన్తి అత్థో. సహ పతిస్సేన **సప్పతిస్సో**, పరం జేట్ఠం కత్వా తస్సోవాదే వత్తనతాతి అత్థో. తేనాహ ''**జేట్ఠకభావఞ్చ ఉపట్ఠపేత్వా**''తి. **సాహూతి** సాధు సున్దరం. **లహూతి** అగరు, సుభరతాతి అత్థో. **ఓపాయికన్తి** ఉపాయపటిసంయుత్తం, ఏవం పటిపజ్జనం నిత్థరణూపాయోతి అత్థో. **పతిరూపన్తి** సామీచికమ్మమిదన్తి అత్థో. **పాసాదికేనాతి** పసాదావహేన కాయవచీపయోగేన సమ్పాదేహీతి అత్థో. **కాయేనాతి** ఏతదత్థవిఞ్ఞాపకం హత్థముద్దాదిం దస్సేన్తో కాయేన విఞ్ఞాపేతి. **సాధూతి సమ్పటిచ్ఛనం సన్ధాయాతి** ఉపజ్ఝాయేన ''సాహూ''తిఆదీసు వుత్తేసు సద్ధివిహారికస్స ''సాధూ''తి సమ్పటిచ్ఛనం వచనం సన్ధాయ ''కాయేన విఞ్ఞాపేతీ''తిఆది వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **ఆయాచనదానమత్తేనాతి** సద్ధివిహారికస్స పఠమం ఆయాచనమత్తేన, తతో ఉపజ్ఝాయస్స చ ''సాహూ''తిఆదినా వచనమత్తేనాతి అత్థో.

౬౬. **అస్సాతి** సద్ధివిహారికస్స. **ద్వే చీవరానీతి** ఉత్తరాసఙ్గం, సఙ్ఘాటిఞ్చ సన్ధాయ వదతి. **ఇతో పట్ఠాయాతి** ''న ఉపజ్ఝాయస్స భణమానస్సా''తి ఏత్థ న-కారతో పట్ఠాయ, తేన ''నాతిదూరే''తిఆదీసు న-కారపటిసిద్ధేసు ఆపత్తి నత్థీతి దస్సేతి. **సబ్బత్థ దుక్కటాపత్తీతి** ఆపదాఉమ్మత్తఖిత్తచిత్తవేదనట్టతాదీహి వినా పణ్ణత్తిం అజానిత్వాపి వదన్తస్స గిలానస్సపి దుక్కటమేవ. ఆపదాసు హి అన్తరన్తరా కథా వత్తుం వట్టతి. ఏవమఞ్ఞేసుపి న-కారపటిసిద్ధేసు ఈదిసేసు, ఇతరేసు పన గిలానోపి న ముచ్చతి. పాళియం ''**హేట్ఠాపీఠం వా పరామసిత్వా**''తి ఇదం పుబ్బే తత్థ ఠపితపత్తాదినా అసఙ్ఘట్టనత్థాయ వుత్తం, చక్ఖునా ఓలోకేత్వాపి అఞ్ఞేసం అభావం ఞత్వాపి ఠపేతుం వట్టతి ఏవ. **ఆపత్తియా ఆసన్నన్తి** ఆపత్తికరణమేవ.

గామేతి అన్తోగామే తాదిసే మణ్డపాదిమ్హి. **అన్తరఘరేతి** అన్తోగేహే. **పటిక్కమనేతి** ఆసనసాలాయం. **ధోతవాలికాయాతి** ఉదకేన గతట్ఠానే నిరజాయ పరిసుద్ధవాలికాయ. **నిద్ధూమేతి** జన్తాఘరే జలియమానఅగ్గిధూమరహితే. జన్తాఘరఞ్హి నామ హిమపాతబహులేసు దేసేసు తప్పచ్చయరోగపీళాదినివారణత్థం సరీరసేదాపనట్ఠానం. తత్థ కిర అన్ధకారపటిచ్ఛన్నతాయ

బహూపి ఏకతో పవిసిత్వా చీవరం నిక్ఖిపిత్వా అగ్గితాపపరిహారాయ మత్తికాయ ముఖం లిమ్పిత్వా సరీరం యావదత్థం సేదేత్వా చుణ్ణాదీహి ఉబ్బట్టేత్వా నహాయన్తి. తేనేవ పాళియం “**చుణ్ణం సన్నేతబ్బ**”న్తిఆది వుత్తం. **ఉల్లోక**న్తి ఉద్ధం ఓలోకనట్ఠానం. ఉపరిభాగన్తి అత్థో.

అఞ్ఞత్థ నేతబ్బోతి యత్థ విహరతో సాసనే అనభిరతి ఉప్పన్నా, తతో అఞ్ఞత్థ కల్యాణమిత్తాదిసమ్పత్తియుత్తట్ఠానే నేతబ్బో. **విసభాగపుగ్గలాన**న్తి లజ్జినో వా అలజ్జినో వా ఉపజ్ఝాయస్స అవడ్ఢికామే సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన ఉపజ్ఝాయో అలజ్జీ ఓవాదమ్పి న గణ్హాతి, లజ్జినో చ ఏతస్స విసభాగా హోన్తి, తత్థ ఉపజ్ఝాయం విహాయ లజ్జీహేవ సద్ధిం ఆమిసాదిపరిభోగో కాతబ్బో. ఉపజ్ఝాయాదిభావో హేత్థ న పమాణన్తి దట్ఠబ్బం. **పరివేణం గన్త్వా**తి ఉపజ్ఝాయస్స పరివేణం గన్త్వా. “**న సుసాన**”న్తి ఇదం ఉపలక్ఖణం, ఉపచారసీమతో బహి గన్తుకామేన అనాపుచ్ఛా గన్తుం న వట్టతి.

ఉపజ్ఝాయవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సద్ధివిహారికవత్తకథావణ్ణనా

౬౭. సద్ధివిహారికవత్తకథాయం **సఙ్గహేతబ్బో అనుగ్గహేతబ్బో**తిఆదీసు అనాదరియం పటిచ్చ ధమ్మామిసేహి అసఙ్గణ్హన్తానం ఆచరియుపజ్ఝాయానం దుక్కటం వత్తభేదత్తా. తేనేవ **పరివారే**పి “నదేన్తో ఆపజ్జతీ”తి (పరి॰ ౩౨౨) వుత్తం. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

సద్ధివిహారికవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నసమ్మావత్తనాదికథావణ్ణనా

౬౮. నసమ్మావత్తనాదికథాయం **వత్తం న పూరేయ్యా**తి “వత్తకరణకాలో”తి వత్థువిజాననవసేన ఇత్వా మానకోసజ్జాదివసేన వా ఉపజ్ఝాయాదీసు అనాదరేన వా “అకాతుం న వట్టతీ”తి అజాననతాయ వా న కరేయ్య, దుక్కటమేవ. అసఞ్చిచ్చ అసతియాతిఆదీహి చ అకరోన్తస్స పన అనాపత్తి. సబ్బాని హి వత్తాని సేఖియానేవ, తస్మా సేఖియేసు వుత్తనయేనేవేత్థ సబ్బోపి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. **గేహస్సితపేమ**న్తి మేత్తాపేమం.

సాదియనం వా అసాదియనం వా న జానాతీతి “మయి సాదియన్తే అకరోన్తానం ఆపత్తి హోతి, పటిక్ఖిపిత్వా అసాదియన్తే ఆపత్తి న హోతీ”తి ఏవం న జానాతీతి అత్థో. “తేసు ఏకో వత్తసమ్పన్నో భిక్ఖు…పే.… తేసం అనాపత్తీ”తి వచనతో సచే కోచి “తుమ్హాకం సద్ధివిహారికే, అన్తేవాసికే వా గిలానే ఉపట్ఠహిస్సామి, ఓవాదానుసాసనిఆదికం సబ్బం కత్తబ్బం కరిస్సామీ”తి వదతి, తే వా సద్ధివిహారికాదయో “అప్పోస్సుక్కా హోథా”తి వదన్తి, వత్తం వా న సాదియన్తి, ఆచరియుపజ్ఝాయానమ్పి అనాపత్తి.

నసమ్మావత్తనాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథావణ్ణనా

౬౯. రాధబ్రాహ్మణవత్థుస్మిం పాళియం **ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో**తి సకలసరీరే సఞ్జాతపణ్డువణ్ణో. పణ్డువణ్ణస్స సకలసరీరే బ్యాపితభావదస్సనత్థఞ్హి విచ్ఛావచనం కతం. **అధికారన్తి** ఉపకారం. **కతవేదినో**తి అత్తనో కతం ఉపకారం పటికిరియాయ ఞాపకా. ఉపసమ్పదాకమ్మవాచాయ యం వత్తబ్బం, తం పరియోసానే వక్ఖామ. **పరిమణ్డలేహీ**తి పరిపుణ్ణేహి.

౭౧-౭౩. పణ్ణత్తివీతిక్కమన్తి సిక్ఖాపదవీతిక్కమం. పాళియం **పిణ్డియాలోపభోజన**న్తి జఙ్ఘపిణ్డిమంసబలేన చరిత్వా ఆలోపాలోపవసేన పరియిట్ఠభోజనం. **అతిరేకలాభో**తి భిక్ఖాహారతో అధికలాభో. సఙ్ఘభత్తాదీనం విభాగో **సేనాసనక్ఖన్ధకే** ఆవి భవిస్సతి. **విహారో**తి తిణకుటికాదిసహితో పాకారపరిచ్ఛిన్నో సకలో సఙ్ఘారామో. **అడ్ఢయోగో**తి ఏకసాలో దీఘపాసాదో. హత్థిపిట్ఠిగరుళసణ్ఠానో దీఘపాసాదోతిపి వదన్తి. **పాసాదో**తి చతురస్సో ఉచ్చో అనేకభూమకపాసాదో. **హమ్మియ**న్తి ముణ్డచ్ఛదనో చన్దికఙ్గణయుత్తో నాతిఉచ్చో పాసాదో. **గుహా**తి పబ్బతగుహా. **పూతిముత్త**న్తి గోముత్తం.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆచరియవత్తకథావణ్ణనా

౭౬. సహధమ్మికం వుచ్చమానోతి ''ఏవం నివాసేతబ్బ''న్తిఆదినా సిక్ఖాపదేన ఓవదియమానో. **వాదం ఆరోపేత్వా**తి ''ఓలమ్బిత్వా నివాసనాదీసు కో దోసో? యది దోసో భవేయ్య , పరిమణ్డలనివాసనాదీసుపి దోసో సియా''తిఆదినా నిగ్గహం ఆరోపేత్వా. **తంయేవ తిత్థాయతన**న్తి దిట్ఠిసఙ్ఖాతతిత్థమేవ ఆయతనం దుక్ఖుప్పత్తిట్ఠానన్తి తిత్థాయతనం. **ఆయస్మతో నిస్సాయ వచ్ఛామీ**తి ఆయస్మన్తం నిస్సాయ వసిస్సామీతి అత్థో.

ఆచరియవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పణామనాఖమాపనాకథావణ్ణనా

౮౦. యం పుబ్బే లక్ఖణం వుత్తం, తేనేవ లక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి న వేదితబ్బాతి సమ్బన్ధయోజనా దట్ఠబ్బా. పోత్థకేసు పన ''న తేనేవ లక్ఖణేనా''తి ఏత్థ న-కారం ఛడ్డేత్వా ''తేనేవ లక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి వేదితబ్బా''తి లిఖన్తి, తం పమాదలిఖితం. తథా హి తేనేవ లక్ఖణేన ఆపత్తిభావే గయ్హమానే నిస్సయముత్తకస్సాపి అముత్తకస్సాపి ఆపత్తి ఏవాతి వుత్తలక్ఖణేన ఆపత్తిం ఆపజ్జేయ్య. తథా చ ''నిస్సయన్తేవాసికేన హి యావ ఆచరియం నిస్సాయ వసతి, తావ సబ్బం ఆచరియవత్తం కాతబ్బ''న్తి ఇమినా అనన్తరవచనేన విరోధో సియా. **విసుద్ధిమగ్గే**పి చ –

> ''నిస్సయాచరియ, ఉద్దేసాచరియ, నిస్సయన్తేవాసిక, ఉద్దేసన్తేవాసిక, సమానాచరియకా పన యావ నిస్సయఉద్దేసా అనుపచ్ఛిన్నా. తావ పటిజగ్గితబ్బా''తి (విసుద్ధి॰ ౧.౪౧) –

వుత్తం . తస్మా వుత్తనయేన ఇధ పరిగళితం న-కారం ఆనేత్వా తేనేవ సద్ధివిహారికస్స వుత్తేనేవ లక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి న వేదితబ్బాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో.

పణామనాఖమాపనాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథావణ్ణనా

౮౩. నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథాయం ‘‘**యో వా ఏకసమ్భోగపరిభోగో, తస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బో**’’తి ఇమినా లజ్జీసు ఏవ నిస్సయగ్గహణం నియోజేతి అలజ్జీసు పటిక్ఖిత్తత్తా. ఏత్థ చ పరిభోగసద్దేన ఏకకమ్మాదికో సంవాసో గహితో పచ్చయపరిభోగస్స సమ్భోగ-సద్దేన గహితత్తా, ఏతేన చ సమ్భోగసంవాసానం అలజ్జీహి సద్ధిం న కత్తబ్బతం దస్సేతి. **పరిహారో నత్థీ**తి ఆపత్తిపరిహారో నత్థి. **తాదిసో**తి యత్థ నిస్సయో గహితపుబ్బో, యో చ ఏకసమ్భోగపరిభోగో, తాదిసో. **తథా వుత్తన్తి** ‘‘లహుం ఆగమిస్సామీ’’తి వుత్తఞ్చేతి అత్థో. ‘‘**చత్తారి పఞ్చ దివసానీ**’’తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం. యది ఏకాహద్వీహేన సభాగతా పఞ్ఞాయతి, ఞాతదివసేన గహేతబ్బోవ. అథాపి చతుపఞ్చాహేనాపి న పఞ్ఞాయతి, యత్తకేహి దివసేహి పఞ్ఞాయతి, తత్తకాని అతిక్కమేతబ్బాని. సభాగతం ఓలోకేమీతి పన లేసో న కాతబ్బో.

దహరా సుణన్తీతి ఏత్థ అసుత్వాపి ఆగమిస్సతి, కేనచి అన్తరాయేన చిరాయతీతి సఞ్ఞాయ సతి లబ్భతేవ పరిహారో. తేనాహ ‘‘**ఇధేవాహం వసిస్సామీతి పహిణతి, పరిహారో నత్థీ**’’తి.

ఏకదివసమ్పి పరిహారో నత్థీతి గమనే నిరుస్సాహం సన్ధాయ వుత్తం. సఉస్సాహస్స పన సేనాసనపటిసామనాదివసేన కతిపాహే గతేపి న దోసో.

తత్రేవ వసితబ్బన్తి తత్ర సభాగట్ఠానే ఏవ నిస్సయం గహేత్వా వసితబ్బం. ‘‘**తంయేవ విహారం…పే.… వసితుం వట్టతీ**’’తి ఇమినా ఉపజ్ఝాయే సఙ్గణ్హన్తేయేవ తంసమోధానే నిస్సయపటిప్పస్సద్ధి వుత్తా, తస్మిం పన కోధేన వా గణనిరపేక్ఖతాయ వా అసఙ్గణ్హన్తే అఞ్ఞేసు గహితో నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతీతి దస్సేతి.

ఆచరియమ్హా నిస్సయపటిప్పస్సద్ధియం వుత్తో ‘‘కోచి ఆచరియో’’తిఆదికో నయో ఉపజ్ఝాయపక్కమనాదీసుపి నేత్వా తత్థ చ వుత్తో ఇధాపి నేత్వా యథారహం యోజేతబ్బో.

ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమ్మ అఞ్ఞస్మిం విహారే వసన్తీతి ఉపచారసీమతో బహి అఞ్ఞస్మిం విహారే అన్తేవాసికానం వసనట్ఠానతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమ్మ వసన్తి. తేన బహిఉపచారేపి అన్తేవాసికాదీనం వసనట్ఠానతో ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తరే ఆసన్నపదేసే వసతి, నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతీతి దస్సేతి. అన్తోఉపచారసీమాయం పన ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా వసతో నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతేవ.

నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథావణ్ణనా

౮౪. ఉపజ్ఝాచరియలక్ఖణకథాయం **న సామణేరో ఉపట్ఠాపేతబ్బో**తి ఉపజ్ఝాయేన హుత్వా న పబ్బాజేతబ్బో. అసేక్ఖస్స అయన్తి **అసేక్ఖో**, లోకియలోకుత్తరో సీలక్ఖన్ధో.

అన్తగ్గాహికాయాతి సస్సతుచ్ఛేదకోట్ఠాసగ్గాహికాయ. **పచ్ఛిమాని ద్వే**తి అప్పస్సుతో హోతి, దుప్పఞ్ఞో హోతీతి ఇమాని ద్వే అఙ్గాని. **పచ్ఛిమాని తీణీ**తి న పటిబలో ఉప్పన్నం కుక్కుచ్చం ధమ్మతో వినోదేతుం, ఆపత్తిం న జానాతి, ఆపత్తియా

వుట్ఠానం న జానాతీతి ఇమాని తీణి. కుక్కుచ్చస్స హి పాళిఅట్ఠకథానయసఙ్ఖాతధమ్మతో వినోదేతుం అపటిబలతా నామ అబ్యత్తతా ఏవ హోతీతి సాపి ఆపత్తిఅఙ్గమేవ వుత్తా.

అభివిసిట్ఠో ఉత్తమో సమాచారో ఆభిసమాచారో, వత్తపటివత్తసీలం. తం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తా ఖన్ధకసిక్ఖాపదసఙ్ఖాతా సిక్ఖా **ఆభిసమాచారికా**. సిక్ఖాపదమ్పి హి తం తత్థ పటిపూరణత్థికేహి ఉగ్గహణాదివసేన సిక్ఖితబ్బతో "సిక్ఖా"తి వుచ్చతి. మగ్గబ్రహ్మచరియస్స ఆదిభూతా కారణభూతాతి **ఆదిబ్రహ్మచరియకా** సిక్ఖా, ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నసిక్ఖాపదం. తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గేపి** "ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నసిక్ఖాపదం ఆదిబ్రహ్మచరియకం, ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నం ఆభిసమాచారిక"న్తి (విసుద్ధి॰ ౧.౧౧) వుత్తం. తస్మా **సేక్ఖపణ్ణత్తియ**''న్తి ఏత్థ సిక్ఖితబ్బతో సేక్ఖా, భగవతా పఞ్ఞత్తత్తా పణ్ణత్తి. సబ్బాపి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నా సిక్ఖాపదపణ్ణత్తి "సేక్ఖపణ్ణత్తీ"తి వుత్తాతి గహేతబ్బా. **నామరూపపరిచ్ఛేదే**తి ఏత్థ కుసలత్తికాదీహి వుత్తం జాతిభూమిపుగ్గలసమ్పయోగవత్థారమ్మణకమ్మద్వారలక్ఖణరసాదిభేదేహి వేదనాక్ఖన్ధాదిచతుబ్బిధం సనిబ్బానం నామం, భూతుపాదాయభేదం రూపఞ్చ పరిచ్ఛిన్దిత్వా జాననపఞ్ఞా, తప్పకాసకో చ గన్థో నామరూపపరిచ్ఛేదో నామ. ఇమినా అభిధమ్మత్థకుసలేన భవితబ్బన్తి దస్సేతి. **సిక్ఖాపేతు**న్తి ఉగ్గణ్హాపేతుం.

ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథావణ్ణనా

౮౬. తిత్థియపరివాసకథాయం **ఆజీవకస్స వా**తిఆదీసు అకిరియవాదీ ఆజీవకో నామ, కిరియవాదినో పన నిగణ్ఠాపి అఞ్ఞోపి నగ్గతిత్థికా అచేలకపదే సఙ్గహితా. సబ్బథా నగ్గస్సేవ తిత్థియపరివాసో విహితో. సో చ తేనేవ నగ్గవేసేన భిక్ఖూనం సన్తికం ఆగతస్స, న పటిచ్ఛాదేత్వా ఆగతస్సాతి దస్సేతుం ''**సచే సోపీ**''తిఆది వుత్తం. తత్థ **సోపీ**తి ఆజీవకో.

ఆమిసకిఞ్చిక్ఖసమ్పదానం నామ అప్పమత్తకస్స దేయ్యధమ్మస్స అనుప్పదానం. **రూపూపజీవికా**తి అత్తనో రూపమేవ నిస్సాయ జీవన్తియో. వేసియా గోచరో బహులం పవత్తిట్ఠానం అస్సాతి **వేసియాగోచరో**. ఏస నయో సబ్బత్థ. **యోబ్బన్నాతీతా**తి అనివిద్ధా ఏవ మహల్లికభావం పత్తా థుల్లకుమారీ ఏవాతి వుత్తం. **ఆదాయస్సా**తి ఆదానస్స గహణస్స.

అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చాబాధవత్థుకథావణ్ణనా

౮౮-౯. పఞ్చాబాధాదివత్థూసు పాళియం **సోమ్హి అరోగో, విబ్భమిస్సామీ**తి సో అహం అరోగో, విబ్భమిస్సామీతి అత్థో. **నఖపిట్ఠిప్పమాణ**న్తి కనిట్ఠఙ్గులినఖపిట్ఠి అధిప్పేతా. "పటిచ్ఛన్నే ఠానే నఖపిట్ఠిప్పమాణం అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితం హోతి, వట్టతీ"తి వుత్తత్తా అప్పటిచ్ఛన్నట్ఠానే తాదిసమ్పి న వట్టతి, పటిచ్ఛన్నట్ఠానేపి చ వడ్ఢనకపక్ఖే ఠితోపి న వట్టతీతి సిద్ధమేవ హోతి. పాకటట్ఠానేపి పన నఖపిట్ఠిప్పమాణతో ఊనతరం అవడ్ఢనకం వట్టతీతి యే గణ్హేయ్యుం, తేసం తం గహణం పటిసేధేతుం ''**ముఖే పనా**''తిఆది వుత్తం.

కోలట్ఠిమత్తకోపీతి బదరట్ఠిప్పమాణోపి. **అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితోపి న వట్టతీ**తి ఏత్థ పి-సద్దేన కోలట్ఠిమత్తతో ఖుద్దకతరోపి గణ్డో న వట్టతీతి దస్సేతి. తేనాహ ''**సచ్ఛవిం కారేత్వా**''తి, విజ్జమానచ్ఛవిం కత్వాతి అత్థో. "సఞ్ఛవి"న్తి వా పాఠో, సఞ్జాతచ్ఛవిన్తి

అత్థో. గణ్డాదీసు వూపసన్తేసుపి గణ్డానం వివణ్ణమ్పి హోతి, తం వట్టతి.

పదుమపుణ్డరీకపత్తవణ్ణన్తి రత్తపదుమసేతపదుమపుప్ఫదలవణ్ణం. **కుట్ఠే వుత్తనయేనేవాతి** పటిచ్ఛన్నట్ఠానే అవడ్ఢనకం వట్టతి, అఞ్ఞత్థ న కిఞ్చిపి వట్టతీతి వుత్తనయం దస్సేతి. **సోసబ్యాధీతి** ఖయరోగో. **యక్ఖుమ్మారోతి** కదాచి కదాచి ఆగన్త్వా భూమియం పాతేత్వా హత్థముఖాదికం అవయవం భూమియం ఘంసనకో యక్ఖోవ రోగో.

పఞ్చాబాధవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాజభటవత్థుకథావణ్ణనా

౯౦. న దానాహం దేవస్స భటోతి ఆపుచ్ఛతీతి రఞ్ఞా ఏవ దిన్నట్ఠానన్తరం సన్ధాయ వుత్తం. యో పన రాజకమ్మికేహి అమచ్చాదీహి ఠపితో, అమచ్చాదీనం ఏవ వా భటో హోతి, తేన తం తం అమచ్చాదిమ్పి ఆపుచ్ఛితుం వట్టతి.

రాజభటవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చోరవత్థుకథావణ్ణనా

౯౧. తస్మాతి భగవా సయం యస్మా ధమ్మస్సామీ, తస్మా అఙ్గులిమాలం ఏహిభిక్ఖుభావేన పబ్బాజేసి, భిక్ఖూనం పన సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తో ఏవమాహాతి అధిప్పాయో. **ఏవం జానన్తీతి** సీలవా జాతోతి జానన్తి.

౯౨. ఉపరమన్తి విరమన్తి. **భిన్దిత్వాతి** అన్దుబన్ధనం భిన్దిత్వా. **ఛిన్దిత్వాతి** సఙ్ఖలికం ఛిన్దిత్వా. **ముఞ్చిత్వాతి** రజ్జుబన్ధనం ముఞ్చిత్వా. **వివరిత్వాతి** గామబన్ధనాదీసు గామద్వారాదీనం వివరిత్వా. **అపస్సమానానన్తి** పురిసగుత్తియం గోపకానం అపస్సన్తానం.

౯౩. పురిమనయేనేవాతి “కసాహతో కతదణ్డకమ్మో”తి ఏత్థ వుత్తనయేనేవ.

చోరవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇణాయికవత్థుకథావణ్ణనా

౯౬. పలాతోపీతి ఇణసామికానం ఆగమనం ఞత్వా భయేన పలాతో. **గీవా హోతీతి** ఇణాయికభావం ఞత్వా అనాదరేన ఇణముత్తకే భిక్ఖుభావే పవేసితత్తా. **ఉపడ్ఢుపడ్ఢన్తి** థోకథోకం. **దాతబ్బమేవాతి** ఇణాయికేన ధనం సమ్పటిచ్ఛతు వా మా వా, దానే సఉస్సాహేనేవ భవితబ్బం. అఞ్ఞేహి చ భిక్ఖూహి “మా ధురం నిక్ఖిపాహీ”తి వత్వా సహాయకేహి భవితబ్బన్తి దస్సేతి. ధురనిక్ఖేపేన హిస్స భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బతా సియాతి.

ఇణాయికవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దాసవత్థుకథావణ్ణనా

೯೭. ''**దాసచారిత్తం ఆరోపేత్వా కీతో**''తి ఇమినా దాసభావపరిమోచనత్థాయ కీతకం నివత్తేతి. తాదిసో హి ధనక్కీతోపి అదాసో ఏవ. **తత్థ తత్థ చారిత్తవసేనా**తి తస్మిం తస్మిం జనపదే దాసపణ్ణజ్ఝాపనాదినా అదాసకరణనియామేన. అభిసేకాదీసు సబ్బబన్ధనాని మోచాపేన్తి, తం సన్ధాయ ''**సబ్బసాధారణేనా**''తి వుత్తం.

సయమేవ పణ్ణం ఆరోపేన్తి, న వట్టతీతి తా భుజిస్సిత్థియో "మయమ్పి వణ్ణదాసియో హోమా"తి అత్తనో రక్ఖణత్థాయ సయమేవ రాజూనం దాసిపణ్ణే అత్తనో నామం లిఖాపేన్తి, తాసం పుత్తాపి రాజదాసావ హోన్తి, తస్మా తే పబ్బాజేతుం న వట్టతి. **తేహి అదిన్నా న పబ్బాజేతబ్బా**తి యత్తకా తేసం సామినో, తేసు ఏకేన అదిన్నేపి న పబ్బాజేతబ్బా.

భుజిస్సే పన కత్వా పబ్బాజేతుం వట్టతీతి యస్స విహారస్స తే ఆరామికా దిన్నా, తస్మిం విహారే సఙ్ఘం ఞాపేత్వా ఫాతికమ్మేన ధనాని దత్వా భుజిస్సే కత్వా పబ్బాజేతుం వట్టతి. **తక్కం సీసే ఆసిత్తకసదిసావ హోన్తీ**తి కేసుచి జనపదేసు అదాసే కరోన్తా తక్కం సీసే ఆసిఞ్చన్తి, తేన కిర తే అదాసా హోన్తి, ఏవమిదమ్పి ఆరామికవచనేన దానమ్పీతి అధిప్పాయో. తథా దిన్నేపి సఙ్ఘస్స ఆరామికదాసో ఏవాతి ''**నేవ పబ్బాజేతబ్బో**''తి వుత్తం. ''**తావకాలికో నామా**''తి వుత్తత్తా కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా వా పచ్ఛాపి గహేతుకామతాయ వా దిన్నం సబ్బం తావకాలికమేవాతి గహేతబ్బం. **నిస్సామికదాసో** నామ యస్స సామికులం అఞ్ఞాతికం మరణేన పరిక్ఖీణం, న కోచి తస్స దాయాదో, సో పన సమానజాతికేహి వా నివాసగామవాసీహి వా ఇస్సరేహి వా భుజిస్సో కతోవ పబ్బాజేతబ్బో. దేవదాసాపి దాసా ఏవ. తే హి కత్థచి దేసే రాజదాసా హోన్తి, కత్థచి విహారదాసా, తస్మా పబ్బాజేతుం న వట్టతి. దాసమ్పి పబ్బాజేత్వా సామికే దిస్వా పటిచ్ఛాదనత్థం అపనేన్తో పదవారేన అదిన్నాదానాపత్తియా కారేతబ్బో, దాసస్స పన పలాయతో అనాపత్తి.

దాసవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కమ్మారభణ్డువత్థాదికథావణ్ణనా

౯౮. భణ్డుకమ్మాపుచ్ఛనాదికథాయం **కమ్మారభణ్డూ**తి దహరతాయ అమోళిబన్ధో ముణ్డికసీసో కమ్మారదారకో ఏవ వుత్తో. **తులాధారముణ్డకో**తి ఏత్థ **తులాధారా**తి తమ్బసువణ్ణాదీనం తులం హత్థేన ధారేతీతి కమ్మారా "తులాధారా"తి వుత్తా, తేసు ఏకో ముణ్డికసీసో దహరోతి అత్థో. తేనాహ ''**పఞ్చసిఖో తరుణదారకో**''తి. ఏకావ సిఖా పఞ్చ వేణియో కత్వా బన్ధనేన పఞ్చసిఖాతి వుచ్చతి, సా ఏతస్స అత్థీతి **పఞ్చసిఖో**, తస్స సిఖం ఛిన్దన్తా కఞ్చి భిక్ఖుం అజానాపేత్వావ పబ్బాజేసుం. తేన భణ్డుకమ్మాపలోకనం అనుఞ్ఞాతం. **సీమాపరియాపన్నే**తి బద్ధసీమాయ సతి తదన్తోగధే, అసతి ఉపచారసీమన్తోగధేతి అత్థో. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సఙ్ఘం అపలోకేతుం భణ్డుకమ్మాయా"తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, న పన అనపలోకేన్తస్స ఆపత్తి వుత్తా, తథాపి అట్ఠకథాయం "సబ్బే ఆపుచ్ఛితా అమ్హేహీతిసఞ్ఞినో...పే.... పబ్బాజేన్తస్సపి అనాపత్తీ"తి వుత్తత్తా సఞ్చిచ్చ అనాపుచ్ఛా కేసే ఓహారేన్తస్స దుక్కటమేవాతి దట్ఠబ్బం. కేసోరోపనమ్పి సమణపబ్బజనవోహారం లభతీతి ఆహ ''**ఇమస్స సమణకరణ**''న్తిఆది. **ఏకసిఖామత్తధరో**తి ఏత్థ ఏకేన కేసేన సిఖా ఏకసిఖాతి వదన్తి, అప్పకేసావ సిఖా ఏవం వుత్తాతి గహేతబ్బా. ఏకకేసమ్పి పన అనాపుచ్ఛా ఛిన్దితుం న వట్టతియేవ.

౧౦౦. **వామహత్థేనా**తి దక్ఖిణహత్థేన భుఞ్జనతో వుత్తం.

౧౦౩-౪. నిస్సయముచ్చనకస్స వత్తేసు పఞ్చకఛక్కేసు పన "ఉభయాని ఖో పనస్స పాతిమోక్ఖాని...పే.... అనుబ్యఞ్జనసో"తి ఏత్థ సబ్బోపి చాయం పభేదో మాతికాట్ఠకథాయం ఞాతాయం ఞాతో హోతి. "**ఆపత్తిం జానాతి, అనాపత్తిం జానాతీ**"తి ఇదఞ్చ అత్తనా ఞాతట్ఠానేసు ఆపత్తాదిం సన్ధాయ వుత్తన్తి న గహేతబ్బం.

కమ్మారభణ్డువత్థాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాహులవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౫. పోక్ఖరవస్సన్తి పోక్ఖరే పదుమగచ్ఛే వియ అతేమితుకామానం సరీరతో పవట్టనకవస్సం. తస్మిం కిర వస్సన్తే తేమితుకామావ తేమేన్తి, న ఇతరే. "**భిక్ఖం గణ్హథా"తి వత్వా గతో నామ నత్థీ**తి అత్తనో సన్తకే రజ్జే సబ్బమ్పి సాపతేయ్యం సయమేవ పరిభుఞ్జిస్సతీతి గారవేన సుద్ధోదనమహారాజాపి న నిమన్తేసి, గన్త్వా పన గేహే సకలరత్తిం మహాదానఞ్చేవ బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స ఆసనపఞ్ఞత్తిట్ఠానాలఙ్కారఞ్చ సంవిదహన్తోవ వీతినామేసి.

న కోచి...పే.... పత్తం వా అగ్గహేసీతి భగవా అత్తనో పితు నివేసనమేవ గమిస్సతీతిసఞ్ఞాయ నగ్గహేసి. **కులనగరే**తి ఞాతికులన్తకే నగరే. **పిణ్డచారియవత్త**న్తి అత్తనో ఞాతిగామేసుపి సపదానచారికవత్తం. భిక్ఖాయ చారో చరణం ఏతస్సాతి **భిక్ఖాచారో,** ఖత్తియో.

ఉత్తిట్ఠేతి ఉత్తిట్ఠిత్వా పరేసం ఘరద్వారే ఉద్దిస్స ఠత్వా గహేతబ్బపిణ్డే. **నప్పమజ్జేయ్యా**తి నిమన్తనాదివసేన లబ్భమానపణీతభోజనం పటిక్ఖిపిత్వా పిణ్డాయ చరణవసేన తత్థ నప్పమజ్జేయ్య. **ధమ్మ**న్తి అనేసనం పహాయ సపదానం చరన్తో తమేవ భిక్ఖాచరియధమ్మం సుచరితం చరేయ్య. **సుఖం సేతీ**తి చతూహి ఇరియాపథేహి సుఖం విహరతీతి అత్థో.

దుతియగాథాయం **న నం దుచ్చరిత**న్తి వేసియాదిభేదే అగోచరే చరణవసేన తం యథావుత్తం ధమ్మం దుచ్చరితం న చ చరే. సేసం వుత్తనయమేవ. **ఇమం పన గాథం సుత్వా**తి నివేసనే నిసిన్నేన భగవతా ఞాతిసమాగమే అత్తనో పిణ్డాయ చరణం నిస్సాయ పవత్తాయ గాథాయ వుత్తం ఇమం దుతియగాథం సుత్వా.

ధమ్మపాలజాతకన్తిఆదీసు పన తతో పరకాలేసుపి రఞ్ఞో పవత్తి పరినిబ్బానం పాపేత్వా యథాపసఙ్గవసేన దస్సేతుం వుత్తా. తేనాహ "**సోతాపత్తిఫలం సచ్ఛికత్వా**"తిఆది. **సిరిగబ్భం గన్త్వా**తి ఏత్థ యది హి భగవా తదహేవ గన్త్వా న పస్సేయ్య, సా హదయేన ఫలితేన మరేయ్యాతి అగమాసీతి దట్ఠబ్బం.

తం దివసమేవాతి తస్మిం రాహులమాతుదస్సనదివసేయేవ. **ధమ్మపదట్ఠకథాయం** పన "సత్థా కపిలపురం గన్త్వా తతియదివసే నన్దం పబ్బాజేసీ"తి (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.౧౨ నన్దత్థేరవత్థు) వుత్తం. **కేసవిస్సజ్జన**న్తి రాజమోళిబన్ధనత్థం కుమారకాలే బన్ధితసిఖావేణిమోచనం, తం కిర కరోన్తా మఙ్గలం కరోన్తి. **సారత్థదీపనియం** పన "కేసవిస్సజ్జనన్తి కులమరియాదవసేన కేసోరోపన"న్తి (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౦౫) వుత్తం. **పట్టబన్ధో**తి "అసుకరాజా"తి నళాటే సువణ్ణపట్టబన్ధనం. అభినవపాసాదప్పవేసమఙ్గలం **ఘరమఙ్గలం.** ఛత్తుస్సాపనే మఙ్గలం **ఛత్తమఙ్గలం. జనపదకల్యాణీ**తి జనపదమ్హి కల్యాణీ పరేహి అసాధారణేహి పఞ్చకల్యాణాదీహి సహితత్తా సా ఏవం వుత్తా. **తువట**న్తి సీఘం. **అనిచ్ఛమాన**న్తి

మనసా అరోచేన్తం, వాచాయ పన భగవతా “పబ్బజిస్ససి నన్దా”తి వుత్తే గారవేన పటిక్ఖిపితుం అవిసహన్తో “ఆమా”తి అవోచ. భగవా చ ఏతేన లేసేన పబ్బాజేసి.

బ్రహ్మరూపవణ్ణన్తి బ్రహ్మరూపసమానరూపం. **త్యస్సాతి** తే అస్స. **నివత్తేతుం న విసహీతి** “మా నం నివత్తయిత్థా”తి భగవతా వుత్తత్తా నాసక్ఖి. **సత్తవిధం అరియధనన్తి** –

> “సద్ధాధనం సీలధనం, హిరిఓత్తప్పియం ధనం;
>
> సుతధనఞ్చ చాగో చ, పఞ్ఞా వే సత్తమం ధన”న్తి. (అ॰ ని॰ ౭.౫, ౬) –

ఏవం వుత్తం సత్తవిధం అరియధనం. **అధిమత్తం రాహులేతి** రాహులే పబ్బజితే నన్దపబ్బజ్జాయ ఉప్పన్నదుక్ఖతోపి అధికతరం దుక్ఖం అహోసీతి అత్థో. **ఇతో పచ్చాతి** ఇతో వుత్తసోకుప్పత్తితో అపరదివసేసు అనాగామీనం ఞాతిసినేహపటిఘచిత్తుప్పాదాభావా. పాళియం **పుత్తపేమన్తిఆది** రఞ్ఞా పుత్తసినేహస్స తిబ్బభావం దస్సేతుం వుత్తం. పుత్తసినేహో హి అత్తనా సహజాతపీతివేగసముట్ఠితానం రూపధమ్మానం సకలసరీరం ఖోభేత్వా పవత్తనవసేన “**ఛవిం…పే॰… అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ తిట్ఠతీ**”తి వుత్తో. **అత్తనో పియతరాతి** భగవన్తం సన్ధాయ వదతి. **పుత్తేతి** రాహులం. **సద్ధహన్తేనాతి** తస్స వచనేన అవేమతికేనాతి అత్థో. విమతియా సతి ఆపత్తి ఏవ.

రాహులవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౬. సామణేరసిక్ఖాపదాదీసు పాళియం **సిక్ఖాపదానీతి** సిక్ఖాకోట్ఠాసా. అధిసీలసిక్ఖానం వా అధిగమూపాయా. **పాణోతి** పరమత్థతో జీవితిన్ద్రియం. తస్స అతిపాతనం పబన్ధవసేన పవత్తితుం అదత్వా సత్థాదీహి అతిక్కమ్మ అభిభవిత్వా పాతనం పాణాతిపాతో. పాణవధోతి అత్థో. సో పన అత్థతో పాణే పాణసఞ్ఞినో జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకఉపక్కమసముట్ఠాపికా వధకచేతనావ. తస్మా పాణాతిపాతా వేరమణి, వేరహేతుతాయ వేరసఙ్ఖాతం పాణాతిపాతాదిపాపధమ్మం మణతి నీహరతీతి విరతి “**వేరమణీ**”తి వుచ్చతి, విరమతి ఏతాయాతి వా “విరమణీ”తి వత్తబ్బే నిరుత్తినయేన “వేరమణీ”తి సమాదానవిరతి వుత్తా. ఏస నయో సేసేసుపి.

అదిన్నస్స ఆదానం **అదిన్నాదానం,** థేయ్యచేతనావ. **అబ్రహ్మచరియన్తి** అసేట్ఠచరియం, మగ్గేన మగ్గపటిపత్తిసముట్ఠాపికా మేథునచేతనా. **ముసాతి** అభూతవత్థు, తస్స వాదో అభూతతం ఞత్వావ భూతతో విఞ్ఞాపనచేతనా **ముసావాదో**. పిట్ఠపూవాదినిబ్బత్తసురా చేవ పుప్ఫాసవాదిభేదం మేరయఞ్చ **సురామేరయం**. తదేవ మదనీయట్ఠేన మజ్జఞ్చేవ పమాదకారణట్ఠేన పమాదట్ఠానఞ్చ, తం యాయ చేతనాయ పివతి, తస్స ఏతం అధివచనం.

అరుణుగ్గమనతో పట్ఠాయ యావ మజ్ఝన్హికా అయం అరియానం భోజనస్స కాలో నామ, తదఞ్ఞో **వికాలో**. భుఞ్జితబ్బట్ఠేన **భోజనన్తి** ఇధ సబ్బం యావకాలికం వుచ్చతి, తస్స అజ్ఝోహరణం ఇధ ఉత్తరపదలోపేన “భోజన”న్తి అధిప్పేతం. వికాలే భోజనం అజ్ఝోహరణం **వికాలభోజనం,** వికాలే వా యావకాలికస్స భోజనం అజ్ఝోహరణం వికాలభోజనన్తిపి అత్థో గహేతబ్బో, అత్థతో వికాలే యావకాలికఅజ్ఝోహరణచేతనావ.

సాసనస్స అననులోమత్తా విసూకం పటాణీభూతం దస్సనం **విసూకదస్సనం,** నచ్చగీతాదిదస్సనసవనానఞ్చేవ వట్టకయుద్ధజూతకీళాదిసబ్బకీళానఞ్చ నామం. **దస్సనన్తి** చేత్థ పఞ్చన్నమ్పి విఞ్ఞాణానం యథాసకం విసయస్స ఆలోచనసభావతాయ **దస్సన**-సద్దేన సఙ్గహేతబ్బత్తా సవనమ్పి సఙ్గహితం. **నచ్చగీతవాదిత**-సద్దేహి చేత్థ అత్తనో నచ్చనగాయనాదీనిపి సఙ్గహితానీతి దట్ఠబ్బం.

మాలాతి బద్ధమబద్ధం వా అన్తమసో సుత్తాదిమయమ్పి అలఙ్కారత్థాయ పిళన్ధియమానం "మాలా"త్వేవ వుచ్చతి. **గన్ధన్తి** వాసచుణ్ణాదివిలేపనతో అఞ్ఞం యం కిఞ్చి గన్ధజాతం. **విలేపనన్తి** పిసిత్వా గహితం ఛవిరాగకరణఞ్చేవ గన్ధజాతఞ్చ. **ధారణం** నామ పిళన్ధనం. **మణ్డనం** నామ ఊనట్ఠానపూరణం. గన్ధవసేన, ఛవిరాగవసేన చ సాదియనం **విభూసనం** నామ. మాలాదీసు వా ధారణాదీని యథాక్కమం యోజేతబ్బాని. తేసం ధారణాదీనం ఠానం కారణం వీతిక్కమచేతనా.

ఉచ్చాతి ఉచ్చ-సద్దేన సమానత్థో నిపాతో, **ఉచ్చాసయనం** వుచ్చతి పమాణాతిక్కన్తం ఆసన్దాది. **మహాసయనం** అకప్పియత్థరణేహి అత్థతం, సలోహితవితానఞ్చ. ఏతేసు హి ఆసనం, సయనఞ్చ ఉచ్చాసయనమహాసయన-సద్దేహి గహితాని ఉత్తరపదలోపేన. **జాతరూపరజతపటిగ్గహణాతి** ఏత్థ **రజత**-సద్దేన దారుమాసకాది సబ్బం రూపియం సఙ్గహితం, ముత్తామణిఆదయోపేత్థ ధఞ్ఞఖేత్తవత్థాదయో చ సఙ్గహితాతి దట్ఠబ్బా. **పటిగ్గహణ**-సద్దేన పటిగ్గాహాపనసాదియనాని సఙ్గహితాని. **నాసనవత్థూతి** పారాజికట్ఠానతాయ లిఙ్గనాసనాయ కారణం.

౧౦౭. పాళియం **సబ్బం సఙ్ఘారామం ఆవరణం కరోన్తీతి** సబ్బసఙ్ఘారామే పవేసనివారణం కరోన్తి. **సఙ్ఘారామో ఆవరణం కాతబ్బోతి** సఙ్ఘారామో ఆవరణో కాతబ్బో, సఙ్ఘారామే వా ఆవరణం కాతబ్బన్తి అత్థో. తేనేవ "**తత్థ ఆవరణం కాతు**"న్తి భుమ్మవసేన వుత్తం. **ఆహారం ఆవరణన్తిఆదీసుపి** ఏసేవ నయో. "**యత్థ వా వసతీ**"తి ఇమినా సామణేరస్స వస్సగ్గేన లద్ధం వా సకసన్తకమేవ వా నిబద్ధవసనకసేనాసనం వుత్తం. **యత్థ వా పటిక్కమతీతి** ఆచరియుపజ్ఝాయానం వసనట్ఠానం వుత్తం. తేనాహ "**అత్తనో**"తిఆది. **అత్తనోతి** హి సయం, ఆచరియస్స, ఉపజ్ఝాయస్స వాతి అత్థో. దణ్డేన్తి వినేన్తి ఏతేనాతి దణ్డో, సో ఏవ కత్తబ్బత్తా కమ్మన్తి **దణ్డకమ్మం,** ఆవరణాది. **ఉదకం వా పవేసేతున్తి** పోక్ఖరణీఆదిఉదకే పవేసేతుం.

సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథావణ్ణనా

౧౦౮. **సద్ధివిహారికఅన్తేవాసికానమ్పీతి** ఉపసమ్పన్నే సన్ధాయ వుత్తం. తేసుపి హి ఆచరియుపజ్ఝాయేసు యథా ఓరమన్తి, తథా తేసం నిగ్గహం అకరోన్తేసు అఞ్ఞేహి ఆవరణాదినిగ్గహకమ్మం కాతబ్బమేవ. **సఙ్గణ్హన్తీతి** "పరపరిసతో భిన్దిత్వా గణ్హిస్సామీ"తి దానాదిచతూహి **సఙ్గహవత్థూహి** (దీ॰ ని॰ ౩.౨౧౦; అ॰ ని॰ ౪.౩౨, ౨౫౬) ఉపలాళనవసేన సఙ్గణ్హన్తి. సో భిజ్జతు వా మా వా, సఙ్గణ్హన్తస్స పయోగే ఆపత్తి ఏవ. **భిన్దిత్వా గణ్హితుం న వట్టతీతి** భిన్దితుమ్పి న వట్టతి, గణ్హితుమ్పి న వట్టతీతి అత్థో. **ఆదీనవం పన వత్తుం వట్టతీతి** సాసనగారవేన వా పరానుద్దయతాయ వా వత్తుం వట్టతి, న పరిసలోలతాయ.

"**సేనాసనగ్గాహో చ పటిప్పస్సమ్భతీ**"తి ఇమినా వస్సచ్ఛేదం దస్సేతి. ఉపసమ్పన్నానమ్పి పారాజికసమాపత్తియా సరణగమనాదిసామణేరభావస్సాపి వినస్సనతో సేనాసనగ్గాహో చ పటిప్పస్సమ్భతి, సఙ్ఘలాభమ్పి తే న లభన్తీతి వేదితబ్బం. **పురిమికాయ పున సరణాని గహితానీతి** సరణగ్గహణేన సహ తదహేవస్స వస్సూపగమనమ్పి దస్సేతి. **పచ్ఛిమికాయ**

వస్సావాసికన్తి వస్సావాసికలాభగ్గహణదస్సనమత్తమేవేతం, తతో పురేపి, పచ్ఛాపి వా వస్సావాసికఞ్చ చీవరమాసేసు సఙ్ఘే ఉప్పన్నం కాలచీవరఞ్చ పురిమికాయ ఉపగన్త్వా అవిపన్నసీలో సామణేరో లభతి ఏవ. **సచే పచ్ఛిమికాయ గహితానీతి** పచ్ఛిమికాయ వస్సూపగమనఞ్చ ఛిన్నవస్సతఞ్చ దస్సేతి. తస్స హి కాలచీవరే భాగో న పాపుణాతి. తస్మా **''అపలోకేత్వా లాభో దాతబ్బో''**తి వుత్తం.

వస్సావాసికలాభో పన యది సేనాసనసామికా దాయకా సేనాసనగుత్తత్థాయ పచ్ఛిమికాయ ఉపగన్త్వా వత్తం కత్వా అత్తనో సేనాసనే వసన్తస్సపి వస్సావాసికం దాతబ్బన్తి వదన్తి, అనపలోకేత్వాపి దాతబ్బోవ. యం పన **సారత్థదీపనియం** ''పచ్ఛిమికాయ వస్సావాసికం లచ్ఛతీతి పచ్ఛిమికాయ పున వస్సం ఉపగతత్తా లచ్ఛతీ''తి (సారత్థ॰ టీ॰ మహావగ్గ ౩.౧౦౮) వుత్తం, తమ్పి వస్సావాసికే దాయకానం ఇమం అధిప్పాయం నిస్సాయ వుత్తఞ్చే, సున్దరం. సఙ్ఘికం, కాలచీవరమ్పి సన్ధాయ వుత్తఞ్చే, న యుజ్జతీతి వేదితబ్బం.

న అజానిత్వాతి ''సురా''తి అజానిత్వా పివతో పాణాతిపాతవేరమణిఆదిసబ్బసీలభేదం, సరణభేదఞ్చ న ఆపజ్జతి, అకుసలం పన సురాపానవేరమణిసీలభేదో చ హోతి మాలాదిధారణాదీసు వియాతి దట్ఠబ్బం. **ఇతరానీతి** వికాలభోజనవేరమణిఆదీని. తానిపి హి సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమన్తస్స తం తం భిజ్జతి ఏవ, ఇతరీతరేసం పన అభిజ్జమానేన నాసనఙ్గాని న హోన్తి. తేనేవ **''తేసు భిన్నేసూ''**తి భేదవచనం వుత్తం.

అచ్చయం దేసాపేతబ్బోతి ''అచ్చయో మం, భన్తే, అచ్చగమా''తిఆదినా సఙ్ఘమజ్ఝే దేసాపేత్వా సరణసీలం దాతబ్బన్తి అధిప్పాయో పారాజికత్తా తేసం. తేనాహ **''లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బో''**తి. **అయమేవ హి నాసనా ఇధ అధిప్పేతాతి** లిఙ్గనాసనాకారణేహి పాణాతిపాతాదీహి అవణ్ణభాసనాదీనం సహ పతితత్తా వుత్తం.

నను చ కణ్టకసామణేరోపి మిచ్ఛాదిట్ఠికో ఏవ, తస్స చ హేట్ఠా దణ్డకమ్మనాసనావ వుత్తా. ఇధ పన మిచ్ఛాదిట్ఠికస్స లిఙ్గనాసనా వుచ్చతి, కో ఇమేసం భేదోతి చోదనం మనసి నిధాయాహ **''సస్సతుచ్ఛేదానఞ్హి అఞ్ఞతరదిట్ఠికో''**తి. ఏత్థ చాయమధిప్పాయో – యో హి ''అత్తా ఇస్సరో వా నిచ్చో ధువో''తిఆదినా వా ''అత్తా ఉచ్ఛిజ్జిస్సతి వినస్సిస్సతీ''తిఆదినా వా తిత్థియపరికప్పితం యం కిఞ్చి సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠిం దళ్హం గహేత్వా వోహరతి, తస్స సా పారాజికట్ఠానం హోతి. సో చ లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బో. యో పన ఈదిసం దిట్ఠిం అగ్గహేత్వా సాసనికోవ హుత్వా కేవలం బుద్ధవచనాధిప్పాయం విపరీతతో గహేత్వా భిక్ఖూహి ఓవదియమానోపి అప్పటినిస్సజ్జిత్వా వోహరతి, తస్స సా దిట్ఠి పారాజికం న హోతి, సో పన కణ్టకనాసనాయ ఏవ నాసేతబ్బోతి.

అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పణ్డకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౯. పణ్డకవత్థుస్మిం ఆసిత్తఉసూయపక్ఖపణ్డకా తయోపి పురిసభావలిఙ్గాదియుత్తా అహేతుకపటిసన్ధికా, తే చ కిలేసపరియుట్ఠానస్స బలవతాయ నపుంసకపణ్డకసదిసత్తా ''పణ్డకా''తి వుత్తా. తేసు ఆసిత్తఉసూయపణ్డకానం ద్విన్నం కిలేసపరియుట్ఠానం యోనిసోమనసికారాదీహి వీతిక్కమతో నివారేతుమ్పి సక్కా, తేన తే పబ్బాజేతబ్బా వుత్తా. పక్ఖపణ్డకస్స పన కాళపక్ఖేసు ఉమ్మాదో వియ కిలేసపరిళాహో అవత్థరన్తో ఆగచ్ఛతి, వీతిక్కమం పత్వా ఏవ చ నివత్తతి.

తస్మా నో తస్మిం పక్ఖే న పబ్బాజేతబ్బోతి వుత్తో. తదేతం విభాగం దస్సేతుం ''**యస్స పరేస**''న్తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఆసిత్తస్సా**తి ముఖే ఆసిత్తస్స అత్తనోపి అసుచిముచ్చనేన పరిళాహో వూపసమ్మతి. **ఉసూయాయ ఉప్పన్నాయా**తి ఉసూయాయ వసేన అత్తనో సేవేతుకామతారాగే ఉప్పన్నే అసుచిముత్తియా పరిళాహో వూపసమ్మతి.

''**బీజాని అపనీతానీ**''తి వుత్తత్తా బీజేసు ఠితేసు నిమిత్తమత్తే అపనీతే పణ్డకో న హోతి. భిక్ఖునోపి అనాబాధపచ్చయా తదపనయనే థుల్లచ్చయమేవ, న పన పణ్డకత్తం, బీజేసు పన అపనీతేసు అఙ్గజాతమ్పి రాగేన కమ్మనియం న హోతి, పుమభావో విగచ్ఛతి, మస్సుఆదిపురిసలిఙ్గమ్పి ఉపసమ్పదాపి విగచ్ఛతి, కిలేసపరిళాహోపి దున్నివారవీతిక్కమో హోతి నపుంసకపణ్డకస్స వియ. తస్మా ఈదిసో ఉపసమ్పన్నోపి నాసేతబ్బోతి వదన్తి. యది ఏవం కస్మా బీజుద్ధరణే పారాజికం న పఞ్ఞత్తన్తి? ఏత్థ తావ కేచి వదన్తి "పఞ్ఞత్తమేవేతం భగవతా 'పణ్డకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో'తి వుత్తత్తా"తి. కేచి పన "యస్మా బీజుద్ధరణక్ఖణే పణ్డకో న హోతి, తస్మా తస్మిం ఖణే పారాజికం న పఞ్ఞత్తం. యస్మా పన సో ఉద్ధటబీజో భిక్ఖు అపరేన సమయేన వుత్తనయేన పణ్డకత్తం ఆపజ్జతి, అభావకో హోతి, ఉపసమ్పదాయ అవత్థు, తతో ఏవ చస్స ఉపసమ్పదా విగచ్ఛతి, తస్మా ఏస పణ్డకత్తుపగమనకాలతో పట్ఠాయ జాతియా నపుంసకపణ్డకేన సద్ధిం యోజేత్వా 'ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో'తి అభబ్బోతి వుత్తో, న తతో పుబ్బే. అయఞ్చ కిఞ్చాపి సహేతుకో, భావక్ఖయేన పనస్స అహేతుకసదిసతాయ మగ్గోపి న ఉప్పజ్జతీ"తి వదన్తి. అపరే పన "పబ్బజ్జతో పుబ్బే ఉపక్కమేన పణ్డకభావమాపన్నం సన్ధాయ 'ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో'తి వుత్తం, ఉపసమ్పన్నస్స పన పచ్ఛా ఉపక్కమేన ఉపసమ్పదాపి న విగచ్ఛతీ"తి, తం న యుత్తం. యదగ్గేన హి పబ్బజ్జతో పుబ్బే ఉపక్కమేన అభబ్బో హోతి, తదగ్గేన పచ్ఛాపి హోతీతి వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

ఇత్థత్తాది భావో నత్థి ఏతస్సాతి **అభావకో. పబ్బజ్జా న వారితా**తి ఏత్థ పబ్బజ్జాగహణేనేవ ఉపసమ్పదాపి గహితా. తేనాహ ''**యస్స చేత్థ పబ్బజ్జా వారితా**''తిఆది. **తస్మింయేవస్స పక్ఖే పబ్బజ్జా వారితా**తి ఏత్థ పన అపణ్డకపక్ఖేపి పబ్బజ్జామత్తమేవ లభతి, ఉపసమ్పదా పన తదాపి న వట్టతి, పణ్డకపక్ఖే పన ఆగతే లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బోతి వేదితబ్బం.

పణ్డకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

థేయ్యసంవాసకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౦. థేయ్యసంవాసకవత్థుమ్హి **కోలఞ్ఞా**తి కులే జాతా, తత్థ వా విదితా ఞాతా పసిద్ధా, తం వా జానన్తి కోలఞ్ఞాతి ఞాతకానం నామం. థేయ్యాయ లిఙ్గగ్గహణమత్తమ్పి ఇధ సంవాసో ఏవాతి ఆహ ''**తయో థేయ్యసంవాసకా**''తి. **న యథావుడ్ఢం వన్దన**న్తి భిక్ఖూనం, సామణేరానం వా వన్దనం న సాదియతి.

యథావుడ్ఢం వన్దనన్తి అత్తనా ముసావాదేన దస్సితవస్సక్కమేన భిక్ఖూనం వన్దనం సాదియతి, దహరసామణేరో పన వుడ్ఢసామణేరానం, దహరభిక్ఖు చ వుడ్ఢానం వన్దనం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి. **ఇమస్మిం అత్థే**తి సంవాసత్థేనకత్థే.

''**భిక్ఖువస్సానీ**''తి ఇదం సంవాసత్థేనకే వుత్తపాఠవసేన వుత్తం, సయమేవ పన పబ్బజిత్వా సామణేరవస్సాని గణేన్తోపి ఉభయత్థేనకో ఏవ. న కేవలఞ్చ పురిసోవ, ఇత్థీపి భిక్ఖునీసు ఏవం పటిపజ్జతి, థేయ్యసంవాసికావ. ఆదికమ్మికాపి చేత్థ న

ముచ్చన్తి, ఉపసమ్పన్నేసు ఏవ పణ్ణత్తాపత్తిం పటిచ్చ ఆదికమ్మికా వుత్తా, తేసేవేత్థ ఆదికమ్మికోపి న ముత్తో.

రాజ...పే.... భయేనాతి ఏత్థ **భయ**-సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో. **యావ సో సుద్ధమానసో**తి "ఇమినా లిఙ్గేన భిక్ఖూ వఞ్చేత్వా తేహి సంవసిస్సామీ"తి అసుద్ధచిత్తాభావేన సుద్ధచిత్తో. తేన హి అసుద్ధచిత్తేన లిఙ్గే గహితమత్తే పచ్ఛా భిక్ఖూహి సహ సంవసతు వా మా వా, లిఙ్గత్థేనకో హోతి. పచ్ఛా సంవసన్తోపి అభబ్బో హుత్వా సంవసతి. తస్మా ఉభయత్థేనకోపి లిఙ్గత్థేనకే ఏవ పవిసతీతి వేదితబ్బం. యో పన రాజాదిభయేన సుద్ధచిత్తోవ లిఙ్గం గహేత్వా విచరన్తో పచ్ఛా "భిక్ఖువస్సాని గణేత్వా జీవిస్సామీ"తి అసుద్ధచిత్తం ఉప్పాదేతి, సో చిత్తుప్పాదమత్తేన థేయ్యసంవాసకోపి న హోతి సుద్ధచిత్తేన గహితలిఙ్గత్తా. సచే పన సో భిక్ఖూనం సన్తికం గన్త్వా సామణేరవస్సగణనాదిం కరోతి, తదా సంవాసత్థేనకో, ఉభయత్థేనకో వా హోతీతి దట్ఠబ్బం. యం పన పరతో సహ ధురనిక్ఖేపేన "అయమ్పి థేయ్యసంవాసకో, వా"తి వుత్తం, తం భిక్ఖూహి సఙ్గమ్మ సంవాసాధివాసనవసేన ధురనిక్ఖేపం సన్ధాయ వుత్తం. తేన వుత్తం "**సంవాసం నాధివాసేతి యావా**"తి. తస్స తావ థేయ్యసంవాసకో నామ న వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో దట్ఠబ్బో. ఏత్థ చ చోరాదిభయం వినాపి కీళాధిప్పాయేన లిఙ్గం గహేత్వా భిక్ఖూనం సన్తికే పబ్బజితాలయం దస్సేత్వా వన్దనాదిం అసాదియన్తోపి "సోభతి ను ఖో మే పబ్బజితలిఙ్గ"న్తిఆదినా సుద్ధచిత్తేన గణ్హన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతీతి దట్ఠబ్బం.

సబ్బపాసణ్డియభత్తానీతి సబ్బసామయికానం సాధారణం కత్వా పఞ్ఞత్తభత్తాని, ఇదఞ్చ భిక్ఖూనఞ్ఞేవ నియమితభత్తగహణే సంవాసోపి సమ్భవేయ్యాతి సబ్బసాధారణభత్తం వుత్తం. సంవాసం పన అసాదియిత్వా అభిక్ఖుకవిహారాదీసు విహారభత్తాదీని భుఞ్జన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి ఏవ. **కమ్మన్తానుట్ఠానేనా**తి కసిఆదికమ్మకరణేన. **పత్తచీవరం ఆదాయా**తి భిక్ఖులిఙ్గవేసేన సరీరేన ధారేత్వా.

"**యో ఏవం పబ్బజతి, సో థేయ్యసంవాసకో నామ హోతీ**"తి ఇదం నిదస్సనమత్తం, "థేయ్యసంవాసకో"తి పన నామం అజానన్తోపి "ఏవం కాతుం న వట్టతీ"తి వా "ఏవం కరోన్తో సమణో నామ న హోతీ"తి వా "యది ఆరోచేస్సామి, ఛడ్డేస్సన్తి మ"న్తి వా "యేన కేనచి పబ్బజ్జా మే న రుహతీ"తి జానాతి, థేయ్యసంవాసకో హోతి. యో పన పఠమం "పబ్బజ్జా ఏవం మే గహితా"తిసఞ్ఞీ కేవలం అన్తరా అత్తనో సేతవత్థనివాసనాదివిప్పకారం పకాసేతుం లజ్జన్తో న కథేతి, సో థేయ్యసంవాసకో న హోతి. **అనుపసమ్పన్నకాలేయేవా**తి ఏత్థ అవధారణేన ఉపసమ్పన్నకాలే థేయ్యసంవాసకలక్ఖణం ఞత్వా వఞ్చనాయపి నారోచేతి, థేయ్యసంవాసకో న హోతీతి దీపేతి. సో పరిసుద్ధచిత్తేన గహితలిఙ్గత్తా లిఙ్గత్థేనకో న హోతి, లద్ధూపసమ్పదత్తా తదనుగుణస్సేవ సంవాసస్స సాదితత్తా సంవాసత్థేనకోపి న హోతి. అనుపసమ్పన్నో పన లిఙ్గత్థేనకో హోతి, సంవాసారహస్స లిఙ్గస్స గహితత్తా సంవాససాదియనమత్తేన సంవాసత్థేనకో హోతి.

సలిఙ్గే ఠితోతి సలిఙ్గభావే ఠితో. **థేయ్యసంవాసకో న హోతీ**తి భిక్ఖూహి దిన్నలిఙ్గస్స అపరిచ్చత్తత్తా లిఙ్గత్థేనకో న హోతి, భిక్ఖుపటిఞ్ఞాయ అపరిచ్చత్తత్తా సంవాసత్థేనకో న హోతీతి. యం పన **మాతికాట్ఠకథాయం** "లిఙ్గానురూపస్స సంవాసస్స సాదితత్తా న సంవాసత్థేనకో"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) కారణం వుత్తం, తమ్పి ఇదమేవ కారణం సన్ధాయ వుత్తం. ఇతరథా సామణేరస్సపి భిక్ఖువస్సగణనాదీసు లిఙ్గానురూపసంవాసో ఏవ సాదితోతి సంవాసత్థేనకతా న సియా భిక్ఖూహి దిన్నలిఙ్గస్స ఉభిన్నమ్పి సాధారణత్తా. యథా చేత్థ భిక్ఖు, ఏవం సామణేరోపి పారాజికం సమాపన్నో సామణేరపటిఞ్ఞాయ అపరిచ్చత్తత్తా సంవాసత్థేనకో న హోతీతి వేదితబ్బో. **సోభతీతి సమ్పటిచ్ఛిత్వా**తి కాసావధారణే ధురం నిక్ఖిపిత్వా గిహిభావం సమ్పటిచ్ఛిత్వా.

యో కోచి వుడ్ఢపబ్బజితోతి సామణేరం సన్ధాయ వుత్తం. **మహాపేళాదీసూతి** విలీవాదిమయేసు ఘరద్వారేసు ఠపితభత్తభాజనవిసేసేసు, ఏతేన విహారే భిక్ఖూహి సద్ధిం వస్సగణనాదీనం అకరణం దస్సేతి.

థేయ్యసంవాసకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

తిత్థియపక్కన్తకకథావణ్ణనా

తిత్థియపక్కన్తకాదికథాసు **తేసం లిఙ్గే ఆదిన్నమత్తేతి** వీమంసాదిఅధిప్పాయం వినా "తిత్థియో భవిస్సామీ"తి సన్నిట్ఠానవసేన లిఙ్గే కాయేన ధారితమత్తే. **సయమేవాతి** తిత్థియానం సన్తికం అగన్త్వా సయమేవ సఙ్ఘారామేపి కుసచీరాదీని నివాసేతి. **ఆజీవకో భవిస్సామి...పే.... గచ్ఛతీతి** ఆజీవకానం సన్తికే తేసం పబ్బజనవిధినా "ఆజీవకో భవిస్సామీ"తి గచ్ఛతి. తస్స హి తిత్థియభావూపగమనం పతి సన్నిట్ఠానే విజ్జమానేపి "గన్త్వా భవిస్సామీ"తి పరికప్పితత్తా పదవారే దుక్కటమేవ వుత్తం. **దుక్కటన్తి** పాళియా అవుత్తేపి మేథునాదీసు వుత్తపుబ్బపయోగదుక్కటానులోమతో వుత్తం. ఏతేన చ సన్నిట్ఠానవసేన లిఙ్గే సమ్పటిచ్ఛితే పారాజికం, తతో పురిమపయోగే థుల్లచ్చయఞ్చ వత్తబ్బమేవ, థుల్లచ్చయక్ఖణే నివత్తన్తోపి ఆపత్తిం దేసాపేత్వా ముచ్చతి ఏవాతి దట్ఠబ్బం. యథా చేత్థ, ఏవం సఙ్ఘభేదేపి లోహితుప్పాదేపి భిక్ఖూనం పుబ్బపయోగాదీసు దుక్కటథుల్లచ్చయపారాజికాహి ముచ్చనసీమా చ వేదితబ్బా. సాసనవిరుద్ధతాయేత్థ ఆదికమ్మికానమ్పి అనాపత్తి న వుత్తా. పబ్బజ్జాయపి అభబ్బతాదస్సనత్థం పనేతే, అఞ్ఞే చ పారాజికకణ్డే విసుం సిక్ఖాపదేన పారాజికాదిం అదస్సేత్వా ఇధ అభబ్బేసు ఏవ వుత్తాతి వేదితబ్బం.

తం లద్ధిన్తి తిత్థియవేసే సేట్ఠభావగ్గహణమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తేసఞ్హి తిత్థియానం సస్సతాదిగ్గాహం గణ్హన్తోపి లిఙ్గే అసమ్పటిచ్ఛితే తిత్థియపక్కన్తకో న హోతి, తం లద్ధిం అగ్గహేత్వాపి "ఏతేసం వతచరియా సున్దరా"తి లిఙ్గం సమ్పటిచ్ఛన్తో తిత్థియపక్కన్తకో హోతి ఏవ . **లద్ధియా అభావేనాతి** భిక్ఖుభావే సాలయతాయ తిత్థియభావూపగమనలద్ధియా అభావేన, ఏతేన చ ఆపదాసు కుసచీరాదిం పారుపన్తస్సాపి నగ్గస్స వియ అనాపత్తిం దస్సేతి.

ఉపసమ్పన్నభిక్ఖునా కథితోతి ఏత్థ సఙ్ఘభేదకోపి ఉపసమ్పన్నభిక్ఖునావ కథితో, మాతుఘాతకాదయో పన అనుపసమ్పన్నేనాపీతి దట్ఠబ్బం.

తిత్థియపక్కన్తకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

తిరచ్ఛానవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౧. ఉదకసఞ్చారికం మణ్డూకభక్ఖం నాగసరీరన్తి సమ్బన్ధితబ్బం. **విస్సరభయేనాతి** నాగస్స సరీరం దిస్వా భిక్ఖునో విరవనభయేన. కపిమిద్ధాదీసు నాగసరీరం నుప్పజ్జతీతి తదుప్పత్తిసీమం దస్సేన్తో ఆహ "**విస్సట్ఠో**"తిఆది.

తిరచ్ఛానవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మాతుఘాతకాదికథావణ్ణనా

౧౧౨. **అపవాహనన్తి** సోధనం. తిరచ్ఛానాదిఅమనుస్సజాతితో మనుస్సజాతికానఞ్ఞేవ పుత్తేసు మేత్తాదయోపి తిక్ఖవిసదా హోన్తి లోకుత్తరగుణా వియాతి ఆహ ‘‘**మనుస్సిత్థిభూతా జనికా మాతా**’’తి. యథా మనుస్సానఞ్ఞేవ కుసలప్పవత్తి తిక్ఖవిసదా, ఏవం అకుసలప్పవత్తిపీతి ఆహ ‘‘**సయమ్పి మనుస్సజాతికేనేవా**’’తిఆది. **ఆనన్తరియేనా**తి ఏత్థ చుతిఅనన్తరం నిరయే పటిసన్ధిఫలం అనన్తరం నామ, తస్మిం అనన్తరే జనకత్తేన నియుత్తం ఆనన్తరియం, తేన. **వేసియా పుత్తో**తి ఉపలక్ఖణమత్తం, కులిత్థియా అతిచారినియా పుత్తోపి అత్తనో పితరం అజానిత్వా ఘాతేన్తో పితుఘాతకోవ హోతి.

౧౧౪. **అవసేసన్తి** అనాగామిఆదికం. యం పనేత్థ వత్తబ్బం, తం మనుస్సవిగ్గహపారాజికే వుత్తమేవ.

౧౧౫. **అయం సఙ్ఘభేదకో**తి పకతత్తం భిక్ఖుం సన్ధాయ వుత్తం. పుబ్బే ఏవ పారాజికం సమాపన్నో వా వత్థాదిదోసేన విపన్నోపసమ్పదో వా సఙ్ఘం భిన్దన్తోపి అనన్తరియం న ఫుసతి, సఙ్ఘో పన భిన్నోవ హోతి, పబ్బజ్జా చస్స న వారితాతి దట్ఠబ్బం.

‘‘దుట్ఠచిత్తేనా’’తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి ‘‘**వధకచిత్తేనా**’’తి. **లోహితం ఉప్పాదేతీ**తి తథాగతస్స వేరీహి అభేజ్జకాయతాయ కేనచి బలక్కారేన చమ్మాదిఛేదం కత్వా బహి లోహితం పగ్ఘరాపేతుం న సక్కా, ఆవుధాదిపహారేన పన లోహితం ఠానతో చలిత్వా కుప్పమానం ఏకత్థ సఞ్చితం హోతి, ఏత్తకేన పన పహారదాయకో లోహితుప్పాదకో నామ హోతి దేవదత్తో వియ. చేతియం పన బోధిం వా పటిమాదిం వా భిన్దతో ఆనన్తరియం న హోతి, ఆనన్తరియసదిసం మహాసావజ్జం హోతి. బోధిరుక్ఖస్స పన ఓజోహరణసాఖా చేవ సధాతుకం చేతియం బాధయమానా చ ఛిన్దితబ్బా, పుఞ్ఞమేవేత్థ హోతి.

మాతుఘాతకాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౬. **ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో**తి ఇత్థిన్ద్రియయుత్తో, ఇతరో పన పురిసిన్ద్రియయుత్తో. ఏకస్స హి భావద్వయం సహ నుప్పజ్జతి **యమకే** (యమ. ౩.ఇన్ద్రియయమక.౧౮౮) పటిక్ఖిత్తత్తా. దుతియబ్యఞ్జనం పన కమ్మసహాయేన అకుసలచిత్తేనేవ భావవిరహితం ఉప్పజ్జతి. పకతిత్థిపురిసానమ్పి కమ్మమేవ బ్యఞ్జనలిఙ్గానం కారణం, న భావో తస్స కేనచి పచ్చయేన పచ్చయత్తస్స పట్ఠానే అవుత్తత్తా. కేవలం భావసహితానంయేవ బ్యఞ్జనలిఙ్గానం పవత్తిదస్సనత్థం **అట్ఠకథాసు** ‘‘ఇత్థిన్ద్రియం పటిచ్చ ఇత్థిలిఙ్గాదీనీ’’తిఆదినా (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౬౩౨) ఇన్ద్రియం బ్యఞ్జనకఆరణత్తేన వుత్తం, ఇధ పన అకుసలబలేన ఇన్ద్రియం వినాపి బ్యఞ్జనం ఉప్పజ్జతీతి వుత్తం. ఉభిన్నమ్పి చేసం ఉభతోబ్యఞ్జనకానం యదా ఇత్థియా రాగో ఉప్పజ్జతి, తదా పురిసబ్యఞ్జనం పాకటం హోతి, ఇతరం పటిచ్ఛన్నం. యదా పురిసే రాగో ఉప్పజ్జతి, తదా ఇత్థిబ్యఞ్జనం పాకటం హోతి, ఇతరం పటిచ్ఛన్నం. **తత్థ విచారణక్కమో**తి పటిసన్ధిక్ఖణే ఏవ ఇత్థిపురిసలిఙ్గానమ్పి పాతుభావప్పకాసకే **కురున్ది**వచనే అయుత్తతాపకాసనత్థం అత్థవిచారణక్కమో. **అట్ఠసాలినియఞ్హి** ‘‘ఇత్థిలిఙ్గాదీని పన ఇత్థిన్ద్రియం పటిచ్చ పవత్తే సముట్ఠితానీ’’తిఆది (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౬౩౨) వుత్తం. నేవస్స పబ్బజ్జా అత్థీతి యోజనా. యో చ పటిక్ఖిత్తే అభబ్బే, భబ్బే చ పుగ్గలే ఞత్వా పబ్బాజేతి, ఉపసమ్పాదేతి వా, దుక్కటం. అజానన్తస్స సబ్బత్థ అనాపత్తీతి వేదితబ్బం.

ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనుపజ్ఝాయకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౭. అనుపజ్ఝాయాదివత్థూసు **సిక్ఖాపదం అపఞ్ఞత్త**న్తి "న, భిక్ఖవే, అనుపజ్ఝాయకో ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి ఇదేవ పఞ్ఞాపియమానసిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్తం. "**కమ్మం పన న కుప్పతీ**"తి ఇదం ఉపజ్ఝాయాభావేపి "ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో, ఇత్థన్నామేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి మతస్స వా విబ్భమన్తస్స వా పురాణఉపజ్ఝాయస్స, అఞ్ఞస్స వా యస్స కస్సచి అవిజ్జమానస్సాపి నామేన సబ్బత్థ ఉపజ్ఝాయకిత్తనస్స కతత్తా వుత్తం. యది హి ఉపజ్ఝాయకిత్తనం న కరేయ్య, "పుగ్గలం న పరామసతీ"తి వుత్తకమ్మవిపత్తి ఏవ సియా. తేనేవ పాళియం "అనుపజ్ఝాయక"న్తి వుత్తం. **అట్ఠకథాయ**మ్పిస్స "ఉపజ్ఝాయం అకిత్తేత్వా"తి అవత్వా "ఉపజ్ఝాయం అగాహాపేత్వా సబ్బేన సబ్బం ఉపజ్ఝాయవిరహితం"ఇచ్చేవ అత్థోతి వుత్తో. పాళియం **సఙ్ఘేన ఉపజ్ఝాయేనా**తి "అయం ఇత్థన్నామో సఙ్ఘస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో, ఇత్థన్నామో సఙ్ఘం ఉపసమ్పదం యాచతి సఙ్ఘేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి ఏవం కమ్మవాచాయ సఙ్ఘమేవ ఉపజ్ఝాయం కిత్తేత్వాతి అత్థో. ఏవం **గణేన ఉపజ్ఝాయేనా**తి ఏత్థాపి "అయం ఇత్థన్నామో గణస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తిఆదినా యోజనా వేదితబ్బా, ఏవం వుత్తేపి కమ్మం న కుప్పతి ఏవ దుక్కటస్సేవ వుత్తత్తా. అఞ్ఞథా "నో చ పుగ్గలో అనుపసమ్పన్నో"తి వదేయ్య. తేనాహ "**సఙ్ఘేనా**"తిఆది. తత్థ పణ్డకాదీహి ఉపజ్ఝాయేహి కరియమానేసు కమ్మేసు పణ్డకాదికే వినావ యది పఞ్చవగ్గాదిగణో పూరతి, కమ్మం న కుప్పతి, ఇతరథా కుప్పతీతి వేదితబ్బం.

అనుపజ్ఝాయకాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపత్తకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౮. అపత్తచీవరవత్థూసుపి పత్తచీవరానం అభావేపి "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి కమ్మవాచాయ సావితత్తా కమ్మకోపం అవత్వా దుక్కటమేవ వుత్తం. ఇతరథా సావనాయ హాపనతో కమ్మకోపో ఏవ సియా. కేచి పన "పఠమం అనుఞ్ఞాతకమ్మవాచాయ ఉపసమ్పన్నా వియ ఇదానిపి 'పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర'న్తి అవత్వా కమ్మవాచాయ ఉపసమ్పన్నాపి సూపసమ్పన్నాఏవా"తి వదన్తి, తం న యుత్తం. అనుఞ్ఞాతకాలతో పట్ఠాయ హి అపరామసనం సావనాయ హాపనవిపత్తి ఏవ హోతి "ఇత్థన్నామో సఙ్ఘం ఉపసమ్పదం యాచతీ"తి పదస్స హాపనే వియ. తమ్పి హి పచ్ఛా అనుఞ్ఞాతం, "సఙ్ఘం, భన్తే, ఉపసమ్పదం యాచామీ"తిఆదివాక్యేన అయాచేత్వా తమ్పి ఉపసమ్పాదేన్తో "అయం ఇత్థన్నామో సఙ్ఘం ఉపసమ్పదం యాచతీ"తి వత్వావ యది కమ్మవాచం కరోతి, కమ్మం సుకతమేవ హోతి , నో చే విపన్నం. సబ్బపచ్ఛా హి అనుఞ్ఞాతకమ్మవాచతో కిఞ్చిపి పరిహాపేతుం న వట్టతి, సావనాయ హాపనమేవ హోతి. అఞ్ఞే వా భిక్ఖూ దాతుకామా హోన్తీతి సమ్బన్ధో.

అనామట్ఠపిణ్డపాతన్తి భిక్ఖూహి లద్ధభిక్ఖతో అగ్గహితగ్గం పిణ్డపాతం. **సామణేరభాగసమకో**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి సామణేరానమ్పి ఆమిసభాగస్స సమకమేవ దియ్యమానత్తా విసుం సామణేరభాగో నామ నత్థి, పత్తచీవరపరికమ్మమత్తపటిబద్ధపబ్బజ్జతాయ పన సామణేరసదిసా ఏతే పణ్డుపలాసాతి దస్సనత్థం ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. నియతాసన్నపబ్బజ్జస్సేవ చాయం భాగో దీయతి. తేనేవ "యావ పత్తో పచ్చతీ"తిఆది వుత్తం. **ఆమిసభాగో**తి విహారే దిన్నం సఙ్ఘభత్తం, తత్రుప్పాదఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం, న దాయకానం గేహేసు తేహి దియ్యమానం. తేనేవ సలాకభత్తాది పటిక్ఖిత్తం, దాయకా విప్పటిసారినో హోన్తీతి. **భేసజ్జ**న్తిఆదినా పన గిహీనం భేసజ్జకరణాదిదోసో ఏత్థ న హోతీతి దస్సేతి.

అపత్తకాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౯. హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థూసు **కణ్ణమూలేతి** సకలస్స కణ్ణస్స ఛేదం సన్ధాయ వుత్తం. **కణ్ణసక్ఖలికాయాతి** కణ్ణచూళికాయ. **యస్స పన కణ్ణావిద్ధేతి** హేట్ఠా కుణ్డలాదిఠపనచ్ఛిద్దం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి సఙ్ఘటనక్ఖమం. **అజపదకేతి** అజపదనాసికట్ఠికోటియం. తతో హి ఉద్ధం న విచ్ఛిన్దతి. **సక్కా హోతి సన్ధేతున్తి** అవిరూపసణ్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం, విరూపం పన పరిసదూసకతం ఆపాదేతి.

ఖుజ్జసరీరోతి వఙ్కసరీరో. బ్రహ్మునో వియ ఉజుకం గత్తం సరీరం యస్స, సో **బ్రహ్ముజ్జుగత్తో,** భగవా.

పరివటుమోతి సమన్తతో వట్టకాయో, ఏతేన ఏవరూపా ఏవ వామనకా న వట్టన్తీతి దస్సేతి.

కూటకూటసీసోతి అనేకేసు ఠానేసు పిణ్డికమంసతం దస్సేతుం ఆమేడితం కతం. తేనాహ **''తాలఫలపిణ్డిసదిసేనా''**తి, తాలఫలానం మఞ్జరీ **పిణ్డి** నామ. **అనుపుబ్బతనుకేన సీసేనాతి** చేతియథూపికా వియ కమేన కిసేన సీసేన, థూలవేళుపబ్బం వియ ఆదితో పట్ఠాయ యావపరియోసానం సమథూలేన ఉచ్చేన సీసేన సమన్నాగతో **నాళిసీసో** నామ. **కప్పసీసోతి** గజమత్థకం వియ ద్విధా భిన్నసీసో. **''కణ్ణికకేసో వా''**తి ఇమస్స వివరణం **''పాణకేహీ''**తిఆది. మక్కటస్సేవ నళాటేపి కేసానం ఉట్ఠితభావం సన్ధాయాహ **''సీసలోమేహీ''**తిఆది.

మక్కటభముకోతి నళాటలోమేహి అవిభత్తలోమభముకో. **అక్ఖిచక్కలేహీతి** కణ్హమణ్డలేహి. **కేకరోతి** తిరియం పస్సనకో. **ఉదకతారకాతి** ఓలోకేన్తానం ఉదకే పటిబిమ్బికచ్ఛాయా, ఉదకపుబ్బుళన్తి కేచి. **అక్ఖితారకాతి** అభిముఖే ఠితానం ఛాయా, అక్ఖిగణ్డకాతిపి వదన్తి. **అతిపిఙ్గలక్ఖీతి** మజ్జారక్ఖి. **మధుపిఙ్గలన్తి** మధువణ్ణపిఙ్గలం. **నిప్పఖుమక్ఖీతి** ఏత్థ **పఖుమ**-సద్దో అక్ఖిదలలోమేసు నిరూళ్హో, తదభావా నిప్పఖుమక్ఖి. **అక్ఖిపాకేనాతి** అక్ఖిదల పరియన్తేసు పూతిభావాపజ్జనరోగేన.

చిపిటనాసికోతి అనున్నతనాసికో. **పటఙ్గమణ్డూకో** నామ మహాముఖమణ్డూకో. **భిన్నముఖోతి** ఉపక్కముఖపరియోసానో, సబ్బదా వివటముఖో వా. **వఙ్కముఖోతి** ఏకపస్సే అపక్కమ్మ ఠితహేట్ఠిమహనుకట్ఠికో. **ఓట్ఠచ్ఛిన్నకోతి** ఉభోసు ఓట్ఠేసు యత్థ కత్థచి జాతియా వా పచ్ఛా వా సత్థాదినా అపనీతమంసేన ఓట్ఠేన సమన్నాగతో. **ఏళముఖోతి** నిచ్చపగ్ఘరితలాలాముఖో.

భిన్నగలోతి అవనతగలో. **భిన్నఉరోతి** అతినిన్నఉరమజ్ఝో. ఏవం **భిన్నపిట్ఠి**పి. **సబ్బఞ్చేతన్తి** "కచ్ఛుగత్తో"తిఆదిం సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ చ వినిచ్ఛయో కుట్ఠాదీసు వుత్తో ఏవాతి ఆహ **''వినిచ్ఛయో''**తిఆది.

వాతణ్డికోతి అణ్డవాతరోగేన ఉద్ధుతబీజణ్డకోసేన సమన్నాగతో, యస్స నివాసనేన పటిచ్ఛన్నమ్పి ఉన్నతం పకాసతి, సోవ న పబ్బాజేతబ్బో. **వికటోతి** తిరియంగమనపాదో, యస్స చఙ్కమతో జాణుకా బహి నిగచ్ఛన్తి. **పణ్హోతి** పచ్ఛతో పరివత్తనకపాదో, యస్స చఙ్కమతో జాణుకా అన్తో పవిసన్తి. **మహాజఙ్ఘోతి** థూలజఙ్ఘో. **మహాపాదోతి** మహన్తేన పాదతలేన యుత్తో. **పాదవేమజ్ఝేతి** పిట్ఠిపాదవేమజ్ఝే, ఏతేన అగ్గపాదో చ పణ్హి చ సదిసోతి దస్సేతి.

మజ్ఝే సఙ్కుటితపాదత్తాతి కుణ్డపాదతాయ కారణవిభావనం. **అగ్గే సఙ్కుటితపాదత్తాతి** కుణ్డపాదతాయ సకుణపాదస్సేవ గమనవిభావనం. **పిట్ఠిపాదగ్గేన చఙ్కమన్తోతి** "పాదస్స బాహిరన్తేనాతి చ అబ్భన్తరన్తేనా"తి చ ఇదం పాదతలస్స ఉభోహి పరియన్తేహి చఙ్కమనం సన్ధాయ వుత్తం.

మమ్మనన్తి ఠానకరణవిసుద్ధియా అభావేన అయుత్తక్ఖరవచనం. వచనానుకరణేన హి సో మమ్మనో వుత్తో. యో చ కరణసమ్పన్నోపి ఏకమేవక్ఖరం హిక్కారబహులో వదతి, సోపి ఇధేవ సఙ్గయ్హతి. యో వా పన హిక్కం నిగ్గహేత్వాపి అనామేడితక్ఖరమేవ సిలిట్ఠవచనం వత్తుం సమత్థో, సో పబ్బాజేతబ్బో.

ఆపత్తితో న ముచ్చతీతి ఞత్వా కరోన్తోవ న ముచ్చతి. జీవితన్తరాయాదిఆపదాసు అరుచియా కాయసామగ్గిం దేన్తస్స అనాపత్తి. **అప్పత్తో ఓసారణన్తి** ఓసారణాయ అననరహోతి అత్థో.

హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అలజ్జినిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౦. నిస్సయపటిసంయుత్తవత్థూసు భిక్ఖూహి సమానో భాగో దిట్ఠిసీలాదిగుణకోట్ఠాసో అస్సాతి భిక్ఖుసభాగో, తస్స భావో **భిక్ఖుసభాగతా.**

అలజ్జినిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

గమికాదినిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౧. నిస్సయకరణీయోతి ఏత్థ నిస్సయగ్గహణం నిస్సయో, సో కరణీయో యస్సాతి విసేసనస్స పరనిపాతో దట్ఠబ్బో. **విస్సమేన్తో వా...పే.... అనాపత్తీతి** గమనసఉస్సాహతాయ తథా వసన్తోపి అద్ధికో ఏవ, తత్థ నిస్సయదాయకే అసతి అనాపత్తీతి అధిప్పాయో. ఏతేన చ పరిస్సమాదిఅభావే సేనాసనాదిసమ్పదం పటిచ్చ వసతో ఆపత్తీతి దస్సేతి. తఞ్చ అగమనపచ్చయా దివసే దివసే ఆపజ్జతీతి వదన్తి. చీవరరజనాదికిచ్చత్థాయ గరూహి పేసితస్సాపి కిచ్చపరియోసానమేవ వసితబ్బం, న తతో పరం. గరూహిపి తావకాలికకిచ్చత్థమేవ పేసలదహరా పేసితబ్బా, న నిచ్చకాలకిచ్చత్థన్తి దట్ఠబ్బం. **''నావాయ గచ్ఛన్తస్స...పే.... అనాపత్తీ''**తి వుత్తత్తా ఏవరూపం అవిధేయ్యతం వినా నిస్సయదాయకరహితట్ఠానే వస్సం ఉపగన్తుం న వట్టతీతి దట్ఠబ్బం.

తస్స నిస్సాయాతి తం నిస్సాయ. **ఆసాళ్హీమాసే...పే.... తత్థ గన్తబ్బన్తి** ఏత్థ పన సచేపి "అసుకో థేరో ఏత్థ ఆగమిస్సతి ఆగమిస్సతీ"తి ఆగమేన్తస్సేవ వస్సూపనాయికదివసో హోతి. హోతు, వసితట్ఠానే వస్సం అనుపగమ్మ యత్థ నిస్సయో లబ్భతి, దూరేపి తత్థ గన్త్వా పచ్ఛిమికాయ ఉపగన్తబ్బం.

౧౨౨. గోత్తేనపీతి "ఆయస్మతో పిప్పలిస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి ఏవం నామం అవత్వా గోత్తనామేనపీతి అత్థో, తేన "కోనామో తే ఉపజ్ఝాయో"తి పుట్ఠేన గోత్తనామేన "ఆయస్మా కస్సపో"తి వత్తబ్బన్తి సిద్ధం హోతి. తస్మా అఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి తస్స నామం పసిద్ధం, తస్మిం వా ఖణే సుఖగ్గహణత్థం నామం పఞ్ఞాపితం, తం సబ్బం గహేత్వాపి అనుస్సావనా కాతబ్బా. యథా

ఉపజ్ఝాయస్స, ఏవం ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్సపి గోత్తాదినామేన, తఙ్ఖణికనామేన చ అనుస్సావనం కాతుం వట్టతి. తస్మిమ్పి ఖణే "అయం తిస్సో"తి వా "నాగో"తి వా నామం కరోన్తేహి అనుసాసకసమ్ముతితో పఠమమేవ కాతబ్బం, ఏవం కత్వాపి అన్తరాయికధమ్మానుసాసనపుచ్ఛనకాలేసు "కిన్నామోసి, అహం భన్తే నాగో నామ, కోనామో తే ఉపజ్ఝాయో, ఉపజ్ఝాయో మే భన్తే తిస్సో నామా"తిఆదినా విఞ్ఞాపేన్తేన ఉభిన్నమ్పి చిత్తే "మమేదం నామ"న్తి యథా సఞ్ఞా ఉప్పజ్జతి, ఏవం విఞ్ఞాపేతబ్బం. సచే పన తస్మిం ఖణే పకతినామేన వత్వా పచ్ఛా తిస్స-నామాదిఅపుబ్బనామేన అనుస్సావేతి, న వట్టతి.

తత్థ చ కిఞ్చాపి ఉపజ్ఝాయస్సేవ నామం అగ్గహేత్వా యేన కేనచి నామేన "తిస్సస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తిఆదినాపి పుగ్గలే పరామట్ఠే కమ్మం సుకతమేవ హోతి అనుపజ్ఝాయకాదీనం ఉపసమ్పదాకమ్మం వియ ఉపజ్ఝాయస్స అభావేపి అభబ్బత్తేపి కమ్మవాచాయ పుగ్గలే పరామట్ఠే కమ్మస్స సిజ్ఝనతో. ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స పన యథాసకం నామం వినా అఞ్ఞేన నామేన అనుస్సావితే కమ్మం కుప్పతి, సో అనుపసమ్పన్నోవ హోతి. తత్థ ఠితో అఞ్ఞో అనుపసమ్పన్నో వియ గహితనామస్స వత్థుపుగ్గలస్స తత్థ అభావా, ఏతస్స చ నామస్స అనుస్సావనాయ అవుత్తత్తా. తస్మా ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స పకతినామం పరివత్తేత్వా అనుపుబ్బేన నాగాదినామేన అనుస్సావేతుకామేన పటికచ్చేవ "త్వం నాగో"తిఆదినా విఞ్ఞాపేత్వా అనుసాసనఅన్తరాయికధమ్మపుచ్ఛనక్ఖణేసుపి తస్స చ సఙ్ఘస్స చ యథా పాకటం హోతి, తథా పకాసేత్వావ నాగాదినామేన అనుస్సావేతబ్బం. ఏకస్స బహూని నామాని హోన్తి, తేసు ఏకం గహేతుం వట్టతి.

యం పన ఉపసమ్పదాపేక్ఖఉపజ్ఝాయానం ఏకత్థ గహితం నామం, తదేవ ఞత్తియా, సబ్బత్థ అనుస్సావనాసు చ గహేతబ్బం. గహితతో హి అఞ్ఞస్మిం గహితే బ్యఞ్జనం భిన్నం నామ హోతి, కమ్మం విపజ్జతి. అత్థతో, హి బ్యఞ్జనతో చ అభిన్నా ఏవ ఞత్తి, అనుస్సావనా చ వట్టన్తి, ఉపజ్ఝాయనామస్స పన పురతో "ఆయస్మతో తిస్సస్సా"తిఆదినా **ఆయస్మన్త**-పదం సబ్బత్థ యోజేత్వాపి అనుస్సావేతి, తథా అయోజితేపి దోసో నత్థి.

పాళియం పన కిఞ్చాపి "ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతో"తి పచ్ఛతో "ఆయస్మతో"తి పదం వుత్తం, తథాపి "ఆయస్మా సారిపుత్తో అత్థకుసలో"తిఆదినా నామస్స పురతో ఆయస్మన్త-పదయోగస్స దస్సనతో పురతోవ పయోగో యుత్తతరో. తఞ్చ ఏకత్థ యోజేత్వా అఞ్ఞత్థ అయోజితేపి ఏకత్థ పురతో యోజేత్వా అఞ్ఞత్థ పచ్ఛతో యోజనేపి సావనాయ హాపనం నామ న హోతి నామస్స అహాపితత్తా. తేనేవ పాళియమ్పి "ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతో"తి ఏకత్థ యోజేత్వా "ఇత్థన్నామేన ఉపజ్ఝాయేనా"తిఆదీసు "ఆయస్మతో"తి న యోజితన్తి వదన్తి. తఞ్చ కిఞ్చాపి ఏవం, తథాపి సబ్బట్ఠానేపి ఏకేనేవ పకారేన యోజేత్వా ఏవ వా అయోజేత్వా వా అనుస్సావనం పసత్థతరన్తి గహేతబ్బం.

గమికాదినిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ద్వేఉపసమ్పదాపేక్ఖాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౩. ఏకతో సహేవ ఏకస్మిం ఖణే అనుస్సావనం ఏతేసన్తి **ఏకానుస్సావనా,** ఉపసమ్పదాపేక్ఖా, ఏతే ఏకానుస్సావనే కాతుం. తేనాహ **"ఏకానుస్సావనే కాతు"**న్తి, ఇదఞ్చ ఏకం పదం విభత్తిఅలోపేన దట్ఠబ్బం. **ఏకేన వా**తి ద్విన్నమ్పి ఏకస్మిం ఖణే ఏకాయ ఏవ కమ్మవాచాయ అనుస్సావనే ఏకేనాచరియేనాతి అత్థో. "అయం బుద్ధరక్ఖితో చ అయం ధమ్మరక్ఖితో చ ఆయస్మతో సఙ్ఘరక్ఖితస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తిఆదినా నయేన ఏకేన ఆచరియేన ద్విన్నం ఏకస్మిం ఖణే అనుస్సావననయో దట్ఠబ్బో. ఇమినావ నయేన తిణ్ణమ్పి ఏకేన ఆచరియేన ఏకక్ఖణే అనుస్సావనం దట్ఠబ్బం.

పురిమనయేనేవ ఏకతో అనుస్సావనే కాతున్తి "ఏకేన ఏకస్స, అఞ్ఞేన ఇతరస్సా"తిఆదినా పుబ్బే వుత్తనయేన ద్విన్నం ద్వీహి వా, తిణ్ణం తీహి వా ఆచరియేహి, ఏకకేన వా ఆచరియేన తయోపి ఏకతో అనుస్సావనే కాతున్తి అత్థో, తఞ్చ ఖో ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన. **"న త్వేవ నానుపజ్ఝాయేనా"**తి ఇదం ఏకేన ఆచరియేన ద్వీహి వా తీహి వా ఉపజ్ఝాయేహి ద్వే వా తయో వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖే ఏకక్ఖణే ఏకాయ అనుస్సావనాయ ఏకానుస్సావనే కాతుం న వట్టతీతి పటిక్ఖేపపదం. న పన నానాచరియేహి నానుపజ్ఝాయేహి తయో ఏకానుస్సావనే కాతుం న వట్టతీతి ఆహ **"సచే పన నానాచరియా నానుపజ్ఝాయా…పే.… వట్టతీ"**తి. యఞ్చేత్థ "తిస్సత్థేరో సుమనత్థేరస్స సద్ధివిహారికం, సుమనత్థేరో తిస్సత్థేరస్స సద్ధివిహారిక"న్తి ఏవం ఉపజ్ఝాయేహి అఞ్ఞమఞ్ఞం సద్ధివిహారికానం అనుస్సావనకరణం వుత్తం, తం ఉపలక్ఖణమత్తం. తస్మా సచే తిస్సత్థేరో సుమనత్థేరస్స సద్ధివిహారికం, సుమనత్థేరో నన్దత్థేరస్స సద్ధివిహారికం అనుస్సావేతి, అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ గణపూరకా హోన్తి, వట్టతి ఏవ. సచే పన ఉపజ్ఝాయో సయమేవ అత్తనో సద్ధివిహారికం అనుస్సావేతీతి ఏత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థి, కమ్మం సుకతమేవ హోతి. అనుపజ్ఝాయకస్సపి యేన కేనచి అనుస్సావితే ఉపసమ్పదా హోతి, కిమఙ్గం పన సఉపజ్ఝాయకస్స ఉపజ్ఝాయేనేవ అనుస్సావనేతి దట్ఠబ్బం. తేనేవ నవట్టనపక్ఖం దస్సేతుం **"సచే పనా"**తిఆదిమాహ.

ద్వేఉపసమ్పదాపేక్ఖాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపసమ్పదావిధికథావణ్ణనా

౧౨౬. ఉపజ్ఝాతి ఉపజ్ఝాయ-సద్దసమానత్థో ఆకారన్తో ఉపజ్ఝాసద్దోతి దస్సేతి. ఉపజ్ఝాయ-సద్దో ఏవ వా ఉపజ్ఝా ఉపయోగపచ్చత్తవచనేసు య-కారలోపం కత్వా ఏవం వుత్తో కరణవచనాదీసు ఉపజ్ఝా-సద్దస్స పయోగాభావాతి దట్ఠబ్బం. పాళియం **అత్తనావ అత్తానం సమ్మన్నితబ్బ**న్తి అత్తనావ కత్తుభూతేన కరణభూతేన అత్తానమేవ కమ్మభూతం పతి సమ్మననకిచ్చం కాతబ్బం. **అత్తాన**న్తి వా పచ్చత్తే ఉపయోగవచనం, అత్తనావ అత్తా సమ్మన్నితబ్బోతి అత్థో. న కేవలఞ్చ ఏత్థేవ, అఞ్ఞత్రాపి తేరససమ్ముతిఆదీసు ఇమినావ లక్ఖణేన అత్తనావ అత్తా సమ్మన్నితబ్బోవ. అపిచ సయం కమ్మారహత్తా అత్తానం ముఞ్చిత్వా చతువగ్గాదికో గణో సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బో.

సచ్చకాలోతి "నిగూహిస్సామీ"తి వఞ్చనం పహాయ సచ్చస్సేవ తే ఇచ్ఛితబ్బకాలో. **భూతకాలో**తి వఞ్చనాయ అభావేపి మనుస్సత్తాదివత్థునో భూతతాయ అవస్సం ఇచ్ఛితబ్బకాలో, ఇతరథా కమ్మకోపాదిఅన్తరాయో హోతీతి అధిప్పాయో. **మఙ్కూ**తి అధోముఖో. **ఉద్ధరతూ**తి అనుపసమ్పన్నభావతో ఉపసమ్పత్తియం పతిట్ఠపేతూతి అత్థో.

సబ్బకమ్మవాచాసు అత్థకోసల్లత్థం పనేత్థ ఉపసమ్పదాకమ్మవాచాయ ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో – **సుణాతూ**తి సవనాణత్తియం పఠమపురిసేకవచనం. తఞ్చ కిఞ్చాపి యో సఙ్ఘో సవనకిరియాయ నియోజీయతి, తస్స సమ్ముఖత్తా "సుణాహీ"తి మజ్ఝిమపురిసేకవచనేన వత్తబ్బం, తథాపి యస్మా సఙ్ఘ-సద్దసన్నిధానే పఠమపురిసపయోగోవ సద్దవిదూహి సమాచిణ్ణో భగవన్తఆయస్మన్తాదిసద్దసన్నిధానేసు వియ "అధివాసేతు మే భవం గోతమో (పారా. ౨౨). ఏతస్స సుగత కాలో, యం భగవా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేయ్య (పారా. ౨౧). పక్కమతాయస్మా (పారా. ౪౩౬). సుణన్తు మే ఆయస్మన్తో"తిఆదీసు వియ. తస్మా ఇధ పఠమపురిసపయోగో కతో. అథ వా గారవవసేనేవేతం వుత్తం. గరుట్ఠానీయేసు హి గారవవసేన మజ్ఝిమపురిసపయోగుప్పత్తియమ్పి పఠమపురిసపయోగం పయుఞ్జన్తి "దేసేతు సుగతో ధమ్మ"న్తిఆదీసు (దీ. ని. ౨.౬౬; మ. ని. ౨.౩౩౮; సం. ని. ౧.౧౭౨; మహావ. ౮) వియాతి దట్ఠబ్బం. కేచి పన "భన్తే, ఆవుసోతి సద్దే అపేక్ఖిత్వా

ఇధ పఠమపురిసపయోగో"తి వదన్తి, తం న యుత్తం "ఆచరియో మే భన్తే హోహి, (మహావ. ౭౭) ఇఞ్ఛావుసో ఉపాలి, ఇమం పబ్బజితం అనుయుఞ్జాహీ"తిఆదీసు (పారా. ౨౧౭) తప్పయోగేపి మజ్ఝిమపురిసపయోగస్సేవ దస్సనతో.

మేతి యో సాపేతి, తస్స అత్తనిద్దేసే సామివచనం. **భన్తే**తి ఆలపనత్థే వుడ్ఢేసు సగారవవచనం. "ఆవుసో"తి పదం పన నవకేసు. తదుభయమ్పి నిపాతో "తుమ్హే భన్తే, తుమ్హే ఆవుసో"తి బహూసుపి సమానరూపత్తా. **సఙ్ఘో**తి అవిసేసతో చతువగ్గాదికే పకతత్తపుగ్గలసమూహే వత్తతి. ఇధ పన పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు పఞ్చవగ్గతో పట్ఠాయ, మజ్ఝిమేసు జనపదేసు దసవగ్గతో పట్ఠాయ సఙ్ఘోతి గహేతబ్బో. తత్రాయం పిణ్డత్థో – భన్తే, సఙ్ఘో మమ వచనం సుణాతూతి. ఇదఞ్చ నవకతరేన వత్తబ్బవచనం. సచే పన అనుస్సావకో సబ్బేహి భిక్ఖూహి వుడ్ఢతరో హోతి, "సుణాతు మే, ఆవుసో, సఙ్ఘో"తి వత్తబ్బం. సోపి చే "భన్తే"తి వదేయ్య, నవకతరో వా "ఆవుసో"తి, కమ్మకోపో నత్థి. కేచి పన "ఏకత్థ 'ఆవుసో'తి వత్వా అఞ్ఞత్థ 'భన్తే'తి వుత్తేపి నత్థి దోసో ఉభయేనాపి ఆలపనస్స సిజ్ఝనతో"తి వదన్తి.

ఇదాని యమత్థం ఞాపేతుకామో "సుణాతూ"తి సఙ్ఘం సవనే నియోజేతి, తం ఞాపేన్తో "**అయం ఇత్థన్నామో**"తిఆదిమాహ. తత్థ **అయ**న్తి ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స హత్థపాసే సన్నిహితభావదస్సనం. తేన చ హత్థపాసే ఠితస్సేవ ఉపసమ్పదా రుహతీతి సిజ్ఝతి హత్థపాసతో బహి ఠితస్స "అయ"న్తి న వత్తబ్బతో. తేనేవ అనుసాసకసమ్ముతియం సో హత్థపాసతో బహి ఠితత్తా "అయ"న్తి న వుత్తో. తస్మా ఉపసమ్పదాపేక్ఖో అనుపసమ్పన్నో హత్థపాసే ఠపేతబ్బో. **అయం ఇత్థన్నామో**తి **అయం**-సద్దో చ అవస్సం పయుజ్జితబ్బో. సో చ ఇమస్మిం పఠమనామపయోగే ఏవాతి గహేతబ్బం . "**ఇత్థన్నామో**"తి ఇదం అనియమతో తస్స నామదస్సనం. ఉభయేనపి అయం బుద్ధరక్ఖితోతిఆదినామం దస్సేతి. "ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి భిన్నాధికరణవిసయే బహుబ్బీహిసమాసో, ఉపసమ్పదం మే సఙ్ఘో అపేక్ఖమానోతి అత్థో. తస్స చ ఉపజ్ఝాయతం సమఙ్గిభావేన దస్సేతుం "ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతో"తి వుత్తం. ఏతేన "అయం బుద్ధరక్ఖితో ఆయస్మతో ధమ్మరక్ఖితస్స సద్ధివిహారికభూతో ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి ఏవమాదినా నయేన నామయోజనాయ సహ అత్థో దస్సితోతి. ఏత్థ చ "ఆయస్మతో"తి పదం అవత్వాపి "అయం బుద్ధరక్ఖితో ధమ్మరక్ఖితస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి వత్తుం వట్టతి. తేనేవ పాళియం "ఇత్థన్నామేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి ఏత్థ "ఆయస్మతో"తి పదం న వుత్తం. యఞ్చేత్థ వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ.

నను చేత్థ ఉపజ్ఝాయోపి ఉపసమ్పదాపేక్ఖో వియ హత్థపాసే ఠితో ఏవ ఇచ్ఛితబ్బో, అథ కస్మా "అయం ఇత్థన్నామో ఇమస్స ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి ఏవం ఉపజ్ఝాయపరామసనేపి ఇమ-సద్దస్స పయోగో న కతోతి? నాయం విరోధో ఉపజ్ఝాయస్స అభావేపి కమ్మకోపాభావతో. కేవలఞ్హి కమ్మనిప్ఫత్తియా సన్తపదవసేన అవిజ్జమానస్సపి ఉపజ్ఝాయస్స నామకిత్తనం అనుపజ్ఝాయస్స ఉపసమ్పదాదీసుపి కరీయతి. తస్మా ఉపజ్ఝాయస్స అసన్నిహితతాయపి తప్పరామసనమత్తేనేవ కమ్మసిద్ధితో "ఇమస్సా"తి నిద్దిసితుం న వట్టతి.

పరిసుద్ధో అన్తరాయికేహి ధమ్మేహీతి అభబ్బతాదికేహి ఉపసమ్పదాయ అవత్థుకరేహి చేవ పఞ్చాబాధహత్థచ్ఛిన్నాదీహి చ ఆపత్తిమత్తకరేహి అన్తరాయికేహి సభావేహి పరిముత్తో. ఏవం వుత్తో ఏవ చ ఆపత్తిమత్తకరేహి పఞ్చాబాధాదీహి అపరిముత్తస్సపి ఉపసమ్పదా రుహతి, నాఞ్ఞథా. **పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర**న్తి పరిపుణ్ణమస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స పత్తచీవరం. ఏవం వుత్తే ఏవ అపత్తచీవరస్సాపి ఉపసమ్పదా రుహతి, నాఞ్ఞథా. **ఉపసమ్పదం యాచతీ**తి "సఙ్ఘం, భన్తే, ఉపసమ్పదం యాచామీ"తిఆదినా (మహావ. ౭౧, ౧౨౬) యాచితభావం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవం తేన సఙ్ఘే అయాచితేపి "ఇత్థన్నామో సఙ్ఘం

ఉపసమ్పదం యాచతీ”తి వుత్తే ఏవ కమ్మం అవిపన్నం హోతి, నాఞ్ఞథా. **ఉపజ్ఝాయేనా**తి ఉపజ్ఝాయేన కరణభూతేన ఇత్థన్నామం ఉపజ్ఝాయం కత్వా కమ్మభూతం ఉపసమ్పదం దాతుం నిప్పాదేతుం కత్తుభూతం సఙ్ఘం యాచతీతి అత్థో. యాచధాతునో పన ద్వికమ్మకత్తా “సఙ్ఘం, ఉపసమ్పద”న్తి ద్వే కమ్మపదాని వుత్తాని.

యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లన్తి ఏత్థ పత్తో కాలో ఇమస్సాతి పత్తకాలం, అపలోకనాదిచతుబ్బిధసఙ్ఘకమ్మం, తదేవ సకత్థే య-పచ్చయేన “పత్తకల్ల”న్తి వుచ్చతి. ఇధ పన ఞత్తిచతుత్థఉపసమ్పదాకమ్మం అధిప్పేతం, తం కాతుం సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం జాతం. **యదీ**తి అనుమతిగహణవసేన కమ్మస్స పత్తకల్లతం ఞాపేతి. యో హి కోచి తత్థ అపత్తకల్లతం మఞ్ఞిస్సతి, సో వక్ఖతి. ఇమమేవ హి అత్థం సన్ధాయ అనుస్సావనాసు “యస్సాయస్మతో ఖమతి...పే.... సో భాసేయ్యా”తి (మహావ. ౧౨౭) వుత్తం. తం పనేతం పత్తకల్లం వత్థుసమ్పదా, అన్తరాయికేహి ధమ్మేహి చస్స పరిసుద్ధతా, సీమాసమ్పదా, పరిససమ్పదా, పుబ్బకిచ్చనిట్ఠాపనన్తి ఇమేహి పఞ్చహి అఙ్గేహి సఙ్గహితం.

తత్థ **వత్థుసమ్పదా** నామ యథావుత్తేహి ఏకాదసహి అభబ్బపుగ్గలేహి చేవ అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నేహి చ అఞ్ఞో పరిపుణ్ణవీసతివస్సో అనుపసమ్పన్నభూతో మనుస్సపురిసో, ఏతస్మిం పుగ్గలే సతి ఏవ ఇదం సఙ్ఘస్స ఉపసమ్పదాకమ్మం పత్తకల్లం నామ హోతి, నాసతి. కతఞ్చ కుప్పమేవ హోతి.

అన్తరాయికేహి ధమ్మేహి చస్స పరిసుద్ధతా నామ యథావుత్తస్సేవ ఉపసమ్పదావత్థుభూతస్స పుగ్గలస్స యే ఇమే భగవతా పటిక్ఖిత్తా పఞ్చాబాధఫుట్ఠతాదయో మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతతాపరియోసానా చేవ హత్థచ్ఛిన్నతాదయో చ దోసధమ్మా కారకసఙ్ఘస్స ఆపత్తాదిఅన్తరాయహేతుతాయ “అన్తరాయికా”తి వుచ్చన్తి తేహి అన్తరాయికేహి దోసధమ్మేహి పరిముత్తత్తా, ఇమిస్సా చ సతి ఏవ ఇదం కమ్మం పత్తకల్లం నామ హోతి, నాసతి. కతం పన కమ్మం సుకతమేవ హోతి ఠపేత్వా ఊనవీసతివస్సపుగ్గలం.

సీమాసమ్పదా పన ఉపోసథక్ఖన్ధకే (మహావ. ౧౩౭-౧౩౮) వక్ఖమాననయేన సబ్బదోసవిరహితాయ బద్ధాబద్ధవసేన దువిధాయ సీమాయ వసేనేవ వేదితబ్బా. తాదిసాయ హి సీమాయ సతి ఏవ ఇదం కమ్మం పత్తకల్లం నామ హోతి, నాసతి. కతఞ్చ కమ్మం విపజ్జతి.

పరిససమ్పదా పన యే ఇమే ఉపసమ్పదాకమ్మస్స సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన కమ్మప్పత్తా దసహి వా పఞ్చహి వా అనూనా పారాజికం అనాపన్నా, అనుక్ఖిత్తా చ సమానసంవాసకా భిక్ఖూ, తేసం ఏకసీమాయం హత్థపాసం అవిజహిత్వా ఠానం, ఛన్దారహానఞ్చ ఛన్దస్స ఆనయనం, సమ్ముఖీభూతానఞ్చ అప్పటిక్కోసనం, ఉపసమ్పదాపేక్ఖరహితానం ఉపోసథక్ఖన్ధకే పటిక్ఖిత్తానం గహట్ఠాదిఅనుపసమ్పన్నానఞ్చేవ పారాజికుక్ఖిత్తకనానాసంవాసకభిక్ఖునీనఞ్చ వజ్జనీయపుగ్గలానం సఙ్ఘస్స హత్థపాసే అభావో చాతి ఇమేహి చతూహి అఙ్గేహి సఙ్గహితా. ఏవరూపాయ చ పరిససమ్పదాయ సతి ఏవ ఇదం పత్తకల్లం నామ హోతి, నాసతి. తత్థ పురిమానం తిణ్ణం అఙ్గానం అఞ్ఞతరస్సపి అభావే కతం కమ్మం విపజ్జతి, న పచ్ఛిమస్స.

పుబ్బకిచ్చనిట్ఠాపనం నామ యానిమాని “పఠమం ఉపజ్ఝం గాహాపేతబ్బో”తిఆదినా పాళియం వుత్తాని “ఉపజ్ఝం గాహాపనం, పత్తచీవరాచిక్ఖనం, తతో తం హత్థపాసతో బహి ఠపేత్వా అనుసాసకసమ్ముతికమ్మకరణం, సమ్మతేన చ గన్త్వా

అనుసాసనం, తేన చ పఠమతరం ఆగన్త్వా సఙ్ఘస్స ఞాపేత్వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖం ‘ఆగచ్ఛాహీ’తి హత్థపాసే ఏవ అబ్భానం, తేన చ భిక్ఖూనం పాదే వన్దాపేత్వా ఉపసమ్పదాయాచాపనం, తతో అన్తరాయికధమ్మపుచ్ఛకసమ్ముతికరణం, సమ్మతేన చ పుచ్ఛన”న్తి ఇమాని అట్ఠ పుబ్బకిచ్చాని, తేసం సబ్బేసం యాథావతో కరణేన నిట్ఠాపనం. ఏతస్మిఞ్చ పుబ్బకమ్మనిట్ఠాపనే సతి ఏవ ఇదం సఙ్ఘస్స ఉపసమ్పదాకమ్మం పత్తకల్లం నామ హోతి, నాసతి. ఏతేసు పన పుబ్బకమ్మేసు అకతేసుపి కతం కమ్మం యథావుత్తవత్థుసమ్పత్తిఆదీసు విజ్జమానేసు అకుప్పమేవ హోతి. తదేవమేత్థ పత్తకల్లం ఇమేహి పఞ్చహి అఙ్గేహి సఙ్గహితన్తి వేదితబ్బం. ఇమినావ నయేన హేట్ఠా వుత్తేసు, వక్ఖమానేసు చ సబ్బేసు కమ్మేసు పత్తకల్లతా యథారహం యోజేత్వా ఞాతబ్బా.

ఇత్థన్నామం ఉపసమ్పాదేయ్యాతి ఉపసమ్పదానిప్ఫాదనేన తంసమఙ్గిం కరేయ్య కరోతూతి పత్థనాయం, విధిమ్హి వా ఇదం దట్ఠబ్బం. యథా హి “దేవదత్తం సుఖాపేయ్యా”తి వుత్తే సుఖమస్స నిప్ఫాదేత్వా తం సుఖసమఙ్గినం కరేయ్యాతి అత్థో హోతి, ఏవమిధాపి ఉపసమ్పదమస్స నిప్ఫాదేత్వా తం ఉపసమ్పదాసమఙ్గినం కరేయ్యాతి అత్థో. పయోజకబ్యాపారే చేతం యథా సుఖయన్తం కఞ్చి సుద్ధకత్తారం కోచి హేతుకత్తా సుఖహేతునిప్ఫాదనేన సుఖాపేయ్యాతి వుచ్చతి, ఏవమిధాపి ఉపసమ్పజ్జన్తం సుద్ధకత్తారం పుగ్గలం హేతుకత్తుభూతో సఙ్ఘో ఉపసమ్పదాహేతునిప్ఫాదనేన ఉపసమ్పాదేయ్యాతి వుత్తో. ఏతేన చ సుఖం వియ సుఖదాయకేన సఙ్ఘేన పుగ్గలస్స దియ్యమానా తథాపవత్తపరమత్థధమ్మే ఉపాదాయ అరియజనపఞ్ఞత్తా ఉపసమ్పదా నామ సమ్ముతిసచ్చతా అత్థీతి సమత్థితం హోతి. ఏత్థ చ “ఇత్థన్నామో సఙ్ఘం ఉపసమ్పదం యాచతీ”తి వుత్తత్తా పరివాసాదీసు వియ యాచనానుగుణం “ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదం దదేయ్యా”తి అవత్వా “ఇత్థన్నామం ఉపసమ్పాదేయ్యా”తి వుత్తత్తా ఇదం ఉపసమ్పదాకమ్మం దానే అసఙ్గహేత్వా కమ్మలక్ఖణే ఏవ సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. ఇమినా నయేన “ఇత్థన్నామం ఉపసమ్పాదేతి, ఉపసమ్పన్నో సఙ్ఘేనా”తి ఏత్థాపి అత్థో వేదితబ్బో. కేవలఞ్హి తత్థ వత్తమానకాలఅతీతకాలవసేన, ఇధ పన అనామట్ఠకాలవసేనాతి ఏత్తకమేవ విసేసో.

ఏసా ఞత్తీతి “సఙ్ఘో ఞాపేతబ్బో”తి వుత్తఞాపనా ఏసా. ఇదఞ్చ అనుస్సావనానమ్పి సబ్భావసూచనత్థం వుచ్చతి. అవస్సఞ్చేతం వత్తబ్బమేవ, ఞత్తికమ్మే ఏవ తం న వత్తబ్బం. తత్థ పన య్య-కారే వుత్తమత్తే ఏవ ఞత్తికమ్మం నిట్ఠితం హోతీతి దట్ఠబ్బం. **ఖమతీ**తి రుచ్చతి. **ఉపసమ్పదా**తి సఙ్ఘేన దియ్యమానా నిప్ఫాదియమానా ఉపసమ్పదా యస్స ఖమతి. సో తుణ్హస్సాతి యోజనా. **తుణ్హీ**తి చ అకథనత్థే నిపాతో, అకథనకో అస్స భవేయ్యాతి అత్థో. ఖమతి సఙ్ఘస్స ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాతి పకతేన సమ్బన్ధో. తత్థ కారణమాహ **“తస్మా తుణ్హీ”**తి. తత్థ “ఆసీ”తి సేసో. యస్మా “యస్స నక్ఖమతి, సో భాసేయ్యా”తి తిక్ఖత్తుం వుచ్చమానోపి సఙ్ఘో తుణ్హీ నిరవో అహోసి, తస్మా ఖమతి సఙ్ఘస్సాతి అత్థో. **ఏవన్తి** ఇమినా పకారేన. తుణ్హీభావేనే**వేతం** సఙ్ఘస్స రుచ్చనభావం **ధారయామి** బుజ్ఝామి పజానామీతి అత్థో. **ఇతి**-సద్దో పరిసమాపనత్థే కతో, సో చ కమ్మవాచాయ అనఙ్గం. తస్మా అనుస్సావకేన “ధారయామీ”తి ఏత్థ మి-కారపరియోసానమేవ వత్వా నిట్ఠాపేతబ్బం, ఇతి-సద్దో న పయుఞ్జితబ్బోతి దట్ఠబ్బం. ఇమినా నయేన సబ్బత్థ కమ్మవాచానమత్థో వేదితబ్బో.

ఉపసమ్పదావిధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చత్తారోనిస్సయాదికథావణ్ణనా

౧౨౮. ఏకపోరిసా వాతిఆది సత్తానం సరీరచ్ఛాయం పాదేహి మినిత్వా జాననప్పకారదస్సనం. ఛసత్తపదపరమతా హి ఛాయా "పోరిసా"తి వుచ్చతి. ఇదఞ్చ ఉతుప్పమాణాచిక్ఖనాది చ ఆగన్తుకేహి సద్ధిం వీమంసిత్వా వుడ్ఢనవభావం ఞత్వా వన్దనవన్దాపనాదికరణత్థం వుత్తం. ఏతి ఆగచ్ఛతి, గచ్ఛతి చాతి ఉతు, సోవ పమియతే అనేన సంవచ్ఛరన్తి పమాణన్తి ఆహ "**ఉతుయేవ ఉతుప్పమాణ**"న్తి. **అపరిపుణ్ణా**తి ఉపసమ్పదాదివసేన అపరిపుణ్ణా. యది ఉతువేమజ్ఝే ఉపసమ్పాదితో, తదా తస్మిం ఉతుమ్హి అవసిట్ఠదివసాచిక్ఖనం "దివసభాగాచిక్ఖన"న్తి దస్సేతి. తేనాహ "**యత్తకేహి దివసేహి యస్స యో ఉతు అపరిపుణ్ణో, తే దివసే**"తి. తత్థ యస్స తం ఖణం లద్ధూపసమ్పదస్స పుగ్గలస్స సమ్బన్ధీ యో ఉతు యత్తకేహి దివసేహి అపరిపుణ్ణో, తే దివసేతి యోజనా.

ఛాయాదికమేవ సబ్బం సఙ్గహేత్వా గాయితబ్బతో కథేతబ్బతో సఙ్గీతీతి ఆహ "**ఇదమేవా**"తిఆది. తత్థ ఏకతో కత్వా ఆచిక్ఖితబ్బం. **త్వం కిం లభసీ**తి త్వం ఉపసమ్పాదనకాలే కతరవస్సం, కతరఉతుఞ్చ లభసి, కతరస్మిం తే ఉపసమ్పదా లద్ధాతి అత్థో. **వస్స**న్తి వస్సానఉతు. ఇదఞ్చ సంవచ్ఛరాచిక్ఖనం వినా వుత్తమ్పి న ఞాయతీతి ఇమినా ఉతుఆచిక్ఖనేనేవ సాసనవస్సేసు వా కలియుగవస్సాదీసు వా సహస్సిమే వా సతిమే వా అసుకం ఉతుం లభామీతి దస్సితన్తి దట్ఠబ్బం. "**ఛాయా**"తి ఇదం పాళియం ఆగతపటిపాటిం సన్ధాయ వుత్తం. వత్తబ్బకమతో పన కలియుగవస్సాదీసు సబ్బదేసపసిద్ధేసు అసుకవస్సే అసుకఉతుమ్హి అసుకమాసే అసుకే కణ్హే వా సుక్కే వా పక్ఖే అసుకతిథివారవిసేసయుత్తే నక్ఖత్తే పుబ్బణ్హాదిదివసభాగే ఏత్తకే ఛాయాపమాణే, నాడికాపమాణే వా మయా ఉపసమ్పదా లద్ధాతి వదేయ్యాసీతి ఏవం ఆచిక్ఖితబ్బం. "ఇదం సుట్ఠు ఉగ్గహేత్వా ఆగన్తుకేహి వుడ్ఢపటిపాటిం ఞత్వా పటిపజ్జాహీ"తి వత్తబ్బం. పాళియం **కిస్స త్వ**న్తి కిం త్వం ఏత్తకం కాలం అకాసీతి అత్థో.

౧౩౦. ఉపసమ్పదం యాచీతి పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ యాచీతి అత్థో. **పస్సిస్సామీ**తి ఏత్థ వదతీతి సేసో, ఏవం ఉపరిపి. "**ఓసారేతబ్బో**"తి ఇమినా పురిమో ఉక్ఖిత్తభావో విబ్భమిత్వా పున లద్ధూపసమ్పదమ్పి న ముఞ్చతి. తేన చ సమ్భుఞ్జనాదీసుపి భిక్ఖూనం పాచిత్తియమేవాతి దస్సేతి. **అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసే**తి ఏత్థ సహసేయ్యాపి సఙ్గహితాతి దట్ఠబ్బం. ఏత్థ చాయమధిప్పాయో – యస్మా అయం ఓసారితత్తా పకతత్తో, తస్మా ఉక్ఖిత్తసమ్భోగాదిపచ్చయేన పాచిత్తియేనేత్థ అనాపత్తీతి. యో పన ఆపత్తిట్ఠానే అనాపత్తిదిట్ఠితాయ ఆపత్తిం న పస్సతి, తేనేవ పటికమ్మమ్పి న కరోతి, సో యస్మా ఏత్తావతా అలజ్జీ నామ న హోతి. పణ్ణత్తిం ఞత్వా వీతిక్కమం కరోన్తో ఏవ హి అలజ్జీ నామ హోతి. "సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ"తిఆది (పరి॰ ౩౫౯) హి వుత్తం. తస్మా ఏత్థ అలజ్జిసమ్భోగాదిపచ్చయా దుక్కటాపత్తినియమో నత్థి. తేన సాపేత్థ ఆపత్తి న వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. యో పనేత్థ ఇమం అధిప్పాయం అసల్లక్ఖేన్తేన కేనచి "అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసే"తి ఇమినా పాచిత్తియేన అనాపత్తి వుత్తా, అలజ్జిసమ్భోగపచ్చయా దుక్కటం పన ఆపజ్జతి ఏవాతి ఆపత్తినియమో వుత్తో, సో అలజ్జిత్తే సతి ఏవ వుత్తో, నాసతీతి దట్ఠబ్బం.

౧౩౧. వినయమ్హీతిఆదిగాథాసు **నిగ్గహాన**న్తి నిగ్గహకరణేసు. **పాపిచ్ఛే**తి పాపపుగ్గలానం నిగ్గహకరణేసు, లజ్జీనం పగ్గహేసు చ పేసలానం సుఖావహే మహన్తే వినయమ్హి యథా అత్థకారీ అత్థానుగుణం కరోన్తోవ యస్మా యోనిసో పటిపజ్జతి నామ హోతి, తస్మా ఉద్దానం పవక్ఖామీతి సమ్బన్ధయోజనా దట్ఠబ్బా. సేసం సబ్బత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

చత్తారోనిస్సయాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

మహాఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

૨. ఉపోసథక్ఖన్ధకో

సన్నిపాతానుజాననాదికథావణ్ణనా

౧౩౨. ఉపోసథక్ఖన్ధకే తరన్తి ఓతరన్తి ఏత్థాతి **తిత్థం**, లద్ధి. **ఇతోతి** సాసనలద్ధితో.

౧౩౫. ఆపజ్జిత్వా వా వుట్ఠితోతి ఏత్థ దేసనారోచనానమ్పి సఙ్గహో. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** "వుట్ఠితా వా దేసితా వా ఆరోచితా వా ఆపత్తి…పే.… అసన్తీ నామ హోతీ"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) వుత్తం.

మనుజేనాతి ఆసన్నేన సహ. **పరేతి** దూరట్ఠేపి పరపుగ్గలే సన్ధాయ గిరం నో చ భణేయ్యాతి యోజనా.

"ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ"తి (మహావ॰ ౧౩౪) వుత్తత్తా గరుకాపత్తిపి ఆవికరణమత్తేన వుట్ఠాతీతి కేచి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం పరివాసాదివిధానసుత్తేహి విరుజ్ఝనతో. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – యథాభూతఞ్హి అత్తానమావికరోన్తం పేసలా భిక్ఖూ "అకామా పరివత్థబ్బ"న్తిఆదివచనం నిస్సాయ అనిచ్ఛమానమ్పి నం ఉపాయేన పరివాసాదీని దత్వా అవస్సం సుద్ధన్తే పతిట్ఠాపేస్సన్తి, తతో తస్స అవిప్పటిసారాదీనం వసేన ఫాసు హోతి. **పఠమం పాతిమోక్ఖుద్దేస**న్తి నిదానుద్దేసం దస్సేతి. పుబ్బే అవిజ్జమానం పఞ్ఞాపేసీతి. న కేవలఞ్చ ఏతం, పుబ్బే పఞ్ఞత్తమ్పి పన పారాజికాదిసిక్ఖాపదం సబ్బం భగవా "తత్రిమే చత్తారో పారాజికా ధమ్మా ఉద్దేసం ఆగచ్ఛన్తీ"తిఆదినా పారాజికుద్దేసాదివసేన వినయమాతికం కత్వా నిదానుద్దేసేన సహ సయమేవ సఙ్గహేత్వా "పాతిమోక్ఖ"న్తి పఞ్ఞాపేసీతి దట్ఠబ్బం. తదేతం సబ్బమ్పి సన్ధాయ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితు"న్తి (మహావ॰ ౧౩౩) వుత్తం.

౧౩౬. ఏతం ౩౪ వేదితబ్బన్తి యస్మిం తస్మిం చాతుద్దసే వా పన్నరసే వాతి ఏవం అత్థజాతం.

సన్నిపాతానుజాననాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సీమానుజాననకథావణ్ణనా

౧౩౮. ''పురత్థిమాయ దిసాయా''తి ఇదం నిదస్సనమత్తం. తస్సం పన దిసాయం నిమిత్తే అసతి యత్థ అత్థి, తతో పట్ఠాయ పఠమం "పురత్థిమాయ అనుదిసాయ, దక్ఖిణాయ దిసాయా"తిఆదినా సమన్తా విజ్జమానట్ఠానేసు నిమిత్తాని కిత్తేత్వా పున "పురత్థిమాయ అనుదిసాయా"తి పఠమకిత్తితం కిత్తేతుం వట్టతి, తీహి నిమిత్తేహి సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానాయపి సీమాయ సమ్మన్నితబ్బతో. **తిక్ఖత్తుం సీమామణ్డలం సమ్బన్ధన్తేనాతి** వినయధరేన సయం ఏకస్మింయేవ ఠానే ఠత్వా కేవలం నిమిత్తకిత్తనవచనేనేవ సీమామణ్డలం సమన్తా నిమిత్తేన నిమిత్తం బన్ధన్తేనాతి అత్థో. తం తం నిమిత్తట్ఠానం అగన్త్వాపి హి కిత్తేతుం వట్టతి. తియోజనపరమాయ సీమాయ సమన్తతో తిక్ఖత్తుం అనుపరిగమనస్స ఏకదివసేన దుక్కరత్తా వినయధరేన సయం అదిట్ఠమ్పి పుబ్బే భిక్ఖూహి యథావవత్థితం నిమిత్తం "పాసాణో భన్తే"తిఆదినా కేనచి వుత్తానుసారేన సల్లక్ఖేత్వా "ఏసో పాసాణో నిమిత్త"న్తిఆదినా కిత్తేతుమ్పి వట్టతి ఏవ.

సుద్ధపంసుపబ్బతోతి న కేనచి కతో సయంజాతోవ వుత్తో. తథా సేసాపి. **ఇతరోపీ**తి సుద్ధపంసుపబ్బతాదికోపి పబ్బతో. **హత్థిప్పమాణతో**తి ఏత్థ భూమితో ఉగ్గతప్పదేసేన హత్థిప్పమాణం గహేతబ్బం. **చతూహి వా తీహి వా**తి సీమాభూమియం చతూసు, తీసు వా దిసాసు ఠితేహి. ఏకిస్సా ఏవ పన దిసాయ ఠితేహి తతో బహూహిపి సమ్మన్నితుం న వట్టతి. ద్వీహి పన ద్వీసు దిసాసు ఠితేహిపి న వట్టతి. **తస్మా**తి యస్మా ఏకేన న వట్టతి, తస్మా. **తం బహిద్ధా కత్వా**తి కిత్తితనిమిత్తస్స అసీమత్తా అన్తోసీమాయ కరణం అయుత్తన్తి వుత్తం. తేనాహ ''**సచే**''తిఆది.

ద్వత్తింసపలగుళపిణ్డప్పమాణతా సణ్ఠానతో గహేతబ్బా, న తులగణనావసేన, భారతో పలపరిమాణఞ్చ మగధతులాయ గహేతబ్బం. సా చ లోకియతులాయ ద్విగుణాతి వదన్తి. **అతిమహన్తోపీ**తి భూమితో హత్థిప్పమాణం అనుగ్గన్త్వా హేట్ఠాభూమియం ఓతిణ్ణఘనతో అనేకయోజనప్పమాణోపి. సచే హి తతో హత్థిప్పమాణం కూటం ఉగ్గచ్ఛతి, పబ్బతసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి.

అన్తోసారానన్తి తస్మిం ఖణే తరుణతాయ సారే అవిజ్జమానేపి పరిణామేన భవిస్సమానసారేపి సన్ధాయ వుత్తం. తాదిసానఞ్హి సూచిదణ్డకప్పమాణపరిణాహానం చతుపఞ్చమత్తమ్పి వనం వట్టతి. **అన్తోసారమిస్సకాన**న్తి అన్తోసారేహి రుక్ఖేహి సమ్మిస్సానం. ఏతేన చ సారరుక్ఖమిస్సమ్పి వనం వట్టతీతి దస్సేతి. **చతుపఞ్చరుక్ఖమత్తమ్పీ**తి సారరుక్ఖే సన్ధాయ వుత్తం. **వనమజ్ఝే విహారం కరోన్తీ**తి రుక్ఖఘటాయ అన్తరే రుక్ఖే అచ్ఛిన్దిత్వా వతిఆదీహి విహారపరిచ్ఛేదం కత్వావ అన్తోరుక్ఖన్తరేసు ఏవ పరివేణపణ్ణసాలాదీనం కరణవసేన యథా అన్తోవిహారమ్పి వనమేవ హోతి, ఏవం విహారం కరోన్తీతి అత్థో. యది హి సబ్బం రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా విహారం కరేయ్యుం, విహారస్స అవనత్తా తం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం వనం ఏకత్థ కిత్తేతబ్బం సియా. ఇధ పన అన్తోపి వనత్తా "వనం న కిత్తేతబ్బ"న్తి వుత్తం. సచే హి తం కిత్తేన్తి, "నిమిత్తస్స ఉపరి విహారో హోతీ"తిఆదినా అనన్తరే వుత్తదోసం ఆపజ్జతి. **ఏకదేస**న్తి వనేకదేసం, రుక్ఖవిరహితట్ఠానే కతవిహారస్స ఏకపస్సే ఠితవనస్స ఏకదేసన్తి అత్థో.

సూచిదణ్డకప్పమాణోతి వంసదణ్డప్పమాణో. లేఖనిదణ్డప్పమాణోతి కేచి. **మాతికాట్ఠకథాయం** పన అవేభఙ్గియవినిచ్ఛయే "యో కోచి అట్ఠఙ్గులసూచిదణ్డకమత్తోపి వేళు...పే.... గరుభణ్డ"న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుబ్బత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తత్తా తనుతరో వేళుదణ్డోతి చ సూచిదణ్డోతి చ గహేతబ్బం. **వంసనళకసరావాదీసూ**తి వేళుపబ్బే వా నళపబ్బే వా కపల్లకాదిమత్తికభాజనేసు వాతి అత్థో. **తఙ్ఖణమ్పీ**తి తరుణపోతకే అమిలాయిత్వా విరుహనజాతికే సన్ధాయ వుత్తం. యే పన పరిణతా సమూలం ఉద్ధరిత్వా రోపితాపి ఛిన్నసాఖా వియ మిలాయిత్వా చిరేన నవమూలఙ్కురుప్పత్తియా జీవన్తి, మీయన్తియేవ వా, తాదిసే కిత్తేతుం న వట్టతి. **ఏత**న్తి నవమూలసాఖానిగ్గమనం.

మజ్ఝేతి సీమాయ మహాదిసానం అన్తో. **కోణ**న్తి సీమాయ చతూసు కోణేసు ద్విన్నం ద్విన్నం మగ్గానం సమ్బన్ధట్ఠానం. **పరభాగే కిత్తేతుం వట్టతీ**తి తేసం చతున్నం కోణానం బహి నిక్ఖమిత్వా ఠితేసు మగ్గేసు ఏకిస్సా దిసాయ ఏకం, అఞ్ఞిస్సా దిసాయ చాపరన్తి ఏవం చత్తారోపి మగ్గా చతూసు దిసాసు కిత్తేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. ఏవం పన కిత్తితమత్తేన కథం ఏకాబద్ధతా విగచ్ఛతీతి విఞ్ఞాయతీతి. పరతో గతట్ఠానేపి ఏతే ఏవ తే చత్తారో మగ్గా. "చతూసు దిసాసు గచ్ఛన్తీ"తి హి వుత్తం. తస్మా ఏత్థ కారణం విచినితబ్బం.

''**ఉత్తరన్తియా భిక్ఖునియా**''తి ఇదఞ్చ **పాళియం** (పాచి॰ ౬౯౨) భిక్ఖునీనం నదీపారగమనే నదిలక్ఖణస్స ఆగతత్తా వుత్తం. భిక్ఖూనం అన్తరవాసకతేమనమత్తమ్పి వట్టతి ఏవ . ''**నదిచతుక్కేపి ఏసేవ నయో**''తి ఇమినా ఏకత్థ కిత్తేత్వా అఞ్ఞత్థ

పరతో గతట్ఠానేపి కిత్తేతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. తేనేవ చ "అస్సమ్మిస్సనదియో చతస్సోపి కిత్తేతుం వట్టతీ"తి అసమ్మిస్సగ్గహణం కతం. **మూలేతి** ఆదికాలే. **నదిం భిన్దిత్వాతి** యథా ఉదకం అనిచ్ఛన్తేహి కస్సకేహి మహోఘే నివత్తేతుం న సక్కా, ఏవం నదికూలం భిన్దిత్వా.

ఉక్ఖేపిమన్తి దీఘరజ్జునా కుటేన ఉస్సిఞ్చనీయం.

అసమ్మిస్సేహీతి సబ్బదిసాసు ఠితపబ్బతేహి ఏవ, పాసాణాదీసు అఞ్ఞతరేహి వా నిమిత్తన్తరాబ్యవహితేహి. **సమ్మిస్సేహీతి** ఏకత్థ పబ్బతో, అఞ్ఞత్థ పాసాణోతి ఏవం ఠితేహి అట్ఠహిపి. "**నిమిత్తానం సతేనాపీ**"తి ఇమినా ఏకిస్సాయ ఏవ దిసాయ బహునిమిత్తాని "పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్తం? పబ్బతో భన్తే. పున పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్తం? పాసాణో భన్తే"తిఆదినా కిత్తేతుం వట్టతీతి దస్సేతి. **సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానాతి** తికోణా. **చతురస్సాతి** సమచతురస్సా, ముదిఙ్గసణ్ఠానా పన ఆయతచతురస్సా. ఏకకోటియం సఙ్కోచితా, తదఞ్ఞాయ విత్థిణ్ణా వా హోతీతి. **సీమాయ ఉపచారం ఠపేత్వాతి** ఆయతిం బన్ధితబ్బాయ సీమాయ నేసం విహారానం పరిచ్ఛేదతో బహి సీమన్తరికప్పహోనకం ఉపచారం ఠపేత్వా. బద్ధా సీమా యేసు విహారేసు, తే **బద్ధసీమా. పాటేక్కన్తి** పచ్చేకం. **బద్ధసీమాసదిసానీతి** యథా బద్ధసీమాసు ఠితా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఛన్దాదిం అనపేక్ఖిత్వా పచ్చేకం కమ్మం కాతుం లభన్తి, ఏవం గామసీమాసు ఠితాపీతి దస్సేతి. **ఆగన్తబ్బన్తి** సామీచిమత్తవసేన వుత్తం. తేనాహ "**ఆగమనమ్పీ**"తిఆది.

పబ్బజ్జూపసమ్పదాదీనన్తి ఏత్థ భణ్డుకమ్మాపుచ్ఛనం సన్ధాయ పబ్బజ్జాగహణం. **ఏకవీసతి భిక్ఖూతి** నిసిన్నే సన్ధాయ వుత్తం. ఇదఞ్చ కమ్మారహేన సహ అబ్భానకారకానమ్పి పహోనకత్థం వుత్తం. "**నిమిత్తుపగా పాసాణా ఠపేతబ్బా**"తి ఇదం యథారుచితట్ఠానే రుక్ఖనిమిత్తాదీనం దుల్లభతాయ వడ్ఢిత్వా ఉభిన్నం బద్ధసీమానం సఙ్కరకరణతో చ పాసాణనిమిత్తస్స చ తదభావతో యత్థ కత్థచి ఆనేత్వా ఠపేతుం సుకరతాయ చ వుత్తం. తథా **సీమన్తరికపాసాణా ఠపేతబ్బాతి** ఏత్థాపి. **చతురఙ్గులప్పమాణాపీతి** యథా ఖన్ధసీమాపరిచ్ఛేదతో బహి నిమిత్తపాసాణానం చతురఙ్గులమత్తట్ఠానం సమన్తా నిగచ్ఛతి, అవసేసం ఠానం అన్తోఖన్ధసీమాయ హోతియేవ, ఏవం తేసుపి ఠపితేసు చతురఙ్గులమత్తా సీమన్తరికా హోతీతి దట్ఠబ్బం.

సీమన్తరికపాసాణాతి సీమన్తరికాయ ఠపితనిమిత్తపాసాణా. తే పన కిత్తేన్తేన పదక్ఖిణతో అనుపరియాయన్తేనేవ కిత్తేతబ్బా. కథం? ఖణ్డసీమతో హి పచ్ఛిమాయ దిసాయ పురత్థాభిముఖేన ఠత్వా "పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్త"న్తి తత్థ సబ్బాని నిమిత్తాని అనుక్కమేన కిత్తేత్వా తథా ఉత్తరాయ దిసాయ దక్ఖిణాభిముఖేన ఠత్వా "దక్ఖిణాయ దిసాయ కిం నిమిత్త"న్తి అనుక్కమేన కిత్తేత్వా తథా పురత్థిమాయ దిసాయ పచ్ఛిమాభిముఖేన ఠత్వా "పచ్ఛిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్త"న్తి అనుక్కమేన కిత్తేత్వా తథా దక్ఖిణాయ దిసాయ ఉత్తరాభిముఖేన ఠత్వా "ఉత్తరాయ దిసాయ కిం నిమిత్త"న్తి తత్థ సబ్బాని నిమిత్తాని అనుక్కమేన కిత్తేత్వా పున పచ్ఛిమాయ దిసాయ పురత్థాభిముఖేన ఠత్వా పురిమకిత్తితం వుత్తనయేన పున కిత్తేతబ్బం. ఏవం బహూనమ్పి ఖణ్డసీమానం సీమన్తరికపాసాణా పచ్చేకం కిత్తేతబ్బా. **తతోతి** పచ్ఛా. **అవసేసనిమిత్తానీతి** మహాసీమాయ బాహిరన్తరేసు అవసేసనిమిత్తాని. **ఉభిన్నమ్పి న కోపేన్తీతి** ఉభిన్నమ్పి కమ్మం న కోపేన్తి.

కుటిగేహేతి భూమియం కతతిణకుటియం. **ఉదుక్ఖలన్తి** ఉదుక్ఖలావాటసదిసఖుద్దకావాటం. **నిమిత్తం న కాతబ్బన్తి** తం రాజిం వా ఉదుక్ఖలం వా నిమిత్తం న కాతబ్బం. ఇదఞ్చ యథావుత్తేసు నిమిత్తేసు అనాగతత్తేన న వట్టతీతి సిద్ధమ్పి

అవినస్సకసఞ్ఞాయ కోచి మోహేన నిమిత్తం కరేయ్యాతి దూరతోపి విపత్తిపరిహారత్థం వుత్తం. ఏవం ఉపరి "భిత్తిం అకిత్తేత్వా"తిఆదీసుపి సిద్ధమేవత్థం పునప్పునం కథనే కారణం వేదితబ్బం. సీమావిపత్తి హి ఉపసమ్పదాదిసబ్బకమ్మవిపత్తిమూలన్తి తస్సా సబ్బం ద్వారం సబ్బథా పిదహనవసేన వత్తబ్బం. సబ్బం వత్వావ ఇధ ఆచరియా వినిచ్ఛయం ఠపేసున్తి దట్ఠబ్బం.

భిత్తిన్తి ఇట్ఠకదారుమత్తికామయం. సిలామయాయ పన భిత్తియా నిమిత్తుపగం ఏకం పాసాణం తంతందిసాయ కిత్తేతుం వట్టతి. అనేకసిలాహి చినితం సకలభిత్తిం కిత్తేతుం న వట్టతి "ఏసో పాసాణో నిమిత్త"న్తి ఏకవచనేన వత్తబ్బతో. **అన్తోకుట్టమేవాతి** ఏత్థ అన్తోకుట్టేపి నిమిత్తానం ఠితోకాసతో అన్తో ఏవ సీమాతి గహేతబ్బం. **పముఖే నిమిత్తపాసాణే ఠపేత్వాతి** గబ్భాభిముఖేపి బహిపముఖే గబ్భవిత్థారప్పమాణే ఠానే పాసాణే ఠపేత్వా సమ్మన్నితబ్బా. ఏవఞ్హి గబ్భపముఖానం అన్తరే ఠితకుట్టమ్పి ఉపాదాయ అన్తో చ బహి చ చతురస్ససణ్ఠానావ సీమా హోతి. **బహీతి** సకలస్స కుటిగేహస్స సమన్తతో బహి.

అన్తో చ బహి చ సీమా హోతీతి మజ్ఝే ఠితభిత్తియా సహ చతురస్ససీమా హోతి.

"**ఉపరిపాసాదేయేవ హోతీ**"తి ఇమినా గబ్భస్స చ పముఖస్స చ అన్తరా ఠితభిత్తియా ఏకత్తా తత్థ చ ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసాభావేన హేట్ఠా న ఓతరతి, ఉపరిభిత్తి పన సీమట్ఠావ హోతీతి దస్సేతి. **హేట్ఠిమతలే కుట్టో**తి హేట్ఠిమతలే చతూసు దిసాసు ఠితకుట్టో. సచే హి ద్వీసు, తీసు వా దిసాసు ఏవ కుట్టో తిట్ఠేయ్య, హేట్ఠా న ఓతరతి. **హేట్ఠాపి ఓతరతీతి** చతున్నమ్పి భిత్తీనం అన్తో భిత్తీహి సహ ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం పహోనకత్తా వుత్తం. ఓతరమానా చ ఉపరిసీమప్పమాణేన ఓతరతి, చతున్నం పన భిత్తీనం బాహిరన్తరపరిచ్ఛేదే హేట్ఠాభూమిభాగే ఉదకపరియన్తం కత్వా ఓతరతి. న పన భిత్తీనం బహి కేసగ్గమత్తమ్పి ఠానం. **పాసాదభిత్తితో**తి ఉపరితలే భిత్తితో. **ఓతరణానోతరణం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి** ఉపరిసీమప్పమాణస్స అన్తోగధానం హేట్ఠిమతలే చతూసు దిసాసు కుట్టానం తులారుక్ఖేహి ఏకసమ్బన్ధతం తదన్తో పచ్ఛిమసీమప్పమాణతాదిఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. కిఞ్చాపేత్థ నియ్యూహకాదయో నిమిత్తానం ఠితోకాసతాయ బజ్ఝమానక్ఖణే సీమా న హోన్తి, బద్ధాయ పన సీమాయ సీమట్ఠావ హోన్తీతి దట్ఠబ్బా. **పరియన్తథమ్భానన్తి** నిమిత్తగతపాసాణత్థమ్భే సన్ధాయ వుత్తం. "**ఉపరిమతలేన సమ్బద్ధో హోతీ**"తి ఇదం కుట్టానం అన్తరా సీమట్ఠానం థమ్భానం అభావతో వుత్తం. యది హి భవేయ్యుం, కుట్టే ఉపరిమతలేన అసమ్బన్ధేపి సీమట్ఠథమ్భానం ఉపరి ఠితో పాసాదో సీమట్ఠోవ హోతి.

సచే పన బహూనం థమ్భపన్తీనం ఉపరి కతపాసాదస్స హేట్ఠా పథవియం సబ్బబాహిరాయ థమ్భపన్తియా అన్తో నిమిత్తపాసాణే ఠపేత్వా సీమా బద్ధా హోతి, ఏత్థ కథన్తి? ఏత్థాపి యం తావ సీమట్ఠథమ్భేహేవ ధారియమానానం తులానం ఉపరిమతలం, సబ్బం తం సీమట్ఠమేవ, ఏత్థ వివాదో నత్థి. యం పన సీమట్ఠథమ్భపన్తియా, అసీమట్ఠాయ బాహిరత్థమ్భపన్తియా చ సమధురం ధారియమానానం తులానం ఉపరిమతలం, తత్థ ఉపడ్ఢం సీమాతి కేచి వదన్తి. సకలమ్పి గామసీమాతి అపరే. బద్ధసీమా ఏవాతి అఞ్ఞే. తస్మా కమ్మం కరోన్తేహి గరుకే నిరాసఙ్కట్ఠానే ఠత్వా సబ్బం తం ఆసఙ్కట్ఠానం సోధేత్వావ కమ్మం కాతబ్బం, సన్నిట్ఠానకారణం వా గవేసిత్వా తదనుగుణం కాతబ్బం.

తాలమూలకపబ్బతేతి తాలక్ఖన్ధమూలసదిసే హేట్ఠా థూలో హుత్వా కమేన కిసో హుత్వా ఉగ్గతో హి తాలసదిసో నామ హోతి. **వితానసణ్ఠానోతి** అహిచ్ఛత్తకసణ్ఠానో. **పణవసణ్ఠానోతి** మజ్ఝే తనుకో హేట్ఠా చ ఉపరి చ విత్థిణ్ణో. **హేట్ఠా వా మజ్ఝే వాతి** ముదిఙ్గసణ్ఠానస్స హేట్ఠా, పణవసణ్ఠానస్స మజ్ఝే.

సప్పఫణసదిసో పబ్బతోతి సప్పఫణో వియ ఖుజ్జో, మూలట్ఠానతో అఞ్ఞత్థ అవనతసీసోతి అత్థో. **ఆకాసపబ్భారన్తి** భిత్తియా అపరిక్ఖిత్తపబ్భారం. **సీమప్పమాణోతి** అన్తోఆకాసేన సద్ధిం పచ్ఛిమసీమప్పమాణో. ''**సో చ పాసాణో సీమట్ఠో**''తి ఇమినా ఈదిసేహి సుసిరపాసాణలేణకుట్టాదీహి పరిచ్ఛిన్నే భూమిభాగే ఏవ సీమా పతిట్ఠాతి, న అపరిచ్ఛిన్నే. తే పన సీమట్ఠత్తా సీమా హోన్తి, న సరూపేన సీమట్ఠమఞ్చాది వియాతి దస్సేతి. సచే పన సో సుసిరపాసాణో భూమిం అనాహచ్చ ఆకాసగతోవ ఓలమ్బతి, సీమా న ఓతరతి. సుసిరపాసాణా పన సయం సీమాపటిబద్ధత్తా సీమా హోన్తి. కథం పన పచ్ఛిమప్పమాణరహితేహి ఏతేహి సుసిరపాసాణాదీహి సీమా న ఓతరతీతి ఇదం సద్ధాతబ్బన్తి? అట్ఠకథాపమాణతో.

అపిచేత్థ సుసిరపాసాణభిత్తిఅనుసారేన మూసికాదీనం వియ సీమాయ హేట్ఠిమతలే ఓతరణకిచ్చం నత్థి. హేట్ఠా పన పచ్ఛిమసీమప్పమాణే ఆకాసే ద్వఙ్గులమత్తబహలేహి పాసాణభిత్తిఆదీహిపి ఉపరిమతలం ఆహచ్చ ఠితేహి సబ్బసో, యేభుయ్యేన వా పరిచ్ఛిన్నే సతి ఉపరి బజ్ఝమానా సీమా తేహి పాసాణాదీహి అన్తరితాయ తప్పరిచ్ఛిన్నాయ హేట్ఠాభూమియాపి ఉపరిమతలేన సద్ధిం ఏకక్ఖణే పతిట్ఠాతి నదిపారసీమా వియ నదిఅన్తరితేసు ఉభోసు తీరేసు, లేణాదీసు అపనీతేసుపి హేట్ఠా ఓతిణ్ణా సీమా యావ సాసనన్తరధానా న విగచ్ఛతి. పఠమం పన ఉపరి సీమాయ బద్ధాయ పచ్ఛా లేణాదీసు కతేసుపి హేట్ఠాభూమియం సీమా ఓతరతి ఏవ. కేచి తం న ఇచ్ఛన్తి. ఏవం ఉభయత్థ పతిట్ఠితా చ సా సీమా ఏకావ హోతి గోత్తాదిజాతి వియ బ్యత్తిభేదేసూతి గహేతబ్బం. సబ్బా ఏవ హి బద్ధసీమా, అబద్ధసీమా చ అత్తనో అత్తనో పకతినిస్సయభూతే గామారఞ్ఞనదిఆదికే ఖేత్తే యథాపరిచ్ఛేదం సబ్బత్థ సాకల్యేన ఏకస్మిం ఖణే బ్యాపినీ పరమత్థతో అవిజ్జమానాపి తే తే నిస్సయభూతే పరమత్థధమ్మే, తం తం కిరియావిసేసమ్పి వా ఉపాదాయ లోకియేహి, సాసనికేహి చ యథారహం ఏకత్తేన పఞ్ఞత్తతాయ నిస్సయేకరూపా ఏవ. తథా హి ఏకో గామో అరఞ్ఞం నదీ జాతస్సరో సముద్దోతి ఏవం లోకే,

> "సమ్మతా సా సీమా సఙ్ఘేన (మహావ. ౧౪౩). అగామకే చే, భిక్ఖవే, అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా, అయం తత్థ సమానసంవాసా ఏకూపోసథా. సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా, అయం తత్థ సమానసంవాసా ఏకూపోసథా"తి (మహావ. ౧౪౭) –

ఆదినా సాసనే చ ఏకవోహారో దిస్సతి. న హి పరమత్థతో ఏకస్స అనేకధమ్మేసు బ్యాపనమత్థి. కసిణేకదేసాదివికప్పాసమానతాయ ఏకత్తహానితోతి అయం నో మతి.

అస్స హేట్ఠాతి సప్పఫణపబ్బతస్స హేట్ఠా ఆకాసపబ్భారే. **లేణస్సాతి** లేణఞ్చే కతం, తస్స లేణస్సాతి అత్థో. తమేవ పున లేణం పఞ్చహి పకారేహి వికప్పేత్వా ఓతరణానోతరణవినిచ్ఛయం దస్సేతుం ఆహ ''**సచే పన హేట్ఠా**''తిఆది. తత్థ "హేట్ఠా"తి ఇమస్స "లేణం హోతీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో. హేట్ఠా లేణఞ్చ ఏకస్మిం పదేసేతి ఆహ ''**అన్తో**''తి, పబ్బతస్స అన్తో, పబ్బతమూలేతి అత్థో. తమేవ అన్తో-సద్దం సీమాపరిచ్ఛేదేన విసేసేతుం ''**ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స పారతో**''తి వుత్తం . పబ్బతపాదం పన అపేక్ఖిత్వా "ఓరతో"తి వత్తబ్బేపి సీమానిస్సయం పబ్బతగ్గం సన్ధాయ "పారతో"తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. తేనేవ "బహిలేణ"న్తి ఏత్థ బహి-సద్దం విసేసేన్తో ''**ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స ఓరతో**''తి ఆహ. **బహి సీమా న ఓతరతీతి** ఏత్థ **బహీతి** పబ్బతపాదే లేణం సన్ధాయ వుత్తం, లేణస్స బహిభూతే ఉపరిసీమాపరిచ్ఛేదస్స హేట్ఠాభాగే సీమా న ఓతరతీతి అత్థో. **అన్తో సీమాతి** లేణస్స చ పబ్బతపాదస్స చ అన్తో అత్తనో ఓతరణారహట్ఠానే న ఓతరతీతి అత్థో. "బహి సీమా న ఓతరతి, అన్తో సీమా న ఓతరతీ"తి చేత్థ అత్తనో ఓతరణారహట్ఠానే లేణాభావేన సీమాయ సబ్బథా అనోతరణమేవ దస్సితన్తి గహేతబ్బం.

తత్థాపి అనోతరన్తీ ఉపరి ఏవ హోతీతి. ‘‘**బహి పతితం అసీమా**’’తిఆదినా ఉపరిపాసాదాదీసు అధిరనిస్సయేసు ఠితా సీమాపి తేసం వినాసేన వినస్సతీతి దస్సితన్తి దట్ఠబ్బం.

పోక్ఖరణిం ఖణన్తి, సీమాయేవాతి ఏత్థ సచే హేట్ఠా ఉమఙ్గనదీసీమప్పమాణతో అనూనా పఠమమేవ చ పవత్తా హోతి. సీమా చ పచ్ఛా బద్ధా నదితో ఉపరి ఏవ హోతి, నదిం ఆహచ్చ పోక్ఖరణియా చ ఖతాయ సీమా వినస్సతీతి దట్ఠబ్బం. **హేట్ఠాపథవితలే**తి అన్తరా భూమివివరే.

సీమామాళకేతి ఖణ్డసీమఙ్గణే. ‘‘**వటరుక్ఖో**’’తి ఇదం పారోహోపత్థమ్భేన అతిదూరమ్పి గన్తుం సమత్థసాఖాసమఙ్గితాయ వుత్తం. సబ్బరుక్ఖలతాదీనమ్పి సమ్బన్ధో న వట్టతి ఏవ. తేనేవ నావారజ్జుసేతుసమ్బన్ధోపి పటిక్ఖిత్తో. **తతో**తి సాఖతో. **మహాసీమాయ పథవితల**న్తి ఏత్థ ఆసన్నతరమ్పి గామసీమం అగ్గహేత్వా బద్ధసీమాయ ఏవ గహితత్తా గామసీమాబద్ధసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధేపి సమ్భేదదోసో నత్థి, అఞ్ఞమఞ్ఞం నిస్సయనిస్సితభావేన పవత్తితోతి గహేతబ్బం. యది హి తాసమ్పి సమ్బన్ధదోసో భవేయ్య, కథం గామసీమాయ బద్ధసీమా సమ్మన్నితబ్బా సియా? యస్సా హి సీమాయ సద్ధిం సమ్బన్ధే దోసో భవేయ్య, సా తత్థ బన్ధితుమేవ న వట్టతి, బద్ధసీమాఉదకుక్ఖేపసీమాసు బద్ధసీమా వియ, అత్తనో నిస్సయభూతగామసీమాదీసు ఉదకుక్ఖేపసీమా వియ చ. తేనేవ “సచే పన రుక్ఖస్స సాఖా వా తతో నిక్ఖన్తపారోహో వా బహినదీతీరే విహారసీమాయ వా గామసీమాయ వా పతిట్ఠితో”తిఆదినా (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౪౭) ఉదకుక్ఖేపసీమాయ అత్తనో అనిస్సయభూతగామసీమాదీహి ఏవ సమ్బన్ధదోసో దస్సితో, న నదిసీమాయం. ఏవమిధాపీతి దట్ఠబ్బం. అయమత్థో ఉపరి పాకటో భవిస్సతి. **ఆహచ్చా**తి ఫుసిత్వా.

మహాసీమం వా సోధేత్వాతి మహాసీమాగతానం సబ్బేసం భిక్ఖూనం హత్థపాసానయనబహికరణాదివసేన సకలం మహాసీమం సోధేత్వా. ఏతేన సబ్బవిపత్తియో మోచేత్వా పుబ్బే సుట్ఠు బద్ధానమ్పి ద్విన్నం బద్ధసీమానం పచ్ఛా రుక్ఖాదిసమ్బన్ధేన ఉప్పజ్జనకో ఈదిసో పాళిముత్తకో సమ్భేదదోసో అత్థీతి దస్సేతి. సో చ “న, భిక్ఖవే, సీమాయ సీమా సమ్భిన్దితబ్బా”తిఆదినా బద్ధసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్భేదజ్ఝోత్థరణం పటిక్ఖిపిత్వా “అనుజానామి, భిక్ఖవే, సీమం సమ్మన్నన్తేన సీమన్తరికం ఠపేత్వా సీమం సమ్మన్నితు”న్తి ఉభిన్నం (మహావ॰ ౧౪౮) బద్ధసీమానమన్తరా సీమన్తరికం ఠపేత్వావ బన్ధితుం అనుజానన్తేన సమ్భేదజ్ఝోత్థరణం వియ తాసం అఞ్ఞమఞ్ఞం ఫుసిత్వా తిట్ఠనవసేన బన్ధనమ్పి న వట్టతీతి సిద్ధత్తా బద్ధానమ్పి తాసం పచ్ఛా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఏకరుక్ఖాదీహి ఫుసిత్వా ఠానమ్పి న వట్టతీతి భగవతో అధిప్పాయఞ్ఞూహి సఙ్గీతికారకేహి నిద్ధారితో. బన్ధనకాలే పటిక్ఖిత్తస్స సమ్బన్ధదోసస్స అనులోమేన అకప్పియానులోమత్తా.

అయం పన సమ్బన్ధదోసో – పుబ్బే సుట్ఠు బద్ధానం పచ్ఛా సఞ్జాతత్తా బజ్ఝమానక్ఖణే వియ అసీమత్తం కాతుం న సక్కోతి. తస్మా రుక్ఖాదిసమ్బన్ధే అపనీతమత్తే తా సీమా పాకతికా హోన్తి. యథా చాయం పచ్ఛా న వట్టతి, ఏవం బజ్ఝమానక్ఖణేపి తాసం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధే సతి తా బన్ధితుం న వట్టతీతి దట్ఠబ్బం.

కేచి పన “మహాసీమం వా సోధేత్వాతి ఏత్థ మహాసీమాగతా భిక్ఖూ యథా తం సాఖం వా పారోహం వా కాయపటిబద్ధేహి న ఫుసన్తి, ఏవం సోధనమేవ ఇధాధిప్పేతం, న సకలసీమాసోధన”న్తి వదన్తి, తం న యుత్తం అట్ఠకథాయ విరుజ్ఝనతో. తథా హి “మహాసీమాయ పథవితలం వా తత్థజాతరుక్ఖాదీని వా ఆహచ్చ తిట్ఠతీ”తి ఏవం సాఖాపారోహానం మహాసీమం ఫుసిత్వా ఠానమేవ సమ్బన్ధదోసే కారణత్తేన వుత్తం, న పన తత్థ ఠితభిక్ఖూహి సాఖాదీనం ఫుసనం. యది హి భిక్ఖూనం సాఖాది

ఫుసిత్వా ఠానమేవ కారణం సియా, తస్స సాఖం వా తతో నిగ్గతపారోహం వా మహాసీమాయ పవిట్ఠం తత్రట్ఠో కోచి భిక్ఖు ఫుసిత్వా తిట్ఠతీతి భిక్ఖుఫుసనమేవ వత్తబ్బం సియా. యఞ్హి తత్థ మహాసీమాసోధనే కారణం, తదేవ తస్మిం వాక్యే పధానతో దస్సేతబ్బం. న హి ఆహచ్చ ఠితమేవ సాఖాదిం ఫుసిత్వా ఠితో భిక్ఖు సోధేతబ్బో ఆకాసట్ఠసాఖాదిం ఫుసిత్వా ఠితస్సాపి సోధేతబ్బతో, కిం నిరత్థకేన ఆహచ్చట్ఠానవచనేన. ఆకాసట్ఠసాఖాసు చ భిక్ఖునో ఫుసనమేవ కారణత్తేన వుత్తం, సోధనఞ్చ తస్సేవ భిక్ఖుస్స హత్థపాసానయనాదివసేన సోధనం వుత్తం. ఇధ పన "మహాసీమం సోధేత్వా"తి సకలసీమాసాధారణవచనేన సోధనం వుత్తం.

అపిచ సాఖాదిం ఫుసిత్వా ఠితభిక్ఖుమత్తసోధనే అభిమతే "మహాసీమాయ పథవితల"న్తి విసేససీమోపాదానం నిరత్థకం సియా యత్థ కత్థచి అన్తమసో ఆకాసేపి ఠత్వా సాఖాదిం ఫుసిత్వా ఠితస్స విసోధేతబ్బతో. **ఛిన్దిత్వా బహిట్ఠకా కాతబ్బా**తి తత్థ పతిట్ఠితభావవియోజనవచనతో చ విసభాగసీమానం ఫుసనేనేవ సకలసీమాసోధనహేతుకో అట్ఠకథాసిద్ధోయం ఏకో సమ్బన్ధదోసో అత్థేవాతి గహేతబ్బో. తేనేవ **ఉదకుక్ఖేపసీమాకథాయ**మ్పి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౪౭) "విహారసీమాయ వా గామసీమాయ వా పతిట్ఠితో"తి చ "నదితీరే పన ఖాణుకం కోట్టేత్వా తత్థ బద్ధనావాయ న వట్టతీ"తి చ "సచే పన సేతు వా సేతుపాదా వా బహితీరే పతిట్ఠితా, కమ్మం కాతుం న వట్టతీ"తి చ ఏవం విసభాగాసు గామసీమాసు సాఖాదీనం ఫుసనమేవ సఙ్కరదోసకారణత్తేన వుత్తం, న భిక్ఖుఫుసనం. తథా హి "అన్తోనదియం జాతరుక్ఖే బన్ధిత్వా కమ్మం కాతబ్బ"న్తి నదియం నావాబన్ధనం అనుఞ్ఞాతం ఉదకుక్ఖేపనిస్సయత్తేన నదిసీమాయ సభాగత్తా. యది హి భిక్ఖూనం ఫుసనమేవ పటిచ్చ సబ్బత్థ సమ్బన్ధదోసో వుత్తో సియా, నదియమ్పి బన్ధనం పటిక్ఖిపితబ్బం భవేయ్య. తత్థాపి హి భిక్ఖుఫుసనం కమ్మకోపకారణం హోతి, తస్మా సభాగసీమాసు పవిసిత్వా భూమిఆదిం ఫుసిత్వా వా అఫుసిత్వా వా సాఖాదిమ్హి ఠితే తం సాఖాదిం ఫుసన్తోవ భిక్ఖు సోధేతబ్బో. విసభాగసీమాసు పన సాఖాదిమ్హి ఫుసిత్వా ఠితే తం సాఖాదిం అఫుసన్తాపి సబ్బే భిక్ఖూ సోధేతబ్బా. అఫుసిత్వా ఠితే పన తం సాఖాదిం ఫుసన్తోవ భిక్ఖు సోధేతబ్బోతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం.

యం పనేత్థ కేచి "బద్ధసీమానం ద్విన్నం అఞ్ఞమఞ్ఞం వియ బద్ధసీమాగామసీమానమ్పి తదఞ్ఞాసమ్పి సబ్బాసం సమానసంవాసకసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధే సతి తదుభయమ్పి ఏకసీమం వియ సోధేత్వా ఏకత్థేవ కమ్మం కాతబ్బం, అఞ్ఞత్థ కతం కమ్మం విపజ్జతి, నత్థేత్థ సభాగవిసభాగభేదో"తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం, సభాగసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్భేదదోసాభావస్స విసభాగసీమానమేవ తబ్భావస్స సుత్తసుత్తానులోమాదివినయనయేహి సిద్ధత్తా. తథా హి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సీమం సమ్మన్నితు"న్తి గామసీమాయమేవ బద్ధసీమం సమ్మన్నితుం అనుఞ్ఞాతం. తాసం నిస్సయనిస్సితభావేన సభాగతా, సమ్భేదజ్ఝోత్థరణాదిదోసాభావో చ సుత్తతోవ సిద్ధో. బన్ధనకాలే పన అనుఞ్ఞాతస్స సమ్బన్ధస్స అనులోమతో పచ్ఛా సఞ్జాతరుక్ఖాదిసమ్బన్ధోపి తాసం వట్టతి ఏవ. "యం, భిక్ఖవే…పే॰… కప్పియం అనులోమేతి అకప్పియం పటిబాహతి. తం వో కప్పతీ"తి (మహావ॰ ౩౦౫) వుత్తత్తా. ఏవం తావ బద్ధసీమాగామసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం సభాగతా, సమ్భేదాదిదోసాభావో చ సుత్తసుత్తానులోమతో సిద్ధో. ఇమినా ఏవ నయేన అరఞ్ఞసీమాసత్తబ్భన్తరసీమానం, నదిఆదిఉదకుక్ఖేపసీమానఞ్చ సుత్తసుత్తానులోమతో అఞ్ఞమఞ్ఞం సభాగతా, సమ్భేదాదిదోసాభావో చ సిద్ధోతి వేదితబ్బో.

బద్ధసీమాయ పన అఞ్ఞాయ బద్ధసీమాయ, నదిఆదిసీమాసు చ బన్ధితుం పటిక్ఖేపసిద్ధితో చేవ ఉదకుక్ఖేపసత్తబ్భన్తరసీమానం నదిఆదీసు ఏవ కాతుం నియమనసుత్తసామత్థియేన బద్ధసీమాగామసీమాదీసు కరణపటిక్ఖేపసిద్ధితో చ తాసం అఞ్ఞమఞ్ఞం విసభాగతా, ఉప్పత్తిక్ఖణే, పచ్ఛా చ రుక్ఖాదీహి సమ్భేదాదిదోససమ్భవో చ

వుత్తనయేన సుత్తసుత్తానులోమతో చ సిజ్ఝన్తి. తేనేవ **అట్ఠకథాయం** (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౮) విసభాగసీమానమేవ వటరుక్ఖాదివచనేహి సమ్బన్ధదోసం దస్సేత్వా సభాగానం బద్ధసీమాగామసీమాదీనం సమ్బన్ధదోసో న దస్సితో, న కేవలఞ్చ న దస్సితో, అథ ఖో తాసం సభాగసీమానం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధేపి దోసాభావో పాళిఅట్ఠకథాసు ఞాపితో ఏవ. తథా హి పాళియం "పబ్బతనిమిత్తం పాసాణనిమిత్తం వననిమిత్తం రుక్ఖనిమిత్త"న్తిఆదినా వడ్ఢనకనిమిత్తాని అనుఞ్ఞాతాని. తేన నేసం రుక్ఖాదీనం నిమిత్తానం వడ్ఢనేపి బద్ధసీమాగామసీమానం సఙ్కరదోసాభావో ఞాపితోవ హోతి. ద్విన్నం పన బద్ధసీమానం ఈదిసో సమ్బన్ధో న వట్టతి. వుత్తఞ్హి "ఏకరుక్ఖోపి చ ద్విన్నం సీమానం నిమిత్తం హోతి, సో పన వడ్ఢన్తో సీమాసఙ్కరం కరోతి, తస్మా న కాతబ్బో"తి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తియోజనపరమం సీమం సమ్మన్నితు"న్తి వచనతోపి చాయం ఞాపితో. తియోజనపరమాయ హి సీమాయ సమన్తా పరియన్తేసు రుక్ఖలతాగుమ్బాదీహి బద్ధసీమాగామసీమానం నియమేన అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్బన్ధస్స సమ్భవతో "ఈదిసం సమ్బన్ధనం వినాసేత్వావ సీమా సమ్మన్నితబ్బా"తి అట్ఠకథాయమ్పి న వుత్తం.

యది చేత్థ రుక్ఖాదిసమ్బన్ధేన కమ్మవిపత్తి భవేయ్య, అవస్సమేవ వత్తబ్బం సియా. విపత్తిపరిహారత్థఞ్హి ఆచరియా నిరాసఙ్కట్ఠానేసుపి "భిత్తిం అకిత్తేత్వా"తిఆదినా సిద్ధమేవత్థం పునప్పునం అవోచుం. ఇధ పన "వనమజ్ఝే విహారం కరోన్తి, వనం న కిత్తేతబ్బ"న్తిఆదిరుక్ఖలతాదీహి నిరన్తరే వనమజ్ఝేపి సీమాబన్ధనమేవ అవోచుం. తథా థమ్భానం ఉపరి కతపాసాదాదీసు హేట్ఠా థమ్భాదీహి ఏకాబద్ధేసు ఉపరిమతలాదీసు సీమాబన్ధనం బహుధా వుత్తం. తస్మా బద్ధసీమాగామసీమానం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధో తేహి ముఖతోవ విహితో. అపిచ గామసీమానమ్పి పాటేక్కం బద్ధసీమాసదిసతాయ ఏకిస్సా గామసీమాయ కమ్మం కరోన్తేహి దబ్బతిణమత్తేనాపి సమ్బన్ధా గామన్తరపరమ్పరా అరఞ్ఞనదిసముద్దా చ సోధేతబ్బాతి సకలదీపం సోధేత్వావ కాతబ్బం సియా. ఏవం పన అసోధేత్వా పఠమమహాసఙ్గీతికాలతో పభుతి కతానం ఉపసమ్పదాదికమ్మానం, సీమాసమ్ముతీనఞ్చ విపజ్జనతో సబ్బేసమ్పి భిక్ఖూనం అనుపసమ్పన్నసఙ్కాపసఙ్గో చ దున్నివారో హోతి. న చేతం యుత్తం. తస్మా వుత్తనయేనేవ విసభాగసీమానమేవ రుక్ఖాదీహి సమ్బన్ధదోసో, న బద్ధసీమాగామసీమాదీనం సభాగసీమానన్తి గహేతబ్బం.

మహాసీమాసోధనస్స దుక్కరతాయ ఖణ్డసీమాయమేవ యేభుయ్యేన సఙ్ఘకమ్మకరణన్తి ఆహ "**సీమామాళకే**"తిఆది . మహాసఙ్ఘసన్నిపాతే పన ఖణ్డసీమాయ అప్పహోనకతాయ మహాసీమాయ కమ్మే కరియమానేపి అయం నయో గహేతబ్బోవ.

"**ఉక్ఖిపాపేత్వా**"తి ఇమినా కాయపటిబద్ధేనపి సీమం ఫుసన్తో సీమట్ఠోవ హోతీతి దస్సేతి. **పురిమనయేపీ**తి ఖణ్డసీమతో మహాసీమం పవిట్ఠసాఖానయేపి. సీమట్ఠరుక్ఖసాఖాయ నిసిన్నో సీమట్ఠోవ హోతీతి ఆహ "**హత్థపాసమేవ ఆనేతబ్బో**"తి. ఏత్థ చ రుక్ఖసాఖాదీహి అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్బన్ధాసు ఏతాసు ఖన్ధసీమాయం తయో భిక్ఖూ, మహాసీమాయం ద్వేతి ఏవం ద్వీసు సీమాసు సీమన్తరికం అఫుసిత్వా, హత్థపాసఞ్చ అవిజహిత్వా ఠితేహి పఞ్చహి భిక్ఖూహి ఉపసమ్పదాదికమ్మం కాతుం వట్టతీతి కేచి వదన్తి. తం న యుత్తం "నానాసీమాయ ఠితచతుత్థో కమ్మం కరేయ్య, అకమ్మం, న చ కరణీయ"న్తిఆది (మహావ. ౩౯౮) వచనతో. తేనేవేత్థాపి మహాసీమం సోధేత్వా మాళకసీమాయమేవ కమ్మకరణం విహితం. అఞ్ఞథా భిన్నసీమట్ఠతాయ తత్రట్ఠస్స గణపూరకత్తాభావా కమ్మకోపోవ హోతీతి.

యది ఏవం కథం ఛన్దపారిసుద్ధిఆహరణవసేన మహాసీమాసోధనన్తి? తమ్పి వినయఞ్ఞూ న ఇచ్ఛన్తి, హత్థపాసానయనబహిసీమాకరణవసేనేవ పనేత్థ సోధనం ఇచ్ఛన్తి, దిన్నస్సాపి ఛన్దస్స అనాగమనేన మహాసీమట్ఠో కమ్మం కోపేతీతి. యది చస్స ఛన్దాది నాగచ్ఛతి, కథం సో కమ్మం కోపేస్సతీతి? ద్విన్నం విసభాగసీమానం సమ్బన్ధదోసతో. సో చ సమ్బన్ధదోసో అట్ఠకథావచనప్పమాణతో. న హి వినయే సబ్బత్థ యుత్తి సక్కా ఞాతుం బుద్ధగోచరత్తాతి వేదితబ్బం. కేచి పన "సచే ద్వేపి సీమాయో పూరేత్వా నిరన్తరం ఠితేసు భిక్ఖూసు కమ్మం కరోన్తేసు ఏకిస్సా ఏవ సీమాయ గణో చ ఉపసమ్పదాపేక్ఖో చ అనుస్సావకో చ ఏకతో తిట్ఠతి, కమ్మం సుకతమేవ హోతి. సచే పన కమ్మారహో వా అనుస్సావకో వా సీమన్తరట్ఠో హోతి, కమ్మం విపజ్జతీ"తి వదన్తి, తఞ్చ బద్ధసీమాగామసీమాదిసభాగసీమాసు ఏవ యుజ్జతి, యాసు అఞ్ఞమఞ్ఞం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధేసుపి దోసో నత్థి. యాసు పన అత్థి, న తాసు విసభాగసీమాసు రుక్ఖాదిసమ్బన్ధే సతి ఏకత్థ ఠితో ఇతరట్ఠానం కమ్మం కోపేతి ఏవ అట్ఠకథాయం సామఞ్ఞతో సోధనస్స వుత్తత్తాతి అమ్హాకం ఖన్తి. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

న ఓతరతీతి పణవసణ్ఠానపబ్బతాదీసు హేట్ఠా పమాణరహితట్ఠానం న ఓతరతి. కిఞ్చాపి పనేత్థ బజ్ఝమానక్ఖణే ఉద్ధమ్పి పమాణరహితం పబ్బతాదీని నారోహతి, తథాపి తం పచ్ఛా సీమట్ఠతాయ సీమా హోతి. హేట్ఠా పణవసణ్ఠానాది పన ఉపరి బద్ధాయపి సీమాయ సీమాసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, తస్స వసేన న ఓతరతీతి వుత్తం, ఇతరథా ఓరోహణారోహణానం సాధారణవసేన "న ఓతరతీ"తిఆదినా వత్తబ్బతో. **యం కిఞ్చీ**తి నిట్ఠితసీమాయ ఉపరి జాతం విజ్జమానం పుబ్బే ఠితం, పచ్ఛా సఞ్జాతం, పవిట్ఠఞ్చ యంకిఞ్చి సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకం సబ్బమ్పీతి అత్థో. అన్తోసీమాయ హి హత్థిక్ఖన్ధాదిసవిఞ్ఞాణకేసు నిసిన్నోపి భిక్ఖు సీమట్ఠోవ హోతి. "**బద్ధసీమాయా**"తి ఇదఞ్చ పకరణవసేన ఉపలక్ఖణతో వుత్తం. అబద్ధసీమాసుపి సబ్బాసు ఠితం తం సీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి.

ఏకసమ్బద్ధేన గతన్తి రుక్ఖలతాదితత్రజాతమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తాదిసమ్పి "ఇతో గత"న్తి వత్తబ్బతం అరహతి. యం పన "ఇతో గత"న్తి వా "తతో ఆగత"న్తి వా వత్తుం అసక్కుణేయ్యం ఉభోసు బద్ధసీమాగామసీమాసు, ఉదకుక్ఖేపనదిఆదీసు చ తిరియం పతితరజ్జుదణ్డాది, తత్థ కిం కాతబ్బన్తి? ఏత్థ పన బద్ధసీమాయ పతిట్ఠితభాగో బద్ధసీమా, అబద్ధగామసీమాయ పతిట్ఠితభాగో గామసీమా తదుభయసీమట్ఠపబ్బతాది వియ. బద్ధసీమతో ఉట్ఠితవటరుక్ఖస్స పారోహ, గామసీమాయ గామసీమతో ఉట్ఠితవటరుక్ఖస్స పారోహా చ బద్ధసీమాయ పతిట్ఠితేపి ఏసేవ నయో. మూలపతిట్ఠితకాలతో హి పట్ఠాయ "ఇతో గతం, తతో ఆగత"న్తి వత్తుం అసక్కుణేయ్యతో సో భాగో యథాపవిట్ఠసీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి, తేసం రుక్ఖపారోహానం అన్తరా పన ఆకాసట్ఠసాఖా భూమియం సీమాపరిచ్ఛేదప్పమాణేన తదుభయసీమా హోతీతి కేచి వదన్తి. యస్మా పనస్స సాఖాయ పారోహో పవిట్ఠసీమాయ పథవియం మూలేహి పతిట్ఠహిత్వాపి యావ సాఖం వినా ఠాతుం న సక్కోతి, తావ మూలసీమట్ఠతం న విజహతి. యదా పన వినా ఠాతుం సక్కోతి, తదాపి పారోహమత్తమేవ పవిట్ఠసీమట్ఠతం సముపేతి. తస్మా సబ్బోపి ఆకాసట్ఠసాఖాభాగో పురిమసీమట్ఠతం న విజహతి, తతో ఆగతభాగస్స అవిజహితత్తాతి అమ్హాకం ఖన్తి. ఉదకుక్ఖేపనదిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. తత్థ చ విసభాగసీమాయ ఏవం పవిట్ఠే సకలసీమాసోధనం, సభాగాయ పవిట్ఠే ఫుసిత్వా ఠితమత్తభిక్ఖుసోధనఞ్చ సబ్బం పుబ్బే వుత్తనయమేవ.

౧౪౦. పారయతీతి అజ్ఝోత్థరతి, నదియా ఉభోసు తీరేసు పతిట్ఠమానా సీమా నదిఅజ్ఝోత్థరా నామ హోతీతి ఆహ "**నదింఅజ్ఝోత్థరమాన**"న్తి. అన్తోనదియఞ్హి సీమా న ఓతరతి. నదిలక్ఖణే పన అసతి ఓతరతి, సా చ తదా నదిపారసీమా న హోతీతి ఆహ "**నదియా లక్ఖణం నదినిమిత్తే వుత్తనయమేవా**"తి. **అస్సా**తి భవేయ్య. అవస్సం లబ్భనేయ్యా పన ధువనావావ

హోతీతి సమ్బన్ధో. ''**న నావాయా**''తి ఇమినా నావం వినాపి సీమా బద్ధా సుబద్ధా ఏవ హోతి, ఆపత్తిపరిహారత్థా నావాతి దస్సేతి.

రుక్ఖసఙ్ఘాటమయోతి అనేకరుక్ఖే ఏకతో ఘటేత్వా కతసేతు. రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా కతోతి పాఠసేసో. ''**సబ్బనిమిత్తానం అన్తో ఠితే భిక్ఖూ హత్థపాసగతే కత్వా**''తి ఇదం ఉభిన్నం తీరానం ఏకగామఖేత్తభావం సన్ధాయ వుత్తం. **పబ్బతసణ్ఠానాతి** ఏకతో ఉగ్గతదీపసిఖరత్తా వుత్తం.

సీమానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథాగారాదికథావణ్ణనా

౧౪౧. **సమూహనిత్వాతి** వినాసేత్వా, ఉద్ధరిత్వాతి అత్థో. ఇదఞ్చ ఆపత్తిపరిహారత్థం వుత్తం.

౧౪౨. **యాని కానిచీతి** ఇధ నిమిత్తానం సీమాయ పాళియం సరూపతో అవుత్తత్తా వుత్తం.

ఉపోసథాగారాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అవిప్పవాససీమానుజాననకథావణ్ణనా

౧౪౩. **అట్ఠారసాతి** అన్ధకవిన్దవిహారమ్పి ఉపాదాయ వుచ్చతి. **నేసం సీమాతి** తేసు మహావిహారేసు. "మన"న్తి ఇమస్స వివరణం **ఈసకన్తి**, ఈసకం వుళ్హోతి అత్థో. ఇమమేవత్థం దస్సేతుం ''**అప్పత్తవుళ్హభావో అహోసీ**''తి వుత్తం. **అమనసికరోన్తోతి** ఇద్ధియా అనతిక్కమస్స కారణం వుత్తం.

౧౪౪. **సోతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘో. **ద్వేపీతి** ద్వే సమానసంవాసఅవిప్పవాసాయో. **అవిప్పవాససీమాతి** మహాసీమం సన్ధాయ వదతి. తత్థేవ యేభుయ్యేన అవిప్పవాసాతి.

''**అవిప్పవాసం అజానన్తాపీ**''తి ఇదం మహాసీమాయ విజ్జమానావిజ్జమానత్తం, తస్సా బాహిరపరిచ్ఛేదఞ్చ అజానన్తానం వసేన వుత్తం. ఏవం అజానన్తేహిపి అన్తోసీమాయ ఠత్వా కమ్మవాచాయ కతాయ సా సీమా సమూహతావ హోతీతి ఆహ ''**సమూహనితుఞ్చేవ బన్ధితుఞ్చ సక్ఖిస్సన్తీ**''తి. **నిరాసఙ్కట్ఠానేతి** ఖణ్డసీమారహితట్ఠానే. ఇదఞ్చ మహాసీమాయ విజ్జమానాయపి కమ్మకరణసుఖత్థం ఖణ్డసీమా ఇచ్ఛితాతి తం చేతియఙ్గణాదిబహుసన్నిపాతట్ఠానే న బన్ధతీతి వుత్తం. తత్థాపి సా బద్ధా సుబద్ధా ఏవ మహాసీమా వియ. ''**పటిబన్ధితుం పన న సక్ఖిస్సన్తేవా**''తి ఇదం ఖణ్డసీమాయ అసమూహతత్తా, తస్సా అవిజ్జమానత్తస్స అజాననతో చ మహాసీమాబన్ధనం సన్ధాయ వుత్తం. ఖణ్డసీమం పన నిరాసఙ్కట్ఠానే బన్ధితుం సక్ఖిస్సన్తేవ. **సీమాసమ్భేదం కత్వాతి** ఖణ్డసీమాయ విజ్జమానపక్ఖే సీమాయ సీమం అజ్ఝోత్థరణసమ్భేదం కత్వా అవిజ్జమానపక్ఖేపి సమ్భేదసఙ్కాయ అనివత్తనేన సమ్భేదసఙ్కం కత్వా. **అవిహారం కరేయ్యున్తి** సఙ్ఘకమ్మానారహం కరేయ్యుం. పుబ్బే హి చేతియఙ్గణాదినిరాసఙ్కట్ఠానే కమ్మం కాతుం సక్కా, ఇదాని తమ్పి వినాసితన్తి అధిప్పాయో. **న సమూహనితబ్బాతి** ఖణ్డసీమం అజానన్తేహి న సమూహనితబ్బా. **ఉభోపి న జానన్తీతి** ఉభిన్నం పదేసనియమం వా తాసం ద్విన్నమ్పి వా అఞ్ఞతరాయ వా విజ్జమానతం వా అవిజ్జమానతం వా న జానన్తి, సబ్బత్థ సఙ్కా

ఏవ హోతి. ''**నేవ సమూహనితుం, న బన్ధితుం సక్ఖిస్సన్తీ**''తి ఇదం నిరాసఙ్కట్ఠానే ఠత్వా సమూహనితుం సక్కోన్తోపి మహాసీమం పటిబన్ధితుం న సక్కోన్తీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తం. ''**న చ సక్కా...పే.... కమ్మవాచం కాతు**''న్తి ఇదం సీమాబన్ధనకమ్మవాచం సన్ధాయ వుత్తం. **తస్మా**తి యస్మా బన్ధితుం న సక్కా, తస్మా న సమూహనితబ్బాతి అత్థో.

కేచి పన "ఈదిసేసు విహారేసు ఛపఞ్చమత్తే భిక్ఖూ గహేత్వా విహారకోటితో పట్ఠాయ విహారపరిక్ఖేపస్స అన్తో చ బహి చ సమన్తా లేడ్డుపాతే సబ్బత్థ మఞ్చప్పమాణే ఓకాసే నిరన్తరం ఠత్వా పఠమం అవిప్పవాససీమం, తతో సమానసంవాసకసీమఞ్చ సమూహననవసేన సీమాయ సముగ్ఘాతే కతే తస్మిం విహారే ఖణ్డసీమాయ, మహాసీమాయపి వా విజ్జమానత్తే సతి అవస్సం ఏకస్మిం మఞ్చట్ఠానే తాసం మజ్ఝగతా తే భిక్ఖూ తా సమూహనేయ్యుం, తతో గామసీమా ఏవ అవసిస్సేయ్య. న హేత్థ సీమాయ, తప్పరిచ్ఛేదస్స వా జాననం అఙ్గం. సీమాయ పన అన్తోఠానం, "సమూహనిస్సామా"తి కమ్మవాచాయ కరణఞ్చేత్థ అఙ్గం. **అట్ఠకథాయం** 'ఖణ్డసీమం పన జానన్తా అవిప్పవాసం అజానన్తాపి సమూహనితుఞ్చేవ బన్ధితుఞ్చ సక్ఖిస్సన్తీ'తి ఏవం మహాసీమాయ పరిచ్ఛేదస్స అజాననేపి సమూహనస్స వుత్తత్తా. గామసీమాయ ఏవ చ అవసిట్ఠాయ తత్థ యథారుచి దువిధమ్పి సీమం బన్ధితుఞ్చేవ ఉపసమ్పదాదికమ్మం కాతుఞ్చ వట్టతీ"తి వదన్తి, తం యుత్తం వియ దిస్సతి. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

అవిప్పవాససీమానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

గామసీమాదికథావణ్ణనా

౧౪౭. పాళియం "అసమ్మతాయ, భిక్ఖవే, సీమాయా"తిఆదినా గామసీమా ఏవ బద్ధసీమాయ ఖేత్తం, అరఞ్ఞనదిఆదయో వియ సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపాదీనం. సా చ గామసీమా బద్ధసీమావిరహితట్ఠానే సయమేవ సమానసంవాసా హోతీతి దస్సేతి. **యా తస్స వా గామస్స గామసీమా**తి ఏత్థ గామసీమాపరిచ్ఛేదస్స అన్తో చ బహి చ ఖేత్తవత్థుఅరఞ్ఞపబ్బతాదికం సబ్బం గామఖేత్తం సన్ధాయ "గామస్సా"తి వుత్తం, న అన్తరఘరమేవ. తస్మా తస్స సకలస్స గామఖేత్తస్స సమ్బన్ధనీయా గామసీమాతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో. యో హి సో అన్తరఘరఖేత్తాదీసు అనేకేసు భూమిభాగేసు "గామో"తి ఏకత్తేన లోకజనేహి పఞ్ఞత్తో గామవోహారో, సోవ ఇధ "గామసీమా"తిపి వుచ్చతీతి అధిప్పాయో, గామో ఏవ హి **గామసీమా**. ఇమినావ నయేన ఉపరి అరఞ్ఞం నదీ సముద్దో జాతస్సరోతి ఏవం తేసు భూమిప్పదేసేసు ఏకత్తేన లోకజనపఞ్ఞత్తానమేవ అరఞ్ఞాదీనం అరఞ్ఞసీమాదిభావో వేదితబ్బో. లోకే పన గామసీమాదివోహారో గామాదీనం మరియాదాయమేవ వత్తుం వట్టతి, న గామఖేత్తాదీసు సబ్బత్థ. సాసనే పన తే గామాదయో ఇతరనివత్తిఅత్థేన సయమేవ అత్తనో మరియాదాతి కత్వా గామో ఏవ గామసీమా, అరఞ్ఞమేవ **అరఞ్ఞసీమా...పే....** సముద్దో ఏవ **సముద్దసీమా**తి సీమావోహారేన వుత్తాతి వేదితబ్బా.

''**నిగమస్స వా**''తి ఇదం గామసీమప్పభేదం సబ్బం ఉపలక్ఖణవసేన దస్సేతుం వుత్తం. తేనాహ ''**నగరమ్పి గహితమేవా**''తి. ''**బలిం లభన్తీ**''తి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం, "అయం గామో ఏత్తకో కరీసభాగో"తిఆదినా పన రాజపణ్ణేసు ఆరోపితేసు భూమిభాగేసు యస్మిం యస్మిం తళాకమాతికాసుసానపబ్బతాదికే పదేసే బలిం న గణ్హన్తి, సోపి గామసీమా ఏవ. రాజాదీహి పరిచ్ఛిన్నభూమిభాగో హి సబ్బోవ ఠపేత్వా నదిలోణిజాతస్సరే గామసీమాతి వేదితబ్బో. తేనాహ ''**పరిచ్ఛిన్దిత్వా రాజా కస్సచి దేతీ**''తి. సచే పన తత్థ రాజా కఞ్చి పదేసం గామన్తరేన యోజేతి, సో

పవిట్ఠగామసీమతం ఏవ భజతి, నదిజాతస్సరేసు వినాసేత్వా తళాకాదిభావం వా పూరేత్వా ఖేత్తాదిభావం వా పాపితేసుపి ఏసేవ నయో.

యే పన గామా రాజచోరాదిభయపీళితేహి మనుస్సేహి ఛడ్డితా చిరమ్పి నిమ్మనుస్సా తిట్ఠన్తి, సమన్తా పన గామా సన్తి, తేపి పాటేక్కం గామసీమావ. తేసు హి రాజానో సమన్తగామవాసీహి కసాపేత్వా వా యేహి కేహిచి కసితట్ఠానం లిఖిత్వా వా బలిం గణ్హన్తి, అఞ్ఞేన వా గామేన ఏకీభావం వా ఉపనేన్తి. యే పన గామా రాజూహిపి పరిచ్చత్తా గామఖేత్తానన్తరికా మహారఞ్ఞేన ఏకీభూతా, తే అగామకారఞ్ఞసీమతం పాపుణన్తి, పురిమా గామసీమా వినస్సతి. రాజానో పన ఏకస్మిం అరఞ్ఞాదిప్పదేసే మహన్తం గామం కత్వా అనేకసహస్సాని కులాని వాసాపేత్వా తత్థ వాసీనం భోగగామాతి సమన్తా భూతగామే పరిచ్ఛిన్దిత్వా దేన్తి. పురాణనామం, పన పరిచ్ఛేదఞ్చ న వినాసేన్తి, తేపి పచ్చేకం గామసీమా ఏవ. ఏత్తావతా పురిమగామసీమత్తం న విజహన్తి. **సా చ ఇతరా చాతి**ఆది "సమానసంవాసా ఏకూపోసథా"తి పాళిపదస్స అధిప్పాయవివరణం. తత్థ హి సా చ రాజిచ్ఛావసేన పరివత్తిత్వా సముప్పన్నా అభినవా, ఇతరా చ అపరివత్తా పకతిగామసీమా, యథా బద్ధసీమాయ సబ్బం సఙ్ఘకమ్మం కాతుం వట్టతి, ఏవమేతాపి సబ్బకమ్మారహతాసదిసేన బద్ధసీమాసదిసా, సా సమానసంవాసా ఏకూపోసథాతి అధిప్పాయో. సామఞ్ఞతో "బద్ధసీమాసదిసా"తి వుత్తే తిచీవరావిప్పవాససీమం బద్ధసీమం ఏవ మఞ్ఞన్తీతి తంసదిసతానివత్తనముఖేన ఉపరి సత్తబ్భన్తరసీమాయ తంసదిసతాపి అత్థీతి దస్సననయస్స ఇధేవ పసఙ్గం దస్సేతుం "**కేవల**"న్తిఆది వుత్తం.

విఞ్ఝాటవిసదిసే అరఞ్ఞేతి యత్థ "అసుకగామస్స ఇదం ఖేత్త"న్తి గామవోహారో నత్థి, యత్థ చ న కసన్తి న వపన్తి, తాదిసే అరఞ్ఞే. మచ్ఛబన్ధానం అగమనపథా నిమ్మనుస్సావాసా సముద్దన్తరదీపకాపి ఏత్థేవ సఙ్గయ్హన్తి. యం యఞ్హి అగామఖేత్తభూతం నదిసముద్దజాతస్సరవిరహితం పదేసం, తం సబ్బం అరఞ్ఞసీమాతి వేదితబ్బం. సా చ సత్తబ్భన్తరసీమం వినావ సయమేవ సమానసంవాసా బద్ధసీమాసదిసా. నదిఆదిసీమాసు వియ సబ్బమేత్థ సఙ్ఘకమ్మం కాతుం వట్టతి. నదిసముద్దజాతస్సరానం తావ **అట్ఠకథాయం** "అత్తనో సభావేనేవ బద్ధసీమాసదిసా"తిఆదినా వుత్తత్తా సీమతా సిద్ధా. అరఞ్ఞస్స పన సీమతా కథన్తి? సత్తబ్భన్తరసీమానుజాననసుత్తాదిసామత్థియతో. యథా హి గామసీమాయ వగ్గకమ్మపరిహారత్థం బహూ బద్ధసీమాయో అనుఞ్ఞాతా, తాసఞ్చ ద్విన్నమన్తరా అఞ్ఞమఞ్ఞం అసమ్భేదత్థం సీమన్తరికా అనుఞ్ఞాతా, ఏవమిధారఞ్ఞేపి సత్తబ్భన్తరసీమా. తాసఞ్చ ద్విన్నం అన్తరా సీమన్తరికాయ పాళిఅట్ఠకథాసుపి విధానసామత్థియతో అరఞ్ఞస్సపి సభావేనేవ నదిఆదీనం వియ సీమాభావో తత్థ వగ్గకమ్మపరిహారత్థమేవ సత్తబ్భన్తరసీమాయ అనుఞ్ఞాతత్తావ సిద్ధోతి వేదితబ్బో. తత్థ సీమాయమేవ హి ఠితా సీమట్ఠానం వగ్గకమ్మం కరోన్తి, న అసీమాయం ఆకాసే ఠితా వియ ఆకాసట్ఠానం. ఏవమేవ హి సామత్థియం గహేత్వా "సబ్బా, భిక్ఖవే, నదీ అసీమా"తిఆదినా పటిక్ఖిత్తబద్ధసీమానమ్పి నదిసముద్దజాతస్సరానం అత్తనో సభావేనేవ సీమాభావో అట్ఠకథాయం వుత్తోతి గహేతబ్బో.

అథస్స ఠితోకాసతోతి అస్స భిక్ఖుస్స ఠితోకాసతో. సచేపి హి భిక్ఖుసహస్సం తిట్ఠతి, తస్స ఠితోకాసస్స బాహిరన్తతో పట్ఠాయ భిక్ఖూనం వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ ఉప్పన్నాయ తాయ సహ సయమేవ సఞ్జాతా సత్తబ్భన్తరసీమా సమానసంవాసాతి అధిప్పాయో. యత్థ పన ఖుద్దకే అరఞ్ఞే మహన్తేహి భిక్ఖూహి పరిపుణ్ణతాయ వగ్గకమ్మసఙ్కాభావేన సత్తబ్భన్తరసీమాపేక్ఖా నత్థి, తత్థ సత్తబ్భన్తరసీమా న ఉప్పజ్జతి, కేవలారఞ్ఞసీమాయమేవ, తత్థ సఙ్ఘేన కమ్మం కాతబ్బం. నదిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. వక్ఖతి హి "సచే నదీ నాతిదీఘా హోతి, పభవతో పట్ఠాయ యావ ముఖద్వారా సబ్బత్థ సఙ్ఘో

నిసీదతి, ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం నత్థీ”తిఆది (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౭). ఇమినా ఏవ చ వచనేన వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ సతి ఏవ ఉదకుక్ఖేపసత్తబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జన్తి, నాసతీతి దట్ఠబ్బం.

కేచి పన “సమన్తా అబ్భన్తరం మినిత్వా పరిచ్ఛేదకరణేనేవ సీమా సఞ్జాయతి, న సయమేవా”తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. యది హి అబ్భన్తరపరిచ్ఛేదకరణప్పకారేన సీమా ఉప్పజ్జేయ్య, అబద్ధసీమా చ న సియా భిక్ఖూనం కిరియాపకారసిద్ధితో. అపిచ వడ్ఢకీహత్థానం, పకతిహత్థానఞ్చ లోకే అనేకవిధత్తా, వినయే ఈదిసం హత్థప్పమాణన్తి అవుత్తత్తా చ యేన కేనచి మినితే చ భగవతా అనుఞ్ఞాతేన ను ఖో హత్థేన మినితం, న ను ఖోతి సీమాయ విపత్తిసఙ్కా భవేయ్య. మినన్తేహి చ అణుమత్తమ్పి ఊనమధికం అకత్వా మినితుం అసక్కుణేయ్యతాయ విపత్తి ఏవ సియా. పరిసవసేన చాయం వడ్ఢమానా తేసం మిననేన వడ్ఢతి వా హాయతి వా. సఙ్ఘే చ కమ్మం కత్వా గతే అయం భిక్ఖూనం పయోగేన సముప్పన్నసీమా తేసం పయోగేన విగచ్ఛతి న విగచ్ఛతి చ. కథం బద్ధసీమా వియ యావ సాసనన్తరధానా న తిట్ఠేయ్య, ఠితియా చ పురాణవిహారేసు వియ సకలేపి అరఞ్ఞే కథం సీమాసమ్భేదసఙ్కా న భవేయ్య. తస్మా సీమాపేక్ఖాయ ఏవ సముప్పజ్జతి, తబ్బిగమేన విగచ్ఛతీతి గహేతబ్బం. యథా చేత్థ, ఏవం ఉదకుక్ఖేపసీమాయమ్పి నదిఆదీసుపి.

తత్థాపి హి మజ్ఝిమపురిసో న ఞాయతి. తథా సబ్బథామేన ఖిపనం ఉభయత్థాపి చ యస్సం దిసాయం సత్తబ్భన్తరస్స, ఉదకుక్ఖేపస్స వా ఓకాసో న పహోతి, తత్థ కథం మిననం, ఖిపనం వా భవేయ్య? గామఖేత్తాదీసు పవిసనతో అఖేత్తే సీమా పవిట్ఠా నామాతి సీమా విపజ్జేయ్య. అపేక్ఖాయ సీముప్పత్తియం పన యతో పహోతి, తత్థ సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా సయమేవ పరిపుణ్ణా జాయన్తి. యతో పన న పహోతి, తత్థ అత్తనో ఖేత్తప్పమాణేనేవ జాయన్తి, న బహి. యం పనేత్థ అబ్భన్తరమిననపమాణస్స, వాలుకాదిఖిపనకమ్మస్స చ దస్సనం, తం సఞ్జాతసీమానం ఠితట్ఠానస్స పరిచ్ఛేదనత్థం కతం గామూపచారఘరూపచారజాననత్థం లేడ్డుసుప్పాదిఖిపనవిధానదస్సనం వియ. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** “సీమం వా సమ్మన్నతి ఉదకుక్ఖేపం వా పరిచ్ఛిన్దతీ”తి వుత్తం (కఙ్ఖా. అట్ఠ. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా). ఏవం కతేపి తస్స పరిచ్ఛేదస్స యాథావతో ఞాతుం అసక్కుణేయ్యత్తేన పుథులతో ఞత్వా అన్తో తిట్ఠన్తేహి నిరాసఙ్కట్ఠానే ఠాతబ్బం, అఞ్ఞం బహి కరోన్తేహి అతిదూరే నిరాసఙ్కట్ఠానే పేసేతబ్బం.

అపరే పన “సీమాపేక్ఖాయ కిచ్చం నత్థి, మగ్గగమననహానాదిఅత్థేహి ఏకభిక్ఖుస్మిమ్పి అరఞ్ఞే వా నదిఆదీసు వా పవిట్ఠే తం పరిక్ఖిపిత్వా సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా సయమేవ పభా వియ పదీపస్స సముప్పజ్జతి, గామఖేత్తాదీసు తస్మిం ఓతిణ్ణమత్తే విగచ్ఛతి. తేనేవ చేత్థ ద్విన్నం సఙ్ఘానం విసుం కమ్మం కరోన్తానం సీమాద్వయస్స అన్తరా సీమన్తరికా అఞ్ఞం సత్తబ్భన్తరం, ఉదకుక్ఖేపఞ్చ ఠపేతుం అనుఞ్ఞాతం, సీమాపరియన్తే హి కేనచి కమ్మేన పేసితస్స భిక్ఖునో సమన్తా సఞ్జాతసీమా ఇతరేసం సీమాయ ఫుసిత్వా సీమాసమ్భేదం కరేయ్య, సో మా హోతూతి, ఇతరథా హత్థచతురఙ్గులమత్తాయపేత్థ సీమన్తరికాయ అనుజానితబ్బతో. అపిచ సీమన్తరికాయ ఠితస్సాపి ఉభయత్థ కమ్మకోపవచనతోపి చేతం సిజ్ఝతి. తమ్పి పరిక్ఖిపిత్వా సయమేవ సఞ్జాతాయ సీమాయ ఉభిన్నమ్పి సీమానం, ఏకాయ ఏవ వా సఙ్కరతో. ఇతరథా తస్స కమ్మకోపవచనం న యుజ్జేయ్య. వుత్తఞ్హి **మాతికాట్ఠకథాయం** ‘పరిచ్ఛేదబ్భన్తరే హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితోపి పరిచ్ఛేదతో బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతీ’తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. నిదానవణ్ణనా). కిఞ్చ అగామకారఞ్ఞే ఠితస్స కమ్మకరణిచ్ఛావిరహితస్సాపి భిక్ఖునో సత్తబ్భన్తరపరిచ్ఛిన్నే అజ్ఝోకాసే చీవరవిప్పవాసో భగవతా అనుఞ్ఞాతో, సో చ పరిచ్ఛేదో సీమా. ఏవం అపేక్ఖం వినా సముప్పన్నా. తేనేవేత్థ ‘అయం సీమా

తిచీవరవిప్పవాసపరిహారమ్పి లభతీ'తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౭) వుత్తం. తస్మా కమ్మకరణిచ్ఛం వినాపి వుత్తనయేన సముప్పత్తి గహేతబ్బా"తి వదన్తి, తం న యుత్తం పదీపస్స పభా వియ సబ్బపుగ్గలానమ్పి పచ్చేకం సీమాసమ్భవేన సఙ్ఘే, గణే వా కమ్మం కరోన్తే తత్రట్ఠానం భిక్ఖూనం సమన్తా పచ్చేకం సముప్పన్నానం అనేకసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్కరదోసప్పసఙ్గతో. పరిసవసేన చస్సా వడ్ఢి, హాని చ సమ్భవతి. పచ్ఛా ఆగతానం అభినవసీమన్తరుప్పత్తి ఏవ, గతానం సమన్తా ఠితసీమాపి వినాసో చ భవేయ్య.

పాళియం పన "సమన్తా సత్తబ్భన్తరా, అయం తత్థ సమానసంవాసా"తిఆదినా (మహావ. ౧౪౭) ఏకా ఏవ సత్తబ్భన్తరా, ఉదకుక్ఖేపా చ అనుఞ్ఞాతా, న చేసా సీమా సభావేన, కారణసామత్థియేన వా పభా వియ పదీపస్స ఉప్పజ్జతి. కిన్తు భగవతో అనుజాననేనేవ, భగవా చ ఇమాయో అనుజానన్తో భిక్ఖూనం వగ్గకమ్మపరిహారేన కమ్మకరణసుఖత్థమేవ అనుఞ్ఞాసీతి కథం నహానాదికిచ్చేన పవిట్ఠానమ్పి సమన్తా తాసం సీమానం సముప్పత్తి పయోజనాభావా? పయోజనే చ ఏకం ఏవ పయోజనన్తి కథం పచ్చేకం భిక్ఖుగణనాయ అనేకసీమాసముప్పత్తి ? "ఏకసీమాయం హత్థపాసం అవిజహిత్వా ఠితా"తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. నిదానవణ్ణనా) వుత్తం. యం పన ద్విన్నం సీమానం అన్తరా తత్తకపరిచ్ఛేదేనేవ సీమన్తరికట్ఠపనవచనం, తత్థ ఠితానం కమ్మకోపవచనఞ్చ, తమ్పి ఇమాసం సీమానం పరిచ్ఛేదస్స దుబ్బోధతాయ సీమాయ సమ్భేదసఙ్కం, కమ్మకోపసఙ్కఞ్చ దూరతో పరిహరితుం వుత్తం.

యో చ చీవరావిప్పవాసత్థం భగవతా అబ్భోకాసే దస్సితో సత్తబ్భన్తరపరిచ్ఛేదో, సో సీమా ఏవ న హోతి, ఖేత్తతళాకాదిపరిచ్ఛేదో వియ అయమేత్థ ఏకో పరిచ్ఛేదోవ. తత్థ చ బహూసు భిక్ఖూసు ఏకతో ఠితేసు తేసం విసుం విసుం అత్తనో ఠితట్ఠానతో పట్ఠాయ సమన్తా సత్తబ్భన్తరపరిచ్ఛేదబ్భన్తరే ఏవ చీవరం ఠపేతబ్బం. న పరిసపరియన్తతో పట్ఠాయ. పరిసపరియన్తతో పట్ఠాయ హి అబ్భన్తరే గయ్హమానే అబ్భన్తరపరియోసానే ఠపితచీవరం మజ్ఝే ఠితస్స అబ్భన్తరతో బహి హోతీతి తం అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం సియా. సీమా పన పరిసపరియన్తతోవ గహేతబ్బా. చీవరవిప్పవాసపరిహారోపేత్థ అబ్భోకాసపరిచ్ఛేదస్స విజ్జమానత్తా వుత్తో, న పన యావ సీమాపరిచ్ఛేదం లబ్భమానత్తా మహాసీమాయ అవిప్పవాససీమావోహారో వియ. మహాసీమాయమ్పి హి గామగామూపచారేసు చీవరం నిస్సగ్గియం హోతి. ఇధాపి మజ్ఝే ఠితస్స సీమాపరియన్తే నిస్సగ్గియం హోతి. తస్మా యథావుత్తసీమాపేక్ఖవసేనేవేతాసం సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమానం ఉప్పత్తి, తబ్బిగమేన వినాసో చ గహేతబ్బాతి అమ్హాకం ఖన్తి. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. అఞ్ఞో వా పకారో ఇతో యుత్తతరో గవేసితబ్బో.

ఇధ పన "అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా"తి ఏవం పాళియం విఞ్ఞాటవిసదిసే అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరాతి అట్ఠకథాయఞ్చ రుక్ఖాదినిరన్తరేపి అరఞ్ఞే సత్తబ్భన్తరసీమాయ విహితత్తా అత్తనో నిస్సయభూతాయ అరఞ్ఞసీమాయ సహ ఏతస్సా రుక్ఖాదిసమ్బన్ధే దోసాభావో పగేవ అగామకే రుక్ఖేతి నిస్సితేపి పదేసే చీవరవిప్పవాసస్స రుక్ఖపరిహారం వినావ అబ్భోకాసపరిహారోవ అనుమతోతి సిద్ధోతి వేదితబ్బో.

ఉపచారత్థాయాతి సీమన్తరికత్థాయ సత్తబ్భన్తరతో అధికం వట్టతి. ఊనకం పన న వట్టతి ఏవ సత్తబ్భన్తరపరిచ్ఛేదస్స దుబ్బిజానత్తా. తస్మా సఙ్ఘం వినా ఏకేనాపి భిక్ఖునా బహి తిట్ఠన్తేన అఞ్ఞం సత్తబ్భన్తరం అతిక్కమిత్వా అతిదూరే ఏవ ఠాతబ్బం, ఇతరథా కమ్మకోపసఙ్కతో. ఉదకుక్ఖేపేపి ఏసేవ నయో. తేనేవ వక్ఖతి "ఊనకం పన న వట్టతీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౭). ఇదఞ్చేత్థ సీమన్తరికవిధానం ద్విన్నం బద్ధసీమానం సీమన్తరికానుజాననసుత్తానులోమతో సిద్ధన్తి దట్ఠబ్బం. కిఞ్చాపి

హి భగవతా నిదానవసేన ఏకగామసీమానిస్సితానం , ఏకసభాగానఞ్చ ద్విన్నం బద్ధసీమానమేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్భేదజ్ఝోత్థరణదోసపరిహారాయ సీమన్తరికా అనుఞ్ఞాతా, తథాపి తదనులోమతో ఏకఅరఞ్ఞసీమానదిఆదిసీమఞ్చ నిస్సితానం ఏకసభాగానం ద్విన్నం సత్తబ్భన్తరసీమానమ్పి ఉదకుక్ఖేపసీమానమ్పి అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్భేదజ్ఝోత్థరణం, సీమన్తరికం వినా అబ్యవధానేన ఠానఞ్చ భగవతా అనభిమతమేవాతి ఇత్వా **అట్ఠకథాచరియా** ఇధాపి సీమన్తరికవిధానమకంసు. విసభాగసీమానమ్పి హి ఏకసీమానిస్సితత్తం, ఏకసభాగత్తఞ్చాతి ద్వీహఙ్గేహి సమన్నాగతే సతి ఏకం సీమన్తరికం వినా ఠానం సమ్భేదాయ హోతి, నాసతీతి దట్ఠబ్బం. సీమన్తరికవిధానసామత్థియేనేవ చేతాసం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధోపి బద్ధసీమానం వియ అఞ్ఞమఞ్ఞం న వట్టతీతి అయమ్పి నయతో దస్సితో ఏవాతి గహేతబ్బం.

''**సభావేనేవా**''తి ఇమినా గామసీమా వియ అబద్ధసీమాతి దస్సేతి. **సబ్బమేత్థ సఙ్ఘకమ్మం కాతుం వట్టతీ**తి సమానసంవాసా ఏకూపోసథాతి దస్సేతి. **యేన కేనచీ**తి అన్తమసో సూకరాదినా సత్తేన. మహోఘేన పన ఉన్నతట్ఠానతో నిన్నట్ఠానే పతన్తేన ఖతో ఖుద్దకో వా మహన్తో వా లక్ఖణయుత్తో జాతస్సరోవ. ఏత్థాపి ఖుద్దకే ఉదకుక్ఖేపకిచ్చం నత్థి, సముద్దే పన సబ్బథా ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కమ్మం కాతబ్బం సోధేతుం దుక్కరత్తా.

పున తత్థాతి లోకవోహారసిద్ధాసు ఏతాసు నదిఆదీసు తీసు అబద్ధసీమాసు పున వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సాసనవోహారసిద్ధాయ అబద్ధసీమాయ పరిచ్ఛేదం దస్సేన్తోతి అధిప్పాయో. పాళియం **యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్సా**తిఆదీసు ఉదకం ఉక్ఖిపిత్వా ఖిపీయతి ఏత్థాతి ఉదకుక్ఖేపో, ఉదకస్స పతనోకాసో, తస్మా **ఉదకుక్ఖేపా**. అయఞ్హేత్థ పదసమ్బన్ధవసేన అత్థో – పరిసపరియన్తతో పట్ఠాయ సమన్తా యావ మజ్ఝిమస్స పురిసస్స ఉదకుక్ఖేపో ఉదకపతనట్ఠానం, తావ యం తం పరిచ్ఛిన్నట్ఠానం, అయం తత్థ నదిఆదీసు అపరా సమానసంవాసా ఉదకుక్ఖేపసీమాతి.

తస్స అన్తోతి తస్స ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛిన్నస్స ఠానస్స అన్తో. న కేవలఞ్చ తస్సేవ అన్తో, తతో బహిపి, ఏకస్స ఉదకుక్ఖేపస్స అన్తో ఠాతుం న వట్టతీతి వచనం ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదస్స దుబ్బిజానతో కమ్మకోపసఙ్కా హోతీతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** "పరిచ్ఛేదబ్భన్తరే హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితోపి పరిచ్ఛేదతో బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతి ఇదం సబ్బఅట్ఠకథాసు సన్నిట్ఠాన"న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) వుత్తం. యం పనేత్థ **సారత్థదీపనియం** "తస్స అన్తో హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితో కమ్మం కోపేతీతి ఇమినా బహిపరిచ్ఛేదతో యత్థ కత్థచి ఠితో కమ్మం న కోపేతీ"తి (సారత్థ॰ టీ॰ మహావగ్గ ౩.౧౪౭) వత్వా మాతికాట్ఠకథావచనమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా "నేవ పాళియం న అట్ఠకథాయం ఉపలబ్భతీ"తిఆది బహు పపఞ్చితం, తం న సున్దరం ఇధ అట్ఠకథావచనేన మాతికాట్ఠకథావచనస్స నయతో సంసన్దనతో సఙ్ఘటనతో. తథా హి ద్విన్నం ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదానమన్తరా విదత్థిచతురఙ్గులమత్తమ్పి సీమన్తరికం అట్ఠపేత్వా "అఞ్ఞో ఉదకుక్ఖేపో సీమన్తరికాయ ఠపేతబ్బో, తతో అధికం వట్టతి ఏవ, ఊనకం పన న వట్టతీ"తి ఏవం ఇధేవ వుత్తేన ఇమినా అట్ఠకథావచనేన సీమన్తరికోపచారేన ఉదకుక్ఖేపతో ఊనకే ఠపితే సీమాయ సీమాసమ్భేదతో కమ్మకోపోపి వుత్తో ఏవ. యదగ్గేన చ ఏవం వుత్తో, తదగ్గేన తత్థ ఏకభిక్ఖునో పవేసేపి సతి తస్స సీమట్ఠభావతో కమ్మకోపో వుత్తో ఏవ హోతి. అట్ఠకథాయం "ఊనకం పన న వట్టతీ"తి కథనఞ్చేతం ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదస్స దుబ్బిజానన్తేనపి సీమాసమ్భేదసఙ్కాపరిహారత్థం వుత్తం. సత్తబ్భన్తరసీమానమన్తరా తత్తకపరిచ్ఛేదేనేవ సీమన్తరికవిధానవచనతోపి ఏతాసం దుబ్బిజానపరిచ్ఛేదతా, తత్థ చ ఠితానం కమ్మకోపసఙ్కా సిజ్ఝతి. కమ్మకోపసఙ్కట్ఠానమ్పి ఆచరియా దూరతో పరిహారత్థం కమ్మకోపట్ఠానన్తి వత్వావ ఠపేసున్తి గహేతబ్బం.

తన్తి సీమం. ''**సీఘమేవ అతిక్కామేతీ**''తి ఇమినా తం అనతిక్కమిత్వా అన్తో ఏవ పరివత్తమానాయ కాతుం వట్టతీతి దస్సేతి. ఏతదత్థమేవ హి వాలుకాదీహి సీమాపరిచ్ఛిన్దనం, ఇతరథా బహి పరివత్తా ను ఖో, నో వాతి కమ్మకోపసఙ్కా భవేయ్యాతి. **అఞ్ఞిస్సా అనుస్సావనాతి** కేవలాయ నదిసీమాయ అనుస్సావనా . **అన్తోనదియం జాతరుక్ఖే వాతి** ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదస్స బహి ఠితే రుక్ఖేపి వా. బహినదితీరమేవ హి విసభాగసీమత్తా అబన్ధితబ్బట్ఠానం, న అన్తోనదీ నిస్సయత్తేన సభాగత్తా. తేనేవ "బహినదితీరే విహారసీమాయ వా"తిఆదినా తీరమేవ అబన్ధితబ్బట్ఠానత్తేన దస్సితం, న పన నదీ. ''**రుక్ఖేపి ఠితేహీ**''తి ఇదం అన్తోఉదకుక్ఖేపట్ఠం సన్ధాయ వుత్తం. న హి బహిఉదకుక్ఖేపే భిక్ఖూనం ఠాతుం వట్టతి.

రుక్ఖస్సాతి తస్సేవ అన్తోఉదకుక్ఖేపట్ఠస్స రుక్ఖస్స. **సీమం వా సోధేత్వాతి** యథావుత్తం విహారే బద్ధసీమం, గామసీమఞ్చ తత్థ ఠితభిక్ఖూనం హత్థపాసానయనబహిసీమాకరణవసేనేవ సోధేత్వా. యథా చ ఉదకుక్ఖేపసీమాయం కమ్మం కరోన్తేహి, ఏవం బద్ధసీమాయం, గామసీమాయం వా కమ్మం కరోన్తేహిపి ఉదకుక్ఖేపసీమట్ఠే సోధేత్వావ కాతబ్బం. ఏతేనేవ సత్తబ్భన్తరఅరఞ్ఞసీమాహిపి ఉదకుక్ఖేపసీమాయ, ఇమాయ చ సద్ధిం తాసం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధదోసోపి నయతో దస్సితోవ హోతి. ఇమినావ నయేన సత్తబ్భన్తరసీమాయ బద్ధసీమాగామసీమాహిపి సద్ధిం, ఏతాసఞ్చ సత్తబ్భన్తరసీమాయ సద్ధిం సమ్బన్ధదోసో ఞాతబ్బో. అట్ఠకథాయం పనేతం సబ్బం వుత్తనయతో సక్కా ఞాతున్తి అఞ్ఞమఞ్ఞసమాసన్నానమేవేత్థ దస్సితం.

తత్రిదం సుత్తానులోమతో నయగ్గహణముఖం – యథా హి బద్ధసీమాయం సమ్మతా విపత్తిసీమా హోతీతి తాసం అఞ్ఞమఞ్ఞం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధో న వట్టతి, ఏవం నదిఆదీసు సమ్మతాపి బద్ధసీమా విపత్తిసీమావ హోతీతి తాహిపి సద్ధిం తస్సా రుక్ఖాదిసమ్బన్ధో న వట్టతీతి సిజ్ఝతి. ఇమినా నయేన సత్తబ్భన్తరసీమాయ గామనదిఆదీహి సద్ధిం, ఉదకుక్ఖేపసీమాయ చ అరఞ్ఞాదీహి సద్ధిం రుక్ఖాదిసమ్బన్ధస్స న వట్టనకభావో ఞాతబ్బో, ఏవమేతా భగవతా అనుఞ్ఞాతా బద్ధసీమా సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చేవ అత్తనో నిస్సయవిరహితాహి ఇతరీతరాసం నిస్సయసీమాహి చ రుక్ఖాదిసమ్బన్ధే సతి సమ్భేదదోసమాపజ్జతీతి సుత్తానులోమనయో ఞాతబ్బోవ.

అత్తనో అత్తనో పన నిస్సయభూతగామాదీహి సద్ధిం బద్ధసీమాదీనం తిస్సన్నం ఉప్పత్తికాలే భగవతా అనుఞ్ఞాతస్స సమ్భేదజ్ఝోత్థరణస్స అనులోమతో రుక్ఖాదిసమ్బన్ధోపి అనుఞ్ఞాతోవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. యది ఏవం ఉదకుక్ఖేపబద్ధసీమాదీనం అన్తరా కస్మా సీమన్తరికా న విహితాతి? నిస్సయభేదసభావభేదేహి సయమేవ భిన్నత్తా. ఏకనిస్సయఏకసభావానమేవ హి సీమన్తరికాయ వినాసం కరోతీతి వుత్తోవాయమత్థో. ఏతేనేవ నదినిమిత్తం కత్వా బద్ధాయ సీమాయ సఙ్ఘే కమ్మం కరోన్తే నదియమ్పి యావ గామఖేత్తం ఆహచ్చ ఠితాయ ఉదకుక్ఖేపసీమాయ అఞ్ఞేసం కమ్మం కాతుం వట్టతీతి సిద్ధం హోతి. యా పనేతా లోకవోహారసిద్ధా గామారఞ్ఞనదిసముద్దజాతస్సరసీమా పఞ్చ, తా అఞ్ఞమఞ్ఞరుక్ఖాదిసమ్బన్ధేపి సమ్భేదదోసం నాపజ్జతి, తథా లోకవోహారాభావతో. న హి గామాదయో గామన్తరాదీహి, నదిఆదీహి చ రుక్ఖాదిసమ్బన్ధమత్తేన సమ్భిన్నాతి లోకే వోహరన్తి. లోకవోహారసిద్ధానఞ్చ లోకవోహారతోవ సమ్భేదో వా అసమ్భేదో వా గహేతబ్బో, నాఞ్ఞతో. తేనేవ అట్ఠకథాయం తాసం అఞ్ఞమఞ్ఞం కత్థచిపి సమ్భేదనయో న దస్సితో, సాసనవోహారసిద్ధోయేవ దస్సితోతి.

ఏత్థ పన బద్ధసీమాయ తావ "హేట్ఠా పథవీసన్ధారకం ఉదకపరియన్తం కత్వా సీమాగతా హోతీ"తిఆదినా (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮) అధోభాగపరిచ్ఛేదో అట్ఠకథాయం సబ్బథా దస్సితో. గామసీమాదీనం పన న దస్సితో. కథమయం జానితబ్బోతి? కేచి తావేత్థ "గామసీమాదయోపి బద్ధసీమా వియ పథవీసన్ధారకం ఉదకం ఆహచ్చ తిట్ఠతీ"తి వదన్తి.

కేచి పన తం పటిక్ఖిపిత్వా “నదిసముద్దజాతస్సరసీమా, తావ తన్నిస్సితఉదకుక్ఖేపసీమా చ పథవియా ఉపరితలే, హేట్ఠా చ ఉదకజ్ఝోత్థరణప్పదేసే ఏవ తిట్ఠన్తి, న తతో హేట్ఠా ఉదకస్స అజ్ఝోత్థరణాభావా. సచే పన ఉదకోఘాదినా యోజనప్పమాణమ్పి నిన్నట్ఠానం హోతి, నదిసీమాదయోవ హోన్తి, న తతో హేట్ఠా. తస్మా నదిఆదీనం హేట్ఠా బహితీరముఖేన ఉమఙ్గేన, ఇద్ధియా వా పవిట్ఠో భిక్ఖు నదియం ఠితానం కమ్మం న కోపేతి. సో పన ఆసన్నగామే భిక్ఖూనం కమ్మం కోపేతి. సచే పన సో ఉభిన్నం తీరగామానం మజ్ఝే నిసిన్నో హోతి, ఉభయగామట్ఠానం కమ్మం కోపేతి. సచే పన తీరం గామఖేత్తం న హోతి, అగామకారఞ్ఞమేవ. తత్థ పన తీరద్వయేపి సత్తబ్భన్తరసీమం వినా కేవలాయ ఖుద్దకారఞ్ఞసీమాయ కమ్మం కరోన్తానం కమ్మం కోపేతి. సచే సత్తబ్భన్తరసీమాయం కరోన్తి, తదా యది తేసం సత్తబ్భన్తరసీమాయ పరిచ్ఛేదో ఏతస్స నిసిన్నోకాసస్స పరతో ఏకం సత్తబ్భన్తరం అతిక్కమిత్వా ఠితో న కమ్మకోపో . నో చే, కమ్మకోపో. గామసీమాయం పన అన్తోఉమఙ్గే వా బిలే వా యత్థ పవిసితుం సక్కా, యత్థ వా సువణ్ణమణిఆదిం ఖణిత్వా గణ్హన్తి, గహేతుం సక్కాతి వా సమ్భావనా హోతి, తత్తకం హేట్ఠాపి గామసీమా, తత్థ ఇద్ధియా అన్తో నిసిన్నోపి కమ్మం కోపేతి. యత్థ పన పకతిమనుస్సానం పవేససమ్భావనాపి నత్థి, తం సబ్బం యావ పథవిసన్ధారకఉదకా అరఞ్ఞసీమావ, న గామసీమా. అరఞ్ఞసీమాయమ్పి ఏసేవ నయో. తత్థాపి హి యత్తకే పదేసే పవేససమ్భావనా, తత్తకమేవ ఉపరితలే అరఞ్ఞసీమా పవత్తతి. తతో పన హేట్ఠా న అరఞ్ఞసీమా, తత్థ ఉపరితలేన సహ ఏకారఞ్ఞవోహారాభావతో. న హి తత్థ పవిట్ఠం అరఞ్ఞం పవిట్ఠో తి వోహరన్తి. తస్మా తత్రట్ఠో ఉపరి అరఞ్ఞట్ఠానం కమ్మం న కోపేతి ఉమఙ్గనదియం ఠితో వియ ఉపరినదియం ఠితానం. ఏకస్మిఞ్హి చక్కవాళే గామనదిసముద్దజాతస్సరే ముఞ్చిత్వా తదవసేసం అమనుస్సావాసం దేవబ్రహ్మలోకం ఉపాదాయ సబ్బం అరఞ్ఞమేవ. ‘గామా వా అరఞ్ఞా వా’తి వుత్తత్తా హి నదిసముద్దజాతస్సరాదిపి అరఞ్ఞమేవ. ఇధ పన నదిఆదీనం విసుం సీమాభావేన గహితత్తా తదవసేసమేవ అరఞ్ఞం గహేతబ్బం. తత్థ చ యత్తకే పదేసే ఏకం ‘అరఞ్ఞ’న్తి వోహరన్తి, అయమేకారఞ్ఞసీమా. ఇన్దపురఞ్హి సబ్బం ఏకారఞ్ఞసీమా. తథా అసురయక్ఖపురాది. ఆకాసట్ఠదేవబ్రహ్మవిమానాని పన సమన్తా ఆకాసపరిచ్ఛిన్నాని పచ్చేకం అరఞ్ఞసీమా సముద్దమజ్ఝే పబ్బతదీపకా వియ. తత్థ సబ్బత్థ సత్తబ్భన్తరసీమాయం, అరఞ్ఞసీమాయమేవ వాతి కమ్మం కాతబ్బం. తస్మా ఇధాపి ఉపరిఅరఞ్ఞతలేన సద్ధిం హేట్ఠాపథవియా అరఞ్ఞవోహారాభావా విసుం అరఞ్ఞసీమాతి గహేతబ్బం. తేనేవేత్థ గామనదిఆదిసీమాకథాయ **అట్ఠకథాయం** ‘ఇద్ధిమా భిక్ఖు హేట్ఠాపథవితలే ఠితో కమ్మం కోపేతీ’తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮) బద్ధసీమాయం దస్సితనయో న దస్సితో”తి వదన్తి.

ఇదఞ్చేతాసం గామసీమాదీనం హేట్ఠాపమాణదస్సనం సుత్తాదివిరోధాభావా యుత్తం వియ దిస్సతి. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. ఏవం గహణే చ గామసీమాయం సమ్మతా బద్ధసీమా ఉపరి గామసీమం, హేట్ఠా ఉదకపరియన్తం అరఞ్ఞసీమఞ్చ అవత్థరతీతి తస్సా అరఞ్ఞసీమాపి ఖేత్తన్తి సిజ్ఝతి. భగవతా చ “సబ్బా, భిక్ఖవే, నదీ అసీమా”తిఆదినా (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౭) నదిసముద్దజాతస్సరా బద్ధసీమాయ అఖేత్తభావేన వుత్తా, న పన అరఞ్ఞం. తస్మా అరఞ్ఞమ్పి బద్ధసీమాయ ఖేత్తమేవాతి గహేతబ్బం. యది ఏవం కస్మా తత్థ సా న బజ్ఝతీతి? పయోజనాభావా. సీమాపేక్ఖానన్తరమేవ సత్తబ్భన్తరసీమాయ సమ్భవతో. తస్సా చ ఉపరి సమ్మతాయ బద్ధసీమాయ సమ్భేదజ్ఝోత్థరణానులోమతో విపత్తిసీమా ఏవ సియా. గామఖేత్తే పన ఠత్వా అగామకారఞ్ఞేకదేసమ్పి అన్తోకరిత్వా సమ్మతా కిఞ్చాపి సుసమ్మతా, అగామకారఞ్ఞే భగవతా విహితాయ సత్తబ్భన్తరసీమాయపి అనివత్తితో. తత్థ పన కమ్మం కాతుం పవిట్ఠానమ్పి తతో బహి కేవలారఞ్ఞే కరోన్తానమ్పి అన్తరా తీణి సత్తబ్భన్తరాని ఠపేతబ్బాని, అఞ్ఞథా విపత్తి ఏవ సియాతి సబ్బథా నిరత్థకమేవ అగామకారఞ్ఞే బద్ధసీమాకరణన్తి వేదితబ్బం.

అఞ్ఞనదియం పవిట్ఠసాఖాయాతి నదియా పథవితలం ఆహచ్చ ఠితాయ సాఖాయపి, పగేవ అనాహచ్చ ఠితాయ. పారోహేపి ఏసేవ నయో. ఏతేన సభాగం నదిసీమం ఫుసిత్వా ఠితేనపి విసభాగసీమాసమ్బన్ధసాఖాదినా ఉదకుక్ఖేపసీమాయ సమ్బన్ధో న వట్టతీతి దస్సేతి. ఏతేనేవ మహాసీమం, గామసీమఞ్చ ఫుసిత్వా ఠితేన సాఖాదినా మాళకసీమాయ సమ్బన్ధో న వట్టతీతి ఞాపితోతి దట్ఠబ్బం.

అఞ్ఞనదియంయేవాతి సేతుపాదానం తీరట్ఠతం నివత్తేతి. తేన ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదతో బహి నదియం పతిట్ఠితత్తేపి సమ్భేదాభావం దస్సేతి. తేనాహ "బహితీరే పతిట్ఠితా"తిఆది. యది హి ఉదకుక్ఖేపతో బహి అఞ్ఞనదియమ్పి పతిట్ఠితత్తే సమ్భేదో భవేయ్య, తమ్పి పటిక్ఖిపితబ్బం భవేయ్య కమ్మకోపస్స సమానత్తా, న చ పటిక్ఖిత్తం. తస్మా సబ్బత్థ అత్తనో నిస్సయసీమాయ సమ్భేదదోసో నత్థేవాతి గహేతబ్బం.

ఆవరణేన వాతి దారుఆదిం నిఖణిత్వా ఉదకనివారణేన. **కోట్టకబన్ధనేన వా**తి మత్తికాదీహి పూరేత్వా కతసేతుబన్ధేన. ఉభయేనాపి ఆవరణమేవ దస్సేతి. "నదిం వినాసేత్వా"తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి **"హేట్ఠా పాళి బద్ధా"**తి, హేట్ఠా నదిం ఆవరిత్వా పాళి బద్ధాతి అత్థో. **ఛడ్డితమోదక**న్తి అతిరిత్తోదకం. **"నదిం ఓత్థరిత్వా సన్దనట్ఠానతో"**తి ఇమినా తళాకనదీనం అన్తరా పవత్తనట్ఠానే న వట్టతీతి దస్సేతి. **ఉప్పతిత్వా**తి తీరాదిభిన్దనవసేన విపులా హుత్వా. **విహారసీమ**న్తి బద్ధసీమం.

అగమనపథేతి తదహేవ గన్త్వా నివత్తితుం అసక్కుణేయ్యే. **అరఞ్ఞసీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీ**తి లోకవోహారసిద్ధం అగామకారఞ్ఞసీమం సన్ధాయ వదతి. **తత్థా**తి పకతియా మచ్ఛబన్ధానం గమనపథేసు దీపకేసు.

తం ఠానన్తి ఆవాటాదీనం కతట్ఠానమేవ, న అకతన్తి అత్థో. **లోణీ**తి సముద్దోదకస్స ఉప్పత్తివేగనిన్నో మాతికాకారేన పవత్తనకో.

౧౪౮. **సమ్భిన్దన్తీ**తి యత్థ చతూహి భిక్ఖూహి నిసీదితుం న సక్కా, తత్తకతో పట్ఠాయ యావ కేసగ్గమత్తమ్పి అఞ్ఞసీమాయ కరోన్తో సమ్భిన్దతి. చతున్నం భిక్ఖూనం పహోనకతో పట్ఠాయ యావ సకలమ్పి అఞ్ఞే కరోన్తో అజ్ఝోత్థరన్తీతి వేదితబ్బం. **సంసట్ఠవిటపా**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం సిబ్బిత్వా ఠితమహాసాఖమూలా, ఏతేన అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అచ్చాసన్నతం దీపేతి. సాఖాయ సాఖం ఫుసన్తా హి దూరట్ఠాపి సియ్యుం, తతో ఏకంసతో సమ్భేదలక్ఖణం దస్సితం న సియాతి తం దస్సేతుం విటపగ్గహణం కతం. ఏవఞ్హి భిక్ఖూనం నిసీదితుం అప్పహోనకట్ఠానం అత్తనో సీమాయ అఞ్ఞసీమట్ఠం కరిత్వా పురాణవిహారం కరోన్తో సీమాయ సీమం సమ్భిన్దతి నామ, న తతో పరన్తి దస్సితమేవ హోతి. **బద్ధా హోతీ**తి పోరాణకవిహారసీమం సన్ధాయ వుత్తం. **అమ్బ**న్తి అపరేన సమయేన పురాణవిహారపరిక్ఖేపాదీనం వినట్ఠత్తా అజానన్తానం తం పురాణసీమాయ నిమిత్తభూతం అమ్బం. అత్తనో సీమాయ అఞ్ఞసీమట్ఠం కరిత్వా పురాణవిహారసీమట్ఠం జమ్బుం కిత్తేత్వా అమ్బజమ్బూనం అన్తరే యం ఠానం, తం అత్తనో సీమాయ పవేసేత్వా బన్ధన్తీతి అత్థో. ఏత్థ చ పురాణసీమాయ నిమిత్తభూతస్స గామట్ఠస్స అమ్బరుక్ఖస్స అఞ్ఞసీమట్ఠాయ జమ్బుయా సహ సంసట్ఠవిటపత్తేపి సీమాయ బన్ధనకాలే విపత్తి వా పచ్ఛా గామసీమాయ సహ సమ్భేదో వా కమ్మవిపత్తి వా న హోతీతి ముఖతోవ వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

పదేసన్తి సఙ్ఘస్స నిసీదనప్పహోనకప్పదేసం. **"సీమన్తరికం ఠపేత్వా"**తిఆదినా సమ్భేదజ్ఝోత్థరణం అకత్వా బద్ధసీమాహి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఫుసాపేత్వా అబ్యవధానేన బద్ధాపి సీమా అసీమా ఏవాతి దస్సేతి. తస్మా ఏకద్వఙ్గులమత్తాపి సీమన్తరికా వట్టతి ఏవ. సా పన దుబ్బోధాతి అట్ఠకథాసు చతురఙ్గులాదికా వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. **ద్విన్నం సీమాన**న్తి ద్విన్నం బద్ధసీమానం.

నిమిత్తం హోతీతి నిమిత్తస్స సీమతో బాహిరత్తా బన్ధనకాలే తావ సమ్భేదదోసో నత్థీతి అధిప్పాయో . న కేవలఞ్చ నిమిత్తకత్తా ఏవ సఙ్కరం కరోతి , అథ ఖో సీమన్తరికాయ ఠితో అఞ్ఞోపి రుక్ఖో కరోతి ఏవ. తస్మా అప్పమత్తికాయ సీమన్తరికాయ వడ్ఢనకా రుక్ఖాదయో న వట్టన్తి ఏవ. ఏత్థ చ ఉపరి దిస్సమానఖన్ధసాఖాదిపవేసే ఏవ సఙ్కరదోసస్స సబ్బత్థ దస్సితత్తా అదిస్సమానానం మూలానం పవేసేపి భూమిగతికత్తా దోసో నత్థీతి సిజ్ఝతి. సచే పన మూలానిపి దిస్సమానానేవ పవిసన్తి, సఙ్కరోవ. పబ్బతపాసాణా పన దిస్సమానాపి భూమిగతికా ఏవ. యది పన బన్ధనకాలే ఏవ ఏకో థూలరుక్ఖో ఉభయమ్పి సీమం ఆహచ్చ తిట్ఠతి, పచ్ఛా బద్ధా అసీమా హోతీతి దట్ఠబ్బం.

సీమాసఙ్కరన్తి సీమాసమ్భేదం. యం పన **సారత్థదీపనియం** వుత్తం "సీమాసఙ్కరం కరోతీతి వడ్ఢిత్వా సీమప్పదేసం పవిట్ఠే ద్విన్నం సీమానం గతట్ఠానస్స దువిఞ్ఞేయ్యత్తా వుత్త"న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ మహావగ్గ ౩.౧౪౮), తం న యుత్తం గామసీమాయపి సహ సఙ్కరం కరోతీతి వత్తబ్బతో. తత్థాపి హి నిమిత్తే వడ్ఢితే గామసీమాబద్ధసీమానం గతట్ఠానం దుబ్బిఞ్ఞేయ్యమేవ హోతి, తత్థ పన అవత్వా ద్విన్నం బద్ధసీమానమేవ సఙ్కరస్స వుత్తత్తా యథావుత్తసమ్బద్ధదోసోవ సఙ్కర-సద్దేన వుత్తోతి గహేతబ్బం. పాళియం పన నిదానవసేన "యేసం, భిక్ఖవే, సీమా పచ్ఛా సమ్మతా, తేసం తం కమ్మం అధమ్మిక"న్తిఆదినా (మహావ॰ ౧౪౮) పచ్ఛా సమ్మతాయ అసీమత్తే వుత్తేపి ద్వీసు గామసీమాసు ఠత్వా ద్వీహి సఙ్ఘేహి సమ్భేదం వా అజ్ఝోత్థరణం వా కత్వా సీమన్తరికం అట్ఠపేత్వా వా రుక్ఖపారోహాదిసమ్బన్ధం అవియోజేత్వా వా ఏకస్మిం ఖణే కమ్మవాచానిట్ఠాపనవసేన ఏకతో సమ్మతానం ద్విన్నం సీమానమ్పి అసీమతా పకాసితాతి వేదితబ్బం.

గామసీమాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథభేదాదికథావణ్ణనా

౧౪౯. అధమ్మేన వగ్గన్తి ఏత్థ ఏకసీమాయ చతూసు భిక్ఖూసు విజ్జమానేసు పాతిమోక్ఖుద్దేసోవ అనుఞ్ఞాతో, తీసు, ద్వీసు చ పారిసుద్ధిఉపోసథోవ. ఇధ పన తథా అకతత్తా "అధమ్మేనా"తి వుత్తం. యస్మా పన ఛన్దపారిసుద్ధి సఙ్ఘే ఏవ ఆగచ్ఛతి, న గణే, న పుగ్గలే, తస్మా "వగ్గ"న్తి వుత్తన్తి.

సచే పన ద్వే సఙ్ఘా ఏకసీమాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఛన్దం ఆహరిత్వా ఏకస్మిం ఖణే విసుం సఙ్ఘకమ్మం కరోన్తి, ఏత్థ కథన్తి? కేచి పనేతం వట్టతీతి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం వగ్గకమ్మత్తా . కమ్మం కరోన్తానఞ్హి ఛన్దపారిసుద్ధి అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతి తథా వచనాభావా, విసుం విసుం కమ్మకరణత్థమేవ సీమాయ అనుఞ్ఞాతత్తా చాతి గహేతబ్బం. విహారసీమాయం పన సఙ్ఘే విజ్జమానేపి కేనచి పచ్చయేన ఖణ్డసీమాయం తీసు, ద్వీసు వా పారిసుద్ధిఉపోసథం కరోన్తేసు కమ్మం ధమ్మేన సమగ్గమేవ భిన్నసీమట్ఠత్తాతి దట్ఠబ్బం.

ఉపోసథభేదాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకథావణ్ణనా

౧౫౦. ఏవమేతం ధారయామీతి. సుతా ఖో పనాయస్మన్తేహీతి ఏత్థ "ఏవమేతం ధారయామీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదానం, సుతా ఖో పనాయస్మన్తేహి చత్తారో పారాజికా ధమ్మా"తిఆదినా వత్తబ్బం. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰

అట్ఠ. నిదానవణ్ణనా) ఏవమేవ వుత్తం. **సుతేనా**తి సుతపదేన.

సవరభయన్తి వనచరకభయం. తేనాహ ''**అటవిమనుస్సభయ**''న్తి. నిదానుద్దేసే అనిట్ఠితే పాతిమోక్ఖం నిద్దిట్ఠం నామ న హోతీతి ఆహ ''**దుతియాదీసు ఉద్దేసేసూ**''తిఆది. **తీహిపి విధీహీ**తి ఓసారణకథనసరభఞ్ఞేహి. ఏత్థ చ అత్థం భణితుకామతాయ వా భణాపేతుకామతాయ వా సుత్తస్స ఓసారణం **ఓసారణం** నామ. తస్సేవ అత్థప్పకాసనా **కథనం** నామ. కేవలం పాఠస్సేవ సరేన భణనం **సరభఞ్ఞం** నామ. **సజ్ఝాయం అధిట్ఠహిత్వా**తి "సజ్ఝాయం కరోమీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా. **ఓసారేత్వా పన కథేన్తేనా**తి సయమేవ పాఠం వత్వా పచ్ఛా అత్థం కథేన్తేన.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధమ్మకమ్మపటిక్కోసనాదికథావణ్ణనా

౧౫౫. నవవిధన్తి సఙ్ఘగణపుగ్గలేసు తయో, సుత్తుద్దేసపారిసుద్ధిఅధిట్ఠానవసేన తయో, చాతుద్దసీపన్నరసీసామగ్గీవసేన తయోతి నవవిధం. **చతుబ్బిధ**న్తి అధమ్మేనవగ్గాది చతుబ్బిధం. **దువిధ**న్తి భిక్ఖుభిక్ఖునిపాతిమోక్ఖవసేన దువిధం పాతిమోక్ఖం. **నవవిధ**న్తి భిక్ఖూనం పఞ్చ, భిక్ఖునీనం చత్తారోతి నవవిధం పాతిమోక్ఖుద్దేసం.

అధమ్మకమ్మపటిక్కోసనాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పక్ఖగణనాదిఉగ్గహణానుజాననకథాదివణ్ణనా

౧౫౬. కతిమీతి తిథి-సద్దాపేక్ఖం ఇత్థిలిఙ్గం దట్ఠబ్బం.

౧౬౩. ఉతువస్సేయేవాతి హేమన్తగిమ్హేసుయేవ.

౧౬౪. విఞ్ఞాపేతీతి ఏత్థ మనసా చిన్తేత్వా కాయవికారకరణమేవ విఞ్ఞాపనన్తి దట్ఠబ్బం. పాళియం **అఞ్ఞస్స దాతబ్బా పారిసుద్ధీ**తి పారిసుద్ధిదాయకేన పున అఞ్ఞస్స భిక్ఖునో సన్తికే దాతబ్బా. ''**భూతంయేవ వా సామణేరభావం ఆరోచేతీ**''తి వుత్తత్తా ఊనవీసతివస్సకాలే ఉపసమ్పన్నస్స, అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నసిక్ఖాపచ్చక్ఖాతాదీనం వా యావ భిక్ఖుపటిఞ్ఞా వత్తతి, తావ తేహి ఆహటాపి ఛన్దపారిసుద్ధి ఆగచ్ఛతి. యదా పన తే అత్తనో సామణేరాదిభావం పటిజానన్తి, తతో పట్ఠాయేవ నాగచ్ఛతీతి దస్సితన్తి దట్ఠబ్బం. పాళియమ్పి హి "దిన్నాయ పారిసుద్ధియా సఙ్ఘప్పత్తో విబ్భమతి…పే.… పణ్డకో పటిజానాతి. తిరచ్ఛానగతో పటిజానాతి. ఉభతోబ్యఞ్జనకో పటిజానాతి, ఆహటా హోతి పారిసుద్ధీ"తి వుత్తత్తా పణ్డకాదీనమ్పి భిక్ఖుపటిఞ్ఞాయ వత్తమానకాలేసు ఛన్దపారిసుద్ధియా ఆగమనం సిద్ధమేవ. తేనాహ ''**ఏస నయో సబ్బత్థా**''తి. ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనాట్టానం పన పకతత్తా అన్తరామగ్గే ఉమ్మత్తకాదిభావే పటిఞ్ఞాతేపి తేసం సఙ్ఘప్పత్తమత్తేనేవ ఛన్దాది ఆగచ్ఛతీతి దట్ఠబ్బం.

''**భిక్ఖూనం హత్థపాస**''న్తి ఇమినా గణపుగ్గలేసు ఛన్దపారిసుద్ధియా అనాగమనం దస్సేతి. "సఙ్ఘప్పత్తో"తి హి పాళియం వుత్తం. **బిళాలసఙ్ఖలికపారిసుద్ధీ**తి బిళాలగీవాయ బన్ధనసఙ్ఖలికసదిసా పారిసుద్ధి నామ, యథా సఙ్ఖలికా బిళాలే ఆగచ్ఛన్తే ఏవ ఆగచ్ఛతి, న అనాగచ్ఛన్తే తప్పటిబద్ధత్తా, ఏవమయం పారిసుద్ధీపీతి అత్థో. అథ వా యథా సఙ్ఖలికాయ పఠమవలయం

దుతియవలయం పాపుణాతి, న తతియవలయం, ఏవమయమ్పీతి అధిప్పాయో. ఉపలక్ఖణమత్తఞ్చేత్థ బిళాల-గ్గహణం దట్ఠబ్బం.

పక్ఖగణనాదిఉగ్గహణానుజాననకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛన్దదానకథాదివణ్ణనా

౧౬౫. పాళియం "సన్తి సఙ్ఘస్స కరణీయానీ"తి వత్తబ్బే వచనవిపల్లాసేన **''కరణీయ''**న్తి వుత్తం.

౧౬౭. ''తస్స సమ్ముతిదానకిచ్చం నత్థీ''తి ఇదం పాళియం ఏకదా సరన్తస్సేవ సమ్ముతిదానస్స వుత్తత్తా ఏకదా అసరన్తస్స సమ్ముతిఅభావేపి తస్స అనాగమనం వగ్గకమ్మాయ న హోతీతి వుత్తం. కేచి పన "సోపి హత్థపాసేవ ఆనేతబ్బో"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం.

౧౬౮. సఙ్ఘసన్నిపాతతో పఠమం కాతబ్బం **పుబ్బకరణం**. సఙ్ఘసన్నిపాతే కాతబ్బం **పుబ్బకిచ్చ**న్తి దట్ఠబ్బం. పాళియం **నో చే అధిట్ఠహేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా**తి ఏత్థ అసఞ్చిచ్చ అసతియా అనాపత్తి. యథా చేత్థ, ఏవం ఉపరిపి. యత్థ పన అచిత్తకాపత్తి అత్థి, తత్థ వక్ఖామ.

౧౬౯. ''పఞ్ఞత్తం హోతీ''తి ఇమినా "న సాపత్తికేన ఉపోసథో కాతబ్బో"తి విసుం పటిక్ఖేపాభావేపి యథావుత్తసుత్తసామత్థియతో పఞ్ఞత్తమేవాతి దస్సేతి. ఇమినా ఏవ నయేన –

> "అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో యం తథాగతో అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ ఉపోసథం కరేయ్య, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యా"తి (చూళవ. ౩౮౬; అ. ని. ౮.౨౦; ఉదా. ౪౫) –

ఆదిసుత్తనయతో చ అలజ్జీహిపి సద్ధిం ఉపోసథకరణమ్పి పటిక్ఖిత్తమేవ అలజ్జినిగ్గహత్థత్తా సబ్బసిక్ఖాపదానన్తి దట్ఠబ్బం. **''పారిసుద్ధిదానపఞ్ఞాపనేనా''**తి ఇమినా సాపత్తికేన పారిసుద్ధిపి న దాతబ్బాతి దీపితం హోతి. **ఉభోపి దుక్కట**న్తి ఏత్థ సభాగాపత్తిభావం అజానిత్వా కేవలం ఆపత్తినామేనేవ దేసేన్తస్స పటిగ్గణ్హన్తస్స అచిత్తకమేవ దుక్కటం హోతీతి వదన్తి . యథా సఙ్ఘో సభాగాపత్తిం ఆపన్నో ఞత్తిం ఠపేత్వా ఉపోసథం కాతుం లభతి, ఏవం తయోపి "సుణన్తు మే, ఆయస్మన్తా, ఇమే భిక్ఖూ సభాగం ఆపత్తిం ఆపన్నా"తిఆదినా వుత్తనయానుసారేనేవ గణఞత్తిం ఠపేత్వా ద్వీహి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆరోచేత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. ఏకేన పన సాపత్తికేన దూరం గన్త్వాపి పటికాతుమేవ వట్టతి, అసమ్పాపుణన్తేన "భిక్ఖుం లభిత్వా పటికరిస్సామీ"తి ఉపోసథో కాతబ్బో, పటికరిత్వా చ పున ఉపోసథో కత్తబ్బో.

ఛన్దదానకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపత్తిపన్నరసకాదికథావణ్ణనా

౧౭౨. కేనచి ౬౩ కరణీయేన గన్త్వాతి సీమాపరిచ్ఛేదతో బహిభూతం గామం వా అరఞ్ఞం వా గన్త్వాతి అత్థో. ఏతేనేవ ఉపోసథఞత్తియా ఠపనకాలే సమగ్గా ఏవ తే ఞత్తిం ఠపేసున్తి సిద్ధం. తేనేవ పాళియం "ఉద్దిట్ఠం సుఉద్దిట్ఠ"న్తి

సబ్బపన్నరసకేసుపి వుత్తం. **వగ్గా సమగ్గసఞ్ఞినో**తిఆది పన ఇత్తియా నిట్ఠితాయ "కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చ"న్తిఆదీనం (మహావ. ౧౩౪) వచనక్ఖణే బహిగతానం భిక్ఖూనం సీమాయ పవిట్ఠత్తా భిక్ఖూ తస్మిం ఖణే వగ్గా హోన్తీతి వుత్తం. తేనాహ **''తేసం సీమం ఓక్కన్తత్తా వగ్గా''**తిఆది, ఏతేన పారాజికుద్దేసాదిక్ఖణేపి వగ్గసఞ్ఞీనం ఉద్దిసన్తానం ఆపత్తి ఏవ, ఇత్తియా పన పుబ్బే నిట్ఠితత్తా కమ్మకోపో నత్థీతి దస్సితమేవ హోతి. ఏవం ఉపరిపి సబ్బవారేసు అధిప్పాయో వేదితబ్బో.

ఏత్థ చ పాళియం "సబ్బాయ వుట్ఠితాయ...పే.... తేసం సన్తికే పారిసుద్ధి ఆరోచేతబ్బా"తి (మహావ. ౧౭౪) వుత్తత్తా బహిసీమాగతాయ పరిసాయ తేసు యస్స కస్సచి సన్తికే అనధిట్ఠితేహి పారిసుద్ధిం ఆరోచేతుం వట్టతీతి వదన్తి.

అనాపత్తిపన్నరసకాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

లిఙ్గాదిదస్సనకథాదివణ్ణనా

౧౭౯. అఞ్ఞాతకం నామ అదిట్ఠపుబ్బన్తి ఆహ **''అఞ్ఞేసం సన్తక''**న్తి. **అఞ్ఞేస**న్తి అత్తనా అదిట్ఠపుబ్బానం. **నానాసంవాసకభావ**న్తి లద్ధినానాసంవాసకభావం.

౧౮౦. పాళియం **అభివితరన్తి** సమానసంవాసకాభావం నిచ్ఛినన్తి.

౧౮౧. **ఉపోసథకారకా**తి సఙ్ఘుపోసథకారకా. తేనేవ **''అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘేనా''**తి వుత్తం. సఙ్ఘుపోసథట్ఠానతో హి గచ్ఛన్తేన అత్తచతుత్థేనేవ గన్తబ్బం, తిణ్ణం భిక్ఖూనం నిసిన్నట్ఠానతో పన గచ్ఛన్తేన ఏకేన భిక్ఖునాపి సహ గన్తుమ్పి వట్టతి. పాళియం **''అభిక్ఖుకో ఆవాసో''**తి ఇదం నిదస్సనమత్తం, సఙ్ఘుపోసథట్ఠానతో గణపుగ్గలేహి సభిక్ఖుకోపి ఆవాసో న గన్తబ్బో "అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘేనా"తి వుత్తత్తాతి వదన్తి. **ఉపోసథం కరోన్తీ**తి సఙ్ఘుపోసథం వా గణుపోసథం వా. **''తస్స సన్తిక''**న్తి ఇదం గణుపోసథట్ఠానతో గచ్ఛన్తం సన్ధాయ వుత్తం, అఞ్ఞథా "సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన అత్తచతుత్థేన వా"తి వచనేన విరుజ్ఝనతో. **ఆరఞ్ఞకేనా**తి ఏకచారినా. **ఉపోసథన్తరాయో**తి అత్తనో ఉపోసథన్తరాయో.

౧౮౩. పాళియం **భిక్ఖునియా నిసిన్నపరిసాయా**తిఆదీసు **భిక్ఖునియా**తిఆది కరణత్థే సామివచనం.

లిఙ్గాదిదస్సనకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౩. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకో

వస్సూపనాయికఅనుజాననకథాదివణ్ణనా

౧౮౪. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకే **అపరస్మిం దివసే**తి దుతియే పాటిపదదివసే.

౧౮౫. అఞ్ఞత్ర అరుణం ఉట్ఠాపనేన వాతి సాపేక్ఖస్స అకరణీయేన గన్త్వా అఞ్ఞత్ర అరుణం ఉట్ఠాపనేన వా. **పరిహానీ**తి గుణపరిహాని.

౧౮౭. పాళియం **సత్తాహం సన్నివత్తో కాతబ్బో**తి సకలం సత్తాహం బహి ఏవ అవీతినామేత్వా సత్తాహపరియోసానభూతం అరుణుట్ఠానకాలం పున విహారేవ సమ్బన్ధవసేన సత్తాహం విహారే సన్నివత్తం కాతబ్బం. సత్తాహపరియోసానకాలో హి ఇధ సత్తాహ-సద్దేన వుత్తో, తదపేక్ఖాయ చ "సన్నివత్తో"తి పుల్లిఙ్గేన వుత్తం. **తీణి పరిహీనానీ**తి భిక్ఖునీనం వచ్చకుటిఆదీనం పటిక్ఖిత్తత్తా పరిహీనాని.

౧౮౮. న పలుజ్జతీతి అఞ్ఞేసం అప్పగుణత్తా, మమ చ మరణేన న వినస్సతి.

వస్సూపనాయికఅనుజాననకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పహితేయేవఅనుజాననకథావణ్ణనా

౧౮౯. భిక్ఖూహి సద్ధిం వసనకపురిసోతి అనఞ్ఞగతికోతి దస్సేతి. **గన్తబ్బన్తి** సఙ్ఘకరణీయేన అప్పహితేపి గన్తబ్బం. ఏత్థ చ అనుపాసకేహిపి సాసనభావం ఞాతుకామేహి పహితే తేసం పసాదవడ్ఢిం సమ్పస్సన్తేహిపి సత్తాహకరణీయేన గన్తుం వట్టతీతి గహేతబ్బం.

రత్తిచ్ఛేదవినిచ్ఛయోతి సత్తాహకరణీయేన గన్త్వా బహిద్ధా అరుణుట్ఠాపనసఙ్ఖాతస్స రత్తిచ్ఛేదస్స వినిచ్ఛయో. **గన్తుం వట్టతీ**తి అన్తోఉపచారసీమాయం ఠితేనేవ సత్తాహకరణీయనిమిత్తం సల్లక్ఖేత్వా ఇమినా నిమిత్తేన గన్త్వా "అన్తోసత్తాహే ఆగచ్ఛిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా గన్తుం వట్టతి. పురిమక్ఖణే ఆభోగం కత్వా గమనక్ఖణే విస్సరిత్వా గతేపి దోసో నత్థి "సకరణీయో పక్కమతీ"తి (మహావ. ౨౦౭) వుత్తత్తా. సబ్బథా పన ఆభోగం అకత్వా గతస్స వస్సచ్ఛేదోతి వదన్తి. యో పన సత్తాహకరణీయనిమిత్తాభావేపి "సత్తాహబ్భన్తరే ఆగమిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా గన్త్వా సత్తాహబ్భన్తరే ఆగచ్ఛతి, తస్స ఆపత్తియేవ, వస్సచ్ఛేదో నత్థి సత్తాహస్స సన్నివత్తత్తాతి వదన్తి. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **భణ్డక**న్తి చీవరభణ్డం. **సమ్పాపుణితుం న సక్కోతి, వట్టతీ**తి తదహేవ ఆగమనే సఉస్సాహత్తా వస్సచ్ఛేదో వా ఆపత్తి వా న హోతీతి అధిప్పాయో. **ఆచరియ**న్తి అగిలానమ్పి నిస్సయాచరియఞ్చ ధమ్మాచరియఞ్చ, పగేవ ఉపసమ్పదాచరియఉపజ్ఝాయేసు. **వదతి, వట్టతీ**తి సత్తాహాతిక్కమే ఆపత్తిఅభావం సన్ధాయ వుత్తం, వస్సచ్ఛేదో పన హోతి ఏవ.

పహితేయేవఅనుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అన్తరాయేఅనాపత్తివస్సచ్ఛేదకథావణ్ణనా

౨౦౦. పాళియం **గణ్హింసూతి** గహేత్వా ఖాదింసు. **పరిపాతింసూతి** పలాపేసుం, అనుబన్ధింసూతి అత్థో.

౨౦౧. సత్తాహవారేన అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బోతి ఏత్థ ఛదివసాని బహిద్ధా వీతినామేత్వా సత్తమే దివసే పురారుణా ఏవ అన్తోఉపచారసీమాయ పవిసిత్వా అరుణం ఉట్ఠాపేత్వా పునదివసే సత్తాహం అధిట్ఠాయ గన్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. కేచి పన "సత్తమే దివసే ఆగన్త్వా అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా తదహేవ దివసభాగేపి గన్తుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం "అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో"తి వుత్తత్తా. సత్తమే దివసే తత్థ అరుణుట్ఠాపనమేవ హి సన్ధాయ పాళియమ్పి "సత్తాహం సన్నివత్తో కాతబ్బో"తి వుత్తం. అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా గచ్ఛన్తో అన్తో అప్పవిసిత్వా బహిద్ధావ సత్తాహం వీతినామేన్తేన సముచ్ఛిన్నవస్సో ఏవ భవిస్సతి అరుణస్స బహి ఏవ ఉట్ఠాపితత్తా. ఇతరథా "అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో"తి వచనం నిరత్థకం సియా "సత్తాహవారేన అన్తోవిహారే పవిసిత్వా అరుణం అనుట్ఠాపేత్వాపి గన్తబ్బ"న్తి వత్తబ్బతో. అఞ్ఞేసు చ ఠానేసు అరుణుట్ఠాపనమేవ వుచ్చతి. వక్ఖతి హి **చీవరక్ఖన్ధకే** "ఏకస్మిం విహారే వసన్తో ఇతరస్మిం సత్తాహవారేన అరుణమేవ ఉట్ఠాపేతీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౬౪).

అథాపి యం తే వదేయ్యుం "సత్తమే దివసే యదా కదాచి పవిట్ఠేన తందివసనిస్సితో అతీతఅరుణో ఉట్ఠాపితో నామ హోతీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ **అట్ఠకథాయం** వుత్త"న్తి, తం సద్దగతియాపి న సమేతి. న హి ఉట్ఠితే అరుణే పచ్ఛా పవిట్ఠో తస్స పయోజకో ఉట్ఠాపకో భవితుమరహతి. యది భవేయ్య, వస్సం ఉపగన్త్వా పనస్స అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా తదహేవ సత్తాహకరణీయేన పక్కన్తస్సాపీతి ఏత్థ "అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా"తి వచనం విరుజ్ఝేయ్య, తేనపి తందివససన్నిస్సితస్స అరుణస్స ఉట్ఠాపితత్తా. ఆరఞ్ఞకస్సాపి హి భిక్ఖునో సాయన్హసమయే అగ్గియుత్తం అరఞ్ఞట్ఠానం గన్త్వా తదా ఏవ నివత్తన్తస్స అరుణో ఉట్ఠాపితో ధుతఙ్గఞ్చ విసోధితం సియా, న చేతం యుత్తం అరుణుగ్గమనకాలే ఏవ అరుణుట్ఠాపనస్స వుత్తత్తా. వుత్తఞ్హి "కాలస్సేవ పన నిక్ఖమిత్వా అగ్గియుత్తే ఠానే అరుణం ఉట్ఠాపేతబ్బం. సచే అరుణుట్ఠానవేలాయం తేసం ఆబాధో వడ్ఢతి, తేసం ఏవ కిచ్చం కాతబ్బం, న ధుతఙ్గవిసుద్ధికేన భవితబ్బ"న్తి (విసుద్ధి. ౧.౩౧). తథా పారివాసికాదీనమ్పి అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా వత్తం నిక్ఖిపన్తానం రత్తిచ్ఛేదో వుత్తో. "ఉగ్గతే అరుణే నిక్ఖిపితబ్బ"న్తి (చూళవ. ౯౭) హి వుత్తం. సహసేయ్యసిక్ఖాపదేపి అనుపసమ్పన్నేహి సహ నివుత్థభావపరిమోచనత్థం "పురారుణా నిక్ఖమిత్వా"తిఆది వుత్తం. ఏవం చీవరవిప్పవాసాదీసు చ సబ్బత్థ రత్తిపరియోసానే ఆగామిఅరుణవసేనేవ అరుణుట్ఠాపనం దస్సితం, న అతీతారుణవసేన. తస్మా వుత్తనయేనేవేత్థ అరుణుట్ఠాపనం వేదితబ్బం అఞ్ఞథా వస్సచ్ఛేదత్తా.

యం పన వస్సం ఉపగతస్స తదహేవ అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా సకరణీయస్స పక్కమనవచనం, తం వస్సం ఉపగతకాలతో పట్ఠాయ యదా కదాచి నిమిత్తే సతి గమనస్స అనుఞ్ఞాతత్తా యుత్తం, న పన సత్తాహవారేన గతస్స అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా తదహేవ గమనం "అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో"తి వుత్తత్తా ఏవ. యథా వా "సత్తాహం అనాగతాయ పవారణాయ సకరణీయో పక్కమతి, ఆగచ్ఛేయ్య వా సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు తం ఆవాసం, న వా ఆగచ్ఛేయ్యా"తిఆదినా (మహావ. ౨౦౭) పచ్ఛిమసత్తాహే అనాగమనే అనుఞ్ఞాతేపి అఞ్ఞసత్తాహేసు న వట్టతి. ఏవం పఠమసత్తాహే అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా గమనే అనుఞ్ఞాతేపి తతో పరేసు సత్తాహేసు ఆగతస్స అరుణం అనుట్ఠాపేత్వా గమనం న వట్టతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. **ఇధ ఆహటన్తి** విహారతో బహి ఆగతట్ఠానే ఆనీతం.

అన్తరాయేఅనాపత్తివస్సచ్ఛేదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వజాదీసు వస్సూపగమనకథావణ్ణనా

౨౦౩. ఉపగన్తుం ౮౮ న వట్టతీతి కుటికాదీనం అభావేన "ఇధ వస్సం ఉపేమీ"తి ఏవం వచీభేదం కత్వా ఉపగన్తుం న వట్టతి.

౨౦౪. పాళియం **పిసాచిల్లికా**తి పిసాచదారకా. **పవిసనద్వారం యోజేత్వా**తి సకవాటద్వారం కత్వా. **రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా**తి సుసిరట్ఠానస్స ఉపరిభాగం ఛిన్దిత్వా. **ఖాణుమత్థకే**తి సుసిరఖాణుమత్థకే. **టఙ్కితమఞ్చో** నామ దీఘే మఞ్చపాదే విజ్ఝిత్వా అటనియో పవేసేత్వా కతో, సో హేట్ఠుపరియవసేన పఞ్ఞత్తోపి పురిమసదిసోవ హోతి, తం సుసానే, దేవతాఠానే చ ఠపేన్తి. చతున్నం పాసాణానం ఉపరి పాసాణఫలకే అత్థరిత్వా కతగేహమ్పి "టఙ్కితమఞ్చో"తి వుచ్చతి.

వజాదీసువస్సూపగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధమ్మికకతికాదికథావణ్ణనా

౨౦౫. మహావిభఙ్గేతి చతుత్థపారాజికవణ్ణనాయం. పరతో సేనాసనక్ఖన్ధకేపి అధమ్మికం కతికవత్తం ఆవి భవిస్సతి ఏవ.

౨౦౬. యస్మా నానాసీమాయం ద్వీసు ఆవాసేసు వస్సం ఉపగచ్ఛన్తస్స "దుతియే వసిస్సామీ"తి ఉపచారతో నిక్ఖన్తమత్తే పఠమో సేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతి. తస్మా పాళియం "తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతీ"తి పఠమం సేనాసనగ్గాహం సన్ధాయ వుత్తం. దుతియే సేనాసనగ్గాహే పన పురిమికా పఞ్ఞాయతేవ, తత్థేవ తేమాసం వసన్తో పురిమవస్సంవుత్థో ఏవ హోతి, తతో వా పన దుతియదివసాదీసు "పఠమసేనాసనే వసిస్సామీ"తి ఉపచారాతిక్కమే పురిమికాపి న పఞ్ఞాయతీతి దట్ఠబ్బం.

౨౦౮. పాళియం "నో సత్తాహం అనాగతాయ పవారణాయ సకరణీయో పక్కమతీ"తి వుత్తత్తా పవారణాదివసేపి సత్తాహకరణీయం వినా గన్తుం న వట్టతీతి వేదితబ్బం. **కోముదియా చాతుమాసినియా**తి పచ్ఛిమ-కత్తికపుణ్ణమాయ. సా హి తస్మిం కాలే కుముదానం అత్థితాయ **కోముదీ,** చతున్నం వస్సికమాసానం పరియోసానత్తా **చాతుమాసినీ**తి చ వుచ్చతి.

అధమ్మికకతికాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౪. పవారణాక్ఖన్ధకో

అఫాసువిహారకథాదివణ్ణనా

౨౦౯. పవారణాక్ఖన్ధకే పాళియం **పిణ్డాయ పటిక్కమేయ్యాతి** పిణ్డాయ చరిత్వా పటిక్కమేయ్య. **అవక్కారపాతిన్తి** అతిరేకపిణ్డపాతఠపనకం ఏకం భాజనం. **అవిసయ్హన్తి** ఉక్ఖిపితుం అసక్కుణేయ్యం. విలఙ్ఘనం ఉక్ఖిపనం విలఙ్ఘో, సో ఏవ విలఙ్ఘకో, హత్థేహి విలఙ్ఘకో హత్థవిలఙ్ఘకోతి ఆహ ‘‘**హత్థుక్ఖేపకేనా**’’తి. అథ వా విలఙ్ఘకేన ఉక్ఖేపకేన హత్థేనాతిపి అత్థో, అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసిబ్బితహత్థేహీతి వుత్తం హోతి.

౨౧౩. సచే పన వుడ్ఢతరో హోతీతి పవారణాదాయకో భిక్ఖు వుడ్ఢతరో హోతి. **ఏవఞ్హి తేన తస్సత్థాయ పవారితం హోతీతి** ఏత్థ ఏవం తేన అప్పవారితోపి తస్స సఙ్ఘప్పత్తిమత్తేన సఙ్ఘపవారణాకమ్మం సమగ్గకమ్మమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. **తేన చ భిక్ఖునాతి** పవారణాదాయకేన భిక్ఖునా.

౨౩౪. బహూపి సమానవస్సా ఏకతో పవారేతుం లభన్తీతి ఏకస్మిం సంవచ్ఛరే లద్ధూపసమ్పదతాయ సమానుపసమ్పన్నవస్సా సబ్బే ఏకతో పవారేతుం లభన్తీతి అత్థో.

౨౩౭. పాళియం **మిచ్ఛాదిట్ఠీతి** ‘‘నత్థి దిన్న’’న్తిఆది (దీ॰ ని॰ ౧.౧౭౧; మ॰ ని॰ ౧.౪౪౫; ౨.౯౪, ౯౫, ౨౨౫; ౩.౯౧, ౧౧౬, ౧౩౬; సం॰ ని॰ ౩.౨౧౦; ధ॰ స॰ ౧౨౨౧) నయప్పవత్తా. **అన్తగ్గాహికాతి** సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతస్స అన్తస్స గాహికా. **యం ఖో త్వన్తిఆదీసు** యం పవారణం ఠపేసి, తం దిట్ఠేన ఠపేసీతి తం-సద్దం అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బం.

౨౩౯. వత్థుం పకాసేన్తోతి పుగ్గలే పరిసఙ్కుప్పత్తియా నిమిత్తభూతం వత్థుమత్తంయేవ సన్ధాయ వుత్తం . యం పన వత్థుం సన్ధాయ ‘‘పుగ్గలో పఞ్ఞాయతి, న వత్థూ’’తి ఆహ, న తం సన్ధాయేతం వుత్తం. యది పన తస్స భిక్ఖునో వసనట్ఠానే పోక్ఖరణితో మచ్ఛగ్గహణాది దిస్సేయ్య, తదా ‘‘వత్థు చ పుగ్గలో చ పఞ్ఞాయతీ’’తి వత్తబ్బం భవేయ్య. తేనాహ ‘‘**పురిమనయేనేవ చోరేహీ**’’తిఆది. భిక్ఖునో సరీరే మాలాగన్ధఞ్చ అరిట్ఠగన్ధఞ్చ దిస్వా ఏవం ‘‘వత్థు చ పుగ్గలో చ పఞ్ఞాయతీ’’తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

అఫాసువిహారకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

భణ్డనకారకవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౦. ద్వే చాతుద్దసికా హోన్తీతి తతియపక్ఖే చాతుద్దసియా సద్ధిం ద్వే చాతుద్దసికా హోన్తి. ‘‘**భణ్డనకారకానం తేరసే వా చాతుద్దసే వా ఇమే పన్నరసీపవారణం పవారేస్సన్తీ**’’తి ఇమినా యథాసకం ఉపోసథకరణదివసతో పట్ఠాయ భిక్ఖూనం చాతుద్దసీపన్నరసీవోహారో, న చన్దగతిసిద్ధియా తిథియా వసేనాతి దస్సేతి. కిఞ్చాపి ఏవం ‘‘అనుజానామి, భిక్ఖవే, రాజూనం అనువత్తితు’’న్తి (మహావ॰ ౧౮౬) వచనతో పనేత్థ లోకియానం తిథిం అనువత్తన్తేహిపి అత్తనో ఉపోసథక్కమేన చాతుద్దసిం పన్నరసిం వా, పన్నరసిం చాతుద్దసిం వా కరోన్తేహేవ అనువత్తితబ్బం, న పన సోళసమదివసం వా తేరసమదివసం వా ఉపోసథదివసం కరోన్తేహి. తేనేవ పాళియమ్పి ‘‘ద్వే తయో ఉపోసథే చాతుద్దసికే కాతు’’న్తి వుత్తం. అఞ్ఞథా ద్వాదసియం,

తేరసియం వా ఉపోసథో కాతబ్బోతి వత్తబ్బతో. ‘‘సకిం పక్ఖస్స చాతుద్దసే, పన్నరసే వా’’తిఆదివచనమ్పి ఉపవుత్థక్కమేనేవ వుత్తం, న తిథిక్కమేనాతి గహేతబ్బం.

భణ్డనకారకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పవారణాసఙ్గహకథావణ్ణనా

౨౪౧. **‘‘పవారేత్వా పన అన్తరాపి చారికం పక్కమితుం లభన్తీ’’**తి ఇమినా పవారణాసఙ్గహే కతే అన్తరా పక్కమితుకామా సఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా పవారేతుం లభన్తీతి దస్సేతి.

పవారణాసఙ్గహకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పవారణాక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౫. చమ్మక్ఖన్ధకో

సోణకోళివిసకథాదివణ్ణనా

౨౪౨. చమ్మక్ఖన్ధకే **ఉణ్ణపావారణన్తి** ఉభతో లోమాని ఉట్ఠాపేత్వా కతం ఉణ్ణమయం పావారణం, ఉభతో కప్పాసపిచుం ఉట్ఠాపేత్వా వీతపావారోపి అత్థి, తతో నివత్తనత్థం "ఉణ్ణపావారణ"న్తి వుత్తం.

అడ్ఢచన్దపాసాణేతి సోపానమూలే ఉపడ్ఢం అన్తో పవేసేత్వా ఠపితే అడ్ఢపాసాణే. పాళియం **విహారపచ్ఛాయాయన్తి** విహారపచ్ఛన్తే ఛాయాయ, విహారస్స వడ్ఢమానచ్ఛాయాయన్తిపి వదన్తి.

౨౪౩. భోగాతి ఉపయోగత్థే పచ్చత్తవచనం. **అచ్చాయతాతి** అతిఆయతా ఖరముచ్ఛనా. **సరవతీతి** మధురసరసంయుత్తా. **అతిసిథిలా** మన్దముచ్ఛనా. **వీరియసమథన్తి** వీరియసమ్పయుత్తసమథం. **తత్థ చ నిమిత్తం గణ్హాహీతి** తస్మిఞ్చ సమభావే సతి యం ఆదాసే ముఖనిమిత్తం వియ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి, తం సమథనిమిత్తం, విపస్సనానిమిత్తం, మగ్గనిమిత్తం, ఫలనిమిత్తఞ్చ గణ్హాహి నిబ్బత్తేహీతి, ఏవమస్స అరహత్తపరియోసానం కమ్మట్ఠానం కథితం.

౨౪౪. ఛఠానానీతి ఛ కారణాని. **అధిముత్తోతి** పటివిజ్ఝిత్వా ఠితో. **నేక్ఖమ్మాధిముత్తోతిఆది** సబ్బం అరహత్తవసేన వుత్తం. అరహత్తఞ్హి సబ్బకిలేసేహి నిక్ఖన్తత్తా **నేక్ఖమ్మం,** తేహేవ చ పవివిత్తత్తా **పవివేకో,** బ్యాపజ్జాభావతో **అబ్యాపజ్జం,** ఉపాదానస్స ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా **ఉపాదానక్ఖయో,** తణ్హక్ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా **తణ్హక్ఖయో,** సమ్మోహాభావతో **అసమ్మోహోతి** చ వుచ్చతి.

కేవలం సద్ధామత్తకన్తి కేవలం పటివేధపఞ్ఞాయ అసమ్మిస్సం సద్ధామత్తకం. **పటిచయన్తి** పునప్పునం కరణేన వడ్ఢిం. **వీతరాగత్తాతి** మగ్గపటివేధేన రాగస్స విగతత్తా ఏవ నేక్ఖమ్మసఙ్ఖాతం అరహత్తం పటివిజ్ఝిత్వా సచ్ఛికత్వా ఠితో హోతి. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. **పవివేకాధిముత్తోతి** "పవివేకే అధిముత్తో అహ"న్తి ఏవం అరహత్తం బ్యాకరోతీతి అత్థో.

సీలబ్బతపరామాసన్తి సీలఞ్చ వతఞ్చ పరామసిత్వా గహితగ్గహణమత్తం. **సారతో పచ్చాగచ్ఛన్తోతి** సారభావేన జానన్తో. **అబ్యాపజ్జాధిముత్తోతి** అబ్యాపజ్జం అరహత్తం బ్యాకరోతి.

అమిస్సీకతన్తి అమిస్సకతం. కిలేసా హి ఆరమ్మణేన సద్ధిం చిత్తం మిస్సం కరోన్తి, తేసం అభావా అమిస్సీకతం. **భుసా వాతవుట్ఠీతి** బలవవాతక్ఖన్ధో.

ఉపాదానక్ఖయస్స చాతి ఉపయోగత్థే సామివచనం. **దిస్వా ఆయతనుప్పాదన్తి** చక్ఖాదిఆయతనానం ఉప్పాదఞ్చ వయఞ్చ దిస్వా. **చిత్తం విముచ్చతీతి** ఇమాయ విపస్సనాపటిపత్తియా ఫలసమాపత్తివసేన చిత్తం విముచ్చతి.

సోణకోళివిసకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

దిగుణాదిఉపాహనపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౪౫. సకటవాహేతి ద్వీహి సకటేహి పరిచ్ఛిన్నే వాహే. ‘‘**వాహే**’’తి బహువచనస్స హిరఞ్ఞవిసేసనత్తేపి సామఞ్ఞాపేక్ఖాయ “హిరఞ్ఞ”న్తి ఏకవచనం కతం.

౨౪౬. అద్దారిట్ఠకవణ్ణాతి అల్లారిట్ఠఫలవణ్ణా, తిన్తకాకపక్ఖవణ్ణాతిపి వదన్తి. **రజనన్తి** ఉపలిత్తం నీలాదివణ్ణం సన్ధాయ వుత్తం. తేనాహ ‘‘**చోళకేన పుఞ్ఛిత్వా**’’తి. తఞ్హి తథా పుఞ్ఛితే విగచ్ఛతి. యం పన చమ్మస్స దుగ్గన్ధాపనయనత్థం కాళరత్తాదిరజనేహి రఞ్జితత్తా కాళరత్తాదివణ్ణం హోతి, తం చోళాదీహి అపనేతుం న సక్కా చమ్మగతికమేవ, తస్మా తం వట్టతీతి దట్ఠబ్బం.

ఖల్లకన్తి సబ్బపణ్హిపిధానచమ్మం, అపరిగళనత్థం పణ్హిఉపరిభాగే అపిధాయ ఆరోపనబన్ధనమత్తం వట్టతి. **విచిత్రాతి** సణ్ఠానతో విచిత్రపటా అధిప్పేతా, న వణ్ణతో సబ్బసో అపనేతబ్బేసు ఖల్లకాదీసు పవిట్ఠత్తా. బిళాలసదిసముఖత్తా మహాఉలూకా ‘‘**పక్ఖిబిళాలా**’’తి వుచ్చతి, తేసం చమ్మం నామ పక్ఖలోమమేవ.

దిగుణాదిఉపాహనపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అజ్ఝారామేఉపాహనపటిక్ఖేపకథాదివణ్ణనా

౨౫౧. ఉణ్ణాహి కతపాదుకాతి ఏత్థ ఉణ్ణామయకమ్బలేహి కతా పాదుకా సఙ్గయ్హన్తి.

౨౫౩. గఙ్గామహకీళికాయాతి గఙ్గామహే కీళికాయ. తత్థ హి ఇత్థిపురిసా యానేహి ఉదకకీళం గచ్ఛన్తి. **పీఠకసివికన్తి** ఫలకాదినా కతం పీఠకయానం. **పటపోతలికం** అన్దోలికా. సబ్బమ్పి యానం ఉపాహనేనపి గన్తుం అసమత్థస్స గిలానస్స అనుఞ్ఞాతం.

౨౫౪. వాళరూపానీతి ఆహరిమాని వాళరూపాని. **చతురఙ్గులాధికానీతి** ఉద్ధలోమీఏకన్తలోమీహి విసేసదస్సనం. చతురఙ్గులతో హి ఊనాని కిర ఉద్ధలోమీఆదీసు పవిసన్తి. **వానచిత్రో ఉణ్ణామయత్థరణోతి** నానావణ్ణేహి ఉణ్ణామయసుత్తేహి భిత్తిచ్ఛేదాదివసేన వాయిత్వా కతచిత్తత్థరణో. **ఘనపుప్ఫకోతి** బహలరాగో. **పకతితూలికాతి** తూలపుణ్ణా భిసి. **వికతికాతి** సీహరూపాదివసేన వానచిత్రావ గయ్హతి. **ఉద్దలోమీతి** “ఉభతోదసం ఉణ్ణామయత్థరణ”న్తి **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** వుత్తం. **కోసేయ్యకట్టిస్సమయన్తి** కోసియసుత్తానం అన్తరా సువణ్ణమయసుత్తాని పవేసేత్వా వీతం. సువణ్ణసుత్తం కిర “కట్టిస్సం, కసట”న్తి చ వుచ్చతి. తేనేవ “కోసేయ్యకసటమయ”న్తి **ఆచరియ-ధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తన్తి వదన్తి. **రతనపరిసిబ్బితన్తి** సువణ్ణలిత్తం. **సుద్ధకోసేయ్యన్తి** రతనపరిసిబ్బనరహితం.

అజినమిగచమ్మానం అతిసుఖుమత్తా దుపట్టతిపట్టాని కత్వా సిబ్బన్తీతి వుత్తం ‘‘**అజినప్పవేణీ**’’తి. **రత్తవితానేనాతి** సబ్బరత్తేన వితానేన. యం పన నానావణ్ణం వానచిత్తం వా లేపచిత్తం వా, తం వట్టతి. **ఉభతోలోహితకూపధానే**పి ఏసేవ నయో. ‘‘**చిత్రం వా**’’తి ఇదం పన సబ్బథా కప్పియత్తా వుత్తం, న పన ఉభతోఉపధానేసు అకప్పియత్తా. న హి లోహితక-సద్దో చిత్తే వత్తతి, పటలిగ్గహణేనేవ చిత్తకస్సపి అత్థరణస్స సఙ్గహేతబ్బప్పసఙ్గతో, కాసావం పన లోహితకవోహారం న గచ్ఛతి. తస్మా వితానేపి ఉభతోఉపధానేపి వట్టతి. **సచే పమాణయుత్తన్తిఆది** అఞ్ఞప్పమాణాతిక్కన్తస్స బిబ్బోహనస్స పటిక్ఖిత్తభావదస్సనత్థం వుత్తం, న పన ఉచ్చాసయనమహాసయనభావదస్సనత్థం తథా అవుత్తత్తా. తం పన ఉపధానం

ఉపోసథికానం గహట్ఠానం వట్టతి. ఉచ్చాసయనమహాసయనమేవ హి తదా తేసం న వట్టతి. **దీఘనికాయట్ఠకథాదీసు** కిఞ్చాపి "ఠపేత్వా తూలికం సబ్బానేవ గోనకాదీని రతనపరిసిబ్బితాని వట్టన్తీ"తిఆది వుత్తం, వినయట్ఠకథాయేవ కప్పియాకప్పియభావే పమాణన్తి గహేతబ్బం.

అజ్ఝారామేఉపాహనపటిక్ఖేపకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

గిహివికతానుఞ్ఞాతాదికథావణ్ణనా

౨౭౬. అభినిస్సాయాతి అపస్సాయ. **విసుకాయికవిప్ఫన్దితాన**న్తి పటిపక్ఖభూతానం దిట్ఠిచిత్తవిప్ఫన్దితానన్తి అత్థో.

౨౭౭. యతిన్ద్రియన్తి మనిన్ద్రియవసేన సఞ్ఞతిన్ద్రియం.

౨౭౮. పాళియం **అట్ఠకవగ్గికానీతి సుత్తనిపాతే** (సు॰ ని॰ ౭౭౨ ఆదయో) అట్ఠకవగ్గభూతాని సోళస సుత్తాని. **ఏవం చిరం అకాసీ**తి ఏవం చిరకాలం పబ్బజ్జం అనుపగన్త్వా అగారమజ్ఝే కేన కారణేన వాసమకాసీతి అత్థో. సో కిర మజ్ఝిమవయే పబ్బజితో, తేన భగవా ఏవమాహ. **ఏతమత్థం విదిత్వా**తి కామేసు దిట్ఠాదీనవా చిరాయిత్వాపి ఘరావాసేన పక్ఖన్దన్తీతి ఏతమత్థం సబ్బాకారతో విదిత్వా.

ఆదీనవం లోకేతి సఙ్ఖారలోకే అనిచ్చతాదిఆదీనవం. **నిరుపధి**న్తి నిబ్బానం. "అరియో న రమతీ పాపే"తి ఇమస్స హేతుమాహ "**పాపే న రమతీ సుచీ**"తి. తత్థ **సుచీ**తి విసుద్ధపుగ్గలో.

౨౭౯. కాళసీహోతి కాళముఖవానరజాతి. **చమ్మం న వట్టతీ**తి నిసీదనత్థరణం కాతుం న వట్టతి, భూమత్థరణాదివసేన సేనాసనపరిభోగో వట్టతేవ.

గిహివికతానుఞ్ఞాతాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౬. భేసజ్జక్ఖన్ధకో

పఞ్చభేసజ్జాదికథావణ్ణనా

౨౬౦. భేసజ్జక్ఖన్ధకే **పిత్తం కోట్ఠబ్భన్తరగతం హోతీ**తి బహిసరీరే బ్యాపేత్వా ఠితం అబద్ధపిత్తం కోట్ఠబ్భన్తరగతం హోతి, తేన పిత్తం కుపితం హోతీతి అధిప్పాయో.

౨౬౧-౨. పాళియం **నచ్ఛాదేన్తీ**తి రుచిం న ఉప్పాదేన్తి. **సుసుకా**తి సముద్దే ఏకా మచ్ఛజాతి, కుమ్భిలాతిపి వదన్తి. **సంసట్ఠ**న్తి పరిస్సావితం.

౨౬౩. పిట్ఠేహీతి పిసితేహి. **కసావేహీ**తి తచాదీని ఉదకే తాపేత్వా గహితఊసరేహి. **ఉబ్భిద**న్తి ఊసరపంసుమయం. **లోణబిల**న్తి లోణవిసేసో.

౨౬౪-౫. ఛకణన్తి గోమయం. **పాకతికచుణ్ణ**న్తి అపక్కకసావచుణ్ణం, గన్ధచుణ్ణం పన న వట్టతి. పాళియం **చుణ్ణచాలిని**న్తి ఉదుక్ఖలే కోట్టితచుణ్ణపరిస్సావనిం. **సువణ్ణగేరుకో**తి సువణ్ణతుత్థాది. పాళియం **అఞ్జనూపపిసన**న్తి అఞ్జనే ఉపనేతుం పిసితబ్బభేసజ్జం.

౨౬౭-౮. కబళికాతి ఉపనాహభేసజ్జం. **ఘరదిన్నకాబాధో** నామ ఘరణియా దిన్నవసీకరణభేసజ్జసముట్ఠితఆబాధో. **తాయ ఛారికాయ పగ్ఘరితం ఖారోదక**న్తి పరిస్సావనే తచ్ఛారికం పక్ఖిపిత్వా ఉదకే అభిసిఞ్చితే తతో ఛారికతో హేట్ఠా పగ్ఘరితం ఖారోదకం. పాళియం **అకటయూసేనా**తి అనభిసఙ్ఖతేన ముగ్గయూసేన. **కటాకటేనా**తి ముగ్గే పచిత్వా అచాలేత్వా పరిస్సావితేన ముగ్గయూసేనాతి వదన్తి.

పఞ్చభేసజ్జాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

గుళాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౭౨-౪. గుళకరణన్తి ఉచ్ఛుసాలం. **అవిస్సత్థా**తి సాసఙ్కా.

౨౭౬. అప్పమత్తకేపి వారేన్తీతి అప్పమత్తకే దిన్నే దాయకానం పీళాతి పటిక్ఖిపన్తి. **పటిసఙ్ఖాపీ**తి ఏత్తకేనపి యాపేతుం సక్కా, ‘‘అవసేసం అఞ్ఞేసం హోతూ’’తి సల్లక్ఖేత్వాపి పటిక్ఖిపన్తి.

౨౭౯. వత్థిపీళనన్తి యథా వత్థిగతతేలాది అన్తోసరీరే ఆరోహన్తి, ఏవం హత్థేన వత్థిమద్దనం. సమ్బాధే సత్థకమ్మవత్థికమ్మానమేవ పటిక్ఖిత్తత్తా దహనకమ్మం వట్టతి ఏవ.

గుళాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

యాగుమధుగోళకాదికథావణ్ణనా

౨౮౨-౩. పాళియం **దసస్స ఠానానీ**తి అస్స పటిగ్గాహకస్స దస ఠానాని కారణాని ధమ్మేనాతి అత్థో. **అనుప్పవేచ్ఛతీ**తి దేతి. వాతఞ్చ బ్యపనేతీతి సమ్బన్ధో, వాతఞ్చ అనులోమేతీతి అత్థో. **సగ్గా తే ఆరద్ధా**తి తయా దేవలోకా ఆరాధితా.

యాగుమధుగోళకాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటలిగామవత్థుకథావణ్ణనా

౨౮౬. పాటలిగామే నగరం మాపేన్తీతి పాటలిగామస్స సమీపే తస్సేవ గామఖేత్తభూతే మహన్తే అరఞ్ఞప్పదేసే పాటలిపుత్తం నామ నగరం మాపేన్తి. **యావతా అరియం ఆయతన**న్తి యత్తకం అరియమనుస్సానం ఓసరణట్ఠానం. **యావతా వణిప్పథో**తి యత్తకం వాణిజానం భణ్డవిక్కిణనట్ఠానం, వసనట్ఠానం వా, ఇదం తేసం సబ్బేసం అగ్గనగరం భవిస్సతీతి అత్థో. **పుటభేదన**న్తి సకటాదీహి నానాదేసతో ఆహటానం భణ్డపుటానం విక్కిణనత్థాయ మోచనట్ఠానం. **సరన్తి** తళాకాదీసుపి వత్తతి , తన్నివత్తనత్థం ‘‘**సరన్తి ఇధ నదీ అధిప్పేతా**’’తి వుత్తం సరతి సన్దతీతి కత్వా. **వినా ఏవ కుల్లేన తిణ్ణా**తి ఇదం అప్పమత్తకఉదకమ్పి అఫుసిత్వా వినా కుల్లేన పారప్పత్తా.

పాటలిగామవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కోటిగామేసచ్చకథావణ్ణనా

౨౮౭. పాళియం **సన్ధావిత**న్తి భవతో భవం పటిసన్ధిగ్గహణవసేన సన్ధావనం కతం. **సంసరిత**న్తి తస్సేవ వేవచనం. **మమఞ్చేవ తుమ్హాకఞ్చా**తి మయా చ తుమ్హేహి చ, సామివసేనేవ వా మమ చ తుమ్హాకఞ్చ సన్ధావనం అహోసీతి అత్థో గహేతబ్బో. **సంసరిత**న్తి సంసరి. భవతణ్హా ఏవ భవతో భవం నేతీతి **భవనేత్తీ**తి వుత్తా.

౨౮౯. ‘‘నీలా హోన్తీ’’తి వుత్తమేవత్థం వివరితుం ‘‘**నీలవణ్ణా**’’తిఆది వుత్తం. **నీలవణ్ణా**తి నీలవిలేపనా. ఏస నయో సబ్బత్థ. **పటివట్టేసీ**తి పహరి. **అమ్బకాయా**తి అమ్బాయ. ఉపచారవచనఞ్హేతం, మాతుగామేనాతి అత్థో. **ఉపసంహరథా**తి ఉపనేథ, ‘‘ఈదిసా తావతింసా’’తి పరికప్పేథాతి అత్థో. ఇదఞ్చ భిక్ఖూనం సంవేగజననత్థం వుత్తం, న నిమిత్తగ్గాహత్థం. లిచ్ఛవిరాజానో హి సబ్బే న చిరస్సేవ అజాతసత్తునా వినాసం పాపుణిస్సన్తి.

కోటిగామేసచ్చకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సీహసేనాపతివత్థుఆదికథావణ్ణనా

౨౯౦. సన్ధాగారేతి రాజకిచ్చస్స సన్ధారణత్థాయ నిచ్ఛిద్దం కత్వా విచారణత్థాయ కతమహాసభాయ. **గమికాభిసఙ్ఖారో**తి గమనే వాయామో. **ధమ్మస్స చ అనుధమ్మ**న్తి తుమ్హేహి వుత్తస్స కారణస్స అనుకారణం, తుమ్హేహి వుత్తస్స అత్థస్స అనురూపమేవాతి అధిప్పాయో. **సహధమ్మికో వాదానువాదో**తి పరేహి వుత్తకారణేన సకారణో హుత్వా తుమ్హాకం వాదో వా ఇతో పరం తస్స అనువాదో వా. **కోచి** అప్పమత్తకోపి **గారయ్హం ఠానం న ఆగచ్ఛతీ**తి కిం తవ వాదే గారయ్హకారణం నత్థీతి వుత్తం హోతి.

౨౯౩. **అనువిచ్చకారన్తి** అనువిదితాకారం. రతనత్తయస్స సరణగమనాదికిరియం కరోతి. సహసా కత్వా మా పచ్ఛా విప్పటిసారీ అహోసీతి అత్థో. **పటాకం పరిహరేయ్యున్తి** ధజపటాకం ఉక్ఖిపిత్వా "ఈదిసో అమ్హాకం సరణం గతో సావకో జాతో"తి నగరే ఘోసేన్తా ఆహిణ్డన్తి.

౨౯౪. **నిమిత్తకమ్మస్సాతి** మంసఖాదననిమిత్తేన ఉప్పన్నపాణాతిపాతకమ్మస్స.

సీహసేనాపతివత్థుఆదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కప్పియభూమిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౫. **అనుప్పగే ఏవాతి** పాతోవ. **ఓరవసద్దన్తి** మహాసద్దం. **తం పన అవత్వాపీతి** పి-సద్దేన తథావచనమ్పి అనుజానాతి. **అట్ఠకథాసూతి** అన్ధకట్ఠకథావిరహితాసు సేసట్ఠకథాసు. **సాధారణలక్ఖణన్తి** అన్ధకట్ఠకథాయ సహ సబ్బట్ఠకథానం సమానం.

చయన్తి అధిట్ఠానఉచ్చవత్థుం. **యతో పట్ఠాయాతి** యతో ఇట్ఠకాదితో పట్ఠాయ, యం ఆదిం కత్వా భిత్తిం ఉట్ఠాపేతుకామాతి అత్థో. ''**థమ్భా పన ఉపరి ఉగ్గచ్ఛన్తి, తస్మా వట్టన్తీ**''తి ఏతేన ఇట్ఠకపాసాణా హేట్ఠా పతిట్ఠాపితాపి యది చయతో, భూమితో వా ఏకఙ్గులమత్తమ్పి ఉగ్గతా తిట్ఠన్తి, వట్టన్తీతి సిద్ధం హోతి.

ఆరామోతి ఉపచారసీమాపరిచ్ఛిన్నో సకలో విహారో. **సేనాసనానీతి** విహారస్స అన్తో తిణకుటిఆదికాని సఙ్ఘస్స నివాసగేహాని. **విహారగోనిసాదికా నామాతి** సేనాసనగోనిసాదికా. సేనాసనాని హి సయం పరిక్ఖిత్తానిపి ఆరామపరిక్ఖేపాభావేన "గోనిసాదికానీ"తి వుత్తాని. ''**ఉపడ్ఢపరిక్ఖిత్తోపీ**''తి ఇమినా తతో ఊనపరిక్ఖిత్తో యేభుయ్యేన అపరిక్ఖిత్తో నామ, తస్మా అపరిక్ఖిత్తసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి దస్సేతి. **ఏత్థాతి** ఉపడ్ఢాదిపరిక్ఖిత్తే. **కప్పియకుటిం లద్ధుం వట్టతీతి** గోనిసాదియా అభావేన సేసకప్పియకుటీసు తీసు యా కాచి కప్పియకుటి కాతబ్బాతి అత్థో.

తేసం గేహానీతి ఏత్థ భిక్ఖూనం వాసత్థాయ కతమ్పి యావ న దేన్తి, తావ తేసం సన్తకంయేవ భవిస్సతీతి దట్ఠబ్బం. **విహారం ఠపేత్వాతి** ఉపసమ్పన్నానం వాసత్థాయ కతగేహం ఠపేత్వాతి అత్థో. **గేహన్తి** నివాసగేహం, తదఞ్ఞం పన ఉపోసథాగారాది సబ్బం అనివాసగేహం చతుకప్పియభూమివిముత్తా పఞ్చమీ కప్పియభూమి. సఙ్ఘసన్తకేపి హి ఏతాదిసే గేహే సుట్ఠు పరిక్ఖిత్తారామత్తేపి అబ్భోకాసే వియ అన్తోవుత్థాదిదోసో నత్థి. యేన కేనచి ఛన్నే, పరిచ్ఛన్నే చ సహసేయ్యప్పహోనకే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నివాసగేహే అన్తోవుత్థాదిదోసో, న అఞ్ఞత్థ. తేనాహ ''**యం పనా**''తిఆది. తత్థ ''**సఙ్ఘికం వా పుగ్గలికం వా**''తి ఇదం కిఞ్చాపి భిక్ఖునీనం సామఞ్ఞతో వుత్తం, భిక్ఖూనం పన సఙ్ఘికం పుగ్గలికఞ్చ భిక్ఖునీనం, తాసం సఙ్ఘికం పుగ్గలికఞ్చ భిక్ఖూనం గిహిసన్తకట్ఠానే తిట్ఠతీతి వేదితబ్బం.

ముఖసన్నిధీతి అన్తోసన్నిహితదోసో హి ముఖప్పవేసననిమిత్తం ఆపత్తిం కరోతి, నాఞ్ఞథా. తస్మా "ముఖసన్నిధీ"తి వుత్తో.

తత్థ తత్థ ఖణ్డా హోన్తీతి ఉపడ్ఢతో అధికం ఖణ్డా హోన్తి. **సబ్బస్మిం ఛదనే వినట్ఠేతి** తిణపణ్ణాదివస్సపరిత్తాయకే ఛదనే వినట్ఠే. గోపానసీనం పన ఉపరి వల్లీహి బద్ధదణ్డేసు ఠితేసుపి జహితవత్థుకా హోన్తి ఏవ. **పక్ఖపాసకమణ్డలన్తి** ఏకస్మిం పస్సే

తిణ్ణం గోపానసీనం ఉపరి ఠితతిణపణ్ణాదిచ్ఛదనం వుచ్చతి.

అనుపసమ్పన్నస్స దాతబ్బో అస్సాతిఆదినా అకప్పియకుటియం వుత్థమ్పి అనుపసమ్పన్నస్స దిన్నే కప్పియం హోతి, సాపేక్ఖదానఞ్చేత్థ వట్టతి, పటిగ్గహణం వియ న హోతీతి దస్సేతి.

౨౯౯. పాళియం **కన్తారే సమ్భావేసీతి** అప్పభక్ఖకన్తారే సమ్పాపుణి.

కప్పియభూమిఅనుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కేణియజటిలవత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౦. జటిలోతి ఆహరిమజటాధరో తాపసవేసధారకో యఞ్ఞయుత్తో లోకపూజితో బ్రాహ్మణో. **పవత్తారో** పావచనవసేన వత్తారో. యేసం సన్తకమిదం, యేహి వా ఇదం గీతన్తి అత్థో. **గీతం పవుత్తం సమిహితన్తి** అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పరియాయవచనం వుత్తన్తి అత్థో. **తదనుగాయన్తీతి** తం తేహి పుబ్బే గీతం అనుగాయన్తి. ఏవం సేసేసు చ.

యావకాలికపక్కానన్తి పక్కే సన్ధాయ వుత్తం, ఆమాని పన అనుపసమ్పన్నేహి సీతుదకే మద్దిత్వా పరిస్సావేత్వా దిన్నపానం పచ్ఛాభత్తమ్పి కప్పతి ఏవ. అయఞ్చ అత్థో మహాఅట్ఠకథాయం సరూపతో అవుత్తోతి ఆహ ''**కురున్దియం పనా**''తిఆది. ''**ఉచ్ఛురసో నికసటో**''తి ఇదం పాతబ్బసామఞ్ఞేన యామకాలికకథాయం వుత్తం, తం పన సత్తాహకాలికమేవాతి గహేతబ్బం. **ఇమే చత్తారో రసాతి** ఫలపత్తపుప్ఫఉచ్ఛురసా చత్తారో.

పాళియం **అగ్గిహుత్తముఖాతి** అగ్గిజుహనపుబ్బకా. **ఛన్దసోతి** వేదస్స. **సావిత్తీ ముఖం** పఠమం సజ్ఝాయితబ్బాతి అత్థో. **తపతన్తి** విజోతన్తానం.

కేణియజటిలవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రోజమల్లాదివత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౧. బహుకతో బుద్ధే వాతి బుద్ధే కతబహుమానోతి అత్థో. నో ఖో అహం, భన్తే ఆనన్ద, ఞాతీనం దణ్డభయతజ్జితో అహోసిన్తి సేసో. ఏవఞ్హి సతి "ఏవాహ"న్తి పున అహం-గహణం యుజ్జతి. **వివరీతి** "వివరతూ"తి చిన్తామత్తేన వివరి, న ఉట్ఠాయ హత్థేన.

౩౦౩. అఞ్ఞతరోతి సుభద్దో వుడ్ఢపబ్బజితో. **ద్వే దారకాతి** సామణేరభూమియం ఠితా ద్వే పుత్తా. **నాళియావాపకేనాతి** నాళియా చేవ థవికాయ చ. **సంహరథ** ఇమేహి భాజనేహి తణ్డులాదీని సబ్బడ్ఢథాతి అత్థో. **భుసాగారేతి** పలాలమయే అగారే, పలాలపుఞ్జం అబ్భన్తరతో పలాలం సబ్బడ్ఢిత్వా అగారం కతం హోతి, తత్థాతి అత్థో.

రోజమల్లాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుమహాపదేసకథావణ్ణనా

౩౦౫. పరిమద్దన్తాతి ఉపపరిక్ఖన్తా. **ద్వే పటా దేసనామేనేవ వుత్తాతి** తేసం సరూపదస్సనపదమేతం. నాఞ్ఞనివత్తనపదం పత్తుణ్ణపటస్సాపి దేసనామేన వుత్తత్తా.

తుమ్బాతి భాజనాని. **ఫలతుమ్బో** నామ లాబుఆది. **ఉదకతుమ్బో** ఉదకఘటో. **కిలఞ్జచ్ఛత్తన్తి** వేళువిలీవేహి వాయిత్వా కతఛత్తం. **సమ్భిన్నరసన్తి** మిస్సీభూతరసం.

చతుమహాపదేసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భేసజ్జక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౭. కథినక్ఖన్ధకో

కథినానుజాననకథావణ్ణనా

౩౦౬. కథినక్ఖన్ధకే **సీసవసేనాతి** పధానవసేన. **కథినన్తి** పఞ్చానిసంసే అన్తోకరణసమత్థతాయ థిరన్తి అత్థో. **సో నేసం భవిస్సతీతి యుజ్జతీతి** "సో తుమ్హాక"న్తి అవత్వా "నేస"న్తి వచనం యుజ్జతి. **యే అత్థతకథినాతి** న కేవలం తుమ్హాకమేవ, యే అఞ్ఞేపి అత్థతకథినా, తేసం భవిస్సతీతి అత్థో. అథ వా **వోతి** తదా సమ్ముఖీభూతేహి సద్ధిం అసమ్ముఖీభూతే చ అనాగతే చ భిక్ఖూ సబ్బే ఏకతో సమ్పిణ్డేత్వా వుత్తం, తుమ్హాకన్తి అత్థో. **సో నేసన్తి** ఏత్థ సో తేసన్తి యోజేతబ్బం. తేనాహ "అత్థతకథినానం వో, భిక్ఖవే, ఇమాని పఞ్చ కప్పిస్సన్తీ"తి. **మతకచీవరన్తి** మతస్స చీవరం. "వుత్థవస్సవసేనా"తి ఇదం పచ్ఛిమవస్సంవుత్థానమ్పి సాధారణన్తి ఆహ **''పురిమికాయ వస్సం ఉపగన్త్వా పఠమపవారణాయ పవారితా లభన్తీ''**తి. **ఉపగతా వా న లభన్తీతి** పచ్ఛిమికాయ వుత్థవస్సేపి సన్ధాయ వుత్తం.

ఖలిమక్ఖితసాటకోతి అహతవత్థం సన్ధాయ వుత్తం. **''అకాతుం న లబ్భతీ''**తి ఇమినా అనాదరియే సతి దుక్కటన్తి దీపేతి.

''అపలోకేత్వా''తి ఇదం అఞ్ఞేసం వస్సంవుత్థభిక్ఖూనం అదత్వా దాతుకామేహి కత్తబ్బవిధిదస్సనం. యది ఏవం కమ్మవాచాయ ఏవ దానం అవుత్తన్తి ఆహ **''కమ్మవాచా పనా''**తిఆది. కథినచీవరం వియ కమ్మవాచాయ దాతుం న వట్టతీతి అపలోకేత్వావ దాతబ్బన్తి అధిప్పాయో.

౩౦౮. మహాభూమికన్తి మహావిసయం, చతువీసతిఆకారవన్తతాయ మహావిత్థారికన్తి వుత్తం హోతి. **పఞ్చకన్తి** పఞ్చఖణ్డం. ఏసేవ నయో సేసేసుపి. **పఠమచిమిలికాతి** కథినవత్థతో అఞ్ఞా అత్తనో పకతిచిమిలికా. **కుచ్ఛిచిమిలికం కత్వా సిబ్బితమత్తేనాతి** థిరజిణ్ణానం చిమిలికానం ఏకతో కత్వా సిబ్బనస్సేతం అధివచనన్తి వదన్తి. మహాపచ్చరియం, కురున్దియఞ్చ వుత్తవచనన్తి దస్సనం, బ్యఞ్జనతో ఏవ భేదో, న అత్థతోతి దస్సనత్థం కతన్తిపి వదన్తి. **పిట్ఠిఅనువాతారోపనమత్తేనాతి** దీఘతో అనువాతస్స ఆరోపనమత్తేన. **కుచ్ఛిఅనువాతారోపనమత్తేనాతి** పుథులతో అనువాతస్స ఆరోపనమత్తేన. **రత్తినిస్సగ్గియేనాతి** రత్తిఅతిక్కన్తేన.

౩౦౯. హతవత్థకసాటకేనాతి అతిజిణ్ణసాటకో. **న హి తేనాతిఆదీసు** తేన పరివారాగతపాఠేన ఇధ ఆనేత్వా అవుచ్చమానేన కథినత్థారకస్స జానితబ్బేసు న కిఞ్చి పరిహాయతి, తస్స సబ్బస్స ఇధేవ వుత్తత్తాతి అధిప్పాయో.

౩౧౦. మాతా వియాతి **మాతికా**, ఇవత్థే క-పచ్చయో దట్ఠబ్బో. తేన సిద్ధమత్థం దస్సేన్తో ఆహ **''మాతికాతి మాతరో''**తిఆది. **అస్సాతి** ఏతిస్సా మాతికాయ. పక్కమనన్తికో కథినుబ్భారో ఏవ హి సయం అత్తనో ఉప్పజ్జతీతి ఏవమభేదూపచారేన "మాతికా"తి వుత్తో ఉబ్భారస్సేవ పక్కమనస్సే సముప్పత్తితో, తబ్బినిముత్తాయ చ మాతికాయ అభావా, తప్పకాసికాపి చేత్థ పాళి "మాతికా"తి వత్తుం యుజ్జతి. సాపి హి పక్కమనన్తికుబ్భారప్పకాసనేన "పక్కమనన్తికా"తి వుత్తా. ఏసేవ నయో సేసుబ్భారేసుపి. **పక్కమనన్తి** చేత్థ ఉపచారసీమాతిక్కమనం దట్ఠబ్బం.

కథినానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆదాయసత్తకకథావణ్ణనా

౩౧౧. ''**న పున ఆగమిస్స**''న్తి ఇదం ఆవాసపలిబోధుపచ్ఛేదకారణదస్సనం. పఞ్చసు హి చీవరమాసేసు యదా కదాచి న పచ్చేస్సన్తి చిత్తేన ఉపచారసీమాతిక్కమేన ఆవాసపలిబోధో ఛిజ్జతి. పచ్చేస్సన్తి బహిఉపచారగతస్స పన యత్థ కత్థచి న పచ్చేస్సన్తి చిత్తే ఉప్పన్నమత్తే ఛిజ్జతి. **పఠమం చీవరపలిబోధో ఛిజ్జతీ**తి న పచ్చేస్సన్తి పక్కమనతో పురేతరమేవ చీవరస్స నిట్ఠితత్తా వుత్తం. "కతచీవరమాదాయా"తి హి వుత్తం. అత్థతకథినస్స హి భిక్ఖునో యావ "సఙ్ఘతో వా దాయకకులాదితో వా చీవరం లభిస్సామీ"తి చీవరాసా వా లద్ధవత్థానం సహాయసమ్పదాదియోగం లభిత్వా సఙ్ఘాటిఆదిభావేన "ఛిన్దిత్వా కరిస్సామీ"తి కరణిచ్ఛా వా పవత్తతి, తావ చీవరపలిబోధో అనుపచ్ఛిన్నో ఏవ. యదా పన యథాపత్థితట్ఠానతో చీవరాదీనం సబ్బథా అలాభేన వా చీవరాసా చేవ లద్ధానం కత్వా నిట్ఠానేన వా నట్ఠవినట్ఠాదిభావేన వా చీవరే నిరపేక్ఖతాయ వా కరణిచ్ఛా చ విగచ్ఛతి, తదా చీవరపలిబోధో ఉపచ్ఛిన్నో హోతి.

సో చ ఇధ "కతచీవరం ఆదాయా"తి వచనేన పకాసితో. ఏవం ఉపరి సబ్బత్థ పాళివచనక్కమం నిస్సాయ నేసం పఠమం, పచ్ఛా చ ఉపచ్ఛిజ్జనం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. సబ్బథాపి చ ఇమేసం ఉభిన్నం పలిబోధానం ఉపచ్ఛేదేనేవ కథినుబ్భారో, న ఏకస్స. తేసఞ్చ పుబ్బాపరియేన, ఏకక్ఖణే చ ఉపచ్ఛిజ్జనం దస్సేతుం ఇమా అట్ఠ మాతికా ఠపితాతి వేదితబ్బా. **అన్తోసీమాయ**న్తి చీవరనిట్ఠానక్ఖణేయేవ ఛిన్నత్తా వుత్తం. **నేవిమం చీవరం కారేస్స**న్తి చీవరే అపేక్ఖాయ విగతత్తా కరణపలిబోధస్సాపి ఉపచ్ఛిన్నతం దస్సేతి. యో పన అప్పిచ్ఛతాయ వా అనత్థికతాయ వా సబ్బథా చీవరం న సమ్పటిచ్ఛతి, తస్స బహిసీమాగతస్స సబ్బథాపి చీవరపలిబోధాభావేన న పచ్చేస్సన్తి సన్నిట్ఠానమత్తేన **సన్నిట్ఠానన్తికో** కథినుబ్భారో వేదితబ్బో. **సో పనాతి** పలిబోధుపచ్ఛేదో. **అయం పనాతి** ఆసావచ్ఛేదకో కథినుబ్భారో విసుం విత్థారేత్వా వుత్తో, ఇధ న వుత్తోతి సమ్బన్ధో.

అనాసాయ లభతీతి "యస్మిం కులే చీవరం లభిస్సామా"తి ఆసా అనుప్పన్నపుబ్బా, తత్థ చీవరాసాయ అనుప్పన్నట్ఠానే యత్థ కత్థచి లభతీతి అత్థో. **ఆసాయ న లభతీ**తి ఆసీసితట్ఠానే న లభతీతి అత్థో. **ఇధ న వుత్తో**తి ఇధ సవనన్తికానన్తరే న వుత్తో. **తత్థా**తి తస్మిం సీమాతిక్కన్తికే. **సీమాతిక్కన్తికో** నామ చీవరమాసానం పరియన్తదివససఙ్ఖాతాయ సీమాయ అతిక్కమనతో సఙ్ఖాతో. కేచి "బహిసీమాయ కాలాతిక్కమో సీమాతిక్కమో"తి మఞ్ఞన్తి, తేసం అన్తోఉపచారే చీవరకాలాతిక్కమేపి కథినుబ్భారో అసమ్మతో నామ సియాతి న చేతం యుత్తం. తస్మా యత్థ కత్థచి కాలాతిక్కమో సీమాతిక్కమోతి వేదితబ్బో. ఏత్థ చ పాళియం "కతచీవరో"తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం, అకతచీవరస్సపి కాలాతిక్కమేన సీమాతిక్కన్తికో హోతి, ద్వే చ పలిబోధా ఏకతో ఛిజ్జన్తి. ఏవం అఞ్ఞత్థాపి యథాసమ్భవం తంతం విసేసనాభావేపి కథినుబ్భారతా, పలిబోధుపచ్ఛేదప్పకారో చ వేదితబ్బో. ''**సహుబ్భారే ద్వేపి పలిబోధా అపుబ్బం అచరిమం ఛిజ్జన్తీ**''తి ఇదం అకతచీవరస్స పచ్చేస్సన్తి అధిట్ఠానసమ్భవపక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం, తేసు అఞ్ఞతరాభావేపి సహుబ్భారోవ హోతి.

౩౧౨-౩౨౫. సమాదాయవారో ఆదాయవారసదిసోవ. ఉపసగ్గమేవేత్థ విసేసో. తేనాహ ''**పున సమాదాయవారేపి...పే.... తేయేవ దస్సితా**''తి . విప్పకతచీవరే పక్కమనన్తికస్స అభావతో ''**యథాసమ్భవ**''న్తి వుత్తం. తేనేవ విప్పకతచీవరవారే ఛళేవ ఉబ్భారా వుత్తా, చీవరే హత్థగతే చ ఆసావచ్ఛేదికస్స అసమ్భవా, సో ఏతేసు వారేసు యత్థ కత్థచి న వుత్తో, విసుఞ్ఞేవ వుత్తో. విప్పకతవారే చేత్థ ఆదాయవారసమాదాయవారవసేన ద్వే ఛక్కవారా వుత్తా.

తతో పరం నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తికానం వసేన తీణి తికాని దస్సితాని. తత్థ తతియత్తికే **అనధిట్ఠితేనాతి** "పచ్చేస్సం, న పచ్చేస్స"న్తి ఏవం అనధిట్ఠితేన, న ఏవం మనసికత్వాతి అత్థో. తతియత్తికతో పన పరం ఏకం ఛక్కం దస్సితం. ఏవం తీణి తికాని, ఏకం ఛక్కఞ్చాతి పఠమం పన్నరసకం వుత్తం, ఇమినా నయేన దుతియపన్నరసకాదీని వేదితబ్బాని.

పాళియం ఆసావ్వాదసకే బహిసీమాగతస్స కథినుద్ధారేసు తేసమ్పి చీవరాసాదివసేన చీవరపలిబోధో యావ చీవరనిట్ఠానా తిట్ఠతీతి ఆహ "**సో బహిసీమాగతో సుణాతి 'ఉబ్భతం కిర తస్మిం ఆవాసే కథినన్తి...పే.... సవనన్తికో కథినుద్ధారో**"'తి. ఏత్థ చ సవనక్ఖణే ఆవాసపలిబోధో పఠమం ఛిజ్జతి, నిట్ఠితే చీవరపలిబోధోతి వేదితబ్బో.

దిసంగమికనవకే **దిసంగమికో పక్కమతీతి** న పచ్చేస్సన్తి పక్కమతి, ఇమినా ఆవాసపలిబోధాభావో దస్సితో హోతి. తేనేవ వస్సంవుత్థావాసే పున గన్త్వా చీవరనిట్ఠాపితమత్తే నిట్ఠానన్తికో కథినుద్ధారో వుత్తో. "**చీవరపటివిసం అపవిలాయమానో**"తి ఇమినా చీవరపలిబోధసమఙ్గికత్తమస్స దస్సేతి, **అపవిలాయమానోతి** ఆకఙ్ఖమానో. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఆదాయసత్తకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కథినక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౮. చీవరక్ఖన్ధకో

జీవకవత్థుకథాదివణ్ణనా

౩౨౯. చీవరక్ఖన్ధకే **కమ్మవిపాకన్తి** కమ్మపచ్చయఉతుచిత్తాహారసముట్ఠితం అప్పటిబాహియరోగం సన్ధాయ వుత్తం కమ్మజస్స రోగస్స అభావా.

౩౩౦. పాళియం **సంయమస్సాతి** సఙ్గహణస్స. అవిసజ్జనస్సాతి అత్థో “యో సంయమో సో వినాసో”తిఆదీసు (పే. వ. ౨౩౭) వియ. ఏతస్స సంయమస్స ఫలం ఉపజానామాతి యోజనా. తమేవ ఫలం దస్సేన్తో ఆహ **‘‘వరమేతం…పే… ఆసిత్త’’**న్తి. కేచి పన “సంయమస్సాతి ఆనిసంసస్స, ఉపయోగత్థే చేతం సామివచన”న్తి (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౩౨౯-౩౩౦) అత్థం వదన్తి.

౩౩౬. ఉస్సన్నదోసోతి సఞ్జాతపిత్తాదిదోసో. **సబ్బత్థాతి** సకలసరీరే.

౩౩౭. మహాపిట్ఠియకోజవన్తి హత్థిపిట్ఠియం అత్థరితబ్బతాయ “మహాపిట్ఠియ”న్తి లద్ధసమఞ్ఞం ఉణ్ణామయత్థరణం.

౩౩౮-౯. ఉపడ్ఢకాసినం ఖమమానన్తి అడ్ఢకాసిఅగ్ఘనకం. పాళియం **కిం ను ఖోతి** కతమం ను ఖో.

౩౪౦-౩౪౨. ఉపచారేతి సుసానస్స ఆసన్నే పదేసే. **ఛడ్డేత్వా గతాతి** కిఞ్చి అవత్వా ఏవ ఛడ్డేత్వా గతా, ఏతేన “భిక్ఖూ గణ్హన్తూ”తి ఛడ్డితే ఏవ అకామా భాగదానం విహితం, కేవలం ఛడ్డితే పన కతికాయ అసతి ఏకతో బహూసు పవిట్ఠేసు యేన గహితం, తేన అకామభాగో న దాతబ్బోతి దస్సేతి. సమానా దిసా పురత్థిమాదిభేదా ఏతేసన్తి సదిసాతి ఆహ **‘‘ఏకదిసాయ వా ఓక్కమింసూ’’**తి. **ధురవిహారట్ఠానేతి** విహారస్స సమ్ముఖట్ఠానే.

జీవకవత్థుకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

భణ్డాగారసమ్ముతిఆదికథావణ్ణనా

౩౪౩. విహారమజ్ఝేతి సబ్బేసం జాననత్థాయ వుత్తం. **వణ్ణావణ్ణం కత్వాతి** పటివీసప్పహోనకతాజాననత్థం హలిద్దియాదీహి ఖుద్దకమహన్తవణ్ణేహి యుత్తే సమే కోట్ఠాసే కత్వా. తేనాహ **‘‘సమే పటివీసే ఠపేత్వా’’**తి. **ఇదన్తి** సామణేరానం ఉపడ్ఢపటివీసదానం. **ఫాతికమ్మన్తి** పహోనకకమ్మం. యత్తకేన వినయాగతేన సమ్ముఞ్జనీబన్ధనాదిహత్థకమ్మేన విహారస్స ఊనకతా న హోతి, తత్తకం కత్వాతి అత్థో. **సబ్బేసన్తి** తత్రుప్పాదవస్సావాసికం గణ్హన్తానం సబ్బేసం భిక్ఖూనం, సామణేరానఞ్చ. **భణ్డాగారికచీవరేపీతి** అకాలచీవరం సన్ధాయ వుత్తం. **ఏతన్తి** ఉక్కుట్ఠియా కతాయ సమభాగదానం. **విరజ్ఝిత్వా కరోన్తీతి** కత్తబ్బకాలేసు అకత్వా యథారుచితక్ఖణే కరోన్తి.

ఏత్తకేన మమ చీవరం పహోతీతి ద్వాదసహత్థనకేనేవ మమ చీవరం పరిపుణ్ణం హోతి, న తతో ఊనేనాతి సబ్బం గహేతుకామోతి అత్థో.

భణ్డాగారసమ్ముతిఆదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చీవరరజనకథాదివణ్ణనా

౩౪౪. **ఏవఙ్హి కతేతి** వట్టాధారస్స అన్తో రజనోదకం, బహి ఛల్లికఞ్చ కత్వా వియోజనే కతే. **న ఉత్తరతీతి** కేవలం ఉదకతో ఫేణుట్ఠానాభావా న ఉత్తరతి. **రజనకుణ్డన్తి** పక్కరజనట్ఠపనకం మహాఘటం.

౩౪౫. **అనువాతాదీనం దీఘపత్తానన్తి** ఆయామతో, విత్థారతో చ అనువాతం. **ఆది**-సద్దేన ద్విన్నం ఖణ్డానం అన్తరా మాతికాకారేన ఠపితపత్తఞ్చ "దీఘపత్త"న్తి దట్ఠబ్బం. **ఆగన్తుకపత్తన్తి** దిగుణచీవరస్స ఉపరి అఞ్ఞం పట్టం అప్పేన్తి, తం సన్ధాయ వుత్తం. తం కిర ఇదాని న కరోన్తి.

౩౪౬. పాళియం **నన్దిముఖియాతి** తుట్ఠిముఖియా, పసన్నదిసాముఖాయాతి అత్థో.

౩౪౮. **అచ్ఛుపేయ్యన్తి** పతిట్ఠపేయ్యం. **హతవత్థకానన్తి** పురాణవత్థానం. **అనుద్ధరిత్వావాతి** అగ్గళే వియ దుబ్బలట్ఠానం అనపనేత్వావ.

౩౪౯-౩౫౧. విసాఖవత్థుమ్హి **కల్లకాయాతి** అకిలన్తకాయా. **గతీతి** ఞాణగతి అధిగమో. **అభిసమ్పరాయోతి** "సకిదేవ ఇమం లోకం ఆగన్త్వా దుక్ఖస్సన్తం కరోతీ"తిఆదినా (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౪౮) వుత్తో ఞాణాభిసమ్పరాయో, మగ్గఞాణయుత్తేహి గన్తబ్బగతివిసేసోతి అత్థో. తం భగవా బ్యాకరిస్సతి. ''**దదాతి దాన**''న్తి ఇదం అన్నపానవిరహితానం సేసపచ్చయానం దానవసేన వుత్తం. **సోవగ్గికన్తి** సగ్గసంవత్తనికం.

౩౫౯. **అట్ఠపదకచ్ఛన్నేనాతి** అట్ఠపదకసఙ్ఖాతజూతఫలకలేఖాసణ్ఠానేన.

౩౬౨. పాళియం **నదీపారం గన్తున్తి** భిక్ఖునో నదీపారగమనం హోతీతి అత్థో. **అగ్గళగుత్తియేవ పమాణన్తి** ఇమేహి చతూహి నిక్ఖేపకారణేహి ఠపేన్తేనపి అగ్గళగుత్తివిహారే ఏవ ఠపేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. **నిస్సీమాగతన్తి** వస్సానసఙ్ఖాతం కాలసీమం అతిక్కన్తం, తం వస్సికసాటికచీవరం న హోతీతి అత్థో.

చీవరరజనకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘికచీవరుప్పాదకథావణ్ణనా

౩౬౩. **పఞ్చ మాసేతి** అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **వడ్ఢిం పయోజేత్వా ఠపితఉపనిక్ఖేపతోతి** వస్సావాసికస్సత్థాయ దాయకేహి వడ్ఢిం పయోజేత్వా ఠపితఉపనిక్ఖేపతో. ''**ఇధ వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సా**''తి ఇదం అభిలాపమత్తం. ఇధ-సద్దం పన వినా "వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స దేమా"తి వుత్తేపి సో ఏవ నయో. **అనత్థతకథినస్సాపి పఞ్చ మాసే పాపుణాతీతి** వస్సావాసికలాభవసేన ఉప్పన్నత్తా అనత్థతకథినస్సాపి వుత్థవస్సస్స పఞ్చ మాసే పాపుణాతి. వక్ఖతి హి "చీవరమాసతో పట్ఠాయ యావ హేమన్తస్స పచ్ఛిమో దివసో, తావ వస్సావాసికం దేమాతి వుత్తే కథినం అత్థతం వా హోతు అనత్థతం వా, అతీతవస్సంవుత్థానమేవ పాపుణాతీ"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯). **తతో పరన్తి** పఞ్చమాసతో పరం, గిమ్హానస్స పఠమదివసతో

పట్ఠాయాతి అత్థో. ‘‘**కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా**’’తి ఇదం “ఉదాహు అనాగతవస్సే”తి ఇమస్సానన్తరం దట్ఠబ్బం. పోత్థకేసు పన “అనత్థతకథినస్సాపి పఞ్చ మాసే పాపుణాతీ”తి ఇమస్సానన్తరం “కస్మా పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా”తి ఇదం లిఖన్తి, తం పమాదలిఖితం పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నం సన్ధాయ “అనత్థతకథినస్సాపీ”తి వత్తబ్బతో. వుత్థవస్సే హి సన్ధాయ “అనత్థతకథినస్సాపీ”తి వుత్తం, న చ పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నం వుత్థవస్సస్సేవ పాపుణాతీతి సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేసమ్పి పాపుణనతో. తేనేవ వక్ఖతి “సచే పన గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ ఏవం వదతి, తత్ర సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేసం పాపుణాతి. కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౭౯).

దుగ్గహితానీతి అగ్గహితాని. సఙ్ఘికానేవాతి అత్థో. **ఇతోవా**తి థేరానం దాతబ్బతోవ, ఇదానేవాతి వా అత్థో.

సఙ్ఘికచీవరుప్పాదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపనన్దసక్యపుత్తవత్థుకథావణ్ణనా

౩౬౪. ‘‘**సత్తాహవారేన అరుణమేవ ఉట్ఠాపేతీ**’’తి ఇదం నానాసీమావిహారేసు కత్తబ్బనయేన ఏకస్మిమ్పి విహారే ద్వీసు సేనాసనేసు నివుత్థభావదస్సనత్థం వుత్తం, అరుణుట్ఠాపనేనేవ తత్థ వుత్థో హోతి, న పన వస్సచ్ఛేదపరిహారాయ. అన్తోఉపచారసీమాయపి యత్థ కత్థచి అరుణం ఉట్ఠాపేన్తో అత్తనా గహితసేనాసనం అప్పవిట్ఠోపి వుత్థవస్సో ఏవ హోతి, గహితసేనాసనే పన నివుత్థో నామ న హోతి, తత్థ చ అరుణుట్ఠాపనే పన సతి హోతి. తేనాహ ‘‘**పురిమస్మిం బహుతరం నివసతి నామా**’’తి, ఏతేన చ ఇతరస్మిం సత్తాహవారేనాపి అరుణుట్ఠాపనే సతి ఏవ అప్పకతరం నివసతి నామ హోతి, నాసతీతి దీపితం హోతి. **నానాలాభేహీ**తి విసుం విసుం నిబద్ధవస్సావాసికలాభేహి. **నానూపచారేహీ**తి నానాపరిక్ఖేపనానాద్వారేహి. **ఏకసీమావిహారేహీ**తి ద్విన్నం విహారానం ఏకేన పాకారేన పరిక్ఖిత్తత్తా ఏకాయ ఉపచారసీమాయ అన్తోగతేహి ద్వీహి విహారేహి. **సేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతీ**తి పఠమం గహితో పటిప్పస్సమ్భతి. **తత్థా**తి యత్థ సేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సద్ధో, తత్థ.

ఉపనన్దసక్యపుత్తవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

గిలానవత్థుకథావణ్ణనా

౩౬౫-౬. **భూమియం పరిభణ్డం అకాసీ**తి గిలానేన నిపన్నభూమియం కిలిట్ఠట్ఠానం ధోవిత్వా హరితూపలిత్తం కారేసీతి అత్థో. **భేసజ్జం యోజేతుం అసమత్థో**తి పరేహి వుత్తవిధిమ్పి కాతుం అసమత్థో. పాళియం గిలానుపట్ఠాకానం చీవరదానే సామణేరానం తిచీవరాధిట్ఠానాభావా “చీవరఞ్చ పత్తఞ్చా”తిఆది సబ్బత్థ వుత్తం. సచేపి సహస్సం అగ్ఘతి, గిలానుపట్ఠాకానఞ్ఞేవ దాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

గిలానవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మతసన్తకకథాదివణ్ణనా

౩౮౯. అఞ్ఞన్తి చీవరపత్తతో అఞ్ఞం. **అప్పగ్ఘన్తి** అతిజిణ్ణాదిభావేన నిహీనం. **తతోతి** అవసేసపరిక్ఖారతో. **సబ్బన్తి** పత్తం, తిచీవరఞ్చ.

తత్థ తత్థ సఙ్ఘస్సేవాతి తస్మిం తస్మిం విహారే సఙ్ఘస్సేవ. పాళియం **అవిస్సజ్జికం అవేభఙ్గికన్తి** ఆగతానాగతస్స చాతుద్దిసస్స సఙ్ఘస్సేవ సన్తకం హుత్వా కస్సచి అవిస్సజ్జికం అవేభఙ్గికం భవితుం అనుజానామీతి అత్థో.

౩౯౧-౨. అక్కనాళమయన్తి అక్కదణ్డమయం. **అక్కదుస్సానీతి** అక్కవాకేన కతదుస్సాని, పోత్థకగతికాని దుక్కటవత్థుకానీతి అత్థో. **దుపట్టచీవరస్స వా మజ్ఝేతి** యం నిట్ఠితే తిపట్టచీవరం హోతి, తస్స మజ్ఝే పటలం కత్వా దాతబ్బానీతి అత్థో.

౩౯౪. "సన్తే పతిరూపే గాహకే"తి వుత్తత్తా గాహకే అసతి అదత్వా భాజితేపి సుభాజితమేవాతి దట్ఠబ్బం.

౩౯౬. దక్ఖిణోదకం పమాణన్తి "ఏత్తకాని చీవరాని దస్సామీ"తి పఠమం ఉదకం పాతేత్వా పచ్ఛా దేన్తి. తం యేహి గహితం, తే భాగినోవ హోన్తీతి అధిప్పాయో. **పరసముద్దేతి** జమ్బుదీపే. తమ్బపణ్ణిదీపఞ్హి ఉపాదాయేస ఏవం వుత్తో.

మతసన్తకకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠచీవరమాతికాకథావణ్ణనా

౩౭౯. పుగ్గలాధిట్ఠాననయేన వుత్తన్తి "సీమాయ దాన"న్తిఆదినా వత్తబ్బే "సీమాయ దేతీ"తిఆది పుగ్గలాధిట్ఠానేన వుత్తం. **"అపిచా"**తిఆదినా పఠమలేడ్డుపాతభూతపరిక్ఖేపారహట్ఠానతో బహి దుతియలేడ్డుపాతోపి ఉపచారసీమా ఏవాతి దస్సేతి. ధువసన్నిపాతట్ఠానాదికమ్పి పరియన్తే ఠితమేవ గహేతబ్బం. లోకే గామసీమాదయో వియ లాభసీమా నామ విసుం పసిద్ధా నామ నత్థి, కేనాయం అనుఞ్ఞాతాతి ఆహ **"నేవ సమ్మాసమ్బుద్ధేనా"**తిఆది. ఏతేన నాయం సాసనవోహారసిద్ధా, లోకవోహారసిద్ధా ఏవాతి దస్సేతి. **"జనపదపరిచ్ఛేదో"**తి ఇదం లోకపసిద్ధసీమాసద్దత్థవసేన వుత్తం. పరిచ్ఛేదబ్భన్తరం పన సబ్బం జనపదసీమాతి గహేతబ్బం, జనపదో ఏవ జనపదసీమా. ఏవం రట్ఠసీమాదీసుపి. తేనాహ **"ఆణాపవత్తిట్ఠాన"**న్తిఆది.

పథవీవేమజ్ఝే గతస్సాతి యావ ఉదకపరియన్తా ఖణ్డసీమత్తా వుత్తం, ఉపచారసీమాదీసు పన అబద్ధసీమాసు హేట్ఠాపథవియం సబ్బత్థ ఠితానం న పాపుణాతి, కూపాదిపవేసారహట్ఠానే ఠితానఞ్ఞేవ పాపుణాతీతి హేట్ఠా సీమాకథాయం వుత్తనయేన తంతంసీమట్ఠభావో వేదితబ్బో. చక్కవాళసీమాయ పన దిన్నం పథవీసన్ధారకఉదకట్ఠానేపి ఠితానం పాపుణాతి సబ్బత్థ చక్కవాళవోహారత్తా.

బుద్ధాధివుత్థోతి బుద్ధేన భగవతా నివుత్థో. **పాకవట్టన్తి** నిబద్ధదానం. **వత్తతీతి** పవత్తతి. **తేహీతి** యేసం సమ్ముఖే ఏస దేతి, తేహి భిక్ఖూహి. **దుతియభాగే పన థేరాసనం ఆరుళ్హేతి** యావ సఙ్ఘనవకా ఏకవారం సబ్బేసం భాగం దత్వా చీవరే అపరిక్ఖీణే పున సబ్బేసం దాతుం దుతియభాగే థేరస్స దిన్నేతి అత్థో. **పంసుకూలికానమ్పి వట్టతీతి** ఏత్థ "తుయ్హం దేమా"తి అవుత్తత్తాతి కారణం వదన్తి. యది ఏవం "సఙ్ఘస్స దేమా"తి వుత్తేపి వట్టేయ్య, "భిక్ఖూనం దేమ, థేరానం దేమ, సఙ్ఘస్స దేమా"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) వచనతో భేదో న దిస్సతి. వీమంసితబ్బమేత్థ కారణం.

పారుపితుం వట్టతీతి పంసుకూలికానం వట్టతి. **భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ భిక్ఖునీనఞ్చ దమ్మీతి వుత్తే పన న మజ్ఝే భిన్దిత్వా దాతబ్బ**న్తి ఏత్థ యస్మా భిక్ఖునిపక్ఖే సఙ్ఘస్స పచ్చేకం అపరామట్ఠత్తా భిక్ఖునీనం గణనాయ భాగో దాతబ్బోతి దాయకస్స అధిప్పాయోతి సిజ్ఝతి, తథా దానఞ్చ భిక్ఖూపి గణేత్వా దిన్నే ఏవ యుజ్జతి. ఇతరథా హి కిత్తకం భిక్ఖూనం దాతబ్బం, కిత్తకం భిక్ఖునీనన్తి న విఞ్ఞాయతి, తస్మా "భిక్ఖుసఙ్ఘస్సా"తి వుత్తవచనమ్పి "భిక్ఖూన"న్తి వుత్తవచనసదిసమేవాతి ఆహ **''భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ గణేత్వా దాతబ్బ**''న్తి. తేనాహ **''పుగ్గలో ...పే.... భిక్ఖుసఙ్ఘగ్గహణేన అగ్గహితత్తా**''తి. భిక్ఖుసఙ్ఘ-సద్దేన భిక్ఖూనఞ్ఞేవ గహితత్తా, పుగ్గలస్స పన "తుయ్హఞ్చా"తి విసుం గహితత్తా చ తత్థస్స అగ్గహితతా దట్ఠబ్బా, "భిక్ఖూనఞ్చ భిక్ఖునీనఞ్చ తుయ్హఞ్చా"తి వుత్తట్ఠానసదిసత్తాతి అధిప్పాయో. పుగ్గలప్పధానో హేత్థ సఙ్ఘ-సద్దో దట్ఠబ్బో. కేచి పన "భిక్ఖుసఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తా"తి (సారత్థ॰ టీ॰ మహావగ్గ ౩.౩౭౯) పాఠం లిఖన్తి, తం న సున్దరం తస్స విసుం లాభగ్గహణే కారణవచనత్తా. తథా హి విసుం సఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తాతి విసుం పుగ్గలస్సపి భాగగ్గహణే కారణం వుత్తం. యథా చేత్థ పుగ్గలస్స అగ్గహణం, ఏవం ఉపరి "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ తుయ్హఞ్చా"తిఆదీసుపి సఙ్ఘాది-సద్దేహి పుగ్గలస్స అగ్గహణం దట్ఠబ్బం. యది హి గహణం సియా, సఙ్ఘతోపి, విసుమ్పీతి భాగద్వయం లభేయ్య ఉభయత్థ గహితత్తా.

పూజేతబ్బన్తిఆది గిహికమ్మం న హోతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స హరా''**తి ఇదం పిణ్డపాతహరణం సన్ధాయ వుత్తం. తేనాహ **''భుఞ్జితుం వట్టతీ**''తి. **''అన్తోహేమన్తే**''తి ఇమినా అనత్థతే కథినే వస్సానం పచ్ఛిమే మాసే దిన్నం పురిమవస్సంవుత్థానఞ్ఞేవ పాపుణాతి, తతో పరం హేమన్తే దిన్నం పచ్ఛిమవస్సంవుత్థానమ్పి వుత్థవస్సత్తా పాపుణాతి. హేమన్తతో పన పరం పిట్ఠిసమయే "వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సా"తి ఏవం వత్వా దిన్నం అనన్తరే వస్సే వా తతో పరేసు వా యత్థ కత్థచి తస్మిం వుత్థవస్సానం సబ్బేసం పాపుణాతి. యే పన సబ్బథా అవుత్థవస్సా, తేసం న పాపుణాతీతి దస్సేతి. **సబ్బేసమ్పీ**తి హి తస్మిం భిక్ఖుభావే వుత్థవస్సానం సబ్బేసమ్పీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. **''వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సా''**తి వుత్తత్తా **సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేస**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **అతీతవస్స**న్తి అనన్తరాతీతవస్సం.

ఉద్దేసం గహేతుం ఆగతోతి ఉద్దేసే అగ్గహితేపి అన్తేవాసికోవాతి వుత్తం. **గహేత్వా గచ్ఛన్తో**తి పరినిట్ఠితఉద్దేసో హుత్వా గచ్ఛన్తో. **''వత్తం కత్వా ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీని గహేత్వా విచరన్తాన''**న్తి ఇదం "ఉద్దేసన్తేవాసికాన"న్తి ఇమస్సేవ విసేసనం, తేన ఉద్దేసకాలే ఆగన్త్వా ఉద్దేసం గహేత్వా గన్త్వా అఞ్ఞత్థ నివసన్తే అనిబద్ధచారికే నివత్తేతి.

అట్ఠచీవరమాతికాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౯. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకో

కస్సపగోత్తభిక్ఖువత్థుకథాదివణ్ణనా

౩౮౦. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే **తన్తిబద్ధోతి** తన్తి వుచ్చతి బ్యాపారో, తత్థ బద్ధో, ఉస్సుక్కం ఆపన్నోతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**తస్మిం ఆవాసే**’’తిఆది.

౩౮౭-౮. హాపనం వా అఞ్ఞథా కరణం వా నత్థీతి ఇత్తికమ్మస్స ఇత్తియా ఏకత్తా హాపనం న సమ్భవతి, తస్సా ఏకత్తా ఏవ పచ్ఛా ఇత్తిఠపనవసేన, ద్విక్ఖత్తుం ఠపనవసేన చ అఞ్ఞథా కరణం నత్థి. **పరతోతి** పరివారే. **తన్తి** పబ్బాజనీయకమ్మం, తస్సాతి అత్థో.

కస్సపగోత్తభిక్ఖువత్థుకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ద్వేనిస్సరణాదికథావణ్ణనా

౩౯౫. ఏసాతి ‘‘బాలో’’తిఆదినా నిద్దిట్ఠపుగ్గలో, అప్పత్తోతి సమ్బన్ధో. తత్థ కారణమాహ ‘‘**యస్మా**’’తిఆది. తత్థ **ఆవేణికేన లక్ఖణేనాతి** పబ్బాజనీయకమ్మస్స నిమిత్తభావేన పాళియం వుత్తత్తా అసాధారణభూతేన కులదూసకభావేన. యది హేస తం కమ్మం అప్పత్తో, కథం పన సునిస్సారితోతి ఆహ ‘‘**యస్మా పనస్స ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో పబ్బాజనీయకమ్మం కరేయ్యాతి వుత్తం, తస్మా సునిస్సారితో**’’తి. **తత్థ వుత్తన్తి** కమ్మక్ఖన్ధకే (చూళవ. ౨౭) వుత్తం.

ఏత్థ పన కులదూసకకమ్మం కత్వా పబ్బాజనీయకమ్మకతస్స **తేరసకకణ్డకట్ఠకథాయం** ‘‘యస్మిం విహారే వసన్తేన యస్మిం గామే కులదూసకకమ్మం కతం హోతి, తస్మిం విహారే వా తస్మిం గామే వా న వసితబ్బ’’న్తిఆదినా (పారా. అట్ఠ. ౨.૪౩౩) యా సమ్మావత్తనా వుత్తా, సా ఇతరేనాపి పూరేతబ్బా. యం పన పటిప్పస్సద్ధకమ్మస్స కులదూసకస్స తత్థేవ **అట్ఠకథాయం** ‘‘యేసు కులేసు కులదూసకకమ్మం కతం, తతో పచ్చయా న గహేతబ్బా’’తిఆది వుత్తం, తం న పూరేతబ్బం కులసఙ్గహస్స అకతత్తా. ఏవం సేసకమ్మేసుపి. యది ఏవం ‘‘తజ్జనీయకమ్మారహస్స నియసకమ్మం కరోతి…పే.… ఏవం ఖో, ఉపాలి, అధమ్మకమ్మం హోతీ’’తిఆదివచనం (మహావ. ౪౦౨) విరుజ్ఝతీతి? న విరుజ్ఝతి సఙ్ఘసన్నిట్ఠానవసేన తజ్జనీయాదికమ్మారహత్తస్స సిజ్ఝనతో. యస్స హి సఙ్ఘో ‘‘తజ్జనీయకమ్మం కరోమా’’తి సన్నిట్ఠానం కత్వా కమ్మవాచం సావేన్తో పబ్బాజనీయకమ్మవాచం సావేతి, తస్స కమ్మం అధమ్మకమ్మం హోతి. సచే పన ‘‘తస్సేవ పబ్బాజనీయకమ్మమేవ కరోమా’’తి సన్నిట్ఠానం కత్వా తదేవ కరోతి, తస్స తం కమ్మం ధమ్మకమ్మన్తి వేదితబ్బం.

ఏవమిధ ‘‘నిస్సారణ’’న్తి అధిప్పేతస్స పబ్బాజనీయకమ్మస్స వసేన అత్థం దస్సేత్వా ఇదాని తదఞ్ఞేసం తజ్జనీయాదీనం వసేన నిస్సారణే అధిప్పేతే ‘‘అప్పత్తో నిస్సారణ’’న్తి ఇమస్స పటిపక్ఖవసేన సమ్పత్తో నిస్సారణం, ‘‘తఞ్చే సఙ్ఘో నిస్సారేతి. సునిస్సారితో’’తి అత్థసమ్భవం దస్సేతుం పున ‘‘**తఞ్చే సఙ్ఘో నిస్సారేతీతి సచే సఙ్ఘో**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **తత్థాతి** తజ్జనీయాదికమ్మవిసయే, ఏకేనాపి అఙ్గేన నిస్సారణా అనుఞ్ఞాతాతి యోజనా. పాళియం **అప్పత్తో నిస్సారణన్తి** ఏత్థ ఆపన్నే ఆవేణికవసేన తజ్జనీయాదిసఙ్ఖాతం నిస్సారణం పత్తోతి అత్థో గహేతబ్బో.

ద్వేనిస్సరణాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చమ్మేయ్యక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౧౦. కోసమ్బకక్ఖన్ధకో

కోసమ్బకవివాదకథావణ్ణనా

౪౫౧. కోసమ్బకక్ఖన్ధకే **సచే హోతి, దేసేస్సామీ**తి వినయధరస్స వచనేన ఆపత్తిదిట్ఠిం పటిలభిత్వా ఏవమాహ. తేనేవ పాళియం “సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి హోతీ”తి వుత్తం. **నత్థి ఆపత్తీ**తి ఉదకస్స ఠపనభావం అజానిత్వా వా ఠపితం ఛడ్డేత్వా విస్సరిత్వా వా గమనే అసఞ్చిచ్చ అసతియా అనాపత్తిపక్ఖోపి సమ్భవతీతి వినయధరో తత్థ అనాపత్తిదిట్ఠిం పటిలభిత్వా ఏవమాహ. తేనేవ పాళియం “అఞ్ఞే భిక్ఖూ తస్స ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠినో హోన్తీ”తి వుత్తం. పరిసాయపిస్స అనాపత్తిదిట్ఠియా ఉప్పన్నత్తా “అఞ్ఞే”తి బహువచనం కతం. **అనాపత్తిదిట్ఠి అహోసీ**తి సుత్తన్తికత్థేరస్స వినయే అపకతఞ్ఞుతాయ వినయధరస్స వచనమత్తేన సో ఏవమహోసి, సా పనస్స ఆపత్తి ఏవ ఉదకావసేసస్స ఠపనభావం ఞత్వా ఠపితత్తా. వత్థుమత్తజాననే ఏవ హి సేఖియా సచిత్తకా, న పణ్ణత్తివిజాననే. తేనేవ పాళియం “తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి హోతీ”తి సబ్బత్థ ఆపత్తి ఇచ్చేవ వుత్తం. **‘‘ఆపత్తిం ఆపజ్జమానో’’**తి ఇదం వినయధరత్థేరో “తయా ఇదం ఉదకం ఠపిత”న్తి అత్తనా పుట్ఠేన సుత్తన్తికత్థేరేన “ఆమావుసో”తి వుత్తవచనం సరిత్వా పణ్ణత్తిఅకోవిదతాయ సఞ్చిచ్చేవ అకాసీతి ఆపత్తిదిట్ఠి హుత్వావ అవోచ. తేనేవ పాళియం “అఞ్ఞే భిక్ఖూ తస్సా ఆపత్తియా ఆపత్తిదిట్ఠినో హోన్తీ”తి వుత్తం.

౪౫౩. **‘‘న తావ భిన్నో’’**తి ఇదం ఉక్ఖిపనతదనువత్తనమత్తేన సఙ్ఘో భిన్నో నామ న హోతి, తం నిస్సాయ పన ఉభయపక్ఖికానం పక్ఖం పరియేసిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం కోధవసేన కాయవచీకలహవడ్ఢనేనేవ హోతీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తం. తేనాహ **‘‘సో చ ఖో కలహవసేనా’’**తి. **సమ్భమఅత్థవసేనా**తి తురితత్థవసేన.

౪౫౪. **అకారణే**తిఆది అనుక్ఖిపిత్వావ ఉపాయేన సఞ్ఞాపేత్వా హితేసితాయ ఆపత్తితో మోచేతుం యుత్తట్ఠానే కోధచిత్తవసేన విహేఠనత్థాయ కతభావం సన్ధాయ వుత్తం, న పన కమ్మఙ్గస్స అభావం సన్ధాయ. తేనేవ పాళియం “ఆపత్తి ఏసా, భిక్ఖవే, నేసా అనాపత్తి…పే… ఉక్ఖిత్తో ఏసో భిక్ఖూ”తిఆది వుత్తం.

౪౫౫. **‘‘అధమ్మవాదీనం పక్ఖే నిసిన్నో’’**తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం, ధమ్మవాదీనం పక్ఖే నిసీదిత్వా అధమ్మవాదీనం లద్ధిం గణ్హన్తోపి ధమ్మవాదీనం నానాసంవాసకో హోతి ఏవ. **కమ్మం కోపేతీ**తి తం వినా గణస్స అపూరణపక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం. **యత్థ వా తత్థ వా**తి ధమ్మవాదీనం పక్ఖే వా అధమ్మవాదీనం పక్ఖే వాతి అత్థో. **ఇమే ధమ్మవాదినోతి గణ్హాతీ**తి తంతంపక్ఖగతే భిక్ఖూ యాథావతో వా అయాథావతో వా “ఇమే ధమ్మవాదినో”తి గణ్హాతి, అయం తంతంపక్ఖగతానం అత్తానం సమానసంవాసకం కరోతి.

౪౫౬. **ఉపదంసేన్తీ**తి పవత్తేన్తి. పాళియం **ఏత్తావతా**తి “ఏత్తకపదేసం ముఞ్చిత్వా నిసిన్నా మయం కోధచిత్తే ఉప్పన్నేపి అఞ్ఞమఞ్ఞం అననులోమికం కాయకమ్మాదిం పవత్తేతుం న సక్ఖిస్సామా”తి సల్లక్ఖేత్వా దూరే నిసీదితబ్బన్తి అధిప్పాయో. తేనాహ **‘‘ఉపచారం ముఞ్చిత్వా’’**తి.

౪౫౭. పాళియం **భణ్డనజాతా**తిఆదీసు కలహస్స పుబ్బభాగో **భణ్డనం** నామ. హత్థపరామాసాది **కలహో** నామ. విరుద్ధవాదో **వివాదో** నామ.

౪౫౮. **పరిపుణ్ణకోసకోట్ఠాగారోతి** ఏత్థ కోసో నామ సువణ్ణమణిఆదిభణ్డాగారసారగబ్భో. కోట్ఠం వుచ్చతి ధఞ్ఞస్స ఆవసనట్ఠానం, కోట్ఠభూతం అగారం కోట్ఠాగారం, ధఞ్ఞసఙ్గహట్ఠానం. **అబ్భుయ్యాసీతి** యుద్ధాయ అభిముఖో నిక్ఖమీతి అత్థో. **ఏకసఙ్ఘాతమ్పీతి** ఏకయుద్ధమ్పి. **ధోవనన్తి** ధోవనుదకం.

౪౬౩. **పరియాదిన్నరూపాతి** కోధచిత్తేన పరిగ్గహితసభావా.

౪౬౪. **తం న జాననీతి** తం కలహం న జానన్తి. **యే ఉపనయ్హన్తీతి** యథావుత్తం కోధాకారం చిత్తే బన్ధన్తి. **పాకటపరిస్సయేతి** సీహాదికే. **పటిచ్ఛన్నపరిస్సయేతి** రాగాదికే. పాళియం **నత్థి బాలే ౯౭ సహాయతాతి** బాలం నిస్సాయ సీలాదిగుణసఙ్ఖాతా సహాయతా నత్థి, న సక్కా లద్ధున్తి అత్థో.

౪౬౬. **అత్తకామరూపాతి** అత్తనో హితకామయమానసభావా. **అనురుద్ధాతి** ఏకసేసనయేన తిణ్ణమ్పి కులపుత్తానం ఆలపనం, తేనేవ బహువచననిద్దేసో కతో. **ఖమనీయం** సరీరం **యాపనీయం** జీవితం "కచ్చి వో సరీరఞ్చ ధారేతుం, జీవితఞ్చ యాపేతుం సక్కా"తి పుచ్ఛతి. **తగ్ఘాతి** ఏకంసత్థే నిపాతో, ఏకంసేన మయం భన్తేతి అత్థో. **యథా కథన్తి** ఏత్థ **యథాతి** నిపాతమత్తం, **యథాకథన్తి** వా ఏకో నిపాతో కారణపుచ్ఛనత్థో, కేన పకారేనాతి అత్థో. **ఏకఞ్చ పన మఞ్ఞే చిత్తన్తి** ఏకస్స చిత్తవసేన ఇతరేసమ్పి పవత్తనతో సబ్బేసం నో ఏకం వియ చిత్తన్తి అత్థో. **కచ్చి పన వో అనురుద్ధాతి** ఏత్థ **వోతి** నిపాతమత్తం, పచ్చత్తవచనం వా, కచ్చి తుమ్హేతి అత్థో. **అమ్హాకన్తి** నిద్ధారణే సామివచనం, అమ్హేసు తీసు యో పఠమం పటిక్కమతీతి అత్థో.

కోసమ్బకవివాదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాలిలేయ్యకగమనకథావణ్ణనా

౪౬౭. **యేన పాలిలేయ్యకన్తి** పచ్చత్తే ఉపయోగవచనం, యత్థ పాలిలేయ్యకో గామో, తత్థ అవసరీతి అత్థో. **దహరపోతకేహీతి** భిక్ఖచ్ఛాపేహి. "ఓగాహి"న్తిపి పాఠో, నహానపోక్ఖరణిన్తి అత్థో.

ఉదానగాథాయం పన – రథఈససదిసదన్తస్స నాగస్స హత్థినో ఏతం వివేకనిన్నం చిత్తం నాగేన బుద్ధనాగస్స వివేకనిన్నచిత్తేన సమేతి. కస్మా? యం యస్మా ఏకోవ రమతి వనే, తస్మా ఏవం యోజనా దట్ఠబ్బా.

పాలిలేయ్యకగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠారసవత్థుకథావణ్ణనా

౪౬౮. **యథా ధమ్మో తథా తిట్ఠాహీతి** యథా ధమ్మో చ వినయో చ ఠితో, తథా తిట్ఠ, ధమ్మవాదీపక్ఖే తిట్ఠాతి అత్థో.

౪౭౩. **"యో పటిబాహేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"**తి ఇదం సామగ్గీభేదస్స అకారకే సన్ధాయ వుత్తం. యే పన భేదకారకా విరుద్ధా అలజ్జినో , తేసం పటిబాహితుం వట్టతి తేసం సన్తకస్సపి సేనాసనస్స వినాసనవచనతో. **"వివిత్తం కత్వాపి దాతబ్బ"**న్తి వుత్తత్తా పన యథావుడ్ఢం వరసేనాసనం అదత్వా వుడ్ఢానమ్పి అసఞ్ఞాతానం సఞ్ఞాతేహి వివిత్తం కత్వా దాతబ్బన్తి దట్ఠబ్బం.

४२३. కమ్మవాచాయ ఓసారేత్వాతి ఏత్థ ఉక్ఖిత్తస్స భిక్ఖునో ఆపత్తియాపన్నభావం పటిజానిత్వా సమ్మావత్తనేన ఉక్ఖేపకానం సముప్పన్నఓసారణచ్ఛన్దస్స పగేవ ఞాతత్తా పటిప్పస్సమ్భనకమ్మవాచాయ ఉక్ఖిత్తానువత్తకా సయమేవ నం ఓసారేసున్తి దట్ఠబ్బం.

४२६. అత్థతో అపగతాతి సామగ్గీఅత్థవిరహితా, తుచ్ఛబ్యఞ్జనాతి అత్థో.

४२८. అప్పటిచ్ఛన్నాచారోతి అప్పటిచ్ఛాదేతబ్బసున్దరాచారో. **అనపగతన్తి** కారణతో అనపేతం. ఆదాతబ్బతో గహేతబ్బతో ఆదాయన్తి ఆచరియవాదో వుత్తోతి ఆహ ‘‘**ఆదాయం అత్తనో ఆచరియవాద**’’న్తి.

అట్ఠహి దూతఙ్గేహీతి ‘‘సోతా చ హోతి సావేతా చ ఉగ్గహేతా చ ధారేతా చ విఞ్ఞాతా చ విఞ్ఞాపేతా చ కుసలో చ సహితాసహితస్స నో చ కలహకారకో’’తి (అ॰ ని॰ ८.१६) ఏవం వుత్తేహి అట్ఠహి దూతఙ్గేహి. సేసమేత్థ, హేట్ఠా చ సబ్బత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

అట్ఠారసవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కోసమ్బకక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

మహావగ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

చూళవగ్గవణ్ణనా

౧. కమ్మక్ఖన్ధకో

తజ్జనీయకమ్మకథావణ్ణనా

౧. చూళవగ్గస్స పఠమే కమ్మక్ఖన్ధకే తావ ‘‘**బలవాబలవ**’’న్తి ఇదం ఏకపదం. ‘‘బలవబలవ’’న్తి వత్తబ్బే ఆకారం కత్వా ‘‘బలవాబలవ’’న్తి వుత్తం. తఞ్చ ‘‘దుక్ఖదుక్ఖ’’న్తిఆదీసు వియ అతిసయత్థే వత్తతీతి ఆహ ‘‘**సుట్ఠు బలవం పటివదథా**’’తి, అతి వియ బలవం కత్వా పటివచనం దేథాతి అత్థో.

౨. పాళియం **ఆపత్తి ఆరోపేతబ్బా**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి ‘‘మా ఖో తుమ్హే ఆయస్మన్తో ఏసో అజేసీ’’తిఆదికే భణ్డనాదిజనకే వచనే పఞ్ఞత్తా కాచి ఆపత్తి నామ నత్థి ముసాపేసుఞ్ఞాదీసు ఏతస్స అప్పవిట్ఠత్తా, తథాపి భిక్ఖూహి విసుం, సఙ్ఘమజ్ఝే చ ‘‘మా, ఆవుసో, భిక్ఖూ అఞ్ఞమఞ్ఞం పయోజేత్వా భణ్డనాదిం అకాసి, నేదం అప్పిచ్ఛతాదీనం అత్థాయ వత్తతీ’’తి ఏవం అపఞ్ఞత్తేన వుచ్చమానస్స భిక్ఖునో అనాదరియేన అనోరమనపచ్చయా వా అఞ్ఞవాదవిహేసాదికరణపచ్చయా వా యా ఆపత్తి హోతి, సా ఆపత్తి ఆరోపేతబ్బా దిట్ఠివిపన్నస్స వియాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

యస్స పన ఇదం వచనం వినావ కాయవాచాహి ఆపన్నా లహుకాపత్తి అత్థి, తస్సపి ఆరోపేతబ్బావ. యం పన కమ్మవాచాయ ‘‘అత్తనా భణ్డనకారకా’’తి అత్తనా-సద్దగ్గహణం, ‘‘యేపి చఞ్ఞే భిక్ఖూ భణ్డనకారకా…పే.… తే ఉపసఙ్కమిత్వా’’తిఆదివచనఞ్చ, తం వత్థువసేన గహితం. యో పన సయమేవ భణ్డనకారకో హోతి, అఞ్ఞే పన భణ్డనకారకే ఉపసఙ్కమిత్వా ‘‘మా ఖో తుమ్హే’’తిఆదివచనం న వదతి, తస్సాపేతం కమ్మం కాతబ్బమేవ. కరోన్తేహి చ ‘‘సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు భణ్డనకారకో…పే.… సఙ్ఘే అధికరణకారకో. యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్ల’’న్తిఆదినావ కమ్మవాచా కాతబ్బా. యో చ అఞ్ఞోపి భిక్ఖూ కలహాయ సమాదపేతి, తస్సాపి ఏవమేవ కమ్మవాచం కాతుం వట్టతి అఞ్ఞేసం సమాదాపనస్సపి భణ్డనకారకత్తే ఏవ పవిసనతో. అఞ్ఞేసం సమాదాపనాకారమ్పి వత్వావ, కమ్మవాచం కాతుకామేనపి చ తేహి వుత్తవచనత్థమేవ గహేత్వా తదనుగుణం యోజేత్వావ కాతబ్బం, న ఇధాగతవసేనేవ సబ్బేసమ్పి ఇధాగతవసేనేవ వచనాసమ్భవా. భూతేన వత్థునా కతమేవ హి అవిపన్నం హోతి, నాఞ్ఞన్తి గహేతబ్బం. ఏస నయో నియస్సకమ్మాదీసుపి.

తజ్జనీయకమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధమ్మకమ్మద్వాదసకకథాదివణ్ణనా

౪. **అప్పటిఞ్ఞాయ కత**న్తి వత్థుం వా ఆపత్తిం వా అసమ్పటిచ్ఛాపేత్వా కతం. యో పన సబ్బేసం పస్సన్తానం ఏవ వత్థువీతిక్కమం కత్వా పచ్ఛా కమ్మకరణభయేన ‘‘న కరోమీ’’తి ముసా వదతి, తస్స భిక్ఖూనం సమ్ముఖే వీతిక్కమకరణమేవ పటిఞ్ఞా. తథతో జాననత్థమేవ పటిఞ్ఞాయ కరణం అనుఞ్ఞాతం. యత్థ పన సన్దేహో హోతి, తత్థ సమ్పటిచ్ఛాపేత్వావ కత్తబ్బన్తి గహేతబ్బం.

‘‘**పారాజికాపత్తియా వా**’’తి ఇదం లిఙ్గనాసననిమిత్తతాయ పారాజికస్స కమ్మేన అతికిచ్ఛనీయతో వుత్తం. ‘‘**సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియా వా**’’తి ఇదం పన పరివాసాదినిస్సారణకమ్మస్స ఆవేణికస్స విజ్జమానత్తా వుత్తం. యం పన పరతో

“అధిసీలే సీలవిపన్నో హోతి…పే…. తజ్జనీయకమ్మం కరేయ్యా”తి (చూళవ॰ ౬) వుత్తం, తం “ఆయతిం సంవరే రత్వా వుట్ఠానం కరోహీ”తి ఓవదియమానస్స అనాదరియాదిపచ్చయలహుకాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. సీలవిపత్తిమూలకత్తా లహుకాపత్తిం ఆపన్నో ఇధ అభేదూపచారేన “అధిసీలే సీలవిపన్నో”తి వుత్తో “అతిదిట్ఠియా దిట్ఠివిపన్నో”తి ఏత్థ వియ.

యథా చ దిట్ఠిం గహేత్వా వోహరన్తస్స “ఇతో దిట్ఠితో ఓరమాహీ”తి అవత్వా కతకమ్మం కేవలాయ దిట్ఠివిపత్తియా కతత్తా **అనాపత్తియా కతం** నామ అధమ్మకమ్మం హోతి, ఏవం సీలవిపత్తిం ఆపజ్జిత్వా లజ్జిధమ్మే ఓక్కన్తే యథాధమ్మం వుట్ఠాయ సంవరే ఠాతుకామస్స కతం తజ్జనీయాదికమ్మం కేవలాయ సీలవిపత్తియా కతత్తా **అదేసనాగామినియా కతం** నామ అధమ్మకమ్మం హోతి. తేనేవ నియస్సకమ్మేపి “అపిస్సు భిక్ఖూ పకతా పరివాసం దేన్తా”తిఆదినా సంవరే అట్ఠానమేవ కమ్మనిమిత్తభావేన వుత్తం. అదన్తం దమనత్థమేవ హి తజ్జనీయాదికమ్మాని అనుఞ్ఞాతానీతి. కేచి పన “అదేసనాగామినియాతి ఇదం పారాజికాపత్తింయేవ సన్ధాయ వుత్తం, న సఙ్ఘాదిసేస”న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౪) వదన్తి, తం సుక్కపక్ఖే “దేసనాగామినియా ఆపత్తియా కతం హోతీ”తి ఇమినా వచనేన విరుజ్ఝతి. సఙ్ఘాదిసేసస్సాపి చ పరియాయతో దేసనాగామినివోహారే గయ్హమానే “ఆపత్తియా కతం హోతీ”తి వుత్తవారతో ఇమస్స వారస్స విసేసో న సియా, అట్ఠకథాయమ్పేత్థ విసేసభావో న దస్సితో. తస్మా వుత్తనయేనేవేత్థ అధిప్పాయో గహేతబ్బో.

౬. **సబ్బానిపీ**తి తజ్జనీయనియస్సపబ్బాజనీయకమ్మాని తీణిపి. **అఞ్ఞకమ్మస్స వత్థునా**తి తజ్జనీయతో అఞ్ఞస్స కమ్మస్స వత్థునా అఞ్ఞకమ్మకరణం నామ కోచి దోసోపి న హోతీతి అధిప్పాయో. కారణమాహ ‘‘**కస్మా**’’తిఆదినా.

౮. **పన్నలోమా**తి పతితమానలోమా.

అధమ్మకమ్మద్వాదసకకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

నియస్సకమ్మకథాదివణ్ణనా

౧౧. నియస్సకమ్మే పాళియం **అపిస్సూ**తి అపిచాతి ఇమస్మిం అత్థే నిపాతసముదాయో. **నిస్సాయ తే వత్థబ్బ**న్తి ఏత్థ కేచి కల్యాణమిత్తాయత్తవుత్తితం సన్ధాయ వుత్తన్తి వదన్తి, అఞ్ఞే పన నిస్సయగ్గహణమేవాతి, ఉభయేనపిస్స సేరివిహారో న వట్టతీతి దీపితన్తి దట్ఠబ్బం.

౨౧. పబ్బాజనీయకమ్మే ‘‘**పబ్బాజనీయకమ్మం పటిప్పస్సమ్భేతూ**’’తి ఇదం పక్కమనాదిం అకత్వా సమ్మావత్తన్తానం వసేన వుత్తం.

౩౩. పటిసారణీయకమ్మే **నేవ భిక్ఖువచనం, న గిహివచన**న్తి ఏత్థ పరియాయతోపి భిక్ఖూ పరఖుంసనం న వదన్తి, గహట్ఠా పన సరూపేనేవ అక్కోసితుం సమత్థాపి ఉపకారీసు అకారణం ఏవరూపం న వదన్తి, త్వం గిహిగుణతోపి పరిహీనోతి అధిప్పాయో.

౩౯. ‘‘**అఙ్గసమన్నాగమో పురిమేహి అసదిసో**’’తి ఇమినా తజ్జనీయాదీనం వుత్తకారణమత్తేన ఇదం కాతుం న వట్టతీతి దీపేతి. ఇధ వుత్తేన పన గిహీనం అలాభాయ పరిసక్కనాదినా అఙ్గేన తానిపి కాతుం వట్టతీతి గహేతబ్బం. ఏత్థ చ “సద్ధం

పసన్నం దాయకం కారకం సఙ్ఘుపట్ఠాకం హీనేన ఖుంసేతీ”తి వుత్తత్తా తాదిసేసు గిహీసు ఖుంసనాదీహి గిహిపటిసంయుత్తేహి ఏవ అక్కోసేహి కమ్మారహతా, న ఆరామికచేటకాదీసు ఖుంసనాదీహి. తత్థాపి దాయకాదీసు ఖమాపితేసు కమ్మారహతా నత్థి, ఆపత్తి చ యత్థ కత్థచి దేసేతుం వట్టతి. యో చే తిక్ఖత్తుం ఖమాపియమానోపి న ఖమతి, అకతకమ్మేనపి దస్సనూపచారే ఆపత్తి దేసేతబ్బా. సో చే కాలకతో హోతి, దేసన్తరం వా గతో, గతదిసా న ఞాయతి, అన్తరామగ్గే వా జీవితన్తరాయో హోతి, కతకమ్మేనపి అకతకమ్మేనపి సఙ్ఘమజ్ఝే యథాభూతం విఞ్ఞాపేత్వా ఖమాపేత్వా ఆపత్తి దేసేతబ్బాతి వదన్తి. ధమ్మికపటిస్సవస్స అసచ్చాపనే పన తేసం సన్తికం గన్త్వా “మయా అసమపేక్ఖిత్వా పటిస్సవం కత్వా సో న సచ్చాపితో, తం మే ఖమథా”తిఆదినా ఖమాపనే వచనక్కమో ఞాపేతబ్బో.

౪౧. పాళియం **మఙ్కుభూతో నాసక్ఖి చిత్తం గహపతిం ఖమాపేతు**న్తి తింసయోజనమగ్గం పున గన్త్వాపి మానథద్ధతాయ యథాభూతం దోసం ఆవికత్వా అఖమాపనేన “నాహం ఖమామీ”తి తేన పటిక్ఖిత్తో మఙ్కుభూతో ఖమాపేతుం న సక్ఖి, సో పునదేవ సావత్థిం పచ్చాగన్త్వాపి మాననిగ్గహత్థాయేవ పునపి సత్థారా పేసితో పురిమనయేనేవ ఖమాపేతుం అసక్కోన్తో పునాగచ్ఛి. అథస్స భగవా “అసన్తం భావనమిచ్ఛేయ్యా”తిఆదినావ (ధం॰ ప॰ ౭౩) ధమ్మం దేసేత్వా మాననిమ్మథనం కత్వా అనుదూతదానం అనుఞ్ఞాసీతి దట్ఠబ్బం.

౪౨. **‘‘నో చే ఖమతి...పే॰... ఆపత్తిం దేసాపేతబ్బో’’**తి వుత్తత్తా పగేవ గహట్ఠో ఖమతి చే, దస్సనూపచారే ఆపత్తిదేసనాకిచ్చం నత్థీతి గహేతబ్బం.

౪౬. ఉక్ఖేపనీయకమ్మేసు తీసు అరిట్ఠవత్థుస్మిం **ఆపత్తిం ఆరోపేత్వా**తి విసుం సఙ్ఘమజ్ఝేవ పాపికాయ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సజ్జనపచ్చయా దుక్కటం, సమనుభాసనపరియోసానే పాచిత్తియం వా ఆపత్తిం ఆరోపేత్వా. ఏత్థాపి కమ్మవాచాయ “తథాహం భగవతా”తిఆది వత్థువసేన వుత్తం. యేన యేన పకారేన దిట్ఠిగతికా వోహరింసు, తేన తేన పకారేన యోజేత్వా కమ్మవాచా కాతబ్బా. గహణాకారం పన వినాపి “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో పాపికం దిట్ఠిగతం ఉప్పన్నం, సో తం దిట్ఠిం అప్పటినిస్సజ్జతి, యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్ల”న్తి ఏవం సామఞ్ఞతోపి కమ్మవాచం కాతుం వట్టతి.

౬౫. **‘‘యం దిట్ఠిం నిస్సాయ భణ్డనాదీని కరోతీ’’**తి ఇమినా దిట్ఠిం నిస్సాయ ఉప్పన్నాని ఏవ భణ్డనాదీని ఇధ అధిప్పేతాని, న కేవలానీతి దస్సేతి. యో పన “భణ్డనాదీనం కరణే దోసో నత్థీ”తి దిట్ఠికో హుత్వా భణ్డనాదిం కరోతి, సాపిస్స దిట్ఠి ఏవ హోతి, తస్సపి అప్పటినిస్సగ్గే కమ్మం కాతుం వట్టతి.

నియస్సకమ్మకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

కమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౨. పారివాసికక్ఖన్ధకో

పారివాసికవత్తకథావణ్ణనా

౭౫. పారివాసికక్ఖన్ధకే **అన్తమసో మూలాయపటికస్సనారహాదీనమ్పీతి ఆది**-సద్దేన మానత్తారహమానత్తచారికఅబ్భానారహే సఙ్గణ్హాతి. తే హి పారివాసికానం, పారివాసికా చ తేసం పకతత్తట్ఠానే ఏవ తిట్ఠన్తి. **అధోతపాదట్ఠపనకన్తి** యత్థ ఠత్వా పాదే ధోవన్తి, తాదిసం దారుఫలకఖణ్డాదిం. **పాదఘంసనన్తి** సక్ఖరకథలాదిం. ''**వత్తం కరోన్తీ**''తి ఏత్తకమత్తస్సేవ వుత్తత్తా సద్ధివిహారికాదీహిపి అభివాదనాదిం కాతుం న వట్టతి.

''**పారిసుద్ధిఉపోసథే కరియమానే**''తి ఇదం పవారణాదివసేసు సఙ్ఘే పవారేన్తే అనుపగతఛిన్నవస్సాదీహి కరియమానపారిసుద్ధిఉపోసథమ్పి సన్ధాయ వుత్తం. **అత్తనో పాళియాతి** నవకానం పురతో.

''**పారివాసికస్సేవా**''తి ఇదం అబ్భానారహపరియోసానే సబ్బే గరుకట్ఠే సన్ధాయ వుత్తం. తేసమ్పి పచ్చేకం ఓణోజనస్స అనుఞ్ఞాతత్తా తదవసేసా పకతత్తా ఏవ తం న లభన్తి.

చతుస్సాలభత్తన్తి భోజనసాలాయ పటిపాటియా దియ్యమానభత్తం. **హత్థపాసే ఠితేనాతి** దాయకస్స హత్థపాసే పటిగ్గహణరుహనట్ఠానేతి అధిప్పాయో. **మహాపేళభత్తేపీతి** మహన్తేసు భత్తపచ్ఛిఆదిభాజనేసు ఠపేత్వా దియ్యమానభత్తేసుపి.

౭౬. పాపిట్ఠతరాతి పారాజికాపత్తీతి ఉక్కంసవసేన వుత్తం. సఞ్చరిత్తాదిపణ్ణత్తివజ్జతో పన సుక్కవిస్సట్ఠాదికా లోకవజ్జావ, తత్థాపి సఙ్ఘభేదాదికా పాపిట్ఠతరా ఏవ.

''**కమ్మన్తి పారివాసికకమ్మవాచా**''తి ఏతేన కమ్మభూతా వాచాతి కమ్మవాచా-సద్దస్స అత్థోపి సిద్ధోతి వేదితబ్బో. **సవచనీయన్తి** ఏత్థ ''సదోస''న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ॰ ౩.౭౬) అత్థం వదతి. అత్తనో వచనే పవత్తనకమ్మన్తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో, ''మా పక్కమాహీ''తి వా ''ఏహి వినయధరానం సమ్ముఖీభావ''న్తి వా ఏవం అత్తనో ఆణాయ పవత్తనకకమ్మం న కాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. ఏవఞ్హి కేనచి సవచనీయే కతే అనాదరేన అతిక్కమితుం న వట్టతి, బుద్ధస్స సఙ్ఘస్స ఆణా అతిక్కన్తా నామ హోతి.

రజోహతభూమీతి పణ్ణసాలావిసేసనం. **పచ్చయన్తి** వస్సావాసికచీవరం. **సేనాసనం న లభతీతి** వస్సగ్గేన న లభతి.

అపణ్ణకపటిపదాతి అవిరద్ధపటిపదా. **సచే వాయమన్తోపీతి** ఏత్థ అవిసయభావం ఞత్వా అవాయమన్తోపి సఙ్గయ్హతి.

౮౧. అవిసేసేనాతి పారివాసికుక్ఖిత్తకానం సామఞ్ఞేన. **పఞ్చవణ్ణచ్ఛదనబద్ధట్ఠానేసూతి** పఞ్చప్పకారచ్ఛదనేహి ఛన్నట్ఠానేసు.

ఓబద్ధన్తి ఉట్ఠానాదిబ్యాపారపటిబద్ధం. పీళితన్తి అత్థో. **మఞ్చే వా పీఠే వాతి** ఏత్థ వా-సద్దో సముచ్చయత్థో, తేన తట్టికాచమ్మఖణ్డాదీసు దీఘాసనేసుపి నిసీదితుం న వట్టతీతి దీపితం హోతి.

న వత్తభేదదుక్కటన్తి వుడ్ఢతరస్స జానన్తస్సాపి వత్తభేదే దుక్కటం నత్థీతి దస్సేతి. ‘‘**వత్తం నిక్ఖిపాపేత్వా**’’తి ఇదం పారివాసాదిమేవ సన్ధాయ వుత్తం.

పారివాసికవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారివాసికక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౩. సముచ్చయక్ఖన్ధకో

సుక్కవిస్సట్ఠికథావణ్ణనా

౯౭. సముచ్చయక్ఖన్ధకే **వేదయామహన్తి** జానామి అహం, ఆరోచేమీతిఅత్థో. అనుభవామీతిపిస్స అత్థం వదన్తి. పురిమం పన పసంసన్తి ఆరోపనవచనత్తా. **ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బన్తి** దుక్కటపరిమోచనత్థం వుత్తం. కేచి పన "తదహేవ పున వత్తం సమాదియిత్వా అరుణం ఉట్ఠాపేతుకామస్స రత్తిచ్ఛేదపరిహారత్థమ్పీ"తి వదన్తి.

''**సభాగా భిక్ఖూ వసన్తీ**''తి వుత్తత్తా విసభాగానం వసనట్ఠానే వత్తం అసమాదియిత్వా బహి ఏవ కాతుమ్పి వట్టతీతి దట్ఠబ్బం. ''**ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా**''తి ఇదం విహారే భిక్ఖూనం సజ్ఝాయాదిసద్దసవనూపచారవిజహనత్థం వుత్తం. ''**మహామగ్గతో ఓక్కమ్మా**''తి ఇదం మగ్గపటిపన్నానం భిక్ఖూనం ఉపచారాతిక్కమనత్థం వుత్తం. **గుమ్బేన వాతిఆది** దస్సనూపచారవిజహనత్థం.

''**సోపి కేనచి కమ్మేన పురే అరుణే ఏవ గచ్ఛతీ**''తి ఇమినా ఆరోచనాయ కతాయ సబ్బేసుపి భిక్ఖూసు విహారగతేసు ఊనే గణే చరణదోసో వా విప్పవాసదోసో వా న హోతి ఆరోచితత్తా సహవాసస్సాతి దస్సేతి. తేనాహ ''**అయఞ్చా**'' తిఆది. **అబ్భానం కాతుం న వట్టతీతి** కతమ్పి అకతమేవ హోతీతి అత్థో.

సుక్కవిస్సట్ఠికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పటిచ్ఛన్నపరివాసకథావణ్ణనా

౧౦౨. **సుద్ధస్సాతి** సభాగసఙ్ఘాదిసేసం అనాపన్నస్స, తతో వుట్ఠితస్స వా. **అఞ్ఞస్మిన్తి** సుద్ధన్తపరివాసవసేన ఆపత్తివుట్ఠానతో అఞ్ఞస్మిం ఆపత్తివుట్ఠానే. పాళియం "పటికస్సితో సఙ్ఘేన ఉదాయి భిక్ఖు అన్తరా ఏకిస్సా ఆపత్తియా…పే.… మూలాయపటికస్సనా"తి ఇదం కరణవసేన విపరిణామేత్వా మూలాయపటికస్సనాయ పటికస్సితోతి యోజేతబ్బం. అథ వా "మూలాయ పటికస్సనా ఖమతి సఙ్ఘస్సా"తి ఉత్తరపదేన సహ పచ్చత్తవసేనేవ యోజేతుమ్పి వట్టతి.

"ఉదాయిం భిక్ఖుం అన్తరా ఏకిస్సా ఆపత్తియా…పే.… మూలాయ పటికస్సిత్వా"తి ఏత్థ అన్తరా ఏకిస్సా ఆపత్తియా హేతుభూతాయ ఉదాయిం భిక్ఖుం మూలాయ పటికస్సిత్వా మూలదివసే ఆకడ్ఢిత్వా తస్సా అన్తరాపత్తియా సమోధానపరివాసం దేతూతి యోజనా. **ఆవికారాపేత్వా విస్సజ్జేతబ్బోతి** తస్స అతేకిచ్ఛభావం తేనేవ సఙ్ఘస్స పాకటం కారేత్వా లజ్జిగణతో వియోజనవసేన విస్సజ్జేతబ్బో.

సతం ఆపత్తియోతి కాయసంసగ్గాదివసేన ఏకదివసే ఆపన్నా సతం ఆపత్తియో. **దససతన్తి** సహస్సా ఆపత్తియో. రత్తిసతం ఛాదయిత్వానాతి యోజేతబ్బో. **సబ్బపరివాసకమ్మవాచావసానేతి** హేట్ఠా దస్సితానం ద్విన్నం సుద్ధన్తపరివాసానం, తిణ్ణం సమోధానపరివాసానఞ్చాతి ఇమేసం సబ్బేసం పరివాసానం కమ్మవాచాపరియోసానే. **పురిమనయేనేవాతి** పటిచ్ఛన్నపరివాసే వుత్తనయేన.

విహారూపచారతోపీతి బహిగామే భిక్ఖూనం విహారూపచారతోపి. ''**ద్వే లేడ్డుపాతా అతిక్కమితబ్బా**''తి ఇదం భిక్ఖూనం సవనూపచారాతిక్కమనం వుత్తం. **గామస్సాతి న వుత్త**న్తి గామస్స ఉపచారం ముఞ్చితుం వట్టతీతి న వుత్తం. తేన గామూపచారే ఠితాపి తత్థ దస్సనసవనూపచారే అతిక్కమిత్వా ఠితా భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ తస్సా రత్తిచ్ఛేదం న కరోన్తీతి దీపేతి.

అనిక్ఖిత్తవత్తభిక్ఖూనం వుత్తనయేనేవాతి ఉపచారసీమాయ పవిట్ఠానం వసేన రత్తిచ్ఛేదం సన్ధాయ వుత్తం. **తస్మిం గామే**తి భిక్ఖునీనం నివాసనగామే. **అత్తానం దస్సేత్వా**తి యథా ఆరోచేతుం సక్కా, తథా దస్సేత్వా. ''**సమ్మన్నిత్వా దాతబ్బా**''తి ఇమినా సమ్మతాయ సహవాసేపి రత్తిచ్ఛేదో న హోతీతి దస్సేతి.

మూలాయపటికస్సితస్సాతి మూలాయపటికస్సితస్స పున పరివుత్థపరివాసస్సాతి అత్థో. **తిస్సన్న**న్తి మూలాపత్తియా సహ ద్విన్నం అన్తరాపత్తీనఞ్చ.

౧౦౮. **సచే పటిచ్ఛన్నా**తి నిక్ఖిత్తవత్తేనాపన్నాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. పాళియం పఞ్చాహప్పటిచ్ఛన్నవారే అన్తరాపత్తికథాయం ''**ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఛారత్తం మానత్తం దాతబ్బ**''న్తి ఇదం మూలాయపటికస్సనాకమ్మవాచానన్తరమేవ దాతుం వుత్తం న హోతి. మూలాయపటికస్సితస్స పన పఞ్చదివసాని పరివసిత్వా యాచితస్స మానత్తచరణకాలే ఆపన్నాయ తతియాయ అన్తరాపత్తియా అప్పటిచ్ఛన్నాయ మానత్తదానం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవఞ్చ దిన్నమానత్తస్స ఏకేన ఛారత్తేన పుబ్బే దిన్నమానత్తాహి తీహి ఆపత్తీహి సహ చతస్సన్నమ్పి ఆపత్తీనం మానత్తం చిణ్ణమేవ హోతి. ఇమినా పన నయేన అబ్భానారహకాలే ఆపన్నాయ అన్తరాపత్తియా, పక్ఖప్పటిచ్ఛన్నవారే అన్తరాపత్తీసు చ పటిపజ్జనం వేదితబ్బం. ''**ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నాదివసేన పఞ్చా**''తి ఇదం ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నాదీనం చతున్నం పచ్చేకపరివాసదానమానత్తదానఅబ్భానాని ఏకేకం కత్వా వుత్తం. ''**అన్తరాపత్తివసేన చతస్సో**''తి ఇదమ్పి మానత్తదానఅబ్భానాని తస్మిం తస్మిం మూలాయపటికస్సనే ఏకత్తం ఆరోపేత్వా వుత్తం.

పటిచ్ఛన్నపరివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమోధానపరివాసకథావణ్ణనా

౧౨౫. ''**యస్మా పటిచ్ఛన్నా అన్తరాపత్తీ**''తి ఇదం సమోధానపరివాసదానస్స కారణవచనం, న పన చిణ్ణపరివుత్థదివసానం మక్ఖితభావస్స, అప్పటిచ్ఛన్నాయ అన్తరాపత్తియా మూలాయపటికస్సనే కతేపి తేసం మక్ఖితభావసమ్భవతో. తస్మా "మానత్తచిణ్ణదివసాపి పరివుత్థదివసాపి సబ్బే మక్ఖితావ హోన్తీ"తి ఇమస్సానన్తరం "సమోధానపరివాసో చస్స దాతబ్బో"తి ఏవమేత్థ యోజనా కాతబ్బా. తేనాహ ''**తేనేవా**''తిఆది.

సమోధానపరివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అగ్ఘసమోధానపరివాసకథావణ్ణనా

౧౩౪. ''**ఏకాపత్తిమూలకఞ్చా**''తి ఇమినా "ఏకా ఆపత్తి ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నా, ఏకా ఆపత్తి ద్వీహప్పటిచ్ఛన్నా"తిఆదినయం దస్సేతి. **అప్పటిచ్ఛన్నభావం దస్సేతు**న్తి అజాననాదినా పటిచ్ఛన్నాయపి ఆపత్తియా

మానత్తారహతావచనేన అప్పటిచ్ఛన్నభావం దస్సేతుం. “ఏకస్స, ఆవుసో, మాసస్స భిక్ఖు మానత్తారహో”తి (చూళవ॰ ౧౨౩) హి వుత్తం. ఏత్థ ఏకస్స అజాననపటిచ్ఛన్నమాసస్స పరివాసారహో న హోతి, కేవలం ఆపత్తియా అప్పటిచ్ఛన్నత్తా మానత్తారహో హోతీతి అధిప్పాయో. పాళియం **మక్ఖధమ్మో**తి మద్దితుకామతా. సబ్బాదిసేసానం పరివాసదానాదిసబ్బవినిచ్ఛయస్స సముచ్చయత్తా పనేస సముచ్చయక్ఖన్ధకోతి వుత్తోతి వేదితబ్బో.

అగ్ఘసమోధానపరివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సముచ్చయక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

४. సమథక్ఖన్ధకో

సతివినయకథాదివణ్ణనా

१९३. సమథక్ఖన్ధకే ఖీణాసవస్స విపులసతిం నిస్సాయ దాతబ్బో వినయో చోదనాదిఅసారుప్పానం వినయనుపాయో **సతివినయో**.

१९६. **చిత్తవిపరియాసకతోతి** కతచిత్తవిపరియాసో. **గగ్గం భిక్ఖుం...పే.... చోదేన్తీతి** ఏత్థ పన ఉమ్మత్తకస్స ఇదం **ఉమ్మత్తకం,** అజ్ఝాచిణ్ణం. తదేవ చిత్తవిపరియాసేన కతన్తి చిత్తవిపరియాసకతం. తేన ఉమ్మత్తకేన చిత్తవిపరియాసకతేన అజ్ఝాచిణ్ణేన అనాచారేన ఆపన్నాయ ఆపత్తియా గగ్గం భిక్ఖుం చోదేన్తీతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. పఠమం మూళ్హో హుత్వా పచ్ఛా అమూళ్హభావం ఉపగతస్స దాతబ్బో వినయో **అమూళ్హవినయో**.

२०२. ధమ్మవాదీనం యేభుయ్యభావసమ్పాదికా కిరియా **యేభుయ్యసికాతి** ఇమస్మిం అత్థే స-కారాగమసహితో ఇక-పచ్చయన్తోయం సద్దోతి దస్సేతుం ఆహ **''యస్సా''**తిఆది. తత్థ **యస్సా కిరియాయాతి** గూళ్హకవివట్టకాదినా సలాకగ్గాహాపకకిరియాయ. యేభుయ్యభావం నిస్సితసమథకిరియా యేభుయ్యసికాతి ఏవం యేభుయ్యసికాసద్దస్స అత్థో గహేతబ్బో. ఏవఞ్హి అయం అధికరణసమథో నామ హోతి. యథావుత్తసలాకగ్గాహేన హి ధమ్మవాదీనం యేభుయ్యభావే సిద్ధే పచ్ఛా తం యేభుయ్యభావం నిస్సాయేవ అధికరణవూపసమో హోతి, న ధమ్మవాదీనం బహుతరభావసాధకకిరియామత్తేన.

२०४. **''సేసమేత్థ తజ్జనీయాదీసు వుత్తనయమేవా''**తి ఏతేన తజ్జనీయాదిసత్తకమ్మాని వియ ఇదమ్పి తస్సపాపియసికాకమ్మం అసుచిభావాదిదోసయుత్తస్స, సఙ్ఘస్స చ వినిచ్ఛయే అతిట్ఠమానస్స కత్తబ్బం విసుం ఏకం నిగ్గహకమ్మన్తి దస్సేతి. ఏతస్మిఞ్హి నిగ్గహకమ్మే కతే సో పుగ్గలో ''అహం సుద్ధో''తి అత్తనో సుద్ధియా సాధనత్థం సఙ్ఘమజ్ఝం ఓతరితుం, సఙ్ఘో చస్స వినిచ్ఛయం దాతుం న లభతి, తం కమ్మకరణమత్తేనేవ చ తం అధికరణం వూపసన్తం హోతి.

కథం పనేతం కమ్మం పటిప్పస్సమ్భతీతి? కేచి పనేత్థ ''సో తథా నిగ్గహితో నిగ్గహితోవ హోతి, ఓసారణం న లభతి. తేనేవ పాళియం ఓసారణా న వుత్తా''తి వదన్తి. అఞ్ఞే పన ''పాళియం న ఉపసమ్పాదేతబ్బన్తిఆదినా సమ్మావత్తనస్స వుత్తత్తా సమ్మావత్తిత్వా లజ్జిధమ్మే ఓక్కన్తస్స ఓసారణా అవుత్తాపి తజ్జనీయాదీసు వియ నయతో కమ్మవాచం యోజేత్వా ఓసారణా కాతబ్బా ఏవా''తి వదన్తి, ఇదం యుత్తం. తేనేవ అట్ఠకథాయం వక్ఖతి ''సచే సీలవా భవిస్సతి, వత్తం పరిపూరేత్వా పటిప్పస్సద్ధిం లభిస్సతి. నో చే, తథానాసితకోవ భవిస్సతీ''తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ २३८). **తస్సపాపియసికాకమ్మన్తి** చ అలుత్తసమాసోయేవ. తేనాహ **''ఇదం హీ''**తి ఆది.

సతివినయకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణకథావణ్ణనా

२१३. విరూపతో విపరిణామట్ఠేన చిత్తం దుక్ఖం విపచ్చతీతి ఆహ **''చిత్తదుక్ఖత్థం వోహారో''**తిఆది. **ఉపవదనాతి** చోదనా. **తత్థేవాతి** అనువదనే.

ఆదితో పట్ఠాయ చ తస్స తస్స కమ్మస్స విఞ్ఞాతత్తాతి విత్థారతో ఆగతకమ్మవగ్గస్స ఆదితో పట్ఠాయ వణ్ణనాముఖేన విఞ్ఞాతత్తా వినిచ్ఛయో భవిస్సతీతి యోజనా.

౨౧౬. పాళియం **అజ్ఝత్తం వాతి** అత్తని వా అత్తనో పరిసాయ వా. **బహిద్ధా వాతి** పరస్మిం వా పరస్స పరిసాయ వా. **అనవస్సవాయాతి** అనుప్పాదాయ.

౨౨౦. ''**వివాదాధికరణం కుసలం అకుసలం అబ్యాకత**''న్తి ఇదం పుచ్ఛావచనం. **వివాదాధికరణం సియా కుసల**న్తిఆది విసజ్జనం. ఏస నయో సేసేసుపి.

౨౨౨. సమ్ముతిసభావాయపి ఆపత్తియా కారణూపచారేన అకుసలాబ్యాకతభావేన వుచ్చమానే కుసలస్సాపి ఆపత్తికారణత్తా తదుపచారేన "ఆపత్తాధికరణం సియా కుసల"న్తి వత్తబ్బం భవేయ్య , తథా అవత్వా "నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి ఏవంవచనస్స కారణం దస్సేతుం ''**ఏత్థ సన్ధాయభాసితవసేన అత్థో వేదితబ్బో**''తి వుత్తం. ఏత్థ చాయమధిప్పాయో – యది హి ఆపత్తి నామ పరమత్థధమ్మసభావా భవేయ్య, తదా "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసల"న్తిఆదివచనం యుజ్జేయ్య. యస్మా దుట్ఠదోససిక్ఖాపదట్ఠకథాదీసు దస్సితదోసప్పసఙ్గతో పరమత్థసభావతా న యుత్తా, ఏకన్తసమ్ముతిసభావా ఏవ సా హోతి, తస్మా "సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత"న్తిపి నిప్పరియాయతో న వత్తబ్బా. యది పన అకుసలఅబ్యాకతధమ్మసముట్ఠితత్తమేవ ఉపాదాయ పరియాయతో "సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత"న్తి వుత్తం. తదా కుసలధమ్మసముట్ఠితత్తమ్పి ఉపాదాయ పరియాయతో "ఆపత్తాధికరణం సియా కుసల"న్తిపి వత్తబ్బం భవేయ్య. యతో చేతం వచనం ఆపత్తియా అకుసలాబ్యాకతూపచారారహత్తస్స కుసలూపచారానారహత్తస్స విసుం కారణసబ్భావం సన్ధాయ భాసితం, తస్మా యం తం కారణవిసేసం సన్ధాయ ఇదం భాసితం, తస్స వసేనేవేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

ఇదాని పన యో అఙ్గప్పహోనకచిత్తమేవ సన్ధాయ ఆపత్తియా అకుసలాదిభావో వుత్తో, నాఞ్ఞం విసేసకారణం సన్ధాయాతి గణ్హేయ్య, తస్స గాహే దోసం దస్సేన్తో ''**యస్మిం హి**''తిఆదిమాహ. తత్థ **పథవీఖణనాదికేతి** పథవీఖణనాదినిమిత్తే పణ్ణత్తివజ్జే. **ఆపత్తాధికరణే కుసలచిత్తం అఙ్గ**న్తి పణ్ణత్తిం అజానిత్వా కుసలచిత్తేన చేతియఙ్గణాదీసు భూమిసోధనాదివసేన పథవీభూతగామవికోపనాదికాలే కుసలచిత్తం కారణం హోతి. **తస్మిం సతీతి** తస్మిం ఆపత్తాధికరణే విజ్జమానే కుసలచిత్తసముట్ఠితత్తేన కుసలవోహారారహాయ ఆపత్తియా విజ్జమానాయాతి అధిప్పాయో. **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౨౨౨) పన "తస్మిం సతీ"తి ఇమస్స "తస్మిం కుసలచిత్తే ఆపత్తిభావేన గహితే"తి అత్థో వుత్తో, తం న యుజ్జతి "యస్మి"న్తి య-సద్దేన పరామట్ఠస్సేవ ఆపత్తాధికరణస్స "తస్మి"న్తి పరామసితబ్బతో.

న సక్కా వత్తున్తి యది సమ్ముతిసభావాయపి ఆపత్తియా అకుసలాదిసముట్ఠితత్తేన అకుసలాదివోహారో కరీయతి, తదా కుసలవోహారోపి కత్తబ్బోతి "నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి న సక్కా వత్తుం, అఞ్ఞథా అకుసలాదిభావోపిస్స పటిక్ఖిపితబ్బోతి అధిప్పాయో. **తస్మాతి** యస్మా కుసలాదీనం తిణ్ణం సమానేపి ఆపత్తియా అఙ్గప్పహోనకత్తే కుసలవోహారోవ ఆపత్తియా పటిక్ఖిత్తో, న అకుసలాదివోహారో, తస్మా **నయిదం అఙ్గప్పహోనకం చిత్తం సన్ధాయ వుత్త**న్తి "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకతం, నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి ఇదం ఆపత్తియా సముట్ఠాపకత్తేన అఙ్గప్పహోనకం కారణభూతం చిత్తమత్తం సన్ధాయ న వుత్తం , అఞ్ఞథా "ఆపత్తాధికరణం సియా కుసల"న్తిపి వత్తబ్బతోతి అధిప్పాయో. ఏతేన ఆపత్తియా

అకుసలాదిభావోపి కేనచి నిమిత్తేన పరియాయతోవ వుత్తో, న పరమత్థతోతి దస్సేతి. యథాహ “యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతి, తం కుసలం, ఇతరేహి ఇతర”న్తి.

ఇదం పనాతిఆదీసు అయం అధిప్పాయో – “ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత”న్తి ఇదఞ్హి యం కిఞ్చి కదాచి కత్థచి కారణం భవన్తం అనియతకారణం సన్ధాయ వుత్తం న హోతి. యం పన సబ్బసిక్ఖాపదేసు ఆపత్తియా కారణం భవితుమరహతి, ఇదమేవ కారణం సన్ధాయ వుత్తం. అకుసలఞ్హి పణ్ణత్తిం ఞత్వా వీతిక్కమన్తస్స సబ్బాపత్తియా కారణం హోతి, లోకవజ్జాపత్తియా పన పణ్ణత్తిం అజానన్తస్సపి కారణం హోతి. కేవలం పణ్ణత్తివజ్జాపత్తీసు కుసలాబ్యాకతచిత్తపవత్తిక్ఖణే ఏవ అకుసలం న వత్తతి, తదఞ్ఞత్థ సయమేవ పవత్తతి. అబ్యాకతం పన కాయవచీభూతం కుసలాకుసలాదీనం పవత్తిక్ఖణే నిరోధసమాపన్నస్స సహసేయ్యాపత్తియన్తి సబ్బాపత్తియా అఙ్గమేవ హోతి ఛన్నం ఆపత్తిసముట్ఠానానం కాయవాచఙ్గవిరహితత్తాభావా. తస్మా ఇమేసం అకుసలాబ్యాకతానం సబ్బాపత్తిమూలకత్తమేవ సన్ధాయ ఇదం ఆపత్తియా అకుసలత్తం, అబ్యాకతత్తఞ్చ వుత్తం. యత్థ పన పథవీఖణనాదీసు కుసలమ్పి ఆపత్తియా కారణం హోతి, తత్థాపి ఆపత్తియా తదుపచారేన కుసలత్తవోహారో అయుత్తో సావజ్జానవజ్జానం ఏకత్తవోహారస్స విరుద్ధత్తా. యదగ్గేన అఞ్ఞమఞ్ఞం విరుద్ధా, తదగ్గేన కారణకారియవోహారోపి నేసం అయుత్తో. తస్మా తత్థ విజ్జమానమ్పి కుసలం అబ్బోహారికం, కాయవచీద్వారమేవ ఆవేణికం కారణన్తి.

తత్థ **ఏకన్తతో అకుసలమేవా**తి అకుసలచిత్తేన సముట్ఠహనతో కారణూపచారతో ఏవం వుత్తం. **తత్థా**తి లోకవజ్జే. **వికప్పో నత్థీ**తి సియా-సద్దస్స వికప్పనత్థతం దస్సేతి. **అకుసలం హోతీ**తి అకుసలసముట్ఠితాయ కారణూపచారేన అకుసలం హోతి. **సహసేయ్యాదివసేన ఆపజ్జనతో అబ్యాకతం హోతీ**తి ఇత్థియాదీహి సహ పిట్ఠిపసారణవసప్పవత్తకాయద్వారసఙ్ఖాతరూపాబ్యాకతవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బతో కారణూపచారేనేవ ఆపత్తి అబ్యాకతం హోతి. **తత్థా**తి తస్మిం పణ్ణత్తివజ్జాపత్తాధికరణే. **సఞ్చిచ్చాసఞ్చిచ్చవసేనా**తి పణ్ణత్తిం ఞత్వా, అఞ్ఞత్వా చ ఆపజ్జనవసేన **ఇమం వికప్పభావం సన్ధాయ** అకుసలత్తఅబ్యాకతత్తసఙ్ఖాతం యథావుత్తం ఇమం వికప్పసభావం సన్ధాయ ఇదం వచనం వుత్తం.

యది ఏవం అసఞ్చిచ్చాపజ్జనపక్ఖే కుసలేనాపి ఆపజ్జనతో తమ్పి వికప్పం సన్ధాయ “ఆపత్తాధికరణం సియా కుసల”న్తిపి కస్మా న వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**సచే పనా**’’తిఆది. “అచిత్తకాన”న్తి వుత్తమేవత్థం సముట్ఠానవసేన విభావేతుం ‘‘**ఏళకలోమపదసోధమ్మాదిసముట్ఠానానమ్పీ**’’తి వుత్తం. అచిత్తకసముట్ఠానానం ‘‘**కుసలచిత్తం ఆపజ్జేయ్యా**’’తి ఏతేన సావజ్జభూతాయ ఆపత్తియా కారణూపచారేనాపి అనవజ్జభూతకుసలవోహారో అయుత్తోతి దస్సేతి. ‘‘**న చ తత్థా**’’తిఆదినా కుసలస్స ఆపత్తియా కారణత్తం విజ్జమానమ్పి తథా వోహరితుం అయుత్తన్తి పటిక్ఖిపిత్వా కాయవాచాసఙ్ఖాతం అబ్యాకతస్సేవ కారణత్తం దస్సేతి. తత్థ **చలితప్పవత్తాన**న్తి చలితానం, పవత్తానఞ్చ. చలితో హి కాయో, పవత్తా వాచా. ఏత్థ చ కాయవాచానమఞ్ఞతరమేవ అఙ్గం. **తఞ్చ...పే... అబ్యాకత**న్తి ఏవం అబ్యాకతస్స ఆపత్తికారణభావేనేవ వుత్తత్తా. “ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత”న్తి ఇదం కారణూపచారేన పరియాయతో వుత్తం, న నిప్పరియాయతోతి సిజ్ఝతి.

యం పన **సారత్థదీపనియం** (సారత్థ. టీ. చూళవ. ౩.౨౨౨) ఆపత్తియా నిప్పరియాయతోవ అకుసలాదిసభావతం సమత్థేతుం బహుం పపఞ్చితం, తం న సారతో పచ్చేతబ్బం దుట్ఠదోససిక్ఖాపదట్ఠకథాయమేవ పటిక్ఖిత్తత్తా. తేనేవేత్థాపి “యం చిత్తం ఆపత్తియా అఙ్గం హోతీ”తిఆదినా అకుసలచిత్తస్సాపి ఆపత్తియా కారణత్తేన భిన్నతావ దస్సితా. యం పనేత్థ వత్తబ్బం,

తం హేట్ఠా దస్సితమేవాతి ఇధ న విత్థారయిమ్హ. **ఏవం వీతిక్కమతో యో వీతిక్కమోతి** ఏత్థ అకుసలచిత్తేన ఇత్వా వీతిక్కమన్తస్స కాయవచీవీతిక్కమసముట్ఠితా ఆపత్తివీతిక్కమోతి వుత్తో. ఏస నయో అబ్యాకతవారేపి.

అధికరణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణవూపసమనసమథకథాదివణ్ణనా

౨౨౮. పాళియం **వివాదాధికరణం ఏకం సమథం అనాగమ్మా**తిఆది పుచ్ఛా. **సియా**తిఆది విస్సజ్జనం. **సియాతిస్స వచనీయ**న్తి ఏతేనేవ వూపసమం సియాతి వత్తబ్బం భవేయ్యాతి అత్థో. **సమ్ముఖావినయస్మి**న్తి సమ్ముఖావినయత్తస్మిన్తి భావప్పధానో నిద్దేసో దట్ఠబ్బో. ఏవం సబ్బవారేసు. ''**కారకో ఉక్కోటేతీ**''తి ఇదం ఉపలక్ఖణమత్తం, యస్స కస్సచి ఉక్కోటేన్తస్స పాచిత్తియమేవ. ఉబ్బాహికాయ ఖీయనకే పాచిత్తియం న వుత్తం తత్థ ఛన్దదానస్స నత్థితాయ.

౨౩౫. వణ్ణావణ్ణాయో కత్వాతి ఖుద్దకమహన్తేహి సఞ్ఞాణేహి యుత్తాయో కత్వా. తేనాహ ''**నిమిత్తసఞ్ఞం ఆరోపేత్వా**''తి.

౨౪౨. కిచ్చాధికరణం ...పే.... సమ్మతీతి ఏత్థ సమ్ముఖావినయేన అపలోకనాదికమ్మం సమ్పజ్జతీతి అత్థో దట్ఠబ్బో.

అధికరణవూపసమనసమథకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమథక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౫. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకో

ఖుద్దకవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౩. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకే **అట్ఠపదాకారేనా**తి జూతఫలకే అట్ఠగబ్భరాజిఆకారేన. **మల్లకమూలసణ్ఠానేనా**తి ఖేళమల్లకమూలసణ్ఠానేన. ఇదఞ్చ వట్టాధారకం సన్ధాయ వుత్తం, కణ్టకే ఉట్ఠాపేత్వా కతవట్టకపాలస్సేతం అధివచనం.

౨౪౪. **పుథుపాణిక**న్తి ముట్ఠిం అకత్వా వికసితహత్థతలేహి పిట్ఠిపరికమ్మం వుచ్చతి. ఏతమేవ సన్ధాయ ‘‘**హత్థపరికమ్మ**’’న్తి వుత్తం.

౨౪౫. **ముత్తోలమ్బకాదీన**న్తి **ఆది**-సద్దేన కుణ్డలాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పలమ్బకసుత్త**న్తి బ్రాహ్మణానం యఞ్ఞోపచితసుత్తాదిఆకారం వుచ్చతి. **వలయ**న్తి హత్థపాదవలయం.

౨౪౬. **ద్వఙ్గులేతి** ఉపయోగబహువచనం, ద్వఙ్గులప్పమాణం అతిక్కామేతుం న వట్టతీతి అత్థో. ఏత్థ చ దుమాసస్స వా ద్వఙ్గులస్స వా అతిక్కన్తభావం అజానన్తస్సాపి కేసమస్సుగణనాయ అచిత్తకాపత్తియో హోన్తీతి వదన్తి.

కోచ్ఛేనాతి ఉసీరతిణాదీని బన్ధిత్వా సమం ఛిన్దిత్వా గహితకోచ్ఛేన. **చిక్కలేనా**తి సిలేసయుత్తతేలేన. **ఉణ్హాభితత్తరజసిరానమ్పీ**తి ఉణ్హాభితత్తానం రజోకిణ్ణసిరానం. **అద్దహత్థేనా**తి అల్లహత్థేన.

౨౪౮-౯. **సాధుగీత**న్తి అనిచ్చతాదిపటిసఞ్ఞుత్తం గీతం. **చతురస్సేన వత్తేనా**తి పరిపుణ్ణేన ఉచ్చారణవత్తేన. తరఙ్గవత్తాదీనం సబ్బేసమ్పి సామఞ్ఞలక్ఖణం దస్సేతుం ‘‘**సబ్బేసం...పే.... లక్ఖణ**’’న్తి వుత్తం. యత్తకాహి మత్తాహి అక్ఖరం పరిపుణ్ణం హోతి, తతోపి అధికమత్తాయుత్తం కత్వా కథనం **వికారకథనం** నామ, తథా అకత్వా కథనమేవ **లక్ఖణ**న్తి అత్థో. **బాహిరలోమి**న్తి భావనపుంసకనిద్దేసో, యథా బహిద్ధా లోమాని దిస్సన్తి, ఏవం ధారేన్తస్స దుక్కటన్తి అత్థో.

౨౫౦. పాళియం **తరుణఞ్ఞేవ అమ్బ**న్తి తరుణం అసఞ్జాతబీజం ఏవ అమ్బఫలం. **పాతాపేత్వా**తి ఛిన్దాపేత్వావ. ‘‘**మత్తావణ్ణితా**’’తి ఇదం ‘‘పరే నిన్దన్తీ’’తి సాసనహితేసితాయ వుత్తం. **న పరియాపుణింసూ**తి నాసిక్ఖింసు.

౨౫౧. **చత్తారి అహిరాజకులానీ**తి సబ్బేసం అహిభేదానం చతూసు ఏవ సఙ్గహతో వుత్తం. **అత్తపరిత్తం కాతు**న్తి అత్తనో పరిత్తాణం కాతుం.

విరూపక్ఖేహి మే మేత్తన్తి విరూపక్ఖజాతికేహి నాగేహి సహ మయ్హం మిత్తభావో హోతు, మేత్తా హోతూతి అత్థో, తే సుఖితా నిద్దుక్ఖా అవేరా హోన్తూతి అధిప్పాయో. ఏవఞ్హి మేత్తాఫరణం హోతి. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **అపాదకేహీ**తి అహికులేహి సహ సబ్బసత్తేసు ఓధిసో మేత్తాఫరణదస్సనం. **మా మం అపాదకో హింసీ**తి తాయ మేత్తాయ అత్తరక్ఖావిధానదస్సనం.

సబ్బే సత్తాతిఆది అత్తానం ఉపమం కత్వా సబ్బసత్తేసు అనోధిసో మేత్తాఫరణదస్సనం. తత్థ **మా కఞ్చి పాపమాగమా**తి కఞ్చి సత్తం లామకం దుక్ఖహేతు, దుక్ఖఞ్చ మా ఆగచ్ఛతు.

ఏవం మేత్తాయ అత్తగుత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని రతనత్తయానుస్సరణేన దస్సేతుం ''**అప్పమాణో**''తిఆది వుత్తం. తత్థ పమాణకరధమ్మా అకుసలా, తబ్బిపాకా చ పమాణా, తప్పటిపక్ఖా సీలాదయో గుణా, తబ్బిపాకా చ లోకియలోకుత్తరఫలాని అప్పమాణా, తే అస్స అత్థీతి **అప్పమాణో**, అప్పమాణా వా అపరిమేయ్యగుణా అస్సాతిపి **అప్పమాణో**. **పమాణవన్తానీతి** యథావుత్తపమాణకరధమ్మయుత్తాని. **అహివిచ్ఛికాతి** సరీసపానఞ్ఞేవ పభేదదస్సనం. **ఉణ్ణనాభీతి** లోమసనాభికో మక్కటో. **సరబూతి** ఘరగోళికా.

పటిక్కమన్తూతి అపగచ్ఛన్తు, మా మం విహేసయింసూతి అత్థో. **సోహం నమోతి** ఏత్థ "కరోమీ"తి పాఠసేసో. యస్మా మయా మేత్తాదీహి తుమ్హాకఞ్చ మయ్హఞ్చ రక్ఖా కతా, యస్మా చ సోహం భగవతో నమో కరోమి, విపస్సీఆదీనం సత్తన్నమ్పి నమో కరోమి, తస్మా పటిక్కమన్తు భూతానీతి యోజనా.

అఙ్గచ్ఛీతి కామరాగే అసుభమనసికారాదినా ఛేతబ్బేతి అత్థో. **అఙ్గజాతన్తి** బీజవిరహితం పురిసనిమిత్తం. బీజే హి ఛిన్నే ఓపక్కమికపణ్డకో నామ అభబ్బో హోతీతి వదన్తి. ఏకే పన "బీజస్సాపి ఛేదనక్ఖణే దుక్కటాపత్తి ఏవ కమేన పురిసిన్ద్రియాదికే అన్తరహితే పణ్డకో నామ అభబ్బో హోతి, తదా లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బో"తి వదన్తి. **తాదిసం వా దుక్ఖం ఉప్పాదేన్తస్సాతి** ముట్ఠిప్పహారాదీహి అత్తనో దుక్ఖం ఉప్పాదేన్తస్స.

౨౫౨. పాళియం **తుయ్హేసో పత్తోతి** "యో చ అరహా చేవ ఇద్ధిమా చ, తస్స దిన్నమేవా"తి సేట్ఠినా వుత్తం, తం సన్ధాయ వదతి. **తం పత్తం గహేత్వా తిక్ఖత్తుం రాజగహం అనుపరియాయీతి** ఏత్థ వేళుపరమ్పరాయ బద్ధపత్తస్స ఉపరిభాగే ఆకాసే నగరం తిక్ఖత్తుం అనుపరియాయిత్వా ఠితభావం సన్ధాయ "పత్తం గహేత్వా"తి వుత్తం, న పన థేరో హత్థేన పత్తం సయమేవ అగ్గహేసి. కేచి పన వదన్తి "ఇద్ధిబలేన తం పత్తం వేళుపరమ్పరతో ముఞ్చిత్వా థేరం అనుబన్ధమానో అట్ఠాసి, సో చ అనేన హత్థేన గహితో వియ అహోసీ"తి. తథా ఠితమేవ పన సన్ధాయ "భారద్వాజస్స హత్థతో పత్తం గహేత్వా"తి వుత్తం. **తే చ మనుస్సా...పే.... అనుబన్ధింసూతి** యే చ మనుస్సా పఠమం పాటిహారియం నాద్దసంసు, తే అమ్హాకమ్పి పాటిహారియం దస్సేహీతి థేరమనుబన్ధింసు. థేరో చ సీహబ్యగ్ఘాదిరూపం గహేత్వా వికుబ్బనిద్ధిం దస్సేతి, తే చ అచ్ఛరియబ్భుతజాతా ఉచ్చాసద్దా మహాసద్దా అహేసుం. తేనాహ ''**కిం ను ఖో సో, ఆనన్ద, ఉచ్చాసద్దో మహాసద్దో**''తి. **ఇద్ధిపాటిహారియం న దస్సేతబ్బన్తి** ఏత్థ "యో పకతివణ్ణం విజహిత్వా కుమారవణ్ణం వా దస్సేతి, నాగవణ్ణం వా...పే.... వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతీ"తి (పటి॰ మ॰ ౩.౧౩) ఏవమాగతా అత్తనో సరీరస్స వికారాపాదనవసప్పవత్తా వికుబ్బనిద్ధి అధిప్పేతాతి ఆహ ''**అధిట్ఠానిద్ధి పన అప్పటిక్ఖిత్తా**''తి. పకతియా ఏకో బహుకం ఆవజ్జతి, సతం వా సహస్సం వా సతసహస్సం వా ఆవజ్జేత్వా ఞాణేన అధిట్ఠాతి "బహుకో హోమీ"తి (పటి॰ మ॰ ౩.౧౦) ఏవం దస్సితా అధిట్ఠానవసేన నిప్ఫన్నా అధిట్ఠానిద్ధి నామ. **గిహివికటానీతి** గిహిసన్తకాని.

౨౫౩. పాళియం **న అచ్ఛుపియన్తీతి** న ఫుసితాని హోన్తి. **రూపకాకిణ్ణానీతి** ఇత్థిరూపాదీహి ఆకిణ్ణాని.

౨౫౪. **భూమిఆధారకేతి** దన్తాదీహి కతే వలయాధారకే. ఏతస్స వలయాధారకస్స అనుచ్చతాయ ఠపితా పత్తా న పరిపతన్తీతి ''**తయో పత్తే ఠపేతుం వట్టతీ**''తి వుత్తం. అనుచ్చతఞ్హి సన్ధాయ అయం "భూమిఆధారకో"తి వుత్తో. **దారుఆధారకదణ్డాధారకేసూతి** ఏకదారునా కతఆధారకే, బహూహి దణ్డేహి కతఆధారకే చ. ఏతే చ ఉచ్చతరా హోన్తి పత్తేహి

సహ పతనసభావా. తేన ''**సుసజ్జితేసూ**''తి వుత్తం. **భమకోటిసదిసోతి** యత్థ ధమకరణాదిం పవేసేత్వా లిఖన్తి, తస్స భమకస్స కోటియా సదిసో. తాదిసస్స దారుఆధారకస్స అవిత్థిణ్ణతాయ రపితోపి పత్తో పతతీతి ''**అనోకాసో**''తి వుత్తో.

ఆలిన్దకమిడ్ఢికాదీనన్తి పముఖమిడ్ఢికాదీనం, ఉచ్చవత్థుకానన్తి అత్థో. **బాహిరపస్సే**తి పాసాదాదీనం బహికుట్టే. **తనుకమిడ్ఢికాయా**తి వేదికాయ. సబ్బత్థ పన హత్థప్పమాణతో అబ్భన్తరే రపేతుం వట్టతి. ఆధారే పన తతో బహిపి వట్టతి.

పాళియం **ఓట్ఠో**తి ముఖవట్టి. **పత్తమాళక**న్తి ఉపచికానం అనుట్ఠహనత్థాయ భూమితో ఉచ్చతరం కతం వేదికాకారమాళకం. **మహాముఖకుణ్డసణ్ఠానా**తి మహాముఖచాటిసణ్ఠానా. **లగ్గేన్తస్స దుక్కట**న్తి కేవలం పత్తం లగ్గేన్తస్స, న థవికాయ లగ్గేన్తస్సాతి వదన్తి. వీమంసితబ్బం. **అక్ఖోన పన భణ్డకేనా**తి అక్ఖోన భారబన్ధనేన భణ్డకేన. ''**బన్ధిత్వా ఓలమ్బేతు**''న్తి వుత్తత్తా పత్తథవికాయ అంసబద్ధకో యథా లగ్గితట్ఠానతో న పరిగళతి, తథా సబ్బథాపి బన్ధిత్వా రపేతుం వట్టతి. **బన్ధిత్వాపి ఉపరి రపేతుం న వట్టతీ**తి ఉపరి నిసీదన్తా ఓత్థరిత్వా భిన్దన్తీతి వుత్తం. **తత్థ రపేతుం వట్టతీ**తి నిసీదనసఙ్కాభావతో వుత్తం. **బన్ధిత్వా వా**తి బన్ధిత్వా రపితఛత్తే వా. **యో కోచీ**తి భత్తపూరోపి తుచ్ఛపత్తోపి.

౨౨౩. పరిహరితున్తి దివసే దివసే పిణ్డాయ చరణత్థాయ రపేతుం. పత్తం అలభన్తేన పన ఏకదివసం పిణ్డాయ చరిత్వా భుఞ్జిత్వా ఛడ్డేతుం వట్టతి. తేనాహ ''**తావకాలికం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ**''తి. పణ్ణపుటాదీసుపి ఏసేవ నయో. **అభుం మే**తి అభూతి మయ్హం, వినాసో మయ్హన్తి అత్థో. పాళియం **పిసాచో వత**న్తి పిసాచో వతాయం, అయమేవ వా పాఠో. **పిసాచిల్లికా**తి పిసాచదారకా. **ఛవసీసస్స పత్తో**తి ఛవసీసమయో పత్తో. పకతివికారసమ్బన్ధే చేతం సామివచనం.

చబ్బేత్వాతి నిట్ఠుభిత్వా. ''**పటిగ్గహం కత్వా**''తి వుత్తత్తా ఉచ్ఛిట్ఠహత్థేన ఉదకం గహేత్వా పత్తం పరిప్ఫోసిత్వా ధోవనఘంసనవసేన హత్థం ధోవితుం వట్టతి, ఏత్తకేన పత్తం పటిగ్గహం కత్వా హత్థో ధోవితో నామ న హోతి. **ఏకం ఉదకగణ్డుసం గహేత్వా**తి పత్తం అఫుసిత్వా తత్థ ఉదకమేవ ఉచ్ఛిట్ఠహత్థేన ఉక్ఖిపిత్వా గణ్డుసం కత్వా, వామహత్థేనేవ వా పత్తం ఉక్ఖిపిత్వా ముఖేన గణ్డుసం గహేతుమ్పి వట్టతి. **బహి ఉదకేన విక్ఖాలేత్వా**తి ద్వీసు అఙ్గులీసు ఆమిసమత్తం విక్ఖాలేత్వా బహి గహేతుమ్పి వట్టతి. **పటిఖాదితుకామో**తి ఏత్థ న సయం ఖాదితుకామోపి అఞ్ఞేసం ఖాదనారహం రపేతుం లభతి . **తత్థేవ కత్వా**తి పత్తేయేవ యథారపితట్ఠానతో అనుద్ధరిత్వా. **లుఞ్చిత్వా**తి తతో మంసమేవ నిరవసేసం ఉప్పాటేత్వా.

౨౩౬. కిణ్ణచుణ్ణేనాతి సురాకిణ్ణచుణ్ణేన. **మక్ఖేతు**న్తి సూచిం మక్ఖేతుం. **నిస్సేణిమ్పీ**తి చతూహి దణ్డేహి చీవరప్పమాణేన ఆయతచతురస్సం కత్వా బద్ధపటలమ్పి. ఏత్థ హి చీవరకోటియో సమకం బన్ధిత్వా చీవరం యథాసుఖం సిబ్బన్తి. **తత్థ అత్థరితబ్బ**న్తి తస్సా నిస్సేణియా ఉపరి చీవరస్స ఉపత్థమ్భనత్థాయ అత్థరితబ్బం. కథినసఙ్ఖాతాయ నిస్సేణియా చీవరస్స బన్ధనకరజ్జు కథినరజ్జూతి మజ్ఝిమపదలోపీసమాసోతి ఆహ ''**యాయా**''తిఆది. తత్థ యస్మా ద్విన్నం పటలానం ఏకస్మిం అధికే జాతే తత్థ వలియో హోన్తి, తస్మా దుపట్టచీవరస్స పటలద్వయమ్పి సమకం కత్వా బన్ధనకరజ్జు కథినరజ్జూతి వేదితబ్బం.

పాళియం **కథినస్స అన్తో జీరతీ**తి కథినే బద్ధస్స చీవరస్స పరియన్తో జీరతి. కథిననిస్సితత్తా చీవరం ఇధ నిస్సయవోహారేన "కథిన"న్తి వుత్తం "మఞ్చా ఘోసన్తీ"తిఆదీసు వియ. **అనువాతం పరిభణ్డ**న్తి కథినే బన్ధనరజ్జూహి చీవరస్స సమన్తా పరియన్తస్స అజీరణత్థం యేహి కేహిచి చోళకేహి దీఘతో అనువాతం, తిరియతో పరిభణ్డఞ్చ సిబ్బిత్వా కాతుం యత్థ రజ్జుకే పవేసేత్వా దణ్డేసు పలివేఠేత్వా చీవరసమకం ఆకడ్ఢితుం సక్కా, తాదిసన్తి అత్థో. కేచి పన "కథినసఙ్ఖాతేసు

కిలఞ్జాదీసు ఏవ అజీరణత్థాయ అనువాతపరిభణ్డకరణం అనుఞ్ఞాత”న్తి వదన్తి. **తస్స మజ్ఝేతి** పురాణకథినస్సేవ అన్తో. **భిక్ఖునో పమాణేనాతి** భిక్ఖునో చీవరస్స పమాణేన. **అఞ్ఛం నిస్సేణిన్తి** దీఘతో చ తిరియతో చ అఞ్ఛం దణ్డం ఠపేత్వా బన్ధితుం.

బిదలకన్తి దిగుణకరణసఙ్ఖాతకిరియావిసేసస్స అధివచనం. తేనాహ ‘‘**దుగుణకరణ**’’న్తి. **పవేసనసలాకన్తి** వలీనం అగ్గహణత్థాయ పవేసనకవేళుసలాకాది. పాళియం **పటిగ్గహన్తి** అఙ్గులికఞ్చుకం.

౨౫౭. పాతి నామ భణ్డట్ఠపనకో భాజనవిసేసో. పాళియం **పటిగ్గహథవికన్తి** పాతిఆదిభాజనత్థవికం. **చినితున్తి** ఉచ్చవత్థుపరియన్తస్స అపతనత్థాయ ఇట్ఠకాదీహి చినితుం. **ఆలమ్బనబాహన్తి** ఆలమ్బనరజ్జుదణ్డాది. **పరిభిజ్జతీతి** కటసారాదికం కథినమజ్ఝే భిజ్జం హోతి. **ఉస్సాపేత్వాతి** దణ్డకథినం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౫౮-౯. ఉదకం అకప్పియన్తి సప్పాణకం. **ఉపనన్ధీతి** వేరం బన్ధి. **అద్ధానమగ్గో పటిపజ్జితబ్బోతి** ఏత్థ అద్ధయోజనం అద్ధానమగ్గో నామ, తం పటిపజ్జితుకామస్స సఙ్ఘిచ్ఛ విహారూపచారాతిక్కమనే ఆపత్తి. అసఙ్ఘిచ్ఛ గతస్స పన యత్థ సరతి, తత్థ ఠత్వా సఙ్ఘాటికణ్ణాదిం అనధిట్ఠహిత్వా గమనే పదవారేన ఆపత్తీతి వేదితబ్బం. **న సమ్మతీతి** న పహోతి.

౨౬౦. అభిసన్నకాయాతి సేమ్హాదిదోససన్నిచితకాయా. **తత్థ మజ్ఝేతి** అగ్గళపాసకస్స మజ్ఝే. **ఉపరీతి** అగ్గళపాసకస్స ఉపరిభాగే. **ఉదకట్ఠపనట్ఠానన్తి** ఉదకట్ఠపనత్థాయ పరిచ్ఛిన్దిత్వా కతట్ఠానం.

౨౬౧. పాళియం **ఉదపానన్తి** కూపం. **నీచవత్థుకోతి** కూపస్స సమన్తా కూలట్ఠానం, భూమిసమం తిట్ఠతీతి అత్థో. **ఉదకేన ఓత్థరియ్యతీతి** సమన్తా వస్సోదకం ఆగన్త్వా కూపే పతతీతి అత్థో.

౨౬౨. వాహేన్తీతి ఉస్సిఞ్చన్తి. **అరహటఘటియన్తం** నామ చక్కసణ్ఠానం అనేకారం అరే అరే ఘటికాని బన్ధిత్వా ఏకేన, ద్వీహి వా పరిబ్భమియమానయన్తం.

౨౬౩. ఆవిద్ధపక్ఖపాసకన్తి కణ్ణికమణ్డలస్స సమన్తా ఠపితపక్ఖపాసకం. **మణ్డలేతి** కణ్ణికమణ్డలే. **పక్ఖపాసకే ఠపేత్వాతి** సమన్తా చతురస్సాకారేన ఫలకాదీని ఠపేత్వా.

౨౬౪. నమతకం నామ సన్థతసదిసన్తి కేచి వదన్తి. కేచి పన “రుక్ఖతచమయ”న్తి. **చమ్మఖణ్డపరిహారేనాతి** అనధిట్ఠహిత్వా సయనాసనవిధినాతి అత్థో. **పేళాయాతి** అట్ఠంససోళసంసాదిఆకారేన కతాయ భాజనాకారాయ పేళాయ. యత్థ ఉణ్హపాయాసాదిం పక్ఖిపిత్వా ఉపరి భోజనపాతిం ఠపేన్తి భత్తస్స ఉణ్హభావావిగమనత్థం, తాదిసస్స భాజనాకారస్స ఆధారస్సేతం అధివచనం. తేనేవ పాళియం “ఆసిత్తకూపధాన”న్తి వుత్తం. తస్స చ పాయాసాదీహి ఆసిత్తకాధారోతి అత్థో. ఇదఞ్చ ఆసిత్తకూపధానం పచ్చన్తేసు న జానన్తి కాతుం, మజ్ఝిమదేసేయేవ కరోన్తి. కేచి పన “గిహిపరిభోగో అయోమయాది సబ్బోపి ఆధారో ఆసిత్తకూపధానమేవ అనులోమేతీ”తి వదన్తి, ఏకే పన “కప్పియలోహమయో ఆధారో మళోరికమేవ అనులోమేతీ”తి. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. పుబ్బే పత్తగుత్తియా ఆధారో అనుఞ్ఞాతో. ఇదాని భుఞ్జితుం **మళోరికా** అనుఞ్ఞాతా. **ఛిద్దన్తి** ఛిద్దయుత్తం. **విద్ధన్తి** అన్తోవినివిద్ధఛిద్దం. **ఆవిద్ధన్తి** సమన్తతో ఛిద్దం.

౨౬౫. పత్తం నిక్కుజ్జితున్తి ఏత్థ కమ్మవాచాయ అసమ్భోగకరణవసేనేవ నిక్కుజ్జనం, న పత్తానం అధోముఖట్ఠపనేన. తేనాహ ‘‘**అసమ్భోగం సఙ్ఘేన కరోతూ**’’తిఆది, తం వడ్ఢం కమ్మవాచాయ సఙ్ఘేన సద్ధిం అసమ్భోగం సఙ్ఘో కరోతూతి అత్థో.

పత్తం నిక్కుజ్జేయ్యాతి వడ్డస్స పత్తనిక్కుజ్జనదణ్డకమ్మం కరేయ్య. **అసమ్భోగం సఙ్ఘేన కరణన్తి** సఙ్ఘేన వడ్డస్స అసమ్భోగకరణం. యథా అసమ్భోగో హోతి, తథా కరణన్తి అత్థో. **నిక్కుజ్జితో...పే.... అసమ్భోగం సఙ్ఘేనాతి** ఏత్థ సఙ్ఘేన అసమ్భోగో హోతీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏవం భగవతా అసమ్భోగకరణస్స ఆణత్తత్తా, కమ్మవాచాయ చ సావితత్తా, అట్ఠకథాయఞ్చ "కోచి దేయ్యధమ్మో న గహేతబ్బో"తి వుత్తత్తా పత్తే నిక్కుజ్జితే తస్స సన్తకం ఇత్వా గణ్హన్తస్స దుక్కటమేవాతి గహేతబ్బం.

అచ్చయోతి ఇాయప్పటిపత్తిం అతిక్కమిత్వా పవత్తి, అపరాధోతి అత్థో. **మం అచ్చగమాతి** మం అతిక్కమ్మ పవత్తో. **తం తే మయం పటిగ్గణ్హామాతి** తం తే అపరాధం మయం ఖమామ. **భిక్ఖూనం అలాభాయ పరిసక్కతీతిఆదీసు** అలాభాయ పరిసక్కనాదితో విరతోతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **అసమ్భోగం భిక్ఖుసఙ్ఘేనాతి** ఏత్థ "కతో"తి పాఠసేసో.

౨౬౮. యావ పచ్ఛిమా సోపానకళేవరాతి పఠమసోపానఫలకం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి పచ్ఛా దుస్సేన సన్థతత్తా ఏవ వుత్తం. **''పచ్ఛిమం జనతం తథాగతో అనుకమ్పతీ''**తి ఇదం థేరో అనాగతే భిక్ఖూనం చేలపటికస్స అక్కమనపచ్చయా అపవాదం సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా నివారణేన భగవతో అనుకమ్పం సన్ధాయాహ. **అపగతగబ్భాతి** విజాతపుత్తా. తేనాహ **''మఙ్గలత్థాయా''**తి.

౨౬౯-౨౭౦. బీజనిన్తి చతురస్సబీజనిం. **ఏకపణ్ణచ్ఛత్తన్తి** తాలపణ్ణాదినా ఏకేన పత్తేన కతఛత్తం.

౨౭౪-౫. అనురక్ఖణత్థన్తి పరిగ్గహేత్వా గోపనత్థం. **దీఘం కారేన్తీతి** కేసేహి సద్ధిం అచ్ఛిన్దిత్వా ఠపాపేన్తి. **చతుకోణన్తి** యథా ఉపరి నలాటన్తేసు ద్వే, హేట్ఠా హనుకపస్సే ద్వేతి చత్తారో కోణా పఞ్ఞాయన్తి, ఏవం చతురస్సం కత్వా కప్పాపనం. పాళియం **దాఠికం ఠపాపేన్తీతి** ఉత్తరోట్ఠే మస్సుం అచ్ఛిన్దిత్వా ఠపాపేన్తి. **రుధీతి** ఖుద్దకవణం.

౨౭౭. పాళియం **లోహభణ్డకంసభణ్డసన్నిచయోతి** లోహభణ్డస్స, కంసభణ్డస్స చ సన్నిచయోతి అత్థో. **బన్ధనమత్తన్తి** వాసిదణ్డాదీనం కోటీసు అపాతనత్థం లోహేహి బన్ధనం. **తన్తకన్తి** ఆయోగవాయనత్థం తదాకారేన పసారితతన్తం.

౨౭౮. **''యత్థ సరతి, తత్థ బన్ధితబ్బ''**న్తి ఏతేన అసఞ్చిచ్చ కాయబన్ధనం అబన్ధిత్వా పవిట్ఠస్స అనాపత్తీతి దస్సేతి. **మురజవట్టిసణ్ఠానం వేఠేత్వా కతన్తి** ఏవం బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా నానావణ్ణేహి సుత్తేహి కతన్తి కేచి వదన్తి. ఏకవణ్ణసుత్తేనాపి వలయఘటకాదివికారం దస్సేత్వా వేఠితమ్పి మురజమేవ. వికారం పన అదస్సేత్వా మట్ఠం కత్వా నిరన్తరం వేఠితం వట్టతి. తేనేవ **దుతియపారాజికసంవణ్ణనాయం** వుత్తం "బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం 'బహురజ్జుక'న్తి న వత్తబ్బం, వట్టతీ"తి. **ముద్దికకాయబన్ధనం** నామ చతురస్సం అకత్వా సజ్జితం. **పామఙ్గదసా** చతురస్సా. **ముదిఙ్గసణ్ఠానేనాతి** వరకసీసాకారేన. **పాసన్తోతి** దసాపరియోసానం.

౨౭౯. పాళియం **గణ్ఠికఫలకం పాసకఫలకన్తి** ఏత్థ దారుదన్తాదిమయేసు ఫలకేసు గణ్ఠికపాసకాని అప్పేత్వా చీవరే ఠపేతుం అనుఞ్ఞాతం. **కోట్టో వివరియతీతి** అనువాతో వివరియతి.

౨౮౦-౧. పాళికారకోతి భిక్ఖూనం యథావుడ్ఢం పాళియా పతిట్ఠాపకో. తస్సాపి తథా పారుపితుం న వట్టతి. పాళియం **ముణ్డవట్టీతి** మల్లాదయో.

౨౮౨. పమాణఙ్గులేనాతి వడ్ఢకీఅఙ్గులేన. కేచి పన "పకతిఅఙ్గులేనా"తి వదన్తి, తం చతురఙ్గులపచ్ఛిమకవచనేన న సమేతి. న హి పకతఙ్గులేన చతురఙ్గులప్పమాణం దన్తకట్ఠం కణ్ఠే అవిలగ్గం ఖాదితుం సకాతి.

౨౮౫. పాళియం **సకాయ నిరుత్తియా బుద్ధవచనం దూసేన్తీ**తి మాగధభాసాయ సబ్బేసం వత్తుం సుకరతాయ హీనజచ్చాపి ఉగ్గణ్హన్తా దూసేన్తీతి అత్థో.

౨౮౯. మా భిక్ఖూ బ్యాబాధయింసూతి లసుణగన్ధేన భిక్ఖూ మా బాధయింసు.

౨౯౧. అవలేఖనపీఠరోతి అవలేఖనకట్ఠానం ఠపనభాజనవిసేసో. **అపిధాన**న్తి పిధానఫలకాది.

ఖుద్దకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౬. సేనాసనక్ఖన్ధకో

విహారానుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౪. సేనాసనక్ఖన్ధకే **సిసిరేతి** సిసిరకాలే హిమపాతవసేన సత్తాహవద్దలికాదివస్సపాతవస్సేన చ ఉప్పన్నో ఖరో సీతసమ్ఫస్సో అధిప్పేతోతి ఆహ ''**సమ్ఫుసితకో**''తి. ''**తతో**''తి ఇదం కత్తుఅత్థే నిస్సక్కవచనం, తేన చ విహారేన వాతాతపో పటిహఞ్ఞతీతి అత్థోతి ఆహ ''**విహారేన పటిహఞ్ఞతీ**''తి.

౨౯౯. అవిఞ్ఛనఛిద్దన్తి యత్థ అఙ్గులిం వా రజ్జుసఙ్ఖలికాదిం వా పవేసేత్వా కవాటం ఆకడ్ఢన్తా ద్వారబాహం ఫుసాపేన్తి, తస్సేతం అధివచనం. సేనాసనపరిభోగే అకప్పియం నామ నత్థీతి దస్సనత్థం ''**సచేపి దీపినఙ్గుట్ఠేనా**''తిఆది వుత్తం. **వేతియే వేదికాసదిసన్తి** వాతపానదారుం వా జాలం వా అట్ఠపేత్వా దారుట్ఠానే చేతియే వేదికాయ పట్టాదీని వియ ఇట్ఠకాదీహి ఉద్ధం, తిరియఞ్చ పట్టికాదయో దస్సేత్వా చతుఛిద్దయుత్తం కతం. **థమ్భకవాతపానం** నామ తిరియం దారూని అదత్వా ఉద్ధం ఠపితదారూహి ఏవ కతం. **చోళకపాదపుఞ్ఛనం బన్ధితున్తి** వాతపానప్పమాణేన పాదపుఞ్ఛనసదిసం చోళకాదినా బన్ధిత్వా వగ్గులిఆదిప్పవేసననివారణత్థం, కథేతున్తి అత్థో. **మిడ్ఢకన్తి** మఞ్చాకారేన కట్ఠమత్తికాదీహి కతవేదికాకారం.

౨౯౭. చతురస్సపీఠన్తి సమచతురస్సం. **అట్ఠఙ్గులపాదకం వట్టతీతి** అట్ఠఙ్గులపాదకమేవ వట్టతి. **పమాణాతిక్కన్తోపి వట్టతీతి** సమచతురస్సమేవ సన్ధాయ వుత్తం. ఆయతచతురస్సా పన సత్తఙ్గపఞ్చఙ్గాపి ఉచ్చపాదా న వట్టన్తి. వేత్తేహేవ చతురస్సాదిఆకారేన కతం భద్దపీఠన్తి ఆహ ''**వేత్తమయం పీఠ**''న్తి. **దారుపట్టికాయ ఉపరీతి** అటనిఆకారేన ఠితదారుపటలస్స హేట్ఠా ఉద్ధం పాదం కత్వా. పవేసనకాలఞ్హి సన్ధాయ "ఉపరీ"తి వుత్తం. ఏళకస్స పచ్ఛిమపాదద్వయం వియ వఙ్కాకారేన ఠితత్తా పనేతం ''**ఏళకపాదపీఠ**''న్తి వుత్తం. **పలోఠేన్తీతి** సహ మఞ్చేహి పవట్టేన్తి. రుక్ఖే , లతా చ ముఞ్చిత్వా అవసేసం గచ్ఛాదికం సబ్బమ్పి తిణజాతి ఏవాతి ఆహ ''**యేసం కేసఞ్చి తిణజాతికాన**''న్తిఆది.

ఉపదహన్తీతి ఠపేన్తి. సీసప్పమాణం నామ యత్థ గీవాయ సహ సకలం సీసం ఠపేతుం సక్కా, తస్స చ ముట్ఠిరతనం విత్థారప్పమాణన్తి దస్సేన్తో ''**విత్థారతో**''తిఆదిమాహ. ఇదఞ్చ బిమ్బోహనస్స ఉభోసు అన్తేసు ఠపేతబ్బచోళప్పమాణదస్సనం. తస్స వసేన బిమ్బోహనస్స విత్థారప్పమాణం పరిచ్ఛిజ్జతి, తం వట్టం వా చతురస్సం వా కత్వా సిబ్బితం యథా కోటితో కోటి విత్థారతో పుథులట్ఠానం ముట్ఠిరతనప్పమాణం హోతి, ఏవం సిబ్బితబ్బం. ఇతో అధికం న వట్టతి, తం పన అన్తేసు ఠపితచోళం కోటియా కోటిం ఆహచ్చ దిగుణం కతం తికణ్ణం హోతి. తేసు తీసు కణ్ణేసు ద్విన్నం కణ్ణానమన్తరం విదత్థిచతురఙ్గులం హోతి, మజ్ఝట్ఠానం కోటితో కోటిం ఆహచ్చ ముట్ఠిరతనం హోతి, ఇదమస్స ఉక్కట్ఠప్పమాణం. తేనాహ ''**తీసు కణ్ణేసూ**''తిఆది.

''**కమ్బలమేవ...పే.... ఉణ్ణభిసిసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీ**''తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా గోనకాదిఅకప్పియమ్పి ఉణ్ణమయత్థరణం భిసియం పక్ఖిపిత్వా సయితుం వట్టతీతి దట్ఠబ్బం.

మసూరకేతి చమ్మమయభిసియం. చమ్మమయం పన బిమ్బోహనం తూలపుణ్ణమ్పి న వట్టతి. పాళియం **సేనాసనపరిక్ఖారదుస్సన్తి** సేనాసనపరిక్ఖారకరణత్థాయ దుస్సం. **భిసిం ఓనన్ధితున్తి** భిసిత్థవికాయ పక్ఖిపిత్వా బన్ధితుం.

పరిభిజ్జతీతి మఞ్చాదితో సారియమానా పీఠకోటిఆదీసు నిసీదన్తేహి ఘంసియమానా భిసి పరిభిజ్జతి. **ఓనద్ధమఞ్చన్తి** భిసిం ఏకాబద్ధం కత్వా బద్ధమఞ్చం. పాళియం **ఛవిం ఉప్పాటేత్వా హరన్తీతి** భిసిచ్ఛవిం చోరా హరన్తి. **ఫోసితున్తి** చోరేహి హరితస్స పచ్ఛా హరితసఞ్ఞాణఫుసితబిన్దూని దాతుం. **భిత్తికమ్మన్తి** నానావణ్ణేహి విభిత్తిరాజికరణం. **హత్థకమ్మన్తి** హత్థేన యం కిఞ్చి సఞ్ఞాకరణం.

౨౯౮. పాళియం **న నిపతతీతి** న అల్లీయతి. **పటిబాహేత్వాతి** ఘంసిత్వా. న నిబన్ధతీతి **అనిబన్ధనీయో,** న లగ్గనకోతి అత్థో.

౨౯౯. ''**కరోహీ**''**తి వత్తుమ్పి న లబ్భతీతి** ఆణత్తియా ఏవ పటిక్ఖిత్తత్తా ద్వారపాలం "కిం న కరోసీ"తిఆదినా పరియాయేన వత్తుం వట్టతి. **జాతకపకరణన్తి** జాతకపటిసంయుత్తం ఇత్థిపురిసాది యం కిఞ్చి రూపం అధిప్పేతం. ''**పరేహి కారాపేతు**''న్తి వుత్తత్తా బుద్ధరూపమ్పి సయం కాతుం న లభతి. పాళియం **పఞ్చపటికన్తి** జాతిఆదిపఞ్చప్పకారవణ్ణమట్ఠం.

౩౦౦. **ఉపచారో న హోతీతి** గబ్భస్స బహి సమన్తా అనుపరిగమనస్స ఓకాసో నప్పహోతి. **రుక్ఖం విజ్ఝిత్వాతి** తచ్ఛితసారదారుం అగ్గసమీపే విజ్ఝిత్వా. **కత్వాతి** ఛిద్దే కత్వా. కప్పకతం వియ సారఖాణుకే ఆకోటేత్వా ఏవం కతమేవ ''**ఆహరిమం భిత్తిపాద**''న్తి వుత్తం. **ఉపత్థమ్భనత్థం భూమియం పతిట్ఠాపేతున్తి** జిణ్ణభిత్తిపాదేన బహి సమానభారం ఖాణుకప్పసీసేన ఉస్సాపేత్వా మూలేన భూమియం పతిట్ఠాపేతుం. **పరిత్తాణత్థన్తి** ఉల్లిత్తావలిత్తకుటియా ఓవస్సనట్ఠానస్స పరిత్తాణత్థం. **కిటికన్తి** తాలపణ్ణాదీహి కతపదలం. **మద్దితమత్తికన్తి** ఓవస్సనఛిద్దస్స పిదహనత్థం వుత్తం.

ఉభతోకుట్టం నీహరిత్వా కతపదేసస్సాతి యథా బహి ఠితా ఉజుకం అన్తో నిసిన్నే న పస్సన్తి, ఏవం ద్వారాభిముఖం పిదహనవసేన భిత్తిఞ్చ అఞ్ఞతో ద్వారఞ్చ యోజేత్వా కతట్ఠానం వదతి. **సమన్తా పరియాగారోతి** సమన్తతో ఆవిద్ధపముఖం. **వంసం దత్వాతి** పురిసప్పమాణే పాదే నిఖణిత్వా తేసం ఉపరి పిట్ఠివంససదిసం పస్సవంసం ఠపేత్వా ఓసారేత్వా. ఏకం దణ్డకోటిం అతిఉచ్చాయ విహారభిత్తికోటియా ఏకం కోటిం నీచే వంసపిట్ఠియం ఠపనవసేన దణ్డకే పసారేత్వా. **చక్కలయుత్తో కిటికోతి** కవాటం వియ వివరణథకనసుఖత్థం చక్కలబన్ధకిటికం. పాళియం **ఉగ్ఘాటనకిటికన్తి** ఆపణాదీసు అనత్థికకాలే ఉక్ఖిపిత్వా, ఉపరి చ బన్ధిత్వా పచ్ఛా ఓతరణకిటికం, కప్పసీసేహి వా ఉపత్థమ్భనీహి ఉక్ఖిపిత్వా పచ్ఛా ఓతరణకిటికమ్పి.

౩౦౧. **పానీయం ఓతప్పతీతి** పానీయభాజనేసు ఠపితపానీయం ఆతపేన సన్తప్పతి.

౩౦౩. **తయో వాటేతి** తయో పరిక్ఖేపే. **వేళువాటన్తి** సబ్బం దారుపరిక్ఖేపం సఙ్గణ్హాతి. **కణ్టకవాటన్తి** సబ్బసాఖాపరిక్ఖేపం.

౩౦౫. **ఆలోకో అన్తరధాయీతి** యో బుద్ధారమ్మణాయ పీతియా ఆనుభావేన మహన్తో ఓభాసో అహోసి, యేన చస్స పదీపసహస్సేన వియ విగతన్ధకారో మగ్గో అహోసి, సో బహినగరే ఛవసరీరసమాకులం దుగ్గన్ధం బీభచ్ఛం ఆమకసుసానం పత్తస్స భయేన పీతివేగే మన్దీభూతే అన్తరధాయి.

సతం హత్థీతి గాథాయ హత్థినో సతసహస్సానీతి ఏవం పచ్చేకం సహస్స-సద్దేన యోజేత్వా అత్థో ఞాతబ్బో. **పదవీతిహారస్సాతి** "బుద్ధం వన్దిస్సామీ"తి రతనత్తయం ఉద్దిస్స గచ్ఛతో ఏకపదవీతిహారస్స , తప్పచ్చయకుసలఫలస్సాతి

అత్థో. తస్స సోళసమో భాగో **కలం** నామ, తం సోళసిం కలం యథావుత్తా హత్థిఆదయో సబ్బే నాగ్ఘన్తి నారహన్తి, నిదస్సనమత్తఞ్చేతం. అనేకసతసహస్సభాగమ్పి నాగ్ఘన్తి.

అన్ధకారో అన్తరధాయీతి పున బలవపీతియా ఆలోకే సముప్పన్నే అన్తరధాయి. **ఆసత్తియో**తి తణ్హాయో. **వయకరణ**న్తి దేయ్యధమ్మమూలం నవకమ్మం.

౩౦౯. **దదేయ్యా**తి నవకమ్మం అధిట్ఠాతుం విహారే ఇస్సరియం దదేయ్యాతి అత్థో. **దిన్నో**తి నవకమ్మం కాతుం విహారో దిన్నో, విహారే నవకమ్మం దిన్నన్తి వా అత్థో.

౩౧౩-౪. **సన్థాగారే**తి సన్నిపాతమణ్డపే. **ఓకాసే**తి నివాసోకాసే. **ఉద్దిస్స కత**న్తి సఙ్ఘం ఉద్దిస్స కతం. **గిహివికట**న్తి గిహీహి కతం పఞ్ఞత్తం, గిహిసన్తకన్తి అత్థో.

విహారానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేనాసనగ్గాహకథావణ్ణనా

౩౧౮. ‘‘**ఛమాసచ్చయేన ఛమాసచ్చయేనా**’’తి ఇదం ద్విక్ఖత్తుం పచ్చయదానకాలపరిచ్ఛేదదస్సనం, ఏవం ఉపరిపి. ‘‘తం న గాహేతబ్బ’’న్తి వచనస్స కారణమాహ ‘‘**పచ్చయేనేవ హి త**’’న్తిఆదినా, పచ్చయఞ్ఞేవ నిస్సాయ తత్థ వసిత్వా పటిజగ్గనా భవిస్సన్తీతి అధిప్పాయో.

ఉబ్భణ్డికాతి ఉక్ఖిత్తభణ్డా భవిస్సన్తి. **దీఘసాలా**తి చఙ్కమనసాలా. **మణ్డలమాళో**తి ఉపట్ఠానసాలా. **అనుదహతీ**తి పీళేతి. ‘‘**అదాతుం న లబ్భతీ**’’తి ఇమినా సఞ్చిచ్చ అదదన్తస్స పటిబాహనే పవిసనతో దుక్కటన్తి దీపేతి.

‘‘న గోచరగామో ఘట్టేతబ్బో’’తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం ‘‘**న తత్థ మనుస్సా వత్తబ్బా**’’తిఆది వుత్తం. **వితక్కం ఛిన్దిత్వా**తి ‘‘ఇమినా నీహారేన గచ్ఛన్తం దిస్వా నివారేత్వా పచ్చయే దస్సన్తీ’’తి ఏవరూపం వితక్కం అనుప్పాదేత్వా. **భణ్డప్పటిచ్ఛాదన**న్తి పటిచ్ఛాదనభణ్డం. సరీరప్పటిచ్ఛాదనచీవరన్తి అత్థో. ‘‘**సుద్ధచిత్తత్తావ అనవజ్జ**’’న్తి ఇదం పుచ్ఛితక్ఖణే కారణాచిక్ఖనం సన్ధాయ వుత్తం న హోతి అసుద్ధచిత్తస్సపి పుచ్ఛితపఞ్హవిసజ్జనే దోసాభావా. ఏవం పన గతే మం పుచ్ఛిస్సన్తీతిసఞ్ఞాయ అగమనం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

పటిజగ్గితబ్బానీతి ఖణ్డఫుల్లపటిసఙ్ఖరణసమ్మజ్జనాదీహి పటిజగ్గితబ్బాని. **ముద్దవేదికాయా**తి చేతియస్స హమ్మియవేదికాయ ఘటాకారస్స ఉపరి చతురస్సవేదికాయ. **కస్మా పుచ్ఛితబ్బ**న్తిఆది యతో పకతియా లభతి. తత్థాపి పుచ్ఛనస్స కారణసన్దస్సనత్థం వుత్తం.

పటిక్కమ్మాతి విహారతో అపసక్కిత్వా. తమత్థం దస్సేన్తో ‘‘**యోజనద్వియోజనన్తరే హోతీ**’’తి ఆహ. **ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా**తి వడ్ఢియా కహాపణాదిం ఠపేత్వా, ఖేత్తాదీని వా నియమేత్వా. **ఇతి సద్ధాదేయ్యే**తి ఏవం హేట్ఠా వుత్తనయేన సద్ధాయ దాతబ్బే వస్సావాసికలాభవిసయేతి అత్థో.

వత్థు పనాతి తత్రుప్పాదే ఉప్పన్నరూపియం, తఞ్చ "తతో చతుపచ్చయం పరిభుఞ్జథా"తి దిన్నఖేత్తాదితో ఉప్పన్నత్తా కప్పియకారకానం హత్థే "కప్పియభణ్డం పరిభుఞ్జథా"తి దాయకేహి దిన్నవత్థుసదిసం హోతీతి ఆహ "**కప్పియకారకానం హీ**"తిఆది.

సఙ్ఘసుట్ఠుతాయాతి సఙ్ఘస్స హితాయ. **పుగ్గలవసేనా**తి "భిక్ఖూ చీవరేన కిలమన్తీ"తి ఏవం పుగ్గలపరామాసవసేన, న "సఙ్ఘో కిలమతీ"తి ఏవం సఙ్ఘపరామాసవసేన.

"కప్పియభణ్డవసేనా"తి సామఞ్ఞతో వుత్తమేవత్థం విభావేతుం "**చీవరతణ్డులాదివసేనేవ చా**"తి వుత్తం. **చ**-కారో చేత్థ పన-సద్దత్థే వత్తతి, న సముచ్చయత్థేతి దట్ఠబ్బం. పుగ్గలవసేనేవ, కప్పియభణ్డవసేన చ అపలోకనప్పకారం దస్సేతుం "**తం పన ఏవం కత్తబ్బ**"న్తిఆది వుత్తం.

చీవరపచ్చయం సల్లక్ఖేత్వాతి సద్ధాదేయ్యతత్రుప్పాదాదివసేన తస్మిం వస్సావాసే లబ్భమానం చీవరసఙ్ఖాతం పచ్చయం "ఏత్తక"న్తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **సేనాసనస్సా**తి సేనాసనగ్గాహాపనస్స. "**నవకో వుడ్ఢతరస్స, వుడ్ఢో చ నవకస్సా**"తి ఇదం సేనాసనగ్గాహస్స అత్తనావ అత్తనో గహణం అసారుప్పన్తి వుత్తం, ద్వే అఞ్ఞమఞ్ఞం గాహేస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **అట్ఠపి సోళసపి జనే సమ్మన్నితుం వట్టతీ**తి ఏకకమ్మవాచాయ సబ్బేపి ఏకతో సమ్మన్నితుం వట్టతి. నిగ్గహకమ్మమేవ హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స న కరోతి. తేనేవ **సత్తసతికక్ఖన్ధకే** "ఉబ్బాహికకమ్మసమ్ముతియం అట్ఠపి జనా ఏకతోవ సమ్మతాతి.

ఆసనఘరన్తి పటిమాఘరం. **మగ్గో**తి ఉపచారసీమబ్భన్తరగతే గామాభిముఖమగ్గే కతసాలా వుచ్చతి. ఏవం పోక్ఖరణీరుక్ఖమూలాదీసుపి.

లభన్తీతి తత్రవాసినో భిక్ఖూ లభన్తి. **విజటేత్వా**తి "ఏకేకస్స పహోనకప్పమాణేన వియోజేత్వా. **ఆవాసేసు పక్ఖిపిత్వా**తి "ఇతో ఉప్పన్నం అసుకస్మిం అసుకస్మిఞ్చ ఆవాసే వసన్తా పాపేత్వా గణ్హన్తూ"తి వాచాయ ఉపసంహరిత్వా. **పవిసితబ్బ**న్తి మహాలాభే పరివేణే వసిత్వావ లాభో గహేతబ్బోతి అధిప్పాయో.

అయమ్పీతి ఏత్థ యో పంసుకూలికో పచ్చయం విస్సజ్జేతి. తేనేవ విస్సట్ఠో అయం చీవరపచ్చయోపీతి యోజనా. **పాదమూలే ఠపేత్వా సాటకం దేన్తీ**తి పచ్చయదాయకా దేన్తి. ఏతేన గహట్ఠేహి పాదమూలే ఠపేత్వా దిన్నమ్పి పంసుకూలికానమ్పి వట్టతీతి దస్సేతి. **అథ వస్సావాసికం దేమాతి వదన్తీ**తి ఏత్థ పంసుకూలికానం న వట్టతీతి అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బం. **వస్సంవుత్థభిక్ఖూన**న్తి పంసుకూలికతో అఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం.

ఉపనిబన్ధిత్వా గాహాపేతబ్బన్తి ఇధ రుక్ఖాదీసు వసిత్వా చీవరం గణ్హథాతి పటిబన్ధం కత్వా గాహేతబ్బం.

పాటిపదఅరుణతోతిఆది వస్సూపనాయికదివసం సన్ధాయ వుత్తం. అన్తరాముత్తకం పన పాటిపదం అతిక్కమిత్వాపి గాహేతుం వట్టతి. **నిబద్ధవత్తం ఠపేత్వా**తి సజ్ఝాయమనసికారాదీసు నిరన్తరకరణీయేసు కత్తబ్బం కతికవత్తం కత్వా. **కసావపరిభణ్డ**న్తి కసావరసేహి భూమిపరికమ్మం.

తివిధమ్పీతి పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధవసేన తివిధమ్పి. **సోధేత్వా**తి ఆచారాదీసు ఉపపరిక్ఖిత్వా. **ఏకచారికవత్త**న్తి భావనాకమ్మం. తఞ్హి గణసఙ్గణికం పహాయ ఏకచారికేనేవ వత్తితబ్బత్తా ఏవం వుత్తం. **దసవత్థుకకథా** నామ అప్పిచ్ఛకథా,

సన్తుట్ఠి, పవివేక, అసంసగ్గ, వీరియారమ్భ, సీల, సమాధి, పఞ్ఞా, విముత్తి, విముత్తిఞాణదస్సనకథాతి ఇమా దస.

దన్తకట్ఠఖాదనవత్తన్తి దన్తకట్ఠమాళకే నిక్ఖిత్తేసు దన్తకట్ఠేసు "దివసే దివసే ఏకమేవ దన్తకట్ఠం గహేతబ్బ"న్తిఆదినా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౮౯) అదిన్నాదానే **దన్తపోనకథాయం** వుత్తం వత్తం. **పత్తం వా...పే॰... న కథేతబ్బ**న్తి పత్తగుత్తత్థాయ వుత్తం. **విసభాగకథా**తి తిరచ్ఛానకథా. **ఖన్ధకవత్త**న్తి **వత్తక్ఖన్ధకే** (చూళవ॰ ౩౬౫) ఆగతం పిణ్డచారికవత్తతో అవసిట్ఠవత్తం తస్స "**భిక్ఖాచారవత్త**"న్తి విసుం గహితత్తా.

ఇదాని యం దాయకా పచ్ఛిమవస్సంవుట్ఠానం వస్సావాసికం దేన్తి, తత్థ పటిపజ్జనవిధిం దస్సేతుం "**పచ్ఛిమవస్సూపనాయికదివసే పనా**"తి ఆరద్ధం. ఆగన్తుకో సచే భిక్ఖూతి చీవరే గాహితే పచ్ఛా ఆగతో ఆగన్తుకో భిక్ఖు. **పత్తట్ఠానే**తి వస్సగ్గేన పత్తట్ఠానే. **పఠమవస్సూపగతా**తి ఆగన్తుకస్స ఆగమనతో పురేతరమేవ పచ్ఛిమికాయ వస్సూపనాయికాయ వస్సూపగతా. **లద్ధం లద్ధ**న్తి పునప్పునం దాయకానం సన్తికా ఆగతాగతసాటకం.

నేవ వస్సావాసికస్స సామినోతి ఛిన్నవస్సత్తా వుత్తం. పఠమమేవ కతికాయ కతత్తా "**నేవ అదాతుం లభన్తీ**"తి వుత్తం, దాతబ్బం వారేన్తానం గీవా హోతీతి అధిప్పాయో. **తేసమేవ దాతబ్బ**న్తి వస్సూపగతేసు అలద్ధవస్సావాసికానం ఏకచ్చానమేవ దాతబ్బం.

భతినివిట్ఠన్తి పానీయుపట్ఠానాదిభతిం కత్వా లద్ధం. **సఙ్ఘికం పనా**తిఆది కేసఞ్చి వాదదస్సనం. తత్థ **అపలోకనకమ్మం కత్వా గాహిత**న్తి "ఛిన్నవస్సానం వస్సావాసికఞ్చ ఇదాని ఉప్పజ్జనకవస్సావాసికఞ్చ ఇమేసం దాతుం రుచ్చతీ"తి అనన్తరే వుత్తనయేన అపలోకనం కత్వా గాహితం సఙ్ఘేన దిన్నత్తా విబ్భన్తోపి లభతి. పగేవ ఛిన్నవస్సో. **పచ్చయవసేన గాహితం** పన తేమాసం వసిత్వా గహేతుం అత్తనా, దాయకేహి చ అనుమతత్తా భతినివిట్ఠమ్పి ఛిన్నవస్సోపి విబ్భన్తోపి **న లభతీ**తి కేచి ఆచరియా వదన్తి. ఇదఞ్చ పచ్ఛా వుత్తత్తా పమాణం. తేనేవ వస్సూపనాయికదివసే ఏవ దాయకేహి దిన్నవస్సావాసికం గహితభిక్ఖునో వస్సచ్ఛేదం అకత్వా వాసోవ హేట్ఠా విహితో, న పానీయుపట్ఠానాదిభతికరణవత్తం. యది హి తం నివిట్ఠమేవ సియా, భతికరణమేవ విధాతబ్బం. తస్మా వస్సగ్గేన గాహితం ఛిన్నవస్సాదయో న లభన్తీతి వేదితబ్బం.

"**సఙ్ఘికం హోతీ**"తి ఏతేన వుత్థవస్సానమ్పి వస్సావాసికభాగో సఙ్ఘికతో అమోచితో తేసం విబ్భమేన సఙ్ఘికో హోతీతి దస్సేతి. **లభతీ**తి "మమ పత్తభాగం ఏతస్స దేథా"తి దాయకే సమ్పటిచ్ఛాపేన్తేనేవ సఙ్ఘికతో వియోజితం హోతీతి వుత్తం.

వరభాగం సామణేరస్సాతి తస్స పఠమగాహత్తా, థేరేన పుబ్బే పఠమభాగస్స గహితత్తా, ఇదాని గయ్హమానస్స దుతియభాగత్తా చ వుత్తం.

సేనాసనగ్గాహకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపనన్దవత్థుకథావణ్ణనా

౩౧౮. పాళియం **ఉభయత్థ పరిబాహిరో**తి కమేన ఉభయస్సపి ముత్తత్తా వుత్తం, న సబ్బథా ఉభయతో పరిబాహిరత్తా. తేనాహ "**పచ్ఛిమే...పే॰... తిట్ఠతీ**"తి.

౩౨౦. యం తిణ్ణం పహోతీతి మఞ్చపీఠవినిముత్తం యం ఆసనం తిణ్ణం సుఖం నిసీదితుం పహోతి, ఇదం పచ్ఛిమదీఘాసనం. ఏత్థ మఞ్చపీఠరహితేసు అసమానాసనికాపి తయో నిసీదితుం లభన్తి. మఞ్చపీఠేసు పన ద్వే. అదీఘాసనేసు మఞ్చపీఠేసు సమానాసనికా ఏవ ద్వే నిసీదితుం లభన్తి దువగ్గస్సేవ అనుఞ్ఞాతత్తా.

హత్థినఖో హేట్ఠాభాగే ఏతస్స అత్థీతి **హత్థినఖో,** పాసాదో. **పాసాదస్స నఖో** నామ హేట్ఠిమభాగో పాదనఖసదిసత్తా, సో సబ్బదిసాసు అనేకేహి హత్థిరూపేహి సమలఙ్కతో ఠితో. తస్సూపరి కతో పాసాదో హత్థికుమ్భే పతిట్ఠితో వియ హోతీతి ఆహ ‘‘**హత్థికుమ్భే పతిట్ఠిత**’’న్తి. **సువణ్ణరజతాదివిచిత్రానీ**తి సఙ్ఘికసేనాసనం సన్ధాయ వుత్తం. పుగ్గలికం పన సువణ్ణాదివిచిత్రం భిక్ఖుస్స సమ్పటిచ్ఛితుమేవ న వట్టతి ‘‘న కేనచి పరియాయేన జాతరూపరజతం సాదితబ్బ’’న్తి (మహావ. ౨౯౯) వుత్తత్తా. తేనేవేత్థ **అట్ఠకథాయం** ‘‘సఙ్ఘికవిహారే వా పుగ్గలికవిహారే వా’’తి న వుత్తం, గోనకాదిఅకప్పియభణ్డవిసయే ఏవ వుత్తం ఏకభిక్ఖుస్సాపి తేసం గహణే దోసాభావా. **గిహివికటనీహారేనా**తి గిహీహి కతనీహారేన, గిహీహి అత్తనో సన్తకం అత్థరిత్వా దిన్ననియామేనాతి అత్థో. **లబ్భన్తీ**తి నిసీదితుం లబ్భన్తి.

ఉపనన్దవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అవిస్సజ్జియవత్థుకథావణ్ణనా

౩౨౧. అరఞ్జరోతి బహుఉదకగణ్హనికా మహాచాటి, జలం గణ్హితుమలన్తి అరఞ్జరో.

థావరేన చ థావరన్తిఆదీసు పఞ్చసు కోట్ఠాసేసు పురిమద్వయం థావరం, పచ్ఛిమత్తయం గరుభణ్డన్తి వేదితబ్బం. **సమకమేవ దేతీ**తి ఏత్థ ఊనకం దేన్తమ్పి విహారవత్థుసామన్తం గహేత్వా దూరతరం దుక్ఖగోపం విస్సజ్జేతుం వట్టతీతి దట్ఠబ్బం. వక్ఖతి హి ‘‘భిక్ఖూనం చే మహగ్ఘతరం…పే॰… సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ’’తి (చూళవ. అట్ఠ. ౩౨౧). **ఞాపేత్వా**తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఞాపేత్వా, అపలోకేత్వాతి అత్థో. ‘‘**నను తుమ్హాకం బహుతరా రుక్ఖాతి వత్తబ్బ**’’న్తి ఇదం సామికేసు అత్తనో భణ్డస్స మహగ్ఘతం అజానిత్వా దేన్తేసు తం ఞత్వా థేయ్యచిత్తేన గణ్హతో అవహారో హోతీతి వుత్తం.

విహారేన విహారో పరివత్తేతబ్బోతి సవత్థుకేన అఞ్ఞేసం భూమియం కతపాసాదాదినా, అవత్థుకేన వా సవత్థుకం పరివత్తేతబ్బం. అవత్థుకం పన అవత్థుకేనేవ పరివత్తేతబ్బం. కేవలం పాసాదస్స భూమితో అథావరత్తా. ఏవం థావరేసుపి థావరవిభాగం ఞత్వావ పరివత్తేతబ్బం.

‘‘**కప్పియమఞ్చా సమ్పటిచ్ఛితబ్బా**’’తి ఇమినా సువణ్ణాదివిచిత్తం అకప్పియమఞ్చం ‘‘సఙ్ఘస్సా’’తి వుత్తేపి సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతీతి దస్సేతి. ‘‘విహారస్స దేమా’’తి వుత్తే సఙ్ఘస్స వట్టతి, న పుగ్గలస్స ఖేత్తాది వియాతి దట్ఠబ్బం. **ఏతేసూ**తి మఞ్చాదీసు. **కప్పియాకప్పియం వుత్తనయమేవా**తి ఆసన్దితూలికాదివినిచ్ఛయేసు వుత్తనయమేవ. **అకప్పియం వా**తి ఆసన్దిఆది, పమాణాతిక్కన్తం బిమ్బోహనాది చ. **మహగ్ఘం కప్పియం వా**తి సువణ్ణాదివిచిత్తం కప్పియవోహారేన దిన్నం.

‘‘కాళలోహ…పే॰… భాజేతబ్బో’’తి వుత్తత్తా వట్టకంసలోహమయమ్పి భాజనం పుగ్గలికమ్పి సమ్పటిచ్ఛితుమ్పి పరిహరితుమ్పి వట్టతి పుగ్గలపరిహరితబ్బస్సేవ భాజేతబ్బత్తాతి వదన్తి. తం ఉపరి ‘‘కంసలోహవట్టలోహభాజనవికతి సఙ్ఘికపరిభోగేన వా గిహివికటా వా వట్టతీ’’తిఆదికేన మహాపచ్చరివచనేన విరుజ్ఝతి. ఇమస్స హి ‘‘వట్టలోహకంసలోహానం

యేన కేనచి కతో సీహళదీపే పాదగ్గణ్హనకో భాజేతబ్బో"తి వుత్తస్స మహాఅట్ఠకథావచనస్స పటిక్ఖేపాయ తం మహాపచ్చరివచనం పచ్ఛా దస్సితం. తస్మా వట్టలోహకంసలోహమయం యం కిఞ్చి పాదగ్గణ్హనకవారకమ్పి ఉపాదాయ అభాజనీయమేవ. గిహీహి దియ్యమానమ్పి పుగ్గలస్స సమ్పటిచ్ఛితుమ్పి న వట్టతి. **పారిహారియం న వట్టతీ**తి పత్తాదిపరిక్ఖారం వియ సయమేవ పటిసామేత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి. గిహిసన్తకం వియ ఆరామికాదయో చే సయమేవ గోపేత్వా వినియోగకాలే ఆనేత్వా పటినేన్తి, పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. "పటిసామేత్వా భిక్ఖూనం దేథా"తి వత్తుమ్పి వట్టతి.

పణ్ణసూచి నామ లేఖనీతి వదన్తి. ''**అత్తనా లద్ధానిపీ**''తిఆదినా పటిగ్గహణే దోసో నత్థి, పరిహరిత్వా పరిభోగోవ ఆపత్తికరోతి దస్సేతి. యథా చేత్థ, ఏవం ఉపరి అభాజనీయవాసిఆదీసు అత్తనో సన్తకేసుపి.

అనామాసమ్పీతి సువణ్ణాదిమయమ్పి సబ్బం తం ఆమసిత్వాపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. **ఉపక్ఖరే**తి ఉపకరణే. **అడ్ఢబాహుప్పమాణా** నామ అడ్ఢబాహుమత్తా. అడ్ఢబ్యామమత్తాతిపి వదన్తి. **యోత్తానీ**తి చమ్మరజ్జుకా.

అట్ఠఙ్గులసూచిదణ్డమత్తోపీతి తసరదణ్డాదిసూచిఆకారతనుదణ్డకమత్తోపి. **రిత్తపోత్థకోపీ**తి అలిఖితపోత్థకో. ఇదఞ్చ పణ్ణప్పసఙ్గేన వుత్తం.

''**ఘట్టనఫలకం ఘట్టనముగ్గరో**''తి ఇదం రజితచీవరం ఏకస్మిం మట్ఠే దణ్డముగ్గరే వేఠేత్వా ఏకస్స మట్ఠఫలకస్స ఉపరి ఠపేత్వా ఉపరి అపరేన మట్ఠఫలకేన నికుజ్జిత్వా ఏకో ఉపరి అక్కమిత్వా తిట్ఠతి. ద్వే జనా ఉపరి ఫలకం ద్వీసు కోటీసు గహేత్వా అపరాపరం ఆకడ్ఢనవికడ్ఢనం కరోన్తి, ఏతం సన్ధాయ వుత్తం. హత్థే ఠపాపేత్వా హత్థేన పహరణం పన నిట్ఠితరజనస్స చీవరస్స అల్లకాలే కాతబ్బం. ఇదం పన ఫలకముగ్గరేహి ఘట్టనం సుక్ఖకాలే థద్ధభావవిమోచనత్థన్తి దట్ఠబ్బం. **అమ్బణన్తి** ఏకదోణికనావాఫలకేహి పోక్ఖరణీసదిసం కతం. పానీయభాజనన్తిపి వదన్తి. **రజనదోణీ**తి ఏకదారునావ కతం రజనభాజనం. **ఉదకదోణీ**పి ఏకదారునావ కతం ఉదకభాజనం.

భూమత్థరణం కాతుం వట్టతీతి అకప్పియచమ్మం సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ భూమత్థరణసఙ్ఖేపేన సయితుమ్పి వట్టతియేవ. ''**పచ్చత్థరణగతిక**''న్తి ఇమినా మఞ్చాదీసు అత్థరితబ్బం మహాచమ్మం ఏళకచమ్మం నామాతి దస్సేతి.

ఛత్తముట్ఠిపణ్ణన్తి తాలపణ్ణం సన్ధాయ వుత్తం. **పత్తకటాహ**న్తి పత్తపచనకటాహం.

అవిస్సజ్జియవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నవకమ్మదానకథావణ్ణనా

323. పాళియం **పిణ్డనిక్ఖేపనమత్తేనా**తిఆదీసు ఖణ్డఫుల్లట్ఠానే మత్తికాపిణ్డట్ఠపనం పిణ్డనిక్ఖేపనం నామ. **నవకమ్మ**న్తి నవకమ్మసమ్ముతి. **అగ్గళవట్టి** నామ కవాటబన్ధో. **ఛాదనం** నామ తిణాదీహి గేహచ్ఛాదనం. **బన్ధనం** నామ దణ్డవల్లిఆదీహి ఛదనబన్ధనమేవ. **చతుహత్థవిహారే**తి విత్థారప్పమాణతో వుత్తం. ఉబ్బేధతో పన అనేకభూమకత్తా వడ్ఢకీహత్థేన వీసతిహత్థోపి నానాసణ్ఠానవిచిత్తోపి హోతి. తేనస్స చతువస్సికం నవకమ్మం వుత్తం. ఏవం సేసేసుపి.

పాళియం **సబ్బే విహారేతి** భుమ్మత్థే ఉపయోగబహువచనం. ఏకస్స సబ్బేసు విహారేసు నవకమ్మం దేతీతి అత్థో. **సబ్బకాలం పటిబాహన్తీ**తి నవకమ్మికా అత్తనో గాహితం వరసేయ్యం సమ్పత్తానం యథావుడ్ఢం అకత్వా ఉతుకాలేపి పటిబాహన్తి.

''**సచే నో ఆవాసో జీరతీ**''తిఆది పాళిముత్తకవినిచ్ఛయో. **మఞ్చట్ఠానం దత్వా**తి మఞ్చట్ఠానం పుగ్గలికం దత్వా. **తిభాగ**న్తి తతియభాగం. ఏవం విస్సజ్జనమ్పి థావరేన థావరపరివత్తనట్ఠానే ఏవ పవిసతి, న ఇతరథా సబ్బసేనాసనానం వినస్సనతో. **సచే సద్ధివిహారికానం దాతుకామో హోతీ**తి సచే నో సఙ్ఘస్స భణ్డకట్ఠపనట్ఠానం వా అఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం వసనట్ఠానం వా దాతుం న ఇచ్ఛతి, అత్తనో సద్ధివిహారికానఞ్ఞేవ దాతుకామో హోతి, తాదిసస్స తుయ్హం పుగ్గలికమేవ కత్వా జగ్గాతి న సబ్బం తస్స దాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. తత్థ పన కత్తబ్బవిధిం దస్సేన్తో ఆహ ''**కమ్మ**''న్తిఆది. **ఏవఞ్హీ**తిఆదిమ్హి వయానురూపం తతియభాగే వా ఉపడ్ఢభాగే వా గహితే తం భాగం దాతుం లభతీతి అత్థో.

యేనాతి తేసు ద్వీసు భిక్ఖూసు యేన. **సో సామీ**తి తస్సా భూమియా విహారకరణే సోవ సామీ, తం పటిబాహిత్వా ఇతరేన న కాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. సో హి పఠమం గహితో. **అకతట్ఠానే**తి చయాదీనం అకతపుబ్బట్ఠానే. **చయం వా పముఖం వా**తి సఙ్ఘికసేనాసనం నిస్సాయ తతో బహి చయం బన్ధిత్వా, ఏకం సేనాసనం వా. **బహికుట్టే**తి కుట్టతో బహి, అత్తనో కతట్ఠానేతి అత్థో.

నవకమ్మదానకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అఞ్ఞత్రపరిభోగపటిక్ఖేపాదికథావణ్ణనా

౩౨౪. వడ్ఢకమ్మత్థాయాతి యథా తమ్మూలఙ్గతో న పరిహాయతి, ఏవం కత్తబ్బస్స ఏవం నిప్ఫాదేతబ్బస్స మఞ్చపీఠాదినో అత్థాయ.

చక్కలికన్తి పాదపుఞ్ఛనత్థం చక్కాకారేన కతం. **పరిభణ్డకతభూమి వా**తి కాళవణ్ణాదికతసణ్హభూమి వా. **సేనాసనం వా**తి మఞ్చపీఠాది వా.

''**తథేవ వళఞ్జేతుం వట్టతీ**''తి ఇమినా నేవాసికేహి ధోతపాదాదీహి వళఞ్జనట్ఠానే సఞ్చిచ్చ అధోతపాదాదీహి వళఞ్జన్తస్సేవ ఆపత్తి పఞ్ఞత్తాతి దస్సేతి.

''**ద్వారమ్పీ**''తిఆదినా సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా ద్వారవాతపానాదయో అపరికమ్మకతాపి న అపస్సయితబ్బా. అజానిత్వా అపస్సయన్తస్సపి ఇధ లోమగణనాయ ఆపత్తి.

అఞ్ఞత్రపరిభోగపటిక్ఖేపాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘభత్తాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౩౨౫. ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనన్తి ఇమం వోహారం పత్తానీతి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో ఆదిఅత్థో, ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనన్తిఆదివోహారం పత్తానీతి అత్థో. **తమ్పీ**తి సఙ్ఘభత్తమ్పి.

సఙ్ఘభత్తాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉద్దేసభత్తకథావణ్ణనా

భోజనసాలాయాతి భత్తుద్దేసట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం. **ఏకవళఞ్జన్తి** ఏకద్వారేన వళఞ్జితబ్బం. **నానానివేసనేసూతి** నానాకులస్స నానూపచారేసు నివేసనేసు.

నిసిన్నస్సపి నిద్దాయన్తస్సపీతి అనాదరే సామివచనం, వుడ్ఢతరే నిద్దాయన్తే నవకస్స గాహితం సుగ్గహితన్తి అత్థో.

విస్సట్ఠదూతోతి యథారుచి వత్తుం లభనతో నిరాసఙ్కదూతో. **పుచ్ఛాసభాగేనాతి** పుచ్ఛావచనపటిభాగేన. ''ఏకా కూటట్ఠితికా నామా''తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం **''రఞ్ఞో వా హీ''**తిఆది వుత్తం.

సబ్బం పత్తస్సామికస్స హోతీతి చీవరాదికమ్పి సబ్బం పత్తస్సామికస్సేవ హోతి, మయా భత్తమేవ సన్ధాయ వుత్తం, న చీవరాదిన్తి వత్వా గహేతుం న వట్టతీతి అత్థో.

అకతభాగో నామాతి ఆగన్తుకభాగో నామ, అదిన్నపుబ్బభాగోతి అత్థో.

కిం ఆహరీయతీతి అవత్వాతి ''కతరభత్తం వా తయా ఆహరీయతీ''తి దాయకం అపుచ్ఛిత్వా. **పకతిట్ఠితికాయాతి** ఉద్దేసభత్తట్ఠితికాయ.

ఉద్దేసభత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిమన్తనభత్తకథావణ్ణనా

విచ్ఛిన్దిత్వాతి ''భత్తం గణ్హథా''తి పదం అవత్వా. తేనేవాహ **''భత్తన్తి అవదన్తేనా''**తి.

ఆలోపసఙ్ఖేపేనాతి ఏకేకపిణ్డవసేన, ఏవఞ్చ భాజనం ఉద్దేసభత్తే న వట్టతి. తత్థ హి ఏకస్స పహోనకప్పమాణేనేవ భాజేతబ్బం.

ఆరుళ్హాయేవ మాతికం, సఙ్ఘతో అట్ఠ భిక్ఖూతి ఏత్థ యే మాతికం ఆరుళ్హా, తే అట్ఠ భిక్ఖూతి యోజేతబ్బం. ఉద్దేసభత్తనిమన్తనభత్తాదిసఙ్ఘికభత్తమాతికాసు నిమన్తనభత్తమాతికాయ ఠితివసేన ఆరుళ్హే భత్తుద్దేసకేన వా సయం వా సఙ్ఘతో ఉద్దిసాపేత్వా గహేత్వా గన్తబ్బం, న అత్తనో రుచితే గహేత్వాతి అధిప్పాయో. **మాతికం ఆరోపేత్వాతి** ''సఙ్ఘతో గణ్హామీ''తిఆదినా వుత్తమాతికాభేదం దాయకస్స విఞ్ఞాపేత్వాతి అత్థో.

పటిబద్ధకాలతో పన పట్ఠాయాతి తత్థేవ వాసస్స నిబద్ధకాలతో పట్ఠాయ.

నిమన్తనభత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సలాకభత్తకథావణ్ణనా

ఉపనిబన్ధిత్వాతి లిఖిత్వా. **గామవసేనపీ**తి యేభుయ్యేన సమలాభగామవసేనపి. **బహూని సలాకభత్తానీ**తి తింసం వా చత్తారీసం వా భత్తాని. "సచే హోన్తీ"తి అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బం.

సల్లక్ఖేత్వాతి తాని భత్తాని పమాణవసేన సల్లక్ఖేత్వా. **నిగ్గహేన దత్వా**తి దూరం గన్తుం అనిచ్ఛన్తస్స నిగ్గహేన సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా దత్వా. **పున విహారం ఆగన్త్వా**తి ఏత్థ విహారం అనాగన్త్వా భత్తం గహేత్వా పచ్ఛా విహారే అత్తనో పాపేత్వా భుఞ్జితుమ్పి వట్టతి.

ఏకగేహవసేనాతి వీథియమ్పి ఏకపస్సే ఘరపాళియా వసేన. **ఉద్దిసిత్వాపీ**తి అసుకకులే సలాకభత్తాని తుయ్హం పాపుణన్తీతి వత్వా.

వారగామేతి అతిదూరత్తా వారేన గన్తబ్బగామే. **సట్ఠితో వా పణ్ణాసతో వా**తి దణ్డకమ్మత్థాయ ఉదకఘటం సన్ధాయ వుత్తం. **విహారవారో**తి సబ్బభిక్ఖూసు భిక్ఖత్థాయ గతేసు విహారరక్ఖణవారో.

తేసన్తి విహారవారికానం. **ఫాతికమ్మమేవా**తి విహారరక్ఖణకిచ్చస్స పహోనకపటిపాదనమేవ. **ఏకస్సేవ పాపుణన్తీ**తి దివసే దివసే ఏకేకస్సేవ పాపితానీతి అత్థో.

రససలాకన్తి ఉచ్ఛురససలాకం. "**సలాకవసేన గాహితత్తా పన న సాదితబ్బా**"తి ఇదం అసారుప్పవసేన వుత్తం, న ధుతఙ్గభేదవసేన. "సఙ్ఘతో నిరామిససలాకా...పే.... వట్టతియేవా"తి (విసుద్ధి॰ ౧.౨౬) హి **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తం. **అగ్గభిక్ఖామత్త**న్తి ఏకకటచ్ఛుభిక్ఖామత్తం. **లద్ధా వా అలద్ధా వా స్వేపి గణ్హేయ్యాసీ**తి లద్ధేపి అప్పమత్తతాయ వుత్తం. తేనాహ "**యావదత్థం లభతి...పే.... అలభిత్వా 'స్వే గణ్హేయ్యాసీ'తి వత్తబ్బో**"తి.

తత్థాతి తస్మిం దిసాభాగే. **తం గహేత్వా**తి తం వారగామే సలాకం అత్తనో గహేత్వా. **తేనా**తి దిసంగమికతో అఞ్ఞేన తస్మిం దిసంగమికే. **దేవసికం పాపేతబ్బా**తి ఉపచారసీమాయ ఠితస్స యస్స కస్సచి వస్సగ్గేన పాపేతబ్బా. ఏవం ఏతేసు అగతేసు ఆసన్నవిహారే భిక్ఖూనం భుఞ్జితుం వట్టతి ఇతరథా సఙ్ఘికతో.

అమ్హాకం గోచరగామేవాతి సలాకభత్తదాయకానం గామం సన్ధాయ వుత్తం. **విహారే థేరస్స పత్తసలాకభత్త**న్తి విహారే ఏకేకస్సేవ ఓహీనత్థేరస్స సబ్బసలాకానం అత్తనో పాపనవసేన పత్తసలాకభత్తం.

సలాకభత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పక్ఖికభత్తాదికథావణ్ణనా

"**స్వే పక్ఖో**"**తి అజ్జ పక్ఖికం న గాహేతబ్బ**న్తి అట్ఠమియా భుఞ్జితబ్బం సత్తమియా భుఞ్జనత్థాయ న గాహేతబ్బం, దాయకేహి నియమితదివసేయేవ గాహేతబ్బన్తి అత్థో. తేనాహ "**సచే పనా**"తిఆది. **స్వే లూఖ**న్తి అజ్జ ఆవాహమఙ్గలాదికరణతో అతిపణీతభోజనం కరీయతి, స్వే తథా న భవిస్సతి, అజ్జేవ భిక్ఖూ భోజేస్సామీతి అధిప్పాయో.

పక్ఖికభత్తతో ఉపోసథికస్స భేదం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**ఉపోసథఙ్గాని సమాదియిత్వా**’’తిఆది. **నిబన్ధాపితన్తి** ‘‘అసుకవిహారే ఆగన్తుకా భుఞ్జన్తూ’’తి నియమితం.

గమికో ఆగన్తుకభత్తమ్పీతి గామన్తరతో ఆగన్త్వా అవూపసన్తేన గమికచిత్తేన వసిత్వా పున అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తం సన్ధాయ వుత్తం. ఆవాసికస్స పన గన్తుకామస్స గమికభత్తమేవ లబ్భతి. ‘‘**లేసం ఓడ్డేత్వా**’’తి వుత్తత్తా లేసాభావే యావ గమనపరిబన్ధో విగచ్ఛతి, తావ భుఞ్జితుం వట్టతీతి ఞాపితన్తి దట్ఠబ్బం.

తణ్డులాదీని పేసేన్తి…పే.… వట్టతీతి అభిహటభిక్ఖత్తా వట్టతి. **తథా పటిగ్గహితత్తా**తి భిక్ఖానామేన పటిగ్గహితత్తా.

అవిభత్తం సఙ్ఘికం భణ్డన్తి కుక్కుచ్చుప్పత్తిఆకారదస్సనం. ఏవం కుక్కుచ్చం కత్వా పుచ్ఛితబ్బకిచ్చం నత్థి, అపుచ్ఛిత్వా దాతబ్బన్తి అధిప్పాయో.

పక్ఖికభత్తాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౭. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకో

ఛసక్యపబ్బజ్జాకథాదివణ్ణనా

౩౩౦. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే పాళియం **అనుపియం నామాతి** అనుపియా నామ. **హేట్ఠా పాసాదాతి** పాసాదతో హేట్ఠా హేట్ఠిమతలం, “హేట్ఠాపాసాద”న్తిపి పాఠో. **అభినేతబ్బన్తి** వపితఖేత్తేసు పవేసేతబ్బం. **నిన్నేతబ్బన్తి** తతో నీహరితబ్బం. **నిద్ధాపేతబ్బన్తి** సస్సదూసకతిణాదీని ఉద్ధరితబ్బం. **ఉజుం కారాపేతబ్బన్తి** పుఞ్జం కారాపేతబ్బం, అయమేవ వా పాఠో.

౩౩౨. పరదత్తోతి పరేహి దిన్నపచ్చయేహి పవత్తమానో. **మిగభూతేన చేతసాతి** కత్థచి అలగ్గతాయ మిగస్స వియ జాతేన చిత్తేన.

౩౩౩. మనోమయం కాయన్తి ఝానమనేన నిబ్బత్తం బ్రహ్మకాయం, “కిం ను ఖో అహం పసాదేయ్యం, యస్మిం మే పసన్నే బహులాభసక్కారో ఉప్పజ్జేయ్యా”తి పఠమం ఉప్పన్నపరివితక్కస్స మన్దపరియుట్ఠానతాయ దేవదత్తస్స తస్మిం ఖణే ఝానపరిహాని నాహోసి, పచ్ఛా ఏవ అహోసీతి దట్ఠబ్బం. తేనాహ ‘‘**సహ చిత్తుప్పాదా**’’తిఆది. **ద్వే వా తీణి వా మాగధకాని గామఖేత్తానీతి** ఏత్థ మగధరట్ఠే ఖుద్దకం గామఖేత్తం గావుతమత్తం, మజ్ఝిమం పన దియడ్ఢగావుతమత్తం, మహన్తం అనేకయోజనమ్పి హోతి. తేసు మజ్ఝిమేన గామఖేత్తేన ద్వే వా ఖుద్దకేన తీణి వా గామఖేత్తాని, తస్స సరీరం తిగావుతప్పమాణో అత్తభావోతి వుత్తం హోతి.

౩౩౪. సత్థారోతి గణసత్థారో. **నాస్సస్సాతి** న ఏతస్స భవేయ్య. **తన్తి** సత్థారం. **తేనాతి** అమనాపేన. **సమ్మన్నతీతి** చీవరాదినా అమ్హాకం సమ్మానం కరోతి, పరేహి వా అయం సత్థా సమ్మానీయతీతి అత్థో.

౩౩౫. నాసాయ పిత్తం భిన్దేయ్యున్తి అచ్ఛపిత్తం వా మచ్ఛపిత్తం వా నాసాపుటే పక్ఖిపేయ్యుం. **అస్సతరీతి** వళవాయ కుచ్ఛిస్మిం గద్రభస్స జాతా. తస్సా హి గహితగబ్భాయ విజాయితుమసక్కోన్తియా ఉదరం ఫాలేత్వా పోతకం నీహరన్తి. తేనాహ ‘‘**అత్తవధాయ గబ్భం గణ్హాతీ**’’తి.

౩౩౯. పోత్థనికన్తి ఛురికం, “ఖర”న్తిపి వుచ్చతి.

౩౪౨. మా కుఞ్జర నాగమాసదోతి హే కుఞ్జర బుద్ధనాగం వధకచిత్తేన మా ఉపగచ్ఛ. **దుక్ఖన్తి** దుక్ఖకారణత్తా దుక్ఖం. **ఇతోతి** ఇతో జాతితో. **యతోతి** యస్మా, యన్తస్స వా, గచ్ఛన్తస్సాతి అత్థో. **మా చ మదోతి** మదో తయా న కాతబ్బోతి అత్థో.

౩౪౩. తికభోజనన్తి తీహి భుఞ్జితబ్బం భోజనం, తతో అధికేహి ఏకతో పటిగ్గహేత్వా భుఞ్జితుం న వట్టనకం గణభోజనపటిపక్ఖం భోజనన్తి అత్థో. **కోకాలికోతి**ఆదీని దేవదత్తపరిసాయ గణపామోక్ఖానం నామాని. **కప్పన్తి** మహానిరయే ఆయుకప్పం, తం అన్తరకప్పన్తి కేచి. కేచి పన “అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్ప”న్తి.

ఛసక్యపబ్బజ్జాకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘభేదకకథావణ్ణనా

౩౪౭. పరస్స చిత్తం ఞత్వా కథనం **ఆదేసనాపాటిహారియం**. కేవలం ధమ్మదేసనా **అనుసాసనీపాటిహారియం**. తదుభయమ్పి **ధమ్మీ కథా** నామ. తాయ థేరో ఓవది. ఇద్ధివిధం **ఇద్ధిపాటిహారియం** నామ. తేన సహితా అనుసాసనీ ఏవ **ధమ్మీ కథా**. తాయ థేరో ఓవది.

''థుల్లచ్చయం దేసాపేహీ''తి ఇదం భేదపురేక్ఖారస్స ఉపోసథాదికరణే థుల్లచ్చయస్స ఉపోసథక్ఖన్ధకాదీసు పఠమమేవ పఞ్ఞత్తత్తా వుత్తం, ఇతరథా ఏతేసం ఆదికమ్మికత్తా అనాపత్తియేవ సియా.

౩౪౬. సరసీతి సరో. **మహిం విక్రుబ్బతో**తి మహిం దన్తేహి విలిఖన్తస్స. ఇదఞ్చ హత్థీనం సభావదస్సనం. **నదీసూ**తి సరేసు. భిసం ఘసమానస్సాతి యోజనా. **జగ్గతో**తి యూథం పాలేన్తస్స.

౩౪౭. దూతేయ్యం గన్తున్తి దూతకమ్మం పత్తుం, దూతకమ్మం కాతున్తి అత్థో. **సహితాసహితస్సా**తి యుత్తాయుత్తస్స, యం వత్తుం, కాతుఞ్చ యుత్తం, తత్థ కుసలో. అథ వా అధిప్పేతానాధిప్పేతస్స వచనస్స కుసలో, బ్యఞ్జనమత్తే న తిట్ఠతి, అధిప్పేతత్థమేవ ఆరోచేతీతి అత్థో.

౩౫౦. గాథాసు **జాతూ**తి ఏకంసేన. **మా ఉదపజ్జథ** మా హోతూతి అత్థో. **పాపిచ్ఛానం యథాగతీ**తి పాపిచ్ఛానం పుగ్గలానం యాదిసీ గతి అభిసమ్పరాయో. **తం** అత్థజాతం. **ఇమినాపి** కారణేన **జానాథా**తి దేవదత్తస్స "పణ్డితో"తిఆదినా ఉపరి వక్ఖమానాకారం దస్సేతి.

పమాదం అనుచిణ్ణోతి పమాదం ఆపన్నో. **ఆసీసాయన్తి** అవస్సంభావీఅత్థసిద్ధియం. సా హి ఇధ ఆసీసాతి అధిప్పేతా, న పత్థనా. ఈదిసే అనాగతత్థే అతీతవచనం సద్దవిదూ ఇచ్ఛన్తి.

దుబ్భేతి దుబ్భేయ్య. **విసకుమ్భేనా**తి ఏకేన విసపుణ్ణకుమ్భేన. **సో**తి సో పుగ్గలో. **న పదూసేయ్య** విసమిస్సం కాతుం న సక్కోతీతి అత్థో. **భయానకో**తి విపులగమ్భీరభావేన భయానకో. తేనాపి దూసేతుం న సక్కుణేయ్యతం దస్సేతి. **వాదేనా**తి దోసకథనేన. **ఉపహింసతీ**తి బాధతి.

సఙ్ఘభేదకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపాలిపఞ్హాకథావణ్ణనా

౩౫౧. న పన ఏత్తావతా సఙ్ఘో భిన్నో హోతీతి సలాకగ్గాహాపనమత్తేన సఙ్ఘభేదానిబ్బత్తితో వుత్తం. ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మే కతే ఏవ హి సఙ్ఘో భిన్నో హోతి. తత్థ చ ఉపోసథపవారణాసు ఞత్తినిట్ఠానేన, సేసకమ్మేసు అపలోకనాదికమ్మపరియోసానేన సఙ్ఘభేదో సమత్థోతి దట్ఠబ్బో.

''అభబ్బతా న వుత్తా''తి ఇదం "భిక్ఖవే, దేవదత్తేన పఠమం ఆనన్తరియకమ్మం ఉపచిత"న్తిఆదినా ఆనన్తరియత్తం వదతా భగవతా తస్స అభబ్బతాసఙ్ఖాతా పారాజికతా న పఞ్ఞత్తా. ఏతేన ఆపత్తి వియ అభబ్బతాపి పఞ్ఞత్తిఅనన్తరమేవ హోతి, న తతో పురేతి దస్సేతి. ఇధ పన ఆదికమ్మికస్సపి అనాపత్తియా అవుత్తత్తా దేవదత్తాదయోపి న ముత్తాతి దట్ఠబ్బం.

తయో సతిపట్ఠానాతిఆదీసు తయో ఏవ సతిపట్ఠానా, న తతో పరన్తి ఏకస్స సతిపట్ఠానస్స పటిక్ఖేపోవ ఇధ **అధమ్మో**, న పన తిణ్ణం సతిపట్ఠానత్తవిధానం తస్స ధమ్మత్తా. ఏవం సేసేసుపి హాపనకోట్ఠాసేసు. వడ్ఢనేసు పన **ఛ ఇన్ద్రియానీతి** అనిన్ద్రియస్సపి ఏకస్స ఇన్ద్రియత్తవిధానమేవ **అధమ్మో**. ఏవం సేసేసుపి. న కేవలఞ్చ ఏతేవ, "చత్తారో ఖన్ధా, తేరసాయతనానీ"తిఆదినా యత్థ కత్థచి విపరీతతో పకాసనం సబ్బం **అధమ్మో**. యాథావతో పకాసనఞ్చ సబ్బం **ధమ్మోతి** దట్ఠబ్బం. **పకాసనన్తి** చేత్థ తథా తథా కాయవచీపయోగసముట్ఠాపికా అరూపక్ఖన్ధావ అధిప్పేతా, ఏవమేత్థ దసకుసలకమ్మపథాదీసు అనవజ్జట్ఠేన సరూపతో ధమ్మేసు, అకుసలకమ్మపథాదీసు సావజ్జట్ఠేన సరూపతో అధమ్మేసు చ తదఞ్ఞేసు చ అబ్యాకతేసు యస్స కస్సచి కోట్ఠాసస్స భగవతా పఞ్ఞత్తక్కమేనేవ పకాసనం "ధమ్మో"తి చ విపరీతతో పకాసనం "అధమ్మో"తి చ దస్సితన్తి దట్ఠబ్బం. కామఞ్చేత్థ వినయాదయోపి యథాభూతతో, అయథాభూతతో చ పకాసనవసేన ధమ్మాధమ్మేసు ఏవ పవిసన్తి, వినయాదినామేన పన విసేసేత్వా విసుం గహితత్తా తదవసేసమేవ ధమ్మాధమ్మకోట్ఠాసే పవిసతీతి దట్ఠబ్బం.

ఇమం అధమ్మం ధమ్మోతి కరిస్సామాతిఆది ధమ్మఞ్చ అధమ్మఞ్చ యాథావతో ఞత్వావ పాపిచ్ఛం నిస్సాయ విపరీతతో పకాసేన్తస్సేవ సఙ్ఘభేదో హోతి, న పన తథాసఞ్ఞాయ పకాసేన్తస్సాతి దస్సనత్థం వుత్తం. ఏస నయో "అవినయం వినయోతి దీపేన్తీ"తిఆదీసుపి. తత్థ **నియ్యానికన్తి** ఉక్కట్ఠన్తి అత్థో. **"తథేవా"**తి ఇమినా "ఏవం అమ్హాకం ఆచరియకుల"న్తిఆదినా వుత్తమత్థం ఆకడ్ఢతి.

సంవరో పహానం పటిసఙ్ఖాతి సంవరవినయో, పహానవినయో, పటిసఙ్ఖావినయో చ వుత్తో. తేనాహ **"అయం వినయో"**తి. "పఞ్ఞత్తం అపఞ్ఞత్త"న్తి దుకం "భాసితం అభాసిత"న్తి దుకేన అత్థతో సమానమేవ, తథా దుట్ఠుల్లదుకం గరుకదుకేన. తేనేవ తేసం **"చత్తారో సతిపట్ఠానా...పే.... ఇదం అపఞ్ఞత్తం నామా"**తిఆదినా సదిసనిద్దేసో కతో. **సావసేసాపత్తిన్తి** అవసేససీలేహి సహితాపత్తిం. నత్థి ఏతిస్సం ఆపన్నాయం సీలావసేసాతి **అనవసేసాపత్తి**.

౩౫౪. పాళియం **సమగ్గానఞ్చ అనుగ్గహోతి** యథా సమగ్గానం సామగ్గీ న భిజ్జతి, ఏవం అనుగ్గహణం అనుబలప్పదానం.

౩౫౫. సియా ను ఖోతి సమ్భవేయ్య ను ఖో. **తస్మిం అధమ్మదిట్ఠీతి** అత్తనో "అధమ్మం ధమ్మో"తి ఏతస్మిం దీపనే అయుత్తదిట్ఠి. **భేదే అధమ్మదిట్ఠీతి** "అధమ్మం ధమ్మో"తి దీపేత్వా అనుస్సావనసలాకగ్గాహాపనాదినా అత్తానం ముఞ్చిత్వా చతువగ్గాదికం సఙ్ఘం ఏకసీమాయమేవ ఠితతో చతువగ్గాదిసఙ్ఘతో వియోజేత్వా ఏకకమ్మాదినిప్ఫాదనవసేన సఙ్ఘభేదకరణే అధమ్మదిట్ఠికో హుత్వాతి అత్థో. **వినిధాయ దిట్ఠిన్తి** యా తస్మిం "అధమ్మం ధమ్మో"తి దీపనే అత్తనో అధమ్మదిట్ఠి ఉప్పజ్జతి, తం వినిధాయ పటిచ్ఛాదేత్వా "ధమ్మో ఏవాయ"న్తి విపరీతతో పకాసేత్వాతి అత్థో. ఏవం సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

భేదే ధమ్మదిట్ఠీతి యథావుత్తనయేన సఙ్ఘభేదనే దోసో నత్థీతి లద్ధికో. అయం పన "అధమ్మం ధమ్మో"తి దీపనే అధమ్మదిట్ఠికో హుత్వాపి తం దిట్ఠిం వినిధాయ కరణేన సఙ్ఘభేదకో అతేకిచ్ఛో జాతో. **ఏవం భేదే వేమతికోతి** ఇమస్స పన భేదే వేమతికదిట్ఠియా వినిధానమ్పి అత్థి. సేసం సమమేవ. **తస్మిం ధమ్మదిట్ఠిభేదే అధమ్మదిట్ఠీతి** అయం పన భేదే అధమ్మదిట్ఠిం వినిధాయ కతత్తా సఙ్ఘభేదకో అతేకిచ్ఛో జాతో. సుక్కపక్ఖే పన సబ్బత్థ "అధమ్మం ధమ్మో"తిఆదిదీపనే వా భేదే వా ధమ్మదిట్ఠితాయ దిట్ఠిం అవినిధాయేవ కతత్తా సఙ్ఘభేదకోపి సతేకిచ్ఛో జాతో. తస్మా "అధమ్మం ధమ్మో"తిఆదిదీపనే వా

సఙ్ఘభేదే వా ఉభోసుపి వా అధమ్మదిట్ఠి వా వేమతికో వా హుత్వా తం దిట్ఠిం, విమతిఞ్చ వినిధాయ “ధమ్మో”తి పకాసేత్వా వుత్తనయేన సఙ్ఘభేదం కరోన్తస్సేవ ఆనన్తరియం హోతీతి వేదితబ్బం.

ఉపాలిపఞ్హాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౮. వత్తక్ఖన్ధకో

ఆగన్తుకవత్తకథావణ్ణనా

౩౫౭. వత్తక్ఖన్ధకే **పత్థరితబ్బన్తి** ఆతపే పత్థరితబ్బం. పాళియం **అభివాదాపేతబ్బోతి** వన్దనత్థాయ వస్సం పుచ్ఛనేన నవకో సయమేవ వన్దతీతి వుత్తం. **నిల్లోకేతబ్బోతి** ఓలోకేతబ్బో.

ఆగన్తుకవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆవాసికవత్తకథావణ్ణనా

౩౫౯. "యథాభాగ"న్తి ఠపితట్ఠానం అనతిక్కమిత్వా మఞ్చపీఠాదిం పప్ఫోటేత్వా పత్థరిత్వా ఉపరి పచ్చత్థరణం దత్వా దానమ్పి సేనాసనపఞ్ఞాపనమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ "**పప్ఫోటేత్వా హి పత్థరితుం పన వట్టతియేవా**"తి.

ఆవాసికవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనుమోదనవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౨. పఞ్చమే నిసిన్నేతి అనుమోదనత్థాయ నిసిన్నే. **న మహాథేరస్స భారో హోతీతి** అనుమోదకం ఆగమేతుం న భారో. **అజ్ఝిట్ఠోవ ఆగమేతబ్బోతి** అత్తనా అజ్ఝిట్ఠేహి భిక్ఖూహి అనుమోదన్తేయేవ నిసీదితబ్బన్తి అత్థో.

అనుమోదనవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భత్తగ్గవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౪. మనుస్సానం పరివిసనట్ఠానన్తి యత్థ అన్తోవిహారేపి మనుస్సా సపుత్తదారా ఆవసిత్వా భిక్ఖూ నేత్వా భోజేన్తి. **ఆసనేసు సతీతి** నిసీదనట్ఠానేసు సన్తేసు. **ఇదం, భన్తే, ఆసనం ఉచ్చన్తి** ఆసన్నే సమభూమిభాగే పఞ్ఞత్తం థేరాసనేన సమకం ఆసనం సన్ధాయ వుత్తం, థేరాసనతో పన ఉచ్చతరే ఆపుచ్ఛిత్వాపి నిసీదితుం న వట్టతి. యది తం ఆసన్నమ్పి నీచతరం హోతి, అనాపుచ్ఛాపి నిసీదితుం వట్టతి. **మహాథేరస్సేవ ఆపత్తీతి** ఆసనేన పటిబాహనాపత్తియా ఆపత్తి. **అవత్థరిత్వాతి** పారుతసఙ్ఘాటిం అవత్థరిత్వా, అనుక్ఖిపిత్వాతి అత్థో.

పాళియం "**ఉభోహి హత్థేహి…పే.… ఓదనో పటిగ్గహేతబ్బో**"తి ఇదం హత్థతలే వా పచ్ఛిపిట్ఠిఆదిదుస్సణ్ఠితాధారే వా పత్తం ఠపేత్వా ఓదనస్స గహణకాలే పత్తస్స అపతనత్థాయ వుత్తం, సుసజ్జితే పన ఆధారే పత్తం ఠపేత్వా ఏకేన హత్థేన తం పరామసిత్వాపి ఓదనం పటిగ్గహేతుం వట్టతి ఏవ. **ఉభోహి హత్థేహి…పే.… ఉదకం పటిగ్గహేతబ్బన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

హత్థధోవనఉదకన్తి భోజనావసానే ఉదకం. తేనాహ "**పానీయం పివిత్వా హత్థా ధోవితబ్బా**"తి. తేన పరియోసానే ధోవనమేవ పటిక్ఖిత్తం, భోజనన్తరే పన పానీయపివనాదినా నయేన హత్థం ధోవిత్వా పున భుఞ్జితుం వట్టతీతి దస్సేతి.

పోత్థకేసు పన “పానీయం పివిత్వా హత్థా న ధోవితబ్బా”తి లిఖన్తి, తం పురిమవచనేన న సమేతి పరియోసానే ఉదకస్సేవ “హత్థధోవనఉదక”న్తి వుత్తత్తా. **సచే మనుస్సా ధోవథ, భన్తే**తిఆది నిట్ఠితభత్తం నిసిన్నం థేరం సన్ధాయ వుత్తం. **ధురే** ద్వారసమీపే.

భత్తగ్గవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పిణ్డచారికవత్తకథాదివణ్ణనా

౩౬౬. పాళియం **తాపేతి వాతి** తిట్ఠ భన్తేతి వదన్తి.

౩౬౭. **అత్థి, భన్తే, నక్ఖత్తపదానీ**తి నక్ఖత్తపదవిసయాని ఞాతాని అత్థి, అస్సయుజాదినక్ఖత్తం జానాథాతి అధిప్పాయో. తేనాహ ‘‘**న జానామ, ఆవుసో**’’తి. **అత్థి, భన్తే , దిసాభాగన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కేనజ్జ, భన్తే, యుత్త**న్తి కేన నక్ఖత్తేన చన్దో యుత్తోతి అత్థో.

౩౬౮. **అజ్ఝోకాసే** అబ్భోకాసే. **ఏవమేవ పటిపజ్జితబ్బ**న్తి ఉద్దేసదానాది ఆపుచ్ఛితబ్బన్తి దస్సేతి.

౩౭౪. **నిబద్ధగమనత్థాయా**తి అత్తనోవ నిరన్తరగమనత్థాయ. ఊహదితాతి ఏత్థ హద-ధాతుస్స వచ్చవిస్సజ్జనత్థతాయాహ ‘‘**బహి వచ్చమక్ఖితా**’’తి.

పిణ్డచారికవత్తకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

వత్తక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౯. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకో

పాతిమోక్ఖుద్దేసయాచనకథావణ్ణనా

౩౮౩. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకే పాళియం **నన్దిముఖియాతి** ఓదాతదిసాముఖతాయ తుట్ఠముఖియా. “ఉద్ధస్తం అరుణ”న్తి వత్వాపి “ఉద్దిసతు, భన్తే, భగవా”తి పాతిమోక్ఖుద్దేసయాచనం అనుపోసథే ఉపోసథకరణపటిక్ఖేపస్స సిక్ఖాపదస్స అపఞ్ఞత్తత్తా థేరేన కతన్తి దట్ఠబ్బం. కస్మా పన భగవా ఏవం తుణ్హీభూతోవ తియామరత్తిం వీతినామేసీతి? అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ ఉపోసథాదిసంవాసకరణస్స సావజ్జతం భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటం కాతుం, తఞ్చ ఆయతిం భిక్ఖూనం తథాపటిపజ్జనత్థం సిక్ఖాపదం ఞాపేతుం. కేచి పనేత్థ “అపరిసుద్ధమ్పి పుగ్గలం తస్స సమ్ముఖా ‘అపరిసుద్ధో’తి వత్తుం మహాకరుణాయ అవిసహన్తో భగవా తథా నిసీదీ”తి కారణం వదన్తి. తం అకారణం పచ్ఛాపి అవత్తబ్బతో, మహామోగ్గల్లానత్థేరేనాపి తం బాహాయం గహేత్వా బహి నీహరణస్స అకత్తబ్బతాపసఙ్గతో. తస్మా యథావుత్తమేవేత్థ కారణన్తి. తేనేవ “అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో, యం తథాగతో అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ ఉపోసథం కరేయ్య, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యా”తి (అ॰ ని॰ ౮.౨౦; చూళవ॰ ౩౮౬; ఉదా॰ ౪౫) వత్వా “న చ, భిక్ఖవే, సాపత్తికేన పాతిమోక్ఖం సోతబ్బ”న్తిఆదినా (చూళవ॰ ౩౮౬) సాపత్తికపరిసాయ కత్తబ్బవిధి దస్సితో.

సబ్బస్సరసమాచారన్తి కిఞ్చిదేవ అసారుప్పం దిస్వా “ఇదం ఇమినా కతం భవిస్సతీ”తి పరేహి సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారం, అత్తనా వా “మమ అనాచారం ఏతే జానన్తీ”తి సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారం. సమణవేసధారణేన, సఙ్ఘికపచ్చయభాగగహణాదినా చ జీవికం కప్పేన్తో “అహం సమణో”తి పటిఞ్ఞం అదేన్తోపి అత్థతో దేన్తో వియ హోతీతి **‘‘సమణపటిఞ్ఞం బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞ’’న్తి** వుత్తం. **అవస్సుతన్తి** కిలేసావస్సనేన తిన్తం. సఞ్జాతదుస్సీల్యకచవరత్తా **కసమ్బుజాతం**, అసారతాయ వా కసమ్బు వియ జాతం. **బహిద్వారకోట్ఠకా నిక్ఖామేత్వాతి** ద్వారసాలతో బహి నిక్ఖమాపేత్వా.

౩౮౪. మహాసముద్దే అభిరమన్తీతి బహూనో దస్సనపవిసనాదినా మహాసముద్దే అభిరతిం విన్దన్తి. **న ఆయతకేనేవ పపాతోతి** ఛిన్నతటమహాసోబ్భో వియ న ఆదితోవ నిన్నోతి అత్థో. **ఠితధమ్మోతి** అవట్ఠితసభావో. **పూరత్తన్తి** పుణ్ణత్తం. **నాగాతి** సప్పజాతికా.

పాతిమోక్ఖుద్దేసయాచనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాతిమోక్ఖసవనారహకథాదివణ్ణనా

౩౮౬. ఉదాహరితబ్బన్తి పాళియా అవత్వా తమత్థం యాయ కాయచి భాసాయ ఉదాహటమ్పి ఉదాహటమేవాతి దట్ఠబ్బం.

పురే వా పచ్ఛా వాతి ఞత్తిఆరమ్భతో పుబ్బే వా ఞత్తినిట్ఠానతో పచ్ఛా వా.

౩౮౭. కతఞ్చ అకతఞ్చ ఉభయం గహేత్వాతి యస్స కతాపి అత్థి అకతాపి. తస్స తదుభయం గహేత్వా. **ధమ్మికం సామగ్గిన్తి** ధమ్మికం సమగ్గకమ్మం. **పచ్చాదియతీతి** ఉక్కోటనాధిప్పాయేన పున కాతుం ఆదియతి.

౩౮౮. **ఆకారాదిసఞ్ఞా వేదితబ్బాతి** ఆకారలిఙ్గనిమిత్తనామాని వుత్తానీతి వేదితబ్బాని.

పాతిమోక్ఖసవనారహకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అత్తాదానఅఙ్గకథాదివణ్ణనా

౩౯౮. పున చోదేతుం అత్తనా ఆదాతబ్బం గహేతబ్బం అధికరణం అత్తాదానన్తి ఆహ ‘‘**సాసనం సోధేతుకామో**’’తిఆది. **వస్సారత్తో**తి వస్సకాలో. సోపి హి దుబ్భిక్ఖాదికాలో వియ అధికరణవూపసమత్థం లజ్జిపరిసాయ దూరతో ఆనయనస్స, ఆగతానఞ్చ పిణ్డాయ చరణాదిసమాచారస్స దుక్కరత్తా అకాలో ఏవ.

సమనుస్సరణకరణన్తి అనుస్సరితానుస్సరితక్ఖణే పీతిపామోజ్జజననతో అనుస్సరణుప్పాదకం. **విగతూపక్కిలేస...పే.... సంవత్తతీ**తి ఏత్థ యథా అబ్భహిమాదిఉపక్కిలేసవిరహితానం చన్దిమసూరియానం సస్సిరీకతా హోతి, ఏవమస్సాపి చోదకస్స పాపపుగ్గలూపక్కిలేసవిగమేన సస్సిరీకతా హోతీతి అధిప్పాయో.

౩౯౯. **అధిగతం మేత్తచిత్త**న్తి అప్పనాప్పత్తం మేత్తజ్ఝానం.

౪౦౦-౧. ‘‘దోసన్తరో’’తి ఏత్థ అన్తర-సద్దో చిత్తపరియాయోతి ఆహ ‘‘**న దుట్ఠచిత్తో హుత్వా**’’తి.

కారుఞ్ఞం నామ కరుణా ఏవాతి ఆహ ‘‘**కారుఞ్ఞతాతి కరుణాభావో**’’తి. **కరుణ**న్తి అప్పనాప్పత్తం వదతి. తథా **మేత్త**న్తి.

అత్తాదానఅఙ్గకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౧౦. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకో

మహాపజాపతిగోతమీవత్థుకథావణ్ణనా

౪౦౩. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే **''మాతుగామస్స పబ్బజితత్తా''**తి ఇదం పఞ్చవస్ససతతో ఉద్ధం సద్ధమ్మస్స అప్పవత్తనకారణదస్సనం. **సుక్ఖవిపస్సకఖీణాసవవసేన వస్ససహస్సన్తి**ఆది **ఖన్ధకభాణకానం** మతం గహేత్వా వుత్తం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** పన ''పటిసమ్భిదాప్పత్తేహి వస్ససహస్సం అట్ఠాసి, ఛళభిఞ్ఞేహి వస్ససహస్సం, తేవిజ్జేహి వస్ససహస్సం, సుక్ఖవిపస్సకేహి వస్ససహస్సం, పాతిమోక్ఖేహి వస్ససహస్సం అట్ఠాసీ''తి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౬౧) వుత్తం. **అఙ్గుత్తర** (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౮.౫౧) -**సంయుత్తట్ఠకథాసుపి** (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౫౬) అఞ్ఞథావ వుత్తం, తం సబ్బం అఞ్ఞమఞ్ఞవిరుద్ధమ్పి తంతంభాణకానం మతేన లిఖితసీహళట్ఠకథాసు ఆగతనయమేవ గహేత్వా ఆచరియేన లిఖితం ఈదిసే కథావిరోధే సాసనపరిహానియా అభావతో, సోధనుపాయాభావా చ. పరమత్థవిరోధో ఏవ హి సుత్తాదినయేన సోధనీయో, న కథామగ్గవిరోధోతి.

మహాపజాపతిగోతమీవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునీఉపసమ్పదానుజాననకథావణ్ణనా

౪౦౪-౮. పాళియం **యదగ్గేనాతి** యస్మిం దివసే. **తదాతి** తస్మింయేవ దివసే. **విమానేత్వాతి** అవమానం కత్వా.

౪౧౦-౧. **ఆపత్తిగామినియోతి** ఆపత్తిం ఆపన్నాయో. **కమ్మవిభఙ్గేతి** పరివారే కమ్మవిభఙ్గే (పరి॰ ౪౮౨ ఆదయో).

౪౧౩-౫. పాళియం **ద్వే తిస్సో భిక్ఖునియోతి** ద్వీహి తీహి భిక్ఖునీహి. **న ఆరోచేన్తీతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసకస్స న ఆరోచేన్తి.

౪౧౬. **దుస్సవేణియాతి** అనేకదుస్సపట్టే ఏకతో కత్వా కతవేణియా.

౪౧౭. **విసేసకన్తి** పత్తలేఖాదివణ్ణవిసేసం. **పకిణన్తీతి** విక్కిణన్తి. **నమనకన్తి** పాసుకట్ఠినమనకబన్ధనం.

౪౨౨-౫. **సంవేల్లియన్తి** కచ్ఛం బన్ధిత్వా నివాసనం. **తయో నిస్సయేతి** రుక్ఖమూలసేనాసనస్స తాసం అలబ్భనతో వుత్తం.

౪౨౬-౮. **అట్ఠేవ భిక్ఖునియో యథావుడ్ఢం పటిబాహన్తీతి** అట్ఠ భిక్ఖునియో వుడ్ఢపటిపాటియావ గణ్హన్తియో ఆగతపటిపాటిం పటిబాహన్తి, నాఞ్ఞాతి అత్థో. **అనువాదం పట్ఠపేన్తీతి** ఇస్సరియం పవత్తేన్తీతి అత్థం వదన్తి.

౪౩౦. **భిక్ఖుదూతేనాతి** భిక్ఖునా దూతభూతేన. **సిక్ఖమానదూతేనాతి** సిక్ఖమానాయ దూతాయ.

౪౩౧. **న సమ్మతీతి** నప్పహోతి. **నవకమ్మన్తి** ''నవకమ్మం కత్వా వసతూ''తి అపలోకేత్వా సఙ్ఘికభూమియా ఓకాసదానం.

౪౩౨-౬. సన్నిసిన్నగబ్భాతి దువిఞ్ఞేయ్యగబ్భా. **మహిలాతిత్థేతి** ఇత్థీనం సాధారణతిత్థే.

భిక్ఖునీఉపసమ్పదానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునిక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౧౧. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకో

ఖుద్దానుఖుద్దకసిక్ఖాపదకథావణ్ణనా

౪౩౭. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే పాళియం ''**అపావుసో, అమ్హాకం సత్థారం జానాసీ**''తి ఇదం థేరో సయం భగవతో పరినిబ్బుతభావం జానన్తోపి అత్తనా సహగతభిక్ఖుపరిసాయ ఞాపనత్థమేవ, సుభద్దస్స వుడ్ఢపబ్బజితస్స సాసనస్స పటిపక్ఖవచనం భిక్ఖూనం విఞ్ఞాపనత్థఞ్చ ఏవం పుచ్ఛి. సుభద్దో హి కుసినారాయం భగవతి అభిప్పసన్నాయ ఖత్తియాదిగహట్ఠపరిసాయ మజ్ఝే భగవతో పరినిబ్బానం సుత్వా హట్ఠపహట్ఠోపి భయేన పహట్ఠాకారం వాచాయ పకాసేతుం న సక్ఖిస్సతి, ఇధేవ పన విజనపదేసే సుత్వా యథాజ్ఝాసయం అత్తనో పాపలద్ధిం పకాసేస్సతి, తతో తమేవ పచ్చయం దస్సేత్వా భిక్ఖూ సముస్సాహేత్వా ధమ్మవినయసఙ్గహం కారేత్వా ఏతస్స పాపభిక్ఖుస్స, అఞ్ఞేసఞ్చ ఈదిసానం మనోరథవిఘాతం, సాసనట్ఠితిఞ్చ కరిస్సామీతి జానన్తోవ తం పుచ్ఛీతి వేదితబ్బం. తేనేవ థేరో ''ఏకమిదాహం, ఆవుసో, సమయ''న్తిఆదినా సుభద్దవచనమేవ దస్సేత్వా ధమ్మవినయం సఙ్గాయాపేసి. **నానాభావో**తి సరీరేన నానాదేసభావో, విప్పవాసోతి అత్థో. **వినాభావో**తి మరణేన వియుజ్జనం. **అఞ్ఞథాభావో**తి భవన్తరూపగమనేన అఞ్ఞాకారప్పత్తి.

౪౪౧. ''**ఆకఙ్ఖమానో...పే.... సమూహనేయ్యా**''తి ఇదం భగవా మయా ''ఆకఙ్ఖమానో''తి వుత్తత్తా ఏకసిక్ఖాపదమ్పి సమూహనితబ్బం అపస్సన్తా, సమూహనే చ దోసం దిస్వా ధమ్మసఙ్గహకా భిక్ఖూ ''అపఞ్ఞత్తం న పఞ్ఞాపేస్సామ, పఞ్ఞత్తం న సముచ్ఛిన్దిస్సామా''తిఆదినా పున ''పఞ్ఞత్తిసదిసాయ అకుప్పాయ కమ్మవాచాయ సావేత్వా సమాదాయ వత్తిస్సన్తి, తతో యావ సాసనన్తరధానా అప్పటిబాహియాని సిక్ఖాపదాని భవిస్సన్తీ''తి ఇమినా అధిప్పాయేన అవోచాతి దట్ఠబ్బం. తేనేవ మహాథేరాపి తథేవ పటిపజ్జింసు.

గిహిగతానీతి గిహీసు గతాని. ఖత్తియమహాసారాదిగిహీహి ఞాతానీతి అత్థో. చితకధూమకాలో అత్తనో పవత్తిపరియోసానభూతో ఏతస్సాతి **ధూమకాలికం.**

౪౪౩. ఓళారికే నిమిత్తే కరియమానేపీతి ''ఆకఙ్ఖమానో, ఆనన్ద, తథాగతో కప్పం వా తిట్ఠేయ్య కప్పావసేసం వా''తి ఏవం థూలతరే ''తిట్ఠతు, భగవా, కప్ప''న్తి యాచనహేతుభూతే ఓకాసనిమిత్తే కమ్మే కరియమానే. **మారేన పరియుట్ఠితచిత్తో**తి మారేన ఆవిట్ఠచిత్తో.

౪౪౫. ఉజ్జవనికాయాతి పటిసోతగామినియా. కుచ్ఛితో లవో ఛేదో వినాసో **కులవో,** నిరత్థకవినియోగో. తం న గచ్ఛన్తీతి **న కులవం గమేన్తి.**

ఖుద్దానుఖుద్దకసిక్ఖాపదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

౧౨. సత్తసతికక్ఖన్ధకో

దసవత్థుకథావణ్ణనా

౪౪౬. సత్తసతికక్ఖన్ధకే **భిక్ఖగ్గేనాతి** భిక్ఖుగణనాయ. **మహీతి** హిమం.

౪౪౭. **అవిజ్జానివుతాతి** అవిజ్జానీవరణేన నివుతా పటిచ్ఛన్నా. **అవిద్దసూతి** అఞ్ఞాణినో. **ఉపక్కిలేసా వుత్తాతి** తేసం సమణబ్రాహ్మణానం ఏతే సురాపానాదయో ఉపక్కిలేసాతి వుత్తా. నేత్తియా తణ్హాయ సహితా **సనేత్తికా**.

౪౫౦-౧. **అహోగఙ్గోతి** తస్స పబ్బతస్స నామం. **పటికచ్చేవ గచ్ఛేయ్యన్తి** యత్థ నం అధికరణం వూపసమితుం భిక్ఖూ సన్నిపతిస్సన్తి, తత్థాహం పఠమమేవ గచ్ఛేయ్యం. **సమ్భావేసున్తి** సమ్పాపుణింసు.

౪౫౨. **అలోణికన్తి** లోణరహితం భత్తం, బ్యఞ్జనం వా. **ఆసుతాతి** సబ్బసమ్భారసజ్జితా, "అసుత్తా"తి వా పాఠో.

౪౫౩. **ఉజ్జవింసూతి** నావాయ పటిసోతం గచ్ఛింసు. **పాచీనకాతి** పురత్థిమదిసాయ జాతత్తా వజ్జిపుత్తకే సన్ధాయ వుత్తం. **పావేయ్యకాతి** పావేయ్యదేసవాసినో.

౪౫౪. **నను త్వం, ఆవుసో, వుడ్ఢోతి** నను త్వం థేరో నిస్సయముత్తో, కస్మా తం థేరో పణామేసీతి భేదవచనం వదన్తి. **గరునిస్సయం గణ్హామాతి** నిస్సయముత్తాపి మయం ఏకం సమ్భావనీయగరుం నిస్సయభూతం గహేత్వావ వసిస్సామాతి అధిప్పాయో.

౪౫౫. **మూలాదాయకాతి** పఠమం దసవత్థూనం దాయకా, ఆవాసికాతి అత్థో. **పథబ్యా సఙ్ఘత్థేరోతి** లోకే సబ్బభిక్ఖూనం తదా ఉపసమ్పదాయ వుడ్ఢో. **సుఞ్ఞతావిహారేనాతి** సుఞ్ఞతాముఖేన అధిగతఫలసమాపత్తిం సన్ధాయ వదతి.

౪౫౭. **సుత్తవిభఙ్గేతి** పదభాజనీయే. ఇదఞ్చ "యో పన భిక్ఖు సన్నిధికారకం ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా"తి (పాచి॰ ౨౫౩) సుత్తే యావకాలికస్సేవ పరామట్ఠత్తా సిఙ్గీలోణస్స యావజీవికస్స సన్నిధికతస్స ఆమిసేన సద్ధిం పరిభోగే పాచిత్తియం విభఙ్గనయేనేవ సిజ్ఝతీతి వుత్తం, తం పన పాచిత్తియం విభఙ్గే ఆగతభావం సాధేతుం "**కథం సుత్తవిభఙ్గే**"తిఆది వుత్తం. తత్థ హి లోణమేత్థ సన్నిధికతం, న ఖాదనీయం భోజనీయన్తి లోణమిస్సభోజనే వజ్జిపుత్తకా అనవజ్జసఞ్ఞినో అహేసుం. తథాసఞ్ఞీనమ్పి నేసం ఆపత్తిదస్సనత్థం "సన్నిధికారే అసన్నిధికారసఞ్ఞీ"తి ఇదం సుత్తవిభఙ్గం ఉద్ధటన్తి వేదితబ్బం.

తేన సద్ధిన్తి పురేపటిగ్గహితలోణేన సద్ధిం. **దుక్కటేనేత్థ భవితబ్బన్తి** "యావకాలికేన, భిక్ఖవే, యావజీవికం పటిగ్గహిత"న్తి అవత్వా "తదహుపటిగ్గహిత"న్తి వచనసామత్థియతో పురేపటిగ్గహితం యావజీవికం యావకాలికేన సద్ధిం సమ్భిన్నరసం కాలేపి న కప్పతీతి సిజ్ఝతి, తత్థ దుక్కటేన భవితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **దుక్కటేనపి న భవితబ్బన్తి** యది హి సన్నిధికారపచ్చయా దుక్కటం మఞ్ఞథ, యావజీవికస్స లోణస్స సన్నిధిదోసాభావా దుక్కటేన న భవితబ్బం, అథ

ఆమిసేన సమ్భిన్నరసస్స తస్స ఆమిసగతికత్తా దుక్కటం మా మఞ్ఞథ. తదా చ హి పాచిత్తియేనేవ భవితబ్బం ఆమిసత్తుపగమనతోతి అధిప్పాయో. **న హి ఏత్థ యావజీవికన్తి**ఆదినాపి దుక్కటాభావం సమత్థేతి.

పాళియం **రాజగహే సుత్తవిభఙ్గే**తిఆదీసు సబ్బత్థ సుత్తే చ విభఙ్గే చాతి అత్థో గహేతబ్బో. తస్స తస్స వికాలభోజనాదినో సుత్తేపి పటిక్ఖిత్తత్తా వినయస్స అతిసరణం అతిక్కమో **వినయాతిసారో**. ‘‘**నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీతి ఆగత**’’న్తి ఇదం విభఙ్గే చ ఆగతదస్సనత్థం వుత్తం. **తం పమాణం కరోన్తస్సా**తి సుగతవిదత్థియా విదత్థిత్తయప్పమాణం కరోన్తస్స, దసాయ పన విదత్థిద్వయప్పమాణం కతం. అదసకమ్పి నిసీదనం వట్టతి ఏవాతి అధిప్పాయో. సేసమిధ హేట్ఠా సబ్బత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

దసవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సత్తసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

చూళవగ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పరివారవణ్ణనా

మహావగ్గో

పఞ్ఞత్తివారవణ్ణనా

౧. విసుద్ధపరివారస్స సీలక్ఖన్ధాదిధమ్మక్ఖన్ధసరీరస్స భగవతో వినయపరియత్తిసాసనే ఖన్ధకానం అనన్తరం పరివారోతి యో వినయో సఙ్గహం సమారుళ్హో, తస్స దాని అనుత్తానత్థవణ్ణనం కరిస్సామీతి యోజనా.

సమన్తచక్ఖునాతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన. **అతివిసుద్ధేన మంసచక్ఖునాతి** రత్తిన్దివం సమన్తా యోజనప్పమాణే అతిసుఖుమానిపి రూపాని పస్సనతో అతివియ పరిసుద్ధేన పసాదచక్ఖునా. ''అత్థి తత్థ పఞ్ఞత్తీ''తిఆదీసు అత్థి ను ఖో తత్థ పఞ్ఞత్తీతిఆదినా అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ ''**తత్థ పఞ్ఞత్తి...పే.... కేనాభతన్తి పుచ్ఛా**''తి.

౨. పుచ్ఛావిస్సజ్జనేతి పుచ్ఛాయ విస్సజ్జనే. **వినీతకథాతి** వినీతవత్థుకథా, అయమేవ వా పాఠో.

ద్వఙ్గికేన ఏకేన సముట్ఠానేనాతి అఙ్గద్వయసముదాయభూతేన ఏకేన. అఙ్గద్వయవిముత్తస్స సముట్ఠానస్స అభావేపి తేసు ఏకేనఙ్గేన వినా అయం ఆపత్తి న హోతీతి దస్సనత్థమేవ ''ఏకేన సముట్ఠానేనా''తి వుత్తం. ఇదాని తేసు ద్వీసు అఙ్గేసు పధానఙ్గం దస్సేతుమాహ ''**ఏత్థ హి చిత్తం అఙ్గం హోతీ**''తిఆది. యస్మా పన మగ్గేనమగ్గప్పటిపత్తిసఙ్ఖాతాయ కాయవిఞ్ఞత్తియా సేవనచిత్తేనేవ సమ్భవే సతి అయం తం అఙ్గద్వయం ఉపాదాయ భగవతా పఞ్ఞత్తా ఆపత్తిసమ్ముతి హోతి, నాసతి. తస్మా తం చిత్తం కాయవిఞ్ఞత్తిసఙ్ఖాతస్స కాయస్స అఙ్గం కారణం హోతి, న ఆపత్తియా. తస్స పన తంసముట్ఠితకాయో ఏవ అఙ్గం అబ్యవహితకారణం, చిత్తం పన కారణకారణన్తి అధిప్పాయో. ఏవం ఉపరిపి సబ్బత్థ చిత్తఙ్గయుత్తసముట్ఠానేసు అధిప్పాయో వేదితబ్బో. ''ఏకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠాతీ''తిఆదిపరివారవచనేనేవ ఆపత్తియా అకుసలాదిపరమత్థసభావతా పాళిఅట్ఠకథాసు పరియాయతోవ వుత్తా, సమ్ముతిసభావా ఏవ ఆపత్తీతి సిజ్ఝతి సముట్ఠానసముట్ఠితానం భేదసిద్ధితోతి గహేతబ్బం. **ఇమమత్థం సన్ధాయాతి** ఆపన్నాయ పారాజికాపత్తియా కేహిచిపి సమత్థేహి అనాపత్తిభావాపాదనస్స అసక్కుణేయ్యత్తసఙ్ఖాతమత్థం సన్ధాయ.

౩. పోరాణకేహి మహాథేరేహీతి సఙ్గీతిత్తయతో పచ్ఛా పోత్థకసఙ్గీతికారకేహి ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిగుణసముజ్జలేహి మహాథేరేహి. చతుత్థసఙ్గీతిసదిసా హి **పోత్థకారోహసఙ్గీతి**.

౧౮౮. మహావిభఙ్గేతి భిక్ఖువిభఙ్గే. **సోళస వారా దస్సితాతి** యేహి వారేహి ఆదిభూతేహి ఉపలక్ఖితత్తా అయం సకలోపి పరివారో సోళసపరివారోతి వోహరీయతి, తే సన్ధాయ వదతి.

పఞ్ఞత్తివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సముట్ఠానసీసవణ్ణనా

౨౫౭. పాళియం **నిబ్బానఞ్చేవ పఞ్ఞత్తీ**తి ఏత్థ యస్మా సఙ్ఖతధమ్మే ఉపాదాయ పఞ్ఞత్తా సమ్ముతిసచ్చభూతా పుగ్గలాదిపఞ్ఞత్తి పరమత్థతో అవిజ్జమానత్తా ఉప్పత్తివినాసయుత్తవత్థుధమ్మనియతేన అనిచ్చదుక్ఖలక్ఖణద్వయేన యుత్తాతి వత్తుం అయుత్తా, కారకవేదకాదిరూపేన పన పరికప్పితేన అత్తసభావేన విరహితత్తా "అనత్తా"తి వత్తుం యుత్తా. తస్మా అయం పఞ్ఞత్తిపి అసఙ్ఖతత్తసామఞ్ఞతో వత్థుభూతేన నిబ్బానేన సహ **''అనత్తా ఇతి నిచ్ఛయా''**తి వుత్తా. అవిజ్జమానాపి హి సమ్ముతి కేనచి పచ్చయేన అకతత్తా అసఙ్ఖతా ఏవాతి.

కరుణాసీతలత్తం, పఞ్ఞాపభాసితత్తఞ్చ భగవతో దస్సేతుం **''బుద్ధచన్దే, బుద్ధాదిచ్చే''**తి ఏతం ఉభయం వుత్తం. హాయతి ఏతేనాతి హాని, దుక్ఖస్స హాని **దుక్ఖహాని,** సబ్బదుక్ఖాపనూదనకారణన్తి అత్థో. **పిటకే తీణి దేసయీ**తి యస్మా అఞ్ఞేపి మహావీరా సమ్మాసమ్బుద్ధా సద్ధమ్మం దేసయన్తి, తస్మా అఙ్గీరసో పిటకాని తీణి దేసయీతి యోజనా. **మహాగుణ**న్తి మహానిసంసం. **ఏవం నీయతి సద్ధమ్మో**తి యది వినయపరియత్తి అపరిహీనా తిట్ఠతి, ఏవం సతి పటిపత్తిపటివేధసద్ధమ్మోపి నీయతి పవత్తీయతి, న పరిహాయతీతి అత్థో.

వినయపరియత్తి పన కథం తిట్ఠతీతి ఆహ **''ఉభతో చా''**తిఆది. పరివారేన గన్థితా తిట్ఠతీతి యోజేతబ్బం. **తస్సేవ పరివారస్సా**తి తస్మిం ఏవ పరివారే. **సముట్ఠానం నియతో కత**న్తి ఏకచ్చం సముట్ఠానేన నియతం కతం. తస్మిం పరివారే కిఞ్చి సిక్ఖాపదం నియతసముట్ఠానం అఞ్ఞేహి అసాధారణం, తం పకాసితన్తి అత్థో.

సమ్భేదం నిదానఞ్చఞ్ఞన్తి సమ్భేదో సిక్ఖాపదానం అఞ్ఞమఞ్ఞసముట్ఠానేన సంకిణ్ణతా, నిదానఞ్చ పఞ్ఞత్తిట్ఠానం, అఞ్ఞం పుగ్గలాదివత్థాది చ. **సుత్తే దిస్సన్తి ఉపరీ**తి హేట్ఠా వుత్తే, ఉపరి వక్ఖమానే చ పరివారసుత్తే ఏవ దిస్సన్తి. యస్మా చ ఏవం, తస్మా సకలసాసనాధారస్స వినయస్స ఠితిహేతుభూతం పరివారం సిక్ఖేతి, ఏవమేత్థ యోజనా దట్ఠబ్బా.

సమ్భిన్నసముట్ఠానానీతి అఞ్ఞేహి సాధారణసముట్ఠానాని. **ఆదిమ్హి తావ పురిమనయే**తి సబ్బపఠమే పఞ్ఞత్తివారే ఆగతనయం సన్ధాయ వదతి, తత్థ పన పఞ్ఞత్తివారే "పఠమం పారాజికం కత్థ పఞ్ఞత్తన్తి, వేసాలియం పఞ్ఞత్త"న్తిఆదినా (పరి॰ ౧) నిదానమ్పి దిస్సతి ఏవ. **పరతో**తి ఆగతభావం పన సన్ధాయ పరతో ఆగతే సుత్తే దిస్సతీతి వేదితబ్బన్తి వుత్తం. **తస్సా**తి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నస్స సిక్ఖాపదస్స.

౨౫౮. అనియతా పఠమికాతి ఆపత్తిం అపేక్ఖిత్వావ ఇత్థిలిఙ్గం కతం, పఠమానియతం సిక్ఖాపదన్తి అత్థో. పాళియం **నానుబన్ధే పవత్తిని**న్తి వుట్ఠాపితం పవత్తినిం అననుబన్ధనసిక్ఖాపదం.

౨౬౦. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవత్థుస్మిం "భిక్ఖునియో ఏళకలోమాని ధోవన్తియో రజన్తియో విజటేన్తియో రిఞ్చన్తి ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛ"న్తి (పారా॰ ౫౭౬) ఆగతత్తా ఇమం రిఞ్చన్తి-పదం గహేత్వా సిక్ఖాపదం ఉపలక్ఖితన్తి దస్సేన్తో **''విభఙ్గే 'రిఞ్చన్తి ఉద్దేస'న్తి ఆగతం ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపద''**న్తి ఆహ.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదన్తి అసమయే వస్సికసాటికపరియేసనసిక్ఖాపదం (పారా॰ ౬౨౬ ఆదయో). **రతనసిక్ఖాపదన్తి** రతనం వా రతనసమ్మతం వా పటిసామనసిక్ఖాపదం (పాచి॰ ౫౦౨ ఆదయో).

౨౬౫. పాళియం **బుద్ధఞాణేనాతి** పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన.

౨౬౭. **''న దేసేన్తి తథాగతా''**తి ఏతేన ఛత్తపాణిస్స ధమ్మదేసనాపటిక్ఖేపం దస్సేతి.

౨౬౯. **అకతన్తి** అఞ్ఞేహి అమిస్సీకతం, నియతసముట్ఠానన్తి అత్థో. **అకతన్తి** వా పుబ్బే అనాగతం, అభినవన్తి అత్థో.

౨౭౦. **సముట్ఠానఞ్హి సఙ్ఖేపన్తి** ఏత్థ సఙ్ఖిపన్తి సఙ్గయ్హన్తి సదిససముట్ఠానాని ఏత్థాతి సఙ్ఖేపో, సముట్ఠానసీసం. నేతి వినేతి కాయవచీదుచ్చరితన్తి నేత్తి, వినయపాళి, సా ఏవ ధమ్మోతి నేత్తిధమ్మోతి ఆహ **''వినయపాళిధమ్మస్సా''**తి.

సముట్ఠానసీసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అన్తరపేయ్యాలం

కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనా

౨౭౧. కతి ఆపత్తియోతి పారాజికాదీసు పఞ్చసు ఆపత్తీసు మేథునాదిన్నాదానాదిఅన్తోగధభేదం అపేక్ఖిత్వా జాతివసేన ఏకత్తం ఆరోపేత్వా పుచ్ఛా కతా. **కతి ఆపత్తిక్ఖన్ధాతి** అన్తోగధభేదం అపేక్ఖిత్వా పచ్చేకం రాసట్ఠేనాతి ఏత్తకమేవేత్థ భేదో. **వినీతానియేవ వినీతవత్థూనీతి** ఆపత్తితో విరమణాని ఏవ అవిప్పటిసారపామోజ్జాదిధమ్మానం కారణత్తా వత్థూనీతి వినీతవత్థూని, తాని ఏత్థ అత్థతో విరతిఆదిఅనవజ్జధమ్మా ఏవ. **వేరం మణతీతి** వేరహేతుత్తా "వేర"న్తి లద్ధనామం రాగాదిఅకుసలపక్ఖం వినాసేతి.

ధమ్మస్సవనగ్గం భిన్దిత్వా గచ్ఛతీతి బహూసు ఏకతో నిసీదిత్వా ధమ్మం సుణన్తేసు తం ధమ్మస్సవనసమాగమం కోపేత్వా ఉట్ఠాయ గచ్ఛతి. **అనాదరోవాతి** తుస్సితబ్బట్ఠానే తుట్ఠిం, సంవిజితబ్బట్ఠానే సంవేగఞ్చ అపవేదేన్తో ఏవ. **కాయపాగబ్భియన్తి** ఉన్నతివసేన పవత్తనకాయానాచారం.

౨౭౪. మేత్తాయ సమ్భూతం **మేత్తం,** కాయకమ్మం. **ఉభయేహిపీతి** నవకేహి, థేరేహి చ. **పియం కరోతీతి** తం పుగ్గలం పేమట్ఠానం కరోతి, కేసన్తి ఆహ "**సబ్రహ్మచారీన**"న్తి.

పుగ్గలం పటివిభజిత్వా భుఞ్జతీతి పకతేన సమ్బన్ధో. తమేవ పుగ్గలపటివిభాగం దస్సేతుం "**అసుకస్సా**"తిఆది వుత్తం.

భుజిస్సభావకరణతోతి తణ్హాదాసబ్యతో మోచేత్వా సమథవిపస్సనాసు సేరివిహారితాకరణతోతి అత్థో. **నియ్యాతీతి** పవత్తతి. సమ్మాదుక్ఖక్ఖయాయ సంవత్తతీతి అత్థో.

కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛఆపత్తిసముట్ఠానవారవణ్ణనా

౨౭౬. పఠమేన ఆపత్తిసముట్ఠానేనాతి కేవలం కాయేన. పారాజికాపత్తియా ఏకన్తసచిత్తకసముట్ఠానత్తా "**న హీతి వత్తబ్బ**"న్తి వుత్తం. సఙ్ఘాదిసేసాదీనం దుక్కటపరియోసానానం పఞ్చన్నం అచిత్తకానమ్పి సమ్భవతో "**సియా**"తి వుత్తం, ఆపజ్జనం సియా భవేయ్యాతి అత్థో. హీనుక్కట్ఠేహి జాతిఆదీహి ఓమసనే ఏవ దుబ్భాసితస్స పఞ్ఞత్తత్తా సా ఏకన్తవాచాచిత్తసముట్ఠానా ఏవాతి.

దుతియసముట్ఠాననయే వాచాయ ఏవ సమాపజ్జితబ్బపాటిదేసనీయస్స అభావా "**న హీ**"తి వుత్తం.

తతియే పన వోసాసమానరూపం భిక్ఖునిం కాయవాచాహి అనపసాదనపచ్చయా పాటిదేసనీయసమ్భవతో "**సియా**"తి వుత్తం.

ఓమసనే పాచిత్తియస్స అదిన్నాదానసముట్ఠానత్తేపి తప్పచ్చయా పఞ్ఞత్తస్స దుబ్భాసితస్స పఞ్చమేనేవ సముప్పత్తీతి దస్సేతుం చతుత్థవారే ''**దుబ్భాసితం ఆపజ్జేయ్యాతి న హీతి వత్తబ్బ**''న్తి వత్వా పఞ్చమవారే ''**సియాతి వత్తబ్బ**''న్తి వుత్తం. కాయవికారేనేవ ఓమసన్తస్స పనేత్థ దుబ్భాసితభావేపి కాయకీళాభావాభావతో దుక్కటమేవాతి దట్ఠబ్బం.

ఛట్ఠవారే పన విజ్జమానోపి కాయో దుబ్భాసితస్స అఙ్గం న హోతి, పఞ్చమసముట్ఠానే ఏవ ఛట్ఠమ్పి పవిసతీతి దస్సేతుం ''**న హీ**''తి పటిక్ఖిత్తం, న పన తత్థ సబ్బథా దుబ్భాసితేన అనాపత్తీతి దస్సేతుం. న హి దవకమ్యతాయ కాయవాచాహి ఓమసన్తస్స దుబ్భాసితాపత్తి న సమ్భవతి. యఞ్హి పఞ్చమేనేవ సమాపజ్జతి, తం ఛట్ఠేనపి సమాపజ్జతి ఏవ ధమ్మదేసనాపత్తి వియాతి గహేతబ్బం. సేసం సముట్ఠానవారే సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఛళాపత్తిసముట్ఠానవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కతాపత్తివారవణ్ణనా

౨౬౭. దుతియే పన కతివారే పఠమసముట్ఠానేన ఆపజ్జితబ్బానం ఆపత్తీనం లహుదస్సనసుఖత్థం కుటికారాదీని ఏవ సముద్ధటాని, న అఞ్ఞేసం అభావా, సఞ్చరిత్తాదీనమ్పి విజ్జమానత్తా. ఏవం దుతియసముట్ఠానాదీసుపి. ''**కప్పియసఞ్ఞీ**''తి ఇమినా అచిత్తకత్తం దస్సేతి. ''**కుటిం కరోతీ**''తి ఇమినా వచీపయోగాభావం. ఉభయేనాపి కేవలం కాయేనేవ దుక్కటాదీనం సమ్భవం దస్సేతి. ఏవం ఉపరిపి యథానురూపం కాతబ్బం.

''**ఏకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠహన్తీ**''తి ఇదం ఇధ విసేసేత్వా దస్సితానం కాయతోవ సముట్ఠితానం వసేన వుత్తం, అవిసేసతో పన తా ఆపత్తియో ఇతరసముట్ఠానేహిపి యథారహం సముట్ఠహన్తి ఏవ. ఏవం ఉపరిపి.

''**తిణవత్థారకేన చా**''తి ఇదం సఙ్ఘాదిసేసవజ్జితానం చతున్నం ఆపత్తీనం వసేన వుత్తం.

౨౭౯. సంవిదహిత్వా కుటిం కరోతీతి వాచాయ సంవిదహతి, సయఞ్చ కాయేన కరోతీతి అత్థో.

కతాపత్తివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తిసముట్ఠానగాథావణ్ణనా

౨౮౩. తతియో పన గాథావారో దుతియవారేన వుత్తమేవత్థం సఙ్గహేత్వా దస్సేతుం వుత్తో. తత్థ కాయోవ కాయికోతి వత్తబ్బే వచనవిపల్లాసేన ''**కాయికా**''తి వుత్తం. తేనాహ ''**తేన సముట్ఠితా**''తి, కాయో సముట్ఠానం అస్సాతోతి అత్థో.

వివేకదస్సినాతి సబ్బసఙ్ఖతవివిత్తత్తా, తతో వివిత్తహేతుత్తా చ నీవరణవివేకఞ్చ నిబ్బానఞ్చ దస్సనసీలేన. **విభఙ్గకోవిదా**తి ఉభతోవిభఙ్గకుసలాతి ఆలపనం. ఇధ పనేవం అఞ్ఞో పుచ్ఛన్తో నామ నత్థి, **ఉపాలిత్థేరో** సయమేవ అత్థం పాకటం కాతుం పుచ్ఛావిసజ్జనఞ్చ అకాసీతి ఇమినా నయేన సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

ఆపత్తిసముట్ఠానగాథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

విపత్తిపచ్చయవారవణ్ణనా

౨౮౪. చతుత్థే పన విపత్తిపచ్చయవారే **సీలవిపత్తిపచ్చయాతి** సీలవిపత్తిపఅచ్ఛాదనపచ్చయా.

౨౮౬. **దిట్ఠివిపత్తిపచ్చయాతి** దిట్ఠివిపత్తియా అప్పటినిస్సజ్జనపచ్చయా.

౨౮౭. **ఆజీవవిపత్తిపచ్చయాతి** ఏత్థ ఆగమ్మ జీవన్తి ఏతేనాతి ఆజీవో, చతుపచ్చయో, సోవ మిచ్ఛాపత్తియా విపన్నత్తా విపత్తీతి **ఆజీవవిపత్తి,** తస్సా ఆజీవవిపత్తియా హేతు, తదుప్పాదనతపరిభోగనిమిత్తన్తి అత్థో.

విపత్తిపచ్చయవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణపచ్చయవారవణ్ణనా

౨౯౧. పఞ్చమే అధికరణపచ్చయవారే **కిచ్చాధికరణపచ్చయాతి** అపలోకనవచనఞత్తికమ్మవాచాసఙ్ఖతకమ్మవాచాపచ్చయా. **పఞ్చాతి** ఏత్థ అధమ్మికకతికాదిం అపలోకేత్వా కరోన్తానం అనిమిత్తన్తి అత్థో. పఞ్చమే అధికరణపచ్చయవారే కిచ్చాధికరణపచ్చయా అపలోకనావసానే దుక్కటం, అధిప్పాయాదినా ఞత్తికమ్మాదిం కరోన్తానం థుల్లచ్చయాది చ సఙ్గయ్హతీతి దట్ఠబ్బం. **అవసేసా ఆపత్తియోతి** సోతాపత్తిఫలసమాపత్తిఆదయో. ‘‘**నత్థఞ్ఞా ఆపత్తియో**’’తి ఇదం విపత్తిఆదిభాగినియో సావజ్జాపత్తియో సన్ధాయ వుత్తం.

అధికరణపచ్చయవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమథభేదం

అధికరణపరియాయవారవణ్ణనా

౨౯౩. ఛట్ఠే పరియాయవారే **అలోభో పుబ్బఙ్గమోతి**ఆది సాసనట్ఠితియా అవిపరీతతో ధమ్మవాదిస్స వివాదం సన్ధాయ వుత్తం. **అట్ఠారస భేదకరవత్థూని ఠానానీ**తి ధమ్మాదీసు అధమ్మోతిఆదినా గహేత్వా దీపనాని ఇధేవ భేదకరవత్థూని, తాని ఏవ కాయకలహాదివివాదస్స కారణత్తా **ఠానాని**, ఓకాసత్తా **వత్థూని**, ఆధారత్తా **భూమియోతి** చ వుత్తాని. **అబ్యాకతహేతూతి** అసేక్ఖానం వివాదం సన్ధాయ వుత్తం. **ద్వాదస మూలానీ**తి కోధో ఉపనాహో, మక్ఖో పలాసో, ఇస్సా మచ్ఛరియం, మాయా సాఠేయ్యం, పాపిచ్ఛతా మహిచ్ఛతా, సన్దిట్ఠిపరామాసితా ఆధానగ్గాహీదుప్పటినిస్సగ్గితానీతి ఇమేసం ఛన్నం యుగళానం వసేన ఛ ధమ్మా చేవ లోభాదయో ఛ హేతూ చాతి ద్వాదస ధమ్మా వివాదాధికరణస్స మూలాని.

౨౯౪. **చుద్దస మూలానీ**తి తానేవ ద్వాదస కాయవాచాహి సద్ధిం చుద్దస అనువాదాధికరణస్స మూలాని.

౨౯౫. పథవీఖణనాదీసు పణ్ణత్తివజ్జేసు కుసలాబ్యాకతచిత్తమూలికా ఆపత్తి హోతీతి దస్సేతుం ‘‘**అలోభో పుబ్బఙ్గమో**’’తిఆది వుత్తం. **సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా ఠానానీ**తిఆది సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం పటిచ్ఛాదనపచ్చయా ఆపత్తిసమ్భవతో వుత్తం. ‘‘ఆపత్తాధికరణపచ్చయా చతస్సో ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ’’తి (పరి॰ ౨౯౦) హి వుత్తం. ‘‘**ఛ హేతూ**’’తి ఇదం కుసలానం ఆపత్తిహేతువోహారస్స అయుత్తతాయ వుత్తం, న పన కుసలహేతూనం అభావతో. ‘‘అలోభో పుబ్బఙ్గమో’’తి హి ఆది వుత్తం. ఆపత్తిహేతవో ఏవ హి పుబ్బఙ్గమనామేన వుత్తా.

౨౯౬. **చత్తారి కమ్మాని ఠానానీ**తిఆదీసు అపలోకనవాచా, ఞత్తిఆదివాచాయో చ కమ్మానీతి వుత్తం. తా ఏవ హి ఏకసీమాయం సామగ్గిముపగతానం కమ్మప్పత్తానం అనుమతియా సావనకిరియానిప్ఫత్తిసఙ్ఖాతస్స సఙ్ఘగణకిచ్చసభావస్స కిచ్చాధికరణస్స అధిట్ఠానాభావేన ‘‘ఠానవత్థుభూమియో’’తి వుచ్చన్తి. **ఏకం మూలం సఙ్ఘో**తి యేభుయ్యవసేన వుత్తం. గణఞత్తిఅపలోకనానఞ్హి గణోపి మూలన్తి. **ఞత్తితో వా**తి ఞత్తిఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మవాచానం ఞత్తిరూపత్తా, ఞత్తిపుబ్బకత్తా చ వుత్తం. కమ్మఞత్తికమ్మవాచాఞత్తివసేన హి దువిధాసు ఞత్తీసు అనుస్సావనాపి కమ్మమూలకన్త్వేవ సఙ్గయ్హన్తి. ఞత్తివిభాగో చాయం ఉపరి ఆవి భవిస్సతి.

‘‘**ఇమే సత్త సమథా…పే॰… పరియాయేనా**’’తి ఇదం పుచ్ఛావచనం. ‘‘**సియా**’’తి ఇదం విసజ్జనం. ‘‘**కథఞ్చ సియా**’’తి ఇదం పున పుచ్ఛా. **వివాదాధికరణస్స ద్వే సమథాతి**ఆది పున విసజ్జనం. తత్థ ‘‘**వత్థువసేనా**’’తి ఇదం ‘‘సత్త సమథా దస సమథా హోన్తీ’’తి ఇమస్స కారణవచనం. ‘‘**పరియాయేనా**’’తి ఇదం ‘‘దస సమథా సత్త సమథా హోన్తీ’’తి ఇమస్స కారణవచనం. చతుబ్బిధాధికరణసఙ్ఖాతవత్థువసేన చ దేసనాక్కమసఙ్ఖాతపరియాయవసేన చాతి అత్థో.

అధికరణపరియాయవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సాధారణవారాదివణ్ణనా

౨౯౭. సత్తమే సాధారణవారే **సాధారణాతి** వివాదాధికరణస్స వూపసమనకిచ్చసాధారణా. ఏవం సబ్బత్థ.

౨౯౮. అట్ఠమే తబ్భాగియవారే **తబ్భాగియాతి** వివాదాధికరణస్స వూపసమనతో తప్పక్ఖికా.

సాధారణవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమథాసమథస్ససాధారణవారవణ్ణనా

౨౯౯. నవమే సమథాసమథసాధారణవారే "సబ్బే సమథా ఏకతోవ అధికరణం సమేన్తి ఉదాహు నానా"తి పుచ్ఛన్తేన **''సమథా సమథస్స సాధారణా, సమథా సమథస్స అసాధారణా''**తి వుత్తం. వివాదాదిఅధికరణక్కమేన తబ్బూపసమహేతుభూతే సమథే ఉద్ధరన్తో **''యేభుయ్యసికా''**తిఆదిమాహ. సమ్ముఖావినయం వినా కస్సచి సమథస్స అసమ్భవా సేసా ఛపి సమథా సమ్ముఖావినయస్స సాధారణా వుత్తా, తేసం పన ఛన్నం అఞ్ఞమఞ్ఞాపేక్ఖాభావతో తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అసాధారణా వుత్తా. తబ్భాగియవారేపి ఏసేవ నయో.

సమథాసమథస్ససాధారణవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమథసమ్ముఖావినయవారాదివణ్ణనా

౩౦౧-౩. ఏకాదసమవారేపి **సమ్ముఖావినయోతి**ఆది పుచ్ఛా. **యేభుయ్యసికా సతివినయోతి**ఆది విసజ్జనం. ఏవం వినయవారే కుసల-వారే తతో పరేసుపి పుచ్ఛావిసజ్జనపరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో.

తత్థ **సమ్ముఖావినయో సియా కుసలో**తిఆదీసు తస్మిం తస్మిం వినయకమ్మే, వివాదాదిమ్హి చ నియుత్తపుగ్గలానం సముప్పజ్జనకకుసలాదీనం వసేన సమ్ముఖావినయాదీనం, వివాదాదీనఞ్చ కుసలాదిభావో తేన తేన ఉపచారేన వుత్తో. యస్మా పనేతస్స సమ్ముఖావినయో నామ సఙ్ఘసమ్ముఖతాదయో హోన్తి, తేసఞ్చ అనవజ్జసభావత్తా అకుసలే విజ్జమానేపి అకుసలత్తూపచారో న యుత్తో ఆపత్తాధికరణస్స అకుసలత్తూపచారో వియ, తస్మా నత్థి సమ్ముఖావినయో అకుసలోతి అత్థో.

౩౦౪. తతో పరేసు **యత్థ యేభుయ్యసికా లబ్భతి, తత్థ సమ్ముఖావినయో లబ్భతీ**తిఆది సమ్ముఖావినయస్స ఇతరేహి సమథేహి నియమేన సంసట్ఠతం, ఇతరేసం పన ఛన్నం అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసగ్గాభావఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం.

సమథసమ్ముఖావినయవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సంసట్ఠవారాదివణ్ణనా

౩౦౬. **అధికరణన్తి వా సమథాతి వా ఇమే ధమ్మా సంసట్ఠా**తిఆది సమథానం అధికరణేసు ఏవ యథారహం పవత్తిం, అధికరణాని వినా తేసం విసుం అట్ఠానఞ్చ దస్సేతుం వుత్తం. **వినిబ్భుజిత్వా నానాకరణం పఞ్ఞాపేతు**న్తి అధికరణతో సమథేహి వియోజేత్వా అసంసట్ఠే కత్వా నానాకరణం అఞ్ఞమఞ్ఞం అసంసట్ఠతాయ ఠితభావసఙ్ఖాతం నానత్తం పఞ్ఞాపేతుం అధికరణవూపసమక్ఖణే ఏవ తేసం అసంసగ్గం పఞ్ఞాపేతుం కిం సక్కాతి పుచ్ఛతి.

అధికరణన్తిఆది గారయ్హవాదదస్సనం. **నో మా హేవ**న్తి యో ఏవం వదతి, నో "మా ఏవం వదా"తి వచనీయో అస్స, న చ లబ్భతి సమథానం అఞ్ఞత్ర అధికరణా వూపసమలక్ఖణన్తి పహానావత్థానసఙ్ఖాతం నానాకరణం పటిక్ఖిపతి. లక్ఖణతో పన అధికరణేహి సమథానం నానాకరణం అత్థేవాతి దట్ఠబ్బం. **సమథా అధికరణేహి సమ్మన్తీ**తి అపలోకనాదీహి చతూహి కిచ్చాధికరణేహి సబ్బేపి సమథా నిట్ఠానం గచ్ఛన్తి, నాఞ్ఞేహీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవ వక్ఖతి "సమ్ముఖావినయో వివాదాధికరణేన న సమ్మతి. అనువాద...పే.... ఆపత్తాధికరణేన న సమ్మతి, కిచ్చాధికరణేన సమ్మతీ"తిఆది (పరి॰ ౩౧౧).

౩౦౭-౩౧౩. వివాదాధికరణం కతిహి సమథేహి సమ్మతీతిఆదికో సమ్మతివారో. తదనన్తరో సమ్మతినసమ్మతివారో చ అధికరణేహి సమథానం సంసట్ఠతం, విసంసట్ఠతఞ్చ దస్సేతుం వుత్తో. **సమథా సమథేహి సమ్మన్తీ**తిఆదికో సమథాధికరణవారో సమథానం అఞ్ఞమఞ్ఞం, అధికరణేహి చ అధికరణానఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం, సమథేహి చ వూపసమావూపసమం దస్సేతుం వుత్తో.

౩౧౪. సముట్ఠాపేతివారో పన అధికరణేహి అధికరణానం ఉప్పత్తిప్పకారదస్సనత్థం వుత్తో. **న కతమం అధికరణ**న్తి అత్తనో సభావమత్తేన ఏకమ్పి అధికరణం న సముట్ఠాపేతీతి అత్థో. కథఞ్చరహి సముట్ఠాపేతీతి ఆహ **"అపి చా"**తిఆది. తత్థ **జాయన్తీ**తి అనన్తరమేవ అనుప్పజ్జిత్వా పరమ్పరపచ్చయా జాయన్తీతి అధిప్పాయో. **"ధమ్మో అధమ్మో"**తిఆదినా ఉభిన్నం పుగ్గలానం వివాదపచ్చయా అఞ్ఞమఞ్ఞఖేమభఙ్గా హోన్తి, తప్పచ్చయా తేసం పక్ఖం పరియేసనేన కలహం వడ్ఢన్తానం వివాదో కఞ్చి మహాపరిసం సఙ్ఘపరిణాయకం లజ్జిం ఆగమ్మ వూపసమం గచ్ఛతి. తథా అవూపసమన్తే పన వివాదో కమేన వడ్ఢిత్వా సకలేపి సఙ్ఘే వివాదం సముట్ఠాపేతి, తతో అనువాదాదీనీతి ఏవం పరమ్పరక్కమేన వూపసమకారణాభావే చత్తారి అధికరణాని జాయన్తి. తం సన్ధాయాహ **"సఙ్ఘో వివదతి వివాదాధికరణ"**న్తి. సఙ్ఘస్స వివదతో యో వివాదో, తం వివాదాధికరణం హోతీతి అత్థో. ఏస నయో సేసేసుపి.

సంసట్ఠవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

భజతివారవణ్ణనా

౩౧౫. తదనన్తరవారే పన **వివాదాధికరణం చతున్నం అధికరణాన**న్తిఆది అధికరణానం వుత్తనయేన అఞ్ఞమఞ్ఞపచ్చయత్తేపి సంసగ్గభావదస్సనత్థం వుత్తం. **వివాదాధికరణం చతున్నం అధికరణానం వివాదాధికరణం భజతీ**తిఆదీసు వివాదాధికరణం చతూసు అధికరణేసు వివాదాధికరణభావమేవ భజతి, నాఞ్ఞాధికరణభావం, చతూసు అధికరణేసు వివాదాధికరణత్తమేవ నిస్సితం వివాదాధికరణమేవ పరియాపన్నం వివాదాధికరణభావేనేవ సఙ్గహితన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో.

౩౧౮. వివాదాధికరణం సత్తన్నం సమథానం కతి సమథే భజతీతిఆది పన చతున్నం అధికరణానం వూపసమనే సతి నియతసమథే దస్సేతుం వుత్తం. తత్థ **కతి సమథే భజతీ**తి అత్తనో ఉపసమత్థాయ కిత్తకే సమథే ఉపగచ్ఛతి, కిత్తకే సమథే ఆగమ్మ వూపసమం గచ్ఛతీతి అత్థో. **కతి సమథపరియాపన్న**న్తి అత్తానం వూపసమేతుం కతిసు సమథేసు తేహి సమానవసేన పవిట్ఠం. **కతిహి సమథేహి సఙ్గహిత**న్తి వూపసమం కరోన్తేహి కతిహి సమథేహి వూపసమకరణత్థం సఙ్గహితం.

భజతివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖన్ధకపుచ్ఛావారో

పుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౨౦. ఉపసమ్పదక్ఖన్ధకన్తి పబ్బజ్జాఖన్ధకం (మహావ. ౮౪). సహ నిద్దేసేనాతి **సనిద్దేసం.** “సన్నిద్దేస”న్తి వా పాఠో, సో ఏవత్థో. **నిదానేన చ నిద్దేసేన చ సద్ధి**న్తి ఏత్థ పఞ్ఞత్తిట్ఠానపుగ్గలాదిప్పకాసకం నిదానవచనం నిదానం నామ, తన్నిదానం పటిచ్చ నిద్దిట్ఠసిక్ఖాపదాని నిద్దేసో నామ, తేహి అవయవభూతేహి సహితం తంసముదాయభూతం ఖన్ధకం పుచ్ఛామీతి అత్థో. **ఉత్తమాని పదానీ**తి ఆపత్తిపఞ్ఞాపకాని వచనాని అధిప్పేతాని. **తేసం...పే.... కతి ఆపత్తియో హోన్తీ**తి తేహి వచనేహి పఞ్ఞత్తా కతి ఆపత్తిక్ఖన్ధా హోన్తీతి అత్థో. నను ఆపత్తియో నామ పుగ్గలానఞ్ఞేవ హోన్తి, న పదానం, కస్మా పన “సముక్కట్ఠపదానం కతి ఆపత్తియో”తి సామివసేన నిద్దేసో కతోతి ఆహ ‘‘**యేన యేన హి పదేనా**’’తిఆది. పాళియం **ఉపోసథ**న్తిఆది ఉపోసథక్ఖన్ధకాదీనఞ్ఞేవ (మహావ. ౧౩౨ ఆదయో) గహణం.

పుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకుత్తరికనయం

ఏకకవారవణ్ణనా

౩౨౧. ఏకుత్తరికనయే పన **అజానన్తేన వీతిక్కన్తా**తి పణ్ణత్తిం వా వత్థుం వా అజానన్తేన వీతిక్కన్తా పథవీఖణనసహసేయ్యాదికా, సాపి పచ్ఛా ఆపన్నభావం ఞత్వా పటికమ్మం అకరోన్తస్స అన్తరాయికావ హోతి.

పారివాసికాదీహి పచ్ఛా ఆపన్నాతి వత్తభేదేసు దుక్కటాని సన్ధాయ వుత్తం. తస్మిం ఖణే ఆపజ్జితబ్బఅన్తరాపత్తియో సన్ధాయాతి కేచి వదన్తి, తస్స పుబ్బాపత్తీనంఅన్తరాపత్తి-పదేనేవ వక్ఖమానత్తా పురిమమేవ యుత్తతరం. **మూలవిసుద్ధియా అన్తరాపత్తీ**తి మూలాయపటికస్సనాదీని అకత్వా సబ్బపఠమం దిన్నపరివాసమానత్తవిసుద్ధియా చరణకాలే ఆపన్నఅన్తరాపత్తిసఞ్చాతసఞ్చాదిసేసో. **అగ్ఘవిసుద్ధియా**తి అన్తరాపత్తిం ఆపన్నస్స మూలాయ పటికస్సిత్వా ఓధానసమోధానవసేన ఓధునిత్వా పురిమాపత్తియా సమోధాయ తదగ్ఘవసేన పున దిన్నపరివాసాదిసుద్ధియా చరణకాలే పున ఆపన్నా అన్తరాపత్తి.

సఉస్సాహేనేవాతి పునపి తం ఆపత్తిం ఆపజ్జితుకామతాచిత్తేన, ఏవం దేసితాపి ఆపత్తి న వుట్ఠాతీతి అధిప్పాయో. ధురనిక్ఖేపం అకత్వా ఆపజ్జనే సిఖాప్పత్తదోసం దస్సేన్తో ఆహ **''అట్ఠమే వత్థుస్మిం భిక్ఖునియా పారాజికమేవా''**తి. న కేవలఞ్చ భిక్ఖునియా ఏవ, భిక్ఖూనమ్పి ధురనిక్ఖేపం అకత్వా థోకం థోకం సప్పిఆదికం థేయ్యాయ గణ్హన్తానం పాదగ్ఘనకే పుణ్ణే పారాజికమేవ. కేచి పన ''అట్ఠమే వత్థుస్మిం భిక్ఖునియా పారాజికమేవ హోతీతి వుత్తత్తా అట్ఠవత్థుకమేవేతం సన్ధాయ వుత్త''న్తి వదన్తి.

ధమ్మికస్స పటిస్సవస్సాతి ''ఇధ వస్సం వసిస్సామీ''తిఆదినా గిహీనం సమ్ముఖా కతస్స ధమ్మికస్స పటిస్సవస్స, అధమ్మికస్స పన ''అసుకం పహరిస్సామీ''తిఆదికస్స పటిస్సవస్స అసచ్చాపనేన ఆపత్తి నత్థి.

తథా చోదితోతి అధమ్మేన చోదితో, సయం సచ్చే, అకుప్పే చ అట్ఠత్వా పటిచ్ఛాదేన్తోపి అధమ్మచుదితకో ఏవ. పఞ్చానన్తరియనియతమిచ్ఛాదిట్ఠియేవ **మిచ్ఛత్తనియతా** నామ. చత్తారో మగ్గా **సమ్మత్తనియతా** నామ.

ఏకకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుకవారవణ్ణనా

౩౨౨. దుకేసు సయమేవ సపుగ్గలోతి ఆహ **''ముదుపిట్ఠికస్సా''**తిఆది. **ఆది**-సద్దేన అఙ్గజాతచ్ఛేదఅత్తఘాతాదిఆపత్తియో సఙ్గహితా.

భణ్డాగారికచిత్తకమ్మాని వాతి గహట్ఠానం భణ్డపటిసామనం, ఇత్థిపురిసాదిపటిభానచిత్తకమ్మాని వా. **''చీవరాదీని అదేన్తో ఆపజ్జతీ''**తి ఇదం ''ఉపజ్ఝాయేన, భిక్ఖవే, సద్ధివిహారికో సఙ్గహేతబ్బో అనుగ్గహేతబ్బో…పే… పత్తో దాతబ్బో''తిఆది (మహావ.

౬౭) వచనతో అనాదరియేన ఆమిససఙ్గహం అకరోన్తస్స దుక్కటం, భిక్ఖునియా పాచిత్తియఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. నిస్సట్ఠచీవరాదీనం అదానఆపత్తిపి ఏత్థేవ సఙ్గహితా.

పాళియం **దేసేన్తో**తి సభాగాపత్తిం, అదేసనాగామినిఆదిఞ్చ దేసేన్తో. నిదానుద్దేసే ఆపత్తిం అనావికరోన్తో, న దేసేన్తో చ ఆపజ్జతి నామ. **ఓవాదం అగణ్హన్తో**తి భిక్ఖూహి భిక్ఖునిఓవాదత్థాయ వుత్తం వచనం అగణ్హన్తో బాలగిలానగమియవివజ్జితో. అత్తనో పరిభోగత్థం దిన్నం అఞ్ఞస్స దానే, సఙ్ఘాటిం అపారుపిత్వా సన్తరుత్తరేన గామప్పవేసనాదీసు చ ఆపత్తియోపి అపరిభోగేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియోవ. **పమాణ**న్తి సఙ్ఘభేదానన్తరియనిప్ఫత్తియా లక్ఖణం. **బాలస్సా**తి నిస్సయగ్గహణవిధిం అజానన్తస్స లజ్జిబాలస్సేవ. **లజ్జిస్సా**తి బ్యత్తస్స నిస్సయదాయకసభాగతం పరివీమంసన్తస్స. వినయే ఆగతా అత్థా వేనయికాతి ఆహ ''**ద్వే అత్థా వినయసిద్ధా**''తి.

పాళియం **అప్పత్తో నిస్సారణ**న్తి ఏత్థ పబ్బాజనీయకమ్మం విహారతో నిస్సారణత్తా నిస్సారణన్తి అధిప్పేతం, తఞ్చ యస్మా కులదూసకం అకరోన్తో పుగ్గలో ఆపత్తిబహులోపి ఆవేణికలక్ఖణేన అప్పత్తో నామ హోతి, తస్మా అప్పత్తో నిస్సారణం. యస్మా పన ఆపత్తాదిబహులస్సాపి “ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో పబ్బాజనీయకమ్మం కరేయ్యా”తి (చూళవ. ౨౭) వుత్తం, తస్మా సునిస్సారితో, సబ్బథా పన సుద్ధో నిరాపత్తికో దున్నిస్సారితోతి దట్ఠబ్బో.

అప్పత్తో ఓసారణన్తిఆదీసు ఉపసమ్పదాకమ్మం ఏత్థ ఓసారణం అధిప్పేతం, తఞ్చ హత్థచ్ఛిన్నాదికో ఏకచ్చో పటిక్ఖిత్తత్తా అప్పత్తోపి సోసారితో, పణ్డకాదికో దోసారితోతి అత్థో.

దుకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తికవారవణ్ణనా

౩౨౩. తికేసు **లోహితుప్పాదాపత్తి**న్తి పారాజికాపత్తిం. **ఆవుసోవాదేనా**తి “ఆవుసో”తి ఆలపనేన. **ఆపత్తి**న్తి దుక్కటాపత్తిం. **సేసా రత్తిఞ్చేవ దివా చా**తి ఏత్థ అరుణుగ్గమనే ఆపజ్జితబ్బా పఠమకథినాదీ (పారా. ౪౫౯) సబ్బా ఆపత్తియోపి రత్తిన్దివానం వేమజ్ఝేయేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా తతియకోట్ఠాసఞ్ఞేవ పవిట్ఠాతి దట్ఠబ్బా. అథ వా ఉద్ధస్తే అరుణే ఆపజ్జితబ్బత్తా దివా ఆపజ్జితబ్బేసు ఏవ పవిట్ఠాతి దట్ఠబ్బా, అత్థఙ్గతే సూరియే భిక్ఖునియో ఓవాదనాపత్తియో, పన రత్తన్ధకారే పురిసేన సద్ధిం సన్తిట్ఠనాపత్తి చ రత్తియఞ్ఞేవ ఆపజ్జితబ్బా.

పురేభత్తం కులాని ఉపసఙ్కమనఅనతిరిత్తభోజనాదీని దివా ఏవ ఆపజ్జితబ్బాని. కేచి పన “భోజనపటిసంయుత్తాని సేఖియాని, గణభోజనాదీని చ దివా ఏవ ఆపజ్జితబ్బానీ”తి వదన్తి. తస్మా ఈదిసా ఆపత్తియో ముఞ్చిత్వా సేసావ తతియకోట్ఠాసం భజన్తీతి వేదితబ్బం.

న ఊనదసవస్సోతి దసవస్సస్స బాలస్సేవ పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదత్తా వుత్తం. సద్ధివిహారికఅన్తేవాసికేసు అసమ్మావత్తనాపత్తిం, అలజ్జీనం నిస్సయదానాదిమ్పి దసవస్సోవ ఆపజ్జతి, వుట్ఠాపినిం ద్వే వస్సాని అననుబన్ధాదిమ్పి ఊనదసవస్సా ఆపజ్జన్తి. **అబ్యాకతచిత్తో**తి సుపన్తస్స భవఙ్గచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం.

అప్పవారేన్తోతి అనాదరియేన అప్పవారేన్తో కేనచి పచ్చయేన అప్పవారేత్వా కాళపక్ఖచాతుద్దసే సఙ్ఘే పవారేన్తే తత్థ అనాదరియేన అప్పవారేన్తో తమేవ ఆపత్తిం కాళేపి ఆపజ్జతీతి జుణ్హే ఏవాతి నియమో న దిస్సతి, పచ్ఛిమవస్సంవుత్థో పన పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమియమేవ పవారేతుం లబ్భతీతి తత్థ అప్పవారణాపచ్చయా ఆపత్తిం ఆపజ్జమానో ఏవ జుణ్హే ఆపజ్జతీతి నియమేతబ్బోతి దట్ఠబ్బం. **జుణ్హే కప్పతీ**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

‘‘**అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ**’’తి ఇమినా “వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతు”న్తి నియమవచనేనేవ అపచ్చుద్ధరన్తస్స దుక్కటన్తి దస్సేతి. వస్సానుపగమనఅకరణీయేన పక్కమాదయోపి వస్సే ఏవ ఆపజ్జతి. వత్థికమ్మాదిమ్హి గిలానో ఏవ. అధోతపాదేహి అక్కమనాదీనిపి అన్తో ఏవ ఆపజ్జతి . భిక్ఖునియా అనాపుచ్ఛా ఆరామప్పవేసనాది చ అన్తోసీమాయమేవ. నిస్సయపటిపన్నస్స అనాపుచ్ఛాదిసాపక్కమనాది చ బహిసీమాయమేవ. పాతిమోక్ఖుద్దేసే సన్తియా ఆపత్తియా అనావికరణాపత్తిసమనుభాసనఊనవీసతివస్సూపసమ్పాదనాదిసబ్బఅధమ్మకమ్మాపత్తియోపి సఙ్ఘే ఏవ. అధమ్మేన గణుపోసథాదీసుపి గణాదిమజ్ఝే ఏవ. అలజ్జిస్స సన్తికే నిస్సయగ్గహణాదిపి పుగ్గలస్స సన్తికే ఏవ ఆపజ్జతి.

తీణి అధమ్మికాని అమూళ్హవినయస్స దానానీతి యో ఉమ్మత్తకోపి వీతిక్కమకాలే, అనుమ్మత్తో సఞ్చిచ్చేవ ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా భిక్ఖూహి పచ్ఛా చోదితో సరమానో ఏవ “న సరామీ”తి వదతి, యో చ “సుపినం వియ సరామీ”తి వా ముసా వదతి, యో చ ఉమ్మత్తకకాలే కతం సబ్బమ్పి సబ్బేసం వట్టతీతి వదతి, ఇమేసం తిణ్ణం దిన్నాని తీణి అమూళ్హవినయస్స దానాని అధమ్మికాని.

అపకతత్తోతి వినయే అపకతఞ్ఞూ. తేనాహ “ఆపత్తానాపత్తిం న జానాతీ”తి (పరి॰ ౩౨౫). ‘‘**దిట్ఠిఞ్చ అనిస్సజ్జన్తానంయేవ కమ్మం కాతబ్బ**’’న్తి ఇదం భిక్ఖూహి ఓవదియమానస్స దిట్ఠియా అనిస్సజ్జనపచ్చయా దుక్కటం, పాచిత్తియమ్పి వా అవస్సమేవ సమ్భవతీతి వుత్తం.

ముఖాలమ్బరకరణాదిభేదోతి ముఖభేరీవాదనాదిప్పభేదో. **ఉపఘాతేతీ**తి వినాసేతి. **బీజనిగ్గాహాదికే**తి చిత్తం బీజనిం గాహేత్వా అనుమోదనాదికరణేతి అత్థో.

తికవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుక్కవారవణ్ణనా

౩౨౪. చతుక్కేసు **సో**తి గిహిపరిక్ఖారో. **అవాపురణం దాతు**న్తి గబ్భం వివరిత్వా అన్తో పరిక్ఖారట్ఠపనత్థాయ వివరణకుఞ్చికం దాతుం. సఙ్ఘత్థాయ ఉపనీతం సయమేవ అన్తో పటిసామితుమ్పి వట్టతి. తేనాహ ‘‘**అన్తో ఠపాపేతుఞ్చ వట్టతీ**’’తి.

ఆదికమ్మికేసు పఠమం పురిసలిఙ్గం ఉప్పజ్జతీతి ఆహ ‘‘**పఠమం ఉప్పన్నవసేనా**’’తి. పాళియం **అనాపత్తి వస్సచ్ఛేదస్సా**తి వస్సచ్ఛేదసమ్బన్ధినియా అనాపత్తియా ఏవమత్థో. **మన్తభాసా**తి మన్తాయ పఞ్ఞాయ కథనం. ‘‘**నవమభిక్ఖునితో పట్ఠాయా**’’తి ఇదం “అనుజానామి, భిక్ఖవే, అట్ఠన్నం భిక్ఖునీనం యథావుడ్ఢం అవసేసానం యథాగతిక”న్తి (చూళవ॰ ౪౨౬) వచనతో ఆదితో అట్ఠన్నం భిక్ఖునీనం పచ్చుట్ఠాతబ్బత్తా వుత్తం.

‘‘**ఇధ న కప్పన్తీతి వదన్తోపి పచ్చన్తిమేసు ఆపజ్జతీ**’’తిఆదినా సఞ్చిచ్చ కప్పియం అకప్పియన్తి వా అకప్పియం కప్పియన్తి వా కథేన్తస్స సబ్బత్థ దుక్కటన్తి దస్సేతి.

పుబ్బకరణన్తి వుచ్చతీతి అట్ఠకథాసు వుత్తం, తాని ఇధ పరివారే ఉద్ధటానీతి అధిప్పాయో. ఇధాధిప్పేతాని పన దస్సేన్తో ‘‘**ఛన్దపారిసుద్ధీ**’’తిఆదిమాహ.

చతుక్కవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చకవారవణ్ణనా

౩౨౩. పఞ్చకేసు **ఆపుచ్ఛిత్వా చారస్స అభావో**తి పిణ్డపాతికస్స “నిమన్తితో సభత్తో”తి ఇమస్స అఙ్గస్స అభావా తేన సిక్ఖాపదేన తస్స సబ్బథా అనాపత్తీతి అధిప్పాయో . **సుసానం నేత్వా పున ఆనీతక**న్తి సుసానే పేతకిచ్చం కత్వా నిక్ఖన్తేహి న్హత్వా ఛడ్డితాని నివత్థపారుతవత్థాని ఏవం వుచ్చన్తి.

పాళియం **పఞ్చహాకారేహీ**తి పఞ్చహి అవహారఙ్గేహి. వత్థుతో పన గరుకలహుకభేదేన పారాజికథుల్లచ్చయదుక్కటాని వుత్తాని. ఇత్థిపురిససంయోగాదికం కిలేససముదాచారహేతుకం **పటిభానచిత్తకమ్మం** నామ. **పఞ్హాసహస్సం పుచ్ఛీ**తి సమథవిపస్సనాకమ్మట్ఠానేసు పఞ్హాసహస్సం సమ్మజ్జిత్వా ఠితం దహరం పుచ్ఛి. ఇతరోపి దహరో అత్తనో గతమగ్గత్తా సబ్బం విస్సజ్జేసి, తేన థేరో పసీది. **వత్తం పరిచ్ఛిన్దీ**తి వత్తం నిట్ఠాపేసి. **కిం త్వం ఆవుసో**తిఆదికం థేరో ఖీణాసవో సమ్మజ్జనానిసంసం సబ్బేసం పాకటం కాతుం అవోచాతి దట్ఠబ్బం.

“జణ్ణుకేహి పతిట్ఠాయ పదచేతియ”న్తి పాఠసేసో. **చోదనం కారేస్సామీ**తి భగవతా అత్తానం చోదాపేస్సామి, అత్తానం నిగ్గణ్హాపేస్సామీతి అత్థో.

ఏత్తకం గయ్హూపగన్తి ఏత్తకం అధికరణవూపసమత్థాయ గహేతబ్బవచనన్తి యథా సుత్వా విఞ్ఞాతుం సక్కోతి, ఏవం అనుగ్గణ్హన్తోతి యోజనా. ఏత్థ చ “అత్తనో భాసపరియన్తం అనుగ్గహేత్వా పరస్స భాసపరియన్తం అనుగ్గహేత్వా”తి ఏకం, “అధమ్మేన కరోతీ”తి ఏకం, “అప్పటిఞ్ఞాయా”తి ఏకఞ్చ కత్వా పురిమేహి ద్వీహి పఞ్చఙ్గాని వేదితబ్బాని. **వత్థు**న్తి మేథునాదివీతిక్కమం. **కథానుసన్ధివినిచ్ఛయానులోమసన్ధివసేన వత్థుం న జానాతీ**తి చోదకేన వా చుదితకేన వా వుత్తకథానుసన్ధినా తేసం వచనపటివచనానురూపేన వదన్తో కథానుసన్ధినా వత్థుం న జానాతి నామ, తఞ్చ సుత్తవిభఙ్గే వినీతవత్థుసఙ్ఖాతేన వినిచ్ఛయానులోమేనేవ వదన్తో వినిచ్ఛయానులోమసన్ధివసేన వత్థుం న జానాతి నామ. **ఞత్తికమ్మం నామ హోతీ**తి ఞత్తికమ్మం నిట్ఠితం నామ హోతీతి న జానాతీతి సమ్బన్ధో. **ఞత్తియా కమ్మప్పత్తో**తి ఞత్తియా నిట్ఠితాయపి కమ్మప్పత్తో ఏవ హోతి. అనుస్సావనట్ఠానే ఏవ కమ్మం నిట్ఠితం హోతీతి ఞత్తికమ్మం నిట్ఠితం నామ హోతి, తం ఞత్తియా కారణం న జానాతీతి అత్థో.

పాళియం **పఞ్చ విసుద్ధియో**తి ఆపత్తితో విసుద్ధిహేతుత్తా, విసుద్ధేహి కత్తబ్బతో చ పాతిమోక్ఖుద్దేసా వుత్తా.

పఞ్చకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛక్కవారాదివణ్ణనా

౩౨౬. ఛక్కాదీసు పాళియం **ఛ అగారవాతి** బుద్ధధమ్మసఙ్ఘసిక్ఖాసు, అప్పమాదే, పటిసన్థారే చ ఛ అగారవా, తేసు ఏవ చ ఛ గారవా వేదితబ్బా. ''**ఛబ్బస్సపరమతా ధారేతబ్బ**''న్తి ఇదం విభఙ్గే ఆగతస్స పరమస్స దస్సనం.

౩౨౭. పాళియం **ఆగతేహి సత్తహీతి** ''పుబ్బేవస్స హోతి ముసా భణిస్స''న్తిఆదినా **ముసావాదసిక్ఖాపదే** (పాచి॰ ౪) ఆగతేహి సత్తహి.

౩౨౯. తం కుతేత్థ లబ్భాతి తం అనత్థస్స అచరణం ఏత్థ ఏతస్మిం పుగ్గలే, లోకసన్నివాసే వా కుతో కేన కారణేన సక్కా లద్ధున్తి **ఆఘాతం పటివినేతి**.

౩౩౦. సస్సతో లోకోతిఆదినా వసేనాతి ''సస్సతో లోకో, అసస్సతో లోకో. అన్తవా లోకో, అనన్తవా లోకో. తం జీవం తం సరీరన్తి వా, అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరన్తి వా. హోతి తథాగతో పరమ్మరణా, న హోతి తథాగతో పరమ్మరణా. హోతి చ న హోతి చ తథాగతో పరమ్మరణా, నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరమ్మరణా''తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౬౯) ఏవం ఆగతా దస అన్తగ్గాహికా దిట్ఠియో సన్ధాయ వుత్తం. **మిచ్ఛాదిట్ఠిఆదయోతి** మిచ్ఛాదిట్ఠిమిచ్ఛాసఙ్కప్పాదయో అట్ఠమిచ్ఛాఞాణమిచ్ఛావిముత్తీహి సద్ధిం దస మిచ్ఛత్తా. తత్థ **మిచ్ఛాఞాణన్తి** మిచ్ఛాదిట్ఠిసమ్పయుత్తో మోహో. అవిముత్తస్సేవ విముత్తసఞ్ఞితా **మిచ్ఛావిముత్తి** నామ.

విపరీతాతి సమ్మాదిట్ఠిఆదయో సమ్మాఞాణసమ్మావిముత్తిపరియోసానా దస. తత్థ **సమ్మావిముత్తి** అరహత్తఫలం, తంసమ్పయుత్తం పన ఞాణం వా పచ్చవేక్ఖణఞాణం వా **సమ్మాఞాణన్తి** వేదితబ్బం.

ఏకుత్తరికనయో నిట్ఠితో.

ఉపోసథాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౩౨. ఉపోసథాదిపుచ్ఛాసు **పవారణగాథా**తి దిట్ఠాదీహి తీహి ఠానేహి పవారణావాచా ఏవ. ఏవం వుత్తానం పన ఛన్దోవిచితిలక్ఖణేన వుత్తజాతిభేదా గాథా.

ఛక్కవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

మహావగ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

పణ్ణత్తివగ్గో

పఠమగాథాసఙ్గణికం

సత్తనగరేసు పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౭. అడ్ఢుడ్ఢసతానీతి పఞ్ఞాసాధికాని తీణి సతాని. విగ్గహపదేన మనుస్సవిగ్గహం వుత్తం.

అతిరేకన్తి పఠమకథినం. **కాళక**న్తి సుద్ధకాళకం. **భూత**న్తి భూతారోచనం. **భిక్ఖునీసు చ అక్కోసో**తి "యా పన భిక్ఖునీ భిక్ఖుం అక్కోసేయ్యా"తి (పాచి. ౧౦౨౯) వుత్తం సిక్ఖాపదం.

ద్వేపి చ భేదాతి ద్వే సఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదాని. **అన్తరవాసక**నామేన అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా హత్థతో చీవరపటిగ్గహణం వుత్తం. **సుత్త**న్తి సుత్తం విఞ్ఞాపేత్వా వాయాపనం. **వికాలే**తి వికాలభోజనం. **చారిత్త**న్తి పురేభత్తం పచ్ఛాభత్తం చారిత్తం. **నహాన**న్తి ఓరేనద్ధమాసనహానం.

చీవరం దత్వాతి సమగ్గేన సఙ్ఘేన చీవరం దత్వా ఖియ్యనం. **గిరగ్గ**న్తి నచ్చగీతం. **చరియా**తి అన్తోవస్సం చారికచరణం. **తత్థేవా**తి వస్సంవుత్థాయ చారికం అపక్కమిత్వా తత్థేవ నివాసనం పటిచ్చ పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం. **ఛన్దదానేనా**తి పారివాసికేన ఛన్దదానేన.

పారాజికాని చత్తారీతి భిక్ఖునీనం అసాధారణాని. **సోళసా**తి ఆదితో పఞ్చ సిక్ఖాపదాని, కులదూసనఞ్చాతి ఛ, భిక్ఖునీనం అసాధారణాని దస నిస్సగ్గియాని.

చతుత్తింసాతి పఠమకథినసుద్ధకాళకచీవరపటిగ్గహణరూపియచీవరవాయాపనకోసేయ్యమిస్సకఏళకలోమధోవాపనదుతియపత్తవజ్జితాని భిక్ఖువిభఙ్గే ద్వావీసతి, భిక్ఖునీనం అసాధారణాని ద్వాదస చాతి చతుత్తింస. **ఛపఞ్ఞాససత**న్తి వేసాలియాదీసు పఞ్ఞత్తాని ద్వత్తింససిక్ఖాపదాని ఠపేత్వా సేసా ఛపఞ్ఞాససతం.

దస గారయ్హాతి వోసాసఅప్పటిసం విదితసిక్ఖాపదద్వయఞ్చ ఠపేత్వా సేసాని దస పాటిదేసనీయాని. **ద్వే సత్తతి సేఖియాని** సురుసురుకారకసామిసేనహత్థేనపానీయథాలకపటిగ్గహణససిత్థకపత్తధోవనాని తీణి ఠపేత్వా సేసాని సేఖియాని.

సేయ్యాతి అనుపసమ్పన్నేన సహసేయ్యసిక్ఖాపదం. **ఖణనే**తి పథవీఖణనం. **గచ్ఛ దేవతే**తి భూతగామసిక్ఖాపదం వుత్తం. **సప్పాణకం సిఞ్చ**న్తి సప్పాణోదకసిఞ్చనం. **మహావిహారో**తి మహల్లకవిహారో.

అఞ్ఞన్తి అఞ్ఞవాదకం. **ద్వార**న్తి యావ ద్వారకోసా అగ్గళట్ఠపనం. **సహధమ్మో**తి సహధమ్మికం వుచ్చమానో. **పయోపాన**న్తి సురుసురుకారకసిక్ఖాపదం.

ఏళకలోమోతి ఏళకలోమధోవాపనం. **పత్తో చా**తి దుతియపత్తో. **ఓవాదో**తి భిక్ఖునుపస్సయం ఉపసఙ్కమిత్వా ఓవాదో. **భేసజ్జ**న్తి చతుమాసపచ్చయపవారణాసిక్ఖాపదం. **ఆరఞ్ఞికో**తి చతుత్థపాటిదేసనీయం. **ఓవాదో**తి ఓవాదాయ వా సంవాసాయ వా అగమనం.

૩૩૭. "యే చ యావతతియకా"తి పఞ్హస్స "ఇమే ఖో యావతతియకా"తి విస్సజ్జనం వత్వా తదనన్తరం "సాధారణం అసాధారణ"న్తిఆదిపఞ్హానం విస్సజ్జనే వత్తబ్బే యస్మా తం అవత్వా "కతి ఛేదనకానీ"తిఆదికే అట్ఠ పఞ్హే అన్తరా విస్సజ్జేత్వా తేసం అనన్తరా "వీసం ద్వే సతాని భిక్ఖూనం...పే.... ఛచత్తారీసా భిక్ఖూనం, భిక్ఖునీహి అసాధారణా"తిఆదినా ఉక్కమేనేవ సాధారణాదిపఞ్హా విస్సజ్జితా, తస్మా తం ఉక్కమవిస్సజ్జనకారణం దస్సేతుం **''యస్మా పన యే చ యావతతియకాతి అయం పఞ్హో''**తిఆదిమాహ.

૩૩૮. ధోవనఞ్చ పటిగ్గహోతిఆదిగాథా అట్ఠకథాచరియానం గాథావ. **ఛబ్బస్సాని నిసీదన**న్తి ద్వే సిక్ఖాపదాని. **ద్వే లోమా**తి తియోజనాతిక్కమధోవాపనవసేన ద్వే ఏళకలోమసిక్ఖాపదాని. **వస్సికా ఆరఞ్ఞకేన చా**తి వస్సికసాటికా పరియేసనఅరఞ్ఞకేసు సేనాసనేసు విహరణసిక్ఖాపదేన సహ.

పణీతన్తి పణీతభోజనవిఞ్ఞాపనం. **ఊన**న్తి ఊనవీసతివస్సూపసమ్పాదనం. **మాతుగామేన సద్ధి**న్తి సంవిధాయ గమనం వుత్తం. **యా సిక్ఖా**తి యం సిక్ఖాపదం. **నిసీదనే చ యా సిక్ఖా**తి పమాణాతిక్కన్తనిసీదనకారాపనే యం సిక్ఖాపదం. తథా **వస్సికా యా చ సాటికా**తి ఏత్థాపి.

పాళియం **సతం సత్తతి ఛచ్చేవిమే హోన్తి ఉభిన్నం అసాధారణా**తి భిక్ఖూనం భిక్ఖునీహి అసాధారణా ఛచత్తారీస, భిక్ఖునీనం భిక్ఖూహి అసాధారణా తింసాధికం సతఞ్చాతి ఏవం ఉభిన్నం అసాధారణా చ ఛసత్తతిఅధికం సతం సిక్ఖాపదానీతి అత్థో. **సతం సత్తతి చత్తారీ**తి ఉభిన్నం సాధారణసిక్ఖానం గణనా చతుసత్తతిఅధికం సతం సిక్ఖాపదానీతి అత్థో.

విభత్తియోతి ఆపత్తిక్ఖన్ధా చేవ ఉపోసథపవారణాదయో చ అధిప్పేతా. తే హి పారాజికాదిభేదేన, భిక్ఖుఉపోసథాదిభేదేన చ విభజీయన్తి. తేనాహ "విభత్తియో"తిఆది. **తేస**న్తి అట్ఠన్నం పారాజికాదీనం. **ద్వీహీ**తిఆది వివాదాధికరణాదీనం సమథేహి వూపసమదస్సనం.

సత్తనగరేసు పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికాదిఆపత్తివణ్ణనా

૩૩૯. ఇదన్తి "పారాజికన్తి యం వుత్త"న్తిఆదినా వుత్తం వచనం సన్ధాయ వదతి. ఇదఞ్హి హేట్ఠా "గరుక లహుక"న్తిఆదినా ఉద్ధటపఞ్హేసు అనాగతమ్పి "సబ్బానిపేతాని వియాకరోహి, హన్ద వాక్యం సుణోమ తే"తి ఏత్థ యథావుత్తాని అఞ్ఞానిపి "సబ్బానిపేతాని వియాకరోహి, హన్ద వాక్యం సుణోమా"తి ఏవం గహితమేవాతి దస్సేన్తో **''ఇమినా పన ఆయాచనవచనేన సఙ్గహితస్సా''**తిఆది వుత్తం.

అతివస్సతీతి ఓవస్సతి, వస్సోదకం పవిసతీతి అత్థో. **ధమ్మాన**న్తి యథా చతుపచ్చయే ధారయతీతి ధమ్మో, తేసం. తేనాహ **''సఙ్ఖతధమ్మాన''**న్తి. **గాథాసఙ్గణిక**న్తి గాథాసఙ్గహో, తే తే అత్థా గాథాహి సఙ్గహేత్వా గణీయన్తి కథీయన్తి ఏత్థాతి హి గాథాసఙ్గణికం.

పారాజికాదిఆపత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమగాథాసఙ్గణికవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

అధికరణభేదం

ఉక్కోటనభేదాదికథావణ్ణనా

३४१. ''అలం ఆవుసో''తి అత్తపచ్చత్థికే సఞ్ఞాపేత్వాతి పత్తచీవరాదిఅత్థాయ అలం భణ్డనాదికరణన్తి వివాదాదీసు దోసదస్సనమత్తేన సఞ్ఞాపేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఖమాపేత్వా వూపసమేన్తి, న పన అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆపత్తానాపత్తిదస్సనవసేనాతి అధిప్పాయో. తేనాహ ''**పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేనేవా**''తి.

విసమాని కాయకమ్మాదీని నిస్సితో భిక్ఖు **విసమనిస్సితో** నామ, మిచ్ఛాదిట్ఠినిస్సితో **గహననిస్సితో**, బలవన్తే పురిసే నిస్సితో **బలవనిస్సితో** నామాతి దస్సేన్తో ''**ఏకో విసమానీ**''తిఆదిమాహ.

ఉక్కోటనభేదాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణనిదానాదివణ్ణనా

३४२. ఆపత్తిం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకఆపత్తివసేనాతి పరేసం, అత్తనో చ ఆపత్తిం పటిచ్ఛాదేన్తానం వజ్జపటిచ్ఛాదీనం పారాజికాదిఆపత్తిమేవ సన్ధాయ వుత్తం, న సబ్బాపత్తియో. **కిచ్చం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకకిచ్చాన**న్తి ఉక్ఖేపనీయాదికమ్మం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకానం తదనువత్తికాయ భిక్ఖునియా యావతతియానుస్సావనానం కిచ్చానం వసేన, న సబ్బేసం కిచ్చానం వసేనాతి.

३४४. పాళియం "కతిహి అధికరణేహీ"తి పుచ్ఛాయ "ఏకేన అధికరణేన కిచ్చాధికరణేనా"తి వుత్తం. "కతిసు ఠానేసూ"తి పుచ్ఛాయ "తీసు ఠానేసు సఙ్ఘమజ్ఝే, గణమజ్ఝే, పుగ్గలస్స సన్తికే"తి వుత్తం. "కతిహి సమథేహీ"తి పుచ్ఛాయ "తీహి సమథేహీ"తి వుత్తం. తీహిపి ఏతేహి ఏకో వూపసమనప్పకారోవ పుచ్ఛితో, విస్సజ్జితో చాతి వేదితబ్బో.

३४८. వివాదాధికరణం హోతి అనువాదాధికరణన్తిఆదీసు వివాదాధికరణమేవ అనువాదాధికరణాదిపి హోతీతి పుచ్ఛాయ వివాదాధికరణం వివాదాధికరణమేవ హోతి, అనువాదాదయో న హోతీతి విస్సజ్జనం.

అధికరణనిదానాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సత్తసమథనానాత్థాదివణ్ణనా

३०४. అధికరణపుచ్ఛావిస్సజ్జనే పాళియం **విపచ్చయతాయ వోహారో**తి విరూపవిపాకాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం దుక్ఖుప్పాదనాయ కాయవచీవోహారో. **మేధగ**న్తి వుద్ధిప్పత్తో కలహో.

అనుసమ్పవఙ్కతాతి విపత్తిచోదనాయ అను అను సంయుజ్జనవసేన నిన్నతా.

అబ్భుస్సహనతాతి అతివియ సఞ్జాతుస్సాహతా. **అనుబలప్పదాన**న్తి చోదకానమ్పి ఉపత్థమ్భకరణం. **కమ్మసఙ్గహాభావేనా**తి సఙ్ఘసమ్ముఖతాదిమత్తస్స సమ్ముఖావినయస్స సఙ్ఘాదీహి కత్తబ్బకిచ్చేసు సఙ్గహాభావా.

సత్తసమథనానాత్థాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణభేదవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

దుతియగాథాసఙ్గణికం

చోదనాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౭౯. దుతియగాథాసఙ్గణికాయ “చోదనా కిమత్థాయా”తిఆదికా పుచ్ఛా ఉపాలిత్థేరేన కతా. “చోదనా సారణత్థాయా”తిఆదివిస్సజ్జనం భగవతా వుత్తం. ఉపాలిత్థేరో సయమేవ పుచ్ఛిత్వా విస్సజ్జనం అకాసీతిపి వదన్తి.

మన్తగ్గహణన్తి తేసం విచారణాగహణం, సుత్తన్తికత్థేరానం, వినయధరత్థేరానఞ్చ అధిప్పాయగహణన్తి అత్థో. **పాటేక్కం వినిచ్ఛయసన్నిట్ఠాపనత్థన్తి** తేసం పచ్చేకం అధిప్పాయం ఞత్వా తేహి సముట్ఠాపితనయమ్పి గహేత్వా వినిచ్ఛయపరియోసాపనత్థన్తి అధిప్పాయో.

‘‘**మా ఖో తురితో అభణీ**’’తిఆదినా అభిముఖే ఠితం కఞ్చి అనువిజ్జకం ఓవదన్తేన వియ థేరేన అనువిజ్జకవత్తం కథితం.

అనుయుఞ్జనవత్తన్తి అనుయుఞ్జనక్కమం, తం పన యస్మా సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమవిసయేపి తంతంసిక్ఖాపదానులోమేన కత్తబ్బం, తస్మా “సిక్ఖాపదానులోమిక”న్తి వుత్తం. **అత్తనో గతిం నాసేతీతి** అత్తనో సుగతిగమనం వినాసేతి.

అనుసన్ధిత-సద్దో భావసాధనోతి ఆహ ‘‘**అనుసన్ధితన్తి కథానుసన్ధీ**’’తి. **వత్తానుసన్ధితేనాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **వత్తానుసన్ధితేనాతి** ఆచారానుసన్ధినా, ఆచారేన సద్ధిం సమేన్తియా పటిఞ్ఞాయాతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**యా అస్స వత్తేనా**’’తిఆది.

పాళియం **సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిన్తిఆది** అలజ్జిలజ్జిలక్ఖణం భిక్ఖుభిక్ఖునీనం వసేన వుత్తం తేసఞ్ఞేవ సబ్బప్పకారతో సిక్ఖాపదాధికారత్తా. సామణేరాదీనమ్పి సాధారణవసేన పన సఞ్చిచ్చ యథాసకం సిక్ఖాపదవీతిక్కమనాదికం అలజ్జిలజ్జిలక్ఖణం వేదితబ్బం.

కథానుసన్ధివచనన్తి చుదితకఅనువిజ్జకానం కథాయ అనుసన్ధియుత్తం వచనం న జానాతి, తేహి ఏకస్మిం కారణే వుత్తే సయం తం అసల్లక్ఖేత్వా అత్తనో అభిరుచితమేవ అసమ్బన్ధితత్థన్తి అత్థో. **వినిచ్ఛయానుసన్ధివచనఞ్చాతి** అనువిజ్జకేన కతస్స ఆపత్తానాపత్తివినిచ్ఛయస్స అనుగుణం, సమ్బన్ధవచనఞ్చ.

చోదనాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చోదనాకణ్డం

అనువిజ్జకకిచ్చవణ్ణనా

౩౬౦. పాళియం **యం ఖో త్వ**న్తిఆదీసు త్వం, ఆవుసో, యం ఇమం భిక్ఖుం చోదేసి, తం కిమ్హి దోసే చోదేసి, కతరాయ విపత్తియా చోదేసీతి అత్థో. ఏవం సబ్బత్థ.

౩౬౧. అసుద్ధపరిసఙ్కితోతి అసుద్ధాయ అట్ఠానే ఉప్పన్నాయ పరిసఙ్కాయ పరిసఙ్కితో. తేనాహ **''అమూలకపరిసఙ్కితో''**తి.

౩౬౪. పాళియం **ఉపోసథో సామగ్గత్థాయాతి** విసుద్ధానం భిక్ఖూనం అఞ్ఞోఞ్ఞనిరపేక్ఖో అహుత్వా ఉపోసథో ఉపోసథట్ఠానం సన్నిపతిత్వా "పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథ, పరిసుద్ధేత్థాయస్మన్తో, పరిసుద్ధో అహం ఆవుసో"తిఆదినా అఞ్ఞమఞ్ఞం పరిసుద్ధివీమంసనారోచనవసేన అయుత్తే వివజ్జేత్వా యుత్తేహేవ కాయచిత్తసామగ్గికరణత్థాయ.

విసుద్ధాయ పవారణాతి దిట్ఠసుతాదీహి అఞ్ఞమఞ్ఞం కథాపేత్వా విసుద్ధిసమ్పాదనత్థాయాతి అత్థో. **ఉభో ఏతేతి** ఆమిసపుగ్గలనిస్సయనే ఏతే ఉభో.

అనువిజ్జకకిచ్చవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చూళసఙ్గామం

అనువిజ్జకస్స పటిపత్తివణ్ణనా

౩౯౭. తత్ర హీతి తస్మిం సన్నిపాతే. **అత్తపచ్చత్థికాతి** లజ్జిపేసలస్స చోదకపాపగరహీపుగ్గలస్స అనత్థకామా వేరీపుగ్గలా. **సాసనపచ్చత్థికాతి** అత్తనో అనాచారానుగుణం బుద్ధవచనం పకాసేన్తో తణ్హాగతికా, దిట్ఠిగతికా చ. **అజ్ఝోగాహేత్వాతి** అలజ్జిఅభిభవనవసేన సఙ్ఘమజ్ఝం పవిసిత్వా. **నో సఙ్గామావచరోతి** సో చోదకో సఙ్గామావచరో నామ. **దిట్ఠసుతముతమ్పి రాజకథాదికన్తి** దిట్ఠసుతవసేనేవ రాజచోరాదికథం, ముతవసేనపి అన్నాదికథఞ్చ అకథేన్తేనాతి యోజేతబ్బం. **కప్పియాకప్పియనిస్సితా వాతిఆదీసు** రూపారూపపటిచ్ఛేదపదేన సకలఅభిధమ్మత్థిపిటకత్తం దస్సేతి. **సమథాచారాదీహి పటిసంయుత్తన్తి** సకలసుత్తన్తపిటకత్తం. తత్థ **సమథాచారో** నామ సమథభావనాక్కమో. తథా **విపస్సనాచారో**. **ఠాననిసజ్జవత్తాదినిస్సితాతి** సఙ్ఘమజ్ఝాదీసు గరుచిత్తీకారం పచ్చుపట్ఠపేత్వా ఠానాదిక్కమనిస్సితా చేవ చుద్దసమహావత్తాదివత్తనిస్సితా చ, **ఆది**-సద్దేన అప్పిచ్ఛతాదినిస్సితా చాతి అత్థో. **పఞ్హే ఉప్పన్నేతి** కేనచి ఉప్పన్నే పఞ్హే పుచ్ఛితే. ఇదఞ్చ ఉపలక్ఖణమత్తం, యం కిఞ్చి ఉపట్ఠితం ధమ్మం భాసస్సూతి అధిప్పాయో.

కులపదేసో నామ ఖత్తియాదిజాతియమ్పి కాసికరాజకులాదికులవిసేసో. ఏతమేవాహ ‘‘**కులపదేసో ఖత్తియకులాదివసేనేవ వేదితబ్బో**’’తి. **సన్నిపాతమణ్డలేతి** అత్తనో అనువిజ్జమానప్పకారం సఙ్ఘస్స ఞాపనత్థం ఉట్ఠాయ సఙ్ఘసన్నిపాతమజ్ఝే ఇతో చితో చ పరేసం ముఖం ఓలోకేన్తేన న చరితబ్బం. యథానిసిన్నేనేవ ధమ్మవినయానుగుణం వినిచ్ఛయం యథా సబ్బే సుణన్తి, తథా వత్తబ్బన్తి అత్థో.

పాళియం **అచణ్డికతేనాతి** అకతచణ్డభావేన, అఫరుసేనాతి అత్థో. ‘‘**హితానుకమ్పినా**’’తి ఏతేన మేత్తాపుబ్బభాగో వుత్తో. ‘‘**కారుణికేన భవితబ్బ**’’న్తి ఇమినా అప్పనాప్పత్తకరుణా వుత్తా. ‘‘**హితపరిసక్కినా**’’తి ఇమినా కరుణాపుబ్బభాగో. తేనాహ ‘‘**కరుణా చ కరుణాపుబ్బభాగో చ ఉపట్ఠాపేతబ్బోతి అయం పదద్వయేపి అధిప్పాయో**’’తి. **లజ్జియాతి** లజ్జినీ.

అనుయోగవత్తం కథాపేత్వాతి “కాలేన వక్ఖామీ”తిఆదినా (పరి॰ ౩౬౨) వుత్తవత్తం. అనుయుఞ్జనాచారక్కమేనేవ అనుయుఞ్జనం **అనుయోగవత్తం** నామ, తం కథాపేత్వా తేనేవ కమేన అనుయుఞ్జాపేత్వాతి అత్థో. **ఉజుమద్దవేనాతి** ఏత్థ అజ్ఝాహరితబ్బపదం దస్సేతి ‘‘**ఉపచరితబ్బో**’’తి. “ధమ్మేసు చ పుగ్గలేసు చా”తి ఇదం “మజ్ఝత్తేన భవితబ్బ”న్తి పకతేన సమ్బన్ధితబ్బన్తి ఆహ ‘‘**ధమ్మేసు చ పుగ్గలేసు చ...పే.... మజ్ఝత్తోతి వేదితబ్బో**’’తి. యఞ్హి యత్థ కత్థచి కత్తబ్బం, తం తత్థ అతిక్కమన్తో మజ్ఝత్తో నామ న హోతి, ధమ్మేసు చ గారవో కత్తబ్బో. పుగ్గలేసు పన మేత్తాభావేన పక్ఖపాతగారవో. తస్మా ఇమం విధిం అనతిక్కన్తోవ తేసు మజ్ఝత్తోతి వేదితబ్బో.

౩౯౯. సంసన్దనత్థన్తి ఆపత్తి వా అనాపత్తి వాతి సంసయే జాతే సంసన్దిత్వా నిచ్ఛయకరణత్థం వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **అత్థదస్సనాయాతి** సాధేతబ్బస్స ఆపత్తాదిఉపమేయ్యత్థస్స చోదకచుదితకకే అత్తనో పటిఞ్ఞాయ ఏవ సరూపవిభావనత్థం. **అత్థో జానాపనత్థాయాతి** ఏవం విభావితో అత్థో చోదకచుదితకసఙ్ఘానం ఞాపనత్థాయ నిజ్ఝాపనత్థాయ, సమ్పటిచ్ఛాపనత్థాయాతి అత్థో. **పుగ్గలస్స ఠపనత్థాయాతి** చోదకచుదితకే అత్తనో పటిఞ్ఞాయ ఏవ ఆపత్తియం, అనాపత్తియం వా పతిట్ఠాపనత్థాయ. **సారణత్థాయాతి** పముట్ఠసరాపనత్థాయ. **సవచనీయకరణత్థాయాతి** దోసే సారితేపి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పటికమ్మం అకరోన్తస్స

సవచనీయకరణత్థాయ. ‘‘**న తే అపసాదేతబ్బా**’’తి ఇదం అధిప్పేతత్థదస్సనం. తత్థ అవిసంవాదకట్ఠానే ఠితా ఏవ న అపసాదేతబ్బా, న ఇతరేతి దట్ఠబ్బం.

అప్పచ్చయపరినిబ్బానత్థాయాతి ఆయతిం పటిసన్ధియా అకారణభూతపరినిబ్బానత్థాయ. పరినిబ్బానఞ్హి నామ ఖీణాసవానం సబ్బపచ్ఛిమా చుతిచిత్తకమ్మజరూపసఙ్ఖాతా ఖన్ధా, తే చ సబ్బాకారతో సముచ్ఛిన్నానుసయతాయ పునబ్భవాయ అనన్తరాదిపచ్చయా న హోన్తి అఞ్ఞేహి చ తణ్హాదిపచ్చయేహి విరహితత్తా. తస్మా ‘‘**అప్పచ్చయపరినిబ్బాన**’’న్తి వుచ్చతి. **తన్తి** విముత్తిఞాణదస్సనం. తేనేవాహ ‘‘**తస్మి**’’న్తి. **వినయమన్తనా**తి వినయవినిచ్ఛయో. **సోతావధాన**న్తి సోతస్స ఓదహనం, సవనన్తి అత్థో. తేనాహ ‘‘**యం ఉప్పజ్జతి ఞాణ**’’న్తి. యథావుత్తాయ వినయసంవరాదికారణపరమ్పరాయ విముత్తియా ఏవ పధానత్తా సా పున చిత్తస్స విమోక్ఖోతి ఉద్ధటోతి ఆహ ‘‘**అరహత్తఫలసఙ్ఖాతో విమోక్ఖో**’’తి. అథ వా **యో** యం కిఞ్చి ధమ్మం **అనుపాదియిత్వా** పరినిబ్బానవసేన **చిత్తస్స** చిత్తసన్తతియా, తప్పటిబద్ధకమ్మజరూపసన్తతియా చ **విమోక్ఖో** విముచ్చనం అపునప్పవత్తివసేన విగమో, **ఏతదత్థాయ** ఏతస్స విగమస్సత్థాయ ఏవాతి ఏవం నిగమనవసేనపేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

౩౬౭. అనుయోగవత్తగాథాసు **కుసలేన బుద్ధిమతా**తి సమ్మాసమ్బుద్ధేన. **కత**న్తి నిబ్బత్తితం, పకాసితన్తి అత్థో. **తేనేవా**తిఆదీసు తేనేవ కతాకతస్స అజాననేవ పుబ్బాపరం అజాననస్స, అఞ్ఞస్సపి భిక్ఖునో యం కతాకతం హోతి, తమ్పి న జానాతీతి అత్థో. **అత్తనో సదిసాయా**తి యథావుత్తేహి దోసేహి యుత్తతాయ అత్తనా సదిసాయ.

అనువిజ్జకస్స పటిపత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

మహాసమయసుత్తవణ్ణనా

వోహరన్తేన జానితబ్బాదివణ్ణనా

౩౬౭-౩౬౮. మహాసఙ్గామే పాళియం **సఙ్గామావచరేనాతి** అనువిజ్జకం సన్ధాయ వుత్తం. **వత్థూతి** మేథునాదివీతిక్కమో. **నిదానన్తి** వేసాలిఆదిపఞ్ఞత్తిట్ఠానం. **పుగ్గలో అకారకో జానితబ్బోతి** ఏత్థ సఙ్ఘే వా గణే వా పరిణాయకభూతో పుగ్గలోతి దట్ఠబ్బం.

౩౭౦. విస్సట్ఠిసిక్ఖాపదన్తి నీలాదిదసన్నం సుక్కానం మోచనవసేన వుత్తం సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదం. తణ్హి తేలాదిమన్దవణ్ణానం నీలాదిపచురవణ్ణానం వసేన “**వణ్ణావణ్ణా**”తి వుత్తం. పచురత్థే హి ఇధ అవణ్ణోతి **అ**-కారో.

౩౭౬. యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మానో ద్విధా హోన్తీతి ఏత్థ అవిహాదిసుద్ధావాసికా అఞ్ఞభూమీసు అరియా ధమ్మవాదీపక్ఖం ఏవ భజన్తి, ఇతరే దువిధమ్పీతి దట్ఠబ్బం.

వోహరన్తేన జానితబ్బాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

కథినభేదం

కథినఅత్థతాదివణ్ణనా

౪౦౪. కథినే **అనాగతవసేనాతి** ఉదకాహరణాదిపయోగే ఉప్పన్నే పచ్ఛా ధోవనాదిపుబ్బకరణస్స ఉప్పత్తితో తప్పయోగస్స అనాగతవసేనేవ అనన్తరపచ్చయో. పచ్చయత్తఞ్చస్స కారియభూతస్స యస్మా నిప్ఫాదేతబ్బతం నిస్సాయ పచ్చయా పవత్తా, న వినా తేన, తస్మా తేన పరియాయేన వుత్తం, న సభావతో సబ్బత్థ. తేనాహ **''పయోగస్స హీ''**తిఆది. తత్థ పయోగస్స సత్తవిధమ్పి పుబ్బకరణం పచ్చయో హోతీతి సమ్బన్ధో. కారణమాహ **''యస్మా''**తిఆది. **పుబ్బకరణస్సత్థాయాతి** పుబ్బకరణస్స నిప్ఫాదనత్థాయ. **పురేజాతపచ్చయేతి** పురేజాతపచ్చయస్స విసయే. **ఏసాతి** పయోగో. ధోవనాదిధమ్మేసు ఏకమ్పి అత్తనో పురేజాతపచ్చయభూతం ధమ్మం న లభతి, అత్తనో ఉప్పత్తితో పురేజాతస్స పుబ్బకరణస్స అభావాతి అత్థో. **లభతీతి** పచ్ఛాజాతపచ్చయం పుబ్బకరణం లభతి, పచ్ఛాజాతపచ్చయో హోతీతి అత్థో.

పాళియం **పన్నరస ధమ్మా సహజాతపచ్చయేన పచ్చయోతి** ఏత్థ పుబ్బకరణస్సాతి వా పయోగస్సాతి వా అఞ్ఞస్స కస్సచి పచ్చయుప్పన్నస్స అపరామట్ఠత్తా పన్నరస ధమ్మా సయం అఞ్ఞమఞ్ఞసహజాతపచ్చయేన పచ్చయోతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో, తేహి సహ ఉప్పజ్జనకస్స అఞ్ఞస్స అభావా. ఏవం ఉపరి సబ్బత్థ. తేనాహ **''సహజాతపచ్చయం పనా''**తిఆది. **మాతికా చ పలిబోధా చాతి** ఏత్థ **చ**-సద్దేన పఞ్చానిసంసాని గహితానీతి దట్ఠబ్బం. ఏవం **మాతికానఞ్చ పలిబోధానఞ్చాతి** ఏత్థాపి. తేహిపి అత్థో అనన్తరమేవ మాతికాదీహి సహ జాయన్తి. తేనేవ "పన్నరస ధమ్మా సహజాతపచ్చయేన పచ్చయో"తి వుత్తా. **ఆసాతి** చీవరాసా. **వత్థూతి** ఆసాయ నిమిత్తభూతం అనుప్పన్నచీవరం. "దస్సామ కరిస్సామా"తి హి దాయకేహి పటిఞ్ఞాతచీవరం నిస్సాయ అనన్తరం ఉప్పజ్జమానా చీవరాసా అనన్తరపచ్చయాదిభావేన వుత్తా. **ఆసానఞ్చ అనాసానఞ్చాతి** లబ్భమానకచీవరే ఉప్పజ్జనకచీవరాసానఞ్చేవ అలబ్భమానే చీవరే ఉప్పజ్జనకఅనాసానఞ్చ, ఆసానం, తబ్బిగమానఞ్చాతి అత్థో. ఖణే ఖణే ఉప్పత్తిభేదం సన్ధాయ **''ఆసాన''**న్తి బహువచనం కతం, ఆసాయ , అనాసాయ చాతి అత్థో. తేనాహ **''ఆసా చ అనాసా చా''**తి.

కథినఅత్థతాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పుబ్బకరణనిదానాదివిభాగవణ్ణనా

౪౦౬-౭. ఛ చీవరానీతి ఖోమాదీసు ఛసు అఞ్ఞతరం సన్ధాయ వుత్తం. సబ్బసఙ్గాహికవసేన పన **''చీవరానీ''**తి బహువచనం కతం. పాళియం పనేత్థ **వత్థు, ఆసా చ అనాసా చాతిఆదీసు** అత్థతే కథినే ఆనిసంసవసేన ఉప్పజ్జనకపచ్చాసాచీవరం "వత్థూ"తి వుత్తం. కథినచీవరం హేతుపచ్చయ-సద్దేహి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

౪౦౮. పచ్చుద్ధారో తీహి ధమ్మేహీతిఆది కథినత్థారత్థాయ తిచీవరతో అఞ్ఞం వస్సికసాటికాదిం పచ్చుద్ధరితుం, అధిట్ఠహిత్వా అత్థరితుఞ్చ న వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **''వచీభేదేనా''**తి ఏతేన కేవలం కాయేన కథినత్థారో న రుహతీతి దస్సేతి.

పుబ్బకరణనిదానాదివిభాగవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కథినాదిజానితబ్బవిభాగవణ్ణనా

౪౧౫. యేసు రూపాదిధమ్మేసూతి “పురిమవస్సంవుత్థా భిక్ఖూ, పఞ్చహి అనూనో సఙ్ఘో, చీవరమాసో, ధమ్మేన సమేన సముప్పన్నం చీవర”న్తి ఏవమాదీసు యేసు రూపారూపధమ్మేసు. **సతీ**తి సన్తేసు. **మిస్సీభావో**తి సంసగ్గతా సమూహపఞ్ఞత్తిమత్తం. తేనాహ ‘‘**న పరమత్థతో ఏకో ధమ్మో అత్థీ**’’తి.

౪౧౬. ఏకతో ఉప్పజ్జన్తీతి కథినుద్ధారేన సహ ఉప్పజ్జమానారహా హోన్తీతి అత్థో. కథినత్థారతో హి పభుతి సబ్బే కథినుద్ధారా తం తం కారణన్తరమాగమ్మ ఉప్పజ్జన్తి, తస్మా సబ్బే **ఏకుప్పాదా** నామ జాతా. తేసు అన్తరుబ్భారసహుబ్భారా ద్వే ఏవ తం విహారం అనత్థతకథినవిహారసదిసం కరోన్తా సయం సకలేన కథినత్థారేన సహ నిరుజ్ఝన్తి ఉద్ధారభావం పాపుణన్తి. అవసేసా పన తం తం పాటిపుగ్గలికమేవ కథినత్థారం ద్విన్నం పలిబోధానం ఉపచ్ఛిన్నవసేన నిరోధేన్తా సయం ఉద్ధారభావం పాపుణన్తి, న సకలం కథినత్థారం. కథినుద్ధారానఞ్చ **నిరోధో** నామ తం తం కారణమాగమ్మ ఉద్ధారభావప్పత్తి, ఏవఞ్చ ఉప్పత్తి నామ కథినుద్ధారో ఏవ. తేనాహ ‘‘**సబ్బేపి అత్థారేన సద్ధిం ఏకతో ఉప్పజ్జన్తీ**’’తిఆది. తత్థ **పురిమా ద్వే**తి “ఏకుప్పాదా ఏకనిరోధా”తి పాళియం పఠమం వుత్తా అన్తరుబ్భారసహుబ్భారా ద్వే. **తేసూ**తి పక్కమనన్తికాదీసు. **ఉద్ధారభావం పత్తేసూ**తి ఉద్ధారభావప్పత్తిసఙ్ఖాతనిరోధం పత్తేసూతి అత్థో. **అత్థారో తిట్ఠతీ**తి కతచీవరం ఆదాయ పక్కన్తాదిపుగ్గలం ఠపేత్వా తదవసేసానం పలిబోధసబ్భావతో కథినత్థారో తిట్ఠతి.

కథినాదిజానితబ్బవిభాగవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్ఞత్తివగ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

సఙ్గహవగ్గో

ఉపాలిపఞ్చకం

నప్పటిప్పస్సమ్భనవగ్గవణ్ణనా

౪౨౧. సమగ్గేహి కరణీయానీతి వివాదాధికరణేహి పుబ్బే అసమగ్గా హుత్వా పచ్ఛా సామగ్గిం ఉపగతేహి కత్తబ్బాని. కిం పన అసఞ్ఞతమిస్సపరిసాయ సద్ధిం లజ్జినో సామగ్గిం కరోన్తీతి ఆహ ''**ఉపోసథపవారణాదీసు హీ**''తిఆది. తత్థ **రితాసూ**తి ఉపోసథపవారణాసు అప్పవత్తీసు. **ఉపత్థమ్భో న దాతబ్బో**తి ఉపరూపరి అప్పవత్తనత్థాయ మయమ్పి ఉపోసథం న కరిస్సామాతిఆదినా కలహస్స ఉపత్థమ్భో న దాతబ్బో, ధమ్మేన వినయేన సామగ్గిం కత్వా సమగ్గేహేవ అసఞ్ఞతా భిక్ఖూ వినేతబ్బాతి అధిప్పాయో. తేనాహ ''**సచే సఙ్ఘో అచ్చయం దేసాపేత్వా**''తిఆది. **భిక్ఖునో నక్ఖమతీ**తి కేసుచి పుగ్గలేసు అప్పమత్తకదోసదస్సనేన న రుచ్చతి. **దిట్ఠావికమ్మమ్పి కత్వా**తి "న మేతం ఖమతీ"తి సభాగస్స భిక్ఖునో అత్తనో దిట్ఠిం ఆవికత్వా. **ఉపేతబ్బా**తి సాసనహానియా అభావా సామగ్గిం అకోపేత్వా కాయసామగ్గీ దాతబ్బా, ఈదిసే ఠానే అలజ్జిపరిభోగో ఆపత్తికరో న హోతి, వట్టతియేవ. యే పన సాసనవినాసాయ పటిపన్నా, తేహి సహ న వత్తతి, ఆపత్తి ఏవ హోతి సాసనవినాసో చ. తేనాహ ''**యత్ర పన ఉద్ధమ్మ**''న్తిఆది. ''**దిట్ఠావికమ్మం న వట్టతీ**''తి ఇమినా దిట్ఠియా ఆవికతాయపి ఆపత్తిం దస్సేతి.

౪౨౨. కణ్హవాచోతి రాగదోసాదీహి కిలిట్ఠవచనో. అనత్థకవచనస్స దీపనం పకాసనం అస్సాతి **అనత్థకదీపనో. మానం నిస్సాయా**తి వినిచ్ఛయకరణం తవ భారోతి సఙ్ఘేన భారే అకతేపి "అహమేవేత్థ వోహరితుం అరహరూపో"తి మానం నిస్సాయ. **యథాదిట్ఠియా**తి అనురూపలద్ధియా. యస్స హి అత్థస్స యాదిసీ దిట్ఠి అనురూపా, తం గహేత్వా న బ్యాకతాతి అత్థో .**అస్స అత్తనో**తి అధమ్మాదిఅత్థం సన్ధాయ వదతి, న పుగ్గలం, అస్స అధమ్మాదిఅత్థసఙ్ఖాతస్స అత్తనో సరూపస్స యా అనురూపా దిట్ఠీతి అత్థో. **లద్ధిం నిక్ఖిపిత్వా**తి అనురూపలద్ధిం ఛడ్డేత్వా, అగ్గహేత్వాతి అత్థో. తేనాహ ''**అధమ్మాదీసు ధమ్మాదిలద్ధికో హుత్వా**''తి. అథ వా అత్తనో లద్ధిం నిగూహిత్వా పుగ్గలానుగుణం తథా బ్యాకరోన్తో న యథాదిట్ఠియా బ్యాకతా నామ. ఇమస్మిం పక్ఖే **అధమ్మాదీసు ధమ్మాదిలద్ధికో హుత్వా**తి ఏత్థ అధమ్మాదీసు ధమ్మాదిలద్ధికో వియ హుత్వాతి అత్థో గహేతబ్బో.

నప్పటిప్పస్సమ్భనవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

వోహారవగ్గాదివణ్ణనా

౪౨౪. కమ్మఞత్తీతి కమ్మభూతా ఞత్తి. అనుస్సావననిరపేక్ఖా ఞత్తికమ్మభూతా ఞత్తీతి అత్థో. **కమ్మపాదఞత్తి** నామ ఞత్తిదుతియకమ్మాదీసు అనుస్సావనకమ్మస్స పాదభూతా అధిట్ఠానభూతా ఞత్తి. **నవసు ఠానేసూ**తి ఓసారణాదీసు నవసు ఠానేసు. **ద్వీసు ఠానేసూ**తి ఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మేసు.

సుత్తానులోమన్తి ఉభతోవిభఙ్గే సుత్తానులోమభూతే మహాపదేసే సన్ధాయ వుత్తం. **వినయానులోమ**న్తి ఖన్ధకపరివారానులోమభూతే మహాపదేసే. **సుత్తన్తికే చత్తారో మహాపదేసే**తి సుత్తాభిధమ్మపిటకేసు అనుఞ్ఞాతపటిక్ఖిత్తసుత్తానులోమవసేన నయతో గహేతబ్బే చత్తారో అత్థే.

౪౨౩. దిట్ఠీనం ఆవికమ్మానీతి ఆపత్తిలద్ధీనం పకాసనాని, ఆపత్తిదేసనాకమ్మానీతి అత్థో.

యథా చతూహి పఞ్చహి దిట్ఠి ఆవికతా హోతీతి యథా ఆవికతే చతూహి పఞ్చహి ఏకీభూతేహి ఏకస్స పుగ్గలస్స సన్తికే ఆపత్తి దేసితా నామ హోతి, ఏవం దేసేతీతి అత్థో. ఏవం దేసేన్తో చ అత్తనా సద్ధిం తయో వా చత్తారో వా భిక్ఖూ గహేత్వా ఏకస్స సన్తికే దేసేతి. ఏవం దేసేతుం న వట్టతి. దేసితా చ ఆపత్తి న వుట్ఠాతి, దేసనాపచ్చయా దుక్కటఞ్చ హోతి. ద్విన్నం తిణ్ణం పన ఏకతో దేసేతుం వట్టతి.

౪౪౪. అదస్సనేనాతి ఇమస్స అకప్పియం పరివజ్జేన్తానం వినయధరానం పటిపత్తియా అదస్సనేన , తేసం దిట్ఠానుగతిం అనాపజ్జనేనాతిపి అత్థో గహేతబ్బో. **అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితాయా**తి రజతాదిఅకప్పియే తిపుఆదిసఞ్ఞితాయ . **పుచ్ఛిత్వా వా అఞ్ఞేసం వా వుచ్చమానం అసుణన్తో ఆపజ్జతీ**తి ఏత్థ పుచ్ఛిత్వా అసుణన్తో వా పుచ్ఛియమానం అసుణన్తో వాతి పచ్చేకం యోజేతబ్బం. **ఏకరత్తాతిక్కమాదివసేనా**తి అధిట్ఠితచీవరేన విప్పవసిత్వా ఏకరత్తాతిక్కమేన పాచిత్తియం ఆపజ్జతి. **ఆది**-సద్దేన ఛరత్తాతిక్కమాదీనం సఙ్గహో.

౪౩౦. అనత్థం కలిసాసనన్తి అనత్థావహం కోధవచనం ఆరోపేన్తో దోసం ఆరోపేన్తో ఉపద్దవాయ పరిసక్కతీతి అత్థో.

౪౩౪. వోహారనిరుత్తియన్తి తస్స తస్స అత్థస్స వాచకసద్దే పభేదగతఞాణప్పత్తో న హోతీతి అత్థో.

౪౩౩. పరిమణ్డలబ్యఞ్జనారోపనే కుసలో న హోతీతి పరిమణ్డలేన పదబ్యఞ్జనేన వత్థుం, పరేహి వుత్తం జానితుఞ్చ అసమత్థోతి అత్థో.

౪౩౮. అనుస్సావనేనాతి అను అను కథనేన. తేనాహ ‘‘**నను తుమ్హే**’’తిఆది, యం అవోచుమ్హ, స్వాయం పకాసితోతి సమ్బన్ధో. తత్థ **య**న్తి ఇదం యస్మా వచనాపేక్ఖం న హోతి, వచనత్థాపేక్ఖమేవ, తస్మా తేన వచనేన నానాకరణాభావం పకాసయిస్సామాతి యమత్థం అవోచుమ్హాతి అత్థో గహేతబ్బో. తేనేవ ‘‘**స్వాయ**’’న్తి పుల్లిఙ్గవసేన పటినిద్దేసో కతో, తస్స సో అయం నానాకరణాభావోతి అత్థో.

౪౬౭. మఞ్చపదాదీసుపి నళాటం పటిహఞ్ఞేయ్యాతి అన్ధకారే చమ్మఖణ్డం పఞ్ఞపేత్వా వన్దితుం ఓనమన్తస్స నళాటం వా అక్ఖి వా మఞ్చాదీసు పటిహఞ్ఞతి. ఏతేన వన్దతోపి ఆపత్తిఅభావం వత్వా వన్దనాయ సబ్బథా పటిక్ఖేపాభావఞ్చ దీపేతి. ఏవం సబ్బత్థ సుత్తన్తరేహి అప్పటిక్ఖిత్తేసు. నగ్గాదీసు పన వన్దితుం న వట్టతీతి. **ఏకతో ఆవట్టో**తి ఏకస్మిం దోసాగతిపక్ఖే పరివత్తో పవిట్ఠోతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**సపత్తపక్ఖే ఠితో**’’తి. **వన్దియమానో**తి ఓనమిత్వా వన్దియమానో. వన్దితబ్బేసు ఉద్దేసాచరియో, నిస్సయాచరియో చ యస్మా నవకాపి హోన్తి, తస్మా తే వుడ్ఢా ఏవ వన్దియాతి వేదితబ్బా.

౪౭౦. పుబ్బే వుత్తమేవాతి సహసేయ్యాదిపణ్ణత్తివజ్జం. **ఇతర**న్తి సచిత్తకం.

వోహారవగ్గాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపరదుతియగాథాసఙ్గణికం

కాయికాదిఆపత్తివణ్ణనా

౪౭౪. **''కతి ఆపత్తియో''**తిఆదినా ఉపాలిత్థేరేన వినయస్స పాటవత్థం సయమేవ పుచ్ఛిత్వా విస్సజ్జనం కతం. **భిక్ఖునీనంయేవ...పే.... అట్ఠవత్థుకా నామాతి** భిక్ఖునీనం పఞ్ఞత్తా ఏకా ఏవ ఆపత్తి అట్ఠవత్థుకా నామాతి అత్థో.

౪౭౫. **కమ్మఞ్చ కమ్మపాదకా చాతి** ఏత్థ యస్మా ఞత్తికమ్మేసు ఞత్తి సయమేవ కమ్మం హోతి, ఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థేసు కమ్మేసు అనుస్సావనసఙ్ఖాతస్స కమ్మస్స ఞత్తిపాదకభావేన తిట్ఠతి, తస్మా ఇమాని ద్వే "ఞత్తికిచ్చానీ"తి వుత్తాని.

పాచిత్తియేన సద్ధిం దుక్కటా కతాతి దససుపి సిక్ఖాపదేసు ఏకతోఉపసమ్పన్నాయ వసేన వుత్తదుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. **పఠమసిక్ఖాపదమ్హీతి** భిక్ఖునోవాదవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదవిభఙ్గే (పాచి. ౧౪౪ ఆదయో). **అధమ్మకమ్మేతి** భిక్ఖునోవాదకసమ్ముతికమ్మే అధమ్మకమ్మే జాతే ఆపజ్జితబ్బా ద్వే ఆపత్తినవకా, ధమ్మకమ్మే ద్వే ఆపత్తినవకాతి చత్తారో నవకా వుత్తా. **ఆమకధఞ్ఞం విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తియా** విఞ్ఞాపనాదిపుబ్బపయోగే దుక్కటం, అజ్ఝోహారే పాచిత్తియం. పాచిత్తియేన సద్ధిం దుక్కటా కతాయేవాతి వుత్తం.

విజహన్తీ తిట్ఠతీతిఆదీసు యదా భిక్ఖునియా ఏకేన పాదేన హత్థపాసం విజహిత్వా ఠత్వా కిఞ్చి కమ్మం కత్వా తతో అపరేన పాదేన విజహిత్వా ఠాతుకామతా ఉప్పజ్జతి, తదా సా యథాక్కమం "విజహన్తీ తిట్ఠతి, విజహిత్వా తిట్ఠతీ"తి ఇమం వోహారం లభతి. అఞ్ఞథా హిస్సా గామూపచారమోక్కన్తియా విసేసో న సియా హత్థపాసవిజహనస్సాపి గమనత్తా. **నిసీదతి వా నిపజ్జతి వాతి** ఏత్థాపి యథావుత్తాధిప్పాయేన అద్ధాసనేన హత్థపాసం విజహన్తీ నిసీదతి, సకలేన వా ఆసనేన విజహిత్వా నిసీదతి, అద్ధసరీరేన విజహన్తీ నిపజ్జతి, సకలేన సరీరేన విజహిత్వా నిపజ్జతీతి యోజేతబ్బం.

కాయికాదిఆపత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియవణ్ణనా

౪౭౬. **సబ్బాని నానావత్థుకానీ**తి సప్పినవనీతాదీనం పఞ్చన్నం వత్థూనం భేదేన పాచిత్తియాని పఞ్చ నానావత్థుకాని. ఏస నయో పణీతభోజనవిసయే **నవ పాచిత్తియానీ**తిఆదీసుపి. ఏతేన భేసజ్జపణీతభోజనసిక్ఖాపదాని ఏకేకసిక్ఖాపదవసేన పఞ్ఞత్తానిపి వత్థుభేదేన పచ్చేకం పఞ్చసిక్ఖాపదనవసిక్ఖాపదసదిసాని భిక్ఖునీనం పాటిదేసనీయాపత్తియో వియాతి దస్సేతి. తేనేవ "నానావత్థుకానీ"తి వుత్తం. సప్పిం ఏవ పటిగ్గహేత్వా అనేకభాజనేసు ఠపేత్వా సత్తాహం అతిక్కామేన్తస్స భాజనగణనాయ సమ్భవన్తియో బహుకాపి ఆపత్తియో ఏకవత్థుకా ఏవ హోన్తి, ఏవం సప్పిభోజనమేవ బహూసు ఠానేసు విఞ్ఞాపేత్వా ఏకతో వా విసుం విసుమేవ వా భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తియో ఏకవత్థుకా ఏవాతి దట్ఠబ్బా.

పాళియం **ఏకవాచాయ దేసేయ్య, వుత్తా ఆదిచ్చబన్ధునాతి** ఏత్థ "దేసేయ్యాతి వుత్తా"తి ఇతి-సద్దం అజ్ఝాహరిత్వా యోజేతబ్బం. ఏవం సేసేసుపి.

భేదానువత్తకానన్తి ఏత్థ ఆది-సద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో. యావతతియకా చ సబ్బే ఉభతోవిభఙ్గే ఆగతా, సఙ్ఘాదిసేససామఞ్ఞేన ఏకం, పాచిత్తియసామఞ్ఞేన చ ఏకం కత్వా ‘‘**యావతతియకే తిస్సో**’’తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. ఏత్థ చ ఞత్తియా దుక్కటం, ద్వీహి కమ్మవాచాహి థుల్లచ్చయాపి సన్తి ఏవ. తాని మాతికాయ న ఆగతాని. మాతికాగతవసేన హేత్థ ‘‘తిస్సో’’తి వుత్తం.

సఙ్ఘాదీహీతి సఙ్ఘగణపుగ్గలేహి కారణభూతేహి. **అబ్భుణ్హసీలోతి** పరిసుద్ధభావూపగమనేన అభినవుప్పన్నసీలో. అభినవుప్పన్నఞ్హి ‘‘అబ్భుణ్హ’’న్తి వుచ్చతి, పరిసుద్ధసీలోతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**పాకతికో**’’తి.

‘‘**కోసమ్బకక్ఖన్ధకే వుత్తానిసంసే**’’తి ఇదం కోసమ్బకక్ఖన్ధకే ‘‘సచే మం ఇమే భిక్ఖూ ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖిపిస్సన్తి, న మయా సద్ధిం ఉపోసథం కరిస్సన్తీ’’తిఆదినా ఆపత్తియా అదస్సనే ఆదీనవం దస్సేత్వా పరేసమ్పి సద్ధాయ ఆపత్తిదేసనావిధానముఖేన సామత్థియతో పకాసితో. ఏకతో ఉపోసథకరణ, పవారణాకరణ, సఙ్ఘకమ్మకరణ, ఆసనేనిసీదన, యాగుపానేనిసీదన, భత్తగ్గేనిసీదన, ఏకచ్ఛన్నేసయన, యథావుడ్ఢఅభివాదనాదికరణసఙ్ఖాతే అట్ఠానిసంసే సన్ధాయ వుత్తం.

చతున్నన్తి వినయపిటకే ఆగతానం వసేన వుత్తం. **కతమా పన సాతి** సా చతుబ్బిధా అచ్చయదేసనా కతమాతి అత్థో. **అభిమారానన్తి** మారణత్థాయ పయోజితధనుగ్గహానం. **ఉపట్ఠాయికాయాతి** సహసేయ్యసిక్ఖాపదవత్థుస్మిం ఆగతాయ.

అట్ఠన్నం భిక్ఖునీనన్తి థేరాసనతో పట్ఠాయ అట్ఠహి భిక్ఖునీహి ఇతరాయ ఆగతాయ వుడ్ఢాయ భిక్ఖునియా ఆసనం దాతబ్బం. అట్ఠన్నం పన భిక్ఖునీనం నవకాయ ఆగతాయ అదాతుమ్పి వట్టతి. తాయ పన సఙ్ఘనవకాసనే లద్ధోకాసే నిసీదితబ్బం. అథ వా అట్ఠన్నం వుడ్ఢానం భిక్ఖునీనం ఇతరాయ నవకతరాయ ఆసనం దాతబ్బం. **కమ్మాని నవాతి** ఓసారణాదీని నవ ఏవ.

పాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అవన్దనీయపుగ్గలాదివణ్ణనా

౪౭౭. దస జనాతి ‘‘దస ఇమే, భిక్ఖవే, అవన్దియా’’తిఆదినా (పరి॰ ౩౩౦) వుత్తా నవకఅనుపసమ్పన్ననానాసంవాసకమాతుగామపణ్డకా పఞ్చ, పారివాసికాదయో చ పఞ్చాతి దస జనా.

ద్వాదస కమ్మదోసాతి దోసయుత్తకమ్మాని ద్వాదసాతి అత్థో. **కమ్మసమ్పత్తియోతి** సమ్పన్నకమ్మాని, విసుద్ధకమ్మానీతి అత్థో. **ఏతదేవాతి** ధమ్మేన సమగ్గమేవ.

అనన్తం నిబ్బానం అజిని జినిత్వా పటిలభతీతి అనన్తజినోతి ఆహ ‘‘**పరియన్త**’’ఇచ్చాది. **స్వేవాతి** సో ఏవ భగవా.

‘‘**వినయం పటిజానన్తస్స, వినయాని సుణోమ తే**’’తిఆదినా ఉపాలిత్థేరేనేవ ఏకం వినయధరం సమ్ముఖే ఠితం పుచ్ఛన్తేన వియ పుచ్ఛిత్వా తేన విస్సజ్జితం వియ విస్సజ్జనం కతం. తత్థ **వినయం పటిజానన్తస్సాతి** వినయం జానామీతి పటిజానన్తస్స. **వినయానీతి** వినయే తయా వుచ్చమానే సుణోమ.

౪౭౮. పాళియం **పారాజికాతిఆది** ఉభతోవిభఙ్గేసు ఆగతేసు అగ్గహితగ్గహణవసేన వుత్తం.

అవన్దనీయపుగ్గలాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేదమోచనగాథా

అవిప్పవాసపఞ్హావణ్ణనా

౪౭౯. సేదమోచనగాథాసు **అకప్పియసమ్భోగో**తి అనుపసమ్పన్నేహి సద్ధిం కాతుం పటిక్ఖిత్తో ఉపోసథాదిసంవాసో ఏవ వుత్తో. **పఞ్హా మేసాతి** ఏత్థ **మ**-కారో పదసన్ధికరో. **ఏసాతి** చ లిఙ్గవిపల్లాసవసేన వుత్తం, పఞ్హో ఏసోతి అత్థో. **పఞ్హ**-సద్దో వా ద్విలిఙ్గో దట్ఠబ్బో. తేనాహ ''**ఏసా పఞ్హా**''తిఆది.

గరుభణ్డం సన్ధాయాతి గరుభణ్డేన గరుభణ్డపరివత్తనం సన్ధాయ. **దసా**తి దస అవన్దియపుగ్గలే. **ఏకాదసే**తి అభబ్బపుగ్గలే. **సిక్ఖాయ అసాధారణో**తి ఖురభణ్డం ధారేతుం అనుఞ్ఞాతసిక్ఖాపదేన భిక్ఖూహి అసాధారణసిక్ఖాపదోతి అత్థో.

ఉబ్భక్ఖకే న వదామీతి అక్ఖతో ఉద్ధం సీసే ఠితముఖమగ్గేపి పారాజికం సన్ధాయ న వదామి. **అధోనాభి**న్తి నాభితో హేట్ఠా ఠితవచ్చపస్సావమగ్గేపి వివజ్జియ అఞ్ఞస్మిం సరీరప్పదేసే మేథునధమ్మపచ్చయా కథం పారాజికో సియాతి అత్థో.

ఛేజ్జవత్థున్తి పారాజికం.

అవిప్పవాసపఞ్హావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికాదిపఞ్హావణ్ణనా

౪౮౦. **దుస్సకుటిఆదీనీతి ఆది**-సద్దేన అచ్ఛతరతిపుపట్టాదీహి, తిణపణ్ణాదీహి చ పటిచ్ఛన్నకుటియో సఙ్గణ్హాతి. తాదిసాయ హి కుటియా బహి ఠత్వా అన్తో ఠితాయ ఇత్థియా మగ్గే దుస్సాదినా సన్థతం కత్వా పవేసేన్తోపి పారాజికో సియా. **లిఙ్గపరివత్తం సన్ధాయ వుత్తా**తి లిఙ్గే పరివత్తే పటిగ్గహణస్స విజహనతో పున అప్పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జనాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం.

పాళియం **భిక్ఖూ సియా వీసతియా సమాగతా**తి వీసతియా సఙ్ఘాతాయ భిక్ఖూ సమాగతా, ఏతేన సబ్బకమ్మారహతం సఙ్ఘస్స దస్సేతి.

నివత్థోతి గాథాయ అన్తరవాసకేన నివత్థో ఉత్తరాసఙ్గేన దిగుణం కత్వా పారుతసఙ్ఘాటియో. ఇతి తాని తీణిపి చీవరాని కాయే గతానేవ భిక్ఖునియా బిన్దుమత్తం కాళకం ఉదకేన ధోవితమత్తే నిస్సగ్గియాని హోన్తీతి అత్థో.

ఇత్థిం హనేతి గాథాయ న మాతుభూతం ఇత్థిం హనేయ్య, న పితుభూతం పురిసం హనేయ్య. **అనరియ**న్తి తఞ్చ అనరహన్తమేవ హనేయ్య, ఏతేన అరహన్తఘాతకోపి న హోతీతి దస్సేతి. **అనన్తరం ఫుసే**తి ఆనన్తరియం ఫుసతీతి అత్థో.

౪౮౧. **సుప్పతిట్ఠిత-నిగ్రోధసదిస**న్తి యోజనవిత్థతం రుక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం.

సత్తరసకేసూతి భిక్ఖునీనం పఞ్ఞత్తసత్తరససఙ్ఘాదిసేసేసు.

పారాజికాదిపఞ్హావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవగ్గో

కమ్మవగ్గవణ్ణనా

४८३. కమ్మవగ్గే ఠపితఉపోసథపవారణానం కత్తికమాసే సామగ్గియా కతాయ సామగ్గీపవారణం ముఞ్చిత్వా ఉపోసథం కాతుం న వట్టతీతి ఆహ ''**ఠపేత్వా కత్తికమాస**''న్తి. సచే పన తేసం నానాసీమాసు మహాపవారణాయ విసుం పవారితానం కత్తికమాసబ్భన్తరే సామగ్గీ హోతి, సామగ్గీఉపోసథో ఏవ తేహి కత్తబ్బో, న పవారణా. ఏకస్మిం వస్సే కతపవారణానం పున పవారణాయ అవిహితత్తా. **సామగ్గీదివసో**తి అనుపోసథదివసే సామగ్గీకరణం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన చాతుద్దసియం, పన్నరసియం వా సఙ్ఘో సామగ్గిం కరోతి, తదా సామగ్గీఉపోసథదివసో న హోతి, చాతుద్దసీపన్నరసీఉపోసథోవ హోతి. ఉపరి పవారణాయపి ఏసేవ నయో.

పచ్చుక్కడ్ఢిత్వా ఠపితదివసోతి భణ్డనకారకేహి ఉపద్దుతా వా కేనచిదేవ కరణీయేన పవారణాసఙ్గహం వా కత్వా ఠపితో కాళపక్ఖచాతుద్దసీదివసోవ. **ద్వే చ పుణ్ణమాసియో**తి పుబ్బ-కత్తికపుణ్ణమా, పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమా చాతి ద్వే పుణ్ణమాసియో. **ఏవం చతుబ్బిధమ్పీ**తి పుణ్ణమాసీద్వయేన సద్ధిం సామగ్గీపవారణం, చాతుద్దసీపవారణఞ్చ సమ్పిణ్డేత్వా వుత్తం. ఇదఞ్చ పకతిచారిత్తవసేన వుత్తం. తథారూపపచ్చయే పన సతి ఉభిన్నం పుణ్ణమాసీనం పురిమా ద్వే చాతుద్దసియోపి కాళపక్ఖచాతుద్దసియా అనన్తరా పన్నరసీపీతి ఇమేపి తయో దివసా పవారణాదివసా ఏవాతి ఇమం సత్తవిధమ్పి పవారణాదివసం ఠపేత్వా అఞ్ఞస్మిం దివసే పవారేతుం న వట్టతి.

४८४. అనుస్సావనకమ్మం కత్వాతి పఠమం అనుస్సావనం సావేత్వా ''ఏసా ఇత్థీ''తి అనుస్సావనానన్తరమేవ సకలం ఇత్థిం వత్వా, పరియోసానే ''ఏసా ఇత్థీ''తి వత్వాతి అధిప్పాయో.

४८५. య్వాయన్తి బ్యఞ్జనప్పభేదో అధిప్పేతో. **దసధా బ్యఞ్జనబుద్ధియా పభేదో**తి ఏత్థ దసధా దసవిధేన బ్యఞ్జనానం పభేదోతి యోజేతబ్బం. కేనాయం పభేదోతి ఆహ ''**బ్యఞ్జనబుద్ధియా**''తి. యథాధిప్పేతత్థబ్యఞ్జనతో బ్యఞ్జనసఙ్ఖాతానం అక్ఖరానం జనికా బుద్ధి బ్యఞ్జనబుద్ధి, తాయ బ్యఞ్జనబుద్ధియా , అక్ఖరసముట్ఠాపకచిత్తభేదేనేవాతి అత్థో. యం వా సంయోగపరం కత్వా వుచ్చతి, ఇదమ్పి గరుకన్తి యోజనా.

తత్థ **ఆయస్మతో**తిఆదీసు యాని అనన్తరితాని **స**-కారమ-కారాదిబ్యఞ్జనాని ''సంయోగో''తి వుచ్చన్తి, సో సంయోగో పరో యస్స **అ**-కారాదినో, సో **సంయోగపరో** నామ. **రస్సన్తి** అకారాదిబ్యఞ్జనరహితం సరం. **అసంయోగపరన్తి** ''యస్స నక్ఖమతీ''తిఆదీసు **య**-కార **న**-కారాదిబ్యఞ్జనసహితసరం సన్ధాయ వుత్తం. **త**-కారస్స **థ**-కారం అకత్వా వగ్గన్తరే సిథిలమేవ కత్వా ''సుణాటు మే''తిఆదిం వదన్తోపి దురుత్తం కరోతియేవ ఠపేత్వా అనురూపం ఆదేసం. యఞ్హి ''సచ్చికత్థపరమత్థేనా''తి వత్తబ్బే ''సచ్చికట్ఠపరమట్ఠేనా''తి చ ''అత్థకథా''తి వత్తబ్బే ''అట్ఠకథా''తి చ తత్థ తత్థ వుచ్చతి, తాదిసం పాళిఅట్ఠకథాసు దిట్ఠపయోగం, తదనురూపఞ్చ వత్తుం వట్టతి, తతో అఞ్ఞం న వట్టతి. తేనాహ ''**అనుక్కమాగతం పవేణిం అవినాసేన్తేనా**''తిఆది.

దీఘే వత్తబ్బే రస్సన్తిఆదీసు "భిక్ఖూన"న్తి వత్తబ్బే "భిక్ఖున"న్తి వా "బహూసూ"తి వత్తబ్బే "బహుసూ"తి వా "నక్ఖమతీ"తి వత్తబ్బే "న ఖమతీ"తి వా "ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి వత్తబ్బే "ఉపసమ్పదాపేఖో"తి వా ఏవం అనురూపట్ఠానేసు ఏవ దీఘరస్సాది రస్సదీఘాదివసేన పరివత్తేతుం వట్టతి, న పన "నాగో"తి వత్తబ్బే "నగో"తి వా "సఙ్ఘో"తి వత్తబ్బే "సఘో"తి వా "తిస్సో"తి వత్తబ్బే "తిసో"తి వా "యాచతీ"తి వత్తబ్బే "యాచన్తీ"తి వా ఏవం అననురూపట్ఠానేసు వత్తుం. సమ్బన్ధం, పన వవత్థానఞ్చ సబ్బథాపి వట్టతీతి గహేతబ్బం.

౪౮౬. **సేససీమాసుపీ**తి అతిమహతీఆదీసు దససుపి.

౪౮౮. **చతువగ్గకరణే**తి చతువగ్గేన సఙ్ఘేన కత్తబ్బే. **అనిస్సారితా**తి ఉపోసథట్ఠపనాదినా వా లద్ధినానాసంవాసకభావేన వా న బహికతా. అట్ఠకథాయఞ్హి "అపకతత్తస్సాతి ఉక్ఖిత్తకస్స వా, యస్స వా ఉపోసథపవారణా ఠపితా హోన్తీ"తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౨౫) వుత్తత్తా ఠపితఉపోసథపవారణో భిక్ఖు అపకతత్తో ఏవాతి గహేతబ్బం. **పరిసుద్ధసీలా**తి పారాజికం అనాపన్నా అధిప్పేతా. పరివాసాదికమ్మేసు పన గరుకట్ఠాపి అపకతత్తా ఏవాతి గహేతబ్బం . **అవసేసా...పే.... ఛన్దారహావ హోన్తీ**తి సఙ్ఘతో హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితే సన్ధాయ వుత్తం. అవిజహిత్వా ఠితా పన ఛన్దారహా న హోన్తి, తేపి చతువగ్గాదితో అధికా హత్థపాసం విజహిత్వావ ఛన్దారహా హోన్తి. తస్మా సఙ్ఘతో హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితేనేవ ఛన్దో వా పారిసుద్ధి వా దాతబ్బా.

కమ్మవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపలోకనకమ్మకథావణ్ణనా

౪౯౬. **ఏతరహి సచేపి సామణేరో**తిఆదీసు బుద్ధాదీనం అవణ్ణభాసనమ్పి అకప్పియాదిం కప్పియాదిభావేన దీపనమ్పి దిట్ఠివిపత్తియఞ్ఞేవ పవిసతి. తేనేవ వక్ఖతి "తం లద్ధిం నిస్సజ్జాపేతబ్బో"తి. భిక్ఖూనమ్పి ఏసేవ నయో. **మిచ్ఛాదిట్ఠికో**తి బుద్ధవచనాధిప్పాయం విపరీతతో గణ్హన్తో, **సో ఏవ అన్తగ్గాహికాయ దిట్ఠియా సమన్నాగతో**తి చ వుత్తో. కేచి పన "సస్సతుచ్ఛేదానం అఞ్ఞతరదిట్ఠియా సమన్నాగతో"తి వదన్తి, తం న యుత్తం, సస్సతుచ్ఛేదగ్గాహస్స సామణేరానం లిఙ్గనాసనాయ కారణత్తేన హేట్ఠా **అట్ఠకథాయ**మేవ (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౮) వుత్తత్తా, ఇధ చ దణ్డకమ్మనాసనాయ ఏవ అధిప్పేతత్తా.

తస్సాపి దాతబ్బోతి విజ్జమానం ముఖరాదిభావం నిస్సాయ అప్పటిపుచ్ఛిత్వాపి పటిఞ్ఞం అగ్గహేత్వాపి ఆపత్తిం అనారోపేత్వాపి దేసితాయపి ఆపత్తియా ఖుంసనాదితో అనోరమన్తస్స దాతబ్బోవ. ఓరమన్తస్స పన ఖమాపేన్తస్స న దాతబ్బో.

బ్రహ్మదణ్డస్స దానన్తి ఖరదణ్డస్స ఉక్కట్ఠదణ్డస్స దానం. తజ్జనీయాదికమ్మే హి కతే ఓవాదానుసాసనిప్పదానపటిక్ఖేపో నత్థి. దిన్నబ్రహ్మదణ్డే పన తస్మిం సద్ధిం తజ్జనీయాదికమ్మకతేహి పటిక్ఖిత్తమ్పి కాతుం న వట్టతి, "నేవ వత్తబ్బో"తిఆదినా ఆలాపసల్లాపాదిమత్తస్సాపి నకారేన పటిక్ఖిత్తత్తా. తఞ్హి దిస్వా భిక్ఖూ గీవం పరివత్తేత్వా ఓలోకనమత్తమ్పి న కరోన్తి, ఏవం వివజ్జేతబ్బం నిమ్మదనకరణత్థమేవ తస్స దణ్డస్స అనుఞ్ఞాతత్తా. తేనేవ ఛన్నత్థేరోపి ఉక్ఖేపనీయాదికమ్మకతోపి అభాయిత్వా బ్రహ్మదణ్డే దిన్నే "సఙ్ఘేనాహం సబ్బథా వివజ్జితో"తి ముచ్ఛితో పపతి. యో పన బ్రహ్మదణ్డకతేన సద్ధిం ఞత్వా సంసట్ఠో అవివజ్జేత్వా విహరతి, తస్స దుక్కటమేవాతి గహేతబ్బం అఞ్ఞథా బ్రహ్మదణ్డవిధానస్స నిరత్థకతాపసఙ్గతో. **తేనా**తి

బ్రహ్మదణ్డకతేన. యథా తజ్జనీయాదికమ్మకతేహి, ఏవమేవ తతో అధికమ్పి సఙ్ఘంఆరాధేన్తేన సమ్మావత్తితబ్బం. తఞ్చ "సోరతో నివాతవుత్తీ"తిఆదినా సరూపతో దస్సితమేవ. తేనాహ ''**సమ్మావత్తిత్వా ఖమాపేన్తస్స బ్రహ్మదణ్డో పటిప్పస్సమ్భేతబ్బో**''తి.

యం తం భగవతా అవన్దియకమ్మం అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. ''**తస్స భిక్ఖునో దణ్డకమ్మం కాతు**''న్తి సామఞ్ఞతో అనుఞ్ఞాతప్పకారం దస్సేత్వా పున విసేసతో అనుఞ్ఞాతప్పకారం దస్సేతుం ''**అథ ఖో**''తిఆదిపాళి ఉద్ధటాతి వేదితబ్బం. **ఇమస్స అపలోకనకమ్మస్స ఠానం హోతీ**తి అపలోకనకమ్మస్స సామఞ్ఞస్స పవత్తిట్ఠానం హోతీతి. విసేసబ్యతిరేకేన అవిజ్జమానమ్పి తదఞ్ఞత్థ అప్పవత్తిం దస్సేతుం విసేసనిస్సితం వియ వోహారీయతి. ''**కమ్మఞ్ఞేవ లక్ఖణ**''న్తి ఇమినా ఓసారణాదివసేన గహితావసేసానం సబ్బేసం అపలోకనకమ్మస్స సామఞ్ఞలక్ఖణవసేన గహితత్తా కమ్మఞ్ఞేవ లక్ఖణమస్సాతి కమ్మలక్ఖణన్తి నిబ్బచనం దస్సేతి. ఇదఞ్చ వుత్తావసేసానం కమ్మానం నిట్ఠానట్ఠానం, సఙ్ఖారక్ఖన్ధధమ్మాయతనాని వియ వుత్తావసేసఖన్ధాయతనానన్తి దట్ఠబ్బం. తేనేవ వక్ఖతి "అయం పనేత్థ పాళిముత్తకోపి కమ్మలక్ఖణవినిచ్ఛయో"తిఆది (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౩-౪౮౬). యథా చేత్థ, ఏవం ఉపరి ఞత్తికమ్మాదీసుపి కమ్మలక్ఖణం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **తస్స కరణ**న్తి అవన్దియకమ్మస్స కరణవిధానం.

''**న వన్దితబ్బో**''తి ఇమినా వన్దన్తియా దుక్కటన్తి దస్సేతీతి దట్ఠబ్బం. సఙ్ఘేన కతం కతికం ఞత్వా మద్దనం వియ హి సఙ్ఘసమ్ముతిం అనాదరేన అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి ఏవ హోతి.

భిక్ఖుసఙ్ఘస్సాపి పనేతం లబ్భతియేవాతి అవన్దియకమ్మస్స ఉపలక్ఖణమత్తేన గహితత్తా భిక్ఖుసఙ్ఘస్సాపి కమ్మలక్ఖణం లబ్భతి ఏవ.

సలాకదానట్ఠానం **సలాకగ్గం** నామ. యాగుభత్తానం భాజనట్ఠానాని **యాగగ్గభత్తగ్గాని** నామ. ఏతేసుపి హి ఠానేసు సబ్బో సఙ్ఘో ఉపోసథే వియ సన్నిపతితో, కమ్మఞ్చ వగ్గకమ్మం న హోతి, "మయమేతం న జానిమ్హా"తి పచ్ఛా ఖియ్యన్తాపి న హోన్తి. ఖణ్డసీమాయ పన కతే ఖియ్యన్తి. సఙ్ఘికపచ్చయఞ్హి అచ్ఛిన్నచీవరాదీనం దాతుం అపలోకేన్తేహి ఉపచారసీమట్ఠానం సబ్బేసం అనుమతిం గహేత్వావ కాతబ్బం. యో పన విసభాగపుగ్గలో ధమ్మికం అపలోకనం పటిబాహతి, తం ఉపాయేన బహిఉపచారసీమాగతం వా కత్వా ఖణ్డసీమం వా పవిసిత్వా కాతుం వట్టతి.

యం సన్ధాయ "అపలోకనకమ్మం కరోతీ"తి సామఞ్ఞతో దస్సేతి, తం అపలోకనకమ్మం సరూపతో దస్సేతుమాహ ''**అచ్ఛిన్నచీవరం**''ఇచ్చాది. యది అపలోకేత్వావ చీవరం దాతబ్బం, కిం పన అప్పమత్తకవిస్సజ్జకసమ్ముతియాతి ఆహ ''**అప్పమత్తకవిస్సజ్జనకేన పనా**''తిఆది. **నాళి వా ఉపడ్ఢనాళి వా**తి దివసే దివసే అపలోకేత్వా దాతబ్బస్స పమాణదస్సనం. తేన యాపనమత్తమేవ అపలోకేతబ్బం, న అధికన్తి దస్సేతి. **ఏకదివసంయేవ వా**తిఆది దసవీసతిదివసానం ఏకస్మిం దివసేయేవ దాతబ్బపరిచ్ఛేదదస్సనం, తేన యావ జీవన్తి వా యావ రోగా వుట్ఠహతీతి వా ఏవం అపలోకేతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. **ఇణపలిబోధ**న్తి ఇణవత్థుం దాతుం వట్టతీతి సమ్బన్ధో. తఞ్చ ఇణాయికేహి పలిబుద్ధస్స లజ్జిపేసలస్స సాసనుపకారకస్స పమాణయుత్తమేవ కప్పియభణ్డం నియమేత్వా అపలోకేత్వా దాతబ్బం, న పన సహస్సం వా సతసహస్సం వా మహాఇణం. తాదిసఞ్హి భిక్ఖాచరియవత్తేన సబ్బేహి భిక్ఖూహి తాదిసస్స భిక్ఖునో పరియేసిత్వా దాతబ్బం.

ఉపనిక్ఖేపతోతి చేతియపటిజగ్గనత్థాయ వడ్ఢియా పయోజేత్వా కప్పియకారకేహి ఠపితవత్థుతో. **సఙ్ఘికేనపీ**తి న కేవలఞ్చ తత్రుప్పాదతో పచ్చయదాయకేహి చతుపచ్చయత్థాయ సఙ్ఘస్స దిన్నవత్థునాపీతి అత్థో.

సఙ్ఘభత్తం కాతుం న వట్టతీతి మహాదానం దేన్తేహిపి కరియమానం సఙ్ఘభత్తం వియ కారేతుం న వట్టతీతి అధిప్పాయో.

‘‘**యథాసుఖం పరిభుఞ్జితుం రుచ్చతీ**’’తి వుత్తత్తా అత్తనో పరిభోగప్పహోనకం అప్పం వా బహుం వా గహేతబ్బం, అధికం పన గహేతుం న లభతి. **ఉపోసథదివసే**తి నిదస్సనమత్తం, యస్మిం కిస్మిఞ్చి దివసేపి కతం సుకతమేవ హోతి. కరోన్తేన ‘‘యం ఇమస్మిం విహారే అన్తోసీమాయ సఙ్ఘసన్తకం…పే.… యథాసుఖం పరిభుఞ్జితుం మయ్హం రుచ్చతీ’’తి ఏవం కతికా కాతబ్బా, తథా ద్వీహి తీహిపి ‘‘ఆయస్మన్తానం రుచ్చతీ’’తి వచనమేవ హేత్థ విసేసో. **తేసమ్పీ**తి రుక్ఖానం. **సా ఏవ కతికా**తి విసుం కతికా న కాతబ్బాతి అత్థో.

తేసన్తి రుక్ఖానం. సఙ్ఘో సామీతి సమ్బన్ధో. **పురిమవిహారే**తి పురిమే యథాసుఖం పరిభోగత్థాయ కతకతికే విహారే. **పరివేణాని కత్వా జగ్గన్తీ**తి యత్థ అరక్ఖియమానే ఫలాఫలాని, రుక్ఖా చ వినస్సన్తి, తాదిసం ఠానం సన్ధాయ వుత్తం, తత్థ సఙ్ఘస్స కతికా న పవత్తీతి అధిప్పాయో. యే పన రుక్ఖా బీజాని రోపేత్వా ఆదితో పట్ఠాయ పటిజగ్గితా, తేపి దసమభాగం దత్వా రోపకేహేవ పరిభుఞ్జితబ్బా. **తేహీ**తి జగ్గకేహి.

తత్థాతి తస్మిం విహారే. **మూలే**తి ఆదికాలే, పుబ్బేతి అత్థో. **దీఘా కతికా**తి అపరిచ్ఛిన్నకాలా యథాసుఖం పరిభోగత్థాయ కతికా. **నిక్కుక్కుచ్చేనా**తి ‘‘అభాజితమిద’’న్తి కుక్కుచ్చం అకత్వాతి అత్థో. **ఖియ్యనమత్తమేవేత**న్తి తేన ఖియ్యనేన బహుం ఖాదన్తానం దోసో నత్థి అత్తనో పరిభోగప్పమాణస్సేవ గహితత్తా, ఖియ్యన్తేపి అత్తనో పహోనకం గహేత్వా ఖాదితబ్బన్తి అధిప్పాయో.

గణ్హథాతి న వత్తబ్బాతి తథావుత్తే తేనేవ భిక్ఖునా దిన్నం వియ మఞ్ఞేయ్యుం, తం నిస్సాయ మిచ్ఛాజీవసమ్భవో హోతీతి వుత్తం. తేనాహ ‘‘**అనువిచరిత్వా**’’తిఆది. **ఉపడ్ఢభాగో**తి ఏకభిక్ఖునో పటివీసతో ఉపడ్ఢభాగో. దేన్తేన చ ‘‘ఏత్తకం దాతుం సఙ్ఘో అనుఞ్ఞాసీ’’తి ఏవం అత్తానం పరిమోచేత్వా యథా తే సఙ్ఘే ఏవ పసీదన్తి, ఏవం వత్వా దాతబ్బం.

అపచ్చాసీసన్తేనాతి గిలానగమికిస్సరాదీనం అనుఞ్ఞాతపుగ్గలానమ్పి అత్తనో సన్తకం దేన్తేన అపచ్చాసీసన్తేనేవ దాతబ్బం, అననుఞ్ఞాతపుగ్గలానం పన అపచ్చాసీసన్తేనాపి దాతుం న వట్టతీతి. సఙ్ఘికమేవ యథాకతితాయ దాపేతబ్బం. అత్తనో సన్తకమ్పి పచ్చయదాయకాదీ సయమేవ విస్సాసేన గణ్హన్తి, న వారేతబ్బా, లద్ధకప్పియన్తి తుణ్హీ భవితబ్బం. **పుబ్బే వుత్తమేవా**తి ‘‘కుద్ధో హి సో రుక్ఖేపి ఛిన్దేయ్యా’’తిఆదినా తుణ్హీభావే కారణం పుబ్బే వుత్తమేవ. తేహి కతఅనత్థాభావేపి కారుఞ్ఞేన తుణ్హీ భవితుం వట్టతి, ‘‘గణ్హథా’’తిఆది పన వత్తుం న వట్టతి.

గరుభణ్డత్తా…పే.… న దాతబ్బన్తి జీవరుక్ఖానం ఆరామట్ఠానీయత్తా, దారూనఞ్చ గేహసమ్భారానుపగతత్తా ‘‘సబ్బం త్వమేవ గణ్హా’’తి దాతుం న వట్టతీతి వుత్తం. **అకతావాసం వా కత్వా**తి పుబ్బే అవిజ్జమానం సేనాసనం కత్వా జగ్గితకాలే ఫలవారే సమ్పత్తే.

అపలోకనకమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అత్థవసవగ్గాదివణ్ణనా

౪౯౮. **విపాకదుక్ఖసఙ్ఖాతానం సమ్పరాయికవేరాన**న్తి ఏత్థ పాణాతిపాతాదివేరేన నిబ్బత్తత్తా, వేరప్పత్తియా హేతుత్తా చ "విపాకదుక్ఖవేదనా"తి వుత్తా. పాణాతిపాతాదిపఞ్చవేరవినిముత్తానమ్పి అకుసలానం వేరేహి సహ ఏకతో సఙ్గణ్హనత్థం "**దసఅకుసలకమ్మపథప్పభేదాన**"న్తి పున వుత్తం.

౪౯౯-౫౦౦. **తం కమ్మ**న్తి తజ్జనీయాదికమ్మమేవ, సత్తా ఆపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తం నామాతి సమ్బన్ధో. **అన్తరా కేనచి అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే**తి ఇమస్మిం కప్పే ఆదితో పట్ఠాయ యావ అమ్హాకం భగవతో అభిసమ్బోధి, తావ అన్తరాకాలే కకుసన్ధాదిం ఠపేత్వా కేనచి అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి అత్థో. **వినీతకథా సిక్ఖాపద**న్తి వినీతవత్థూని ఏవ. తాని హి తంతంసిక్ఖాకోట్ఠాసానం పకాసనతో "సిక్ఖాపద"న్తి చ ఆపత్తిఅనాపత్తీనం అనుపఞ్ఞాపనతో "అనుపఞ్ఞత్త"న్తి చ వుచ్చన్తి.

అత్థవసవగ్గాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్గహవగ్గవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

ఇతి మహావగ్గో, పఞ్ఞత్తివగ్గో, సఙ్గహవగ్గోతి తీహి మహావగ్గేహి పటిమణ్డితో **పరివారో**తి వేదితబ్బో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ విమతివినోదనియం

పరివారవణ్ణనానయో నిట్ఠితో.

నిగమనకథావణ్ణనా

అవసానగాథాసు ఉభతోవిభఙ్గ-ఖన్ధక-పరివారేహి విభత్తత్తా విభాగపటిదేసనా యస్మిం వినయపిటకే. సో ఉభతోవిభఙ్గ-ఖన్ధక-పరివారవిభత్తదేసనో ఆహాతి యోజనా. **తస్సా**తి వినయపిటకస్స.

సత్థు మహాబోధీతి దక్ఖిణసాఖం సన్ధాయ వదతి. యం పధానఘరం నామ పరివేణం, తత్థ చారుపాకారేన సఞ్చితం పరిక్ఖిత్తం యం పాసాదం కారయి, తత్ర తస్మిం మహానిగమసామినో పాసాదే వసతాతి యోజేతబ్బా.

బుద్ధసిరిం ఉద్దిసిత్వా నిస్సాయ, తస్స వా అజ్ఝేసనమ్పి పటిచ్చ యా ఇద్ధా పరిపుణ్ణవినిచ్ఛయతాయ సమిద్ధా వినయసంవణ్ణనా ఆరద్ధాతి యోజనా.

సిరినివాసస్సాతి సిరియా నివాసనట్ఠానభూతస్స **సిరిపాల**నామకస్స రఞ్ఞో. **జయసంవచ్ఛరే**తి విజయయుత్తే సంవచ్ఛరే. ఆరద్ధకాలదస్సనత్థం పున "జయసంవచ్ఛరే అయం ఆరద్ధా"తి వుత్తం.

కాలే వస్సన్తి యుత్తకాలే వస్సనసీలో. **దేవో**తి మేఘో.

నిగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనకథా

ఏత్తావతా చ ఆరద్ధా, వినయట్ఠకథాయ యా;
వణ్ణనా నాతివిత్థిణ్ణా, పరిపుణ్ణవినిచ్ఛయా.

పఞ్ఞాసభాణవారాయ, తన్తియా పరిమాణతో;
సమిజ్ఝనిట్ఠిపరమా, యా **విమతివినోదనీ**.

అనన్తరాయేన కతా, అయం నిట్ఠముపాగతా;
యం తం నిట్ఠం తథా సబ్బే, పాణినో సమనోరథా.

థేరేహి వినయఞ్ఞూహి, సుచిసల్లేఖవుత్తిహి;
అవిస్సత్థాతివిత్థిణ్ణ-గన్థభీరూ హిపత్థితం.

కరోన్తేన మయా ఏవం, వినయఅత్థవణ్ణనం;
యం పత్తం కుసలం తేన, పత్వా సమ్బోధిముత్తమం.

వినయత్థం పకాసేత్వా, యో సోపాయేన లక్ఖణం;
సోపాయం విమతిచ్ఛేద-ఞాణచక్ఖుపదాయకం.

విరద్ధత్థవిపల్లాస-గన్థవిత్థారహానియా;
విసుద్ధిం పాపయిస్సామి, సత్తే సంసారదుక్ఖతో.

లోకియేహి చ భోగేహి, గుణేహి నిఖిలా పజా;
సబ్బేహి సహితా హోన్తు, రతా సమ్బుద్ధసాసనేతి.

విమతివినోదనీటీకా నిట్ఠితా.